د رښتيا په لټه کي

Ketabton.com

ليکوال: محمد آصف خواتي

کال ۱۴۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رښتیا په لټه کې

لیکوال : محمدآصف خواتي

د چاپ حق د لیکوال سره خوندي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه   مخ

۱. سريزه .... و
۲. ولې مې سياست ته مخه کړه؟ .... ي
۳. د افغانستان د سياسي غورځنګ غم لړلی برخليک ۱
۴. د يحيی کورنی ۸
۵. د دموکراسی سره پردی سلطنتي کورنی ۱٤
۶. د دموکراسی لسيزه ۱۷
۷. نوی اساسي قانون ۲۱
۸. د دموکراسی د لسيزې سياسي ګوندونه ۲۲
۹. د انديښني وړتوپير ۳۰
۱۰. د عقرب د دريمې پېښه ۳۱
۱۱. د دموکراسی د لسيزې رسنۍ ۳۵
۱۲. د دموکراسی د لسيزې پارلمان ۳۷
۱۳. سلطنتي کورنی او نوی سياسي بهير ٤۳
۱٤. د پل خشتي په جومات کې انقلابي ملايان ٤٤
۱۵. په پوهنيزو بنسټونو او پارلمان کې نښتې ٤۹
۱۶. پټ جوړجاړی ۵۳
۱۷. د دموکراسی لسيزې ته کتنه ۵۹
۱۸. د جمهوريت ټينګښت ٦٤
۱۹. مصيبت جوړوونکی بری ٦٦
۲۰. تر ارګه يارانه ٦۸
۲۱. پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل ۷۱
۲۲. خلکو ته د خطاب وينا ۷٤
۲۳. ويل کړل نه دي ۷٦
۲٤. کشمکشونه او مخالفتونه ۷۹
۲۵. ځان وژنه که له منځه وړنه ؟ ۸۳
۲۶. معکوسي پايلې ۸۸
۲۷. اختيار که اجبار ؟ ۹۰
۲۸. د ستر لاربنود د تجريد او انزوا پړاو ۹۳
۲۹. د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه ۹۷
۳۰. دويم څپرکی ۱۰۱
۳۱. د افغانستان د خلک دموکراتيکي ټولنې (ګوند) بنسټ اېښودونکې کنګره ۱۰٤
۳۲. په ګوند کې دوې تلوالې او انشعابونه ۱۰۹
۳۳. د همکارۍ او نه همکارۍ ستراتېژي ۱۱٦
۳٤. د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او شوروي اتحاد ۱۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵. د پښتونستان مسآله ۱۲۳
۳٦. ګوند څه غوښتل ؟........ ۱۳۱
۳۷. ګوند د مبارزې په ډګر کي ۱۳۳
۳۸. په ګوند کي د انشعاب لاملونه........ ۱۳۷
۳۹. د يوه نامه لاندي دوه ګوندونه ۱٤۷
٤۰. په ګوند کي پټ تشکيلات ۱٤۸
٤۱. ګوند او جمهوريت ۱۵۰
٤۲. د خلق او پرچم يووالی ۱۵۳
٤۳. تاريخي امانت........ ۱۵۹
٤٤. هغه ترور چي د هيواد د تاريخ پاڼه يي واړوله........ ۱٦۲
٤۵. **د خيبر په ترور کي د اسلامي بنسټپالو لاس**........ ۱٦۷
٤٦. **د خيبر په تروركي د حفيظ الله امين لاس**........ ۱٦۸
٤۷. د ګوند وتلي څيرې........ ۱٦۹
٤۸. نورمحمد تره کی........ ۱۷۲
٤۹. ببرک کارمل ۱۷۷
۵۰. ميراکبر خيبر ۱۸۲
۵۱. ډاکترعبدالکريم زرغون ۱۸۳
۵۲. ډاکترنجيب الله........ ۱۸۵
۵۳. شاه محمود حصين ۱۸٦
۵٤. دريم څپرکی........ ۱۸۸
۵۵. د ثور انقلاب برى(خلقي واکمني)........ ۱۸۸
۵٦. هغو مراسمو چي کابل ولړزاوه ۱۹۰
۵۷. برخليک ټاکونکي ورځ ۱۹۳
۵۸. د محمدداود د کورنی د وژني رښتيا........ ۲۰۰
۵۹. مسکو او د ثور د اوومي پوځي پاڅون........ ۲۰۵
٦۰. د انقلاب خبره........ ۲۰۸
٦۱. د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهير ۲۱۲
٦۲. د انقلاب په وړاندي غبرګونونه........ ۲۱٦
٦۳. د واک درى مرکزه........ ۲۲۰
٦٤. بي تاجه ټولواک ۲۲۳
٦۵. د دولت او ټولني لارښوونکی ځواک........ ۲۲۷
٦٦. ثور که واقعيت ؟........ ۲۲۹
٦۷. سمونونه اوغبرګونونه........ ۲۳٦
٦۸. د جهاد واقعيتونه........ ۲٤۱
٦۹. اړي دوړې او بغاوتونه........ ۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰. د امريکي د سفير وژنه....... ۲۵۹
۷۱. د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستۍ او همکارۍ تړون ۲۶۳
۷۲. د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نیټه ۲۶۶
۷۳. د ګټو او موخو ټکر ۲۶۸
۷۴. د صداقت او منافقت ملګرتيا ۲۷۳
۷۵. د نورمحمد تره کي او حفيظ الله امين د اختلافونو بربنډېدل ۲۷۶
۷۶. ولي حفيظ الله امين کيوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟ ۲۸۳
۷۷. د شاګرد بريالی بغاوت ۲۸۶
۷۸. تورپلنوم....... ۲۹۴
۷۹. د نورمحمد تره کي وژنه....... ۲۹۹
۸۰. د حفيظ الله امين لنډه واکمني....... ۳۰۴
۸۱. د حفيظ الله امين ترور او د خلقي واکمنۍ پای....... ۳۰۸
۸۲. حفيظ الله امين د شوروي دوست يا دښمن !؟....... ۳۱۳
۸۳. د افغانستان د اشغال لاملونه....... ۳۱۶
۸۴. ځلورم ځپرکی ۳۱۹
۸۵. افغانستان د شوروي اشغال پرمهال....... ۳۱۹
۸۶. کارمل ته د خلقي مشرانو بيعت....... ۳۲۳
۸۷. څه ډول وکړي يي واک ته ورسول ؟ ۳۲۷
۸۸. خپلواکي يا بلواکي ؟ ۳۳۰
۸۹. د پاک زړو خلقيانو فرصت غوښتونکي مشران....... ۳۳۲
۹۰. د نظام کاتبان او ساتونکي ۳۳۶
۹۱. د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره ۳۳۹
۹۲. د اشغال په وړاندي غبرګونونه ۳۴۴
۹۳. کرملن ته ترخه پيغامونه....... ۳۴۸
۹۴. په افغانستان کي د شوروي لښکر جګړه....... ۳۵۰
۹۵. ګوندي ناندرۍ ، شخړې او وژني....... ۳۵۲
۹۶. بې سره لښکر....... ۳۵۶
۹۷. د وسله والو مخالفينو ښکار....... ۳۶۰
۹۸. مسکو د وتلو په لټه کي....... ۳۶۴
۹۹. ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتني....... ۳۶۵
۱۰۰. په دولت کي دولت ۳۶۸
۱۰۱. پرچميان يي هم د بې اتفاقۍ په ويروس ککړ کړل ۳۷۰
۱۰۲. د نجيب الله د واکمنېدلو ربښتيا ۳۷۲
۱۰۳. ملي روغه جوړه ۳۷۷
۱۰۴. طرحه که عريضه !؟....... ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۵. نجيب الله او ورسره زياتيدونکي مخالفتونه ۳۸۲
۱۰۶. د ژنيو لوزنامې ۳۸۵
۱۰۷. د شوروي ځواکونو د وتلو بهير ۳۸۹
۱۰۸. خپلواکه دفاع ۳۹۲
۱۰۹. د پوځ د درې ورې کولو نقشه ۳۹۵
۱۱۰. د کب د شپاړلسمې ډرامه ۴۰۱
۱۱۱. د مخامختيا پر ځای ملګرتيا ۴۱۶
۱۱۲. خاينانه لوبې ۴۱۸
۱۱۳. نجيب الله پلوي خلقيان څوک وو ؟ ۴۲۰
۱۱۴. د ګوند دوهمه کنګره ۴۲۳
۱۱۵. د ببرک کارمل نوی ماموريت ۴۲۵
۱۱۶. د دسترخوان ياران په غليمانو واوښتل ۴۲۷
۱۱۷. نه وطن نه کفن ۴۳۳
۱۱۸. د نجيب الله ناکامه تيښته ۴۳۷
۱۱۹. د شوروي - پرچمي واکمنی پای ۴۴۲
۱۲۰. د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند واکمنی ته کتنه ۴۴۵
۱۲۱. پنځم څپرکی ۴۴۹
۱۲۲. د اسلامي انقلاب برى ۴۴۹
۱۲۳. ولې تنظيمي جګړې پيل شولې ؟ ۴۵۰
۱۲۴. د افغانستان خلق د موکراتيک ګوند(وطن ګوند) د نسکورېدو وروسته ۴۵۵
۱۲۵. ولسمشران يا ممثلان ۴۶۰
۱۲۶. قرآن وهلې لوزنامه ۴۶۲
۱۲۷. د افغانستان د اسلامي امارت لومړۍ واکمني ۴۶۷
۱۲۸. شپږم څپرکی ۴۷۳
۱۲۹. د ترهګرۍ ضد که ډېرمخيزه نه ختميدونکي جګړه ؟ ۴۷۳
۱۳۰. پر افغانستان له پخوا پلان شوی يرغل ۴۷۷
۱۳۱. حمله که توطيه ؟ ۴۸۰
۱۳۲. د ناين اېلېون وروسته بله نړۍ ۴۸۳
۱۳۳. د بن ناولی کنفرانس ۴۹۰
۱۳۴. د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنۍ تګلارې ۴۹۴
۱۳۵. د امريکايي اشغال پرمهال پخواني خلقيان او پرچميان ۵۰۲
۱۳۶. ناکامي هڅې ۵۰۷
۱۳۷. خلقي خوني ۵۰۸
۱۳۸. له جګړې ترمصالحې ۵۱۲
۱۳۹. د شوروي او امريکايي اشغالونو پرتله ۵۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴۰. اخځونه ۵۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

څه کم نیمه پېړۍ افغانستان د سیاسي ټیکاو څخه بې برخې دی. د اسلامي امارت د بیا واکمنېدو پورې په افغانستان کې د جګړو اورونه بل وو او د پردیو د لاسوهنو، تېریو او اشغالونو هدف ګرزېدلی وو.د افغانستان د دې اوږد مهال ناورین د لاملونو په هکله ارزوني وېشلې دي. یوه ډله د ناورین لامل د۱۳۵۲ کال د چنګاښ د شپږويشتمې پوځي کودتا ، بله ډله د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نیټې سیاسي بدلون او نور د شوروي اتحاد اشغال ګڼي. تردې چې ځینې د دموکراسۍ لسیزه د کړکیچ په منځته راتګ کې بې اغیزې نه ګڼي. دا بیا ښیي چې د ټولنیزو پدیدو څېړل خورا پیچلي بهیردی. دا څېړنه هغه مهال واقعیت ته نږدې پایلې لرلی شي چې د پیښو ګڼ شمېرلاملونه او تسلسل له پامه و نه غورزول شي یعنې دا چې د پیښو دینامیکه څېړنه کولی شي د واقعیتونو د درک شونتیا برابره کړي نه ستاتیکه څېړنه . سربېره پردې پدې څېړنه کې د هیواد سیاسي تاریخ ، فرهنګ ، موقعیت، طبیعي جوړښت او د افغانستان په اړوند د زبرځواکونو سیاستونه هم په پام کې و نیول شي. د افغانستان د روان ناورین په اړه د صباح الدین کشککي دا ارزونه چې« د دې غمیزې اوغم لړلې کیسې پېره د پاچا او سلطنتي کورنۍ نه نیولې تر ټولو پورې چې کولای یې شول د هیواد د ژغورنې لپاره څه وکړي خو یا یې بې کفایتي وښودله ، یا لاس تر زنې کیناستل یا د غلیمانو د لاس وسیله شول» واقعبینانه بریښي . د پورتنۍ ارزونې او د افغانستان د تاریخ د دې خونړي پړاو د پیښو څخه دا پایله راوزي چې د روان ناتار تخمونه د محمدظاهر د واکمنۍ پرمهال چمتو، په جمهوري نظام کې وکرل شول او نورو په خپل وار تر دې تاوده تناره را ورسول. د هېواد د رواني غمیزې نه داسي بریښي چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ولس ته دا امکانات ورکړل شول چې له اوږده استبداد وروسته سیاسی او ټولنېز سازمانونه جوړ کړي. خو د پاچا د ارادې له مخې واکمنۍ د دې سازمانو د جوړولو او د فعالیت څرنګوالی د قانون په چوکاټ کې تنظیم نکړاو د قانون پرته د سیاسي فعالیتونو پایله انارشي او د حکومتونو پرله پسې ړنګیدل شي او د۱۳۵۲ کال د چنګاښ پوځي کودتا په هیواد کې سیاسي ټیکاو زیانمن، کودتاوو او کودتایي هڅو،بغاوتونو ، ترهګریزو فعالیتونو ، جګړو، د پردیو لاسوهنو او اشغالونو ته لار هواره کړله . پردې بنسټ دا ارزونه چې د افغانستان « د دغې اوږدې بې ثباتۍ سرچینه د محمد داود په سرولۍ د سرطان کودتا ده» ۱/ ۵۷ د منلو وړ ښکاري. زموږ د هیواد د تاریخ دا خونړی پړاو د څیړونکو ، لیکوالو ، خبریالانو او حتی د فلمونو د ډایرکټرانو لپاره د څیړنې ، تبلیغاتو او شتمن کیدو یوه وسیله ګرزیدلې ده. خو په دې اړه تریخ واقعیت دا دی چې په افغانانو ددې تپل شوي ناورین عاملان (زبرځواکونه)، واکمنۍ او زیاتره خبریالان او څیرونکي د پټونې او ډیرونې د اصل له مخې عمل کوي پدې معنی چې په جګړه کې د ښکیلو اړخونو د یوه اړخ منفي کړنې پټوي او د مقابل لوري په هکله مبالغه کوي. د دا ډول چلند موخه دا ده چې د افغانستان د ناورین د لاملونو، د جګړې د ډګر خونړۍ پیښې او واقعیتونه او د افغان ولس کړاوونه داسې انځور شي چې د دوی موخې او بشري ضد جنایتونه بربنډ نشي او ډیر واقعیتونه پټ په تیارو کې پاتې شي. لکه څرنګه چې هره جګړه په دوو برخو، د جګړې په ډګر او عامه اذهانو کې پرمخ ځي. لدې کبله د افغانستان د جګړې اصلي لوبغاړو که له یوې خوا پر افغانانو جګړه تپلې ده له بله پلوه هغوی د خپل ستر تبلیغاتي ماشین پواسطه د افغانانو او نړیوالو د تیرایستلو په موخه په اذهانو کې هم جګړه پرمخ وړي او ټولې هڅې یې پردې راټولې کړې دي چې خپلې موخې او د افغانستان د جګړې او بې ثباتۍ پیچلي لاملونه بربنډ نشي ، د افغانستان د روان ناورین د رښتیني انځور د کښلو مخه ونیسي او غولوونکي اطلاعات خپاره کړي. که چیرې د افغانستان د جګړې د سمبالوونکو تبلیغاتي جګړې ته چې څرګنده رواني جګړه ده ځیر شو هغه د افغانانو لپاره د تودې جګړې نه ګواښمنه ده ځکه چې هغه د افغان ولس د تاریخ، فرهنګ او هویت په وړاندې ترسره کیږي او موخه یې د افغان ولس د معنوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحران سره مخامخول، په خپل ځان بې باوره کول او پخپلو کې اچول دي .دا تشه د دې لامل ګرزیدلې ده چې د افغانستان د ناتار په اړه هغه څه خپاره شي چې نړیوال ستر استکباري ځواکونه يې غواړي . البته د دې تبليغاتو اصلي هدف افغان ولس دی چې هغه د خپل هیواد د دې ناورین په لاملونو، د زبرځواکونو په موخو او شیطاني لوبو پوه نشي .

د بېلګې په توګه څه کم دوې لسیزې ناټویي اشغالګر د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه په افغانستان کې وجنګېدل. په داسې حال کې چې د امریکې د دفاع وزیر په۲۰۱۰ کال کې په افغانستان کې د القاعده غړي (۲۵ – ۳۰) تنه ګڼلي وو خو بیا هم ناټویي ځواکونه چې په پرمختللي پوځي تخنیک سمبال وو د دیرشو تنو له منځه وړلو جوګه نه شول. پدې هکله دا پوښتنه راپورته کیږي چې دا د ګوتو په شمیر جنګیالیو چې نه يې الوتکې لرلې او نه اوږد واټن توغندي څرنګه د ناټویي او افغاني ځواکونو په وړاندې جنګیدل. دا پوښتنه د ټول کلني جګړې ماهیت بربنډوي چې هغه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه د افغان ولس سره پرمخ تلله. دا شل کاله هغوافغانانو چې د ناټویي پوځیانو شتون د افغانانو لپاره یو مصیبت او د جګړې د دوام اصلي لامل ګڼلو دا خبره نه کوله چې القاعده چا او د څه لپاره را وپنځوله او په افغانستان کې يې وجنګوله خو د دې پوښتنې حق يې درلود چې آیا دا شل کاله د القاعده ګواښ د منځنۍ آسیا د ځمکې لاندې پریمانه طبیعي زیرمو د خپلولو او نورو موخو ته د رسیدو لپاره یوه پلمه نه وه ؟ ددې سره سره ولیدل شول چې ګڼ شمیر افغان سیاستوالو په افغانستان کې د ناټویي پوځیانوجګړې ته د ترهګرۍ ضد نړیواله جګړه ویله.
د امریکې د متحده ایالتونو په مشرۍ لویدیځ د شوروي اشغالګرو په وړاندې د افغانانو د سراو مال زیانونو او بیا د تنظیمونو خپلنځي او د طالبانو او شمال تلوالې تر منځ جګړو ته په کتو سره داسې انګیرله چې افغانان نور د دوی په وړاندې د دریدلو وس نلري، د هغوی د مرئیتوب کړی به په غاړو کې واچوي او پدې توګه به وکولای شي په آسانۍ سره د منځنۍ آسیا د ځمکې لاندې په پریمانه طبیعي زیرمو خیټه واچوي او خپل سیالان (چین او روسیه) او سیمه کنټرول کړي. هماغه وو چې د۲۰۰۱ کال د سپتمبر د یوولسمې مرموزې پیښې وروسته د اکتوبر په اوومه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان تیری وکړ.خو افغانانو د دوی ټول خوبونه او خیالونه د اوبو په ځګ واړول او اړشول له طالبانو سره د سولې تړون لاسلیک او د ۲۰۲۱ کال د اګست په یودېرشمه د کابل له هوایي ډګرڅخه پداسې حال کې ووزي چې د هوایي ډګر تجهیزات اوملکي او پوځي الوتکې او چورلکې ویجاړ کړي. د دې لپاره چې نیواکګر په افغانستان کې خپلې لاسوهنې پټې، ولسونه تیر باسي د لکونو افغانانو د قربانۍ پړه یوازې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند (ا.خ.د. ګ) او پخواني شوروي اتحاد واچوي. دا ډول تبلیغاتو ښودل چې د کرکیچ په واکمنیدو او ژوریدو کې ډیر لږ لویدیځ او جهادي ډلو ته ګوته نیول کېدله اوهڅه کېده چې یوازې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او شوروي اتحاد پړ او ملامت وګڼل شي. د ا، خ، د،ګ د مخالفانو د تبلیغاتو منځپانګه دا پاتې شوې چې د دې ګوند واکمنۍ مشروعیت نه درلود ځکه چې واک يې د پوځي کودتا له لارې غضب کړی، نور يې په واک کې شریک نکړل، د مخالفینو سره يې له زورزیاتي کار واخیست او...

پورتنۍ څرګندونې د لویدیځ له معیارونو سره بشپړ سرخوري. خو په افغانستان کې هیڅکله هم د لویدیځ له معیارونو سره سم واکمنۍ ندي ټینګې شوې.سربیره پردې د دې هیواد تاریخي واقعیتونه د واک پر سر د خپلمنځي شخړو او جګړو یوه ټولیزه ده او غوځ اکثریت واکمنان د جګړو، توطئو ، بغاوتونو، کودتاګانو، د بهرنیو د مستقیم یا غیرمستقیم ملاتړ پرمټ واک ته رسیدلي دي او د دې ګوند د واکمنۍ له نسکوریدو وروسته هم په همدې سناریو سیاسي اوښتونو ادامه موندلې ده. پردې بنسټ د ډیرو مشروعیت چې د خلکو اراده تمثیل کړي د پوښتنې لاندې راځي. له بلې خوا د دې هیواد سیاسي تاریخ د استبداد ، زورزیاتۍ او د واک د انحصار غم لړلی تاریخ دی. د پیړیو پېړیو واکمن استبداد پایله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنیدل دي. د ټولنې د قبیلوي جوړښت سربیره په ټولنه کې د دودیزو او مذهبي بنسټونو او روحانیونو ژوراغیز، اقتصادي فقر، بیسوادي او د سیاسي فرهنګ ټیټه کچه ، د مرکزي واکمنیو کمزوري او د موډرن دولت او مدني ټولنې د پیاوړو بنسټونو نشتون هغه منفي پدیدې وې چې د ا ،خ، د، ګ واکمنۍ ته په میراث پاتې وې. له بله پلوه دا ګوند له آسمان څخه نه وو رالویدلی بلکه د همدې ټولنې له ګیډې راوتلی دی.

په افغانستان کې کورنۍ ننګونې او د مرکز څخه د تیښتې واکمن تفکر ټولې واکمنۍ اړ ایستلې دي چې خپل ظرفیتونه د واک د ساتلو او غزولو په موخه ولګوي او د هر مخالف غږ د خاموشولو په فکر کې وي. واکمنیو ته د شته ننګونو د لاملونو ریښې د هیواد د طبیعي جوړښت، جیوپولتیک او جیوستراتژیک ارزښت سره هم تړاو لري. د هېواد جغرافیایي موقعیت د دې سبب شوی چې افغانستان د وخت د زبرځواکونو د تیریو هدف او د هغوی د سیالیو په ډګر واوړي او هیواد پراخه سیمې له لاسه ورکړي. کله چې واقعیت داسې وي او یوازې د ا، خ، د، ګ واکمنې تر نیوکو لاندې نیول کیږي او ددې ګوند د فعالیت او د هغه د واکمنۍ په اړه واقعیتونه تحریفیږي دا د تاریخ ړندول او یا د تاریخ د یوه اړخ بیانول دي. پدې اړه تریخ واقعیت دا هم دی چې نه یوازې ددې ګوند مخالفانو د دې ګوند په هکله واقعیتونه تحریف کړي بلکې ددې ګوند ځینومشرانو او کدرونو د دې پرځای چې د دې ګوند رښتینې تاریخ ته که ښه دی یا بد، انتقادي نظر واچوي د لیکلو موخه یې د دې ګوند په وړتیا او سلامتیا راتاویږي او په خپل ګوند کې هرڅه سپین او ښه ګڼي. د ګوند مخالفین پدې ګوند او د هغه په واکمنۍ کې یوازې تیروتنې ، نارواوې ،تور ټکي او ناولې څیرېویني او هلته ښه نیت، وړ سړی او مثبت ګام نه ویني . که چیرې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د هغه د واکمنۍ په اړه لیکنو ته وکتل شي زیاتره یې ستاینلیکونو، ښکنځلنامو او یا تبلیغاتي بروشورونو ته ورته دي . د دې ګوند ځینو مشرانو او کدرونو د خپل ګوند په پته ستاینلیکونه چمتوکړي ،سیالانو او مخالفانو یې بیا ښکنځلنامې پرې لیکلي دي. د ساري په توګه د دې ګوند یو مشر په ۱۹۷۷ کې د خلقیانو او پرچمیانو د یووالي په اړوند د ښکلو جملو په کتارولو سره داسې لیکي:« ...دا ستره پریکړه په انتقادي توګه د ګډې ملګرتیا په درک سره په یوه دموکراتیک چاپیریال کې ونیول شوه» ۲/ ۱۸۲خو واقعیت دا دی چې د یووالي په اړه پریکړه په یوه دموکراتیک چاپیریال کې نه ده نیول شوې بلکې هغو کدرونو چې د ګوند د یووالي سند یې لاسلیک کړ د حکومت له ویرې یا د ګوند د مشرتابه د نه لیوالتیا له امله ونشوای کړای تر یوه چتر لاندې کښیني او د ګوند د یووالي پر اړتیا او څرنګوالي بحث وکړي. یا دا چې ددې ګوند یو مخالف چې د دې ګوند سره د هیواد د روڼ اندو مخالفت او د ګوند متقابل غبرګون ننداري ته کیږدي د هغه مهال د کابل پوهنتون وضعیت داسې انځوروي : «په ۱۹۷۷ کې د کابل پوهنتون د محصلینو شمیر۱۴۰۰۰۰ تنه او د نوموړي تحصیلي مؤسسې د استادانو شمېر ۱۰۰۰ تنه و.اووه سوه تنه استادان یا بندیان شول او یا له هیواده وتښتیدل.» ۳/ ۲۷۹ د اته دیرشو کلو په تیریدو سره« په کال ۲۰۱۳ کې د کابل په پوهنتون کې ۲۱۰۰۰ تنه محصلین په زده کړو بوخت وو چې د ۷۷۷ تنو استادانو لخوا ور ته تدریس کیده. » ۴ یا دا چې یو تاریخپوه د یوه مبلغ په رول کې راڅرګندیږي او لیکي:« تره کي چې لومړی فرمان صادر کړ باسواده او بېسواده یې برابر اعلان کړل» ۵/ ۱۰۸ ټولو ته څرګنده ده چې نور محمد تره کي د تحصیل په اړه کوم فرمان نه دی صادر کړی او لومړی فرمان یې د ثور د اوومې نېټې د سیاسي بدلون وروسته د لوړ دولتي ارګان د جوړښت په اړه وو.

دې واقعیتونو ته په کتنې سره مې وغوښتل د دې ګوند د فعالیت په اړه خپلې اخیستنې پدې کتاب کې راونغاړم .د دې پریکړې د نیولو پرمهال مې دا پوښتنه په سرکې ګرزیدله چې اوس مهال پدې اړه خبرې چا ته په زړه پورې دي. له بله پلوه د دې ګوند مخالفان ددې ګوند کړنې د کرغیړنو کړنو یوه ټولیزه ګڼي. هغوی د نوموړي ګوند د سیالو ډلو(خلق او پرچم) تر منځ او د دې ګوند د مشرانو او د څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاسه يونيم لکو غړو ترمنځ هيڅ توپير نه ويني. د ا، خ، د،ګ د پرچم د ډلې د دوو مشرانو(ببرک کارمل او سليمان لايق) لاندې ځرګندوني کولی شي په نوموړې ډله کې د ځيرو توپير وښيي.

کارمل د ۱۳۵۹ کال د نوي کال په مناسبت په خپله وينا کې وايي : « د شوروي محدود قطعات چې د افغانستان د جمهوري دولت د قانوني غوښتنې پربنسټ د بهرني تيري د دفعې، د افغانستان د خپلواکۍ، واکمنۍ او ځمکنۍ بشپړتيا د ساتنې لپاره افغانستان ته راغلي دي ترهغه وخته پورې به دلته پاتې کيږي چې د لاسوهنو کوچنۍ نښې له منځه ولاړې نشي.» ۶ پداسې حال کې چې لايق په همدې کال کې د کارمل شوروي پوځي سلاکار ته ويلي وو:«هيڅوک بريالي شوي نه دي چې افغانستان لاندې کړي. نه مقدوني سکندر، نه چنګيزخان او نه هم انګريزان. او تاسې دا کار نشوای کولی . افغانستان يوازې پير(اخيستلی) شئ. خو تاسې خوار ياست. تاسې له اسلامي نړۍ ، له نفتي شيخانو او هم له امريکې سره سيالي نه شوای کولی. ځئ له افغانستانه لاړ شئ ، په سمه ووځئ ، په حيا سره» ۷/ ۳۲۵ ــ ۳۲۶ په افغانستان کې د شوروي لښکر په هکله د دوو پرچمي مشرانو دريځونو ته په کتو سره به يوازې د سليم عقل څخه بې برخې کسان د نوموړو تر منځ توپير و نه ويني.

لدې کبله د سياسي پديدو څېړونکو او تاريخ پوهانو ته ښايي راتلونکو نسلونو ته روڼ او ښکاره تاريخ په ميراث پرېږدي او ملي فکر ولېږدوي.همدا لامل دی چې ليکوال د دې ګوند د فعاليت په اړه د رښتيا موندلې په لټه کې دی او په ليکنه کې هڅه شوې ده چې تر ممکنې کچې د ا، خ، د،ګ په اړه رښتيا وړاندې شي. دا ادعا به سمه نه وي چې په ليکنه کې د دې ګوند د جوړيدو، واکمنيدو، راپرزيدو، کورنيو کشمکشونو، د واک پر سر سياليو ، د شوروي اتحاد سره د اړيکو د ځرنګوالي او همداراز د هغه د مخالفينو او د هغوی د نړيوالو ملاتړو د نقشو او کړنو واقعيتونه او ټول اړخونه تر سترګو کيږي. د محمد انور نوميالي دا وينا چې« د دې تاريخي بهير خارجي ماهيت تر هغو پورې څوک په واقعي ډول نشي پيژندلای څو چې د شوروي د کې جي بې اصلي اسناد يې د امريکا د سي آی اې له اصلي اسنادو سره يو ځای د کمپيوټر پلټنې په رڼا کې تر کتنې نه وي ايستلي . د دې معنا دا وي چې زموږ د بدمرغيو خارجي عوامل به د قيامت تر ورځې پورې يو مخ پټ پاته سي .» ۸ د نوميالي وينا د دې واقعيت ښکارندوی ده چې د افغانستان د غميزې په راتګ او ژوريدو کې چې ټاکونکی رول پکې د وخت زبرځواکونو درلود بشپړه پوهيدنه ناشونې ده. دا ځکه چې هغوی هغه اسناد چې د دوی موخې ،ستراتيژۍ او لاسوهنې بربنډې کړي نه خپروي او هغه څه يې چې خپاره کړي دي بيله شکه پکې د جعل تله ډېره درنه ده.

پورتنيو ځرګندونو ته په کتنې سره پدې کتاب کې نيمګړتياوې لږ نه دي او د دې ګوند په اړه د بشپړو معلوماتو د وړاندې کولو جوګه هم نه دی . البته دا کتاب نه د ټولو واقعيتونو هنداره ده او نه هم ټول واقعيتونه همدا دي او نه هم يو کتاب د ټولو پېښو او واقعيتونو د ځايونې ځای لري. سره لدې ښايي په هغه کې د افغانستان د روان ناورين او په ځانګړې توګه د ا،خ، د، ګ د مبارزې او فعاليت يو لړ واقعيتونه د نويو کتنو او ځيرنو مينه وال راوهڅوي.

په کتاب کې د لوستونکو پام دريو ټکو ته راګرزول کيږي .يو دا چې د شخصيتونو نومونه بېله دې چې د هغوی علمي او ټولنيز لقبونه ياد شي راوړل شوي ، خو د هغوی کره وړه تر انتقادي کتنې لاندې نيول شوي دي. دوهم دا چې سياسي پېښې او سياسي بدلونونه په هغو نومونو راغلي دي چې هغسې يادېدل لکه سرطان انقلاب، ثور انقلاب او اسلامي انقلاب . وروستی دا چې په ليکنه کې زيار ايستل شوی د ا، خ، د، ګ او د هغه په واکمنۍ کې د يو لړ مهمو پېښو د پېښيدو په اړه دې پوښتنې ته ځواب وموندل شي چې ولې دا پېښې منځته راغللي نه دا چې چا وکړل ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې مې سیاست ته مخه کړه؟

په ژوند کې کله داسې هم پېښیږي چې یوانسان په خپله خوښه داسې پرېکړه وکړي چې د زندان او مرګ ګواښ پکې لیدل کیږي. د یوه انسان د دا ډول پرېکړې د نیولو لامل د نوموړي په طبیعي او ذاتي ځانګړتیاوو کې نه بلکې په هغه ټولنیز چاپیریال کې باید ولټول شي چې پکې ژوند کوي او یا دا چې د دې پریکړې علت پیدا شي. یو انسان ښه یا بد دې نړۍ ته نه راځي بلکه په هغه چاپیریال کې چې دی ژوند کوي، روزل کیږي ،ښو او بدو یا ګټورو او ناوړه فعالیتونو ته مخه کوي او پدې ډول یې شخصیت بشپړیږي .بیځایه یې ندي ویلي «که د انسان کړه وړه د چاپیریال زېږنده دي باید چاپیریال انساني شي.» پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره غواړم دې پوښتنې ته ځواب ووایم چې ولې مې سیاست ته مخه کړه؟ د خپلو لومړنیو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې شامل شوم. هغه مهال دې مؤسسې ته د شاملیدو طرزالعمل داسې وو چې د دفاع وزارت او حربي ښوونځي نه پلاوي ولایتونو ته استول کیدل چې د لومړنیو ښوونځیو ممتاز فارغان دې مؤسسې ته غوره کړي. د کابل ولایت لیوال د کانکور د آزموینې تابع کیدل. ما په آزموینه کې ګډون وکړ.پلار مې د یوه جنرال څخه ددې مؤسسې د قوماندان په نامه یو سفارشي لیک هم اخیستی وو. قوماندان د لیک او د آزموینې د نتیجې له مخې په دې مؤسسه کې د شاملیدو امر ورکړی وو. په کانکور کې زموږ د ټولګي اول نمره هم ګډون کړی وو خو هغه ناکام شو. ښایي د ناکامۍ علت یې دا وي چې د هغه پلار د کوم جګپوړي سره پېژندګلوي نلرله او د بډو ورکولو وس یې هم نه درلود. پدې مؤسسه کې مې په خورا مینه زده کړې پیل کړې خو هلته د کړاوونو ډک ژوند سربېره د زده کوونکو سره د قوماندانانو او ځینو استادانو چلند د جنایي بندیانو سره توپیر نه درلود. د مقرراتو څخه سرغړونې او حتی د درسي موضوعاتو د نه پوهیدو له امله ډول ډول سزاګانې ور کول کیدې. سره لدې د زده کوونکو ترمنځ قومي ، ژبني او مذهبي تړاوونو ته په نه کتو سره د ملګرتیا او دوستۍ مزي ټینګېدل. پدې مؤسسه کې د درسي کتابونه پرته د نورو کتابونو، مجلو او اخبارونو د لوستلو اجازه نه وه خو لیدل کیدل چې ځینو زده کوونکو او په هغو کې زموږ په ټولګي کې دریو تنو دا کتابونه لوستل. دا کتابونه هغه زده کوونکو لوستل چې ځیرک او د وخت د سیاسي ډلو سره یې لیوالتیا یا سازماني تړاو درلود. ما د هغوی سره ملګرتوب درلود، له هغوی نه مې دا کتابونه ترلاسه کول او د هغه مهال د اړونده سازمانونو په اړه مې اړین معلومات تر لاسه کول. د حربي ښوونځي له پای ته رسولو وروسته مې په حربي پوهنتون کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او دا مهال د محمد داود په مشرۍ پوځي کودتا وشوه او جمهوریت اعلان شو. د هماغه کال په مني کې شوروي اتحاد ته د پیلوټۍ په برخه کې د زده کړو لپاره واستول شوم. د دوبي د رخصتۍ پر مهال یوه محصل چې د ا. خ . د .ګ د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې د غړي عبدالحکیم شرعي جوزجاني سره خپلوي لرله هغه ته یوه تحفه راکړه . د شرعي سره د خبرو په ترځ کې هغه خلقي ګوند ته دعوت کړم. ما د نوموړي نه د یو لړ پوښتنو سربېره د پرچمیانو د انشعاب او د خلقیانو په مشرتابه کې د حفیظ الله امین په پټه د ځینو منفي څرګندونو په اړه وضاحت وغوښت خو د نوموړي څرګندونې د قناعت وړ نه وې. د هغه د وړاندیز له مخې د ګوند دفتر ته ولاړم چې کوم ګوندي مشر پدې اړه قناعت راکړي. لومړی ځل مې د صالح محمد زېري سره وکتل ، هغه قانع نکړم خو د نوموړي له تونده غبرګون څخه ښکارېدل چې د ګوند د مشرتابه په اړوند شک ښودل جواز نلري. هغه هم را څخه وغوښتل چې سبا ته بیا راشم ترڅو بل ملګری را سره وګوري او دا ځل غلام دستګیر پنجشېري قناعت راکړ چې خلقي شم. د دې لپاره چې زما ګوندي اړیکې په شوروي اتحاد کې تنظیم شي زه یې په بهر کې د محصلینو مسئول شاه ولي ته واستولم او د نوموړي سره مې د هغه د کار په دفتر ثانوي تخنیک کې وکتل. په شوروي اتحاد کې افغاني پیلوټان د منځنۍ آسیا د جمهوریتو(قزاقستان او قرغزستان) په مختلفو ښارونو کې روزل کیدل او زما د زده کړو ځای لا څرګند نه وو هغه خپله پوستي پته راکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کړو د ځای له ځرګندیدو وروسته ده ته لیک واستوم ما هم ورسره ومنل او له دفتر څخه یې ووتلم. وروسته اندیښنه را ته پیدا شوه که زه نوموړي ته د پوستي له لارې لیک واستوم خطر لري .هغه را ته د پټې سیاسي مبارزې څخه بې خبر سړی معلوم شو. د شاه ولي دا ډول نه ځیرکتیا او د زړې عجیب چلند د دې لامل شول چې د دې ګوند له غړیتوب څخه لاس پرسر شم.
په شوروي اتحاد کې په هرو شپږو میاشتو کې د محصلینو صحي کنټرول ترسره کیده. د صحي کنټرول په پایله کې بستري شوم او د صحی کمیسیون پریکړه دا شوه چې د پرواز اجازه نلرم او په نورو برخو کې د زده کړو واک د افغان حکومت سره دی. له روغتون نه ووتم او د حکومت د پریکړې انتظار مې یوست. د دوو میاشتو انتظار وروسته راته وویل شول چې باید افغانستان ته ولاړ شم. ما د پوځي آتشې مرستیال ته پدې هکله ټلیفون وکړ هغه راته وویل: « دا چې لاس ترلی دې هیواد ته نه استوم خوښ اوسه !» نوموړي دا ونه ویل چې لیکوال کوم جرم کړی دی چې له زده کړو محرومیږي. ښایي افغانستان ته د لیکوال د استولو لامل دا وي چې د روسی ژبې د آمادګی په کورس کې یې موږ شپېته تنه محصلین د ځمکي لاندې یوه دیپو کې چې شپه او ورځ له بریښنا ګټه اخېستل کېدله ځای پرځای کړو او را ته وویل شول چې څو ورځې به دلته ژوند وکړئ خو دا موده ډېره اوږده شوه او موږ د ډوډۍ نه خوړلو اعتصاب وکړ. د دې ستونزې د حل لپاره د مسکو نه د پوځي آتشې مرستیال راغی. پوځي آتشې ټول محصلین په یوه صالون کې را غونډ کړو تر څو زموږ د ډوډۍ د نه خوړلو په لامل او نورو ستونزو ځان پوه کړي. څو تنو چې په هغو کې لیکوال هم وو د ډوډۍ نه خوړلو د علت او خپلې ستونزې له هغه سره شریکې کړلې. ددې وروسته پوځي آتشه یوې کوټې ته لاړ او یو یو محصل یې وروغوښت چې جلا جلا ورسره وګوري . دا د لیکوال له یاده وتلي دي چې ټول محصلین یې وروغوښتل یا څو تنه . کله چې زه لیکوال هغې کوټې ته ورننوتلم سمدلاسه یې را ته ویې ویل په صالون کې دې ډېرې غټې غټې خبرې وکړې اوس څه وایې . ما هغه څه چې په صالون کې ویلي وو تکرار او لږشانتې نور توضیحات ورکړل . فکر کوم چې د لیکوال خبرې ددې لامل ګرزېدلې وي پوځي آتشه فکر وکړي چې د اعتصاب د هڅوونکو څخه به وم او یا د کوم سیاسی سازمان سره تړاو لرم . پدې توګه د بې مفهومه څوارلسو میاشتو زده کړو وروسته هیواد ته را ستون شوم او په حربي پوهنتون کې مې له سره زده کړې پیل کړې. هیواد ته بیرته راستنیدل او هغه هم پدې ډول د دې سبب شو چې د نظام خلاف سیاسی مبارزه وکړم یا سیاست ته مخه کړم.

که چیرې په شوروي اتحاد کې له زده کړو نه وای محروم شوی ښایي سیاسي فعالیت ته مې مخه نه وای کړې.دا بیا ښیي چې ځانګړي شرایط او پیښې د دې لامل ګرزي چې د یوه انسان د ژوند پاڼه په بل مخ واړوي. کارل مارکس او خان عبدالغفار خان یې ښې بیلګې دي. وایي مارکس د پوهنتون څخه غوره ډیلوم ترلاسه کړغوښتل یې په پوهنتون کې په تدریس لګیا شي خو د سیاسي افکارو له امله هغه ته اجازه ورنکړل شوه. ځیني مارکس پیژندونکي په پوهنتون کې د استادۍ څخه د هغه محروموول د هغه د انقلابي کیدو لامل ګڼي او پدې اند دي که په پوهنتون کې د مارکس د تدریس مخه نه وای نیول شوې ښایي هغه انقلابي مبارزې ته مخه نه وای کړې او د یوه نظریه ورکوونکي په توګه پاتې شوی وای . غفارخا ن ورته برخلیک لري د هغه په اړه ویل کیږي:« هوډ یې وکړ چې په پوځ کې برتي شي.خو د مخه تر دې چې په پوځ کې شامل شي هغه د یوه ملګري لیدو ته ،چې پوځي افسر و، لاړ او هلته د نوموړي د ملګري سره د یوه انګریز افسر له خوا د ده په وړاندې ډېر سپک سلوک و شو. دغې پیښې په غفارخان دومره ناوړه اغیز وکړ چې نه یوازې یې په پوځ کې د برتي کولو څخه ډډه وکړه بلکې د انګلیسانو پر ضد د ده د مبارزې د پیل ټکی هم شو. » ۹/ ۱۷ زما په وړاندې د حکومت دا ډول ظالمانه چلند د دې سبب شو چې د (ا، خ ،د ،ګ) د خلقي له اړخ سره سازماني اړیکې ټینګې کړم. هماغه دې چې یوه خلقي دوست ته مې پدې ګوند کې د غړیتوب وړاندیز وکړ او هغه را څخه وغوښتل چې په لیکلي ډول دا وړاندیز ولیکم. څو ورځې وروسته یې وویل چې حفیظ الله امین تا ګوند ته نه مني او وایي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند ضد دی. ما ور ته وويل دا خو په هېڅ منطق سره د منلو وړ نه دي چې غواړم ګوندي شم او د ګوند ضد اوسم. هغه وويل دا موضوع به له ملګرو سره شريکه کړم او څو ورځې وروسته يې راته وويل چې د ګوند په ملکي برخه کې به تنظيم شي. د امين مخالفت ښيي چې هغه له يوې خوا نه يوازې په ګوند کې تنظيم پوځيان پيژندل بلکه هغه پوځيان يې هم پيژندل چې د سياست سره يې ليوالتيا لرله.د امين د دې ځانګړتيا په اړه د هغه يو ملګرى ليکي: « دى (امين) د ډير قوي فکر خاوند و او که يو سړى به يې يو ځل وليد نو وروسته له کلونو به يې د هغه نوم او خصوصيات په ياد وو. د ګوند د اکثرو غړو او په خاص ډول په اردو کې چې هغه ورسره اړيکې درلودل نژدې ټول د ګوند غړي په نوم پيژندل.» ۱۰/ ۴۳ د (ا، خ،د، ګ) خلقي اړخ سره د سازماني اړيکو د ټينګېدو لاملونه دا وو :

الف – غوڅ اکثريت خلقيان خوار او بېوزلې وو او د دې ګوند د کړنلارې مرکزي ټکى طبقاتي مبارزه او د ؟تولنيز انقلاب برى وو. لدې امله خلقيان د خپل دا ډول طبقاتي جوړښت او ټولنيز دريځ له مخې د زبېښونکو طبقو په وړاندې مبارزه کې هوډمن او رښتيني وو او د انقلاب په بري کې يې هېڅ له لاسه نه ورکول.

ب - د دې سازمان په مشرتابه کې د هيواد د وړوڼو قومونو د استازو متناسب شتون دا تصور راکړى وو چې دا سازمان د قام ، ژبې او سيمې په کوچني چوکاټ کې ايسار نه دى .

ج - د چنګاښ انقلاب وروسته په پوځ کې د دې ډلې ګړندۍ ودې ښودل چې دا سازمان په يوه ځواکمن سياسي ځواک اوړي.

د ثور انقلاب د بري څه د پاسه دوې مياشتې مخکې مې د افسر په توګه د کندهار په قوا کې دنده پيل کړې وه او سازماني اړيکې مې لا نه وې ټينګې شوې چې ګوند واک ته ورسېدلو . د انقلاب وروسته د خپلو ګوندي اړيکو د ټينګېدو په موخه کابل ته ولاړم ترڅو خپل پخوانى ارتباطي غړى ووينم .هغه د ګوند د سياسى بيرو غړي او د کرهنې وزير زيري او هغه بيا د اطلاعاتو او کلتور وزارت نشراتي معيين عبدالرشيد آرين ته وليږلم . آرين د کندهار د ګوندي کميټې منشي سره ټليفوني اړيکه ونيوله تر څو زما سازماني اړيکې ټينګې کړي خو اړيکې ټينګې نشوې. بيا مې خپل ارتباطي غړي ته د ټليفون له لارې د اړيکو د نه ټينګيدو خبر ورکړ. څو ورځې وروسته په قول اردو کې اوازه شوه ، حفيظ الله امين ټلفون کړى چې ليکوال د ګوند غړى دى او وروسته لدې د قطعې په ګوندي سازمان کې تنظيم شوم. کله مې چې له خپل ارتباطي غړي وپوښتل چې تا زما د اړيکو خبره د امين سره شريکه کړې وه هغه وويل چې دا موضوع يې د صالح محمد پيروز سره شريکه کړه . زما د اړيکو د ټينګيدو څرنګوالى ښيي چې د ګوند د واکمنۍ په هماغه لومړيو کې د سياسي بيرو د غړي او وزير خبره نه اورېدل کېده خو د صالح محمد پيروز د ټيليفون له امله چې نه د مرکزي کميټې غړى وو او نه وزير، خو د امين له پلويانو څخه شميرل کيده زما سازماني اړيکې ټينګې شوې. دې ډول عجيب حالت ښودل چې د ثور انقلاب وروسته د واک اصلي مرکز امين دى او د هغه پلويان د بشپړ واک څخه برخمن دي . دې حالت هغه ګونديان چې په هيواد کې د قانونيت او ټولنيزعدالت د ټينګيدو په هيله د دې ګوند په ليکو کې مبارزې ته مخه کړې وه او پدې لار کې يې زندان او مرګ منلى وو نهيلي کړل. ښايي د ثور انقلاب مخکې د پنځوسوو تنو څخه زيات ګونديان نه وي بنديان شوي . خو د ګوند د واکمنۍ پر مهال د زرګونو غير ګوندي هېوادوالو سربېره زرګونه ګونديان د زندانونو مېلمانه او يو شمېر چانواري شول . د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغه ګونديان د واکمن وضعيت څخه ناراضه او تر فشار لاندې وو، بنديان کېدل او وژل کيدل چې د ګوندي اصولو او قانون څخه سرغړونې ور ته د منلو وړ نه وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د افغانستان د سیاسي غورځنګ غم لړلی برخلیک

له بده مرغه د افغانستان سیاسي تاریخ د استبداد او زورزیاتی یو غم لړلی داستان دی. واکمنانو، واکمنیو او همدا رنګه د واک مدعیانو خپل مخالفان او سیالان په پوره بیرحمۍ سره ځپلي دي. له بله پلوه افغانستان د خپل جیوپولیتیک او جیوستراتژیک موقعیت له امله د وخت د زبرځواکونو د تیریو هدف ګرزیدلی دی. دې تیریو واکمنۍ اړایستلي دي چې سیاسي مخالفان او شکمن کسان وځپي او شته ظرفیتونه د هېواد د دفاع په موخه وکاروي او ولس د خپلې خاورې د ساتلو او د خپلواکۍ د ګټلو لپاره وجنګیږي. په نولسمه پیړۍ کې چې اروپايي ولسونو د صنعتي انقلاب له برکته د پرمختګ په لور ګړندي ګامونه اوچتول افغانستان د لويي بریتانیا او تزاري روسيې د تیریو هدف ګرزیدلی وو او هر لوري هڅه کوله پدې« ستراتژیک معبر» واکمن شي.ترڅو هغوی د افغانستان په اړه یوه جوړجاړي ته چې افغانستان د دوی ترمنځ د یوه حایل په توګه ومنل شو ورسېدل او روسانو دې ته غاړه کېښودله چې افغانستان د انګریزانو د نفوذ د ساحې په توګه ومني . د شاه امان الله د لس کلنې واکمنۍ پرته د جمهوري نظام تر ټینګیدو پورې د واکمنیو تګلارې تر ډیره بریده د انګرېزانو د پالیسیو څخه اغیزمنې وې چې هغه د ملي-دموکراتیکو خوځښتونو په ځپلو او په تیاره کې د ولس په ساتلو څرخیدلې.د دې ادعا د اثبات لپاره به دوې بیلګې راوړو.«د انګلیس سفارت د جګړې (دوهمه نړیواله جګړه) پرمهال د هاشم خان موافقه ترلاسه کړې وه چې د جګړې تر پایه د ټول افغانستان د کنترول لپاره د انګریزانو د جاسوسی دستګاه په کابل کې د انګلیس د سفارت تر څارنې لاندې جوړه شي.» ۱۱/ ۲۰۴ د دوهمې نړیوالې جګړې پرمهال په کال ۱۹۴۳ کې په افغانستان کې وچکالي راغله او خلک له لوږې سره مخامخ وو خو حکومت د دې پرځای چې خلکو ته لومړني توکي برابرکړي د لرګیو په سوداګرۍ او د هیواد څخه په صادراتي توکو حکومتي انحصار ټینګ کړ او جبراً يې د خلکو څخه غنم او نور محصولات د جګړې مخکې کلونو په بیه اخیستل .د لرګیو په سوداګرۍ حکومتي انحصار چې د هیواد د جنوبي او مشرقي ولسونو دودیزه بوختیا ګڼل کیده د دې سیمو د خلکو د مخالفت سره مخامخ شو او د زمرک خان ځدران په مشرۍ ځدرانو پاڅون وکړ. وروسته منګل ، تنې ، ساپي او سلیمانخیل ورسره ودریدل او د پولې د هغې خوا وزیرو هم ورسره همغږې وښودله. هاشم خان د افغانستان د سویل د پښتنو د پاڅون والو سره د وزیرستان د قبایلو د یوځای کیدو د مخنیوي په موخه د برتانوي هند حکومت ته مراجعه وکړه ترڅو وزیر اړ باسي چې د زمرک خان سره مرسته ونکړي. په کابل کې د انګلیس سفارت د خپل حکومت په استازیتوب د هاشم خان سره ژمنه وکړه چې آزاد قبایل به له ځدرانو سره مرسته نه کوي. لويه بریتانیا په خپله ژمنه ودرېدله. ځکه چې غوښتل يې د انګریزانو طرفدار د هاشم خان حکومت په واک کې پاتې شي. د۱۹۴۴ کال د جون په میاشت کې د انګلیس سفیر اسکوایر په خپله یوه لیدنه کې په کابل کې د شوروي سفیر باکولین سره د افغانستان او هند په پولو کې د زمرک خان د پاڅون له امله د وضعیت داسې انځور کاږي:« اوس په قبایلو کې دوې ځیرې لیدل کیږي ، زمرک خان په افغانستان کې او ایپي په هند کې. ایپي د انګریزانو د حکومت په وړاندې جنګیږي او زمرک د افغانستان د حکومت خلاف مبارزه کوي. فقیر او زمرک کولی شي د افغانستان د حکومت خلاف سره یو شي دا مهال به قبایل له دولتي سپاهیانو نه ځواکمن شي. د قبایلو زور ټولو ته څرګند دی. نادرشاه په همدې زور د سقاو زوی را نسکور کړ. دا چې امان الله ونشوای کړی په تخت پاتې شي ،یوازینی دلیل يې دا وو چې قبایلو د هغه په وړاندې ښورښ کړی وو...، د هند د شمال لویدیځ، سرحدي ایالت مشر د هاشم خان د انګریزي پلوي حکومت د ژغورنې لپاره د وزیرستان د قبایلو مشران د بنو ښار ته راوبلل چې په تهدید او تطمیع سره يې اړ کړي د افغانستان په پیښو کې د خپلې نه لاسوهنې تضمین ورکړي، خو بیا هم وزیرو د ځدرانو کورنیو ته پناه ور کړه...، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د حکومت په غوښتنه ، د بریتانیا هوایي ځواکونو هغه کلي چې ځدرانو پکې د پټېدو امکان درلود په وزیرستان کې بمباري کړل...، د انګلیس قوماندانی د افغانستان د وسله والو ځواکونو د مشرتابه سره د بم غورځوونکو الوتکو د ګوزارونو د اغیزمنتوب په موخه عملیات همغږي کړل.» ۱۲ پورتنۍ بیلګې د سیدقاسم ربښتیا د دې وینا «افغانستان چې کلونه انګرېزان د ګواښ په وخت کې د خپل ځان ملاتړي ګڼل کله یې چې د هند نیمه وچه پرېښودله ستره سیاسي تشه لدې ناحیې احساس کړله. »۱۳/ ۹۶ د صحت مهر لګوي . دا بیا ښیي چې د یحیې کورنۍ د انګرېزانو د پالیسیو او تګلارو تر اغیزلاندې وه او دواړو اړخونو د متحدینو په څېر د دواړو خواوو افغانانو په ځپلو کې همغږي او همغاړي وو.

سربېره پردې په افغانستان کې د پیړیو استبداد منطقي پایله په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنیدل شوي دي. دا متل «چې ډب نه وي ادب نه وي » په افغاني ټولنه کې د خشونت د واکمن فرهنګ څرګند ساری دی. موږ د یوویشتمې پیړۍ په دوهمه لسیزه کې هم ولیدل چې څه ډول زموږ د خلکو ژبې، غوږونه، پزې، ګوتې او سرونه پرې کیدل او په کورنۍ او ټولنه کې انسان او د هغه انساني کرامت د دود او دستور له مخې تر پښو لاندې کېدلو. د ناټویي اشغال وروسته و لیدل شول چې د نسکور شوي واکمنۍ مخورو چې غوڅ اکثریت یې د شمال تلوالې اړونده کسان دي د دوهم مقاومت په نامه د هېواد بهر د جګړې نغارې ډنګوي .دا ټول د خشونت او زورزیاتۍ د فرهنګ څرګندې نښې دي. د نولسمې پیړۍ په پیل کې په اروپا کې سیاسي خوځښتونو د کارګرو او نورو صنفي ډلو د حقونو د ترلاسه کولو لارښوونه کوله ، د زبېښناک ، استبداد او بیعدالتۍ خلاف یې واکمنیو ته چلنجونه ورکول او د ورورګلوۍ ، برابرۍ ، دموکراسۍ او د قانون د واکمنۍ غوښتنې یې وړاندې کولې. خو افغانان یوه پیړۍ وروسته د امیرحبیب الله خان د واکمنۍ پر مهال د لنډې مودې لپاره د سراج الاخبار افغانستان(جنوري ۱۹۰۶) د خپرونو شاهدان وو خو دا اخبار د واکمن استبدادي فرهنګ له کبله و نه زغمل شو او د خپلواکۍ او مشروطیت د لارې لارویان په بیرحمۍ سره وځپل شول . دې غورځنګ د هیواد په تاریخ کې د لومړي مشروطیت نوم خپل کړ. څه موده وروسته په ۱۹۱۱ کې د محمود طرزي په نوښت د سراج الاخبار افغانیه په نامه اخبار چې منځپانګه یې د ویښتیایي - روښانتیایي او د ملي خپلواکۍ د لاسته راوړلو پر محورڅرخیدله په خپرونو پیل وکړ. پدې ویښتیایي – روښانتیایي کار کې د لومړي مشروطیت هغو مبارزو مخکښانو رول درلود چې د استبداد له خنجر نه ژوندي پاتې وو. دې غورځنګ ته دوهم مشروطیت وویل شول. دې دواړو غورځنګونو د هیواد د تېرو سیاسي غورځنګونو په څېر کوم سازماني تشکیلات نه لرل او یوازې یې د خپرونو له لارې خپل افکار خپرول. د دوهم مشروطیت د راڅرګندیدو وروسته زماني پړاو کې د نړۍ په حالاتو کې زیات بدلون راغی او نړیوال پانګوال سیستم د ژور کړکیچ سره مخامخ شو. د دې کړکیچ پایله د لومړۍ نړیوالې جګړې پیښېدل دي چې د هغې له امله د سترو پانګوالو هیوادونو اقتصاد سخت ګوزار ولید او کمزوري شول. په تزاري روسیه کې د اکتوبر سوسیالستي انقلاب (۱۹۱۷) بري ته ورسید او د پانګوالۍ په وړاندې نوی سوسیالستي نظام د یوه غوړېدونکي سیال ځواک په بڼه ډګر ته راووت او د لویې بریتانیا امپراطورۍ د ګواښونو او ړنګېدو سره مخامخ شوله. د دې ړنګېدو د نوښت ویاړ د افغان ولس په برخه شو او دې سترې امپراطورۍ ته یې مرګونی ګوزار ورکړچې هغه د ۱۹۱۹ کال د اګست په اتمه انګرېزانو د افغانستان خپلواکي و منله او پدې ډول د شاه امان الله تر زعامت لاندې افغانستان بشپړه سیاسي خپلواکي ترلاسه کړله. د خپلواکۍ تر ګټلو وروسته شاه امان الله د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په موخه ګړندي سمونونه پیل کړل. په هیواد کې یو نوی چاپیریال چې د مختلفو سیاسي بهیرونو را څرګندیدل او د بیان د ازادۍ راتګ دی منځته راغی او د واکمنۍ په د ننه کې لاندې سیاسي بهیرونو سر را پورته کړ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-درباري سمونپالان – دوی د شاه امان الله د واکمنۍ پر مهال د حکومت سیاسي او اقتصادي پالیسۍ او طرحې جوړولې چې محمود طرزي ، محمدنادر، غلام نبي خان څرخي ، والي علي احمد، یاورمحمود، سردارعبدالقدوس خان او محمدولي دروازي یې مرکزي څیرې دي.

۲- جوانان افغان(افغان ځلمیان) – د دې ډلې غړي عبدالرحمن لودین،غلام محی الدین آرتي، تاج محمد بلوڅ او میرغلام محمدغباردي. دوی د شاه امان الله له لوري په جوړو شوو دوو لویو جرګو او نورو دولتي غونډو کې د حکومت په کړنو، په اداره کې پر شته نیمګړتیاوو نیوکې کولې او د دولتي دستګاه د اصلاح او سمون لپاره یې خپلې طرحې وړاندې کولې. لدې امله دا ډله د ټولني مختلفو قشرونو د خپل لیدلوري له مخې د کین لاسو، بنسټپالو ، تروریلوه او دې ته ورته نورو نومونه په نامه یادوله .

۳-اعتدالیون (منځلاري) – پدې ډله کې د لغماني میرمحمدقاسم او عبدالهادي داوي په ګډون د شپاړلسو تنو نومونه یادیږي چې د دموکراسۍ او د هیواد د اقتصادي، ټولنیزې او فرهنګي ودې او پرمختګ پلویان وو.

۴-حزب نقابدار(نقاب لرونکی ګوند)- د میرغلام محمدغبار له قوله دغه ډله د اماني دولت په وروستي کال کې د هیواد په ختیځ کې د جمهوري نظام د جوړولو په موخه تبلیغات پیل کړي دي. د دې ډلې د مشرتابه، کړنلارې او تشکیلاتي اصولو په اړه لاسوندونه شتون نلري .

اماني نظام چې د ترقي ضد کړیو، بریتانوي هند او د هغو د تالي څټو لپاره د سترګو اغزی وو د دې شیطاني مثلث له لوري رانسکور شو او په هیواد کې د حبیب الله کلکاني د وحشت واکمني ټینګه شوه. د دې لنډ مهاله وحشت په وړاندې بیا هم ملي خوځښتونو سر راپورته کړ چې په هغو کې لاندې دوه خوځښتونه یادیدی شي :

الف – د آزادۍ غوښتونکو ګوند - د کلکاني د واکمنۍ د را پرزولو په موخه د دغه ګوند بنسټ په پټه د اماني لیبسي ښوونکي حبیب الله کېښود . ګوند اووه کسیزه مرکزي کمیټه لرله چې مشر یې ښوونکی حبیب الله وو. د آزادۍ غوښتونکو ګوند د هلوځلو له امله د سازمان د غړو شمیر سلو ته رسیدلی وو چې د کلکاني څارګرو د دې پټې شبکې د مشرتابه پته وموندله او هغه یې چناوراي کړله. لکه څرنګه چې دا شبکه ډیره پټه وه د مشرتابه پرته واکمنی ونه توانیدله ټوله شبکه کشف کړي.

ب- د جمهوریت ټولنه – دا ټولنه د کلکاني د واکمنۍ پرمهال محمد ګل مومند ، سید غلام حیدرپاچا او د هغه د اکا زوی فرقه مشر سید حسن شیون د جلال آباد د بابریانو په کلي کې جوړه کړې ده.

د حبیب الله کلکاني غلواکۍ ته د نادرخان له لوري د پای ټکی کیښودل شو او هغه یې د څو تنو ملګرو سره غرغره کړ.له بده مرغه د کلکاني د وحشت په ځای په هیواد کې د یحیی د کورنۍ د اختناق پیر پیل شو. د نادرخان واکمنۍ د ستر استبداد نوم خپل کړ.د یحیي د کورنۍ د مستبد صدراعظم محمدهاشم د حکومت پرمهال د مشروطه غوښتونکو، د شاه امان الله د پلویانو، د افغان ځلمیانو او منځلارو ډلو مخکښان له ډګره وایستل شول. د څرخي د کورنۍ اتلس تنه غړي له تیغه تیر کړل شول. عبدالرحمن لودین،تاج محمد پغماني ، فیض محمدباروت او یو شمیر نور ووژل شول.غلام محی الدین آرتي ترور شو. میرغلام محمد غبار، میر سید قاسم لغماني د مشروطیت او د غازي امان الله پلویان او زیات شمیر روڼ اندي په مختلفو پلمو بندیان او تبعید شول. « لنډه دا چې د محمدهاشم خان د حکومت ټول پړاو د په خپلسر بندی کولو،ډول ډول فزیکي شکنجو، پولیسي څارنو، تبعیدونو او وژنو مشهور وو. » ۲/ ۹۵ – ۹۶ د یحیی کورنۍ د پرمختلونکو افکارو خاوندان او همدا راز ملي او د بریتانیایي ښکیلاک ضد څیرې وځپلې چې د خلکو د نارضایتی اسباب یې برابر کړل. له بله پلوه د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړۍ کې حالات د سولې ،ټولنیز پرمختګ او دموکراسۍ په ګټه بدلون ومونډ. هماغه دي چې د مستبد سردار محمدهاشم پرځای سپه سالار سردارشاه محمودخان د صدراعظم په توګه ګومارل کېږي. که څه هم شاه محمودخان د نرم مزاج خاوند وو خو ورور يې دومره ريبلي وو چې ده ته نور د ريبلو څه ور پاتې نه وو. دا مهال د محمدهاشم د استبداد وېره لږ شوه ، د هیواد د سیاسي غورځنګ په رګونو کې وينه وبهیدله او د مخکښنو روڼ اندو، ملي او دموکراتيکو ډلو سربېره واکمنۍ او په واکمنۍ پورې تړلو کړيو د لاندې سیاسي سازمانو بنسټونه کېښودل .

ويښ ځلميان - د ويښ ځلميانوغورځنګ زموږ د هیواد په تاريخ کې لومړی ملي – دموکراتيک غورځنګ دی چې څرګندې سیاسي – ټولنيزې موخې يې لرلې. د داسې يوه غورځنګ د جوړيدو اړتيا چې په هغو کې د ملي دموکراتيکو موخو لرونکي منورين تنظيم شي د« ويښ ځلميانو» په نامه رساله کې انعکاس ومونډ.دا رساله د کابل په مجله کې چې مسؤل مدير يې عبدالرؤف بینوا وو خپره شوې ده. په هیواد کې د ښوونې او روزنې عمومي کول ، د افکارو روښانتيا ، د بډو، اختلاص او بیروکراسۍ پرضد مبارزه ، د منځنیو پيړيو د زړو تصوراتو، زاړه او نوي ښکيلاک او استبداد پر ضد مبارزه، د مظلومو ولسونو د حقونو نه دفاع او د ملي يووالي ټينګښت د دې غورځنګ سیاسي موخې ګڼل کیدې . د دې خوځښت د فعالیت اصلي مرکزونه کابل ،کندهار او ننګرهار وو او د هیواد د مختلفو قومونو استازو پکې ګډون درلود خو د پښتنو ونډه پکې درنه وه. د غورځنګ د جوړيدو په اړه محمدولي ځلمی د ويښ ځلميانو يو فعال پخپل (د استبداد او مطلقيت په مقابل کې د ځينوافغانانو مبارزې) نومي کتاب په ۲۶۹ مخ کې ليکي:« د هیواد يو شمیرځلميانو چې د ويښ ځلميانو د تدارک د کميسيون د لارښوونې له مخې د کندهار، ننګرهار او کابل يو شمير ادبي او عرفاني ملګرو لکه عبدالرؤف بینوا، فيض محمد انګار، نورمحمدتره کي، قيام الدين خادم، صديق الله رښتين،ګل پاچا الفت، نيک محمدپکتياني، محمد ارسلان سليمي، عبدالقدوس پرهيز، ابوالحسن هزاره، پاينده محمد روهيلي، عطامحمد شيرزوی، محمدظاهر تائب او ځينو نورو ليکوالانو چې شمير يې دوه ويشت تنو ته رسيدی، د دارالامان په افشارو کې د عبدالمجيد زابلي د نوې پروژې په يوه سالون کې د ماپښين په دووبجو د ويښ ځلميانود جوړولو (تاسيس) او د بيلابيلو ولايتونو د نمايندګانو د را ټولولو طرحه وړاندې کړه. دغې غونډې ته لمړی دری طرحې وړاندې سوې، چې يوه يې د عبدالرؤف بينوا او نورمحمدتره کي، بله يې د قيام الدين خادم او دريمه د صديق الله رښتين په حمايه وه. لومړۍ يې مترقي او عصري، دوهمه ملي او وطني ، دريمې يې مذهبي او کلتوري رنګ درلود.» محمدعلم بڅرکی پدې هکله ليکي: « هغه کسان چې دا ډله (د ويښ ځلميانو ډله) يې جوړه کړه په کابل کې عبدالرؤف بينوا، ارسلان سليمي ، قيام الدين خادم ، نورمحمدتره کي، فيض محمد انګار ، غلام حسن صافي، رښتين ، الفت په کورونو کې سره ليدل وروسته يې د ولاياتو سره ارتباط پيدا کړ ...، د ويښ ځلميانو تئوريسنان په کابل کې ناست وو.» ۱۴ / ۳۰ دې سازمان مشر نه درلود او د مديره هيات لخوا چې هغه د کنګرې له لوري غوره کيده رهبري کيده. د کنګرې فعالان نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا او قيام الدين خادم وو. د خوځښت لومړی مديره هيات نورمحمدتره کی ، عبدالروف بينوا، قيام الدين خادم او محمد ارسلان سليمي دي. د ويښ ځلميانو د کنګرې ګډونوال «نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا، قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت، صديق الله رښتين،فيض محمد انګار، محمد ارسلان سليمي، نيک محمد پکتيانی،ګل شاه صافی،پاينده محمد روهيلي، عبدالقدوس پرهيز، محمدظاهر، نورمحمد پونده، لعل محمد احدي ، عبدالکريم نزيهي ازبک، عبدالصمد پتک، غلام رحمن جرار، ولي زلمی، عبدالهادي خوږمن، شاه مرد، ابوالحسن» ۱۵ / ۵۱ دي. د دې غورځنګ يوغړی پدې هکله ليکي : «ويښ ځلميانو په ۱۹۴۶ز کال چې له ۱۳۲۵ه ـ ش سره برابر دی په خپل پيوستون او سياسي کار پيل وکړ .په دې وخت کښې ځلميان چې شا ته ګوري ډېر تاريکه او بيرېدونکي مناظر ويني خو آينده ډېره روښانه ښکاره کيږي .مګر حال ورته د خوف او رجأ ترمنځ دی.» ۱۴/ ۲۷ د دې غورځنګ دوهمه غونده د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمدصدیق فرهنګ په کور کې جوړه شوې چې په هغه غونډه کې غلام محمدغبار او محمدصدیق فرهنګ هم د ویښ ځلمیانو غړیتوب ترلاسه کړ خو هغوی په دریمه غونډه کې ګډون ونکړ ، د غورځنګ سره یې خپلې اړیکې وشلولې او د وطن د جریدې په خپرولو یې لاس پورې کړ. د ویښ ځلمیانو د یوه مشر عبدالهادي توخي په وینا « د ویښ ځلمیانو ګوند مخکې لدې چې سیاسي ګوند وي د اخلاقي بنسټونو یو ګوند و.» د ویښ ځلمیانو له ترکیب څخه ښکاري چې هغه د سیاستوالو پرځای د روڼ اندو، پوهانو، لیکوالو او شاعرانو یو ټولنیز جوړښت وو چې د ولس د ویښولو او روښانولو ستر رسالت ته یې ملا تړلې وه. له همدې کبله هغوی د هیواد په مختلفو سیمو کې د جریدو (انګار، ولس ، وروړغږ) په خپرولولاس پورې کړ چې هره یوه یې د واکمنۍ له لوري توقیف شوه . دا غورځنګ هغه وخت جوړ شو چې په افغاني ټولنه کې د څرګندو طبقاتي پولو څرګ نه لګیده او یا روڼ اندو او سیاستوالو د هغه د درک او پوهېدو وړتیا نه لرله. د هغه مهال روڼ اندو په ټولنه کې د واکمن استبداد، فساد او د بیعدالتیو سرچینه د طبقاتي ستم له کړکۍ څخه نه ، بلکې د افرادو د اخلاقو او کړووړو پایله ګڼله. د ویښ ځلمیانو سازمان په لنډه موده کې په یوه پیاوړي غورځنګ واوښت. د غورځنګ د پیاوړتیا بهیر حکومت په وېره کې واچاوه او د هغه د کمزورولو او پاشلو هڅې یې پیل کړې او بالاخره یې پرې مرګوني ګوزار وکړ. د غورځنګ د مشرانو او فعالانو په زنداني کولو، د دولتي کارونو څخه ګوښه کولو، د ښارونو څخه یې د فعالانو د بدلولو او یا په بهر کې په دندو ګومارلو سره یې هغه درې وړې کړ.

وطن جریده - دې جریدې په ۱۹۵۱ کې په خپرونو پیل وکړ. د جریدې د امتیازخاوند میرغلام محمدغبار او مسؤل مدیر یې محمدعلي خروش وو. څه موده وروسته غبار د وطن د جمعیت(د وطن ټولنې) بنسټ کیښود او نوموړې جریده د هغه په نشراتي ارګان واوښته. د دستګیرپنجشیري په وینا میرغلام محمدغبار، محمد سرورجویا، کاکا فتح محمد فرقه مشر،براتعلي تاج ، ډاکتر ابوبکر، میرمحمد صدیق فرهنګ، علي احمد نعیمي، عبدالحی عزیز، میرعبدالعلیم هاتفي، قیوم رسول، سلطانجان ، ډاکترغلام فاروق اعتمادي او علي محمد خروش د وطن د ټولنې مشهورې څېرې وې. د یو شمیر څیړونکو په آند د وطن د ټولنې او ویښ ځلمیانو دریځ یو بل ته ورته وو خو د جمعیت د غورځنګ سیاسي ، ټولنیزاو اقتصادي شعارونه څرګند او هراړخیز وو.« د دې غورځنګ موخه د مشروطه حکومت د واکمنۍ پرمهال د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې د ولسواکۍ د اساساتو ترویجول ، د بورژوازي (مدني) آزادیو تبلیغ ، د سیاسي ګوندونو او بهیرونو جوړښت ، د شغل ، دندې او د هستوګنې د ځای آزادانه انتخاب، د فردي آزادیو تامین ،د ملي اومذهبي حقوقو برابري ،د سترو خصوصي شرکتونو د اقتصادي برترۍ محدودول او نور... » وو. ۱۵/ ۶۵

د خلکو ګوند – د دې ګوند بنسټ په پټه عبدالرحمن محمودي د خپلو همفکرانو امان محمودي، ډاکټرحسن بهروز ، استاد محسن صحرایي، ډاکټرمصلح، داکټررحیم محمودي، ډاکټرهادي محمودي او موسی نهمت کیښود. مخکې لدې چې عبدالرحمن محمودي د دې ګوند بنسټ کیږدي هغه د ندای خلق په نامه یوه جریده چلوله چې د امتیاز خاوند یې دی پخپله او مسؤل مدیر یې انجینرولي محمد عطایي وو. « د دموکراسۍ او ټولنیزعدالت د تامین لپاره د آزادو، مستقیمو او پټو ټاکنو له لارې د پارلمان جوړول ،د دولت په اداره کې سمون، د بډو اخیستلو، اختلاص ، اجباري کار او بوروکراسۍ محکومول ، د ښوونې او روزنې او د سواد عمومیت هغه مسآلې وې چې ندای خلق په جرآت سره توضیح کولې. » ۱۵/ ۶۸ د ندای خلق د جریدې خپرونې او دریځ د ویښ ځلمیانو په پرتله روښانه او څرګند کیڼ لوری درلود . دا ګوند لږترلږه په لسو ډلو وویشل شو. د یادولو وړ ده چې پورته یادشوي غورځنګونه (ویښ ځلمیان، د وطن جمعیت او د خلکو ګوند» چې په هېواد کې د سمونونو د راوستلو او د ولسونو د ویښتیا په موخه د شاه محمود خان د صدارت پرمهال را څرګند شول د جلاجلا خوځښتونو په شان چې په کړنلارو کې یې د ګډو موخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ځنګ اختلاف هم درلود د يو بل سره يې دوستانه اړيکې ساتلي او د يو بل خلاف يې تبليغات نه کول. تردې چې د ندای خلق او د وطن جريدې د انګار د جريدې په چاپخانه کې چې په ويښ ځلميانو پورې يې تړاو درلود چاپيدلې .

ملي کلوپ – ملي کلوپ د سياسي سازمان په توګه د سردار شاه محمودخان د صدارت پرمهال د سلطنتي کورنۍ په نوبت جوړ شو چې موخه يې د سلطنتي کورنۍ د واک او اقتدار ساتل وو. د شمس الدين مجروح د ليکني له مخې « د دې بدلونو پر مهال يو بل خوځښت چې د واکمنۍ د مهمو اراکينو له خوا يې ملاتړ کېده د ملي کلوب(ملي کلوپ) په نامه جوړشو ، موخه يې د زياتو ګوندونو د جوړېدو مخنيوی وو چې ورو ورو شورا ته خپل استازي واستوي او يوه ورځ وکولای شي يو ستر حکومتي ګوند جوړ کړي ، ددې خوځښت بنسټ ايښودونکي او ملاتړي د دفاع وزير سردارمحمد داود او د بهرنيو چارو وزير سردارمحمد نعيم ، د اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي او څو تنه نور وو او د دې خوځښت د دارالنشاء او سکرتريت مشري يې زما په غاړه کېښودله. » ۱۶/ ۹۵- ۹۶ سربيره پردې مجروح دا هم نه پټوي چې صدراعظم شاه محمود، عبدالمجيدزابلي او سردار محمد نعيم او ټولو لوړپوړو چارواکو د دې کلوپ جوړښت د دموکراسۍ د بهير د ودې او د تحصيل کړي ځوان نسل د سياسي روزنې لپاره ګټور باله. هغه ډله څيړونکي او د سياسي چارو کارپوهان چې محمدداود د ملي کلوپ بنسټ ايښودونکي ګڼي لامخکې ځې او وايي چې محمدداود د پاچا د کتبي اجازې له مخې د ۱۹۵۰ کال په لومړيو کې د دموکرات ملي په نامه ګوند جوړ کړ. همدا رنګه محمدابراهيم عطايي دا سياسي جوړښت د هغه مهال د واکمنۍ د کليدي چارواکو يو جوړښت ګڼي او ليکي :«د سترو دولتي اراکينو، سردارانو او اشرافو يوه ډله وه چې د دموکراسۍ په نامه يې سر راپور ته کړ. سردارمحمد داودخان د دفاع او د کورنيو چارو د وزارتونو سرګروپ يې لاربښود وو. همدارنګه عبدالمجيد زابلي د اقتصادي او مالي چارو سرګروپ ، سردار فيض محمدخان د فرهنګي او معارف د چارو سرګروپ او د وزارتخانو آمران پدې ډله کې شامل وو.» ۱۷ / ۳۲۶ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال د حکومت د چارو د بنې سمبالتيا په موخه هغه وزارتونه چې دندې يې سره نږدې وې د يوه سرګروپ له لارې په مرکزي ډول رهبرې کيدل. خو دې ډول مېکانيزم ډيره موده دوام ونکړ. د ملي کلوپ د جوړولو څخه د سلطنت موخه دا هم وه چې د غوړيدونکي ملي دموکراتيک بهير سره مقابله وکړي يا په بله وينا د مشروطه غوښتونکي غورځنګ په وړاندې ودريږي. داودخان چې د واک او زعامت ليوال وو غوښتل يې د دې کلوپ له لارې له يوې خوا د شاه محمودخان سره سيالي وکړي او له بلې خوا په روڼ اندو او د محصلينو په غورځنګ ولکه ټينګه کړي. « د دولت په دستګاه کې د سپه سالار او سردار تر منځ اختلاف او سؤ تفاهم پيدا شو سپه سالار خپل وراره د قدرت د نيولو استازی ګاڼه د کلوپ غړي يې د هغې د انحلال او له منځه وړلو په موخه وهڅول او د هغه د کمزورولو لپاره هڅې وکړي تر څو په بشپړ ډول له منځه ولاړ.» ۱۶/ ۱۱۴ د نوي افغانستان د تاريخ د ليکوالانو له انده محمد داود په لومړيو کې هڅه کوله د هغه مهال د وطنپالو يونونو وتلي استازي خپل کړي خو کله چې پدې لاره کې بريالی نشو د وطنپالو په ليکو کې د اختلافونو په رامنځته کولو او د هغو په ځپلو لګيا شو. کله چې ملي کلوپ خپلو موخو ته ونه رسيد نو د پښتونستان د آزادۍ اتحاديه چې وروسته د پښتونخواه په نامه ياده شوله جوړه کړه . د دې اتحاديې مشر غلام حيدرخان عدالت د دفاع وزارت د نقلياتو مرستيال او منشي يې ببرک کارمل وو. خو د پردې تر شا محمد داود اداره کوله. د شواهدو څخه داسې بريښي چې ددې اتحاديې اصلي موخه د ويښ ځلميانو کمزورول وو چې غوخ اکثريت يې پښتانه وو. هغه مهال کندهار د ويښ ځلميانو يو پياوړی مرکز ګڼل کيده لدې امله« کارمل او غلام حيدرعدالت کندهار ته لاړل تر څو د تورنجنرال عبدالغني خان ګرديزي قلعه بيګي د کندهار د تنظيميه رئيس او د کارمل د پلار په شتون کې چې د فرقې قوماندان وو د کندهار د ويښ ځلميانو د مشرانو سره خبرې وکړي او هغوی خپل کړي. کله چې پدې کار کې پاتې راغلل په همغه مجلس کې د ويښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلميانو د مشرانو د نيولو امر ور کړل شو اوهغوی اوږده کلونه د دهمزنګ په زندان کي پاتي شول.
»۱۸/ ۲۹۱ دلته ليدل کيږي چي محمد داود د پښتونستان له نامه څخه د خلکو د غولولو سربېره د ويښ ځلميانو د غورځنګ د کمزورولو په موخه ګټه پورته کوله .

د محصلانو اتحاديه – دا اتحاديه په کال ۱۹۵۰ کي جوړه شوه. د عبدالحميد مبارز په وينا « د اتحاديي د اساسنامي طرحه د حقوقو د پوهنځي د استاد محمد اکبر پامير په مرسته او د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي د بنسټ ايښودونکي او پخواني استاد او د بهرنيوچارو وزارت سلاکار مني منجي اوغلو په سلا تدوين شوي ده .» داسي ښکاري چي د محصلينو اتحاديه هم د حکومت په نوښت جوړه شوي ده ځکه چي«په لومړيو کي هغو محصلينو چي د محصلينو د اتحاديي په اړه بحث کاوه د صدراعظم شاه محمودخان سره يي خپلوي او نږدې اړيکي لرلي . د ساري په توګه : د غلام فاروق عثمان زامن محمداسحق او توريالی عثمان او خوريي عزت الله مجددي ، کبيرالله او احمد کبير د محمد کبيرسراج زامن ، د څيره ليکونکي زوی حفيظ الله (مشهور په سردارحفيظ) او عبدالبصير حکيمي د محصلينو لومړۍ هسته چي د محمد انس د کابل پوهنتون د رئيس تر لارښووني لاندي فعاليت درلود. » ۱۹/ ۵۲ دا اتحاديه ډير ژر د محصلينو د لانجو په يوه مرکز واوښته او واکمني هغه غيرقانوني اعلان کړه. ميرغلام محمد غبار د دې اتحاديي د اجراييه کميتي غړي داسي راپيژني: « نيرعلی محمدخان شامل، محمديونس خان سرخابي، محمدنعيم خان قندهاري،اسعد احسان غبار، محمد عارف خان غوثي، ببرک خان (ببرک کارمل) ،هغه وروسته له فاکولتي طرد او ملي شورا ته د مظاهرو په ترڅ کي د ۱۳۳۱- ۱۳۳۵ بندي شو (ببرک خان کارمل او محمدحسن خان شرق د محمد داوودخان له دلي ټپلي وو)، محمديحيی خان ابوي ، حبيب خان، عبدالواحدخان وزيري، محمداسحاق خان عثمان، هدايت خان ، محمدابراهيم خان او نور څو تنه. خو ډير ژر د محصلينو د اتحاديي کميټه په دوو کيڼو او ښيو ډلو وويشل شوه.» ۱۱/ ۲۶۱ « د استاد شاکر له قوله د عبدالهادي داوي پر وينا د محصلينو د اتحاديي د اساسنامي په جوړولو کي حيدر ژوبل، فاضل، ميرعلي احمد، اسحق عثمان، ببرک کارمل ، حفيظ الله امين ،غلام جيلاني باختري ،حسن شرق ، عبدالواحد، احمدعيسی ، يونس سرخابي اوعظيم صابر برخه لرله. » ۱۵ /۶۹

جمعيت خراسان (د خراسان ټولنه) - د دې ټولني بنسټ په کال ۱۹۵۲ کي د شمالي ولايتونو ځينو سياسي فعالانو او مخورو د کابل د بابر په بڼ کي کيښود. وکيل ګلدي ، طاهربدخشي ،عبدالحکيم مجاهد مزاري ،غلام رسول سينايي ،سلام تاشقرغاني ،ډاکټربرنا آصفي د دغه سازمان وتلي غړي وو. ويل کيږي چي د دې ټولني هڅوونکي د هېواد د شمالي ولايتونو ځيني مخور او په هغو کي ابوالخير خيري، نظرمحمد نوا او خال محمدخسته وو. د دې ټولني د موخو او پروګرام په اړه لاسوندونه نشته .

که چيري د پورتنيو سياسي غورځنګونو برخليک ته وکتل شي هغو خوځښتونو چي ملي دموکراتيکي موخي لرلي او په هيواد کي د ولسونو په ګټه د سمونو د راوستلو په خاطر رښتيني هلي ځلي کولي د سلطنت د دښمنۍ سره مخ شول او غم لړلی برخليک لري. زموږ د هېواد د دې زماني پړاو واکمنۍ چي د بريتانيا له پاليسيو څخه اغيزمني وې د هغو سياسي خوځښتونو د راڅرګنديدو او ځواکمن کيدو مخه نيوله چي ملي آجنداوې لرلي، د ديورند د تپل شوې کرښي د دواړو خواوو افغانانو د يووالي پلويان وو او د يوه ځواکمن افغانستان د جوړولو لپاره يي هلي ځلي کولي. د شوروي او انګلوساکسوني اشغالګرو هڅي هم د ملي دموکراتيکو ډلو په کمزورولو او د سکتاريستي او پښتني ضد درېځ لرونکو ډلو په پياوړتيا څرخيدلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یحیی کورنۍ

وروسته له هغې چې افغانستان د انګريزانو او روسانو د جوړجاړي له امله د دوی ترمنځ د يوه حايل هېواد او د انګريزانو د ګټو د ساحې په توګه ومنل شو. د انګرېزانو پرته يې د نورې نړۍ سره سياسي او ډيپلوماتيکي اړيکې نه لرلې چې پدې ډول زمونږ هېواد د نړۍ له پرمختګونو څخه اغيزمن نشو. له بلې خوا د انګريزانو او انګريز پلوه واکمنيو هڅې پردې متمرکزې وې چې په هېواد کې د علم او پوهې د خپريدو ګړندۍ مخه و نيسي او پدې ډول ولس په تياره او خرافاتو کې وساتي. د دې سياست پايله دا شوه چې افغانان د خپل تاريخ ، د افغاني ټولنې د واقعيتونو او نړيوالو حالاتو څخه بيخبره پاتې شي . همدا لامل دی چې زمونږ تاريخ د نه پوهيدلو او يا غلط پوهيدلو تاريخ ګرزيدلی دی. د يحيی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال په ښوونځيو کې د تاريخ د مضمون منځپانګه دا وه چې اميرانو او واکمنو څه کړي دي او يا څه پيښ شول؟ دې دا معنی لرله چې د تاريخ په مضمون کې دې پوښتنې ته ځواب ونه ويل شي چې ولې يې وکړل يا ولې پيښ شول ؟ دې مسئلې ته په کتنې سره اړينه بريښي د يحيی د کورنۍ په هکله لنډ بحث وشي چې هغه څه ډول انګرېزانو واک ته ورسوله.

« سردار يحيی خان د سردار سلطان محمدخان زوی ، د سردار محمد يعقوب خان خسر چې انګريزان پرې بدګومانه شول نوموړی يې په کال ۱۸۷۹کې برتانوي هند ته تبعيد کړ. کله چې امير عبدالرحمن خان سلطنت ته ورسيد انګريزانو ته يې وړانديز وکړ چې د سرداريحيی کورنۍ هم له کابل نه لېږي او په هند کې ځای پرځای کړي. دې کورنۍ ۲۳ کاله په هند کې ژوند وکړ، ډيری زامن يې هلته وزيږېدل، ښوونځي ته لاړل او د برتانوي هند له فرهنګ سره آشنا شول. » ۲۰/ ۲۴۶ د سردار يحيی پلار چې په سلطان محمدخان طلايي مشهور دی په دې تورن وو چې د انګريزي ضد پاڅون د را پرځولو په کار کې له انګريزانو سره پټې اړيکې لرلې او انګريزانو ده ته د دې چوپړ په مقابل کې د سرو زرو ژمنه کړې وه خو کله چې د انګريزانو په ګټه ستر خيانت تر سره کړ انګريزانو په ور کړل شوې کڅوړه کې د سرو زرو پر ځای کودړي ور ته ايښي وو. دا کورنۍ لومړی په امرتسر کې ميشت شوه او انګريزانو وروسته په « ديره دون » کې د ژوند کولو شونتياوې ورته برابرې کړې او هلته چې د دې کورنۍ غړي تر روزنې لاندې ونيول. د سردار يحيی خان زامنو آصف خان او يوسف خان او د يوسف خان زامنو محمدعزيزخان ، نادرخان، شاه ولي خان او شاه محمود خان په لودهيانه کې پوځي زده کړې وکړې . د يحيی اولاده او د سردار زکريا د يحيی خان د ورور کورنۍ د اميرعبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستيو کې د انګريزانو د پلان له مخې په ۱۹۰۱ کې کابل ته راولېږدول شولې. سره لدې چې اميرعبدالرحمن خان په انګريزانو پورې تړلی هم وو خو يو شمير پدې اند دي چې انګريزان د امير په دوو زامنو حبيب الله او نصرالله بې باوره وو او غوښتل يې چې په راتلونکې کې قدرت د يحيی کورنۍ ته ولېږدوي. عجيبه دا ده چې دا کورنۍ کابل ته په راستنيدو سره امير ډيره ونازوله او د کابل د علی آباد په باغې سيمه کې ځای پر ځای کړله پداسې حال کې چې د خپلې واکمنۍ په لومړيو کې يې پدې کورنۍ د نه باورله کبله له انګريزانو غوښتې ووهغه هند ته واستوي. دا بيا ښيي چې د نوموړې کورنۍ نازول د انګريزانو د ارادې له مخې ترسره کيدل. د اميرعبدالرحمن خان له مړينې وروسته د ده د زوی اميرحبيب الله خان د واکمنۍ پر مهال د دې کورنۍ پانګه په غوړيدو شوه سردار يوسف او سردارآصف د امير په مصاحبانو واوښتل. په تيره کله چې امير د محمد نادر د خور سلطان نورالحرم سره چې وروسته يې د عليا جناب لقب تر لاسه کړ واده وکړ دې کورنۍ ته نورهم غوره موقعيتونه پلاس ورکړل. دغه کورنۍ له دې وروسته د واکمن کيدو خوبونو ته ور واووښته. ځينې دا هم وايي چې محمد نادر د اميرحبيب الله په وژلو کې لاس درلود. په هغه شپه چې امير د کله ګوش په ښکار ځای کې ووژل شو د محمد نادرخېمه د ده تر څنګ وه.د امير له وژل کيدو وروسته محمد نادر او ورونه يې د څو ورځو لپاره بنديان شول. د امير حبيب الله له وژنې وروسته سردار محمد هاشم په هرات کې ونيول شو او په يابو سپور د هزاره جاتو له لارې کابل ته راوستل شو چې پدې ډول يې د شاه امان الله په وړاندې کرکه پيدا شوه.شاه امان الله د نادر د کورنۍ د را خپلولو لپاره خپلې دوې خويندې شاه ولي خان او شاه محمود خان ته ورنکاح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې خو کله چې هاشم خان د شاه له دریمې خور سره د واده وړاندیز وکړ شاه ورسره ونه منل او سردار هاشم خان هم د ژوند تر پایه واده و نکړ.

په هند کې جلاوطنۍ دې کورنۍ ته یو لړ ځانګړتیاوې ور په برخه کړې چې سره متحده وي ، په خپلو کې ودونه وکړي ، لوړې زده کړې وکړي او د خپلې کورنۍ ګټې د هرڅه نه لوړې وګڼي. د سرداریوسف او سردارآصف د مړینې وروسته محمد نادر د خپل استعداد له مخې په کورنۍ کې د بیساره درناوي څخه برخمن شو. محمدنادر په ۱۸۸۳ کې په دیره دون کې وزیږیده ، هلته یې زده کړې وکړې او څه موده په پوځې چارو لګیا وو. په انګریزي او اردو ژبو یې بشپړ تسلط درلود په دري ژبه هم پوهیده خو په پښتو ژبه بې خبرې نشوای کولای. البته چې د یحیی د کورنۍ ټول غړي په پښتو نشوای غږیدلای.پدې اړه چې ددې کورنۍ غړي په پښتو نه پوهېدل د یوې بېلګې راوړل په زړه پورې دي . کله چې سردار داود د مشرقي نایب الحکومه او د فرقې قوماندان وو مشرقي ته د پولې د هغې خوا راغلو پښتنو ته په دري ژبه وینا کوله چې ژباړه یې دري ژبي جنرال میراحمد مولایي کوله . محمدنادرهیواد ته په راستنیدو سره په پوځ کې شامل شو او په پنځه ویشت کلنۍ کې جنرالۍ ته ورسید. د امیرحبیب الله د سلطنت پرمهال نادرخان د منګلو د ښورښ د ځپلو له امله د نایب سالارۍ رتبه ترلاسه کړه. یو لړ لاسوندونه ښیي چې انګریزان د هغه په واکمنولو کې ښکیل وو.په ۲۰۰۱ کې په پیښورکې د نادرخان او د هغه د کورنۍ په نامه په دري ژبه یوه رساله چاپ شوه چې لیکوال یې افغان مهاجر معرفي شوی دی.رساله داسې پیل شوې : « اقتباس از شماره اول جمهوراسلام ، اول سپتمبر ۱۹۵۱ ، طبع پشاور، صفحه ۱۰ تا ۱۸.» دا وخت په پیښور کې د عبدالحی حبیبي له لوري د افغانستان د موقتي جمهوریت د اعلان سره سرخوري . هغه مهال حبیبي د واکمنۍ سره د مخالفت له امله په پاکستان کې اوسېدلو. لدې نه څرګندیږي چې د رسالې لیکوال عبدالحی حبیبي دی. د رسالې په ۱۷ مخ کې د جنرال تاج محمدخان بلوڅ د سندونو پر اساس چې محمدنادر د امیرحبیب الله په وژنه کې لاس درلود راغلي دي :« د امیرحبیب الله خان د کله ګوش واقعه د۱۳۳۷ ق کار د جمادی الاول د اتلسمې په شپه پیښه شوه چې پدې مسئله کې د سپه سالار لاس ښیي، سندونه شته دي چې د پیښې حاضرینو او ناظرینو لیکلي دي ، د هغې د ډلې څخه (د افغانستان په هکله اسرار) د محمدنادرخان د خانداني خپلوانو څخه د سردار شیراحمد خان لیکنه ده چې ددې غمیزې د پیښیدو مهم لامل نادرخان ګڼي ، ځکه چې هغه د کابل د تخت تمه لرله او د هغه لپاره په ډهلي او کابل کې پلانونه جوړشوي وو. لاندې لیک چې جنرال تاج محمدخان لیدلی وو دا پټه طرحه روښانوي :« عالیجاه عزت و شجاعت همراه برادر بجان برابرم صالح محمد خان نائب سالار صاحب را واضح باد اینکه: ازین طرف خیریت است، شمایان خاطر خود را جمع دارید کوایف جلال آباد را آرندهٔ این خط بشمایان خاطر نشان خواهد کرد. کارها بر وفق مرام است، آنچه با شمایان گفته شده بود، بهمان قسم شد. بعد از تدفین میت برادرش را امیر ساختیم و مایان تجویز کردیم که معامله بهمین قسم باقی نمی ماند. ارجمندم رکاب باشی (شاه ولی خان- لیکوال) متوجه احوال است و عالیجاه عزت مآب مستوفی المالک صاحب(د خلیل الله خلیلی پلار) درین معامله شریک مایان است و انشاءالله تعالی درین روز از راه تګاب بالای دارالسلطنة با قوم خود می آید. عساکر دارالسلطنة را به آن برادر بجان برابر بسپاریده ایم. باید متوجه احوال باشید که معامله از دست عساکر و شمایان بیرون نشود. انشاء الله و تعالی سمت جنوبی از خود مایان است. از آن جهت خاطر جمع داشته باشید. در جلال آباد و کابل هر کس که مدعی سلطنت شود، برای چند روز است. آخر کار بدست مایان و شمایان است. به نفری خود از طرف ما خاطر جمعی بدهید. باقی در حفظ الهی باشید. فقط مورخه ۱۹ جمادی الا ول ۱۳۳۷ ق – امضا محمدنادر» همدارنګه د رسالې په ۱۹ مخ کې راغلي دي چې لیک د امیرحبیب الله د مرګ په دوهمه ورځ نایب سالارصالح محمدخان ته استول شوی دی.د امیرحبیب الله د مرګ نه وروسته لنډه موده محمدنادر او وروڼه یې له پامه ولویدل خو بیر ته امان الله خان په دولتی چارو وګومارل او نادرخان یې د جنوبي جبهې د قوماندان په توګه مقرر کړ.

لکه څرنګه چې د افغان – انګرېز په دریمه جګړه کې د نادرخان په مشرۍ جبهه د دوو نورو جبهو په پرتله ښه وځلیده شاه امان الله نوموړي ته د سپه سالارۍ رتبه ورکړه او د ده په نامه یې په کابل کې یو یادګاري منارهم جوړ کړ. د نادرخان تر قوماندانۍ لاندې د تل او وانې د نیولو په اړه ځینې دا هم وایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې انګریزانو په لوی لاس هلته شا تګ وکړ ترڅو نادرخان د خپلو راتلونکو پلانونو د پلي کولو لپاره په مطرح ځیره واړوي. البته چې دا ډول ادعا منطقي نه بریښي. خو د یوه څرګند واقعیت نه سترګې نشي پټیدی چې د افغان – انګریز په دریمه جګړه او په تیره جنوبي جبهه کې د دیورند د پولې د دواړو خواوو خلکو سرشندنو او په انګریزي چونیو بریدونو ټاکونکې رول درلود. پدې اړه جنرال یارمحمدخان وزیري په خپل کتاب (د افغانستان د خپلواکۍ او نجات تاریخ) په ۷۶ – ۷۷ مخونو کې مفصل معلومات وړاندې کړي چې ځینې برخې یې دلته راوړل کیږي: «په ننګرهار کې افغاني پوځ د انګریزانو په مقابل کې ماتې وخوړه . دغې ماتې محمدنادرخان او د وزیرستان د جبهې مشران اندیښمن کړل . د لمریز ۱۲۹۸ د ثور(۱۹۱۹) د میاشتې اخري ورځې وې چې ملاهمزالله آخوند د وزیرستان او شا وخوا سیمو مشرانو ته د وزیرو او مسیدو په لاس د جهاد د پیل امر وکړ. احمدزو وزیرو لومړی برید د ۱۲۹۸ د ثور په ۲۴ (۱۵ می ۱۹۱۹) د سروکې په چونۍ وکړ. دوی په وانه کې هم د انګریزانو په غټ پوځې مرکز برید پیل کړ او د جوزا په دویمه یې ونیو، او ورپسې یې د کچیري ، نیلي ، سپینکۍ کڅ ، تنایي او د توی چونۍ ووهلې . هممهال په خپله سیمه کې د رزمک ، سیفلي توی ، ساړه راغه ، ډبرې اونجي چونۍ ونیولې . د دې سره جوخت ، مداخیل وزیرو د میرامشاه او تته خیلو په چونۍ بریدونه پیل کړل . ټل د انګریزانو غټ پوځي مرکز و چې د پکتیا لپاره یې غټ خطر لاره . غازیانو دغه ډیرمهم عسکري مرکز د ۱۲۹۸ لمریز د جوزا په ۳ (می ۱۹۱۹) له انګریزانو ونیو. بیا په زړه سپیځلوغازیانو محمد نادرخان ته بلنه ورکړه چې د فرنګیانو د ټل ستر نظامي مرکز په تشریفاتي توګه فتح کړي او د ټل د سوبې مراسم پرځای کړي. محمد نادرخان چې تر همغه ګینټو یې د توپک نه یوه ګولۍ هم د فرنګیانو په لور ویشتلې نه وه ، د ټل پوځي مرکز یې د توپونو د ګولیو په اور سره فتح کړاو بیا یې په ډیره بې انصافۍ او بې عدالتۍ سره د ټل فتح په خپل نوم سره ونوموله .» د خپلواکۍ په جګړه کې د جنوبي جبهې بری د دې سبب شو چې نادرخان د۱۹۲۱ – ۱۹۲۲ کلونو کې د حربیې وزیر شي . وروسته کله چې محمدنادر د منګلو د ښورښ ځپلو څخه ډډه وکړه د امان الله خان له لوري په قطغن او بدخشان کې د تنظیمیه رئیس مقرر او څه موده وروسته په فرانسه کې وزیر مختار مقرریږي. محمدنادر د لنډې مودې وروسته دا ماموریت پریښود او محمدهاشم هم چې په مسکو کې سفیر وو فرانسې ته ولاړ او شاه ولي خان هم ورسره یو ځای شو. په افغانستان کې د اغتشاش پر مهال غازي امان الله او کلکاني دواړو له نادرخان څخه وغوښتل چې هېواد ته راستون شي او د دوی سره همکاري وکړي خو هېواد ته رانغی اودری واړه ورونه د۱۹۲۹ کال په فبرورۍ کې هند او په مارچ کې خوست ته راستانه شول او هلته یې خپل فعالیتونه پیل کړل. د بمبیې نه تر خوسته په نادرخان هیواد ته د بیا راستنیدو په اړه مطبوعاتو ته ویل: « زه افغانستان ته په راستنیدو کې شخصي مقصد نلرم ، زه تاج او تخت نه غواړم ، زه دریم خیر غوښتونکی یم ، د اعلیحضرت د اوسني حال څخه اندیښمن یم د هغه د شخصي خیر او د ټولنې د ګټې په موخه به کار وکړم، زما مرام د امن پاڅون او په افغانستان کې سوله ده ، هر څوک چې ملت په پاچاهۍ ومني زه به هغه ته بیعت وکړم، زه به د شاه امان الله خلاف عمل ونکړم. » ۲۱ / ۳۴۹ - ۳۵۱ خوست ته په را رسیدو سره محمد نادراو ورونو یې د اووه میاشتنۍ مبارزې او د حبیب الله کلکاني د ځواکونو سره د جګړو وروسته هغه له واکه ګوښه او ځان یې د۱۹۲۹ کال د اکتوبر په شپاړلسمه د پاچا په توګه اعلان کړ. «کله چې نادرخان خپله پاچاهي اعلان کړه ، پدې خبره موږ حیران شوو، ولې یې داسې کار و کړ چې زموږ په خوب او خیال کې نه و، ځکه هغه خو د پاچاخان عبدالغفارخان سره په پیښور کې وعده کړې وه چې په خپله به دی نه پاچا کیږي. » ۲۲/ ۳۴۰

هېره دې نه وي چې نادرخان او ورونه یې خوست ته په رسیدو سره د۱۲۴۸ هجري قمري کال د ربیع الثاني په ۲۱ د پکتیا د ځاځیو په علیخیلو کې د سیمې د قومونو د مشرانو چې امین جان د غازي امان الله ورور هم پکې ګډون درلود جرګه راوبلله چې د کلکاني په وړاندې څه ډول مبارزه وکړي. پدې اړه جنرال یارمحمد وزیري د خپل کتاب په ۲۵۸ – ۲۶۱ مخونو کې د جرګې په هکله معلومات ورکړي دي چې په جرګه کې ۱۵ ماده یي پریکړه شوې ده. د پریکړې په ۵ ، ۶ او۱۴ مادو کې راغلي دي :« د وطن د نجات نه وروسته دې اعلیحضرت غازي امان الله خان سلطنت کولو ته راوغوښتل شي. او یا د ده د خپلخاني څخه و بل اهل ته سلطنت وسپارل شي. د اعلیحضرت غازي امان الله تر راتګ پورې به

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه سالار صاحب د سلطنت وکيل وي. همدا ګينته دي د حبيب الله ټولو پلويانو ته عفوه او بخښنه اعلان شي. خو د جرګې د پريکړې خلاف خپل ځان پاچا اعلان کړ.» سره لدې چې يوه ډله ځېړونکي پدې باور دي چې انګرېزان د محمد نادر په واکمنولو کې ښکېل وو خو محمد نادر پدې بهير کې د انګريزانو ښکيلتيا په کله ردوي او انګريزان بيا د افغانستان په قضيه کې ځان بې طرفه ګڼي. پدې اړه ريه تالي ستوارت ليکي :« سرهاجسن په روسيه کې انګليسي سفير چې په رخصتيو پاريس ته تللی وو د۱۹۲۶ کال د جنوري په پنځلسمه د محمد نادر خان او د هغه ورور محمدهاشم خان سره وکتل . د نظرياتو د تبادلې په بهير کې نادرخان او ورور يې نوموړي سفير ته ډاډ ورکړ چې هغوی به د بريتانيې سره دوست او هم پيمان وي او د روسيې خلاف به فعاليت وکړي او اضافه يې کړل چې هغوی به د پولې په اړه دوستانه سياست پرمخ بوزي...، دا لومړی ځل نه وو چې نادرخان د انګريز د استازي سره مذاکره کوله ، بلکې د۱۹۲۵ کال د مې په ديارلسمه يې د کلونل ارنګ سره په پاريس کې ليدلې وو او يوه مياشت وروسته نوموړي په پاريس کې د بريتانيې د سفير لاردګريو سره د بريتانيې په لګښت د اوسپنې د خط د جوړيدو او همدارنګه په کابل کې د ناآراميو په هکله خبرې وکړلې. د بريتانيې استازي وويل : زموږ په ملاتړ دواړو ورونو غوښتل افغانستان ته د خدای له خوا ورکړې زياته خاوره موږ ته راوبښي او هاشم خان وړاندوييينه وکړه چې ډير ژر په افغانستان کې انقلاب پيليږي او زه شخصاً د امان الله په وړاندې د ښورښ او پاڅون څخه دفاع کوم.» ۲۳/ ۴۹ – ۵۰ همدارنګه د۱۹۲۸ کال د دسمبر په اوومه بل ځل هاشم خان د نيس په ښار کې د بريتانيې د قونسل ج،و کيوغ سره اړيکه ونيوه او د بريتانيې د بهرنيو چارو د وزارت سره يې د نادرخان د ليدو وړانديز وکړ. د بريتانيې د بهرنيو چارو د وزارت په پټ يادداښت کې راغلي دي چې : « ورونه غواړي افغانستان ته ستانه شي ترڅو د ښورښيانو سره مرسته وکړي.» ۲۳/ ۸۰

انګريزانو خپل لومړی ګام د۱۹۲۹ کال د فبروی په شپاړسمه واخيست چې هغه نادرخان او د هغه دوو ورونو ته يې ډپلوماتيکې ويزې ورکړې او هغوی د فبروري په دوه ويشتمه د هند بمبيي ته ورسيدل. پدې هکله د کلکتې په يوه جريده کې راغلي دي : « انګريزان د سياست په ډګر کې ماهر شطرنج بازان دي چې د سيال په ګټه څو چالونه لوبوي ترڅو په وروستي چال کې خپل مقصد ته ورسيږي. د افغانستان د سياست په ډګر کې کلکاني حبيب الله د وسيلې پرته بل څه نه وو چې په کابل کې انګليسي سفير همفري ډګر ته وړاندې کړاو دا دي د بل سيال(نادرخان) په ګټه يې له منځه يووړ(يعنې نادرخان يې د کابل په تخت کيناوه) » ۲۴ ورونه افغانستان ته په رسيدو سره له انګريزانو څخه وسلې، ګولۍ او نقدی مرستې تر لاسه کړلې چې د کلکاني د راپرزولو شونتياوې ولري .نادرخان د انګريزانو د مرستو د ترلاسه کولو څخه انکار کاوه خو کله چې په ټولنه کې د انګريزانو د مرستو ګونګوسې زياتې شوې هغه اړشو د۱۳۱۰ کال د چنګاښ په ۱۴ ملي شورا ته و وايي: «ما واک د قبايلو نه تر لاسه کړی دی. او انګريزانو وروسته له هغه چې زه د پاچا په توګه وټاکل شوم مرسته کړې ده. »۲۵/ ۱۸۰ جواهرلعل نهرو د نادرخان واک ته د رسېدو په هکله ليکي :« نادرخان پدې ماجرا کې په خپله ګټه عمل وکړ. کله چې بريالی شو شخصاً د نادرشاه په نامه د سلطنت واکې په لاس کې ونيولې . بيا هم په هيواد کې ښورښونه منځته راغلل خو چې نادرخان د انګريزانو دوست وو او له دوی نه يې مرسته تر لاسه کوله حکومت يې دوام وکړ. د بريتانيا حکومت بيله سوده ورته قرضه ورکړه ، وسلې او مهمات يې ورته برابر کړل. » ۲۶/ ۱۶۶۶ « برتانويان چې تل په خپلو پولو د بی نظميو انديښمن ول ،د روان کورني جنګ د کنترولولو په خاطر د نادر خان سره د مرستې ګام اوچت کړ،کټ مټ لکه د پولادي امير سره چې يې د مالي او پوځي کومک په تهيه کولو سره کړي و.په دې مرستو کې لس زره ټوپکونه،پنځه ميليونه کارتوس او يوسل او اويا زره نغد پونډونه شامل ول. » ۳/ ۱۵۶ همدارنګه کله چې نادرخان واک ته ورسېد انګريزانو د هند په بندرونو کې د شاه امان الله د زماني کنګل شوې وسلې ور وليږلې .د محمدنادر له لوري د شاه امان الله سره مخالفت او د هغه له نسکوريدو سره ليوالتيا لدې نه څرګنديږي کله چې نوموړی د غازي امان الله د واکمنۍ پرمهال د دفاع وزير وو چمتو نشو د پکتيا (منګلو) ښورښ چې د حضرتانو او وروسته د ده د دربار د يوشمير نورو نږدې کسانو په پټو او ښکاره لمسونو را پيل شو وځپي. لدې امله غازي امان الله محمد ولي خان دروازي د ښورښ ځپلو ته وګومارلو . دروازي بلوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته کړه او هغه یې د نادرخان پرځای په کال ۱۹۲۴ کې د دفاع وزیر مقرر کړ. د پکتیا په بغاوت کې د سر دار محمد یعقوب خان د مشکوک زوی(عبدالکریم) چې ځینې هغه د یعقوب خان د مینځې زوی ګڼي را مخ ته کول په ښورښ کې د انګریزانو څرګند لاس ښیي. لدې وروسته ښورښیان د عبدالکریم خلاف ودریدل او ا نګریزان پوه شول چې د یحیی د کورنی په لاس د غازي را پرځول اړینې حساب شوې پایلې نه لري.په کار وو چې داسې یو څوک رامخته کړي چې حالات دومره ترخه او کړکیچن شي چې ولسونه له مرګه په تبه راضي شي له ځان او جهان څخه بیخبره کلکاني یې را مخته کړ او د نوموړي پرمټ یې شاه امان الله له واکه ګوښه کړ. محمدنادر مخکې له دې چې کابل ته را ننوزي په چهلستون کې تم شو او د کابل لویان یې لیدو ته ورغلل. نوموړي په دې کتنه کې د راتلونکي مشرتابه په هکله پوښتنه وکړه او ډیرو ورغلو کسانو دی د سلطنت لپاره وړ وباله . په دې ډله کې محمد ولي خان دروازي د اماني دولت د سلطنت وکیل ، د شورا رئیس شیر احمد خان د نادرخان د خورمیره او د شاه امان الله د مالیی وزیر میر هاشم خان وړاندیز وکړ چې سپهسالار د اوس لپاره د سلطنت د کفیل په توګه چارې مخته یوسي او د پادشاهی خبره لویي جرګې ته پرېږدي.کله چې د چهلستون څخه محمدنادر ارګ ته راغی د سلامخانې د مانۍ په غونډه کې د وطن د ژغورنې له څرګندونو وروسته وویل دا کار بې د خدای او وطن ته د خدمت په خاطر کړی او د سلطنت خیال نه لري. خو ځینو قبایلي مشرانو او درباریانو له هغه ډلې څخه سردار فیض محمد خان زکریا ،علی محمد خان بدخشي، غلام محمد خان وردګ او نورو ټینګار وکړ چې ته باید د سلطنت واګې په لاس کې ونیسې. ویل کیږي چې دې ناستې ته د پارس(ایران) ، شوروي او د ترکیې سفیران رابلل شوي وو او د ترکیې سفیر هم هغه ته د سلطنت د منلو په وړاندیز ټینګار وکړ. نادرخان له همدې ځایه واګې را خپلې او د لویې جرګې خبره یې شاته ووهله او د قدرت له همغو لومړیو شیبو څخه یې د مشروطه غوښتونکو او خپلو نورو مخالفینو وژنو ته متې را بډ وهلې. هغو درو تنو چې نادرخان ته وړاندیزکړی وو چې د پاچا د ټاکنې په موخه لویه جرګه راوبلل شي پایله یې دا شوه چې میر هاشم د نادر خان د پادشاهي په همغه لومړي سهار په مرموزه تو ګه ووژل شي ، محمد ولي خان دروازي له کلکاني سره د همکاریٔ په تور لومړی په اته کاله بند محکوم او وروسته په پټه اعدام شي او سردارشیر احمد خان د ژوند تر پایه د کوم مقام څښتن نشو. همدارنګه محمد نادر د خپل واک په دوهمه میاشت لاندې کسان د محکمې پرته ووژل: میرزا محمد اکبر خان، امرالدین خان ، عبدالطیف کوهاتي ، محمد نعیم خان کوهاتي، عیسی خان قلعه سفیدي،تازه ګل خان لوګري، سلطانمحمد خان مرادخاني، محمد حکیم چهاردهي وال، احمد شاه خان ، دوست محمد خان، غند مشر پغماني، سید محمد خان، غند مشر قندهاري او نور. د نادرخان د وژنو د دوهمې لړۍ لومړي قربانیان غلام محی الدین خان ارتي ، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان بلوچ پغماني، عبدالرحمن خان لودین او نور ملي مبارزین وو.لومړۍ ډله او هم دوهمه ډله قربانیان د شاه امان الله له پلویانو اود مشروطیت غوښتونکو استعمار ضد مبارزینو څخه وو. د نادرخان واک ته د رسیدو وروسته د غبار په وینا یو شمیر مشروطه غوښتونکوغونډه و کړه چې نوي حالات وڅیړي ، زیاترو خپلې اندیښنې څرګندې کړې ،په همدې ناسته کې فیض محمد خان باروت ساز وویل:« د نوي واکمن د ماهیت د پیژندلو لپاره بس ده چې د کابل د نیولو په ورځ د جنوبي د حمله کوونکو په مخکې د دوو هندوستاني انګلیسي جاسوسانو (الله نواز او شاه جي) څیرې وګورو چې اوږه په اوږه له سردار شاه ولی خان او سردار شاه محمود خان سره روان وو. باید پوه شو چې لدې وروسته به د افغانستان واکمني د هندوستانیانو په لاس کې وي.»

غبار کله چې د نادر خان واکمنی لوړو پوړیو ته ګوته نیسي له یحیی کورنی او محمد زایي سردارانو وروسته دریم ځای هندوستانیانو او څلورم ځای لویو ځمکه والو او روحانیونو ته ورکوي. هندوستانی الله نواز لومړی د نادرخان په دربار کې د ژباړونکي دنده لرله ، بیا د پاچا یاور شو او وروسته د ټولګټو وزیر وټاکل شو او تردې وروسته په برلین کې د افغاني وزیر مختار دنده تر لاسه کړه. همدارنګه یو هندوستاني جاسوس چې د شاه جي سید عبدالله خان همداني په نوم یادیده د یوائینی پوځي فابریکې رئیس شو، لدې سره سم د هیواد د وسله تون او همدا شان د بوټو جوړولو د فابریکې رئیس هم وو. د شاه جي اصلي نوم قربان حسین وو چې په ګاډیوان مشهور وو.دغه هندوستاني ګاډیوان وروسته د دومره غټ باور خاوند شو چې د پکتیا د تنظیمه رئیس دنده یې تر لاسه کړه .ویل کیږي چې یوه ورځ فرقه مشر سید

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان کنړي چې د ننګرهار په بغاوت کې يې د نادر خان په ګټه غوره رول هم لوبولی وو په يوه غونډه کې په ريشخند سره د شاجي اصلي نوم (قربان حسين ګاډيوان) په ژبه راوړ،نادر خان په همدې ګناه هغه د دهمزنګ جيل ته وليږه او همله يې ووژه. غبار د نورو هندوستانيانو د ډاکتر نور محمد، ډاکټرقريشي ،مولوي جلال الدين نومونه يادوي چې په اړونده دولتي بنسټونو کې يې اعتبار او واک د نوموړو بنسټونو له مشرانو نه زيات وو.د نادرخان د پاچاهۍ پرمهال داسې اداره نه ليدل کيده چې هلته دې د طبيب ، مستشار او په نورو نومونو هندوستانيان شتون ونلري . محمد آصف آهنګ په يوه مرکه کې وايي ، د محمد نادر په واکمن کيدو سره د کابل ښار په يوه سياسي بنديخانه واوښت.عبدالحميد مبارز ليکي چې د نادر خان په واکمنۍ او د هاشم خان په صدارت کې يوه ډيره ويره وونکې جاسوسي اداره ضبط احوالات را منځته شوه.

داسې ښکاري چې د نادرخان او وروسته د سردارمحمد هاشم خان په لاسونو د آزادي غوښتونکو او استعمار ضد روښانفکرانو ځپل، د يوه ړانده فرهنګ خپرول او په تيارو کې د خلکو ساتل يې له شکه د همدغو هندوستانيانو چې د انګريزانو جاسوسان وو تر نظرلاندې پلې کيدل. د نادر خان د دورې د ټولو زده کونکو شمير ۴۵۱۹ تنه وو، په داسې حال کې چې د غازي امان الله د واکمنۍ په وروستي کال کې ۸۳۰۰۰ هلکان او نجونې په زده کړو لګيا وو. ويل کيږي چې د سيد کمال په نوم محصل چې په برلين کې يې د محمد داود پلار محمدعزيز ووژه د خپل عمل دليل يې دا راووړ چې انګريزان د نادر په واکمنۍ کې پر افغانستان واکمن دي نو ځکه مې دغه لوی سردار له پښو را وغورځاوه.دغه شان محمد عظيم منشي زاده د نجات د ليسې ښوونکې وروسته له دې چې د انګليس په سفارت ورننووت او هلته يې يو انګليس، يو هندوستانی او يو افغان ساتونکی ووژه په محکمه کې يې اعتراف وکړ چې پر افغانستان مې د انګريز واکمني ليدله غوښتل مې سفير ته يې ځان ور ورسوم او هغه ووژنم خو تر هغه و نه رسيدم. د۱۳۳۲ کال د عقرب په اوولسمه په ارګ کې د عبدالخالق په واسطه د نادر خان وژنه هم ښيي چې دې کورنۍ د خپلې استبدادي تګلارې له امله د ولس د دښمنۍ سره مخامخ شوه. د دې کورنۍ د لويانو د وژنې څخه واکمنه کورنۍ پوهيدله چې د دې وژنو شا ته د استعمار ضد کړيو لاس دی نو ځکه يې د نادرخان له وژنې وروسته يو شميرروڼ اندي او مشروطه غوښتونکي بنديخانو ته وليږل. د يحيی د کورنۍ واکمني ښيي چې دې کورنۍ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د محمدزيو او په ځانګړې ډول د يحيی د کورنۍ پرته د ملي شخصيتونو د را څرګنديدو مخه نيوله ، ملي دموکراتيک خوځښتونه يې ټکول، خلک يې وږي او په تيارو کې ساتل او هېواد يې د ويده فيل په څېر جوړولو چې د زماني هيڅ غږ هغه را ويښ نکړي . همدارنګه دې کورنۍ د خپل اقتدار او واک د ساتلو په موخه د انګريزانو پاليسي چې بې اتفاقي واچوه او حکومت وکړه سربېره د زر، زور او زاريو تګلاره د ولسي پاڅونو د ټکولو او ځپلو لپاره کاروله. د يحيی د کورنۍ د نيمې پيړۍ واکمنۍ نه په څرګنده توګه ښکاري چې د خپلې کورنۍ ګټو او اقتدار ته يې لومړيتوب ورکاوه. پدې هکله به د دې کورنۍ د دريو مشرانو(محمدنادر، محمدظاهر، محمد داود) د کړنو يوه بيلګه راوړل شي.

۱– لکه څرنګه چې د کلکاني د راپرزولو وروسته د پاچا د ټاکني په اړه دريو تنو(محمدولي خان ، ميرهاشم خان او سردار شيراحمدخان) نادرخان ته وړانديز وکړ چې فعلا به دی د سلطنت د وکيل په توګه پاتې شي او د پاچا ټاکنه دې لويې جرګې ته پريږدي. د نوموړو دريو تنو څخه دوه لومړي ووژل شول او سردارشيراحمدخان د دې کورنۍ غړی ژوندی پاتې شو. ددې معنی دا شي چې د يحيی د کورنۍ پرته د مخالف نظر خاوند د ژوند کولو حق نه درلود.

۲-محمدظاهرد خپل د تره زوی پوځي کودتا تائيد کړه ، د مبارکۍ د تلګرام په استولو سره يې د کودتا مشر ته خپل بيعت هم اعلان کړ. پداسې حال کې چې د قانون له مخې پاچا د اساسي قانون د ساتنې مکلفيت درلود خو د کودتا د مشر سره د کورني تړاو له امله د کودتايي نظام څخه ملاتړ وکړ. د پاچا ځينې پلويان دا دليل راوړي چې د ده د کورنۍ يو شمير غړي د محمدداود سره بنديان وو لدې امله اړ شو چې د کودتايي نظام څخه ملاتړ وکړي ترڅو هغوی ته کوم زيان ونه رسيږي چې دا دليل بيا هم د خپلې کورنۍ ګټو ته د لومړيتوب معنی ورکوي. پداسې حال کې چې پاچا د ثور د کودتا خلاف دريځ ونيو.

۳ – سردارمحمدداود د يحيی په کورنۍ کې د افغانستان سره د ديورند د کرښې د هغې خوا د جلا شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمو د بیا نښلولو سخت طرفدار ګڼل کیږي. خو کله چې د نوموړي او د هغه د کورنۍ د اقتدار خبره منځته راځي د پښتونستان مسئلې ته يې شا ګرزولې ده . پدې اړه بیلګې زیاتې دي خو دلته به یې یوې ته ګوته ونیول شي. « کله چې په ۱۹۴۲ کې آلماني سپاهیانو په ستالینګراد(ولګاګراد) او قفقاز بریدونه پیل کړل، د افغانستان په حکومت کې د داودخان په مشرۍ د «ځوانانو» ډله قوي شوه. شوروي سفیر میخایلوف ، په یوه رپوټ کې مسکو ته ولیکل : « انګریزان له داود څخه کرکه لري .ځکه هغه د افغانستان د خاورې د پراختیا لیوال دی او په لومړي ګام کې د سرحدي پټانو(پښتنو) قبیلو.» خپلې موخې ته د رسیدو په خاطر دا« ځوانان» چمتو وو د انګریزانو په مقابل کې افغانستان په جګړه کې ښکیل کړي ، داودخان او پلویان یې پوهیدل چې انګریزان د افغانستان د پوځ په پرتله د پښتنو سرحدي قبیلو له سرتاسري پاځونو نه ډاریږي د هند او افغانستان په پوله کې يې وسلوالو پاځونو ته لمن ووهله ...، د سردار داود استازي وړاندیز وکړ د آلمان او ایتالیې له سفارتونو سره په اړیکو کې وې او کله چې آلمانیانو قفقاز ونیو او ایران ته ننوتل او د افغانستان پولو ته راورسیدل دا مهال دولتي کودتا شوني ده . وړاندیز کېده چې هاشم خان او د انګریزانو طرفدارې نورې کړۍ لیرې او نوی حکومت جوړ شي چې د هند په لور د آلمانیانو او ایتالویانو سره مرسته وکړي. داودخان پدې شرط موافقه کړې وه چې په افغانستان د حاکمې کورنۍ واکمني تضمین شي. آلمان او ایتالیا سردار داود ته په واک کې د یحیی خیلو د کورنۍ د پاتې کیدو د تضمین ورکولو څخه ډډه وکړه .هغوی غوښتل امان الله خان د کابل په تخت کینوي ځکه د نوموړي په مرسته(څرنګه چې برلین او روم فکرکاوه) د هند او افغانستان په پوله کې د بریتانیا خلاف د پښتنو قبیلو د ښورښونو سازماندهي آسانه وه. »۲۷/ ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۲

پورتنۍ څرګندونې ښيي چې د یحیی کورنۍ د خپلې کورنۍ د واک او اقتدار د ساتلو په موخه هر کار او حتی د پردیو سره معاملو ته چمتو وه. وروستۍ بېلګه يې ظاهرشاه دی چې د ناټويي اشغال پر مهال د څه کم دېرش کلنې جلا وطنۍ وروسته هېواد ته راستون شو پدې تمه چې بیا د افغانستان پاچا شي چې اشغالګرو یې مخه و نیوله .

د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ

د دویمې نړیوالې جګړې وروسته نړیوالو شرایطو د سولې او دموکراسۍ په ګټه بدلون وموند شوروي اتحاد او د امریکې متحده ایالتونو د وخت د زبرځواکونو (آلمان، فرانسې ، انګلستان) ځای ونیو. سلطنتي کورنۍ هم خپله پالیسي د نویو نړیوالو شرایطو سره برابره کړله. په کورني سیاست کې يې بدلون د صدراعظم په توګه د محمد هاشم پرځای د شاه محمودخان ګومارل دي چې هغه نسبي ملایم سیاست غوره کړاو د سیاسي ګوندونو جوړولو او د خپلواکو رسنیو خپرونو ته یې د فعالیت اجازه ورکړه . بولې سمونونه لکه ښاروالۍ او ملي شورا ته آزاده ټاکنې یې بېلګې دي . د کابل ښاروالۍ ته غلام محمدفرهاد او د کندهار ښاروالۍ ته بابا عبدالعزیز الکوزی چې دیارلس کاله یې په زندان کې تیر کړي وو وټاکل شول او شورا ته هم یو شمیر سمونپالو او د مترقي اندونو خاوندانو لار وموندله. په بهرني سیاست کې د مسکو او واشنګټن سره د اړیکو پراختیا ده. افغانستان په ۱۹۵۰ کې د شوروي اتحاد سره د توکو د راکړې ورکړې او په ۱۹۵۱ کې د امریکې د متحده ایالاتوسره د اقتصادي – تخنیکي همکاریو لوزنامې لاسلیک کړلې. د هیواد روڼ اندو ، سمونپالو او په سلطنتي کورنۍ پورې تړلیو کړیو د دې نوي حالت څخه په ګټې اخیستنې سره د آزادو جریدو لکه انګار، ندای خلق، وطن ، نیلاب ، ولس ، پامیر او آیینه په خپرولو او د سیاسي سازمانو په جوړولو لاس پورې کړ. خو د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ دا آزادۍ ونشوای زغملای ، د آزادو رسنیو د بندولو او د سیاسي خوځښتونو د ځپلو تګلاره يې غوره کړله. واکمني کورنۍ پردې هم بسیینه ونکړه او د شاه محمود پرځای د دې کورنۍ مستبد غړی محمدداود د حکومت د مشرپه توګه و ګوماره. د داودخان ټاکنه به د ډګرجنرال عبدالرزاق څخه ولولو: « زه به کله ناکله د صدراعظم شاه محمودخان ځای ته تللم او بیلیارد به مو کاوه.پدې شپه هم هلته د بیلیارد په موخه تللی وم.پداسې حال کې مو چې بیلیارد کاوه د کابل راډیو څخه خبر خپورشو چې شاه محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د دماغ د تشې له امله د صدارت څخه استعفی کړې ده چې ما او په خپله شاه محمودخان حیران شوو شاه محمودخان زموږ خوا ته وکتل او و یې ویل دا سؤتفاهم دی. ما نه استعفی کړې او نه زما صحت خراب دی. حتماً سؤتفاهم دی.زه ځم د خپل دفتر څخه خبرې کوم. هغه خپل دفتر ته ولاړ او موږ د کور په لورې ولاړو.» ۲۸/ ۶۷-۶۶ له همدې کبله شاه محمود خان د صدارت څخه د ده ګوښه کول د پاچا او داود له لوري کودتا بلله او یو وخت یې به یوه مجلس کې ویلي وو:« ما د خپل مرګ پیشبیني کولای سو،خو زما پرضد مې د داود او ظاهر له خوا دغه کودتا نه سوای پیشبیني کولای.»۳/ ۱۷۰ د داودخان د صدارت پرمهال آزاد مطبوعات تعطیل شول ، د ګوندونو مشران بندي یا تر څارنې لاندې ونیول شول چې پردې بنسټ عملاً د آزادو رسنیو او سیاسي خوځښتونو تګ ټول شو. د ولسي جرګې اتمې دورې ته ټاکنې د حکومت د خوښې پربنسټ ترسره شوې او په ټاکنو کې د روڼ اندو او سمونپالو د ګډون مخه ونیول شوه. داودخان د هیواد د اقتصادي ویجاړ حالت د سمبالولو په موخه د دوو پنځه کلنو اقتصادي پلانونو په پلې کولوسره د هیواد په تېپه ولاړ اقتصادي حالت ته ساه ورکړه . پدې پلانونو کې زیاته پاملرنه د کرنې پرمختیا ته چې د اوبو او برېښنا د بندونو او لویو لارو جوړول وو راګرزیدلې وه. د کابل – کندهار ، کندهار- سپین بولدک ، کندهار- هر ات ، هرات – قره تپه ، کابل - مزارشریف او کابل- تورخم لارې بشپړې شوې. د نغلو ، ماهیپر ، درونټې د بندونو او د مزارشریف د سرې او برېښنا د تولید د کارخانو چارې چې په ترتیب سره د۶۵۰۰۰، ۱۰۰۰۰ ، ۱۱۰۰۰۰ او ۱۰۰۰۰ کیلواټ برېښنا د تولید ظرفیتونه یې لرل جوړ شول او همدا ډول یو شمیر تولیدي او پوهنیز بنسټونه ګټې اخیستنې ته چمتو شول. د دې پیر دا اقتصادي پرمختیایي بنسټونه اکثراً د شوروي اتحاد د اقتصادي مرستو پر مټ جوړ شول خو امریکې متحده ایالاتو افغانستان ته مرستې لدې امله ورنکړې چې افغانستان د سینټو په تړون کې د شاملیدو څخه ډډه وکړه . د امریکې لخوا افغان لوري ته یوازینۍ ستره اقتصادي پروژه د هلمند د وادی پروژه ده چې د هغو د جوړولو کار رسوایۍ ته ورسید او د شوروا په اوومه دوره کې ځېنو وکیلانو هغه یوه توطئه ګڼله.

که چیرې د محمد داود لس کلن(۱۹۵۳ - ۱۹۶۳) حکومت ته وکتل شي له اقتصادي پلوه یوه پرمختلونکې او د سیاسي – ټولنیز اړخه د اختناق دوره ګڼل کیږي. د دې اختناقي دورې په اړه غبار لیکي :« پدې دوره کې نور د دموکراسۍ خبره نه وه ، سلطنتي رژیم ، پخوانی پوځې حکومت ټینګ کړ چې چا د آزاد نفس کښلو وس نه درلود.» ۱۱/ ۲۷۱ داسې هم انګیرل کیږي چې د شاه محمود د واکمنۍ پرمهال د مطبوعاتو د آزادۍ او د سیاسي خوځښتونو د راڅرګندیدو څخه موخه دا وه چې واکمني د هغوڅخه د خپل واک د ساتلو لپاره ګټه پورته کړي او یو پیاوړی حکومتي ګوند جوړ کړي . د سردارداود په مشرۍ د ملي دموکرات ګوند، ملي کلوپ او د پښتونستان اتحادیه یې څرګند ساري دي چې یوه یې هم په روڼ اندو کې ریښې ونشوای زغلولی. د واکمنۍ د تمې خلاف نورو لدې فرصت نه ګټه پورته کړه. لدې امله واکمنۍ په ورکړل شوو آزادیو بندیزونه ولګول او د محمدداود پواسطه یې په بشپړ ډول د هغوی تګ ورټول کړ. که څه هم د داودخان د پوځې ډوله سیاست له امله په هیواد کې د سیاسي خوځښتونو کمپله ټوله شوه خو بیا هم سیاسي کړیو په پټه د یوه سالم سیاسي چاپیریال د بیا را ژوندي کولو په موخه خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ. له بل لوري په سلطنتي کورنۍ کې د واک د مدعیانو ترمنځ د اختلافونو د شتون پایله دا شوه چې پاچا دکتورمحمد یوسف د محمد داود د کابینې غړی مؤظف کړي چې نوی حکومت او نوی اساسي قانون جوړ کړي. دا لومړی ځل وو چې د سلطنتي کورنۍ بهر سیاستوال د حکومت مشري ترلاسه کوي. د داودخان د ځای ناستي د حکومت په جوړیدو سره د هیواد د تاریخ بل پیر چې هغه ته د دموکراسۍ او یا اساسي قانون لسیزه ویل کیږي پیلیږي. دا دوره یوه بې ثباته، د حکومتونو د ړنګیدو، د مختلفو سیاسي خوځښتونو د جوړیدو، مظاهرو او اعتراضونو دوره ده سره لدې دې دورې ته د آزادۍ او آرامۍ دوره ویلی شو. محمدیوسف د (۱۳۴۲ کال د کب ۲۴) پنځلس ورځې وروسته خپله تګلاره اعلان کړه چې په هغې کې د نوي اساسي قانون په جوړولو ټینګار شوی وو. نوی اساسي قانون د لویې جرګې له لوري چې ۴۵۴ استازو پکې ګډون درلود د۱۳۴۳ کال د وږي پر ۲۹ تائید او د تلې په نهمه پاچا توشیح کړ. د نوي اساسي قانون منځته راتګ د دموکراسۍ پر لور یو ګام وو. هغه خورو ورو سیاسي کړیو او سیاستوالو چې د داسې یوه فرصت انتظار ایست د نوي اساسي قانون د۲۲ مادې په رڼا کې د سیاسي ګوندونو په جوړولو پیل وکړ چې پدې لار کې د افغانستان د خلکو دموکراتیکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې(ګوند) بنسټ ايښودونکي د نورو په پرتله مخکې شول او د ۱۹۶۵ ميلادي کال د جنورۍ په لومړۍ نيټه (د۱۳۴۳ کال د مرغومې يوولسمه) يې د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې په نامه د يوه سياسي خوځښت بنسټ کيښود. لدې وروسته نور سازمانونه هم يو په بل پسې را څرګند شول چې شمير يې اتو ته ورسيد.

که چيرې د (ا ، خ، د ، ګ) تربنسټ ايښودلو پورې د سياسي خوځښتونو موخو ته وکتل شي لومړي مشروطيت غوښتونکو غوښتل چې د دربار په لوړو پوړونو کې نفوذ وکړي او له پورته (دربار) څخه سمونونه پيل کړي. د هغوی موخه د سياسي خپلواکۍ او د ولسونو د روا حقوقو ترلاسه کول او د قانون له لارې د واکمن استبداد مهارول وو. خو واکمنۍ دا غورځنګ په بيرحمۍ سره وځپلو. دوهم مشروطيت هم د پخوا په څير ببله دې چې د لومړي مشروطيت ترخې تجربې ته پام راوګرزوي او د هغې څخه زده کړه وکړي د هغوی لار تعقيب کړه. هېره دې نه وي اماني دولت چې د ملا تير يې مشروطه غوښتونکو جوړولو په يوه اړخيزه بيړنيو سمونونو چې د پاچا سليقوي چلند پکې ټاکونکی رول درلود لاس پورې کړ او دې ته يې پام راونه ګرزاوه چې خلک پدې سمونونو کې ونډه واخلي او له بله پلوه يې د ګوندونو او مطبوعاتو د پراختيا په لور اړين ګامونه اوچت نکړل. سربيره پر دې په دربار کې د محافظه کارانو، اشرافيت ، په فيوډالانو پورې تړلي روحانيت په ګډه د قواوو تناسب او فرهنګي وروسته پاتې والی د دې سبب شول چې پيل شوي سمونونه په دربار، دولت او يا پلازمېينه کې ايسارپاتې شي، پرګنې ترې اغيزمنې نشي او پايله يې د دې غورځنګ نسکوريدل او د حبيب الله کلکاني په مشرۍ د ارتجاع واکمنيدل شي. د کلکاني وروسته هم د يحيی کورنۍ ملي خوځښتونه او د مترقي افکارو خاوندان وټکول او په هيواد کې استبداد خپل اوج ته ورسېد. د دې واکمن استبداد په وړاندې غبرګون خشونت او زورزياتی وو. په جرمني کې د سردار محمدعزيز ، په کابل کې د انګليس په سفارت کې د ستينجر په نامه د يوه انګريزمامور او د نادرخان وژنې يې ښې بيلګې دي . دې ډول حالت سلطنتي کورنۍ اړ ايستله چې پخپلو پاليسيو کې بدلون راوړي، د واکمن استبداد کچه راټيټه او خلکو ته آزادۍ ورکړي. لدې امله د دې نوي پير د پايښت موده لنډه او د واکمنۍ له لورې خلکو ته د ډالۍ شوې دموکراسۍ حوصله خورا محدوده وه. په لومړي ګام کې د دموکراسۍ د پلار شاه محمود له لوري ورکړل شوې آزادۍ محدودې شوې، ملي – مترقي خوځښتونه ترفشار لاندې ونيول شول او په دوهم ګام کې محمدداود د ديکتاتورۍ پلار دا خوځښتونه وربېل.

د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته د دوه قطبي نړۍ په نوي نړيوال چاپيريال کې سياسي خوځښتونو پداسې يوه حالت کې ځانونه وليدل چې د وخت په زبرځواکونو او د هغوی په ايډيالوژيو او تګلارو پورې وتړل شي. کيڼ اړخې د مسکو يا پکن او اسلامپال ظاهرآ د مصر د اخوان المسلمين خو د پردې شاته د امريکې- انګليس او لويديځ تر نفوذ لاندې راغلل. په اسلامي نړۍ کې چې ولسونه يې د هرډول سياسي او مدني حقوقو نه بې برخې وو او ټولنو يې قبيلوي جوړښت درلود په ډېره آسانۍ سره د مترقي افکارو تراغيز لاندې راتلل. لويديځ دا افکار د خپلو ګټو په وړاندې يو ګواښ ګڼله. لويديځ د اسلامي نړۍ واقعيتونو ته په کتو سره چې په اسلامي ټولنو کې د مترقي افکارو د خپريدو او پدې ټولنو کې د شوروي او چين د نفوذ مخنيوی د دموکراسۍ او بشري حقونو ترنامه لاندې نشي نيولی ځکه چې د دې ټولنو سياسي پوهه ټيټه او مذهبي ټولنې دي. لدې امله بايد مذهب د مترقي افکارو پر وړاندې د يوې اغيزمنې وسلې او وسيلې په توګه استعمال کړي. دلته ليدل کيږي چې لويديځ د ماکياولي هغه خبره چې « د مذهب په واسطه په آسانۍ سره اردو او انضباط منځته راوړلی شي خو د اردو پواسطه نشي کيدی مذهب جوړ شي» ګټه پورته کړي. له همدې کبله دي چې زموږ په هيواد کې هر وخت چې د ټولنيز عدالت د ټينګېدو او سمونونو خبره شوې او مترقي غورځنګ سر راپور ته کړی دی پرهغو يې د بېدينه او کمونست ټاپې وهلې دي پداسې حال کې چې په لويديځ کې چې مذهب او مذهبي مؤسسې کمزورې دي مترقي خوځښتونه د آزاد اقتصاد او ليبرالي افکارو په وړاندې خنډ ګڼي. د سړې جګړې پرمهال دا ډول شرايط د دې سبب شول چې په افغانستان کې هم دوه سياسي بهيره (کيڼ لاسي او اسلامپال) بنه وځلېږي او ملي قوتونه د ځواکمن کيدو امکان تر لاسه نکړي. همدا لامل وو چې په اکثرو مواردو کې ملي ګرايي، ملي ژمنتيا، ملي فکرونو،ملي مبارزې او ملي ګټو ته شا وګرزول شوه . ملي ګرايي او ملي ګټو ته نوي تعريفونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړل شول چې په بهرنيو پورې خپل سياسي او فکري تړاو او تړلتوب ته تئوريکي توجيه ورکړي. له بده مرغه پداسي يوه چاپيريال کې هغو ژمنو ملي – مترقي خوځښتونو او هغو سياسي څيرو ته چې ملي ګټو ته يي لومړيتوب هم ورکاوه په ټولنه کې په پرديو پورې تړلي وګڼل شول او پدې توګه په روڼ اندو او ټولنه کې د پراخ نفوذ څخه بې برخې شول. پدې ډول سلطنتي کورنۍ هم د سړې جګړې د واکمنو شرايطو څخه په ګټې اخيستنې سره د خپل واک د ساتلو په موخه د خپل سياسي ، فرهنګي او ديني استبداد له کبله ملي ګرايي د تاريخ تيارو دهليزونو ته ورټيل وهله او پخپله يې هم ونشوای کړی د يوه منځلاري ځواکمن سياسي خوځښت د جوړولو جوګه شي دا ځکه چې دا کورنۍ او په هغې پورې تړلي نخبه ګان له دموکراسۍ سره پردي وو او د مشروطه غوښتونکو او ملي- دموکراتيکو نهضتونو د ځپلو له امله يې په روڼ اندو کې خپله اتوريته او اعتبار له لاسه ورکړی وو.که څه هم سلطنتي کورنۍ د شاه محمود د صدارت پرمهال د ملي کلوپ، دموکرات ګوند او پښتونستان د اتحاديې او وروسته د دموکراسۍ په لسيزه کې د خليل الله خليلي پر مټ د زرنګار په نامه سياسي ګوندونه جوړ کړل خو يوه يې هم په ټولنه څه چې په روڼ ا ندو کې د پښو اېښودلو ځای ونه موند . د دموکراسۍ سره د سلطنتي کورنۍ د پرديتوب څرګندنه بيلګه په خپله د دموکراسۍ لسيزه ده چې د اساسي قانون له مخې د هېواد سياسي نظام مشروطه پاچاهي يا قانوني پاچاهي وو خو د پاچا واکونه او اختيارات د يوه ټولواک وو. سربيره پردې د پاچا له لوري د ګوندونو، ولايتي شوراګانو او غونډو د جوړولو د قانون نه توشيح د دې شاهدي ورکوي چې سلطنت د دموکراسۍ سره په بشپړډول پردی وو. پربله خوا بيا د دې کورنۍ ځينو غړو همدې ځواني له عيبونو ډکې خو هيله بښونکې دموکراسۍ ته ستونزې جوړولې ، محمد داود د پوځي کودتا له لارې د هغې جنازه پورته کړله او د جمهوريت په نامه يې بيا خپله استبدادي واکمني ټينګه کړه.

د دموکراسۍ لسيزه
(۱۹۶۳ -۱۹۷۳)

په افغانستان کې د دموکراسی لسيزه هغې زمانې ته ويل کيږی چې د افغانستان په دولتي سيستم کې د سلطنتي کورنی په نوبت مطلقه پاچاهي په مشروطه پاچاهی واوښته. د دې بدلون له امله د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شول او حق يې نه درلود چې د حکومت د مشرۍ سربيره د کابينې ، سترې محکمې او ملي شورا غړيتوب ولري او سياسي فعاليت وکړي. دا دوره د صدارت څخه د محمدداود د استعفی (مارچ ۱۹۶۳) څخه پيل او د محمدداود له لوري د پوځي کودتا (جولای ۱۹۷۳) پورې دوام مومي.دې دورې ته دوهمه دموکراسي هم ويل کيږي ځکه چې د شاه محمودخان د صدارت پر مهال هم ولس ته يو لړآزادۍ ورکړل شوې وې. د دموکراسۍ لسيزه د تاجداره دموکراسی په نامه هم ياديده خو محمدداود هغه قلابې دموکراسي وبلله او ځيني هغه تش په نامه دموکراسي هم ګڼي. هېره دې نه وي چې په نړۍ کې لږ پيښ شوي چې مطلق العنانه واکمنی په خپله خوښه نورو ته د دولت په اداره کې برخه ورکړي . خو په کال ۱۹۶۳کې محمد ظاهرشاه دا ګام اوچت کړ. د ظاهرشاه د دې بيساره اقدام په اړه دوې د غوراوي(اختيار) او تېرېدني (اجبار) نظريې شتون لري.

د غوراوي نظريه – يو شمير پدې اند دي چې پاچا ملي او نړيوالو شرايطو ته په کتو سره په خپله خوښه د يوه دموکراتيک افغانستان په خاطر د سلطنتي کورنۍ د بشپړ واک څخه تېر شو او خلک يې د هيواد او دولت په اداره کې شريک کړل. پدې هکله د کرسچين ساينس مانيتر ورځپانه پخپله يوه سرمقاله کې راوړي: «هغه پاچاهان چې د مطلقه واک خاوندان وي او وغواړي خلک يې د پرمختګ او د عملي ولسواکۍ لاربنود رول تر لاسه کړي په ربنتيا سره لږ دي. خو محمد ظاهرشاه د افغانستان پاچا دا ځانګړتيا لري. د۱۹۶۳راهيسې هغه د دې لرغوني ټاټوبي دروازې د سياسي آزاديو د نسيم په وړاندې پرانېستي دي.» ۲۹ د پاچا يو شمير پلويان لا پرمخ ځي او وايي چې پاچا« د خپل واک په زمانه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک د تاج او تخت د ساتلو لپاره ونه روزل او چمتو نکړل او داسې حرکت یې کاوه چې دی وروستی پاچا وي.»

د تېرېدنې نظریه – د دې نظرېي خاوندان د پاچا دا حرکت د هغه د خپلې خوښې پریکړه نه بلکې یو مجبوریت ګڼي او پدې باوردي چې پاچا بله چاره نه لیدله بیله دې چې دموکراسی ته مخه کړي او د دموکراسی نه د یوې وسیلې په توګه د خپلې واکمنی د دوام لپاره ګټه پورته کړي. هغوی د دموکراسی په درشل کې په سلطنتي کورنی کې د نه حلېدونکو اختلافونو او بې اتفاقیو یادونه کوي . په سلطنتي کورنی کې د هغه مهال د کړکیچن وضعیت او د پاچا د دریځ په هکله د افغانستان د دیموکراسی او جمهوریت په کلونو کې د کتاب لیکوال د کتاب په ۸۱- ۸۳ مخونو کې د نوراحمد اعتمادي د وینا یوه برخه او خپل اندونه راوړي او لیکي :« د سلطنتي کورنی د زوررورو اشخاصو لخوا په دغه کورنی کې بې اتفاقي راغلې وه. پاچا غوښتل په کراره ، ځان د اکاګانو او د اکا د زامنو د تاثیر څخه وباسي ، او په اصطلاح تشخص وکړي. د کورنی بل غړي ، سردار عبدالولي هم غوښتل چې څه کارونه ده ته وسپارل سي. محمد داودخان غوښتل چې حزب جوړ کړي او د حزب له لارې بیرته قدرت ته ورسیږي. پاچا غوښتل چې محمد داود په خپله استعفا وکړي او په دغه طریقه ځان د ده د شره خلاص کړي...، د افغانستان د صدارت په چوکی د پاچا اکاګان او د اکا زامن په نوبت مقرریدل، چې د محمدداود خان وروسته د شاه ولي خان د زوی، سردار عبدالولي نوبت وو او محمدداودخان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدر اعظم سي ، نو ده پاچا ته پیشنهاد وکړ چې د۱۹۳۱کال په اساسي قانون تجدید نظر وسي، په هېواد کې دموکراسي راسي او خلکو ته د حزب جوړولو اجازه ورکړه سي.» دا هم ویل کیږي چې پاچا غوښتل ټول واک په خپلو لاسونو کې متمرکز کړي لدې امله یې مشروطه پاچاهي اعلان کړه. پردې بنسټ پاچا او په سلطنتي کورنی کې د هغه پلویان پدې سلا شول چې په کورنی کې د مخالف اړخ په زیان د دولت په اداره کې خلکو ته برخه ورکړي. لدې امله یې د داسې اساسي قانون جوړولو ته لار هواره کړه چې په سلطنتي کورنی کې د واک مدعیان قانوناً په لوړو دولتي ځوکیو د کار کولو حق و نلري.په نوي اساسي قانون کې دې بدلون د سلطنتي کورنی هغه غړي چې د زعامت خوبونه یې لیدل د دې واقعیت سره مخامخ کړل واک او زعامت ته د رسیدو لپاره له هلوځلو څخه لاس واخلي چې پدې توګه به په سلطنتي کورنی کې بې اتفاقیو ته د پای ټکی کیښودل شي. پاچا پدې کار هغه مهال لاس پورې کړ چې صدراعظم محمدداود پاچا ته د ۱۳۴۱ کال کې د چنګاښ په نهمه یو لیک واستولو چې په هیواد کې د سیاسي بدلونو غوښتنه شوې وه. په لیک کې یې د سلطنتي کورنی له وضعیت څخه سر ټکولی وو. له بله پلوه یې د دې بدلونو د نه راوستلو له امله د هیواد د تېرتاریخ د هغو ترخو پیښو یادونه هم کړې وه چې د واک د مدعیانو د سیالیو له امله پیښې شوې وې او دا یې هم پرې اضافه کړي وو« خدای دې ونکړي چې هغه ترخې پیښې پدې زمانه او ستاسو اعلیحضرت په سلطنت کې تکرار شي.» دا په واقعیت کې د ګواښ یو زنګ وو چې هغه ته باید پاچا پام را اړولی وای. پاچا د محمدداود لیک ته داسې ځواب ور کړ:« د ده د وړاندیزونو سره په اصولو کې همغږی دی خو پلې کول یې مناسب وخت او هغه کسان چې وکولای شي د هغو د پلې کولو مسؤلیت واخلي » لري. صدراعظم د پاچا د لیک له ځوابه خوښیږي او پخپل دوهم لیک کې د عملي ګامونو د اخېستو وړاندیز کوي خو پاچا غبرګون نه ښیي ترڅو صدراعظم د دریم لیک په استولو سره خپله استعفي وړاندې کوي ، پاچا هغه مني او محمدیوسف د انتقالي دورې لپاره د کابینې په جوړولو توظیفوي او د نوي اساسي قانون د جوړولو دنده ورسپاري چې د هیواد سیاسي سیستم په مشروطه پاچاهی واوړي هغه څه چې محمدداود یې لیوال وو. پاچا په خپله کورنی کې د واک د مدعیانو ترمنځ د سیالیو د مخنیوی یوازینی چاره دا لیدله چې سلطنت او حکومت سره جلا کړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانوناً د سطنتي کورنۍ غړي د سياسي فعاليت او لوړو دولتي ځوکيو او مقامونو ته د رسيدو څخه بې برخې کړي. خو د دموکراسۍ په لسيزه کې د پاچا له کړنو څخه داسې ښکاري چې په هېواد کې د دې نوي سياسي بهير(مشروطه پاچاهۍ) څخه يې موخه په سلطنتی کورنۍ کې د خپل ځان ، شاه ولي خان او عبدالولي د دريځ د پياوړتيا او د محمدداود او محمدنعيم کمزوري کول وو. که داسې نه واى نو څرنګه د مرکزي قول اردو د درستيزوال سردار عبدالولي دفتر د ملي شورا د وکيلانو، قومي مخورو او مذهبي مشرانو په مرکز اوښتى وو. د دموکراسۍ د لسيزې بهير دا وښودل چې ټولواک غوښتل په هيواد کې د نوي سياسي چاپيريال په راوستو سره په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونو ته د پای ټکي کيږدي ،سياله ډله کمزورې او يا له سياسي ډګره وباسي محاسبه يې دقيقه نه وه ،په سلطنتي کورنۍ کې مخالفتونو دوام وموند ، پدې کورنۍ کې د واک مدعيانو حکومتونو ته ستونزې جوړولې او پايله يې د واک څخه د پاچا راپرزول او د هغه د سيال محمدداود واکمنيدل شول. د سلطنتي کورنۍ د غړو دې ډول دريځونو د هيواد په سياسي بهيرونو او د افغانستان د دموکراسۍ په ناکامۍ منفي اغيز پريښود او سربيره پردې يې په ټولنه کې د سلطنتي کورني اعتبار ته زيان ورساوه. پردې بنسټ کله چې د دموکراسۍ د ناکامې خبره کيږي نشي کيداى چې د سلطنتی کورنۍ له منفي اغيز څخه د ټاکونکي لامل په توګه سترګې پټې شي. دا بيا ښيي چې د پاچا له لوري دموکراسۍ ته مخه د دوهمې نظريې، تېرېدني (اجبار يا اجتناب) صحت ښيي.

اوس به وګورو چې محمدظاهر او محمد داود چې د مشروطه پاچاهۍ راتګ د دوی له نومونو سره تړلی دی او په تېره محمد داود چې ظاهراً د مشروطه پاچاهۍ غوښتونکی وو څه غوښتل؟ کله چې محمدداود ته د يوه سياستوال په توګه کتل کيږی هغه د هيواد د پرمختګ او آبادۍ سره مينه لرله خو د دموکراسۍ سره پردی وو او غوښتل يې چې د يوه قوماندان په څېر د هيواد لارښوونه وکړي. صدراعظم محمدداود د هيواد وروسته پاتي توب ، په دولتي ادارو کې فساد، په سلطنتی کورنۍ کې ناوړه حالت او خپلو نقشو اوهيلو ته په کتو سره پاچا ته په دولت کې د سياسي سمونونو د راوړلو په موخه لاندې وړانديزونه وړاندې کړل چې هغه يې د کودتا وروسته د۱۹۷۴ کال د مارچ په شلمه افشاه کړل :
« ۱- د يوه واحد ګوند په جوړولو سره په ګوندي واکمنۍ باندې د شخصي واکمنۍ اړول او ټول واکونه هغه ته سپارل. ۲-
په سياسي او حکومتي کارونو کې د پاچا د کورنۍ د غړو له ګډون مخنيوی چې پخپله د هغې غړی ونه شميرل شي.»۳۰ د محمدحسن کاکړ په اند« محمد داود غوښتل چې پاچا فقط د دولت د رئيس په توګه تشريفاتي رول ولري.»۳۱

که چيرې د محمدداود وړانديزونو ته ځير شو ليدل کيږي چې هغه د مشروطه پاچاهۍ ليوال وو، غوښتل يې چې د سلطنتي کورنۍ غړي د سياسي فعاليت او په لوړو دولتي ځوکيو د کار کولو حق ونلري خو دی د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه منل شي. عجيبه دا ده چې داودخان تر ځلور پنځوس کلنۍ پورې د سلطنتي کورنۍ د غړي او د يوه ځواکمن سردار په توګه د سترو امتيازاتو څخه برخمن وو خو کله يې چې دا امتيازات له لاسه ورکول ده ځان د سلطنتي کورنۍ غړی نه شميرلو. د نوموړي د دا ډول دريځ نه داسې بريښي چې « هغه د غوښې سره پخلا او د ښوروا سره مرور وو.» نوموړي ته په دوه ويشت کلنۍ کې د دوه کلن پوځي کورس وروسته د جنرالۍ رتبه ورکړل شوه او د فرقې د قوماندانۍ سربيره د مشرقي نايب الحکومه هم وګومارل شو چې د ننني ځلورو ولايتونو (ننګرهار، کنړ، لغمان او نورستان) مطلق العنان واکدار وو. پداسې حال کې چې د ده ټولګيوالو ته د بريدمنۍ رتبې ورکړل شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله راوزي چې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه د دې سبب شول چې پاچا اړ شي د دولت په سیاسي جوړښت کې بنسټیزبدلون راوړي چې حکومتونه د خلکو د استازو لخوا جوړشي ،د سلطنتي کورنۍ غړي او په هغو کې د نوموړي اکاګان او اولادونه یې د سیاسي فعالیت او د درې ګونو قواوو له غړیتوب څخه بې برخې شي. د نوي اساسي قانون له تصویب څخه داودخان ته دا ګومان پیدا شو چې د ده سره خیانت شوی دی. لامل یې دا وو چې د نوي اساسي قانون په ۲۴ ماده کې چې هغه په سیاسي کړیو کې د داودخان د مادې په نامه شهرت پیدا کړهغه یې د سیاسی فعالیتونو څخه محروم کړ او د نوموړي هغه خیالونه چې د یوه ګوند د مشر په توګه واک ترلاسه کړي د اوبو په ځګ واوښتل. ۲۴ ماده د اساسی قانون د کمیسیون له لوری په پنځو فقرو کې لویې جرګې ته وړاندې شوې وه. خو لویې جرګې شپږمه فقره هم پرې اضافه کړه چې هغه د سلطنتی کورنۍ غړو ته ځانګړې شوې وه چې د پاچا د اکا زامن هم د سلطنتي کورنۍ د غړو په توګه ومنل شول. همدا رنګه په هغې کې راغلي وو چې د سلطنتی کورنۍ غړي نشي کولای په سیاسی ګوندونو کې غړیتوب ولري او د سلطنتی کورنۍ غړي ټول عمر د دې کورنۍ غړي پاتې کیږي. لدې امله محمداود د سلطنتي کورنۍ سره خپل تړاو د لعنت طوق ګاڼه. د څلېرویشتمې مادې په اړه به د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمېټې رییس سید شمس الدین مجروح څرګندوني ولولو:« مخکې لدې چې د اساسي قانون مسوده خپره شي یوه نسخه یې پاچا ته وړاندې شوې وه پاچا د هغې د لیدلو وروسته ور وغوښتلم یوازې یې د دوو مسالو په اړه خپل نظر څرګند کړ لومړی د څلېرویشتمې مادې چې د سلطنتي کورنۍ تعریف او له صدارت ، وکالت او قضا څخه د هغوی د ممنوعیت په اړه اندېښنه وښودله او ویې ویل که دا کار وکړو ما ته کورنۍ ستونزې جوړوي ښه دا ده چې هغه له پامه و غورځوو، ما خپل دلایل ورته وویل او په هغو مې ټینګار وکړ تر څو مې هغه قانع کړ. دوهم د پاچا ځای ناستي وو چې په تفصیل سره تشریح شوی وو. هغه پدې عقیده وو چې دا ماده له منځه یوړل شي او د سلطنت ځای ناستی د افغانستان د خلکو واک دی چې په خپله خلک هرڅه چې مناسب ګڼي ترسره کړي ، پدې هکله مې هم خپل دلیلونه وویل او هغه ته مې قناعت ورکړ.» ۱۶/ ۱۴۵ - ۱۴۶ د لومړۍ مسألې په اړه د پاچا اندېښنه پر ځای وه او ولیدل شول چې کورنۍ یې او په تېره محمد داود حکومتونو ته ستونزې جوړولې . د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته محمد داود د نظام سره د دښمنۍ لار غوره کړه. پدې اړه صباح الدین کشککي لیکي: « پدې وخت کې هغو کسانو چې په نوي نظام کې یې ګټو ته ګواښ وو د هغه (محمدداود) په شاوخوا راغونډ شول او محمدداود د سلطنتی کورنۍ د غړي تر چترلاندې وکولی شول د شورا ، غیر حکومتي مطبوعاتو، د معارف د زده کوونکو او حتی حکومتي کدرونو له لارې د حکومت خلاف د زیاتو تخریبي فعالیتونو لاربښوونه وکړي. یو شمیرکسان چې وروسته د کمونست پرچم د اړخ غړي شول مخکې د محمد داود د صدارت پرمهال نږدې اړیکي درلودې او نورو چې په کال ۱۹۷۸ کې پخپله محمدداود له منځه یووړ د هغه نږدې متحدین شول او د سلطنت په رانسکورولو کې یې د ده سره مرسته وکړه. داسې شواهد نشته ثابته کړي چې نور کېن اړخي لکه خلقیان(د نورمحمد تره کي تر مشرۍ لاندې چې د ۱۹۶۰ لسیزې په منځ کې د کارمل سره اړیکي شلولې وې)، پیکنګ پلوه کمونستان(شعله جاوید)هم د محمدداود سره اړیکې ټینګې کړې وي .» ۳۲ / ۱۸همدارنګه محمد داود« په پوهنتون او عالی ښوونځیو کې د خپلو نفرو په واسطه د طلابو په لمسولو او بېلارې کولو لاس پورې کاوه او حکومت یې اندېښمن کاوه .» ۱۶ /۱۳۹ البته چې د سلطنتی کورنۍ نوروغړو مارشال شاه ولي او زوی یې عبدالولي هم لاس تر زنې پاتې نشول او د خپل نفوذ د زیاتولو په موخه یې له هڅو څخه ډډه ونکړه. د دموکراسی په لسیزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو له لوري دا ډول کړنې دموکراسی ته سخت ګوزار وو او له بل لوري د محمد داود لخوا د پوځي کودتا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې پر ځوانه دموکراسۍ برید نه ښوونکی اقدام دی چې هیواد یې د بې ثباتۍ په لور وخوزاوه. د مشروطه پاچاهی نظام ته تګ کې د محمدظاهر او محمدداود موخې په لاندې توګه رانغاړلی شو:
۱ - د پاچا لخوا د مشروطه پاچاهۍ غوره کول یو مجبوریت او تحمیلي ګام وو چې لامل یې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه او موخه یې په هېواد کې د دموکراسۍ ټینګښت نه بلکې د خپل واک پیاوړتیا او د محمدداود له شره خلاصون وو.
۲ – د محمدداود له لوري پاچا ته وړاندیزونه هم په هیواد کې د دموکراتیک نظام ټینګښت نه بلکې د یوه ګوند د مشرپه توګه بیا واک ته د ده رسیدل وو.
۳ – په هیواد کې د پارلماني نظام له ټینګښت نه د محمد داود موخه دا وه چې د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شي خو دی د دې کورنۍ غړی ونه ګڼل شي او د سیاسي فعالیت شونتیاوې او په هغو کې د ګوند د جوړولو امکان تر لاسه کړي چې بیا واک ته ورسیږي. لدې څخه ښکاري چې مشروطه پاچاهۍ ته تګ د لعنتي واک پر سر د یحیی د کورنۍ سیالي وه چې یوه اړخ یې غوښتل په واک کې پاتې شي او بل یې غوښتل واک ته ورسیږي.

نوی اساسي قانون

د انتقالي دورې د حکومت مشر محمدیوسف بېله څنده د اساسی قانون د مسودې د جوړولو لاندې اووه کسیزه کمیټه جوړه او د پاچا د فرمان له مخې یې خپل فعالیت پیل کړ:

۱- سیدشمس الدین مجروح د عدلیې وزیر، رئیس
۲- سیدقاسم رښتیا د مطبوعاتو وزیر، مرستیال
۳- میرنجم الدین انصاري، غړی
۴- دکتورعبدالصمد حامد د کابل پوهنتون رئیس، غړی
۵- پوهنوال حمیدالله آدینه د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو د پوهنځي رئیس، غړی
۶- میرمحمد صدیق فرهنګ د پلان وزارت معیین، غړی
۷- محمدموسی شفیق د عدلیې وزارت د تقنین رئیس، غړی.

له پورتني نوملړ څخه ښکاري چې څلورغړي یې سیدان او دوه تنه (رښتیا او فرهنګ) وروڼه دي. لدې څخه معلومیږي چې زموږ د هیواد د سیاسي او دولتي سترو پریکړو په نیولو کې سیدانو ، پیرانو او ځانګړو کورنیو چې د دربارسره یې اړیکې لرلې تر کومې کچې اغیز درلود. سربېره پر دې په هیواد کې د قحط الرجالو ستونزه هم ښیي چې د یوه ارزښتمن معتبر دولتي سند د چمتوکولو لپاره دوه وروڼه ټاکل شوي وو. دې ورونو داسي آثارهم لیکلي چې په هغو کې د ځینو حقایقو د تحریف تر څنګ د سلطنتي کورنۍ نه سر ټکولی ګواکې چې د هیواد لړکیو ته په حکومت کې ونډه نه ورکول کیده. که دې کمېټې ته وکتل شي له اوو تنو څخه یې څلور تنه په لړکیو (سیدانو) پورې تړاو لري. دې کمیټې د۱۹۶۴ کال د می په څوارلسمه د اساسی قانون مسوده چمتو او هغه یې د اساسي قانون دیرش کسیز مشورتي کمیسیون ته چې مشر یې عبدالظاهر وو وسپارله. همدا راز فرانسوي او هندي کارپوهان هم د سلا مشورو لپاره رابلل شوي وو. دې کمیسیون ته د محمد داود وړاندیزونه هم ورکړل شوي دي. همدا رنګه د نوي اساسي قانون مسوده هم هغه ته استول شوې وه او د هغې په هکله یې د نوموړي نظرغوښتې وو. محمد داود په مسوده کې« د پاچا واکونه خورا زیات ګڼلي وو او وړاندیز یې دا وو چې لویه جرګه د پخوا په څیر په دوديزه توګه راوبلل شي . »۱۳/ ۱۸۶ هغه مهال د پاچا او محمد داود اړیکې ښې نه بریښیدې او دا اندیښنې هم وې چې ښایي محمد داود د لویې جرګې دایریدو ته ستونزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې کړې له همدې امله د لويې جرګې د جوړېدو په درشل کې پاچا د محمدداود سره د سردار محمد عمر خان زکريا د پاچا د خور د ميړه په کور کې ليدلي او پاچا د دې کتنې د پايلې په هکله ويلي وو:«آغا لاله (سردار محمد داودخان) وويل زما نظريات تاسو ته څرګند دي خو زه ستاسو د کارونو سره غرض نلرم او هيڅکله به په کوم سپک حرکت او لوچکې لاس پورې نکړم ...، خو که هيواد په خطرکې ووينم هيڅوک او هيڅ شی زما خنډ نشي ګرزيدلی .» ۳۲ / ۲۰۰ مشورتي کميسيون د اساسي قانون مسوده د څېړنو وروسته د تصويب لپاره لويې جرګې ته چې د۱۹۶۴کال په سپتمبر کې رابلل شوې وه وړاندې کړه. پاچا جرګه پخپله وينا د سپتمبر په دوه ويشتمه پرانيستله. پاچا د خپلې وينا په ترڅ کې وويل: « له هغه راهيسې چې د ده پلار محمد نادرشاه په ۱۹۲۹ کې واک تر لاسه کړ ده او د ده کورنی وکړای شول چې خلکو ته د واک د ليږد شرايط برابر کړي . اوس په هيواد کې مترقي بهيرونو او پرمختګونو ته په کتو سره هغه وخت را رسيدلی دی چې په افغانستان کې مشروطه پاچاهي چې پلار يې بنسټ ايښی دی زيات پرمختګ وکړي او د دولت چارې د سلطنتي کورنی څخه جلا شي ترڅو د دموکراسی يو اصل په هېواد کې عملي بڼه ونيسي .» ۳۳ د دې نوي بهير په پيليدو سره مختلف فکري ، ايديالوژيکی او سياسي خوځښتونه او آزادې رسنی را څرګند شول چې مخکې لدې يې پدې پراخه کچه څرک نه لګېده. د هغه مهال دا فکري بهيرونه په درو کټګوريو ويشلی شو :

الف – سوسيالستي ايديولوژي

ب- سياسي اسلامګرايي

ج- پارلماني دموکراسي

په هيواد کې د مختلفوعقايدو، ايديولوژيو، سازمانونو او آزادو رسنيو راڅرګنديدل ، غونډو او مظاهرو ته اجازه ورکول، د واکمني کورنی د واکونو د سترګو وړمحدوديت د هيواد په سياسي سيستم کې د سياسي انقلاب د پيل څرګنده نښه وه.خو ژوند وښودل پاچا ليوال نه وو او يا دا چې د خپلې کورنی د فشارونو له امله دې سياسي انقلاب ته وده وکړي او محمد داود د کودتا له لارې هغه زندی کړي او پايله يې د هيواد د ټيکاو له منځه تلل، د حالاتو کړکيچن او توپاني کېدل شي او هغه له کنټرول څخه ووزي.

د دموکراسی د لسيزې سياسي ګوندونه

د انتقالي حکومت په تګلاره کې د سياسي ګوندونو جوړولو او د آزادو رسنيو فعاليت ته اجازه ورکړل شوې وه . پر دې اساس د مختلفو سياسي اندونو د خاوندانو له لوري د سياسي سازمانو او ټولنو د جوړولو او د خپلو افکارو د خپرولو هڅې پيل شوې. هغه مهال لاندې سازمانونه جوړ او سياسي فعاليت يې پيل کړ :

۱ – د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه (ګوند)

د دې سازمان بنسټ د۱۹۶۵ کال د جنوری په لومړی نيټه (۱۳۴۳ کال د مرغومي يوولسمه) د کابل ښار په څلورمه کارته کې د نورمحمد تره کي په کور کې کيښودل شو. په کنګره کې تره کی د ټولنې (ګوند) د مشر په توګه وټاکل شو. لکه څرنګه چې لا د ګوندونو قانون نه وو نافذ شوی ، دې نوي سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړ. نوموړې ټولنې په کال ۱۹۶۶ کال کې خپل مرام د خلق د جریدې له لارې خپور کړ. ټولنه دری کلنه شوې نه وه چې په هغې کې انشعاب راغی. یوه ډله د نورمحمدتره کي او بله د ببرک کارمل تر مشری لاندې په یوه نامه (د افغانستان د خلکو دموکراتیکه ټولنه) جلا جلا سیاسي فعالیت ته دوام ورکړ. په لومړیو کې د تره کي په مشری ډله د تره کیانو او د ببرک کارمل تر لارښوونې لاندې ډله د کارملیانو په نامه یادیدې. کله چې کارمل ته حکومت د پرچم په نامه د جریدې د خپرولو جواز ورکړ د تره کي ډله د خلقیانو او د کارمل ډله د پرچمیانو په نامه مشهورې شوې. البته چې د دې ګوند له ګډې څخه د انتظار محفل، جمعیت انقلابي زحمتکشان افغانستان او د کار ګروه په نامه ډلې هم وزیږیدلې . د۱۳۵۲ کال د سرطان د ۲۶ پوځي کودتا وروسته پرچم په جمهوري دولت کې د حکومت د یوې برخې په توګه راځرګند شو. پرچمیانو د خپل دې دریځ څخه په ګټې اخیستنې سره هڅې پیل کړې چې خپل سیاسي سیالان او په هغو کې خلقیان کمزوري کړي او په وروستي ګام کې هغوی د هیواد له سیاسي ډګره وباسي. خو لکه څرنګه چې جمهوري نظام د بنسټپالو اسلامي، ماېویستي او سکتاریستي ډلو د مخالفتونو سره مخ شو محمدداود اړشو چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او خپل حکومت د بنې اړخو په ګټه د سمونپالو او پرچمیانو څخه پاک کړي او د کیڼ لاسو او په تیره د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په ځپلو لاس پورې کړي. د محمدداود د دا ډول تګلارې له امله د خلق او پرچم سازمانونه د ۱۹۷۷د جولای په څلورمه یووالی ته اړ شول. د دې یووالي یو کال نه و تیرشوی چې د ۱۹۷۸ کال د اپریل په اووه ویشتمه خلقي پوځیانو په وسلوال پاڅون لاس پورې کړ او پدې ډول د محمدداود څه کمې پنځه کلنې او د یحیی د کورنۍ د څه کمې نیمې پیړۍ واکمنۍ ته یې د پای ټکی کیښود او سیاسي واک یې تر لاسه کړ.

۲ - د ځوانانو مترقي سازمان (حزب دموکرات نوین)

دا سازمان چې د شعله جاوید په نامه یادېده په کال ۱۹۶۵ کې جوړ شو. اکرم یاري د دې سازمان بنسټ ایښودونکی او تئوریسن شمیرل کیږي. د دې ګوند مشهورې څیرې ډاکترعبدالرحمن محمودي، عبدالرحیم محمودي،عبدالهادي محمودي، انجینرمحمدعثمان او صادق یاري دي.د دوهمې کچې کدرونه یې حیدرعلي لهیب، شاکر،داکترفیض احمد،عبدالله رستاخیز ، قیوم رهبر او عبدالمجید کلکانی ګڼل کیدل. د دې سازمان نشراتی ارګان (شعله جاوید) د۱۹۶۸ کال د اپریل څخه د جون تر میاشتې پورې په یوولسو جریدو کې خپروني وکړې. د دې اونیزې د امتیاز خاوند او مسئول مدیر ډاکتر محمودي وو. د شعله جاوید سازمان د مائوتسه دونګ له نظریاتو اغیزمن وو ، د چین د ولسي جمهوریت له تګلارو یې طرفداري کوله او په وسلواله مبارزه یې ټینګار درلود. پارلماني مبارزه،سوله ئیز بدلون او د مختلفو سیاسي – اقتصادی سیستمونو او دولتونو ترمنځ د اړیکو د ساتلو مفکوره یې د مارکسیسم – لیننیزم له اصولو څخه سرغړونه ګڼله. د همدې تفکر پر بنسټ دې ګوند هم نړیوال مشهور شخصیتونه « لکه جمال عبدالناصر د مصر مشر، د هند مشر جواهرلال نهرو او د برما مشر نې وین د بیروکراتیکو رهبرانو په نامه یادول چې د سوسیالیسم په نامه یې فعالیت درلود.» ۶۱۶-۶۱۷/۳۴ لکه څرنګه چې په نړیواله کچه د چین مشرانو د شوروي اتحاد پر کمونست ګوند د رویزیونیست ټاپه لګوله شعله یانوهم ورته دریځ درلود او د ا، خ ، د، ګ دواړه اړخونه خلق او پرچم یې په پارلماني مبارزو کې د ګډون له امله رویزیونیستان بلل. شعله یانو د دې اصل پربنسټ چې سیاست د ټوپک له شپیلی راوزي ټینګار درلود او واک ته د رسیدو یوازینۍ لار یې وسله واله مبارزه او د کلیو له لوري د ښارونو محاصره شمیرله.هغوی د افغانستان په څېر وروسته پاتې هیواد کې د کارګري انقلاب پرځای د بزګرانو په انقلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټینګار کاوه. د دې سازمان غوڅ اکثریت غړي غیرپښتانه او زیاتره هزاره ګان او شیعیه مذهبي وو. د دې سازمان د فعالیتونو مرکزونه لکه د نورو سیاسي خوځښتونو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنیزې مؤسسې وې او د دموکراسۍ په لسیزه کې یې په لاریونو او مظاهرو کې پرله پسې ګډون درلود. شعله یانو د خورا توندو او چپو شعارونو په ورکولو سره په لومړیو کې په روڼ اندو کې زیات نفوذ وکړ او د کابل پوهنتون د محصلینو په اتحادیه کې یې د نورو سیاسي ډلو په پرتله زیات استازي لرل چې وروسته دا مقام اسلامي غورځنګ ترلاسه کړ. خو د شعله یانو د چټکې ودې بهیر لنډ وو. ځینو یې د مائو له اندونو څخه لاس واخیست او د البانیا مشر انورخواجه یې تائیداوه. ځینو یې د افغانستان شرایط د چین د شرایطو په څیر نه د بزګري انقلاب لپاره مساعد ګڼل او نه د روسیې په څیر د سوسیالستي انقلاب لپاره او د ارنستوچګوارا په پارتیزاني مبارزه یې ټینګار درلود. دې متضادو نظریاتو دا سازمان د یو لړ انشعابونو سره مخامخ کړ. د داکټر فیض احمد په مشرۍ د افغانستان د ژغورنې سازمان او د عبدالمجید کلکاني په مشرۍ د سازمان آزادی بخش مردم افغانستان(ساما) ډلې یې مشهورې انشعابي ډلې دي. د جمهوریت په راتلو سره یو شمیر شعله یانو د مبارزې څخه لاس واخیست. هغه شعله یان چې خپلو ایدیالونو ته وفادار پاتې شول د پاکستان د پیپلزپارټۍ سره اړیکې ټینګې کړې او د هغې څخه د مرستې د تر لاسه کولو پرمټ د جمهوري نظام خلاف وسلواله مبارزه پیل کړه. ګلبدین حکمتیار چې د پاکستان له لوري د محمدداود مخالفانو ته د مرستې ترلاسه کوونکو څخه یو دی پدې هکله لیکي:« د شعله جاوید هیئت د جمعیت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوټو حکومت، جنرال محمدموسی چې په ختِه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظیف کړ، د ده په لاس دې هیئت ته د مالي مرستو تر څنګ څو میله وسله او څه منفجره مواد ورکړل سول او د مؤثر کار په صورت کې د کافي مالي او نظامي مرستو وعده ورکړې شوې وه.» ۳۵/ ۹۹ شعله یانو د ا، خ ، د، ګ د واکمنۍ خلاف د جهاد په نامه وسله والې مبارزې ته مخه کړه او د مذهبي او سیمه ئیزو تړاونو له امله په اسلامي تنظیمونو او خاصتاً شیعیه ډلو کې ورننوتل. لدې امله د هغوی ځینې مشران لکه اکرم یاري، مجیدکلکاني ، داکټر فیض احمد او عبدالله رستاخیز د ا، خ، د ،ګ په واکمنۍ کې بندیان او یا ووژل شول. د دې سازمان تشکیلات پټ ساتل شوي دي. ددې ډلې پاتې شوني د انګلوساکسوني اشغال زیږنده واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل .

۳ ـ اسلامي غورځنګ

د مشروطه پاچاهۍ د اعلان سره سم د سوسیالستي ایدیالوژۍ څخه اغېزمنو کسانو ګټه پورته کړله او سیاسي خوځښتونه یې جوړ کړل . همداغه دې چې مذهبي او محافظه کارو وګړو د منظمو سازماني تشکیلاتو په جوړولو سره د کین لاسو په وړاندې ودریدل . که څه هم په ۱۹۴۲کې په هرات کې د سیداسمعیل بلخي په مشرۍ د هرات د اسلامي ټولنې(مجتمع اسلامی هرات) په نامه د یوه خوځښت بنسټ کینودل شو او وروسته په ۱۹۴۴ یا ۱۹۴۵ کې نوموړي په کابل کې د کابل د اسلامي ټولنې د مرکزي کمیټې په نامه جوړښت ډېره کینودله چې وروسته یې د حزب ارشاد نوم پرې کینبود. ویل کیږي چې د دې ګوند مشرتابه په ۱۹۵۰ کې غوښتل صدراعظم شاه محمودخان د کابل سخي کارتې ته د نوروز مراسمو ته د تګ په مهال په لار کې د بمب په ایښودلو سره ووژني چې دا دسیسه کشف ، بلخي او د هغه یو شمیر ملګري ونیول شول. همدارنګه د شاه محمود د صدارت پرمهال د اسلامي غورځنګ د جوړیدوهڅې وشوې خو هغه په کوم محسوس ځواک وانه وښت. ښایي لامل یې دا وو چې هغه مهال کین اړخه سیاسي بهیر چې د پانګوالۍ ضد کړنلاره ولري شتون نه درلود. لدې امله پانګوالي نړۍ په افغانستان کې د اسلامي خوځښتونو د جوړېدو اړتیا نه لیدله چې د سوسیالستی ایدیولوژۍ خلاف هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال کړي. خو کله د دموکراسۍ په لسيزه کې په افغانستان کې کيڼ لاسي سازمانونه را ښرګند شول لويديځوال يې وهڅول چې د اسلامي غورځنګ په جوړولو او پياوړتيا لاس پورې کړ. د پانګوالې نړۍ د ستراتيژيستانو له انده په اسلامي نړۍ کې د سوسيالستي او مترقي افکارو مخه د دموکراسۍ تر نامه لاندې نشي نيولی لدې امله هلته بايد د دين او مذهب څخه د سوسيالستي او مترقي افکارو پر ضد ګټه پورته کړي . همدا لامل وو چې په افغانستان کې پيرانو او يو شمېر روحانيونو انګرېز پلوه اميران چې د ظلم او استبداد، فساد او فحشاء سمبولونه وو هغوی ته د ضياء الملته والدين، سراج الملته والدين ، خادم دين رسول الله او دې ته ورته لقبونه ورکړي دي. په ډېرو مواردو کې د ملا ، روحاني ،شيخ او پير دې منفي رول ته په کتو سره وو چې د نولسمې پيړۍ را هېسې انګريزي ښکيلاکګرو خپل جاسوسان د پيرانو ، حضرتانو او ملايانو په جامه کې افغانستان ته راوليږل او په وروستيو کې يې د اسلامي غورځنګونو د مشرانو او فعالانو په نامه نور وپيرل ترڅو د دين او مذهب څخه په ګټې اخيستنې سره خپلې ستراتيژۍ پلې کړي. دې انګريزي استازو په رڼا ورځ د جوماتونو د منبرونو څخه د شريعت د احکامو د پلې کولو او د اسلامي اخوت وعظونه کول خو د شپې په تيارو کې د غازي امان الله په شان مشرانو او په هيواد مينو روڼ اندو په وړاندې توطئې جوړولې. البته د دې څخه سترګې نشي پټيدی چې د تاريخ په اوږدو کې د اسلام فاکتور او روحانيونو د کورني استبداد او ښکيلاک په وړاندې تاکونکی رول هم لوبولی دی. لدې امله دا منطقي نه ده چې د ظلم او استبداد او بهرني ښکيلاک خلاف د خپل ولس پاڅونونه ، سرشندنې او سپيڅلی جهاد په پرديو پورې تړليو سازمانونو او ارتجاعي روحانيت د کړنو او موخو سره يو وګڼل شي.

پورنيو ښرګندونوته په کتو سره ويلی شو چې د دموکراسۍ په لسيزه کې د اسلامي غورځنګ را ښرګنديدل د يوه سياسي خوځښت په توګه د دې واقعيت ښکارندوی دی چې محافظه کارو ډلوغوښتل د نوي پيل شوي سياسي بهير په وړاندې او د هغې څخه په استفادې سره د مدرنيته او د پرمختلونکو کړيو په وړاندې د خپلو منظمو تشکيلاتو په لرلو سره ودريږي. دا لومړی ځل وو چې د دموکراسۍ په لسيزه کې د افغانستان په دوديزه اسلامي ټولنه کې منظم اسلامي غورځنګ منځته راځي چې ځانګړي سازماني تشکيلات او کړنلاره لري چې د مسلمانو ځوانانو په نامه خپل شتون اعلانوي. ډېری « د دې اسلامي خوځښت اصلي څېرې چې په رياست کې يې استاد نيازی (غلام محمد) وو لاندې کسان ګڼي. انجينرحبيب الرحمن، مولوي عبدالرحمن، انجينرسيف الدين، نصرت يار، استادغلام رباني عطيش، انجينر حکمتيار، استادګل محمد،استادغلام حبيب، عبدالقادر توانا، سيدعبدالرحمن ، ډاکترمحمد عمر، خواجه منصور.» خو ګلبدين حکمتيار په خپل اسلامي نهضت نومي کتاب کې د دې غورځنګ مؤسسين لاندې اته تنه ګڼي چې لومړۍ غونډه يې د کابل پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنځي کې کړې ده :« عبدالرحيم نيازي، مولوي حبيب الرحمن، سيف الدين نصرت يار، عبدالقادر توانا، غلام رباني عطيش، سيدعبدالرحمن، استادګل محمد، حکمتيار. » د حکمتيارپه خبره «په دې غونډه کې مو له اوږدو خبرو اترو نه وروسته فيصله وکړه چې منظم کار روانوو،ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راوينوو، د کمونستانو مقابله کوو...، فيصله وشوه چې دا کار د يوې داسې شب نامې په ذريعه پيلوو... ، هماغه شپه دا شب نامه تياره او تصويب شوه د شب نامې په پای کې وليکلي شو: جوانان مسلمان ، شب نامه د يوه ورور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفترکې يې ماموريت درلود، ټيپ او تکثير شوه.» ۳۵/ ۱۳۴د حکمتيار لدې خبرې څخه چې شپې پانه د م، م په کوم دفتر کې ټيپ او تکثيرشوه ښيي چې د دې غورځنګ سره پرديو اړينه ليوالتيا لرله. د ځوانو مسلمانو د سازمان له موخو معلوميږي چې هغوی د هېواد د اقتصادي ودې په اړه کومه نقشه نلرله لدې امله هغه سياسي سازمان نه بلکې يوه سياسي مذهبي ډله وه . ډېری د دې غورځنګ د جوړيدو وخت د ۱۹۶۹ کال د اپريل ۲۴ګڼي. د افغانستان د مسلمانو ځوانانو د فعاليت اصلي مرکزونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه د کیڼ اړخو ډلو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنيزې خاصتاً مذهبي مؤسسې وې. هغوی د دموکراسی په لسیزه کې د لاریونونو ،مظاهرو او اعلامیو له لارې ولس ته خپلې موخې او کړنلارې بیانولې او خپلې لیکې یې پیاوړې کولې. دې غورځنګ په لوړو تعلیمي مؤسسو کې د شعله یانو په شان د نورو په پرتله ځواکمن دریځ تر لاسه کړ. اکثراً د اسلامي غورځنګ لاریونونه او مېټېنګونه د نورو سیاسي ډلو سره په اخ او ډب اوښتل . د اسلامي غورځنګ د غړو له خوا د کیڼ لاسو په وړاندې د زورزیاتی څخه کاراخیستل خورا زیات وو. ښایی لامل یې دا وي چې کیڼ اړخي یې کمونستان ګڼل او د هغوی وژل یې اسلامي مسولیت او وجیبه ګڼله. د مسلمانو ځوانانو او پلویانو له لوري په کابل پوهنتون کې د شعله یې سیدال سخندان ،په لغمان کې د پرچمي عبدالرحمن، په پکتیا کې د خلقي پاچازیدین او خلقي داکترنیازمحمد وژنې یې څرګندې بیلګې دي. د ګهیځ جریده چې د۱۹۶۸ کال په اکتوبر کې د منهاج الدین ګهیځ په مشرۍ خپرونې پیل کړې د دې غورځنګ نشراتی ارګان شمیرل کیږي خو پدې اړه کوم دقیق لاسوند نشته. منهاج الدین ګهیځ د۱۹۷۲ کال په ژمي کې د نامعلومه کسانو له لوري و وژل شو. اسلامپالو د هغه ترور د شورویانو کار باله. د افغانستان اسلامي غورځنګ چې په ټولنه کې د اخوانیانو په نامه یادیږي« د مولاناابوالعلي مودودي، حسن البنا او سیدقطب د فکرونو له مخې د دغسې اسلامي دولت په پینو درول و چې ټولنه اسلامي کړي ، یانې هغه اړخونه یې پاک کړي چې د دوی په فکرغیر اسلامي شوي وو. نو د دوی غړه ځانګړتیا د چپې ګوندونو په شان د ثابتو اصلونو یا ایدیولوجی له مخې حکومت کول و، بیله دې چې له نورو سره جوړه وکړي.» ۱/ ۸۲

په کال ۱۹۷۲ کې د دې سازمان د مشرتابه په غونده کې برهان الدین رباني د سازمان د مشر، عبدالرب رسول سیاف د مرستیال او انجینرحبیب الرحمن د منشي په توګه ټاکل کیږي. دا مهال حکمتیار په زندان کې وو. د دې سازمان له لوري د ۱۹۷۵ کې د چنګاښ انقلاب د جشن د نمانځنې په ورځو کې په ځینو سیمو(پنجشیر، لغمان ، ننګرها ر،لوګر، بدخشان...) کې د ناکامه اړو دوړو وروسته په غورځنګ کې اختلافونه منځته راغلل او غورځنګ د ګلبدین حکمتیار او برهان الدین رباني تر مشرۍ لاندې په دوو سیالو دښمنو ډلو وویشل شو. د دموکراسی په لسیزه کې حکومتونو د کیڼ اړخو په پرتله د اسلامي غورځنګ په وړاندې سخت دریځ درلود او لامل یې دا وو چې سلطنتي کورنۍ او واکمنۍ پدې اند وو چې د افغانستان په دودیزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې اکثراً د مذهب څخه د مودرنیتې په وړاندې ناوړه ګټه پورته شوې ده. د دې سره سره یو شمېر چاراواکو د نوموړي غورځنګ د غښتلتیا لپاره هم د خپلو دولتي واکونو څخه په ګټې اخیستنې سره هلې ځلې کولې. د اسلامي غورځنګ فعالانو د جمهوریت او د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ خلاف مبارزه یا جهاد کاوه. د ځوانو مسلمانانو د اندونو خاوندو ډلو د جمعیت(رباني) اتحاد(سیاف) او شیعیه ډلو د انګلوساکسوني اشغالګرو د پلې ځواکونو په توګه د اسلامي امارت په ړنګولو او د هېواد په اشغال کې ټاکونکې ونډه لرله او د اشغال زیږنده بلواک حکومت د ملاتیر یې جوړاوه. د مجددي او ګیلاني ډلو هم د بلواک دولت سره همکاري وکړه. د حکمتیار د اسلامي ګوند یوه برخه د اشغال لاندې حکومت سره همکاري وکړله او حکمتیار د اشغال خلاف خپل جهاد وکړ خو د لس کاله جهاد وروسته د اشغال لاندې حکومت سره د یوه تړون له مخې له مخالفت څخه لاس واخیست او په کابل کې استوګنه غوره کړه چې حکومت ورته د ژوند ټولې آسانتیاوې برابرې کړې وې. یوازې مولوي محمد یونس خالص د ناټویي اشغال ملګرتیا ونکړله .

۴- ټولنپال ولسواک ګوند(سوسیال دموکرات ګوند)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ګوند مؤسسه کنګره د۱۹۶۶کال د کب اوولسمه په کابل کې د غلام محمدفرهاد په وینا سره دايره شوه او د هیواد خپلواکي ، څمکنی بشپړتیا، ملت پالنه، ملی یووالی ، اسلام ، پرمختګ او ټولنیز عدالت یی د ګوند د کړنلاري عمده ټکي اعلان کړل اوغلام محمدفرهاد یې د مشر په توګه وټاکه. په دې غونډه کې ۶۲ تنو ګډون کړی وو. د مؤسسي کنګرې یوه میاشت وروسته د ۱۹۶۹ د کال د وري په ۱۶ نیټه یې خپل نشراتی ارګان (افغان ملت) خپور کړ. ددې جریدې د امتیاز خاوند غلام محمدفرهاد او مسؤل مدیراحمد علی ملتیار وو. د سازمان مشرد ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې ولسي جرګې ته لاره ومونډله خو څه موده وروسته يې د ولسي جرګې څخه پدې نامه استعفي ور کړه چې ګنې ولسي جرګې د ولس په ګټه کارندی کړی. فرهاد د دموکراسی د لسیزې یوازینی سیاستوال دی چې د شاه امان الله سره یې په اروپا کې لیدلي دي. همدارنګه هغه د خلکو له لوري د کابل ښار لومړی منتخب ښاروال وو او په ټولنه کې د پاپا په نامه شهرت درلود. فرهاد په ملي شورا کې د یوې وینا له امله چې ګواکې د ګوند له تګلارې څخه یې سرغړونه کړې ده د خپل ګوند د ځینوغړو له نیوکو او مخالفت سره مخامخ شو.یوه ډله د فدامحمدفدایي په مشرۍ له ګوند څخه جلا او د سوسیال دموکرات ګوند په نامه یې نوی ګوند جوړ کړ او د۱۹۷۱ کال په سپتمبرکې یې د ملت په نامه د یوې جریدې په خپرولو پیل وکړ. فدایی په خپله جریده کې د یوې مقالي د خپرولو له امله زنداني شو. همدا راز یو شمیر نورغړي یې له ګوند څخه ووتل او د سیاسي فعالیت نه هم لاس پرسر شول او د محمدحسن ولسمل په مشرۍ یې آزاده جریده خپروله. افغان سوسیال دموکرات ګوند پخپلو خپرونو کې پدې ټینګار درلود چې شوروي اتحاد، پاکستان او ایران هغه سیمې چې له افغانستان څخه نیولې دي باید بیر ته افغانستان ته ورکړي. نوموړي ګوند د جمهوري نظام په ملاتړ کې ودرید. د ثورد بدلون وروسته دې ګوند د نوي نظام څخه ملاتړ اعلان کړاو ویل کیږي حتی د ګوند د مشرتابه په پته یې د مبارکی پیغام هم استولي وو خو په واکمنی کې د ځواکمن امین د ارادې له مخې واکمنی کوم مثبت غبرګون ونښود. همدا لامل وو چې کله په کال ۱۹۷۹ کال په اکتوبر کې یو شمیر خلقیانو د امین ضد د پاڅون هوډ درلود اوهغه وځپل شو، دا پاڅون د افغان ملتیانو له لوري د کودتا ناکامه هڅه اعلان شوله. د شوروي د اشغال وروسته ددې ګوند مرکز پاکستان ته ولیږدول شو او د شوروي اشغال په وړاندې یې مبارزه پیل کړه. خو د اشغال په وړاندې د یوه غښتلي ځواک په توګه لدې امله وانه وښت چې پاکستاني چارواکو نه غوښتل د اشغال په وړاندې افغان ناسیونالست ، سکولار او کیڼ اړخي خوځښتونه ځواکمن شي.دې ګوند د ناټویي اشغال لاندې حکومت د قانوني حکومت په توګه پیژندلی وو.

۵ – د انتظار محفل

دا سازمان د ۱۹۶۸ کال د زمري په پنځلسمه په کابل کې د یوویشت تنو په ګډون د محمدطاهر بدخشي په کور کې جوړ شو.په دې غونډه کې محمدطاهربدخشی د منشي او مولوي بحرالدین باعث د مرستیال په توګه وټاکل شول. د غونډې زیاتره ګډونوال د بدخشي په مشرۍ د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د خلق له اړخ څخه جلا شوي کدرونه وو. د دې سازمان پیژندل شوي کدرونه ظهورالله ظهوري، قیام، صدیق ، رنجبر، محبوب الله کوشاني، بشیر بغلاني، اسحاق کاوه، غلام سخی غیرت او خلیل رستاقي ګڼل کیدل. هغوی «په پښتنو دا تورونه لګول چې په نورو نژادي ډلو په ځانګړې توګه په ازبکانو او ترکمنانو او ځینو تاجکانو د اختناق له لارې واکمن شوي دي او خپلې واکمنی ته دوام ورکوي.» ۱۸۲/۳۲ د دې ډول تفکر له امله هغوی په ټولنه کې د ستمیانو او یا د ملي ستم د ګوند په نامه و پیژندل شول. د انتظار د محفل د فعالیتونو سیمي د شمال ولایتونه وو. د هغوی د فعالیت اصلي تمرکز په کلیو او بزګرو کې کار او په وسلواله مبارزه ټینګار وو. د دموکراسی په لسیزه کې هغوی کوم نشراتي ارګان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلود او د لاریونو او مظاهرو د تنظیمولو جوګه نشول. د دې ډلې مشرتابه خپل غړي هڅول چې د لوړو زده کړو پړاو په کلیو کې سیاسي فعالیت وکړي. د انتظار د محفل سیاسي فعالیتونه د شعله یانو په شان وو. دا سازمان د جمهوري نظام په وړاندې ودرید. دې خوځښت په کال ۱۹۷۵ کې د بحرالدین باعث په مشرۍ د افغانستان متحده ملي جبهه جوړه کړه او د بدخشان د درواز په ولسوالۍ کې د حکومت خلاف بغاوت وکړ خو حکومت وځپل. د دې ناکامې هڅې وروسته د هغوی په لیکو کې اختلاف راغی او د هماغه کال د وړي په پنځلسمه په دوو ډلو ،د بدخشي په مشرۍ سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان« سازا» او د باعث په مشرۍ د سازمان فدائیان زحمتکشان افغانستان «سفزا» وویشل شو. د ثور د سیاسي بدلون وروسته د سازا مشر محمدطاهر بدخشي د تالیف او ترجمې د رئیس په توګه مقرر شو.په پام کې وو چې بدخشي د ملي مسئلې د حل په چارو کې د دولت د مشر د سلاکار په توګه وګومارل شي خو څرنګه چې د سفزا ډله د ثور د بدلون وروسته د دولت خلاف په بدخشان کې وسله واله مبارزه پیل کړې وه چې زیات شمیر کدرونه یې نیول شوي وو د بدخشي په شمول د سازا یو شمېر غړي هم ونیول شي. ډېرې پدې اند دي چې د بدخشي زنداني کول د امین په دستور ترسره شول. بدخشي او د هغه زوی بایقرا چې هغه او د هغه مور له بدخشي جلا ژوند هم کاوه او د پولتخنیک د لومړي کال محصل وو د امین د واکمنۍ پر مهال ووژل شول. د شوروي د اشغال وروسته دواړو ډلو(سازا او سفزا) د کارمل تر مشرۍ لاندې حکومت سره همکاري کوله .د کارمل په حکومت کې یې درې وزیران اسحاق کاوه ، محبوب الله کوشاني او بشیر بغلاني لرل . همدا رنګه د دوو جریدو(میهن او آزادۍ) د خپرولو امتیاز یې هم ترلاسه کړ او د جریدو لګښتونه یې حکومت ورکول. د دې ډلو پلویانو د ناټویي اشغال لاندې واکمنۍ څخه بشپړ ملاتړ کاوه.

۶- مترقي دموکرات ټولنه (مترقي دموکرات ګوند)

د دې ګوند بنسټ د۱۹۶۶ کال د اګست په میاشت کې د صدراعظم محمدهاشم میوندوال له لوري کېښودل شو. د ګوند کړنلاره د کابل رادیو څخه خپره شوه او د پارلماني دموکراسۍ له لارې سوسیالیسم ته تګ د نوموړي ګوند تکلاره شمیرل کیده. مساوات د ګوند نشراتي ارګان وو چې د۱۹۶۶ کال د جون د میاشتې څخه یې خپرونې لرلې. د دې ګوند زیاتره غړي د حکومت لوړپوړي وو. کله چې میوندوال د صدارت له مقام څخه استعفی وکړه ډېرو ملګرو یې ګوند پرېښود. میوندوال د صدارت وروسته د سلطنت او حکومت په منتقد واوښت. هغه په ۱۹۶۹ کال کې ځان ولسي جرګې ته کاندید کړ خو هغې ته یې لار ونه موندله او لامل یې په ټاکنو کې د حکومت لاسوهنه ګڼله. عبدالروف بینوا د دې ګوند غړی ولسي جرګې ته د وکیل په توګه بریالی شو. « بینوا ویل څرنګه چې د سیاسي ګوندونو قانون رسماً ندی نافذ شوی هغه نه غواړي ځان د مترقي دموکرات ګوند غړی وبولي. » ۳۷ د دموکراسۍ په لسیزه کې مترقي دموکرات ګوند په کابل کې مظاهرې او لاریونونه تنظیمول او د خلق دموکراتیک ګوند د دواړو ډلو او اسلامي غورځنګ او شعله یانو په شان د نوموړي ګوند مظاهرې د کمیت او کیفیت له مخې د پام وړ وې. په ۱۹۷۲ کې د بینوا په ګډون د دموکرات ګوند یو شمیرغړي د ناڅرګند لامل له امله له ګوند څخه ووتل. د جمهوري نظام په راتلو سره میوندوال د کودتا په تور زنداني او په مرموز ډول ووژل شو . د میوندوال له مرګ وروسته د دې ګوند د فعالیت په اړه څه ندي ویل شوي او داسې بریښي چې د خپل مشر د مرګ وروسته یې سازماني ملګرو د جمهوري حکومت د استبدادي تګلارې له امله څرګند سیاسي فعالیت نه درلود. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د دې سازمان مشرتابه حکومت ته د مبارکۍ پیغام واستاوه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همکارۍ ژمنه يې کړې وه خو حکومت د هغوی له همکارۍ څخه ګټه پورته نکړله او د سياسي فعاليت اجازه يې هم ور نکړله.

۷- دعواموټولنه (جمعيت عوام)

دې ټولنې د عبدالکريم فرزان له لوري په ۱۹۶۸ کې په هرات کې د صدای عوام په نامه د يوې جريدې په خپرولو سره خپل شتون اعلان کړ. ددې ډلې موخه د کارګرو او بزګرو له ګټو څخه دفاع وه. دې ګوند ته د يوه سوسيالست سمون پال ګوند په څيرکتلی شو. د کميت له پلوه دا يوه کوچنۍ ډله وه خو لکه څرنګه چې پخپله فرزان او معصومه عصمتي وردګ د دې ګوند سره سازماني تړاو درلود او په ولسي جرګه کې د خلکو استازي وو او همدارنګه د معصومې ورور ذبيح الله د کابل پوهنتون د محصلانو د اتحاديې ريئس وو دې ګوند شهرت وموند. دا ډله يوازې په هرات کې ددې جوګه شوله چې مظاهرې او لاريونونه تنظيم کړي. دې ګوند کومه ځانګړې تګلاره او پروګرام نه درلود خو د اقتصادي پلوه د سوسيالستي سمونو طرفدار وو او خپلو موخو ته رسيدل يې د خلکو د پاڅونونو له لارې شوني ګڼل. د دموکراسۍ د لسيزې وروسته د دې سازمان د فعاليت څرک نه لګيږي .

۸- د ملي يووالي ګوند(زرنګار)

دا ګوند د استاد خليل الله خليلي د پاچا د سلاکار له لوري جوړ شو.د جوړيدو وخت يې د نوي اساسي قانون وروسته چې د ولسي جرګې ټاکنو ته د چمتووالي پړاو اټکل کيږي. سيدقاسم رښتيا د صدراعظم محمديوسف له قوله ليکي : « د يوې کتنې په ترڅ کې سردار عبدالولي ور ته ويلي وو چې د دې ګوند مشري ومني او ډاکتر يوسف د دلايلو په وړاندې کولو سره رد کړې وه » ۳۲/ ۲۵۶ ښيي چې نوموړی ګوند د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی دی .پدې هکله رښتيا د خپل کتاب په ۲۶۱ مخ کې راوړي:« د کورنيو چارو د وزارت په همکارۍ يې د نومونو د ثبتولو کتابونه ټولو ولايتونو ته وليږل او د واليانو پواسطه يې خلک دې ګوند ته دعوتول چې پدې ډول يې هغه ته دولتي او رسمي صبغه ور کوله.د فراه ولايت والي عبدالعزيزخان دا کتاب دکتور محمديوسف ته استولی وو.» ويل کيږي چې په يوه وخت کې نوموړی ګوند د عبدالحميد مبارز له لوري رهبري کيده. د ګوند نشراتي ارګان ملي يووالی وو او د مشرتابه غړي يې لوړپوړي دولتي ماموران وو. د دموکراسۍ په لسيزه کې د زرنګار ګوند غړي او پلويان هيڅکله هم د زرنګار په پارک کې چې د ګوندونو د غونډو مرکز وو را څرګند نشول. د ګوندونو په اړه له پورتنيو څرګندونو څخه ښکاري چې د دموکراسۍ په لسيزه کې ګوندونو فعاليت کاوه او د خپلو نشراتي ارګانونو او اعلاميو او په پوهنيزو مؤسسو،کارخانو او واټونو کې د غونډو ، مظاهرو او لاريونو په تنظيمولو سره خپلې کړنلارې ولس ته وړاندې کولې. د زرنګار ګوند پرته نورو د واکمنۍ سياستونه غندل. پداسي حال کې چې په هيواد کې د سياسي ګوندونو اوغونډو د جوړولو قوانينو شتون نه درلود.د دموکراسۍ په لسيزه کې د قانون پرته د سياسي ګوندونو فعاليت د افغانستان دعجايبو د ټاټوبي رښتينی انځور کاږي.دا ځکه د عجايبو ټاټوبی دی چې هلته داسې څه تيرشوي چې په نورو هيوادونو کې يې ساری نشته. د بيلګې په توګه د دموکراسۍ په لسيزه کې د اساسي قانون له مخې د هيواد سياسي سيستم مشروطه پاچاهي (پارلماني) يا قانوني پاچاهي وو خو پارلمان ته د ګوندونو د سيالۍ پر اساس استازو لار نه موندله. په پارلماني سيستم کې پارلمان ته استازي د ګوندونو د سيالي له لارې ټاکل کيږي خو د افغانستان پارلمان ته استازو په انفرادي توګه لار موندله چې دا په څرګنده د تئورۍ او عمل ترمنځ د تضاد ښکارندوی وو. د دموکراسۍ په لسيزه کې د قانون پرته د ګوندونو فعاليت په واقعيت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون خلاف عمل وو او دا ګوندونه ناقانونه ګوندونه وو. همدې ناقانونه ګوندونو په واټونو، کارخانو او پوهنیزو بنسټونو کې غونډې رابللې او د خپلو سرو ، شنو او سپینو بیرغونو سره په واټونو کې راڅرګندیدل، مشران یې ټولو ته څرګند او ځینو یې ګوندي دفترونه هم لرل،خو حکومت د دې ناقانونه ګوندونو د فعالیت مخه نه نیوله. ښېله شکه چې دې ګوندونو د پاچا یا د حکومت د همغږۍ پرته خپلو فعالیتونو ته دوام نشواى ورکولى . معلومېږي چې د هغه مهال د ګوندونو مشران د پاچا یا حکومت سره ځانګړو هوکړو ته رسیدلي وو چې د څه اجازه لري او د څه نه. پدې هکله محمد حسن شرق د عبدالغفارفراهي د ولسي جرګې د غړي له قوله د پرچم د ډلې په اړه لیکي :«ما د ښاغلي منصوري د کورنیو چارو د وزیر څخه پوښتنه وکړه، آیا د هادي کریم خبرې واقعیت لري ، وزیر وویل موږ د ګوندونو سره پروتوکول درلود چې د حکومت تر تعقیب لاندې کسانو ته به پناه نه ورکوي او د دا ډول کسانو په نیولو کې به که د ګوند غړي یې هم وي همکاري کوي. لدې کبله ښاغلي کارمل شخصاً ماته ټلفون وکړاو د کریم هادي د نیولو امر مې ورکړ. » ۳۸/ ۱۰۵ – ۱۰۶ عبدالهادي کریم د شورا دیارلسمې دورې ته ځان کاندید کړی وو او د ټاکنیز کمپاین پر مهال حکومت غوښتل هغه ونیسي. هغه چې د حکومت لدې هوډ خبر شوی خپل مشر کارمل ته ورغلی دی .پولیسو هادی کریم او دستګیر پنجشیری له همغه ځایه نیولي وو. هادی کریم وروسته ویل چې کارمل د بلې کوټې څخه د ټلفون پواسطه مقامات خبر کړل ،پولیس راغلل او دوی یې بندیان کړل. دا بیا ښیي چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ګوندونو د واکمنۍ د اجازې له مخې سیاسي فعالیتونه کول او له حکومت سره یې ځانګړي پروتوکولونه لاسلیک کړي وو.

د اندیښنې وړتوپیر

د دموکراسۍ د لسیزې د سیاسي ګوندونو د فعالیتونو څرنګوالي، د یو بل سره اړیکو او د تبلیغانو بنې د یوې لسیزې مخکې سازمانو څخه د اندیښنې وړتوپیر درلود. منطقآ چې د دموکراسۍ د لسیزې سیاسي ګوندونو د تېرې دورې په پرتله باید د لوړسیاسي شعور څخه برخمن وای او تبلیغات یې د ملي - دموکراتیکو او مترقي ځواکونو د یووالي لورى درلودلاى او فعالیت یې د یوبل سره د سیالیو سربېره د همکارۍ پر محور څرخیدلاى. خو هرڅه سرچپه را وختل . د شاه محمودخان د صدارت مهال سازمانونه د لوړ سیاسي شعور لرونکي وو. د هغه مهال سیاسي ګوندونو د یو بل په پټه منفي تبلیغات نه کول او د دوی تر منځ خواخوږۍ او همغږۍ شتون درلود. د بیلګې په توګه هغه مهال ویښ ځلمیانو د چاپ ماشین درلود چې د نورو سیاسي ډلو جریدې او اخبارونه یې هم ور چاپول. د دوی دا ډول دریځ د لوړ کلتور د لرلو سربیره دا هم ښودل چې هغوی د خپلو خلکو د ذهنونو د روښانولو او ویښتیایي کار د پر مخ وړلو په وړاندې د ګډ مسؤلیت احساس درلود.د دموکراسۍ د لسیزې غوڅ اکثریت سیاسي ګوندونو د یو بل خلاف دښمنانه تبلیغات پرمخ وړل، یو بل ته یې سپکې سپورې ویلې، د سیالو ډلو د فعالانو له وهلو ټکولو او وژلو څخه یې هم ډډه نده کړې او د مقابل لوري شتون ور ته د زغم وړ نه وو. د دموکراسۍ د لسیزې سیاسي ډلو او حتی هغو سازمانونو چې ګډې موخې او ګډ سیاسي او ایدیالوژیکي لیدلورى هم درلود ، نه دا چې د مبارزې ګډ ټکي پیدا نکړل بلکې په لاریونونو او خپرونو کې د یو بل خلاف تبلیغات کول ، یوبل یې د پردیو جاسوسان بلل او خبره وهلو ټکولو ،اخ اوډب او وژنو ته هم رسیدله. د ساري په توګه د ا، خ، د،ګ دواړو سیالو ډلو(خلق او پرچم) چې ګډې فکري ، ایدیالوژیکي اوسیاسي موخې او واحده فکري سرچینه لرله د دوو دښمنو سازمانو په شان د یو بل په پټه تبلیغات کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې د پرچم فرکسيون د نورمحمدتره کې لپاره بيوگرافي جوړه کړه ، د رنگارنگ تورونو سربېره يې هغه د سي ای اې جاسوس معرفي کړی وو. دا بيوگرافي يا شپې پانه نه يوازې د تره کي د شخصيت ترور بلکې د ټولو خلقيانوسپکاوي ته ځانگړې شوې وه. .يا دا چې د ١٩٧٢ کال د لړم مياشتي په يوه مظاهره کې د ځوانو مسلمانانو له لوري په يوه پلاکات کې چې د مساوات د ډلې مشر، ميوندوال يې سپک کړی وي داسې ليکل شوي وو :« جاسوس پريروز، صدراعظم ديروز، مبارز امروز، شرمنده فردا، ميوندوال بی خدا ! » او کينې لاسو په يوه لوی پلاکات کې دا بيت ليکلی وو:

ترسم نرسي به کعبه ای اخواني   اين راه توميروی به انگلستان است

البته د دموکراسی په لسيزه کې يو ځل د ځوانو مسلمانانو، نوی دموکراتيک گوند، د انتظار محفل او د زرنگار گوند پرته نورو سياسي گوندونو او سياسي فعالانو کله چې د صدراعظم محمدموسی شفيق حکومت غوښتل د ايران سره د هلمند د اوبو د تړون په هکله خبرې پيل کړې او وروسته يې ورسره تړون لاسليک هم کړ گډه ژبه وموندله او په باغ بالا کې د روزگار د جريدې د مسئول مدير محمد يوسف فرند په کور کې د افغان ملت ، پرچم ، خلق، مساوات او صدای عوام استازي سره جرگه شول چې د نوموړي تړون په وړاندې گډه تگلاره غوره کړي. همداغه وو چې د تړون خلاف يې گډه مظاهره تنظيم کړله. د دموکراسی په لسيزه کې د پورتنيو ډلو له لوري د يوې ملي مسئلې په اړه د گډ دريځ نيول لومړی او وروستی پېښه وه. هغه مهال د وخت غوښتنه وه چې سياسي ډلو د دموکراتيکي جبهې په جوړولو سره ځواني دموکراسی ته وده ور کړې وای او د يوه قوي سياسي اپوزيسيون په شکل په حکومتونو فشار راوړی وای چې د دموکراسی د ودې او د هيواد د اقتصادي- ټولنيز پرمختگ لپاره اړين گامونه اوچت کړي وای او پدې ډول يې د هيواد د بې ثباتی او د دموکراسی د ناکامی مخه نيولې وای. د دموکراسی د لسيزې د سياسي ډلو دا ډول چلند دا گومان په واقعيت اړوي چې هغوی د خپلو بهرنيو ملاتړو او فکري سرچينو د ارادې له مخې عمل کاوه . البته دا به بې انصافي وي چې له يوه سره ټول دا سياسي خوځښتونه او يا يې ټول مشران او په تېره کدرونه او غړي د پرديو د نقشو پلي کوونکي وبلل شي.

د عقرب د دريمي پيښنه

کله چې د دموکراسی د لسيزې ځخه خبره کيږي نشي کيدای چې د ١٣٤٤ کال د لړم (عقرب) د دريمي خونړی پيښي يادونه و نشي. که څه هم د دې پيښي څخه د نيمې پيړی زيات وخت تير شوی دی خو لا تر اوسه د هغې د پيښيدو د ځرنگوالي په هکله د نظر يووالی نشته او حتي د دې پيښي د قربانيانو کره شمېر ځرگند نه دی. د هر څه د مخه به ددې پيښي په هکله دې پوښتني ته د ځواب د لټولو هڅه وشي چې ولې دا خونړی واقعه پيښه شوه ؟ ويل کيږي چې د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي رئيس حميدالله آدينه د دربار د وزيرعلي محمدخان زوی د ولسي جرگې د مشر محمدعمر وردگ د موافقې پراساس د دې پوهنځي د څلورم ټولگي د ديپلوماسی د ځانگې محصلين چمتو کړي وو چې د لړم په دوهمه د ولسي جرگې په غونډه کې گډون وکړي چې آجندا يې محمديوسف او د هغه کابينې ته د باور د رايي ورکول وو. حميدالله د صدراعظم له ملگرو څخه شميرل کيده او د ١٩٦٤ کال د اساسي قانون د مسودې د اووه کسيزه کميټې غړی هم وو. په غونډه کې د دې محصلينو د گډون خبره چې نورو محصلينو او د سياست مينه والو ته رسيږي هغوی هم د لړم په دوهمه د ولسي جرگې تالار ته ننوزي. هغه مهال د حقوقو پوهنځی د اريستوکراتو، اشرافو او شتمنو پوهنځی گڼل کيده لکه ځرنگه چې د ادبياتو او ساينس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي بیا د اطرافي بیوزلو کلیوالو پوهنځي شمیرل کیدل. د سیاست مینه والو ته دا په زړه پورې وه چې د ولسي جرګې غونډې او هغه هم کابینې ته د رایې ورکولو بهیر وویني. د نوي اساسي قانون د اووه پنځوسمې مادې له مخې د ولسي جرګې غونډې علني وې چې د قانون له مخې په غونډو کې ګډون قانوني ممانعت نه درلود.لدې امله زیات شمیر کسان د لړم په دوهمه د ولسي جرګې تالار ته ننوتي وو ، د وکیلانو او د کابینې لپاره ځانګړې شوې څوکی نا بلل شوو ننداره چیانو نیولې وې. کله چې صدراعظم او کابینه یې د ولسي جرګې تالار ته ننوزي د کیناستو ځای نشته او پریکړه کیږي چې غونډه وځنډیږي. دا مهال د شورا ځینې غړي او په هغو کې کارمل په غونډه کې د میلمنو ګډون د هغوی قانوني حق ګڼي. د فرهنګ په وینا«د محصلینو له لوري د ملي شورا د تالار نیول د ببرک کارمل د پرچم د اړخ د مشر چې د استازو د مجلس غړیتوب یې درلود وستایل شو او هغه یې د ولسواکۍ په نظام کې د ځوانانو مسلم حق وګاڼه. کارمل ځوانان وهڅول چې د ارتجاع په وړاندې ودریږي او د خپل دریغ نه په شا نه شي. » ۳۰ /۷۴۱ د ستونزې حل پدې کې ولیدل شو چې د لړم په دریمه به د تالار بهر لودسپیکر شتون ولري او د رایو ورکولې بهیر به مستقیماً خپورشي. د دې پریکړې وروسته نابلل شوي میلمانه او محصلین له تالار څخه ووتل پدې تمه چې سبا به د تالار بهر د لودسپیکر له لارې کابینې ته د اعتماد د رایې ورکولو بهیر واوري. کله چې د لړم په دریمه سلګونه محصلین ، زده کوونکي او نور د ولسي جرګې مقر ته راغلل امنیتي ځواکونو تالار ته د ننوتو اجازه ورنکړه او د لودسپیکر څرک هم نه لګیده. دا مهال د کاکا حکیم پنجشیري په نامه یو څوک د ولسي جرګې د احاطې دیوال ته خیژي او د صدارت د مرستیال او مالیې وزیر سیدقاسم رښتیا د فساد په هکله وینا کوي چې ګواکې هغه بیا په نوې کابینه کې نیول شوی دی. پولیسو د نوموړي د وینا مخه ونیوله او ویل کیدل چې توقیف کړی یې وو. لدې وروسته راټول شوي ځوانان د(زنده باد او مرده باد) د شعارونو په ورکولو سره د ښار د مرکز په لور خوځیږي او په لار کې د پولیسو سره لاس او ګریوان کیږي. څو تنه مظاهره چیان او پولیس ټپي کیږي او پولیس یو شمیر مظاهره کوونکي نیسي.پدې هکله کابل ټایمز انګریزي ژبې حکومتي رسنۍ د لړم د څلورمې نیټې په ۱۷۶ ګڼه کې راوړي:« د دوشنبې په ورځ مظاهره کوونکو غوښتل تالار ته ننوزي او د پولیسو په لوري یې ډبرې ویشتلې.د ولسي جرګې تالار ته د نه ننوتو وروسته مظاهره چیان د دارالامان په لور ولاړل موټر او ودانۍ یې په ډبرو ویشتلې.پدې جمله کې د سوداګرۍ وزارت او حبیبیه لیسه زیانمنې شولې. ځانښت مظاهره چیان د ښار مختلفو سیمو ته لاړل ، امنیتي ځواکونو هغه وخت مداخله وکړه چې هغوی پولیس په ډبرو ویشتل. دولتي سرچینو د قربانیانو په اړه څه ونه ویل.» په پورتني خبر کې د خبریال یا رسنۍ بې خبرې لدې ښکاري چې دارالامان د ښار د مرکز په لور کې نه دی . هېره دې نه وي چې ځینې څیرونکي او لیکوالان د دې پیښې په هکله په خپلو لیکنو کې دا هم وایي چې مظاهره چیان د دریمي کارتې د پولیسو حوزې ته ننوتلي وو له هغه ځایه یې وسلې ترلاسه کړې او په امنیتي ځواکونو یې ډزې کړې چې امنیتي ځواکونه اړ شول متقابلې ډزې وکړي او مرګ او ژوبله منځته راشي. پداسې حال کې چې په کابل ټایمز کې د مظاهره چیانو له لوري د وسلې د ترلاسه کولو په اړه څه نه دي ویل شوي. پوهنتون ته د مظاهره چیانو د ټپي کیدو او بندي کیدو د خبر رسېدل د دې لامل شو چې د پوهنتون په دهلیزونو کې حکومتي ضد شعارونه پورته شي او د پوهنتون زیات شمیر محصلین د ابن سینا، دارالمعلمین ، غازي لیسې ، ثانوي تخنیک ، حبیبیې لیسې په لور وخوځیدل او د نوموړو مؤسسو یو شمیر زده کوونکي هم ورسره یوځای او د شورا په لور روان شول خو پولیسو شورا ته د هغوی د ننوتلو مخه ونیوله. دوی بیرته د پوهنتون په لور وخوځیدل او د سیدجمال الدین افغان د مزار ترڅنګ یې میټینګ جوړ کړ چې د انجینرمحمد عثمان مشهور په لندې احساساتي وینا محصلین وهڅول چې د خپل اعتراض غږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي. انجینر عثمان هغه مهال د کوم سازمان غړیتوب نه درلود او وروسته د مترقي ځوانانو د سازمان (حزب دموکرات نوین) غړیتوب ترلاسه کړ. پدې میتینګ کې پریکړه وشوه چې مظاهره به په پوهنتون کې پرمخ وړي. مظاهره چیان د ادیتوریم مخې ته راغونډ او دولتي ضد ویناوې یې واورولې چې په ویناوو کې فرید شایان د ډاکټر محمودي د همفکرانو څخه یو شعر وویلو چې پرمحصلینو یې اغیز پریښود. محمد اعظم سیستاني د خپل مقدمه یې بر کودتای هفت ثور و فجایع هشت ثور نومي کتاب په ۵۹ مخ کې د شعر لومړی بیت راوړي:

ز کلک آهنین بر کاخ استبداد آتش زن به نوک خامه بر بنیاد هر بیداد آتش زن

پوهنتونیکه درسش فکر نو ایجاد نتواند به مضمون و کتاب و کله استاد آتش زن

شعر پدې بیت پای ته رسیږي :

در این عصریکه دنیا شد دگرگون ز نوربرق تو هم دشتی چراغ تیلیی اجداد آتش زن

په پوهنتون کې د میتیګ برخه والو پریکړه وکړه چې د ښار په مرکز کې خپله مظاهره پرمخ بوزي خو پولیسو په بریکوټ (دهمزنګ) کې د ښار زړه ته د محصلینو د تلو مخنیوی وکړ او هغوی د سخي د ګردنې له لارې ځانونه پل باغ عمومي ته ورسول او په مختلفو ځایونو کې حکومتي ضد ویناوې واورول شوې. په مظاهره کې د محمدطاهربدخشي او سلطانعلي کشتمند(د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې)، هادي محمودي (سازمان جوانان مترقي)، شاهپورروئین یار، نوروزکبیر او نورو غیرسازماني کسانو ویناوې کړې دي. د ماپښین وروسته د مظاهره چیانو یوه ډله د دریمي کارتې د پولیسو آمریت ته ورځي ترڅو نیول شوي کسان آزاد کړي. دلته دي چې امنیتي ځواکونه په هغوی ډزې کوي چې مرګ او ژوبله یې له ځانه سره لرله. د دې ډزو وروسته مظاهره چیان خواره واره شول او پدې توګه مظاهره هم ختمیږي. وژل شوي کسان دری تنه او ټپیان لسګونه تنه یادیږي. ټپیان د علي آباد او ابن سینا(ګندنا) روغتونو ته د درملنې لپاره وړل کیږي. کله چې په ښار کې مظاهرې رواني وې ولسي جرګې حکومت ته د اعتماد رایه ورکوله. په مظاهره کوونکو باندې د ډزو پړه اکثرآ په سردارعبدالولي د مرکزي قول اردو په درستیزوال اچول کیږي حتی ویل کیدل هغه زرهپوښ چې په مظاهره چیانو یې ډزې وکړې سردار پکې ناست وو. ځینې بیا صدراعظم محمدیوسف ته ګوته نیسي. په مظاهره کوونکو باندې د صدراعظم لخوا د ډزو د امر ور کولو ادعا ځکه ناسمه ده چې هغه او کابینې ته یې د مظاهرو پر مهال په ولسي جرګه کې د اعتماد رایه ورکول کېدله . پولیسو د مظاهرې پر مهال او وروسته د پوهنتون او لیسو یو شمیر استادان او زده کوونکي او د مظاهرې نور فعال برخه وال ونیول چې په هغو کې د ا ، خ ، د ،ګ مشرتابه دوه غړي بدخشي او کشتمند هم شامل وو. د مظاهره چیانو د تیت پرک کېدو وروسته د کابل پوهنتون محصلینو د پوهنتون د ادارې د مانۍ مخې ته غونډه وکړه او لاندې پریکړه لیک یې د پوهنتون ریاست ته وسپاره :

الف- د لړم د دریمي نیټې د پیښې څیړنه او د هغې د عاملینو مجازات .

ب- د نیول شوو کسانو آزادول .

ج- د سیاسي بحثونو په موخه د محصلینو د اتحادیې جوړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې پېښې څلور ورځې وروسته محمدیوسف د ناروغۍ په نامه استعفي ته اړکړل شو او پاچا محمدهاشم میوندوال د صدراعظم په توګه ولسي جرګې ته ور وپېژاند. د محمدیوسف استعفی معنی ورکوله چې په مظاهره کوونکو د ډزو مسؤلیت ده ته متوجه شي او پدې توګه د پوهنیزو مؤسسو د محصلینو او زده کوونکو د نارضایتي کچه راټیټه شي. میوندوال د شورا نه د اعتماد رایه ترلاسه کړه او بیله ځنډه د محصلینو سره د غمشریکۍ د ښودلو په موخه توره دریشي اغوندي پوهنتون ته ځي او هغوی ته وعده ورکوي چې په مظاهره چیانو باندې د ډزو مسؤلین به وموندل شي، د مظاهرې بندیان به خوشي او د سیاسي بحثونو په موخه به د محصلینواتحادیه جوړه شي. دا هغه غوښتنې وې چې محصلینو له حکومت څخه لرلې. « میوندوال بیله کوم قانوني دلیله د عقرب د دریمې نیټې د پیښې د څېړنې دنده ولسي جرګې ته وسپارله او جرګې هم بیله کوم فکر د موضوع د څېړنې لپاره یو پلاوی وټاکه ، خو دا پلاوی چې په یوه هیجاني چاپیریال کې ټاکل شوی وو، اصلاً هیڅ غونډه ونکړه او هیڅ کومې پایلې ته ونه رسید.» ۳۰/ ۵۰۷ ډېرې پدې اند وو چې په مظاهره چیانو سردار عبدالولي د ډزو امر ور کړی وو او دا ناشوني وه چې کوم مقام هغه دوسیه چې په هغې کې ځواکمن سردار ښکیل دی وڅېړي. د محمدحسن شرق د لیکنې پر بنسټ حکومت پدې اړه پلټنې وکړې او د پلټنو پر مهال دا ډول پوښتنې طرحه شوې وې . د حمیدالله نه پوښتنه شوې وه چې ولې یې محصلینو ته اجازه ورکړه چې د ولسی جرګې تالار ته ننوزي . هغه په ځواب کې ویلي وو چې د صدراعظم د امر له مخې . د ساتونکو او پیره دارانو نه پوښتنې شوې وې چې ولې مو د تالار دروازې خلاصې کړې وې . د هغوی ځواب دا وو چې له صدارت څخه امر شوی وو. د پلټنې د هیآت نتیجه ګیري دا وه چې که محصلین په بسونو کې ولسي جرګې ته وړل شوي وای د لړم د دریمې نیټې د پېښې مخنیوی کیده. د۱۳۴۴ کال د لړم د دریمې خونړۍ پېښې وروسته هر کال د وخت سازمانونو دا ورځ د ځوانانو د ورځې په نامه نمانځله او په لومړیو کلونو کې د لړم د دریمې نیټې د پیښې د څېړنې او د ډزو د عاملینو د محاکمې سربیره یو لړ سیاسي او صنفي غوښتنې مطرح کولې. خو ورو ورو په مظاهره باندې د ډزو د امر ور کوونکي ارګان د موندلو او د هغه د محاکمې یادونه نه کېدله ، د یوه دود او سمبولیک حرکت په شان دا ورځ نمانځل کیده او په هغو کې به احساساتي او جذباتي ویناوې کیدلې او ګوندونو به خپلې تګلارې پکې بیانولې. دې نمانځنو د جمهوریت تر ټینګښت پورې ادامه لرله او جمهوري دولت چې په غونډو او لاریونونو بندیز ولګاوه او پوځي حالت یې اعلان کړ ددې ورځې نمانځلې ته یې اجازه ورنکړله.کله چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند واک ترلاسه کړ د بریکوټ- دارالامان سړک یې دعقرب د دریمې او دا ورځ یې د ځوانانو په نامه ونوموله خو د کومو نمانځنو پته نه لګیده. د ا، خ، د، ک د واکمنی پر مهال د ځوانانو په نامه د دې ورځې نومول ددې سبب شول خلک ګومان وکړي چې د لړم د دریمې نیټې د مظاهرې سمبالوونکی همدا ګوند وو. همدارنګه د دې ګوند ځینو فعالانو پدې اړه د مبالغې ډکې لیکنې کړې دي تر څو وښیي چې د دوی ګوند د جوړېدو وروسته ډېر ژر وکولای شول په ځوانانو کې نفوذ وکړي. خپل ګوند یو سلطنتي ضد ګوند او فعال سیاسي خوځښت معرفي کړي هر هغه حرکت چې د نوموړي ګوند پرستیژ لوړولی شي د خپل ګوند د نوښت پایله وګڼي او د دې مظاهرې ټول ویاړ خپل ګوند ته ور وبښي. پر بله خوا د دې ګوند یو مشر چې د مظاهرې فعال برخه وال او ویناوال وو د حکومت له لوري د دوی توقیفول تر پوښتنې لاندې نیسي . دلته به د دواړو کتګوریو څرګندونو ته ګوته ونیول شي. دستګیر پنجشېری لیکي: « غورځنګ خود جوشه پیل شو. خو ژر د هغه لارښوونه د افغانستان د خلق دموکراتیکې ټولنې د مرکزي کمیټې دوو غړو او فعالینو اروابناد طاهر بدخشي او سلطانعلي کشتمند په غاړه واخیستله، پدې اړه اروابناد طاهربدخشي او کشتمند او د دموکراتیک خلق د ټولنې نورو فعالینو د پردې شاته ټولې توطئې پدې مظاهره کې افشاه کړې. » ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

/ ۱۸۵، ۱۸۶خو پخپله کشتمند ليکي: « دا چې موږ دوه تنه يې ونيولو څرګند نه شول (موخه په خپله کشتمند او بدخشی دي) ، ځکه موږ نه محصلين وو او نه د مظاهرو فعال ګډون کوونکي. خو ښايي پدې دليل چې د نوي جوړ شوي د خلق دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې غړي وو.» ۳۹/ ۱۱۳- ۱۱۷ د ځوانانو مترقيٍ سازمان (حزب دموکراتيک نوين) هم د مظاهرې د سمبالولو وياړ خپل ګڼي. البته په سياست کې د دا ډول دريځ نيول معمولي کار برېښي. هغه مهال د ځوانانو مترقي سازمان په هيڅ صورت دا وړتيا نه درلوده چې يوه ستره مظاهره تنظيم کړي ځکه چې دا سازمان د لږم د دريمې نيټې د پيښې يوه مياشت مخکې جوړشوی وو.د افغانستان د خلک دموکراتيکه ټولنه د خپلې لس مياشتنۍ شتون په ترڅ کې هم دومره نه وه ځواکمنه شوې چې زرګونه تنه کوڅو ته راوباسي. پدې اړه د صباح الدين کشککی لدې ارزوني سره چې « دا مظاهره يوازې د کمونستانو له لوري نه وه سمبال شوې . کمونستان د يوه مهم او منسجم ځواک په توګه نه وو راڅرګند شوي چې دا مظاهره په بشپړ ډول رهبري کړي» همغږي وښودل شي. د کيڼ لاسو سيالان او مخالفان دا خوځښت پدې محکوموي چې هغوی د دې مظاهرې د تنظيموونکو سربيره د محصلينو او زده کوونکو سوله ئيزه مظاهره په زورزياتي واړوله. د شيراحمد نصری حقشناس په شان ځيني څيرې حتي په مظاهره کې د شوروي د سفارت د کارکوونکو ګډون ته هم ګوته نيسي. که چيرې د دې واقعي پيښېدو ته وکتل شي انګيزه يې د ولسي جرګې په غونډه کې د حقوقو د پوهنځي د څلورم ټولګي د محصلينو ګډون وو خو اصلي لامل يې د ځوانانو او د سياست د مينه والو ليوالتيا وه چې د ولسي جرګې په غونډه کې برخه واخلي خو د حکومت له لوري د دوی دې ليوالتيا ته نه پاملرنې او خپلو ژمنو ته شا ګرزونې دې ته لار هواره کړه چې محصلين زورزياتۍ ته مخه کړي. پر دې اساس ويلی شو چې د حکومت بيغوری او د خلکو د مخکښې برخې ليوالتيا ددې سبب شوه چې قهريدلي ځوانان په مظاهره لاس پورې کړي او د دې ځوانانو او امنيتي ځواکونو ترمنځ چې ځوانانو د سوله ئيزو لاريونو او امنيتي ځواکونو د مظاهرو د کنترول تجربه نلرله او ځينو چاروواکو مظاهرو ته د بغاوت په سترګه کتل خبره دې ته ورسيږي چې په بې وسلې ځوانانو د ماشينګنو او ټوپکو ډزې وشي او لسګونه تنه قرباني ولري. د دې مظاهرې نوښتګر کوم ځانګړی مرکز يا سازمان نه وو. دې خونړۍ پيښې وښودل چې چاروواکو د ځوانانو د سوله ئيزو لاريونو د زغملو حوصله نلرله او په بې وسلو وګړو يې بريد وکړ چې دا په واقعيت کې په ځوانه دموکراسۍ بريد وو او پايله يې دا شوه چې د څلورو ورځو وروسته د ولسي جرګې له لوري تائيد شوې واکمنې ړنګه شي.

د دموکراسۍ د لسيزې رسنۍ

که چيرې د رسنيو رول ته وکتل شي هغه په واقعيت کې نه ليدونکي حکومتونه دي چې اکثرآ د واکمنيو ټيکاو او پايښت په هغو پورې تړلی دی.رسنۍ د اطلاعاتو د ليږد د سيستم په توګه داسې وسيلې دي چې د هغو پرمټ واکمنه طبقه او ځانګړې ډله د کوم فزيکي ځواک څخه د ګټې اخيستنې پرته په خلکو حکومت کوي. د رسنيو او تبليغاتو پرمټ دي چې د وګړو فکري اصول تغيير مومي او ذهنونه يې کنترولېږي. رسنۍ د واکمنو طبقو او مخکښو کړيو په لاس کې داسې افزار دي چې نه يوازې وګړي کنترولوي بلکې د هغوی اندونو، نظرياتو او غوښتنو ته بڼه او لوری هم ورکوي او وګړي هغه پخپله خوښه مني. د تبليغاتو يا رسنيو حيرانوونکی اغيز په ولسي وګړو څه چې د سياستوالو په اندونو لاندې بيلګه ښيي. په ۲۰۱۱ کال کې مې د يوه خلقي وزيرسره چې د خلقيانو د واکمنۍ د نسکوريدو وروسته لس کاله د زندان خوند هم څکلی وو په هيواد کې د ناټويي پوځيانو د شتون په هکله بحث درلود. نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غربي رسنيو له دريځه دې مسئلې ته کتل ګواکې چې دا لښکر د ترهګرۍ سره د مبارزې او د ولسواکۍ د ټينګښت په موخه ماموريت لري. نوموړي د خبرو اترو په ترڅ کې د ليکوال څخه پوښتنه وکړه چې ته ويب پاڼې، نړيواله ميډيا او په هغو کې مشهورې راډيوګانې لکه بي بي سي ، امريکا غږ او ازادۍ راډيو نه ګورې او نه اورې چې هغوی څه وايي ؟ دې پوښتنې ښودل چې همدې معتبرو نړيوالو رسنيو د هغه فکر او ليدلوري ته تغيير ورکړی او تر کنترول لاندې راوړی دی ځکه همدا وزير د هغه ګوند له مشرانو څخه وو چې يو وخت يې امپرياليسم د زيارکښ انسان دښمن او د جګړو سرچينه بللو او اوس يې د افغانستان د خکو ناجي بولي. ددې پوښتنې په اورېدو سره مې د غني خان دا بيت را ياد شو چې وايي :

يا زه جوړ يم دا کل خلک ليوني دي	يا دوی جوړ دي يو زه يم ليونی

زړه هسې بخښم خو ايمان په ټيپرنه خرڅوم	ځکه ليونی يم خلکه ځکه ليونی

ليکوال هغه ته وويل : فکر نه کوم چې لويديځوال دومره ساده وي چې خپلو رسنيو ته اجازه ور کړي چې د خدايي خدمتګارو تبليغاتي مرکزونو په څېر نړيوالو او افغانانو ته په افغانستان کې د خپلو پوځيانو د شتون موخې ورسوي. دا راديوګانې د خپلو هېوادونو د ملي ګټو پربنسټ تبليغات کوي او هغه څه خپروي چې د هغوی ملي ګټې يې حکم کوي. امريکايي پوه هارولدلاسويل چې په امريکايي ټولنه کې د اړيکو د تئوريسن او د تبليغاتو او پروپاګند کارپوه ګڼل کيږي د تبليغاتو د رول په اړه ليکي: « د دموکراسۍ سيستم ، يعنې هغه حکومت چې د خلکو له خوا اداره شي ثابت او پايدار نه پاتې کيږي ترڅو د ځانګړو کارپوهانو له لوري داسې تبليغات او پروپاګند چې د خلکو عقيدو ته لوری ورکړي او کنترول يې کړي ترسره نشي.» څرګندساری يې د ناټويي اشغال پر مهال د افغانستان رسنۍ وې چې يوه برخه يې د بهرنيو له لوري تمويلېدله ، د يوې برخې مسؤلان يې د اشغالګرو د فکري اسارت لاندې وو ، دريمه ډله يې په افغان جګړه مارانو پورې تړلې وې او پاتې نورې يې ناپييلې او خپلواکه خو په اقتصادي لحاظ کمزورې وې د دې جوګه نه وې له نورو سره سيالي وکړي او ليدونکي او لوستونکي ځانله رامات کړي. دې رسنيو ولسمشريزو ټولټاکنو ته پدې روحيه تبليغات کول چې ګواکې ټاکنې دي چې د افغان ولس برخليک ټاکي او د ولس د رايو پر مټ ټاکل شوی ولسمشر به هيواد ته سوله راوړي. همدې رسنيو او په هغو کې ټلويزيونو په پرله پسې توګه د ټاکنو په اړه ګردې ميزونه رابلل حتې په دغو ميزونو کې د اشغال د سيوري لاندې د ټاکنو مخالفينو هم جرئت نه کاوه دا خبره وکړي چې د اشغال تر سيورې لاندې رښو ټاکنو ته اشغالګر اجازه نه ورکوي او هغه څوک به ارګ ته لار مومي چې اشغالګر يې غواړي. دا ځکه چې ټولو رسنيو په يوه خوله د ټاکنو خبره کوله او د ولس ذهنونه يې ترخپل کنترول لاندې راوړي وو او دا خبرې زمزمه کېدلې چې ټاکنې د ولسواکۍ مرکزي اصل دی ، په اوسنيو حالاتو کې يوازينی مناسب ګام چې بايد واخيستل شي هغه ټولټاکنې دي. پداسې حال کې چې د څلورو ځلو ټاکنو وروسته حکومتونو هيواد ته نه سوله را وړه او نه مثبت بدلون . د دموکراسۍ د لسيزې مخکې حکومتونه په بشپړډول په رسنيو او تبليغاتي بنسټونو واکمن وو او افزار يې د کابل يوازينۍ راډيو، حکومتي ورځپاڼې، جريدې، مجلې او حتی د جوماتونو منبرونه او سينماګانې وې. دا ټول د واکمنۍ په ګټه څرخېدل. د دموکراسۍ په لسيزه کې آزادې رسنۍ د مطبوعاتو د قانون(جولای ۱۹۶۵) د نافذيدو وروسته راڅرګندې شوې. د دموکراسۍ د لسيزې غيرحکومتي آزادې رسنۍ د خپلو نيمګړتياوو سره سره په خپرونو پيل وکړ او په همدې دوره کې ټولټال يودېرش غيرحکومتي او پنځه حکومتي رسنۍ خپرې شوې. البته چې دا رسنۍ په يوه مهال نه خپريدلې بلکه په مختلفو وختونو کې يې په خپرونو پيل کړی دی او بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې خپروني درولې يا د واکمنۍ له لوري توقيف شوې دي. د چنګابش د پوځي کودتا په درشل کې په هيواد کې لس غيرحکومتي جريدې خپريدې.د دموکراسۍ په لسيزه کې د٣١ رسنيو له جملې څخه د (خلق ، شعله جاويد، پرچم، افغان ملت ، مساوات، صداى عوام، اتحادملي) د وخت د سياسي ګوندونو نشراتي ارګانونه وو او نورې خپلواکه شخصي، ناپييلي او يا پټې حکومتي رسنۍ وې. په افغانستان کې د مطبوعاتو د قانون پر بنسټ بايد د يوې رسنۍ چلوونکي د حکومت څخه د ورځپاڼې ، جريدې يا مجلې د خپرولو جواز تر لاسه کړی وای. هغه مهال د دولتي چاپخاني پرته نورو چاپخانو شتون نه درلود. لدې امله ټولې غيرحکومتي جريدې په دولتي مطبعه کې چاپيدلې. دې ډول حالت حکومت ته دا امکان ورکاوه چې د جريدې د خپريدو مخکې هغه موارد سانسور کړي چې د حکومت نه خوښيدل. حکومت نيغ په نيغه د سانسور خبره نه کوله بلکې د دولتي مطبعي کارکوونکو د رسنيو مسؤلين پدې نامه وېرول که دا موضوع خپره شي ښايي دا ګڼه او يا د تل لپاره مو اخبار مصادره شي. د مطبوعاتو د قانون له مخې حکومت اجازه نلرله چې په رسنيو کې خپريدونکي مواد سانسور کړي. خو څرنګه چې جريدې په دولتي چاپخانه کې چاپيدلې او د جريدو د هرې ګڼې له منځپانګې نه مخکې له مخکې اړونده مسئولين خبريدل ، واکمنۍ به کله چې جريده له چاپخاني ووتله په لار کې به يې ضبط کړله بيله دې چې بازار ته وړاندې شي. د دموکراسۍ په لسيزه کې لومړۍ جريده چې حکومت د تل لپاره مصادره کړله د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند نشراتي ارګان د خلق جريده او دوهمه د پيام روز آزاده جريده وه. همدا ډول حکومت د مساوات جريده هم توقيف کړه خو بيرته يې د خپرولو اجازه ورکړه. د خلق د جريدې د خپرولو او بيا بندولو په اړه دا خبره د يادولو وړ ده چې د خلق د جريدې د لومړۍ جريدې د خپريدو په ورځ د مې په يوولسمه د مردم په نامه يوه جريده هم بازار ته راووتله چې پکې خپرې شوې ليکنې د خلق د جريدې خلاف وې. همدارنګه د مردم جريدې د خلق د جريدې د توقيف نه يوه ورځ مخکې د جون په شپاړلسمه خپلې خپرونې ودرولې. د نوموړې جريدې د امتياز خاوند سيدمقدس نګاه او مسئول مدير غلام محی الدين وو. د مردم جريده د کوم سازمان نشراتي ارګان نه وو بلکې د محمدزيو د مخورې کورنۍ فيض محمد زکريا له لوري خپرېده او د خپرونو د دريدو لامل يې هم څرګند نشو. بېله کومه شکه چې هغه حکومت د خلق جريدې په وړاندې خپروله. د حکومت له لوري په خپلواکه جريدو او په تيره هغو جريدو چې پخپل قوت سره يې روښانتيايي او ويښتيايي هدفمن کار ته ملاتړلې وه فشارونه ددې سبب شول چې « د١٩٧٢ کال د سپتمبر په مياشت کې ٩ غير حکومتي جريدو(خيبر ، مساوات، افغان، پکتيا، اتحادملي، پيام وجدان، روزګار، افغان ملت او کاروان) د احتجاج په ډول د غيرحکومتي رسنيو په وړاندې د صدراعظم ډاکترعبدالظاهر د اختناق څخه ډک سياست له امله د يوې ورځې لپاره د خپلو جريدو د خپرولو نه ډډه وکړه.» ١٩٢/٣٢ بيله شکه دا بيا ښيي چې د دموکراسۍ د دورې حکومتونو هم نه غوښتل آزادې رسنۍ خپروني ولري. تردې چې د حکومت مشر هم ليوال نه وو چې په مطبوعاتو کې را څرګند شي او د حکومت د تګلارو او فعاليتونو په اړه ولس ته معلومات ورکړي. ټولو ته څرګنده ده چې پاچا به د نوي لمريز کال، اخترونو او د خپلواکي د ورځې په مناسبت د کابل راډيو له لارې په دري ژبه لنډ د مبارکۍ پيغامونه وړاندې کول .

د دموکراسۍ د لسيزې پارلمان

د١٩٦٤ کال د اساسي قانون له مخې د هيواد پارلمان له دوو مجلسونو، ولسي جرګې او مشرانو جرګې جوړشوی وو. ولسي جرګې ته استازي د ولس د آزادو، عمومي ،پټو او مستقيمو رايو له لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورو کلونو لپاره ټاکل کیدل. ولسي جرګې ته د استازیتوب شرطونه دا وو چې استازی لږترلږه د افغانستان لس کلن تابعیت ولري، لیکل او لوستل یې زده وي، ۲۵ کاله عمر ولري او د نوي اساسي قانون له نافذیدو وروسته محکمې له سیاسي حقونو څخه نه وي محروم کړی. ولسي جرګې ته د ټول افغانستان څخه ۲۱۶ تنو استازو لار موندله. مشرانو جرګې ۸۴ غړي لرل چې یوه دریمه یې د پاچا له لوري د پنځو کلو لپاره انتصابیدل، بله دریمه یې د ولایتي جرګو له لارې د دریو کلو او پاتې دریمه برخه د خلکو له لوري د آزادو، عمومي ، پټو او مستقیمو رایو پواسطه د څلورو کلو لپاره ټاکل کیدل. د مشرانوجرګې استازو د ولسي جرګې د غړو په شان شرایط لرل یوازې استازی باید دیرش کلن وای. لکه څرنګه چې پاچا د ګوندونو د قانون په څیر د ولایتي جرګو قانون توشیح نکړلدې امله د ولایتي جرګې استازو په مشرانو جرګه کې شتون نه درلود. پردې بنسټ د مشرانو جرګه نیمګړې وه او پرېکړې یې غیرقانوني وې. د دموکراسی په لسیزه کې پارلمان ته دوه ځله ۱۹۶۵ او ۱۹۶۹ کال کې ټاکنې ترسره شوې.ټاکنې د یوه حکومتي کمیسیون پواسطه چې غړي یې د سیمې قاضي،ماموران او ښوونکي وو تر سره کیدلې.ولسي جرګې لاندې دندې لرلې:

۱- د قوانینو تصویبول.
۲- د اجرائیه قوې پر فعالیتونو څار او د حکومت استیضاح.
۳- حکومت ته د باور او نه باور د رایې ورکول.

حکومت ته د اعتماد د رایې د نه ورکونې او یا د رایې د بېر ته اخیستنې له امله حکومت ړنګیده او پاچا باید نوی صدراعظم ولسي جرګې ته د اعتماد د رایې د ترلاسه کولو په موخه ورپیژندلی وای. د اساسي قانون په لسیزه کې لومړی پارلمان د۱۹۶۵ کال د اکتوبر په څوارلسمه چې د پاچا د زیږیدنې له ورځې سره سر خوړ پرانیستل شو. لومړي پارلمان ته ټاکنې د تېرو ټاکنو په پرتله رښې وې او د دموکراسی په لسیزه کې لومړۍ ټاکنې د دوهمې په پرتله رښې وې یعني دا چې د حکومت لاسوهنې پکې لږ وې. لومړي پارلمان (دوولسمې دورې) ته څلورو میرمنو، دوو له کابل او یوې یوې له کندهاراو هرات څخه لار و موندله. البته د دموکراسی په لسیزه کې د محمدهاشم میوندوال د صدارت پر مهال د لومړي ځل لپاره یوې میرمنې کابینې ته لار موندلې وه.هېره دې نه وي چې د دموکراسی تر لسیزې پورې ملي شورا شتون درلود خو ددې شورا غړي اکثرآ د حکومت له لورې د ټاکنو په نامه شورا ته رسول کیدل.

د حکومتونو دا ډول دریځ ددې سبب شوی وو چې خلک په ټاکنو باور ونکړي او ګډون کوونکي یې لږ وي. څرګنده بیلګه یې د ۱۹۶۵ کال په پارلماني ټاکنو کې په کابل کی چې د نورو ښارونو په پرتله د سواد کچه پکې لوړه وه د څلویښتو زرو څخه زیاتو کسانو نوم لیکلی وو خو په ټاکنو کې یوازې پنځلس زرو تنو ګډون وکړ. که څه هم د تیرو ټاکنو په پرتله د دموکراسی په لسیزه کې ټاکنې رښې وې خو بیا هم د پخوا په شان سلطنت او حکومت د خپلې مزمنې ناروغی یا عادت له امله په ټاکنو کې د لاسوهنو څخه ډډه ونکړه او هڅه یې کوله چې ولسي جرګې ته د حکومت سیاسي مخالفان لار ونه مومي. د محمدیوسف د انتقالي دورې د کابینې غړی اود ټاکنو سمبالوونکی سیدقاسم رښتیا پدې هکله لیکي:« یوه ورځ ډاکتر عبدالقیوم د کورنیو چارو وزیر ما ته وویل د استازو لست مې چې د ولایاتو غوښتی وو را رسیدلی دی. صدراعظم وویل چې زه او ته ، مجروح او خلیلي به سره کښېنو او بحث به پرې وکړو...، مطلوب او نامطلوب کسان به سره جلا کړو... ،عجیبه دا چې هغه کسان چې زما د کور په مجلس کې مطلوب کسان پیژندل شوي وو. استاد(خلیلي د پاچا سلاکار) هغه د نامطلوبو په کتار کې شامل کړي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورنیو چارو د وزارت له لارې په همدې نامه والیانو ته معرفي شوي وو. اوهغه کسان چې د کومو ملاحظاتو له امله نامطلوب ګڼل شوي وو لکه د ناوړه سابقې ، قاچاقبرۍ او یا داسې نور. حکومت ته مطلوب معرفي شوي وو. » ۱۳/ ۲۳۶ رښتیا په ټاکنو کې د واکمنۍ او په تېره د صدراعظم او د خصوصي کابینې لاسوهنې نه مني . آیا دا د حکومت له لوري په ټاکنو کې لاسوهنه نه ده چې والیانو ته د مطلوبو او نامطلوبو استازو لست استول کیږي . ددې معنی دا ده چې د مطلوبو کسانوسره مرسته وشي چې شورا ته لار ومومي او د نامطلوبو استازو مخنیوی وشي. رښتیا دوولسمې دورې د ټاکنو مسؤل بل ځای اعتراف کوي:« دا چې والیانو، ولسوالانو او د څارنې پلاوو د هیواد په مختلفو سیمو او اطرافو کې د مختلفو ملاحظاتو او د اشخاصو او مقاماتو د توصیې له کبله لاسوهنه کړې ده سترګې نشي پټېدی.» ۱۳/ ۳۲۱

په ټاکنو کې به د واکمنۍ له لوري د لاسوهنو په اړه د دوو تنو نوماندانو نورمحمدتره کي او محمدهاشم میوندوال یادونه وشي چې ولسي جرګې ته لار ونه مومي. تره کي د دموکراسۍ په لسیزه کې لومړۍ (دوولسمې) او میوندوال بیا دوهمې (دیارلسمې) دورې ته د غزني د ناوې او مقر له ولسوالیو څخه ځانونه کاندید کړي وو. تره کی د ویښ ځلمیانو له بنسټ ایښودونکو او د یوه ګوند مشر وو. هغه د هیواد د ننه او بهر د ماموریت تجربه لرله ، د وخت په مطبوعاتو کې د پیژندل شوې سمونپالې څیرې په توګه پیژندل کیده . ولسي جرګې ته د هغه سیال هاشم د خپلې ترور د ملکیار د مشهورې کورنۍ د یوې معتبرې بنځې شخصي موټروان وو چې شورا ته یې لار وموندله . د ملکیار د کورنۍ دوه غړي عبدالله ملکیار او نصرالله ملکیار په څلورو حکومتونو کې د کابینې غړي پاتې شوي او عبدالجبار ملکیار او عبدالسلام ملکیار بیا جنرالان وو. ددې کورنۍ دا ډول دریځ د دې لامل ګرزیده چې موټروان یې ملي شورا ته لار ومومي. پدې اړه د تره کي ورور، جان محمد تره کی چې د ټاکنو پر مهال په ولسوالی کې د خپل ورور د رایو د صندوق د څارنې په موخه شپه تیره کړې وه وایي: « ماته خوب نه راتی د شپې مې غوښتل د باندې ووزم خو ګورم دروازه د باندې له خوا راپسې بنده ده . هرڅه نارې چې مې وکړې هیڅا دروازه نه راخلاصوله ...، سهار یې دروازه پرانستې وه کوټې ته ورغلم ګورم مهر لرې سوی او په احتیاط پر سریښ سوی دی خو زما نښانې بیځایه سوې وه ...، پدې توګه شورا ته د نورمحمد تره کي لاره ونیول شوه.» ۴۰/ ۱۴۷ محمدهاشم میوندوال په ۱۹۶۹ کې د مقر له ولسوالۍ څخه د خپل سیال سیمه ئیز خان په وړاندې ماتې خوري . میوندوال خپله ماتې د حکومت د لاسوهنې له امله ګڼله او خپل لیکلی شکایت یې د خپل استازي له لارې ولید حقوقي د سترې محکمې اداري رئیس ته چې کشککي د اطلاعاتو او کلتور وزیر هغه مهال د ولید حقوقي په دفتر کې ناست وو وړاندې کړی وو.کشککي د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي: « میوندوال په خپل لیک کې د هغې حوزې د ټاکنو پایلې غیرقانوني ګڼلې وې چې ده ځان کاندید کړی وو. حقوقي چې د سلطنتي کورنۍ سره قومي اړیکې لرلې او د نوموړې کورنۍ د اعتماد نه برخمن وو ، لیک یې ټوټې ټوټې کړاو باطله دانۍ ته یې واچاوه او دا کار یې پدې موخه وکړ وښیي چې واکمن نظام تر کومې کچې له میوندوال څخه کرکه لري. » ۳۲ /۵۹ کله چې په ټاکنو کې د حکومت د لاسوهنو په هکله د میوندوال چې په همدې د دموکراسی په لسیزه کې یې د صدارت لوړ مقام درلود، شکایت نه اوریدل کیږي که له یوې خوا قانون ته د حکومت له لوري نه درناوی ښیي له بله پلوه د قضائیه سیستم ترلتوب هم نندارې ته ایږدي. دا چې ولې میوندوال چې د مشروطه نظام سخت طرفدارهم وو د سلطنتي کورنۍ دښمنې ګټلې وه لامل یې دا کیدای شي چې هغه د یوه سیاسي ګوند مشري لرله چې په هیواد کې د سمونو د پلې کولو په موخه سیاسي مبارزه کوله او د هیواد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچه یوه پیژندل شوې څیره وه. که چیرې میوندوال ولسي جرګې ته لار موندلې وای بیله شکه پدې معتبر دولتي ارګان کې یې د پام وړ اعتبار او اغیزدرلود او هلته یې د سمونپالې ډلې تله غښتلې کوله او په پایله کې هغه په یوه اغیزمن سیاسي او ملي شخصیت اوښت. د یو شمېر څېړونکو او سیاستوالو له انده سلطنتي کورنۍ لیواله نه وه چې د محمدزیو پرته بل څوک په ملي شخصیت واوړي همدا لامل وو چې د میوندوال مخه یې نیولې ده چې شورا ته لار ونه مومي. هغه مهال نه یوازې د سیاسي سازمانو د استازو او سیاسي مخالفانو مخه نیول کېده بلکې د سیاسي ګوندونو احتمالي بریالي نوماندان یې د قانون څخه د سرغړونو او یا پاچا او حکومت ته د سپکاوي په پلمه زندانونو ته اچول. څرګنده بیلګه د ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند اړونده کسانو صالح محمدزیری او فدامحمد خواریکښ د کندهار ښار، غلام دستګیر پنجشیری ،عبدالهادي کریم، حاجی قادربهیاراو محمداکرم کارګر د پنجشیر ولسوالۍ، عبدالکریم زرغون او عبدالخالق د خوست له لویې ولسوالۍ څخه وو چې توقیف او زنداني شول. د سیاسي فعالانو او د سیاسي ګوندونو اړونده څېرو د زنداني کولو څخه موخه دا هم وه په ټولنه کې ویره خپره کړي چې د سیاسي ګوندونو څخه واټن ونیسي. په زندان کې یې د سیاسي ګوندونو مشران او فعالان هڅول او اړایستل چې د ژمن پاڼو په لیکلو سره چې د سیاسي فعالیتونو نه لاس واخلي له زندان څخه به آزاد شي. ښه بیلګه یې عبدالهادی کریم وو. هادي کریم د پنجشیرله ولسوالۍ څخه ځان کاندید کړی وو او دستګیر پنجشیري د هغه په ګټه تبلیغاتي کار پرمخ ووړ. هغوی د حکومت له لوري د حکومتي ضد تبلیغاتو له امله زنداني شول. زیری پخپل کتاب کې د تره کي له قوله لیکي:« هادی کریم ته احوال راغلی دی چې د مقاماتو په نامه یوه عریضه ولیکي چې دی ناروغه دی او زندان نشی تیرولی او نوره سیاسي مبارزه هم نه کوي، ډاکټران به هم دده ناروغي تصدیق کړي او ښایي په دې توګه ایله شي...، بله ورځ تره کي راته وویل چې د دولت نمایندګان وایي ډاکټردې هم د هادي کریم غوندې د پاچا په نامه یوه عریضه ولیکي او له خپلو کړو دې عفوه وغواړي او نور دې سیاسي فعالیت نه کوي. » ۴۰ / ۲۵۴ ، ۲۵۹ ،۲۶۹ له زندان څخه د هادی کریم د آزادیدو مسئله ښیي چې د افغانستان په زندانونو کې یې سیاسي بندیانو داسي ربړول چې د هغوی روحیه ورماته کړي او اړ شي د خپلوسیاسي فعالیتونو له امله چې هغه یې مدني حق دی ښښنه وغواړي او تعهد ور کړي چې نور به سیاسی فعالیت نه کوي که نه د زندان د کړاوونو ډک ژوند به تیروي. د دموکراسۍ په لسیزه کې سلطنت او حکومت ولسي جرګې ته نه یوازې د سیاسي مخالفینو مخه نیوله بلکې دا شکونه هم کیدل چې د هغوی د فزیکي له منځه وړلو څخه هم ډډه نه ده کړې چې یو د هغو څخه امان الله حیدري د ترافیکو پخوانی مدیر چې د داودخان له پلویانو نه شمیرل کیده. هغه «څه موده مخکې له ټاکنو د خپل پلرني کلي تر څنګ د کابل- کندهار پرسړک په یوه مرموزه ترافیکي پیښه کې و وژل شو او یو شمیر خلک پدې پیښه کې د واکمن رژیم د لاس لرلو تور لګوي. » ۳۲ / ۱۱۸

د دموکراسۍ د لسیزې د ولسي جرګې دواړه دورې د دوو ځانګړتیاوو(د سترګو وړ واکونه او د غړو د ترکیب بیساري تنوع) په لرلو سره د تیرو ولسی جرګو څخه توپیر درلود. نوي اساسي قانون جرګې ته پراخ واکونه او په هغو کې د اجرائیه قوې په کړنو د کنټرول واک ورکړی وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د حکومتونو استیضاح او د هغوی څخه د اعتماد د رایې بیر ته اخیستل د ولسي جرګې د واک څرګندوی دی. په دواړو دورو کې د هېواد د ټولو قومونو، توکمونو، مذهبونو او مختلفو سیاسي او ایدیولوژیکی افکارو خاوندانو شتون د غړو د تنوع څرګندې بیلګې دي. هغه مساعد چاپیریال چې د نوي اساسي قانون د بنیګڼو په رڼا کي منځته راغلی وو استازو ته دا حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکاوه چې خپل اندونه بیله وېرې په شورا کې بیان کړي ، ویناوې یې د راډیو څخه مستقیماً خپرېدې چې د خلکو د ذهنونو په روښانولو کې اغیزمن رول ولوباوه . د پورتنیو ښیګڼو سره سره هغه څه چې د ولسي جرګې د فعالیت په پایلو منفي اغیز درلود او د حکومتونو څخه یې د نوښت شونتیاوې اخیستې وې هغه دا وو چې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو په یوه مرکز اوښتې وه. لامل یې دا وو چې ولسي جرګې ته استازي د سیاسي ګوندونو د تکټ پر بنسټ نه ټاکل کېدل بلکې په خپلواک ډول شورا ته لار موندله. دا کار د دې سبب کېده چې هر وکیل په غونډه کې د خپل زړه خبرې وکړي او یا دا چې هغه وکیلان چې د وخت د سیاسي ګوندونو سره یې تړاو درلود د خپلو ګوندونو کړنلارې وړاندې کړي او نورو چې د سلطنتي کورنۍ د سیالو غړو(سردار داود او سردار ولي) سره اړیکې درلودلې د هغوی د دیکتې اوارادې سره سم په ولسي جرګه کې کړکیچونه را وزیږوي. داچې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو یو بنسټ وو لاندې نقل قول یې ښه بیلګه ده .« په کال ۱۹۶۹ کې مخکې لدې چې استازي دوهم حکومت ته رایه ورکړي ۲۰۴ تنو په څوارلسو غونډو کې په پرله پسې توګه ویناوې وکړې. په ۱۹۷۱ کال کې د اوولسو ورځو په ترڅ کې ۲۰۴ تنو وکیلانو د ډاکټر عبدالظاهر حکومت ته د اعتماد د رایې د ورکولو په مهال خبرې وکړې . » ۳۲/ ۱۱۷ که شورا ته د ګوندونو پراساس ټاکنې ترسره شوې وای د ګوندونو استازو به د خپل پارلماني ګروپ د مشرتابه او یا د ګوندونو د ائتلاف د رئیس له لارې خپل نظریات او وړاندیزونه وړاندې کول نه دا چې ټول استازي ویناوې وکړي . په شورا کې د ګوندونو د پارلماني ډلو او د ګوندونو د ائتلاف د نشتون له امله نه یوازې شورا د مباحثو او مشاجرو په مرکز اوښتې وه بلکې په حکومتونو د ناروا فشار یوه وسیله هم ګرزیدلې وه.سربیره پردې په پارلمان کې د ګوندونو د پارلماني ډلو نشتون چې ویناوې او وړاندیزونه یې د یوه سیاسي سازمان نظر څرګندوي د چارو او د حکومت د تګلارو د ښه سمون لپاره د یوې اغیزمنې نقشې حیثیت هم لري. په تیره که چیرې پارلمان ته په پردیو پورې تړلو ځیرو لار موندلې وي داسې دریځ غوره کوي چې د پردیو ګټې تمثیل کړي او پایله یې دا کیږي چې په پارلمان کې مباحثې د پردیو او زبرځواکونو د تګلارو په تائید یا تخریب وڅرخیږي.د دموکراسۍ د لسیزې په شورا کې هم کله ناکله داسې بحثونه کیدل. د ۱۹۶۶ د اپریل په ۲۵ نیټه د ولسي جرګې په غونډه کې د نغلو د بریښنا د بند د جوړولو د چارو د څېړنو لپاره د یوه کمیسیون د ټاکلو پرېکړه وشوه او پدې هکله کارمل ویلي وو:« د هلمند د وادۍ پروژه پرتله کړئ چې څومره توپیر لري؟ د نغلو په پرتله د هلمند د وادۍ په پروژه کې لس برابره لګول شویدي. لدې امله که موږ پریکړه کړې ده چې یو انجمن جوړ کړو چې د نغلو چارې وڅیږي زه وړاندیز لرم چې موږ داسې یوه کمیټه وټاکو چې په سړه سینه ، بې پریتوب او وطندوستۍ غور وکړي . یوه استازي کارمل ته وویل. موږ چې اوس د نغلو د رئیس د خیانتونو او د موټروانانو د تیلو د نه مجرایۍ په هکله بحث کوو. ببرک کارمل غواړي دا مسئله د نورو مسئلو تر اغیز لاندې راوړي او د دې موضوع په اړه د بحث مخنیوی وکړي. د ببرک کارمل له خبرو داسې پایله اخیستل کیږي څرنګه چې د هیرمند په وادۍ کې خیانت شوی نو په ټولو پروژو کې هم خیانت وشي .»۳۲ /۱۲۵ د نغلو بند د شورویانو او د هیرمند د وادۍ پروژه د امریکایانو له لورې جوړه شوې ده . په ادارو کې د شته فساد له امله په دواړو پروژو کې د فساد خبرې کیدلې. د اساسي قانون له مخې د حکومت مشر د پاچا له لورې ملي شورا ته وریپژندل کیده او د هغې نه یې د اعتماد رایه ترلاسه کوله. څرنګه چې ملي شورا ته ټاکنې د ګوندي تړاوونو پربنسټ نه تر سره کیدې لدې امله هر وکیل خپل خیالات مجلس ته وړاندې کول. صدراعظمانو نشوای کولای د۲۱۶ تنو وکیلانو سره ګډه ژبه پیدا کړي لدې امله صدراعظم چاره پدې کې لیدله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا ډېره ولګوي، د هغه باور ترلاسه کړي او د هغه د غوښتنو او ارادې سره سم ځان عيار کړي چې پدې توګه د حکومت څخه د نوښت او خپلواک عمل امکان سلبيده. پردې اساس حکومت د ولسي جرګې په مخالفت کې درېده نو هغه وو چې ولسي جرګې حکومت استيضاح کاوه او د سلب اعتماد رايه يې ورکوله او پدې ډول حکومتونه ړنګيدل. که چيرې په ملی شورا کې قانوني ګوندونو شتون درلودلای او حکومت په ملي شورا کې د ستر ګوند يا د ګوندونو د ګډ ائتلاف له لارې جوړ شوی وای حکومتونه به پرله پسې ډول نه ړنګيدل. بله مسئله چې ولسي جرګې ونشوای کولای پخپل وخت مناسبې پريکړې وکړي او اړين قوانين تصويب کړي هغه په غونډو کې د نصاب نه بشپړېدل وو. د نصاب نه تکميل دوه لاملونه لرل. يو دا چې سلطنت او حکومت ولسي جرګه ځانته مخالف دولتي بنسټ شميره نو هغه ډله استازي چې د حاکمه هيئت پلويان وو هڅول يې ترڅو د ولسي جرګې په غونډو کې ګډون ونکړي چې د نصاب د نه بشپړتيا له امله پرهغو مسئلو پريکړې و نه نيول شي کومې چې سلطنت او حکومت نه غوښتلې. پدې اړه د ولسي جرګې د ديارلسمي دورې يو استازی ليکي: « د ولسي جرګې د نصاب په برخه کې تر وکيلانو د حکومت ملامتي ډيره وه. پدې چې په اکثرو حالاتو کې حکومت نه غوښتل چې ولسي جرګه نصاب ولري، د حکومت ډير وزيران په دې عقيده وو چې د نصاب په صورت کې ولسي جرګه د تصميم قدرت پيدا کوي او حکومت ته مشکلات جوړوي... ، هر وخت چې پاچا يا حکومت اراده کړې وي چې د ولسي جرګې مجلس بايد نصاب ولري، نو په هغه وخت کې تر نصاب ډير وکيلان ولسي جرګې ته حاضرشوي دي. د مثال په توګه: کله چې دولت اراده وکړه چې د ژبو مساله دې په ولسي جرګه کې تصويب سی نو دري ژبې وکيلان چې د شپږو مياشتو لپاره د اعتصاب په حالت کې وو د ولسي جرګې تالار ته حاضرسول. »۴۱ / ۲۱۵- ۲۱۷ دري ژبو وکيلانو شپږ مياشتې د ولسي جرګې په غونډو کې وروسته له هغې ګډون ونکړ چې « په کال ۱۹۷۱ کې د دولت د ملکي مامورينو قانون د تقنين په کميسيون کې تصويب او ولسي جرګې ته وړاندې شو. په غونډه کې ځينو وکيلانو د مامورينو د استخدام په شرايطو کې دا وړانديز وکړ چې دولتي مامور بايد په پښتو او دري ژبو وپوهيږي . پردې موضوع د استازو ترمنځ اختلاف را پيدا شو چې راتلونکې ورځ دري ژبې وکيلان د شورا د غونډو تالار ته رانغلل او د شپږو مياشتو لپاره د دوی اعتصاب دوام وکړ او دې خبرې مطبوعاتو ته هم لار ومونډله او پردې حساسه مسئله ډول ډول تبصرې کيدلې. د نوموړي پيشنهاد مخالفانو به د «افکارنو» په جريده کې چې د امتياز خاوند يې نورالله نورزاد او مسؤل مدير يې ضيا حيدري وو يو لړ پاروونکي مطالب خپرول. هغه مهال يو شمېر پښتنو استازو (د وکيلانو د قانوني موقف) تر سرليک لاندې يوه ليکنه د« افغان» په جريده کې خپره کړه او حکومت دا ګڼه په دولتي مطبعه کې قيد کړه. دا موضوع د دې لامل وګرزيده چې ډاکتر عبدالظاهر استعفی ته اړ شي او موسي شفيق د حکومت د مشر په توګه ولسي جرګې ته معرفي شي. شفيق چې د ايران سره يې د هلمند د اوبو تړون لاسليک کړ بايد چې دا تړون د ولسي جرګې له لوري هم تصويب شوی وای. د هيواد واکمنو دري ژبي وکيلان وهڅول چې د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې ګډون وکړي چې په هغې کې به د هلمند د اوبو د تړون سربيره د دولت د مامورينو قانون چې د پښتو ژبې نوم يې ځانله غوره کړی وو هم حل شي. پاچا او صدراعظم دواړو د ژبو د پيشنهاد مخالفو وکيلانو ته سپارښتنه وکړه چې د ولسي جرګې عمومي غونډې ته حاضر سي . که پور ته لاربنودنه شپږ مياشتې پخوا د پيشنهاد مخالفو وکيلانو ته د پاچا او صدراعظم له خوا سوې وای او دوی د عمومي غونډې څخه نه وای وتلي نو دغه ملي نفاق به په هيواد کې نه وای پيدا سوی. داسي ښکاري چې د ژبو د پيشنهاد د مخالفو وکيلانو رهبري د افغانستان د دولت په لاس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې (دولت په خپله کړل او هم په خپله ربېل) اما په افغاني ټولنه کې ولسي جرګه په دغه کارغندل کېده.» ۲۱۰/۴۱ د دولت د مامورينو په قانون کې د پښتو او دري ژبې د پوهيدو معيار د دوولسم ټولګي شهادتنامه ومنل شوه نه په دواړو ژبو پوهېدل.
په پارلماني سيستمونو کې پارلمان ته د ګوندونو د سيالۍ له امله ټاکني ترسره کيږي او هلته د ګوندونو استازي خپل رئيس ټاکي او نوموړی رئيس دی چې په پارلماني بحثونو او پريکړو کې برخه اخلي او پارلمان خپلې دندې په نورمال ډول بيله ځنډه پرمخ وړي. په ولسي جرګه کې د ګوندونو او د ګوندونو د تلوالو نشتون ځيني وکيلان اړ کړل چې د قومي يا اداري واحدونو پر بنسټ مختلفې ډلې لکه د مشرقي (ننګرهار، لغمان ، کنړ) د وکيلانو ډله ، د پکتيا (پکتيا، خوست ، پکتيکا) د وکيلانو ډله ، د هزاره ګانو ډله او دې ته ورته نورې ډلې جوړې کړي چې د پورتنيو يادو شوو ډلو جوړول د ملت جوړونې بهير ته سخت زيان ورساوه.

سلطنتي کورنۍ او نوی سياسي بهير

معمولآ واکمنی او واکمن ګوندونه د زياتو واکونو د ترلاسه کولو، په واک کې د پاتې کېدو او يا د واک د انحصار په موخه مبارزه کوي او بېله استثنی د ټولو سياسي (مذهبي او غير مذهبي) ډلو او سياستوالو د مبارزې موخه واک ته رسېدل او يا په واک کې پاتې کېدل دي. په ۱۹۶۳ کال کې د پاچا له لورې د نوې تګلارې د غوره کولو اصلي موخه دا وه چې خپل واک او اقتدار وساتي. د دموکراسۍ په لسيزه کې پاچا هڅې کولې د واک اصلي مرکز پاتې شي او محمدداود د واک په مرکز واوړي. د دموکراسی په لسيزه کې د دې کورنۍ د دواړو سيالو اړخونو هڅې پدې راتاوېدې چې د نوي سياسي بهير څخه په خپله ګټه استفاده وکړي. پاچا د دولتي زعيم په توګه د دې پرځای چې ولس ته د ده له لورې د ډالۍ شوې دموکراسۍ د ودې لپاره له خپلو قانوني واکونو څخه استفاده و کړي د خپل سيال د کمزورولو او د خپل دريځ د پياوړي کولو په موخه ګټه پورته کوله او سيال يې بيا نوي بهير ته ستونزې جوړولې. د سلطنتي کورنۍ دا ډول دريځ هيواد يوه کړکيچ ته ورننه ايست.د دې کورنۍ سيالو اړخونو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره د مختلفو لارو چارو او وسايلو څخه په استفادې سره سياسي ډلو، قومي او مذهبي مشرانو او ولسي جرګې ته پام را ګرزولی وو. دواړو خواوو دوی ته د وفادارو سازمانونو د جوړولو سربيره هڅې کولې په شته ګوندونو کې هم نفوذ وکړي. د دې نفوذ موخه د هغوی ضعيفول، ټوټې ټوټې کول او يا پخپله ګټه استعمالول وو. د سلطنتي کورنۍ واکمن اړخ چې د واکمن حالت د پاينت ليوال وو د محافظه کارو، ښي لاسو، قومي او مذهبي مخورو د لا ځواکمنولو او د هغوی پواسطه د کيڼ لاسو او سمونپالو ضعيفولو تګلاره غوره کړې وه. د دې کورنۍ د واک مدعي کيڼ لاسو او سمونپالو ډلو ته چې په هېواد کې يې سمون او بدلون غوښت ور ودانګل. په سياست کې د تلوالو او جبهو جوړول ، لندمهاله او اوږدمهاله ملګرتيا منل شوي اصلونه دي چې په هغو کې توطئو او دسيسو، د هيواد د نافذه قوانينو څخه سرغړونې ،حکومتونو ته ستونزې جوړونې ، د ملي ګټو پر ځای شخصي ګټو ته لومړيتوب ، د هيواد د ميشتو قومونو او قبيلو ترمنځ دښمنيو ته لمن وهل ځای نلري. له بده مرغه سلطنتي کورنۍ خپلو موخو ته د رسيدو لپاره پداسې کړنو لاس پورې کړ چې هم يې د حکومتونو د نوښت مخه نيوله هم يې ستونزې ورته جوړولې ،هم يې د قومونو او قبيلو ترمنځ دښمنۍ راپارولې او هم يې قوانين تر پښولاندې کول. د دموکراسۍ په لسيزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو دا ډول دريځ د هېواد د پرمختګ مخه نيوله. د يحيی د کورنۍ په دا ډول کړنو د يوه امريکايي استاد دا وينا د صحت مهر لګوي چې « د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان واکمنو د سوداګرۍ سره دښمني لرله. داسې بریښي چې هغوی خوار افغانستان ته چې په ټوله معنی پرې مسلط وي ترهغه افغانستانه چې د بهرنۍ سوداګرۍ له امله په نعمتونو کې ډوب وي او د دوی اقتدار کم کړي لومړیتوب ورکاوه. » ۴۲ /۱۲- ۱۳ که څه هم پورتنۍ څرګندوني د امیر عبدالرحمن خان او د هغه د زوی امیر حبیب الله د اقتصادي تګلارو په اړه دي خو د یحیي د کورنۍ د تګلارو سره هم سر خوري ځکه چې د یحیی کورنۍ هم د انګریز د سیاستونو څخه اغېزمنه وه. د یحیی د کورنۍ څه کمې نیمې پیړۍ واکمنې ښیي چې هغې د هیواد د پرمختګ او د ولس د سوکالۍ په پرتله خپل اقتدار ته لومړیتوب ورکاوه. پدې اړه بېلګې ډېرې دي او څرګنده بېلګه یې د هاشم خان د فیل مرغانو کیسه ده. همدا رنګه د محمد حسن کاکړ په وینا د هغه وخت (د دموکراسۍ د لسیزې) د دغو نا آرامیو لوی یا شاید اصلي عامل محمدداود چې د ملي مصئونیت له سردار جنرال رسول نه ئې په خپل کور کې وغوښتل: « مبلغ پنج ملیون افغانی نقد حاضر است باختیارت میګذارم ، توسط آن اشخاص مانند مجید کلکانی ، ببرک کارمل ، سید ظاهر و بعضی از وکلای چپ ګرا را تشویق نمائي که در داخل مملکت و در مجالس ولسي جرګه بی نظمي و هرج و مرج را بوجود آرند.» ۱ /۱۵ د کاکړ په وینا که څه هم سردار رسول پیسې نه دي اخیستي خو د محمدداود له لوري د سلطنت د راپرزولو وروسته چې جنرال رسول پخپله پخوانۍ دنده پاتې شو ، ښیي ښایي چې د ملي مصؤنیت مشر د داودخان سره همغږی وو او د محمدداود د نقشو سره سم یې د خپلو دولتي او وظیفوي امکاناتو څخه ګټه پورته کړې وي. همدې خبرې ته د ولسي جرګې د دیارلسمې دورې غړی داسې ګوته نیسي : « محمد داود خان او د ده ملګرو د ولسي جرګې وکیلانو ته هدایت ورکاوه چې په شورا کې بې نظمي راوړي. » ۱۶۷/۴۱ د دموکراسۍ د لسیزې په لومړۍ نیمایي کې د کیڼ لاسو او په تیره د ا، خ، د، ګ ګړندۍ ودې سلطنتي ګورنۍ او واکمنې اندیښمن کړي وو او د دوی په لیدنو کتنو کې د دې غورځنګ د ځپلو په لارو چارو سوچ کیده. سیدقاسم رښتیا د وخت د کابینې غړی د خپل کتاب په ۲۳۴ – ۲۳۶ مخونو کې پدې اړه د پاچا او شاه ولي خان سره غږېدلی او دا یې هم پاچا ته ویلي وو چې کیڼ غورځنګ د چرګې په هګۍ کې چرګوړي ته ورته یو موجود دی چې له منځه وړل یې آسانه کار دی او که له هګۍ راووزي له منځه وړل یې سترې ستونزې او هنګامې جوړوي. سید قاسم رښتیا پدې اړه چې د کیڼ غورځنګ ټغرټول شي د شاه ولي خان غبرګون داسې بیانوي :« ضمناً مارشال د اعلیحضرت څخه شکایت درلود چې اجازه نه ورکوي که نه دا کار د حکومت د مداخلې پرته د قبایلي خلکو له لوري په آسانۍ سره کیدی شي. » ۱۳ /۲۳۶ د محمد آصف آهنګ په وینا « په ملي شورا کې یوشمېر وکیلان د مارشال شاه ولي خان په لمسون و ډبول شول.» دا بیا ددې ښکارندوی دي چې سلطنتي کورنۍ نوي سیاسي بهیر ته ستونزې جوړولي او پدې ډول یې په خپله خپلې ریښې له بېخه اېستلې او د خپلو دې کړنو د ناوړه پایلو د درک وړتیا یې نلرله.

د پل خشتي په جومات کې انقلابي ملایان

د دموکراسۍ په لسیزه کې په خپلواکو رسنیو کې نوي اصطلاحات او مفاهیم ترسترګو شول. محافظه کارانو او ارتجاعي روحانیت دا اصطلاحات د کفري نړۍ پدیده ګڼله او د هغو په اړه یې خپل ځانګړي تعبیرونه او تفسیرونه لرل. کیڼ اړخی او سمونپال غورځنګ یې کمونستي بهیر ګڼلو. د کمونست په اړه یې یو مسخره تفسیر درلود او ویل یې چې کمونست د کمو یعنې خدای او نیست (نشته) ترکیب دی یعني دا چې کمونستان د خدای تعالی شتون نه مني. پداسې حال کې چې کمونیسم د بشري ټولنې د ودې هغه پړاو ته ویل کیږي چې هلته د تولید پر وسایلو ټولنیز مالکیت ټینګ او د ټولنې د وګړو ترمنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې طبقاتي ويش له منځه ولاړ شي او کمونستان هغه کسان دي چې انقلاب او د پرولتاريا ديکتاتورۍ ته د يوه دولتي نظام په توګه ګوري .له دا ډول تبليغاتو چې د اپلتو پرته بل څه نه دي بريښي چې هغوی د کين لاسو او مدرنيتې په وړاندې د اسلام او زموږ د مسلمان ملت له سپېڅلو ديني باورونو څخه ناوړه ګټه پورته کړې او پورته کوي. سربيره پردې د افغانستان په وروسته پاتې ټرلې ټولنه کې چې د دموکراسۍ کوچنۍ تجربه يې نلرله سياسي ډلو د دې وړتيا نه درلودله چې د دې نوي بهير څخه معقوله استفاده وکړي ترڅو ارتجاعي ځواکونه را ونه پارول شي. له بله پلوه واکمنۍ هم د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره اړين تدبيرونه ونه نيول او حتی د اساسي قانون متمم قوانين يې جوړ نکړل. دې ټولو لاس سره يو کړ او په ځينو مواردو کې يې انارشۍ ، د دموکراسۍ بدنامۍ او ناکامۍ ته لار هواره کړله.يو شمير د ناپوهۍ او بې تجربګۍ له امله او ځينو په شعوري ډول په سنګر کې د ناستو مغرضو سياستوالو او يا په پرديو پورې تړليو کړيو د دموکراسۍ د بدنامولو په موخه فعاليت کاوه. دې کړيو حتی د وينا د آزادۍ په نامه قومي او ژبنيو دښمنيو ته لمن وهله او د ملي ارزښتونو او اسلامي مقدساتو له سپکاوۍ نه هم ډډه نه کوله. په تيره زموږ په دوديزه اسلامي ټولنه کې د ټولنې د وګړو د اسلامي او مذهبي عقايدو په وړاندې بې تفاوتي ،هغو ته پام نه راګرزول او د اسلامي او مذهبي عقايدو په وړاندې دريدل په واقعيت کې د ولس سره د جګړې اعلان وو. وايي مهاتما ګاندي د يوه سفر وروسته خپل هيواد ته راستون شو، لومړی د ښار يوه لوی معبد ته ولاړ او هلته ډېرين بُت ته پرسجده شو. وروسته لدې پيښې له ده نه يې يوه ملګري وپوښتل ، تاسو خو په بتانو عقيده نلرئ نو ولې مو ور ته سجده وکړه ؟ ده په ځواب کې ورته وويل ، ماهيڅکله بت ته سجده نده کړې او نه به يې وکړم، ما د ميليونونو انسانانو (بت پرستانو) عقيدې ته د احترام سرټيټ کړ او بس. د دموکراسۍ په لسيزه کې د ځينوسياسي کړيو، سياستوالو او د رسنيو د چلوونکو له کړنو نه داسې بريښي چې هغوی په خپلو ويناوو او ليکنو کې افغان ولس ته د چوپړ نارې سورې وهلې خو خپل ولس يې نه وو پيژندلی ، د خپلو خلکو رواني ځانګړتياوې يې نه وې درک کړې او پدې نه پوهيدل چې اسلام د افغان ولس د تاريخ، فرهنګ او حتی ژوند برخه جوړوي. هماغه دي چې ځېنو سياستوالو او سياسي فعالانو د مختلفو لاملونو(بې تجربګۍ، سياسي او ايديالوژيکي باورونو، د خپلو حاميانو د خوشالولو ، په ټولنه کې د فتنې د اچولو په موخه) د خپلو خلکو د مقدساتو سپکاوي ته متې بډ وهلې او په واقعيت کې يې د خپلو خلکو سره جګړه پيل کړله. پدې اړه به يوازې د رسنيو په اړه دريو بيلګو ته ګوته ونيول شي.

١- په سينماګانو کې د حضرت يوسف (ع) په نامه د يوه فلم ننداري ته اينودل چې ځينې برخې يې د اسلام سره په ټکر کې وې.
٢- په ١٩٦٨ کې د اصلاح په دولتي ورځپانه کې د(مرد ٩ زنه) په نامه د يوه کاريکاتو خپرول چې د ځينو خلکو په باور اشاره حضرت محمد(ص) ته وه. دا کاريکاتور د لويديځ آلمان له کومې رسنۍ څخه اخيستل شوی وو او ويل کيدل هغه لومړی د اسرائيلو په مطبوعاتو کې خپورشوی وو.
٣- د١٩٦٨ د اپريل په مياشت کې د ولاديميرايليچ لينن د سلمې کاليزې په مناسبت د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د لينن د انځور او د بارق شفيعي د شعر خپرول چې پرلينن درود ويل شوی وو.

پورتني او دې ته ورته نور موارد او خاصتاً د پرچم په نشراتي ارګان کې پر لينين درود ويل د هيواد روحاني او مذهبي اړخ ولمساوه ، يوه ستره هنګامه يې جوړه کړه او د پلازميينې د ستر جومات (پل خشتي) له منبرڅخه يې د خپل اعتراض غږ پورته کړ. د پل خشتي په جومات کې د ملايانو د احتجاجيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډو په اړه چې ۴۲ ورځې رواني وې د دوو لیکنو ځیني برخي راوړل کېږي ترڅو د دې غونډو په اړه لوستونکی اړین معلومات ترلاسه کړي او بیا پدې هکله قضاوت وکړي چې ترکومې کچې دولت او د پرچم مشرتابه د ملایانو د دې احتجاجیه غونډو د جوړولو لپاره پلمه ورکړه ، څوک ددې غونډو هڅوونکي او لمسوونکي وو ، چا غوښتل د دې غونډو نه سیاسي ګټه پورته کړي او بالاخره کوم درسونه ترې واخیستل شي. پدې هکله د پرچم د جریدې د امتیاز خاوند او مسئول مدیر سلیمان لایق لیکي: « د اخبار (پرچم) د خپریدو په لومړۍ ورځ د ښار د خلکو یوه اووه سوه کسیزه ډله چې زیاتره یې د دیني مدرسو طالبان، د جوماتونو ملایان او د شوربازار د حضرتانو مخلصان وو، د صبغت الله مجددي او د هغه د پلار میاجان مجددي تر مشرتابه لاندې د کابل د باغ عمومي له لوري د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته راورسیدل او د هغه مخامخ یې د پرچم په اخبار کې د "درود" د خپریدو په هکله احتجاجیه میټنګ پیل کړ. د مظاهرې ګډون کوونکو د پرچم فوري مصادره او د هغه د خپروونکو خصوصاً د بارق شفیعي محاکمه غوښته. هغوی د لینن، شوروي اتحاد او کمونیستانو پر ضد شعارونه ورکول او دولت یې د پرچمیانو د ملاتړ په تور محکوماوه. د دې ورځې په سبا له ولایاتو څخه د دیني عالمانو راتګ شروع شو. له هراته تر ننګرهاره پورې د ملایانو ډلګي کابل ته راورسیدل او د پل خشتي په جومات کې یې خپل منبر او مرکز جوړ کړ. ملایان په نوبت منبر ته ختل، «پرچم» او بارق یې تکفیرول او له دولت نه یې د "درود" د خپرولو په مناسبت د عاملانو سزا او محکمه غوښتله. اخوانیانو پدې اور کې خپلې پټیرې پخولې. هغوی ملایانو ته نیږدې شول او د هغوی لارښونه یې پخپل لاس کی واخیسته. هغوی د لومړي ځل لپاره پیاوړي شول او د دین د خدمتګارانو بنه یې پیدا کړه. پخوا تر دې به د اخوانیانو د مظاهرې په وخت یو څو کوچني سپین بیرغونه پورته کړي وو او ورپسې یې اووه یا اته کسه له پوهنتون نه را ایستل. خو اوس د هغوی شمیر زرګونو ته رسیدلی وو. دوی ملایانو ته د پرچم پر ضد سازمان ورکاوه او د ملایانو د روان شوي نهضت سره یې د امریکې د متحده ایالاتو او پاکستان د جاسوسي شبکو روابط ساتل. د لومړي ځل لپاره د ملایانو او د ښي لاس مرتجعو روشنفکرانو روابط منځ ته راغلل او دیني ټولنه له دولت سره د مقابلې لپاره د مخامخ سیاست ډګر ته را ووته...، دولت په لومړي سر کې د ملایانو له مظاهرو او خصوصاً د پل خشتي له مظاهره کوونکو سره همدردي وښودله. سلطنت چې د پرچمیانو له پارلماني ګروپ نه په تنګ وو غوښتل یې چې د ملایانو له روان تحریک نه په استفادې د پرچم او پرچمیانو له مصیبت څخه ځان خلاص کړي او د حادثې د ټولو عواقبو ملامتیا پرهغوی ور واچوي. ظاهر شاه او صدراعظم په ګډه د دربار مراجعینو ته دا بیان ورکاوه چې پرچمیانو له دموکراسی نه په ناوړه ګټه اخیستنه دغه مصیبت (د پل خشتی د ملایانو تجمع) رامینځ ته کړ.ملایان د اسلام دفاع ته راغلي دي او موږ هغوی ته څه نشو ویلای. سردارشاه ولي خان او د ده زوی سردار عبدالولي د پادشاه، ظاهر شاه زوم او د دوی شاوخوا کسان لګیا وو او لګیدلي اور ته یې لمن وهله. هغوی د قبایلي سیمو ګروپ ګروپ ملایان ورغوښتل او ډاډه کول یې چې ستاسې جهاد برحق دی، زړونه قوي کړئ، خامخا بري ته رسیږئ.د امریکا د متحده ایالاتو او پاکستان جاسوسان لګیا وو د سوداګرو او د ښار د دیندارو خلکو په بڼه کې یې د پل خشتي د جومات متحصنو ملایانو ته د افغانیو بنډلونه او پخې ډوډۍ ګانې راچلولې. دې بهیر ورو ورو د کابل تاجرانو او شتمنو خلکو ته هم سرایت وکړ. هغوی هم روپۍ او خوراکه را چلوله او د پل خشتي حوصله یې د مبارزې د دوام لپاره پیاوړې کوله.د ورځو په تېرېدو ملایانو د پرچمیانو د تکفیر په اړخ کې دولت او د هغه په سر کې پادشاه هم تکفیر کړل. ملایانو ویل، د پرچم جریده په دولتي مطبعه کې چاپیږي او هغوی دغه جریده د کمونیستانو د پیاوړتیا لپاره پخپله مطبعه کې چاپوي. ټول بدعتونه لکه د ښځو آزادي، د زنانه مکتبونو رواج او نور له همدې دولت نه سر چینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلي. نو د ټولو ناوړو په سر کې دا دولت او دا ظاهرشاه پخپله ولاړ دي. دی د افغانستان د سلطنت لیاقت نلري، باید خلع شي او دولت انقیاوو، شرعی پیشوایانو او ملایانو ته وسپارل شي.دغه تبلیغ د دې موجب شو چې د دولت تېره چاره په پل خشتي کې د راټولو شویو ملایانو خیټې ته ور برابره شي. پادشاه امر وکړ چې پولیس دې د پل خشتي حریم ته، هلته چې ملایان متحصن شوي وو، ورننوزي او دوی دې د فهرست او اصلي ټاټوبي پر اساس خپلو ولایاتو ته ولیږدوي او د محل حاکمان دې له هغوی نه لیکلي تعهدونه او ضمانتونه واخلي چې بیا به نه راټولیږي او ضدِ دولتي تبلیغات به نه کوي.» ۴۳ د پل خشتي په جومات کې د ملایانو د احتجاجیه غبرګون په هکله یوه بل لیکوال مفصله لیکنه کړې چې دلته یې ځینې برخې راوړل کیږي: «سلطنتي کورني د کیڼ لاسو ځواکمن کېدو ته په کتو سره ښه فرصت وموند چې د هغوی پرضد یو تبیلغاتي کمپاین سمبال کړي.هماغه وو چې سردار عبدالولي روحاني شخصیت عطاءالله فیضاني هڅوي چې د خپل نفوذ له امله یو شمیر ملایان د پاچاهي نظام نه د ملاتړاو د کیڼ لاسو په مخالفت کې د پل خشتي په جامع کې را غونډ کړي او د دې جامع له منبر نه د پورتنۍ موخې لپاره ګټه پورته کړي. فیضاني د دې کار د ښه سمبالولو لپاره یوه لاربښوونکې کمیټه جوړه کړه چې په هغې کې د صبغت الله مجددي او د لوګر د چرخ مولوي سنګین په شمول یو شمېر دیني عالمانو شتون درلود. هغوی د پل خشتي له جومات نه په اصطلاح د کمونستانو پر ضد تبلیغات چې مظاهرو ته ورته شعارونه پکې ورکول کیدل پیل کړل. د فیضاني ملګرو او همدا راز اسلامي بنسټپالو فعالانو د پرچم د جریدې دا ګنه خپلو ارادتمندانو او د کین اړخو مخالفانو ته وربښودله چې په پل خشتی کې د دوی په مظاهرو کې د کیڼ لاسو او د دوی په خبره د کمونستانو خلاف مبارزه کې برخه واخلي . هماغه وو چې د هیواد د ګوټ ګوټ او په تیره جنوبي ، شرقي او د کابل شاوخوا څخه ملایان او طلبه کرام کابل ته راغې او د پل خشتي له منبر نه مرګ او نفرت پر لینن، مرګ په کمونستانو، مرګ په شورویانو شعارونو د ورکولو او دیني وعظونو لړی قوت مومي. معمولاً به مظاهره کوونکي ملایان د ماښام د لمانځه او خوړو وروسته چې د پانګه والو لخوا راوړل کیدل د خپلو دوستانو او خپلوانو کورونو ته تلل. پدې مظاهرو کې د دربار او حکومت سره د نه تړلیو عالمانو شتون ددې لامل شو چې په لینن او کمونستانو باندې د مرګ په ځای پاچا او حکومت د خپلو وعظونو هدف وګرزوي او د خلکو د بدمرغیو اصلي لامل واکمن نظام په ګوته کړي. د بیلګې په توګه مولوي عبدالوهاب بولغیني (کوهدامني) د منبرڅخه داسې وینا کوي: ای علمای کرام ولې په لینن نښتی یئ لینن دلته نشته . لینن ددې مملکت د واکمنۍ مسؤل نه وو او نه دی. پدې ټاټوبي کې هغه کسان مسؤل دي چې څلوېښت کاله یې د پاچا او اعلیحضرت په نامه حکومتونه کړي او د ملت شتمنۍ یې غلا کړې دي . ما تېره شپه په خوب کې ولیدل د الله سلګونه زره ملایکې د کابل په آسمان کې را ټولې شوې وې ددې هېواد په چارواکو او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه یې لعنت ویلو، اې علمای کرام تاسو هم د آسماني ملایکو په څېر په پاچا او کورنۍ یې لعنت ووایئ ...» دې حالت ته په کتو سره سردار عبدالولي فیضاني ورغواړي او پوښتنه ترې کوي چې ولې داسې پیښ شول. فیضاني د دې کار پړه پر اخوانیانو اچوي. سردار عبدالولي فیضاني ته وایي چې نور حکومت د دې ویناوو زغم نلري او نن شپه دې مظاهرو ته د پای ټکی ایږدي او هغه ته دنده سپاري ملایانو ته ووایي چې نن شپه ټول د پل خشتي په جومات کې پاتې شي. فیضاني د سردار ولي سره د کتنې وروسته د پل خشتي جومات ته راستنیږي د ماز دیګر له لمانځه نه مخکې منبر ته خیږي او حاضرینو ته وایي. ستاسو دیني علماوو بیساري غونډې د کمونستانو، د اسلام د دښمنانو او ځینو چاروکو غوسه راپارولې او موږ ته اطلاع را رسیدلې ده چې دولت د دې ستر خوځښت د بدنامولو لپاره غواړي یو شمېر عالمان ونیسي او په جیبونو کې یې بهرنۍ روپۍ خاصتاً پاکستاني کلدارې او امریکایي ډالر واچوي.د احتیاط لپاره او د اسلام د دښمنانو ددې کرغیرن

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلان د شنډولو په موخه د مظاهرو د رهبرۍ هیئت پریکړه کړې ده چې علمای کرام نن شپه ترسهاره پورې همدلته پاتې شي او له جوماته ونه وزي، ترڅو د اسلام د دښمنانو دا کرغیرنه نقشه پلې نشي . د دنیا او سیاست نه بیخبره عالمانو د فیضاني په خبرو باور وکړ او د نورو شپو خلاف په جومات کې پاتې شول . فیضاني او د مظاهرو لارښوونکی هیئت د شپې تر لسو بجو پورې په جومات کې د نورو ملایانو سره وو خو بیا یو یو له جومات نه ووتل. د دوولسو بجو وروسته پولیسو د پل خشتي جومات محاصره کړ ټول ملایان یې لومړی د عیدګاه جومات ته بوتلل او له هغه ځایه یې په موټرو کې خپلو ولایتونو ته ولیږدول. سبا ورځ (د جوزا څلورمه) د پل خشتي په جومات کې د سلګونو انقلابي ملایانو څرک نه لګیده خو د لومړي ځل لپاره د پل خشتي په جامع کې د سهار لمونځ ادا نشو ځکه چې پولیس د جومات د انګړ او شاوخوا په پاکولو لګیا وو. د ملایانو سره د پولیسو دا ډول چلند ددې سبب شو چې ملایان د مظاهرو د رهبرۍ په هیئت او خاصتآ په فیضاني بې باوره شي چې هغوی ور سره خیانت کړی دی. اونۍ تیره نه وه چې پولیسو عطا ءالله فیضاني بندي کړ. د فیضاني بې خبره ارادتمندانو او مخلصانو بیا د هغه په زنداني توب اوښکې تویولې چې دا ستر عالم پولیسو نیولی دی. خو کله چې د ملایانو د مظاهرو خبرې سړې شوې فیضاني هم راخوشی شو او د پل خشتي ترڅنګ پخپل کتاب پلورنځي کې کار پیل کړ.» ۴۴ د ملایانو د غونډو پرمهال یوه شپه د امریکې د سفیر نیومن له خوا میلمستیا شوې وه چې عبدالستار شالیزی د میوندوال د کابینې د کورنیوچارو وزیرهم وربلل شوی وو.«د خبرو په ترڅ کې د امریکا سفیرعبدالستار شالیزي ته ویلي و ږیره دې پرې ایښې لکه چې د ملایانو نه ښېرېدلی یې ! عبدالستارشالیزی چې ظریف او حاضرجوابه سړی دی، ده ته په جواب کې ویلي و، زه د ملایانو څخه نه یم ښېرېدلی ، بلکې په کابل کې خلک وایي چې هرهغه څوک چې ږیره ولري تاسې هغه ته پیسې ورکوئ . د امریکې سفیر په جواب کې ویلي و موږ پیسې نلرو. عبدالستارشالیزي ده ته ویلي و که ستاسو وروستۍ خبره چې تاسې پیسې نلرئ ، رښتیا وي نو ما خپله خبره بېر ته واخیسته ...، هغه مهال دا ویل کیدل چې د دیني علماوو په صفوفو کې خارجي عناصرو نفوذ کړی دی ، چې د هغو په لمسون دوی غواړي چې په افغانستان کې د ټولو نهضتونو مخه ونیسي ، او بېرته توره ارتجاع په هیواد کې مسلطه کړي ، چې د امریکا په شمول د څوهیوادونو نومونه به یادیدل چې دوی د دغو اعتصابونو شا ته ولاړ دي. » ۱۲۲/۴۱

لکه څرنګه چې شوروي اتحاد او چین د افغانستان د کیڼ لاسو سره خواخوږي لرله بیله شکه یې د نوموړو ډلو د ځینو مشرانو سره ځانګړې اړیکې لرلې . امریکایانو بیا د هیواد د محافظ کارو او ارتجاعي کړیو اوهمدا راز اسلامي ډلو سره ورته خواخوږي او اړیکې لرلې چې د ملایانو د مظاهرو ترشا د امریکا د متحده ایالتو او د هغو د متحدینو په لاس لرلو کې شک نشته . که چیرې د دیني علماوو مظاهرې او د هغوی ویناوو ته وکتل شي هغه د پرچم په فوق العاده جریده کې په لینن د درود ویلو په وړاندې غبرګون وو . دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې یوه رسنۍ او په تیره یو سیاسي سازمان په خپل نشراتي ارګان کې داسې څه خپاره کړي چې د ولسونو مذهبي احساسات جریحه دارکړي؟ ډیری پدې باور دي چې د پرچم په جریده کې په لینن د درود ویلو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د ستاینې نه موخه دا وه چې پرچمي مشران د مسکو هژمونیستو مشرانو ته د خپلې وفادارۍ د ښودلو سربیره ځانونه په روښ اندو کې رښتیني مبارزان معرفي کړي . خو په ټولنه کې یې د رښتینو مبارزانو پرځای د شوروي د لاسپوڅې او د اسلام دښمنه ډلې نوم وګاټه. د دموکراسۍ د لسیزې د پای ته رسیدو وروسته ښېر وښودل چې پخواني شوروي اتحاد د افغانستان د هر سازمان او سیاسي مشر په پرتله د پرچم په سازمان او د هغه په مشر کارمل بشپړ باور درلود. دې اعتماد او باور د پرچم د مشرتابه له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد د تګلارو څخه په بشپړ ملاتړ او د شوروي اتحاد په ګټه د تبلیغاتو سره تړاو درلود. د پرچم په فوق العاده ګڼه کې پر لینن درود ویل د پرچم د مشرتابه له لوري د توپک هغه ډز وو چې پخپل ځان او مترقي غورځنګ یې وکړ. دې ډز چې په هیواد کې یې لویه غوغا خپره کړه ددې لامل شو چې د افغانستان اسلامي بنسټپال اودودیزه اسلامي روحانیت ګډه ژبه پیدا کړي او د یوه منبر څخه د واکمنۍ او کیڼ غورځنګ په وړاندې تبلیغات وکړي . د دې شعر د خپریدو پایله او بیا د حکومت له لوري د ملایانو سپکاوی د بنسټپالو اسلامپالو په پیاوړتیا کې خپل ځانګړی رول ولوباوه.مظاهرو یې رونق وموند او هغوی په کابل پوهنتون او پولتخنیک مسلط شول.

په پوهنیزو بنسټونو او پارلمان کې نښتې

د دموکراسۍ په لسیزه کې کله ناکله د سیاسي ډلو او سیاستوالو ترمنځ اخ اوډب او نښتې هم پیښېدلې. د سیاسي ډلو د نښتو په اړه ګلبدین حکمتیار د خپل اسلامي نهضت نومي کتاب « کمونستانو د نښتو لاره غوره کړه» ترسرلیک لاندې رڼا اچولې ده . نوموړی دریو نښتو ته ګوته نیسي او هڅه یې کړې ددې نښتو پړه په نورو واچوي. البته پدې هکله د حکمتیار دا ډول دریځ چې دی یې یو لوبغاړی وو د تعجب وړ خبره نه ده. خو د ده له څرګندونو ، د ښکیلو اړخونو د مرګ او ژوبلې د کچې او د حکومت له لوري غبرګونونه کولی شي د نښتو په اړه لوستونکي ته د هغه مهال د سیاسي ډلو د سیاسي شعور د ټیټوالې سربیره د دې قضاوت امکان ورکړي چې کومو ډلوغوښتل د کابل د پوهنتون او د پولیتخنیک د انستیتوت فضا خړه پړه کړي.

لومړۍ نښته – د حکمتیار په وینا لومړۍ نښته د خلقیانو سره وه چې دی پکې ټپي شوی دی او د نښتې په هکله لیکي :« خلقیانو د پوهنتون په صحن کې غونډه درلوده، د ځوانو مسلمانو څو کسانو لدوی نه غوښتي وو چې اجازه ورکړي د دوی له ستیج نه څو خبرې وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کې زه هغه ځای ته نږدې راورسیدم، ځینې ورونه راغلل او ماته یې جریان ووایو، زه هلته ورغلم ، وضعیت مې داسې ولید چې نږدې دي نښته وشي، ورونو ته مې وویل چې صحنه تخلیه کړي او د خلقیانو له ستیج نه په خبرو ټینګار پرېږدي، ماهمدا خبره اعلانوله چې خلقیانو په شهید انجینرمحمدشاه حمله وکړه،زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپي له څلورو خواوو یې په ما برید وکړ، د غوږ اړخ ته ټپي شوم ، په ځمکه ولویدم ،له ورونو نه یوه کس په ما ځان وغورځاوه چې په ما د برید مخه ونیسي ، خلقیان خواره شول او زه یې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوۍ نه وروسته لیلیې ته ولاړم. » ۳۵/ ۲۰۳ که چیرې د نښتې لامل ته وکتل شي هغه د خلقیانو د ستیژ څخه د ځوانو مسلمانو غوښتنې ته منفي ځواب دی . دا د خلقیانو حق وو چې له خپل ستېژ څخه چاته د وینا اجازه ورکړي یا ورنکړي. خو داسې ښکاري چې ځوانو مسلمانو ټینګار درلود چې هرومرو وینا وکړي. منطقآ پداسې یوه حالت کې د جګړې یا نښتې ملامتي په مسلمانو ځوانانو لوېږي.

دوهمه نښته- د حکمتیار په وینا دا نښته په پولیتخیک کې د اسلامي غورځنګ او ټولو چپیانو او غیردیني ډلو ترمنځ شوې ده. « نښته داسې پیل شوه چې د مسلمانو ځوانانو یو کس د هغه چا مخې ته ودرید چې ډوډۍ یې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، د روژې په میاشت کې دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کیده موږ اعلان کړی و چې هیڅوک په څرګنده توګه روژه نشي خوړلی ، لدې کس نه پوښتنه وشوه چې ولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کارکوي ؟ هغه پټنوس يوې خوا ته کيښود او پده يې بريد وکړ...، مرکزي ليليې ته د نښتې اطلاع راورسيده ، پدې وخت کې زه ، مولوي حبيب الرحمن او استادګل محمد د ده بوري په يوه کرايي کور کې په ګډه اوسيدو. دا اطلاع يې راکړه ، نه پوهيږم ولې په ډير شوراو شوق د مرکزي ليليې په لور وخوځيدم. ګورم چې د ليليې په جومات کې ګڼه ګونه ده ... ، وروڼه زما وينا ته منتظر وو، زما نظردا دی چې حتماً بايد له خپلو مظلومو وروڼو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړشئ ، تياري ونيسئ ، همدا اوس د پوليتخنيک په لوري خوځيږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات څخه ووتل ، څو شيبې وروسته د اوياوو په شا اوخوا کې با ايمانه زلميان د پوليتخنيک په لوري روان شوو ...، د پوليتخنيک د جومات په مخکې مې ټول ودرول او ورته ومې ويل. څوک چې د سر قرباني ته تيار وي او په هيڅ بيه په شا نه راځي له موږ سره دې وخوځيږي...، ما وروڼه په دوو ډلو وويشل،يو شمير مې له داکترمحمدعمرشهيد سره په يوه استقامت وليږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځيدم چې کمونستان راغونډ شوي وو...،موږ همداسې سريع او تند مخکې روان وو ، د تيږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تيښته شول چې د زلميانو هغه ډله هم له موږ سره يوځای شوه چې په بل استقامت ليږل شوې وه...، د تيښتې په دوران کې ډير کسان تر پښو لاندې شول ، مخصوصاً هلته چې د دوی ګڼ شمير کسانو ځلورم بلاک ته د ننوتلو هڅه کوله ...، د دوی ۴۶ کسان ټپيان شول او زموږ دری کسان. په دې نښته کې ټول چپي عناصر اوغير ديني ډلې يوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرآت وکړي نه يوازې يوازې . دا په پوليتخنيک او په ټول پوهنتون زموږ د تسلط په لوري يو موثر ګام وو. پوليتخنيک د پوليسو لخوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته يې د لودسپيکر په ذريعه ګواښونه کول چې خواره شئ ، وروڼو ته مې وويل چې له خوريدو نه ډډه وکړي ...، زه د پوليتخنيک جګړه د اسلامي نهضت د بدر جګړه ګڼم. » ۳۵/ ۲۰۴-۲۰۸

دريمه نښته – « دا نښته يوازې د شعله يانو سره وه . دوی د يوې نښتې شوق کړی و. په مخکنيو نښتو کې يې د خپلې ماتې په هکله به يې خپلوغږو ته ويل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچميان او خلقيان د ماتې باعث شول، دوی پخپلې تيښتې سره په نورو کې ويره پيدا کړه، دا ځل د اخوانيانو سره يوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو. په همدې ترڅ کې يې د تعليم او تربيې يوه محصل ته چې نوی له نهضت سره يوځای شوی وو لاس واچاوه...، موږ د ده بوري په هغه کور کې غونډه وکړه ، ترڅو دا پيښه،لاملونه اوعواقب يې وڅيړو او د مناسب عکس العمل فيصله وکړو...، سبا له لسو دوولسو وروڼو سره د تعليم او تربيې پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهي درس ورکاوو، له هغه نه مې احترامانه وغوښتل چې اجازه راکړي د دې ټولګي له محصلينو سره څو خبرې وکړم...،په څو لنډو خبرو مې خپله وينا پای ته ورسوله او له ټولګي نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځينې وروڼه په ډيره عجله راغلل او ويې ويل: هلته په ځنګله کې شعله يان د راغونديدو په حالت کې دي ...، وروڼو ته مې وويل : اوس نبايد ميدان پريږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي ليليې، دارالمعلمين ، ابن سينا، رحمن بابا، دارالمعلمين او نورو نږدې مرکزو وروڼو ته اطلاع ورکړئ ځانونه راورسوي، خپل تياري ونيسي. دوه کسان مو شعله يانو ته ور وليږل ترڅو پوښتنه وکړي چې د څه لپاره راغونډ شوي ...، شاکراو لهيب د خبرو لپاره راغلل...، دوی ويل : په يوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ويل : نه لومړی به تاسو لدې ځايه ځئ بيا موږ. پدې وخت کې زموږ د وروڼو شمير هم زيات شوی وو، دوی وضعيت داسې وليد چې مجبور د نښتې فکر له سره وباسي او زما خبره ومني او وايي : دا دي موږ ځو اوخپله غونډه ختموو، زموږ د تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شيبو له هغه ځايه د کفتريا او ساينس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالی شو، زموږ ورونه په همدې ځای کې راغونډ شول. زه د پوستې د غرفې په بام وختلم چې د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبرې نه وې پیل کړې چې د شعله یانو لخوا زموږ لوري ته څو تیږې راګوزارې شوې، پدې سره زموږ د ډلې نه محمدطیب فرقانیار د کندهار اوسیدونکی پداسې حال کې له غونډې ووت او د شعله یانو په لوري په زغاسته ولاړ چې هیڅوک د ده په را ګرځولو موفق نشو. هلته پده برید وشو. ټپی شو او په ځمکه پرېووت. په همدې سره نښته پیل شوه، نښته توده روانه وه. ما له نښتې نه د مخه یوه ډله د هغه ځنګله مخې ته لیږلې وه چې په لومړي سر کې شعله یان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چې مبادا له شا نه په موږ برید ونشي. ناڅاپي هغه ډله هم ببرته را وګرزېده، د دوی تکبیرونو او ناڅاپي د نورو سره یو ځای کېدو،شعله یان ورخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کې هرې خوا ته تښتېدل او د چمن غواړې کورونو ته یې پناه وړه، زخمیان یې په میدان دلته هلته پراته. د دوی لومړی ټپي سیدال سخندان وو، دی د نښتې په پیل کې د پاخه سړک په سرټپي شو او همالته په ځمکه پریووت، په سر لګیدلی وو،همالته یې ساه وختله. د دوی شل کسان کم اوزیات ټپیان شول...، پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګي ، پلي او سواره د نښتې ځای ته راورسیدل ، پوهنتون او لیلیه یې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لارې لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسیده...، پوهنتون هماسې محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کې غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډه کې برخه واخیسته ، نطاقانو حادثه غندله ، موږ یې ملامتولو، له دولت نه یې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي ، د شعله یانو په نسبت یې خواخوږي ښودله. موږ په لیلیه کې محاصره وو. یوځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله ...، پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي . په لیلیه یې د حملې جرآت نشو کولی. له لیلیې نه تدریسي ته په تلو راتلو کې به له ما سره ګڼ شمیر ورونه ملګري وو. د پوهنځي رئیس ته یې ویلي وو چې اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي . هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ماته یې اطلاع راکړه...، زما پلار یې له امام صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه یې لیلیې ته راولیږو، له مانه یې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو رخصت واخیست، له لیلیی را کوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلګي سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیې د قوماندان سره له لیدو وروسته یې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم ، زما نور ملګري یې یو په بل پسې همالته راوستل.» ۳۵/ ۲۰۹ – ۲۱۴ د کاروان د جریدې په قول پولیسو دری تنه چې یو یې حکمتیار وو بندي کړل. حکمتیار په دری کاله بند محکوم شو خو په کال ۱۹۷۳ کې د موسی شفیق د صدارت پر مهال له زندانه خلاص شو. دا هغه لویې نښتې وې چې په کابل پوهنتون او د پلتخنیک انستیتوت کې د سیاسي ډلو ترمنځ شوې دي. لکه څرنګه چې د دوهمې نښتې په اړه حکمتیار وایی چې وروسته له دې نښتې ځوان مسلمانان په پولتخنیک او پوهنتون مسلط شول چې همداسې هم وه .د هغه مهال د پوهنتون یو محصل وایی :« زه تسبیح په لاس د پوهنتون په صحن کې ګرځېدم چې یوه اخوانې تسبیح را څخه واخېستلې او را ته ویې ویل تاسې حق نلرئ چې تسبیح وګرځوئ. ما هم کوم غبرګون ونښود ځکه هغه له خدای څخه دا غوښتل چې جګړه وکړي. هغه دا هم وایي چې کله به اخوانیانو د جګړو او نښتو شوق درلود د قلعه جواد د حضرتانو مریدان او د کوټې سنګي څخه به یې شیخ محمدیان چې کوتک به ورسره وو راوستل .»

د سیاسي ډلو ترمنځ د هیواد په نورو پوهنیزو بنسټونو، ادارو اوعامه ځایونو کې ور ته نښتې شوي دي چې مرګ او ژوبله یې هم لرله چې د اسلامپالو له خوا په لغمان کې د پرچم د فرکسیون د غړي عبدالرحمن او په هرات کې د شعله یانو له لوري د خلقي عبدالقادر وژنې یې بیلګې دي. اړینه بریښي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچمي عبدالرحمن او خلقي عبدالقادر د وژنو په اړه رنا واچول شي. د۱۹۷۱ کال د اکتبر په میاشت کې د لغمان ولایت په مرکز مهترلام کې د پرچم فرکسیون د لړم دریمه نمانځله چې د ویناوو په ترڅ کې د پاکستان څخه د بنګله دیش جلاکیدل د بنګله دیش د خلکو د مسلم حق په توګه تائید شوي وو. اسلامپالو چې« اسلام پولې نه پیژني » تر شعار لاندې مبارزه کوله د بنګله دیش آزادي یې د اسلام ضد خوځښت ګڼله او په پرچمیانو یې برید وکړ او عبدالرحمن ملکي مامور یې وواژه. « د مهترلام د پیښې په غبرګون کې د پرچم پلویانو په کابل کې غونډه کړې وه .پدې غونډه کې د پاکستان د پښتنو زاړه مشر خان عبدالغفار خان هم ګډون کړی وو... ،کارمل پدې غونډه کې ادعا وکړه چې د عقرب په دریمه په مهترلام کې کله چې پرچمیانو د امریکا او انګلیس د امپریالیزم په دسیسه وپوهیدل خپله غونډه یې پای ته ورسوله. خو د وینو تږي سپین پوښي د پرچمیانو په لټه کې شول او عبدالرحمن یې وموند، وروسته له هغې یې نوموړی د یوې ودانۍ له دریم پوړ نه راخطا کړ ، بدن یې سوری سوری کړ...، د روزګار جریدې د ۱۹۷۱ کال د نومبر په دریمه ګڼه کې د مهترلام پیښه د ملا امیرزاده لمسون ګڼي چې د جریدې په قول نوموړی د دیوبند د مدرسې فارغ التحصیل وو. » ۳۲/۱۵۹ پدې اړه داسې هم ویل کیږي «معراج الدین ، عبدالرحمن له بامه را ګوزار کړاو مړ یې کړ. لاس او پښې یې مات ، سترګې یې وایستلې ، پزه یې پرې کړه ، هغه یې په آس کش کړ.» دا چې ترکومې کچې پورتنۍ ادعاوې سمې دي پرهغو قضاوت ستونزمن دی خو په هغو کې یو ټکی شریک دی چې اسلامپالو عبدالرحمن له بام یا دریم پوړ څخه را غورزولی او بیا یې وژلی دی. ښایي پداسې وحشیانه ډول د نوموړي وژنه واقعیت ولري ځکه چې د مجاهدینو د واکمنۍ پرمهال جهادي ډلو دا ډول وحشیانه کړنې لکه د مړو نڅا، د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول ،په کانتنرونو کې د خلکو سوځول او د ښځو څخه د تیو پرې کول تر سره کړې دي. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال (سپتمبر ۲۰۱۵) په کندهار او فاریاب کې د دولتي ځواکونو او اربکیانو له لوري تر سره شوې دوې پیښې یې ځرګندې بېلګې دي.« د مجاهدینو د شهادت وروسته د جنرال رازق ټوپکیانو په سپین بولدک کې د شهیدانو په جسدونو باندې تیزاب وشیندل او دوه تنه یې په اور وسوځول او بیا یې نیمه بربنډ د لارې سره نږدې وغورځول او خلک یې دې ته مجبورول چې ورشي او د دوی جسدونه وګوري. د ارګ د واکمن لومړي مرستیال جنرال رشید دوستم د جوزجان ولایت په خمآب ولسوالۍ کې د یوه شهید جسد له موټر سره وتاړه او د بې عزتۍ په موخه یې په بازار کې وګرځاوه.» ۴۵ د خلقي عبدالقادر د وژنې پیښه داسې وه چې هراتي خلقیانو غوښتل د۱۹۷۲ کال د لړم دریمه ونمانځي. هغوی د جامي د لیسې او دارالمعلمین په انګړ کې راټول شول. دوی پلان درلود چې په نوموړو پوهنیزو بنسټونو کې راغونډ شوي کسان د سینما سره یو ځای شي ، د نوي ښار د چوک په لور به لاریون کوي او په چوک کې به میټینګ جوړوي. کله چې دا دوې ډلې د سینما سره یوځای شولې او د چوک په لور وخوځیدلې ګوري چې شعله یان دوی تعقیبوي. خلقیانو فکر کاوه چې شعله یان غواړي د دوی نه مخکې ځانونه چوک ته ورسوي . هغوی شعله یانو ته د سړک یوه برخه پریښودله . خو شعله یانو په خلقیانو برید وکړ څو تنه یې ټپیان کړل او د دارالمعلمین محصل عبدالقادر چې د خلقیانو بیرغ یې لیږداوه وواژه. نوموړی د سلطان ذیچک په نامه د یوه شعله یی له لوري د چاړې په واسطه وژل شوی دی. که چیرې د حکمتیار څرګندونې او په لغمان او هرات کې د دوو تنو وژنو ته وکتل شي هغه د ځوانو مسلمانانو او شعله یانو له لوري ترسره شوې دي چې د هغوی د زورزیاتۍ له تګلارو سره تړاو لري. هغه مهال دا ډول نښتې نه یوازې د ځوانانو ترمنځ پیښیدې بلکې په ولسي جرګه کې د پاخه عمر او د خلکو د استازو تر منځ هم لفظي مشاجرې او د وهلو ټکولو پیښې شوې دي چې د شورا په دوولسمه دوره کې لفظي مشاجره د ا، خ، د،ګ د مشرتابه د دوو غړو ببرک کارمل او نوراحمدنور په وهلو ډبولو واوښته چې دواړه پکې سخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپیان شول. د ولسي جرګې د یوه غړي په وینا « د ولسي جرګې په عمومي غونډو کې به ببرک کارمل او د ده ملګرو د آجنډا پر ټولو مسایلو باندې اوږد مسلکي بحث کاوه چې د غونډو ډیر وخت به یې نیوی،او د ډیرو وکیلانو به د دوی د دغو خبرو څخه ښه نه راتله او همیشه به د دوی او نورو وکیلانو ترمنځ لفظي مشاجرې کیدلې. یوه ورځ ببرک کارمل د ولسي جرګې په تالار کې د سیدکرم وکیل سدوخان اصیل ته د پاکستاني خطاب کړی و، چې د دغه اتهام په واردولو سره دی او د ده ملګري د سردار عبدالرشید د ډلې لخوا ووهل سول. » ۴۱/ ۱۵۳ ــ ۱۵۵

پټ جوړجاړی

پاچا د محمد داود بې کچې ځانغوښتني ده په کتو سره د هغه د استعفي د منلو وروسته له هغه وغوښتل چې په فرانسه کې سفیر شي . خو« محمد داود خان د صدارت څخه استعفی ورکړه په فرانسه کې یې د افغانستان سفارت ونه مانه او په کابل کې راتلونکو تحولاتو ته منتظر پاتې شو.»۴۶ /۵۵۶ دا بیا ښیي چې محمدداود پریکړه کړې وه چې له سیاست څخه لاس نه اخلي. لویې جرګې داسې اساسي قانون تصویب کړ چې محمدداود قانوناً د سیاسي فعالیت نه محروم شو. د محمدداود د پلویانو په اند دې کار د محمدداود نه « ټپي پړانګ» جوړ کړ او د نوي سیاسي بهیر په وړاندې ودرید. هغه پدې هڅه کې شو ترڅو داسې ځیرې او خوځښتونه خپل کړي چې د پاچاهي رژیم ضد روحیه ولري چې هغه یې د کینو افکارو لرونکي سیاسي ځیرې ګڼلې. هغه لا مخکې د شاه محمود خان د صدارت پر مهال یو شمیرد سیاست مینه وال چې کارمل د هغو څخه یو دی خپل کړي وو. د صدارت څخه د محمد داود د استعفی وروسته چې په هیواد کې سیاسي فعالیتونو ته زمینه برابره شوه مختلف سیاسي ګوندونه یو په بل پسې د هیواد په سیاسي ډګر کې راڅرګند شول. محمد داود د واکمنی ضد ډلو ټپلو، سیاستوالو او په تیره پوځیانو سره اړیکې ټینګې کړلې . د نورو ډلو په پرتله د پرچمیانو سره یې اړیکې خورا تودې وې. « څو میاشتې مخکې لدې چې محمدداود د جمهوري ریاست مقام ته ورسیږي یوه استاد د یوې جنازې پرمهال هغه ته ویلي وو: « د پرچمیانو سره مو نږدېوالی ستاسې شهرت ته زیان رسوي، محمدداود په ځواب کې ورته وایي: په موږ کې عادت ګرزیدلی چې د هر وطنپال په لکی سره لته وتړو.» ۱۹/۳۲ همدا رنګه د چنګاښ د کودتا وروسته په حکومت کې د پرچمیانو شتون ته په کتو سره په بلوچستان کې د هېواد د اونیزې مسؤل مدیر سلطان صابر د داودخان سره په یوه کتنه کې پوښتلي وو چې ولې مو په حکومت کې پرچمیان شته خوخلقیان نشته په ځواب کې ویلي وو:« پرچمیان ښه ملتپال دي.» د محمد داود له ځوابونو بریښي چې هغه په پرچمیانو بشپړ باور درلود او هغوی یې رښتیني وطنپالان شمېرل هغه وطنپالان چې د شوروي اشغالګرو چوپړیان او اردلیان راوختل. پر بله خوا خلقي مشرتابه هم د محمد داود هلې ځلې او په هغو کې پوځي کودتا ته د چمتووالي بهیر څاره او خپل پوځي پلویان یې وهڅول چې پدې کودتایي بهیر کې ورګډ شي. د خلقي اړخ د یوه پوځي له قوله چې د سرطان په کودتا کې یې برخه لرله له خپل ګوندي ارتباطي مسؤل څخه پوښتلي وو چې آیا د ګوند مشر په کودتا کې د خلقیانو د ګډون ملاتړ کوي یا نه په ځواب کې ویلي وو:« تره کی صاحب لدې امله په کودتا کې د خلقیانو د ګډون ملاتړ کوي چې کودتا کیدونکي ده او برې یې هم حتمي دی. د دې لپاره چې موږ په راتلونکي کې د محمدداود له ګوابښونو څخه خپل ګوند وژغورو ښه ده چې زموږ ملګري په کودتا کې برخه واخلي.» د دموکراسۍ په لسیزه کې کارمل د افغانستان په سیاسي چاپیریال کې په یوه مطرح ځیره اوښتی وو. نوموړی د یوه سازمان د مشر سربیره د ملي شورا غړی هم وو. هغه په شورا کې د حکومتي ضد ویناوې کولې لدې امله یې اړین

(c) ketabton.com: The Digital Library

شهرت ترلاسه کړی وو. محمدداود کولی شول د کارمل له داسې دريځ څخه ګټه پورته کړي. پربله خوا کارمل د افغانستان په کېڼ غورځنګ کې د مسکو باوري سړی شمېرل کېده ښايي مسکو داوړو (داود او کارمل) يا يوه اړخ ته لارښوونه کړې وي چې په ګډه کودتا وکړي. پدې اړه سليک اس هاريسون امريکايي ليکوال ليکي :« پرچميانو د مسکو په دستورد داود سره ائتلافي دولت جوړ کړ او په ځرګند ډول يې هلې ځلې وکړې چې په پوځ او ادارو کې خپل اغيز زيات کړي.» ۴۷/ ۱۴همدارنګه پدې اړه ډګرجنرال عبدالرزاق ورته ليدلوری لري او ليکي :« پدې وخت کې د افغانستان خونخواره دښمن يعني روسان بيا د شاهي کورنۍ د اختلافونو څخه د ګټې اخيستنې په فکر کې شول. هغوی د کې جې بی پواسطه کشف کړې وو که وغواړي د افغانستان څخه استفاده وکړي د دې کار لپاره محمدداود مطلوب شخص دی...، لدې امله محمدداود ته د ک .ګ . ب له خوا او په قوي احتمال د حسن شرق او ببرک کارمل له لوري بلنه ورکړل شوه چې په کودتا لاس پوري کړي. » ۲۸/ ۱۰۳ « مرحوم سردارداود په پاريس کې د خپل سفارت پرمهال د شوروي سفير سره ډېرليدل او دا موضوع په جريدو کې خپره شوې وه. هغه وخت مرحوم حبيبي(محمود) په پاريس کې محصل وو، د اوريدو سره سم هغه د سردار په ملاقاتونو کې حاضر وو. خو دې ملاقاتونو دا معنی نلرله چې سردار داود کمونست يا د روسانو د لاس آله شوی وي بلکې خپل هدف ته د رسېدو په خاطر چې واک ته ورسيږي کار کاوه، له همدې امله خلکو هغه د واک او زعامت تږی ګاڼه.»۴۸ د دواړو اړخونو(داود او کارمل) سره د مسکو اړيکې د دې لامل ګرزيدلې چې شورويان دواړه ګډ فعاليت يا په بله خبره کودتا ته وهڅوي. محمدحسن شرق د چنګاښ کودتا مرکزي او کليدي لوبغاړی د پرچميانو له مشرتابه سره د کودتا لپاره د چمتووالي په پړاو کې د خپل کتاب (کرباس پوشان برهنه پاه) په اته دېرشم مخ کې د ميراکبر خيبر سره په هره اونۍ کې د ليدو خبره کوي چې د ليدنو پايلې کودتا ته د نويو غړو د جلبيدو لپاره ډيرې ګټورې بولي او دا هم وايي چې کله ناکله مې کارمل هم ليدلو او محمد داود مې پدې اړه مرتباً خبراوه . هره اونۍ د ميراکبر خيبر سره د شرق منظمې ليدنې کتنې د پرچم د فرکسيون د غړو هغه سازماني اړيکې ښيي چې د حوزو په نامه ياديدې چې په اونۍ کې يو ځل داېريدې . پردې بنسټ د خيبر او شرق دا منظمې ليدنې کتنې د سازمانی اړيکو پرته بل څه نشي تعبيرېدی. هغه مهال خيبر د پرچم د سازمان د پوځي برخې مسول وو چې په پوځي برخه کې يې ذبيح الله زيارمل او د پوليسو په برخه کې يې عبدالصمد اظهر ارتباطي غړي وو . دا هم له ياده ونه باسو چې د ا، خ ، د ،ګ د جوړېدو وړاندې هغو پوځيانو په پوځ کې سياسي فعاليت پيل کړی وو چې وروسته پرچميان شول. دا هم ويل کيږي چې دا ډله پوځيان د شوروي اتحاد د پوځي استخباراتي شبکې (جي آر يو) سره اړيکې لرلې . د دې پوځيانو د لومړی غونډې له فعالانو څخه يو عبدالصمد اظهر دی چې د هغه په وينا دا غونډه د دارالامان ماڼۍ په بڼ کې شوې وه. د چنګاښ د کودتا وروسته د جمهوري دولت په لوړ ارګان مرکزي کمېټه ، کابينه او سيمه ئيزو دولتي ارګانونو کې د پرچميانو د سترګو وړ شتون د داود- کارمل ترمنځ د پټ جوړجاړي پرته بل څه نه دي. د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه د محمدداود او پرچميانو ترمنځ جوړجاړی د سلطانعلي کشتمند د هغو ځرګندونو نه معلوميږي چې د خپل کتاب په ۲۵۰ مخ کې راوړي: « د چنګاښ په شپږويشتمه سهار زه هم خبر شوم چې د سهار په پنځو بجو د ميراکبر خيبر په کور کې د ګوند د مرکزي کمېټې د اجراييه هيأت په غونډه کې ګډون وکړم ...، خيبر رپوټ ورکړ چې د محمدداود په مشرۍ د نيمې شپې راهيسې د پوځي کودتا فعاليتونه سرته رسېدلي دي . ده وويل چې يوه ملګري دکتور محمدحسن شرق په زرهپوښ سپور ليدلی چې يو ساعت مخکې له موضوع خبر شوی دی. هغه سمدلاسه کارمل خبر کړی دی...، کارمل د يوې پوښتنې په ځواب کې وويل چې د ګوند د مشرتابه څخه يو هم مخکې لدې خبر نه وو.» د کشتمند لدې داستانګې څخه ښکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه هڅه کړې ده د کودتا څخه د پرچمیانو نا خبرې وښيي. ځکه چې د هغه په خبره کوم ملګري يو ساعت مخکې کارمل ته خبر ور کړی چې شرق یې په زرهپوش سپور لیدلی دی کارمل یا خیبر پوهېږي چې داودخان کودتا پیل کړېده او دی د پرچم نورمشران خبروي چې د خیبر په کور کې بېړنۍ غونډه راوبولي او ټول لکه د اطفایې د نوکریوالانو په څېر د خیبر له لوري د آلارم په اورېدلو سره د ده کور ته ځانونه رسوي . پدې اړه عجیبه دا ده چې ولې کارمل د پرچم د مشر په توګه د پرچم مشران خپل کورته نه دي رابللي چې غونډه یې د خیبر په کور کې راوبلله؟ علت یې څرګند دی چې خیبر د پرچم د پوځي برخې مسولیت درلود او د ده کور پرچمي پوځیانو ته معلوم وو چې هغوی هلته را غونډ شوي ، اړین دستورونه ترلاسه کړي ، په کودتا لاس پورې کړی او د کودتا د بري وروسته پدې اړه ده ته رپوټ ورکړي . البته ثریا بها د نجیب الله د ورور مېرمن او پرچمی هم د خپل کتاب رها در دریا په ۲۱۰ مخ کې د چنګاښ په ۲۶ د بارق شفیعي کور ته چې د دوی په بلاک کې وو د پرچمیانو د مشرانو ، کدرونو او پوځیانو د تګ او راتګ او حتی د یوه ټانګ د راتګ په اړه لیکي چې د وکیل خور ثریا د یوه ټوپک سره ور جګه شوله او ورسره ولاړله . د دې لپاره چې کشتمند لوستونکي قانع کړي چې پرچمي مشران له کودتا خبر نه وو د کارمل خبره راوړي چې ګواکې مونږ له کودتا خبر نه وو. وایي غل په غره کې نه ځایېږي همدا لامل دی چې کشتمند د کارمل او پرچمي مشرانو د بې خبرۍ خبره کوي. که د کشتمند خبره ومنل شي دا پوښتنه را پیدا کیږي چې پرچمیانو څه مسؤلیت درلود سهار وختي چې ملایان هم ویده دي په پنځو بجو د خیبر په کور کې را غونډ شي ؟ دوی نه د کوم واکمن ګوند مشران وو ، نه د کابینې غړي او نه د کابل ګارنیزیون د امنیت مسؤلین چې د کودتا په اړه غبرګون وښيي . که پورتنۍ خبرې ته چې یوه پرچمي شرق په زرهپوښ کې لیدلی دا د دې معنی نلري چې هغه کودتاچي دی.آیا دا شوني ده چې د شپې په تیاره کې د زرهپوش د ننه څوک وپېژندل شي چې دې پرچمي شرق پېژندلی دی . واقعیت دا دی چې محمدداود او د پرچم فرکسیون په ګډه د۱۳۵۲ کال د چنګاښ د میاشتې د شپږویشتمې د شپې په یوه نیمه بجې په کودتا لاس پورې کړ .لدې امله د پرچمیانو مرکزي کمیټه په مکروریون کې د پرچم د پوځي برخې د مسول خیبر په کور کې جرګه شوې وه ترڅو د کودتا د بهیر څارنه وکړي او محمد داود بیا د خپل کور څخه د کودتا چارې رهبري کولې. کشتمند چې په کودتا کې د پرچمیانو برخه اخېستنه پټه کړې د سهار په پنځو بجو د پرچم د مشرتابه د غونډې د رابللو داستان جوړوي. د محمدداود او پرچمیانو ترمنځ پټ جوړجاړی یا ائتلاف لدې څخه جوتیږي چې په کودتا کې د برخه اخیستونکو پوځیانو ستره برخه د ا، خ، د،ګ د دواړو اړخونو(خلق او پرچم) سره تړاو درلود او یا یې لیوال وو. هېره دې نه وي چې په کودتا کې د غلام حیدر رسولي، حسن شرق ، پاچا ګل وفادار، حبیب الله زرمتي ، قدیر نورستاني ، عبدالحمید محتاط ، غوث الدین فایق، فیض محمد، مجید ضیآ ،محمداسلم وطنجار، اسدالله سروري او سید محمد ګلابزوی رول د نورو په پرتله زیات وو خو د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د خلق د اړخ یو غړی او طرفدار په لوړدولتي ارګان(مرکزي کمیته)، حکومت او د دولتي قدرت په سیمه ئیزو ارګانونو په مشرتابه کې راڅرګند نشو خو د جمهوریت مرکزي کمېټه کابو ټوله او د حکومت نیمایي برخه پرچمیانو جوړوله. د جمهوریت د لوړ دولتي ارګان مرکزي کمیټې لاندې ترکیب د محمد داود او پرچم ترمنځ د پټ جوړجاړي ښکارندوی دی.

۱- محمد داود د مرکزي کمیټې رئیس
۲- محمدحسن شرق د مرکزي کمیټې منشي
۳- د پښتني تجارتي بانک د بارچالانی د مدیریت مرستیال سیدعبدالاله غړی
۴- جګتورن غوث الدین فایق غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- متقاعد ډګروال سردارغلام حیدر رسولي غړی
۶- د ترافیکوتورن عبدالقدیرنورستاني غړی
۷- تورن محمدسرور نورستاني غړی
۸- تورن فیض محمد غړی
۹- جګتورن محمدیوسف غړی
۱۰- لومړی بریدمن عبدالحمیدمحتاط غړی
۱۱- لومړی بریدمن احمدضیاً مجید غړ
۱۲- لومړی بریدمن مولاداد غړی
۱۳- لومړی بریدمن عبدالخلیل غړی.

د پورتنیو دیارلسو تنو څخه د حسن شرق په شمول نور شپږ تنه (فیض محمد، محمدیوسف، عبدالحمید محتاط، احمدضیاًمجید،مولاداد او عبدالخلیل د پرچم د فرکسیون څرګند یا پټ) غړي وو. که شرق او محتاط د پرچم پټ غړي نه وای نو څرنګه شرق د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال صدارت او محتاط د ولسمشر مرستیالی ته رسېدل . محتاط د نجیب د واکمنۍ پرمهال راسآ د ګوند د مرکزي کمېټې غړیتوب ترلاسه کړ پداسي حال کي چي د دې ګوند د غړیتوب شرط دا وو چي د ګوند لیوال به لومړی آزمایشي بیا اصلي غړی کېږي او وروسته به مرکزي کمیټي ته لار مومي خو محتاط راسآ د ګوند مشرتابه ته راپورته کړل شو. په لوړدولتي ارګان کې د یوه سازمان د دا ډول لوړې کچې شتون د دې ښکارندوی دی چې نوموړې واکمني یوه ائتلافي واکمني وه چې د پرچم سازمان یې یو اړخ وو. د کودتا خورا فعال او مرکزي لوبغاړی پاچا ګل وفادار چې خلقیانو ته یې علاقمندي لرله حتی په مرکزي کمېټه کې را څرګند نشو لامل یې دا کېدای شي چې پرچمیانو خلقیان خپل دښمنان ګڼل او خلقیانو ته لیوال کس یې هم د جمهوریت په لوړ دولتي ارګان کې نشوای ځغملای. د فرهنګ په وینا « نوی دولت په خپله د محمدداود او د پرچم د ډلي ائتلاف دی ، تقریبآ هر یوه ته د مساوي ونډې پربنسټ » ۳۰/ ۱۲ « د نعمت الله پژواک په مشرۍ د پوهني له وزارت نه د هارون په وینا اتیا کسه پرچمي ښوونکي، د فرهنګ په وینا ۱۶۰ تنه او د عظیمي په وینا تر پنځوسو لوړپوړي پرچمي ښوونکي د کورنیو چارو وزارت ته معرفي شول او د ذبیح الله زیارمل په وړاندیز سمد لاسه ولسوالان وټاکل شول. » ۱/ ۷۲ همدارنګه که چیرې جمهوري دولت ائتلافي دولت نه وای نوڅه ډول « لږترلږه اته وزیران او د صدارت مرستیال ، د هیواد د ولایتونو۱۷والیان ، له ۱۱۷ نه زیات ولسوالان او لوی ولسوالان (حاکمان او لوی حکمرانان) او ۱۲۰ تنه دیپلوماتان ټول له پرچمیانو څخه غوره شوي وو.» ۱۸/ ۲۹ د داود- کارمل پټ جوړجاړی به له شوروي جنرال ولولو: « پرچمیانو په دغه پړاو کې د واک په موخه مبارزه کوله. هغوی د محمد داود د پلویانو سره اتحاد وکړ... ، جنرال محمد داود د پرچم د لارښوونکي هیآت په مرسته عملآ سپینه کودتا ترسره کړه.» ۴۹ / ۲۲- ۲۳ کله چې شوروي جنرال د پرچم د لارښوونکي هیات په مرسته د سپینې کودتا خبره کوي معنی یې دا کیږي چې د پرچم مشرتابه کودتا ته د چمتووالي په پړاو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. د دې لپاره چې د محمدداود او پرچم ترمنځ ائتلاف همغسي پټ په تیارو کې پاتې شي د پرچم د فرکسیون مشرتابه په حکومت کې ترسترګو نشو خو دوهمه کتګوري پرچمیان او همدارنګه پټ پرچمیان په لوړو دولتي څوکیو وګومارل شول. پربله خوا د پرچمیانو د پیژندل شوو څیرو خپلوان هم په سترو دولتي مقامونو مقرر شول چې کیدای شي د پکتیا د قول اردو د بولندوی په توګه د کارمل د متقاعد پلار تورن جنرال محمد حسین ، د پروان د والي په توګه د صمداظهرد پلار عبدالکریم عمرخیل او په پاکستان کې د وکیل تجار په توګه د نجیب الله د پلار اخترمحمد د مقرریدو یادونه وشي. د پرچم مشرتابه د جمهوري نظام د کړنلارو په جوړولو کې ښکېل وو. « کارمل د جون (چنګاښ) په پای کې د شوروي اتحاد کمونست ګوند مرکزي کمیټه خبره کړه چې محمدداود له ده څخه غوښتي دي چې د حکومت په کړنلاره کې د کورني او بهرني سیاست په هکله تزسونه جوړکړي. ببرک کارمل ته د سیاسي مسئلو په هکله د شوروي اتحاد د کمونست ګوند مرکزي کمیټي د ۱۹۷۳ ، ۱۸۲ -۹۲۷۱۶ مصوبې توصیې ورسول شي.د افغانستان د کورني سیاست په هکله د اړینو تدبیرونو په اړه تزسونه وړاندې کیږي.» ۵۰/

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۵ پورتنی اقتباس د هغه تلگرام يوه برخه ده چې مسکو په کابل کې خپل سفارت ته استولی وو. دا که له يوې خوا د پرچم او محمدداود تر منځ د دوو ائتلافي ملگرو اړيکې ښيي له بله پلوه دا هم ښيي چې د پرچم مشرتابه د مسکو سره په همغږۍ کې د جمهوري دولت د کړنلارې په جوړولو کې ښکيل وو. د داود- کارمل ترمنځ د ائتلاف په اړه نه يوازې کورنيو او بهرنيو څيړونکو څرگندونې کړې بلکې پخپله د ببرک کارمل ځينې ويناوې ښيي چې د داود- کارمل ترمنځ د پاچاهي نظام د راپرزولو په موخه جوړجاړی شوی وو . کارمل د۱۹۸۳ کال د نوامبرپه مياشت کې پخپله يوه وينا کې وايي :«زه اعتراف کوم په يوه پړاو کې مو د محمدداود سره همکاري وکړه چې شاهي نظام له منځه يوسو ترڅو په بل پړاو کې انقلاب ته لار هواره کړو. » ۱۷۴/۳۲

د پورتنيو څرگندونو په رڼا کې او د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د پرچميانو ستره ونډه پردې دلالت کوي چې د محمدداود او پرچم د فرکسيون ترمنځ پټ جوړجاړی شوی وو.خو د کودتا وروسته بهيراو پيښې ښيي چې يا داوړه خواوې يو بل ته رښتيني نه وې او خپل ځانگړي پلانونه يې لرل يا دا چې حالات داسې راغلل چې مجبوراً د يوبل په وړاندې ودريږي. په لومړي حالت کې د دې جوړجاړي څخه د محمداود موخه دا وه چې د پرچم څخه د يوې وسيلې په توگه کار واخلي. د هغوی پرمټ واک ترلاسه او د خپل دريځ د پياوړي کولو وروسته پرچميان خپل سازمان منحل او د نوموړي ترمشرۍ لاندې فعاليت وکړي او که دا ورسره ونه مني له واکمنۍ يې وشړي . د محمد داود دا هوډ هغه مهال بربنډ شو چې کله هغه په کال ۱۹۷۷ کې سعودي ته سفر درلود ده « سعوديانو ته وويل چې دی به پر کمونستانو وار د مخه کړي ، داسې چې دی به هغوی د غرمې ډوډۍ لپاره وغواړي ، مخکې له دې چې هغوی يې د ماخستن ډوډۍ ته حلال کړي. » ۳ / ۱۹۶ پربله خوا پرچم غوښتل په ټولنه کې د محمدداود له اعتبار څخه گټه پورته کړي د نوموړي سره په کودتا او واکمنۍ کې د گډون له امله ځان پياوړی کړي د محمداود په واسطه خپل سيالان وځپي او د هيواد د سياست د ډگر يکه تاز پاتې شي او په اړين وخت کې محمدداود له ډگره وباسي .« يوه پرچمي د دې پوښتنې په ځواب کې چې محمدداود واقعاً يو مطلوب شخصيت دی ؟ وويل: فرق نه کوي. هغه خپلو موخو ته د مخکښ په توگه استعمالوو، هر وخت چې لازم شي له منځه يې وړو» ۲۰/۳۲ همدارنگه پدې اړه فضل احمدعبدياني چې د شوروي اشغال پر مهال د کندهار والي پاتې شوی دی د خلقيانو د واکمنۍ پرمهال د جنرال عبدالخليل سره بندي وو د خليل څخه د داودخان سره په کودتا کې د پرچميانو د گډون په اړه پوښتنه کړې او هغه په ځواب کې ورته ويلي وو:« د ببرک کارمل په مشرۍ موږ يو شمېر پرچميان د پلچرخي دښتې ته راتللو او د يوې ونې د سيورې لاندې مو پدې دښته کې پټې غونډې کولې ...، پدې غونډو کې پرېکړه وشوله واک ته د رسېدو او د رژيم او سلطنتي کورنۍ د له منځه وړلو لپاره د دې کورنۍ د ننه استفاده وکړو. لدې امله داودخان غوره کس دی چې دې موخې ته د هغه په واسطه رسېدلې شو.داودخان په خپله هم غوښتل واک ته ورسېږي ...، لکه څرنگه چې هغه وطندوست او ترقي غوښتونکی وو او تل يې د رژيم د له منځه وړلو لپاره فعاليت کاوه موږ هم په زيرکتيا او بشپړ احتياط ورسره يوځای شوو او د کودتا پلان مو د داودخان سره طرحه کړ او بريالي شوو. موږ غوښتل د جمال عبدالناصر پلان په راتلونکي کې په افغانستان کې پلی کړو.»۵۱ په مصرکې جمال عبدالناصر هم د جنرال نجيب سره گډه کودتا وکړه د کودتا وروسته يې خپل ملگري په حساسو مقامونو وگومارل او بيا يې جنرال نجيب له ډگره وايست. د جمهوريت پنځه کلنې واکمنۍ وښودل چې دواړه اړخونه (داود او کارمل) يو بل ته رښتيني نه وو. سيد شمس الدين مجروح هم پدې اند دی او ليکي:« هغه (داود) غوښتل چې دا وگړي د شوروي حکومت د غولولو په موخه په خپله گټه استعمال کړي او کله چې په حالاتو مسلط شو هغوی له منځه يوسي (چې وروسته يې پدې کار لاس پورې هم کړ) خو هغوی غوښتل دی د يوه پله په څېر خپلو موخو يعني د کمونست گوند واک ته په رسولو سره استعمال کړي. مجروح د دواړو اړخونو د دې لوبې په اړه لاندې بيت راوړي:

من از کار دزد و تويی دزد مزد
کجا خير ماند ميان دو دزد

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د کار غل یم او ته د اجورې غل یې
د دوو غلو تر منځ کله خیر پاتې کېدای شي

د پرچم په نامه سازمان د نیمې پیړی شتون ښيي چې د طالبانو د واکمنۍ پرته د ټولو واکمنیو برخه وو او د هغو په ورانډې درېدلی هم دی. دا بیا ښيي چې پرچم د هرچا سره وو، خو د هیچا سره نه وو، هغه خپلې آجنداوې او نقشې لرلې چې مسکو ورته جوړولې .
د داود- کارمل د ائتلاف په هکله اړینه بریښي لاندې دوو پوښتنو ته ځواب ولټول شي:
۱- څه ډول انټرناسیونالست کارمل د ناسیونالست داود سره اړیکې ټینګې کړې او خبره دې ته و رسېږي چې په نا قانونه کار (پوځي کودتا) لاس پورې کړي؟
۲- کومو ګډو ټکیو دې ته لار هواروله چې ظاهراً دا دوه متضاد شخصیتونه ګډ درېځ غوره کړي ؟

د داود- کارمل د اړیکو د ټینګولو په اړه د میرمحمدصدیق فرهنګ او محمدحسن شرق څخه یادونه کیږي او شرق بیا فرهنګ د سلطنتي کورنۍ سره د کارمل د ټینګیدو وسیله ګڼي. ښایي د فرهنګ له لوري د کارمل اړیکې له سلطنتي کورنۍ سره ټینګې شوې وي ځکه چې د فرهنګ کورنۍ د سلطنتي کورنۍ له خورا ډاډمنې کورنۍ څخه شمېرل کېده . څرګنده بېلګه یې د پاچا له لوري د اساسي قانون د جوړولو په اووه کسیزه کمیټه کې د فرهنګ او د هغه د ورور سیدقاسم رښتیا شاملول وو. بل دا چې د فرهنګ زوی میرمحمد امین فرهنګ د پاچا باجه هم دی. سربیره پردې نورو دوو لاملونو هم رول درلود چې کارمل د سلطنتي کورنۍ سره اړیکې پیدا کړي. یو یې د ده کورنۍ تړاو دی. د هغه پلار جنرال محمدحسین د پاچاهي دورې یو مقتدر جنرال او واکمنې کورنۍ ته نږدې سړی ګڼل کیده. هغه مهال د پوځ هغه غیرمحمد زي افسران جنرالۍ ته رسیدل چې سلطنتي کورنۍ ته یې خپله وفاداري ثابته کړې وي.همدې مقتدرو جنرالانو او د کورنۍ غړو یې د دربارسره اړیکې لرلې چې کارمل د سلطنتي کورنۍ د غړو او په هغو کې د محمدداود سره د دوستۍ او ملګرتوب مزي ټینګ کړي دي. له همدې کبله د وخت سیاسي ډلو پرچم درباري یا سلطنتي کمونست ګوند باله. غوث الدین فایق د محمدداود له قوله لیکي :« د معلوماتو له مخې ببرک کارمل او اناهیتا د پاچا سره اړیکې ټینګې کړې دي » ۵۲/ ۲۱ همدارنګه د وخت یو ژورنالست زمان ستانزی چې د محمدداود له ډاډمنو کسانو څخه دی اود محمدداود سره یې د هغه د واکمنۍ په وروستۍ میاشت کې لیدلي او هغه ورته ویلي وو :« ببرک کارمل ته ما وده ورکړه، فاکولتې ته مې ورساوه، د زندان څخه مې آزاد کړ خو دا خاین زما سره خیانت کوي .» ۶/۵۳ سربېره پردې د داود - کارمل د ائتلاف لامل د دواړو د سیاسي افکارو نږدیوالی هم دی . د محمدداود کودتایي ملګری محتاط لیکي:«کله چې سردار داود د شوروي خلکو د وطنپالنې په هکله ویل ،د احساساتو لاندې راتللو او د خپلو څرګندونو د پیاوړتیا لپاره یې عادت درلود ووایي خدای شاهد دی چې دا خلک څومره د خپل هیواد سره مینه لري. دا جمله د سردار داود تکیه کلام ګرزیدلې وه...، لومړی دا چې د غربي دموکراسۍ نه کرکه لري او هغه د ټولني لپاره د منلو وړ نه ګڼي. دوهم دا چې په افغاني ډوله شرقي دموکراسۍ باور لري. ټولنیز مالکیت او افغاني فرهنګ. » ۵۴/ ۴۹ ، ۵۱
له پورتنیو څرګندونو څخه معلومیږي چې محمدداود هم د کارمل په څېر شوروي سوسیالستي نظام تائیداوه. د کارمل او محمدداود د اړیکو په ټینګولو کې بهرنۍ لامل شوروي اتحاد دی. شوروي اتحاد د افغانستان سره دوستانه اړیکې لرلې او زیات شمیر متخصصین یې چې بیله شکه په هغو کې د نوموړي هیواد د څارګرې اداري غړو شتون درلود په افغانستان کې فعالیت درلود.دا ډول اړیکو شوروي اتحاد ته د یوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکړي وو چې یو شمیر افغانان وپیري. حتي هغوی په سلطنتي کورنۍ ، کابینه او هغو ته نږدې کسانو کې ژورې ریښې وځغلولې. یو د دغو افرادو څخه کارمل وو . پربله خوا مسکو د پښتونستان د مسآلې په اړه د افغان حکومتونو له دریځه ملاتړ کاوه چې په سلطنتي کورنۍ کې محمدداود د پښتونستان له مسالې سره زیاته لیوالتیا لرله.له همدې امله یې کارمل هڅولی دی چې د محمد داود د پالیسیو او په هغو کې د پښتونستان د مسآلې سره علاقه وښیي او د پښتونستان د اتحادیې غړیتوب ترلاسه کړي . د محمدداود او کارمل ترمنځ دا ډول نږدې اړیکې د دې ښکارندوی دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړو شوروي اتحاد ته ځانګړی ارادت درلود ،لدې کبله يې د پوځي کودتا له لارې د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه پټ جوړجاړي ته هڅولي وو او د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه يې خپل پلان پلی کړ. البته شورويانو هغه مهال داود- کارمل وهڅول په کودتا لاس پورې کړي چې صدراعظم موسی شفيق لويديځ ته د نږدې کېدو په لور ګامونه اوچت کړل.

د دموکراسۍ لسيزې ته کتنه

د دموکراسۍ د لسيزې د پايښت موده لس کاله ځلور مياشتي او اته ورځې وه چې پيلوونکي او ختموونکي يې د سلطنتي کورنۍ غړي وو. د دې معنی دا شي چې دې کورنۍ هم کرل او هم يې رېبل. د دموکراسۍ د لسيزې له بهيراو په تيره د پاچا له کړنو څخه بريښي چې د هغه له انده د مشروطه پاچاهۍ اعلانول او محمدداود د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سياسي فعاليت نه محروموول پر محمدداود به داسې بريښنايي شوک شي چې هغه د بيا خوځښت او درېدو جوګه نشي او پدې توګه د هغه له شره ځان خلاص کړي. خو دې بريښنايي شوک محمد داود په خوځښت راووست کودتا يې وکړه او دا کودتا داسې قوي بريښنايي شوک شو چې د يوې زلزلې په شان يې ټکانونه تردې دمه نه دي دريدلي. که په رښتيا سره د پاچا موخه په هيواد کې د ولسواکۍ ټينګښت وو نو بايد چې د دموکراسۍ د ودې لپاره يې هغه ګامونه پورته کړي وای چې په نورو ولسواکه ټولنو کې تجربه شوي وو. خو د سياسي ډګر څخه د محمدداود د ايستلو پرته د مشروطه پاچاهۍ د ټينګښت په موخه کوټلي ګامونه اوچت نشول. پاچا تمه لرله په هيواد کې د مشروطه پاچاهۍ په ټينګولو سره د سلطنتي کورنۍ د غړو ترمنځ تربګنيو ته د پای ټکی کيږدي او محمدداود غلی کړي. د پاچا له لوري محمدداود ته بريښنايي شوک کومه ګټه ونکړه ، هغه ګواښ چې ترې بېرېده بالاخره داسې حالت غوره کړ چې دی بيواکه کړي.که چيرې په کال ۱۹۶۳ کې د مشروطه پاچاهۍ د اعلان څخه موخه په هيواد کې د ولسواک نظام ټينګښت وو نه دا چې محمدداود له سياسي ډګره وايستل شي ټولواک ته پکار وو چې د نوي اساسي قانون د پلي کولو لپاره يې له ټولو امکاناتو ګټه پورته کړې وای . د دې نوې تګلارې د بريالۍ ودې لپاره چې د وخت غوښتنه او د هيواد د اقتصادي ـ ټولنيزو ستونزو د حل يوازينۍ چاره وه ټولو (پاچا ،سلطنتي کورنۍ ، حکومتونو، پارلمان ،مشروطه غوښتونکو، سياسي ګوندونو او سياستوالو) ته پکار وو چې د دې بهير د ودې لپاره يې مټې بډ وهلې وای چې له بده مرغه داسې څه ونشول. ټولو د دې پړاو چې د دې نوې پيل شوي سياسي بهير د ودې لپاره هڅې وکړي خپلو سياسي موخو ته د رسيدو په خاطر يې د هغې څخه د يوې وسيلې په توګه کار واخيست. دلته دي چې شخصي او ګروپي ګټو ته د ملي او وطني ګټو په پرتله لومړيتوب ورکول کيږي.

اوس به د دموکراسۍ په لسيزه کې د ولسواک نظام د ودې، ټينګښت او پايښت په اړه د پورته يادو شوو بنسټونو، سياستوالو او پاچا دريځ ته ځغلنده نظر واچوو:

۱- ټولواک محمدظاهرشاه : پاچا د قانوني پاچاهۍ د نوښتګر په توګه د دموکراسۍ په وده کې د هرچا په پرتله ټاکونکی رول درلود ځکه چې په نوي اساسي قانون کې ۹۰ مادې پاچا ته لاندې واکونه ورکړي وو:

۱ – د وسلوال پوځ اعلی سرقوماندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د جګړې او متارکې اعلان.

۳- د لويې جرګې دايرول او پرانيستل.

۴- د شورا د عادي غونډو پرانيستل.

۵- د شورا د فوق العاده غونډې دايرول او پرانيستل.

۶- د شورا انحلا ل او د نويو ټاکنو د فرمان صادرول.

۷- د قوانينو توشيح او د هغو د انفاذ اعلان.

۸- د تقنيني قوانينو صدور.

۹- د دولتونو تر منځ د تړونو د تړلو د اعتبارنامې ورکول.

۱۰- د دولتونو تر منځ د لوزنامو توشيح.

۱۱ - د صدراعظم ګومارل او د هغه د استعفی منل.

۱۲- د مشرانو جرګې د انتصابي غړو او د نوموړې جرګې د رئيس ټاکل.

۱۳- د قاضي القضات او د سترې محکمې د غړو ټاکنه.

۱۴- د قاضيانو ټاکنه او تقاعد.

۱۵- په بهرنيو هېوادونو کې د افغانستان د سياسي نمايندګيو د مشرانو ټاکنه.

۱۶- په نړيوالو مؤسسو کې د افغانستان د دايمې استازو ټاکنه او د بهرنيو سياسي استازو د اعتمادنامې منل.

۱۷- د مجازاتو تخفيف او بښنه .

پاچا ته پکار وو چې د دې واکونو څخه يې د ولسواکۍ په وده کې ګټه پورته کړې وای او حکومتونه يې هڅولي وای چې د اساسي قانون متمم قوانين او لوايح جوړ، پارلمان هغه تصويب او دی يې توشيح کړي. په نوي اساسي قانون کې د سياسي ګوندونو اوغونډو او ولايتي جرګو جوړولو ته اجازه ورکړل شوې وه خو پاچا د پارلمان له لوري تصويب شوي دا قوانين د خپل کار د ميز په جعبه کې بندي کړل. په نړۍ کې داسې هېواد نشته چې د دموکراسۍ نظام يا پارلماني سيستم ولري او هلته سياسي ګوندونه د قانونی فعاليت حق ونلري. همدا راز د هر هيواد د ملي امنيت د ټينګښت، د انارشۍ د مخنيوي او د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره د غونډو د جوړولو اړونده قانون او مقرراتو شتون يوه حياتي اړتيا ده. د دموکراسۍ په لسيزه کې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو د قانون په نشتون کې ګوندونو غونډې رابللې، حکومتي ضد مظاهرې يې سمبالولې او لاريونونه يې تر سره کول خو چا نه ترې پوښتل چې تاسو د کوم قانون پربنسټ را غونډ شوي ياست ؟ دې ناقانونه ګوندونو په پوهنيزو بنسټونو کې د تدريس بهير اخلالاوه ، شخړې او جګړې يې سره کولې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله خو بيا هم داسې بنسټ نه تر سترګو کيده چې د دې خپلسرو سازمانونو د بنسټ ايښودونکو او د لاريونو او مظاهرو سمبالوونکي د قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

منګولو ته وسپاري. خبره دې ته رسيدلي وه چې« په ۱۹۷۰ کال کې ببرک کارمل د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې وويل چې ، تردې وروسته به د خلق ديموکراتيک جريان ته د خلق دموکراتيک حزب ويل کيږي ده دغه مطلب په دري او ماتې ګوډې انګريزي ژبو ووايه چې د ده وينا د ولسي جرګې په جريده کې ثبت شوې ده . څرنګه چې ده د قانون ترانفاذ د مخه خپله ډله د حزب په نامه اعلان کړه ، ډيرو وکيلانو داسې فکر کاوه چې دی به د دغه مشهود جرم په وجه تر عدلي او قانوني تعقيب لاندې راسي خو حکومت دغي موضوع ته توجه ونکړه. » ۴۱/ ۱۴۳ د ولايتي جرګو د قانون نشتون د دې لامل ګرزېدلی وو چې ولايتي جرګې جوړې نشي. څرنګه چې د مشرانو جرګې دريمه برخه د ولايتي جرګو له استازو جوړېدله نو لدې امله مشرانو جرګه نيمګړې وه او نصاب يې نه پوره کيده پردې بنسټ د دموکراسی د لسيزې د مشرانو جرګې ټولې پريکړې او مصوبې غير قانوني وې. سربېره پر دې پاچا د حکومت په چارو کې مداخله کوله او د حکومت د مشرانو واکونه يې محدود کړي وو. د پاچا لخوا د حکومت په چارو کې لاسوهنه د محمد يوسف او عبدالظاهر لاندې څرګندوني ثابتوي :« کله چې زه د افغانستان صدراعظم سوم ماهيله درلوده چې پاچا به د حکومت په کارونو کې مداخله ونه کړي خو پاچا د سلطنت مقام دومره کښته کړ چې د حکومت په ټولو کارونو کې يې مداخله کوله .» ۵۵/ ۲۱- ۲۲ «ده د خپلې کابينې د هيڅ يوه غړي څخه خبر نه درلود، يوازې يې د وزيرانو ورکړل شوی لست اعلاناوه.» ۵۶/ ۶۹ پردې اساس ويلی شو چې د دموکراسی په لسيزه کې د انارشۍ ، د کابل پوهنتون او پولتخنيک د تدريس د بهيراخلال پېره د هرچا نه زياته پر پاچا پرته ده. د پاچا دې ډول دريځ ځوانه دموکراسی سخته زيانمنه کړه او د دموکراسۍ د نه ودې، د حکومتونو د پرله پسې ړنګيدو او د پراختيايي پروژو د نه پلي کيدو او د ټولنيزو ستونزو د نه حل کيدو له لاملونو څخه يو لامل وګرزيد.د پاچا نرم مزاج ته په کتو سره فکر کيږي چې د دموکراسۍ ودې ته د هغه نه ليوالتيا د خپلې کورنۍ د غړو د فشار له امله وې.

۲- سلطنتي کورنۍ: د پاچا سربېره د سلطنتي کورنۍ نورو غړو د دولت د درې ګونو قواوو په چارو کې لاسوهنه کوله. د پارلمان په چارو کې د دې کورنۍ د غړو لاسوهنه د محمدآصف آهنګ لاندې مرکه جوتوي :« د دې خلکو يو شميربيسواده خلک وو ټول فکر يې پدې څرخېده چې سهار له کوره ووزم د دارالامان ماڼۍ ته لاړشم او له سردارولي نه هدايت واخلم او نور يې هغه کسان وو چې د سرداردداودخان پلويان وو او هغوی کارهرج او مرج ته ورساوه ، حتی په شورا کې د شاه ولي خان په لمسون يو شمير وکيلان و ډبول شول. هغه مهال له يوې خوا خارجي لاسونه داخل شوي وو او له بلې خوا د سردارولي خان او سردارداودخان بازار تود وو. سردارداود او سردارولي اصلاً په دموکراسی عقيده نلرله او قانون يې نه غوښت ...، ځکه دوی افغانستان هرج او مرج ته يوور .»۵۷ هغه وخت سردار محمدداود د سردار عبدالولي په پرتله دموکراسۍ ته ژمن بريښيده خو د دموکراسی په لسيزه کې د نوموړي د کړنو په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق ليکي : «محمدداودخان د مشروطه پاچاهي نظام مخالف وو خو څرګند فعاليت يې نه کاوه بلکې په پټه او د ځمکې لاندې فعاليت يې درلود. په پارلمان کې يې په ګوندونو کې لاس درلود او په هېواد کې يې نا آراميو ته لمن وهله دا د څو حکومتونو د نسکوريدو سبب شول. »۵۸

۳- حکومت : لکه څرنګه چې ليدل کيږي د دموکراسی په کلونو کې اووه حکومتونه او پنځه صدراعظمان (محمديوسف، محمدهاشم ميوندوال، نوراحمد اعتمادي، عبدالظاهر، محمد موسی شفيق) يو په بل پسې راغلل. دا بيا ښيي چې د دموکراسی د لسيزې حکومتونه پخپله د کړکېچ سره مخامخ وو. د دې کړکېچ کچه دومره ژوره وه چې د انتقالي دورې وروسته د محمد يوسف حکومت څلور ورځې هم دوام ونکړ . پردې اساس د دې حکومتونو څخه د ولسواکۍ د ودې او د ټولنيزو- اقتصادي ستونزو د حل تمه يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوب او خیال وو. د دې کړکېچ اصلي لامل دا وو چې حکومتونه په پارلمان کې د غښ ګوند یا د ګوندونو د تلوالي پر اساس نه جوړېدل . صدراعظم چې د پاچا له لوري د کابینې په جوړولو موظفېده اړ کېده چې پاچا خپل ملاتړی وګنې چې د خپل نفوذ له امله د صدراعظم ملا ور وتړي.

۴- پارلمان : ولسي جرګې ته استازو په انفرادي ډول ځانونه کاندیدول .« ځینو وکیلانو به په ټوکه ویل چې په ولسي جرګه کې ۲۱۶ حزبونه غړیتوب لري . » ۴۱/ ۱۴۴دې ۲۱۶ تنو استازو هر یوه ځانله خپل لیدلوری درلود.له بله پلوه د هغوی غټه برخه د سلطنتي کورنۍ د ځواکمنو غړو تر اغېز لاندې وه. یوشمیر به یا خپل نظریات او یا د خپلو اړونده سازمانونو تګلارې په ولسي جرګه کې مطرح کولې او ځینو به د خپلو سلطنتي یا حکومتي حامیانو د ارادې پربنسټ په پارلمان کې دریځ نیو چې هغه معمولاً پدې راتاوېده چې پارلمان داسې قوانین او لوایح تصویب نکړي چې د حکومت اقتدار ته ګواښمن تمام شي. لدې امله د ولسي جرګې عمومي غونډې په جر او بحث تیریدې یا به نصاب نه پوره کیده. په ولسي جرګه کې پرله پسې بحثونه ، د استازو له لورې د خپلو اړونده سازمانونو معرفي کول او د نصاب نه پوره کیدل د دې سبب ګرزیدل چې ولسي جرګه خپلې دندې چې د اړینو قوانینو تصویب او د حکومت د چارو څارنه ده ترسره نکړي چې دا پخپله د ځواني دموکراسۍ د ودې او د قانون د حکومت د جوړولو په چاره کې ستر خنډ وو. د پارلمان او حکومت ترمنځ دا ډول بې باوري او مخامتیا په دموکراسۍ خپل منفي اغیز درلود.

۵- مشروطه غوښتونکي: مشروطه غوښتونکو او سمونپالو له نوي سیاسي بهیر سره لیوالتیا ونه ښودله . هغوی دموکراسۍ ته د پاچا په ژمنتوب او رښتینولۍ باور نه درلود.له بله پلوه د دموکراسۍ پلي کوونکي هغه کسان وو چې د مشروطه پاچاهۍ مخکې یې د استبداد او اختناق مخینه لرله. نو دا به معجزه وي چې د دموکراسۍ دښمن په دموکرات واوړي. د دموکراسۍ د اعلان سره سم سیاسي بندیان چې غوڅ اکثریت یې مشروطه غوښتونکي وو، د بې خوخښته موجوداتو په شان له زندانونو څخه راووتل چې دموکراسۍ ته د مرستې او چوپړ جوګه نه وو او هغوی چې په فزیکي او رواني لحاظ غښتلي وو لیوال نه وو چې پدې لار کې همکاري وکړي. ځکه چې د سلطنتي کورنۍ مخینې ته په کتو سره دموکراسۍ ته د دې کورنۍ په ژمنتوب باور نه درلود. پدې هکله سیدقاسم رښتیا چې د اساسي قانون د مشورتي کمېټې غړی وو کله چې میرغلام محمدغبار د اساسي قانون په مشورتي کمیټه کې د ګډون څخه ډډه وکړه مراجعه وکړه چې هغه پدې کمیټه کې ګډون ته وهڅوي په ځواب کې ویلي وو:« حقیقت دا دی چې زه د دغه بهیر په رښتینولۍ او د هغو کسانو په صداقت اطمئنان او باور نلرم چې دغه بهیر یې منځته راوړی دی. زما په فکر دا هم لکه د سپهسالار د وخت یوه عوام غولوونکې لوبه ده زه نشم کولی او نه غواړم د دغسې ننداري لوبغاړی وم. » ۱۳ / ۱۸۳ همدا رنګه سردار محمد نعیم چې د هرچا نه یې زیات خپل د تره زوی پاچا او د نوموړي سلاکاران ښه پیژندل د پاچا له لوري ولس ته د آزادیو د ورکولو په اړه داسې ویلي وو: « زه د دې مسئلو په هکله کوم ځانګړی نظرنلرم. خو دومره وایم چې هیواد ته دموکراسي او آزادي پدې ډول نه راوړل کیږی . که په رښتیا سره غواړي خلکو ته آزادي ورکړي باید د زړه له کومي او واقعي وي.» ۱۳/ ۱۸۴ نوي نسل بیا د دموکراسۍ د اصولو هغه پوهه او تجربه نه لرله چې د دموکراسۍ ودې ته اغیزمن تمام شي. د تاجداره دموکراسۍ په هکله د مجروح د دې خبرې سره چې « د سیاسي ګوندونو پرته دموکراسي هغه ګاډی دی چې تیل نلري » سلیم عقل پوهاوي ته رسېږي. په هېواد کې د قانوني ګوندونو د نشتون له امله د پارلماني سیستم شتون په واقعیت کې هغه ناکامه هڅه وه چې د تیلو پرته ګاډی په خوځښت راولي چې هغه په خوځښت را نغی ځکه چې موټر بېله تېلو په خوځښت نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- سياسي ګوندونه: کله چې په يوه هيواد کې د سياسي ګوندونو قانون نه وي يقيناً هلته قانوني ګوند نشته. پردې بنسټ د دموکراسۍ په وديو او ټينګښت کې د ناقانونه ګوندونو د اغېز خبره معما او يا ټوکې ته ورته يوه خبره ده. سره لدې هغه مهال ګوندونو شتون درلود او فعاليت يې کاوه خو هغوی هم د لاسته راغلي فرصت څخه په اغيزمن ډول ګټه پورته نکړه بلکې هڅې يې پدې را تاويدې چې يوازې د حکومتونو په ټګلارو نيوکې وکړي او د حکومتونو سره خپل مخالفت وښيي . د ګوندونو دا ډول دريځ څلور لاملونه درلودل.

لومړی - يو ناقانونه ګوند به څه ډول داسې دريځ ونيسي چې حکومت هغه ځانته ګواښ وګڼي ځکه ترې پوښتل کېږي چې تاسې د کوم قانون له مخې خپل ګوند جوړ کړی دی.

دوهم- ځېنو ګوندونو د پرديو د ارادې او ديکټې له امله په لوی لاس حکومتونو ته ستونزې جوړولې.

دريم- ګوندونه د اړينې سياسي تجربې د نشتون له کبله د دې جوګه نشول چې ددې طلايي فرصت څخه د حکومتونو او نورو ټولنيزو بنسټونو سره د همکارۍ له لارې دموکراسۍ ته وده ورکړي او د دولت د اقتصادي- ټولنيزو کړنلارو د پلي کولو لپاره مرستندوی شي يا دا چې د متحدې دموکراتيکې جبهې د جوړولو له لارې د يوه ځواکمن سياسي اپوزيسيون په توګه په حکومتونو فشار راوړي چې د ټولنيزو- اقتصادي ستونزو د ليرې کولو په موخه کوټلي ګامونه اوچت کړي.

څلورم - اسلامپالو د خپلو سياسي او عقيدتي باورونو له کبله د دموکراسۍ مخالف وو او هغه يې غربي پديده ګڼله . هغوی په لوی لاس نوی دموکراتيک بهير اخلالاوه.

په کال ۱۹۶۹کې د کابل پوهنتون او پوليتخنيک د شپږ مياشتني تعطيل په اړه د وخت د سياسي ګوندونو چوپتيا او د اعتراض غږ نه پورته کول د هېواد د ټولنيز پرمختګ په وړاندې بې تفاوتي بربنډوي. هغه مهال هيڅ يوه ګوند پدې اړه د اعتراض غږ پورته نکړاو کله چې ددې عالي تعليمي مؤسسو د تړلو ګواښ ليدل کيده خپل پلويان يې ونه هڅول چې له مظاهرو لاس واخلي. حکومت پلوه ګوندونو نه يوازې اعتراض ونکړ بلکې هيڅکله يې هم د حکومت د کړنلارو او سياستونو په دفاع کې خپل پلويان واټونو او کوڅو ته راونه بلل او د پاچا له لورې يې خلکو ته د دې آزاديو د ورکولو په ملاتړ کوم حرکت ونکړ. د دموکراسۍ په لسيزه کې د زرنګار پارک چې د ګوندونو قرارګاه ګڼل کيده د پاچا د سلاکارخليل الله خليلی ترمشرۍ لاندې د زرنګار ګوند هيڅکله هم پدې پارک کې را څرګند نشو. لامل يې دا وو چې دا ګوند سلطنت يا حکومت پلوی ونه ګڼل شي او يا دا چې هغه د سلګونو کسانو د راټولولو وس نه درلود يا په بله وينا وګړنيز ملاتړ يې نه درلود. پداسې يوه حالت کې د سلطنت او حکومت هغه مخالف ګوندونه او سياستوال چې ملي او وطني ګڼو ته ژمن هم وو په ځينو مواردو کې له دې وېرې د حکومت د مثبتو ټګلارو په ملاتړ غږ نه را پورته کاوه چې د سيالو ډلو او حتی هغو سازمانونو څخه چې د سلطنت او واکمنۍ سره څرګند اوپټ تعلقات لرل د هغوی له لورې د دولت پلوه سياسي ګوندونو ټاپې ونه وهل شي. همدې رنګارنګ ګوندونو له يوې خوا پارلمان د خپلو ګوندونو د معرفي کولو لپاره ښه وسيله ګڼله له بله پلوه يې ځان په ټولنه کې د خلکو د خدمتګار په توګه د ثابتولو په موخه د حکومت او سلطنت مخالفت کاوه او په تبليغاتو کې يې حکومتي او سلطنتي ضد دريځ غوره کړی وو. غيرګوندي وکيلانو هم همدا ډول دريځ درلود.په پارلمان او پوهنيزو بنسټونو کې کله ناکله د سيالو سازمانونو د غړو او پلويانو ترمنځ شخړې ، نښتې او جګړې هم پيښيدلې ککړی پکې ماتېدلې او انسانان پکې وژل کيدل خو المتوکل علی الله محمدظاهرشاه په کاريزمير کې د خپلو ګلانو او د زراعتي فارم ننداره کوله او په هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې د زورزياتی او د ناقانونه ګوندونو ناقانونه کړنو او مظاهرو مخنيوی نه کاوه او په بله خوا يې د هغوی روا غوښتنو ته هم مثبت ځواب نه ورکاوه. د دموکراسی د لسيزې يوه عجيبه ځانګړتيا دا وه چې مخکې به ښاروالیو ته ټاکنې ترسره کيدلې خو په دموکراسی کې به ښاروالان د کورنيو چارو د وزير په امر مقرريدل. د انتخابي ښاروالانو څخه د سلطنت او حکومتونو ويره لدې څخه وه چې ملي ګرايان، سمونپالان او کيڼ اړخي ښاروالان نشي. سيدقاسم رښتيا د خپل کتاب په ۳۰۶ مخ کې پدې اړه په ځانګړې توګه د غلام محمد فرهاد څخه انديښنه ښکندوي چې بيا د کابل ښاروال نشي. دلته ليدل کيږي چې حکومتونه د هغه چا او هغه ډلو څخه ويره لرله چې د ستر افغانستان او په هيواد کې د بنسټيزو سمونونو او بدلونونو په موخه مبارزه کوله.

که چيرې د دموکراسی د لسيزې بهير ته وکتل شي لاندې پايلې ترې راوزي:

- مشروطه پاچاهی ته تګ په هيواد کې د يوه سياسي انقلاب پيل وو که لدې سياسي تحول څخه ټولو ملاتړ کړی وای د يوه پرمختللی او آباد افغانستان جوړيدل شوني وو .

– د پارلماني نظامونو لرونکو هيوادونو خلاف د افغانستان د۱۹۶۴ کال اساسي قانون دا تشه درلودله چې پاچا د زياتو واکونو څخه برخمن او صدراعظم د هغو څخه بې برخې وو.پاچا د ملي حاکميت د ممثل او د دولت د مشر په توګه مکلف نه وو چې د صدراعظم مشورو ته پام را وګرزوي.

– د پاچا له لوري د دموکراسی د نهادينه کولو په موخه د نيمګړو ګامونو اوچتول ، په ځينو مواردو کې بيغوري ، د دموکراسی د ودې او پرمختګ مخنيوی، د پاچا او سلطنتی کورنی د غړو لخوا د پارلمان او حکومتونو په چارو کې لاسوهنې او حتی د خنډونو جوړول.

– د حکومتونو د پرله پسې رنګيدلو پايله دا کيدله چې د هيواد زياتيدونکې ټولنيزې – اقتصادي ستونزې حل نشي.

- د اجراييه او تقنينه قواوو ترمنځ د همغږی او پوهاوي نشتون.

– د خلکو د زياتو غوښتنو او د حکومتونو د کمزورې وړتيا ترمنځ ستر واټن.

- د سياسي کړيو ترمنځ د همغږی او ګډې همکاری نشتون.

پورتنيو څرګندونو ته په کتوسره د تاجداره دموکراسی ناکامي په دريو ټکو(د سياسي ګوندونو پرته پارلمان ، بې واکه صدراعظمان او ټکني ټولواک) کې خلاصه کيدای شي.

د جمهوريت ټينګښت

د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه(۱۳۵۲ کال د چنګاښ شپږويشتمه) د سهار په اوو بجو او شلو دقيقو د کابل راډيو ويانډ وويل:« اوس به تاسو د سردارمحمد داود وينا واورئ . »محمدداود ولس ته د سلطنت د نسکوريدو او د جمهوريت د ټينګښت زيری ورکړ او دې سياسي بدلون ته يې د چنګاښ (سرطان) انقلاب ووايه . دا بدلون د محمد داود په مشری د سپينې پوځي کودتا په پايله کې را منځته شو. کودتا داسي مهال ترسره شوه چې پاچا ظاهر ورځي مخکي د چنګاښ په دوه ويشتمه د درملنې په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګلستان ته تللی وو او د کودتا پر مهال هغه د ایټالیا په یوه جزیره کې استراحت کاوه. د پاچا پلویان وایي چې د پاچا سترګه د والیبال د لوبې پرمهال خوږ شوې وه .پربله خوا بیا د پاچا د یوه موټروان له قوله«ملکي د کومې موضوع په سر په هغه باندې د بیاتي په وارکولو سره د هغه سترګه زیانمنه کړې وه .» ۱/ ۳۱ د دې کودتا ځانګړتیا پدې کې ده چې ټاکونکی رول پکې په ارګ کې د پرتې شاهي فرقې د ټانک ټولي او د سلطنتي کورنۍ غړي محمدداود ولوباوه.دا د دې معنی لري چې کودتا د سلطنتي کورنۍ د غړي له لوري او له ارګ نه پیل شوله. کودتا بیله کوم مقاومته د شپږو- اوو تنو انساني تلفاتو په لرلو سره چې یوازې دوه تنه په ډزو کې او نور په ترافیکي پېښنو کې ووژل شول د محمدظاهر څلویښت کلنې پاچاهۍ ته د پای ټکی کېښود.په وژل شوو پوځیانو کې د کودتا مرکزي لوبغاړی لومړی بریدمن حبیب الله زرمتي د ارګ د ټانک د ټولي کفیل هم شامل وو. هغه د کودتا د بري د اعلان وروسته د کابل سیند ته د نوموړي ټانک د لوېدو له امله ووژل شو. کودتا داسې پلان شوې وه چې د چنګاښ د ۲۶ د شپې په یوه نیمه بجه به د تورن فیض محمد (د بالاحصار د کوماندو د قطعي د حرکاتو آمر) په مشرۍ کوماندویان د ارګ جنوبي دروازې ته ځانونه رسوي او دروازه به عبدالرشید ځدران چې په همدې دروازه کې دنده لرله او د تورن پاچاګل وفادار له لوري کودتا ته جذب شوی وو پرانیزي ، کوماندویان به ارګ ته ننوزي او دا مهال به د ټانک ټولی د حبیب الله زرمتي په قومانده په خوځښت راځي چې څلورچین (عرادې) ټانکونه به د محمداسلم وطنجار په مشرۍ په ارګ کې د شاهي فرقې د خوځښت مخنیوی کوي او شپږ ټانکونه به د کوماندو د یوه یوه بلوک سره ګډ د لومړۍ او دویمې منتظره قطعې چې وضع الجیش یې د ارګ ختیځ ته د پخواني زاړه ګمرک په ودانۍ او د دهمزنګ د محبس تر څنګ قرار درلود د خوځښت د مخنیوي په موخه استعمالېږي. د کوماندو نور پرسونل به د ښاري انضباط د ټولي په مرسته چې قوماندان یې لومړی بریدمن احمدضیا مجید د اردو د استخباراتو د رئیس زوی د نورو کودتایي افسرانواو وړوضابطانو سره ګډ چې د ښار په مختلفو ځایونو کې ځای پرځای شوي وو جګپوړي پوځي او ملکي چارواکي نیسي او موقتي توقیف ځای په کارته پروان کې د کابل د میوندوات د ترافیکو د افسر عبدالقدیر نورستاني کور ته لېږدوي. همدا راز د خواجه رواش او بګرام په هوایي ډګرونو کې د قوماندانانو د نیولو لپاره د هوایي اوهوایي مدافعې کودتایي افسران او واړه ضابطان ګومارل شوي وو. د په نښه شویو لوړ پوړو ملکي او پوځي مشرانو او قوماندانانو د نیولو وروسته به د څلورمې او پنځلسمې زغروه والو قواوو ټانکونه او زغره وال ګاډي د ښار په څلورلارو او مهمو سیمو کې ځای پرځای کیږي او جنګي الوتکې به د کابل ښار او د هغه شاوخوا نمایشي پروازونه ترسره کړي. سربیره پردې یوه ډله د مرکزي اتومات ټیلیفون د فعالیت د شنډولو په موخه ګومارل شوې وه.کودتاچیانو د سهار تر پنځو بجو پورې خپلې ورسپارل شوې دندې ترسره کړې. یوازې د سردارعبدالولي په استوګنځي د حبیب الله زرمتي ټانک یو ډز وکړ چې د دې ډز وروسته سردار توپانچه په لاس د پاچاګل وفادار له لوري ونیول شو. همدا راز د ټانک یو ډز په ارګ کې په شمالي برج شوی چې د برج یوه برخه یې ونړوله . په کودتا کې د ګډون کوونکو ستره برخه د هوایي او مدافعې هوایي او د ټانک د قواوو اړونده پوځیان وو.ګڼ شمیر یې د شوروي اتحاد د پوځي اکادمیو فارغان وو. کودتاچیان د مختلفو اندونو خاوندان وو خو ډیری یې د ا، خ، د، ګ د خلق او پرچم له ډلو سره اړیکي لرلې یا یې مینه وال وو. د راډیو له لارې د سلطنت د نسکوریدو د اعلان وروسته په هیڅ یوه پوځي بنسټ کې د ولایاتو په شمول د پاچا په ملاتړ څوک ونه دریدل. د کابل ښاریانو د خوښیو په ښودلو سره د کودتاچیانو هرکلی وکړ چې د خپلو ټانکونو او زرهپوښونو سره د ښار په ګوټ ګوټ کې ځای پرځای شوي وو. لومړۍ جنګي الوتکه چې هوا ته والوتله پیلوټ یې په ګاګارین مشهور خلقي جګړن میرغوث الدین خوستی وو. همدا راز لومړۍ چورلکه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کودتا په شپه د کابل د هوایي ډګرڅخه د بګرام هوایي پوځي ډګر ته والوتله ترڅو د نوموړي ګارنيزيون نيول شوي مشران راوړي پيلوټ يې خلقي اسدالله سروري وو. هغه مهال د پاچا په وړاندې نارضايتي لوړې کچې ته و رسيدله چې د هيواد په لويديځ کې د وچکالۍ له امله ګڼ شمېر خلک مړه او د کابل په شمول د هېواد نورو ښارونو ته کډه شول. د وچکالۍ ځپلو خلکو ربړوونکې حالت لدې نه جوتيږي چې هغوی اړ شوي وو خپل اولادونه د توکو په شان وپلوري. هغه مهال « د افغانستان په لويديځ کې ملايانو د لمانځه وروسته د پاچا د نسکوريدو لپاره دعاوې کولې.» ۳۲/ ۱۳ لدې کبله ولس لدې سياسي اوښتون څخه هرکلی وکړ اوهيله يې لرله چې نوې واکمنی به په دولت کې شته ناخوالو(فساد، رشوت ، بې عدالتی او بې قانونی) او په ټولنه کې وزګارتيا او فقر ته د پای ټکي کيږدي يا لږترلږه پدې لار کې د ګامونو د اوچتولو شاهدان وي. جمهوريت غوښتونکو او مترقي کړيو د نوي انقلابي دولت له مشر څخه دا تمه لرله چې هغه به په عمل کې د نوموړي په خبره د «قلابي دموکراسۍ» پرځای «واقعي دموکراسۍ» ته د تللو زمينه برابره کړي د هيواد د رکود، سکون او جمود واکمن حالت په خوځښت راولي او جمهوريت به ټينګ کړي.

مصيبت جوړوونکی بری

د اماني دولت له نسکوريدو وروسته افغانان د حبيب الله کلکاني د وحشت او د يحيی د کورنۍ د استبداد شاهدان پاتې شوي وو . له همدې امله کله چې شاه محمودخان خلکو ته د آزادې ساه کښلو ،د خپلو روا غوښتنو د څرګندولواو د سازمانو او ټولنو د جوړولو امکان ورکړ هغه ته يې د دموکراسۍ د پلار لقب ورکړ. خو وليدل شول چې د دې نوي وضعيت د پايښت موده لنډه وه او د صدراعظم په توګه د محمد داود د راتلوسره سم بيا هماغه پخوانی استبداد د دوی د خاورينو کورونو نابللی ميلمه شو ، خولې يې ور وتړلې او د دموکراسۍ او د مشروطيت د لارې د مبارزانو څخه نمجن زندانونه بيا ډک شول. د محمد داود د ګوښه کېدو او د مشروطه پاچاهۍ په راتلو سره بيا ولس د دې اوښتون څخه خوښي څرګنده کړه او هغې ته يې تاجداره دموکراسي وويله. دا بيا ښيي چې افغان ولس د خپلو واکمنو څخه يوازې دا هيله لرله چې دوی ته لږ ترلږه د آزادې ساه کښلو او د خپلوهيلو او غوښتنو د بيانولو حق ورکړي. د دې هيواد واکمنو افغانان پداسې توره تياره کې ساتلي وو چې ددې واقعيت د درک وړتيا يې نلرله چې حکومتونه يې مسوليت لري دوی ته د کار او زده کړو زمينه برابره کړي او د کار د نه لرلو له کبله دومره څه ورکړي چې له لوږې مړه نشي. د دموکراسۍ په لسيزه کې د سياسي ګوندونو د فعاليت، د بيان آزادۍ او د آزادو رسنيو د خپرونو مثبته لاسته راوړنه دا شوه چې د ولس لوستي برخه پدې وپوهيږي چې حکومتونه يې دا مسئوليت هم لري چې د نړۍ د نورو پرمختللو ټولنو په شان ورته د ژوند او کار شرايط چمتوکړي. د سرطان انقلاب څخه يې هرکلی او د جمهوريت څخه يې ملاتړ په همدې ټکي کې نغښتی وو. ځکه چې د سلطنت له نسکوريدو او د انقلاب د بري په مناسبت د محمداود وينا په دوو برخو ويشل شوې وه : لومړۍ برخه يې د دموکراسۍ د لسيزې انځور کښلو ته ځانګړې شوې وه او دوهمه يې د نوي انقلابي دولت د موخو بيانول وو. د انقلاب لارښود « د دموکراسۍ لسيزه قلابي دموکراسي ، د سلطنت سياست يې عوامفريبانه ،غيرعادلانه او ملي ضد » وګڼله او د انقلابي دولت موخې يې « د جمهوريت ، رښتيني او معقولې دموکراسۍ ټينګښت ، د خلکو د حقوقو خونديتوب او د افغانستان اکثريت خلکو ته خدمت » اعلان کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمهوري نظام په راتلو سره خلک نه دا چې د جمهوریت ، رښتیني او معقولي دموکراسۍ د ټینګښت شاهدان نه وو بلکې د پاچا د واکمنۍ پرمهال جوړشوی پارلمان منحل، آزادي رسنۍ تعطیل، د بیان آزادي او سیاسي فعالیتونه منع او د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره غوره شوه. په بهرني سیاست کې د دودیز ناپېیلي سیاست پرځای یوه اړخ (سوسیالستي سیستم) ته د ښوئیدو او بل اړخ(پانګوال سیستم) په مخالفت کې دریدلو ته لومړیتوب ورکړل شو. دا ډول کړنلاره د دې لامل شوه چې د نوي نظام مخالفې ډلې او د هغو نړیوال حامیان منفي غبرګون وښیي او پایله یې په هیواد کې د امن او ټیکاو له منځه تلل،د کودتا ګانو او کودتایي هڅو پیلېدل، د ښورښونو او بلواوو پیښېدل، د ترور او اختناق واکمنېدل، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهني او افغانستان د زبرځواکونو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر واوري. د داسې یوه حالت واکمنیدل ګڼ شمیر لاملونه لري خو په هغو کې پخپله د نوي نظام د مشرځانګړتیاوو او د هغه د مؤتلف (پرچم) نقشو ټاکونکی رول درلود. د جمهوري دولت د کابینې غړی غوث الدین فایق د نوي انقلابي رژیم مشر داسې را پېژني : «د هیواد نومیالی دولتي شخصیت، د هیواد د تاریخ نابغه، پوه ، نوښتګر، د وطن رښتینی او سرشندونکی بچی، د عدالت ، دموکراسۍ او د ترقۍ او پرمختګ الهام ورکوونکی، د پاکۍ او تقوا بیلګه، د وطن خادم » او دا هم پرې اضافه کوي :« د سپین انقلاب په بري سره محمد داود خان ته د اجل پیک راورسید چې سترګې یې د حقایقو د لیدو څخه ړندې او غوږونه یې د حقیقت له اوریدو څخه کاڼه شوي وو او د دوست او دښمن ، صادق او خاین د درک او پیژندلو نه عاجز پاتې وو، ده ته د وړتیا او لیاقت معیار غوړه مالي او ستاینه وه، د همدې خوشباوریو او د ظواهرو لیدل وو چې زموږ هیواد د روسي لښکر او د انګریزانو د نوکرانو او غلامانو د بریدونو موخه وګرزید... ، خودکامه، دیکتاتور مشرب او مستبدالرآی محمد داود د دې پرځای چې خپلوخانداني دوستانو او د پوهې او نظر خاوندانو ته مراجعه وکړي د خپل قبرکیندونکو څخه یې کابینه ترمیم کړه...، د غوراوي کمزورۍ او خوشباورۍ داودخان ځان د مرګ پولې او هیواد تباهی ته یووړ.» ۵۲/ ۸۴ ، ۱۳۷ ظاهرشاه د خپل د تره زوی په هکله وایي :« خلک شته چې دوست لټوي او خدمتګار لټوي او خلک هم شته چې غلام لټوي. داودخان د هغو کسانو څخه ووچې غلام یې لټولو. داودخان ځانغوښتونکی وو هیڅکله خپل وطن ته د خیانت په فکر کې نه وو.»۵۹ د داودخان د بې کچې ځانغوښتني څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او په پردیو پورې تړلو وګړو ګټه پورته کړه .په جمهوري دولت کې د غلام حیدر رسولي او عبدالقدیر نورستاني په څیرکسان د دوو کلیدي وزارتونو مشرتابه ته ورسیدل چې یو یې صوفي مشربه چرسي او بل په فحشاه او بډو اخستلو روږدی وو. پورتنیو څرګندونو او د کودتا وروسته د هیواد ترینګلو حالاتو او د استبدادي واکمنۍ ټینګېدو ته په کتنې سره ویلی شو چې د چنګاښ د شپږویشتمې انقلاب برى هیواد ته یو مصیبت جوړوونکی برى شو. د محمدداود په وطنپالنه، تقوا او پاکۍ کې شک نشته. د نوموړي د ویناوو ،مرکو او ځینو ګامونو د اوچتولو څخه بریښي چې هغه د افغانستان د آبادۍ او ښیرازۍ ، د ولس د سوکالۍ او نیکمرغۍ لپاره ښه نیت درلود . خو تاریخ د سیاستوالو او واکمنانو د پلانونو، نقشو او نیتونو پرځای د هغوی په عملي کړنو او د هغوی د کړنو په پایلو قضاوت کوي. د۱۹۷۳ کال د کودتا وروسته بهیرونو او پیښو وښودل چې د واکمنۍ تګلارې ناسمې او پایلې یې هیواد او ولس ته بدمرغۍ راوړې. دا ځکه چې له کودتا وروسته په هیواد کې په سیاسي او مدني آزادیو بندیز ولګید ،پوخ سیاسي شو، د هیواد سیاسي ټیکاو زیانمن شو، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهنې پیل شوې ، د کودتاګانو ،کودتایي هڅو او اړودوړو لړۍ پیل شوه، د سیاسي مخالفینو د ځپلو لارغوره شوه او ترور او اختناق واکمن شو. په یوه هیواد کې د دا ډول حالت واکمنیدل د یوه ملت لپاره د مصیبت پرته بل څه نشي کیدای. که چیرې د چنګاښ انقلاب برى او د دې سیاسي اوښتون پایلې په یوه کرښه کې را ونغاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلی شو چې هغه د افغانستان لپاره یو مصیبت جوړوونکی بری شو دا ځکه چې هیواد د سرې جګړې په تاوده ډګر واوښت ، د نا امنیو، جګړو او کډوالی لړی پیل شوله ، میلیونونه افغانان شهید او معلول شول ، د سرې جګړې د اصلي لوبغاړو پوځونه یو په بل پسې دې خاورې ته راننوتل او هېواد اشغال شو.

تر ارګه یارانه

محمدداود پخپله لومړۍ وینا کې« د سلطنتي رژیم سیاست غیرعادلانه او ملي ضد» اعلان کړ او د خپلي کودتا د موخې په اړه یې وویل چې« د هیواد د راتلونکي نیکمرغۍ لپاره ، د جمهوریت او رښتیني او معقولي دموکراسۍ جنډه پورته کړله چې د افغانستان اکثریت خلکو ته د خدمت پربنسټ ولاړه وي.» عجیبه دا ده داودخان د سلطنتي رژیم سیاست ملي ضد ګڼي چې دی د سلطنت له لوړپوړو (د قول اردو قوماندان ، وزیر او صدراعظم) وو. آیا دی د سلطنت د ملي ضد سیاست پلي کوونکی نه وو؟ ده په خپلي دې ادعا سره ځان ملي ضد معرفي کړی دی چې د ملي ضد سیاستوال سزا زندان او مرګ ده نه دا چې بیا هم دا ملي ضد سیاستوال پر هېواد واکمن شي . په هرصورت که چیرې د کودتا په درشل کې د افغان ولس ژوند او د هېواد حالاتو ته ځیرشو خلک د بیساره اقتصادي ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګریوان وو او په هیواد کې یې بدلون او سمون غوښت.هغو پوځیانو چې د هیواد د نیکمرغه راتلونکې په خاطر د شاهي رژیم د نسکورولو په موخه د سر او ځان څخه تېرېدو ته چمتو شوي وو د هغوی دا احساس او مېړانه د ستاینې وړ دي. هغوی د خپل سراو ځان او کورنیو ژوند ته د ګواښونو په منلو سره د شپې په تیاره کې د یوې روښانه راتلونکي په هیله په کودتا لاس پورې کړ. هغوی د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمي نیټي پاڅون ته ګواښمنه لار وهلې وه او د پاڅون په شپه یې خپله دنده په ښه توګه تر سره کړله . پاڅون ته د چمتووالي پړاو د دوی د ټینګي ژمنتیا ، رښتیني ملګرتیا او کلکې یارانې او د کودتا په شپه اتلولي د سرشندنې غوره بېلګه وه. که څه هم پوځي لوړې او اساسي قانون ته شا ګرزونه یې د منلو وړ نه ده. خو کله چې د کودتا لاربنوونکي ارګ او واک ته ورسیدل ملګرتیا او یارانه یې ختمه شوه ، خپلو ژمنو ته یې شا کړه او د یو بل په وړاندې ودریدل. د کودتا د دوو اصلي لوبغاړو داود او کارمل تر منځ د یارانې مزي هغه مهال سست شول او« د داودخان د جمهوریت په دولتي دستګاه کې درز هغه وخت پیدا شو چې د کرني وزیر جیلاني باختري په څرګند ډول پخپل وزارت کې د جمهوریت په تاسیس کې د کارمل د مشرۍ رول لوړ وګانه .» ۱۷/ ۳۸۶ د باختري دې افشاکرۍ د دوو ائتلافي ملګرو اړیکې بې خونده کړې دا ځکه چې محمدداود نه غوښتل خلک د پرچم سره د ده د پټ جوړجاړي او ملګرتیا څخه خبر شي. د جمهوریت لوبغاړو نه دا چې د جمهوریت ، رښتیني او معقولې دموکراسۍ جنډه پورته نکړله بلکې « قلابي دموکراسي » یې هم نشوای زغملی. د جمهوریت د لوبغاړو د دا ډول دریځ نه ښکاري چې هغوی پوپولېست او عوام غولوونکي سیاستوال وو د جمهوریت او ولسواکۍ سره په بشپړه توګه پردي وو او له بلې خوا د هغوی ملګرتیا او یارانه یوازې تر ارګه پورې وه . که چیرې د لسګونو پوځیانو سپیڅلو احساساتو او نیتونو ته وکتل شي هغوی سترو انساني موخو ته د رسېدو په هیله ځانونه وقف کړي وو خو مشرتابه یې نور پلانونه لرل او د پوځیانو د احساساتو او ژوند سره یې لوبې کولې. د سرطان انقلاب د مشرتابه ، یا د هغه د یوې برخې او یا ځانګړې ډلې په پټو موخو او نیتونو پوهیدل ستونزمن دي. خو په زغرده ویلی شو چې د سرطان د انقلاب لوبغاړي یو موټی ټیم نه وو او د یوې ګډې روښانه کړنلارې څخه بې برخي وو. دا ټیم یو نامتجانس ترکیب وو چې په هیڅ صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترپایه د ګډ فعالیت جوګه نه وو. د انقلاب لارښود(محمد داود) هم په خپلو یارانو باور نه درلود او د هیواد راتلونکي ور ته تیاره برېښېده. د نوموړي ددې خبرې نه چې د کودتا وروسته یې جنرال نذیرکبیرسراج ته کړې وه:« موږ دا کار وکړ. دا چې څه کیږي ؟ نه پوهیږم.» معلومیږي چې د انقلاب لارښود ته د هیواد راتلونکي ناڅرګنده بریښیده. نوموړی د کودتا د بري وروسته چې د هیواد مطلق العنان مشر وو پدې نه پوهیده چې په هېواد کې به څه پیښ شي دا د دې معنی لرله چې هغه ته هم پوځي کودتا او هم د کودتا وروسته بهیر د قیمار یوه ناڅرګنده لوبه بریښیده او نه پوهېده چې دا لوبه به وګټي یا و بایلي. پدې کې شک نشته چې د پوځي کودتاګانو برخلیک د قیمار د لوبې په شان ناڅرګند وي. خو کله چې کودتا د کوچني مقاومت او مخالفت پرته بریالۍ شي بیا هم د کودتا مشر ټکنی بریښي ، اندیښمن وي او پدې نه پوهیږي چې څه به کیږي دا د خواشینې وړ یو تریخ واقعیت دی. د محمد داود دا اندیښنه د هرڅه نه مخکې د هغه د کودتایي ملګرو د سیاسي او عقیدتي اختلافونو او د کودتایي ټیم د نه وړتیا سره تړاو درلود. دې ټیم په یوه مسئله کې د نظر یووالی درلود چې هغه د نظام رانسکورول او واک ته رسیدل وو. خو د نسکور شوي نظام د بدیل د څرنګوالي، د دولت د لارښوونې، د هېواد د اقتصادي- ټولنیزو ستونزو د حل او د ټولني د پرمختګ لپاره او د نورو سیاسي ډلو سره د تعامل کوم ګډ پلاتفورم او پروګرام نه درلود. دا بیا ښیي چې کودتا چیان په ورانولو پوهېدل خو په جوړولو نه پوهېدل.لدې امله ویلی شو چې د جمهوریت چارواکي ورانوونکي وو نه جوړوونکي. د کودتاچیانو بې برنامګي او د یوې ګډې تګلارې نشتون لدې نه ښه جوتیږي چې د کودتا د بري وروسته محمدداود د پرچم له مشرتابه څخه غوارې چې ور ته د دولت کړنلاره جوړه کړي. تګلاره هم مسکو ورته جوړه کړله. له همدې کبله واک ته په رسېدو سره دا د مختلفو او مخالفو اندونو کودتایي ټیم د ملګرتیا پړاو ختم او د مخامختیا او د یوبل د بې اغېزه کولو او حذفولو پړاو پیل شو. دا دواړه پړاوونه په واقعیت کې د هیواد د بې ثباتۍ او د روانې غمیزې پیلامه شوه. لومړی پړاو لدې امله د روانې غمیزې پیلامه ده چې پدې زماني پړاو کې د هغې ځواني دموکراسۍ د له منځه وړلو په موخه چمتووالی نیول کیده او ورته ستونزې جوړولې چې هېواد یې د یوه ولسواک نظام په لور خوځاوه . البته چې دې دموکراسۍ د عیبونو او نیمګړتیاوو سره سره شرایط یوې مدني ټولنې ته هوارول ځکه چې د هېواد سیاسي کړیو او سیاستوالو واک ته د رسېدو په موخه سوله ئیزه سیاسي مبارزه پرمخ وړله او د سیاسي مبارزې فرهنګ نهادینه کېده. انقلابیونو ته پکار وو چې د دموکراسۍ د لسیزې د منفي اړخونو سره مبارزه کړې وای او مثبتو اړخونو ته یې وده ورکړې وای. که چیرې نویو چارواکو د هېواد د آبادۍ او د ولسونو د سوکالۍ او د دموکراسۍ د ودې او ټینګښت په موخه عملي ګامونه اوچت کړي وای ښایي تاریخ د دوی کودتایي ناقانونه اقدام نه وای محکوم کړی. خو کله چې دوی واک ته ورسیدل هغو ژمنو ته یې شا وګرزوله چې د کودتا د بري په لومړۍ ورځ یې خلکو ته ورکړه. د خواشینۍ وړخبره لا دا ده چې دوی د پخوانیو واکمنو په څیر د نظام د سمون ، د قانون د واکمنۍ ،خلکو ته د خدمتونو په رسولو او د هیواد د آبادۍ په چاره کې ډیر لږڅه وکړل او د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره یې غوره کړله . لدې امله دوهم پړاو د لومړي پړاو منطقی ادامه ګڼل کیږي چې د ټیکاو له منځه تللو، د ترور او اختناق واکمنیدو او د هېواد په کورنیو چارو کې یې د پردیو لاسوهنو ته لار هواره کړله .دا شوني نده چې د افغانستان په شان یوه وروسته پاتې ټولنه کې داسي واکمن ټیم د ګټور او اغیزمن فعالیت جوګه شي چې په هغه کې کین لاسي او ښی لاسي، ملتپالان او انترناسیو نالستان او حتي د سیاست او حکومتولۍ د الفبا څخه بې خبره څیرې شتون ولري. ژوند هم وښودل چې د واک په هما غه لومړیو ورځو کې د انقلابي واکمنو ترمنځ د دوستۍ او ګډ کار مزي وشلیدل او د مخامختیا پړاو پیل شو او د دې مخامختیا پیلامه د دفاع وزارت د بنسټ د مشرتابه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هکله وه. د کودتا مشر د انقلاب په دوهمه ورځ جنرال خان محمد مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه وګومارلو. عجیبه داده چې مرستیال د کودتایي جګتورن غوث الدین فایق له لوري د دفاع وزارت د قرارګاه جنرالانو او لوړرتبه افسرانو ته ور وپيژندل شو. مرستیال په کار پیل وکړ او په هماغه ورځ د انقلاب لارښود نوموړی وروغوښت او ور ته و یې ویل:« فعلاً تاسو کور ته ولاړشئ زه تاسو بیا راغواړم.» د محمدداود پلویان پدې اړه وایي چې مرستیال په خپل سر د دفاع وزارت ته تللی وو او ځان یې د دې بنسټ مشر نومولی وو. د محمدداود دیکټاتورانه اومستبدانه کرکتر ته په کتو سره مرستیال دا جرآت نه کاوه چې په خپل سر د وزارت څوکۍ غضب کړي. خو د داودخان د پلویانو د دې ادعا ناسموالی د کودتا برخوال ناسم بولي ځکه هغه په خپل کتاب کې راوړي چې محمدداود ده ته دنده وسپارله چې مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبانو ته ور وپيژني او هغه دا کار ترسره کړ. د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال ګومارل او په هممغه ورځ یې بیرته ګوښه کول د ماشومانو لوبې ته ورته یوه لوبه وه او له بله پلوه ښيي چې د محمد داود د مؤتلف او یا کوم بل مرکز چې د مرستیال ټاکنه ورته د منلو وړنه وه محمدداود اړایستلی چې خپله پریکړه نه دا چې بېرته واخلي بلکې وروسته هغه دې ته هم اړباسي او یا داسې اسناد ورته برابرکړي چې مرستیال د محمدهاشم میوندوال د کودتا په تور زنداني او له منځه یوسي. ویل کیږي چې د میوندوال د کودتا په تور نیول شوي کسان د محمد داود پخواني دوستان وو. دا بیا د دې واقعیت څرګندوی دی چې د محمد داود مؤتلف هڅې پردې را څرخیدلې چې د دولت مشر تجرید کړي.دا چې محمد داود جنرال نذیر کبیر سراج ته دا خبره کړې وه چې نه پوهیږي څه به کیږي د خپل کودتایي نامتجانس تیم د سیالي برخې د څرګندو فشارونو او مخالفتونو او دده د ډلې د نه وړتیا له امله وو او راتلونکې ورته ناڅرګنده برېښېده ،خپله ښوسي یې لیدله چې کوم پیاوړی کاري ټیم او منظم سیاسي سازمان نلري ترڅو د دولت د چارو لارښوونه وکړي. داسې معلومیږي چې هغه د کودتا وروسته د پېښو او بهیرونو سره سم خپلې کړنې عیارولې او د هغو په وړاندې یې غبرګون ښود چې دا ډول چلند د ناوړه پایلو پرته بل څه هېواد ته نه راوړل. د داودخان په کودتایي تیم کې داسې وګړو شتون درلود چې کړه وړه یې د دولتي ارګان د چلولو او اداره کولو په چارو کې ستونزې او خنډونه رازیږول او د دولت او نظام اعتبار ته نه منونکی زیان رساوه. څرګنده بیلګه یې سردار غلام حیدر رسولي د دفاع وزیر دی. د رسولي په اړه یې یو کودتایي ملګری لیکي: « د هغه اصلي نیمګړتیاوې د هغه په هغو بیځایه هلوځلو کې وې چې د هغه د کړو وړو نه را پیدا کیدې ، ځکه چې هغه له هرډول وګړو لکه پیر، شیخ ، غله ، داړه مار، فال لیدونکي او قاچاقبرانو سره نامناسبه اړیکي لرل او غوښتل یې په کودتا کې د دې ډول خلکو یو ځواک جوړ کړي. » ۵۴/ ۱۲۷ دا بیا ښيي چې د کودتا دا اصلي کړی او بیا د دفاع وزیر باید پرڅه ډول څیرو پانګه اچولې وي چې هغوی د واکمن نظام نسکورولو ته چمتو کړي او وروسته یې بیا د دفاع وزارت او پوځي قطعاتو د لارښووني په موخه ګومارل. بیله کومه شکه په دولتي ارګانو او په تیره د امنیتي بنسټونو په مشرتابه کې د دا ډول کسانو شتون دولت له سختو ننګونو سره مخامخوي . محمدداود د انقلاب څخه دوه کاله وروسته د۱۳۵۴ کال د چنګاښ په یودېرشمه د جمهوریت د مرکزي کمیټې په یوه غونډه کې ویلي وو: «ملګرو! ما د خپلو ماموریتو په دوره کې دومره رنځونه او روحي فشار ندی لیدلی چې پدې لنډ وخت کې ولیدل. نه پوهیږم چې ددې ډله بندیو او اختلافونو لامل څه دی؟ نن مې پریکړه کړې ده چې د ملامتو کسانو په هکله پریکړه وکړم. لدې امله تاسو ته د الهي کلام او د ناموس او شرف په مقدساتو قسم درکوم چې د اختلافاتو لاملونه او حقایق هرڅه چې وي او په هر چا پورې چې تړاو لري د نارینه وو په شان ووایې. » ۵۲/ ۱۲۰ د محمدداود د پورتنی څرګندونو په هکله باید وویل شي چې د انقلابي ائتلافي دولت د اختلافونو د ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرلاملونو سربیره د هغه د یوه متشکل اړخ سنجول شوو ګامونو اوچتول وو چې مقابل سیال اړخ کوم چې جمهور رئیس یې په مشرۍ کې ولاړ وو یوموټی نه وو له بله پلوه د هغه په ترکیب کې خورا کمزوري ، د مختلفو اندونو خاوندان او غوړه مالان ترسترګو کیدل چې د خپل ایتلافي سیال په وړاندې د سیالۍ او دریدنې جوګه نه وو. کله چې جمهور رئیس پریکړه وکړه چې د یوه سیاسي سازمان بنسټ کیږدي د هغو معماران یې بیا هم همدا کمزوري لوبغاړي چې یوازې ده ته د وفادارۍ سینه ډبوله وګومارل چې د همدې نامتجانس ټیم یوې برخې د ولسمشر لدې غوراوي سره مخالفت وکړ او بیا د دې ګوند د جوړولو بهیر هم په ټپه و دریږد.

محمد داود ته د یوه باتجربه سیاستوال په توګه پکار وو چې په یوه ناقانونه کار (کودتا) یې لاس نه وای پورې کړی او کله یې چې دې کار ته ملا وتړله نو بیا یې پداسې یوه پیاوړي ټیم ډډه لګولې وای چې ګډ سیاسي او فکري اعتقادات یې درلودلی او په هغه کې د ژمنو او پوهو کسانو کمی نه وای. د دې ډول ټیم پرته په یوه ستر سیاسي اقدام لاس پورې کول چې د هېواد او ولس برخلیک ورسره تړلی دی یوه ستره او نه بښونکې تیروتنه وه. داسې ښکاري چې د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا لاربنود د دې پرځای چې د ګډو فکري او عقیدتي باورونو یو پیاوړی ټیم جوړ کړي. د پاچا څخه د غچ اخیستلو او واک ته د رسېدو په موخه په یوه کمزوري ټیم ډډه و لګوله. سربیره پردې محمد داود بیله دې چې د خپلو کودتایي ملګرو پوهه ، تجربه او وړتیاوې په پام کې ونیسي له څان او جهان بیخبره حبیب الله کلکاني او یا تنکي ځوان المتوکل علی الله محمدظاهر شاه په شان د« توکل په الله» په ویلو سره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه په پوځي کودتا لاس پورې کړ او پایله یې په هیواد کې د سیاسي ټیکاو له منځه تلل او افغانستان د پردیو د لاسوهنو، کشمکشونو او سیالیو په ډګر واوړي.

پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل

د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په کودتا کې ګډون کوونکو پوځیانو ته د لوړو دولتي څوکیو سربیره دوې دوې فوق العاده ترفیعګانې هم ورکړې او ځینو نورو ته چې د کودتاچیانو سره یې راشه درشه لرله یوه یوه ترفیع ورکړه. پدې ډول په پوځ کې ټیټ پوړي په جګپوړو او جګ پوړي په ټیټ پوړو یا په بله خبره مادونان په آمرانو او آمران په مادونانو واوښتل. د کودتا پرمهال لیکوال په حربي پوهنتون کې زده کړې کولې چې زموږ د سپورت ښوونکی بریدمن پردل پنجشیري ته هم یوه ترفیع ور کړل شوه . د هغه د ترفیع په اړه ویل کیدل چې هغه د کودتا په ورځ د عملي له موټر پاتې وو او اړ وو چې په بسونو کې حربي پوهنتون ته لاړ شي . کله چې د پښتونستان په څلور لارې کې د ولاړ ټانک چارچاپیر خلک لیدلي او پوهېدلی دی چې کودتا شوې ده په احساساتو راغلی، ټانک ته ختلی او دا وینا یې کړېده: « ای مردم ! چې بود که نبود، چې کرد که نکرد، پیروز باد انقلاب ، زنده باد رهبرانقلاب !» د انقلاب په ملاتړ د پردل خان دا انقلابي وینا ددې سبب شوله چې هغه هم په یوه ترفیع ونازول شي. دا چې هغه په کودتا کې څه رول لوبولی او وینا یې کړې ده یا نه ، جلا خبره ده خو محصلینو ته د انقلابي دولت لخوا د ترفیعاتو ورکول یو مسخره بهیر برېښېده . کودتا نه یوازې پوځیان اغیزمن کړل بلکې د سیاسي ګوندونو او سیاستوالو په لیدلوري کې یې بنسټیز بدلون راووړ چې پوځي کودتا یې واک ته د رسېدو لنډه، آسانه او بې لګښته لار ومونډله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هماغه دي چې سیاسي ډلې پوځي بنسټونو ته ننوزي او د پوځیانو سره سیاسي او سازماني کار پیلوي. د کودتا وروسته « د ا، خ، د ،ګ (د خلق اړخ) مرکزي کمیټې پریکړه وکړه چې په ګوند کې د وسلوال پوځ ځانګه جوړه شي تر څو د وسلوال پوځ منسوبین په ګوند کې تنظیم کړي. » ۶۰/ ۳۳ ځکه چې « د داودخان تر کودتا پورې خلقیانو په وسلوال پوځ کې سیاسي تشکیلاتی فعالیت نه درلود» ۱۰/ ۲۳ البته چې د دموکراسۍ په لسیزه او حتی مخکې له هغې هم ځینو کړیو او سیاستوالو په امنیتي ارګانو کې په سیاسي کار لاس پورې کړی وو . ښایي محمد داود د لومړیو کسانو څخه وي چې په پوځ کې یې سیاسي فعالیت پیل کړی وي. څرګنده بېلګه یې غلام حیدر عدالت د دفاع وزارت د نقلیاتو د ریاست مرستیال دی چې هغه یې د پښتونستان د اتحادیې مشر ګومارلی وو. لکه څرنګه چې د پوځ دنده د هېواد د خپلواکۍ ، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي واکمنۍ ساتنه ده. خو کله چې په پوځ کې سیاسي سازمانونه چې موخه یې واک ترلاسه کول دي فعالیت پیلوي دا د دې معنی لري چې پوځ د خپلو اصلي دندو او مسئولیتونو د ترسره کولو خلاف د سیاسي کړیو د لاس په وسیلې اوړي . دا بیا د دولت ، واکمنۍ او هېواد لپاره څرګند ګواښ دی. ځکه چې دا ډول چلند کودتایي هڅواو کودتاګانو ته لار هواروي. ژوند هم وښودل چې د چنګاښ کودتا وروسته په هېواد کې د کودتایي هڅو او کودتاوو لړۍ پیل شوه چې له یوې خوا یې په خپله کودتایي واکمنۍ د ننګونو سره مخامخ کړه او له بله پلوه په هیواد کې سیاسي ټیکاو له منځه ولاړ. کودتا د افسري کدرونو ترمنځ د کودتایي اوغیر کودتایي (انقلابي او انقلابي ضد) سره کرښه وکښله . په پوځیانو کې دا د انقلابي او انقلابي ضد ویش ددې سبب شو چې انقلابیون د انقلابي ضد په پلمه د امنیتي ارګانو څخه د خپلو سیالانو او مخالفینو د ټغر د ټولولو په هڅه کې شي او په پوځ کې پراخه څنډنه پیل شي. د چنګاښ انقلاب په پیل کې د دفاع وزارت له قرارګاه او د سترو جزوتامونو مشرتابه پاچا ته د وفادارو او ضعیف النفسه دوستانو په نامه یو شمېر لوړپوړي افسران له دندو ګوښه کړل شول. د انقلاب په لومړي جشن کې ۲۱ تنه جنرالانو ته تقاعد ورکړل شو. همداراز د کودتا وو په تور لسګونه جنرالان او لوړپوړي افسران زندانونو ته واچول شول او له دندو ګوښه کړل شول. د زنداني کولو او جبري تقاعد بهیر د پوځ په لارښوونکي هیئت کې ستره تشه منځته راوړه چې انقلابي نظام ترنسکوریدو پورې هغه ډکه نشواې کړای. د جمهوریت په لومړۍ نیمایي کې په پوځ او پولیسو کې سلطنت پلوي، اسلامپال ،مائویستان او سکتاریستان وځپل شول. د دوهمې نیمایي په لومړیو کې د پرچمیانو پرته نورکین اړخي او سمونپالان تر فشار لاندې ونیول شول او په وروستیو کې د جمهوریت د مؤتلفینو تر منځ د همغږۍ او همکارۍ کچه را ولوېدله. ددې ډول حالت پایله دا شوه چې د خلق او پرچم ډلې ځواکمني شي. د یادولو وړ بریښي چې تر کودتا پورې په شوروي پلوه سیاسي کړیو کې د خلق او پرچم ډلې د نورو په پرتله ځواکمني وې. خو د سرطان انقلاب وروسته د ا، خ ، د،ګ د پرچم د فرکسیون په پرتله خلقیان زیات پیاوړي شول. لامل یې دا وو چې نوي نظام د دې جوګه نشو خپلې ژمنې په عمل کې پلې کړي او د خوارو طبقو او په هغو کې د پوځ د ټیټ پوړو او سرتیرو ستونزو ته د حل لار ومونډي ، د پوځیانو د ښوونې او روزنې بهیر ته وده ورکړي او د پوځ په لیکو کې عدالت پلی کړي. په ډېرو مواردو کې د پاچا د واکمنۍ په پرتله د چارو وضعیت لا ناوړه حالت غوره کړ. پردې بنسټ خلقیانو د هغه پېره د انقلاب په لارښود(رهبر کبیر) او د هغه په مؤتلفو پرچمیانو اچوله چې هم لارښود او هم پرچمیان د خپل طبقاتي او ټولنیز دریځ له امله چمتو ندي د پراخه پرګنو او د ټیټ رتبه پوځیانو او سرتیرو په ګټه اړین اصلاحي ګامونه پورته کړي. د نوې واکمنۍ مخالفین یې هم پدې تورنول چې د پردیو په اراده خپل حکومت ته ستونزې جوړوي. په پوځ کې د پرله پسې څنډنو پایله دا کېدله چې د پوځ مشري د پرچمیانو، فرصت غوښتونکو اوغوړه مالانو په لاس کې ولویږي چې پدې توګه د پوځ او سترو جزوتامونو مشرتابه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي مجربو او ژمنو جنرالانو او افسرانو له شتون څخه بې برخې شي او منطقي پایله يې په جمهوريت د پوځيانو د باوراو د پوځ د جګړه ئيزچمتووالي د کچې راټيټيدل وو. سربيره پردې د قرارګاوو او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ټيټ رتبه کودتايي افسرانو ګومارل د لوړ رتبه افسرانو د نارضايتی سبب شول ، د دې بهيرانګيزه دا کېده چې هغوی هم د واک د مدعيانو او سياستوالو ښکار شي ،يا د کودتاګانو په هڅه کې شي او ناراضي افسران رژيم تخريب کړي. دې ټولو لاس سره يوکړ او پايله يې په پوځ کې سراسري نارضايتي شي او د ښووني روزني بهير په ټپه ودريږي. ليکوال د۱۹۷۸ کال د مرغومي په وروستيو کې له حربي پوهنتون څخه فارغ او د کندهار د قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو. دې قطعې د دوو نورو قطعو سره ګډ په يوه ګارنيزيون کې داسې موقعيت درلود چې د ښووني او روزني ډګرونه يې په يوه سيمه کې وو. سرتيرو به د خپلو دلګی مشرانو تر لارښووني لاندې درسونه پرمخ وړل. پداسې حال کې چې د ښووني چارې بايد اړونده قوماندانانو پرمخ وړې وای. د ټوليو (بطريو)او بلوکونو قوماندانان به ډلې ډلې په کټونو يا څوکيو ناست وو، بنداورنه او مجلسونه به يې کول. دا وضعيت نه يوازې پدې ګارنيزيون کې بلکې د کندهار د قول اردو په نورو جزوتامونو کې واکمن وو. د هوايي او مدافعي هوايي ځواکونو کې چيرې چې د سرتېرو په پرتله د افسرانو او ورو‌ضابطانو شمير زيات دی وضعيت لا د انديښني وړ وو څرنګه چې «د پوځي ډګرونو ډېر کارکوونکي په بې ځايه او بې ارزښته کارونو لګيا وو، کرمبول، شطرنج (سطرنج) او قمار وهل د ډيرو افسرانو او وروضابطانو ورځنی مشغولتيا ګڼل کېده.» ۵۴/ ۱۱۸ که څه هم پورتنی وينا د پاچا د زماني حالت بيانوي چې په جمهوريت کې ورته حالت واکمن وو. هغه څه چې په پوځ کې يې د نظام په وړاندې نارضايتي زياته کړه هغه شاوخوا شپږو زرو ورو ضابطانو ته د دريم بريدمنی رتبې ورکول وو پرته لدې چې د هغوی د مسلکي پوهې، وړتيا ،د خدمت مودې او د تنخوا کچې ته وکتل شي. انقلابي حکومت دې ته متوجه نه وو چې دې دريم بريدمنانو ته د هغوی د رتبې سره سم دندې ورکړي ځکه چې د پوځ په تشکيل کې دومره د بريدمنی بستونو شتون نه درلود. د دې دريم بريدمنانو د تنخوا مسئله بله ستونزه وه ځکه چې پرکمشرانو او قدمدار پرکمشرانو (دری يا څلورپلېته ورو ضابطانو) د بريدمنانو څخه زياته تنخوا لرله. يوه ګډوډي او رسوايي راپورته شوه بالاخره تصميم دا شو چې دريم بريدمنی ته رسيدلي واړه ضابطان به پخپلو پخوانيو دندو او امتيازاتو سره خپلو دندو ته ادامه ورکړي او وروسته دې دريم بريدمنانو ته ترفيع ورنکړل شوه. په پوځ کې دې ډول ناسمو پريکړو ناوړه اغيز پريښود تردې چې د حربي پوهنتون محصلينواعتراضيه مظاهره وکړه او هغوی هم امتيازات غوښتل او حکومت اړشو چې دا مؤسسه يوه مياشت تعطيل کړي. شايي د دې مؤسسې په تاريخ کې دا لومړی مظاهره وي. دې غيرمعقوله پريکړو چې په پوځ کې يې نارضايتي را وپنځوله جمهوری حکومت اړ شو ټولو افسرانو ته يو کال قدم ورکړی. هغه څه چې د پوځ د افسري کدرونو د زياتي نارضايتی لامل وګرزېده د ميوندوال د کودتا په تور د مجربو جنرالانو او لوړرتبه افسرانو زنداني کول ،له دندو ګوښه کول او چانواري وه. په پوځ کې ددې ډول وضعيت پايله دا شوه چې نه يوازې پوځ ددې جوګه نشي د احتمالي بهرني يرغل مخه ونيسي بلکې د مخالف کورني خوځښت په وړاندې د درېدو ليوالتيا او وس هم ونلري . د۱۹۷۸ کال د غويي د اوومي نيټې د ا، خ، د، ګ د خلقي اړخ د پوځيانو بريالی پاڅون يې څرګند سارې دی. پداسې حال کې چې هغه مهال په مرکزي قواوو کې فوق العاده حالت(لومړی درجه پوځي احضارات) هم اعلان شوي وو خلقيانو د مرکزي قواوو قومانده په خپل لاس کې ونيوله او جمهوري ګارد ونه توانيد په رڼا ورځ د خلقي پوځيانو د پاڅون په وړاندې ودريږي بلکه د شلو ګړيو کمزوري مقاومت وروسته پاڅون کوونکو ته تسليم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو ته د خطاب وینا

د ظاهرشاه څلویښت کلنه پاچاهي د سکون او رکود یوه زمانه ده او غوڅ اکثریت خلک د کړاوونو ډک ژوند درلود.د جمهوریت په ټینګښت سره ډېرو فکر کاوه چي افغاني ټولنه به په خوځښت راشي او د خلکو په ژوند کې به مثبت بدلون راشي. له همدې کبله د ټولنې مخکښانو د نوي نظام ټینګښت د هېواد د ترقی او پرمختګ لپاره مناسب فرصت او د وخت اړتیا وګڼله. البته چي د انقلاب په وړاندې د افغاني ټولنې د بیلا بیلو طبقو او قشرونو او سیاسي کړیو غبرګونونه یو شان نه وو. سمونپالو د جمهوریت ټینګښت ته هرکلی وواېه. د سکتاریستي اندونو پرته د ا، خ ، د ،ګ له ګېډې څخه راوتلو سیاسي کړیو د سلطنت راپرزیدل یو پرمختلونکی خوځښت و ګڼلو. چیني پلوه سیاسي ډلې ټپلې د نوي نظام په وړاندې ودریدلې. فیوډالي اشرافو،په سلطنت پورې تړلې مقتدر روحانیت او اسلامپالو د جمهوریت ټینګښت د ملي ګټو خلاف یو حرکت ګڼله. د ا، خ، د، ګ خلقي اړخ د نوي نظام څخه د ملاتړ په ښودلوسره د پراخي ملي دموکراتیکي جبهې د جوړیدو وړاندیز وکړ« دا وړاندیز د داود څخه مخکې د کارمل د ډلې د ماهرانه غبرګون سره مخامخ شو. پداسي ډول چي دوی په بیړه د داود څخه د جمال عبدالناصر په څیر شخصیت جوړ کړاو نوموړی یې علمي سوسیالیسم ته ژمن تبلیغ کړ او د داود د رهبری نه بهر یې د کینې لاسومبارزې مردودې اعلان کړې دوی هم خپله مبارزه تعطیل کړه.» ۱۸/ ۴۲ د پرچمیانو د دې غبرګون موخه دا وه چي محمد داود ته د خپلې وفاداری په ښودلو سره هغه وهڅوي چي د خلقیانو په شمول کینې لاسو ډلو ته د سیاسي فعالیت اجازه ورنکړي .

د نوي نظام د ټینګیدو څه د پاسه یوه میاشت وروسته د انقلاب لارښود د وړې په لومړی نیټه د راډیو څخه د افغانستان خلکو ته خطاب وینا واوروله. خلکو ته د خطاب وینا چي په واقعیت کې د جمهوري نظام تګلاره وه د هغې په وړاندې د وخت د سیاسي مطرح ډلوغبرګون په لاندې ځو کرښو کې د پوهېدو وړدی: « د ا، خ، د ،ګ د پرچم ډلې په یوه اعلامیه کې خلکو ته د خطاب څخه هرکلی وکړ. د خلق اړخ له وینا څخه واټن ونیو. اخوان المسلمین او شعله جاوید(نوی دموکراتیک غورځنګ) د جمهوریت په مخالفت کې ودریدل. »۶۱ /۱۳۶ البته پاچا د کودتا له بري درې اونۍ وروسته د اګست په درویشتمه د سلطنت څخه خپله استعفي د یوه تلګرام پواسطه د نوي نظام لارښود ته استولې وه ، په هغې کې دا یادونه شوې وه چي هغه د افغانستان تر بیرغ لاندې ځان د یوه افغان په توګه شمېري. دی دا معنی لرله چي هغه د هېواد نوي مشر ته بیعت کړی دی. د پاچا له لوري د استعفي لیک استول په واقعیت کې د کودتایي واکمنی څخه ملاتړ وو کوم چي اساسي قانون یې ترپښو لاندې کړ. د پاچا پلویانوهم د ده دا کار یوه تیروتنه ګڼله چي ګواکي هغه د اساسي قانون څخه چي د ساتلو مکلفیت یې درلود دفاع ونکړه. یو شمیرسیاستوال او څیړونکي د پاچا دا ډول دریځ کورنی تړاو ګڼي چي د هغې په وړاندې ونه درید او که د کودتا په مشری کې د سلطنتي کورنۍ بهربل څوک ولاړ وای ده به د هغه په وړاندې مخالفت ښودلی وای لکه څرنګه چي هغه د ا، خ، د،ګ د واکمنیدو په وړاندې مخالفت وښود. ځیني بیا کودتا د پاچا او داودخان د مخکیني جوړجاړي پر بنسټ ګڼي ترڅو دا کورنۍ د جمهوري نظام ترچتر لاندې خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي. پدې اړه د عبدالفتاح نجم د پاچا د کورني ډاکتر یوه مرکه چي له پاچا سره په وروستي سفر کې هم مل وو دا ګومان په واقعیت اړوي چي ښایي د کودتا په اړه د پاچا او محمداود ترمنځ جوړجاړی شوی وي. د نجم په وینا کله چي پاچا د لندن په یوه هوټل کې مېشت وو نابېره سردار محمد نعیم لندن ته راغی او د پاچا سره یې دوه په دوه وکتل. نجم د ایتالیا د« اسکیا » په جزیره کې د کودتا مخکي او وروسته د پاچا د داسي عجیب سلوک یادونه کوي چي په تیرو۳۸ سفرونو کې له پاچا څخه نه وو لیدلی چي ځیني برخي یې راوړل کیږي : «... ژباړونکي نعیم جان ویل ته بیځایه نا آرامه یې د دوی ترمنځ جوړجاړی شوی ... ، څلویښت کاله په خپله پاچا سلطنت وکړ اوس یې د تره زوی سلطنت کوي ... ، خو ځیني نور شیان هم وشول چي په نوموړې جزیره کې وو. ما د اعلیحضرت نه هیځکله هم نه وو لیدلي. هغه یو کمیس خپل یاور ته ورکړ چي دا ستا سره یادګار وي، یوشی یې ماته راکړ او یو شی...، ما هیڅکله د اعلیحضرت نه داسي شیان نه وولیدلي.»۶۲ پدې اړه په کابل کې د شوروي سفارت هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپوټ چې سلطنتي کورنۍ ته د یوه نږدې کس د معلوماتو پر بنسټ چمتو شوی ښيي چې کودتا د پاچا د همغږۍ په پایله کې ترسره شوې ده . د رپوټ په یوه برخه کې راغلي دي:« ... ځینو شوروي استخباراتي مامورانو چې د افغانستان د مسئلو په هکله یې مسلکي هر اړخیزه پوهه لرله ، پدې باور وو چې د وروستیو پیښو ماهیت دا ډول نه دی چې رسمي تبلیغات د هغو یادونه کوي. پاچاهي کورنۍ ته نږدې د کابل د خارجي کشف دفتر ته په پټه اطلاع ورکوله چې په خپله پاچا د کودتا په کړلو کې لاس درلود. د افغانستان هوښیار او لیرې لیدونکي دا په ښه توګه درک کول چې نور نشي کولی د افغانستان بدلېدونکي ، د غیرپیشبینی وړ او انفجاري وضعیت سره لاس او پنجې نرمې کړي ...، په همدې ډول وضعیت کې ظاهرشاه د ژرندې د دوو ډبرو ترمنځ قراردرلود. د افغانستان پاچا څلوېښت کاله د افغانستان په شاهي تخت ناست وو، هغه پدې موده کې زیاته تجربه ترلاسه کړې وه، تودې او سړې شیبې او ورځې یې لیدلي وې . خو اوس یوه داخلي احساس نوموړي ته سپارښتنه کوله چې د واک څخه ګوښه شي ، یوې آرامې څنډې ته کډه شي او واک یوه قاطع تر ته وسپاري چې پدې توګه د هېواد وضع تر کنترول لاندې ونیول شي...، داسې یوه کس په هېواد کې شتون درلود او هغه د اعلیحضرت نږدې او خپل پخوانی صدراعظم سردارمحمد داود وو.په خپله پاچا د کودتا په درشل کې ایتالیا ته ولاړ .د پاچا ټول خپلوان، په پاچا پورې تړلي او نږدې کسان د کودتا په ترڅ کې او وروسته له کوم فشار، ستونزو...، سره مخامخ نشول. پدې اړه اطلاعات چې پاچا د جمهوریت د کودتا سره همغږۍ دی مسکو ته خبر ورکول کېده. »۶۳/ ۵۴ دا پوښتنه چې ولې محمدداود څه د پاسه لسو کلو انتظار وروسته چې نور بوډا شوی هم وو په کودتا لاس پورې کړ هم د شوروي د سفارت په رپوټ د تایید مهرلګوي. که هغه لس کاله د کودتا په پلان کار کاوه د منلو وړاو منطقي نه ښکاري. په رښتیا هم چې هوښیار او زیرک پاچا په هېواد کې د غیرمترقبه پیښو چې د هېواد د ملي امنیت او په تیره د ده د کورنۍ واکمنۍ ته ګواښ پیښاوه د هغو په اړه د تدبیرونو د نیولو په هکله لارې چارې سنجولې. کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او مخکې لدې چې پدې اړه لویه جرګه راوبلل شي پاچا د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمیټي ر ییس(مجروح) ، مرستیال (رښتیا) او صدراعظم محمد یوسف سره پدې مسئله خبرې کړې وې چې د اساسي قانون د ببړني حالت په څېرکي کې دا بدلون راوړي چې پاچا د نوي صدراعظم د موظفولو واک ولري چې نوموړو دریو تنو نه وو ورسره منلې. د رښتیا په ګومان د پاچا موخه داودخان وو. ښایي پاچا د کودتا په درشل کې د هېواد کړکیچنو حالاتو ته په کتو سره دا غوره ګڼلې وي چې له واکه ګوښه شي او د تره زوی یې د هېواد د چارو واګې په لاس کې ونیسي او د نوموړي له لورې د کودتا سره همغږۍ شوی وي. د کودتا په درشل کې د هېواد حالات زیات کړکیچن وو ، د پوځي کودتا د ګنګوسو د خپرېدو سربېره « د دوبي په پیل کې آوازې خپرې شوې چې ظاهرشاه غواړي پارلمان ړنګ او د ناڅرګند وخت لپاره نوې ټاکنې وځنډوي. داسې بریښېدل چې یو بنسټیز بدلون پیښېدونکی دی. »۶۱/ ۱۲۸ هغه مهال احتمالي کودتا کوونکي پوځي قواوې هم څرګندې وې . له همدې امله پاچا هوډ درلود چې د بګرام له هوایي ګارنیزیون او د زرهدارو قواوو څخه لیدنه وکړي . د بګرام د هوایي ډګر د منسوبینو سره د پاچا کتنه د چنګاښ د شلمې وروسته ټاکل شوې وه او د دې کتنې لپاره ، امپلیفایراو لودسپیکرونه هم پیرل شوي وو چې عبدالحمیدمحتاط د رادارو د قوماندان تورنجنرال عبدالعزیز سره ګډ ه پیرلي وو. دا چې پاچا په ناڅاپي ډول بهر ته د درملنې په نامه ځي د تامل وړ خبره ده. ښایي په وروستي تحلیل کې پاچا غوره ګڼلې وي چې د تره زوی یې کودتا وکړي او دی د درملنې په نامه بهر ته لاړ شي. خو هغه په بریتانیا یا ایتالیا کې بستري هم نشو. دا بیا ښیي چې هغه ناروغ نه وو. دا چې کودتا د پاچا او محمدداود د همغږۍ له امله وشوه پدې اړه قطعي حکم کول ستونزمن دي خو کودتا د خلکو له ملاتړ څخه برخمنه شوه . خلکو ته د خطاب په وینا کې لاندې څو ټکي د سیاسي اوښتون په وړاندې د سیاسي ډلو د مثبت یا منفي غبرګون، مخالفت او ملاتړ لامل کېدل.

لومړی- د دموکراسۍ مسئله . محمدداود د دموکراسۍ لسیزه «قلابي دموکراسي» وبلله او په هیواد کې کې یې د«واقعي دموکراسۍ» د ټینګښت ژمنه وکړه.

دوهم- د پاکستان او افغانستان ترمنځ اړیکې. محمدداود د پاکستان سره اړیکې ستونزمنې وګڼلې او د پخوا په څېر یې د پښتنو او بلوڅو او د دیورند د تپل شوې کرښې د ستونزې دعادلانه حل یادونه وکړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم - د خانداني او طبقاتي ګټو څخه تیریدل.
پورتنیو دریو ټکو د نوي نظام څخه د کیڼ لاسو، ملتپالو او جمهوریت غوښتونکو بشپړ ملاتړ ته لار هواروله او په محمد داود یې هغو شکونو ته د پای ټکی کیښود چې ګواکې هغه کودتا د خپلې کورنۍ د واکمنۍ د دوام په موخه ترسره کړې ده .
څلورم- د هیواد په اقتصادي – ټولنیز او سیاسي ژوند کې د بنسټیزو بدلونونو او سمونونو په راوستلو ټینګار. دې مسئلې د هیواد د غوڅ اکثریت خوارو وګړو او د ملي – دموکراتیکو خواکونو هیلو او غوښتنو او همداراز د ولس څورونکي حالت ته د پای د تکي اینودولو ته مثبت ځواب وو او له بله پلوه یې په هیواد کې د یوه ټولنیز انقلاب زیری هم ورکاوه تردې چې خلکو ته د خطاب په وینا کې د چنګاښ پوځې کودتا ته د ملي پاڅون (رستاخیزملي) اصطلاح هم کارول شوې وه.
که چیرې د افغانستان خلکو ته د خطاب د وینا منځپانګې ته وکتل شي هغې د افغانستان د پرمختګ زیری ورکولو چې بیله شکه ملي او مترقي قوتونو او د غوڅ اکثریت وګړو له ملاتړ څخه برخمنه کېدله. خلکو ته د خطاب وینا د فرضي کرښې د هغې لوري ملتپالو پښتنو او بلوڅو له تاوده هرکلي څخه هم برخمنه شوه .پربله خوا په افغانستان کې دا سیاسي بدلون د نړیوال پانګوال سیستم ، چین او د هغوی د سیمه ئیزو متحدینو په تیره پاکستان او ایران د اندیښني سبب شو. دا اندیښنې د محمدداود د صدارت د مهال تګلارو ، د دیورند د ټپل شوې کرښې د ستونزې په عادلانه حل ټینګار او په دولت کې د پرچمیانو شتون سره تړاو درلود. د محمد داود د صدارت پرمهال له پاکستان سره اړیکې زیاتې خړې پړې شوې تردې چې د یونیم کال لپاره د کابل- اسلام آباد دپلوماتیکې اړیکې وشلیدلې او د تورخم- کراچۍ ترانزیتي لار وتړل شوه. هغه مهال حالات دومره کړکیچن شول چې افغان حکومت د پاکستان په وړاندې سفر برې اعلان کړه او لسګونه زره افغانان جګړې ته چمتو شول چې د امریکې او ایران په منځګړیتوب حالاتو عادي بڼه ونیوله. له بده مرغه د جمهوریت پنځه کلنې دورې وښودل هغه څه چې خلکوته د خطاب په وینا کې پرې ټینګار شوی وو هغو ته پام را ونه ګرزول شو او کوچنۍ برخه یې هم عملي نشوله.

ویل کېدل نه دي

محمد داود د کودتا وروسته په خپلو ویناوو کې په ټولنه کې د هراړخیزو سمونونو په راوستلو ټینګاردرلود. د واکمنیو پراتیک ښیي هغه واکمنۍ په ټولنه کې د بنسټیزو سمونونو او بدلونونو د راوستلو جوګه کېدای شي چې د هرڅه د مخه ژمنه تخصصي اداره ولري او د هغې سربیره ښه حکومتولي ، د قانون واکمني ، سیاسي مشارکت او د وینا آزادۍ ته لومړیتوب ورکړي. په یوه هیواد کې په دا ډول شرایطو کې شوني ده چې د پراخو پرګنو په ګټه سمونونه او بدلونونه پلي شي. د انقلابي دولت مشر په خپلو څرګندونو کې ځان او واکمني پورتنیو ژمنو ته ژمن ګڼل او د دولتي رسنیو له لارې هم ورته څرګندوني کید لې. دا چې وایي ویل ،کېدل نه دي د انقلابي دولت کړني د ښکلو شعارونو اوغوړو ژمنو خلاف بل څه وې او په ډیرو برخو کې برعکس وې. که چیرې په یوه ځانګړي هیواد کې د ټاکنو له لارې کوم ګوند یا سیاستوال واک ته ورسیږي د دموکراسۍ د اصولو سره سم بریالی ګوند یا مخکښ سیاستوال خپل حکومت جوړوي او د واکمنۍ په لوړو پوړونو یا په بله خبره سیاسي پوستونو کې د نورو سیاسي ډلو ګډون د دموکراسۍ د اصولو له مخې ونده نه ورکول کېږي او د پراخ بنسټه حکومت خبره خپل ارزښت له لاسه ورکوي.خو کله چې د کودتا له لارې چې یو ناقانونه عمل دی څوک واک ته رسیږي هغه ته ښایي چې نور سیاسي ځواکونه چې د نوي حکومت له تګلارو ملاتړ کوي په واک کې شریک ، سیاسي ډلو ته د فعالیت اجازه ورکړي او د ټاکنو لپاره چمتووالی وښیي. پدې توګه نوې واکمني مشروعیت او د نورو ملاتړ ترلاسه کوي .
د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا وروسته داسې یوه واکمني جوړه شوه چې یوازې په کودتاچیانو پورې یې تړاو درلود.د کودتا په بري سره داودخان د پخواني رژیم غوڅ اکثریت لوړپوړي ملکي او پوځي کدرونه پاچا او سلطنت ته د وفادارو ،نامطلوبه او«ضعیف النفسه دوستانو»په نامه توقیف، ګوښه او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې صلاحیته کړل. له بله پلوه په نوي نظام کې لوړدولتي ارګان (مرکزي کمیټه) د ټیټ رتبه پوځیانو څخه جوړشوی وو چې په هیڅ صورت یې د دولتي چارو د لاربښوونې وړتیا نه لرله. مرکزي کمیټه په واقعیت کې یوه پوځي کمیټه وه چې د محمد داود او حسن شرق پرته نور غړي یې د حکومتولۍ څه چې د ستروجزوتامونو د لارښوونې مخینه او تجربه هم نه لرله . دا چې د هیواد او دولت د اداري دروند پیټی د مقصود منزل ته ورسوي په هیڅ صورت یې دا وړتیا نه لرله. سربیره پردې هغوی د مختلفو سیاسي اندونو خاوندان وو. له بله پلوه د دې لوړ دولتي ارګان غړي د هیواد د اته ویشتو اداري واحدونو څخه په پنځو اداري واحدونو(کابل ، فراه، پروان ، پکتیا او کنړ) پورې تړاو درلود. د جمهوریت مرکزي کمیټه نه دا چې یو پراخ بنسټه جوړښت نه وو،بلکې یونامتجانس او کمزوری پوځي ټولګی وو چې طبیعتاً کړنې یې هم د پوځي ارګان په توګه په امراو نهی ولاړې وې چې د دموکراسۍ سره یې هیڅ سرنه خوړ. همدا لامل وو چې د۱۹۷۷ کال د لویې جرګې تردایریدو پورې په هیواد کې پوځي حالت واکمن وو. په لویه جرګه کې بیا داسې اساسي قانون تصویب شو کوم چې د حکومتي ګوند پرته چې هغه هم فزیکي شتون نه درلود نورو سیاسي ګوندونو د فعالیت اجازه نه لرله چې پدې توګه په هیواد کې د سیاسي پلورالیسم او سیاسي اپوزیسیون د راڅرګندیدو کوچنی احتمال له منځه ولاړ.د لویې جرګې له لوري په تصویب شوي اساسي قانون کې د قواوو تفکیک نه تر سترګو کېده ، په هغه کې د سترې محکمې تشکیلات نه وو او همداراز د قضا خپلواکي هم له منځه تلله.«د جمهوریت اساسي قانون یو متضاد ترکیب وو چې د احکامو یوه برخه په ځانګړې توګه د شخصي مصؤنیتونو احکام یې د۱۳۴۳ (۱۹۶۴) کال د اساسي قانون څخه اخیستل شوي وو او ظاهراً یې د دموکراسۍ منل شوي اصول تائیدول اما په عمل کې یې د اړینو باصلاحیته مؤسسو لکه د مقننه او قضائیه قواوو د منځته راتلو مخنیوی کاوه.ډیرصلاحیتونه د جمهوري ریاست مقام ته ورکړل شوي وو چې د پاچا څخه یې زیات واکونه لرل (۷۸ ماده). مقننه قوه له دوو(ملي او لویې) جرګو څخه جوړېده خو حکومت د مجلس څخه د اعتماد د رایې اخیستلو مکلفیت نه درلود او نه مجلس کولی شول هغه سلب اعتماد کړي . د وزیرانو ټاکل او ګوښه کول د جمهور رئیس له اختصاصي واکونو څخه شمیرل کیدل . د دموکراسۍ څخه بربنده سرغړونه د قانون په څلورمه ماده کې وه چې په هېواد کې ګوندي نظام په یوازیني حکومتي ګوند« د ملي انقلابي غورځنګ» پورې محدود شوی وو.همدارنګه د ۴۹ مادې پراساس د ملي جرګې غړي لومړی د نوموړي ګوند له لوري ټاکل کیدل او بیا په تشریفاتي توګه د خلکو څخه رایه ترلاسه کوله. »۳۰ / ۱۱ د جمهور رئیس د واکونو په اړه د دې خبرې یادول اړین بریښي چې کله په کال ۱۹۶۴ کې د نوي اساسي قانون مسوده جوړه شوه هغه یې محمد داود ته استولې وه تر څو د هغه نظر واخلي . سردار د پاچا واکونه زیات ګڼل .خو د جمهوري نظام په اساسي قانون کې د جمهور رئیس واکونه د پاچا څخه هم زیات وو. دا وه د محمدداود د معقولې دموکراسۍ یوه بیلګه.

کله چې په یوه هیواد کې سیاسي ګوندونه چې د واکمنۍ کړنې انتقاد کړي او واکمنۍ ته د ټولنیزو-سیاسي ستونزو د حل او د ټولنې د هراړخیز پرمختګ په موخه بدیل وړاندیزونه وړاندې کړي نه وي هلته د ښې حکومتولۍ تمه یوخوب او خیال دی. سربیره پردې لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه چې په جمهوري دولت کې واک د یوه نامتجانس پوځي ټیم سره چې غوڅ اکثریت یې ټیټ رتبه پوځیان وو چې د سیاست ، اداري او د حکومتولۍ له الفبا سره یې پیژندګلوي نلرله هغوی په هیڅ صورت د دې جوګه نه وو، ښه حکومتولي رامنځته کړي چې پایله یې په اداري چارو کې خنډ، د قانون څخه سرغړونې،اداري فساد، زورزیاتۍ ،د انکشافي پروژو نه پلي کیدل او د ټولنیزو ستونزو زیاتیدل دي .په یوه هیواد کې د دا ډول اساسي قانون تصویب چې هلته سیاسي سازمانونه د فعالیت قانوني جواز ونلري،د وینا آزادي نه وي، د قواوو تفکیک شتون ونلري منطقي پایله یې دا کیدله چې په ټولنه کې استبداد واکمن شي. په جمهوریت کې د واکمن استبداد څرګنده بیلګه د عدلیې په وزارت کې د هلمند د نوزاد ولسوالۍ یوه اوسیدونکي له لوري ځان ته اور اچول دي. البته چې د شاه محمودخان د صدارت پرمهال هم یوه تن د کورنیوچارو په وزارت کې ځان وژلی وو اوهمداراز د محمدداود د صدارت پرمهال چې نوموړي د کورنیو چارو د وزارت چارې هم سمبالولې یوه تن په نوموړي وزارت کې ځان ته اوراچولی وو خو له مرګ څخه وژغورل شو. د جمهوري دولت دوره پخپله د اختناق او استبداد یوه دوره وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړيو څلورو کلونو کې پوځي حالت واکمن وو او وروستۍ يو کال يې د ترور او اختناق يوغملړلی کال وو. محمدداود جمهوريت اعلان کړ پخپله لومړۍ وينا کې يې د رښتيني دموکراسۍ ژمنه وکړه ، د ځمکو په اصلاحاتو يې ټينګار درلود او خلکو ته د دوی د حقوقو د خونديتوب غوړې وعدې او ژمنې ورکولې. دا ټول په خبرو او ويناوو، په ښکلو جملو کې ادا کيدل او په زړونو ښه لګيدل. جمهوريت يعنې ټاکنې، پارلمان ، سياسي ګوندونه ، خپلواکه رسنۍ او د وينا آزادي .د ټاکنو او پارلمان په هکله خبره هم نه کيدله او د ګوندونو، ټولنو او آزادو رسنيو د جوړيدو څرک نه لګيده او په نوي اساسي قانون کې د هغو د جوړيدو اجازه نه وه. کودتاچيانو خپل پوځي عمل (کودتا) ته ټولنيز انقلاب ويلو انقلاب پدې کې وو چې د افغانستان د شاهي دولت ، د افغانستان د شاهي پوځ، د افغانستان د شاهي ګارد نومونه او نشانونه په جمهوري واوړي . د محمدداود ارادتمندان وايي چې د کودتا په لومړۍ ورځ په کابل راديو کې کله چې وياند وويل چې اوس سردارمحمدداود وينا اوروي وياند ته يې وويل چې ده ته نور سردار و نه وايي خو ټوله ورځ د راديو له لارې داودخان د سردار په نامه ياديده او وروسته که په رسنيو او رسمي مکتوبونو کې د سردار کلمه نه استعماليده خو عملاً محمد داود د سردار په شان د بشپړ واک خاوند وو .

کله يې چې لويه جرګه راوبلله بيله دې چې جمهوري رياست ته بل نوماند شتون ولري ځان د شپږو کلونو لپاره د جمهور رئيس په توګه ونوماوه او د رايو په اتفاق ولسمشر شو. داسې ولسمشران يوازې د هغه زماني په سوسيالستي هيوادونو کې د رايو په اتفاق ټاکل کيدل چيرې چې د پرولتاريا د ديکتاتورۍ ترنامه لاندې د مخالفو ګوندونو څرک نه لګېده او د يوازيني واکمن ګوند مشر د رايو په اتفاق ټاکل کيده. هغه مهال د دريمې نړۍ په هيوادونو کې هغه مشرانو چې د ديکتاتورانو نومونه ګټلي دي لکه صدام حسين، حافظ الاسد او معمرالقذافي دا هوښياري لرله او اجازه يې نه ورکوله چې د ټاکنو داسې پايلې اعلان شي چې ګواکې هغوی د رايو په اتفاق ټاکل شوي دي. د لويې جرګې وروسته سردارمحمد داود د دولت ،حکومت او يوازيني واکمن ګوند چې هغه شتون نه درلود مشر وو د ګوند نايب يې سردار وحيد عبدالله او د دفاع وزيرسردارغلام حيدر رسولي وو او ورور يې سردار محمد نعيم د هيواد د بهرني سياست لاربښوونه کوله خو پدې توپيرچې هغوی سرداران نه ياديدل. که څه هم خلکو ته د خطاب د وينا منځپانګه د افغاني ټولني او وخت غوښتنه وه او دولت ته پکار وو چې د ټولني د غوڅ اکثريت وګړو (بزګرو ، کوچيانو، ځوانانو) په ګټه د ځمکو، اوبو او د څرځايو د ستونزې عادلانه حل وو ګامونه پورته کړي او ځوانانو ته د زده کړو او خلکو ته د کار شرايط چمتو کړي هغه څه چې خلکو ته د خطاب په وينا کې پرې ټينګار شوی وو. انقلابي دولت وروسته له دوو کلو(۱۹۷۵) د ځمکو د اصلاحاتو قانون جوړ او د هغه نافذيدل يې په کال ۱۹۷۶ کې اعلان کړل .خو د ځمکو د اصلاحاتو پرځای يې د مترقي مالياتو قانون پلې کړ.د مترقي مالياتو د قانون له مخې لويو ځمکه والو ته د شلوهکتارو لومړۍ درجې او د هغې معادل ځمکې د لرلو حق ورکول کيده او له هغه څخه د زياتې ځمکې خاوند بايد ماليه ورکړې وای او يا يې اضافي ځمکه دولت ته پلورلې وی. دولت د پنځه ويشتو کلونو په نرخ کې ځمکه والو ته د ځمکې د محصولاتو۵/ ۲فيصده ګټه ورکوله او چا چې له دولت نه ځمکه تر لاسه کوله حکومت ته دری فيصده ګټه ورکوله. د مترقي مالياتو پربنسټ ستر ملاکان مکلف وو چې ملاماتوونکې ماليه ورکړي ،ښه يې دا ګڼله چې اضافي ځمکه پريږدي يا دا چې هغه د خپلو اولادونو ترمنځ ترکه کړي تر څو نه ځمکه له لاسه ورکړي او نه ملاماتوونکې ماليه پرې راشي .لکه څرنګه چې د پاچا او محمد داود په واکمنۍ کې« عدالت د رشوت په تله تلل کيده چا چې په تله کې د ډيرو پيسو د اچولو توان درلود هغه وړ او مقابل لوری يې پړ وو او د قوي سفارش څښتن بريالی ګڼل کيده.» ۶۴/ ۲۵ نو لويو ځمکه والو د بډو په ورکولو او د خپل نفوذ څخه په ګټې اخيستنې سره خپلو خپلوانو ته د اولادونو په نامه د ځمکې د ملکيت جعلي سندونه جوړ کړل چې هم د ماليې له ورکولو نه معافيدل او هم يې ځمکه له لاسه نه ورکوله . خو په خپله محمدداود په پغمان او پروان کې خپل جايداودنه خپلو بزګرو ته ورکړل ، هغه جايدادونه چې د خلکو ملکيت ګڼل کېده او سلطنتي کورنۍ خپل کړي وو . پردې بنسټ د ځمکو د اصلاحاتو قانون د يوه سند په توګه بيله دې چې عملي شي پاتې شو پداسې حال کې چې د هيواد سلګونه زره بې ځمکې بزګر چې د بيشميره ستونزو او کړاونو سره لاس او ګريوان وو ،د سود خورو په پورونو کې ډوب وو، ځمکې يې له لاسه ورکولې ، کوچيانو د څرځايو پرسر د سيمې له خلکوسره ستونزې او شخړې لرلې ، بايد دا ټولنيزې ستونزې حل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وای چې پدې لار کې کوم عملي ګام اوچت نشو. جمهوري دولت د اتمو ټولګیو لپاره د کانکور د آزمويني طرحه پلې کړه چې لسګونه زره تنکي ځوانان د زده کړو نه محرومېدل او په کوڅه ډبو وګړو اوښتل .

د پورتنيوځرګندونو سره سره په جمهوري نظام کې د اقتصادي او انکشافي پروژو د سروې او تطبيق لپاره د سترګو وړ کارونه ترسره شول. د لوګرد عينکو د مسو د معدن د را ايستلو په موخه د هلوځلو پيل ،د سلما او کمال خان د بندونو د جوړولو د کار پيل ،په پکتيا کې د نفت او ګازو پلټنې ،په هرات کې د مسلخ ، په کندهار او هرات کې د سيلوګانو او يو شمير سړکونو جوړول ،د شوروي اتحاد سره په شمال کې د نفتو د تصفيې د کارخانې او د جاپان سره د ټلويزيون د دستګاه د جوړولو د تړونو د لاسليک يادونه وشي. د جمهوريت په پنځه کلنه موده کې داسې ستره توليدي پروژه چې د هېواد د اقتصاد په وده او وزګاره لښکر يوې کوچنی برخې ته د کار شرايط برابر کړي ګټې اخيستنې ته چمتو نشوله که څه هم د زيات شمير عام المنفعه کوچنيو مؤسسو او ټولنيزو خدمتونو د بنسټونو جوړول چې د پاچا د څلويښت کلنې واکمنۍ په پرتله د ليدو وړ وو د جمهوري نظام له برياوو څخه شميرل کيږي چې په هغو کې ښوونځي، پلونه ، سړکونه او روغتيايي بنسټونه شامل وو.

کشمکشونه او مخالفتونه

خلکو ته د خطاب د وينا په يوه برخه کې راغلي وو چې په هېواد کې د انقلابي واکمنی په ټينګيدو سره « د افغانستان خلکو او په تيره خوارو او محرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي او معنوي پرمختګ له پاره مساعد شرايط برابرشوي او تعصب او ارتجاع ته به د راځرګنديدو اجازه ورنکړل شي.» ۶۵
پورتنۍ وينا د نوي نظام ماهيت ښيي چې د افغاني ټولنې ټولو طبقو، قشرونو اوسياسي ډلو ته يې ځرګند پيغام درلود چې يقيناً د هېواد سياسي کړيو د نوي واکمنۍ د تګلارې او همدارنګه د واکمنۍ ترکيب ته په کتو سره خپل غبرګون ښود. ملي اوشوروي پلوه مترقي ځواکونو د هغه نه ملاتړ وښود ، چيني پلوه کيڼ لاسو ،ارتجاعي او محافظه کارو ډلو ورسره مخالفت او دښمني وښودله .پدې هکله ګلبدين حکمتيارليکي : «موږ ته د ده د دې پيغام معنی ځرګنده وه .موږ پدې وينا کې د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ ګواښ نښې له ورايه ليدلې .» ۳۵/ ۲۴۸ په پرمختللو ټولنو کې خلک د سياسي ډلو او حکومتونو کړنلارو ته ګوري او د هغو پر بنسټ د هغوی په وړاندې غبرګون ښيي. خو په وروسته پاتې ټولنو کې د وګړو د سياسي شعور د ټيټوالي ، د وګړو ترمنځ يې د سياسي پولو نشتون اوهلته د سترو هيوادونو اغيزاو نفوذ د دې لامل ګرزي چې سياسي ډلې او سياستوال د حکومتونو او سياسي ډلو تګلارو ته نه بلکې څېرو ته وګوري. افغانستان د يوه وروسته پاتې هيواد په توګه چې د وګړو د سياسي شعورکچه يې ډېره ټيټه وه ، سياسي سازمانونه يې هم ځوان او بې تجربې وو او يو شمير يې بيا د پرديو تر اغيزلاندې وو د جمهوري دولت په اړوند يې قضاوت د هرڅه د مخه د دولت د مشر او د واکمنۍ د ترکيب پر بنسټ وو. د جمهوري دولت مشر چې لويديځوالو هغه سور شهزاده ياداوه او په دولت کې د پرچميانو شتون چې د مسکو ټينګ پلويان شميرل کېدل د هېواد د سياسي کړيو قضاوت د جمهوري دولت په هکله د هغه په مترقي کړنلارو کې نه بلکې په دې کې وو چې هغه د شوروي ملاتړی يا لاسپوڅی وګڼي. جمهوري دولت خپله کړنلاره د«خوارو اومحرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي اومعنوي پرمختګ او د ارتجاع د نه راځرګنديدو» په خاطراعلان کړه چې منطقاً بايد د ټولو کيڼ لاسو اوسموناپالو کړيو له ملاتړ نه برخمنه شوې وای خو په عمل کې داسې نه وو.د ساري په ډول چين پلوي نوي دموکراتيک ګوند(شعله جاويد) د نوي نظام له تګلارو څخه چې مترقي لوری يې درلود نه دا چې ملاتړ ونکړ بلکې په مخالفت کې يې ودريد اوعلت يې دا وو چې داؤدخان او د هغه متحد پرچم يې مسکو پلوي ګڼل نو له دې امله يې د پکن د بهرنۍ تګلارې تر اغيز لاندې د جمهوريت خلاف د دښمنۍ دريځ غوره کړ.دا بيا د دې ترخه واقعيت ځرګندوی دی چې زموږ د هېواد اکثريت سياستوالو او سياسي کړيو د پرديو د ايډيالوژيو او سياستونو په خاطرمبارزه کوله او جنګيدلي دي. ښايي ځينو سياسي کړيو له دې کبله له نوي نظام څخه بشپړملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي اعلان کړی ، ووينې چې نوی نظام پخپلو ژمنو ولاړدی که نه ؟ ځکه چې يوازې د مترقي کړنلارو اعلانول نشي کولای د يوې واکمنۍ اصلي ماهيت او جوهر جوت کړي.هغه دری ټکي چې په نوې واکمنۍ يې د وخت د ځېنو سياسي خوځښتونو او سياسي کړيو نه باور ته لار هواروله او مخالف دريځ يې غوره کاوه د دولت د مشرمخينې ، د واکمنۍ غيرمتجانس ترکيب او په واکمنۍ کې د يوې ځانګړې سياسي ډلې(پرچم) ستره ونډه وه.

د سرطان انقلاب وروسته لويديځوالو په افغانستان کې حالات او د نوي رژيم عملي ګامونه په غور سره څارل. لدې کبله وو چې په کابل کې د امريکې سفارت د سپتمبر په اوولسمه واشنګتن ته ۶۷۵۵ لمبر رپوټ واستاوه چې په يوه برخه کې يې راغلي دي: « د پوځي کودتايي مشرتابه ترمنځ د تشنج او کړکيچ نښې نښانې ليدل کيږي خو له بهر نه هرڅه آرام بريښي. د دې روانو شخړو تر شا لاندې مسئلې پرتې دي :

الف – د مارکسيستي بدلونو د ګړندي والي درجه.

ب- د هغو اشخاصو چې د تش په نامه لس کلنې دموکراسۍ سره تړاو درلود د ګړندۍ څنډنې کچه.

ج - شمال يعنې شوروي اتحاد ته د لويديځ پلوي رژيم د تغيير درجه.»

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d8

شوروي اتحاد ته د داودخان د نږدې کيدو لامل د سوسيالستي نظام سره په خپله د محمد داود ليوالتيا هم وه چې دا ډول نظام په افغانستان کې هم ووينې. ښه بيلګه يې د عبدالحميد محتاط لاندې څرګندونې دي چې د محمدداود له قوله راوړي :« په نړۍ کې دوه ډوله دموکراسۍ شتون لري غربي دموکراسي او شرقي دموکراسي.بايد چې د دواړو دموکراسيو پلې کيدل د نړۍ په مختلفو هيوادونو کې مطالعه او د هغو څخه نتيجه ګيري وکړو. د مطالعې په پايله کې به وپوهيږو چې په هند کې غربي دموکراسۍ څه تضادونه زيږولي دي او دا هيواد د خپل لويوالي او زيات نفوس سره بيا هم نشي کولی په خپلو پښو ودريږي ...، شوروي اتحاد د۱۹۴۵ کال په پسرلي کې د فاشيستي آلمان ځواکونو ته ماتې ورکړه . د هغه وخته تراوسه ديرش کاله تيرشوي دي . اوس ليدل کيږي چې پدې لنډه موده کې هيواد په ټولو برخو کې سترې لاسته راوړنې لري...، د دې فورمول پلې کول په ټولو ټولنو کې د هغوی د تاريخي، عنعنوي او کلتوري ځانګړتياوو په پام کې نيولو سره ممکن دی ...، زموږ په هيواد کې په سلوکې ۹۰ شرقي دموکراسي د پلي کيدو ده .لاکن لس فيصده نور به زموږ د ټولنې ځانګړتياوې تعيين کړي. » ۵۴/ ۴۸، ۴۹، ۵۰

د نوي رژيم په سياستونو کې بدلون او په تيره شوروي اتحاد ته زيات نږدې کېدل د واشنګتن ،پکن او د هغو د متحدينو د منفي غبرګون سبب شو او هغوی په دې لټه کې شول ترڅو جمهوري دولت ته د خپلو افغان چوپړيانو او د نظام د مخالفينو پرمټ ستونزې جوړې کړي.له همدې امله« د امريکې د بهرنيو چارو وزير هنری کيسنجر دوه ځله د افغانستان د رهبرانو سره د خبرو اترو له پاره کابل ته راغی چې د هغه سره جوخت د امريکې استخباراتي کړی د ښي لاسو بنسټپاله اپوزيسيوني ډلو او همدارنګه د بنسټپاله کين اړخو ډلو چې په هغو کې د مائويسم پلويان هم وو اړيکې ټينګې کړی.» ۶۶ / ۳۵ د واشنګتن دا ډول چلند چې له شوروي سره يې مبارزه د دموکراسۍ په خاطر مبارزه ګڼله د اسلامي او مائويستي دوو مخالفو بنسټپالو دښمنو ډلو سره د اړيکو د ټينګولو نه موخه دا وه ترڅو د افغانستان نوي نظام ته ستونزې جوړې ،امنيت کړکيچن او د هغو څخه خپلو هژمونيستي موخو ته د رسيدو په خاطرګټه پورته کړي.مسکو هم په افغانستان کې د خپل نفوذ د لا زياتولو په موخه داسې لارې چارې لټولې چې د افغانستان مشرتابه د لويديځ سره د نږدې کيدو په هڅه کې نشي ترڅو افغان دولت لاس تړلی د مسکو د ارادې پلې کوونکې وسيله وي. د مسکو دا نيت شوروي اتحاد ته داود خان د دوهم سفر(۱۹۷۷) کې جوت شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برژنف د افغانستان په شمال کې د غربي کارپوهانو او متخصصینو د شتون په هکله خپله اندیښنه څرګنده کړې وه. پدې اړه د دواړو مشرانو ترمنځ د خبرو د تبادلې په اړه د نظر اختلاف دی خو د دواړو هیوادونو په اړیکو یې منفي اغیز پرېښود. مسکو خپلو موخو ته د رسیدو لپاره هم په افغان دولت کې او هم له هغه بهر د خپلو چوپړیانو نه استفاده کوله چې هغه مهال د پرچم ډلې او کیڼ لاسو سکتاریستي کړیو ته ګوته نیول کیده . د دولت په د ننه کې پرچمیانو بیا خپلې موخې لرلې چې په امنیتي ارګانونو او دولتي ادارو کې د خپل نفوذ د زیاتولو سربېره د خپلو سیالانو او سیاسي مخالفانو کمزوري کول وو. پرچمیان چې د مسکو له بشپړملاتړ څخه برخمن وو د مسکو د ارادې له مخې خپل فعالیتونه پرمخ وړل او مسکو د پرچمیانو له لارې کولای شول خپله اراده په محمد داود تحمیل کړي او هغه یې د شوروي اتحاد د نفوذ د مخالفو سیاستوالو په ځپلو کې لیدل .د. غوث الدین فایق په وینا پرچمیانو « د خپلو بادارانو سیالان لکه میوندوال او خان محمد مرستیال له ډګره وایستل.» ۵۲/ ۹۴ پدې اړه یو بل افغان لیکوال ورته نظرلري چې« د بیګناه کسانو بندي کول او چانواري د محمد داؤد د پرچمي همکارانو له لوري یو پیل وو ترڅو هغه کسان چې د دوی د کړنلارې په وړاندې خنډ ګرزي او خطرناک یې ګڼل له منځه یوسي.» ۶۷/ ۲۱-۲۲ دا چې محمد داود د انقلاب په دوهمه ورځ د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د جنرال خان محمد مرستیال په اړه خپله پریکړه بیرته اخلي په نوې واکمنۍ کې د هماغه پیل څخه کشمکشونه، اختلافونه او مخامختیا ښیي.د محمدداؤد د واکمنۍ په مهال د یو شمیر ځواکمنو سیاستوالو په زنداني کولو او بیا وژلو کې پرچمیانو ته لدې امله ګوته نیول کیږي چې د دولت په امنیتي او قضایي سیستم یې بشپړ کنټرول درلود چې د وخت د کورنیو چارو د وزارت د تحقیق او د پوځي محکمې هیآت یې څرګندې بیلګې دي :

الف – د کورنیو چارو د وزارت د تحقیق هیآت

«۱-غلام فاروق یعقوبي رئیس، ۲–عبدالصمد ازهر غړی ،۳- نصراله عمرخیل غړی، ۴ - غلام رسول عمرخیل غړی، ۵- باقي (مشهورپه پټک) غړی،۶ -مهرالدین قطره غړی، ۷ – سیدکاظم پرواني غړی.د دغو اوو تنو څخه د سیدکاظم پرواني سازماني اړیکې څرګندې نه وې نور ټول د پرچم د اړخ غړي وو.» ۳۶/۱۸

ب – د پوځي محکمې هیآت

۱ – ډګرجنرال غلام فاروق ریيس

۲ – محمد سرور نورستاني غړی

۳ – نبي عظیمي غړی

۴ – محمد آصف الم غړی

۵ -عبداستار سیدخیلي غړی

۶ – محمد یوسف غړی

۷ – مولاداد غړی. د

پوځي محکمې هیات غړي د رییس پرته نور ټول پرچمیان وو.

د سرطان انقلاب وروسته په افغانستان کې د زبرځواکونو د دا ډول دریځ له امله چې یوه اړخ یو شمیر افغان سیاستوال او سیاسي کړیۍ د نوي رژیم پرضد کودتاګانو او ترهګریزو فعالیتونو ته هڅول او مرسته یې ورکوله او بل په دولت کې خپل چوپړیان د نورو سیاسي ډلو ، ناپیلو او ملتپالو سیاستوالو ځپلو ته هڅول پایله یې په هیواد کې د ټیکاو له منځه تلل کیدل. د دولتي ضد ډلو ټپلو په هڅولو او لمسولو کې د (واشنګټن ، اسلام آباد ، تهران) مثلث په ګډه عمل کاوه.«تهران داود تر فشار لاندې نیولی وو چې شکمن کمونستان لرې کړي.هغه مهال ساواک د رژیم مخالفینو ته د امریکایي وسلو، د ارتباط د وسیلو او تجهیزاتو او غیرپوځي مرستو وسیله وو، دا مرستې مستقیماً د ایران له خوا د افغانستان په غربي سیمو کې ناراضه قبیلوي مشرانو ته چې د ایران د پولې سره یې فعالیت درلود او نورې یې پټې د پاکستان له لارې بنسټپالو ډلو ته ورکول کیدې. د پاکستان څخه د داؤد ناخوښي د پنجشیر په دره کې په پوځي اډو باندې د بریدونو له امله چې د پاکستان لخوا سمبالیدل لوړې کچې ته رسیدلې وه. همدا راز ساواک ، سیا او د پاکستان اطلاعاتي آژانسونو د داؤد د رژیم خلاف د۱۹۷۳ کال د سپتمبر او ډسمبر او د۱۹۷۴ کال د جولای په ناکامه کودتایي هڅو کې ښکیل وو.» ۴۷ / ۱۵-۱۶د ایران له لارې پاکستان ته د وسلو لیږد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان د وخت د صدراعظم ذوالفقار علي بوتو او د امریکې د جمهور رئیس ریچارد نکسن د هغو خبرو څخه جوتیږي چې د۱۹۷۳ کال د سپتمبر په اتلسمه او نولسمه یعني د چنګاښ کودتا دوې میاشتې وروسته په واشنګټن کې درلودلې چې په هغوکې د دواړو دولتونو د بهرنیو چارو وزیرانو(عزیزاحمدخان او کسینجر)هم ګډون کړی وو. دلته به ددې خبرو هغه برخه راوړل شي چې د ایران څخه پاکستان ته د وسلو د لیږد په اړه دي:

کسنجر- سفیرصاحب هلمز(مخکې د سی آی اې رئیس او هغه مهال په ایران کې سفیر) د نوامبر په میاشت کې پاکستان ته درځي . هغه به ستاسو سره (د ایران څخه پاکستان ته) د یو شمیر وسلو د ترانسپورت په هکله خبرې وکړي.

نکسن – څرنګه چې نوموړی د سي آی اې پخوانی رئیس دی په دا ډول مسئلو کې ډیر وارد دی. د جزئیاتو په هکله به سبا خبرې و کړو. تاسې کولی شئ په پاکستان کې زموږ د نوي سفیر ښاغلی بویرد سره آزادانه خبرې وکړئ. هغه غښتلی او سرسخت سړی دی. هغه د هندوستان طرفدارهم نه دی. هغه د منځنې ختیځ څخه معلومات لري. تاسو ته یو سفیر مقرر شوی دی چې زموږ د پالیسی نه خبر دی.
عزیزاحمدخان- آیا موږ کولی شو د ښاغلی هلمز د عملیاتي دندې په اړه خبرې وکړو؟

کسنجر- هو، زه به د یادو شوو معلوماتو په هکله اطلاع ورکړم.

نکسن - هغه یو پوځي صاحب منصب دی او رتبه یې د جنرال ده.

عزیزاحمدخان – هو! هغه مخکې په افغانستان کې وو، پدې دنده د هغه مقررول ښه غوراوی دی.

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d148

د وسله والومخالفینو دولتي ضد فعالیتونو چې ترشا یې لویدیځ او چین ولاړ وو او د مسکو او د هغه د متحد (پرچم) چلند محمد داؤد دې ته اړ کړ چې په خپلو تګلارو نوی نظر واچوي یعني دا چې د ایران او پاکستان سره خپل اختلافونه حل کړي ،د لویدیځ او لویدیځ پلوه عربي هیوادونو سره اړیکي پراخه کړي ، له شوروي اتحاد څخه واټن ونیسي، دولت له کیڼ لاسو او سمونپالو پاک کړي او مترقي ځواکونه وځپي. محمدداود عملآ پدې لار کې ګامونه اوچت کړل. د ایران سره یې د هلمند د اوبو د تړون اسناد مبادله کړل ، پاکستان ته یې سفر وکړ، د پاکستان پلاوی کابل ته راغی او په عربي هیوادونو وګرزید ، د دولت نه یې د کیڼ لاسو پر ایستلو پیل وکړ او د ا، خ، د،ګ د ځېلو په موخه د نوموړي سازمان د کدرونو او غړو په زنداني کولو لاس پوري کړ چې د۱۹۷۶ کال په پای کې یوازې د خلقیانو د سلو تنو څخه زیات کدرونه بندیان وو. پداسې حال کې چې د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا په درشل کې د تولو سمونپالو او کیڼ لاسو لاندې پنځلس تنه سیاسي بندیان وو چې د محمد داود د فرمان له مخې له زندان څخه خوشې شول:

۱ – انجینرعثمان ، مضطرب ،باختري ، داکترعبدالهادي محمودي ، سیدکاظم دادګر (دموکراتیک نوین)

۲ –بحرالدین باعث، ظهورالله ظهوری ،قیام ، محمدصدیق ،رنجبر (سازا)

۳ – دستګیرپنجشیري ، صالح محمدزیری ، فدامحمد خواریکښ (خلق)

۴ – فدامحمد فدایي (د ملت جریدي مدیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امریکا سره د داودخان د نږدې کېدو هڅې لدې ښکاري چې هغه پلان درلود چې د۱۹۷۸ کال په جولای کې واشنګټن ته سفر وکړي .د جمهوري دولت په تګلاره کې د دا ډول بنسټیز بدلون پایله دا شوه چې کینۍ لاسي او سمونپالان هم د نظام په وړاندې ودرېږي. د انقلاب د مشر په تګلاره کې د دا ډول حیرانوونکي بدلون پایلې دومره ژورې وې چې د خلق دموکراتیک ګوند دواړه سیال ډښمن اړخونه(خلق او پرچم) له لسو کلونو انشعاب وروسته سازماني یووالي ته غاړه کېږدي. د جمهوري دولت په تګلاره کې دې ډول بدلون نه یوازې په هیواد کې د ټیکاو او جمهوري دولت د ستنو د ټینګښت لپاره مرسته ونکړه بلکې حالات یې لا نورهم کړکیچن او توپاني کړل.

ځان وژنه که له منځه وړنه ؟

د۱۳۵۲ کال د وږي په ۲۹ د کابل رادیو د ماښام په خبري سرویس کې د جمهوري حکومت دوې ابلاغیې خپرې شوې چې په لومړۍ کې یې د افغانستان په کورنیو چارو کې د پاکستان د حکومت لاسوهنې غندل شوې وې او په دوهمه کې یې داسې راغلي وو:« د څه مودې راهیسې یوې ډلې مرتجعینو د جمهوري نظام ضد او د امنیت د ګډوډولو او د هیواد د انقلابي غورځنګ د له منځه وړلو لپاره غونډې کولې. له نیکه مرغه او په بري سره هغوی د ټولو اسنادو او شواهدو سره ونیول شول. دا خاینان د انقلاب دوستانو په بردبارۍ او حوصلې سره څارل ...، دوی عبارت دي : محمدهاشم میوندوال، د ننګرهار پخوانی والي خان محمد ، متقاعد ډګرجنرال عبدالرزاق او یو شمیر نور تیره پنجشنبه د حکومت په امر ونیول شول.» ۶۸ د دې اعلامیو د خپرېدو لس ورځې وروسته حکومتي رسنیو دا خبر خپور کړ چې میوندوال ځان وژلی دی. په دې اړه په حکومتي رسنیو کې راغلي وو چې میوندوال د کودتا نیت درلود، کودتا افشاء شوه، کودتاچیان ونیول شول او بیله شکنجې یې په کودتا اعتراف وکړ. د میوند وال پلویان او ځینې څېرونکي د کودتا تور یوه دسیسه ګڼي او پدې اند دي چې میوندوال د تحقیقاتو پر مهال د وهلو ټکولو له امله ووژل شو او په ځانګړي توګه پرچمي عبدالصمد ازهر د تحقیق مشر ته ګوته نیسي. د محمد داود پلویان وایي چې کله میوندوال ته د خان محمد مرستیال او وکیل سیف الدین شینواري اعترافونه واورول شول او محمداکرم پیلوټ د میوندوال په شتون کې له کودتا نه پرده پورته کړه په هماغه شپه میوندوال ځان غرغره کړ. د محمد داود ځانپالنې ته په کتو سره چې نه یې مخالف نظر او نه یې داسې ځواکمنه سیاسي څېره زغملی شوای چې دده نه زیات وطن او خلکو ته د چوپړ ویاړ تر لاسه کړي ښایي میوندوال د ده د ارادې له مخې له منځه وړل شوی وي. د میوندوال سربیره یې بیلګې انجینرغلام محمدفرهاد د افغا ن ملت بنسټ اېښودونکی او عبدالملک عبدالرحیم زی دي. فرهاد لومړنی د کابل منتخب ښاروال وو چې په ښاروالۍ کې د ښه مدیریت له امله « سره لدې چې د کابل ښاریانو غوښتل چې انجینرفرهاد دوهم ځل وټاکل شي سردارمحمد داود یې مخنیوی وکړ.» ۶۹/ ۲۹۰ – ۲۹۱ عبدالرحیم زی د مالیې او اقتصاد وزیر چې په خپله محمد داود همدې مقامونو ته رسولی وو او د هیواد د لومړني پنځه کلن اقتصادي پلان جوړوونکی دی.کله چې نوموړی په ۱۹۵۶ کې امریکې ته رسمي سفر وکړ او د امریکا نه یې د زیاتو مرستو ژمنې تر لاسه کړې هیواد ته په راستنیدو سره یې د ژوند پاڼه واوښته او د څه مودې وروسته (د۱۳۳۶ کال د چنګاښ په څوارلسمه) د بې کفایتۍ له امله له دندې ګوښه او نظر بند شو. له دندې څخه د نوموړي د ګوښه کیدو مکتوب ګواکې د پاچا د فرمان له مخې د محمد داود په لاسلیک صادر شوی وو خو په مکتوب کې د فرمان لمبراو نیټې شتون نه درلود. پدې هکله ع۰ شیرعلومي د پاچا د ګارد د تشریفاتو رئیس لیکي :« د مالیې د وزیر په توګه د مرحوم عبدالملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحیم زي نصب د وخت د صدراعظم په نوښت او شخصي پیژندنه صورت نیولی وو. همدارنګه مرحوم یې د سلطنت د مقام د اشارې او هدایت پرته ګوښه کړ.»۷۰ / ۷۲ عبدالرحیم زی د ګوښه کیدو څه موده وروسته زنداني شو. د نوموړي د زنداني کیدو په هکله صدراعظم محمد داود چې د دفاع د وزارت د چارو لارښوونه هم کوله په وزارت کې د غرمې د ډوډۍ د خوړلو پرمهال ویلي وو: « عبدالملک د یوه پردي هیواد په همکارۍ غوښتل په هیواد کې یوه هنګامه جوړه کړي چې مخه یې ونیول شوه. له نیکه مرغه صاحب منصبان او د اردو افراد ورسره همغږي شوي نه وو. تاسو به ډیر ژر د تحقیقاتو پایلې د شته سندونو پربنسټ واورئ چې څه ډول توطئه ترسره کیدله تر څو مملکت تباه کړي. کلونه تیرشول ، عبدالملک خان ۲۱ کاله په زندان کې پاتې شو، نه تحقیقات ترسره شول ، نه محکمه دایره شوه او نه اسناد میدان ته راووتل چې د عبدالملک خیانت ثابت کړي. » ۶۷/ ۴۶ د چنګاښ د کودتا وروسته د بند څخه د عبدالرحیم زي د خوشي کېدو فرمان ورکړل شو خو هغه له زندان څخه پدې نامه ونه ووت چې هغه بېګناه وو. نوموړی د۱۹۷۸کال د ثور انقلاب وروسته د عقرب په پنځلسمه له زندان څخه آزاد شو.

دا ناشوني ده چې د میوندوال د پوځي کودتا واقعیت او یا تور ثابت شي. خو کېدای شي د میوندوال له لوري د کودتا هوډ یا په هغه تور ، د نوموړي د ځانوژنې یا له منځه وړنې په هکله د مختلفو سرچینو او لاسوندونو پر مټ، د هغه مهال حالاتو، د محمد داود تګلارو او د نوموړي د ائتلافي ملګرو نقشو ته په کتنې سره قضاوت وشي. میوندوال د دموکراسۍ د لسیزې له هغو صدراعظمانو څخه دی چې د متوسطې طبقې څخه یې سر را پورته کړ. د ملکیار د معتبرې کورنۍ سره د نوموړي خپلوي د دې لامل شوه چې میوندوال د سلطنت پام ځانته را واړوي ،لوړو مقامونو او حتی صدارت ته یې ورسوي. داسې ویل کیږي چې د پاچا له لوري د صدراعظم په توګه د میوندوال د غوراوي موخه دا هم وه چې د داودخان سره خپلې ترینګلې اړیکې جوړې کړي ځکه چې « میوندوال د محمد داود روزلی نفر وو د محمد داود په لومړي حکومت (۱۹۵۳ ــ ۱۹۶۳) د بهرنیو چارو په وزارت کې د محمدنعیم د حمایې لاندې شخصیت ګڼل کیده.هغه د شوروي اتحاد ، بلغاریا، انګلستان، چکوسلواکیا، پولند اوعراق د سفر وروسته د محمد داود او محمد نعیم سره اوږده مجلسونه لرل. »۱۰/۷۱ کله چې میوندوال په روڼ اندو او په تېره محصلینوکې اعتبار ترلاسه کړ د سلطنتي کورنۍ دښمني یې وګټله او ده هم د صدارت وروسته په پاچا او سلطنت نیوکې پیل کړلې. ښایي علت یې دا وي چې نوموړي د خپل صدارت پر مهال ولیدل چې پاچا او سلطنتي کورنۍ د حکومت په چارو کې لاسوهنه کوله او ده ته یې ستونزې او خنډونه جوړول. میوندوال د صدارت څخه د استعفي وروسته کشککي ته ویلي وو:« حتی د سلطنتي کورنۍ د هغو غړو نومونه چې لا په ورونې کې هم دي په خبرونو کې د صدراعظم د نامه څخه مخکې چې ستر مسئولیتونه او کارونه ترسره کوي ځای ورکول کیږي. » ۳۲ / ۲۲ د میوندوال سره د سلطنتي کورنۍ ځواکمن غړي محمد داود چې د هیواد د زعامت نیولو ته یې تابیا نیوله د پوځي کودتا د چمتووالي پر مهال د پاچا ګل وفادار په وینا دا آوازې خپرولې چې میوندوال کودتا کوي. خو د هماغه مهال واکمن حالت او وروستیو پیښو نه داسې بریښي چې محمد داود غوښتل د خلکو پام میوندوال ته راوګرزوي او په ولس کې دا ذهنیت واکمن کړي چې میوندوال د واک لیوال دی او د خپلې واکمنۍ پر مهال دا ځواکمن سیاستوال د کودتا په تور له سیاسي ډګره وباسي . میوندوال، ډګرجنرال عبدالرزاق او جنرال خان محمد مرستیال د۱۳۵۲ کال د سنبلې په ۲۹زنداني شول او وروسته نور جنرالان ، افسران ، د ولسي جرګې پخواني وکیلان او ملي سوداګر هم ونیول شول او د تلې په اتمه یې اعلان کړل چې میوندوال په زندان کې د نکتایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

، روجايي ، کوټ بند او کمربند په واسطه ځان وژلی دی. د میوندوال له لوري کودتا د لاندې دلیلونو له امله واقعیت نلري .

الف – د میوندوال ځانګړتیاوې

میوندوال ولسواکۍ ته ژمن سیاستوال وو او هغه د پوځي کودتا پایله « ترور، استبداد او اختناق ګڼل. » ښه بېلګه یې د جنرال عبدالقادر څرګندوني دي. د جنرال د خاطراتو په کتاب کې راغلي هغه غوښتل داسې یو سیاسي شخصیت چې ملي او نړیوال شهرت ولري پیدا کړې چې د هغه تر لارښووني لاندې پوځي کودتا وکړي. هغه د میوندوال سره د خپلې لیدنې په اړه د کتاب په ۱۳۳ مخ کې وایي: « ضیاءالدین مې له تولګي والو نه وو ، هغه هم پیلوټ شوی وو، په امریکا کې یې زده کړې کړې وې ، د میوندوال د کلي وو او د میوندوال سره یې اړیکي لرلې. د ضیاءالدین سره میوندوال ته ورغلو، کیناستو او له هغه مو واورېدل. یوازې مې ترې وپوښتل : تاسو چې په هیواد کې مهمې دندې لرلې او ستر کارونه مو تر سره کړي دي د ټولنې د اوسني بن بست څخه د وتلو لپاره مو کوم کارونه په پام کې نیولي دي ؟ میوندوال نرم او آرام وو. داسې یې ښودل چې په افغانستان کې دموکراسۍ رواج ومومي. نوی نسل باید په دموکراسۍ باور پیدا کړي ، سیاسي خوځښتونه سره نږدې شي او سیاسی ځواک جوړ کړي. لومړي ځل مې د میوندوال نه د ښایسته سالارۍ اصطلاح واورېده. ویل یې څوک چې د کار وړتیا ولري باید میدان ته راووزي ،په خپلو دندو کې رښتیني وي ، او د خلکو او وطن په ګټه کار وکړي تر څو افغانستان لدې بن بست څخه ووزي. د میوندوال خبرې مو خوښې نشولې. و مو ویل وروره هغه څه چې موږ په هیواد کې لرو د هغو سره نه جوړیږي.» همدارنګه میوندوال په ۱۳۵۰ کال کې په یوه مجلس کې د کودتا په اړه ویلي وو : « څرنګه چې کودتا یو پوځي ،توطئه آمیز او پټ کار دی ، لدې کبله هغه نشی کولی ولسشموله او وګړنیزه وي. پردې بنسټ هغه د ولس د اکثریت قشر او عامه خبرتیا پرته صورت نیسي ، څه ډول چې د ملت سره اړیکي نلري او خلک د هغې په طرحه او عملي کولو کې ونډه نلري، لدې امله کودتايي رژیم د خلکو نه لرې پاتې کیږي د خلکو ملاتړ نشي ترلاسه کولی ...، که داسې رژیم ښه نیت هم ولري او په یو لړ سطحي او نمایشي کارونو لاس هم پورې کړي د خلکو ملاتړ نشي تر لاسه کولی ځکه چې ملي اتکا نلري ، همیشه متزلزل پاتې کیږي ، دا تزلزل رژیم اړ باسي د خپل پایښت لپاره استبداد ته مخه کړي او هرمخالف نظر د زور او ځواک په واسطه له منځه یوسي. بنآ ویلی شو چې د کودتا پایله ترور، استبداد او اختناق دی . »۷۲

ب- د چنګاښ د کودتا په وړاندې د میوندوال غبرګون

د کودتا پرمهال میوندوال په فرانسه کې وو. د کودتا څخه په خبرېدو سره محمد داود ته د مبارکۍ تلګرام استوي. د دې تلګرام وروسته هیواد ته د تلو په نیت خوځیږي او په عراق کې د افغانستان د سفیرخلیل الله خلیلي کور ته د هغه لیدو ته ورځي. پدې هکله به د خلیلي له مېرمنې واورو: « د چنګاښ په اته ویشتمه پخوانی صدراعظم محمدهاشم میوندوال د استاد خلیلي د احوال اخیستلو په موخه زموږ کور بغداد ته راغلی وو خو دا وخت استاد خلیلي په کابل کې وو. ما د میوندوال نه پوښتنه وکړه آیا تاسې په بغداد کې پاتې کیږئ یا بل کوم هیواد ته ځئ ؟ میوندوال په ځواب کې وویل چې سردار صاحب جمهوریت اعلان کړی دی او دا به مناسب نه وي چې پدې وخت کې د هغه تر څنګ و نه درېږو، دا پر موږ واجب دي چې د خپلو سپین سرو تر څنګ ودرېږو او باید ده ته د خدمت کولو آمادګي اعلان کړو.» ۷۳ « میوندوال د خارج څخه هیواد ته په را ستنیدو سره د کابل په هوايي ډګر کې د محمد داود د جمهوري رژیم څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ملاتړ احساساتي وينا وركړه .د محمدداود او ميوندوال ترمنځ نږدې اړيکې د کينې لاسو چې د محمدداود په رژيم تسلط درلود د اندېښنو سرچينه ګڼل کيده .» ۳۲/ ۶۰ داسې برېښي کله چې ميوندوال هيواد ته راستون شو حالات د خپلې تمې خلاف ويني تر دې چې ځان خوندي هم نه ګڼي. وخت پيدا کوي چې د خپل پخواني دوست او د نوي رژيم د مشر محمد داود سره ووينې او د کتنې په پای کې سردار ته وايي چې غواړي بهر ته ولاړ شي خو سردار ورته وايي « مناسب نه وينم چې تاسو د هيواد نه بهرته سفر وکړئ» د دولت مشرميوندوال ته بهر ته د تللو مشوره ورنکړه ترڅو د وړې په نه ويشتمه پدې نامه چې سردار غوښتی دی د محمدنبي عظيمي له لوري لومړی ارګ ته وړل کيږي او بيا زنداني کيږي .

ج- د کودتا په تور د بنديانو څخه تحقيقا ت

په ولسواکه ټولنو کې چيرې چې قانون واکمن وي ترڅو چې د تحقيقاتو په پايله کې په يوه تورن تور ثابت نشي هغه د خائن ، مرتجع ، وطن پلورونکی او جنايتکار په نامه د رسنيو له لوري نه اعلانيږي او ضمناً مستنطق ته د تور اسناد وړاندې کيږي چې د هغه پربنسټ له تورن څخه تحقيقات ترسره شي. مخکې لدې چې له ميوندوال څخه تحقيقات وشي د هغه د بندي کولو په خبرکې هغه د خاين او مرتجع په نامه اعلانيږي .دا په خپله ښيي چې خاين ميوندوال د ژوند حق نلري . د تحقيق په اړه د ميوندوال د تحقيق د هيئت مشر عبدالصمد اظهر ليکي: «کله مو چې اسناد وغوښتل، عمومي قوماندان قديرخان وويل تاسو تحقيق پيل کړئ اسناد به مو په اختيار کې کيښودل شي، د هغه مهال په ډاروونکي او وحشتناکه فضا کې چې د اسنادو پرته څه ډول تحقيق وشي ټينګار بې معنی وو.»۷۴ په هغه ورځ چې د ميوندوال د زنداني کېدو خبر خپور شو. سيف الرحمن شينواری او حاجی فقير د شورا پخواني وکيلان په همدې ورځ د ننګرهار والي عزيزالله واصفي خپل د فتر ته غوښتي وو چې د ماښام په اتو بجو کابل راډيو دوې اعلاميې خپرې کړې چې مخکې يې يادونه وشوه. دلته څکه د پورتنيو دوو وکيلانو نومونه راوړل شول چې ګواکې د کودتا سند چې د پاکستان سره د کودتا چيانو تړاو ښيي د سيف الرحمن شينواري د کور د بخارۍ د دود کش څخه يوه ورځ وروسته وموندل شو چې په هغه کې نوموړي ته د پاکستان له لوري هدايت ورکړل شوی وو چې خپلو حکومتي ضد کړنو ته دوام ورکړي. والي دواړه وکيلان د مرکز په هدايت راغوښتي وو چې کابل ته يې د ميوندوال سره د اړيکو لرلو له امله واستوي. د راديو څخه د دې ابلاغيو په اوريدو سره والي هغوی ته وايي: «ورونو هغه دليل چې تاسو مې رابللي يئ دا دی چې تاسو يې کابل ته غوښتي ياست، تاسو انديښنه مه کوئ ،ښايي د ميوندوال د همدې مسئلې په اړه ستاسو څخه معلومات واخلي او ډير ژر خپلو کورونو ته راستانه شئ ، دواړه جګ شول او د موټر په واسطه يې کابل ته حرکت وکړ.» ۷۲ که دې وکيلانو د کودتاچيانو سره اړيکي لرلی تښتيدلی به وای نه دا چې په خپله کابل ته لاړ شي . که چيرې ومنل شي چې د کودتا په هکله اصلي سند دا ليک دی داسې يو خطرناک سند د سليم عقل خاوند له لوستلو وروسته له منځه وړي نه دا چې هغه په خپل کور کې وساتي او بل دا چې ددې ليک د ساتلو اړتيا څه وه؟ بيله شکه دا ليک د کوم چارواکي په دستور   د نوموړي د کور د بخارۍ په دودکش کې اېښودل شوی دی .د سيف الرحمن په کور کې د ليک د ايښودلو په اړه داود ملکيار د وخت د سرحدونو د وزير پاچا ګل وفادار له قوله په يوه ليکنه کې يادونه کړې ده چې دوو تنو ځوانانو دا ليک د کورنيو چارو د وزير فيض محمد په دستور ايښی وو. خو وفادار د دې کسانو په هکله نور معلومات نه ورکوي. محمود سوما د خلقي واکمنی د لومړوزده کړو وزير د ليک اېښودونکی ببرک شينواری معرفي کوي . هغه وايي:« کله چې د خلقيانو مشر تره کی د ببرک لدې سپک کار څخه خبر شو د ګوند څخه د هغه د شړلو دستور ورکړ او هغه له ګوند څخه وشړل شو. د ثورانقلاب له برې لنډه موده وروسته امين

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د خلقي ځوانانو د سازمان د مشر په توګه مقرر کړ او د ګوند د غړي په توګه هم معرفي شو.» د امین له لوري نه یوازې له ګوند څخه شړل شوی ببرک شینواری د ګوندي په توګه ومنل شو او په لوړ مقام مقرر شو بلکې عارف عالمیار هم چې د ګوند څخه شړل شوی وو نه یوازې د ګوندي په توګه معرفي شو بلکې د کابل ښار د نهمې ګوندي ناحیې د منشي او د ترانسپورت په وزارت کې د رییس په توګه مقرر شو . یو خلقي کدر لیکوال ته وویل کله چې ما د امین له لوري ګوند ته د شینواري د منلو اړوند مسآله د زیري سره طرحه کړله او د امین دا کار مې انتقاد کړ هغه را ته وویل چې شینواری هم انقلابي دی او ته هم انقلابي یې انقلابیونو ته ښایي چې د انقلاب څخه دفاع وکړي . د میوندوال څخه شوي تحقیقات رسنیو خپاره کړل په یوه ځواب کې یې راغلي وو چې جمهور رئیس ده ته هدایت ورکړی وو چې انتظار وباسي او ده ته دنده ورکول کیږي. میوندوال دا هم وایي د دې پرځای چې د رژیم د راپرزولو په لټه کې وي د جمهور رئیس د اوامرو انتظار ایست ترڅو د محمدداود له رژیم سره همکاري وکړي. د خان محمدمرستیال د اعترافونو په یوه برخه کې داسې راغلي دي: « د میوندوال سره مې د هغه په کور دریمه کارته کې ولیدل او د خپل پلان په هکله مې ورته وویل. » پدې هکله مستنطقی دې ته متوجه نه دی یا خبر نه درلود چې د۱۹۷۱ کال نه وروسته میوندوال په دریمه کارته کې نه بلکې په نوي ښار کې ژوند کاوه . دا بیا د دې ښکارندوی دی چې مرستیال د چنګاښ کودتا وروسته د میوندوال کور ته ندی ورغلی.دا ځکه چې مرستیال د میوندوال د دوو کلونو مخکې کور پته مستنطق ته ویلې ده چې د کودتا په اړه نه بلکې د نورو مسآلو په اړه څه ویلي دي او لدې کتنې وروسته یې میوندوال نه دی لیدلی . که د کودتا په اړه مرستیال اعتراف کړی وي هغه هم د شکنجو له امله دی . د شکنجو پرمټ د اعتراف په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق لیکي :« د کورنیو چارو وزیر(فیض محمد) وویل: ولې ځواب نه لیکې ؟ ومې ویل ، زه څه ووایم چې کودتا مې کوله ؟ پداسې حال کې چې نه مې کودتا کوله او نه هم د کودتا خبره وه. دا یوه دسیسه ده چې ماته جوړه شوې ده.ویې ویل : که په خپله رضا یې ووایې ښه ده که نه په زور به ستا څخه اعتراف واخلو...، هغه د شکنجو وروسته اړکیږي اعتراف وکړي او لیکي : نه غواړم بې آبه شم ، مرګ د دې ژوند څخه ښه دی .پدې ډول څه شی مو چې نه وو کړي ، پرهغو مې اعتراف وکړ...»
۷۵

د یورتنیو څرګندونو پربنسټ دې پایلې ته رسیږو چې په میوندوال او د هغه سره په نیول شوو کسانو د کودتا تور یوه دسیسه وه . په هرصورت د میوندوال په شمول ټولټال ۴۲ تنه جنرالان ، افسران، د شورا پخواني وکیلان او ملي سوداګر زنداني شول چې شپږ تنه یې اعدام او نور د حبس په مختلفو کلونو محکوم شول او چانواري شوي کسان ټول پښتانه وو . میوندوال د اسلام په اړه بشپړه پوهه درلودله او دی معتقد مسلمان وو او پوهېده چې ځانوژنه په اسلام کې جواز نلري. سربېره پردې د غوث الدین فایق له قوله چې یوه ورځ مخکې یې میوندوال د دهمزنګ په زندان کې لیدلی لیکي چې هغه په ملي جاموکې وو. همداراز ډګرجنرال عبدالرزاق خان ته په زندان کې یوه صاحب منصب ویلي چې میوندوال د تحقیق پر مهال ووژل شو او ملي جامې یې اغوستي وې. دا هم په زندان کې معمول دي چې له بندي څخه اضافي شیان اخستل کیږي نو څرنګه د میوندوال سره دریشي، کمربند او حتی کوټ بند شتون درلود ، ځکه د هغه د ځانوژنې په اړه ویل شوي وو چې هغه په کمربند، نکتایي، روجایي او کوټ بند ځان را ځړولی وو. که دا ومنل شي چې له میوندوال سره دریشي او کوټ بند وو دا نو زندان نه بلکې میلمستون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معکوسې پایلې

د سلطنت په نسکوریدو سره د دموکراسی د لسیزې مطرح سیاسي سازمانونو(پرچم، خلق، شعله جاوید، ځوان مسلمانان ، مساوات) د نویو حالاتو سره خپلې تګلارې او سیاسي فعالیتونه عیار کړل. د پورتنیو شپږو ډلو څخه یوازې پرچم د جمهوري دولت برخه وه . په نظام کې د نوموړي سازمان امکانات د دولت له مشر څخه هم غوره وو. ځکه پرچمیانو د څه کم اتو کلونو سیاسي مبارزې تجربه لرله . محمد داود نه سیاسي ګوند درلود او نه یې غښتلی کاري ټیم او په خپله هم د زیات عمر له کبله اړینې فزیکي او ذهني وړتیاوې نه لرلې. په جمهوري دولت کې د پرچم دې برلاسی دې ته لار هواروله چې محمد داود تجرید او د خپلو سیاسي سیالانو د کمزورولو په موخه پوره ګټه پورته کړي.پرچمیانوخپلې هڅې پدې راګرزولې وې چې د هرڅه د مخه داودخان د خپلو پخوانیو دوستانو او همدارنګه سیاسي مطرح څیرو څخه چې له نوي رژیم سره د همکارۍ لیوال وو تجرید اوهغوی له ډګره وباسي. د دې کارڅخه یې موخه دا وه چې محمد داود په پرچم ډډه ولګوي.کشککي د دموکراسۍ د لسیزې د وروستي حکومت د کابینې غړی لیکي: «هغوی(پرچمیانو) هیڅکله ما ته موقع رانکړه ترڅو محمدداود ووینم.سره لدې چې په ۱۹۷۷کې د هغه د یاورانو څخه یوه راته څو ځلې ټلفون وکړ چې انتظار وباسم او ماته به احوال راکړي چې هغه ووینم. » ۱۰۷/۳۲ پدې هکله چې نورمحمدتره کی هم بریالی نشو محمد داود ووینی هغه به د صالح محمدزیري څخه ولولو چې د مرکزي کمیټې د یوې غوندې په اړه د تره کي له قوله راوړي : « په هرځای کې مو پرچمیان مخه نیسي. زه عبدالحلیم ارګ ته بوتلم او هلته یې له چا سره خبرې وکړې او زه یې په ښه توګه ارګ ته د ننه کړم . یو عسکرهم را سره ولاړ او زه یې کومې شعبې ته بوتلم ، هلته د علومي په نامه یوه صاحب منصب ته وروستلم ، هغه عسکر ولاړ ما علومي ته وویل چې زه غواړم د جمهوریت له مشر سره وګورم ، نوم مې نورمحمدتره کی دی. هغه وویل زه تا پیژنم ، ته کښینه زه به احوال ورکړم. علومي بیرته راغی ویل یې د جواب انتظار وباسم. ما ورته وویل سمه ده ، په څو ساعتو مې انتظار ویستی.په پای کې همدغه علومي راغی ویل ، ملي رهبر ستا سره نه ګوري او ستا څخه نفرت لري. ما هم هیڅ ونه ویل او راووتم . ملګري ډیر خوابدي سول چې داودخان څرنګه غوښتل له تره کي صاحب سره وګوري او بیا یې داسې کار وکړ. یوه ملګري وویل ښایي چې داودخان به غوښتل خو پرچمیانو یې لار بنده کړې ده. بل ویل، ښایي پخپله پرچمیانو زموږ د تحقیرولو لپاره دغه ټوله نقشه جوړه کړې وي. خو تره کي ویل چې دواړه امکانه موجود دي ځکه چې د علومي چلند هم دوستانه نه، بلکې تحقیرآمیزه و. » ۳۳۸/۴۰ (علومي د چنګاښ د انقلاب وروسته په ګارد کې د اپراسیون یا د حرکاتو مدیر وو) . همدارنګه ډګرجنرال عبدالرزاق د داود خان له دوستانو څخه چې د کودتا وروسته جمهور رییس هغه ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د هوایي او مدافعه هوایي قواوو د نیمګړتیاوو او سمونونو په اړه رپوټ جوړ کړي اوغوښتل یې محمد داود ووینې خو د لیدنې فرصت یې نه وو ورکړی لیکي :« وپوهېدم چې محمد داودخان یې داسې محاصره کړی دی هغه کسان چې غواړي هغه ووینې نه یې شي لیدلای. لدې نېټې وروسته معلوم شول چې داودخان د دې خلکو تر کنترول لاندې دی.» ۷۵ د کودتا وروسته شعله یان، سکتاریستان او اسلامپال د نوي نظام په وړاندې ودرېدل، د دولت دښمني یې وګټله او اړشول د ځمکې لاندې پټو فعالیتونو ته مخه کړي. خو د جمهوري نظام چلوونکو د محمدهاشم میوندوال په مشرۍ د مساوات ډله او اسلامي غورځنګ د نورو په پرتله نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. لدې کبله یې د هغوی د ځپلو هڅې پیل کړې. واکمنانو داسې انګیرل چې میوندوال په نړیواله کچه یو پیژندل شوی سیاسي شخصیت دی او ملګري یې هم اکثرآ پخواني لوړ رتبه مامووران وو او کولی شي د سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اپوزیسیون د یوه غښتلي لیډر په درېځ کې سر را اوچت کړي. همدارنګه اسلامي غورځنګ ورته ځانګړتیاوې لرلې او سربېره پردې د اسلام تر سیورې لاندې کولی شي دودیزه مسلمان هېوادوال د واکمنۍ په وړاندې راوپاروي. له بله پلوه د انګرېزانو څخه د خپلواکۍ د ترلاسه کولو وروسته د مدرنیتې په وړاندې د دین او مذهب څخه ناوړه ګټه پورته شوې ده او د جمهوري دولت مؤتلفینو (داود- پرچم) پردې اساس اسلامي غورځنګ او روحانیون نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. په میوندوال دا تور هم وو چې هغه د سي آی اې سره اړیکې لري او د نړیوال اسلامي نهضت ترشا هم لویدیځ او په سرکې متحده ایالتونه ولاړ وو. خلقیانو د جمهوریت ټینګښت یو مثبت بدلون ګڼلو او د محمدداود افکارو ته په کتو سره چې د هیواد د پرمختګ لیوال او د ښي لاسو او په تیره د ارتجاعي روحانیت دښمن دی د جمهوري نظام د ملاتړ سربېره د مخالفینو د توطئو په خنثی کولو کې مرسته ورسره کوله چې د اسلم وطنجار له خوا د توپچی د قوماندان جنرال میراحمدشاه د توطئې په اړه حکومت په جریان کې اچول یې څرګنده بیلګه ده. د جمهوریت په وړاندې د خلقیانو دا ډول دریځ هغوی د نوې واکمنۍ له فشار او ګوزار څخه وساتل او په سړه سینه یې د خپلو لیکو د پیاوړتیا لپاره هلې ځلې کولې. له بله پلوه د خلقیانو غوڅ اکثریت د متوسطې او ټیټې طبقو استازي وو چې واکمنۍ د دوی دا رنګه تولنیز دریځ او شونتیاوې دولت ته خطرناک نه ګڼل. لکه څرنګه چې سلطانعلي کشتمند پدې اړه لیکي :« د خلقیانو اړخ د پراخو سیاسي فعالیتونو د پرمخ وړلو لپاره نه تصمیم درلود او نه شونتیاوې ...» ۱۸۰/۳۹ البته د کشتمند ددې ادعا په هکله چې خلقیانو د سیاسي فعالیتونو د پرمخ وړلو لپاره تصمیم نه درلود دا پوښتنه پیدا کیږي نو خلقیانو د څه لپاره سیاسی فعالیت درلود خو د شونتیااو خبره یې د پرچم په پرتله سمه ده .بل لامل چې داودخان له خلقیانو څخه نه ډاربده د دې ډلې سیاسي او ایدیولوژیکي باورونه وو چې د شوروي اتحاد له تګلارو څخه په ملاتړ څرګنېدل. محمد داود هم د شوروي اتحاد سره خورا نږدې اړیکې لرلې. لدې امله جمهوررییس د خلقیانو څخه کوم ګواښ نه احساساوه او د خلقیانو د ځپلو هوډ یې نه در لود.

د پورتنیو څرګندونو په پام کې نیولوسره او د جمهوري دولت د لومړۍ نیمایي بهیرونو او پیښو هم وښودل چې دولت د میوندوال ډله او اسلامي غورځنګ وځپل. البته د میوندوال پلویانو د خپل مشر د وژلو وروسته د سیاسي فعالیت څخه لاس واخېست. خلقیان چې د واکمنۍ له فشار خوندي وو د خپلو لیکو د پیاوړتیا لپاره اړینه ګټه پورته کړه. د کودتا وروسته چې د هیواد سیاسي او امنیتي وضعیت کړکیچن وو او انقلابي دولت د خپلو ژمنو کوچنۍ برخه هم ترسره نکړه .خلقیانو د اعلامیو په خپرولو سره د واکمنۍ په تګلارو نیوکې کولې او خپل وړاندیزونه یې واکمنۍ ته وړاندې کول. د سیاسي او امنیتي وضعیت په خرابېرتیا کې یې محمدداود، پرچمیان او مخالفین ملامتول او خپل دریځ یې چې نه په دولت کې دی او نه یې د دولت خلاف دریځ نیولی دی یوازیني معقول دریځ او د افغانستان د لوړو ګټو سره برابر ګاڼه . د خلقیانو دا ډول دریځ په روڼ اندو کې د هغه اعتبار او نفوذ ته ګټور تمام شو او په کمي لحاظ یې لیکې خورا پیاوړې شوې. پرچم چې په جمهوریت کې د واک په ګډۍ ډېره لګولې وه د محمد داود پر مټ د خلقیانو پرته خپل نور سیالان ښه وځپل .بې ویلو ښکاره ده چې د هرې واکمنۍ لومړني او کلیدي مسؤلیتونه په هېواد کې د ټیکاو او امنیت ټینګښت او ولس ته د خدمتونو وړاندې کول دي. جمهوري دولت په همدې چاره او همدا رنګه په خپلو ژمنو کې پاتې راغی .د سمونونو او اصلاحاتو په اړه دومره ویل پکار دي چې دا سمونونه او اصلاحات یوازې په ویناوو کې خلاصه کېدل او په عمل کې یې څرک نه لګیده. په ادارو کې فساد د پاچا د زمانې په شان ادامه ومونده.دې حالت په لوستي قشر کې هم د محمد داود او هم د هغه مؤتلف (پرچم) اعتبار ته زیان ورساوه. د محمد داود سره د پرچم د ائتلاف موخه دا وه چې پدې پړاو کې ځان غښتلی، خپل سیالان او په هغو کې خلقیان کمزوري کړي او د یوه پیاوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازمان په توګه د افغانستان د سياسي ډګر په يوازيني لوبغاړي واوړي معکوسي پايلې لرلې چې هغه د پرچم د فرکسيون کمزوري او خلقيانو غښتلتيا وه . همداراز د محمد داود د واکمنۍ د دويمې نيمايي تګلاره چې د کيڼ اړخو او په تيره د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند له ډګره ايستل ، لويديځ ته ځان نږدې کول او پدې توګه په واک کې پاتې کيدل وو هم معکوسي پايلې لرلې ځکه هغه د۱۹۷۸ کال د اپريل په پنځمه د ګوند ځينې مشران توقيف او غوښتل يې چې هغوی اعدام کړي او پدې ډول يوازېنۍ قوي سازمان چې د واکمنۍ بديل وو هم له لوبې وباسي خو د ګوند د خلقي اړخ د پوځي پاڅون له امله جمهوري نظام نسکور او د ا، خ ، د، ګ واک ترلاسه کړ.

اختيار که اجبار ؟

د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د دولتي چارو د لارښووني ځرنګوالي ته په کتو سره هغه په دوو پړاوونو ويشلی شو. لومړی پړاو چې پاچا د ممثل او سمبول حيثيت درلود واک د صدراعظمانو (هاشم خان ، شاه محمود خان او داود خان) سره وو او دوهم پړاو د دموکراسۍ لسيزه ده چې پاچا عملاً واک په خپلو منګولو کې ونيو او د رښتيني ټولواک له دريځ څخه برخمن شو. البته چې څلويښت کاله د هيواد بهرنۍ پاليسي په بشپړ ډول د سلطنتي کورنۍ او د حکومت امنيتي بنسټونه د واکمني کورنۍ او محمدزيو له لوري يرغمل شوي وو. په بهرينو هيوادونو او په ځانګړې توګه په ځواکمنو هيوادونو لکه متحده ايالتونو، انګلستان، فرانسه ، آلمان او شوروي اتحاد کې سفيران او زياتره ډپلوماتان د دې کورنۍ غړي وو. خود دې کورنۍ د ټنبلۍ له امله پدې څلويښتو کلونو کې افغانستان د يوه زراعتي هيواد په توګه حتی د دې جوګه نشو د کورنيو کرنيزو توليداتو له مخې پخپله ځان متکي شي بلکې د خوراکي توکو زياته برخه له بهر نه هيواد ته راوړل کيدله. بېوزلي ، بېسوادي او بېکاري د ټولنې د ځانګړتيا وه او خلک د بيساره ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګريوان وو. دې ډول حالت په ټولنه کې داسې ذهنيت واکمن کړی وو چې ګواکې سلطنت د هيواد د پرمختګ د خنډ لامل دی او که شاهي نظام په جمهوريت واوړي هېواد به ګل ګلزار شي . همدا دليل وو چې روڼ اندو د جمهوري نظام څخه هرکلی وکړ. د کودتا په پايله کې د رازيږيدلي جمهوريت په مشرۍ کې بيا هم د سلطنتي کورنۍ غړی ولاړ وو. داود پلوی جنرال زکريا ابوي هغه«سرټمبه ، کينه کښ، ځانغوښتونکی سردار چې د تيريدنې او جوړجاړي نه بې خبره وو » معرفي کوي. د يوه دولتي زعيم د دا ډول ځانګړتياوو منطقي پايله د استبدادي نظام ټينګيدل دي. د محمد داود د ځانغوښتنې ، استبداد او سرټمبه ګې ښه بيلګه د ډګرجنرال غلام فاروق، د دموکراسۍ په لسيزه کې د پوځ لوی درستيز د مشر زوی صديق فاروق لاندې څرګندونې دي چې د محکمې د رئيس په توګه د خپل پلار د مقرريدو په اړه د خپلې مور له قوله وايي : « يو ماښام ډګرجنرال غلام فاروق خان چې د شهيد داودخان ليدو ته ورغلی وو د معمول خلاف ډير پريشان او ډير ژر کور ته راغی، ډګر جنرال غلام فاروق د معمول خلاف د کورنۍ غړو ته وويل چې ده د شهيد داودخان امر نه دی منلی او په قهر د ده نه راوتلی دی. پلار يې مور ته ويلي وو چې کالي او درمل يې چمتو کړي ځکه د داودخان له قهر اوغرور څخه چې خبر دی او هغه رويه چې ده نن کړې ، د نوموړي له امر نه يې سرغړونه کړې ده ،په قهراو بيله خدای په امانۍ د داودخان نه راوتلی دی حتماً نن شپه بندي کيږي. مور يې د فاروق خان نه پوښتلي دي چې د داودخان کوم امر يې ندی منلی په ځواب کې يې ويلي وو چې ده ته امر شوی وو چې د پوځي محکمې رئيس شي چې د ميونډوال او يو شمير نورو تورنو جنرالانو او صاحب منصبانو د پوځي محکمې رياست په غاړه واخلي. ده شهيد داودخان ته ويلي چې اکثراً دا جنرالان د ده نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستان دي چې کلونه يې ورسره ملګرتيا لرله او دا کار ورته نامکنه دی چې هغوی محاکمه کړي...، هماغه شپه د لسو بجو وروسته بيا ټلفون راغی او پيغام ورکړ شو چې رهبر امر کړی دی چې ډګرجنرال همدا اوس عاجل ملاقات ته ورشي . ډګرجنرال د کورنۍ سره مخه ښه وکړه او په بيړه د داودخان ليدو ته ورغی. هغه د عسکري کاليو او خولۍ سره خو د نکتايي پرته د داودخان ليدو ته ورغی. د داودخان ياور ضياء مجيد خپله نکتايي ورکړې وه ترڅو په منظمه عسکري دريشی کې د داودخان دفتر ته ورننوزي. د دې ليدنې وروسته غلام فاروق خان د پوځي محکمي رياست منلی وو.» ۷۶ دلته ليدل کيږي چې پخوانی لوی درستيز د زندان له ويرې اړ کيږي داسې مقام ومني چې نه يې مسلک وو، نه يې د هغې تجربه لرله او مهمه دا چې نه يې غوښتل دا دنده ومنې . د فاروق خان په خبرو کې د پام وړخبره داده چا چې د محمد داود امر او حتی وړانديز نه دی منلی ځای يې زندان دی. لدې امله د محمد داود ځينې پلويان هغه باکفايته ډيکتاتور ګڼي. ښه سارى يې په ډګرجنرال فاروق خان د پوځي محکمي د رياست منل دي چې د خپلو پخوانيو ملګرو او دوستانو د غرغرې فرمانونه لاسليک کړي. فايق د خپل کتاب په ۱۵۷ مخ کې د دواد خان په اړه ليکي چې «د سردار محمد داود خان له هيبته د وزيرانو په مجلس کې چا ټوخی نشو کولی.» د داودخان د دې ځانګړتياوو پايله دا شوې وه چې د جمهوريت په نامه د هغه فردي استبدادي واکمنې ټينګه شي چې مناسب نوم يې د افغانستان جمهوري شاهي دولت دی. « داود خپل شاهي ضمايم نه سول پريښودلای ، او سره لدې چې ځان د افغانستان د جمهوريت ولسمشر او صدراعظم ، اعلان کړ خو عمل يې د يو پاچا غوندې وو او ډير ژر يې د شاهي ولسمشر لقب وګټی.» ۳ / ۱۹۳ – ۱۹۴ هغه سياستوال بريالی دی چې همکاران او سياسي مخالفان يې د ستونزو او سياسي مسئلو په هکله ورسره دوستانه خبرې اترې او مشاجرې وکړی شي او د تيريدنې او جوړجاړي هنر يې زده وي . پربله خوا په سياست څه چې په عادي مناسباتو کې سرتمبه ګي ، کينه او ځانغوښتنه ځای نلري . د جمهوريت مؤسس د مخالف نظر د نه زغملو له امله د سياسي مخالفينو د ځپلو تګلاره غوره کړه. څرنګه چې هر عمل عکس العمل لري همدا لامل وو چې د نوي نظام په وړاندې د کودتاګانو او مخالفتونو لړۍ پيل شوه چې منطقي پايله يې د امنيت خرپړکيدل، د سياسي ټيکاو له منځه تلل او د ترور او اختناق واکمنيدل وو. په بهرنې سياست کې د ناپيليتوب له دوديزه سياست څخه ډډه ، د شوروي اتحاد په غيږ کې غورزيدل او د ګاونډيانو خلاف دريځ نيول لويديځ ، چين ، پاکستان او ايران انديښمن او و يې هڅول چې د نظام په وړاندې بنسټپالې کيڼ لاسې او مذهبي ډلې ولمسوي او نوي نظام ته ستونزې جوړې کړي. د نظام مخالفان چې اسلامي غورځنګ ، چين پلوه کيڼ اړخي او سکتاريستي ډلې وي پاکستان ته په پناه وړلو سره هلته ورته پوځي ترينګ ورکړل شو او افغانستان ته يې د ورانکاريو لپاره راوليږلې. البته هغه مهال د ايران شاهنشاهي رژيم هم د نظام د مخالفينو سره همغږي ښودله او هغوی ته يې وسلې برابرولې. د ايران د شاهنشاه انديښنه او ويره لدې څخه وه که جمهوري نظام خپلې ژمنې چې د هيواد آبادي او د ولس سوکالي پکې ليدل کيده پلې کړي او افغانستان پرمختګ وکړي د ايران خلک به هم د شاهنشاه په وړاندې ودريږي. د افغانستان د حکومتونو په وړاندې ډير لږ د ايران د لاسوهنو په اړه ويل شوي او ويل کيږي پداسې حال کې چې ايران د پاکستان په شان تل د افغانستان په وړاندې دښمنانه رول لوبولی دی. هغه مهال افغانستان ته د ستونزو په جوړولو کې د ايران رول ځکه زيات وو چې د ايران شاهنشاهی دولت په سيمه کې د امريکې د ژاندارم حيثيت درلود. حتی واشنګټن د تهران له لارې اسلام آباد ته پيسې او وسلې ورکولې چې د افغانستان په وړاندې د جمهوريت مخالفان ترينګ کړي . جمهوري دولت هغه مهال اړ شو په خپلو تګلارو بيا کتنه وکړي چې د۱۹۷۵ کال د جولای په ۲۸ د انقلاب د دوهمې کليزې په دريمه په کابل کې بريښنا پرې شوه او د هيواد په ځينو سيمو لغمان، لوګر، ننګرهار،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدخشان او پنجشیر کې د اړودوړو هڅې وشوې. وروسته لدې پېښو محمد داود چاره پدې کې ولیدله چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او د هغه د غوښتنو سره سم خپل سیاستونه عیار کړي. د لویدیځ عمده غوښتنې دا وې :

- د کيڼ لاسو او په ځانګړې توګه د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند ځپل.

– د پاکستان او ایران سره د اختلاف وړ ستونزو حل او د پښتونستان له داعیې څخه تیریدل.

– د شوروي اتحاد او لویدیځ سره په مناسباتو بیا کتنه.

محمد داود بیله دې چې په خپلو تګلارو کې د دا ډول بنسټیزبدلون پایلو ته پام را وګرزوي عملی ګامونه اوچت کړل. دا مهال دي چې سردار یو ځل بیا په یوه ناڅرګنده لار روان شو. لومړی ځل یې د کودتا ناڅرګنده او د شوروي اتحاد په غېږ کې د لویدو لار ونیوله پایله یې دا شوه چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او دا ځل یې د لویدیځ غوښتنو ته لبیک ووایه چې پایلې یې ناتار زیږونکې شوې. د محمدداود دا ډول سیاستونه بیا هم د نوموړي د شخصیت سره تړاو لري چې هغه د واک تږی او د زعامت لیوال وو. د کودتا له لارې یې غوښتل واک ته ورسیږي او په خپل کورني او بهرني سیاست کې یې د بدلون له امله هیله لرله چې د لویدیځ ملاتړاو مرستې به تر لاسه کړي او ضمناً به لویدیځ د جمهوري نظام مخالفین چې رژیم ته ستونزې جوړولې وهڅوي له مخالفته لاس واخلي او پدې توګه په واک کې پاتې شي. خو د لویدیځ اصلي موخه د محمد داود ورکه او د هیواد د مترقي غورځنګ بشپړه له منځه وړل وو. لویدیځ پوهیده چې ناسیونالست محمد داود د ستر افغانستان خوبونهویني چې لویدیځ ته دا ډول افغان سیاستوال د منلو وړ نه وو. خو محمد داود د لویدیځ دا لوبه درک نکړه چې غواړي هم دی او هم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند چې د ده بدیل وو له منځه یوسي او د خپلو نوکرانو واک ته رسولو لپاره شرایط چمتو کړي. لکه څرنګه چې داودخان د خلقیانو د وسلوال پاڅون په پایله کې له واکه ګوښه کړل شو واکمن ذهنیت دا وو چې دا د مسکو نقشه وه چې خلقیان یې وهڅول او مرسته یې ور سره وکړله د داودخان خلاف کودتا وکړي . دا ډول ذهنیت بشپړ ناسم دی ځکه چې د افغانستان د هغه مهال له حالاتو او سیاسي بهیرونو څخه باخبره څېړونکي مسکو ته نه بلکې واشنګتن ته ګوته نیسي چې د داودخان قبر یې ورته وکېندلو . یو له دغو کسانو څخه امریکایي افغانستان پېژندونکی سلیک اس هاریسون دی چې د۱۹۷۹ کال د می میاشتې په ۳۱ د واشنګتن پوست په ورځپانه کې یوه مقاله خپره کړې او په دې اند دی چې دا د ایران شاه وو، نه برېژنف چې د افغانستان د پېښو ځنځیر یې د محمد داود ترنسکوروېدو پورې کش کړ. د هغه په وینا د محمد داود سفر ایران ته او د ایران سره د استخباراتي همکاریو هوکړه ،د کيڼ لاسو اخراج له دولت څخه، د شوروي څخه لېرې والی، هغه څه وو چې د محمد داود نسکورولو ته یې لار هواره کړله. د چنګاښ د کودتا متفکر مغز حسن شرق هم ورته لیدلوری لري. لویدیځ پلوه اسلامي دولتونو محمد داود ته د پریمانه مرستو ژمنې وکړي خو د مرستو څرک یې نه لګیده . د بېلګې په توګه یوازې ایران افغانستان ته د دوو میلیاردو ډالرو د ورکولو ټټر وډبولو. د ایران د مرستوپه هکله « جعفرنادم د ایران د بهرنیوچارو په وزارت کې دریم مقام د فشار خبره کوي چې ساواک د داود د رژیم په اړه په کاراچولو .هغه وویل چې د کابل رژیم ته خپلې مرستې پدې شرط کوي چې خلق او پرچم وځپي او د هغې سربیره د افغانستان له مقاماتو نه یې ژمنه اخیستې وه چې د پاکستان سره به د سولې لوزنامه لاسلیکوي او پدې لار کې به د پاکستان د پښتنو او بلوڅو ښورښیانو څخه هر ډول ملاتړ ختموي. » ۴۷/ ۲۰ دلته لیدل کیږي چې په سیمه کې د امریکې د ژاندارم ، ایران موخه په هیواد کې د کړکیچ ایجادول

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ترڅو ددې کړکيچ څخه ناوړه ګټه پورته کړي. البته «د ايرانيانو اساسي وړانديز چې د هلمند د اوبو د قرارداد په مقابل کې به د اورګاډي پټلی جوړوي هم عملي نسو...،ايران د ۱۹۷۴کال په اکتوبر کې د اورګاډي د پروژې او څو نورو پروژو لپاره افغانستان ته د لس ميليونه ډالرو وعده ورکړه ، سعودي عربستان هم د بېله سوده ۵۵ ميليونو ډالرو پور وړانديز وکړ، عراق د لس ميليونو ډالرو پور او ۲ ميليونو ډالرو بسپنې تخصيص ورکړ، کويټ او د خليج نورو دولتونو هم د کټ مټ مرستو اشارې وکړې خو ايران د هلمند د اوبو د تړون تر تصويبېدو وروسته اعلان وکړ، چې خپلې بهرنی مرستې کموي او د دوی سره افغاني لوري د جامعو خبرو اترو سره سره ايران په ۱۹۷۷ کې پخپله ژمنه کې پاتې راغی. » ۳/ ۲۰۴- ۲۰۵ لدې څخه ښکاري د ايران شاهي دولت چې د نورو په پرتله د زياتو مرستو ژمنه کړې وه خپلو ژمنو ته شا کړه. له پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله راوزي چې د محمدداود په تګلاره کې دا ډول بنسټيز اوښتون ، اختياري نه بلکې اجباري وو. هغه فکر کاوه چې پدې کار سره به وتوانيږي خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي خو پايلې يې د ده د تمې خلاف معکوسې راوختلې.

د ستر لاربنود د تجريد او انزوا پړاو

ډېری داودخان د هيواد د پرمختګ ليوال، پرهېزګار ، ځانغوښتونکی، ديکتاتور او د واک تږی ګڼي. د نوموړي دې ځانګړتياوو ته په کتوسره د هغه پلويان «محمد داود خيرغوښتونکي مستبد، زړه سواندی او باکفايته ډيکتاتور» بولي . د محمد داود د ارادتمندانو له لوري د هغه دا ډول انځور اېستل چې يو متضاد ترکيب دی په يوه ځانګړي شخصيت کې منطقي نه ښکاري. کله چې د محمدداود د حکومت پرمهال هغه مخکښ روڼ اندي او سياستوال چې د ولسواکۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنيز عدالت د ټينګښت او د هيواد د آبادۍ په موخه مبارزه کوله بندي او شکنجه کول او وژل په کوم منطق سره داسې يوه واکمن ته خيرغوښتونکی او زړه سواندی ديکتاتور وويل شي. زړه سواندي او ځورونه ، خيرغوښتنه او وژنه متضادې پديدې دي. البته د نوموړي د ځانګړتياوو سره د باکفايته ديکتاتور لقب بشپړ سر خوري ځکه چې ټول ديکتاتوران باکفايته دي. ديکتاتوران د خپلو نقشو د پلي کولو په خاطر له هرډول روا اوناروا لاروچارو څخه که د سلګونو او زرګونو انسانانو ککرې پکې ماتيږي ، د زندانونو د تورو تمبو شا ته کلونه تيرکړي ، جلاوطنی ته اړشي او بيساره لګښتونه پکې وشي استفاده کوي چې منطقاً پدې کار کې بريالی راوزي او پدې لار کې يعني د خلکو په ځورولو او وژلو کې خپل کفايت او وړتيا ثابتوي. د هر ديکتاتور د يوې نامعقولې پريکړې په وړاندې که زيات لګښتونه او انساني تلفات هم ولري څوک دا جرئت نه کوي چې اعتراض وکړي لدې امله دا پريکړه په هره بيه چې وي عملي کيږي. پر دې بنسټ محمد داود ته د خيرغوښتونکي او زړه سواندي لقب ورکول د هغه له شخصيت سره سر نه خوري له بله پلوه د ولسواکۍ او د ټولنيز عدالت د لارې مبارزانو ته چې خيرغوښتونکي او زړه سواندي ديکتاتور ځورولي او له منځه وړي دي څرګند سپکاوی هم دی. د محمدداود د صدارت او جمهوريت پرمهال سياسي بنديان لکه عبدالملک عبدالرحيم زی او موسی شفيق کوم غوليدلي جنګيالي او ترهګر نه وو چې وسله په لاس د خپل حکومت او خلکو په وړاندې د ترهګريزو کړنو د مخنيوی په موخه زندان ته اچول شوي وي. دا زندانيان د د موکراسۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنيز عدالت د ټينګښت او نورو سياسي ملحوظاتو له امله زندان ته اچول شوي وو . مستبد ، مستبد دی او ديکتاتور، ديکتاتور هغه ښه نلري. داودخان که ځيرک سياستوال وای د خپل پلار محمد عزيز او تره نادرخان له ترور څخه د عبرت درس اخيستی وای او د استبدادي چلند سره يې مخه ښه کړې وای .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د واکمنۍ او د ټولنيز عدالت د ټينګښت د لارې مبارزان د مستبدانو او ديکتاتورانو کړنو ته په هيڅ دليل برآت نه ورکوي او هغه محکوموي. د محمد داود همدا منفي ځانګړتياوې وې چې د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د کودتا وروسته د ده د واکمنۍ په وړاندې مخالفتونو زور واخيست او په هيواد کې حالات کړکيچن شول. سمونپالو او ملي- دموکراتيکو کړيو ځکه د محمد داود د پوځي کودتا ملاتړ وکړ او په لومړيو کې د نوموړي د هغو اقداماتو چې د دموکراسۍ د لسيزې په لاسته راوړنو (آزادو رسنيو، د غونډو اوټولنو د جوړولو) يې بنديز ولګولو اعتراض ونکړ چې هغه يې موقتي اړتيا ګڼله چې ډير ژر به دا بنديزونه لېرې او خلکو ته به بشپړې آزادۍ چې هغې ته يې معقوله او رښتينې دموکراسي ويله ورکړې او پدې توګه به جمهوريت ټينګ شي. خو کله چې د۱۹۷۷ کال(جنوري ۳۱- فبروري۱۳) کې يې لويه جرګه راوبلله او د اساسي قانون د تصويب سربيره يې جمهور رئيس هم وټاکه. پدې جرګه کې د نوي اساسي قانون تصويب او د جمهور رئيس د ټاکنې مسخره ننداريې د جمهوريت د ټينګيدو ټولې هيلې په نهيلۍ واړولې او دا جرګه په واقعيت کې د محمد داود بشپړې انزوا ته لارهواره کړله. البته د هغه مهال د دفاع وزارت د تشکيلاتو د رييس جنرال زکريا ابوي په وينا د کودتا وروسته « لومړۍ بدمرغي چې د داود خان په وړاندې پيدا شوله او د پوځ منسوبين يې پر هغه بې اعتماده او بدبينه کړل هغه کودتا وه چې جنرال خان محمدخان مرستيال او خداى بخښلي ميوندوال ته نسبت ورکول کېدله.» ۷۷/۴ لويې جرګې ته د چمتووالي او په خپله د جرګې بهير د پام وړ دی. جرګې ته د۲۲۰ ټاکنيزو مرکزونو(د ولايت مرکز او ولسوالۍ) څخه ښاروالانو او ولسوالانو شپږشپږ تنه د ولايت مقام ته معرفي کول. والي به بيا د هغوی څخه درې تنه د لويې جرګې مرکزي حکومتي کميسيون ته ورپيژندل او دې کميسيون به د هغو څخه يو تن لويې جرګې ته ور پيژاند چې پدې توګه به له هره پلوه چاڼ شوي استازي لويې جرګې ته لار موندله. سربيره پردې ۱۳۰ تنه لوړپوړي ملکي او پوځي چارواکي اود کارګرو، بزګرو او روڼ اندو د استازو په نامه جرګې ته غوره شول. د لويې جرګې د دايريدو څخه درې ورځې مخکې کابينه او د جمهوريت مرکزي کميټه ړنګه ، پوځي مقررات لغوه او د اساسي قانون مسوده په دولتي رسنيو کې خپره شوه ترڅو ولس د هغې په اړه خپل نظر وړاندې کړي. په رسنيو کې د لويې جرګې درې ورځې مخکې د اساسي قانون د مسودې خپرول په خپله د عوامفريبۍ يوه بېلګه وه چې څرنګه به د هېواد د ګوټ ګوټ نه خلکو خپل نظريات مرکز ته استولي وای . د اساسي قانون په مسوده کې د يوه ګوندي سيستم طرحه وړاندې شوې وه ، د قواوو تفکيک پکې نه ترسترګوکيده ، د مطبوعاتو د آزادۍ مسئله پکې ګونګه وه او د سياسي سازمانو پر فعاليت بنديز لګيدلی وو. د دولت نوم د افغانستان جمهوري دولت او د جمهور رئيس د کار موده شپږ کاله په پام کې نيول شوې وه . لويې جرګې دا مسوده د رايو په اتفاق تصويب کړه.د نوي اساسي قانون له مخې د هيواد سياسي نظام رياستي(پريزيدانسيل) ومنل شو. د اساسي قانون له مخې راتلونکی پارلمان د ملي جرګې په نامه نومول شوی وو چې په ۴۹ ماده کې پدې اړه داسې راغلي وو: « ملي جرګه د افغانستان د خلکو د ارادې ښکارندوی ده او د ټول ملت نمايندګي کوي او د هغې غړي به په سلو کې پنځوس د کارګرو او بزګرو څخه تشکيل ، د ګوند له لوري پيشنهاد او د آزادو، پټو او مستقيمو ټاکنو له لارې به د څلورو کلونو لپاره د خلکو له لارې ټاکل کيږي. » دا ډول ټاکنې د شوروي اتحاد لوړدولتي ارګان(عالي شورا) ته ورته وې چې هلته به هم واکمن ګوند عالي شورا ته استازي پيشنهادول او خلکو به همدې پېشنهاد شوو استازو ته رايې ورکولې. عجيبه دا ده چې دا ملي جرګه (پارلمان) هم جوړ نشو. د اساسي قانون د تصويب پرته جرګې دا دنده هم لرله چې جمهور رئيس وټاکي . د جمهور رئيس ټاکنه پخپله د اساسي قانون څخه سرغړونه وه هغه قانون چې همدې استازو څو شيبې مخکې تصويب کړی وو. د اساسي قانون په ۷۶ ماده کې راغلي وو:« جمهور رئيس د ګوند له لوري د کانديدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د لويې جرګې له خوا د دوو ثلثو د اکثريت رايو پر بنسټ د شپږو کلونو لپاره ټاکل کيږي. » هغه مهال دې ګوند شتون نه درلود. پردې اساس جمهور رئيس د اساسي قانون د تصويبيدو په هماغه ورځ د قانون خلاف ټاکل شوی دی .

د ملي انقلاب ګوند جوړښت بله کيسه لري چې هغه جوړنشو. کيسه داسې وه چې د ۱۹۷۶کال د جولای په مياشت کې يعنی د لويې جرګې نه څلور مياشتې مخکې د دولت رئيس د دفاع وزيرسردار غلام حيدر رسولي، د دولت وزير عبدالمجيد، د صدارت مرستيال سيدعبداله اله او د معارف وزير عبدالقيوم وردګ د ګوند د جوړولو لپاره وګومارل خو د کابينې ځينوغړو د دې ترکيب په وړاندې مخالف وښود. دا مخالفت د دې سبب شو چې د ګوند د جوړيدو بهير ودرول شي. سربيره پردې د جمهور رئيس ټاکنه په خورا مضحکه توګه پداسې حال کې ترسره شوه چې سيال نوماند شتون نه درلود. کله چې د ولسمشر د ټاکنو مسئله د لويې جرګې د رئيس لخوا طرحه شوه« د مخکنې پټ پلان له مخې په دې غونډه کې يوې ميرمنې وويل :ملي رهبر محمد داود دې خپل ځان دې دندې ته کانديد کړي.عزيزالله واصفي د لويې جرګې رئيس غبږ کړ : خورې ! ښاغلی محمد داود ځان نه کانديدوي ، هغه دا حق ملت ته ورکړی دی. ډيرې خبرې وشوې او محمد داود هم وويل نه غواړي ځان کانديد کړي. پدې وخت کې د خوست وکيل وريښمين په لوړغږ وويل : که د دولت رئيس نه کوي ، بايد رسولي صاحب کانديد شي. داسې غږ د حصارک د وکيل حاجي عبدالوهاب له لوري هم اوچت شو چې د حاضرينو د خندا سبب شو. دا مهال محمد داود وويل : په يوه شرط يې منم که د دې ستر مسئوليت له عهدې و نه وتم استعفی کوم.» ۱۷/ ۳۸۹ د دې خبرې په اوريدو سره د جرګې رئيس وويل څوک چې غواړي محمد داود د هيواد د جمهور رئيس په توګه وټاکل شي خپل لاسونه دې جګ کړي. ټولو خپل لاسونه پورته کړل او پدې ډول د رايو په اتفاق محمد داود د شپږو کلونو لپاره د افغانستان د جمهوري دولت د رئيس په توګه وټاکل شو. عجيبه خو لا دا وه مخکې لدې چې د جمهور رييس د ټاکنې په اړه رای ګيري وشي د جرګې رئيس وويل د تالار د ننه او بهر هر څوک کولی شي ولسمشری ته ځان کانديد کړي. د تالار څخه چا ځان کانديد نکړ او د تالار نه بهر به څه ډول چا ځان کانديد کړی وای چې رای ګيري په همدې شيبو کې ترسره کيدله. نبي مصداق ته جنرال عارف چې د محمدداود تربور او يو وخت د دفاع وزير وو د ولسمشر په توګه د ټاکل کيدو وروسته په هماغه ماښام روغتون ته د پوښتنې لپاره ورغلی وو ويلي دي: « که د دې مقام لپاره کوم سيال موجود وای نو ما به نه وو قبول کړی » ۳/ ۲۰۶ په اساسي قانون کې پر مدني آزاديو او سياسي فعاليتونو بنديز روښ اندي او سمونپال نهيلي کړل او په تيره کله چې د جزا قانون نافذ شو په هيواد کې د استبداد او اختناق واکمنيدل يقيني شول. همدا دليل وو چې د لويې جرګې وروسته په هيواد کې امنيتي حالت خرابيږي او په جمهوريت او د هغه په مشرهغه مهال د روښ اندو باور ټيټې کچې ته راپريووت کله چې د کابل ښار د زمان خان کلا کې د يوه قبرڅخه او په بله خبره له کوم غارڅخه « په څو روايتونو اوه او په يوه روايت پنځه سوه جسدونه کشف شول ...، دغه مړي له کفن او اسلامي سنتونو پرته خښ شوي وو د چارواکو د کوښښونو سره سره چې دغه پيښنه خپره نشي هغه خپره شوه .» ۱ / ۱۴۱ ويل کيدل چې دا مړي عقلی ناروغان وو. د جمهوريت په دوهمه نيمايي کې حالات کړکيچن کيږي. په ۱۹۷۶ – ۱۹۷۷ کلونو کې د عبدالمجيد کلکاني ډلې د پروان شاوخوا سيمې ناآرامه کړې وې. د۱۹۷۷ کال په اګست کې په مکروريون کې د آريانا افغان هوايي شرکت پيلوټ انعام الحق ترور شو او د کارمل پلويانو ويل چې د ترور موخه کارمل وو.ځکه چې د نوموړي ځېره کارمل ته ورته وه او ترهګرو په غلطۍ نوموړی وواژه . د همدې کال په نوامبر کې د پلان وزير علي احمد خرم د مرجان په نامه يوه ښوونکي د پلان وزارت مخکې په رڼا ورځ وواژه. مرجان د وزير دفتر ته د توپانچې سره هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننووت چې د وزیر سره جاپاني پلاوی ناست وو. وزیر یې اړایست چې ور سره بهر ووزي او نوموړی ارګ ته بوزي. کله چې وزیر بهر راووت ارګ ته د تلو نه ډډه وکړه او مرجان پرې ډزې وکړې او هلته یې ساه ورکړه. مرجان وتښتیده خو وروسته ونیول شو. مرجان په زندان کې یوه زنداني ته د خپل دې کار په هکله ویلي وو: « زه کندز ته تبدیل شوم. له خپلې میرمنې سره هلته لاړم د اقتصادي ستونزو له کبله مې د موټرو په یوه سرای کې یوه کوټه په کرایه ونیوله. کله به چې سهار ښوونځي ته تلم له بهر نه به مې په خپله میرمن پسې دروازه قلف کړه. په کوټه کې کوم بدرفت نه وو. دا ډول ژوند راته د زغم وړ نه وو او هغه مې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ څخه ګیل او پریکړه مې وکړه چې کابل ته لاړشم او محمد داود و وژنم. هماغه دي چې توپانچه مې پیدا کړه او د پلان وزیردفتر ته ننوتم او د توپانچې پواسطه مې وزیر اړکړ راسره ووزي او ما ارګ ته ورسوي خو نوموي د وزارت باندې د تلو نه ډډه وکړه او په هغه مې ډزې وکړې. له سیمې وتښتیدم خو وروسته ونیول شوم .» همدارنګه د محمدداود د ملي کلوپ ملګری شیرآقا د سمنټو د کارخاني رئیس هم په خپل کور کې ووژل شو. د هیواد د وضعیت د خرابیدو په لاملونو کې د محمد داود کرکتر، بدلیدونکو سیاستونو او کمزوري ټیم مرکزي رول درلود. د نوموړي ځانغوښتنه او د شخصیت کیش د ده له لوري د جوړیدونکي ملي غورځنګ ګوند له شعار(خدای ، وطن، لاربنود، جمهوریت) څخه ښه څرګندیږي چې د نورو څخه یې دا تمه لرله اوغوښتل چې څرنګه خدای خپل خالق ګڼي ، د وطن سره مینه لري او جمهوریت د هیواد د آبادۍ او پرمختګ ایدیآل نظام ګڼي لاربنود(ده) ته هم پوره درناوی وکړي. د ستر رهبر د دا ډول کرکتر پایله دا شوه چې نه یوازې جمهوریت غوښتونکي او سمونپال د جمهوري دولت په مخالفت کې ودریږي بلکې خبره دې ته ورسیدله چې د نوموړي ملګري ، وزیران او خپلوان هم د ده څخه واټن ونیسي، په دولت کې د کار کولو څخه ډډه وکړي ، د هیواد څخه د وتلو او حتي د محمد داود د فزیکي له منځه وړلو په هڅه کې شي. څوک چې ورسره پاتې وو او د نوموړي د باور څخه برخمن وو غوړه مالان ، فرصت غوښتونکي او په پردیو پورې تړلي وګړي وو.

اوس به د پورتنیو څرګندونو په اړه څو بیلګې راوړل شي. د جمهوریت په دویمه نیمایي کې په کابینه کې د جمهور رییس څخه نارضایتي دې کچې ته رسیدلې وه چې اوو تنو وزیرانو او د دولت د مشر د دفتر رئیس له خپلو دندو نه د ګوښه کیدلو نیت درلود. هغوی د محمد داود له هیبته هغه ته خپلې اندېښنې او وړاندیزونه نشوای ویلی. هغوی لومړی د سردار محمدنعیم سره لیدلي وو ترڅو نوموړی د دوی وړاندیز محمد داود ته ورسوي او د ملاقات وخت ترې واخلي .محمدنعیم د دوی دا غوښتنه جمهور رییس ته رسولې وه ، دوی له جمهوررئیس سره وکتل او هغه ورته ویلي وو:« اوس ځان مکلف ګڼم چې لویه جرګه را وغواړم او په خپله استعفی وکړم او د افغانستان خلک دې د خپل حکومت په هکله په خپله تصمیم ونیسي. د معترضو وزیرانو سره د کتنې وروسته څو ورځې جمهور رئیس وظیفې ته نه تلو، لویه جرګه یې هم را ونه بلله او د مرګ د وخت تر رسیدو پورې یې کار ته دوام ور کړ.» ۵۲/ ۱۴۱ « په ۱۹۷۷ز کې د ملکي هوایي ریاست نه سلطان محمود غازي استعفی وکړه او حتی ویل کیدل محمدنعیم خان د هغه ورور د وطن نه د تلوقصد درلود.» ۴۶/ ۵۸۳ محمد حسن کاکړ هم دې مسئلې ته ګوته نیولې او لیکي چې محمد داود د خپلې واکمنۍ په وروستیو کې د « خپل ورور محمد نعیم او مشر زوی محمد عمر مشورو ته هم غوږ نه نیوه اوهغوی یې هم ناراضي کړل.» ۱/ ۱۵۴ محمد نعیم له خپل ورور نه تردې کچې خوابدی شوی وو چې د هغه نسکوریدل یې غوښتل اوغوث الدین فایق ته یې ویلي وو: «څرنګه چې تاسو د رژیم په بدلون کې میړانه او سرتېرېدنه وښودله بیا هم ستاسو د آزمایښت وخت رسیدلی دی راځئ مخکې له دې چې کمونستان نظام نسکور کړي واک پخپل لاس کې ونیسو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتياط سره کار پيل کړو.» ۵۲/ ۱۴۲ محمدنعيم پخپله دې پريکړه کې چې داؤدخان له ډګره وباسي ترديږ کچې جدي وو چې د کابينې بل غړي پاچا ګل وفادار ته د خپل ورور د وژنې وړانديز کوي او هغه د محمد نعيم د وړانديز په وړاندې وايي:« که داودخان د يوه لوړ غره پر سر ويده وي او زما په لاس کې ګل وي نوموړي ته به ګل ورنه وړم چې د خوبه يې راپاخوي تاسو خو لا د ترور خبرې کوئ.» ۶۰/ ۵۲همدارنګه مصداق ته وفادار ويلي دي: « د داود ورور محمد نعيم او د داود مشر زوی (عمر) راځخه وغوښته چې داود و وژنم خو ما پدې دليل ونه منله چې زه داود د(پلار) په حيث ګنم ، دواړو استدلال راسره وکړ، چې يوه راته وويل : هغه زما يوازينی ورور دی ، هغه بل راته وويل هغه زما پلاردی او يو څوک يې صرف په دې خاطر بايد ووژني چې هغه موږ ټول بربادوي. » ۳/ ۱۹۹

که چيرې د جمهوري نظام دورې او پدې ترڅ کې د هيواد د حالاتو څرنګوالي ته ځغلنده کتنه وشي ليدل کيږي چې د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې سياسي اوښتون (انقلاب) د تحول غوښتونکو کړيو له ملاتړ څخه برخمن شو او محمد داود د خلکو په زړونو کې ځای درلود خو د وخت په تيريدو هغه نه يوازې د روڼ اندو ملاتړ له لاسه ورکړ بلکې د خپلو خپلوانو ، کودتايي ملګرو او د کابينې د ځينو غړو له ملاتړ نه هم بې برخې شو او په وروستيو کې د انقلاب لاربنود« د داسې انزوا په حالت کې قرار درلود چې ديکتاتوران يې لري. » ۴۷/ ۲۴ رښتيا هم چې محمد داود د ثورد اوومې نېټې وسلوال پاڅون په درشل کې پداسې يوه کمزوري دريځ کې قرار درلود چې په ډيره آسانی سره د هغه د راپرزولو شونتياوو شتون درلود. د۱۹۷۸ کال د اپريل داووه ويشتمې پوځي پاڅون په وړاندې دا رګ د ساتونکو کمزوري مقاومت او پاڅونوالو ته تسليميدل يې څرګنده بيلګه ده.

د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه

د محمدداود له نامه سره په هيواد کې د ښځو مخ لوځي، پنځه کلن اقتصادي پلانونه او پوځي کودتا تړلي دي. محمدداود د افغانستان له هغو سياستوالو څخه دی چې د هغه د شخصيت په اړه اندونه وېشلي دي . يوه ډله هغه سوسيال دموکرات ګڼي. خو که چيرې د محمد داود مخينې ته وکتل شي د سوسيال دموکراتانو د کړنو سره قطعاً سرنه خوري او هغه يو ټيپيک شرقي مستبد سياستوال وو. بله ډله نوموړی د شوروي اتحاد او چين د هيوادونو په شان د يوه سوسيالستي نظام غوښتونکی معرفي کوي او هغه يو ځان غوښتونکی ، ديکتاتور او د دموکراسی سره پردی سياستوال ګڼي چې دا د محمد داود رښتينی انځور کاږي. لدې نه څرګنديږي چې د نوموړي په اړه قضاوتونه د تناقضاتو څخه ډک دي. يوه ډله هغه د هيواد د آبادئ الګو شميري او نورهغه د افغانستان د تباهۍ او د رواني غميزې عامل ګڼي .لدې کبله اړينه بريښي چې د هغه شخصيت او ژوند ته ځغلنده نظر واچول شي.

محمد داود د سردارمحمديوسف د مشر زوی محمدعزيز زوی د محمد نادرخان وراره او زوم په ۱۹۰۹ کې په کابل کې زيږيدلی دی.نوموړي په ديارلس کلنۍ کې د حبيبی ليسي څخه په کال ۱۹۲۲ کې د غازي امان الله د واکمنۍ پر مهال فرانسې ته د زده کړو لپاره واستول شو او د فرانسې د «جيسن دوسيلې» په ليسه کې ترلسم ټولګي پورې زده کړې ترسره کړلې. په کال ۱۹۳۰ کې د نادرشاه د پاچاهۍ پرمهال هيواد ته راستون شو او د دوو کلو پوځي زده کړو د بشپړولو وروسته د فرقه مشرئ (جنرالۍ) رتبه ورکړل شوه چې د هغه د سياسي ژوند پيلامه ګڼل کيږي. هغه د مشرقي قواوو د عمومي قوماندان او تنظيميه رئيس ، د قندهار نايب الحکومه او عسکري قوا د قوماندان ، د کابل د مرکزي قواوو قوماندان، د حربيې وزير، د کورنيوچارو وزير، په پاريس، برن او بروکسل کې مختار وزير (سفير) ، د سرې مياشتې رئيس او د صدارت د مرستيال په توګه دندې ترسره کړې دي.د۱۹۵۳ کال د سپتمبر د شپږمې څخه د ۱۹۶۳ د مارچ تر لسمې پورې د حکومت مشر هم پاتې شوی دی. نوموړي د صدارت د مقام څخه پدې نامه استعفی وکړه چې پاچا د ده وړانديزونو ته چې د هيواد سياسي نظا م په مشروطه پاچاهي

(c) ketabton.com: The Digital Library

واورې همغږي ونه ښودله. خو د محمد داود نږدې ملګرى ډګرجنرال عبدالرزاق ليکي چې هغه د مشروطه پاچاهۍ مخالف او جمهوريت غوښتونکى وو. د پاچا له لوري د محمد داود د وړانديز د نه منلو وروسته هغه له صدارت څخه استعفى وکړه او پاچا د هغه د استعفى وروسته سلطنت او حکومت سره جلا کړل. د نوي اساسي قانون له مخې محمدداود هم د سلطنتي کورنۍ غړى وشميرل شو .دا هم منطقي بريښيده چې نوموړى د سلطنتي کورنۍ غړى وګڼل شي. ځکه چې داودخان په خپل ژوند کې د داسې امتيازونوڅخه برخمن وو چې شهزاده ګانو لرل. د بيلګې په توګه هغه ته د پوځي کورس د بشپړولو وروسته لکه شهزاده محمدظاهرته د جنرالۍ رتبه ورکړل شوله . هغه مهال سردار ته دا پوښتنه پيدا نشوه چې د ده په اړه دا ډول پيرزوينه او لوربينه واقعبينانه او عادلانه ده ؟ خو کله چې پاچا وغوښتل او که دقيقآ وويل شي محمدداود اړکړ د خپلې کورنۍ واکونه تر يوې کچې محدود کړي او محمد داود هم د سلطنتي کورنۍ غړى وګڼل شي ځان يې د سلطنتي کورنۍ غړى نه باله ، دا يې د ده په هکله د پاچا له لوري خيانت ګڼلو او د نوي سياسي بهير په وړاندې ودريد، په ناقانونه کار (پوځي کودتا) يې لاس پورې کړاو د جمهوريت په نامه يې خپله فردي ديکتاتوري ټينګه کړله. محمد داود د۱۹۷۸ کال د اپريل په اته ويشتمه د خلقيانو د پوځي پاڅون په پايله کې د خپلې کورنۍ د اوولسو تنو سره ووژل شو.

د محمد داود په اړه محمدابراهيم عطايي ليکي:« ويل کيږي چې ملي رهبر داودخان د شخصيت په درېو ناروغيو اخته وو:لومړى د نارسيس ناروغي چې ځان يې ډيرستر ګاڼه، دوهمه د ايګوسانتريک ناروغي چې ځان يې د پوهانو مرکز شميره، دريمه د سکزويد ناروغي چې لس کلنې انزوا په نوموړي کې عقدې پيداکړې وې. » ۱۷/ ۳۷۶ که چيرې د محمد داود مخينې او په تيره کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون له مخې چې هغه يې د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سياسي فعاليتونو څخه محروم کړ د نظام په وړاندې ودرېد او په پوځي کودتا لاس يې پورې کړ دا د هغه ځانغوښتنه ښيي. د سلطنتي کورنۍ دوه غړي (محمد ظاهراو محمدهاشم) د محمد داود د لوړې کچې ځانغوښتنې په اړه انديښمن وو او باور يې درلود که چيرې محمدداود د هېواد مشرى ته ورسيږي هيواد به له ستونزو سره مخامخ کړي. محمدهاشم (د محمدظاهر او محمدداود کاکا) د خپلې مړينې دوې مياشتې مخکې په ۱۹۵۳ کې ظاهرشاه د خپلې ناروغۍ بستر ته را وغوښت او ورته ويې ويل :« زويه ، سره لدې چې ما د کاکا په څير محمد داود او محمد نعيم ستر کړي دي (سردارمحمدعزيز د محمدداود پلار په ۱۹۳۳ په برلين کې ووژل شو) خو پوهيږم که د چارو مشري د دوى په لاس کې ولويږي امکان لري هيواد تباه کړي. همدا راز پخپله پاچا يو شمېرخلکو ته ويلي وو د دولت په مشرتابه کې د محمد داود راتلل به هيواد ته خطرناک وي.» ۳۲/ ۳۰ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال سلطنتي کورنۍ د ملي کلوپ په نامه يو سازمان جوړ کړ چې مرکزي رول پکې محمدداود او د هغه ورور محمد نعيم درلود. د دې کلوپ موخه دا وه چې په راتلونکې کې د يوه سياسي ګوند په توګه په پارلمان کې د غټ ګوند په توګه را څرګند شي. خو شاه محمودخان او يا ښايي سلطنتي کورنۍ ليدل چې محمد داود د خپل ځان په ګټه د ملي کلوپ څخه ګټه پورته کوي هماغه دي چې د کلوپ د فعاليت مخه نيسي او پدې ډول کلوپ په کوم ځواک وانه وښت . دلته دي چې د داود خان او شاه محمود خان ترمنځ اختلافات رامنځته کيږي.« محمد داود په همدې نيت د شاه محمودخان د حکومت پرمهال د دموکراسۍ په نسبي مساعد چاپيريال کې د شاه محمودخان خلاف په نيمه پټو کړنو لاس پورې کړ او د ويښ ځلميانو په ګوند او د پښتونستان د آزادۍ غوښتونکو ګوند کې يې يو شميرمعين کسان په خوځښت راوستل ترڅو په شاه محمودخان فشار راوړي او واک ته د ژر رسيدو لپاره شرايط برابر کړي » ۵ / ۳۹همدا راز ابراهيم عطايي ورته نظر لري:« سربيره پردې سردارمحمد داودخان د ديکتاتورۍ پلار د سپهسالار په وړاندې ستونزې جوړولې او د نوموړي زيات کارونه يې سبوتاژول. » ۱۷/ ۳۲۹ د محمد داود دا ډول دريځ ددې سبب شو چې د هيواد اقتصادي - ټولنيزې ستونزې زياتې شي.پدې هکله سيدشمس الدين مجروح د خپل کتاب سرګذشت من په ۱۱۴- ۱۱۹ مخونو کې مفصل توضيحات ورکړي چې لنډيز يې دلته وړاندې کيږي.« پاچا د کابينې څو غړو ته چې دى يو له هغو څخه وو دنده و سپارله چې د هيواد د ښې ودې په موخه خپل وړانديزونه ده ته وړاندې کړي. هغوى پردې موضوع د بحث وروسته دې پايلې ته ورسيدل چې سلطنت او حکومت سره جلا شي. د ليدنو کتنو په ترڅ کې چې څوک د حکومت مشر شي، مجروح د علي محمد د دربار وزير څخه غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه دا مسؤلیت ومني خو هغه دا وړاندیز رد کړ. بله ورځ د دربار وزیر د ګیلي په توګه ورته وویل چې ولې دې بیځایه وړاندیز وکړاو دا هم ور ته وایي ترڅو دا خطرناک ښاماران یعنی داود او نعیم وي څوک دې خزانې ته نږدې کیدای نشي. د مجروح په خبره بیا هغه مجلس جوړ نشو او څه موده وروسته پاچا د شاه محمودخان پر ځای محمدداود د صدراعظم په توګه د کابینې په جوړولو موظف کړ. مجروح دې ته هم ګوته نیولې چې کله محمد داود صدراعظم شو په لومړی کتنه کې د ملي کلوپ د موخو په هکله چې هغه لا پر ځای پاتې دي یا نه پوښتنه کوي. داودخان د هیواد د اقتصادي او د دولت د بهرني کړکیچن وضعیت خبره ورته کوي چې هغه به په یوه یا دوو کلونو کې سمبال کړي او وروسته به نوموړي سیاسي تحول ته پام راګرزوي. خو لس کاله تیر شول او صدراعظم هغه ته پام راونه ګرزاوه.» ویل کیږي چې د محمد داود د استعفی وروسته پاچا د کبیر لودین او ډاکټر محمدظاهر څخه غوښتي وو چې د صدارت دنده ومني خو دواړو نه وه ورسره منلې .

مخکې ویل شوي وو چې صدارت په نوبت سره د پاچا اکاګانو او د ترو زامنو ته رسیده چې د داودخان وروسته نوبت د سردارولي وو خو داودخان نه غوښتل چې سردار ولي صدراعظم شي نو هماغه دي چې پاچا ته د دولتي سیستم د بدلولو وړاندیز کوي پدې شرط چې دی د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه پیژندل شي تر څو د سیاسي ګوند د جوړولو پر مټ بیا واک ته ورسیږي. دلته د داود د ځانغوښتني او کیني هغه ځانګړتیاوې جوتیږي چې هغه بیا واک ته د رسیدو او د سردار ولي د صدراعظم کېدو د مخنیوي په موخه د نظام د بدلون وړاندیز کوي. د داود خان د ځانغوښتني بله بېلګه پوځي کودتا ده . پوځي کودتا د قیمار لوبې ته ورته ده چې پایله یې ناڅرګنده وي. د هرې پوځي کودتا پایله یا تخت دی یا تابوت. داودخان یوازې تخت لیده او د تابوت فکر یې لدې امله نه کاوه ځکه ډاډمن وو چې که کودتا افشاه یا ناکامه هم شي د پاچا شخصیت ته په کتو سره هغه نه وژني. هغه د کودتا د پیل نه مخکې شیبو کې پاچا ګل وفادار ته ویلي وو که کودتا ناکامه شوه ما به وژني :« زه پوهیږم چې پاچا ما نه اعداموي او ما بښي خو زه دا ډول ژوند نه غواړم »۵۶/ ۷۱ خو محمدداود د خپلې ځانغوښتني له امله ځوان پوځیان په خپله ګټه د مرګ په لور رهبري کول. بله بېلګه د جمهوریت د دوهمې نیمایي پر مهال د لویدیځ غوښتنو ته د ده سر ټیټول دي چې د ا، خ، د،ګ د ځپلو سربېره د پښتونستان له داعیې څخه هم تېرشي تر څو په واک کې پاتې شي. د ځانپالو او د پوهې د مرکز د مدعیانو له ځانګړتیاوو څخه یوه دا ده چې یوازې خپله مني، د بل چا او حتی نږدې دوستانو ، همکارانو او خپلوانو مشورو او وړاندیزونو ته ارزښت نه ورکوي. ویل کیږي چې د۱۹۷۸ کال د اپریل د اته ویشتمې په لومړیو ګړیو کې کله چې په جمهوري ګارد کې ګډوډې رامنځته شوه او خلقي پاڅون کوونکو ته د تسلیمیدو لړی پیل شوله د نوموړي د کورنۍ ځینې غړي د محمد داود د دستور پر بنسټ دده د زوی میرویس لخوا ووژل شول چې ژوندي د پاڅونوالو په لاس کې ونه لوېږي . دا بیا د هغه د ځانغوښتني سربېره د لېونتوب نښه هم ده .

د محمدداود سکزوید ناروغي څرګنده بیلګه د نوموړي د کودتا د اعلان په ورځ له لومړی وینا څخه معلومیږي چې د ضعیف النفسه دوستانو یادونه یې وکړه. هغه ونشوای کولی خپل هغه پخواني دوستان چې د ده له استعفي وروسته یې لیدو ته نه ورتلل ، د هغوی په هکله خپله کرکه پټه کړي . محمدداود د افغانستان په مشرانو کې یوازېنی مشر دی چې په ټولنه او سلطنتي کورنۍ کې د لېوني لقب ګټلی دی. جنرال یحیي نوروز د خپل پلار محمدنوروز له قوله چې د نادرشاه سرمنشي وو جنرال زکریا ابوي ته ویلي دي. کله چې محمدداود د مشرقي نایب الحکومه وو توند لیک نادرشاه ته رالیږلی وو او پاچا هم ورته ځوابیه لیک لیکلی دی او نادرخان محمد نوروز ته ویلي وو:« زه د دې لېوني هلک څخه ترپوزې رسېدلی یم لدې پرته څه ولیکم.» ۷۷ / ۲ جنرال زکریا ابوي کله چې داودخان د مرکزي قول اردو قوماندان وو د یوې پېښې داسې یادونه کوي :« یوه ورځ یې په آس سپور یو عسکر د نامنظمې قیافې سره ولید، و یې درولو...، هغه یوه پلمه وکړه ، سردار په غوسه شو او په څپیړه یې ووهلو، سپاهی غږ وکړ: دا چې تا ته لېونی وایي صاف او پاک لېونی یې . دا وو په ټولنه کې د هغه شهرت.» ۷۷/ ۳ د ابوي د لیکنې له مخې کله چې داودخان د مرکزي قول اردو د بولندوی په توګه و ګومارل شو ده ته د مرکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قول اردو قوماندانې کوچنۍ برېښېده هماغه دي چې د پوځ ټول پوهنيز بنسټونه يې په قول اردو پورې و تړل او پدې ډول يې د دفاع وزارت تر څنګ بل وزارت جوړ کړ.
د هېواد د آبادی او پرمختګ په چارو کې د محمد داود اخېستل شوي ګامونه د ستاينې وړ دي خو د هغه له کچې لوړې ځانغوښتنې هيواد او خلکو ته ستر زيانونه راوړل. دا له ياده ونه باسو که يو سياستوال ښه صفتونه لکه وطندوستي او تقوا ولري چې محمدداود هغه لرل خو که د هغو سره ځانغوښتنه مل وي داسې يوسياستوال خورا بد سياستوال دی. د سياستوالو ځانغوښتنې او مقام پالنې هيواد او ولس ته ستري بدمرغۍ راوړي. د سردار داود د ځانغوښتنې او مقام پالنې دې ځانګړتيا چې نوموړی په هيواد کې لومړی کس او د ده پريکړه وروستۍ وي خبره دې ته ورسوله چې په يوه غيرقانوني کار(پوځي کودتا) لاس پورې کړي. نوموړي اساسي قانون چې ملي ميثاق ګڼل کيږي تر پښو لاندې کړ او د سياست څخه بې خبره ځوان پوځيان د اساسي قانون څخه د سرغړونې سربيره عسکري لوړې ته شا ګرزونې ته وهڅول په ځواني هيله ښونکي دموکراسی يې مرګونی ګوزار وکړ او پايله يې د کودتاګانو، کودتايي هڅو او اړو دوړو د لړی پيليدل شول. وايي اتل هغه څوک دی چې پيل يې کړي پردې بنسټ محمد داود د افغانستان د پوځ د سياسي کولو او د پوځي کودتا وو د اتلولی وياړلري ، چې د پوځ د سياسي کولو او کودتاوو پايلي په يوه هېواد کې د ترور، استبداد او اختناق د واکمنيدو پرته بل څه نشي کيدای. عبدالملک عبدالرحيم زی چې بېله کوم جرم څخه محمد داود د خپل صدارت پرمهال زنداني کړ د داودخان د شخصيت په اړه ليکي :« هغه يوازينی شی چې د خپلي کورنی له غبرې زده کړي وو هغه دا وو چې ونيسه ، و تره او په بېرحمی سره شکنجه کړه او بس.» ۷۸/ ۵۹ د محمد داود کارنامو ته په کتو سره دا چې خلکو د هغه په اړه ويل: « داودخان په آبادۍ پوهيږي لاکن د آزادی سره هيڅ بلد نه دی » ۶۴/ ۵۷ بشپړ سم وو . که چېرې د سردار محمد داود جمهوريت ته وکتل شي ښايي د نړۍ په تاريخ کې استثنايی جمهوريت وي چې په هغه کې ټاکنې نه دي تر سره شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند د جوړيدو څخه تر واکمنيدو پورې گوند ټولنيزه - تاريخي پديده

مخکې لدې چې د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند د جوړيدو په هکله بحث وشي اړينه بريښي چې د سياسي گوند په اړه لنډې خبرې وشي. د گوند اصطلاح لومړی ځل په اتلسمه پيړۍ کې په اروپايي ادبياتو کې استعمال شوه. لدې نه معلومېږي چې سياسي گوند د يوې ټولنيزې- تاريخي پديدې په توگه د بشري ټولنې د ودې په ځانگړي پړاو(پانگوالی) کې را څرگند شوی دی. له همدې امله په وروسته پاتې ټولنو کې چې پانگوالی وده نده کړې گوندونه پخپله له ستونزو سره مخامخ وي او په ټولنه کې مخکښ رول نشي لوبولی.په وروسته پاتې ټولنو کې د گوندونو د نه ورتيا په اړه سيدجمال الدين افغان وايي: «سياسي گوندونه ډير ښه درملونه دي خو په ختيځ کې په ډيرو حالاتو کې په بد درد او ناروغۍ اوړي. » له همدې کبله د وروسته پاتې ټولنو په گوندونو کې د اختلافونو حل د احساساتو، دسيسو، توطيو او زورزياتی په ښودلو سره صورت مومي چې پدې ډول په گوندونو کې د شته ستونزو اود اختلافونو حل نورې ستونزې او اختلافونه را پنځوي پداسي حال کې چې په پر مختللو ټولنو کې په سياسي خوځښتونو کې اختلافونه تردېره بريده په عقل ، پوهې ، منطق او پوهاوي حل کيږي. ژوند هم ښيي چې په وروسته پاتې ټولنو کې سياسي گوندونه د مودرنيته او دودونو، عقل اوعادت د مخامختيا او ټکرونو له امله د ستونزو او کورنيو کشمکشونو سره لاس او گريوان دي.

سياسي گوند يعني څه ؟

د سياسي گوندونو په اړه منل شوی تعريف شتون نلری . ليکوال د گوندونو د تعريفونو څخه دا تعريف غوره کړی دی. گوند د هغو وگړو سياسي بنسټ دی چې د خپلې ټولنې د ودې او پرمختگ لپاره په يو لړ اصولو، فکري چوکاټونو اوعملي کړنلارو توافق ولري او د يوه سياسي چوکاټ په د ننه کې د خپلې کړنلارې د پلي کولولپاره مبارزه کوي. سياسي سازمانونه د ټولنيزو قشرونو او طبقو د گټو د سمبالولو او هغو ته د لورې ورکولو په موخه هلې ځلې کوي چې موخه يې د سياسي واک ترلاسه کول دي. گوندونه په هغو ټولنو کې جوړوونکی رول لوبولی شي چې د ټولنې د قشرونو ترمنځ يې د سياسي او طبقاتي بيلوالي ښې نښانې څرگندې وي. يا په بل عبارت په ترلو او د ساده ابتدايي ټولنيزه اړيکو درلودونکو ټولنو کې چيرې چې د وگړو ترمنځ يې اړيکې د دوديزه مشروعيتونو، نرخونو، رواجونو اوعادتونو پربنسټ تنظيم او عياريږي گوندونه جوړوونکی رول نشي لوبولی او د ستونزو سره مخامخ وي. گوندونه واک ته د رسيدو او په ټولنيزو فعاليتونو کې خپلې ښکيلتيا ته له مختلفو کړکيو گوري چې د هغو د ارزونې پربنسټ د گوندونو جوړښتونه ، تگلارې او سياستونه درک کيدای شي چې هغه په لاندې څو کرښو کې رانغاړو:

١ – د سياسي واک مساله، پروگرام او ايديولوژي ،

٢- د خلکو او پرگنو د تنظيمولو په چارو کې د برخې اخيستنې څرنگوالی،

٣- د سياسي نظام د پاينښت، سمون(اصلاح) او يا بدلون په موخه د خلکو د ملاتړ ترلاسه کول. پردې بنسټ گوندونه په محافظه کارو، اصلاح غوښتونکو او انقلابي گوندونو ويشل کيږي.

۴- گوندونو ته د ټولنې د مخکښانو جذب او د حرفوي سياسي کدرونو روزنه.

معمولاًسياسي گوندونه د هغو اصولو د پلې کولو لپاره مبارزه کوي چې په ټولنه کې عدالت او قانونيت ټينگ شي او خلک سياست او ټولنيز فعاليت ته مخه کړي. د گوندونو د فعاليت موخه واک ته رسيدل دي او که دا ورتيا نلري د ټاکلې کړنلارې او پروگرام په درلودلو سره په سياسي اپوزيسيون کې پاتې کيږي. د سياسي گوندونو پراتيک ښيي هغه سازمانونه چې د معينو کړنلارو او ارمانو لرونکي وي د هغو گوندونو په پرتله د پاينښت او سياسي پايدارۍ ورتيا لري چې کاريزماتيک مشرتابه لري.

د پورتنيو لنډو څرگندونو له مخې گوندونه په لاندې ډلو ويشل کيږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱– ليبرال دموکرات ګوندونه

د ليبرال مفهوم د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۵ کال کې انګريزي ادبياتو ته لار موندلې چې معنی يې آزادي غوښتنه ده . د فرانسي د سترانقلاب وروسته هغه سياسي خوځښتونه د ليبرالانو په نامه ياد شول چې ځانونه يې د انقلابي ميراثونو پلويان او ساتندويان او د برابرۍ ، ورورګلوۍ او آزادۍ اصولو ته ژمن ګڼل. په کال ۱۸۱۲په اسپانيا کې د ليبرالانو يو جوړښت چې د قانون او د قانون د دولت څخه يې ساتنه اعلان کړه سر را پورته کړ. په اروپا کې د دا ډول خوځښتونو د راځرګنديدو په وړاندې محافظه کار بهير خپل شتون اعلان کړ. پدې ډول په نولسمه پيړۍ کې اروپا په دوو مخالفو (ليبرال دموکرات ،سوسيالست او محافظه کارو) غورځنګونو وويشل شوه. لومړی خوځښت يې د واکمنو نظامونو د ودې او بدلون او دوهم يې د هغو د ساتلو او پاينت په موخه مبارزه پر مخ وړله. د ليبرال ايديولوژۍ اصلي جوهر په عقل او د انسان په ښو ځانګړتياوو او باورونو ډډه لګوله. ليبرالان که له يوې خوا فردي آزادي د ټولو آزاديو په سرکې ګڼي له بله پلوه برابري لومړی شرط بولي. که د مطلقه واکمنيو په زمانه کې برابري انقلابي او راديکال اندونه ګڼل کيدل خو نن هغسې نه دي. زموږ په زمانه کې د ليبرالانو باورونه او په تيره په اقتصادي برخه کې د هغوی دا انګيرنه چې د آزاد بازار اقتصاد د معاصر دوران غوښتنوته ځواب ورکوي هغه يې د ټولنيزعدالت د ټينګولو د مخالف بهير په توګه هم اړولي دي. په افغانستان کې د ګوندونو مخينې ته په کتو سره ستونزمن دي کوم ليبرال غورځنګ يا سازمان ته ګوته ونيول شي.

۲- محافظه کار ګوندونه

دا د ليبرالانو په وړاندې مخالف غبرګوني غورځنګونه دي . دې غورځنګ په هغو هيوادونو کې سر را پورته کړ چې ليبرالانو، دموکراتانو او سوسيالستي خوځښتونو واکمن نظامونه ګواښل. دا بهير په حقيقت کې د دې موخې لپاره منځته راغی چې واکمنو نظامونو ته د را پيدا شوو ګواښونواو تهديدونو سره مقابله وکړي او يا دا چې د واکمن او يا شړيدلي نظام د پاينت او بيا په پښو درولو جوګه شي. محافظه کاران په ټولنه کې د شته ارزښتونو د ساتنې هڅې کوي. د هغوی له نظره هر بدلون کولی شي ورانې او بلوا راوړي. هغوی د غربي دموکراسۍ او د قانون د دولت اصولو ته ژمن دي. د محافظه کارانو له آنده ټولنه يو واحد ارګان دی او دا واحد د خصوصي ملکيت او کورنۍ د ساتلو له برکته آزادۍ او نيکمرغۍ ته رسيږي. د صنعتي انقلاب په راتګ ، ښاري ژوند ته ليوالتيا، د سترو کورنيو د پاشل کيدو او د امنيت د خړپړکيدو له امله محافظه کارانو د صنعت د ودې سره مخالفت درلود خو کله چې د چاپيريال ساتنې غورځنګونه را پيدا شول ، محافظه کاران هم د علمي پرمختګونو په پلويانو واوښتل. په افغانستان کې هغه وخت د محافظه کار ګوند د جوړولو هڅې پيل شوې چې سلطنت د مشروطه غوښتونکو او د موکراتيکو کړيو د ګواښ سره مخامخ شو .هماغه دي چې د۱۹۵۰ کال په لومړيو کې د ملي دموکرات ګوند او همدا راز د ملي کلوپ په نامه د سياسي جوړښتونو بنسټ کيښودل شو چې بنسټ ايښودونکي يې سلطنتي کورنۍ وه. د دې سياسي بنسټونو موخه په نويو شرايطو کې واکمن سياسي – ټولنيز نظام ته ژمنتيا وه. د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د واکمنۍ پرمهال د سيد احمد ګيلاني ، صبغت الله مجددي او محمد نبي محمدي تر مشرۍ لاندې دريو مذهبي تنظيمونو دمحافظه کارو ګوندونو په نامه يادېدل. خو هغوی ته ځکه ګوندونه نشو ويلی چې هغه دوديزه ډلې او مذهبي کړۍ وې چې نه يې منظم تشکيلات لرل او نه کړنلارې. د هغه وخت د واکمنو حالاتو له امله يې ځانونه ګوندونه اعلان کړل تر څو د دې نامه لاندې د بهرنيو مرستو او وسلو د ترلاسه کولو او معاملو يوه پته او قرارګاه ولري.

۳– سوسيالست او سوسيال دموکرات ګوندونه

دا ګوندونه په نولسمه پيړۍ کې د کارګرو د عادلانه مبارزو په بهير کې منځته راغلل. د لومړي سوسيال دموکرات ګوند بنسټ په ۱۸۷۵ کې د کارل مارکس او فرديناند د پلويانو لخوا په آلمان کې کيښودل شو. دا ګوندونه د سياسي آزاديو او ټولنيزعدالت ترمنځ متقابلې اړيکې په ګوته کوي. د هغوی له نظره د ټولنيز عدالت ټينګښت يوازې په دموکراسۍ ، آزادۍ او د خلکو د پراخه ګډون په هغې تمثيلي دموکراسۍ کې چې ګام په ګام او نيغ په نيغه ولسواکۍ ته ورسيږي شونی دی. د سوسيال دموکراتانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظره د انسان اساسي حقونه د شهروندۍ حقونه ، ټولنيز حقونه او نړۍ شموله حقونه دي چې بلا استثنی ټول وګړي ترې برخمن شي. سوسيال دموکرات لومړني ګوندونه وو چې د دموکراسۍ د پلي کيدو په موخه يې د ټولني ټولو وګړو ته بيله دې چې د ملکيت ، ماليي او جنسيت شرط مطرح وي د رايې ورکولو امکان ورکړل شي. هغه مهال په اروپا کې يوازې هغو نارينه وو د رايې ورکولو حق درلود چې ملکيت يې درلود او دولت ته يې ماليه ورکوله. البته ښځو د رايو ورکولو حق نه درلود. سوسيال دموکراسي يو جمهوري غوښتونکی غورځنګ دی او سوسيال دموکراتان د دين او دولت د بيلوالي پلويان دي. په افغانستان کې داسې غورځنګ چې د سوسيال دموکراسۍ کړنلاره او تشکيلات ولري نه ترسترګو کيږي. خو د محمدهاشم ميوندوال (حزب مترقي دموکرات) د نورو ډلو(د ميرغلام محمدغبار د وطن ګوند، د غلام محمدفرهاد افغانستان سوسيال دموکرات ګوند) په پرتله سوسيال دموکرات ګوندونو ته نږدې وو.

۴– ښي لاسي افراطي او فاشيست ګوندونه

ښي لاسې افراطي او فاشيست ګوندونه د لومړۍ نړيوالې جګړې د بدلونو په پايله کې منځته راغلل. دا ګوندونه د نړيوال انقلابي غورځنګ د پياوړتيا او د شلمې پيړۍ د دويمې لسيزې د اقتصادي او ټولنيزبحران له کبله وده وموندله. په ځينوهيوادونو لکه آلمان او ايتاليا کې هغوی واکمن هم شول. د فاشيستي او ښي لاسو افراطي ګوندونو ايديولوژۍ سره توپيرلري. د آلماني فاشيستانو ايديولوژي نژادي رنګ لري چې د آريايي او جرمن نژاد په برترۍ ځرخيږي او بيا د ايتاليا د روم په عظمت او د هغه په افسانوي مدنيت راتاويږي. لدې ځخه ښکاری چې په دواړو کې د يوه نژاد، يوه فرهنګ او يوه قوم برتري ليدل کيږي. د فاشيستانو له آنده واکمني هغه پراخه واکمني ده چې هلته د فردي واکمنۍ پرځای فرهنګي واکمني ټينګيږي ، فرديت او استقلال يې له منځه ځي. ښي لاسي افراطي ګوندونه تل د يوه څرګند او ناڅرګند دښمن سره ځان مخامخ ويني ترڅو دا ټولنيزنژادي او مذهبي موجود له منځه يوسي. ښي لاسي افراطي ګوندونه د دښمن سره د مقابلې لپاره په يووالي ټينګار کوي او بل ډول ليدلورى ردوي او رټي يې .په ټولو ښي اړخو افراطي کړيو او سازمانونو کې د لاربنود، امام او امير څخه اطاعت د دې سازمانو ايديولوژيک اصل جوړوي. په وروسته پاتې ټولنو کې په ډيره آسانۍ سره په ښي لاسو افراطي ډلو، قدرت غوښتونکو ځواکونو او سياستوالو د فاشيستانو ټاپې لګول کيږي. دا ډول فکر د فاشيسم او ښي افراطي ډلې بيلول ستونزمن کوي. د ګوندونو او سياستوالو په اړه په قضاوتونو کې په کار دي چې د دموکراسۍ ضد، محافظه کارو او فاشيستي ډلو او افرادو ترمنځ توپير له پامه ونه غورزول شي. په افغانستان کې د ګوندونو په راڅرګنديدو سره موږ د شوونيستي، قومي ، تنګ ناسيونالستي، سکتاريستي ،مذهبي، توتاليتار او بنسټپال سازمانونو او ليدلورو شاهدان پاتې شوي يو. د شوونيستي او قومي ليدلورو لرونکو ډلو او کړيو ته د فاشيستانو ويل سم او منطقي نه بريښي. موږ وينو چې ځينې ړانده قومي متعصبين نادرخان ، حفيظ الله امين او اشرف غني ته فاشيستان وايي . دا هغه وګړي دي چې د فاشيسم د اصطلاح د معنی او مفهوم د درک وړتيا نلري.

۵- کمونست او کارګري ګوندونه

د نولسمې پيړۍ په پای او د شلمې پيړۍ په پيل کې د سوسيال دموکراسۍ غورځنګ په دوو برخو وويشل شو. هغه ډله ګوندونه چې د قهري انقلاب څخه ډډه ، سمونو او دموکراسۍ ته وفادار پاتې شول د سوسيال دموکراتانو او هغوی چې انقلاب او د پرولتاريا ديکتاتورۍ ته د يوه دولتي نظام په توګه لومړيتوب ورکړ د کمونستانو په نامه ياد شول. کمونست ګوندونه د ولاديمير ايليچ لينن آندونو او د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر سوسيالستي انقلاب ته وفاداري ښيي. د ايروکمونست (اروپايي کمونست) ګوندونو پرته نور کمونستي ګوندونه ايديولوژيک ګوندونه دي. کمونست ګوندونه د لينن « د دولت او انقلاب »، « امپرياليسم د پانګوالۍ د لوړ پړاو په توګه » ،« د کارګري طبقي مخکښ ګوند » ته د داسې تئوريو په سترګه ګوري چې د نړۍ او ټولنې د بدلون لپاره اړين دي. دا ډول ګوندونه په ټولنيز مالکيت باندې د خصوصي مالکيت اړول حتمي ګڼي چې د ګوند تر لارښوونې لاندې د دولت او يا د کوپراتيفونو په واک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راشي. د دموکراتيک مرکزيت اصل د دې ګوندونو تشکيلاتي اصل جوړوي. د دې ګوندونو ايديولوژي مارکسيسم - لېنېنسم او په يوه ډله ګوندونو کې د مارکسيسم - لېنېنسم تر څنګ د مائوتسې دونګ نظريې(ليدلورى) دي. لکه څرنګه چې په وروسته پاتې ټولنو کې د پانګوالۍ څرګندې نښې نښانې نه تر سترګو کېدلې په ١٩۶٠ کال په بخارست کې د کمونستي او کارګري ګوندونو په کنفرانس او د مائوتسې دونګ د نوي دموکراتيک انقلاب نوې تئورى او په هغو کې د ملي دموکراتيک انقلاب تئوري وړاندې شوه. دا په واقعيت کې د تاريخ د لارې د لنډولو يوه هڅه وه. پدې ډول د دريمې نړۍ کېن اړخو غورځنګونو چې د کمونستي غورځنګ سره ټينګې اړيکې لرلې د خپلو هيوادونو د پرمختګ لپاره يې د پانګوالۍ پرته د ودې او انکشاف لار غوره کړله. په افغانستان کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او حزب دموکراتيک نوين د هغو ګوندونو څخه وو چې د هيواد هراړخيز پرمختګ يې د پانګوالۍ پرته د ودې او انکشاف لار ګڼله کومه چې د آسيا، لاتيني امريکې او افريقا پرمختللونکو سياسي غورځنګونو هم غوره کړې وه.

د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ ايښودونکې کنګره

د ١٩۶۴ کال د مارچ په څلورمه (١٣۴٢ کال کب ٢۴) پاچا محمديوسف د کابينې په جوړولو موظف کړ. نوموړي د شپږو مياشتو وروسته د اساسي قانون مسوده جوړه، د لويې جرګې له لوري تائيد او پاچا دا قانون د اکتوبر په لومړۍ نيټه (د تلې نهمه) توشيح کړ. مخکې لدې چې محمديوسف د صدراعظم په توګه وګومارل شي په سلطنتي کورنۍ کې د اختلافونو او په نظام کې د بدلونو د راتګ اوازې هم اوريدل کيدلې چې بيله شکه يې د سياستوالو په دريځ اغيز درلود يعنی دا چې د هغوی ليدنو کتنو قوت واخيست . البته د نورو ډلو په پرتله د هغو کسانو ليدنې کتنې چې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند(ا ، خ، د ،ګ) بنسټ کيښود د پاملرنې وړ وې. د صباح الدين کشککي په وينا د شلمې پيړۍ په پنځوسمو کلونو کې د هغو څيرو او ډلو کومو چې د ا، خ ، د ،ګ بنسټ يې کيښود ليدنو کتنو او مجلسونو دوام درلود چې يو« د دغو مجلسونو څخه د سيدهاشم صاعد په کور کې جوړ شو چې په هغه کې نورمحمدتره کي ، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبر او محمدآصف آهنګ هم ګډون درلود. د دې ناستې ګډون کوونکو د افغانستان د کمونست ګوند د جوړښت او په تېره د دې موضوع په اړه بحث درلود چې د ګوند د جوړيدو وروسته خپل غړي د معارف د زده کوونکو او دولتي مامورانو څخه وروزي يا دا چې د خلکو په منځ کې کار وکړي. د دې مجلس يو ګډون کوونکی چې وروسته يې پريکړه وکړه چې د کمونست ګوند سره يوځای نشي وايي چې تره کي د دويمې لارې پلوي کوله. يعنې ويل يې چې په پرګنو کې بايد نفوذ وشي خو کارمل د هيواد په زده کوونکو او روڼ اندو کې د اغيز اچولو پلوي کوله.» ٣٢ /١۶۶(يادونه : د ا، خ ، د ، ګ هيڅکله هم د کمونست ګوند ادعا نده کړې خو د دې ګوند مخالفان هغه کمونست ګوند بولي. په کتاب کې راوړل شوي اقتباسونه په هغو کې امانت داري ده .) د ا ، خ ، د،ګ د جوړېدو په درشل کې د سياست د مينه والو د منظمو ليدنو کتنو په اړه عبدالمحمد درمانګرچي د همدې ګوند د بنسټ ايښودونکې کنګرې برخوال دی وايي. « هغه مهال د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې غونډې لرلې چې دی هم د هغې کړۍ غړی وو چې پوهاند علي محمدزهما، ډاکتر شاه ولي ، ډاکتر محمدظاهرځدران او حشمت غبار يې برخه وال وو. دوی د هېواد د حالاتو او د روڼ اندو د تشکل په اړه بحثونه کول او زهما د دې غونډو مشري کوله. زهما د لنډې مودې (درې مياشتنۍ) زده کړو لپاره دنمارک ته ولاړ او د هغه پرځای ببرک کارمل ددې کړی د غونډو مشری ته راتللو. کارمل د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسآلو سربېره زهما انتقادولو چې هغه د دې پرځای چې پدې حساسو شرايطو کې زموږ سره ګډ د ګوند د جوړولو په موخه کار وکړي، شخصي ګټو او امتيازاتو ته لومړيتوب ورکړ او د زده کړو لپاره بهر ته ولاړ. » زهما د زده کړو وروسته چې ګوند جوړشوی وو د ګوند سره کومه ليوالتيا ونښودله او يا دا چې کارمل د هغه خلاف داسې چاپېريال راپنځولی وو چې زهما پدې ګوند کې ځان ونه وينې. همدارنګه درمانګر د ګوند د جوړېدو په درشل کې د تره کي په کور کې د يوې غونډې خبره کوي چې په هغې کې د ځو تنو سربېره ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبراو د غبار زوی حشمت هم برخه لرله. دا غونډه پدې په موخه رابلل شوې وه ترڅوغبار د کارمل هغو تورونو ته ځواب ووايي چې ويل يې غبار ته حکومت له زندان څخه د خلاصېدو وروسته امتيازات ورکړي دي. پدې اړه کارمل ويل چې حکومت غبار ته د هغه ضبط شوی کور پدې شرط بېرته سپارلی دی چې د حکومت خلاف څه ونه وايي. غبار پدې اړه ټول سندونه او قواله حاضرينو ته وښودل چې د قانون او قانوني پروسيجر له مخې صدراعظم محمد يوسف د ده ضبط شوې ځمکه چې حکومت پرې پوسته خانه جوړه کړې وه بېرته ده ته سپارلې ده. کله چې غبار دا سندونه برخه والو ته وښودل کارمل د غبار د شخصيت په اړه اوږده وينا واوروله خو غبار د کارمل وينا ته کوم پام را ونه ګرزاوه تردې چې د نوموړي د خبرو پرمهال به يې خپل زوی سره خبرې کولې ګنې چې هغه ته کوم هدايتونه ورکوي. په غونډه کې مير اکبرخيبر هم خبرې وکړې او د غونډې په پای کې غبار وويل تر څو ببرک او خيبر پدې بهير کې برخه ولري دی به ور سره ګډ کار ونکړي. د دې غونډې څو ورځې وروسته تره کی او درمانګر د غبارکور ته ورغلل .غبار او تره کي دوه په دوه سره وليدل خو تره کی بريالی نشو غبار قانع کړي چې د ګوند په جوړولو کې ور سره مخ ته ولاړشي. پدې ډول د هېواد پېژندل شوی سياسي شخصيت د ا، خ، د ، ګ د جوړوونکو له کاروان سره مخه ښه وکړه. دستګير پنجشيري هم د خپل کتاب په ۱۴۹ - ۱۵۰ مخونو کې ورته څرګندونې لري چې دی هم د شهرآرا او د پروان د کارتې د کړی له غړو سره د غبار او کارمل د اختلافونو په پوهېدو د غبار کورته ورغلي دي او غبار هم دوی ته د خپلې ځمکې قباله او نور اسناد ښودلي دي. د درمانګر او پنجشيري له څرګندونو څخه دوې پايلې راوزي . يوه دا چې د ا، خ، د ،ګ د جوړولو په درشل کې د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې منظمې ليدنې کتنې لرلې او د وخت په تېرېدو سره دا کړی له يوبل سره اړيکې ټينګوي او هغو کسانو چې ورته او يا يو بل ته نږدې نظريات لرل د دې ګوند بنسټ ايږدي. دوهمه دا چې کارمل له هماغه پيل څخه د هغو کسانو د بدنامولو په موخه هلې ځلې کولې چې هغوی يې خپل سيالان ګڼل تر څو د نوي جوړېدونکي سياسي خوځښت مشري ده ته ورسېږي. د پنجشيري په وينا د يوه سياسي خوځښت د جوړولو په موخه ګوند د شاه محمودخان د دورې د سياسي خوځښتونو(ويښ ځلميانو، وطن ګوند، د محصلينو اتحاديې ،ملي کلوپ، خراسان ټولنې) فعالانو نورمحمدتره کي ، ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، محمدطاهر بدخشي او ځينو نورو د۱۳۴۲ کال د وږي په اتلسمه د ګوند د تدارک کميټه د سرپرستې کميټې په نامه جوړه کړې وه چې غړي يې «ميرغلام محمدغبار د وطن د ټولنې مشر، نورمحمدتره کی د ويښ ځلميانو د رهبرئ وتلی مشر، پوهاندعلي محمدزهما د ادبياتو د فاکولتې استاد ، ببرک کارمل د شاه محمودخان د حکومت د دوران د محصلينو د اتحاديې فعال ګډونوال، ميراکبرخيبر، محمدطاهربدخشي او محمدصديق روهي وو.» ۲/ ۱۴۸- ۱۴۹ سلطانعلي کشتمند د محمدصديق فرهنګ او عبدالهادي محمودي څخه هم يادونه کوي چې د تدارک د کميټې په لومړيو غونډو کې يې ګډون درلود. عبدالحکيم شرعي جوزجاني هم د تدارک په کميټه کې د محمودي يادونه کوي. ويل کيږي چې د سرپرستې کميټې لومړئ غونډه د کارمل په کور(جمال مينه) کې جوړه شوه. د سرپرستې کميټې د جوړېدو له څرنګوالي او د فعاليت په اړه کره معلومات ندي خپاره شوي. اصولاً دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمیټې چې له نامه یې ښکاري دنده یې د نوي خوځښت د بنسټ اېښودونکې غونډې جوړېدو ته چمتووالی دی. معمولاً د یوه سیاسي سازمان د جوړېدو لپاره د یوې کمېټې جوړېدل اړین برېښي ترڅو د ګوند بنسټ اېښودونکې غونډې ته د استازو د ټاکنې د څرنګوالي سربېره د جوړېدونکې سیاسي خوځښت فکري کرښې ، اساسنامه او کړنلاره چمتو کړي. د ګوند مؤسسه کنګره جوړه شوه ، او د ګوند مشرتابه یې وټاکه خو اساسنامه او کړنلاره یې تصویب نکړه. د ګوند کړنلاره څه د پاسه یو کال وروسته د ۱۹۶۶ کال د اپریل په یوولسمه د خلق د جریدې په لومړۍ او دوهمه ګڼه کې خپره شوه. اساسنامه د۱۹۶۷ کال د مارچ په میاشت کې د مرکزي کمیټې له لوري تصویب شوه. داسې برېښي چې د سرپرستې کمیټې ترمنځ د نظر یووالي شتون نه درلود او غونډې یې پر بحثونو تېرېدلې یا دا چې د اړینې تجربې د نه لرلو له امله دې مسألو ته یې پام ندی شوی. د نظرونو د اختلاف او مشاجرو په اړه تردې مهاله د نوموړي ګوند مشرتابه او کدرونو یوازې د غبار او کارمل ترمنځ د اختلافونو او د کارمل له لوري د غبار په پټه د تورونو یادونې کړي دي. پدې هکله پنجشیری د غبارله قوله لیکي:«زموږ د اختلاف ټکي سیاسي ماهیت لري. په اوسني وخت کې نه ښایي د اساسي قانون او د مشروطه پاچاهی له بریده مخکې ګام اوچت شي. » ۲/ ۱۵۰ همدارنګه صالح محمد زیری د تره کي له قوله وایي چې غبار د مشروطه پاچاهی نه مخکې نه تللو او جوزجاني هم وایی چې غبار تره کي ته ویلي وو چې ستاسو رنګ سور دی او زه له تاسو سره نشم تللی. د سرپرستې کمیټې (د ګوند د جوړیدو د تدارک د کمیټې) د غړو ترمنځ اختلافونه د دې سبب شول چې غبار او د هغه همفکران چې زوی یې هم پکې راځي په کنګره کې ګډون ونکړي. زهما او روهي هم د زده کړو وروسته د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند سره سازماني اړیکي ټینګې نکړلې خو د تره کي سره یې دوستانه مناسبات ساتل. د میراکبرخیبر پرته د سرپرستې کمیټې پاتې دریو غړو د نوي اساسي قانون د ۲۲ مادې څخه په ګټې اخیستنې سره د ۱۹۶۵ کال د جنوری په لومړۍ نیټه د کابل په څلورمه کارته کې د تره کي په کور کې د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې (ګوند) بنسټ اېښودونکې کنګره جوړه کړه. هېره دې نه وي چې په کنګره کې د نوي سیاسي بنسټ نوم د افغانستان د خلکو دموکراتیکه ټولنه غوره کړل شو چې وروسته د افغانستان د خلک دموکراتیک بهیر(جریان) او بیا یې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند(ا ، خ ، د ، ګ) نوم خپل کړ. څرنګه چې هغه مهال د ګوندونو قانون شتون نه درلود د ګوند پرځای یې دا نوی سیاسي خوځښت د افغانستان د خلکو دموکراتیکې ټولنې په نامه ونومولو. کنګره د ۱۹۶۵ کال د جنوری د لومړۍ نیټې(۱۳۴۳ کال د مرغومې یوولسمه) د ماپښین په دوو بجو جوړه او د شپې تردوو بجو پورې یې دوام وکړ.د مؤسسې کنګرې د ګډونوال پنجشیري د وینا له مخې هغه مهال په کابل کې د دې سیاسي خوځښت غړي ۷۲ تنه وو چې په ۱۰- ۱۲ حوزو کې سره راټولېدل. په کنګره کې لاندې ۲۸ تنو برخه اخېستې وه : نورمحمد تره کي ، ډاکترصالح محمدزیري، غلام مجدد(سلیمان لایق)، نوراحمدنور، ډاکتر محمد ظاهر طوطاخیل ، محمد ظاهرافق، عبدالحکیم هلالي، عبدالوهاب صافي ، عطامحمد شیرزي، آدم خان ځاځي ، وکیل عبدالله ځاځي، غلام محی الدین زرملوال ، ببرک کارمل ،محمد طاهر بدخشي، غلام دستګیر پنجشیري ، ډاکتر شاه ولي ، محمد حسن بارق شفیعي، سیدنورالله کلالي، عبدالقیوم قیوم، عبدالهادي کریم، اکرم کارګر، سلطانعلي کشتمند،عبدالکریم میثاق، ملاعیسی کارګر، شهرالله شهپر، سیدعبدالحکیم شرعي جوزجاني ، انجینرخالیار او ډاکتر عبدالمحمد درمانګر. کنګرې ته ټاکل شوو دریو تنو استازو (اناهیتا راتبزاد، محمداسمعیل دانش ، عبدالقدوس غوربندي) په دې تاریخي ناسته کې ګډون ونکړ. عبدالقدوس غوربندی اومحمد اسمعیل دانش د دولت د مامورینو په توګه اطرافو ته خدمتي تللي وو. اناهیتا راتبزاد د واکمنو دودونو له امله په کنګره کې برخه نه لرله. ویل کیږی چې ډاکترکاظم دادګرهم کنګرې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي په توګه ټاکل شوی وو خو نوموړي بیله کومه دلیله په کنګره کې ګډون ونکړ. سربیره پردې میراکبر خیبر د ګوند د بنسټ ایښودونکو فعال غړی چې برحاله افسر وو او پوځیانو د قانون له مخې د سیاسي فعالیت حق نه درلود کنګرې ته نه دی تاکل شوی. د کنګرې د دایرېدو پر مهال څو تنو ځوانانو د تره کي د کورشاوخوا په بایسکلونو ګرزیدل چې د پولیسود چاپې پرمهال د غونډې ګډونوال خبر کړي. په کنګره کې د هیواد د شپاړلسو ولایتونو اړونده شپږویشتو تنو روڼ اندو او دوو کارګرو ګډون درلود.د قومي تړاو له مخې په کنګره کې ۱۳ تنو پښتنو ، ۹ تنو تاجکو ، ۳ تنو هزاره ګانو او ۳ تنو ازبکو ګډون کړی وو. هغه وخت قومي او ژبني توپیرونه دومره د پام وړ نه وو چې د سیاسي خوځښتونو په د ننه کې ځانګړي دریځونه را مخته کړي له همدې کبله د قومونو یا ژبې استازیتوب کوم ارزښت نه درلود بلکې د استبداد او نابرابریو پر خلاف د ټولنیز عدالت غوښتني د استازیتوب لوری ټاکه .

د کنګرې رپوټ د تره کي لخوا ورکړل شو. د هغه له لوري د رپوټ ورکول او د هغه په کور کې د کنګرې دایریدل ښیي چې هغه د کنګرې په ګډونوالو کې د لوړ اعتبار څخه برخمن وو. دا خبره هم د یادولو وړ ده چې د کنګرې وروسته د هغې د ګډون کوونکو نیمایي د ټولنې (ګوند) سره اړیکې وشلولې. دا بیا ښیي چې د کنګرې برخه والو د استبداد پر خلاف ګډ دریځ درلود خو د ګډ فکر او د مبارزې په بهیر کې د واحد لیډلوري ، اړینې پوهې او د یوشان تجربو څخه بې برخې وو. ښایي همدې تشې دې ته زمینه برابره کړې وې چې د نوموړي خوځښت مشران د پېښو او بهیرونو د اټکل وس ونلري یا دا چې وخت ورنکړل شو چې راتلونکې په ژوره توګه اټکل او د دردوونکو پېښو، اوښتنو او بېلارې کیدو د مخنیوي وړتیا ولري. دغه خوځښت کین اړخه ښکاریده خو د هغو کسانو شمیر هم پکې لږ نه وو چې یا د کین اړختوب په مفهوم نه پوهیدل او یا یې هغه د هیواد له حالاتو سره په ټکر کې لیده. میرغلام محمد غبار د دې خوځښت په برخه والو کې د سلطنت په لاس له روزل شوو استازو څخه هم خبرداری ورکاوه . ویل کیږي چې هادي محمودي او انجینر عثمان تره کي ته ویلي وو که کارمل پدې جوړېدونکي خوځښت کې نه وي دوی چمتو دي چې پدې لار کې د تره کي سره ولاړ شي . وروسته دواړو خپل سازمان جوړ کړ چې د شعله یانو په نامه یې شهرت وموند. د غبار او محمودي په څېر څېرو دا ډول څرګندوني د کنګري پر ځینو غړو بې اغیزي نه وې. همدا لامل وو چې د کنګرې یو شمیر غړي د راتلونکې په هکله زړه نازړه بریښیدل. ددې سازمان پورتنۍ تشه هغه وخت جوته شوه چې کله د خلق دموکراتیکې ټولنې کړنلاره خپره شوه چې پکې د یو ډول مارکسیستي – لېننستي فکري تمایلاتو څرګ ولګېد چ ځینو خپله لاره په پټه خوله ترې جلا کړه . په کنګره کې د نوي سیاسي خوځښت د جوړیدو او د هغه د رهبرۍ د ټاکنو پرته چې هغه په پټه او نیغ په نیغه وټاکل شوه بل کوم سند ندی تصویب شوی. د کنګرې برخه والو هوکړه کړې وه چې د ټولنې د مشرتابه لپاره به یوولس تنه وټاکل شي او هغې ته به مرکزي کمېټه وایي چې اووه تنه به یې اصلي او څلور تنه به علی البدل غړي وي . د معمول خلاف د دې ګوند د مشرۍ لپاره چا ځان نه دی نومولی بلکې داسې پرېکړه شوې چې هر برخه وال به په یوه ورقه کاغذ کې د یوولس تنو نومونه لیکي او پدې پانو کې چې د چا نوم زیات لیکل شوی وي هغه به د ټولنې مشر وي .

کله چې د ورقو له مخې نومونه وشمېرل شول لاندې کسانو ډېرې رایې ترلاسه کړې وې چې د ټولنې(ګوند) د مرکزي کمېټې د اصلي او علی البدل غړو په نامه د ګوند مشري په غاړه واخېستله:

۱. نورمحمد تره کی	۲۸ رایې
۲. ببرک کارمل	۲۷ رایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. محمدطاهربدخشی ۲۶ رایې
۴. غلام دستګیرپنجشیری ۲۵ رایې
۵. شهرالله شهپر ۱۹ رایې
۶. سلطانعلي کشتمند ۱۷ رایې
۷. صالح محمدزیری ۱۵ رایې

د ټولنې علی البدل غړي شاه ولي ، عبدالکریم میثاق، محمدظاهر اوعبدالوهاب صافي وو. د کنګرې د برخه والو د شمیر په اړه اړینه بریښیي وویل شي هغو لیکوالو چې پدې اړه لیکنې کړې دي برخه وال یې اووه ویشت تنه ګڼی پداسې حال کې چې په کنګره کې اته ویشتو تنو برخه لرله. ښایي دا تشه لدې امله وي چې لومړی دستګیر پنجشیری پدې اړه په خپل کتاب کې د کنګرې برخه وال اووه ویشت تنه ګڼلي دي او نورو بېله دې چې په خپله څېړنې وکړي د پنجشیري پر کتاب ډډه لګولې ده. « وروسته له هغې چې د کنګرې غړو د پټو رایو له مخې مرکزي کمیټه وټاکله ، د کنګرې د غړو مخکې مرکزي کمېټې غونډه وکړه او نورمحمدتره کی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د لومړي منشی (وروسته عمومي منشي) او ببرک کارمل د دوهم منشي په توګه » ۷۹ / ۴۱ او محمد طاهر بدخشي یې د تشکیلاتو د مسؤل په حیث وټاکل. د شرعي جوزجاني د لیکنې پر بنسټ عطامحمد شېرزي کارمل د منشي د مرستیال په توګه پیشنهاد کړچې دا پېشنهاد ومنل شو. په کنګره کې د غبار د نه ګډون په اړه د کنګرې استازو(زیري، پنجشیري ، غوربندي) د غبار او کارمل ترمنځ د اختلافونو یادونه کړې ده.دا بیا ښیي چې غبارله یوې خوا د کارمل سره شخصي او سلیقوي ستونزې لرلې او د نورو سره یې د نوي خوځښت د تګلارې په اړه سیاسي اختلاف درلود. غبار چې په سرپرسته کمیټه کې د عمر له پلوه تر ټولو مشر، د سیاسي مبارزې زیاته تجربه یې لرله د ګوند د مشرتابه امکانات یې ډیر وو. د راتلونکې جوړیدونکې ټولنې د مشرتابه د لیوال لخوا اړ ایستل شو چې د ګوند په بنسټ ایښودونکې کنګره کې د ګډون څخه ډډه وکړي. د غوربندي دا خبره چې «...خدای بښلي غبار د کارمل د لمسون له امله د سرپرستې کمیټې څخه وایستل شو...، او هغه د تره کي په وړاندې هم پلانونه لرل» ۸۰/ ۱۲ د دې واقعیت څرګندوی دی چې کارمل لیوال وو د نوي خوځښت مشر شي چې غبار او تره کي یې خپل سیالان ګڼل ، غبار یې له لارې لېرې کړ او فکر یې کاوه چې په کنګره کې به دی د ګوند د مشرپه توګه راڅرګند شي چې دې موخې ته هم ونه رسید. د شرعي د لیکنې له مخې « ببرک کارمل لدې امله چې تره کی د مرکزي کمېټې د عمومي منشي په توګه وټاکل شو په غوسه وو او د بدخشي له لوري د تره کي د معرفي کولو پرمهال له هغو جملو د استعمالولو له کبله خوښ نه وو...، دا ټاکنه باید د مرکزي کمیټې له خوا ترسره شوی وای او هغه یې په بربنډ ډول په غونډه کې و نه ویل ، بلکې د کنګرې ځینو غړو ته یې په غوږ و کې ویلي وو.» ۸۱ همدا لامل وو چې ناراضه کارمل څه موده وروسته خپل یو شمیر پلویان د ټولنې څخه جلا او د ا، خ، د ، ټ په نامه یې خپل مستقل سازمان جوړ کړ. د ګوند دا ډول جوړیدل هغه نوي زیږیدلي ماشوم ته ورته وو چې معیوب وزیږیدلو. د دې معیوب ګوند زیږیدل لاندې لاملونه لرلی شي :

لومړی: د ګوند د بنسټ ایښودونکو بیره - په هیواد کې د نوي اساسي قانون پر بنسټ د مساعدو شرایطو او لاسته راغلي فرصت څخه ګټه اخیستنه چې د استبداد ضد او دموکراسۍ پلوه روڼ اندو لپاره د نفس ایستلو او د ولسونو د رواغوښتنو د بیانولو لپاره ټولنې او ګوندونه جوړ کړي.دوی غوښتل چې د دې فرصت نه په بیړه ګټه پورته کړي. بېله دې چې د همفکرو ملګرو یو خوځښت چې د انحراف پرته د نوي جوړشوي سازمان د ځواکمنیدو جوګه شي د ګوند په جوړولو لاس پورې کړ.

دوهم: بې تجربګي- د ګوند بنسټ ایښودونکو فکرکاوه ، مهمه دا ده چې د ګوند بنسټ کیږدي او وروسته به وکولی شي په ګوند کې شته اختلافونه له منځه یوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: داسي فکرهم کيږي چي له هماغه پيل څخه سلطنت او يا پرديو خپل افراد بنسټ ايښودونکي کنګري ته راليږلي وو. سلطنت غوښتل چي دا ګوند د ننه څخه د جنجالونو ، کشمکشونو او انشعابونو سره لاس او ګريوان کړي او په يوه ځواکمن سياسي سازمان وانه وړي. پرديو چي ګوته شوروي اتحاد ته نيول کيږي غوښتل دوی ته د وفادارۍ ځيرې او يا ځيرو پرمټ ګوند د دوی د لاس په وسيله واوړي. ښايي پورته يادو شوو ټولو دريو لاملونو او يا يې يوه د دې معيوب سازمان په منځته راتګ کي خپل رول لوبولی وي. د ګوند د جوړيدو لومړنيو کلونو وښودل چي دا ګوند له هماغه پيل څخه د ناپايه کشمکشونو يو سياسي جوړښت وو او د بې باورۍ په چاپيريال کي خپل فعاليت ته ادامه ورکړه او د پرله پسي انشعابونو سره لاس او ګريوان شو. وروستيو پيښنو او په تيره کله چي ګوند واک ته ورسيد ، د واک په هماغه لومړيو کي د مشرتابه ترمنځ يې پخواني اختلافونه د عمق نه سطحي ته راووتل تره کي د ګوند د مشر په توګه درک کړل چي بايد د ګوند بنسټ ايښودونکو دې حياتي مسالي ته له هماغه پيل نه پام راګرزولی وای. هغه په سياسي بېرو کي ويلي وو: «موږ په پام کي لرو چي يوموټی واحد ګوند منځته راوړو. د مصنوعي اتحادونو او يووالي څخه څه نه جوړيږي. موږ غواړو چي ګوند په يوه نوي قالب کي واچوو او د فولادو په څير يو ګوند جوړ کړو. موږ وليدل ولډنګ کاري ګټه نلري. وسپنه چيرې چي ولډنګ شوې وي هلته بيا ماتيږي. زموږ ګوندي يووالی همداسي وو.» ۳۹/ ۱۱۹ ژوند هم وښودل چي دې تشي په خپله ګوند او ټولني ته زياتي بدمرغۍ راوړلي. البته دا ګوند يوازيني ګوند نه وو چي دا تشه يې لرله بلکي د نړۍ په کچه خاصتاً د مخ په ودې هيوادونو سياسي ګوندونه د ورته ستونزو سره مخامخ شوي دي. د دموکراسی په لسيزه کي نورو ګوندونو هم ورته حالت درلود او له کورنيو کشمکشونو، بې اتفاقيو او انشعابونو سره مخامخ شول. يو تريخ واقعيت چي يادول يې اړين برييني هغه دا دی چي د ا ،خ ،د، ګ بنسټ ايښودونکو او مشرتابه د ګوند د فعاليت او هم د واک د ترلاسه کولو او د ا، خ، د ،ګ د واکمنۍ د نسکوريدو وروسته د ګوند د کورنيو ستونزو او واکمن حالت په اړه نه دا چي په بشپړه توګه واقعيتونو ته ګوته نده نيولي بلکي ځينو يې په لوی لاس حقايق تحريف کړي او په ګوند کي د واکمن حالت څخه ناسم انځورکښلی دی او هڅې يې پدې راتاويږي چي په ګوند کي د بېلارې توب، نيمګړتياوو، ناکاميواو د ګوند اساسنامي او کړنلارې ته د شا ګرزوني، نه ښېونکو تيروتنو ملامتي په ګوند کي په ځانګړو مشرانو او يا شورويانو واچوي او پدې توګه خپل ځانونه غير مسؤل، سلامت او سپين ثابت کړي. عجيبه خو لا دا ده چي د دې ګوند د دواړو اړخونو په مشرتابه کي داسي مشران هم وو چي د خلق او پرچم په نامه د واحد ګوند د وېشلو وروسته چي د تره کي يا کارمل تر مشرۍ لاندې پاتي شوي وو د ګوند د واکمنۍ له نسکوريدو وروسته د ګوند د انشعاب پېړه د خپلو ډلو په مشرانو تره کي يا کارمل اچوي. د ساري په توګه د خلقيانو مشران ميثاق او پنجشيري د کارمل په پرتله د انشعاب زياته ملامتي په تره کي اچوي ، لايق او غوربندي بيا خپل مشر کارمل د انشعاب مسؤل ګڼي. دلته دا پوښتنه را پيدا کيږي چي دوی ولې د انشعاب د مسؤل تر رهبرۍ لاندې مبارزې ته دوام ورکړ.

د دې ټولو خبرو سره سره د ا، خ، د ګ جوړښت چي موخه يې د استبداد او ټولنيزو بيعدالتيو پر خلاف مبارزه او د يوه پرمختللي افغانستان جوړول وو د وخت غوښتنه او د ستايلو وړ ګام وو. دې ګوند د خپل شتون او فعاليت پرمهال او د سياسي مبارزې په ډګر کي د سترو تيروتنو سره سره د پرګنو او په تيره د روڼ اندو د ذهنونو په روښانولو کي د سترګو وړ ونده اخيستې او واک ته په رسيدو سره د ټولنيزو سمونونو په پلي کولو سره چي د رښتيني ټولنيز انقلاب پيلامه ګڼل کيده ګړندي ګامونه اوچت کړل او افغاني ټولنه يې د فيل له خوبه راويښه کړله.

په ګوند کې دوې تلوالې او انشعابونه

په سياسي ګوندونو کي همفکران او د ګډ باور خاوندان پخپله خوښه د يوې اساسنامې په لرلوسره هغو موخو ته د رسيدو لپاره راټوليږي چي په کړنلاره کي يې تثبيت شوېدي . ګوندونه د سياسي جوړښت له امله پخپلو کړنلارو، شعارونو او فعاليتونو کي د ټولني د مختلفو طبقو او قشرونو اړتياوې، غوښتني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګټې منعکسوي او د واکمنۍ، مدني ټولنې او پرګنو تر منځ د تعاملي عناصرو رول لوبوي. هر ګوند په واکمنيو باندې د اغېز اچولو او سياسي واک ته د رسيدو په لټه کې دی . دې موخو ته د رسيدو لپاره له تاکتيکونو بهيرونو او کمپاينونو، رسنيو، سياسي اعتراضونو او پوهنيزو څېړنو څخه ګټه پورته کوي. لکه څرنګه چې ګوند يوه ټولنيزه او تاريخي پديده ده د هغه معنی او مفهوم هم د وخت او ځای تابع دی. دا د دې معنی لري چې په يوه وروسته پاتې هيواد کې د يوه ګوند تشکيلاتي جوړښت ، ستراتيژي او سازماني موخې د يوه پر مختللي هېواد سره چې په همدې نامه فعاليت کوي توپيرلري. له همدې کبله دي چې په دموکراتيکو ټولنو کې چيرې چې دموکراسي د هغې په اصلي مفهوم سره تر يوې کچې نهادينه شوې ده ګوندونه هم د سياسي ګوندونو په اصلي مفهوم او ماهيت سره راڅرګنديږي. خو په ټرلو وروسته پاتې ټولنو کې ګوندونه د هغو په اصلي مفهوم سره نشي را څرګندېدلی او پدې ټولنو کې د ګوندونو پرځای د ځمکې لاندې پټې ډلې، پارتيزاني سازمانونه او يا انقلابي خوځښتونه منځته راځي. پدې اړه د آلماني مارکسيست کارل کائوتسکي خبره چې« يو پټ ګوند نشي کولی دموکراتيک وي» د افغانستان د سياسي ګوندونو او په هغو کې د ا، خ، د، ګ په اړه سرخوري دا ځکه چې هغه په پټه جوړ، په غيرقانوني ډول فعاليت درلود او د واکمنيو د دوامداره ځارنې، فشار او تهديد لاندې خپل فعاليت ته دوام ورکاوه.لدې امله د داسې يوه ګوند څخه د يوه دموکراتيک ګوند هيله او تمه واقعبينانه نه بريښي .

اوس و به ګورو چې د ا ،خ، د، ګ بنسټ اينودونکي د کډ فکر او کډ باور خاوندان وو يا نه.که چيرې د ګوند د جوړيدو په درشل کې د هغه د بنسټ اېښودونکو هڅو ته وکتل شي معلوميږي چې هغوی د ګوند د جوړيدو د تدارک کميټه جوړه کړه چې سرپرسته کميټه نومېدله. د دې کميټې څخه د ګوند ځينو بنسټ اېښودونکو اوهغه هم وروسته چې دا ګوند له واکه ګوښه کړل شو پخپلو ليکنو کې يادونه کړې ده. مخکې لدې پدې اړه څه ندي ويل شوي. د هغه مهال د واکمنو شرايطو له مخې چې واکمنی د خپل عادت له مخې پر استبداد او زورزياتی ډېره لګوله روڼ اندو او د مترقي اندونو خاوندانو ليدنې کتنې درلودلې ترڅو د يوه سياسي خوځښت بنسټ کيږدي. د هغوی د ليدنو کتنو په ترڅ کې هغو کسانو چې کډ فکري اندونه لرل يو بل پيدا او پدې وتوانيدل چې د ګوند بنسټ کيږدي. د ګوند په بنسټ اينودلو کې د تره کي ، کارمل او بدخشي اعتبار د هغو رايو څخه جوتيږي چې د کنګرې ګډون کوونکو دوی ته ورکړې دي چې په ترتيب ۲۸، ۲۷ ، ۲۶ رايې کيږي. له بله پلوه د کنګرې پرمخ وړونکي بدخشي « د نور محمد تره کي او ببرک کارمل د ژوند، کار او مبارزې په اړوند رڼا واچوله او د کنګرې نورو ګډون کوونکو هم د خپل ژوند، کار او مبارزې په هکله بشپړ معلومات ورکړل.» ۲/ ۱۵۷ ښيي چې دې دريو تنو د ګوند په جوړولو کې ځانګړی رول درلود.د هغوی رول ته په کتو سره په واقعيت کې دوی د ګوند د زړې (هستې) حيثيت درلود. اوس به ګورو چې آيا هغوی کډ سياسي او ايديالوژيکي اندونه لرل يا نه.

بحث به لدې پيل کړو چې ګوند د هېواد د وروسته پاتې والي لامل په څه کې ليدلو او د حل لاره يې څرنګه لټوله. ګوند د کارګرې طبقې د ايديالوژۍ د بنسټيزاصل په بنسټ د افغاني ټولنې وروسته پاتې والی اصلي لامل طبقاتي ستم ګڼله چې بايد واکمن توليدي (نيمه فيوډالي) مناسبات مات شي چې هغه يې د توليد پر وسايلو د ټولنيزملکيت له لارې شوني ګڼل. هيواد د پانګوالی پرته د ودې لار چې د سوسيالستي ټولنې جوړول دي غوره کړې. سره لدې د ګوند د بنسټ اېښودونکو څخه بدخشي اصولاً دا تګلاره منله خو زيات ټينګار يې د ملي مسألې پرحل درلود . هغه پدې اند وو« پښتانه په افغانستان کې واکمن او ظالم مليت او نور محکوم او د ستم لاندې مليتونه دي. لومړی بايد ملي ستم له منځه يوړل شي او بيا طبقاتي ستم. يوازېنی څوک چې د طاهر بدخشي د دې طرحې په وړاندې دربېده هغه تره کی وو او هغه په يوه شي ډېره لګوله چې هغه طبقاتي مبارزه او طبقاتي تحليل وو. » ۷۹/ ۶۳، ۷۵ سره لدې چې د ګوند تګلاره د مرکزي کميټې له لوري تصويب شوې وه او دې دا معنی لرله چې د ګوند مشرتابه کډ فکري باورونه لرل خو کشتمند چې په مؤسسه کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړي په توګه ټاکل شوی د ګوند د واکمنۍ وروسته د خپل کتاب(ياداشت های سياسی و رويدادهای تاريخی) په ۱۷۰ مخ کې د تره کي او کارمل ترمنځ د« سياسي او اېډيولوژيکي اختلافونو» د شتون خبره کوي. که چيرې دې اختلافونو شتون درلود دا پوښتنه را پيدا کيږي چې کارمل ولې له تره کي سره ګوند جوړ کړ. دا بيا ښيي چې کارمل له تره کي سره سياسي او اېډيولوژيکي اختلافونه نلرل او د کشتمند ادعا ناسمه ده. د ګوند له جوړېدو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرونو وبښودل چې د کنګرې د جوړېدو په درشل کې کارمل تمه لرله چې دی به د ګوند مشر شي چې داسې څه پېښ نشول او تره کی د ګوند مشر شو. لدې امله یې د تره کي خلاف دریځ غوره کړ او د ګوند د ننه یې فرکسیوني فعالیتونه پیل کړل. دې دا معنی لرله چې په یوه ګوند کې دوو سیالو مشرانو او یا دوو تلوالو شتون درلود ځکه هر یوه یې پلویان لرل. کشتمند د خپل کتاب په ۱۴۳ مخ کې راوړي، بدخشي« له سیاسي پلوه د کارمل له نظریاتو سره سر ښوراوه خو په رسمیاتو کې یې د تره کي دریځ تائیداوه .» کله چې کارمل جلا سازمان جوړ کړاو همفکران یې ورسره ولاړل خو بدخشي له کارمل سره نه ولاړ د بدخشي په اړه د کشتمند د ادعا ناسموالی هم ښیي. میثاق هم پدې اند دی چې بدخشي د تره کي له دریځ څخه ملاتړ کاوه. دا د دې ښکارندوی دي چې د ګوند په مشرتابه کې سیاسي او ایډیولوژیکي اختلافونو شتون نه درلود او اختلاف د ګوند د مشرۍ پر سر وو چې کارمل تره کی د ګوند د مشرپه توګه نشوای زغملای. د کارمل ځانپالنه او د ګوند د مشر په توګه د تره کي د اتوریتي ټیټول لدې څخه څرګندېږي چې کله د ګوند په مرکزي کمېټه کې د حکومت څخه د یوې جریدې د جواز اخیستنې موضوع را پورته شوله کارمل غوښتل چې د جریدې د امتیاز خاوند دی وي او مرکزي کمیټې پرېکړه وکړه چې دا امتیاز د ګوند مشر تره کی ولري. د زیري په وینا « په مرکزي کمیټه کې د لمړي او دویم منشي ترمنځ بحثونه مرکزي کمیټې ته ورسیدل. زیاتره وخت ببرک کارمل عصبي کیده او نورمحمد تره کی به تل موسکی و. حتی پخپله دغې خبرې هم کارمل عصبي کاوه چې تره کی ولې نه عصبي کیږي. یوه ورځ کارمل ویل چې دی ترهرې جلسې د مخه (ویلیم پنځه) ګولۍ خوري.» ۱۶۷/۴۰ د تره کي او کارمل ترمنځ بې باوري او کشمکشونه په کال ۱۹۶۶ کې کله چې د ولسي جرګې دوولسمې دورې ته د ګوند له لوري د استازو د نوملو مسآله را پورته شوه بربنډ شول. تره کی او کارمل دواړه لیوال وو چې د کابل څخه چیرې چې د ګوند فعالیت محسوس وو د استازو په توګه ونومول شي. که چیرې کارمل د ګوند د اعتبار لوړولو ته ژمن وای معقوله دا وه چې هغه د ګوند د مشر لپاره په کابل کې چې د خلکو د سیاسي پوهې کچه لوړه او د ګوند فعالیت محسوس وو زمینه برابره کړې وای چې ولسي جرګې ته لار ومومي . خو ولیدل شول چې هم کارمل اوهم یو شمېر نور پدې لټه کې وو چې کارمل ولسي جرګې ته د استازي په توګه ونومول شي نه د ګوند مشر.په مرکزي کمیټه کې پدې اړه له بحثونو وروسته تره کی اړشو چې ځان د غزني د ناوې ولسوالۍ څخه کاندید کړي. پدې اړه غوربندي لیکي: « که څه هم دا مساله د تره کي د آزرده ګۍ سبب شوه ، خو تره کي چې د ګوند د عمومي منشي په توګه د ګوند د یووالي د ساتلو لومړی درجه مسؤلیت درلود هڅه وکړه چې دا آزرده ګي د کدرونو او صفوفو تر منځ درز او بېلوالی را نه وړي. خو کنترول او مرکزیت پیاوړی او ګوندې دسپلین ټینګ شي او پارلماني فرکسیون په بشپړ ډول د دې مرکزیت تر لاربښوونې لاندې فعالیت وکړي او د هرډول بیځایه را څرګندیدو ډډه وشي. د ګوند استازي خپلې ویناوې او وړاندیزونه مخکې له مخکې د مرکزي کمیټې د پریکړې څخه تېر کړي. کارمل پدې دلیل سره چې په ورځنیو بحثونو کې باید سمدلاسه دریځ غوره شي خو بیا به پدې هکله رپوټ ورکوي. دا قیودات ونه منل او لدې ځایه اختلافونه پیل شول. له همدې امله کله چې ببرک کارمل او نوراحمدنور په پارلمان کې د ځینو استازو تر برید لاندې راغلل، نورمحمد تره کي هغه د بیځایه را څرګندیدو او افراطي شهرت غوښتنې پایله وګڼله. »۱۶/۸۰ . کله چې ولسي جرګې ته نوماندانو کمپاینونه پیل کړل کارمل محمود بریالی ،عبدالبصیر رنجبر او خلیل زمر ناوې ولسوالۍ ته د تره کي د ټاکنیز کمپاین لپاره استولي وو. « کله چې محمود بریالی او ورسره مل کسان د غزني ولایت د ناوې ولسوالۍ سره کلي ته رسیدلي وو ، لدې امله چې په خام سړک یې سفر کړی او د سفرپر مهال یې جامې او سر او صورت په خاورو لړل شوي وو او مخکې لدې چې له تره کي سره وګوري ، د کلي ترڅنګ چېرې چې چینه وه او په ویاله کې اوبه رواني وې ، ځانونه یې لوڅ کړي وو (البته نېکرونه یې لرل) صابون یې له بکسونو څخه را اېستلي دی او ځانونه یې مینځلي دي . د کلي مېرمنو د خپلو منګیو سره چې اوبه راوړي او یا هلته ګرځېدلې ، لدې وضعیت څخه یې بد راغلي او هغوی یې د کافرانو او بې شرمه او بې حیا ښکنځلې کړې دي . د کلیو خلکو هغوی په مرګ ګواښلي دي،وروسته لدې هغوی په تېښته بېرته راغلي دي. دې ډول چلند د دې پرځای چې تره کي ته ګټه ورسوي د هغه په زیان تمام شو او خلک یې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاف ودرول.» ۷۹/ ۵۳ ـ ۵۴ همدا لامل او د حکومت لاسوهنې وې چې تره کي پارلمان ته لار ونه موندله. هغه مهال کارمل، نوراحمدنور او اناهیتا راتبزاد ولسي جرګې ته وټاکل شول.

محمودسوما چې د خلق او پرچم د بیا یووالي مخکې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو د تره کي او کارمل ترمنځ د اختلافونو تشدید ، په کارمل باندې د تره کي نه باور چې د دربار او حکومت سره اړیکي لري د« زندګي نوین » نومې کتاب خپرول ګڼي چې تره کي په مستعار (نظرزاده) نوم خپور کړ. هغه وايي چې « تره کی د محمدهاشم میوندوال د صدارت پرمهال شوروي اتحاد ته د درملنې لپاره ولاړ اوهلته یې دا کتاب چاپ کړ. هیواد ته په راستنیدو سره یې یوازې کارمل ته د کتاب د چاپ په اړه ویلي وو. څو ورځې وروسته میوندوال د کتاب د خپرولو په اړه د تره کي سره خبرې کوي او دا هم ورته وایي چې پاچا هم د کتاب له خپریدو څخه خبردی. پاچا هم تره کی ورغواړي او د کتاب د خپرولو پوښتنه ترې کوي . وروسته لدې تره کي په کارمل په بشپړډول بې باوره شو چې د کتاب د چاپ په اړه یې پاچا او صدراعظم ته رپوټ ورکړی دی .» پدې هکله میثاق ورته څرګندونې کړې دي او هغه وايي مخکې لدې چې کتاب چاپ شي هغه یې د کتنې لپاره د ګوند مشرتابه ته ورکړ او محمد اسمعیل دانش پرې کار وکړ. همدا رنګه کارمل بېله دې چې د ګوند مشرتابه په جریان کې واچوي د سردارعبدالولي سره کتلي وو. کله چې په مرکزي کمېټه کې ورڅخه د دې کتنې پوښتنه شوې وه په ځواب کې یې ویلي چې د شورا کاندید حق لري د مؤکلینو سره وګوري. تره کي ویلي وو ما چې د پاچا سره د کتلو تصمیم و نیولومرکزي کمېټه مې خبره کړه او د لیدنې رپوټ مې هم وړاندې کړ تاسې هم باید مرکزي کمېټه په جریان کې اچولې وای. دې مسالې هم په کارمل د مرکزي کمېټې ځینې غړي بې باوره کړل .

د تره کي له لوري په کارمل بې باوري لدې نه څرګندیږي چې د ګوند د جوړیدو لنډه موده وروسته تره کي د لومړي ځل لپاره د۱۹۶۷کال د فبرورۍ په یوویشتمه د چین د سفارت مخې ته یوه مظاهره تنظیم کړه چې کارمل او د هغه پلویان یې پرې خبر نکړل. پدې کوچنۍ مظاهره کې دوولسو شاوخوا ګوندیانو ګډون کړی وو. د مظاهرې خبر د مسکو رادیو او ځینو نورو راډیوګانو هم خپور کړ. ددې مظاهرې برخوال زېری لیکي: « د مرکزي کمیټې په غونډه کې د کارمل په شمول یو شمیرکسانو د مظاهرې په اړه پوښتنې کولې. موږ پوه شوو چې هغوی نه وه په خبر او نورمحمد تره کي ور ته وویل بنایي زموږ ملګرو کړې وي. خو زیاترو اعتراض وکړ چې مرکزي کمیټه نه ده په خبره او مظاهرې کیږي. لومړي منشي دغه خبره تیره کړه او نورې خبرې پیل شوې.» ۴۰/ ۱۳۴ پورتنۍ څرګندونې ښیي چې د ګوند د جوړېدو د لومړیو څخه د تره کي او کارمل په مشرۍ دوو تلوالو په ګوند کې شتون درلود او د ګوند د چارو او فعالیت د تنظیم لپاره متحدانه عمل نه کېدلو. د ګوند په رهبرۍ کې دوه ګوني توب ، د کارمل د فرکسیون شتون هغه وخت بربنډ شو چې مرکزي کمېټې د ګوند د جوړیدو دویمه کلیزه د تره کي په کور کې نمانځله. د دې نمانځنې پر مهال بارق شفیعي یو شعر لوستی دی چې په هغه کې یې کارمل او راتبزاد ستایلي وو. د شعر د لوستلو پر مهال بدخشي ، بارق ته ویلي وو« کښنینه مداح» چې غونډه کړکیچنه شوې او په غونډه کې بدخشي، میثاق ، نور، شفیعي، کشتمند، شهپر اوعبدالوهاب ساپۍ توندې څرګندونې کړې وې. البته دوو لومړیو ، بدخشي او میثاق د بارق خلاف دریځ نیولی او نورو د بارق په ملاتړ جبهه نیولې وه. په لومړیو کې چې کارمل تره کی تجرید او بې اغېزې کړي « ټینګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځنې کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پېښو رهبرۍ ته اړتیا لري .» ۴۰/ ۱۷۱ کله چې کارمل پدې کار کې پاتې راغی د ګوند د جوړیدو دوو کلو او درو میاشتو وروسته د ۱۹۶۷ کال په اپریل (ثور) کې کارمل د خپلو همفکرانو سره د تره کي نه جلا شو او د (ا ،خ ،د، ټ) په نامه یې جلا سیاسي فعالیت پیل کړ.

د ګوند د بنسټ ایښودونکې کنګرې پر مهال حفیظ الله امین چې وروسته په ګوند کې په یوې پیاوړې خو جنجالي څېرې واوښت په امریکې کې زده کړې کولې، هیواد ته په راستنیدو سره د ګوند غړیتوب ترلاسه کړ. د کارمل د ډلې له جلاکیدو وروسته د بدخشي او امین ترمنځ ظاهراً د قومي او ژبنیو مسالو په اړه اختلافونه او جنجالونه پیدا شول. لدې امله دواړو ته د ګوند د مرکزي کمیټې له لوري سزا ورکړل شوه. بدخشي د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړیتوب څخه د ګوند اصلي غړیتوب ته او امین د ګوند د مرکزي کمیټې د علی البدل غړي نه آزمایشي غړي ته راټیټ کړل شول. امین دا سزا ومنله خو بدخشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلو همفکرانو سره چې د شمال په غير پښتنو پوړې تړاو درلود له ګوند څخه ووت او د انتظار د محفل په نامه يې خپل سازمان جوړ کړ. امين ته د سزا ورکولو له امله عبدالمحمد درمانګر چې د ګوند د مرکزي کمېټې على البدل غړی وو له ګوند سره اړيکې وشلولې. پدې ډول ګوند په دريو ډلو د تره کي تر لاربښووني لاندې ډله د خلقيانو، د کارمل ډله د پرچميانو او د بدخشي ډله د ستميانو په نامه ياديدلې وويشل شو. دا دری سازمانونه هم ونه توانيدل د يوموټې خوځښتونو په څير خپل شتون ته ادامه ورکړي بلکه د کورنيو اختلافونو نه ځوريدل او د انشعابونو سره مخامخ شول. البته دا اختلافونه د جمهوريت تر تيګښت پورې په پرچميانو کې د خلقيانو په پرتله چې دواړو د(ا ، خ، د ،ګ) په نامه فعاليت درلود لږ او محسوس نه وو. لامل يې ښايي دا وي چې کارمل د خپلو همفکرانو سره خپل سازمان جوړکړ او د تره کي تر لاربښووني لاندې اړخ کې د مختلفو افکارو او سليقو خاوندان پاتې وو. څه موده وروسته د خلقيانو يو شمير کدرونو محمدظاهر افق ، امان الله استوار،تازه خان ويال، عبدالباري جهاني ، نعمت الله ، خالق ، داکترکبير، هاشم پيکار، فضل احمد طغيان، محمدعظيم ګوهري او نورو د ګوند د کړنلارې او اساسنامې د ځينو برخو د بدلون او د کنګرې د رابللو په اړه وړانديزونه لرل چې مرکزي کميټې ورسره ونه منل او هغوی د ګوند څخه د خپلو يو شمير همفکرانو سره ووتل .هغوی هم ونه توانيدل ګډ سياسي فعاليت وکړي او په دوو ډلو وويشل شول. د محمدظاهرافق په مشری يې د «جمعيت انقلابي زحمتکشان افغانستان» او د اما ن الله استوار په مشری يې د«کار د ګروه» په نامه ډلې جوړې کړې. د کار ګروه د بدخشي د ډلې په څير نظريات لرل.

همدارنګه په ۱۹۶۸ کې د پرچم څخه يوه ډله چې مشران يې دستګيرپنجشيري ، شهرالله شهپر او شرعي جوزجاني وو جلا شول او د خلق کارګر په نامه يې جلا سازمان جوړ کړ. دې سازمان څه کم يو کال مستقلانه فعاليت وکړ او په مشرتابه کې يې اختلاف راغی . پنجشيري او شرعي د خپلو همفکرانو سره د خلقيانو سره بيرته يوځای شول او شهپر د سازماني مبارزې نه لاس په سر شو او پلويانو يې د امان الله استوار له ډلې سره ګډه مبارزه پيل کړه. عجيبه خبره دا ده سره لدې چې پنجشيري او جوزجاني د ګوند د واکمنۍ وروسته په ټولنيزو شبکو کې فعال وو ، د ګوند د فعاليتونو په اړه ليکنې هم کړې دي خو د تره کي او کارمل سره د دوی د اختلاف او انشعاب په اړه څه ندي ويلي . د ګوند د واکمنۍ وړاندې دستګير پنجشيري او عبدالهادي کريم له کارمل څخه د جلاکيدو لامل دا ګڼلو چې کارمل دوی حکومت ته په لاس ورکړي وو چې بنديان يې کړي. البته چې د ګوند د لومړي انشعاب په اړه د پنجشيري اخېستنې په براالا نه خو په غيرمستقيم ډول تره کي ته متوجه دي. که چيرې د پنجشيري ادعا ومنل شي چې په انشعاب کې تره کي منفي رول درلود نو بيا ولې پنجشيری بېرته د ګوند د انشعاب اصلي عامل ، تره کي ته راوګرزيد او د نوموړي ترمشرۍ لاندې يې دوهم ځل مبارزې ته دوام ورکړ؟ د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند په خلقي اړخ کې د پنجشيري دريځ ته په کتنې سره معلوميږي چې نوموړي په خلقيانو کې د کړکيچونو په راوستلو او کمزورولو کې ښکېل پاتې شوی دی . پدې هکله بيلګې لږ نه دي خو دوو ته به يې ګوته ونيول شي. د۱۹۷۹کال د دسمبر په ۲۷ د امين او د ګوند د سياسي بيرو د غړو د مسمومولو په پيښه کې د پنجشيري نه مسموميدل ښيي چې نوموړي ته د شوروپانو له لوري ويل شوي وو چې د خوړو له خوړلو ډډه وکړي. بله مسئله چې د خلقيانوتر منځ د اختلافونو په لمن وهلو کې د پنجشيري منفي رول ښيي د نوموړي خپله وينا ده چې د شوروي د يرغل په لومړيو کې څو تنو د بدخشي د پخوانيو پلويانو اړونده کسانو ته کړې وه او په يوه برخه کې وايي:« وروسته له هغې مې چې د ګوند پوځيان د بيګ شوونيستانو(موخه تره کی او امين دي) ضد متحد کړل او هغوی مې د يو بل خلاف راوپارول، د تره کي له نسکوريدو وروسته د حفيظ الله امين د حکومت په لومړۍ ورځ د هيواد نه ووتلم ، د انقلاب څخه د ډاډمنې دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنيوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته را واستوي د امين د حکومت په وروستۍ ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ کله چې پنجشېري په وياړ سره وايي چې ما پوځيان د ګوند د مشرانو خلاف متحد کړل او يا مې شوروپانو ته قناعت ورکړ چې په ګوند کې د انحراف د مخنيوي په خاطر خپل لښکر افغانستان ته راوليږي معنی يې دا ده چې د خلقيانو کمزوري او د تره کي او امين دواړو ورکه غوښتله او خپل منفي رول يې د شوروپانو سره په همغږۍ کې لوبولی دی . د انتظارمحفل هم د بدخشي او بحرالين

(c) ketabton.com: The Digital Library

باعث ترمشرۍ لاندې په دوو جلاجلا ډلو(سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان- سازا او سازمان فدائیان زحمتکشان افغانستان- سفزا) وویشل شول. هېره دې نه وي چې د تره کي او کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ،خ، د، ګ) تر نامه لاندې دوو جلا سیاسي سازمانونو فعالیت درلود پدې توپیرچې خلقیانو د (ا،خ، د،ګ) سره د کارګرې طبقې مخکښ او پرچمیانو د زیارایستونکو مخکښ تېرل (لیکل). دا د دې معنی لرله چې دا تر یوه نامه لاندې دوه موازي ګوندونه وو.

د خلقیانو نه د څو ډلو له جلا کیدو سربیره په خلقیانو کې کورني جنجالونه او کشمکشونه ونه دربېدل. بل جنجال په کړنلاره کې د ملي دموکراسۍ او خلقي دموکراسۍ په هکله ناسم پوهاوی او د نظراختلاف وو چې عبدالکریم زرغون د ګوند د کړنلارې خلاف په خلقي دموکراسۍ ټینګار درلود. سربېره پر دې هغه مهال د امین او زغون تر منځ هم اختلافونو شتون درلود او دواړو یو بل په فرکسیونبازۍ تورنول . سربېره پر دې امین زرغون د ماېویستانو سره په اړیکو لرلو هم تورناوه . همدا رنګه زرغون ببله دې چې ګوند خبر وي د مستربل په نامه یو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو چې د ګوند کورنۍ مبارزې ته ځانګړی شوی وو او هلته پرچمیان پکې ټکول شوي وو. دا ټول ددې سبب شول زرغون چې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو له ګوند څخه واېستل شي . زرغون له ګونده اخراج شو خو څوک یې له ځان سره یونه وړل او خپلو ارتباطي غړو او پلویانو ته یې سلا ورکړه چې په ګوند کې پاتې شي. ده پخپله او پلویانو یې هېڅکله هم د خلقیانو ضد دریځ غوره نکړ. د ګوند څخه د زرغون د اېستلو وروسته امین هڅې وکړلې چې د زرغون سره ارتباطي خلقیان له ګوند څخه وشړل شي خو مرکزي کمیټې ورسره و نه منل . میثاق وایي چې تره کي په ګوند کې د هرچا څخه زیات په زرغون باور درلود او د خپل کتاب په ۸۷ مخ کې راوړي چې په ځېنو خاصو شرایطو کې چې د ګوند مشرتابه په خپلو کورونو کې نه وي او پټ شي تره کی به له زرغون سره تللو او یوازې زرغون د هغه د پټنځای څخه خبر وو. دا هم ویل کیږي چې د چنګاښ د شپږویشتمې د کودتا په شپه هم تره کی زرغون دارالامان ته نږدې یوه کور ته بوولی وو چې پدې شپه څوک زیان ور ونه رسوي پداسې حال کې چې زرغون له ګوند څخه اخراج شوی هم وو. ښایي همدا لامل وو چې کله امین بشپړ واک ته ورسېدلو په خلقي مشرانو کې یې د تره کي او زرغون ژوند ته د پای ټکی کېښود. د خلقیانو له اړخ څخه د بدخشي ، افق او استوار د واټن نیولو په چاره کې امین ته هم ګوته نیول کیده چې د هغوی سره یې اختلافونه لرل. سربیره پردې په امین دا تورهم لګیده چې فرکسیوني فعالیت کوي.کله چې د ۱۹۷۷ په جون کې خلق او پرچم یووالی وکړ د ګوند څخه د امین د اخراج مسآله د ګوند په سیاسي بېرو کې د ورځې په آجندا واوښته . پدې اړه د سیاسي بېرو دوو غړو پنجشیري او میثاق څرګندونې کړې دي چې له یو بل سره سر نه خوري. پنجشیري ادعا کوي چې ګواکې امین د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزیر علي احمد خرم په ترور کې لاس درلود . میثاق بیا وایي چې د خلق او پرچم د یووالي وروسته کارمل او امین دواړو د یووالي ضد فعالیتونه کول خو د امین د یووالي ضد فعالیت زیاد وو او اړین سندونه ترلاسه شول او ده د ګوند څخه د امین د اېستلو مصوبه ولیکله. په سیاسي بېرو کې د لسو تنو څخه شپږو تنو د امین اخراج ته مثبته او څلورو تنو (تره کي ، کارمل ، شاه ولي او کشتمند) مخالفه رایه ورکړله. د امین له لوري د فرکسیوني مبارزې په اړوند د هغه پلویان وایي. کله چې د ګوند څخه د هغه د اېستلو هڅې پیل شولې هغه اړشو خپل جلا « د افغانستان ملي دموکراتیک ګوند» جوړ کړي چې مشران یې « محمود سوما، محمدمنصور هاشمي، عبدالرشید جلیلي ، صدیق عالمیار ، رازمحمد پکتین ، صاحب جان صحرایي و.» ۶۰/ ۵۸ البته چې پر امین د فرکسیوني فعالیتونو تور لا د مخه هم لګول شوی وو. رازمحمدپکتین دا نه مني چې هغه د دې پټ سازمان د مشرانو څخه وو. د ثور د پوځي پاڅون وروسته د پکتین دریځ ته په کتوسره هغه امین ته ځانګړی ارادت درلود. محمدالله صافی خلقي کدر وایي:« تره کي د پاچا د واکمنۍ پرمهال په پټه څو تنه (دی ،شازار لیوال او میرصاحب کاروال) د مرکزي کمیټې د غړو د همغږۍ پرته په پټه تنظیم کړي وو،چې ځانونه هېڅکله خلقیان معرفي نکړي ترڅو ضبط احوالات د وخت استخبارات هغوی د خلقیانو په نامه ونه پېژني څکه که چېرې حکومت په ګوند برید کوي ،مشران او کدرونه یې نیول کیږي او یا له منځه وړل کیږي هغه مهال به دوی د ګوند بیرغ اوچت ساتي . د داودخان په واکمنېدوسره محمد الله صافی شوروي اتحاد ته د زده کړو لپاره واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فدا ته وسپارل شوه. د چنګاښ له کودتا وروسته دا ډله په اصطلاح پټ خلقیان تره کي زېږي ته وسپارل . د ثورانقلاب وروسته چې ګوند واکمن شو او علني فعالیت یې درلود، صافی او لیوال په شوروي اتحاد کې په زده کړو لګیا وو. د صافي په خبره هغوی پکتین ته چې په مسکو کې سفیر ټاکل شوی وو ورځې او دا جریان ورته وایي ترڅوهغوی په ګوندي سازمانونو کې تنظیم کړي . پکتین ورته ویلي وو:« هغه تاسې وئ چې امین صاحب مو تخریباوه.» څه موده وروسته یې دواړه د آزمایښي غړو په توګه تنظیم کړي وو. زېږي هم په خپل کتاب کې همدې مسآلې ته ګوته نیولې ده چې د چنګاښ له کودتا وروسته دا مخفي ډله تره کي ده ته سپارلې وه چې د هغوی سره اړیکې ولري . د انقلاب له بري وروسته زیري د ده سره پټ تنظیم شوي خلقیان د کابل د ګوندي ښاري کمېټې منشي ، نجیب الله ته ورپېژندلي وو چې هغوی په ګوندي سازمانونوکې تنظیم کړي .

په ۱۹۷۶(۱۳۵۵) کال کې په ځینوخلقیانو کې دا اوازې خپرېدې چې د تره کي او امین ترمنځ اختلاف شتون لري. ددې اختلاف لامل دا وو چې امین د خلقي اړخ د پوځي برخې مسؤل په ۱۹۷۶ کې مرکزي کمیټې ته وړاندیز کړی چې خلقي پوځیان دا وړتیا لري محمد داود نسکور او واک ترلاسه کړي خو تره کي دا کار د ګوند د سوله ییز سیاست خلاف هڅه ګڼلې وه . د هغه مهال د مرکزي کمېټې غړی شرعي جوزجاني په یوه لیکنه کې د مرکزي کمېټې د هغې غونډې په اړه راوړي چې امین وویل:« تشکیلات مو په اردو کې پیاوړي دي ،همدا اوس په رڼا ورځ کولی شو دولتي واک ترلاسه کړو او ملګری تره کی د جمهور رییس په توګه اعلان کړو. څو ځله یې بیا هم تکرار کړل . تره کي په موسکا وویل ، او د کافر زو(دا یې تکیه کلام وو) اړینه نه ده د مرکزي کمېټې په غونډه کې د ګوند د سوله ییز سیاست خلاف ماجراجویانه خبرې وشي. د مرکزي کمېټې غړو د هغه څرګندونې جدي ګڼلې او هغه یې په ماجراجویۍ تورناوه او میثاق ویل ملګری تره کی ، همدا امین مور او تاسې یوه ورځ مرګ ته ورکوي .» ۸۳ ښایي د مرکزي کمېټې لدې غونډې وروسته د امین پلویانو دا تبلیغات پیل کړي وي چې ګواکې تره کی زوړ شوی دی او باید د ګوند له مشرۍ نه لاس واخلي.

د عبدالقدوس غوربندی په وینا « د پرچم په فرکسیون کې د نظراختلاف د نوموړي فرکسیون د ملي او انټرناسیونالستي دریځونو په هکله وو چې کوم یوه ته لومړیتوب ورکړل شي. کارمل پدې ټینګار درلود چې د شوروي اتحاد له سیاستونو نه باید په بشپړډول ملاتړ وشي او ګوندیان په انټرناسیونالستي او سوویتستي روحیه وروزل شي .کارمل پدې اند وو چې زبرځواکونه د نړۍ د ملتونو برخلیک ټاکي. دا اختلاف هغه وخت ژور شو چې په کال ۱۹۶۷کې شوروي لښکر په چکوسلواکیا یرغل وکړ او د خپلې خوښې رهبران یې پرهغه هیواد وتپل او د شوروي دا بربنډ یرغل د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د انټرناسیونالستي مرستې په توګه تائید او ترې ملاتړ وشو.» دې اختلاف ته د ګوند د واکمنۍ وروسته هغو پرچمیانو ګوته نیولې ده چې ځانونه د خیبر پلویان او د کارمل مخالفان ګڼي خو مخکې لدې پدې اړه هیڅ نه ویل کیدل او د کارمل او خیبر د اختلافونو خبره هم نه کېدله. البته د پرچم اړخ هغه وخت د ژور کړکیچ سره مخامخ شو چې د محمد داود د پوځي کودتا دوه کاله وروسته د کارمل – داود تر منځ اختلاف راغی. غوربندي دا اختلاف د محمدداود په ملي غورځنګ کې د پرچم د سازمان د انحلال د مفکورې له امله ګڼي چې داودخان د کین لاسو د خپلو سیاست غوره کړ او کارمل د تسلیمۍ لاره غوره کړله. نوموړی د خپل کتاب نګاهي مختصر به تاریخ ح، د، خ، ا په ۴۲ مخ کې د پرچم په فرکسیون کې دې کړکیچ ته د حل لار د مرکزي کمیټې په پراخولو کې وینی هغه څه چې واقعیت نلري. واقعیت دا وو چې د جمهوري نظام په ټینګښت سره چې پرچم په نوي نظام کې د سترګو وړ برخه لرله خپله مبارزه چې واک ته رسیدل وو بشپړه ګڼله. د جمهوریت په دویمه نیمایي کې چې د محمد داود او شوروي اتحاد اړیکې سړې شوې او له لویدیځ سره یې د دوستانه اړیکو د ټینګولو هڅې پیل کړې. دا مهال مسکو کارمل و هڅولو چې د داود خلاف دریځ ونیسي چې د پرچم د مشرتابه تر منځ اختلاف پیدا شو. د کارمل ترمشرۍ لاندې ستري برخې د داودخان خلاف د دریدلو او حتي د هغه د راپرزولو هود درلود. نوراحمد نور چې دا مهال د میر اکبرخیبر پر ځای د نوموړي سازمان پوځي مسؤل وو د پوځي عمل وړاندیز کړی چې ګواکې یوازې په ګارد کې دیرش تنه پرچمي افسران کولی شي دا کار وکړي خو خیبر د محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د همکارۍ او حتی په جوړیدونکي د ملي انقلاب حکومتي ګوند کې د پرچم ادغام غوښت. دې مخالفتونو ته هغه وخت د پای ټکی کیښودل شو چې د ۱۹۷۶ کال په ژمي کې د پرچم د فرکسیون کنفرانس جوړشو. کنفرانس مرکزي کمیټه پراخه کړه چې سروریورش، عبدالقدوس غوربندي، عبدالمجید سربلند، عبدالوکیل، نجیب الله او محمود بریالی مرکزي کمیټې ته راپورته کړل. د خلیل الله زمر په وینا «په کال ۱۹۷۶ کې د محمد داود د دولت په وړاندې مبارزه د میراکبر خیبر د نظرخلاف د پرچم د اړخ په کنفرانس کې تصویب شوه او پدې مبارزه باندې په تاکید سره د خلق د اړخ سره بیا یووالي تائید شو.» ۸۴ لکه څرنګه چې جمهوري نظام د هماغه پیل څخه د کورنیو کشمکشونو او ننګونو سره مخامخ شو او داودخان اړ شو د نظام د مخالفینو ارادې ته سرټیټ کړي او د کیڼ اړخو په ځیلو او د پرچمیانو څخه د دولت د پاکولو او په بهرني سیاست کې لویدیځوالو ته نږدې شي . د محمدداود دا ډول چلند ددې سبب شو چې خلق او پرچم سره یوشي. خو دا یووالی هم رښتیني نه وو او په واحد ګوند کې د دوو څرګندو سیالو خو دښمنو تلوالو خپل شتون ته دوام ورکړ. غوره بېلګه یې دا وه چې د دواړو ډلو د ادغام په پروسه کې امین خپل یو شمېر پوځي ملګري او کارمل خپل یو شمیرملکي کدرونه پټ ساتلي وو . د (ا ،خ، د، ګ) له لوري واک د ترلاسه کولو وروسته بهیر د دې دوو سیالو خو دښمنو تلوالو کارنامې چې د یو بل په وژلو، زنداني کولو، بریالیو او ناکامو کودتایي هڅو او دښمنانه تبلیغاتو څرخیدلې ښیي چې دا ګوند یو واحد ګوند نه بلکې د یوه نامه لاندې دوې دښمنې تلوالې یا دوه ګوندونه وو. د۱۹۷۸ کال د اپریل له اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې پورې ظاهراً د ا، خ ، د،ګ په نامه ګوند د واک په ګدۍ ډېره لګولې وه. خو پدې څوارلس کلنه موده کې په ټولیزه توګه واحد ګوند نه بلکې په لومړي پړاو کې چې شل میاشتې کیږي د تره کي او امین په مشرۍ خلقي ګوند او د شوروي د یرغل وروسته د کارمل او نجیب الله تر زعامتونو لاندې پرچمي فرکسیون واک چلولو. لدې امله دا واحد ګوند نه بلکې د واحد ګوند په نامه دوې نه پخلا کیدونکې تلوالې یا جلا جلا ګوندونه یا دموکراتیک اتحاد وو. له همدې امله پدې کتاب کې د (ا، خ، د ،ګ) په خلقي ګوند او پرچمي ګوند او واکمني یې هم په خلقي او شوروي - پرچمي واکمنۍ ویشل شوې دي. ښایي دا ډول ویش نه یوازې د نومورې ګوند ډېرى غړو بلکې د هغه مخالفینو ته هم د منلو وړنه وي. خو دا یو څرګند واقعیت وو چې د هغه څخه سترګې نشي پټېدای.

د همکارۍ او نه همکارۍ ستراتیژي

د ګوند د جوړیدو سره سم د نورمحمد تره کي اوببرک کارمل ترمنځ تکتیکي او سلیقوي اختلافونه پیدا شول چې یو د هغو څخه د مبارزې د بڼې (شکل) یا د مبارزې د څرنګوالې مسئله وه. کارمل د ګوند په څرګندې (علني) او تره کي په پټې (مخفي) مبارزې ټینګار درلود. هغه مهال ولسی جرګې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو قانون نه وو تصویب کړی او له تصویب وروسته هغه پاچا توشیح نکړاو ګوند هم د سیاسي ګوند په نامه نه بلکې د ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړی وو. که د ګوندونو اوغونډو قانون موجود وای منطقي وه چې ګوند په څرګند ډول سیاسي فعالیت وکړي. خو د ګوندونو د قانون د نه شتون په صورت کې د ګوند څرګند فعالیت واکمنۍ ته لاسوند ورکاوه چې پر سازمان برید وکړي مشران او فعالین یې پدې تور زنداني کړي چې د قانون پرته یې ګوند جوړ کړی او د تره کي په وینا دا «کوچنۍ ماشوم » په ډیره آسانۍ سره له ډګره وباسي. پردې اساس د ګوند د پټې مبارزې منطق سم وو ترڅو ګوند د واکمنۍ له برید څخه خوندي پاتې شي. له بله پلوه د کارمل له دریځه داسې بریښي هغه ډاډمن وو چې ده او د ده پلویانو ته د ګوند د څرګند فعالیت له امله ګواښ شتون نلري ځکه چې د واکمنۍ سره یې پټې اړیکې لرلې. د حکومت سره د کارمل پټې اړیکې د هغه د زوم له وینا معلومېږي چې د صدر اعظم محمد یوسف سره د ولسي جرګې د دوولسمې دورې ټاکنو کې ائتلاف کړی وو او هغه لیکي : « د ټاکنو په بهیر کې د هغه (محمد یوسف) کړۍ او د ا،خ ،د ، ګ د پرچم د اړخ ترمنځ یو ډول ائتلاف منځته راغلی وو چې د دې اړخ د بشیر ملاتړ له کبله د هغه د کړۍ یو شمیر منسوبین لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمد صدیق فرهنگ او د هغه خور رقیه ابوبکر د کابل د ښار څخه ولسي جرګې ته لاره ومونده. » ۶۱/ ۱۲۲ که څه هم د محمد یوسف د حکومت پر مهال کارمل له ګوند څخه لاره نه وه جلا کړې خو په پټه یې د حکومت سره اړیکي لرلې او ایتلاف یې ورسره کړی وو. لکه څرنګه چې ویل شوي وو کارمل د پښتونستان د آزادۍ د اتحادیې (پښتونخواه) منشي وو چې دا سازمان د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی وو. لدې کبله کارمل د سلطنتي کورنۍ له ملاتړ برخمن وو . همدا لامل وو چې په ۱۳۵۱ کال کې کارمل په شورا کې خپله ډله د ګوند په نامه اعلان کړه خو حکومت کوم غبرګون ونښود. د پښتونستان د اتحادیې په اړه د کارمل سلاکار فرهنګ لیکي: «دا مهال د یوې نیمه پټې او نیمه څرګندې ټولنې د پښتونستان د اتحادیې بنسټ کېښودل شو چې رهبري یې ظاهرآ غلام حیدر خان عدالت لرله خو اصلي بنسټ ایښودونکی یې محمد داودخان وو. پدې ټولنه کې د حقوقو د پوهنځي یوه محصل ببرک (ببرک کارمل) هم فعالیت درلود دا اتحادیه ظاهرآ د پښتونستان افراطي ناسیونالستي داعیې ته د مرستې په نامه تشکیل شوې وه خو په واقعیت کې یې د محمدداود واک ته د رسیدو لپاره کار کاوه.» ۳۰/ ۶۶۴ په لومړي څېرکي کې راغلي وو چې غلام حیدر عدالت او کارمل د ویښ ځلمیانو د کندهارد څانګې د خپلولو په کار کې د ناکامۍ له امله د نوموړي سازمان مشران زنداني کړل. دا بیا ښیي چې کارمل په یوه پیژندل شوي سیاسي شخصیت د اوښتلو په موخه هر کار او حتي د حکومت په خوښه د هیواد د سیاسي غورځنګونو د ځپلو او د سیاسي فعالانو زنداني کولو ته چمتو وو. البته په سیاست کې د سیاستوالو ، ګوندونو او واکمنیو تر منځ همکاري ، جوړجاړي، ائتلافونه او اتحادونه یوه طبیعي خبره ده. خو پدې کار کې باید یو لړ اصول او قواعد په پام کې ونیول شي او دا همکارۍ او ائتلافونه د ملي ګټو پر محور ، د بیړنیو حالاتواو ګواښونو په وړاندې ګډه مبارزه، د ملي او مترقي ځواکونو د پیاوړتیا موخې ولري نه دا چې د مترقي غورځنګونو د ځپلو په موخه صورت ومومي او پدې هکله مهمه خبره دا ده چې پدې همکاریو او ائتلافونو کې ربښتینولي له پامه و نه غورزول شي یعني دا چې په هغو کې دوکه ، توطئه او دسیسه نه وي او د شا څخه پرخپل ایتلافي ملګري ګوزار و نشي یا دا چې دا همکارۍ ،اتحادونه او ائتلافونه د پردیو د دیکتې له مخې ترسره نشي. ائتلافونو ته شا ګرزول نه یوازې د خپل ائتلافي ملګري سره خیانت دی بلکې هیواد او خلکو ته ستونزې راوړي او کله ناکله د ناورینونو سبب هم ګرزي. په ائتلافونو او همکاریو کې مهمه او پرنسیبي خبره دا ده چې هغه د چا سره ، د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر کیږي. د کارمل له لوري د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ تګلاره په توطیه او دسیسه ولاړه وه او موخه یې یوازې د خپل ځان او خپلې ډلې غښتلتیا وه . پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي:«دا موضوع چې کارمل له یوې خوا حکومت ته د همکارۍ لاس ورکوي او همهاله د نظام د تخریب لپاره هڅو ته دوام ورکوي ، د پرچم د ستراتیژۍ سره سرخوړ.مثلآ کارمل د۱۹۷۲ کال په ژمي کې کله چې ما لیکوال د اطلاعاتو او کلتور د وزیر په توګه کار کاوه حکومت ته د همکارۍ وړاندیز وکړ. په هماغه کتنه کې هغه وړاندیز وکړ چې ډاکتر عبدالغیاث صافی (چې وروسته په کمونست رژیمونو کې د سرسخت کمونست په توګه راڅرګند شو) په وزارت کې د سلاکار په توګه مقررشي. د کارمل سره د کتنې څو ورځې وروسته صدراعظم شفیق راته وویل چې پرچمیانو د مکرویان په یوه اپارتمان کې غونډه کړې چې د حکومت خلاف د یوې مظاهرې پلان جوړ کړي. ما کارمل پدې موضوع باندې د بحث لپاره را وغوښت او ورته ومې ویل ، عجیبه ده چې له حکومت سره د همکارۍ د وړاندیز په ړنګا کې بې ګوند داسې غونډه کړې ده. کارمل د دې غونډې د جوړیدو له امله چې حکومت پرې خبر دی تعجب وکړ خو د غونډې څخه کاملآ منکر شو.» ۳۲/ ۱۷۳

کارمل د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره په همکارۍ کې د پاچا دومره باور ترلاسه کړی وو چې صدراعظمان هم ترې ځوریدل . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د شوروي یرغل نومي کتاب لیکوا ل عطامحمد شیرزی د خپل کتاب په ۶۴- ۶۵مخونو کې په قرغه کې د موسې شفیق په کور کې پدې اړه د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي : « حکیم کتوازي چې پدې وخت کې د امنیه قوماندان وو راغی د سالون په یوه څنډه کې یې د صدراعظم سره خبرې وکړې چې بیا صدراعظم ډیر ناکراره او په غوسه شو د حاضرینو په وړاندې یې په جګ آواز وویل چې پاچا ته تر بل هر چا نه ببرک کارمل مخکښی او ګران دی . دغه وخت داسې ورځې وې چې د پرچم ګروپ د یوه ملګري د مړینې په خاطر په ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مظاهرې په لاره کړې وې.» کارمل نه یوازې د دموکراسۍ په لسیزه کې د سلطنت او حکومتونو سره د همکارۍ په نامه خپلې لوبې پرمخ وړلې بلکې د خپل کودتایي ائتلافي ملګري داودخان سره یې هم هغو ته دوام ور کړ چې پایله یې پر پرچم د جمهور رییس بې باوري شوله. د داودخان د واکمنۍ پر مهال یوه پرچمي ولسوال یوه چا ته چې رشوت یې ترې اخیستی وو ویلي وو:« پرچمیان د یوه بل انقلاب په ګټه سیاسي رشوت خوړل روا بولي . دغه ډول رشوت دوه ډوله ګټې لري یوه یې دا ده چې انقلابیون په مالي لحاظ تقویه کیږي او بله یې دا ده چې لدې لارې دا تش په نامه جمهوریت په خپل نس کې په خپله بنه تخریب کیدلی شي.» ۸۵/ ۷۳

د۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاڅون وروسته واکمنۍ کې چې نیمایي یې پرچمیان وو هغوی د خلقي حکومت د بدنامولو په موخه د چارو په سبوتاژ، وژنو او ورانکاریو لاس پورې کړ چې د موسی شفیق وژنه یې یوه بېلګه ده. د شفیق وژنه جنرال پادشاه میر د حامد کرزي د واکمنۍ پر مهال افشا کړله چې هغه په ۱۳۵۷ کال کې د پلځرخي په پولیګون کې دنده لرله او د کورنیو چارو وزیر نوراحمد نور یې د شفیق د وژلو پر مهال په پولیګون کې لیدلی دی. نوموړي جنرال د کرزي د واکمنۍ پر مهال د داودخان د کورنۍ د غړو د ښخولو د ځای په موندلو کې هم مرسته کړې ده. لکه څرنګه چې د موسی شفیق د وژنې خبره راغلله د هغه د وژنې په اړه به د تره کي غبرګون ووینو. پدې اړه د بي بي سي په پښتو ویبپاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په اتمه « د افغانستان کمسارۍ لومړی وزیر» تر سرلیک لاندې لیکنه خبره شوې په هغې کې راغلي دي :« موسی شفیقق له نورمحمد تره کي سره پېژندګلوي درلوده او وخت نا وخت به یې له هغه سره کتل او ان د استاد خطاب یې ورته کاوه.کله چې تره کی واک ته ورسېد او په ۱۹۷۸ کې یې د انقلابي شورا مشري تر لاسه کړه غوښتنه یې وکړه چې موسی شفیق ارګ ته را وبولي چې دی ورسره وګوري.خو حفیظ الله امین اطلاع ورکړه چې ښاغلی شفیق د کودتا لومړۍ اونۍ کې وژل شوی دی. دې موضوع تره کی خواشینی کړ او ویې ویل دا کار باید نه وای شوی.» پدې هکله شیرجان مزدوریار او سید محمد ګلابزوی ځینو کسانو ته ویلي وو: « کله چې امین تره کي ته د شفیق د وژلو خبره وکړله د تره کي د لاسه د چای پیاله ولوېدله او ور ته ویې ویل . زه یو عادي سړی وم یوه ورځ زما د کور دروازه و ټکېده دروازې ته ورغلم ګورم صدراعظم شفیق دی ورته و مې ویل خیرت وو چې راغلي یاست. شفیق وویل دې خوا ته راغلی وم و مې غوښتل چې تره کي صاحب ووینم . صدراعظم ډېر پاتې نشو او په ولاړو مو څو شیبې خبرې وکړې او هغه ولاړ.تاسو هغه زما په واکمنۍ کې وژلی دی.»

که چیرې د پرچم د ډلې مخینې ته کتنه وشي د پاچا څخه نیولې د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنیو کې د طالبانو پرته په ټولو واکمنیو کې برخه درلودله . دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي پرچمي مشرانو چې ځانونه سلطنتي ضد ،جهادي ضد او امپریالستي ضد شمیرل څه ډول او د کومو اصولو له مخې د پاچا، سلطنتي کورنۍ ، جهادي تنظیمونو او د امپریالستي ښکېلاکګرو پرمټ کینول شوي واکمنۍ سره همکارۍ ته غاړه ایښودلې ده. دا د پوهیدو وړنه ده چې څه ډول کارملیانو په ۱۹۹۲ کې د شمال تلوالې سره کوم چې هغو ته یې بې فرهنګه اشرار ویل ګډه ژبه وموندله ، د ملګرو ملتو د سولې پروګرام یې شنډ کړ او خپلې پرچمي واکمنۍ ته یې پخپله د پای ټکی کیښود .

په بله خوا د تره کي په مشرۍ خلقي ګوند د یحیی کورنۍ تګلارو ته په کتو سره اوهمدا راز د خپلو سیاسي او ایدیولوژیکي باورونو پراساس چمتو نه وو چې دې کورنۍ ته د همکارۍ لاس ورکړي دا ځکه چې د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ معیار یې ګډ عقیدتي باورونه ، ګډ او یا ور ته ټولنیز، سیاسي او اقتصادي پروګرام وو. البته د چنګاښ د انقلاب وروسته یې د جمهوري دولت سره چې په هیواد کې یې د هراړخیزو سمونونو د راوړلو تګلاره اعلان کړله د جبهې د جوړولو وړاندیز وکړ چې هغه ته دولت هرکلی و نه ویلو. په نړۍ کې د ګوندونو او سیاستوالو تر منځ اتحادونه او ائتلافونه د یادو معیارونو پربنسټ صورت مومي . په پرمختللې نړۍ کې نه دي لیدل شوي چې محافظه کار ګوندونه د کیڼ لاسو سره ګډ حکومت جوړ کړي. ځکه چې سیاسي، اقتصادي او ټولنیزې موخې یې سره سرنه خوري. خو کیڼ لاسي انقلابي کارمل د سلطنتي کورنۍ سربیره د بنسټپالو مذهبي ډلو سره همکارۍ او ائتلافونو ته غاړه ایښې ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند او شوروي اتحاد

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند ځان د نړیوال کارګري غورځنګ ایدیالونو ته ژمن ګاڼه او د داسې ټولنې د جوړولو هوډ یې درلود چې په هغې کې د زبېښاک او ستم هیڅ ډول نښې نښانې ونه لیدل شي. د افغانستان کیڼ غورځنګ لکه د نړۍ د نورو کیڼ لاسو غورځنګونو په شان دوې فکري (د شوروي اتحاد او د چین کمونست ګوندونو) سرچینې لرلې.پردې بنسټ دې ګوند خپل فکري باورونه نه پټول او په نړیوالو مسئلو کې یې د شوروي اتحاد له سیاستونو څخه ملاتړ کاوه. پدې کې هم شک نشته چې د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د شورویانو سره اړیکې لرلې. البته دا ډول اړیکې د پرنسیب له مخې د دې معنی نه لري چې ګواکې ګوند د شوروي اتحاد د لاس آله وه لکه څرنګه چې ددې ګوند مخالفینو دا ډول تبلیغات کول. که پردې منطق چې نوموړي ګوند د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سره اړیکې لرلې او د شوروي اتحاد د لاس وسیله وبلل شي نو د نړۍ مخ په ودې دولتونه او ګوندونه یې چې د سترو دولتونو سره سیاسي ، اقتصادي او کلتوري اړیکې لري د سترو ځواکمنو دولتونو لاسپوڅي دي. البته شوروي اتحاد د یوه زبرځواک په توګه هلې ځلې کولې چې زموږ په هیواد او همداراز په دې ګوند کې سست عنصره ځیرې وپیرې او د هغوی نه د خپلو ستراتیژیو د پلې کولو په موخه ګټه پورته کړي. ډېرو ته څرګنده ده چې مسکو د یحیې د کورنۍ د واکمنۍ پر مهال په نظام کې دوی ته وفادار کسان لرل چې د کې جي بې سره یې پټ مزي ټینګ کړي وو. پردې بنسټ که حکم وشي چې محمد ظاهراو محمد داود د مسکو د موخو پلي کوونکي وو منطقي نه برېښي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه په دوه قطبي نړۍ کې وروسته پاتې هیوادونه او د هغو سیاسي خوځښتونه اړ شول چې د یوه زبرځواک سره دوستانه اړیکې وساتي . د ا، خ، د، ګ له لوري د دا ډول تګلارې غوره کول د وخت د واکمنو شرایطو تر سیورې لاندې غوراوی وو. هغه مهال یوې خوا ته لویدیځ پانګوال سیستم د دموکراسۍ تر شعار لاندې او بل لوري ته ختیځ د خپل سوسیالستي غوړیدونکي نظام سره د سیالۍ ډګر ته راوتلي وو. البته کله چې چین په یوه ځواک واوښت په ختیځ قطب کې انشعاب راغی او د دې انشعاب ظاهري لامل د لویدیځ سره په اړیکو او د دریمې نړۍ په هیوادونو کې د انقلاب په مسئله کې تبلیغېده خو اصلي لامل یې د مسکو او پکن هژمونیستي دریځ وو چې د نړۍ په کیڼ غورځنګ ولکه ټینګه کړي. شوروي اتحاد له لویدیځ سره په سوله ئیز ژوند او په وروسته پاتې هیوادونو کې شوروي پلوه ګوندونو په پارلماني مبارزه ټینګاردرلود . پکن د مسکو دا ډول تګلاره د نیکیتا خروسچف رویزیونیستي او انقلابي ضد تګلاره ګڼله. اصلي خبره دا ده چې یو ګوند د خپلې فکري سرچینې سره په اړیکو کې څه ډول تعامل لري. آیا پدې اړیکو کې خپلې ملي ګټې د خپلې فکري سرچینې د ګټو قرباني کوي یا دا چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکوي. ژوند ښیي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د دموکراسۍ ، بشري حقونو، ګلوبالیزم، انټرناسیونالیزم، د ستم لاندې ولسونو ملاتړ، اسلامي اخوت او داسې نور شعارونه د سیاسي ښکلو شعارونو پرته بل څه ندي. پداسې یوه حالت کې ګوندونو، حکومتونو اوسیاستوالو ته پکاردي چې د خپلو فکري سرچینو او نورو دولتونو سره په اړیکو کې د خپلو هیوادونو د سیاسي خپلواکۍ ، پرمختګ او ولسونو د سوکالۍ په موخه ګټه پورته کړي نه دا چې د هغوی د لاس وسیله شي.

اوس به د شوروي کمونست ګوند او شوروي دولت سره د دې ګوند د دواړو اړخونو (خلق او پرچم) د اړیکو په څرنګوالي بحث و شي. د پشت پرده افغانستان نومي کتاب یو لیکوال د (ا، خ ، د ، ګ) د دواړو ډلو د ځانګړتیاوو په اړه لیکي: « د ایدیولوژیکي اړخه د خلق او پرچم اړخونه د چین او شوروي د سیالیو په اړوند د شوروي سرسخت پلویان وو. خو د ختیځو مطالعاتو په مؤسسه کې د افغانستان د کارپوه یوري ګانکفسکي په قول ک ۰ ګ ۰ ب ،کارمل او پرچمیان د هغه د سیال څخه معقول او خبرې اوریدونکي وموندل. د هغه په وینا د دې آژانس له نظره خلقیان ډیر افراطي ، په ځان متکي او د وړاندوېینې وړ نه وو.خلق د افغانستان د مسالو په هکله د پرچم په پرتله خالص مارکسیستي- لیننستي نظریات لرل. » ۴۷/ ۱۷د پرچمیانو په هکله یو شوروي لیکوال لیکي : « موږ پرچمیان روزلي وو. هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لیننی کمونستي اصل پر بنسټ نه، بلکي د جوړجاړۍ په روحیه . د شوروي ملګرو د دستورونو په منلو او د خپلو مشرانو څخه په فرمان برداری کي چي د شوروي ټولني د هغه مهال ځانګړتیا وه.» ۵۰/ ۷۷ پورتني دوه اقتباسونه ښيي چي شوروي اتحاد د نړۍ د مترقي او کارګري ګوندونو د فکري سرچیني په توګه د خپل دا ډول دریځ څخه د مارکسیسم – لینینسم او پرولتري انترناسیونالیسم څخه د وسایلو په توګه د خپلو هژمونیستي موخو لپاره ګټه پورته کوله. که چیرې د شوروي کمونست ګوند په ربښتیا هم د مارکسیستي- لیننستي اصولو پربنسټ د نړۍ د مترقي او کارګري ګوندونو سره اړیکي ټینګولې او د هغوی سره یې مرستي کولې منطقي دا وه چي په افغانستان کي یې په هغه ډله د خپل ستراتژیک ملګري په توګه ډډه لګولې وای او ملاتړ یې کړی وای کومي چي خالص مارکسیستي- لیننستي نظریات لرل. خو شوروي مشرانو هغه اړخ خپل ستراتیژیک ملګری ګاڼه چي ښه غوړنیوونکی وو. پدې اړه د نجیب الله د ورور پرچمی مېرمن ثریا بها لیکي :« متاسفانه چي د پرچم د ګوند د اکثرو مشرانو د وجود ټولې ټوټې روسۍ شوې وې،هغوی انساني اوملي ارزښتونه د شوروي ګټو او سوویتیزم پربنسټ سنجول. سلطانعلي کشتمند د خپل سوویتیزم له مخې د خپل فرهنګي او توکمیز هویت په نفي کولو کې چي په متن کې یې سپکاوی لیدل کیده ویاړل.کله به چي کوم ملګري د شوروي په شوونیزم کوچنی نیوکه وکړه هغه به په غوسې سره د ملګري انقلابي ایمان تر پوښتني لاندې ونیو او په هیجاني توګه به یې ویل زما لپاره د آمو د سیند د هغه لوري ټولې غوماشي جبېت الوتکي دي. » ۱۰۸/۸۶- ۱۰۹ پرچمي مشرانو د مسکو له سیاستونو نه پدې خاطر ملاتړ کاوه چي د هغه نه یې واک ته د رسیدو تمه لرله او پدې توګه د پرچم د ګوند په کورنیو چارو کي د لاسوهني واک ورکړی وو. کارمل د۱۹۸۹ کال د دسمبر په میاشت کي د پراودا د شوروی اتحاد د کمونست ګوند د نشراتي ارګان د خبریال د دې پوښتني په ځواب کي چي د اپریل د کودتا مخکې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند او (ا،خ، د ،ګ) اړیکي څنګه وې ؟ آیا د مسکو له خوا تاسي ته امر او نهی راتله، وویل:« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه، ځکه موږ کمونست ګوند نه وو. البته موږ ستاسو د سفارت په دعوتونو کي د شوروي ملګرو سره کتني درلودلي. خبریال : یوازې په دعوتونو کې؟ کارمل ورو کیږي، په څرګنده توګه خپله حافظه ترسنجش لاندې نیسي ووایي یا و نه وایي ! بالاخره د خپل غږ ټون ټیټوي او میرانه کوي. که بربنډ وویل شي ، تاسي د دې ګوند تر تله پورې شتون درلود. که د هغو په هکله کیسه وشي ستره حیرانتیا به راشي ډیره ستره! نفي کول او درواغ ویل آسانه دي خو مشکل د وجدان د غږ په لور خوځښت دی. » ۸۷/ ۷۱- ۶۲ د کارمل په پورتنیو څرګندونو کې لاندې ټکي د غور وړ دي :« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه ، ځکه چي موږ کمونست ګوند نه وو .» خو کارمل پدې اړه نه وایي چي څه وخت دا ګوند په کمونست ګوند واوښت، مسکو هغه ته پام راوګرزاوه او خبره دې ته ورسیدله چي شورویان د نوموړي ګوند ترتله ځان ورسوي. دا واقعیت دی چي مسکو ترهغه مهاله دې ګوند ته پام نه راګرزاوه چي کارمل پکې دوهمه څیره وه. وروسته له هغې چي کارمل د تره کي څخه جلا شو او د خپلې ډلې(پرچم) بنسټ یې کیښود دا ګوند په کمونست ګوند واوښت ، د مسکو پام یې ځانله راوګرزاوه ، نوموړي فرکسیون ته یې لار ومونډله ، د هغه تر تله پورې یې ځان ورساوه، امراو نهی یې ورکولې او عملاً یې د هغه لارښوونه کوله. کله چي کارمل وایي چي د سفارت په دعوتونو کي یې ګډون درلود هغه ټولو ته څرګند دي. یو افغان ژورنالست د محمد داود د واکمنی پرمهال په کابل کې د شوروي په سفارت کي د یوه دعوت داسي انځور کاږي :« په سفارت کي د سفارت غړو او پخپله سفیر پوزانوف د میلمنو هرکلی کاوه. صالون ته ننوتم، ومې لیدل چي د پرچم وتلي غړي د ببرک کارمل، اناهیتا، بارق شفیعي او نورو په شمول چي شمیر یې شلو تنو ته رسیده لکه د سفارت د غړو په څیر د میلمنو هرکلی کاوه. خو د خلقیانو له اړخه هیڅوک هلته نه وو. شورویانو هیڅکله هم د خلق اړخ نه دعوتاوه. موږ هم د ډیر وخت راهیسي د خلقیانو هیڅ یوغړی په دعوتونو کي ندی لیدلی. او شورویانو هم خلقیانو ته کومه لیوالتیا نه لرله. » ۵۳/ ۷ د کشککي په خبره« تره کي حتی د شوروي سفارت په محفلونو کي حاضر نه وو. انسان دې پایلې ته رسیږي چي شورویانو د خلقیانو په پرتله د پرچمیانو سره نږدې اړیکي لرلې. » ۳۲/ ۱۷۲ د شوروي دولت عملي چلند هم وښودل چي مسکو د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه ګوند خلقي اړخ هیڅکله هم باور نه درلود او د پرچمیانو واک ته رسولو او د هغوی د واک د ټینګښت او غزولو په موخه یې پداسي یوه احمقانه کارلاس پورې کړاو پداسي یوه جګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې رابښکیل شو چې دا جګړه« له هغو وروستیو ځان وژونکو ماینونو څخه یوه راوختله چې یو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو.» ۷ / ۲۹۶

پربله خوا د شوروي دولت له لوري د پرچمیانو سیال خلقیانو ته نه لیوالتیا او پرهغوی نه باور لدې نه څرګندیږي چې کله خلقیانو د ۱۹۷۸ کال د اپریل په اووه ویشتمه واک ترلاسه کړ مسکو پدې ټینګار درلود چې په نوي حکومت کې پرچمیانو ته نیمایي ونډه ورکړل شي.کله چې شورویانو پدې اړه ډاډ پیدا کړ چې پرچمیانو ته به په حکومت کې اړینه برخه ورکړل شي د ثور د پاڅون درې ورځې وروسته یې د نورمحمد تره کي په مشرۍ حکومت په رسمیت و پیژندلو. پداسي حال کې چې د داودخان حکومت یې د کودتا په ورځ په رسمیت پیژندلی وو. د مسکو له لوري د خلقي واکمنۍ د په رسمیت پیژندلو وروسته بهیرونو وښودل چې خلقي مشران د مسکو امر او نهی ته غاړه نه ایږدي نو د خپل پوځي یرغل پواسطه یې د خلقیانو واکمنۍ ته د پای ټکی کیښود او د پرچم ډله یې د واک په ګدۍ کینوله.

که چیرې د خلک دموکراتیک ګوند د مخالفانو دا ادعا چې پرچمیان او خلقیان دواړه د مسکو لاسپوڅي وو نو پر افغانستان یې خونړی پوځي یرغل ، د خلقي دولت نسکورول او د پرچمیانو واک ته رسول د څه لپاره وو؟ د شوروي اتحاد له لوري د افغانستان د اشغال او پرچمیانو ته د واک لیږد ښیي چې دې ډلې ته د واک لیږد د مسکو لخوا ددې ډلې پر مشر کارمل د یوه لاسپوڅي په توګه بشپړ باور وو. د افغانستان نیواک ښیي چې شوروي دولت هغو انترناسیونالستي اصولو ته شا ګرزولې ده چې باید د کمونستي او کارګري خوځښتونو ترمنځ شتون ولري چې هغه یوازې او یوازې په سیاسي او معنوي ملاتړ څرخیږي. کله چې د شوروي د پوځي یرغل وروسته جنرال مایوروف د شوروي د لوی پوځي سلاکار په توګه افغانستان ته استول کیږي د کی جی بی مشر اندروپوف نوموړي ته داسي دستور ورکوي : « پوهیږو چې کارمل یوه کرغیرنه څیره ده ، خو زموږ لاربښوونو ته کلک غوږ نیسي د هغه ملاتړ وکړه، پدې توګه نو هرڅه په خپل لاس کې ونیسئ او عمل وکړئ. » ۷/ ۵ حسن شرق د ګوند په دوو سیالو ډلو د مسکو د باور په اړه لیکي : « د پرچم په لاربښوونې سره د سره پوځ پواسطه د افغانستان د اشغال وروسته که شوروي سلاکارانو لړ اداري واکونه د خلق دموکراتیک ګوند ته ورکول د پرچم اړخ ته وو ، نه خلقیانو ته. » ۳۸ / ۴۰۴ که چیرې شوروي کمونست ګوند د(ا، خ ، د ،ګ) او د هغې د واکمنۍ سره د لینني اصولو پر بنسټ چې هغه سیاسي او معنوي ملاتړ او د نورو په کورنیو چارو کې نه لاسوهنه وه او د(ا، خ ، د ،ګ) هغه ته ژمن وو او وهمدې اصولو ته د ژمنتیا له مخې د شوروي کمونست ګوند او نورو کارګري ګوندونو سره اړیکي ساتلې په کار وه چې د دوو برابرو حقوقو لرونکو ګوندونو او دولتونو په شان د سیاسي، تخنیکي او مالي ملاتړ اومرستو په ورکولو سره خپل مناسبات ساتلي وای. خو ولیدل شول چې مسکو د دا ډول اړیکو لیوال نه وو بلکې غوښتل یې چې د(ا، خ ، د ،ګ) د دوی امر او نهی ته د یوه بې خولې او بې ژبې موجود په شان غاړه کیږدي. شوروي مشرانو دا ډول ځانګړتیاوې د ګوند د خلقي ګوند په مشرتابه(تره کي او امین) کې نه لیدلې. پردې بنسټ د محمداعظم سیستاني دا خبره « مسکو قطعآ نه غوښتل د تره کي او امین ترمنځ یو غوره کړي. » ۵/ ۱۴۴په بشپړډول سمه راخیږي دا ځکه چې د عبدالحمید مبارزپه وینا « خلقیانو پخپله سوق او اداره په لاس کې ونیوله ، د خلقیانو په اداره کې روسانو نشوای کولای د سلاکار د رول څخه تیری وکړي یعني څه ډول چې د پاچاهی او د محمدداود د جمهوریت پرمهال تخنیکي استفاده کیدله له دوی نه کار اخیستل کیده خو افغانستان ته د سره پوځ په راتګ سره د شوروي متخصصینو څخه د مشورتي او تخصصي همکاریو بڼې تغییر وکړ او د افغانستان د چارو په اداري یې د شوروي د تسلط بڼه ونیوله.» ۸۸/ ۷۰

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند په نامه څوارلس کلني واکمنۍ وښودل چې د شوروي اتحاد کمونست ګوند او شوروي دولت د (ا، خ، د، ګ) او د هغه د واکمنۍ سره په اړیکو کې که له یوې خوا د خپل بهرني سیاست لینني اصول تر پښولاندې کړي دي له بله پلوه یې تولې هڅې پدې را ګرزولې وې چې د دې ګوند خلقي اړخ کمزوری کړي او د پرچمي اړخ ملا ور وتړي ، واک ته یې ورسوي او د خپلو ځوانانو د سر په بیه هغه په واک کې وساتي. د شوروي اتحاد سره د(ا، خ، د، ګ) د خلق او پرچم د مشرانو د اړیکو په څرنګوالي به د شورویانو ولولو. الکساندر مازوروف چې د۱۹۷۵ څخه تر ۱۹۷۹ پورې په افغانستان کې د کی جی بی د مسئول مرستیال وو د تره کي سره د دې آژانس د غړو د اړیکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه وايي: « د دوی سره د تره کي اړيکي وې خو داسي نه وې لکه څرنګه چي وای. که خبره د جاسوسی په اړه وي په هغه برخه کي تره کي زموږ سره اړيکي نلرلې.» ۸۹ محمدحسن کاکړ د همدې مازوروف له قوله ليکي :«نږدې ټولو هغو پرچميانو د شوروي پټو اجنسي ګانو ته اطلاعات ورکول کوم چي د محمد داود په جمهوريت کې په مرکزي کميټه کې شامل وو.» ۹۰/ ۱۶۱ همدارنګه د کی جی بی بل افسر ولاديمير کوزيکچين د کارمل په اړه په يوه ليکنه کې راوړي : « کارمل د جمهور رئيس په څېر د نصبولو مخکي د ډيرې مودې لپاره د کی جی بي جاسوس وو.» ۹۱ د نجيب روشن په نامه يو پرچمي کدر چي د کرزي د بلواکي واکمنۍ پر مهال د افغانستان د ملي تلويزيون رييس پاتې شوی دی د ۲۰۲۴ کال د فبرورې په اوومه په خپله فيسبوک پاڼه کې راوړي: « يوه پرچمي محمود بريالي ته ويلي وو اورېدلي مي دي چي ځيني د ګوند مشران د ک . ګ. ب د استخباراتو غړي دي او بريالي په ځواب کي ورته ويلي وو ښه ده پوښتنه وکړئ کوم يو نه وو .» يعني چي پرچمي مشران ټول د ک. ګ. ب اجنټان وو. زياتره د ا، خ، د ،ګ مخالفان او حتی د دې ګوند ځيني پخواني کدرونه چي د ګوندي ګټو په پرتله هغوی ته فرکسيوني ترااوونو لومړيتوب درلود د شوروي د ک. ګ. ب په لاسوندونو او يا د دې سازمان د کارکوونکو په ليکنو او په تېره د ک. ګ. ب د خارګر واسيلی مېتروخين چي بريتانيا ته پناه يووړله پر کتاب ډېره لګوي . پدې کتاب کې د دې ګوند د مشرانو او يو شمېر مطرح کدرونو مستعار نومونه هم ترسترګو کيږي او پدې اړه خپل حکمونه صادروي چي ګواکي هغه د ک ، ګ، ب اجنټان او جاسوسان تېر شوي دي. د دې ډله وګړو پام بايد دې خبرې ته را وګرزول شي چي د هر هېواد او په تېره د سترو دولتونو بهرني څارګر بنسټونه په يوه هېواد کي د هغه هېواد د چارواکو، مطرح سياستوالو، مخورو ،جاسوسانو او اجنټانو اصلي نومونه نه يادوي بلکې مستعار نومونه ورته غوره کوي او خپل مرکز ته د هغوی په اړه په رپوټونو کې دا مستعار يا شفري نومونه استعمالوي. پر دې بنسټ د مېتروخين په کتاب کې ددې نومونو شتون دا معنی نلري چي هغوی ټول د ک، ګ، ب جاسوسان يا اجنټان وو.

دا برخه به د مسکو له خوا د پرچم ډلې ته د مالي مرستو په ورکولو سره پای ته ورسول شي چي دا مرستي خلقيانو ته نه ورکول کېدې .پدې هکله به دوې بېلګي راوړل شی.

الف ـ عبدالکريم ميثاق د خپل «خاطره ها ګپ های ازګذشته» نومې کتاب په ۱۴۹مخ کې د خلق او پرچم د يووالي وروسته ددې لپاره چي د دواړو ډلو د سازمانونو د ادغام چارې تنظيم شي داسې راوړي : « سياسي بېرو پرېکړه وکړه چي د ګوند مالي لګښتونه په مساوي توګه د دواړو خواوو لخوا ورکړل شي. کله چي تنخواوې وسنجول شوې ، خلقي اړخ اړيني پيسي نلرلې ، خو پرچميانو ټينګار درلود چي بايد پيدا شي ...، کله چي موږ وويل چي خلقيان دومره سپما نلري ، نوراحمد نور وويل : څرنګه يې نلرئ ، آيا نړيوالي چيني تاسو ته مرسته نه کوي؟ کله مو چي دا پوښتنه واورېدله ما او زېري يو بل ته وکتل . ما وويل نه . څرګنده شوه چي هغوی له نړيوالو سرچينو مالي مرستي تر لاسه کولې او موږ دا سرچيني نلرلې او نور وروسته لدې دې بحث ته دوام ورنکړ.» ببله شکه نړيواله سرچينه مسکو وو.

ب- ثريا بها د خپل کتاب په ۱۶۸ مخ کې د دموکراسۍ په لسيزه کې شوروي اتحاد ته د درملنې لپاره تللې وه پدې اړه ليکي چي هوټل ته دوريانکوف د هغې د پوښتنې لپاره ورغلی چي حيدر مسعود د نجيب الله د واکمنۍ پرمهال د ګوند منشي هم موجود وو. دوريانکوف له ثريا پوښتلي چي د سفر لګښتونه يې چا ورکړي دي په ځواب کې ويلي چي ورور مې را کړې دي. دوريانکوف پوښتلي وو:« ولي ګوند مرسته ونکړه؟ ومې ويل ګوند له کومه ځايه کړې وای؟ وويل ګوند کولای شول د ارتباطي شبکو له لارې مرسته کړې وای. په خواشينۍ سره يې حيدر مسعود ته وويل ، موږ ستاسي ټول مشرتابه ته هره مياشت پيسي استوو. ملګرې کارمل د مياشتي پنځه دېرش زره روسي روبلو سره څه کوي ؟ ولي ګوند دې جېنکۍ ته د ټکټ په اخېستلو کې مرسته ونکړله؟ ...، موږ د څه لپاره پيسي درلېږو؟» عجيبه خولا دا ده چي د نجيب د واکمنۍ پرمهال دا جوړه(صديق او ثريا) د خپلو دوو بچيانو سره پنجشير ته ولاړل ، د احمدشاه مسعود ميلمانه شول او څه موده وروسته مسعود هغوی امريکا ته واستول. په امريکا کې صديق د نجيب الله را بشناسيد په نامه يوکتاب وليکه . د ثريا په وينا لګښت يې امريکايانو ورکړ چي د نجيب الله شخصيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې تر ستري پوښتني لاندې راوړي دی. د ثريا بها له لوري دا څرګندوني چې د کتاب لګښت امريکايانو ورکړی دی . بېله کومه شکه په کتاب کې د امريکايانو غوښتني او وړانديزونه له پامه ندي غورزول شوي چې له نجيب څخه د بد اخلاقه، جلاد او د شوروي اتحاد د نوکر انځور وکاږي. له بله پلوه صديق وايي چې کتاب ده نه بلکې ثريا ليکلی دی . دا ارزښت نلري کتاب چا ليکلی دی . اصلي خبره دا ده چې دا کتاب د امريکايي مقاماتو د ارادې له مخې او د امريکايانو په لګښت ليکل شوی دی چې هم د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند او هم نجيب الله پکې سپک شي.

د پښتونستان مسآله

د محمد هاشم د صدارت وروسته د پښتونستان مسآله د ځينو افغان واکمنيو او سياستوالو لپاره يوه ملي ستونزه او د نورو لپاره بيا د يوې سياسي او تبليغاتي وسيلې په توګه پاتي شوې ده. دا مسئله د افغانستان او پاکستان ترمنځ په يوه کړکيچ ، د لويديځوالو سره د سړو اړيکو او افغانستان ته د ستونزو د جوړولو لامل ګرزيدلې ده . د ا ، خ ، د ، ګ د دې مسالې ارزښت ته په کتو سره په خپله کړنلاره کې د هغې په عادلانه حل ټينګار کړی وو. دا ستونزه د انګريزي ښکيلاک او تزاري روسيې د هژمونيستي او پراختيا غوښتني له تګلارو سره تړاو لري خو کورنيو لاملونو او په تېره د واک پر سر د واک د مدعيانو اختلافونه ، بې اتفاقۍ ، شخړې او جګړې وې چې د هغه څخه انګريزانو ، روسانو او پارسيانو(ايرانيانو) ګټه پورته کړه او موږ د خپلې خاورې زياتې برخې له لاسه ورکړلې چې پايله يې نننی په وچه کې پروت افغانستان دی. که چيرې د واک مدعيانو د خپلو شخصي، فاميلي او قبيلوي ګټو پرځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای ښايي چې د وخت د زبرځواکونو د لاسوهنو او تيريو پايلې دومره ژورې نه وای. د پورتنۍ ادعا ښه ساری په تهران کې د بريتانيا د سفير کپتان مکولم څرګندوني دي :« زما په ګومان د افغانستان پاچا شاه زمان د هند په نيمه وچه کې د انګلستان تر ټولو ستردښمن دی... ، د شاه زمان د نړۍ نيولو د هيلو سره يوازې او يوازې د هغو د خپلو خلکو په منځ کې د بې اتفاقۍ د اچولو له مخې مبارزه کولی شو. » ۴۲/ ۱۸۱ د انګريزانو د دې زيرکانه پاليسۍ له امله وو چې د افغانستان د وخت په مخورو او د واک په مدعيانو کې يې د بې اتفاقۍ تخمونه وکرل او حاصل يې د انګريزانو سربيره روسانو او پارسيانو هم ترلاسه کړ چې په شمال کې افغانستان مروه او پنجدې ، په لويديځ کې سيستان او په ختيځ او سويل کې د ديورند د فرضي کرښې د هغې لوري پراخې سيمې له لاسه ورکړې. د ډيورند د تړون لاسليک د افغانانو لپاره داسې ناسور ټپ دی چې لا تراوسه وينې ترې بهيږي. د هغه مهال د واک د مدعيانو ترمنځ د دښمنيو پايله دا شوه چې د کمزوري افغانستان برخليک تزاري روسيه او لويه بريتانيا وټاکي. په ۱۹۰۷ کې روسيې او بريتانيا پردې هوکه وکړه «چې د نننی افغانستان خاوره به د دوی ترمنځ د يوه بيليدونکي هيواد په توګه مني چې بهرنی سياست به يې د بريتانيا په لاس کې وي. روسيې ومنله چې افغانستان به د خپل نفوذ د ساحې نه د باندې ګڼي او د افغانستان پولو ته په درناوی کوي.بريتانيا به د افغانستان نوره خاوره نه نيسي او د افغانستان د خاورې څخه به روسيې ته کوم ګواښ نه وي. »

د افغانستان په اړه د بريتانيا او روسيې د جوړجاړي پايلې افغانانو ته دوې ستونزې پرېښودلې . يوه دا چې د انګريزانو څخه بشپړه سياسي خپلواکي و ګټي او بله د لاسه وتلې خاورې بېر ته ترلاسه کړي. په ۱۹۱۹ د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال « د افغان – انګريز دريمه جګړه پدې موخه پيل شوه چې افغانستان غوښتل د کمزوري شوي هند څخه خپلواکي او ځمکني امتيازونه تر لاسه کړي ... ، د بريتانيا په وړاندې جګړه بايد په يوه وخت کې په دريو جبهو کې پيل شوې وای. د لوی قوماندان صالح محمدخان په مشرۍ په دکه ، د نادرخان په مشرۍ په خوست او په کندهار کې د عبدالقدوس خان په مشرۍ افغان ځواکونه بايد د قبايلي لښکرو له لوري تقويه شي. د افغانستان د بريد سره سم په پيښور کې پاځون وشي. خو دا فعاليتونه په ښه ډول سمبال نشول. د خيبر په جبهه کې مخکې له وخته اقدام، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادرخان د مې په دوه ويشتمه د سپينوام په لور وخوځيږي او د مې په اته ويشتمه په تل بريد وکړي د بريتانيا له لورې د دکې د نيولو سبب شو. د کندهار په جبهه کې د مې تر ۲۷ او ۲۸ پورې چې د بريتانيي ځواکونو د سپين بولدک په کلا بريد وکړ او د افغانانو د ميړني مقاومت وروسته يې هغه ونيوله د پام وړ کوم حرکت نه و شوی. د نادرخان د جبهې برې د جلال آباد په لوري د بريتانيا د حرکت خنډ شو او د بريتانويانو په مواصلاتي کرښو د قبايلي بريدونو سبب شول. په جلال آباد باندې بمباريو پدې ښار کې وارخطايي راوړه او د دې سيمو شا اوخوا افغانانو وسلې او نور شيان چور کړل. په کابل کې شاهي قصر د مې په څلورمه بمبارد شو.» ۹۲/ ۱۶۳- ۱۶۴ که چيرې د افغان- انګريزدريمې جګړې ته وکتل شي ليدل کيږي چې د جګړې دواړه اړخونه د يو لړ ستونزو او ګواښونو سره مخامخ وو. دواړو اړخونو د يو بل ځمکې ونيولې او په جګړه کې کوم پرېکړونکي عمليات ترسره نشول. دواړو خواوو د جګړې په ډګر کې ماتې ونه خوړه او نه يې د سترګو وړ پرمختګ درلود. بريتانيا لدې نه ويره درلوده که جګړه دوام وکړي په اسلامي نړۍ کې به بريتانيا نوره هم تجريد شي او د فرانسې سره به د سولې په خبرو منفي اغيز واچوي. له بله پلوه د انګرېزانو تلپاتې ويره د افغان ولس څخه وه. په لندن کې چارواکو ته جوته شوې وه او پدې يې اعتراف کاوه چې« موږ د افغانانو د منظم لښکر څخه نه ډاريږو بلکې د نامنظمو قبيلو څخه چې په پرله پسې توګه په منفردو کمپونو او مواصلاتي کرښو بريدونه کوي ويره لرو.» ۹۲/ ۱۵۴ همدا لامل وو چې د خوست په جبهه کې د برې له امله د وزيرستان جنګياليو د اسماعيل خان په ديره کې پرمخ تلل او د اباسين غاړې ته رسيدلي وو چې د متارکې له امله هغوی ته د شا تګ او بيرته ستنيدو قومانده ورکړل شوه. پدې جګړه کې لومړی ځل وو چې انګريزانو پر افغانستان هوايي بمبارۍ وکړې چې د جنګياليو او ولس په روحيه يې منفي اغيز پريښود. د انګريزانو ويره له قومونو څخه پرځای هم وه ځکه د انګريزانو سره په جګړو کې د منظم افغاني لښکر په پرتله د ولس ونډه ټاکونکې وه. د ساري په توګه د نادرخان تر قوماندې لاندې دريو زرو منظمو عسکرو جګړه کوله په داسې حال کې چې يوازې د خوست څخه لسو زرو تنو ولسي خلکو په جګړه کې برخه لرله. دواړو اړخونو خپلو دې ستونزو او مجبوريتونو ته په کتو سره غوره وګڼله چې متارکه وکړي. د۱۹۱۹ کال د جون په دريمه اوربند اعلان او د جولای په پنځه ويشتمه په راولپنډۍ کې د افغان- انګريز مرکچيانو علي احمد خان او هيميليتون ګرانت په مشرۍ د سولې خبرې پيل شولې او د همدې کال د اګست په اتمه د سولې لاندې تړون لاسليک شو:

«سريزه: د لويي بريتانيي او د افغانستان د مستقل دولت تر منځ د۱۹۱۹ کال د اګست د اتمې د۱۳۳۷ د ذيقعدې د يولسمې د راولپنډې معاهده د لويي برتانيې او د افغانستان د دولت تر منځ د سولې د منل کيدو لپاره ده.

لومړۍ ماده: د دغې معاهدې له لاسليک سره د لويي بريتانيي او د افغانستان د دولت تر منځ به سوله وي.

دويمه ماده: هغه حالت ته په کتو چې د برتانيې او افغانستان تر منځ د جګړې سبب شو د برتانيي دولت د خواشينې په څرګندولو د هند له لارې افغانستان ته د تيرو دولتونو په شان د وسلې او جګړه ييزو توکو ليږدول دروي.

دريمه ماده:برسيره پردې د تېر امير د سوغاتونو پاتې برخه کنګل او نوي امير ته به دغه څه نه ورکول کيږي .

څلورمه ماده: د برتانيې دولت په همدې وخت کې دې ته ليوال دی چې پخوانۍ دوستي چې اوږده موده روانه وه په دې شرط بيا نوې کړي چې د افغانستان دولت دغه کار ته خپله ليوالتيا وښيي .شرط به دا وي چې د افغانستان دولت دغه کار ته په خپلو کړو وړو سره له ځانه ليوالتيا ښکاره کړي.هغه وخت به د برتانيي دولت دې ته چمتو شي چې له شپږو مياشتو وروسته د برتانيي او افغانستان د ګډو ګټو او د پخوانۍ دوستۍ د نوي کيدو د خبرو او پريکړو لپاره نوی سفير وليږي .

پنځمه ماده: د افغانستان دولت د هند او افغانستان تر منځ هغه سرحد چې تېر امير منلی وو، منې او هم ژمنه کوي چې د خيبر لويديځ لوري ته د نه په نښه شوې پولې هغه برخه چې په دې وخت کې د افغانستان له لوري تيرى وشو ډير ژر د انګليس د دولت د کميشن له خوا وټاکل شي ، او هغه برخه چې د برتانيې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت کمیشن بې ټاکې ومني.د برتانیې د دولت عسکر به تر هغه وخته په خپلو ځایونو کې پاتې کیږي چې د پولې ټاکنه تر سره شي. »

له ټرون څخه بریښي چې انګریزانو د افغانستان بشپړه خپلواکي په رسمیت پيژندلې ، د افغانستان او بریتانیا ترمنځ پخواني تړونونه منل شوي او د افغانستان د لاسته تللو سیمو بیا ترلاسه کولو ته هيڅ پا ملرنه نده شوې. دا ښيي چې « د علي احمدخان په مشرۍ د افغانستان د سولې پلاوي ، هغه کسان وو چې اکثریت یې مخکې لدې په هندوستان کې وو ، او په بشپړ ډول هغوۍ ته د (بریتانیې پلویان) وویل شي. » ۹۲/ ۱۶۹- ۱۷۰ ښایي همدا دلیل وي چې پيژندل شوي مشروطه غوښتونکي عبدالهادي داوي په پلاوي کې له خپل ګډون څخه ځان ګوښه کړ. ویل کیږي چې کله غازي امان الله تړون ولوست سردار علي احمدخان یې توقیف کړاو د خپلواکۍ ورځ یې لس ورځې وروسته د اګست ۱۹ و نومولې. که چیرې د پلاوي په ترکیب کې د سردارانو او د اشرافیت د مشکوکو څېرو پرځاۍ مشروطه پالو برخه لرلی ښایي چې داسې تړون یې لاسلیک کړی وای چې افغانستان د ګټو پر محور څرخېدلی نه د برتانوي هند په ګټه. د افغان – انګریز له دریمې جګړې وروسته د راولپنډۍ د تړون په لاسلیک سره لیدل کیږي چې د افغانانو په وړاندې پرته لومړۍ ستونزه چې د بشپړې سیاسي خپلواکۍ ترلاسه کول دي حل خو دوهمه ستونزه چې د لاسه تللو سیمو بیا ترلاسه کول دي حل نشوه .

بریتانوي ښکیلاکګرو چې خپل نفوذ او اغیز په هند کې ساتلی وي د افغانستان په څېر یې هلته هم هغه د ښکېلاکګرو مشهور فورمول «بېل یې کړه ، ابل یې کړه» پلی کړ . انګریزانو هلته دا د بې اتفاقۍ سیاست د مذهب پربنسټ د هندوانو او مسلمانانو ترمنځ عملي کړ. انګریزانو په ۱۹۰۹ کال کې د مارلې منټو سمونونو په راوړلو سره « د هندوانو او مسلمانانو په منځ کې د بې اتفاقۍ اچولو په موخه دا اصل وړاندې کړ چې د ځایي او ښاروالۍ په ټاکنو کې به هندو،هندو ته او مسلمان به مسلمان ته ووټ (رایه) ورکوي او موخه یې دا وه چې د هندوستان اوسیدونکي د مذهبي عقیدې په اساس ځانته بېلې بېلې ډلې جوړې کړي. نوځکه یې د هند د ملي کانګرس په ضد د جناح په لارښوونه د مسلم لیګ ګوند په جوړولو او غښتلي کولو کې مرسته کوله ...، انګریزانو په ۱۹۱۹ کې مونټیګو چیمسفورد سمونونه هندوستان ته ورکړل چې په هغو کې د ټاکنو پورتنی اصل ساتل شوی وو ترڅو هندوان او مسلمانان د دوی په وړاندې یو موټی نشي. خو انګریزانو دغه سمونونه د سرحد صوبې ته ورنکړل . د ولي خان په وینا دا مهال امان الله خان د افغانستان آزادي ګټلې وه او دوی وېرېدل چې دا سمونونه به د سرحد په صوبه کې د امان الله خان نفوذ لا زیات کړي. » ۹۳/ ۴۳- ۴۴ هېره دې نه وي چې د لومړۍ نړیوالې جګړې پرمهال په اسلامي نړۍ او هندوستان کې د اسلامي خلافت خوځښت لویې بریتانیا ته یو ګواښ وو نو له همدې امله یې د هند د مسلمانانو هغه ډلې چې د دوی سره اړیکې لرلې تقویه کولې او له بلې خوا یې د هند په مسلمانانو کې انحرافي او خرافاتي افکار خپرول. انګریزانو وهابیانو ته چې په هند کې د سلفیانو په نامه یادېدل او قادیانو ته چې غلام محمد قادیاني یې د پیغمبرپه نامه منلو ځانګړې پاملرنه درلوده او د دیوبند مدرسه یې هم ترڅارنې لاندې راوړې وه. سربېره پر دې هغه مهال په افغانستان کې د مجددي او ګیلاني کورنۍ لکه خرمېرې را پیدا شولې چې افغانستان ته ددې کورنیو په راتګ کې د انګریزانو ښکیلتیا له امکان څخه لرې نه ده. « د هند په ملي آرشیف کې د انګلیس د استخباراتي سرویس داسې اسناد شتون لري چې د انګلیس د پټو خدمتونو سره د مجددي د کورنۍ د مختلفو پوړو اړیکې ښيي...، د سید احمد ګیلاني پلار په فعالانه ډول د انګریزانو د استخباراتو سره همکاري کوله...، د نوموړي مور(مارته ریختر) د جرمني لوړپوړي پولیس لور وه.» ۴۹/ ۱۱۲- ۱۱۳ له بده مرغه زموږ تاریخپوهانو او څیړونکو ددې نا بللو میلمنو په اړه څیړنې نه دي کړي چې دوی څوک دي او د څه لپاره افغانستان ته راغلي دي ؟ که چیرې د شاه امان الله د راپرزولو، د حبیب الله کلکاني او نادرخان د واکمنولو پېښو ته وکتل شي د مجددي د کورنۍ رول پکې له ورایه څرګندیږي.

شلمه پیړۍ چې د زاړه استعمار د نړېدو زمانه ګڼل کیږي د دې پیړۍ په لومړۍ نیمایي کې په هندوستان کې د انګریزانو په وړاندې آزادي بخښونکی غورځنګ هم قوت مومي چې په هغه کې د کانګرس ګوند او خدایي خدمتګارۍ ډلې اغیز د نورو په پرتله زیات وو چې مشري یې مهاتما ګاندي او عبدالغفارخان لرله او دواړو په ډېرو مواردو کې ګډ دریځ درلود. په دویمه نړیواله جګړه کې که څه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګریزان او د هغو متحدین بریالي راوختل خو په نړیواله کچه د ځواکونو په انډول کې بدلون راغی. د امریکې متحده ایالتونه او شوروي اتحاد په زبرځواکونو واوښتل. هغه مهال شوروي اتحاد د خپل سوسیالستي جوړښت له امله پانګوال نړیوال سیستم ته یو ګواښ وو. امریکا او بریتانیا دې نتیجې ته ورسیدل چې د هند په نیمه وچه کې د خپل سیال نفوذ د مخنیوي په موخه د دین او مذهب ځخه ګټه پورته کړي اوهندوستان د مذهب پر بنسټ په دوو برخو هند او پاکستان وویشي. د پاکستان د اسلامي دولت په جوړولو سره له یوې خوا شوروي اتحاد د اسلامي دولتونو د کمربند پواسطه احاطه کړي اوله بله پلوه دا مصنوعي دولت د خپل ستلایت په توګه په سیمه کې د کړکیچونو د را پنځولو لپاره وکاروي. د هندوستان د ویش لپاره لویې بریتانیا د کابینې یو پلاوی د سرستیفورد په مشرۍ هندوستان ته واستاوه. کله چې پلاوي پدې اړه د هندي مشرانوسره د هند د نیمي وچې د برخلیک په اړه په خبرو بوخت وو له بده مرغه افغان دولت د خپلې خاورې د بېرته لاسته راوړلو سره کومه لیوالتیا ونه ښودله . « په هغو ورځو کې د هند د ویش او د لارډ مونټ بیټن د ملکې الیزابت تره او په هند کې د انګلیس وروستي وایسرای په هکله ډیرې خبرې کیدې . لاردمونټ بیټن د۱۹۴۷ کال د پریکړې په رڼا کې د کانګرس د ګوند او د مسلم لیګ له مشرانو سره د هند د آزادۍ لپاره په کار او خبرو لګیا و. د دې پریکړې له مخې د بلوچستان د ایالت او د هند د شمال لویدیځ سرحدونو ته دا حق ورکړ شوی و چې د ټولپوښتنې (ریفرندم) په اساس خپل سرنوشت وټاکي چې آیا غواړي د هند سره یوځای شي ، یا د پاکستان پلو ته لاړشي او یا دا چې خپلواک پاتې کیږي. د افغانستان لاس ته طلایي موقع ورغلې وه چې په سیمه کې د خپل حق نه ساتنه وکړي. خو افسوس چې د کابل ساتنپال حکومت په درانه خوب بیده و او باور یې نه درلود چې انګلستان هند پریږدي او حتي مرحوم شاه محمودغازي د افغانستان راتلونکي صدراعظم په هند کې د ښاغلي سرستیفورد کریپس سره ، چې خبرواترو ته حاضر و تماس و نه نیو.» ۹۲/ ۲۹ د محمد ابراهیم عطایي په وینا خان عبدالغفارخان د یوه پلاوي په مشرۍ ډهلي ته د هند د وروستي وایسرای ادمیرال مونت بیتن ته ورغی او د پښتونستان د خپلواکۍ په اړه یې د پښتنو غوښتنه وړاندې کړه. خو وایسرای هغه ونه منله.

که څه هم کله چې د هندوستان د ویش په هکله خبرې رواني وې او انګریزي پلاوي(لاردمونټ بیټن) او مسلم لیګ د سرحد په صوبه کې پر ټولپوښتنې ټینګار کاوه د۱۹۴۷ کال د جون په ۲۱ نیټه پښتنو د بنو تاریخي جرګه را وبلله او جرګې پریکړه وکړه چې د پښتونستان په نامه دې د پښتنو خپلواک دولت جوړشي. د بنو جرګې د پریکړې د متن سرلیک دا وو چې « پښتنود خپل آزاد حکومت فیصله اوکړه ، پښتانه نه هندوستان غواړي نه پاکستان » خو د پښتنو دا غوښتنه ونه منل شوه او پاکستان جوړ شو. انګریزانو په ټولپوښتنه کې د پښتونستان په نامه د دولت جوړیدو مسئله شامله نه کړه. د خدایي خدمتګارې ډلې د ټولپوښتنې سره بایکاټ وکړ. انګریزانو په ټولپوښتنه کې د هندوانو او مسلمانانو د مذهبي احساساتو ځخه د ناوړې ګټې اخیستنې په موخه دوه صندوقونه ایښودلي وو چې په یوه یې قرآن او پربل یې د هندوانو مذهبي کتاب (ګنګ) ایښي وو. د ولي خان په خبره « د هغه وخت مشران د مسلم لیګ د مشرانو په سرېتوب ، انسانیت او اسلامي جذبه ، مروت او وروروالی تیروتل.» ۹۳ / ۴۹۱ دا ښیي چې هغه مهال پښتنو د اسلامي اخوت له مخې د مسلم لیګ اړخ نیولی دی او ځینو بیا د پاچاخان ترمشرۍ لاندې د خدایي خدمتګارانو ګوند لدې امله غندلو چې د هند د ملي کنګرس سره چې غیرمسلمان دی ملګرتیا کوي. دلته لیدل کیږی چې د عقیدوي او مذهبي باورونو له کړکۍ سیاسي پیښنو او ټولنیزو پدیدو ته کتل څومره ناوړه پایلې لري او کله ناکله د سترو غمیزو او ناورینو سبب هم کیږي. پدې توګه د۱۹۴۷ کال د اګست په ۱۴ د هند نیمه وچه په هندوستان او پاکستان وویشل شوه او محمدعلي جناح د مسلم لیګ مشر د انګریزانو له لوري د نوي جوړ شوي دولت (پاکستان) مشر وټاکل شو او د افغانستان ځخه د دیورند د کرښې پواسطه جلا شوې خاوره د پاکستان برخه شوله. پاچاخان د۱۹۴۸ کال د فبروري په میاشت کې د پاکستان د مرکزي اسامبلې په غونډه کې د وفادارۍ لوړه وکړه او د وینا په مهال یې د هیواد د ویش په اړوند خپل اختلاف ته ګوته ونیوله او ویې ویل: « دا یو سیاسي اختلاف وو. په سیاست کې هره مسئله د دوو رای کیدای شي. موږ پخپل ذهن او سیاسي پوهه تقسیم هم د مسلمانانو د پاره سودمند نه ګڼلو. خو کله چې د مسلمانانو اکثریت دا مطالبه تسلیم کړله چې هغوی د ملک تقسیم غواړي او پاکستان جوړوي نو بیا موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه اکثریت دغې فیصلې ته غاړه کېښوده او اوس چې پاکستان جوړ شو ما د دې سره د وفادارۍ سوګند پورته کړو. اوس دا زموږ شریک ملک دی ، سیاسي اختلاف ختم دی...، په هماغه اسامبله کې د خان نه پوښتنه وشوه چې ستا د پښتونستان نه مطلب څه دی؟ باچاخان ویل چې زموږ د صوبې نوم نشته ، د پښتونستان نوم د ورته کېښودل شي. » ۹۳/ ۸۱ - ۱۱۴ – ۱۱۵ د باچاخان دا هیله په نیمګړې ډول په کال ۲۰۱۱ کې ترسره شوه چې د سرحد صوبې ته د پښتونستان پرځای د خیبرپښتونخواه نوم ورکړل شو. البته د پاکستان له جوړېدو وروسته غفارخان او ملګرو یې د پاکستان په د ننه کې خپل حقوق غوښتل نه خپلواکي او نه د افغانستان سره یوځای کېدل. دا هغه څه وو چې د دیورند د تېل شوې کرښې هغه خوا تیرشوي دي. البته کله چې په ملګرو ملتو کې د پاکستان د دولت په جوړېدو بحث وشو یوازې د افغانستان استازي منفي رایه کارولې وه . دلته د افغان پلاوي نه وړتیا له ورایه څرګندېږي چې نه وو توانېدلی اړینه لابي ګري وکړي او لږترلږه څو دولتونو ته قناعت ورکړي چې د افغانستان له دریځ څخه ملاتړ وکړي.

اوس به د دیورند د کرښې پواسطه د افغانستان له پیکر څخه جلاشوې خاورې د لاسته راوړلو او یا د هغې د برخلیک په اړه د افغان واکمنو په سیاستونو تم شو. د پاکستان تر جوړېدو پورې د امان الله خان پرته افغان واکمنی د برتانوي هند تر اغېز لاندې وې هېڅکله یې هم د خپلې خاورې د لاسته راوړلو په موخه غږ نه دی اوچت کړی. د پاکستان د جوړېدو وروسته هم افغان حکومتونو پدې اړه غلي وو خو کله چې ملتپالو افغان کړیو او په هغو کې د ولسي جرګې د اوومې دورې ځینو وکیلانو د حکومت لخوا دې ملي مسئلې ته د نه پاملرنې له امله د اعتراض غږونه جګ کړل. وروسته لدې شاه محمودخان د۱۹۴۹ کال د جون په دیارلسمه په کابل کې د انګلیس سفارت ته یو لیک واستاوه او په هغه کې غوښتنه شوې وه چې د دیورند د هغې خوا پښتنو ته د خپل حقوق ورکړل شي. دا مهال پاکستان د پکتیا په مغولګې هوايي او د چهارسدې په لویه جرګه هم برید وکړ. د یادولو وړ بریښي چې د۱۹۴۹ کال د سپتمبر په اتلسمه چې د۱۳۲۸ کال د وږي له نهمې نیټې سره سرخوري د کرښې د هغې خوا د قبایلو یو شمیر مشران او مخور په کابل کې جرګه شول او پریکړه یې وکړه چې د پښتونستان د خپلواکۍ لپاره به مبارزې ته دوام ورکوي او دا نیټه به د پښتونستان د ورځې په نامه نمانځل کیږي. همدا راز« د۱۹۴۹ کال د جولای په ۲۶ نیټه د صدراعظم شاه محمودخان په بلنه په کابل کې لویه جرګه جوړه شوه . جرګې د پښتونستان سره خپل ملاتړاعلان کړ، د دیورند توافق لیک ، د۱۹۰۵ کال د افغان – انګلیس تړون ، د۱۹۱۹ کال د راولپنډۍ تړون او د۱۹۲۱ کال د افغان – انګلیس تړون غیر قانوني او لغوه شوي اعلان کړل. دا یې هم څرګنده کړه چې هر هغه تړون چې د پښتنو په اړه شوی وي ، باطل دی.» ۹/ ۸۸ په همدې کال د ولسې جرګې اوومې دورې پورتني تړونونه رد کړل. وروسته لدې د افغانستان حکومتونه د وږي نهمه « د پښتونستان د ورځې » په نامه نمانځې او په رسنیو او دولتي مشرانو په وینااوو کې د پښتنو او بلوڅو د خود ارادیت د حق خبره کېږده او د پښتنو او بلوڅو ځینې مشران یې چې د پاکستان له حکومت سره مخالفت درلود د میلمنو په شان په افغانستان کې ساتل. خو د داسې دېپلوماتیکو ژوندیو هڅو څرک نه لګیږي چې د پښتونستان مسئله د م، م د سازمان عمومي غونډې یا د دې مؤسسې د امنیت شورا او یا نړیوالې محکمې ته وړاندې کړې وي . سلطنتي کورنۍ قطعاً د پښتونستان د ستونزې د حل په اړه اراده نلرله یوازې یې په وینااوو او د پاکستان د حکومت څخه ناراضو پښتنو او بلوڅو ته په افغانستان کې په پناه ورکولو قناعت کړی وو. د پاکستان د جوړېدو وروسته کلونه ښیي چې د سلطنتي کورنۍ د دې ملي ستونزې د حل په موخه په خورا مساعدو فرصتونو کې هم څه ندي کړي. پدې اړه محمدعزیزنعیم د دې کورنۍ یوغړی لیکي: «د افغانستان دولت او حکومت د هغو مساعدو شرایطو نه هیڅکله ګټه پورته نه کړه چې د هند او پاکستان ترمنځ د جګړو په مهال زموږ په ګټه منځ ته راغلي وو. »۹۴ د دې جګړو پر مهال د افغانستان حکومت ته ښه فرصت وو چې د هغې نه ګټه پورته کړي. د سیدقاسم رښتیا په خبره « د افغانستان لپاره زیاته اندیښنه وه چې له یوې خوا بنسټپال عناصراو د پښتونستان هواخواهان دا حالت د لوی افغانستان د پلان د جوړېدو لپاره یو تاریخي چانس وګڼي او له بل لوري سلیم عقل او د نړیوال سیاست غوښتنې او په تېره اسلامي او افغاني انګیزې حکم کاوه چې افغانستان د دې نښتې او د پاکستان د اختناق څخه سیاسي ګټه پورته نکړي او په اصطلاح په سیال د شا نه خنجرحواله نکړي. » ۱۳/ ۲۴۳ دا دی د یوه هیواد د حکومت د غږي منطق چې د حکومت منفي دریځ او د خپلې خاورې د برخلیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند له بې تفاوتی څخه دفاع کوي او د سياسي خياط رول لوبوي چې د يوې ملي- تاريخي ستونزې د حل په اړه يې په يوه طلايي فرصت کې ګټه پورته نکړه. پدې منطق کې يو تريخ واقعيت هم پروت دی چې يو سياستوال د عوامو خبره کوي چې په سيال له شا نه برید ونشي. دا سياست نه بلکې د ولس پر اسلامي اوملي احساساتو لوبې دي. سياست ته د فرصتونو څخه ګټه اخېستنې ته هم وايي . خان عبدالولي خان هم پدې باوردی چې« د ۱۹۶۵ کال جنګ د هندوستان سره د کشمير په مسئلې وشو...، د پاکستان ټول پوځ هندوستان ته تللی و... ، مګر داسي معلومېده چې پاکستان د ايران د شاهنشاه په ذريعه د پاچا ظاهرشاه نه دا خپله تسله کړې وه چې هغه به حمله نه کوي بلکې دا ضمانت يې ور کړی و. »۹۳/ ۸۱ ولي خان د بنګاليانو لخوا د خپلواکۍ د جګړې (کال ۱۹۷۱) په هکله وايي: « که د افغانستان پاچا په ربنتيا پدې خاوره دعوی لرله ... ، نو د دې نه ښه موقع به کوم ځای وه ؟ » ۹۵/ ۱۲۰

په هندوستان کې د هغه مهال د افغان سفير عبدالحکيم طبيبي له قوله « هندوستان ډير کوښښ او هاند وکړ(او شايد همدا کار روسيې هم کړی وي چې زه د مرکز نه د لېرې والي له امله د هغه نه پوره مالومات نلرم) چې افغانستان د بنګله ديش د جګړې په وخت کې کولی شي د سرحد په صوبه او بلوچستان کې په ننوتلو سره د دې موقع نه ګټه پورته کړي. دا موضوع اندراګاندي ماته په شفاهي توګه وکړه او زياته يې کړه چې دا غوښتنه پخپله پادشاه ته ورسوم. ما هم دا موضوع په ليکلي توګه د پادشاه د ليکنې دفتر ته همغه مهال وليکله ځکه چې د هند ټينګار پدې و چې دا موضوع دې يوازې پخپله پادشاه ته وويله شي نه حکومت ته. بشپړ باورلرم چې دا مسئله پاچا حکومت ته وړاندې کړې ده خو د دې څخه چې پدې اړه څه کړنه شوې ده هيڅ مالومات نه لرم. » ۹۲/ ۱۳۳ د سلطنتي کورنۍ له لوري د خپلې خاورې د بيا لاسته راوړلو په موخه د منفعل سياست پرمخ بيول هندوانو او په تيره د کانګرس ګوند ته چې د پاکستان سره يې ورته ستونزې لرلې د منلو وړ نه وو اوسخت ناراضه وو څرنګه چې پدې اړه سيدقاسم ربنتيا چې هند ته په سفرکې يې د مهاتما ګاندې د زوی (ديويداس ګاندي) سره چې پلاريې د انګريزانو په زندان کې شپې او ورځې تيرولې ليدلي وو ليکي:« د خبرو نه يې د پوهيدو وړ وو چې د افغانستان له رژيم او حکومت څخه هم پخپله او ټول کانګريسيان ناراضه وو.» ۱۳/ ۴۶ کله چې ددې ملي ستونزې او د افغان حکومتونو کړنو ته په هغو فرصتونو کې چې د دې ستونزې د حل موقع لاسته راغلې وه وکتل شی داسي نتيجه اخيستل کيږی چې د يحيی کورنۍ يوازې د خلکو د تيرايستنې په موخه د راديو له لارې « دا پښتونستان زموږ» تراني غږولې.

داسې ښکاري چې د پاکستان له جوړيدو وروسته د پښتونستان مسئله د يحيی د کورنۍ لپاره يوازې د يوې تبليغاتي وسيلې پرته بل څه نه وه. حتی هڅه شوې ده چې د پښتنو او بلوڅو د آزادۍ ښوونکي غورځنګ په وړاندې خندونه رامنځته کړي او دا ډول چلند د دې لامل شي چې د پولې د هغې خوا د هغو پښتنو او بلوڅو مشرانو کومو چې په ربنتيني توګه د خپلو ولسونو د حقوقو د لاسته راوړلو په موخه هلې ځلې کولې په افغان حکومتونو باور له لاسه ورکړي او اړيکې يې ورسره سړې شي. ښه ساری يې د روان فرهادي او خان عبدالولي خان مرکه ده چې يوه برخه يې کټ مټ راوړل کيږي : «د خبرو په پيل کې روان فرهادي د ولي خان څخه ګيله کوي چې ګواکې ده د پښتنواو د پښتونستان سياست پرېښود او د ټول پاکستان سياست ته يې مخه کړه. ولي خان د روان فرهادي څخه پوښتنه کوي چې دا تاسو پښتونستان څه شي ته واياست؟ ولي خان دا پوښتنه د افغانستان له پاچا څخه هم کړې وه خو پاچا ورته ويلې و چې د صدراعظم محمدهاشم ميوندوال سره وګوره هغه به ځواب در کړي. ميوندوال هم د خپلې کتنې په ترڅ کې ځواب نه و ور کړی. روان فرهادي ولي خان ته ويلي و چې دا کليمه د کوزې خوا څخه راغلې ده نو دا ځواب بايد تاسو وواياست. ولي خان ځواب ورکوي چې لومړی ځل د پښتونستان موضوع په هغې ټولپوښتنې کې چې د سرحد صوبه دې د هندوستان يا د پاکستان سره يوځای شي د بنو تاريخي جرګې راپورته کړه . دې جرګې وړانديز وکړ چې په ټولپوښتنه کې دې د سرحد د صوبې خلکو ته د خپل سرنوشت د ټاکلو حق ياني د پښتونستان خپلواک دولت د جوړيدو موضوع هم شامله کړای شي. دوهم ځل کله چې د پاچاخان نه د پاکستان په پارلمان کې پوښتنه وشوه چې د پښتونستان څخه مو موخه څه ده نو هغه وويل چې د سرحد صوبه دې د پښتونستان په نامه ياده شي. ولي خان روان فرهادي ته وايي چې دا تاسو جشنونه نيسئ او په راديو کې د پښتونستان پروپا ګند کوئ نو د تاسو مقصد د پښتونستان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه شی دی ؟ تاسو څه غواړئ ولې مو د پاکستان سره اړیکې خرې پرې کړې دي او په نړیواله توګه مو پدې مسئله هندوستان او شوروي اتحاد ملګري کړي دي ؟ خو چې تاسو ځواب نه وایاست نو زه به یې در ته ووایم.

د پښتنو کورنیو او بهرنیو دښمنانو د مغلو، سیکانو...، نه ترانګریزه پورې د پښتنو د کور د ورانولو لپاره د پښتنو دنیاوي او دیني مشران لکه خان ، ملک ، ملا او پیر استعمال کړي دي او د پښتون کور یې ټوټې کړ. نولنډه دا چې دا ټوټې شوی قوم بیا یوځای نه شي او د افغان کور بیا راټول نه شي ترهغه به پښتون قوم خپل پخوانی برم او مقام ته ونه رسي. دغه موهدف دی دغه مو مرام. زه ځان ته قطعآ پښتونستانی نه وایم ځکه دغو خو همغه د پیرنګي خبرې تسلیمول دي چې افغان جدا او پښتون جدا. روان فرهادي بیا پوښتنه وکړه چې څنګه به حلیږي. ما ورته ووې. نن پښتون په درې برخو ویشل شوی دی افغانستان، قبایلي علاقې او د تاسو په اصطلاح بل محکوم پښتونستان. د حل لارې یې دری دي.
لومړی: افغانستان دې را پاځي ځکه الوتکې ، ټانکونه ، توپې او نور قوت لري او پاکستان ته دې ووایي چې دا سیمې خو زما نه پیرنګي په زور نیولې وې اوس چې هغه نشته نو زه دا خپلې سیمې لومړی په سوله غواړم او که نه نور وسایل هم کارولی شم. روان فرهادي وایي چې د ملي او نړیوالې وضعې له مخې دا امکان نلري.
دوهم : د چتراله تر وزیرستانه پورې د قبایلي علاقې پښتنو سره دې په پټه د افغانستان مرسته وکړي او هلته به موږ پورته شو پدې هکله څه وایې ؟ دا هم امکان نه لري.
دریم : بیا چې زه قبایلي ورونو ته مخه کړم چې ګوره موږ او تاسې د آزادۍ د نعمت نه محروم یو راځئ چې سره یو لاس شو او خپل وطن کې خپل حق لاسته راوړو. نو قبایلو فیصله کړې وي یا نه خو بیا هم فرهادي صاحب د خیبر نه سر راپورته کړي چې ولي خانه دا امکان نه لري. یعنې مطلب دا چې نه را سره مرسته کوي ، نه قبایل پریږدي او بیا چې د کور د ننه ملګري پیدا کوم په هغه هم ناراضې یې یانې معلومیږي چې ته هم زما په غلامۍ خوشحاله یې. نو دا به سړي ته ډیره د منافقت خبره ښکاریده چې په راډیو کې به یې د بابړې د شهیدانو په روح مشاعرې کولې او دې خوا به یې د بابړي د قاتل قیوم خان سره مرسته کوله . » ۹۶/ ۶۱۴ – ۶۲۲ پورتنۍ مرکه د دې ترخه واقعیت څرګندوی ده چې افغان دولتونوعملا د دې ملي - تاریخي ستونزې د حل لپاره قطعآ لیوالتیا نلرله . د دې مسالې څخه یې د یوې تبلیغاتي وسیلې او د ولس او په تیره د پښتنو د تیرایستنې لپاره ګټه پورته کړې او په افغانستان کې یې د پاکستان په میشتو مخالفو پښتنو او بلوڅو مشرانو یو ډول پولیسي کنټرول ساتلو او پاچاخان ته یې هم اجازه نه ورکوله چې د افغانانو سره وګوري او ور سره اړیکې ټینګې کړي. د پاچاخان لاندې څرګندونې چې د عبدالله بختاني د دې غوښتنې په اړوند چې افغانان د پاچاخان د لیدو لیوال دي ښه بیلګه ده. « ما دغه مدیر صاحب نه پریږدي (د قبایلومدیرته اشاره وکړه او مراد یې د افغانستان حکومت و) زه په کلیو کې ډیرخوشحاله یم چې خپل قام عزیزسره کښینم ، خو څه وکړم ؟ دې مدیر صاحب په کوټنۍ کې کښینولی یم او خلکو ته مې نه پریږدي. که نه زه خو همدې ته راغلی یم چې تاسو عزیزانو سره کښینم ، تاسو وګورم او تاسې سره وغږیږم. » ۹۱/۹۷ – ۹۲ لکه څرنګه چې سلطنتي کورنۍ د پښتونستان د ستونزې د حل لپاره لیوالتیا نلرله منطقآ د افغانستان حکومتونو پدې اړه کومه کړنلاره نشوای جوړولی . دا ځکه چې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال د پښتونستان ستونزه کله د پښتنو د حق خود ارادیت ، کله د پښتونستان د خپلواکۍ او کله هم د پښتنو او بلوڅو د سیاسي برخلیک په نامه یاده شوې ده. پر بله خوا «دا پښتونستان زموږ» ترانې زموږ د هیواد ځینو متعصبو غیرپښتنو سیاستوالو ته پلمه ورکړې چې په خټه پښتون پاچا پښتون پلوی وګڼي . هغوی دا ادعا لري چې ولې حکومتونو د پنجدې، مروې او سیستان د لاسته تللې خاورې خبره نه کوله چې اوسیدونکي یې غیرپښتنانه دي. له بده مرغه دې ترانو د پښتنو په وړاندې پښتون دښمنه غیرپښتنو سیاستوالو ته ښه د تبلیغ مواد ورکول چې پښتنې ضد کمپاین وکړي او پدې توګه د افغانستان د ورونو قومونو ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري.

د یحیی د کورنۍ په واکمنو کې محمد داود ترهغه پورې چې د هیواد مشرۍ ته نه وو رسیدلی په کلکه د پښتونستان د مسالې د حل غوښتنه کوله .نوموړی چې د پښتونستان د اتحادیې د جوړولو نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼل کیږي یو وخت یې پخپله یوه وینا کې ویلي و:« د افغانستان او پښتون ملت اړیکې او خواخوږي نه ننني ځواک پرې کولی شي او نه د سبا ځواک .» ۹۸/ ۲۷۲ محمدداود د جمهوریت
په لومړیو کې هم د پښتونستان د ستونزې پرعادلانه حل ټینګار کاوه. خو د ده ترمشرۍ لاندې نظام ته د متحده ایالتونو او د هغه سیمه ییزو سپوږمکیو له لوري د ستونزو د جوړولو له امله اړ شو د هغوی ارادې ته سرټیټ کړي او په خپلو سیاستونو کې یې داسې حیرانوونکې بدلون راووست چې ګومان یې هم نه کیده چې په هغو کې یې د پښتونستان مسئلې ته هم شا وګرزوله . « هغه د۱۹۷۵ کال د نوامبر وروسته ...، د پاکستان د ښکاره فشارونو په ځواب کې ژمنه وکړه چې نور به افغانستان هغو پښتنو او بلوڅو ښورښیانو ته پناه ګاه نه وي چې د ذوالفقارعلي بوتو د رژیم په وړاندې جنګیږي...»کله چې د پاکستان له سفر څخه راستون شو د پښتنو او بلوڅو د مشرانو غونډه یې په کابل کې جوړه کړله او په هغو کې یې په افغانستان کې له پناه راوړونکو پاکستاني فعالو جنګیالیو و غوښتل چې د اپریل تر دېرشمې هېواد پرېږدي. » ۴۷/ ۱۶،۲۶ دا بیا ښیي چې داودخان هم لکه ظاهرشاه د پښتونستان د مسالې څخه سیاسي ګټه پورته کوله.

انګریزانو چې د امان الله خان د مدبرانه زعامت له امله په افغان- انګریز دریمه جګړه کې د افغانانو ارادې ته سر ټیټ کړ او د افغانستان خپلواکي یې ومنله خو د غازي امان الله او افغانانو په وړاندې یې کرکه او دښمني لا نوره هم زیاته شوه. له همدې امله وو چې انګریزانو د اماني دولت په وړاندې بغاوتونو ته لمن ووهله او د سیاست او پوهې څخه بیخبر وګړي یې د یوې وسیلې په توګه وکارول تر څو امان الله خان اړ کړي چې واک او بیا هیواد پرېږدي. د فیض محمدکاتب په خبره د امان الله خان ځای ناستي « سقویان ګواکي د کابل د چور او تالان لپاره راغلي وو او پدې لار کې یې د هیڅ کار نه ډډه نه کوله .» د لوټمارحبیب الله کلکاني واکمنول پدې موخه شوي وو چې هغه د خلکو لپاره د منلو وړندی او هغه څوک چې دا لوټمار نسکور کړي د خلکو له ملاتړ نه برخمن کیږي. لدې کبله د محمد نادر ملاتړ کوي تر څو پر کابل واکمن شي. خان ولي خان د هند د وزیر پیل د لیکنې څخه نقل قول کوي چې « نادرشاه موږ مایوسه نه کړو او موږ چې څه غوښتل تر کال ۱۹۳۰ پورې هغه هرڅه وشوو. روس وروسته شو ، کابل کې قلاري شوه او په سرحدونو امن قایم شو.» ۹۳/ ۹۲

د یحیی کورنی د راپرزولو وروسته د(ا ،خ، د ،ګ) واکمنی تګلاره د پښتنو او بلوڅو د خپل حق خودارادیت پرمحور څرخیده او د دې ګوند مشر تره کي د پاکستان جمهور رئیس ضیاءالحق سره چې په غیررسمي سفر افغانستان ته راغلی وو په پغمان کې د کتنې په ترڅ کې پاکستاني مشر ته ویلي وو: « د دیورند کربښه یوه استعماري او تپل شوې پوله ده چې په کال ۱۹۴۷ کې د هند د وېشلو او د پاکستان د جوړیدو پر مهال پښتنواو بلوڅو خلکو ته د خپل برخلیک د ټاکلو حق ورنکړل شو. د ثور انقلاب نه مخکې واکمنیو د دیورند د استعماري پولې هغه لوري پښتنو او بلوڅو د خپل حق خود ارادیت څخه په پرله پسې او فعاله توګه دفاع نده کړې. دا کربښه د یوه خنجر په څیر ده چې د نولسمې پیړۍ په پای کې د افغانستان په پیکر ننوتې ده او دې استعماري کربښې د دواړو خواوو پښتانه او بلوڅ خلک په غیر طبیعي او غیرعادلانه ډول له یو بل څخه جلاکړي دي.» ۲/ ۲۰۸ – ۲۰۹ تره کي پدې هکله د پښتنو دا متل هم ضیاءالحق ته ویلی وو چې اوبه په ډانګ نه بیلیږي. د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په میاشت کې په هاوانا کې د ناپیلو هیوادونو د کنفرانس پر مهال تره کي او ضیاءالحق د دواړو هیوادونو د اختلافونو د حل په اړه خبرې کړې وې او دې هوکړې ته رسیدلي وو چې پدې اړه دې دواړه خواوې خبرواترو ته دوام ورکړي او د پاکستان د بهرنیوچارو وزیر په نږدې راتلونکې کې افغانستان ته سفر وکړي. دا خبره ښیي چې تره کی هوډ من وو چې د دواړو هیوادونو ترمنځ دې دوه دیرش کلنې ستونزې ته د متقابل پوهاوي پربنسټ د پای ټکې کیږدي. خو د شوروي له لوري د افغانستان نیواک هر څه له بنسټه واړول او افغانستان د وخت د زبرځواکونو د سیالیو او کشمکشونو په تاوده ډګر واوښت. د شوروي او انګلوساکسوني اشغال پر مهال د کربښې د هغې خوا د پښتنو او بلوڅو د کشالې د حل په هکله خبرې پخپل ځان ملنډو وهلو ته ورته وې. د شوروي د اشغال پر مهال د افغانانو په وړاندې بیا د۱۹۱۹ کال مخکې لومړۍ ستونزه (د افغانستان خپلواکي) پرته وه کومه چې امان الله خان حل کړې وه. د(ا، خ، د، ګ) د پرچم واکمنی د نسکوریدو وروسته د پردیو د ارادې له مخې جوړ شوو او واک ته رسول شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهادي ډلو د پښتونستان د مسئلې د حل لپاره څه چې د هیواد د اداري او لاربښووني لپاره کومه نقشه نلرله. د امریکې- انګرېز د مستقیم پوځي تیري وروسته د اشغال زېږنده واکمنۍ منطقآ چې د پښتونستان د کشالې د حل د راپورته کولو غږ نشواى جګولی ځکه چې د دیورند تپل شوې کرښه او د پاکستان دولت د انګریزي ښکېلاک میراث دی او انګلوساکسوني ښکېلاکګرو دا کرښه د نړیوالې کرښې په توګه په رسمیت پیژندله. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال په پوله د اغزن سیم تېرول او د تورخم د دروازې د رسمي پرانېستلو په مراسمو کې د ننګرهار والي شاه محمود میاخېل ګډون ښیي چې غني دا کرښه د یوې پټې خاینانه معاملې په ترڅ کې منلې وه. د دې معاملې په اړه محمدفاروق وردګ د کرزي او غني د کابینې غړي په یوه ټلویزیوني مرکه کې وایي چې دریو تنو په دوبۍ کې اویا میلیونه ډالر ترلاسه کړل. ددې لپاره چې اشرف غني د محمد فاروق وردګ خوله ور وتړي هغه یې سمدلاسه په پارلماني چارو کې د وزیر په توګه مقرر کړ. د جمهوریت له نسکورېدو وروسته اسلامي امارت چې هېڅ کوم هېواد په رسمیت نه دی پېژندلی ، له ظالمانه بندېزونو او له ګڼ شمېر ستونزو سره لاس ګرېوان دی منطقآ چې د دیورند د معضلې د حل کولو جوګه نه دی.

ګوند څه غوښتل ؟

د ا، خ ، د، ګ بنسټ اینودونکو د هیواد د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم یا په ټولنه کې واکمن غیرعادلانه تولیدي مناسبات ګڼل. ګوند په دې آند وو چې د تولید پر وسایلو د ټولنیز مالکیت په ټینګښت او د پراخه پرګنو په ګټه د سمونونو په پلې کولو سره ولس او په ځانګړې توګه بزګران، کارګران، کوچیان، کسبګر او روڼ اندي د هر ډول ستم او زبېښناک او ټولنیزو ناخوالو څخه خلاصیدلی شي او سربیره پردې هیواد د پرمختګ په لور د تللو جوګه کیدای شي. د هېواد په اداره کې ولس ته د برخې اخېستلو یوازینۍ لار د ملي دموکراسۍ د حکومت ټینګښت ګڼلو. د دې لپاره چې د ګوند مشرتابه د خپل ګوند د جوړېدو موخه پرګنو ته ورسوي د ګوند د بنسټ اینودونکې کنګرې څه کم درې میاشتې وروسته د ګوند د کړنلارې لاندې اساسي کرښې د سیاست لیوالو او ولس ته وړاندې کړلې:

١. د افغانستان د ځمکنۍ بشپړتیا، سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ او ملي واکمنۍ څخه ساتنه.
٢. د ملي دموکراسۍ د واکمنۍ د ټینګښت له لارې خلکو ته د دولتي واک سپارل.
٣. د خلکو د دموکراتیکو حقونو او آزادیو تامینول، د بزګرو او کارګرو ژوند ته پاملرنه او د دموکراتیکو او مساویانه اصولو پر بنسټ د هیواد د ولسونو د یووالي لا پیاوړتیا.
۴. د دولتي پلان شوي اقتصاد له لارې د ملي اقتصاد وده، د دولتي سکتور پیاوړتیا ، د ملي صنایعو پنځونه او په بهرنۍ سوداګرۍ د دولتي انحصار ټینګښت ،د ځمکو د اصلاحاتو سرته رسول او د هیواد د طبیعي زیرمو، سترو اقتصادي تولیدي مؤسسو او صنایعو ملي کول.
۵. د یوې ملي او د زاړه او نوي استعماري مسئلې په توګه د دیورند د تپل شوي کرښې (١٨٩٣) په رسمیت نه پیژندل، د پښتنو او بلوڅو د خپل ارادیت د حق څخه دفاع او د پښتونستان او د افغانستان د خلکو د ارادې پر بنسټ د دې مسئلې حل.
۶. د خپلواکه بهرني سیاست پر مخ وړل او په نړیوالو مسئلو کې د مثبتې ناپیيلې تګلارې، آزاد قضاوت او د ګډ سوله ییز ژوند تعقیب ، د امپریالیزم ، نوي او زاړه استعمار خلاف مبارزه ، په تیري کوونکو پوځي ، سیاسي او اقتصادي بلاکونو کې نه ګډون او د استعمار او ملي ستم په وړاندې د ملي آزادي ښونکو غورځنګونو ملاتړ.

دا د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند موخې وې چې په خپلو تبلیغاتو کې یې پر هغو ټینګار در لود. د دې اساسي کرښو پر بنسټ یې څه موده وروسته د ګوند کړنلاره د خلق په جریده کې خپره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه. پورتنیو موخو ته د رسیدو په خاطر د دې ګوند بنسټ کېښودل شو ، مبارزه یې وکړه، د سیاسي مبارزې تودې او سړې یې وګاللې ، واک ته ورسید، د خپلې تګلارې په پلې کولو یې بیله ځنده پیل وکړ، د پنځه ځلویښت زرو شا وخواه غړي یې د ګوند د واکمنۍ د ساتلو، د وسلوالو مخالفانو سره د جګړې په تاوده ډګر او همدا راز تر هګریزو بریدونو کې له لاسه ور کړل او بالاخره د یوه نړیوال افغاني ضد سازښت او دسیسې له امله واک له لاسه ورکړاو ګوند هم ورسره ټوټې ټوټې شو. پدې کتاب کې به پدې مسئلې هم بحث وشي چې د ا ،خ، د، ګ په نامه د دې سیاسي غورځنګ دوې سیالې ډلې د خپلې واکمنۍ پر مهال تر کومې کچې خپلې کړنلارې ته ژمنې پاتې شولې او هغه یې تر کومه بریده پلې کړه. همدا راز به پدې هم تم شو چې د ګوند د واکمنۍ په نسکورېدو کې د وسلوالو مخالفانو، کورنیو او بهرنیو لاملونو تر څنګ تر کومه بریده د نوموړي ګوند تیروتنو او بېلارې توب او په ګوند کې د وسلوالو مخالفینو سره د ګوند کومې ډلې او مشرانو پټو او ښکارګندو معاملو منفي اغیز در لود. په دې اړه د دې خبرې یادول اړین بریښي چې د یوه ځانګړي سیاسي غورځنګ او واکمنۍ سیاستونه ، بریاوې او ناکامۍ هغه مهال په واقعبینانه ډول ارزول کیدای شي چې زماني او مکاني او په تیره نړیوال شرایط ، د هیواد اقتصادي حالت ، د واکمنۍ په وړاندې د سیاسي مخالفانو دریځ او د بهرنیو فاکتورونو اغیز له پامه ونه غورځول شي. پدې کتاب کې به د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ تګلارې، کړنې او پایلې د پورتنیو مواردو په پام کې نیولو سره تر انتقادي ارزونې لاندې ونیول شي.

د ا،خ، د، ګ د واکمنۍ په مهال نړۍ د علمي – تخنیکي پرمختګونو له کبله کوچنۍ شوې وه . لدې امله د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې د سیاسي اوښتون او په تېره د واکمنۍ له لورې د ټولنیزو سمونونو پیلول د نړیوالو، ګاونډیانو او شوروي اتحاد غبرګون له ځانه سره در لود. بیله شکه دې غبرګونو د خلقي دولت په کړنو، بریاوو او ناکامیو اغیز درلود. پدې معنی چې د نورو مثبت غبرګون او ملاتړ واکمنۍ ته مرستندوی او ګټور تمامیږي او پر بله خوا منفي غبرګون بیا ستونزمن او حتی ناتار جوړوونکی ګرزي. له یاده و نه باسو هغه ګوند او حکومت به په واک کې د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدوچانس ولري ،خپل پلانونه به پلي کړي، بریاوې به ولري او خپلو موخو ته به ورسېږي چې هم د کور د ننه او هم بهر زیات دوستان او متحدین او لږ مخالفین او دښمنان ولري. دا بیا د ګوند او واکمنۍ په مشرتابه پورې اړه لري چې څه ډول تګلاره غوره کوي چې هغه د نورو سره په تعامل ځرخبږي یا تقابل. د ثور د اوومې سیاسي بدلون وروسته بهیرونو و ښودل چې د ګوند مشرتابه د خپلو سیاسي مخالفانو او پانګوالې نړۍ او د هغو متحدینو او سپوژمکیو سره د تعامل پرځای د تقابل تګلاره غوره کړله . له بله پلوه ګوند واک ته به رسېدو سره چې د واک اصلي ځواک خلقي اړخ وو د مشرتابه یوې برخې یې دا وړتیا ونه موندله وپوهېږي چې شوروي اتحاد ورسره رښتینی نه دی او پدې غدار دوست او متحد یې زیات باور وکړ. البته هغه مهال افغانستان په بهرنیو او خاصتاً د شووي اتحاد په تخنیکي ، مالي او پوځې مرستو پورې تړلی وو چې د خلقي دولت خپلواک دریځ د کرملن ناستو مغرورو هژمونېستو مشرانو په مزاج برابر نه وو چې دې حالت واکمنۍ ته ټاکلي ستونزې زېږولي وې ، پایله یې دا شوله چې شوروي اتحاد په خپل غلچکي خاینانه پوځې یرغل سره خلقي واکمني نسکوره ، افغانستان اشغال او پرچم ظاهراً واک ته ورسوي . د افغانستان اشغال دواړو اړخونو د افغانستان دموکراتیک جمهوریت او شوروي سوسیالستي جماهیرو اتحاد ته په خورا لوړه بیه تمام شو تر دې چې دواړه دولتونه د تاریخ برخه وګرزي او د شوروي امپراطوري ونړېږي . د شوروي اشغال وروسته په هېواد کې جګړو زور واخیست او پایله یې دا شوله چې شورویان په سرکوزۍ له افغانستان څخه ووزي . د شوروي اشغالګرو د اردلیانو(پرچمیانو) د مسکو د ارادې له مخې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او د ا، خ، د،ګ د واکمنۍ په نامه خپلې واکمنۍ ته نه یوازې د پای ټکی کېښود او ګوند ټوټې ټوټې شو بلکې په هېواد کې وحشت او بربریت واکمن شو . ددې ګوندي ضد او ملي ضد سازښت له کبله د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې او د هېواد اداري ، اقتصادي او فرهنګي بنسټونه وران ، د وسلوال پوځ وسلې او تجهیزات تالان او کابل په کنډواله واوښت. د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته د دې ګوند د دواړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخونو د ځينو مشرانواو كدرونو د هلو ځلو سره سره هڅوی و نه توانېدل بېرته خپل سازمانونه په پښو ودروي او پدې ډول دا ګوند د تاريخ برخه وګرځي.

ګوند د مبارزې په ډګر کې

ګوند د بنسټ اېښودونکې کنګرې وروسته عملاً د مبارزې سياسي ډګر ته را ودانګل. پدې ډګر کې د ګوند په وړاندې په ولاياتو کې د ګوندي سازمانونو او کمیټو جوړول او د ګوندي لیکو د پياوړتیا سربیره ولس ته د خپلو سیاسي ، اقتصادي، ټولنیزو او فرهنګي موخو د رسولو درنې دندې پرتې وې تر څو د يوه سياسي خوځښت په توګه خپل شتون په ټولنه کې تثبيت او پدې ډول په ټولنه کې ريښې وځغلوي. بيله استثنی په دموکراتيکو ټولنو کې سياسي خوځښتونه عملاً په دريو برخو(د مطبوعاتو او تبليغاتو، ټاکنيزو مبارزو ، غونډو او لاريونونو) کې د مبارزې په سياسي ډګر کې را څرګندېږي. د ا ، خ ، د، ګ د ۱۹۶۵ کال د نوي اساسي قانون د بنيګنو په رڼا کې په يادو ډګرونو کې په فعاليت لاس پورې کړ چې په لنډ ډول به پرې مکث وشي.

الف – د مطبوعاتو او تبليغاتو ډګر

د مؤسسي کنګرې د جوړېدو درې مياشتې وروسته مرکزي کميټې د ګوند د کړنلارې اساسي کرښې چې د ګوند فکري بنسټ يې جوړاوه تصويب کړې. اړينه بريښېده چې د ګوند کړنلاره هم جوړه شي . « لکه څرنګه چې ګوند قانوناً نه وو ثبت شوی او په رسميت نه وو پېژندل شوی ، کړنلاره يې د ګوند په نامه نشوای خپرولای . لدې امله د قانوني ملحوظاتو له مخې پرېکړه وشوه چې د خلک دموکراتيک کړنلارې تر سرليک لاندې خپره شي. د کړنلارې مسوده د نورمحمد تره کي لخوا چمتو شوې وه . خو د هغې د کتنې او بشپړولو لپاره يو کميسيون وټاکل شو. د کميسيون غړي کارمل ، بدخشي، پنجشېري او ډاکتر شا ه ولي وو چې د تره کي تر مشرۍ لاندې يې کار کاوه.» ۷۹/ ۵۶- ۵۷

ګوند دا مهم سند د۱۹۶۶ کال د اپريل په يوولسمه (۱۳۴۵ کال حمل ۲۲) د خپل نشراتي ارګان (خلق) په لومړۍ او دويمه ګڼه کې په شلو زرو نسخو کې په پښتو او دري ژبو خپور او هغه يې د هيواد په سترو ښارونو کې توزيع کړ. په دومره لوړه کچه د خلق د جريدې سره د روڼ اندو ليوالتيا د دې واقعيت څرګندوی وه چې د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان د ټولنيز- اقتصادي وضعيت رښتينی انځور يا ځمکني واقعيتونه کارل شوي وو او سربېره پردې په هغو کې نوي اصطلاحات او مفاهيم روڼ اندو ته په زړه پورې وو. د دې واقعيت څخه د ګوند مخالفين هم سترګې نه پټوي او پدې اړه يو د هغو څخه ليکي: « په داسې يوه هيواد کې چې څه نا څه ۹۰ فيصده وګړي يې بېسواده ول او په کابل کې چې هلته څه د باندې ځلوېښت ورځپاڼې ، اوونيزې او مياشتنۍ خپرونې د۱۹۶۴ راهيسې راوتلې وې ، نومورې شمير خورا غټ وو. (خلق) سپينې خبرې کولې او په څرګنده يې د طبقاتي مبارزې او د (افغانستان د مظلوم ولس د ځوريدنو) په هکله ليکنې کولې. علاوتاً خلق څرګندوله چې د معاصرې زمانې اصلي مسئله او په نړيواله کچه د طبقاتي مبارزې هسته ، چې د اکتوبر ستر سوسيالستي انقلاب سره را پيلېږي د نړيوال سوسياليسم او نړيوالي پانګوالۍ تر منځ مبارزه ده. » ۳ /۲۳۰ د خلق جريدې خپرونو سلطنت او واکمنې را وپارول او د ګوند مشر تره کی صدراعظم ميوندوال ور وغوښت او ورته ويلي يې وو چې په خپل اخبار کې مو ابلاغيه خپره کړئ چې د جريدې ليکنې ملي ضد دي لدې امله دا جريده خپلې خپرونې دروي. دا موضوع په مرکزی کميټه کې طرحه شوه او پرېکړه وشوه چې دا ډول ابلاغيه نه خپروو او حکومت دې د قانون له مخې عمل وکړي.

امريکايي افغانستان پېژندونکی لويي دوپري چې هغه مهال په کابل کې ژوند کاوه وايي: « واکمنی د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د نشراتي ارګان (خلق) خپرونې اسلامي ضد، اساسي قانون ضد او سلطنت ضد » وګڼلې او شپږمه ګڼه يې له چاپ وروسته بيله دې چې توزيع شي توقيف کړله او وروسته يې جريدې ته د خپرونو اجازه ور نکړه. د خلق د جريدې د درولو وړانديز په مشرانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرګه کې سناتور محمد هاشم مجددي کړی وو. پدې ډول د مجددي د څواکمني کورنۍ د ارادې له مخې چې د هېواد د پاچاهانو د لېږې کولو او کېنولو او د جهاد د فتواوو ورکولو واک يې ترلاسه کړی وو د خلق جريده هم تعطيل شوله. په شپږمه، وروستۍ ګڼه کې د سعدي يو شعر چې په لاندې بيت پای ته رسېدلی وو خپور شوی وو چې ښايي د دې جريدې په توقيف او تعطيل کې همدې شعر هم رول لوبولی وي څکه د سپين پوښو خو په عمل کې د تور طينتو روحانيونو ، پيرانو او حضرتانو اصلي څېره يې بربنډوله .

عبادت بجز خدمت خلق نيست		به تسبيح و سجاده و دلق نيست

د حکومت له لوري د خلق د جريدې او د خپرونو د منځپانګې د ارزښت د ټيټولو په وړاندې بل تدبير دا وو چې همماله د مردم په نامه يوې جريدې خپروني پيل کړې چې ليکني يې د خلق جريدې د خپرونو خلاف وې. د خلق د جريدې د تعطيل وروسته د ګوند د مشر سربېره خلقي مشرتابه خپل کدرونه (زېری ، ميثاق ، محمد ظاهرافق او ظريف) د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته واستول چې د خلق او يا په بل نامه د واکمنۍ څخه د جريدې اجازه ترلاسه کړي خو د تره کي تر مشرۍ لاندې سياسي خوځښت ته هيڅکله د جرېدې د خپرولو جواز ورنکړل شو. تردې چې د جرېدې د جواز د ترلاسه کولو له امله د خلقيانو د مرکزي کمېټې غړی زيری د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې د کوم رييس له لوري ډبول شوی هم وو. د جريدې د جواز د ترلاسه کولو په اړه ميثاق ليکي: « يو ځل زه عبدالکريم ميثاق مؤظف شوم چې د يوې جريدې غوښتنه وکړم ، هغه مهال سردار انس د اطلاعاتو او کلتور وزير وو. را ته و يې ويل شپږ سوه ځله در څخه آزموينه اخلم خو د اخبار اجازه نه درکوم. ما ته خندا راغله او په څواب کې مې ورته وويل. پداسې حال کې چې د اخبار اجازه نه راکوئ نو آزمويني ته څه اړتيا ده؟ هغه وويل تاسې ته مو يو اخبار درکړی دی چې نوم يې پرچم دی، لاړشئ د هغه شاوخوا را ټول شئ. » ۷۹ / ۷۶ د وزير له خبرې څخه معلومېږي چې هغه غوښتل خلقيان د کارمل ترمشرۍ لاندې مبارزه وکړي.

هغه مهال خلقي اړخ خپلې اعلاميې د نورو رسنيو لکه پيام وجدان ، افغان ملت، ترجمان او روزګار له لارې خپرولې. خو کله چې کارمل او پلويان يې له ګوند څخه ووتل او خپل سازمان يې جوړ کړ په کال ۱۹۶۸ کې حکومت هغوی ته د پرچم په نامه د يوې جريدې د خپرولو جواز ورکړ. حقشناس د پرچم د جرېدې په اړه ليکي :« د۱۳۴۶ کال په کب کې صدراعظم نوراحمد اعتمادي د محمد داود د توصيې پر بنسټ او د پاچا په موافقه د پرچم په نامه ببرک ته د اخبار اجازه ورکړه.» څيني لا دا هم وايي چې د پرچم د جريدې لګښت هم محمد داود ورکاوه. پرچم د دوو کلونو په ترځ کې ۹۹ ګڼې خپرې کړې. کله چې د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د شوروي روسيې بنسټ ايښودونکي لينن د سلمې کليزې په مناسبت په دري ژبه د (لينن د خاورې) او د (ژوند ښونکي انقلاب) د وياړني اړوند يو شعر چې په لاندې بيتونو پای ته رسيدلی وو خپور شو د هيواد د ملايانو، طالبانو او د ملي شورا د استازو د سخت غبرګون سره مخامخ شو.

برای اين دست آورد های بيمانند
ما به آن حزب پيشقدم درود ميفرستيم
و به مردم قهرمان
ما به آن پيشوای بزرگ درود ميفرستيم
به لينن بزرگ.

ژباړه:

د دغو بيساره لاسته راوړنو لپاره
موږ هغه مخکښ ګوند ته درود استوو
او اتلو خلکو ته
موږ هغه ستر لارښود ته درود استوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر لينين ته .

د پرچم په جريده کې د پورتني شعر د خپريدو په ورځ د اطلاعاتو او کلتور وزارت مخې ته ملايانو او طالبانو اعتراضيه غونډه وکړه او وروسته تر دې د هيواد له ګوټ ګوټ نه کابل ته د ملايانو د راتلو لړۍ پيل شوه. ملايانو د پل خشتي په جومات کې سنګر ونيو، شپې او ورځې يې په جومات کې تيرولې او د جومات له منبر نه د کين لاسو او شوروي اتحاد پر ضد وېناوې کولې. سليمان لايق چې هغه مهال د پرچم د جريدې د امتياز خاوند او مسئول مدير وو ليکي: « نوموړی شعر د ده پرته د پرچم د جريدې د تحرير د هيآت ټولو غړو(کارمل، خيبر، کشتمند، نور احمد نور، دکتورس اناهيتا او بارق شفيعي) د هوکړې له مخې خپور شو او اضافه کوي چې ملايان د قرآن کريم د دې آيت « ان الله و ملايکه يصلون على النبى يا ايهاالذين آمنو صلوا عليه و سلموا تسليما» چې معنى يې«خداى او ملايکې يې پر نبي باندې "درود" وايي. اى مومنانو تاسو هم پرهغه باندې "درود" وواياست ډېره لګوي. ملايانو "درود" ويل صرف د اسلام پر پيغمبر پورې محدودوي او پرغير مسلمان باندې د "درود" ويل حرام او له اسلام نه لرې بولي .» ۴۳ /۱۲۸ لايق د جريدې د مسؤل مدير په توګه له هرچا ځخه زيات مسؤليت درلود د دې راپاروونکي شعر د نه خپرولو مخه ونيسي. پدې کار کې د پاتې راتلو له امله د داسې يوه ګوند څخه بايد وتلى واى چې د خپلو خلکو عقيدتي باورونو ته سپکاوى کوي او سربېره پردې د هېواد د مترقي غورځنګ د بدنامۍ سبب هم کيږي . د دې شعر د خپرولو پايله دا شوله چې د هيواد دوديزه روحانيون او بنسټپال اسلامپال ګډه ژبه سره ومومي او د يوه منبر څخه د هېواد د مترقي غورځنګ ، پرچميانو او شوروي اتحاد ضد کمپاين وکړي.د پرچم په جريده کې د دا ډول راپاروونکي شعر خپرولو د پرچم اړخ اعتبار ته سخت زيان ورساوه . پرهغوى يې د شوروي د عمالو تور يقيني کړ. د ملايانو د دې اعتراضونو پايله دا هم شوه چې حکومت اړ شي د پرچم خپرونې و دروي.

سره لدې د ګوند د دواړو نشراتي ارګانونو(خلق او پرچم) خپرونو او اعلاميو د باسواده قشر په ويښتيا کې رغنده رول لوبولى دى او خپرونې يې د افغانستان د وروسته پاتې والي په لاملونو، د حکومتونو په نه وړتيا ، د خلکو د ستونزو بربنډول ، د مخ په ودې هېوادونو په وړاندې د امپرياليستي بلاک د سياستونو په افشا او د شوروي اتحاد د تګلارو او سياستونو په ملاتړ ځرخيدلې. د ساري په ډول په ويتنام کې يې د امريکايي اشغالګرو جنايتونه غندل او د فلسطينيانو د داعيې څخه ملاتړ کړى دى .خو کله چې په ۱۹۶۸ کې شوروي لښکر په چکوسلواکيا تيرى وکړ د پرچم جريدې دا تېرى تائيد او هغه يې د شوروي اتحاد له لوري انټرناسيونالستي دنده وګڼله. د شوروي له لوري پر چکوسلواکيا د يرغل په اړه خلقي اړخ کوم غبرګون ونښود. د خلق او پرچم په جريدو کې د لومړي ځل لپاره نوي ادبيات او سياسي اصطلاحات او د واکمنۍ څخه جوړوونکي غوښتنې ، وړانديزونه ، نيوکې او اعتراضونه تر سترګو کيدل او د بيان د آزادۍ په لور يو پرمختلونکى خوځښت وو. ګوند نه يوازې د خپلو نشراتي ارګانونو له لارې د خپلو غړو او ولس د ذهنونو د روښانولو او د هغوى د سياسي شعور او پوهې د لوړولو لپاره اړين ګامونه اوچت کړل بلکې د تبليغي پاڼو او اعلاميو د خپرولو سربيره يې يو لړ علمي ، سياسي او ادبي آثار وليکل او يا وژباړل. پدې ارزښتمن کار کې د پرچم په پرتله د خلقيانو او د دې ګوند د نورو کدرونو په پرتله د تره کي ونډه د پام وړ ده.

ب- د پارلماني مبارزې په ډګر کې

د ا، خ، د، ګ په تګلاره کې په سياسي مبارزه او په هغو کې په پارلماني ټاکنو کې په برخه اخيستنې ټينګار شوى وو.په پارلماني ټاکنو کې يې د ګډون موخه دا وه چې ګونديان د پارلماني مبارزو سره آشنا شي او سربيره پردې په ټاکنيز کمپاين کې د خپل ګوند نږدې او لېرې اهداف ، د واکمنيو ناخوالې او د هيواد د وروسته پاتې والي لاملونه ټولنې ته ورسوي. په ټاکنو کې د برې له امله د هيواد په لوړتقنيني ارګان کې د داسې قوانينو په تصويب ټينګار وکړي چې د قانون واکمنې،اقتصادي پرمختيا او د دموکراسۍ ودې ته ګټور تمام شي. له همدې کبله وو چې ګوند د خپل جوړښت په لومړي کال (۱۹۶۵) کې ځوارلس تنه د ولسي جرګې دوولسمې دورې ټاکنيزو سياليو ته د مختلفو ولايتونو څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوماندانو په توګه ور وپېژندل چې دریو تنو ببرک کارمل، نوراحمدنوراو اناهیتا راتبزاد ولسي جرګې ته لار پیدا کړه. په دیارلسمې دوره کې یوازې دوو تنو کارمل او امین وکولای شول په پارلمان کې د ګوند د استازو په توګه د خپلو اړونده سازمانونو د استازیتوب جوګه شي. ګوند دواړو دورو ته په ټاکنیزو کمپاینونو او همداراز په ولسي جرګه کې د خپلو استازو له لارې د خلکو د ویښتیا او د ګوند د سیاسي هدفونو د تبلیغ لپاره ګټه پورته کړله. ولسي جرګې ته په ټاکنو کې ګوندي کاندیدانو لسګونه میټینګونه جوړکړل او په هغو کې یې خپلې تګلارې پرګنو ته ورسولې او خلک یې سیاسي مبارزې ته وهڅول. د دستګیر پنجشیري په وینا د ملي شورا دوولسمې دورې په ټاکنیز کمپاین کې« د واحد ګوند په نوښت یوازې د کابل په ښار کې څلویښت میټینګه جوړ شول او د پنځوسو زرو شا اوخوا کسانو پکې ګډون وکړ.» ۲/ ۱۶۶ هغه مهال ګوند د هېواد په یو شمیراداري واحدونو کې په ټاکنو کې په حکومتي چاړواکو د درغلیو تورونه ولګول چې حکومت د ګوندي کاندیدانو د بري مخه ونیوله. سربیره پردې دیارلسمې دورې ته څو تنه ګوندي کاندیدان او د هغوی د ټاکنیزکمپاین ملګري لکه (صالح محمد زیری، دستګیرپنجشیری، عبدالکریم زرغون ، عبدالخالق ،عبدالهادي کریم، فدامحمد خواریکښ، قادربهیار او اکرم کارګر) توقیف او زنداني شول.

په ولسي جرګه کې د ګوند استازو په دولتي دستګاه کې د اداري او مالي فساد په وړاندې په مبارزې، په هیواد کې د قانون د واکمنۍ د ټینګښت ، د مطبوعاتو د آزادۍ ، د اساسي قانون د دموکراتیکو ارزښتونو او د پرګنو د حقوقو په دفاع کې و دریدل . د کارګرو، بزګرو، کسبګرو، کوچیانو، زده کوونکو او محصلینو او د ټولنې د نورو زیارکښو قشرونو د اقتصادي او صنفي غوښتنو څخه ملاتړ وښود .د پښتنو او بلوڅو د حق خود ارادیت په موضع کې ولاړ وو او په نړیواله کچه یې د امپریالیسم او ښکیلاک خلاف د نړۍ د ملي آزادي ښښونکو غورځنګونو او په ځانګړې توګه د صهیونیزم په وړاندې د عربو او فلسطینیانو او د امریکې خلاف د ویتنام د خلکو د عادلانه مبارزو څخه ملاتړ کړی دی. په ډیرو مواردو کې په ولسي جرګه کې د ګوند د استازو دریځ په ټولنه کې د هغه د اعتبار د لوړو لپاره ګټورې پایلې لرلې. خو د کارمل ځینې ویناوې چې معمولاً د شوروي اتحاد له سیاستونو څخه په بشپړ ملاتړ څرخیدلې د ګوند او په تېره د پرچم ملي دریځ ته زیان ورساوه . د بېلګې په توګه په ولسي جرګه کې یوه استازي د کارمل د وینا په اړه ویلي وو:« هیله کوم چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته د بې کچې ښه نیت په ښودلو سره د افغانستان شورا او د افغانستان بهرني سیاست ته درناوی وکړي. » ۳۲/ ۱۲۶ په ولسي جرګه کې د کارمل دې ډول ویناوو ځینو استازو ته پلمه ورکړه چې په شورا کې د ګوند پر استازو برید وکړي د کارمل پښتۍ ورماتې او نور احمدنور په ککرۍ کې ژوره ضربه وویني.

ج – په واټونو کې را څرګندېدل

په دموکراتیکو ټولنو کې سیاسي او ټولنیز سازمانونه او حتي حقوقي شخصیتونه د غونډو په جوړولو، د تبلیغاتي پلاکاتونو په پورته کولو او لاریونو او ویناوو کولو سره خپلې او د ټولنې د ځانګړې طبقې سیاسي او صنفي غوښتنې مطرح کړي او یا د واکمنۍ د تګلارو او پریکړو سره خپل مخالفت او یا موافقت څرګند کړي.د ا، خ ، د ، ګ د دموکراسۍ په لسیزه کې په پلازمېینه او په ځېنو ولایتونو کې د کارګرو،بزګرو، محصلانو، زده کوونکو او نورو صنفي قشرونو او همداراز د پښتنو او بلوڅو د حقوقو نه د دفاع په موخه سلګونه مظاهرې او لاریونونه تنظیم کړل. د دې غونډو او لاریونونو په ترڅ کې یې خپل سیاسي ، اقتصادي ، ټولنیز او فرهنګي اهداف بیانول. هغه مهال د پرله پسې لاریونونو څپې د۱۳۴۴ کال د لړم(عقرب) د دریمې څخه پیل شوې. د دموکراسۍ په لسیزه کې د ګوند دواړو اړخونو معمولاً هر کال د لړم دریمه ، د مې لومړۍ نیټه (د کارګرانو د پیوستون نړیواله ورځ) او د ورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه (د پښتونستان ورځ) نمانځله . یو په زړه پورې لاریون د کارګرو د نړیوالې ورځې په مناسبت خلقیانو د ۱۳۴۸ کال د ثور په میاشت کې تنظیم کړی وو چې د ډول(دهل) او اتڼ سره د میرویس میدان (کوټه سنګي) څخه پیل او د زرنګار تر پارک پورې ترسره شو . کله چې خلقیان د زرنګار پارک ته چې د مظاهرو په مرکز اوښتی وو را ورسېدل ، ټول سیاسي سازمانونه تر اغېزلاندې راغلل دا مهال د خلقیانو یو کدر ستېژ ته وخوت او په مکروفون کې یې وویل :« دلته راشئ چې تاسو ته سیاسي خبرې وکړو. هلته څه کوئ. تره کیان ډول وهي او ببرکیان ګډیږي. »۷۹/ ۸۴ پورتنۍ خبره د خلقیانو او پرچمیانو دښمني هم ښیي . همدا رنګه یې په کارخانو کې د کارګرو د صنفي غوښتنو او د کار د شرایطو ښه والي په موخه مظاهرې سمبالولې. د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لورې د لاریونونو او مظاهرو تنظیمول او یا د هیواد د ښارونو په واټونو او کارخانو کې راڅرګندیدل ، ګوند او ولس ته د هرسیاسي عمل په شان هم مثبتې او هم منفي پایلې لرلې. مثبتې پایلې یې ګوند ته دا وې چې په ټولنه کې خپل شتون تثبیت، خپل سیاستونه اوهدفونه، د هیواد د وروسته پاتې توب لاملونه وګړو ته ورسوي او هغوی فعالې سیاسي مبارزې ته وهڅوي او یا یې خپلو لیکو ته ورجذب کړي. په کارخانو کې د کارګرو په ګټه یو لړ سمونونه رامنځته کړي. په واټونو او کارخانو کې د نوموړي ګوند او نورو سازمانونو را څرګندیدل د خلکو د ذهنونو په روښانولو او ویښولو کې د سترګو وړ اغیز پرېښود. منفي پایلې یې دا شوې چې په پوهنیزو بنسټونو خاصتاً کابل پوهنتون او پولیتخنیک کې د پرله پسې مظاهرو او لاریونونو دوام د ښوونې بهیر ته زیان ورسوي. د دې مظاهرو اوغونډو بل منفي اړخ دا وو چې اکثراً په هغو کې د دې پرځای چې د حکومت تګلارې او کړه وړه انتقاد شي ، ناکامۍ یې په ګوته او په ادارو کې د فساد د بربنډولو لپاره ګټه پورته شي ،خلک د سیاسي سوله ئیزو مبارزو په فرهنګ سمبال کړي بلکې د وخت د سیاسي سازمانو او په هغو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ په ناندریو او د یوبل په پټه د تورونو او تومتونو په لګولو تیریدلې . سلیمان لایق « زما د خاطراتو» په پنځه ویشتم ټوک کې د خلقیانو او پرچمیانو له لوري یو بل په پټه د دښمنانه تبلیغاتو او تورونو په اړه راوړي: « په نورمحمد تره کي پسې ویل کېدل چې دی د سي آی اې جاسوس دی ، دی پښتون فیودال دی ، دی د مجید زابلي نوکر و، ده په انحصاراتو کې د شکرې او پترولو غلا کړې ده ، دی سیاسي سواد نه لري، دی د قبیلې پدیده ده او داسې نورتورونه . متقابلاً په کارمل او د ده په ملګرو پسې ویل کېدل : دی د دربار جاسوس دی ، دوی اشراف زاده ګان دي ، جنرال زاده ګان دي ، زبېښونکي دي ، دوی د شتمنیو خاوندان او عیاشان ، فحاشان او د حکومتو سره په سازش او جاسوسۍ کې دي او نور.» خو کله چې په خپله د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند واک ترلاسه کړ د مظاهرو ،لاریونو او خپلواکو رسنیو فعالیت ته اجازه ورنکړه لکه څرنګه چې داودخان هم اجازه نه وه ورکړې .

په ګوند کې د انشعاب لاملونه

په سیاسي ګوندونو کې د اختلافونو شتون یوه معمولي خبره ده خو دا اختلافونه تل ګوندونه له انشعابونو سره نه مخامخ کوي .معمولاً په سیاسي ګوندونو او تلوالو کې هغه وخت انشعابونه راځي چې په نوموړو سیاسي خوځښتونو کې په ستراتژیکي ، ایدئولوژیکي او سیاسي تګلارو کې اختلافونه پیدا شي. یا دا چې د زماني په یوه ځانګړي پړاو کې په ملي او نړیواله کچه بنسټیز بدلونونه راشي چې نوموړي سیاسي بنسټونه اړ شي په خپلو تګلارو او د مبارزې د مخفي اوعلني بڼو په مخته وړلو کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نويو حالاتو سره د بدلون اړتيا وليدل شي او پدې هکله په سياسي او ټولنيزو بنسټونو کې د نظر يووالی رانشي. يا دا چې په ټاکنو او يا وسلواله مبارزه کې د ماتې له امله ګوندونه او تلوالې له کورنې کړکيچ سره مخامخ شي . تردې دمه پدې اړه د ا، خ ، د ، ګ د مشرانو، کدرونو او څيړونکو په ليکنو کې په ګوند کې د ستراتيژيکي او ايديالوژيکي اختلافونو په اړه څه ندي ويل شوي. البته د ګوند ځينو مشرانو او کدرونو پدې هکله وروسته پاتې توب، ځانغوښتنې ، ډله بنديو، فرکسيونبازيو، د روڼ اندو خرده بورژوازي ځانګړتياوو،د تجربې نشتون ، سليقوي توپيرونو، سيمه ييزو،قومي ، سکتاريستي او شوونيستي تمايلاتو او د تئوری او پراتيک کمزورتيا وو ته ګوتې نيولې دي. پدې کې شک نشته چې نومړو مواردو په ګوند کې کورنيو ستونزو، اختلافونو او ښايي د انشعاب په رامنځته راتګ کې رول لوبولی وي خو پدې اړه مشخص بحث نه دی شوی . د بېلګې په توګه کله چې ويل کيږي سيمه ييزو، قومي او سکتاريستي تمايلاتو انشعاب ته لمن ووهله وويل شي چې چا يا کومې ډلې دا تمايلات لرل او يا يې څه غوښتل . په خلقيانو کې د کارمل د ډلې د تګ وروسته د امين او بدخشي د قومي تمايلاتو له کبله دواړو ته ګوندي سزا ورکړل شوه . خو کارمل او همفکرانو يې چې له ګوند څخه ولاړل د خپل تګ يا انشعاب د لاملونو په اړه څه ندي ويلي . د انشعاب په اړه د دې ګوند مشرانو د پخوا په شان د ځان يا خپلو همفکرانو د سلامت ښودلو په موخه يا د يوې قطبي نړۍ ننني مسلط ذهنيت ته په کتو سره واقعيتونه تحريفوي يا نيمګړي او ناسم معلوماتونه وړاندې کوي.ښه بيلګه يې د کشتمند څرګندونې دي چې د افغانستان د خلق دموکراتيک واحد ګوند او د پرچم د فرکسيون د پروني دريځ سره په څرګند ټکرکې دي.

هغه د خپل (يادداشتهای سياسي و رويدادهای تاريخی) نومې کتاب په ۱۷۰ مخ کې ليکي: « د ګوند د جوړيدو له پيله د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ، خ ، د ، ګ) د دواړو اړخونو ترمنځ جدي سياسي او ايدئولوژيکي اختلافونو شتون درلود. د تره کي اړخ د يوه سره مارکسيستي-لېنىنستي ګوند طرفدار وو چې د نړۍ د ورونو کمونستي او کارګري ګوندونو په کتار کې په رسميت وپيژندل شي. خو د کارمل اړخ د يوه مترقي دموکراتيک ګوند چې د يوې پراخې دموکراتيکې جبهې په جوړولو سره د ملي دموکراسۍ د حکومت له لارې سوسياليسم د غايي او لېرې هدف ته د رسيدو لپاره مبارزه وکړي طرفداري کوله.که څه هم د کارمل طرحه د ځينوچپو اصطلاحاتو په منلو سره ومنل شوه خو اساسي اختلافونه په خپل حال پاتې شول. » که د کشتمند له څرګندونو سره همغږي شو ګڼ شمېر پوښتنې پيدا کيږي لکه ولې کارمل د مارکسيست- لېنىنست تره کي سره ګډ ګوند جوړ کړ؟ ولې هغه څلور کسيزه کميسيون(کارمل ، کشتمند،پنجشيری ، شاه ولي) چې د تره کي له لوري د چمتو شوې کړنلارې په مسودې کار کاوه هغه ومنله چې دريو تنو کارمل ، کشتمند او پنجشيري چې واحد ليدلوری يې هم درلود داسې کړنلاره چې ورسره همغږي نه وو جوړه او د مرکزي کميټې په غونډه کې د رايو په اتفاق تصويب کړله ؟ کله چې کړنلاره په مرکزي کميټه کې منل شوې وه نو بيا د کومو اساسي اختلافونو يادونه کيږي؟ وروستی دا چې ولې کارمل او د هغه پلويانو د انشعاب وروسته د ګوند په کړنلاره کې بدلونونه رانه وړل ؟ ټولو ته څرګنده ده چې د ګوند دواړو اړخونو د ګوند تر دوهمې کنګرې پورې د واحد ګوند د مرکزي کميټې له لوري د تصويب شوې کړنلارې د پلې کولو لپاره مبارزه کوله . د کارمل د واکمنۍ پرمهال چې کشتمند يکې دوهمه څيره وه د هغه مهال په دولتې رسنيو کې پدې اړه داسې راغلي دي: « د ايدئولوژيکي اړخه عملاً د دواړو خواوو ترمنځ اختلاف شتون نه درلود. د سياسي مبارزې په پام کې نه نيولو سره د ګوند دواړو برخو د هغو موخو لپاره مبارزه کوله چې د ا، خ، د، ګ کنګرې او د ګوند مرامي پروګرام ټاکلي وې.» ۹۹/ ۳۹ بل دا چې د لس کلن انشعاب وروسته ولې کارمل او د هغه فرکسيون د تره کي تر مشرۍ لاندې د خلقي اړخ سره بيا يووالي ته غاړه کيښودله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه سره يې سياسي او ايدیالوژيکي اختلافونه لرل.دا بيا ښيي چې د انشعاب او بیا يووالي لاملونه بل څه وو چې کشتمند نه غواړي هغه په ډاګه کړي. په هغه صورت کې د ګوند د جوړېدو، انشعاب او بيا يووالي په اړه د کارمل پټې نقشې او موخې بربنډيږي .

همدارنګه د ګوند بل بنسټ ايښودونکی پنجشيري د کشتمند په څېرنه غواړي چې د انشعاب په اړه حقايق وړاندې کړي. هغه د۱۹۶۷ کال د اپريل په مياشت کې د انشعاب پرمهال د کارمل مشرۍ ته غاړه کېښودله خو لږ موده وروسته د کارمل نه جلا ، لومړی يې مستقل سازمان(خلق کارګر) جوړ کړاو د ۹مياشتني فعاليت وروسته بېر ته له خلقيانو سره يوځای شو. هغه هم پخپل کتاب کې لاندې پوښتنو ته چې هغه ولې د ګوند په لومړي انشعاب کې د کارمل سره ولاړ ، ولې له کارمل نه جلا او بيا بيرته له خلقيانو سره يوځای شو حتی اشاره هم نده کړې. ده ته پکار وو چې لږترلږه يې د خپل دې لالهانده منډو تړړو او د کوڅو او لارو د بدلولو په اړه رڼا اچولې وای. البته نور کدرونه لکه محمدطاهربدخشي ، محمدظاهر افق او امان الله استوار چې له خلقي اړخ نه جلا شول د ګوند په کړنلاره کې په ځينو تکتيکي او سياسي مسئلو کې اختلافونه لرل خو د کارمل اړخ د (ا، خ ،د ، ګ) په نامه او د انشعاب نه مخکې د واحد ګوند د مرکزي کميټې له لوري د تصويب شوې اساسنامې او کړنلارې د منلو او د هغو د پلې کولو په موخه خپل جلا سازمان جوړ او مبارزې ته ادامه ورکوله. د ګوند د اساسنامې او کړنلارې په اړه که هغه د افغانستان د ځمکنيو واقعيتونو سره برابرې وې يا نه مرکزي کميټې د رايو په اتفاق تصويب کړې وې او د هغو د پلې کولو لپاره دواړو اړخونو ګډ او يا جلا جلا فعاليت درلود. عجيبه دا ده ميثاق چې د ګوند د انشعاب وروسته د تره کي سره پاتې شو داسې يو کتاب ليکلی دی چې د هغه د مرګ وروسته خپور شو. هغه په انشعاب کې نبغ په نېغه تره کی نه ملامتوي خو د سياست د الفبا سره آشنا لوستونکي پوهېږي چې پکې د انشعاب اصلي عامل تره کی ښودل شوی دی نه کارمل. پدې اړه بيا دا پوښتنه پيدا کېږي چې که په انشعاب کې د کارمل په پرتله تره کي منفي رول درلود نو ولې ميثاق د تره کي سره پاتې شو، پرچمی نشو خو له مرګه وروسته پرچمی شو. د شته لاسوندونو او روايتونو پر بنسټ د (ا ، خ ، د ، ګ) د انشعاب لاملونه دا دي.

الف – تکتيکي او سليقوي اختلافونه

د ګوند د بنسټ ايښودونکو مرکزي څېرو تره کي ،کارمل او بدخشي ګډ فکري اندونه لرل. خو تره کي او کارمل په ځينو تکتيکي مسآلو لکه د پښتونستان د مسئلې، د ګوند د مبارزې د بڼې، ګوند ته د غړو د منلو او د هغوی ټولنيز دريځ ، د ګوندي فعاليت د څرنګوالي او د ګوند د نامه او بيرغ په هکله اختلاف درلود. په کنګره کې کارمل د ګوند له نامه او د بيرغ د رنګ په اړه د تره کي د نظرسره بشپړه همغږي وښودله. د پښتونستان مساله د تره کي له لوري داسې طرحه شوې وه چې هغه بايد د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ د اختلاف وړ يوې تاريخي - ملي ستونزې په توګه مطرح شي او د حل لار يې د پښتنو او بلوڅو د ارادې پر بنسټ ليدله. د کارمل او همدارنګه د غلام محی الدين زرملوال له انده د دې مسالې حل د حکومت دنده ده او اړينه نه بريښي چې هغه د ګوند په کړنلاره کې راوړل شي. خو وروسته وليدل شول چې د پښتونستان د ستونزې حل د ګوند په اساسي کربښو کې ځانګړی ځای درلود او دې هم دا معنی لرله چې کارمل د تره کي له ليدلوري سره همغږي ښودلې ده. د ګوند د نامه په اړه تره کي د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند باندې ټينګاردرلود او کارمل بيا د نوي جوړيدونکي ګوند نوم د افغانستان د خلکو ګوند (حزب مردم افغانستان) غوښت. دا چې کارمل د حزب مردم افغانستان په نامه د ګوند د نامه غوښتونکی وو پدې دليل د منلو وړ بريښي چې د پرچميانو هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخې چې ځانونه د کارمل د لیکې رښتیني پلویان شمیري په کال ۲۰۱۲ کې د حزب مردم افغانستان په نامه سازمان جوړکړ. تره کي د ګوند په پټې او کارمل پرعلني مبارزې ټینګار درلود. تره کي د ګوند د غړو طبقاتي دریځ ته ارزښت قایل وو چې د خوارې او منځنۍ طبقې استازې ګوند ته و منل شي او کارمل د غړو طبقاتي او ټولنیز دریځ مهم نه ګڼلو .

ب- د ګوند د مشرۍ پرسر اختلاف

د کنګرې د جوړېدو په درشل کې د تره کي او کارمل رول او اعتبار ته په کتو سره دواړو د ګوند د مشرتابه شونتیاوې لرلې . په کنګره کې تره کی د ګوند د مشرپه توګه غوره شو. خو څه موده وروسته د کارمل د پلویانو له لوري تبلیغات کېدل چې تره کي کارمل ته رایه نه وه ورکړې ترڅو د کارمل په پرتله خپل محبوبیت او اعتبار ثابت کړي. پدې اړه کشتمند لیکي: « د کنګرې د پرانیستلو پر مهال د کنګرې غړو ته د کنګرې د لومړنیو سازمان ور کوونکو په توګه ور وپیژندل شول چې دوی دواړو د ګوند د مشرۍ لپاره مساوي او یو شان رول درلود...، کارمل په داوطلبانه توګه دا موقف نورمحمدتره کي ته پرېښود.» ۳۹/ ۱۴۲ دا نو بیا د کشتمند خپل ذهني خیالات دي . پدې اړه مخکې ویل شوي وو هر چا چې زیاتې رایې وړې وي هغه به د ګوند مشر وي. دا دموکراتیک او مناسب غوراوی هم وو. کله چې کشتمند د کارمل له لوري په داوطلبانه توګه تره کي ته د ګوند د مشرتابه د پرېښودلو ادعا کوي دا ښیي چې په ګوند کې د انشعاب یو لامل خو اصلي لامل د ګوند د رهبرۍ پر سر وو. د کارمل د پلویانو د ادعا خلاف ځیني غلام محی الدین زرملوال او نور میثاق یادوي چې کارمل ته ووټ نه وو اچولی .دا چې زرملوال یا میثاق او د پرچمیانو په ادعا تره کي کارمل ته رایه نه وه ورکړې د مسالې یو اړخ دی خو تره کی د ګوند د مشر په توګه و منل شو. که کارمل ته د هغه غوراوی د منلو وړ نه وو خپل اعتراض به یې کړی وو چې پدې غوراوي کې درغلي شوې ده . یو شوروي ژورنالست چې د کارمل او د (ا، خ، د،ګ) له ځینو مشرانو او همدا رنګه له شوروي ملکي او پوځي جګپوړو سره د ګوند او د افغانستان د سیاسي او ټولنیزو بهیرونو په اړه مرکې کړي دي او د هغو پر بنسټ یې کتاب لیکلی دی د ګوند د جوړېدو په مهال د کارمل د خیالونو دا ډول انځورکاږي : « ببرک کارمل د زړه له تله هیله لرله چې د ګوند د لیډر په توګه وټاکل شي. خوهغه ښه پوهیده چې د تره کي په وړاندې چې د بډایې بیوګرافۍ څخه برخمن دی او د میلادي (څلوېښتمو) کلونو څخه د ویش ځلمیانو په خوځښت کې شامل وو چانس یې کمرنګه دی.» ۶۳/ ۳۱ بارق شفیعي د انشعاب مسئلې ته داسې ګوته نیسي: « د پرچم جریده د خلق د جریدې ادامه ورکوونکې وه. پرچم د خلق سره هیڅ تضاد نه درلود او اصلاً د خلق او پرچم اختلاف یو ایدئولوژیک اختلاف نه وو، سیاسي اختلاف نه وو او د هغوی اختلاف د رهبرۍ پرسر وو. د ګوند په کورني ژوند کې اختلاف چې تره کی یا کارمل؟ کوم یو د ګوند مشري ولري. » ۱۰۰ پدې هکله عبدالعلي ارغنداوي ورته نظر لري او لیکي : « اساسي اختلاف په ظاهره توګه په رهبرۍ وو، او په اصولو کې کوم اختلاف نه وو موجود. » ۱۰۱/ ۱۴۸ پدې هکله یو افغان لیکوال لیکي : « د ګوندي ماشین په د ننه کې کارمل هڅه کوله چې تره کي د ګوند د عمومي منشي له دریځه پسې واخلي خو کله چې پاته راغی نو استعفی یې وکړه. کارملیانو وروسته خپل ملاتړي ورسره واخیستل او خپل ځاني ګوند یې جوړ کړ.» ۳/ ۲۲۹ سلیمان لایق د خپلو خاطراتو په پنځه ویشتم ټوک کې د آیا کارمل واقعا تروریست دی؟ سرلیک لاندې برخه کې لیکي :« د انتخاباتو په نتیجه کې نورمحمد تره کی د عمومي منشي د مقام لپاره ۲۷ رایې او ببرک کارمل ۲۶ رایې وګټلې او په دې توګه نورمحمدتره کی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوندعمومي منشي شو .ببرک کارمل له هماغه شیبې ، یعنې ۱۳۴۳ کال د جدې له یوولسمي نېټې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ګوند لومړنی کانګرې ګډون کونکو یو له بل د افغانستان له خلکو سره د وفادری لوظ او لوړه کړې وه ، ببرک کارمل د تره کي پرضد او د ده د شخصیت د تخریب لپاره ملا وتړله ...، کارمل د مبارزې او شخړې په دوام کله چې پوه شو چې نورمحمد تره کی په آسانتیا له میدان څخه نشي ایستلای د خپلو روشنفکرانه هوسونو په څپو کې دې ته راغی چې نورمحمدتره کی په فزیکي لحاظ له میدان څخه وباسي،څکه خو نوراحمدنور ، وکیل او محمود بریالي د مرکزي کمیټې له ملګرو سره په ډېر احتیاط او په غیر رسمي توګه کار پیل کړ...، نور احمدنور تر اوږدې مقدمې وروسته وویل مثلاً زموږ په ګوند کې د انشعاب د لرې کولو او د پرچمي – خلقي د وحدت د تامین لپاره ضروري ده نورمحمد تره کی له منځه لرې کړو.» د لایق دا خبره ښیي چې کارمل او ترهګرو ملګرو یې د تره کي د ترور هوډ هم درلود تر څو کارمل د ګوند مشری ته ورسیږي.

د پورتنیوڅرګندونو څخه دا پایله راوزي چې د ګوند د انشعاب اصلي لامل د رهبری پر سر وو. تره کي د ګوند رهبری ته رسیدلی وو خو کارمل د هغې څخه بې برخې وو نو هماغه دي چې کارمل هغې ته د رسیدو په موخه مبارزه پیلوي. په لومړیو کې د کارمل مبارزه پر دې راڅرخېده چې تره کی تجرید او بې اغېزې کړي او حتی له منځه یوسي خو کله چې پدې کار کې پاتې راغی د خپلو پلویانو سره د ګوند څخه ووت او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه یې خپل سازمان جوړکړ چې په تولنه کې د پرچم په نامه وپیژندل شو.

ج- د ګوندیانو د ټولنیز دریځ توپیر

د شوروي اتحاد او د هغه سره جوخت د وارسا د تړون له ړنګېدو وروسته چې نور د طبقاتي مبارزې او د پرولتري انترناسیونالیسم شعارونو بازار نه درلود. لویدیځ د خپل پیاوړي تبلیغاتي ماشین او نورو شونتیاوو پر مټ په وروسته پاتې هیوادونو کې قومي ،ژبنیو او مذهبي مخامختیا او ټکرونو ته لمن وهل پیل کړل. افغانستان د چنګاښ د ۲۶ انقلاب وروسته د زبرځواکونو او ګاونډیانو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر اوښتی وو. پدې زماني پړاو کې ستر ځواکونه او ګاونډیان په دې بریالي شوي دي چې په یو شمیر سیاستوالو او د نظراو قلم په خاوندانو پانګه واچوي . همدا ډله وګړي دي چې د روباتونو په څېر څه ډول یې چې کوک او چمتو کړي همغسې په خبرو او خوځښت راځي او د هیواد پېښو او قضایاوو، شته ستونزو او ناخوالو ته د قوم ، ژبې ،سیمې او مذهب له کړکۍ ګوري. پردې بنسټ دي چې دا ډله وګړي د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب ته قومي بڼه ورکړي. هغوی خپل دا ناسم حکمونه صادروي چې ګواکې د تره کي تر څنګ پښتانه او د کارمل سره غیر پښتانه ودریدل. پداسي حال کې چې هغه مهال د نوموړي ګوند په یوه اړخ کې هیچا په بربنده توګه د قومي او ژبنیو تړاوونو خبره نه را پورته کوله . هغه مهال په ګوند کې واکمن ذهنیت دا وو چې د افغانستان د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم او د حل نسخه یې د تولید پر وسایلو د ډله ئیزحاکمیت ټینګښت ګانه. ښه بیلګه یې دا وه کله چې په خلقي اړخ کې محمد طاهربدخشي د ملي مسئلې د حل خبره ډېره زمزمه کوله او بیا یې خپله لار جلا او د(انتظار د محفل) په نامه یې خپل سازمان جوړ کړ سمدلاسه همدې د (ا ، خ ، د ،ګ) نوموړی سازمان د ستمیانو په نامه تبلیغ کړ او په همدې نامه په ټولنه کې وپیژندل شو . هغه ډله څېرونکي چې د ګوند انشعاب قومي تړاووړنه ګڼي د انشعاب پرمهال د دې ګوند د دواړو ډلو د مشرتابه لاندې قومي تړاو د هغوی د ادعا ناسموالی ښیي.

الف- د تره کي ترمشری لاندې د خلقي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-نورمحمدتره کی	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-محمدطاهربدخشي	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۳-دکتورصالح محمدزیری	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	پښتون
۴-دکتور شاه ولي	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۵-عبدالکریم میثاق	د م،ک علی البدل غړی	هزاره
۶-دکتورمحمدظاهرځدران	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۷-محمداسمعیل دانش	د م،ک علی البدل غړی	قزلباش
۸-حفیظ الله امین	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۹-محمدظاهرافق	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۱۰-دکتورعبدالمحمد درمانګر	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

ب- د ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د پرچمي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-ببرک کارمل	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۲-غلام دستګیرپنجشیري	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۳-شهرالله شهپر	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	ازبک
۴-سلطانعلي کشتمند	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	هزاره
۵- نوراحمدنور	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	پښتون
۶ -عبدالوهاب صافي	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۷-عبدالحکیم شرعي جوزجاني	د م،ک علی البدل غړی	ازبک
۸- محمدحسن بارق شفیعي	د م،ک علی البدل غړی	تاجک
۹- غلام مجدد(سلیمان لایق)	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

پورتنی ترکیب ښيي چې په دواړو اړخونو کې د هیواد د سترو قومونو استازي لیدل کیږي . البته بله ډله څیړونکي چې په ګوند کې د انشعاب لامل قومي تړاو ګڼي د قضاوت معیار یې په ګوند کې ځینې پیښې او پدې پیښو کې د نوموړي ګوند د ځینو مشرانو دریځونه دي. د ساري په توګه محمداکرام اندیشمند د اسلامي جمعیت کدر پدې هکله داسې لیکي :« د افغانستان په خلق دموکراتیک ګوند کې د هغه د واکمنۍ په زمانه کې کودتا ګانې او حتی د مجاهدینو له تنظیمونو سره د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو په درشل کې جوړجاړی د قومي او قبیلوي تفکر ریښې لرلې. د۱۳۶۹ کال په کب کې د خلق له لوري د شهنوازتنې او ګلبدین حکمتیار کودتا ، بیا د ۱۳۷۱ کال په ثور کې د حکمتیار سره د اسلم وطنجار او رازمحمدپکتین ترمشرۍ لاندې د همدې اړخ ملتیا ، په همدې وخت کې د احمدشاه مسعود سره د پرچم د اړخ ملتیا او ګډون...، ریښه یې په دموکراتیک خلق کې قومي تمایلات دي. » ۸۷/ ۹۳- ۹۴ که چیرې د دې ادعا سره همغږي شو چې تنې او حکمتیار په ګډه د نجیب الله خلاف کودتا کوله دوی دری واړه پښتانه او د پښتنو د غلزیو په څانګه پورې تړاو لري. دلته بیا قومي تړاو څه چې د قبیلوي تړاو خبره هم سمه نه ده. پر بله خوا پاکستان ته د تنې سره په تښتېدلو جنرالانو کې تاجک توکمه کسان او حتی یو بدخشۍ جمعیتی د کابل پوهنتون استاد هم وو. همدارنګه د پرچمیانو او مسعود ترمنځ جوړجاړي کې د ناپښتنو پرچمیانو سربیره پښتنو هم شتون درلود او په مخالفت کې یې غیرپښتانه پرچمیان هم ودریدل. څرګند ساری یې غیرپښتون غلام فاروق یعقوبي د امنیت وزیر دی چې د خپل ژوند تر پایه د پښتون نجیب الله تر څنګ ولاړ وو او د نجیب الله سره د هغه دربدل د دې سبب شول چې د نجیب الله ِ مخالفین او په غالب ګومان پرچمي یارمحمد د مزدک ورور هغه ووژني . د مسعود سره جوړجاړی د ټولو ناپښتنو پرچمیانو جوړجاړی نه بلکه د ړندو قومي متعصبوکارملیانو او مسعودیانو ترمنځ جوړجاړی وو. هغه پرچمیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مسعود سره جوړجاړی کړی وو ټول یې غیر پښتانه نه بلکې پښتانه هم پکې وو چې جنرال نورالحق علومي او جنرال عظیم زرمتي یې څرګند ساري دي. که چیرې د مسعود سره د غیرپښتني پرچمیانو یووالی ومنل شي دا بیا ښیي چې اسلامي جمعیت هم تاجکي تنظیم وو. پردې بنسټ ویلی شو چې د ګوند انشعاب د قومي او قبیلوي تړاو پر اساس نه بلکې د مشرتابه اوغړو د طبقاتي تړاوونو او ټولنیز دریځ پربنسټ صورت وموند. که چیرې د ا، خ ، د ،ګ د دوو سیالو اړخونو د مشرتابه او کدرونو طبقاتي تړاوونو ته وکتل شي د خلقي اړخ غوڅ اکثریت غړي د ټیټې طبقې او کلیوالي چاپیریال څخه سر راپورته کړی او د پرچم اړخ ډیری د ټولنې په شتمنو او ښاري چاپیریال پورې تړاو درلود. «پرچمیان ، د خپلو شعارونو سره سره د کارګرې طبقې څخه نه ول، حال دا چې د خلقیانو له منځه ډیر د کروند ګرو کورنیو څخه ول ،... پرچمیان د خپلې ښاري سابقې پر اساس ډیر لویدیځ ډوله ول، او ویل کیږي چې زیاتره وخت به یې ګوندي غونډې په ډیسکو ډانس سره پای ته رسولې. » ۳/ ۲۲۳ ، ۲۲۷ پداسې حال کې چې هغه مهال کلیوالي خوارو خلقیانو یوازې د ډیسکو او ډانس نوم اوریدلی وو او د هغوی یوازې ملي اتڼ زده وو. د خلق او پرچم طبقاتي او ټولنیز توپیر ته بهرنیو هم ګوته نیولې ده . « د هغوی ترمنځ د ټینګو شخړو علت اصلاً په مفکوره کې دومره نه وو، څومره چې په عنعنوي منابعو کې نغښتی وو. یعنې توکمیز توپیرونه، ټولنیزتوپیرونه او د کابل او ولایتونو ترمنځ دوه اړخیزه تحمیلي اهانت او سپکاوی.» ۱۰۲ /۱۴۱ دوه شوروي جنرالان (ګوریلوف او مایوروف) چې لومړی یې د خلقیانو په واکمنۍ کې د دفاع وزیر سلاکار او دوهم یې د کارمل پوځي سلاکار دی ورته لیدلوری لري لومړی یې لیکي:«خلقیان عمدتآ د ټولنې له ټیټ قشر څخه راوتلي وو او پرچمیان بالعموم د متوسطې او لوړې بورژوازۍ او فیوډالي کړیو، یعنې اساسي اختلاف طبقاتي توپیرونه دي .» دوهم یې پدې اند دی چې« پرچم د شتمنو افغانانو لکه منځنیو اوغټو ځمکوالو ، د روڼ اندو د سر سر کسانو او د لوړو ملکي او پوځي مامورینو استازي وو. په خلق کې نور ګرده پاتې کسان راټول شوي وو. » پدې هکله امریکایي څیړونکی سلیک اس هاریسون لیکي :« د دواړو اړخونو ترمنځ ایدئولوژیک اختلاف د ټولنیزو توپیرونو تر پوښ لاندې پټېده . زیاتره پرچمیانو د ښاري پورتنۍ طبقې څخه سر را پورته کړی وو او په فارسي ژبه یې خبرې کولې. ډیرو یې د واکمنو نخبه ګانو سره کورنۍ اړیکې لرلې ، خلقیانو په هغوی د (سلطنتي کمونست ګوند) ټاپه وهله. حتی د پرچمیانو پښتنو هم په دري ژبه خبرې کولې او د فرهنګي نظره یې د پښتنو د قبیلوي ژوند سره واټن نیولی وو. په مقابل کې خلقیان د پښتنو د مخ په ودې تحصیل کړې متوسطې طبقې د ټیټ قشر استازیتوب کاوه. » ۴۷/ ۱۸

د امریکایي څیړونکي په څرګندونو کې د خلقیانو او پرچمیانو د طبقاتي دریځ او ټولنیز ترکیب څرګند توپیر ترسترګو کیږي خو د هغه په ارزونه کې لکه د ډیرو نورو په شان دا تشه شتون لري چې د دواړو اړخونو ترکیب ته یې قومي بڼه هم ورکړې ده . د طبقاتي تړاو پرته ښایي د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره د پرچم د مشرتابه اړیکو د ګوند په انشعاب کې هم خپل رول لوبولی وي. لکه څرنګه چې د حزب دموکراتیک نوین (شعله یانو) لومړی انشعاب هم د دربار سره د نوموړي سازمان د مشر اکرم یاري اړیکو رول درلود. د نوموړي سازمان د مشرتابه څخه انجینرعثمان د پس منظر په نامه یوه لیکنه کې « اکرم یاري پدې دلیل د انقلابي مبارزې صلاحیت نه لرونکی او ناوړه اعلان کړ چې هغه څه موده د ظاهرشاه په کورکې اوسیدلی وو.» ۱۰۳ د سلطنتي کورنۍ او یا دربار سره د کارمل د اړیکو په اړه ډیری سیاسي ډلو او سیاستوالو څرګندونې کړې دي. پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي :« په ربښتیا سره کارمل همیشه پاچا لیده او دربار ته یې تګ او راتګ درلود. (پاچا دا موضوع دې لیکوال ته ویلې وه) همدارنګه ببرک کارمل په سلطنتي کورنۍ پورې تړلیو د واکمنې دستګاه د ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړو سره نږدې اړیکي لرل.» ۳۲/ ۱۷۱ همدارنګه د پرچم د فرکسیون د رهبرۍ وتلي څېرې اناهیتا راتبزاد په سلطنتي کورنۍ کې لویه شوې وه ځکه چې د هغې مور د صدراعظم شاه محمودخان په کور کې کار کاوه. کله چې یو سیاسي ګوند د خپل هیواد وروسته پاتې والی په طبقاتي ستم کې ويني ښېله شکه په دې ګوند کې د ټیټي او محکومي طبقې د استازو سره دا پوښتنه پیدا کیږي چې څه ډول یو فیوډال ، پانګوال ، د سوکاله ژوند خاوند د خپلې طبقې په وړاندې دریږي. پداسي یوه ګوند کې دا طبقاتي او ټولنیز توپیر د دې لامل کیږي چې د دښمنو طبقو استازي په یوه سیاسي خوځښت کې ګډ فعالیت ونشي کړای. افرآسیاب خټک د پولې د هغې خوا سیاستوال د کارمل د کلیوالي ضد او ښتني ضد روحیې په هکله وایي: «دري ویونکي کابلیان لکه کارمل اکثرآ پښتو ژبو ته پیني ګردي یا کلیوال پيني لوڅي ویل. » ۴۷ / ۲۰۱ په طبقاتي ټولنو کې دا ناشوني بريښي چې شتمن او بیوزلي ، ښدای ښاري او خوار کلیوال دې په یوه دسترخوان سره کښیني او په یوه سیاسي غورځنګ کې چې دا سیاسي خوځښت د طبقاتي مبارزې پر محور څرخیږي ګډه مبارزه او فعالیت وکړي. د (ا ، خ ، د ،ګ) د غړو د طبقاتي او ټولنیزو دریځونو توپیر چې د هغوی په ورځنیو کړوړو او راشه درشه کې لیدل کیده د دې سبب شو چې هغوی د خپل طبقاتي او ټولنیز دریځ، کلیوالي او ښاري ټراوونو له مخې سره جلا شي او په دوو ډلو چې شتمن او ښاریان په یوه ،خواران او کلیوال په بل سازمان کې سره راغونډ شي . که چیرې ګوند د طبقاتي مبارزې پر بنسټ خپله تګلاره نه وای غوره کړې ښایي په ګوند کې شته طبقاتي او ټولنیزو توپیرونو خپل منفي رول نه وای لوبولی. که څه هم هر سیاسي سازمان نه مذهبي سازمان د ټولنې د ځانګړو طبقو او قشرونو د ګټو مخکښ او مدافع ګڼل کیږي. د (ا، خ ، د، ګ) په نامه سازمان خو په واقعیت کې د دوو مختلفو ټولنیزو دریځونو او مخالفو دښمنو طبقو استازو د څه پاسه دوو کلونو وروسته د۱۹۶۷ کال د می په څلورمه خپلې لارې سره جلا کړې او په خپلو جلا جلا سازمانو کې یې خپلې مبارزې ته دوام ورکړ او د خلکو خبره « کبوتر با کبوتر و زاغ با زاغ یکجا کنند پرواز» له مخې هر ځوک د خپل جنس له مخې په دوو ډلو وویشل شول او په افغانستان کې د بې طبقاتو ارماني ټولنې د جوړولو په لور والوتل.

د – په انشعاب کې د مسکو لاس

ټول دولتونه د نورو دولتونو سره د خپلو ملي ګټو پر بنسټ اړیکي پالي او ډیر لږ لیدل شوي دي چې ځواکمن دولتونه پدې اړیکو کې ربښتیني وي او د نورو په کورنیو چاروکې له لاسوهنو ډډه وکړي. شوروي اتحاد لدې څخه نشي مستثنی کیدای. شوروي اتحاد چې د ۱۹۱۹ کال راهیسې د افغانستان سره سیاسي، اقتصادي او کلتوري اړیکي لرلې او د وخت په تیریدو سره یې لمن پراخیده او ګڼ شمیر متخصصینو یې د هیواد په دولتي بنسټونو کې موجود وو. د دواړو دولتونو ترمنځ دې ډول اړیکو شوروي اتحاد ته د یوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکول چې یو شمیر افغان دولتي چارواکي او سیاستوال وپیري. په افغانستان کې د مسکو د سترګو وړ اغیز له کبله د امکان څخه لیرې نه ده چې د (ا، خ ، د ،ګ) په بنسټ ایښودونکو کې مسکو داسې افراد لرل چې د شورویانو د لاربښوونو پربنسټ یې ګامونه اوچتول. د ګوند د بنسټ ایښودو پرمهال کرملن ناستو دا خیال درلود چې دوی ته وفاداره او په دوی پورې تړلې څیره د ګوند مشري ترلاسه کړي چې د هغه په واسطه خپلې نقشې د دې ګوند له لارې پلې کړي. د دې ګوند د جوړیدو وروسته ببیر او د مسکو دریځ وښودل چې د ګوند په مشرۍ کې د تره کي په راڅرګندیدو سره کرملن نهیلی شو چې د دوی د پام وړ کس د ګوند په مشرتابه کې راڅرګند نشو نو پدې هڅه کې شو چې د خپلې دې باوري څیرې پواسطه پر ګوند انشعاب تحمیل کړي . پدې اړه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک دموکراتیک ګوند ځیني کدرونه او په هغو کې میثاق د ګوند انشعاب ته هم لدې کړکۍ ګوري او لیکي:«کارمل لکه چې په خپله ارزونه او یا ښایي د نړیوالي سرچینې څخه په الهام سره دې پایلې ته رسېدلی وي ښه فرصت دی چې له تره کي جلا شي .» ۷۹/ ۶۹ په نړۍ کې د شوروي پلوه ګوندونو په اړه د مسکو د سیاست په هکله امریکایي شوروي پیژندونکی هنری برادشر لیکي :« د کی جی بی استازو نه یوازې په کمونست ګوندونو کې انشعابونه تشویق کړي بلکې د هغو الهام ورکوونکي هم وو ترڅو پدې ډول د هرې ډلې څخه د مسکو د موخو لپاره ګټه پورته کړي.» ۱۰۴ / ۵۲ که چېرې شوروي اتحاد پر افغانستان یرغل نه وای کړی یو شمېر څېړونکو او همدا رنګه خلقیانو به د برادشر پورتنۍ څرګندوني بابیزه ګڼلي وای چې څرنګه به مسکو د (ا، خ،د، ګ) چې د شوروي اتحاد دوست ګوند وو هغه ټوټې کړي. شورویانو د خپل څه کم لس کلن اشغال پر مهال بیا هم هڅه ونکړه چې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ ارګانیک یووالی ټینګ شي بلکې د دواړو اړخونو څخه یې ګټه پورته کوله خو هڅې یې د پرچم د ډلې په پیاوړتیا او د خلقیانو په کمزورتیا څرخېدلې. لامل یې دا وو چې خلقیان یې د ناسیونالستانو او پرچمیان یې د انترناسیونالستانو په نامه پېژندل. لیکوال ته یوه خلقي پوځي چې د محمدداود د واکمنۍ پرمهال په نوي دهلي کې زده کړې کولې ویلي دي. یوه ورځ په یوه کافي کې چې هلته به د ایران د تودې ګوند غړي راټولېدل مجلس درلود او ما هم د خپل خلقي توب خبره ورته وکړله . توده یانو وویل چې خلقیان ناسیونالستان دي او هغوی انقلابیون نه دي بلکې پرچمیان په افغانستان کې اصلي انقلابیون دي. پدې اړه محمدالله صافی خلقي کدر وایي: « په پولېتخنیک کې د زده کړو پر مهال مې د خپل شوروي استاد څخه د یوه روسي کتاب غوښتنه وکړه. هغه راڅخه پوښتنه وکړه چې ته د کومې سیاسي ډلې سره تړاو لرې او مشر یې څوک دی. ما ورته وویل چې خلقي یم او مشر مو نورمحمد تره کی دی. څو ورځې وروسته استاد را ته وویل چې تاسو انقلابیون نه بلکې ناسیونالستان یئ. څرنګه چې زه کمونست نه یم دا کتاب نشم پیدا کولی.کله چې زه د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته ولاړم همدا استاد زما رهنما وو او سربېره پردې د انستېتوت د ګوندي کمېټې منشي هم وو. ما ترې وپوښتل تاسي په افغانستان کې ویل چې کمونست نه یې خو اوس وینم چې د ګوندي کمېټې منشي یې. استاد وویل چې په افغانستان کې د کی جی بی د غړو پرته نورو شورویانو اجازه نلرله چې د افغانانو سره اړیکې ټینګې کړي.» همدا لامل وو چې مسکو نه غوښتل چې د ناسیونالست تره کي ترمشرۍ لاندې ګوند پیاوړی شي او د کارمل پواسطه یې پرې انشعاب تحمیل کړ.

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند چې هغه مهال د افغانستان د خلکو د دموکراتیکي ټولنې په نامه یادیده د۱۹۶۷ کال د مې په میاشت کې په دوو ډلو پرته لدې چې د ټولنې د رهبرۍ (مرکزی کمیټې) په غونډه کې پرې بحث وشي او یا کومه اعلامیه یا ابلاغیه خپره شي د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې په دوو برخو وویشل شو او د افغانستان د دموکراتیکي ټولنې په نامه یې جلا سازماني او سیاسي مبارزې ته ادامه ورکړه. دا چې دا ټولنه په دوو برخو وویشل شوه هغه وخت عملي جامه واغوستله چې د مرکزي کمیټې نوبتي غونډې ته چې د مې په پنځمه(غویي څوارلسمه) د پنجشنبې په ورځ د زیري په کور کې دایربده کارمل او د نومورې پلویان غونډې ته رانغلل معنی یې دا وه چې ټولنه « ګوند» په دوو برخو وویشل شوه. البته چې د دې غونډې نه مخکې د انشعاب نښې نښانې څرګندې شوې وې او تره کي ته د کارمل پلویان معلوم وو.خو د کلیوالي پنجشیري دریځ ورته څرګند نه وو. تره کي د هغه د دریځ د معلوملو په موخه زیری او بدخشي هغه ته استولي وو. نومړو پنجشیري ته ویلي وو که چیرې « کارمل وغواړي له ګونده څخه بیل شي دی ورسره ځي که څنګه ؟ هغه ویلي و تاسو بیغمه اوسئ زه له ګوند څخه نه بیلیږم. » ۴۰/ ۱۷۲ خو پنجشیری د خپلې ژمنې خلاف د کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ولاړ. د ګوند څخه د کارمل او ملګرو د تګ په اړه تره کي ګلدادخان د هغه مهال د ننګرهار د ګوندي کمېټې مسؤل ته ويلي وو :« کله چې زه د ببرک کارمل له خوا څخه د بېلې او جلا ډلې جوړولو په هڅو کولو باندې خبر شوم ، نو د مرکزي کمېټې په پراخې غونډې (د مرکزي کمېټې د على البدل غړو په ګډون) کې مې هغه ته وويل چې دغه کارونه پرېږده ! دا ډول چارې چې تا پيل کړې دي ، نه تا ته ګټه رسوي او نه ګوند ته کومه ګټه لري. دا چارې زموږ ګوند او ډله کمزورې کوي. کارمل زما دا انتقاد پر ځان باندې بد ومنلو او هغه عصبي شولو او غبرګون يې وښود. د مرکزي کمېټې په بلې ور پسې غونډې کې موږ ډېر انتظار وايستلو، خو کارمل او د مرکزي کمېټې څو تنه نور غړي غونډې ته را نغلل. د مرکزي کمېټې په هېڅ کومې غونډې کې ، داسې خبرې چې ګڼې دوی (کارمل او ملو يې) ځانله بېله ډله جوړوي ، نه وې شوې. دوی موږ(د مرکزي کمېټې نورو غړو) ته د مرکزي کمېټې غونډې ته د نه راتګ څخه خبر هم نه وه راکړی. هغوی د مرورو کسانو په څېر، په پټو خولو يو ځايي او ګډ ګوندي فعاليت را پرېښود.» ۱۰۵/ ۱۷۷ – ۱۷۸ د انشعاب په هکله شوروي ليکوال لياخوفسکي (د افغان غميزه اوميرانه) نومي کتاب د ۱۸- ۱۹ مخونو کې ليکي: «د ا، خ ، د، ګ د جوړېدو وروسته ډېر ژر د هغه په مشرتابه کې د رهبرۍ پرسر د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمنځ مبارزه پيل شوه. وروستى چې په پارلمان کې د استازي په توګه ټاکل شوی وو لدې څخه ځوربده چې په ګوند کې دوهم رول لري. همدا رنګه د ځينو تکتيکي مسئلو په اړه اختلاف شتون درلود. د بيلګې په توګه ببرک کارمل او د ا، خ ، د ، ګ په مرکزي کميټه کې د هغه پلويانو په ګوند کې د علني مبارزې په پياوړتيا ټينګار درلود... ، نورمحمدتره کي پټو فعاليتونو ته لومړيتوب ورکاوه...، ګوند ته د جذبولو په اړه د ببرک کارمل وړانديز دا وو چې د نوماندانو طبقاتي دريځ (منشآ) ته پام را ونه ګرزول شي، يوازې د هغوی نظر او په ګوند کې د کار ليوالتيا ته وکتل شي. د ببرک کارمل دا دريځ د اريستوکراسۍ د استازو او د سلطنتي کورنۍ د ځينو غړو سره د نږديوالي له امله وو ځکه چې هغه يو وخت د پښتونستان د اتحاديي فعال غړی وو چې شهزاده محمدداود جوړه کړې وه، هغه د (ا، خ ، د ، ګ) ته شاه محمد دوست د صدراعظم د قلم مخصوص مدير او نورو لوړو دولتي چارواکو د جذبولو وړانديز کړی وو. نورمحمدتره کي پدې هکله مخالفت وښود پدې دليل چې د (ا، خ ، د، ګ) ته د شتمنو او د سلطنتي کورنۍ د غړو منل طبقاتي پرنسيب ماتوي او په پايله کې په خلکو کې د هغه اتوريته له منځه وړي...، په غبرګون کې ببرک کارمل د۱۹۶۶ کال په پسرلي کې د خپلو پلويانو سره د مرکزي کميټې څخه ووت او د پرچم په نامه يې نوی فرکسيون « پرچم » جوړ کړ چې رسماً يې ځان د ا، خ ، د ، ګ (د ټولو زياراېستونکو مخکښ) ګانه. » ۴۹/ ۱۸- ۱۹ پورتنۍ څرګندونې ښيي چې د ګوند د انشعاب لاملونه د ګوند په مشرتابه کې که له يوې خوا طبقاتي توپيرونه دي له بله پلوه د رهبرۍ پرسرسيالي هم ده. البته د پورتنيو دوو لاملونوسربېره مسکو هم په انشعاب کې لاس درلود. د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب چې هم يې ګوند او هم افغانستان ته ډېرې بدمرغۍ راوړې ددې انشعاب عامل به د پرچمي عبدالقدوس غوربندي پدې وينا کې ولولو: « ببرک کارمل د لومړي انشعاب نه مخکې خپل ګوندي پلويان د دريو غونډو په ترڅ کې د ۱۳۴۵ کال په ژمي کې يوځل په شهرآرا کې د هادي کريم په کور او دوه ځله په مرادخاني کې د سلام خان په کور کې را غونډ کړل...،دا غونډې معمولاً د کارمل د شپاړلسو پلويانو په ګډون جوړېدې. هغه غونډې چې د نورمحمد تره کي د ګوند د عمومي منشي د نه خبرتيا پرته د کارمل په مستقيم دستور او لارښوونه په بشپړډول پټې جوړيدې. دا په حقيقت کې د ۱۳۴۶ کال د غويي د۱۴ د انشعاب پيل وو چې په هغو کې د ګوند د يوې سترې برخې پرضد کدرونو او فعالينو ته تبليغاتي او سازماني فورمولونه ورکول کيدل. لدې امله په زغرده ويلی شو چې په غورځنګ کې د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشعاب او د لسو کلونو د جلاوالي او بې اتفاقۍ د سترو مصیبتو پړه د ببرک کارمل په غاړه ده. » ۸۰/ ۱۹ـ ۲۰

د یوه نامه لاندې دوه ګوندونه

د۱۹۶۷ کال د مې په څلورمه (۱۳۴۶ کال غويي څوارلسمه) د ا، خ، د، ټ (ګوند) د مرکزي کمیټې په نوبتي غونډه کې د کارمل او د هغه د پلویانو نه ګډون معنی دا وه چې دوی دا ګوند پرېښود خو هغوی د سیاسي مبارزې لاس پر سر نشول بلکې د ا، خ، د، ټ (ګوند) په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ، پدې توګه په هیواد کې تر یوه نامه لاندې دوه ګوندونه را څرګند شول پدې توپیر چې د تره کي اړخ ځان د کارګرې طبقې او د کارمل ډلې د ټولو زیار ایستونکو مخکښ ګاڼه. هرې ډلې مقابل لوری انشعابګر، ځان اکثریت او مقابل لوری اقلیت باله او پدې اړه یې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په شان د بلشویکانو او منشویکانو اصطلاحات کارول. د کارمل اړخ استدلال کاوه چې تره کی د اقلیت مشر دی ځکه د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړو زیات شمیر چې د رایې ورکولو صلاحیت لري د ده تر رهبرۍ لاندې مبارزه کوي. پر بله خوا د تره کي پلویانو ویل چې موږ اکثریت یو او د ګوند د مرکزي کمیټې لس تنه (څلور اصلي او شپږ علی البدل) غړي زموږ سره پاتې دي او کارملیان په اقلیت کي دي چې ټولټال ۹ تنه د مرکزي کمېټې اصلي اوعلی البدل غړي ورسره تللي دي . د انشعاب پر مهال د ګوند د مرکزي کمیټي غړي نولس تنه وو چې ۹ تنه یې اصلي او لس تنه یې علی البدل غړي وو. د کارمل د ډلې له لوري د خلقیانو په پټه د منشویکانو تبلیغاتو ترهغه دوام وموند چې د هغه نه په کال ۱۹۶۹ کې درې تنه دستګیرپنجشیري ، شهرالله شهپراو شرعي جوزجاني چې لومړي دوه یې د انشعاب نه مخکې د مرکزي کمیټې اصلي او دریم یې علی البدل غړی وو بېل شول او د خلق کارګر په نامه یې جلا سازمان جوړ کړ. لدې پېښې وروسته د پرچم په خپرونو، اعلامیو او تبلیغاتو کې د خلقیانو په پټه نور د منشویکانو اصطلاح نه استعمالېده . کله چې د شهپر پرته پنجشېری او شرعي او پلویان یې له خلقیانو سره یو ځای شول ، د خلقیانو د تبلیغاتو تله درنه شوله چې پرچمیان په مطلق اقلیت کې دي . البته شهپر د مبارزې څخه لاس واخېست.خلقي اړخ ته د خلق کارګر د ډلې راتګ د خلقیانو تبلیغاتو ته نوې بنه ورکړه چې د ګوند څخه جلا شوې کړۍ به هرومرو بېر ته په خپل محور(تره کي) را ټولې شي . د پرچمیانو سره ددې ډلې پریکون او له خلقیانو سره یې یووالی د پرچمیانو په لاریونو منفي اغېز پرېښود او د خلقیانو لاریونونو رونق وموندلو. د انشعاب وروسته دواړو ډلو د خپلو لیکو د پیاوړتیا او د خپلو هدفونو د بیانولو لپاره هلو ځلو ته دوام ورکړ. خو د دواړو اړخونو هڅې د دې پر ځای چې په دولتي ادارو کې فساد بربنډ، د هیواد د وروسته پاتې توب لاملونه، د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګې افشا ، د پرګنو د پوهاوي، د مترقي غورځنګ د غښتلتیا، د ملي دموکراتیکو ځواکونو د یووالي لپاره راوګرزوي د یوبل په تخریب لګیا وو. پرچمیانو د خلقیانو مشران د امریکې جاسوسان ګڼل او دلیل یې دا وو چې یوشمېر مشرانو یې په امریکې کې زده کړې کړې او تره کی په امریکا کې د افغانستان په سفارت کې مطبوعاتي آتشه وو. خلقیانو د پرچم ګوند سلطنتي ګوند بللو. د خلقیانو دلیل دا وو چې د انشعاب سره سم خلقي اړخ د واکمنۍ د فشار سره مخ شو یو شمیر مشران او کدرونه یې د پلازمېینې نه اطرافو ته تبدیل کړل شول چې په هغو کې د مرکزي کمیټې دوه غړي زیری او شاه ولي هم شامل وو. بل دا چې د انشعاب وروسته حکومت کارمل ته د پرچم د جریدې د خپرولو امتیاز ور کړ خو خلقیانو ته دا امتیاز نه ورکول کیږي. پدې اړه د مطبوعاتو وزیر ډاکترانس د تره کي په عریضه لیکلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو: «آغای نورمحمدتره کي ! به شما قبلاً امتياز جريده خلق داده شده بود، ولې جريده از طرف مشرانو جرگه متوقف گرديد. لهذا بشما نه بنام خلق و نه به کدام نام ديگر امتياز جريده داده نميشود. » ۴۰/ ۱۹۹ د خلقيانو مشرتابه د وزير دا امرعکاسي يا فوتوکاپی کړی وو او په گوندي حوزو کې يې غړو ته ورښودلو چې جنرال زاده کارمل ته د دربار د نماينده په توگه دا امتياز ورکړ شوی دی او موږ ته نه راکول کيږي. پرچميانو چې د پرچم د جريدې د خپرولو امتياز درلود او د تبليغاتو ښه وسيله يې لرله او سربېره پردې د ملي شورا په دوولسمه دوره کې يې دری تنه وکيلان هم لرل چې د شورا له ستېژ څخه په خپله گټه استفاده وکړي خو خلقيانو دا شونتياوې نلرلې. خلقيانو به کله نا کله د نورو آزادو جريدو له لارې خپرونې کولې . په ۱۹۶۸ کال کې د افغان ملت په پنځوسمه گڼه کې د خلقيانو يوه اعلاميه چې « پرچم د ا، خ ، د، گ سره هيڅ سازماني تړاو نلري » خپره کړه . دا اعلاميه هغه وخت ورکړل شوه چې پرچم هڅه وکړله په پارلمان کې ځان د (ا، خ ، د ،ټ) استازی معرفي کړي . همدا راز «تره کي په ۱۹۷۱ کې د (روزگار) په جريده کې اعلان وکړ چې پرچم حق نلري د خلک دموکراتيک گوند نوم پر خپل ځان کيږدي او د خلک دموکراتيک سره د افغانستان کلمه زياته کړي.ځکه چې پرچم فرکسيون دی چې د گوند له پيکر څخه جلاشوی دی. » ۱۰۶/ ۵۴-۵۳ دا اعلاميه وروسته له هغې خپره شوه چې کارمل په ولسي جرگه کې خپله ډله د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند په نامه اعلان کړله. د دموکراسئ په لسيزه کې پرله پسې مظاهرو حکومت ته سرخوږی پيدا کړی وو حکومت له رسنيو څخه غوښتي وو چې د مظاهرو خبرونه به نه خپروي .د پرچم جريدې دا خبرونه خپرول خو واکمنئ غبرگون نه ښود تردې چې « د سبا ورځپاڼې ته عجيبه وبريښيده پداسې حال کې چې د پرچم جريده د مظاهراتو لسگونه خبرونه خپروي بيا هم ترعدلي څارنې لاندې نه راځي خو څلور نورې جريدې تر پوښتنو لاندې دي. » ۳۲/ ۱۵۳ د دموکراتيک نوين گوند (شعله جاويد) « د افغانستان د خلق دموکراتيک گوند او په تېره د پرچم اړخ د حکومت تر سرپرستئ لاندې گوند گاڼه او ويل يې چې د پرچم جريده د حکومت له لوري تمويليږي. » ۱۰۷ د سبا ورځپاڼې او د شعله يانو له لوري د پرچم د جريدې په اړه څرگندونې د خلقيانو د ادعا سموالی ښيي چې پرچم يې سلطنتي گوند بللو.

په گوند کې پټ تشکيلات

هغه ټولنې چې د سياسي ټيکاو څخه بې برخې وي هلته د هر ډول بېړني حالت واکمنېدل لکه انارشئ، بلواوو، جگړو، ترور، استبداد او اختناق واکمنيدل شونې بريښي. پدې ټولنو کې سياسي ډلې د بيړنيو حالاتو لپاره مخکې له مخکې چمتووالی نيسي تر څو وکولی شي د نويو حالاتو سره سم خپلو سياسي فعاليتونو ته دوام ورکړي او يا دا چې د حکومتونو له لوري پردې گوندونو د بريد له کبله د نويو شرايطو سره سم خپله سياسي مبارزه تنظيم کړي . د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند خلقي اړخ د حکومت د بريد او د گوند د بشپړ له منځه تلو له وېرې په پوره احتياط گامونه اوچتول. لدې کبله يې په پوځ او مېرمنو کې د فعال سازماني کار څخه ډډه کوله. په پوځ کې يې لدې امله سازماني فعاليت نه کاوه چې واکمني و نه پاروي او په ښځو کې يې د اسلامي او ولسي دودونو او رواجونو د حساسيت له کبله فعال سياسي فعاليت نه درلود . د خلقيانو مشر پدې موخه چې حکومت د انقلابيونو نسل له منځه نه وي وړی ببله دې چې د مرکزي کميټې سره سلا او مشوره کړې وي دری تنه (محمدالله صافی، شازارليوال او ميرصاحب کاروال) تنظيم کړي وو او په پټه يې د هغوی سره حوزې دايرولې . دې دريو تنو ته ويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وو چې هغوی به د خلقيانو په شمول له نورو ډلو سره له سياسي بحثونو ډډه کوي او هېڅکله به نه دوی او نه د دوی له لوري تنظيم شوي کسان ځانونه خلقيان معرفي کوي . دوی ته دا هم ويل شوي وو که د ګوند مشرتابه زنداني او يا له منځه وړل کېږي دوی به د ګوند د تګلارې د پلې کولو په موخه مبارزې ته دوام ورکوي . محمدالله صافي چې د دې ډلې مشري کوله وايي چې دوی به په مياشت کې يو ځل ماخوستن نا وخته د دوو ګړيو لپاره د تره کي کور ته ورتلل. پدې کتنو کې به تره کي د هېواد او نړۍ د حالاتو او د مخفي مبارزې د پرمخ وړلو په اړه معلومات ورکول. په ۱۹۷۳ کال کې صافی د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد فدا ته وسپارل شوه . کله چې د جمهوري دولت په تګلاره کې د استبداد نښې نښانې څرګندې شولې او د دې پټې شبکې د پراخيدو له امله تره کي له ده سره ارتباطي کسان زيري ته ورپيژندلي وو چې د هغوی سره پټې سازماني اړيکې وساتي. کله چې ګوند واک ترلاسه کړ زيري د دې پټې شبکې غړي نجيب الله د کابل ښار د ګوندي کميټې منشي ته معرفي کړل چې هغوی په ګوندي کميټو او سازمانونو کې تنظيم کړي. د (ا ، خ ، د ، ګ) د ټوټې ټوټې کېدو وروسته د حفيظ الله امين پلويانو دا تبليغات پيل کړل چې ګواکې امين او تره کي په خلقي اړخ کې د يوه فرکسيون مشران وو . ددې تبليغاتو موخه دا وه چې ګواکې که امين فرکسيوني فعاليتونه کول تره کی ورسره همغږی وو.د امين د پلويانو دا ادعا پدې ساده دليل بې بنسټه ده که چېرې تره کی او امين د يوه فرکسيون مشران وای نو تره کي ولې دا پټه شبکه امين ته نه سپارله چې زيري ته يې وسپارله. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په ګوندي سازمانونو کې د دې پټې شبکې د غړو بربنډېدل په ځينو خلقيانو کې هم يو لړ پوښتنې را پيدا کړلې او د امين پلويانو هغوی زرغونيان تبليغول او لا تر اوسه دا تبليغات پر مخ وړي . د ۱۹۸۹ کال د کب د شپاړلسمې پېښه چې نجيب الله هغه د شهنوازتنې د کودتا په نامه اعلان کړه او د خلق د اړخ زيات شميرمشران او په هغو کې زيری هم زندانی شو نجيب الله د امين د پلويانو په څېرپخپله يوه وينا کې زيری د زرغوني په نامه معرفي کړ چې زيري ده ته د ثور انقلاب وروسته د خپلو پټو تنظيم کړيو ګونديانو او د نجيب الله په وينا د زرغونيانو لست ورکړی وو چې په ګوند کې يې تنظيم کړي. د شوروي اشغال پرمهال د زرغونيانو په نامه اعلاميې خپريدې او يوه رساله د(سره زرغوني خلقي لاره) په نامه د يوه ناڅرګند مرکز له خوا خپره شوه . ويل کېدل ددې اعلاميو خپروونکی د الله ګل په نامه يو پخوانی افسر دی چې سيدمحمدګلابزوی د وخت د کورنيوچارو د وزير په دستور د نوموړي وزارت د عسکري جلب او احضار ګروپ ونيولو او د سرتيري په توګه يې د بدخشان ولايت کومې لېرې پرتې سيمې ته واستولو چې پدې ډول يې د خلقيانو خلاف د نوموړي تبليغاتو ته د پای ټکی کېښود.

د پرچم فرکسيون هم پټ تشکيلات لرل. دا تشکيلات د خلقی اړخ د پټو تشکيلاتو خلاف نورې موخې لرلې او په هغو کې دوه کټګورۍ پټ پرچميان تنظيم شوي وو. يوه ډله لوړپوړي دولتي مامورين وو. دوهمه ډله يو شميرلنډغر او بدماشان چې د پرچم د فرکسيون له کورنيو سره يې د خپلوۍ او ملګرتيا اړيکې لرل ترڅو په خاصو شرايطو کې د پرچم سيالې ډلې او مخالفان تهديد کړي. د دې دواړو ډلو په اړوند غوربندي د خپل کتاب په اته ويشتمه او نه ويشتمه پاڼه کې راوړي: « يوه ورځ د پرچم په دفتر کې چې د کابل ښاروالی مخکې د نوراحمدنور سره کاري غونډه لرله د يوې اوږدې مقدمې وروسته يې وړانديز وکړ چې يو شمېر بيروکراتان او لوړپوړي اداري مامورين چې موږ ته سمپاتي او ليوالتيا لري غواړي چې د ګوند د غړيتوب وياړ تر لاسه کړي.خو د ځانګړو شرايطو له امله لکه نور ګونديان نشي کولی په حوزو کې حاضر شي ، په مظاهرو کې ګډون وکړي او ځانونه په بشپړ ډول د ګوندي انضباط تابع کړي...، زما وړانديز دا دی چې هغوی د سياسي بيرو د غړو سره شخصي اړيکې ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی چې په دولتي ادارو کې نفوذ لري د دې سربیره چې د کدرونو په نصبولو او اداري دندو کې ترې کار اخلو د پردې تر شا بهیرونو لومړی لاس اطلاعات هم ترلاسه کوو او په معنی داره موسکا سره یې اضافه کړل کله مو چې واک ترلاسه کړ دا کسان چې اداري تجربه او مسلکي مهارت لري زموږ په درد خوري. باید دلته اضافه کړو چې داسې کسان لکه حسن شرق،شاه محمد دوست، غلام جیلاني باختري،نجیب الله مسیر او آدینه سنګین د دې ډول کسانو څخه وو...،څرنګه چې تاسو پوهیږئ چې د اخوان المسلمین او د شعله یانو او همدا راز د ګوند د انشعابي اړخونو سره مبارزه او سیالی د ورځې په تیریدو سره زیاتیږي او کله ناکله د جدي ستونزو او حتی فزیکي ټکرونو سبب کیږي. موخه دا ده چې موږ یو شمیر قوي ، پهلوان، زړور اوعیار مشرب کسان ولرو چې د ګوندي غړو د خپلوانو او یا لیوالو څخه وي او د ګوند د باډي ګاردانو په شان وي. دوی هم د خپلو خصلتونو او رواني ځانګړتیاوو له کبله نشي کولی د اساسنامې نورمونو ته ژمن وي. هغوی باید د ځوانمردۍ په ډول او شخصي دوستۍ او د ګوندیانو په نامه د ګوند د موخو په چوپړ کې ودروو.»

دا بیا ښیي چې د پرچم اړخ یو شمیرپټ غړي لرل چې په هغو کې لوړپوړي دولتي چارواکي او لومړنان تر سترګو کېدل. هغه چارواکي چې هم له حکومتي امتیازاتو برخمن وو او هم یې د راتلونکو امتیازاتو او مقامونو په اړه فکرکاوه چې بیله شکه دا ډول فرصت غوښتونکي د پردیو د څارګرو ادارو سره هم اړیکې ولري او د پنځم ستون رول و لوبوي. پورتنیو دوه یا څو کارت لرونکو کسانو د شوروي د اشغال لاندې واکمنۍ کې د غیرګوندیانو یا آزادخیاله نا پییلو افرادو په نامه لوړو مقامونو او دریځونو ته ورسول شول. پدې ډول له یوې خوا پرچم د خلکو په سترګو کې خاوري اچولې چې غیرګوندیان یې هم په لوړو څوکیو ګومارلي دي او له بلې خوا خاد د دې غیرګوندیانو پر مټ کولای شول د اشغال ضد کسانو څخه اړین معلومات تر لاسه او همدا د اشغال ضد کسان خاد ته وروپېژني . دا ډول بې پرې او ناپیيلي کسان د هرچا سره وو او د هیچا سره نه وو ، هغوی د ورځې په نرخ خوړل او د موسم د بدلون سره خپلې جامې بدلولې . د پرچم په اړخ کې د لومړنانو شتون ددې سبب شو کله چې په کال ۱۹۶۹ کې د متحده ایالتونو د ولسمشر مرستیال سپیرواګنیو کابل ته رسمي سفر درلود د پرچم اړخ د هغه له سفر سره په مخالفت کې مظاهره تنظیم کړه . مظاهره کوونکو د حبیبي لیسې مخې ته د هغه ګاډی (موټر) د چرګې په هګیو وویشت. د مظاهره کوونکو د دې سپک کار له امله پولیسو یو شمیر پرچمي مظاهره کوونکي کدرونه چې په هغو کې نجیب الله هم شامل وو بندیان کړل. د پرچم مشرتابه د خپلو غړو له لوري دا ډول مظاهره او سپک کار « په روڼ اندو کې د ګوند د دریځ پیاوړتیا او د ګوندي افرادو د روحیې لوړتیا ګڼله. » ۸۰/ ۲۶ د پرچمیانوله لوري د دا رنګه سپک کار څخه موخه دا وه ، مسکو ته وښیي چې دوی د شوروي اتحاد د سیال د سپکولو او د کابل- واشنګټن د اړیکو د کمزورولو لپاره په هر کار لاس پورې کوي. د شوروي اشغال پرمهال د هېواد په لویو ښارونو او په کابل کې ځینې تروررونه ترسره کېدل چې خلکو حکومت ته ګوته نیوله ښایي دا ترورونه د دې لومړنانو او د پرچمیانو په وینا د همدې عیارانو لخوا تر سره کېدل .

ګوند او جمهوریت

د چنګاښ د انقلاب له بري وروسته یوازینی سیاسي سازمان چې د محمدداود له ګوزارونو څخه خوندي پاتې شو هغه د (ا، خ، د،ګ) وو. لامل یې دا وو چې د ګوند دواړو اړخونو د جمهوري نظام څخه ملاتړ وښود. پدې توپیر چې پرچم د جمهوري دولت برخه وه او خلقیان د سیاسي اپوزیسیون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېر سیاسي فعالیت ته دوام ورکړ. پرچم د واکمن ګوند په توګه په دولتي چارو بوخت شو او د سیاسي او سازماني فعالیتونو لپاره یې نه وخت درلود ، نه لیواتیا او عملاً یې له سیاسي فعالیت لاس واخیست. خلقیانو د دې نوي فرصت څخه د خپلو لیکو د پیاوړتیا په موخه پوره ګټه پورته کړله او په پوځ کې یې سازماني فعالیت هم پیل کړ او ددې کار لپاره یې امین مؤظف کړ. البته د انقلاب وړاندې یې د پوځیانو سره توضیحي کار کاوه نه سازماني . د خلقیانولومړی کدر چې په پوځیانو کې یې سیاسي فعالیت درلود هغه عبدالکریم زرغون وو. د دې نوي فرصت پایله دا شوه چې په لنډه موده کې خلقي فرکسیون په کمي لحاظ پیاوړی شي چې د حق العضویتونو د ترلاسه کولو له امله یې مالي حالت هم په غوړېدو شو. پداسې یوه غوره وضعیت کې اړتیا لیدل کیده چې د تره کي د کور سربیره یو ګوندي مرکز هم پرانیزې او له هغه ځایه د ګوند سیاسي او سازماني چارې رهبري کړي. که څه هم مخکې لدې څه موده د تره کي د نور په نامه د دارالترجمې دفتر څخه د ګوندي کارونو د تنظیم لپاره ګټه پورته کېدله. په جمهوریت کې خلقیانو لومړی په میوند واټ او وروسته د سپین زر هوټل مخامخ د ابیض رستوران په پورتني پوړ کې خپل دفتر پرانیست. هغه مهال زیری ، پنجشیری او میثاق د ګوند د حرفوي کارکوونکو په ځیر په نوبت او یا ګډ په نوموړي دفتر کې د ګوندیانو سره لیدني کتني لرلې او ګوندي چارې یې تنظیمولې. همدارنګه د ګوندي حوزو د دایریدو په موخه د کابل ښار په مختلفو سیمو کې کوټې په کرایه ونیول شوې . البته پرچمیانو د کابل ښاروالي مخې ته د دموکراسۍ د لسیزې را هیسې ګوندي دفتر درلود. په پوځ کې د خلقیانو د پیاوړي کیدو په اړه جورج آني امریکایي لیکوال لیکي: « که څه هم پرچمیان لومړی اړخ وو چې په وسلوال پوځ کې یې په جلب او جذب لاس پورې کړی وو خو د ۱۹۷۷ په نیمایي کې د خلقیانو نفوذ پکې ډېر شو.» ۱۰۸/ ۷۴ په پوځ کې د خلقي ګوندي سازمانونو پراختیا د دې لامل شوله چې مرکزي کمیټې پریکړه وکړي د امین سربیره زیری او میثاق هم په پوځ کې دې کار ته مؤظف کړي چې مشري یې امین لرله. البته د خلقیانو د سیاسي فعالیت په اړه حکومت او د هغه سیال پرچم هم بې تفاوته نه وو او ستونزې یې ورته جوړولې. ښه بیلګه یې د کودتا د برې وروسته په بند کې د زیري ساتل دي. د جمهوریت د تینګښت سره سم ټول سیاسي بندیان د دولت د رئیس د فرمان له مخې له بنده خلاص شول. خو زیری څلور میاشتې نورهم په بند کې پاتې شو. د ګوند مشر د زیري د خلاصون په موخه د کورنیو چارو وزیر فیض محمد د پرچم د فرکسیون غړي ته عریضه ولیکله خو ګټه یې ونکړه. ترڅو تره کي د حسن شرق سره تماس نیولی او ورته ویلي یې وو:« خپل ملګري مو وزیران او ولسوالان کړل. زموږ یو بندي هم نه راخلاصیږي. » ۴۰/ ۳۲۰ د دې اړیکې وروسته زیری له بند څخه خلاص شو. نبي مصداق او حقبین هم د پرچمیانو له لوري په خلقیانو د فشار خبره کوي او حقبین لیکي: « خلق په بېرحمۍ ترتعقیب لاندې وو ، لدې کارسره د دوی د ګډې مبارزې ملګرو، پرچمیانو مرسته کوله او بیا یې خلقیان د حکومت په لاس ورکول.» همدا رنګه حکومت د ابیض رستوران په ودانۍ کې د ملي مصؤنیت له لوري د ګوند د فتر د څنګ کوټې د سلیم سرمست د موسیقي کورس څخه یو سیم را ننه باسلې وو چې خبرې ثبت کړي. همدارنګه د تره کي د کور لویدیځ ګاونډي په کور کې د ملي مصؤنیت اداري یوه کوټه جوړه کړې وه چې د تره کي په کور کې خبرې ثبت کړي. پدې اړه به د نورمحمدتره کي له ورور څخه واورو: « تر انقلاب وروسته چې تره کي صاحب خپل رسمي ځای ته ولاړ، یوه ورځ زموږ د کور د قبلې د خوا ګاونډۍ د خپلې کورنۍ سره راغی، د انقلاب مبارکي یې را کړه او وروسته یې په ژړغوني ځیره وویل زما کورنۍ له یوه لویه خطره سره مخامخ ده ، موږ او تاسو خو په کلونو سره ګاونډیان و ، ستا څخه یوه مرسته غواړم . ما ورته وویل څرنګه ، خیریت دی؟ ویل یې زموږ کور ته تر انقلاب پخوا یوه ورځ د ملي مصئونیت څو کسه راغلل ویل موږ ستا د کور په شرقي برخه کې یوه وړه کوټه جوړوو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته به اجازه راکوي او چا ته به هم نه وايي. زه مجبوره وم څه مې نشواى ويلاى، د مصؤنيت کسان راغلل او ډير ژر يې يوه وړه کوټه جوړه کړه ، دروازه يې قلف او لاک او مهر کړه. په هفته کې يو ځل راتلل ، کوټه به يې پرانيستله ، څه مهال وروسته به يې هغه بيرته لاک او مهر کړه او ولاړل به. اوس چا مقاماتو ته اطلاع ورکړې ده چې زموږ له کور څخه د مرکزي کميټې د غونډو څارنه کيده. نو ته به کوې خداى به کوي او موږ به له دې مصيبت څخه خلاصوې، ما دوى ته اطمنان ورکړ. هغوى ولاړه ، ما سمدستي تره کي صاحب ته وويل چې له دغه بيچاره ګانو سره مرسته وکړي ، هغه هم چا ته ټيلفون وکړ او کيسه خلاصه شوه.» ۴۰/ ۳۴۴ همدا رنګه حکومت د خپل مؤتلف (پرچم) د اناهيتا راتبزاد د مکرويانو په کرايي اپارتمان کې هم د غړ د ثبت آلي ايښې وې چې په يوه کست کې يې د کارمل او اناهيتا راتبزاد د ميني او محبت خبرې هم ثبت کړې وې چې کست د داودخان د کورنيو چارو د وزير په دفتر کې ساتل کيده او د ثور انقلاب وروسته د امين لاس ته لويدلى وو. په ۱۹۷۶ کال کې د اردو پوځي سازمان دومره ځواکمن شو چې امين د مرکزي کميټې په غونډه کې د پوځ لخوا د واک د ترلاسه کولو وړانديز کړى خو تره کي دا وړانديز نه دى منلى . لدې وروسته د دې لپاره چې تره کى د پوځ له لوري کودتا کولو ته راضي شي امين د پوځ يوه فعال خلقي غلام مصطفى چې مرغومي د شپژمې وروسته څه کم اته کاله بندي او نجيب د واکمنۍ پر مهال جنرال شو دنده سپارلې وه تره کي ته ور شي او د پوځيانو غوښتنه چې وسلوال پاڅون وکړي هغه ته ورسوي. د غلام مصطفى په وينا تره کي ور ته ويلي وو : « پدې اړه زموږ تګلاره دا ده چې موږ د زور له لارې د واک د نيولو هوډ نلرو.انقلاب ته شرايط برابر نه دي خو موږ د داود خان يوازينى بديل يو . پدې معنى که څوک د داود خان د چپه کولو خيال ولري موږ د حکومت په ملاتړ کې دريږو. که داود په خپل مرګ مړ شي موږ به واک نيسو او که حکومت پرموږ بريد وکړ موږ به له ځانه دفاع کوو . دا موضوع بايد خلقي پوځيانو ته ورسول شي.» د (ا، خ، د، ګ) لپاره د دې طلايي فرصت موده اوږده نه وه بلکې د۱۹۷۶ کال په پيل کې چې محمد داود پخپلو تګلارو کې بنسټيزبدلون راووړ د واکمنۍ څخه يې د سمون پالو د شړلو سره جوخت د خلقي کدرونو بنديانولو ته مخه کړه .په تيره کله چې لويې جرګې داسې اساسي قانون تصويب کړچې د دولتي ګوند پرته نورو ګوندونو د سياسي فعاليت اجازه نلرله او د واکمنۍ له لوري په ګوند د بريد شونتياوې حتمي برېښېدلې. خلقي فرکسيون د هرڅه د مخه ګوندي دفتر او د ګوندي حوزو لپاره په کرايه نيول شوې کوټې وتړل ، مرکزي کميټې د پټ ګوندي کار پريکړه وکړه او ګوندي غړو ته دستور ورکړل شو تبليغ وکړي چې « په اساسي قانون کې د يوه ګوندي سيستم تصويب ، موږ ته د حزبي مبارزې اجازه نه راکوي ، نو د وضعې تر معلومېدو ګوندي کميټې نه دايريږي او څوک دې ځان د ګوند غړى نه بولي ، خو د مرکزي کميټې ټولو غړو د خپلو حوزو غړي په ځنځيري توګه تنظيم کړل. » ۴۰/ ۳۴۳ د وخت په تيريدو سره په خلقيانو فشارونه زياتېدل او کدرونه يې زندانو ته اچول کيدل چې د خلقيانو د بنديانو شمير ترسلو تنو هم اوښتي وو. د ګوند مشرتابه د خپلو بنديانو د ستونزو د حل کميټه جوړه کړه چې رييس يې ميثاق د ګوند د مالي چارو مسؤل وو. همدارنګه داود خان په پرچميانو پدې موخه فشار راوړلو چې د دولت سره خپلې همکارۍ ته دوام ورکړي . پدې هکله کشتمند ليکي : « يو وارې د محمد داود د ارتباطی شبکو له لارې د پرچم مشرتابه ته شفاهي رسمي ظاهرآ د ګيلې ډک خو په واقعيت کې تهديدوونکى پيغام را ولېږلو او په پيغام کې ويل شوي وو چې پرچميان له دوستانه دريځه ګرزېدلي دي او د جمهوري نظام سره يې د دښمنۍ لار نيولې ده هغوى اوس په غارونو کې پټيږي (پټ فعاليتونه کوي) او که دا وضعيت دوام ومومي نور دولت هغه نشي زغملى.» ۳۹/ ۲۶۵ دا پيغام د محمد اکرم عثمان پيژندل شوي ليکوال په واسطه د پرچم مشرتابه ته رسول شوى وو. دا پيغام د داود- پرچم د ايتلاف ښکارندوى دى

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ګواکي پرچم ائتلاف مات کړی دی او داودخان غواړي چې پرچم بېرته د دولت سره همکاری ته دوام ورکړي. د هغه مهال له حالاتو څخه داسي ښکاري چې پرچميان اړ وو د مسکو د دستور له مخې له داودخان سره د همکاری ډډه او له خلقيانو سره يووالی وکړي ترڅو د جمهوريت په وړاندې قوي سياسي اپوزيسيون را منځته شي.

د خلق او پرچم يووالی

د افغانستان د خلک د موکراتيک ګوند د انشعاب وروسته په دواړو اړخونو کې داسې کسان لږ نه وو دا پوښتنه و نکړي چې ولې دا دواړه ډلې د يوې واحدې اساسنامې او مرامنامې په لرلو سره جلا جلا فعاليت کوي او نه سره يو کيږي. د دې فشارونو له امله په ۱۳۴۷ کال کې له دواړو خواوو دوه دوه تنه د پلاوو په توګه وګومارل شول تر څو د يووالي په اړه بحث وکړي او د تره کي په کور کې يې غونډې کولې . خو د دواړو اړخونو تر منځ واټن زيات وو. وروسته دې هوکړې ته سره ورسېدل تر هغې چې سازماني يووالي ته رسېږي د يووالي د عمل د پرنسيب له مخې ګامونه اوچت شي او په ګډه د کارګر نړيواله ورځ ونمانځي. کله چې د کارمل استازو دا پرېکړه خپل مشر ته رسولې هغه نه وه منلې. سره لدې بيا هم د دواړو خواوو ګونديانو د خپلو مشرانو او يا ګوندي ارتباطي غړو څخه پدې اړه وضاحت غوښت چې ولې يووالی نه کيږي. پرچمي مشرانو به خپلو ملګرو ته ويل چې خلقي مشران د سي آی اې اجنټان دي او سي آی اې اجازه نه ورکوي چې يووالی و کړي . د خلقيانو مشرتابه ببرک کارمل د دربار استازی ګڼلو چې د سلطنت په دستور يووالي ته غاړه نه ايږدي . تره کي د غير ګونديانو سره بيا کارمل د روسانو ګوډاګی بللو څرنګه چې د ۱۳۵۷ کال د وري په مياشت کې کله چې د جمهوري پلوشې په نامه مجلې مسؤل مدير تره کي ته د ګوند د يووالي مبارکي ويلې وه په ځواب کې ويلي وو:« مننه کوم زموږ اتحاد وسو خدای دې وکړي چې دوام وکړي . دا څو ځلې دي چې اتحاد کيږي خو شمر ببرک دا د روسانو ګوداګی دغه اتحاد له منځه وړي. » ۵۳/ ۱۱ د دواړو اړخونو مشرتابه خپل سازمان د نړيوال مترقي غورځنګ برخه ګڼله او دا يې هم ويل چې نړيوال کارګري او مترقي غورځنګ يې تائيدوي. د ګوند د جوړېدو وروسته د نړيوال مترقي غورځنګ د ملاتړ تر لاسه کولو ته زيات پام راګرزول کيده او ګونديان د نړيوال مترقي غورځنګ سره د پيوستون په روحيه روزل کيدل. لدې امله زياتره ګونديانو ته دا موضوع مهمه برېښيده چې ګوند يې د نړيوال مترقي غورځنګ له خوا تائيد شي. که څه هم د کمينټرن د له منځه تللو وروسته په پرنسيب کې دې مسئلې خپل ارزښت له لاسه ورکړی وو خو دواړو اړخونو دې موضوع ته ارزښت ورکاوه. کله چې محمد داود په خپلو کورنيو او بهرنيو تګلارو کې بدلون راووړ او هغه پدې راتاويده چې په خپل حکومت کې د ښي اړخو او محافظه کارو په ګټه څنډنه پيل کړي پرچميان ، پرچميانو او خلقيانو ته متمايل چاروکي لکه محمدحسن شرق، نعمت الله پژواک ، فيض محمد ، عبدالحميد محتاط او پاچاګل وفادار ګوښه او يا په ډيلوماتيکو دندو وګوماري او د دې سربېره يې د خلق د فعالانو په زنداني کولو هم لاس پورې کړ.کله چې محمد داود په ۱۹۷۵ کې له خپلې کابينې څخه پرچميان وشړل پرچميانو د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند تر نامه لاندې يوه اعلاميه خپره کړه چې منځپانګه يې د مترقي سازمانونو سره يووالی وو. ددې اعلاميې په غبرګون کې خلقيانو اعلاميه خپره کړه چې په هېواد کې د نورمحمدتره کي په نامه د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند فعاليت کوي او پدې نامه بل کوم ګوند شتون نلري. د خلقيانو ددې اعلاميې وروسته پرچميانو د « تذکار تاريخی ۲۰ سنبله » په نامه بله اعلاميه خپره کړه چې د مترقي ځواکونو سره يووالي ته ځانګړې شوې وه . لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د دواړو اړخونو څخه پلاوي وټاکل شول چي د یووالي په اړه خبري وکړي . د پرچمیانو وړاندیز دا وو چي په لومړي ګام کي به واحد ګوند دوه مشران لري او وروسته به د یوه مشر تر لاربښووني لاندي فعالیت کوي خو خلقیانو ورسره موافقه ونکړله او د یووالي خبري ودرېدلي. د جمهوریت د لویي جرګي د دایرېدو وروسته چي قانوناً ګوندونو د سیاسي فعالیت اجازه نلرله او د حکومت دا ډول دریځ او د مسکو مستقیم او غیرمستقیم فشار د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د دواړو ډلو مشرتابه اړ کړ چي یووالي ته غاړه کېږدي. مسکو د دواړو اړخونو د فکري سرچیني په توګه د یووالي سره زیاته لیوالتیا لرله ځکه چي د چنګاښ د پوځي کودتا وروسته په واکمنی کي د پرچمیانو د شتون له امله کولی شول په افغان حکومت اغیز ولري او د واکمنی له سیاستونو او ستراتیژیو او هغه څه چي د واک د مانیو په دهلیزونو کي تیریږي ځان خبر کړي . له واکمنی څخه د پرچمیانو او پرچمیانو ته د متمایله څیرو شړل او د واشنګتن پلوه اسلامي دولتونو سره د جمهوري دولت د دوستانه اړیکو ټینګښت د کرملن چاړواکي د دې ترخه واقعیت سره مخامخ کړل چي افغانستان لویدیځ ته نږدې کېږي او د مسکو نفوذ په افغانستان کي له منځه ځي . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د یووالي په نتیجه کي به هغه د یوه پیاوړي سیاسي اپوزیسیون په اوبڼتو سره واکمنی له ننګونو سره مخامخ کړي او په نړیوالو تعاملاتو کي به موازنه په پام کي ونیسي ، خپل دودیز د ناپیلتوب او بیطرفی سیاست ته به د پخوا په شان دوام ورکړي او پدې توګه به په بشپړ ډول په لویدیځ پوري ونه تړل شي. مخکي لدې له شوروي استازو سره په کتنو کي د یووالي په هکله د تره کي دریځ دا وو چي « پرچمیان باید په خپلو تیروتنو اعتراف وکړي ، پښیماني وښیي، له سکتاریستي او رویزیونیستي کارونو لاس واخلي او بیر ته ګوند ته راشي ، کارمل موافقت نه کاوه ځکه چي ټول مسئولیت د ده په غاړه لویده.» ۶۳ / ۳۳ د مسکو د ارادي پربنسټ په دواړو اړخونو او خاصتاً پر تره کي فشار لدې نه معلومیږي چي د سیمي شوروي پلوه ګوندونو(د ایران تودې ګوند، د هند او عراق کمونست ګوندونو) پخپلو خپرونو کي د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په یووالي ټینګار درلود . ددې خپرونو له منځپانګي بریښیدل چي ګواکي خلقیان د پرچمیانو سره یووالي ته لیوالتیا نه ښیي. د بېلګي په توګه د عراق د کمونست ګوند نشراتي ارګان د ۱۹۷۶ کال د جون په ۲۳ ګڼه کي راغلي وو:« ...کارمل د ګوند مؤسس دی او تره کی د عمر له امله لومړی لاربښود دی .» همدارنګه پدې هکله زیری لیکي : « یوه ورځ تره کي د مرکزي کمیټي غونډ ي ته د الطریق الشعب په نامه د عراق د کمونست ګوند اخبار راووړ په هغه کي لیکل شوې وه که د خلق دموکراتیک ګوند دواړې جناحي سره یو نشي ، د دوی ګوند به پرچمي اړخ په رسمیت وپیژني. » ۴۰/ ۳۵۰ دې ډول بیان تره کي ته د خطرزنګ وو که یووالي ته غاړه کېنږدي هغه به د افغانستان د مترقي غورځنګ په پاشلو محکوم کړي. همدا لامل وو چي تره کی له خپل پخواني دریځ څخه پر شا شو او د کارمل د غوښتنو پر بنسټ یې یووالي ته غاړه کېښودله. دا چي یووالي ته خلقیان لیوال نه وو د کښتمند له لاندي وینا څخه ښه څرګندیږي:« د ګوند د عمل د یووالي د تامینولو په موخه د پرچمیانو د اصولي لیوالتیا له امله د خلقیانو د مشرانو دریځ سخت او انعطاف ناپذیره وو. د زیاتو سیاسي امتیازاتو او په رهبری کي د ښه دریځ د لاسته راوړلو غوښتونکي وو.» ۳۹/ ۲۷۳ د شته لاسوندونو او روایتونو څخه ښکاري چي د ګوند د یووالي هڅوونکی مسکو، نوښتګر یې پرچم او پلي کوونکي یې د ګوند د انشعابي دواړو ډلو مشران وو. د ګوند د یووالي نوښت ځکه د پرچم د اړخ سره و چي مشرتابه یې په ۱۹۷۵ کال کي د یووالي اعلامیه خپره کړه او همدا رنګه د شاه محمددوست د هڅو او منځګړیتوب له امله په کال ۱۹۷۷ کي د تره کي او کارمل تر منځ ناسته وشي. ښایي د شاه محمد دوست نه مخکي هم ځینو کسانو د تره کي او کارمل د دریځونو د نږدې کولو په اړه هلي ځلي کړې وي. سلیمان لایق په خپله یوه ثبت شوې وینا کي د تره کي له قوله وایي:« د ګوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيا يووالي په موخه کارمل ور ته مراجعه کړې ده او تره کي ورته ويلي وو چې په ګوند کې به دوهم رهبر نه وي خو کارمل بيا هم د دوهم رهبر اکتونه کول.» په هر صورت د لسو کلونو بېلوالي وروسته د۱۹۷۷ کال د جولای په دريمه د ګوند د يووالي سند د۹۰ تنو مشرانو او کدرونو له لوري لاسليک شو او د ګوند دواړه سيالي ډلې (خلق او پرچم) د تره کي ترمشرۍ لاندې پداسي يوه طرزالعمل سره متحدې شولې چې د واحد ګوند په مشرتابه او ګوندي کميټو کې رهبري د فيفټي فيفټي فورمول له مخې په پام کې نيول شوې وه. د دې يووالي په نتيجه کې يوه ديرش کسيزه واحده مرکزي کميټه چې اته ويشت تنه اصلي او دوه تنه على البدل غړي يې لرل جوړه شوه. په مرکزي کميټه کې د خلقيانو د ډلې مشران نورمحمدتره کی ، حفيظ الله امين ، صالح محمدزيری، غلام دستګيرپنجشيري، شاه ولي ، عبدالکريم ميثاق، عبدالحکيم شرعي جوزجاني، محمداسمعيل دانش، عبدالرشيدآرين، محمودسوما، منصور هاشمي، محمدياسين بنيادي، محمدحسن پيمان او عبدالاحد ولسي او د پرچم له اړخه ببرک کارمل، ميراکبرخيبر، سلطانعلي کشتمند، نوراحمدنور، سليمان لايق، محمدحسن بارق شفيعي ،اناهيتاراتب زاد، محمود بريالی ، نظام الدين تهذيب، عبدالوکيل، عبدالمجيد سربلند، نجيب الله ، محمدسرور يورش او عبدالقدوس غوربندي وو. د خلق له لوري د سياسي بيروغړي تره کی ، زيری، پنجشيری، ميثاق او شاه ولي او د پرچم له اړخه کارمل، کشتمند، نور، لايق او شفيعي نمايندګي کوله. په خلقي اړخ کې د يووالي په اړه کومه غوندړه چې پيژندل شوي کدرونه پکې برخه واخلي را ونه بلل شوه بلکې پريکړه تره کي کړې وه . خلقي مشرتابه د پرچميانو سره د بيا يووالي په اړه نه يوازې د ګونديانو سره خبره شريکه نکړله بلکې د خلقيانو په مرکزي کميټه کې هم پدې اړوند بحث نه دی شوی . د مرکزي کميټې غړو ته د يووالي خبره د شاه ولي له خوا شوې وه چې تره کی مؤظف کړی وو دا موضوع د مرکزي کمېټې غړو ته ورسوي . ميثاق وايي امين چې د پرچميانو سره د يووالی سخت مخالف وو او مخکې لدې به کله چې د پرچم سره د يووالي خبره را پورته شوله ويل به يې « د پرچميانو سره په يووالي سره ګوند مه مرداروئ.» خو د يووالي په درشل کې هغه د يووالي په کلکو پلويانو اوښتی وو. البته د پرچم اړخ پدې اړه يو کنفرانس راوبللو او پردې مسئله يې بحث وکړ او د ګوند د يووالي په لور يې پرېکړه وکړله . د خلّقي مشرتابه د خپلو ليکو سره د يووالي موضوع لدې امله نه شريکوله چې مشرتابه يې پوهيده غوڅ اکثريت خلقيان چمتو نه دي د پرچميانو سره يووالي ته غاړه کيږدي دا ځکه چې په جمهوريت کې پرچميانو خپله اتوريته له لاسه ورکړې وه او د کميت له مخې هم کمزوري وو. کله چې د دواړو خواوو د سازمانو په يوځای کولو باندې کار پيل شو چې د ولايتونو په مشرتابه کې هم د دواړو خواوو څخه مساوي معيار پلی شي د ميثاق په وينا « په ځينو ولايتونو کې پرچميانو دومره غړي لرل چې يوازې په رهبري کې راشي او په ځينو ولايتونو غور ، بادغيس ، بدخشان ، کنر ، خوست ، هېرمند ، ارګون ، کټواز، ارزګان، فراه ، زابل ، سمنګان کې يې يوغړی هم نه درلود.» د پرچم کمزوري د کابل په پوهنتون کې د دواړو ډلو له غړو معلوميږي. « د۱۳۵۶ کال د يووالي پرمهال د ادبياتو په پوهنځي کې ۳۸ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۲۳ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۱۴ تنه ، د ښوونې او روزنې په پوهنځي کې ۹ تنه او د شرعياتو په پوهنځي کې ۲ تنه خلقيان وو. د يووالي پرمهال د ادبياتو په پوهنځي کې ۹ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۴ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۸ تنه پرچميان وو.د ښوونې او روزنې او شرعياتو په پوهنځيو کې پرچميان نه وو. » ۱۰۹/ ۱۱۲ ـــ ۱۱۳

د ګوند د بيا يووالي پروسيجر پداسې عجيب ډول پلی شو چې د مرکزي کميټې اصلي او على البدل غړي او نور انتصاب شوي کدرونه به د دوو څخه تر پنځو تنو پورې د تره کي کور ته چې کارمل ورسره ناست وو ورتلل او دواړو مشرانو يا به يوه د ګوند د يووالي په اړه لنډې خبرې کولې او د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کدرونو څخه به یوه د نورو په استازیتوب یووالي ته خپله ژمنتیا ښودله او خپل لاسلیکونه به یې د ګوند د یووالي په سند بېله دې چې هغه ولولي ایښودل. پدې عجیب بهیر یې د ګوند د یووالي د کنفرانس نوم کیښود. منطقي دا وه چې همدې ګوندیانو ته چې د یووالي سند یې لاسلیک کړ فرصت ورکړل شوی وای پدې اړه بحث وکړي تر څو د انشعاب عاملین او لاملونه په ګوته شي. د دې بحث څخه راوتلې پایلې د یوه جامع لارښوونکي سند په توګه چمتو او د ګوندیانو په واک کې ایښودل شوې وای. د غوربندي د لیکنې پر بنسټ د پرچمیانو هغه کدرونه چې د تره کي په کور کې یې د یووالي سند لاسلیک کړی وو د کارمل د مخکني دستور له مخې څو تنو ته دنده سپارلې وه چې پرچمي کدرونه د تره کي له کور څخه په وتلو سره په جمال مینه کې په یوه کور کې را غونډ شي. دا راغونډېدنه د ځینو یووالي ته ژمنو پرچمیانو له منفي غبرګون سره مخامخ شوی وه. پدې اړه پوښتنه دا ده چې ددې را غونډېدو اړتیا څه وه ؟ ددې پوښتنې ځواب به له میثاق واورو. د میثاق په وینا غوربندي « د ګوند د کنترول کمیسیون ته رپوټ ورکړی وو چې ببرک کارمل د مېرمن اناهیتا په کور کې یو شمېر پرچمیان را غونډ کړي وو او ورته ویلي یې وو چې موږ او تاسو باید خپل جلا سازمان وساتو او پدې یووالي ډېر ډاډمن نه اوسو او هڅه وکړو چې د پرچمیانو سازمان ونه شړېږي او د یووالي په نامه په ګوند کې منحل نشي. ملګري باید په جلا ډول خپلې اړیکي تنظیم کړي. د پرچم پېژندل شوو کسانو چې هلته شتون درلود داکتر نجیب ، مجید سربلند، سروریورش ، مېرمن اناهیتا او څو تنه نور وو.»۷۹ / ۱۵۵ همدا رنګه بارق شفیعي وایي چې د یووالي مخکې نوراحمدنور را ته ویلي وو چې تره کی نه غواړي چې میراکبر خیبر د سیاسي بهېرو غړی شي . دا موضوع ما خیبر ته وویله او هغه وویل : « دا چالونه د ده په درد لګېږي. دا تره کی ندی چې ما نه غواړي دا کارمل دی چې ګوندي وحدت نه غواړي او ما پلمه ګرځوي.» بارق دا هم وایي چې د یووالي وروسته کارمل چې خیبر او کشتمند هم هلته وو را ته وویل: « ملګری بارق ! لدې وروسته به بیا هم موږ خپل سازمان یعنې پرچمیان له خپلو تشکیلاتو سره وساتو ځکه چې د خلقیانو پر وحدت باندې چندان اعتبار نشته .» ، ویل کیږي چې د یووالي سند په نهو مخونو کې چمتو شوی وو خو هغه د ګوندیانو په واک کې کینښودل شو. لامل یې دا وو چې د یووالي وروسته د پخوا په شان په تش نامه واحد ګوند کې دوې څرګندې تلوالې او دوو مشرانو شتون درلود او واحد ګوند یوازې په کاغذ باندې د ګوند د یووالي په سند کې لیکل شوی وو. د ګوند د دا ډول میکانیکي یووالي په اړه چې کارمل یو ځل بیا تره کی د ګوند د مشرپه توګه ومنلو دا پوښتنه راپورته کیږي څه شی د دې سبب شول چې کارمل خپلې مخکینی څرګندونې چې: «په سیاسي غورځنګ کې ساده بدوي عناصرد نورمحمدتره کي شاوخوا راغونډ شوي چې په قبیلوي نورمونو او ضوابطو سره د چارو اداره او د ګوند لارښوونه وکړي. » له یاده ووتلې او خپلې څرګندونې یې بیرته واخیستلې یا دی هم د ساده بدوي عناصرو څخه یو وو. لدې څخه څرګندیږي چې هغه مهال کارمل رښتیا نه ویل او په تره کي یې تورونه لګول او یا دا چې د مسکو په دستور یې تره کي ته د ګوند د مشر په توګه بیعت وکړ لکه څرنګه چې د ۱۹۷۳ کال په پوځي کودتا کې له محمدداود سره د مسکو په دستور ائتلاف کړی وو. سره لدې یووالی وشو خو کارمل او امین او ارادتمندان یې یووالي ته ژمن نه وو او د یووالي ضد فعالیتونه یې کول . د میثاق د لیکنې پر بنسټ د کارمل په پرتله د امین د یووالي ضد کړنې زیاتې محسوسې وې. د بېلګې په توګه به امین خپلو پلویانو ته ویل چې په مشرتابه کې د فیفټي فیفټي پر بنسټ د یووالی پرنسیب سم نه دی پداسې حال کې چې د خلقیانو په مرکزي کمیټه کې د امین په شمول یوازې تره کی او شاه ولي د یووالي او د دې پرنسیب کلک پلویان وو، خو امین خپلو پلویانو ته بل څه ویل. د میثاق په وینا« بالاخره کره معلومات ترلاسه شول چې امین ، منصور هاشمي ، محمود سوما،صحرایي ، فقیر، جلیلي، صدیق عالمیار ،مسعودي ، ظریف او نورو دا رنګه د یووالي ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرکسیوني فعالیتونه کول...» ۷۹/ ۱۴۴ همدارنګه کله چې د دواړو اړخونو د پوځیانو د تشکیلاتو د یو ځای کولو کار پیل شو ولیدل شول چې امین د تشکیلاتو کمیسیون ته ټول پوځي خلقیان نه وو ور پیژندلي بلکې یو شمیر یې پټ ساتلي دي. د امین دې کار د تشکیلاتو کمیسیون(زیری، میثاق ، نور ، بارق) دې ته وهڅول چې سیاسی بیرو ته ورانديز وکړي چې امین له ګوند څخه واېستل شي.(د ۱۳۵۶ کال منی) دا وړاندیز د تره کي، شاه ولي، کارمل او کشتمند له خوا رد او نورو شپږو تنو تایید کړ. البته مسکو- کارمل د ګوند د یووالي څخه خپل ګډ پلان درلود. د خلقیانو سره د یووالي په اړه د کارمل د لاندې وینا څخه چې سرور یورش او نجیب الله ته یې کړې وه د هغه موخې د پوهیدو وړ دي :« مخکې لدې چې د خلقیانو سره سازمان یو کړو هغه باید د پرچمیزم په قالب کې سمنټ کړو او بیا وروسته د خلقیانو په لور لاړ شو. زه یقین لرم که جدي کار وشي پرچمیزم او مکتب به یې بریالی شي . موږ بلشویکان یو د منشویکانو سره به د ژوند تر پایه مبارزه وکړو. لدې امله اوسنی یووالی ، یووالی نه دی بلکې د واقعي یووالي لپاره د یوې جګړې پیل دی چې زموږ د مکتب مهر او نشان ولري.» ۱۱۰ د لایق په یاداښتونو کې د نجیب الله له قوله دا هم راغلي دي:« نن ملګري کارمل زه ، سرور یورش او مجید سربلند د دکتورس اناهیتا کور ته یوړو هلته یې له مقدمې پرته د کاغذ پرمخ دا طرحه جوړه کړه چې ښودل یې خلقیان په دوو فاشیستي او سکتاریستي فرکسیونو ویشل شوي دي او ویل یې چې لومړی فرکسیون تره کی او حفیظ الله امین او دوهم فرکسیون پنجشیری ، میثاق او زیری رهبري کوي. څرنګه چې د فاشیستانو فرکسیون اګرسیف دی او د سکتاریستانو فرکسیون پاسیف ، باید په لومړي ګام کې د سکتاریستانو سره یو ځای شو او فاشیستان له پښو وغورځوو او په دوهم ګام کې د سکتاریستانو حساب ته ورسیږو.» د ګوند د بیا یووالي وروسته بهیر هم وښودل چې په ربښتیا هم کارمل د مسکو له لوري د ورکړل شوې نقشې د پلې کولو لپاره عملي ګامونه اوچت کړل. د یووالي وروسته ډیر ژر د ګوند څخه د امین د ایستلو هڅې پیل شولې که څه هم باید د ګوند څخه د کارمل د اېستلو هڅه هم شوې وای ځکه هغه هم د امین په څیر د یووالي ضد دریځ نیولی وو. پنجشیری د ګوند څخه د امین د اېستلو په اړه وایي چې ګواکې امین د پلان د وزیر علي احمد خرم په وژنه کې لاس درلود. لکه څرنګه چې تر هګر مرجان ونیول شو او بیله شکه د هغه څخه بشپړ تحقیقات شوي دي خو د هغه پرته بل څوک و نه نیول شول دا بیا ښیي چې د مرجان ملګري کوم چې په ترور کې ور سره شریک وو له هیواده وتلي وو او امین خو په هیواد کې ژوند کاوه. مرجان چې د ترور په ورځ په نورمحمدشاه مینه کې د پولیسو له خوا ونیول شو د هغه څخه د تحقیقاتو وروسته څرګنده شوله هغه توپانچه چې خرم پرې وژل شوی وو له هغه سره نه وه. لدې څخه ښکاري چې توپانچه د هغه ملګرو ترې اخیستې ده . لدې امله پر امین د خرم په ترور کې لاس لرل د یوې دسیسې پرته بل څه نه وو چې پنجشیری پکې ښکیل وو هغه پنجشیری چې د کارمل په وینا د خلقیانو د فرکسیون د پاسیفو مشرانوڅخه یو وو. که چیرې امین له ګوند څخه اېستل شوی وای په هغه صورت کې تره کی په کمزوري حالت کې پاتې کیده ، د کارمل تله درنه کېدله او د دې امکان وو چې کارمل د ګوند مشر شي. له یاده ونه باسو چې تره کي دا ګواښ درک کړی وو او د ګوند څخه د امین د اېستلو مخه یې نیوله . د ګوند د واکمنۍ پر مهال په ګوند او دولت کې پیښنو هم وښودل چې په لومړي ګام کې کارمل او شوروي اړخ په ګډه د کارمل په خبره د فاشیستانو (تره کي او امین) حساب ته ورسیدل او د سکتاریستانو د ځپلو دنده نجیب الله پیل کړه خو حالات داسې راغلل چې نجیب الله په خپله لوبه کې پداسې یوه لومه کې را ایسار شو چې دې پکې ووژل شو او د کارمل په وینا سکتاریستان له مرګه وژغورل شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چيرې د تره کي او امين د وژلو څرنګوالي ته وکتل شي هغه د مسکو د ارادې له مخې پلې شول او همدارز د دوهمې ډلې اړونده کسان هم د مسکو د ارادې له امله د شهنوازتني د کودتا په تور زندان ته واچول شول چې پخپل وخت به پدې اړه بحث وشي. لدې نه څرګنديږي چې د ګوند د بيا يووالي د هڅوونکي (مسکو) او نوښتګر(کارمل) نقشه يوه وه چې هغه د خلقيانو په نامه د سياسي سازمان له منځه وړل او په پرچم کې يې د غړو ادغامول وو. د لايق يادداښتونه دا واقعيت بربنډوي چې د پرچم مشرتابه ټولو پدې اتفاق درلود چې د يووالي په نامه د خلقيانو خلاف مبارزه وکړي او هغوی له سياسي ډګره وباسي. دا چې لايق خپل يادداښتونه وروسته له دريو لسيزو رسنيز کړل دا د دې معنی نلري چې د ګوند د يووالي په اړه نوموړی د کارمل له دريځ سره همغږی نه وو . که لايق او يا د پرچم بل کوم مشر د يووالي په اړه د کارمل له ليدلوري سره همغږي نه وو غوره دا وه چې اعتراض يې کړی وای يا دا چې له کارمل څخه يې خپله لار جلا کړې وای. لکه څرنګه چې خليل الله زمر د پرچم د فرکسيون د مرکزي کميټې غړي د ګوند د يووالي سره د مخالفت له امله د پرچم د فرکسيون له غړيتوب څخه استعفی وکړه. د ګوند يووالي د ګوند او خاصتآ د خلقيانو لپاره د ګوندي دستور په نامه په ګوندي حوزو کې اعلان شو. دا يووالی د خلقي مشرتابه او که دقيقآ وويل شي د تره کي د ارادې له مخې په خلقيانو تحميل شو. د پرچميانو سره يووالي د تره کي داسې ستره تيروتنه ده چې پايله يې نه يوازې د ده وحشيانه وژنه شوله بلکې خلقيانو او د افغانستان خلکو ته ستر ې بدمرغۍ راوړلې. د يووالي وروسته په ګوند کې بې اعتمادۍ خپل سيوری غوړولی وو او د بيا انشعابونو امکانات خورا زيات وو. امين هرو مرو يا له ګوند څخه شړل کېده يا د خپلې ډلې سره له ګوند څخه ووت . د پرچميانو يوه برخه د محمد داود سره يوځای کېدله. که محمد داود په ګوند بريد نه وای کړی ګوند هرو مرو په څو برخو ويشل کېده ، د داود خان دريځ پياوړی کېده او په واک کې د پاتې کېدو چانس يې زيات وو.

په هرصورت د ګوند يووالي ظاهرآ واحد ګوند ته پياوړې بڼه ورکړله او د يووالي څه کم دوې مياشتې وروسته د وړي په نهمه د پښتونستان د ورځې د نمانځلو له امله په پلازمينه کې ميشتو ګونديانو ته دستور ورکړل شو چې په هغې کې په ګډون سره د ګوند ځواک ننداري ته کيږدي. د پښتونستان واټ د ځلورلارې په شمالي برخه د افغانستان بانک ترڅنګ د افغانستان خلق دموکراتيک ګوند د مشرتابه را څرګنديدل او په مقابل لوري کې د خيبر رستوران مخې ته د جمهور رئيس او د حکومت د غړو شتون د حکومت په وړاندې غښتلي سياسي ځواک ننداري ته کيښود. په تېره کله چې مراسم پای ته ورسيدل او ګوندي مشران د خپلو ګوندي ملګرو په بدرګه چې يوه اوږده کوڅه يې ورته جوړه کړې وه او ګوندي مشرانو د لاسونو په خوځولو سره د ښوونې او روزنې وزارت تر ودانۍ په پوره نظم سره لاريون وکړ حکومت ته دا څرګند پيغام درلود چې دا ګوند له پامه ونه غورزول شي او په بله خوا يې واکمنی ته کومه چې د سياسي اپوزيسيون شتون ورته د زغملو نه وو او په تيره د هغې محافظه کار او ښی لاسی اړخ ولمساوه ترڅو په ګوند فشار زيات کړي اود هغه د ځپلو لارې چارې ولټوي. که د ليکنې دا برخه په څو کرښو کې را ونغاړو ويلی شو چې د ګوند يووالی د مسکو فشار سربېره په دواړو خواوو د حکومت د فشار، د جمهوري دولت له کابينې نه د پرچميانو د شړلو، د پرچميانو د کورنې اختلاف او د خلقيانو د پياوړتيا له امله ترسره شوی دی او د مسکو- پرچم موخه په محمدداود د فشار راوړلو سربېره د خلقيانو د مشرانو بې اغېزې کول او پدې ډول د واحد ګوند مشرۍ ته د ببرک کارمل رسول وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي امانت

د افغانستان په چاراوکو او سیاستوالو کې به داسې څوک و نه موندل شي چې د خپل حکومت ،خپل سازمان او په تېره خپلې تېروتنې ومني او ډېرى يې تېروتنو ته په تېروتنو ځواب ورکوي. يو شمېر يې د سياسي او ټولنيزو پېښو په نامه پنډ پنډ کتابونه چې منځپانګه يې د ځان او خپلې ډلې ستاينه او د خپلو سيالانو او مخالفانو ملامتول دي خپروي چې پدې ډول تاريخ تحريف او راتلونکو نسلونو ته درواغ وړاندې کوي او نور يې بيا پټ رازونه ګور ته وړي. ظاهرشاه ، کارمل ، نجيب الله ، رباني او مجددي هغه دولتي مشران وو چې ډېر پټ رازونه يې ګورته يووړل پداسې حال کې چې کافي وخت يې درلود چې د خپلې سياسي مبارزې او حکومتولى تجربې او خاطرې يې راتلونکو نسلونو ته په ميراث پرې ايښي واى . له نېکه مرغه سليمان لايق د (ا ، خ ، د ، ګ) د بنسټ اېښودونکو څخه د خپلې مړينې مخکې د سياسي يادداښتونو په نامه خپلې خاطرې ليکلې دي او يوه اووه ډېرش دقيقه اي ويډيو هم ثبت کړې ده چې د (ا ، خ ، د، ګ) د انشعاب اصلي عامل او د دې ګوند د يوه مشر ميراکبر خيبر د ترور څخه پرده پورته کړې ده او دا ويډيو د هغه د زوى له خوا داسې وخت په ټولنيزو شبکو کې خپره شوه چې لايق لدې فاني نړۍ تللى او ځان يې حق ته سپارلى دى. داسې ښکاري چې لايق د څه د پاسه څلور لسيزې دا رازونه له ځان سره ساتلي وو او د وجدان د عذاب څخه د خلاصون په موخه يې مخکې له خپلې مړينې هغه ثبت کړي او خپله دا مرکه خو په واقعيت کې وينا تاريخي امانت ګڼي. د لايق له ثبت شوې وينا څخه د ګوند د يووالي ساتلو اړوند د تره کي او کارمل په دريځونو پوهېدلاى شو چې تره کى د ګوند يووالي ته ژمن وو خو کارمل د يووالي ضد ګامونه اوچتول. د لايق ثبت شوې وينا د ګوند د سياسي بيرو د هغې غونډې په اړه ده چې په هغې کې عمومي منشي تره کي د سياسي بيرو غړيتوب ته د حفيظ الله امين او ميراکبر خيبر د را پورته کولو مسأله وړاندې کړې ده چې د سياسي بېرو ټول غړي لدې وړانديز څخه ملاتړ کوي او د تاييد لاسونه پورته کوي . لايق د سياسي بېرو دا غونډه د خيبر له قتل سره تړلې ګڼي او د ګوند له پخوانيو غړو غواړي چې دا مسأله وڅېړي تر څو د خيبر قاتلين وموندل شي خو لايق د دې ترور عاملان کارمل او نوراحمد نور ګڼي.

هېره دې نه وي چې د دې غونډې څلور يا پنځه ورځې وروسته خيبر وژل کېږي. لايق او خيبر د پرچم د فرکسيون د مشرانو سربېره خپلوي هم لرله چې د لايق خور د خيبر مېرمن وه. بيله شکه هغه د خپلو يتيمو خورېيانو او کونډې خور په ليدو سره د خيبر د قاتلانو څخه کرکه کوله . ښايي د ګوند د واکمنۍ پر مهال واکمنو شرايطو او د لايق ارواييي ځانګړتياوو هغه اړ ايستلى وي چوپه خوله پاتې شي او د ګوند له مشرتابه ونه غواړي چې د خيبر د ترور دوسيه تعقيب شي . په ټولنيزو شبکو کې د لايق د مرکي خپرول دا هم ښيي چې هغه خپل زوى ته سپارښتنه کړې ده چې د ده ثبت شوې وينا د هغه له مړينې وروسته خپره کړي نه دا چې دى هم د خيبر په څېر ترور شي. که څه هم لايق د دې واقعيت په اړه خپله چوپتيا مصلحت ګڼي چې دا په خپله د هغه ارواييي ځانګړتيا يا کرکتر ښيي چې تل يې مصلحت ته لومړيتوب ورکړى دى او د خپل مشر کارمل د ځينو ګوندي ضد او ملي ضد کړنو په وړاندې نه دا چې درېدلى نه دى بلکې همغږي هم ښودلې ده. د دې ويډيو د منځپانګې لنډيز په امانت دارۍ سره راوړل کېږي: « د ۱۳۵۷ کال د حمل په ۲۳ يا ۲۴ د ګوند د عمومي منشي تره کي په کور کې د سياسي بېرو نوبتي غونډه وه چې د سياسي بېرو لسو غړو پکې برخه لرله. د آجندا د نورو مسألو سربېره تره کي دا مسأله هم طرحه کړه چې حفيظ الله امين په پرله پسې توګه له ده غوښتي دي چې هغه سياسي بېرو ته را

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي . تره کي د امين د ځانګړتياوو په اړه دا هم وويل چې هغه په خپلسر هم پرېکړه کوي .لکه څرنګه چې د خلقي اړخ پوځي سازمان له امين سره دی که هغه سياسی بېرو ته را پورته نکړو، مايوسه او عقده من به شي نه دا چې پداسي يوه کار لاس پورې کړي چې موږ د يوه تر سره شوي عمل سره مخامخ کړي. لدې امله که هغه سياسي ببرو ته را پورته کړو ښه به وي. د واحد ګوند د يووالي او په سياسي بېرو کې د پرونيو خلقيانو او پرچميانو د موازېنې د ساتلو په موخه به ميراکبرخيبر چې اغېزمن او د غوره ځانګړتياوو څخه برخمن دی هم سياسي بېرو ته را پورته کړو. ټولو ببله کومې تبصرې دې وړانديز ته مثبته رايه ورکړله . تره کي وروسته لدې کارمل ته و ويل خيبر ستا دوست او ملګری دی که تاسې د سياسي بېرو پرېکړه هغه ته ورسوئ او سربېره پردې که هغه زما کور ته راشي ترڅو ورسره خبرې وکړم او وپوهېږم چې آيا هغه دا پرېکړه ګټوره بولي او غواړي سياسي بېرو ته راشي يا نه. کارمل ورسره ومنله او پدې ډول غونډه پای ته ورسېدله او موږ ټول د تره کي له کور څخه ووتلو او د خپلو کورونو پر لور روان شوو. په لار کې کارمل موږ پرونيو پرچميانو ته وويل . خاين مو د خاينانه طرحو سره ولېدلو، بيا يې د کومې توطيې فکر کړی ، هره ورځ د توطيې په فکر کې دی. ما ورته وويل ولې دې په غونډه کې څه و نه ويل او هر څه دې ومنل او اوس هغه تخريبوې.مونږ څوک يو ، په خپل قول ، ژمنه او لاسليک ولاړ يو... خبره مو تر شخړو ورسېده او سره رخصت شولو. د شپې په ۹ بجو د خيبر ټلفون راغی او راته و يې ويل، ضرورت پېښ شوی دی ته راځې که زه در شم. ما ورته وويل چې زه درځم او د هغه کور ته ورغلم. هغه د ستړې مشي وروسته را ته وويل چې بارق شفيعي راغلی وو او د کارمل پيغام يې راوړی وو. ويل يې دا يوه توطيه ده چې تا سياسي بېرو ته را پورته کوي د نر په څېر تره کي ته منفي ځواب ورکړه. ما بارق ته وويل کارمل ته ووايه تره کی د ګوند د رهبری مقام دی ، هغه د ګوند لېډر دی، د سياسي بېرو د لارښوونې واک له هغه سره دی، ستا هدايتونه د ګوندي اصولو او اساسنامې خلاف دي هغه نه منم او بارق ولاړ. لايق وايي ما ورته وويل استاده ! لکه چې ډارشوی يې . هغه وويل، نه د افغانستان په څېر وروسته پاتې هېواد کې سياسي لوبې خورا ناوړه پايلي لرلی شي ، ضرورت دی چې يو شريف شاهد شتون ولري. زه خپل کور ته راغلم او سبا شپه د ۹ بجو وروسته بيا د خيبر ټلفون راغی او ويې ويل پرونی موضوع انکشاف وکړ ، ته زما کره راتلی شې يا زه درشم او زه د هغه کور ته ورغلم. هغه وويل :« نن نوراحمدنور راغلی وو د بارق خبرې يې تکرار کړې او دا يې هم وويل چې خاين تره کي ، قبيلوي پديدې ته منفي ځواب ورکړه، دا توطيه ده. ما ترې وپوښتل کومه توطيه؟ ويې ويل توطيه ده. خيبر وايي ما ورته وويل زه ورځم، خپله پرېکړه په خپله کوم، زه د کارمل دستورونو ته غوږ نه ابږدم. نور وويل ستا دا کارونه تا ته خطر لري.ما ورته وويل څه خطرلري ؟ نور وويل دا مسآله ساده نه ده سر به دې له لاسه ورکړې او و به وژل شې . ما ورته وويل څوک به مې و وژني؟ هغه وويل دا زه ، دا زه. خيبر خپله د پرونی شپې خبره تکرار کړه چې په منځ کې يو شريف شاهد بايد وي ، دا مسآله انکشاف کوي او يوه نامطلوب لوري ته ځي. د هغه له کوره راووتلم او خپل کورته را غلم . د نوراحمدنور خبرې را ته احساساتي معلومې شوې او جدي مې و نه ګڼلې . فکر کوم دوه ورځې وروسته ماښام ټلفون راغی او ځان يې پوليس معرفي کړ او و يې ويل د مطبعي شا ته خيبر وژل شوی دی ،څرنګه چې هغه ستاسې له خپلوانو څخه دی که راشئ چې د هغه په پېژندنه کې مرسته وکړئ . لايق خپل زوی ور استوي او زوی يې د پوليس د تلفون له لارې خبر ورکوي چې خيبر کاکا يې وژلی دی. زه هېڅ شک نلرم چې دا وژنه د ګونديانو لخوا وشوه ، خو ما په خپلو سترګو نه دي ليدلي چې کارمل ، نور يا بل چا پرې ډزې کړې وي . خو پدې پېښه کي دا کسان ښکېل دي که داسې نه وای نو ولې يې خيبر ته دا خبرې کولې چې دا ستا د وژنې او مرګ سبب کېږي . لايق وايي فکر کوم چې زموږ په ګوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کوچنيو کوچنيو ګوندونو او کوچنيو فرکسيونو شتون درلود. زموږ د ګوند په تشکيلاتو کې پټ پنځه يا شپږ کسيز تروريستي سازمان شتون درلود چې ځينو مشرانو جوړ کړی وو ترڅو د دې او يا هغه د وژلو له لارې خپلې ستونزې حل کړي. لايق د کارمل په اړه دا هم وايي چې هغه تقوا نلرله ، درواغجن، دوزمار، توطيه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز وو. لايق د خيبر څخه هم ګيله من دی چې ولې يې تل د کارمل ملاتړ کاوه.» لايق بايد خپل ځان ملامت کړی وای چې د ده په خبره ولې يې د مرداريو ډک « بې تقوا، درواغجن ، دوزمار، توطيه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز» ګوډي، کارمل تر مشرۍ لاندې سياسي فعاليت کاوه او له داسي يوه انسان څخه يې لار جلا نکړله. ده هم بايد د يوه حقوقي شخصيت او سياستوال په توګه خپلواک ګامونه اوچت کړي وای نه دا چې د خيبر دريځ ته په کتو سره د هغه څخه متابعت وکړي او له څلورو لسيزو وروسته له خيبرڅخه ګيله وکړي. لايق د ګوند د بيا يووالي په اړه وايي چې« د پرچم مشرانو کارمل ته ويلي وو څرنګه چې تاسې انشعاب کړی دی شخصا تا او تره کي انشعاب کړی په خپله له تره کي سره د يووالي په اړه مذاکره وکړئ. هغه وايي د يووالي په هکله د تره کي شرط دا وو چې دوهم رهبر نه منم. هغه کارمل ته وويل تا مراجعه کړې ده. تره کي دا هم وويل چې په واحد ګوند کې کارمل په خپل حق قناعت نه درلود او انشعاب يې وکړ، کارمل يوازې په سياسي بيرو کې زغملی شم ، نه د دوهم رهبر په توګه. لايق دا هم وايي چې د ثور د وسلوال پاڅون وروسته بدمرغي دا وه چې کارمل غوښتل موازي رهبر وي.» لايق په ويډيو کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د تاريخ داسې ترخه واقعيتونه بيانوي چې د دې ګوند بدنامي او د هغې د واکمنۍ ناکامي ورسره تړلې ده چې هغه د ګوند په انشعاب کې د کارمل رول د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې د وسلوال پاڅون وروسته منفي دريځ دی . د لايق دا خبره چې په ګوند کې پټ تروريستی سازمان شتون درلود دا نو بيا د سياستوال کار نه بلکې د باند او مافيايي کړۍ د مشر کار دی. مخکې مو د « په ګوند کې پټ تشکيلات » په برخه کې د پرچم په فرکسيون کې د «پهلوانانو، زړورو او عيار مشربه» کسانو په پټه تنظيمولو ته ګوته نيولې وه چې په بيړنيو حالاتو کې د سياسي مخالفانو په وړاندې ددې وګړو څخه کټه پورته کړي يعني دا چې هغوی وګواښي، ددې مافيايي تروريستي ډلې ارادې ته سرتيټ کړي چې لايق هغه پټ پنځه يا شپږ کسيز تروريستي سازمان ګڼي. لايق پدې پنځه يا شپږ کسيزه تروريستي فرکسيون کې په دوو تنو کارمل او نور شک کوي. دا چې د دې ترهګر سازمان يا شبکې نورغړي به کوم پرچمي کدرونه وي څيړنو ته اړتيا لري . ښيله شکه دا بايد هغه پرچميان وي چې د کارمل نږدې کسان او د هغه د ګوندي ضد دستورونو پلي کوونکي وو. غوربندي د خپل کتاب په ۱۰۴- ۱۰۵ پاڼو کې د شوروي اشغال په لومړيو کې د مزارشريف د ولايتي کميټې د منشي عبدالاحد رهنورد په اړه ليکي چې نوموړي د ولايتي کميټې يو غړی سيد عظيم ګوهري په ولايتي کميټه کې وژلی، توټې توټې کړی ، د وجود غړي يې په بوجۍ کې اچولي او د ولايتي کميټې په انګړ کې يې خښ کړي دي.(ګوهري پخوانی خلقي او بيا د کار د ګروه کدر وو) دا پيښه افشاء او د شوروي سلاکارانو د فشار له امله رهنورد بندي شو. غوربندي دا هم وايي چې رهنورد په زندان کې شاهانه ژوند درلود او د دې لپاره چې حقايق او دا راز پټ پاتې شي د هغه د اعدام حکم صادرېږي. « کله يې چې د شپې په پټو سترګو وژنځای ته ليږداوه ، په لوړغږ يې چيغې وهلې او ويل يې : نامردانو ! زما په وژنو ستاسو ګناوې نه پټيږي . هغه نوراحمدنور ياداوه او چيغې يې وهلې چې ولې هغه د ده د ژغورنې لپاره نه راځي .» ۸۰/ ۱۰۵ د پرچم په فرکسيون کې ددې تروريستي شبکې د مشرانو په پيژندنې کې د لايق لاندې څرګندونې مرسته کولی شي . لايق په خپلو يادداښتونو کې دا راوړي چې د ګوند د واکمنۍ پر مهال تره کي د ماښام ډوډۍ خوړلو ته وربللی او د خبرو په ترڅ کې يې ورته ويلي وو: « نه پوهيږم ببرک جان بيا کوم پلان لري محمود بريالی او نجيب الله را ليږي ، بريالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما صفتونه کوي او نجيب بيا داسې چلند کوي چې ما عصبي کړي .» لکه څرنګه چې د ګوند د مشرۍ پر سر اختلاف په برخه کې راغلي وو چې کارمل غوښتل تره کی له منځه يوسي دا مساله يې د نوراحمد نور ، عبدالوکيل او محمود بريالي سره شريکه کړې وه ښيي چې دا درې تنه د پرچم د تروريستي فرکسيون غړي دي . همدارنګه د ګوند د واکمنۍ په لومړيو کې بريالی ، نجيب او وکيل د ګوندي ضد فعاليتونو له کبله د ۱۹۷۸ د کال د جون د شپاړلسمې نېټې د سياسی بېرو په غونډه کې د لاسوندونو له مخې د ګوندي ضد فعاليتونو له امله د سفيرانو په توګه ګومارل کيږي. دا د دې ښکارندوی دی چې دا درې تنه (بريالی، نجيب ، وکيل) د کارمل ارادتمندان وو چې د هغه د دستور له مخې يې پټ ګوندي ضد فعاليتونه پر مخ وړل . پورتنيو بېلګو ته په کتو سره ويلی شو چې د پرچم په ګوند کې د لايق په خبره د پنځه کسيز تروريستي فرکسيون غړي کارمل،نور، نجيب ، وکيل او بريالی وو دا ځکه چې هغوی د کارمل د پټو دستورونو پلي کوونکي وو . همدارنګه ځينې امتيازحسن هم پدې ډله کې شمېري چې پدې صورت کې د پرچم په ډله کې شپږکسيز تروريستي ګروپ بشپړکيږي. امتياز حسن په پرچميانو کې د عيار په نامه پېژندل کېدلو چې په جيب کې به يې بوکس پنجه او چاړه وه. البته د خيبر د قاتلينو په اړه حکم کول ستونزمن کار دی خو د غوربندي او لايق له ليکنو څخه داسې ښکاري چې د پرچم په فرکسيون کې پټې تروريستي کړۍ شتون درلود چې د پرچم د سيالانو او مخالفانو او په خپله د پرچم د ننه د کارمل د مخالفانو سره په خپل وخت محاسبه وکړي. دا چې د پرچم د واکمنۍ پرمهال کارمل او نجيب الله دواړو د خيبر د ترور دوسيه تعقيب نکړه او د نوموړي يادونه يې هم ونکړه ښيي چې د خيبر سره دواړو دښمني لرله او د هغه په ترور کې يې لاس درلود. سياسي بېرو ته د امين او خيبر د راپورته کولو په اړه ددې خبرې يادول اړين برېښي چې تره کي د خيبر سره پدې موضوع خبرې کړې وې چې هغه به د خيبر له قوله د ذبيح الله زيارمل د نجيب الله د واکمنۍ پر مهال د دفاع د وزارت د سياسی رييس څخه واورو. زيارمل وايي: « تصادفا په ښار کې تره کی او خيبر سره مخامخ شوي او تره کي خيبر ته ويلي وو. موږ د وحدت د را منځته کولو لپاره په يوه فورمول توافق کړی دی او د همدغه فورمول پر بنسټ به ګوندي وحدت عملي کړو خو اوس ګورو چې يو شمېر اغېزمنې او مستحقې څېرې له سياسي بيروڅخه د باندې پاتې شوې دي . موږ پرېکړه کړې چې د دواړو ډلو د توازن د نه خرابېدو لپاره د خلقيانو له پلوه حفيظ الله امين مستحق او اغېزمن ملګری دی او د پرچميانو له پلوه تاسو ته په سياسي بېرو کې دغېرتوب ارتقا درکړو. لدې کبله اړتيا ده چې له نږدې خبرې وکړو. ميراکبر خيبر ورته وويل : هر وخت چې تاسو لازم بولئ تاسو ته به درشم. تره کي وويل : پرېږده چې زه په خپله د هغوی په وسيلې تاسو ته زموږ د ليدو کتو وخت ووايم.»

هغه ترور چې د هيواد د تاريخ پانه يې واړوله

د چنګاښ انقلاب وروسته د وخت په تېرېدو سره امنيتي حالات کړکېچن کېدل. واکمنۍ هم د شکمنوکسانو په نيولو او د سياسي مخالفينو په ځپلو لاس پورې کړ. د جمهوري نظام پنځه کلن اقتداراو د پيښو بهير ته په کتنې سره هغه په دوو پړاونو ويشلی شو. په کورنۍ برخه کې لومړی پړاو د کودتا ګانو ،کودتايي هڅو او بلواوو او دوهم يې د مرموزو قتلونو ،ترورونو او اختناق پړاو دی. په بهرني سياست کې د لومړي پړاو ځانګړتيا د لويديځ او لويديځ پلوه ګاونډيانوخلاف دريځ او د شوروي اتحاد سره دوستانه اړيکي او په دوهم پړاو کې د لويديځوالواو د هغو د سيمه ييزو متحدينو سره د نږدې کيدو او له شوروي اتحاد څخه د لرې کېدو پړاو دی. جمهور رئيس د نظام په وړاندې د مخالفينو دولتي ضد فعاليتونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتو سره اړشو چې پخپلو تګلارو کې بنسټيز بدلون راوړي چې هغه د محافظه کارو په ګټه د حکومت څخه د سمونپالو او کيڼ اړخو شړنه او پرهغوی فشار او د لويديځ په ګټه په نړيوالو اړيکو کې بدلون وو. محمدداود فکر کاوه چې پخپلو تګلارو کې به د داسې بدلون په راوستلو سره وکولی شي د جمهوريت مخالفين او د هغو بهرني ملاتړي راضي کړي .خو وليدل شول چې حالات د پخوا په څيرکړکيچن پاتې شول اود واکمنۍ څرګندو او ناڅرګندو مخالفينو پخپل تکتيک کې بدلون راووړ او د لوړپوړو چارواکو ،ولسمشر ته وفادارو څيرو او سياستوالو په تروراو وژنه يې لاس پورې کړ. په لومړي پړاو کې د امنيت د خرپړ کيدو ملامتي په بنسټپاله اسلامي کړيو، چيني پلوه او سکتاريستي ډلو او د هغوی په بهرنيوملاتړو اچول کيده خو په دوهم پړاو کې پرچم او شوروي اتحاد ته هم ګوته نيول کيږي. په دوهم پړاو کې د پلان د وزيرعلي احمدخرم سربيره د يو شمير نورو د وژنې څخه يادونه شوې وه چې يوازې حکومت وکولای شول د خرم قاتل ونيسي اوهغه د اسلامي ګوند غړی اعلان کړي.د خرم د ترور پنځه مياشتې وروسته د اپريل په اوولسمه ماښام د دولتي مطبعي مخې او ارګ ته څېرمه ميراکبرخيبرد افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې غړی چې د محمد داود له ارادتمندانو څخه شميرل کيدلو ترور شو خو ترهګر په تيښته بريالي شول. د خيبرد وژنې يوه ګړی مخکې د (ا، خ، د، ګ) سياسي بيرو پريکړه کړې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړيواله ورځ به د يوې مظاهرې په ترڅ کې نمانځي او پدې توګه به خپل څه کم پنځه کلن سکوت ماتوي. د خيبر له ترور وروسته نيمه شپه د تره کي په کور کې د مرکزي کميټې پلنوم را وبلل شو . په پلنوم کې «تره کي وړانديز وکړ چې د شهيد مير اکبر خيبرجنازه په ځانګړي پرتمين ډول د ماجراجويي او فتنې پرته بدرګه شي. د خيبر په ترور کې مختلفو مرکزونو او څيرو(شوروي اتحاد، کارمل ،اسلامي غورځنګ ، حکومت ، امين) ته ګوته نيول کيږي.د نوموړي په تروركې د مختلفو مرکزونو ښکېلتيا ته په کتو سره د ترور موخه او د ترور په سمبالوونکي مرکز پوهيدل ستونزمن کيږي. عجيبه دا ده چې د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ پرمهال نه يوازې د نوموړي د ترور دوسيه تعقيب نشوه بلکې د هغه د شخصيت او مبارزې په اړه مازې يادونه هم ونشوله. نجيب الله چې ځينې هغه د خيبر د ډلې څخه هم شميري په خپله واکمنۍ کې هم د خيبر د شخصيت او کارنامو په هکله هم يادونه ونکړله. خو ګوند د نوموړي د جنازې د تدفين مراسم پداسې پرتمينه توګه ترسره کړل چې د افغانستان په تاريخ کې يې ساری ندی ليدل شوی. د خيبر جنازه له مکرويان څخه تر شهدای صالحين پورې د دوولس زروڅخه تر پنځلس زرو کسانو په ګډون د امريکې د سفارت او ارګ له مخې تيره شوه چې برخه والو مرګ په ارتجاع ، مرګ په امپرياليسم، مرګ په سی آی اې شعارونه هم ورکول. « د تدفين د مراسمو وروسته نورمحمدتره کي د لومړي ځل لپاره د ګونديانو او د کابل د خلکو په وړاندې وينا واوروله او د خيبر ترور يې د اداري دستګاه د کمزورۍ او مستقيم فساد پايله وګڼله چې د کورنۍ ارتجاع او امپريالستي محافلو د خاينانه توطئې پربنسټ ترسره شو.» ۲/ ۶۵- ۶۸ همدا راز د خيبر د قبر پر سر کارمل او بارق ويناوې وکړې ،سليمان لايق او دستګيرپنجشيري د هغه د مرګ په هکله په پښتو او دري ژبو خپل شعرونه ولوستل. کارمل په خپله وينا کې د خيبرقاتلين داسې معرفي کوي: « زموږ د ګران ملګري د هيواد د خلکو د دې اصيل بچي قاتلين د تورې افراطي ارتجاع په مشرۍ کورني ارتجاعي ځواکونه ، واکمن ښي لاسي محافل ، د سيمې ارتجاع او امپرياليسم د هغه په سر کې د امريکې، پاکستان ، ايران او نورې نورې جاسوسي شبکې دي.» ۲/ ۷۲ د خيبرفاتحه د شاه دوشمشيره په جومات کې واخيستل شوه او فاتحه ورکوونکي تردې کچې زيات وو چې د پل لرزانه څخه تر جامع پورې په کتارونو کې انتظار يوست. که څه هم د ګوند مشرانو د خيبر ترور د کورنيو ارتجاعي کړيو،لويديځوالو او د هغه د سيمه ئيزو متحدينو د څارګرو شبکو کار ګڼه خو هم په ګوند کې ا وهم له هغه بهر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترورکې د واکمنۍ سربېره د ګوند ځینې مطرح څېرې او شوروي اتحاد هم ښکیل ګڼي. ځینې د خیبر ترور د خلق او پرچم د یووالي سره تړي. د پنجشیري په وینا د دې یووالي څخه محمد داود، کارمل او امین خوښ نه وو. ځېنې بیا خیبرهم د یووالي څخه ناخوښ ګڼي .پردې بنسټ هغه مرکزونه او افراد چې د دې یووالي مخالف وو او یا د یووالي له پایلو وېره لرله د هغوی لاس باید په ترور کې ولټول شي.

خیبر د هغه له ترور مخکې د هیواد په سیاسي غورځنګ کې د تره کي ، کارمل او امین پرته لکه د ګوند د نورو مشرانو په شان له شهرت نه برخمن نه وو خو د هغه د جنازې مراسمو هغه په یوه مشهوره څېره واړاوه. د ګوند د واکمنۍ وروسته د هغه یو شمېر پرچمي ملګري د ده د لوړ شخصیت په اړه ډېرڅه وایي . د پرچم په فرکسیون کې د کارمل مخالفان هغه یو ملي ګرا او ژمن مبارز،د پرچم د اړخ تئوریسین او د خلق او پرچم د یووالي طرفدارګڼي. د خیبر یو شمیر پلویان بیا د شوروي اتحاد له رنګیدو وروسته نویو نړیوالو شرایطو ته په کتو سره هغه د ګوند د بیا یووالي مخالف او د محمد داود د ملي غورځنګ سره د پرچم د فرکسیون د همکارۍ، ائتلاف او ځینې د محمد داود په ملي غورځنګ کې د پرچم د فرکسیون د انحلال طرفدار بولي. یو شمېر کسان لکه غوث الدین فایق هغه د محمد داود له کلکو ارادتمندانو څخه شمېري چې د هغه په وینا خیبر د محمد داود د یوه انځور لاندې لیکلي وو : « یوه ورځ به دا با تدبیره ، د فکراو ارمان ډک سړی د دې ملت د دردونو او زموږ د خلکو د ناسورو ټپونو درملنه و کړي. » ۵۲/ ۲۲ سربیره پردې په ګوند او د ګوند بهر ځینې په هغه تور لګوي چې نوموړی د شاهي دولت د څارګرې ادارې (ضبط احوالات) او د جمهوریت د ملي مصؤنیت سره کاري اړیکې درلودلې. د خیبر په اړوند قضاوت له دې امله مشکل دی چې « انسان خپل جوهرهغه وخت جوتوي چې د واک په ګډۍ ناست وي» او خیبر دې دریځ ته و نه رسید لکه څرنګه چې د هغه سازماني ملګري واک ته ورسیدل او اوس د هغوی په اړه قضاوت کیدای شي چې هغوی څوک وو ؟ د ګوند په څوارلس کلنه واکمنۍ کې د خیبرد ترور په اړه د پلټنو نه ترسره کول دا ګومان په واقعیت اړوي چې «د خیبر د ترور پیښه هم د هغو توطئو او دسیسو د ځنځیر یوه کړۍ ده چې د روسانو د جاسوسي دستګاه(کی جی بی) له خوا د افغانستان د خلک دموکراتیک متحد ګوند د مشرتابه څخه د ببرک کارمل د مخالفانو او سیالانو د ایستلو او له منځه وړلو په خاطرطرح شوې او تر اجرا لاندې نیول شوې وه .» ۱۱۱ پورتنی څرګندونې تر یوې کچې د منلو وړ ځکه دي چې د شوروي دولت او د کارمل متقابله اړیکو ته په کتنې سره ویلی شو هغه مهال چې کابل له مسکو سره واټن نیولو مسکو- کارمل په ګوند کې د محمد داود د پلویانو د تجرید، کمزورۍ او له منځه وړلو نقشه پلې کوله ځکه خیبر د محمد داود له پلویانو څخه وو.

اوس به وګورو که چیرې ک ګ ب - کارمل د خیبر په ترور کې لاس درلود موخې یې څه وې او څه یې ترلاسه کول ؟ شوروي د افغانستان په دولتي دستګاه کې ژور نفوذ درلود او د چنګاښ د انقلاب په برې سره یې نفوذ لا نورهم زیات شو. کله چې محمدداود« د۱۹۷۵ کال د دسمبر په لومړیو کې د خپلې کابینې په جوړولو لاس پورې کړاو د هغې نه یې پاتې چپیان وایستل بیله ځنډه د شوروي اتحاد جمهور رئیس نیکلای پودګورني له کابل نه لیدنه وکړه او خپله اندیښنه یې څرګنده کړه .» ۴۷/ ۱۷ ښایي دې سفر اړینې پایلې نه لرلې نو مسکو په دې هڅه کې شو چې د افغانستان مشرتابه واوړي چې یوازینۍ لار یې د کودتا له لارې د رژیم نسکورول وو . د رژیم خلاف کودتا له پاره د شوروي په سفارت کې تیاري نیول کیده چې باوري ځواک یې د پرچم فرکسیون وو. د کارمل لاندې څرګندونې یې ښه بیلګه ده چې د شوروي په سفارت کې افغان ژورنالست شاه زمان وریځ ستانزي ته پداسې حال کې کړې وې چې نېښه وو:« هغه وخت رارسیدلی دی چې د غدار نادر د کرغیړنې کورنۍ زوړ نظام رانسکور شي. د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخاطب چې شاه زمان دی پوښتنه کوي چې ملګری کارمل څه وخت ؟ هغه وايي ، صبر وکړه پدې میاشت کې یا وروسته.» ۸/۵۳ پورتنۍ څرګندونې ښيي چې کارمل د نظام د نسکورولو په فکر کې دی ، د پرچم په مشرتابه کې خیبر د نظام د چپه کولو مخالف وو او ښايي پردې او یا نورو مسالو د کارمل او خیبر ترمنځ اړیکې ترينګلي شوې وي.پدې هکله د سليمان لايق په یادداشتونو کې راغلي دي : « د میراکبرخیبر او کارمل ترمنځ د یووالي مخکې آزردګۍ پيداشوې وې. د دوی د آزردګيو يو لامل دا وو چې ملګری نور او ملګری وکیل او ځینې نور پدې عقیده وو چې د داود حکومت د کودتا له لارې نسکور شي او د نور د رپوټ له مخې هغه مهال تقریباً دیرش تنه ګوندي افسران چې زموږ ملګري وو د محمد داود په ګارد کې دنده لرله. ملګري نور او د هغه ملګروعقیده لرله چې موږ کولی شو د همدې افسرانو پرمټ د داود رژیم له منځه یوسو اوخپل رژیم اعلان کړو. خیبرد دې نظر سره همغږی نه وو.» ۱۱۲ له همدې امله او یا نورو لاملونو له کبله د کارمل او خیبر ترمنځ اختلاف د دښمنۍ تربریده رسیدلی وو چې يو وخت کارمل خیبر په مرګ ګواښلی هم وو او خیبرد دې ګواښ په هکله د کارمل نږدې ملګري نوراحمدنور ته ویلي وو: «ستاسې کارمل زه په مرګ ګواښلی یم زما له خوا ورته ووایئ چې زه له مرګه نه وېرېږم. کارمل مستقیماً او په څرګنده توګه ماته خبرداری راکړی او په مرګ يې ګواښلی یم ،هغه د دې پرځای چې د یوه زړه سواندي لاربنود په څېرد غوره فضايلو ځانګړتیاوې ولري او وده ورکړي مینه لري چې د مافیا د دریمې درجې باند د مشر په رول کې ځان وآزمايي.» ۸۰/ ۵۴ د پرچمیانو له لوري د پوځي کودتا له لارې واک ته رسیدل د اولیانفسکی د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د نړیوالو اړیکو د څانګې د مرستیال له څرګندونوڅخه معلومیږي چې د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي چارو د ریاست لومړي سلاکار جنرال زاپلاتين ته مخکې لدې چې افغانستان ته لاړشي ویلي وو: «په ربښتیا سره زموږ وړاندوېينه داسې وه چې انقلاب باید پرچمیان وکړي .موږ پدې عقیده وو چې پرچمیان زیات جدي او متشکل دي خو خطا وتي وو، ټول شیان سرچپه شول، اوس به تاسې ډیر د خلقیانو سره سراو کارلرئ.» ۶۳/ ۶۶ د اولیانفسکی دا خبره چې ټول شیان سرچپه شول دا معنی لري چې خلقیانو په خپل پوځي پاڅون سره د مسکو- کارمل نقشه شنډه کړله . هغه مهال نه یوازې پرچمیان په ارګ کې يو قوت وو بلکې د پوځ په نورو جزوتامونو کې هم په کلیدي څوکیو ګومارل شوي وو. د مهتاب کلا د توپچي لوا قوماندان عبدالخلیل او د زرهدارو د پنځلسمې قوا درستیزوال محمدرفیع دواړو د پرچم د فرکسیون غړیتوب درلود . کله چې لیکوال د ثور د اوومې نېټې په درشل کې له حربي پوهنتون څخه فارغ شو او د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو د دې قطعې قوماندان ډګروال حمیدالله او درستیزوال جګړن محمد ایوب ابوي دواړه پرچمیان وو او د قول اردو د بولندوی یاور جګتورن محمد اکرم هم پرچمي و. محمد ایوب ابوي او محمد اکرم د شوروي د اشغال پرمهال جنرالۍ ته ورسیدل. په پوځ کې د پرچمیانو دا ډول دریځ هغوی ته دا شونتیاوې ورکولې چې په آسانۍ سره واک ترلاسه کړي. غوربندي د خپل کتا ب په ۵۷ مخ کې راوړي . د ثور د پاڅون وروسته نورمحمدتره کي هره شپه د کابینې د یوه غړي سره کتل. ما په یوه کتنه کې د خیبر د قاتلینو د نه موندلې په اړه د نه پاملرنې له امله خپل نه رضایت وښود او ور ته و مې ویل که کوم ځای او یا مؤسسه د هغه په نامه ونوموو، تره کي وویل چې « د خیبر د ترور په شپه کارمل ورته ویلي وو څوک چې ډېله لوبه وکړي سزا يې همدا ده.» او په ضمني ډول يې وپوهولم چې « د خیبر ترور د کارمل په همکارۍ د کې جی بی کار دی .» د ګوند د یووالي وروسته« د بارق شفيعي او سليمان لايق په خبره په هغو ورځو کې د نوراحمد نور پواسطه کارمل خیبر ته تهدیدوونکی پیغام رسولی وو ترڅو د انحلال غوښتونکې تګلارې نه ډډه وکړي.» ۲/ ۵۹ له دې کبله چې د داؤدخان د ملی انقلاب د غورځنګ سره د خیبر او د نوموړی د پرچمي پلویانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوځای کېدو مخنیوی شوی وي او یا دا چې خیبر د پرچمیانو له لوری د کودتا سره همغږی نه وو ښایي د کی جی بی او کارمل د ارادې له مخې خیبر ترور شوی وي. د محمد حسن کاکړپه وینا « د۱۳۵۷ د وري د میاشتې په ۲۸ مه (اپریل ۱۷ ، ۱۹۷۸) د کابل ښار د دولتي مطبعي مخامخ سړک کې د مازیګرماښام ترمنځ له یوه روان روسي جیپ نه پرې ډزې وشوې .دغه ترور د پرچم ګوند کې د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل ترمنځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د کارمل د نږدې ملګرو نوراحمدنور او امتیازحسن لخوا عملي شو.» ۱/ ۱۴۳ حسن شرق د خیبرد مرګ په هکله لیکي : « د میراکبر خیبرمرګ ښایي د کې جي بې د کوماندوګانو نه د یوه تن له خوا چې د شوروي اتحاد په سفارت کې مؤظف وو د عبدالقدوس غوربندي په همکارئ چې میراکبر خیبر یې له خپل کور نه د قدم وهلو لپاره راوستی وو ترسره شوی وي. » ۳۸/ ۱۶۱ د شرق ادعا لدې امله ناسمه بریښي که غوربندي د کی جی بی سره تړاو درلود نو ولې یې د شوروي د اشغال پرمهال اته کاله زنداني کړ او هغه یې ونه وژلو تر څو دا قتل افشا نشي. عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی د خیبر د ترور او د هغه د قاتلینو په اړه لیکي :« قاتلانو قصدا انتظار یوست چې څه وخت عبدالقدوس غوربندي له میر اکبر خیبر څخه جلا کېږي تر څو سهوآ دواړه ترور نشي او یوازې خیبر ترور شي .» ۱۱۳/ ۲۴۴ د وکیل ددې وینا په هکله داپوښتنه پیدا کېږي چې وکیل څرنګه حکم کوي چې قاتلانو انتظاریوست چې غوربندي له خیبرڅخه جلا شي او بیا پرې ډزې وکړي. د وکیل لدې ګومان څخه چې قاتلانو انتظار یوست چې غوربندي له خیبر څخه جلا شي او بیا په هغه ډزې وکړي غواړي وښيي چې غوربندي پدې ترور کې لاس درلود لکه څرنګه چې د لایق په وینا کارمل هم غوربندي پدې ترور کې ښکېل ګڼي. پدې اړه د پرچم د فرکسیون غړی جنرال عبدالغني چې د عمرزي په مستعار نوم (شب های کابل) کتاب لیکلی دی، د کتاب په دریم مخ کې لیکي :« ځینو کړیو ویل چې د هغه مرتکب (د خیبرد قتل) ببرک کارمل دی ، ځکه چې د پرچم په اړخ کې خیبر یو مهم ، با اعتباره او پوه غړی وو او د کارمل ځای ناستی شمیرل کیده.»

د پورتنیوڅرګندونو له مخې کیدای شي د عبدالقدوس غوربندي د دې وینا سره چې « پوره دلایل شتون لري، وجداناً حکم وکړو چې خیبر د کی جی بی له لوري د ببرک کارمل د غلطومعلوماتو پراساس چې نوموړی په انقلابي غورځنګ کې لري تروړشو.» ۵۶/۸۰ همغږي وښودل شي .

د خیبرپه ترور کې د حکومت لاس

یو شمېر کسان چې زیاتره یې د ا. خ. د . ګ غړي دي د خیبر په ترور کې حکومت او یا په حکومت کې ځیني کړی ښکېلې ګڼي. دا ډله د خیبر ترور د ګوند د یووالی سره تړې چې حکومتي محافظه کار اړخ یې د ګوند ځپلو ته وهڅاوه .په حکومت کی هغو کړیو چې غوښتل ګوند وځپي دلیل یې دا وو« که چیرې هغوی (خلقیان او پرچمیان) نیول کیږي یا اعدامیږي د هغوی د نیولو لپاره باید لاسوند ولرو اوس د راپورونو پرته نور کوم سند نه لرو.» ۳۸/۵۳ د خیبر له ترور وروسته د چارواکو لپاره لاسوند د ګوند غبرګون وو. دا خبره چې« امین د نورو اوو تنو کمونست رهبرانو خلاف د جنازې په مراسمو کې وینا نه وه کړې و نه نیول شو. لدې امله هغه د نورو په ګناه وو تورن نه وو ...، خو کله چې پولیسو د هغه د کورشا وخوا شکمن حرکات ولیدل...، امین زنداني شو.» ۲۷/۴۷ هغه مهال ګوند پټ فعالیت درلود او حکومت ته یې پلمه نه ورکوله چې پر هغه د کوم دولتي ضد فعالیت پېره واچوي. خو په دولت کې داسې کړئ وې چې ګوند دولتي ضد اعتراضونو ته ولمسوي او دا اعتراض لاسوند وشمېري او په ګوند برید وکړي. د داؤدخان د کورنیو چارو د وزیر دا خبرې چې« دیر ژر به ټول تار او مار کړو او زه یقین لرم که دا د سرطان داني لرې نشي یوه ورځ به افغانستان بدمرغه او تباه کړي ،چاره دا ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د کمونیزم ریښې وایستل شي او د دې مسلک پیروان له منځه یوړل شي. » ۵۳/ ۷ دا ګومان پیاوړی کوي« چې قتل په مستقیمه یا غیرمستقیمه تو ګه د کورنیو چارو وزیر نورستاني له خوا سازمان ورکړل شوی وو، هغه مخکې خپلو دوستانو ته ویلي وو اوس هغه وخت دی چې د کمونستانو کار مخکې له دې چې قوي شي پای ته ورسوو. هغه (نورستاني) وظیفه پیژندونکی (بریا) وو هغه فکر کاوه چې د داؤد په سلا ښه پوهیږي او لازم یې نه ګڼل ټول شیان هغه ته ووایي .» ۴۷/ ۲۵ (ببریه لاورینتین پاولوویچ د ستالین په واکمنۍ کې د شوروي اتحاد د څارګرې ادارې مشر وو.)

همدارنګه ځېنې په ترورکې د وخت د دفاع وزیرغلام حیدر رسولي ښکېل ګڼي او دلیل یې دا راوړي چې خیبر هڅې کولې پرچمیان د محمد داود په ملي غورځنګ کې منحل یا ادغام شي چې پدې صورت کې په جوړېدونکي حکومتي ګوند کې د ده اغیز او نفوذ پیکه کیده لدې کبله یې د خیبر ژوند ته د پای ټکي کیښود. دستګیر پنجشیري د جنرال عبدالقادر له قوله راوړي چې « د هوایي او مدافعه هوایي د قوماندانۍ د استخباراتو رئیس ورته وویل. سردار غلام حیدر رسولي د خیبر د ترور پلان جوړ کړ او د یوه ښې لاسي بنسټپال سازمان په واسطه یې عملي کړی وو.د قاسم په خبره د (ا، خ، د،ګ) ټول رهبران د خیبر په څیر ترورېدل. » ۶۰/۲ د محمد داود ځانګړتیاوو ته په کتو سره هغه دا نشوای زغملی چې د ده د واکمنۍ پرمهال څوک پداسې یوه کار لاس پورې کړي چې د حکومت کمزوري وښیي. که د دولت لوړپوړي چارواکي په ترور کې ښکیل وو هغوی په خپل سر پدې ناوړه کار لاس پورې کړی دی. د خیبر له مرګ څخه د جمهوري حکومت د غړو خوښې دا ګومان پیاوړی کوي چې ښایي د حکومت کوم چارواکي په دې ترورکې لاس درلود. د جمهوریت د مخابراتو وزیر پدې اړه لیکي:« د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو د مجلس نه مخکې د جمهور رئیس د دفتر په کوټه کې د کابینې د څو غړو سره ناست وو چې د فوایدعامې وزیرفایق راغی. هغه ببله ځنده وویل خبر یاست چې د دې لعنتیانو نه یو مردار شوی دی او کیسه یې وکړه چې د میراکبر خیبرمړی مطبعې ته نږدې د سړک د غاړې ویاله کې موندل شوی دی.» ۱۱۴

د خیبر په ترور کې د اسلامي بنسټپالو لاس

یو شمیرڅیرونکي او په تیره د (ا،خ، د، ګ) مخالفان د محمدداود د واکمنۍ پرمهال د اسلامي غورځنګ او نورو سیاستوالو وژل او زنداني کول د پرچمیانو کار ګڼي چې خپل مخالفان د محمد داود د واکمنۍ پر مهال له منځه یوسي. لدې امله اسلامي غورځنګ پرچم د حکومت متحد شمیره چې د هغه سره دښمني د حکومت سره دښمني وه. هغوی د خیبر په ترور سره خپل دښمن له منځه وړلو، ګوند یې کمزوری کولو او له بلې خوا یې کولای شول د دولت او د (ا،خ،د،ګ) ترمنځ اختلافونو او مخامختیا ته لمن ووهي. اسلامپالو د خپلو عقیدتي باورونو له مخې د خیبر په شان د هر« کمونست » وژل خپل جهادي رسالت شمیره په تیره چې دا « کمونست» د هغه دولت متحد وي چې هغوی د هغه خلاف جهاد کوي. ځیني د خیبر ترور د حکمتیار له خوا سازماندهي شوی کار ګڼي او یو د هغو څخه وحید مژده چې د حکمتیار له ګوند سره یې یو وخت سازماني تړاو درلود لیکي : « په اردو کې مسلمان افسران پدې باور وو که چیرې کمونستان په کودتا لاس پورې کړي څوک یې مخنیوی نشي کولای ځکه چې حساسې پوځې څوکۍ یې په لاس کې دي لدې امله یوازینۍ لار دا ده چې د دې ګوند مشران ووژل شي چې لږترلږه کودتا شا ته واچول شي.» ۱۱۵ مژده په خپله لیکنه کې د ترور د عاملانو نومونه هم راوړي دي. هغه مهال اسلامپاله ډلو(اسلامي حزب او اسلامي جمعیت) دواړو د شپې پاڼو په خپرولو سره د خیبر د وژنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤليت واخېست او د دې کار څخه يې موخه دا وه و ښيي چې په اصطلاح رښتيني مسلمان مبارزين دي او له بله پلوه پاکستان ته ثابته کړي چې دوی ته د آی اس آی له لوري ورکړل شوې مرستې بېځايه نه دي لګېدلې . البته هغه مهال دولت هم د خيبر د وژنې پړه په اسلامي ګوند واچوله .

د خيبر په ترورکې د حفيظ الله امين لاس

د ۱۹۷۸ کال د اپريل پوځي پاڅون د حفيظ الله امين د دستور له مخې سر ته ورسيد. د دې پاڅون له امله د محمد داود واکمني نسکوره ، د (ا، خ ، د ، ګ) واک ترلاسه کړ او امين د يوې ځواکمنې څيرې په توګه چې د کارمل دښمن هم ګڼل کېده را څرګند شو چې هم د محمد داؤد د پلويانو او هم د پرچم د مشرتابه له دښمنۍ سره مخامخ شو. د پرچم دښمني لدې امله وه چې د هغوی پلان چې د کودتا له لارې دواد را نسکور کړي هغه يې شنډ کړ له همدې کبله هغوی د خيبر وژنه د امين له لوري ګڼي. د جمهوري رژيم د پلويانو له خوا د خيبر د ترور په تړاو متضادې څرګندونې د منلو ځکه ندي چې د ثور د پاڅون نه مخکې د جمهوري دولت رسمي دريځ دا وو چې خيبراسلامپالو وژلی دی خو وروسته له پاڅونه عبدالصمدغوث د جمهور رئيس د اسنادو مسئول هڅه کوي پړه د امين په غاړه واچوي. د هغه په خبره « په کابل کې عقيده پردې وه چې امين د خيبر د قتل او د ببرک کارمل نابريالي قتل ته سازمان ورکړی وو.» ۴۷/ ۲۵

که چيرې ومنل شي چې د خيبر په ترور کې امين ښکيل وو، دې پوښتنې ته به ځواب ولټوو چې امين د دې وژنې نه څه ترلاسه کول ؟ ټولو ته څرګنده وه چې کارمل په پرچميانو کې د لوړاعتبارڅخه برخمن وو . که امين په راتلونکې کې د رهبرۍ خوبونه ليدل او يا د کودتا فکر يې درلود او پرچم د امين د کودتا مخالف وو « هغه غوره ګڼله چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي نه د بې آزاره خيبر نه.» ۱۰۶/ ۷۰ که چيرې امين غوښتل کارمل د خپل ځواکمن سيال په توګه کمزوری کړي منطقي دا برېښېده چې د هغه نږدې ياران سلطانعلي کشتمند يا نوراحمدنور چې « شهراله شهپر کشتمند د کارمل لايتر او نور يې ساتونکی » باله له ډګره وباسي او په پرچميانو کې د هغه د يوازيني سيال سره چې خيبر وو نږدې شي او په ګډه د هغه خلاف مبارزه وکړي نه دا چې د خپل سيال ، سيال و وژني. له بله پلوه خيبر هغه مهال د پرچم په فرکسيون کې له کمزوري دريځ نه برخمن وو . د خيبر کمزوري هغه وخت بربنده شوه چې د۱۹۷۵ کال د پرچم د فرکسيون په کنفرانس کې د کارمل نظر چې د محمد داود خلاف مبارزه او د خلقيانو سره يووالی وشي تائيد شو او يوازې خليل الله زمر مخالفت ښودلی وو. يو شمير شنونکي چې د پرچم د فرکسيون له کورني وضعيت څخه معلومات نلري پدې نظر دي چې امين د داؤدخان خلاف د پوځي کودتا په فکر کې وو او هغه د پرچم د پوځي کړی له مخالفت نه وېره لرله چې د هغې مسؤليت خيبر درلود او لدې امله يې خيبرله ډګره وايستلو. په داسي حال کې چې د يووالي مخکې دا مسؤليت له خيبر څخه نوراحمدنور ته ليږدول شوی وو. لدې امله د امين له لوري د خيبر له منځه وړل د منلو وړ نه دي چې هغه به د امين د کودتا مخنيوی وکړي او يا به پرچميان په کودتا کې له ګډون څخه واړوي پداسې حال کې چې امين د کودتا قومانده يوازې خلقي پوځيانو ته ورکړې ده او پرچميان يې نه وو خبر کړي. دا د ميراکبرخيبرد ترور په هکله ګومانونه وو چې کيدای شي تر يوې کچې د دې سياسي قتل په هکله هغه د قضاوت په تله کې واچول شي چې په دې قتل کې څوک يا کوم مرکز ښکيل وو. د پورتنيو ګومانونواو فرضيو سره سره د خيبر ترور يو سياسي ترور وو چې د لاندې دوو مرکزونو څخه يوه ترسره کړ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ـ هغه مرکز چې غوښتل يې د محمدداود واکمني نسکوره شي،
۲ـ هغه مرکز چې غوښتل يې محمد داؤد او د (ا،خ،د ،گ) سره واچوي ، داود پرې برید وکړي او ګوند له سیاسي ډګره وباسي.

په هر صورت میراکبرخیبر ووژل شو دا چې قاتلین څوک وو، د کوم مرکز په اشاره يې پردې کرغیړن کار لاس پورې کړ او موخې يې څه وې تولې په ګومانو او فرضیو ولاړې دي او که په راتلونکې کې پدې اړه څېړنې ترسره کېږي هغه به هم په ګومانونو او فرضیو ولاړې وي. خو دا واقعیت چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لوري د نوموړي د جنازې پرتمینه نمانځنه او په بله خبره د ځواک ښودنه محمدداود او د هغه نږدې کسانو ته د زغم وړ نه وه لدې امله يې د ګوند مشران زنداني کړل او د حکومتي رسنیو له ژبې او د (ا، خ، د، گ) د مشرانو د بندي کولو د اعلان وروسته په پوځ کې د ګوندي مشرانو د نیونې له امله د پرتمینوغونډو جوړول او په هغو کې د خوښۍ ډکو سندرو، اتڼونو او ویناوو نه برېښیدل چې واکمنۍ ټینګ هوډ درلود چې د نوموړي ګوند مشران چانواري او دا ګوند له ډګره وباسي. خو د محمد داود محاسبه ناسمه وه او پایلې يې سرچپه راوختلې. د دې پرځای چې د (ا،خ ، د،گ) له ډګره وباسي نوموړی په خپله له ډګره وایستل شو، و وژل شو، واکمني يې نسکوره او پدې ډول د یحیی د کورنۍ د څه کم نیمې پیړۍ (۴۸ کاله ،شپږمیاشتې او یوولس ورځې) واکمنۍ ته د پای ټکي کیښودل شو. پردې بنسټ د خیبرترور د افغانستان په راتلونکې داسې اغیز واچاوه چې د پخوا په پرتله د هېواد حالات توپاني شول ، د یوې کورنۍ واکمنۍ نسکوره او پرځای يې د خوارو او محکومو طبقو څخه د راوتلې آرمانګرا خلقي ګوند واکمنیدل شول چې د زیارکښ انسان په ګټه او د پرمختللې افغانستان د جوړولو په خاطر يې د چوپړ جنده پورته کړې وه او خپلو موخو ته د رسیدو په خاطر يې بیله ځنډه داسې ګړندي ګامونه اوچت کړل او پداسې بیړنیو سمونو لاس پورې کړ چې نه يې د پلې کولو وړتیاوې او شونتیاوې لرلې، نه يې بهرنی رښتینی ملاتړ درلود او نه د دې ګوند ځېنو سمونونو ته افغاني وروسته پاتې دودیزه اسلامي ټولنه چمتو وه. .

د ګوند وتلې څېرې

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند کې د هرسیاسي سازمان په څېر داسې اغېزمنو څېرو شتون درلود چې د دې ګوند په جوړولو او ځواکمنتیا، د تشکیلاتي او سازماني چارو په تنظیمولو ، د ګوند د ننه کشمکشونو په راپنځولواو کابو کولو، ګوند ته د ستونزو په جوړولو او یا په بله خبره د ګوند په بریاوو او ناکامیو کې يې ځانګړی رول لوبولی دی. دې ګوند کې شمېر پوهان ، استادان ، شاعران، لیکوالان او غوره پوځیان لرل. پدې توپیر چې د دې ګوند د خلقیانو په پرتله پرچمي اړخ يې د هېواد په کچه پېژندل شوي پوهان او لیکوالان نلرل او په مشرانو کې يې د خیبر پرته نورو په بهرنیو ژبو تسلط نه درلود. د بېلګې په توګه د ا ، خ ، د ، گ په لومړی کابینه کې د خلقیانو پنځو وزیرانو پوهاند محمود سوما ، پوهنوال محمد منصور هاشمي ،پوهنوال عبدالرشید جلیلي ، محمد اسمعیل دانش او حفیظ الله امین د هېواد په لوړو پوهنیزو بنستونو (کابل پوهنتون، پولتخنیک انستیتوت او د کابل په عالي دارالمعلمین) کې استادان تېرشوي دي. د ګوند خلقي مشرانو تره کي او زرغون دواړو په پښتو ، دري ، انګرېزي او اردو ، امین او سوما په پښتو ، دري او انګرېزي بشپړ تسلط درلود. جلیلي د هېواد د دوو رسمی ژبو سربېره په انګرېزي او روسي هم پوهېده. د خلقیانو اکثرو مشرانو په بهر کې زده کړې او ژوند کړی وو. پداسې حال کې چې کارمل او نجیب یوه هم په بهرنیو ژبو لیکل نشوای کولای او بهر ته هم نه وو تللي. کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په پښتو ژبه لیکل او حتی خبرې هم نشواى کولاى. امریکایی ژورنالستي روسانه کلاس چې په ۱۹۶۵ کال کې کله چې کارمل ځان ولسي جرګې ته کاندید کړی وو او له هغه سره یې مرکه کړې وه وایي: « په څو پوښتنو کې مې دا معلومه کړه ، چې کارمل د بلشویکي انقلاب پرته د فرانسي یا کوم بل انقلاب په هکله هېڅ هم نه وو اورېدلي.» (افغانستان ،ستره لوبه بیا را پیل شوې ،مخ ۴۰۹) په پوځي برخه کې هم خلقیانو غوره کدرونه لرل چې جنرال محمد آصف شور یې ځرګنده بېلګه وه. هغه د ثور انقلاب مخکې په امریکې کې د پوځي اکادمی د لسګونو هېوادونو په محصلینو کې د ممتاز محصل په توګه د سرو زرو مدال تر لاسه کړی وو.

پر بله خوا دې ګوند د سیمي په کچه پېژندل شوي تیوریسنان نلرل . البته هغه مهال د افغانستان د نورو سیاسي ډلو مشرانو هیڅا هم کوم علمي اثر نه درلود . سره لدې د دې ګوند یو شمېر مشرانو او کدرونو یو لړ علمي، سیاسي ، ادبي او تاریخي آثار ولیکل او یا له نورو ژبو وژباړل چې د افغانستان د نورو سیاسي ډلو په پرتله د دې ګوند د خلقي برخې ونډه د پام وړ ده چې د تره کي ، میثاق ، زېري ، حصین ، زرغون او پنجشیري ونډه د نورو په پرتله درنه ده . د دوی تخلیقي آثارو د ګوندیانو او ځوانانو د نړی لید ، سیاسي شعور او پوهې په لوړولو او ادبي تندې په ماتولو کې ځانګړی ځای درلود. پر بله خوا د دې ګوند په مشرتابه کې د تره کي پرته داسې مشر پیدا نشو چې د مسکو د خاینانه لوبو د درک وړتیا ولري. شورویان بریالي نشول تره کی داسې دریځ غوره کړي چې خلقیان سره ووېشي خو امین دا کار وکړ. همدا رنګه نجیب الله هم دا وړتیا نه لرله د شورویانو په لوبو وپوهېږي چې موخه یې په دوودښمنو ډلو د پرچمیانو وېشل او د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د پخوانیو دښمنیو تازه کول دي او کارمل هم دا وړتیا نه لرله و پوهېږي چې د شورویانو له لوري د نجیب الله خلاف د هغه د لمسولو موخه د کارمل بیا واکمنول نه بلکې موخه یې واک ته د اسلامي جمعیت رسول دي. د تره کي له لوري د خپلې تولنې پېژندنه چې د شوروي اتحاد او د لینن له نامه سره خلک حساسیت لري په خپلو ویناوو کې د شوروي اتحاد او په تېره د لینن نوم نه یادولو خو کارمل ، نجیب او امین تل د شوروي اتحاد او لینن نومونه یادول په تېره د شوروي اتحاد نوم د کارمل تکیه کلام ګرزېدلی وو. د دې ګوند په مشرانو کې داسې مشر راڅرګند نشو چې د ګوند د واکمنی پر مهال د ځانغوښتونکو(کارمل او امین) د دسیسو، بېلاریتوب او ناسمو پرېکړو په وړاندې ودرېږي او یا په بېړنیو حالاتو کې د ګوندي او دولتي چارو د بنې سمبالتیا لپاره په خپل وخت اړین ګامونه اوچت کړي . پر بله خوا د ګوند په کورنیو جنجالونو، کشمکشونو او فرکسیوني فعالیتونو کې هم یو شمېر مشرانو او کدرونو منفی رول لوبولی دی چې د نورو په پرتله د کارمل او امین نومونه ډېر یادېږي . بېله کومه شکه د کارمل او امین دا ډول دریځ ګوند او د ګوند واکمنی ته ستونزې جوړې کړې دي، ګوندي یووالي او د ګوند اتوریتې او اعتبار ته یې زیانونه رسولي او پایله یې د شوروي اشغال او د ګوند د واکمنی نسکورېدل او د ګوند درې وړې کېدل شول. البته ګوند داسې پیاوړي کدرونه هم لرل چې د حالاتو ښه ارزونه یې کولای شوای او د بې لارې توب په وړاندې درېدلي دي خو هغه مرکزیت چې په ګوند کې واکمن وو د دې کدرونو د غوړېدو مخه نیول کېدله او غوښتنو او وړاندېزونو ته یې مشرتابه نه دا چې ارزښت ندی ورکړی بلکې بې اغېزې کړې ، بندیان کړي او حتی وژلي هم دي . ددې ګوند په بنسټ اېښودونکو کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د یوه قوم او توکم ، د یوه مذهب او ولسوالی په کوچني چوکاټ کې اېسار وو خو په ویناوو کې یې د خلکو د دوستۍ او ورورګلوۍ او انترناسیونالیسم نغارې ډنګولې. د ګوند د واکمنی له نسکورېدو وروسته د هغوی اصلي جوهر څرګند شو چې د افغانستان په ګڼ شمېر قومونو ټاټوبې کې یې یوازې خپل قوم او توکم لیدلو. دستګیر پنجشیري د احمدشاه مسعود او شرعي جوزجاني د عبدالرشید دوستم صفتونه پیل کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له هغوی څخه یې اتلان جوړول. شرعي په ازبک او ترک پالنه کې تر دې کچې ډوب وو چې د ازبکستان د جمهور رییس اسلام کریموف په ستاینه کې هم له هلو ځلو ډډه ونکړله. سلطانعلي کشتمند خو اعلان کړل چې زه هزاره او شیعیه وم او یم . د کارمل د کاسې پرچمي لوړپوړو د پښتون ولسمشر د راپرزولو په موخه د لړکیو د حقونو د لاسته راوړلو په موخه د غیرپښتنو جهادي او غیر جهادي ځواکونو سره ګډ د شمال تلوالې بنسټ کېښود او خپلې پرچمي واکمنۍ ته یې د پای ټکی کیښود . میثاق په خپل کتاب کې د افغان په ځای ځان افغانستانی بللی دی. لدې څخه ښکاري چې د ګوند دی مشرانو د موسم د بدلېدو سره خپلې جامې بدلولې او یا یې هغه ایډیولوژي نه وه هضم کړې چې هغه یې د خپل ګوند د فعالیت رهنما ګڼله. البته تنظیمي مشران هم هغه څوک نه وو چې ادعا یې کوله. هغوی د شریعت د پلي کولو او د کفارو خلاف د جهاد نغارې ډنګولې خو په عمل کې دوی د کفارو مزدوران راوختل. تردې چې د خپل ټاټوبي په نیولو کې د صلیبي اشغالګرو په چوپړ کې ودرېدل او د ناټویي اشغالګرو د اردلیانو رول یې ولوبولو.

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند له جوړېدو څخه تر درې وړې کیدو پورې په ګوند او د هغه نه بهر په ګوند کې د نورو مشرانو او کدرونو په پرتله د تره کي ، کارمل ، امین ، زرغون او حصین نومونه ډېر یادېدل او کله چې ګوند له واکه ګوښه او ټوټې ټوټې شو د نجیب الله او خیبر په اړه هم ډېر څه ویل کېږي. په ټولیزه توګه د (ا ، خ ، د ، ګ) او د دې ګوند په دواړو اړخونو کې بریاوې او ناکامۍ ، د ګوند پیاوړتیا او کمزورتیا اکثرآ د دې څیرو د رول او کړنو سره تړاو لري. البته د نوموړي ګوند ځینې ځانګړې کړۍ او څیرې بیا یادو کسانو ته د خپلو ګروپي تړاوونو ، شخصي علاقمندیو او د ننني واکمنو حالاتو له مخې ګوري ، مجازي او جعلي شخصیتونه ورکوي ، د خپلو خیالي اتلانو د شخصیت د تبلیغ لپاره د مبالغې او اغراق او بیا پر بله خوا د نورو د شخصیت د معنوي ترور نه هم ډډه نه کوي. پدې اړه ډېرې بېلګې شتون لري خو مشت نمونه خروار د خیبرد اوسنیو پلویانو د انګېرنو په تړاو چې په هغو کې څرګند تناقض لیدل کېږي ګوته ونیول شي. کله چې څوک غواړي د خیبر د ربښتیني شخصیت په اړه معلومات ترلاسه کړي، لار ترې ورکیږی چې د خیبر د کوم خواخوږي لیدلوری سم دی. د بیلګې په ډول کله چې د داودخان په مشرۍ کودتا وشوه او جمهوریت اعلان شو په جمهوري دولت کې د پرچمیانو شتون پرچمي مشران وهڅول چې خپل سازمان منحل کړي او عملآ یې د سیاسي فعالیت سره مخه ښه وکړه. پدې اړه د خیبر د پلویانو څرګندونې نه دا چې سره نږدې ندي بلکه په څرګند ټکر او تقابل کې هم دي. یوه ډله یې خیبر د پرچم د فرکسیون د انحلال مخالف ګڼي او بله یې بیا خیبر په جمهوري دولت کې د پرچم د ادغام پلوی ګڼي .هغه ډله چې لا تر اوسه هر څه ته د ایدیولوژۍ او طبقاتي مبارزې له کړکۍ ګوري په جمهوریت کې د پرچم د فرکسیون ادغام خیانت ګڼي پړه یې پر کارمل اچوي او خیبرد دې ادغام مخالف ګڼي. بل اړخ یې د ننني شرایطو تر اغېز لاندې چې د طبقاتي مبارزې شعارونه بازار نلري ، د سیاسي پلورالیزم نغارې ډنګول کېږي او د جبهو او ائتلافونو جوړل په زړونو ښه لګېږي د محمد داود سره ایتلاف د خیبر له لوري د هغه بصیرت ګڼي. که چیرې د دې ګوند اته ویشت کلن فعالیت ته او د دې ګوند د ځینو مشرانو دریځونو او کړنو ته وکتل شي همفکرانو ، د یوه ارمان لرونکو مبارزانو او ژمنو سیاستوالو ته ورته نه دي بلکې هلې ځلې یې د ناروا او نامشروع لارې واک ته در سېدو، د سیاسي مخالفینو په ځپلو او د یو بل په معنوي او فزیکي ترور را تاوېدلې. د بېلګې په توګه امین د دوو خلقي مشرانو(تره کي او زرغون) او د دې ګوند د یوه بنسټ اېښودونکي محمد طاهر بدخشي ژوند ته د پای ټکی کېښود. د نجیب په هکله هم ویل کېږي چې غوښتل یې کارمل ووژني خو شورویانو اجازه نه وه ورکړې . کارمل پر تره کي د ناکامې کودتا تور له ځانه سره لري او د خپلو پلویانو پرمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې په نجیب کودتا وکړه . نجیب الله د کارملیانو له لوري د مرګ له ویرې غوښتل له هېواد څخه و تښتي. البته د خیبر په ترور کې اکثراً کارمل او پرچمیان بیا امین ته ګوته نیسي . امین په خپل ځان سؤقصد د تره کي ناکامه هڅه ګڼي خو کله چې امین تره کی له واکه ګوښه او ډېر ژر یې بېله محاکمې ووژلو دا بیا د امین دا ادعا بې بنسټه او ترغتې پوښتنې لاندې راوړي چې ولې یې په دې اړه څېړنې ونکړې . د یادو مطرح څېرو دا ډول مخینې په ټولنه کې د (ا ، خ ، د ،ګ) اعتبار ته زیان ورسولو او د شوروي اشغال او د ګوند د واکمنی نسکورولو ته یې لار هواره کړله . اوس به په لنډ ډول د ګوند د وتلو څېرو بیوګرافی ته ځغلنده کتنه وکړو.

نورمحمد تره کی
۱۹۱۷ _ ۱۹۷۹

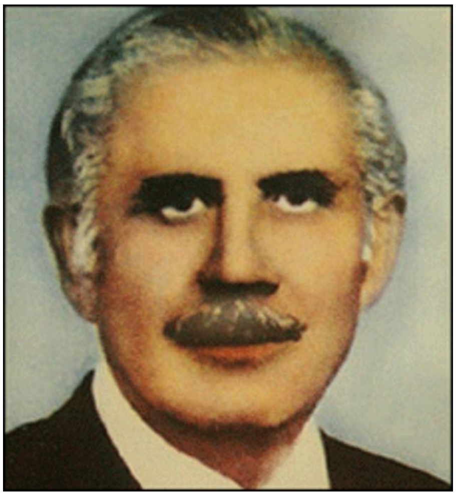

د نورمحمد تره کي له نامه سره د وینې ځلمیانو او د ا ، خ ، د ، ګ بنسټ اېښودل تړلي دي او سربېره پردې هغه د یحیی د سلطنتي کورنۍ بهر او هغه هم د افغانستان د محکومې او خوارې طبقې له ګېډې را وتلی لومړی دولتي مشر دی. بېله کومه شکه د تره کي دې ځانګړتیاوو ته په کتو سره هغه د سیاستوالو، څېړونکو، څارګرو او خبریالانو پام ځانته را ګرزولی دی. پر بله خوا د ده دا ډول ځانګړتیاوې او دریځ د هغه په وړاندې د واک څخه د نسکورشوو کړیو ، شتمنو طبقو ، محافظه کارو او په شا تلونکو ځواکونو د دښمنی سبب هم ګرزي . نورمحمد د نظرمحمد زوی د۱۲۹۶ کال د چنګاښ په درویشتمه (جولای پنځلسمه کال ۱۹۱۷) د غزني ولایت د ناوې ولسوالی په سره کلي کې په یوه بیوزله کوچې کروندګره کورنی کې زیږیدلی دی. د نورمحمد پلار د خوارۍ او بېوزلی له امله اړ شوی خپل پنځه کلن زوی د یوې کوندې ښځې سره مزدور کړي. تره کي د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته د خپل پلار او ورونو سره ګډ لومړی کندهاراو بیا کویټې ته د زده کړو او کار لپاره وخوځید او د پښتون په سوداګریز شرکت کې په کار لګیا شو. څه موده وروسته هغه د هندوستان په بمبیي کې د دې شرکت د استازي په توګه وګومارل شو. دا مهال یې خپل پلارچې هغه په کوېټه کې چې د پښتون په شرکت کې د کارګر په توګه کار کاوه د۱۹۳۵ کال په زلزله له لاسه ورکړ. تره کي په هندوستان کې د شپې لیسه پای ته ورسوله ،انګریزي او اردو ژبې یې هم زده کړلې . د جورج آنې امریکایي لیکوال په وینا هغه د رسمي وخت وروسته د حقوقو او سیاسي علومو کورس هم تعقیب کړ.هغه په هندوستان کې د کانګرس ګوند او نورو کیڼ لاسو سره اړیکې پیدا کړې . د هندوستان د سیاست د خاوندانو سره اړیکو ، د بریتانیایي ښکېلاک خلاف د هندیانو آزادۍ ښونکې مبارزې او هندي ټولنې د هغه په آندونو ژور اغیز پرېښود . سربېره پردې دریو نورو مسئلو هم د تره کي په اندونو او سیاست ته په مخه کولو کې اغیز درلود. لومړی د نوموړي د کورنۍ اقتصادي ستونزمن ژوند او بېوزلی . دویم د افغانستان د مترقي پاچا امان الله خان بیواکه کیدل او په هیواد کې د بشپړې انارشۍ واکمنیدل . دریم – په برتانوي هند کې د پاچاخان سره لیدنې چې د لینن او بلشویک ګوند له اندونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزمن شوی وو. تره کي په ۱۹۳۷ کې خپل هیواد ته په راستنیدو سره پدې سوچ کې شو چې څرنګه په تیارو کې ساتل شوي ولس ته د چوپړ جوګه شي. لدې امله یې په لیکنو او د پوهې او نظر د خاوندانو سره لیدني کتني پیل کړې چې موخه یې د خلکو د ذهنونو روښانول او د یوه سیاسي خوځښت جوړول وو.تره کي پخپلو لیکنو او آثارو کې د افغانستان په وروسته پاتې ټولنه کې واکمن غیرعادلانه اقتصادي مناسبات ،د غوڅ اکثریت افغانانو بې وزلي ،په ټولنه کې د سودخورو او ملاکانو ناروا وې، په دولتي ادارو کې فساد او د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګې په ګوته کړي دي. د تره کي له لیکنو معلومیږي چې هغه د ټولنیز سیاسي او اقتصادي نظام د ناخوالو په وړاندې په مبارزه ټینګار کوي .تره کي د ویښ ځلمیانو(۱۹۴۷) د بنسټ ایښودونکو څخه یو دی او ویل کیږي چې د ویښ ځلمیانو د کابل د برخې د غورځنګ د جوړیدو بنسټ ایښودونکي غونډه هم د ده په پرانیستونکي وینا سره جوړه شوه. د عبدالحمید مبارز په وینا «د۱۹۴۷ کال په پیل کې ویښ ځلمیانو د حکومت څخه د فیض محمد انګار په مدیریت د انګار د جریدې امتیاز ترلاسه کړ خو د پردې شا ته د جریدې د اداري ټول مسئولیت د نورمحمد تره کي په لاس کې وو. د مطبوعاتو په ریاست کې د رسمي کار وروسته مازدیګري مستقیماً د انګاراداري ته تللو او د جریدې د خپروني لارښوونه یې کوله .» د انګار په لومړۍ ګڼه کې د « چې میخواهیم » ترسرلیک لاندې مقاله د تره کي وه او بیا په پښتو ژبه د غلام حسن ساپي ویښ ځلمیان څه غواړي لیکنه خپره شوه چې دې دواړو مقالو د ویښ ځلمیانو کړنلاره انځوروله. د حکومت له لوري د انګار جریدې له مصادرې وروسته ، تره کی کندهار ته ولاړ او د کندهار د مطبوعاتو له مدیریت څخه یې د جریدې د خپرولو اجازه وغوښتله خو حکومت د خپرولو اجازه ور نکړله. محمدولي ځلمی لیکي: « پدې وخت کې چې دولت د ویښ ځلمیانو بنسټ ایښودونکي او مهم غړي په بهرنیو هیوادو کې په دندو وګومارل چې د سیاسي فعالیتونو څخه لیرې شي عبدالرؤف بینوا په دهلي کې مطبوعاتي آتشه او نورمحمدتره کی په واشنګټن کې مطبوعاتي آتشه مقرر کړل. څرنګه چې تره کي د سیاسي فعالیتونو څخه لاس نه اخیستلو د واشنګټن پوست په ورځپاڼه کې یوه شدیدالحنه مرکه چې موخه یې د دولت او رژیم مطلق العنانه افشآ وه ترسره کړه.په همدې دلیل د شپږو میاشتو ماموریت څخه سمدلاسه ګوښه او ژر هیواد ته راستون شو.» ۱۱۷/ ۱۶۷ـ ۱۶۸ هغه مهال حکومت غلام حسن ساپی د ویښ ځلمیانو بل غړی په پیښور کې قونسل مقرر کړی دی. سیدشمس الدین مجروح په خپل (سرګذشت من) نومي کتاب کې له امریکا څخه هېواد ته د تره کي د را ستنېدو په اړه لیکي: « لکه څرنګه چې د تره کي د څېرې رنګ سور، سترګې شنې او ویښته ژېړ وو ځېنو دوستانو په ټوکو هغه ته فرنګی ویل. هېواد ته د راتګ پر مهال د کراچی له لارې پاکستان ته راغی . خبریالان د ده له مرکې خبر وو او له هغه یې پوښتنې کړې وې چې ولې یې په بهر کې پناه ونه غوښتله. هغه په ځواب کې دا ویلي وو چې د ده له ځرګندونو ناسمه اخېستنه شوې ده. د هغه ځوابونو د ده په وړاندې د حکومت په غبرګون کې مثبت بدلون راووړ.» مجروح لیکي :« د خپل کار په دفترکې ناست وم د تلفون زنګ راغی ګوشي مې واخېستله و مې لیدل آشنا غږ سلام راکړ او ویې ویل زه دې وپیژندلم په پښتو یې وویل زه پیرنګی یم وپوهېدم ښاغلی تره کی دی ...، ومې ویل چېرته یې او له کومه ځایه خبرې کوې ویې ویل زه په کابل کې یم او د (کابل سینما) له دفتر نه مې ستاسې سره تماس نیولی دی ، غواړم وپوهېږم زما تکلیف څه دی او کوم زندان ته لاړ شم ، ما وویل دا په ما پورې تړاو نلري چې ستا زندان معلوم کړم ویې ویل چې په هرچا پورې تړاو لري د مرستې په ډول له هغه څخه پوښتنه وکړه ترڅو په خپل تکلیف پوه شم،ما وویل زه چمتو یم موضوع واکدار ته ورسوم او وروسته به خبر درکړم. محمداود ته ورغلم ...، نورمحمد تره کی کابل ته راغلی دی او زما څخه یې وغوښتل وپوهېږي چې حکومت څه ورسره کوي ...، سردار محمد داود له لږ فکر وروسته وویل ورته ووایئ په خپل کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې دې وي ...، ما وویل سردار صاحب هغه خو د دولت او د مطبوعاتو د وزارت مامور دی څرنګه ژوند وکړي په خندا یې وویل ته غواړې چې د ترفیع لیک یې هم را څخه واخلې پدې اړه به فکر وکړو...، ما د صدارت څخه سینما ته تلفون وکړ تاسي په کور کې اوسئ...، هغه نور دولتي ماموریت ونکړ او د وېش ځلمیانو سره یې هم اړیکې پرې کړلې...، ما هغه د ده د ریاست په وخت کې ونه لیدلو او کله چې د امین نیونې پیل شولې او ما هم د هغوی د ځوروونو انتظار یوست ، صحت مې ښه نه وو...،وروسته مې واورېدل څه وخت چې په مجلس کې زما په اړه هم یادونه شوې وه چې څه وکړي هغه ویلي وو خبر یم چې ناروغ او مړ کېږي هغه پرېږدئ... » ۱۶/ ۱۶۹– ۱۷۲ تره کې د ادبي او سیاسي فعالیتونو سربېره په دولتي ادارو کې د سوداګرۍ په وزارت کې د اقتصاد د مجلې محرر، د کانونو د ریاست سرکاتب، د اقتصاد د مجلې سرمحرر، د مطبوعاتو د مستقل ریاست غړی، د رادیو افغانستان د پښتو خپرونو مرستیال ، د باختر آژانس غړی، د فوایدعامې وزارت د قلم مخصوص مدیر ، د نوموړي وزارت د بهرنیوچارو مدیر، د پطرولو د چارو عمومي مدیر، قطغن او بدخشان ولایت کې مامور او د باخترآژانس عمومي مدیر دندې ترسره کړې دي. کله چې سردار داود د کورنیوچارو وزیر وو د زابل د حکمران شریف تره کې له خوا تره کی د شینکی په ولسوالی کې د جزا د کاتب په توګه پیشنهاد شو سردار لدې امله د هغه د ګومارلو سره مخالفت وکړ چې تره کي په هند کې زده کړې کړې دي چې هغه مهال انګریزانو پر هندوستان حکومت کولو. تره کی د امریکې نه په راستنیدو سره په کابل کې د هالند د هوایي شرکت په نمایندګې کې د ژباړونکي دنده ترلاسه کړه.وروسته په کابل کې د ملګروملتو په دفتر او د امریکې د اقتصادي همکاریو په ادارو کې د ژباړې چارې پرمخ وړې دي او د نور دارالترجمه یې پرانیستله. تره کې د پښتو ټولنې د لغاتو په څانګه کې د پښتو – انګرېزي قاموس په جوړولو کې د پام وړ برخه لرله.که چیرې د تره کي دندو ته چې اکثرآ په مطبوعاتواو د ژباړې په ډګرکې دي ولیدل شي هغه په پرله پسې ډول د یوه ځای نه بل ځای ته تبدیل شوی دی ښیي چې هغه د سیاسي فعالیتونو له کبله د واکمنۍ تر فشار لاندې لالهانده ژوند درلود ترڅو له سیاسي فعالیتونو څخه واوړي. د دې سیاسي فعالیتونو پایله دا شوه چې هغه د ۱۹۶۵ کال د جنوري په لومړۍ پخپل کور کې د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې (ګوند) بنسټ ایښودونکې کنګره جوړه کړي چې په هغې کې ددې ټولنې د مشر یا د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو. د اپریل د۲۷ نیټې د پوځې پاڅون وروسته هغه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د رئیس او صدراعظم په توګه وټاکل شو. تره کی د۱۹۷۹ کال سپتمبر په څوارلسمه د امین له خوا له واکه ګوښه، توقیف او د اکتوبر په اتمه په خپل استوګنځي کې و وژل شو. درمحمد وفاکیش چې د خلقي واکمنۍ پر مهال د انیس ورځپاڼې مسؤل مدیر وو د خپل « لسانسیه باسواد » نومي کتاب کې د نورمحمدتره کي په اړه لیکي: « د افغانستان د دولتونو په مشرانو کې استثنایي مشر وو چې هڅه یې کوله د مطبوعاتو سره مستقیمي او بلا واسطه اړیکې ولري.» همدا راز تره کي په افغان دولتي مشرانو کې لومړنی لیکوال او ژورنالست مشر دی چې د لسګونو مقالو، کیسو او نکلونو سربیره یې په پښتو اودري ژبو د شلو څخه زیات آثار لکه د بنګ مسافري ، څړه ، سپین، سنګسار ،موچي ، بې تربیته زوی، د ځلمیانو لاربنود او په ځان باور ناولونه ، زنده ګی نوین فلسفي او د کارګرې طبقې ګوند تحقیقي اثرونه په میراث پرې ایښي دي. د بې تربیته زوی په نوم ناول د افغانستان د پښتو ادب په تاریخ کې د راحت زاخیلي وروسته دوهم ناول شمیرل کیږی. همدا راز هغه د بهرنیو ژبو څخه ژباړنې کړې دي چې عروسی من در خیبر، خاطرات جنګ چرچل و نطق ویشنسکي در یونو څخه نوم اخیستلای شو. د تره کي د داستانو څخه د بنګ مسافري، څړه ،سپین او سنګسار په روسي ژبه ژباړل شوي دي. د بې تربیته زوی او د ځلمیانو لاربښود د هیواد د وخت مطبوعاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جایزې هم تر لاسه کړې . همدارنګه د بنګ مسافري ناول د شوروي اتحاد د ختيځ پيژندنې د پښتوڅانګې له لوري ادبي جایزه تر لاسه کړه. د دې جایزې په اړه د تره کي مخالفانو دا تبلیغات کول چې ګواکې نوموړی د شوروي څارګرې اداري سره تړاو درلود چې دا جایزه یې دده کتاب ته ورکړې ده . که خبره د جایزو وي نورو پيژندل شوو افغان ليکوالو او په هغو کې عبدالرؤف بينوا، صدیق الله رښتين ، سیدقاسم رښتیا او دکتورامين ضيايي هم د شوروي سوسیالستي دولت له لوري ادبي جایزې ترلاسه کړې دي. زیاتره د ادب خاوندان تره کی د ریالستيک هنر د نوې لارې پرانيستونکی او د خپل وخت او افغاني ټولنې يو وتلی انځورګر ګڼي . عبدالروف بينوا په اوسني ليکوال کې د تره کي د ليکنو په اړه ليکي:« دی په خپلو ليکنو کې تل زيار باسي چې د ولس د حقيقي اوعوامي ژوند تصوير وباسي او د يوې جامعي په اجتماعي ژوند کې د افراط او تفريط عيبونه او نقايص وښيي.» هنري برادشر امريکايي ليکوال د تره کي د لنډو کيسو او داستانونو په هکله ليکي: « تره کی د ټولنيز عدالت په هکله رښتيانی فکر درلود ،چې هغه د ده د لنډو کيسو او داستانونو څخه په زغرده څرګنديږي » ۱۱۸/ ۳۷ خو پر بله خوا بي بي سي دا د دريمي نړۍ د ولسونو د تخدير او تحميق په تورو منګولو کې د يرغمل کولو تبليغاتي مرکز په فارسي وېب پاڼه کې په يوه ليکنه کې چې سرليک يې زندګی نامه تره کی ، از کارمند اخراجی تا رهبر حزب نوميږي د تره کي د پښتو ناولونو په اړه راغلي دي:« د ځينو کارپوهانو په اند دا آثار زيات داستاني ارزښت نلري . او د زندګي نوين په نامه فلسفي اثر په هکله لولو ... هغه د ده اثر نه دی او ښايي چې هغه شوروي فارسي ژبو يا د ايران توده يانو ليکلی وي .»۱۱۹ د تره کي د کيسو او داستانونو ارزښت لدې معلوميږي چې څه موده وړاندې په خيبرپښتونخواه کې « د نورمحمد تره کي داستاني کليات» چاپ شول. د سوسيالستي اندونو او د ارتجاع ، نوي او زاړه استعمار ضد ليدلوري لرونکي اندونو خاوند تره کی او ارتجاعي کړيو هغه د کمونست په نامه ياد کړی دی. له همدې کبله تره کی مخکې لدې چې د (ا، خ ، د،ګ) بنسټ کيږدي نه يوازې په هيواد کې بلکې د هيواد نه بهر د کمونست ټاپې وهل کيدلې. کله چې تره کی د باخترآژانس عمومي مدير وو او د يوه مطبوعاتي پلاوي په مشرۍ د ۱۳۴۰ کال د لېندۍ په مياشت کې ايران ته تللی د هغه مېلمه پال ژورنالست ته ايراني چارواکو ويلي وو « تره کی کمونست دی ، د سياست او وضعي په اړه ور سره بحث ونشي او اطلاعات ورنکړل شي. » ۱۲۰ د تره کي ميلمه پال د « کمونست نماز ګزار » نومې مقاله کې راوړي . « د ايران هوا وريځ وه او ده له تره کي سره په يوه پارک کې وعده کړې وه چې سره و به وينو. کله چې دې پارک ته ورغلی تره کي ترې پوښتلي وو هوا وريځ ده او قبله نه معلوميږي قبله کومې خوا ته ده چې غواړي لمونځ وکړي. ميلمه پال حيرانيږي دا څه ډول کمونست دی چې لمونځ کوي .»

که چيرې د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيکي فعاليتونو او په تيره د هيواد د دوو سياسي غورځنګونو (ويښ ځلميانو او د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند) په بنسټ ايښودولو کې د هغه مرکزي رول ته وکتل شي له يوې خوا يې د بهرنيو خبريالانو، څيرونکو، د پلوماتانو او څارګرو پام ځانته راګرزولی چې د هغه سره ليدنې کتنې او مرکې ولري تر څو د نوموړي له اندونو او پلانونو په اړه معلومات ترلاسه کړي. له بله پلوه پخپله سياستوال هم هڅه کوي چې خپلې ټولنې او بهرنی نړۍ ته د خپل ځان او خپل اړونده سازمان د ورپيژندلو د رسولو په موخه له مختلفولارو او په هغو کې د خبريالانو او دپلوماتانو سره وګوري. کله چې دا ليدنې کتنې د سيالو ډلو غوړونو ته رسيږي نو بيا هغو ته پټې استخباراتي اړيکې وايي او دا سياستوال د دې يا هغه هيواد جاسوس معرفي کوي. له بلې خوا د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيک فعاليتونه او مترقي او سمونپال افکار د واکمنيو، محافظه کارو او ترقي ضد ډلو ټپلو او د هغود بهرنيو ملاتړو دښمنۍ هم ګټلې ده. دا ټول د دې سبب شوي چې د هغه په اړه منفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبليغات وشي او په هغه مختلفي ټاپې ووهي. له همدې کبيله په تره کي د وخت د زبرځواکونو شوروي اتحاد او امريکي د متحده ايالتونو د څارګرو ادارو سره په اړيکو در لودلو تورونه لګيدلي دي. سلطنت ، ارتجاعي ځواکونو او سيالانو هغه د شوروي او پرچميانو هغه د امريکا جاسوس تبليغولو او امريکايي افغانستان پيژندونکی لويی دوپري د تره کي ملي دريځ ته په کتو سره پدې باور وو چې « نورمحمدتره کی د امريکا په سفارت کې د افغانستان د حکومت د مخبر په توګه کار کاوه .» ۱۰۴ / ۴۱ د ا. خ . د . ګ کي د تره کي اتوريته لدې څخه معلوميږي چې هغه د خلک دموکراتيک ګوند له جوړېدو څخه د ګوند له مشرئ څخه د هغه تر جبري ګوښه کولو پورې د ګوند د مشرپه توګه پاتې شوی دی او د ګوند د مشرئ ليوالو دا جرئت نه دی کړی چې د هغه په وړاندې په څرګند ډول ودريږي. که څه هم يوځل کارمل هڅه وکړه چې تره کی بې اغېزې کړي ، پدې کار کې د پاتې راتلو له کبله د (ا ، خ ، د، ګ) څخه ووت او خپل جلا سازمان يې جوړکړ خو د لسو کلونو بيلوالي وروسته بيرته د تره کي ترمشرئ او لارښووني لاندې سياسي فعاليت ته غاړه کيښودله . تره کي وکولای شول د ده ترمشرئ لاندې سياسي خوځښت (خلق ګوند) د واکمنيو او سيالو ډلو د دښمنانه هڅو سره سره يوموټې وساتي او د افغانستان په سياسي غورځنګ کې د نورو ډلو په پرتله پياوړی شي. د ساري په توګه د ثور د وسله وال پاڅون وروسته چې ګوند په واکمن ګوند واوښت او ګوند په علني توګه فعاليت پيل کړ د هغه مهال د افغانستان د دفاع وزارت د سياسي رييس شوروي سلاکار د ليکنې له مخې « د پوځ په ليکو کې ټول ۱۹۷۳ ګوندي غړي وو چې د هغوی څخه شپږ په سلو کې پرچميان او څلور نوي په سلو کې خلقيان وو.» ۱۲۱ پدې اړه د ثور د پاڅون وروسته د خلقي ګوند د مرکزي کميټې د دارالانشا مشر ليکي: « د ګوند عمومي منشي نورمحمدتره کي ځانګړې ډله نه لرله. خو د سنجول شوي سياسي تکتيک او د دموکراسی د تمثيل په خاطر يې په ګوندي فعاليتونو کې د ډلګړيو د سرکردګانو او د هغوی د ملاتړو آزاد جر او بحث ته لاره اواره کړې وه ...، پدې ترتيب نورمحمدتره کي مدبرانه مشرتابه وکړای شول چې د ثور د وسله وال پاڅون پورې نه يوازې خپله خلکي ډله له رنګارنګ ډلګړيو په هميشني شتون کې يو موټې وساتي ، بلکې د خلکيانو سره په يوځای کيدو باندې د پرچم ډلې ته هم وياړ ور وبخښي.» ۱۳۰/۱۲۲- ۱۳۱ د افغانستان د دولتي مشر په توګه د تره کي د استثنايي شخصيت ځانګړتيا پدې کې ده چې ارګ ته په ننوتو سره پښتوهم ارګ ته ور ننوتله. ارګ ته د پښتو ننوتل دې ته لار هواروله چې پښتو ژبه کومه چې د هيواد د نيمايي څخه زيات اوسيدونکي يې پرې ګړيږي عملاً د هيواد رسمي- ملي ژبې ته د رسيدو په لور لومړنی ګام اوچت کړي. دا ځکه چې « د افغانستان هيڅ حکومت هم په ۱۷۴۷ کې د هغه د تاسيس راهيسي پښتو د رسمياتو ژبه نه ده ګرځولې يا دا چې پښتانه دې پرې مسلط شوي وي. »۱۲۳ سربيره پردې تره کي د نورو افغان مشرانو خلاف خپل خپلوان او د کورنی غړي په لوړو دولتي څوکيو و نه ګومارل، واکونه اوامتيازات يې ورنکړل يعنې دا چې د هيواد واکمنی ته يې فاميلي او قبيلوي بڼه او هويت ورنکړ خو د ده وروسته د ګوند مشرانو(امين او کارمل) دا کار وکړ. کله چې د تره کي بيوګرافي ته وکتل شي هغه خپل هدفمن ژوند په هېواد کې د يوه سياسي غورځنګ جوړولو او لارښووني ، ويښتيايي – روښانتيايي کار او د خپل هېواد د آبادئ په موخه وقف کړی دی. کله چې امين هغه له واکه ګوښه او په ارګ کې بندي کړی وو د خپل ژوند په اړه نه بلکې د انقلاب او نظام د برخليک په هکله فکر کاوه. د هغه د خانه سامان سليم په وينا هغه مهال تره کي ويل: « دا ډېر ځوانان دي اشتباه ونکړي . دا انقلاب او نظام را ونه پرزوي . دوی ډېر بې تجربې دي .» تره کي خپل فعاليتونه په دوو جبهو د خلکو په ويښولو او د يوه ولسپال ګوند د جوړولو او لارښووني ته راګرزولي وو. پدې دواړو جبهو کې يې د سترګو وړ برياوې لرلې . د هغه له لوري د ګوند بريالی رهبري لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه جوتېږي چې ګوند په لنډه موده کې د دې جوګه شي چې واک ته ورسېږي . خو ګوند واک ته په رسېدو سره چې افغانستان د زبرځواکونو د سياليو په ډګر واوښت تره کی پدې کې پاتې راغی چې حالات کابو کړي او پدې هم ونه توانېده خپل سازماني ملګري يو موټې وساتي بلکې ډېريو ده ته شا کړه او ځېنو په ځرګنده او نورو په پټه ورسره مخالفتونه پيل کړل او پدې ډول امين د واک په اصلي مرکز واوښت. امين چې د زعامت ليوال وو تره کی يې محاصره او له ګونديانو او سياستوالو تجريد کړ او پدې ډول تره کی بې اغېزې شو. دا چې تره کی د امين د ارادې له محاصره شوی وو آقاګل بايس چې د هرات د ولايتي ګوندي کمېټې د مشری ځخه ګوښه او د سوداګرۍ په وزارت کې دنده ترسره کوله خپلوځو تنو ګوندي شاګردانو ته ويلي وو زه بريالی نشوم تره کی ووينم ځکه هغه يې محاصره کړی وو او هر چا نشوای کولی ورسره وګوري . د ثور د وسلوال پاځون وروسته پداسې يوه حالت کې د ګوند او حکومت د مشر په توګه د تره کي پاتې کېدل چې د واک د ليوال له لوري محاصره او له ګونديانو او خپلو پخوانيو دوستانو تجريد او هېواد د حالاتو ځخه بې خبره وي غوره دا وه چې هغه په خپله خوښه د دولت له مشرتابه ځخه استعفی کړې وای ترځو د خلقي واکمنی پر مهال د هغو ناخوالو او په تېره بې محاکمې وژنو د مسؤليت او ملامتي پېره پر ده نه وای اچول شوې . که د ثور د وسلوال پاځون وروسته تره کی له واکه ګوښه شوی وای ښايي هغه په افغاني ټولنه کې د روسي مشهور رياليست ليکوال ليو تولستوی په ځېر دريخ ځخه برخمن وای .

ببرک کارمل
۱۹۲۹ - ۱۹۹۶

مخکې لدې چې د ببرک کارمل د بيوګرافي په اړه بحث وشي د ببرک له لوري د کارمل د تخلص د غوره کولو په اړه معلومات وړاندې شي. ببرک په ځوانی کې په سياسي محفلونو کې د ببرک جان په نامه يادېده تر۱۳۴۶ کال پوری يې تخلص نه درلود. عبدالمحمد درمانګرچې د (ا، خ، د،ګ) د مرکزي کمېټې علی البدل غړی تېر شوی دی وايي:« د خپل لومړي زوی د زېږېدو وروسته د تره کي کور ته ورغلی وم چې د ځو تنو نورو سربېره ببرک هم هلته وو. تره کي زما د مېرمني د روغتيا پوښتنه وکړه او ما ورته وويل چې شکر هرځه په خير تېر شول او خدای يو زوی راکړ. تره کي د هغه د نامه پوښتنه وکړه او ما ورته وويل چې تراوسه مو نوم نه دی پرې ايښی. هغه وويل کارمل ښه نوم دی دا نوم پرې کېږده. وروسته ببرک راته وويل چې په خپل زوی د کارمل نوم مه ايږده دا نوم زما خوښ شو غواړم چې زه د کارمل تخلص غوره کړم. ما هم ورسره ومنل او په خپل زوی مې د يما نوم کېښود.» د کارمل مخيني ته په کتو سره هغه عجيبه مخينه لري اصلي نوم يې سلطان حسين وو پر ځان يې ببرک نوم کېښود ،تخلص يې پدې ډول او سياسي واک يې هم د پردي لښکر پر مټ او د هېواد د خپلواکۍ د بايللو په بيه ترلاسه کړ. د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند ځخه ووت ، خپل جلا سازمان يې جوړ کړ او د خپل ګوند نوم يې د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند په نامه اعلان کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرک د ډګرجنرال محمدحسین زوی د۱۹۲۹ کال د جنوري په څلورمه د کابل په کمرېو کې زېږېدلی دی. د کارمل د قومي تړاو په اړه د نظریووالی نشته د تاجک ، پښتون ، پنجابي او کشمیري په نامه یادشوی دی. کارمل ځان پښتون معرفي کاوه خو بریالي د هغه سکه ورور ځان تاجک بللو. هغه څېړونکي چې د کارمل اصل او نسب پنجابی یا کشمیری ګڼي هغه داسې راپېژني .د کارمل نیکه پهلوان طاهر پنجابي د انګریزي پوځ د پاټي شونو څخه دی. طاهر لومړی په انګریزي چوڼۍ د بی بی مهرو په غونډۍ کې خدمت او ژوند کاوه او وروسته په ښار کې میشت شو، کورنۍ یې جوړه کړه او د هاشم په نامه یې زوی پیدا شو چې د میرزا هاشم په نامه مشهور شو. هاشم د انګریزانو په سفارت کې کار کاوه او په کمرېو کې یې ښځه وکړه او هملته یې ژوند اختیار کړ. میرزا هاشم د محمدحسین او ګل حسین په نامه دوه زامن لرل. محمدحسین د سلطان حسین ،سلطان محمود او سلطان مسعود په نومونو زامن لرل خو دریو واړو ورونو خپل نومونه په ببرک ، محمود او توریالي واړول. ګل حسین مړ شو او ښځه یې ورور محمدحسین ځانته نکاح کړه. کارمل د دري ژبې تکړه ویاند وو په پښتو ، جرمني او انګریزي یې ګوډې ګوډې خبرې کولې.کارمل د اماني په لیسه کې زده کړې پای ته ورسولې او په کال ۱۹۴۷ کې د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو په پوهنځي کې زده کړې پیل کړې او د کابل پوهنتون د محصلینو د اتحادیې فعال غړی وو. همدا راز هغه د پښتونستان د اتحادیې غړیتوب درلود چې بنسټ ایښودونکی یې سردار محمدداود دی. کارمل په پوهنتون کې د تحصیل پرمهال په یوه مظاهره کې د خپلې لاسي توپانچې د هوایي ډزو له امله په کال ۱۹۵۰ کې زندان ته واچول شو او ویل کیږي چې په ۱۹۵۴ کې د وخت صدراعظم محمد داود له لوری عفوه او له بنده خلاص شو. په زندان کې یې د میراکبرخیبر سره ګډه ژبه وموندله . د دوو پرچمیانو غوربندي او محمد نبي عظیمي په وینا کارمل او خیبر دواړو په زندان کې مارکسیزم- لیننیزم ته عقیده پیدا کړه. غوربندي د کارمل له قوله لیکي چې ده او خیبر یو استاد درلود. د دوی دا استاد د دیورند د کرښې د هغې خوا د مصطفي په نامه یوه مجهول الهویه او مرموز بندي دی چې څه موده یې په چین کې هم ژوند کړی وو. مصطفی د ناڅرګند جرم له امله زنداني شوی او له زندان وروسته په دارالتحریرشاهي کې د ژباړونکي په توګه مقرر شو. کارمل له بنده د خلاصیدو وروسته د پلان په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو. کارمل د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د بنسټ ایښودونکي کنګرې د فعالو ګډونوالو څخه دی او په کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړي په توګه وټاکل شو هغه د دوو دورو(۱۹۶۵ او ۱۹۶۹) لپاره د کابل ښار څخه ولسي جرګې ته د وکیل په توګه لار وموندله. د دموکراسی په لسیزه کې کارمل د ولسي جرګې له ستېژ څخه احساساتي او په حکومتونو انتقادي ویناوې کولې او په یوه مشهوره څېره واوښت او له بلې خوا یې د ځینو وکیلانو منفي غبرګون را وپاراوه پر ده او د ده په ملګري نوراحمد نور چې هغه مهال یې پنجوایي تخلص درلود اوهغه هم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند سره سازماني تړاو درلود برید وکړاو دواړه یې سخت وډبول. ویل کیږي: « که اناهیتا راتب زاد ځان پرهغه نه وای اچولی او افغاني دودونه نه وای چې ښځه په عام ځای کې نه وهي او نه هم تماس ور سره پیدا کوي. نو کارمل به د دغو قهرجنو پارلماني استازو لخوا وژل شوی وای.»۳ / ۲۲۶ کارمل په وینا ورکولو کې ځانګړی مهارت درلود او اورېدونکي یې تر اغیزلاندې راوور. البته د پرچم زیاترو مشرانو په ویناوو کې ځانګړی مهارت درلود او ویل کېدل چې هغوی به خپلې ویناوې ثبتولې او بیا اورېدلې او پدې ډول یې تمرین کاوه چې ښه ویاندویان شي. د ا. خ . د . ګ د جوړېدو وروسته کارمل د تره کي ترمشرۍ لاندې سازمان نه جلا شو او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه خپل سازمان جوړکړ خو د لسو کلونو جلاوالي وروسته په کال ۱۹۷۷ کې بیر ته د تره کي ترمشرۍ لاندې یووالي ته غاړه کیښودله او د واحد ګوند د سیاسي بېرو د غړي او منشي په توګه ومنل شو. د ۱۹۷۸ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثورد پوځي پاڅون وروسته د (ا ، خ ، د، ګ) په حکومت کې دوهم دريځ چې د انقلابي شورا او صدراعظم مرستيال وو ترلاسه کړ. د ګوند په واکمنېدو سره ډير ژر د خلق او پرچم پخوانی دښمنۍ جوتې شوې. ددې دښمنيو پايله دا شوه چې کارمل او د هغه پنځه تنه نور باوري ملګرو(جون ۱۹۷۸) ته په بهرکي ډپلوماتيکي دندې وسپارل شې.په هيواد کې د هغوی پاتې مشران د واکمنۍ خلاف د پوځي کودتا په تور زنداني شول. په بهرکې په دندو ګومارل شوي پرچمي مشرانو او په هغوکې کارمل ته هيواد ته د را ستنيدو هدايت ورکړل شو خو هيواد ته د راستنيدو نه ډډه وکړه او د ختيځې اروپا په سوسيالستي هيوادونوکې پټ شول. ويل کېدل چې دوی د سفارت ﭘانګې هم له ځانه سره وړې وې . واکمنۍ هغوی له ګونده اخراج او ملي خاينين اعلان کړل. کارمل او د هغه نور ملګري د شوروي اتحاد د تيري سره جوخت(۱۹۷۹ کال دسمبراووه ويشتمه) په کابل کې را څرګند شول. کارمل د ګوند او دولت د مشر په توګه د ګوند، دولت او خلکو په برخليک واکمن کړل شو. کله چې په ۱۹۸۵ کې په شوروي اتحاد کې ميخائيل ګورباچف واکمن شو د هغه د ارادې له مخې کارمل هم د۱۹۸۶ کال د مې مياشتې په څلورمه د ګوند د مشرتابه او څه موده وروسته د نوامبر په يوويشتمه د انقلابی شورا د رياست نه ګوښه او په شوروي اتحاد کې ژوند کولو ته اړ کړل شو. کارمل چې کله د سياسي مبارزې په ډګر کې راڅرګند شوی دی تل د شوروي اتحاد د سياستونو په تائيد او دفاع کې درېدلی دی حتي د افغان – شوروي دوستۍ ته وفاداري يې د هرافغان د وطنپالنې معيار ګڼله. خو کله چې هغه د واک څخه د جبري ګوښه کولو وروسته په مسکو کې ساتل کيده د شوروي اتحاد په سياستونو يې نيوکې پيل کړلې. ښايي دا نيوکې هم د مسکو د واکمنۍ او يا د شوروي دولت د ځينو چارواکو په اراده کېدلې ترڅو هغه په افغان ولس کې له لاسه ورکړی شخصيت چې د مسکو ګوډاګی شمېرل کېده بيرته ترلاسه کړي او د راتلونکو لوبو لپاره يې چمتو کړي. د ميرصاحب کاروال په وينا نجيب الله هم د افغا نستان څخه د شوروي لښکر د وتلو وروسته د شورويانو په مشوره د شورويانو په تګلارو نيوکې پيل کړلې. کارمل د۱۹۹۱ کال د جون په مياشت کې افغانستان ته را واستول شو او دا ځل يې د تېر ځل خلاف د لړکيو د حقونو د ګټلو په نامه مبارزه پيل کړه پداسې حال کې چې مخکې يې د انترناسيوناليسم شعارونه زمزمه کول. هغه هيواد ته په راستنيدو سره د نجيب ضد فعاليتونو رهبري کوله او د نوموړي په راپرزولو او د مجاهدينو واک ته په رسولو کې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کې د جهادي واکمنۍ پرمهال چې حالات کړکېچن او د شمال تلوالې د کنترول څخه ووتل کارمل اړشو چې لومړی بغلان ته د سيدکيهان د کورنۍ او څه موده وروسته په حيرتان کې د جنرال مؤمن ترچتر لاندې ژوند وکړي او بالاخره روسيې ته د تللو ويزه ترلاسه کړي. هغه د۱۹۹۶ کال د دسمبر په دريمه په مسکو کې مړشو او جسد يې په حيرتان کې خاورو ته وسپارل شو. د هغه د جنازې په مراسمو کې د شمال تلوالې قوماندانانو هم ګډون کړی وو. ويل کيږي کله چې طالبانو حيرتان ونيو د هغه هډوکي يې د مقبرې راوايستل او د آموسيند ته واچول. کارمل واک ته په رسيدو سره خپل خپلوان لوړو ګوندي او دولتي څوکيو ته راپورته کړل او د يوه پاچا په څير يې خپله کورنۍ او خپلوان د هيواد په مقدراتو واکمن کړل. کارمل د شوروي د ځارګرې اداري سره د اړيکو لرلو تور له ځانه سره وړي او د خپلې واکمنۍ پرمهال خلکو دوهم شاه شجاع او يا روسي شاه شجاع بللو. کارمل داسې يو سياستوال وو چې د هغه سياسي مخالفانو، لويديځوالو، د شوروي ليکوالو سربېره ځينو پرچمي لوړپوړو« بې تقوا، درواغجن ، چلباز،توطيه ګر، تش مغزی ، ټنبل ، شرابي ، بد اخلاق، فرکسيونباز او ډوزمار» بللی دی . د کی جی بی په سندونو کې راغلي دي چې « د ببرک نفساني اخلاق هم ډېر ټيټ ول هغه د سياسي بېرو له غړې مېرمن اناهيتا راتب زاد سره ناوړه جنسي اړيکي درلودلې .» ۱۲۴/ ۳۰۴ همدا لامل وو چې د کارمل د پوځي سلاکار د دفتر غړو اناهيتا راتبزاد « نادېژدا» بلله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادېژدا د لینن مېرمن وه. په کارمل اناهیتا دومره گرانه وه چې د خپلې لور نوم يې هم اناهیتا اېښی وو . د کارمل پوځي سلاکار هغه داسې معرفي کوي: « په ژوند کې مې احمقان ، لټان او شرابیان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په یوه کس کې راټول شوي وو او دا سړی بیا گوندي لارښود او د دولت مشر وو.» ۷/ ۱۲۴- ۱۲۵

حفیظ الله امین

۱۹۲۹ -۱۹۷۹

حفیظ الله امین د حبیب الله زوی د۱۹۲۹ کال د اگست په لومړۍ نېټه د پغمان د قاضي خېلو په کلي کې په یوه متوسط الحاله پښتنه کورنۍ کې زیږدلی دی. هغه په پښتو، دري او انگریزي ژبو مسلط وو.پلار يې د دولت یوټیټ رتبه مامور وو. هغه خپلې لومړنۍ زده کړې په پغمان ، متوسطه زده کړې په ابن سینا لیسه او لوړې زده کړې د کابل په دارالمعلمین او د کابل پوهنتون د ساینس په پوهنځي کې د ریاضي په برخه کې ترسره کړې. د زده کړو د پای ته رسولو وروسته د کابل په مختلفو پوهنیزو بنسټونو (رحمن بابا، خوشحالخان ، ابن سینا او د کابل دارالمعلمین) کې د استاد په توگه دنده ترسره کړې ده . امین د ابن سینا او دارالمعلمین د مشر په توگه هم پاتې شوی دی. هغه په کال ۱۹۵۷ کې د متحده ایالتونو د نیویارک د کولمبیا پوهنتون ته د ښوونکو د روزنې په برخه کې د لوړو زده کړو لپاره ولیږل شو. هغه بیا په کال ۱۹۶۲ کې نوموړي پوهنتون ته د دکتورا د لاسته راوړلو په موخه تحصیلي بورس ترلاسه کړ.په یاد پوهنتون کې « د افغانستان د محصلینو د اتحادیې یو فعال غړی وو او په ۱۹۶۳کې يې رئیس سو. ده د دې اتحادیې او نورو مسلمانو محصلینو د اتحادیو د خبرپاڼو لپاره منظمې لیکنې کولې، ده پر سلطنت او په تیره بیا د صدراعظم محمدداود په مستبدانه رویه باندې سخت انتقادونه کول. د همدې فعالیتونو په نتیجه کې د ده سکالرشیپ نیمگړی پاته سو او هیواد ته راوغوښتل سو.» ۳/ ۲۴۰ محمد نبي مصداق د خپل کتاب په ۲۴۰ مخ کې د وخت د ښوونې او روزنې وزیر ډاکتر محمدانس د لیک خبره کوي چې امین په لندن کې ورښودلی چې پکې لیکل شوي وو :« لطفاً بیله ځنده افغانستان ته راستون سه ، ځکه موږ تا ته اړتیا لرو.» نوموړي ته امین دا هم ویلې دي چې د امریکې پولیسو(اېف بی آی) څو ځله په نیویارک کې وغوښتم را ته ویل يې چې افغانستان ته ستون سه که نه نو موږ به دې په زوره په طیاره کې کښېنوو.»

امین هیواد ته په راستنیدو سره د (ا ، خ ، د ،گ)غړیتوب ترلاسه کړ. هغه د ولسی جرگې دیارلسمې دورې ته د استازي په توگه لار ومونده . امین گوند ته په شاملیدو سره په پوره انرژۍ سیاسي فعالیت ته ادامه ورکړه او په کال ۱۹۶۶ کې د (ا، خ ، د ،گ) د مرکزي کمیټې علی البدل غړی شو. په افغانستان کې د جمهوري نظام په ټینگښت سره د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند خلقي اړخ هم په وسله وال پوځ کې سازماني کار پیل کړ. د پوځیانو سره سازماني کار امین ته وسپارل شو چې پدې کار کې يې زیاتې بریاوې لرلې. امین په ۱۹۷۶ کال کې د خلقیانو مرکزي کمېټې ته رپوټ ورکړچې خلقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځیان کولی شي چې سیاسي واک ترلاسه کړي خو تره کي دا وړاندیز نه وو منلی. امین په ګوند کې یوه جنجالي ځیره پاتې شوی دی . کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال په خپلو مرکو او وېناوو کې هغه د سی آی اې د اجنټ په نامه یاداوه خو پدې اړه یې کوم سند وړاندې نکړ. یو روسي خبریال چې پدې اړه یې د کارمل سره مرکه کړې داسې لیکي: « ما د کارمل سره چې اوس په مسکو کې اوسیږي د۱۹۸۹ په اپریل کې مرکه وکړه : او ور څخه وپوښتل چې آیا تاسو په رښتیا باوري یاست چې امین د سي آی اې اجنټ وو؟ نو کارمل ځواب راکړ چې زه صرف پرهغه د خپلو اعمالو پراساس دا قضاوت کوم. که امریکا آن سل بیلیونه ډالر هم د افغانستان د بې ثباتۍ لپاره لګولي وای ، نو هغوی به دومره زیان نه وای ور اړولی څومره چې امین ورساوه. نو ما ورته وویل چې که تاسي دا منطق ځاریٔ ، نو بریژنف چې په واقعیت کې یې دا چټلي د شوروي اتحاد څخه بهر پیښه کړه باید څو ځلې د هر لویدیځ استخباراتي سازمان اجنټ وي ؟ » ۱۲۵/ ۶-۵ د میر اکبر خیبر د ترور څو ورځې وروسته د اپریل په ۲۵ نیټه د کارمل په شمول د ګوند ځینې مشران توقیف او نور په خپلو کورونو کې تر ځارنې لاندې ونیول شول. امین د تره کي د توقیف څخه په خبریدو سره په پوځ کې خپلو ارتباطي غړو ته دستور ورکړ چې د اپریل په اووه ویشتمه د واکمنۍ په وړاندې پاڅون وکړي. د نوموړي د دستور له مخې د اپریل په اووه ویشتمه د پوځ خلقي غړو پاڅون ترسره کړ او دولتي واک یې ترلاسه کړ. لدې کبله امین د ثور انقلاب د قوماندان په نامه یادېده ، د صدراعظم د مرستیال او د بهرنیو چارو د وزیر په توګه وټاکل شو او د بشپړ واک څخه برخمن شو. د ۱۹۷۹ د اپریل (وري) په میاشت کې د حکومت مشر شو. په همدې کال د سپتمبر په څوارلسمه یې تره کی د ګوندي او دولتي دندو نه ګوښه او د هغه پرځای د ګوند او دولت د مشر په توګه د چارو واګې پخپل لاس کې ونیولي . امین وروسته له ۱۰۳ ورځو د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي پوځیانو له لوري ووژل شو او د هغه پرځای یې د هغه سیال کارمل د هیواد د مشر په توګه نصب کړ. امین د کارمل په ځیرخپل خپلوان په لوړو ګوندي او دولتي څوکیو وګومارل او د سترګو وړ واکونه یې هم ورکړل. ګلداد چې د امین د واکمنۍ پرمهال د مرکزي کمیټې غړیتوب ترلاسه کړ د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په خلقي واکمنۍ کې د امین داسې انځور کاږي:« امین د ثور میاشتې له پاڅون وروسته وختونه دا هڅې پیل کړې چې خپله دلګکی پر ګوند او دولت مسلطه کړي او ټول ګوندي او دولتي واک په خپل لاس کې ونیسي ، د هغه سترې او نه بښونکې کړنې وې...، امین د خپلې ډلګکی د یو شمېر کسانو په واسطې باندې د ګوند د ننه او د ولس منځ کې ډول ډول ځورونې ، ظلمونه ، شړل ، بندیانول او وژنې وکړلې.» ۱۰۵/ ۱۲۸ د کیوبا د انقلاب او د دولت د مشرفیدل کاسترو په اند« امین داسې سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زیات ورته وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

میراکبر خیبر
۱۹۳۲ - ۱۹۷۸

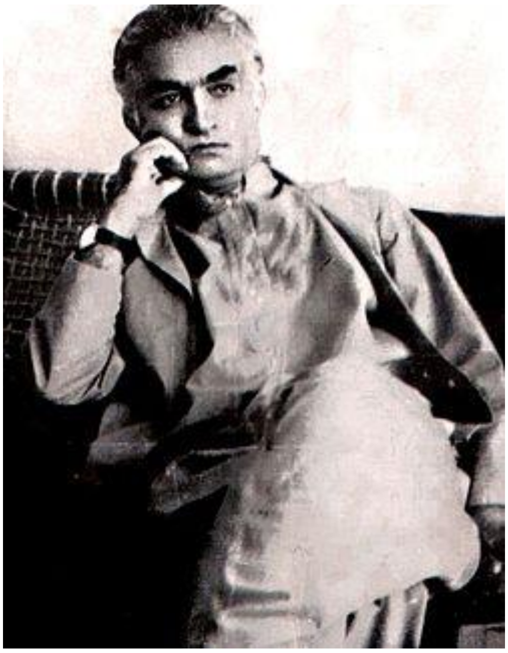

میراکبرخیبر د میرافضل زوی په ۱۹۳۲ کې د لوګر ولایت د مرکز پل علم په یوه بیوزله پښتنه کروند ګره کورنی کې زیږیدلی دی. خیبر په خپله پلرنی سیمه کې د لومړنیو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې چې هغه مهال د رشدیه عسکري لیسه نومیده شامل شو او د هغې څخه په فارغیدو سره په حربي پوهنتون کې په زده کړو پیل وکړ. خیبرد حربي پوهنتون څخه د فارغېدو په ورځ (کال۱۹۵۱) د دې پر ځای چې د پلوم ترلاسه کړي د بندیخانې فرمان تر لاسه کړ . خیبر په ۱۹۵۷کې له زندانه خلاص شو خو د خپلې کورنی غړي یې ونه موندل. د غوربندي له قوله د خیبر مور، مېرمن او اولادونه د هغه له بندی کیدو وروسته د واکمنی لخوا له منځه یوړل شول . خو ځینې بیا صبغت الله مجددي ته چې له خیبر سره یې خپلوي او دښمني لرله ګوته نیسي.د مجددي او خیبر ترمنځ دښمني لدې نه جوتیږي چې « په ۱۹۶۰ کې د شوروي یو لوړپوړی پلاوی کابل ته راغلی وو د مجددي صاحب(صبغت الله مجددي) خلاف یې داسې یوه دسیسه جوړه کړه چې ګواکې هغه ۰۰۰ ، تصمیم نیولی وو چې د شوروي میلمنو په لاره کې بم کیږدي. د دې توطئې خبرد مجددي ورور رحمت الله مجددي پرچمي سلیمان لایق ته او د هغه له لارې د میراکبر خیبراو ببرک کارمل په مرسته سردار محمدداود ته ورسید...، سردار محمدداود د مجددي د نیولو امر ورکړ...، د دې توطئې مهمې پایلې دا شوې چې پرچمي مشران د محمدداود او روسانو د اعتبار وړ وګرزي. » ۱۲۶ رحمت الله مجددي هغه مهال د خیبر په کور کې اوسېده او ویل کېږي هغه څه موده وروسته په شوروي اتحاد کې د لمبېدو پر مهال په اوبو کې ډوب او مړ شو. کله چې خیبرله زندان څخه خلاص شو صدراعظم محمدداود هغه ته د دوهم بریدمنی رتبه ورکړه او د پولیسو په اکادمۍ کې یې د استاد په توګه مقررکړ پداسې حال کې چې هغه له پوځی خدمت څخه طرد شوی وو. ډیری خیبر د محمد داود د پلویانو څخه شمیري او مخالفین یې وایي چې خیبر«د داؤد خان د صدارت په مهال د ضبط احوالاتو غړیتوب ترلاسه کړ.» ۴۶/ ۵۸۲ د کار د ګروه د یوه کدر په وینا « پنجشیري اوهادي کریم او وروسته شرعي جوزجاني او شهپر،ببرک کارمل ، اناهیتا راتبزاد او میراکبرخیبر د دولت کسان ګڼل. » ۱۲۷/ ۱۳ د صدارت څخه د محمد داود له استعفي وروسته خیبر په ۱۹۶۴ کې په خوست کې د امنیې قوماندانی ته تبدیل شو. مخکې ویل شوي وو چې خیبر په زندان کې له کارمل سره آشنا او ملګری شو او د هغه سره یې ګډ د یوه سیاسي خوځښت د جوړولو په چاره کې هڅو ته دوام ورکړ. لکه څرنګه چې هغه برحاله پوځي وو او په اساسي قانون کې پوځیانو ته د سیاسي فعالیت اجازه نه وه هغه نه د (ا، خ، د، ګ) په بنسټ ایښودونکي کنګره کې ګډون وکړ او نه د ګوند مشرتابه ته و ټاکل شو. کله چې په کال ۱۹۶۷ کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په دوو برخو وویشل شو هغه د پوځي خدمت نه استعفی وکړه او د پرچمیانو مرکزي کمیټې ته راپورته او د پرچم په فرکسیون کې د پوځي برخې مسؤلیت ورکړل شو. د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا څه موده وروسته د پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فرکسیون کې د نوموړي څخه د پوهنځي برخې مسؤلیت اخیستل کیږي . ویل کیږي چې له خیبر څخه د پوهنیانو د مسؤلیت اخیستنې لامل د محمد داود په وړاندې د پرچم د فرکسیون دریځ وو چې خیبر غوښتل د پرچم فرکسیون د محمد داود د ملي انقلاب په غورځنګ کې منحل شي. کله چې د ګوند دواړه اړخونه په کال ۱۹۷۷ کې سره یوشول خیبر د واحد ګوند د مرکزي کمیټې د غړي په توګه ومنل شو. خیبر د۱۹۷۸ کال د اپریل په اوولسمه د دولتي مطبعې ترڅنګ ترور شو. د خیبر ترور داسې یوه پیښه شوه چې د افغا نستان د تاریخ پاڼه په بل مخ واوړي . خیبر ته د پرچم د فرکسیون تئوریسن ویل کیږي خو له هغه نه کوم علمي او څیړنیز اثر یا رساله په میراث ندي پاتې شوي . خیبر د پرچم په مشرتابه کې یوازینی بېوزله او د کلیوالي چاپیریال څخه سر را پورته کړی وو . د (ا، خ ، د،ګ) د یو شمېر مشرانو له لیکنو او څرګندونو څخه ښکاري چې خیبر د کارمل له مخالفانو ، د کارمل له منفي ځانګړتیاوو او حتی اخلاقي کمزورتیاوو څخه سرټکاوه خو سره لدې یې د کارمل د رهبری لاندې فعالیت در لود، ټینګ ملګری یې وو او لار یې ترې جلا نکړله. خیبر په پښتو، دري ، اردو او انګریزي ژبو پوهېده. د امریکایي لیکوال هنري برادشر له انده خیبر « د کارمل لپاره هغسې رول و لوباوه لکه امین چې د تره کي لپاره لوبولی دی.»

ډاکترعبدالکریم زرغون
۱۹۴۳ -۱۹۷۹

عبدالکریم زرغون د ګلریز زوی په ۱۹۴۳ کال کې د خوست په اسمعیل خیلو کې په یوه بېوزله کروندګره کورنۍ کې زیږېدلی دی. زرغون د خوست د څرمنو په لومړني ښوونځي کې د زده کړو وروسته د ابن سینا په لیسه کې خپلو زده کړو دوام ورکړ. د لیسې څخه په وتلو سره د کابل په دارالمعلیمن کې شامل شو. د دار المعلمین څخه د دپلوم د ترلاسه کولو وروسته د کانکور په آزموینه کې ګډون وکړ او د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته بریالی شو.هغه په کال ۱۹۷۲ کې خپلې زده کړې پای ته ورسولې اود ډاکتر په توګه یې د کابل ښار په طبي بنسټونو کې په کار پیل وکړ. هغه د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د جوړېدو په لومړیو کې د دې ګوند غړیتوب ترلاسه کړ او د کابل پوهنتون ګوندي مسؤلیت ورکړل شو. زرغون د ولسي جرګې دیارلسمې دورې ته د خوست څخه ځان کاندید خو واکمنې هغه زندان ته واچاوه. د یادولو وړده چې په هماغه کال د خوست په لویه ولسوالۍ کې ښوونکي عبدالخالق هم ولسي جرګې ته ځان کاندید کړ چې عبدالخالق هم حکومت بندي کړ. د دې دواړو د بندي کیدو لامل په خوست کې د خلقي فرکسیون غښتلتیا وه او د دواړو د بري شونتیا لوړه وه. په خوست کې د خلقیانو دا ډول نفوذ اکثرآ د زرغون د هلوځلو او سیاسي – سازماني اغېزمن فعالیت پایله ده ځکه « چې عبدالکریم زرغون د خوست په لویه ولسوالی کې ممتاز او د زیات باور خاوند و.» ۱۲۲/ ۹۷ زرغون په ګوند کې د ښه او بریالي سازمان ورکوونکي په توګه پیژندل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. هغه د خلقیانو په اړخ کې لومړی خلقي کدر دی چې په پوځ کې یې سیاسي فعالیت پیل کړی او ډېر پوځیان یې سیاسي مبارزې ته هڅولي او روزلي دي. زرغون د اویایمو کلونو په لومړیو کې په ګوند کې د خلقي او ملي د موکراسۍ په اړه بحثونه راپورته کړل او ملي دموکراسي یې چې ګوند په کړنلاره کې تایید شوې وه د کارګرې طبقې په ګوند کې« د طبقاتی مبارزی د انقلابی اصولو له تطبیق څخه سرغړونه » ګڼله . البته هغه مهال زرغون په ۱۹۷۲ کې د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې له خبرتیا پرته د مستربل په نامه یو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو . د زرغون له لوري د خلقي او ملي دموکراسی د مسالې راپورته کول او په خپلسر د مستربل کتاب چاپول او د امین له لوري پر هغه د فرکسیونبازۍ د تورونو لګول د دې لامل شول چې زرغون د مرکزي کمیټې علی البدل غړی له ګونده اخراج شي(۱۳۵۳ کال د اسد شلمه). خو هغه څوک له ځانه سره یونه وړل، خپل ارتباطي کسان یې هڅولي وو چې په ګوند کې پاتې شي. د مستر بل د کتاب منځپانګه د ګوندونو په سیاسی مبارزې څرخېده ، په هغه کې د (ا، خ، د، ګ) مبارزې څرنګوالي ته هم ګوته نیول شوې وه او په بربنډ ډول یې کارمل د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند او د هېواد مترقي غورځنګ ته یو ګواښ ګڼلی وو او په کتاب کې د کارمل په اړه د خلقي کدرعلي ګل پیوند یو شعرهم راوړي چې د دې شعر لومړي او وروستي بیتونه دا دي .

ای د لوی جنرال بچیه زه د پېژنم چې غل یې

ته د خلکو لوی دښمن یې راوتلای په بل چل یې

په الفاظو دې ډېر خلک خطا کړیدي چل بازه

طبقه دې ده اوچته د ولس منځ کې غمازه

د خلکي بیرغ لاندې حکومتي اجنټان ورک کړې

مترقي ایدیولوژي کې راوتلي لېوان سپک کړې

اې د لوی قصر خاونده پس لدې نه په زلزل یې

اې د لوی جنرال بچیه زه دې پېژنم چې غل یې

زرغون د مستربل سربېره لاندې آثار لیکلی یا ژباړلی دي :« په پښتو ژبه د سیاسی او اجتماعی اصطلاحاتو ژباړه ، د مبارزی الفباء ، ملی دیموکراتیک دولت د خلقی دیموکراتیک دولت په څېر نه دی او له فیوډالیزم څخه تلل سوسیالیزم ته.» کله چې ګوند واک ته ورسېد زرغون بېرته د ګوندغړیتوب ترلاسه کړ خو هغه د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په یوویشتمه بندي شو او د هماغه کال د تلې په اووه ویشتمه د امین د واکمنۍ پرمهال بیله محاکمې ووژل شو. کله چې امین د۱۹۷۹کال د سپتمبر په څوارلسمه تره کي ګوښه او بیا یې وواژه د تلې په دوه ویشتمه یو شمیرخلقي ګوندي افسرانو د ځینو ملکي کدرونو سره په همغږۍ کې د امین خلاف د پوځي عمل هڅه وکړه چې دا هڅه مخکې له مخکې افشا او شکمن کسان په هوایي قواواو زرهدارو جزوتامونو کې ونیول شول.د ریشخورو په اوومه قوا کې پاڅون پیل شو خو هغه وځپل شو.دا پاڅون په رسنیو کې د افغان ملت د ګوند د بنسټ اېښودونکي غلام محمدفرهاد د پلویانو د بغاوت په نامه تبلیغ شو خو په خلقیانو کې حکومت دا تبلیغبول چې پاڅون کوونکي د زرغون او پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلويان دي او زيات شمير خلقيان پدې تور بنديان او څو تنه چې زياتره يې ملکي کدرونه وو بېله محکمې چانواري شول . همدا راز کله چې په ۱۹۸۹ کې د کب د مياشتې په شپاړسمه نيټه د دولتي امنيت ځواکونو او د دوستم مليشو د دفاع وزارت په قرارګاه بريد وکړ او حکومت هغه د شهنوازتني او ګلبدين حکمتيار ګډه کودتا اعلان کړه د نجيب له لوري هغه په ګوند کې د زرغونيانو کار ګڼل کيده. د ګوند د واکمنۍ پرمهال اکثراً د ګوند په د ننه کې کله چې مخالفتونه له عمق نه سطحې ته راوتلي دي اود واکمنۍ په کړنو خلقيانو نيوکې کړې دي په عاملينو يې د زرغونيانو ټاپې وهل شوې دي هغوی بنديان ، له دولتي څوکيو ګوښه او يا وژل شوي دي چې دا بيا په ګوند کې د زرغون د اعتبار او اغېز ښکارندوی دی. زرغون د يوه ځيرک سياستوال په توګه دا وړتيا لرله چې د راتلونکي وړاندوېينه وکړي . د يوه خلقي کدر په وينا « يوه ورځ زرغون د کابل پوهنتون په انګړ کې د خبرو په ترڅ کې وويل امين به په ملي کچه او کارمل به په نړيواله کچه د ګوند او غورځنګ په وړاندې خيانت وکړي.» زرغون په پښتو ، دري ، انګرېزي او اردو ژبو پوهېده.

ډاکټرنجيب الله
۱۹۹۶ - ۱۹۴۷

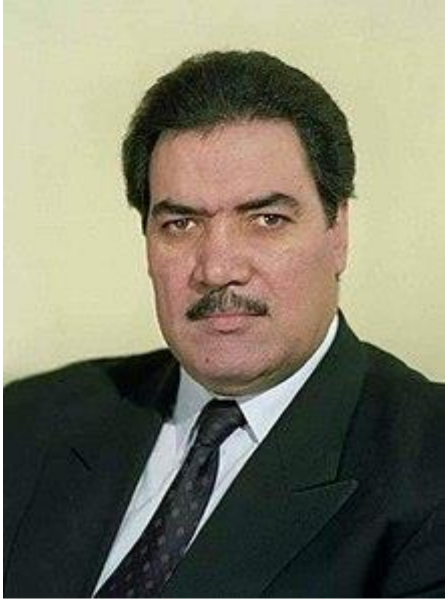

نجيب الله د اخترمحمد زوی په يوه متوسط الحاله کورنۍ کې د۱۹۴۷ کال د اګست په شپږمه د کابل په مرادخانۍ کې وزيږيد.هغه په خټه پښتون او د ګرديز د احمدزيو څخه دی. پلار يې د محمد داود سره نږدې اړيکې لرلې او د هغه د صدارت پرمهال په ۱۹۵۶ کال کې په پيښور کې د افغانستان د سوداګرۍ قونسول وو. نجيب الله خپلې لومړنۍ زده کړې د ده افغانان په لومړني ښوونځي او متوسطه زده کړې يې د حبيبيې په ليسه کې ترسره کړېدي. هغه په کال ۱۹۶۳ کې له ليسې فارغ شو په کال ۱۹۶۵ کې د کابل پوهنتون د طب په پوهنځي کې زده کړې پيل او په کال ۱۹۷۵ کې چې اته ويشت کلن وو په پوهنتون کې د لسو کلونو زده کړو وروسته د ډاکتر په صفت ډيپلوم ترلاسه کړ خو په کومو روغتيايي بنستونو کې يې دنده نه ده ترسره کړې . هغه په کال ۱۹۶۶ کې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند غړی شو او د انشعاب وروسته د کارمل تر مشرۍ لاندې خپلې سياسي مبارزې ته دوام ورکړ. نجيب دوه ځله په کال ۱۹۶۹ او ۱۹۷۰ کې د سياسي فعاليتونو له امله څلور او نهه مياشتې زنداني شوی دی. هغه د پرچم د فرکسيون د مخکښو ويانديانو څخه شميرل کيده. نجيب الله په کال ۱۹۷۷ کې د پرچم د فرکسيون د مرکزي کميټې غړيتوب ته راپورته کړل شو. ځينې هغه د پرچم په اړخ کې کارمل پلوی او د هغه ساتونکی ګڼی او نور بيا هغه د خيبر د پلويانو څخه شميري. د ثور د اوومې سياسی بدلون وروسته هغه د کابل ښار د ګوندي کميټې د منشي مسؤليت ترلاسه کړ. د۱۹۷۸ کال د جون په مياشت کې د ګوندي ضد فعاليتونو په تور په تهران کې د سفير په توګه مقرر شو. هغه د کارمل په شان د سفارت نه له ګوښه کېدو وروسته هيواد ته راستون نشو او د وارسا تړون اړونده کوم سوسيالستي هيواد يا ښايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد ته تللی وي او کله چې شوروي لښکر په افغانستان یرغل وکړ نجیب الله هیواد ته راستون شو او د هیواد د څارګرۍ اداري ،خدمات اطلاعات دولتي (خاد) د رییس په توګه مقرر شو او شپږ کاله د دې ادارې مشر پاتې شو. کله چې په شوروي اتحاد کې ګورباچف واک تر لاسه کړ د هغه د ارادې له مخې د ګوند په اتلسم پلنوم کې د کارمل پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او څه موده وروسته د انقلابي شورا رئیس شو. د ګوند د مشرۍ دا ډول بدلون ته د کارمل پلویانو د مسکو- نجیب کودتا ویله .هغه د ګرباچف د « ګلاسنوست اوپیرې سترویکي » بیاجوړوني او علنیت د تګلارې په رڼا کې د ملي روغې جوړې تګلاره غوره کړه او په کال ۱۹۸۹ کې یې د لویې جرګې په رابللو سره نوی اساسي قانون تصویب کړ چې په هیواد کې یې د سیاسي ګوندونو د فعالیت او د آزادو رسنیو خپرونو ته اجازه ورکړه. د ده د واکمنۍ پرمهال د ګوند دوهمه کنګره را وبلل شوه . د ګوند نوم یې د وطن په ګوند واړاوه . خو نجیب الله ونه توانید د ګوند د خلقي او پرچمي اړخ او همداراز نورو کیڼ لاسو چې د ګوند ترمشرۍ لاندې حکومت کې شریک وو ملاتړ ترلاسه کړي ، بلکې د ګوند ستره برخه او نور کیڼ لاسي د ده خلاف ودرېدل ترڅو د کارمل د پلویانو د کودتا له امله اړ شو چې د۱۹۹۲ کال د اپریل په شپاړلسمه د هیواد څخه د تیښتې هڅه وکړي چې د کابل په هوایي ډګر کې د دولتی امنیت اړونده قطعي لخوا چې دی یې جوړونکی وو مخه ونیول شوه او د ملګروملتو دفترته پناه یووړله. هغه د ملګروملتو په دفتر کې څلورکاله او پنځه میاشتې پاتې شو. کله چې د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر په پنځه ویشتمه طالبانو کابل ونیو، د کابل د نیولو په لومړیو ګړیو کې یې نجیب الله او د هغه وررور شاه پور احمدزی ووژل او جسدونه یې د آریانا په څلورلارې کې وځړول. د نجیب الله دا ډول بېله محکمې وژنه او مړي ته سپکاوی او همداراز د ملي روغې جوړې د تګلارې غوره کول او د جهادي تنظیمونو د واکمنیدو په اړه د نوموړي وړاندوینه چې د کابل په ښار کې به د وینو سیندونه وبهیږي چې هماغسې هم وشول د نجیب الله په اړه خواخوږي راوزیږوله او هغه ته یې د شهید لقب ورکړاو د ده انځورونه د شل کلن ناټویي اشغال پر مهال لکه د ځینو جهادي مشرانو په څیر په هیواد کې تر سترګو کېدل. نجیب الله په پښتو او دري ژبو بشپړ تسلط درلود.

شاه محمود حصین
۱۹۴۸ـ ۲۰۱۷

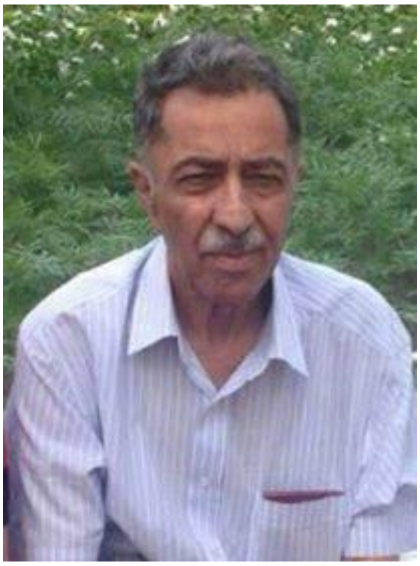

شاه محمود حصین د محمد شریف زوی په ۱۹۴۸ کال کې د میدان وردګو د مرکز اړوند د نایب خېلو په کلي په یوه روڼ اند کورنۍ کې سترګې وغړولې. لومړنۍ او منځنۍ زده کړې یې د میدان ښار د ټولنې په لېسه کې تر سره کړې. ورپسې د کابل ښار د ښوونکو د روزنې په اکاډمۍ کې شامل شو او د دغې دورې له بشپړولو وروسته د کابل پوهنتون د ادبیاتو اوبشري علومو په پوهنځي کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ. په ۱۹۷۲ کې له پوهنتون څخه فارغ او د ښوونکې په دنده وګومارل شو. هغه د کابل پوهنتون د تاریخ او فلسفې له پوهنځي څخه د ماسترۍ سند تر لاسه کړی دی.حصین د میدان ښار، میربچه خان، حبیبیې لېسو او د کابل عالي تخنیکم کې د تاریخ او دري ادبیاتو ښوونه کوله. د (ا، خ، د ، ګ) د جوړېدو په لومړیو کې د ګوند غړی شو.د ګوند د انشعاب پر مهال د کارمل سره لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې پنجشیری او شرعي له پرچم څخه لاره جلا کړه حصین هم د دوی سره ګډ بېرته د تره کي تر مشری لاندې سیاسي مبارزې ته دوام ورکړ. حصین په پښتو او دري ژبو سلګونه لیکنې کړې دي. هغه څه موده د ثور انقلاب د حقیقت ورځپاڼې (د ګوند نشراتي ارګان) د تحریر هیات غړی وو. هغه د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته بهر ته کډوال شو او په کډوالۍ کې یې د آزادو جریدو د خپرولو او د استقلال ویب پاڼې متصدي وو.حصین د افغانستان د لیکوالو د ټولنې د مرکزي شورا او د ژورنالستانو د اتحادیې فعال غړی وو او لاندې آثار یې لیکلي دي:

- جنګ ، صلح و سرنوشت جهان
- درس های مقدماتی آموزش سیاسی
- مختصرې از تاریخ زندګی اجتماعی زنان افغانستان
- وزارت داخله در ګستره تاریخ
- روابط روسیه و افغانستان
- تاریخ ویش ځلمیان
- مثلث بی عیب
- نګاهی به کنزالمهملات و الاکاذیب
- د هیلو غوټۍ(د شعرونو ټولګه)
- زخمي ځانګې (د شعرونو ټولګه)
- ضحاک
- تاریخ پوهنه
- تاریخي لوېدنه

حصین د ثور انقلاب وروسته یوه موده د سواد د زده کړې د رییس او وروسته د پوهنې وزارت د تالیف او ترجمې لوی ریاست مرستیال وو. حصین ژمن سیاستوال او د لوړې پوهې کدر وو. په ګوند کې د انحرافاتو په وړاندې درېدلی دی او همدا لامل وو چې هغه د انقلاب په دواړو پړاوونو کې زندانونو ته اچول شوی دی. د تنظیمونو د واکمنۍ په لومړیو کې هم لنډه موده زنداني شو. د شوروي اشغال په لومړیو کې د هغه د ترور ناکامه هڅه وشوله . د هغه د ترور ناکامه هڅه د نوموړي د هغې انتقادي وینا پایله وه چې په یوه ستره ګوندي غونډه کې چې د ګوند یو شمېر مشرانو هم برخه لرله. پدې غونډه کې محمود بریالي د ثور انقلاب د لومړي پړاو او د خلقیانو په پټه د واقعیتونو خلاف سپکه وینا کړې وه . په غونډه کې حصین د بریالي خبرې رد کړې وې او سربېره پر دې یې صالح محمد زېري د خلقیانو مشر ته ویلي وو هغه څه چې ما وویل باید تاسي ویلي وای. د دې غونډې وروسته هغه خپل کور ته چې په مکرویانو کې دی راځي . دا مهال د هغه کوچنی لور له بهر څخه کورته را ننوزي چې د لوبو سامان ورسره وو هغه خپل پلار ته ورکوي او هغه یې په لاس کې چوي د حصین لاس ټپي کېږي خو لور یې په ځمکه لوېږي ، ړنده کیږي او وروسته ساه ورکوي . په ګوند کې د حصین د اعتبار او لوړه پوهه لدې ښکاري چې کله د ګوند واکمني نسکوره شوله او ورسره ګوند ټوټې ټوټې شو خلقي مشرانو د ګوند د بیا په پښو درولو په موخه هلې ځلې پیل کړلې . د زېري په وینا هغه له حصین څخه غوښتي وو چې په نویو شرایطو کې جوړېدونکي ګوند ته کړنلاره جوړه کړي چې هغه کړنلاره جوړه کړله. د تنظیمي جګړو له امله هغه هم له هېواد څخه ووت او په آلمان کې یې د کډوالۍ له غربته ډک ژوند اختیار کړ .حصین د ناټویي اشغال خلاف دریځ غوره کړ. هغه د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په دوولسمه د آلمان د کولن په ښار کې لدې فاني دنیا څخه سترګې پټې کړلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د ثور انقلاب برى(خلقي واکمني)

ډېرى په افغانستان کې د (۷ /۲/ ۱۹۷۸ تر ۸ /۲/ ۱۹۹۲) پورې واکمني د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند واکمني ګڼي. پداسي حال کې چې پدې څوارلسو کلو کې دوو مختلفو واکمنیو واک چلولو. په لومړیو شلو میاشتو کې د خلقي ګوند په مشرۍ خپلواکې واکمنۍ د خپل هیواد او دولت د لارښوونې چارې پرمخ وړلې. وروسته له شلو میاشتو شوروي لښکر د منل شوو نړیوالو قوانینو او کنوانسیونو خلاف پدې هیواد یرغل وکړ، خلقي حکومت یې نسکور او د خپلې خوښې حکومت ته یې واک ولیږداوه چې د واک اصلي مرکز ارګ نه بلکې د شوروي سفارت وو. پردې اساس د شوروي د اشغال پر مهال شورویان په افغانستان واکمن وو . لدې امله دې زماني پړاو ته د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ ویل منطقي نه برېښي او د افغانستان د هغه مهال ځمکني واقعیتونه هم بل څه وو. لدې امله په کتاب کې د دې ګوند واکمني په دوو (خلقي او شوروي – پرچمي) واکمنیو وېشل شوې ده. پورتنیو څو کرښو ته په کتو سره د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې څخه د ۱۹۷۹ کال د دسمبر تر اووه ویشتمې پورې د نورمحمدتره کي او حفیظ الله امین ترمشرۍ لاندې واکمنۍ کې خلقیان واکمن وو او پرچمیانو د خلقیانو د ارادې له مخې عمل کاوه. د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې د ثور انقلاب د نوي تکاملي پړاو په نامه زماني پړاو کې عملاً په افغانستان شورویان واکمن وو چې په ګوندي او دولتي بنسټونو او ادارو کې هم خلقیان ،هم پرچمیان او هم غیرګوندیان اړ وو د شورویانو د ارادې سره سم ځانونه او خپلې کړنې عیار کړي ، پدې توپیر چې شورویانو تر یوې کچې د پرچمیانو منله ، لږشانتې واک یې وکړی وو خو وروستۍ خبره بیا هم شوروي استازو او سلاکارانو کوله . د دې لپاره چې لوستونکی د دې ظاهرآ واحد ګوند د واکمنۍ په اړه اړین معلومات تر لاسه کړي پرهغو به مکث وشي. د موضوع د ښې روښانتیا لپاره به مسئله داسې طرحه شي چې څه ډول د ثورانقلاب دوه پړاوونه پیل شول او په هر پړاو کې د دولتي چارو لارښوونه چا کوله یا په بله خبره واک د چا سره وو؟

لومړی پړاو د محمدداود په وړاندې د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون څخه پیل او د شوروي اتحاد تر اشغال پورې دوام و موند چې پدې موده کې خلقیانو پر افغانستان حکومت کاوه . دوهم پړاو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي لښکر د خونړي یرغل په پایله کې چې خلقي واکمني یې نسکوره کړه پیل شو. د شوروي یرغلګر لښکر سره د کارمل په شمول پرچمي مشران او تښتیدلي درى خلقیان مل وو. د هغوى په اړه ویل کیږي چې عبدالوکیل د کارمل د ترور زوى د امین د واکمنۍ پر مهال د۱۹۷۹ کال په نوامبر کې کابل او نور د دسمبر په نیمایي کې په پټه د شورویانو له لوري بګرام ته راالیږدول شوي وو. وکیل په یوه روایت د شوروي په سفارت او په بل روایت د شوروي د سفارت د کې جې بی د مشر ډګروال اوسادجي په کور کې او نور د بګرام په هوایي ډګر کې پټ ساتل کیدل. پدې دواړو پړاوونو کې د سیاسي واک په اړه به یوازې له دوو تنو(انتوني آرنولد او جنرال نبي عظیمي) څخه ولولو. محمدحسن کاکړد انتوني آرنولد له قوله د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ په اړه لیکي: « د۱۹۷۹ کال په ختمیدو سره په افغانستان کې د خلک دموکراتیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند حاکمیت نه کاوه د شوروي اتحاد کمونست ګوند حاکمیت کاوه.» ۹۰/ ۱۶۷ عظیمي چې د شوروي د نیواک پر مهال د مختلفو قواوو قوماندان پاتې شوی دی د خپل شوروي سلاکار د واک په اړه لیکي : « هغه څه چې د فرقې سرمشاور ویل د افغانستان د دفاع وزیر حکم ګڼل کیده او هغه قانون وو.»۱۲۹/ ۲۴ پدې دواړو پړاوونو کې د واک مسئله په لاندې دوو بېلګو کې د پوهیدو وړ ده .
کله چې په کال ۱۹۷۸ کې د خلقي پوځیانو د پاڅون په پایله کې خلقیانو واک تر لاسه کړاو د شورویانو د فشار له کبله یې واک د پرچمیانوسره وویشلو لیکوال د کندهار په قول اردوکې دنده لرله. نوې واکمنۍ برید جنرال میرطهماس رؤف د کندهار د قول اردو د قوماندان او جګتورن محمداکبر وردګ د سیاسي آمر (د قوماندان سیاسي مرستیال) په توګه وګومارل . قوماندان د پرچم د فرکسیون او سیاسي آمر د خلق له ډلې سره سازماني تړاو درلود. هغه مهال سیاسي آمر یو کمیسون جوړکړ چې د قول اردو د هرې قطعې څخه یو خلقي یې غړی وو ترڅو د قول اردو اړونده فرقې ، لوا او مستقلو جزوتامونو قوماندانان وټاکي. دې کمیسیون د سیاسي آمر په مشرۍ غونډې وکړې ا و د قطعاتو ټول قوماندانان یې وټاکل. څه موده وروسته د دې کمیسیون له لورې د نومول شوو قوماندانانو منظوري راغله او په دندو وګومارل شول. دا بیا ښیي چې واک عملاً د خلقیانو په لاس کې وو او پرچمیان اړ وو چې د خلقیانو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي. کله چې د کمیسیون ټول غړي خلقیان او د قول اردو پرچمي قوماندان د خپل مرستیال له لوري تعیینات لاسلیکوي معنی یې دا ده چې پرچمي قوماندان بیواکه دی ، د تمثیل لپاره کینول شوی او خلقي مرستیال یې د بشپړ واک څخه برخمن دی. پورتنۍ بېلګه په لومړي پړاو کې د خلقیانو بشپړ واک ښیي. جنرال طهماس رؤف د سردارمحمدداود د واکمنۍ یوازینی جنرال وو چې د جهادي تنظیمونو تر واکمنېدو پورې یې په پوځ کې دنده لرله. هغه د یوه بوډا جنرال په توګه په خپله هم په پوځ کې پخپل شتون ملنډې وهلې چې دلته به د خپلو سترګو لیدلې حال راوړم. د نجیب د واکمنۍ پر مهال لیکوال د دفاع وزارت د ملکې مدافعې د ریاست په سیاسي څانګه کې دنده درلودله. د دې ریاست د تعلیمي پروګرام له مخې د ملکي مدافعې د مسؤلینو، والیانو او د کارخانو د رییسانو په کابل کې سیمینار را بلل شوی وو چې د اردو د موزیم کتنه هم په پروګرام کې نیول شوې وه چې رئیس یې جنرال میرطهماس رؤف وو. کله چې جنرال میلمنو ته د موزیم په دروازه کې ښه راغلاست وویل میلمنو ته یې په ټوکه وویل تاسو د موزیم یوازینۍ لرغونی اثر چې زه یم ولید فکر کوم نوره اړتیا نه وي چې موزیم وګورئ.
په دوهم پړاو کې چې د واک اصلي مرکزچیرې وو هغه به د صالح محمد زیري څخه ولولو. د زیري د لیکنې پربنسټ د شوروي اشغال په لومړیو کې د سیاسي بیرو پخوانی غړی او د مالیې وزیر میثاق له بنده خلاص شو او د اشغال وروسته د ګوند د لومړي پلنوم غونډې ته رابلل شوی وو.خو کله چې شورویان خبر شوي دي چې میثاق مرکزي کمیټې ته راپورته کوي کارمل ته یې ویلي چې میثاق کور ته واستوي. پدې اړه کارمل زیري ته ویلي وو:« ما لیست مسکو ته ورکړی وو. همدا اوس زما ډیر نږدې ملګري مشاور را ته وویل چې اوس میثاق کور ته واستوئ ...، په دغه وخت کې د کارمل هغه نږدې مشاور، د لمړیو ورځو مشاور چې لږ،لږ په پارسي هم پوهیدی راغی ، کارمل او مشاور سره وکتل، مشاور ما ته وویل مسکو ډیر په قهرشوی دی ، وایي تاسو ولې د خلکوعامه ذهنیت په پام کې نه نیسئ میثاق مو خوشی او اوس یې مرکزي کمیټې ته هم راپورته کوئ ، لطفاً هغه ته وواياست چې کورته ولاړشي. »۴۰/ ۴۷۶- ۴۷۷ پدې ډول یې میثاق کور ته لیږلی وو او د ګوند نوي مشرتابه ته یې لار ونه موندله. په تاریخ کې کله ناکله پیښې تکرارېږي چې د میثاق بیرته کور ته استول د محمد داود د جمهوریت په دوهمه ورځ د جنرال خان محمدمرستیال کور ته استولو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته دي. د میثاق د بیرته استولو پریکړه مسکو کړې وه خو د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال سره د مخالفت مرکز ځرګند نشو که څه هم هغه مهال ویل کیدل چې په جمهوریت کې د پرچمیانو له لوري د مسکو د مخالفینو مخه نیول کیده. پورتنۍ ځرګندونې او دوې بیلګې ښیې چې په اصطلاح د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند ځوارلس کلنه واکمني واحده واکمني نه بلکې دوې متفاوتې (خپلواکه او بلواکه) واکمنۍ وې.

هغو مراسمو چې کابل ولړزاوه

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د میراکبر خیبر د جنازې مراسم په شانداره توګه تر سره کړل. د هغه په جنازه او فاتحه کې د زرګونو تنو ګډون، د جنازې د لیږد پرمهال د ښار په زړه کې منظم لاریون او په هغه کې د رنګارنګ شعارونو ورکول او د جنازې د ښخولو وروسته د ګوند د مشرانو احتجاجیه ویناوې د زلزلې په شان کابل ولړزاوه او د دې زلزلې ټکانونه د قدرت په مانیو کې خورا زورور وو. کابلیان د پنځو کلونو ځنډ وروسته یو ځل بیا په ښار کې د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د پرتمین لاریون شاهدان وو. واکمنۍ دا ډول لاریون د جزا د قانون خلاف و ګڼلو. البته د۱۹۷۷کال د پښتونستان د ورځې د نمانځنې په مراسمو کې د ګوند له لوري د خپل ځواک ښودنې حکومت ناکراره کړی وو او د ګوند د ځپلو په لارو چارو یې فکرکاوه.خو د خیبر د جنازې مظاهره ډوله مراسمو چې د مذهبي مراسمو په پرتله یې سیاسي بڼه غښتلې وه د واکمنو په ټپونو د مالګې دوړول وو چې ښې لاسي چاروکي او په تیره سردار داود یې ډېر په غوسه کړ. د خیبر د جنازې د مراسمو په اړه د امریکې سفارت د اپرېل په ځلېرویشتمه(۰۳۱۴۲۷۰۴۶) لمبر ټلګرام واشنګټن ته استولی چې پکې راغلي وو:« دغې پېښې وښودله چې د خلق کمونستي ګوند ددې هېواد په جوړښت کې تر ټولو لوی او تر نورو ټولو ښه سمبال شوی منظم ګوند دی.» د جمهوري دولت د مخابراتو د وزیر کریم عطایي د لیکنې له مخې د خیبر د جنازې یوه ورځ وروسته « د جمهور رئیس د مرستیال مرحوم سیدعبدالا اله تر ریاست لاندې په صدارت عظمی کې مجلس دایر شو د آجندا سربیره د خیبر د ښخولو په رپوټ هم خبرې وشوې. په مجلس کې ټول پدې نظر وو، د مظاهرې په وړاندې چې د قانون خلاف ترسره شوه قانوني اجرآت وشي. د جمهور رئیس مرستیال او د مالیې وزیر، سیدعبدالا اله او د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر وروسته دا موضوع له جمهوررئیس سره مطرح کړله . د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو په مجلس کې پرې هراړخیز بحث وشو او پریکړه وشوه چې د دولت دستګاه له خلقي او پرچمي عناصرو څخه پاکه شي او د مظاهرې د پرمخ وړلو په وړاندې د قانون سره سم اجرآت وشي. د۱۳۵۷ کال د غویي د پنځمې د وزیرانو په مجلس کې د عدلیې وزیراو لوی څارنوال مرحوم وفي الله سمیعي د کمونستانو د مظاهرو او د میراکبر خیبر د تدفین په ورځ په دولت باندې د هغوی د بیشرمانه تېریو په هکله د جزا د قانون له مخې توضیحات ورکړل. د ماپښین وروسته غونډه کې د پرچمي او خلقي سرکله ګانو (د رمې د مشرانو) د نیولو په هکله خبرې اترې وشوې او د کورنیو چارو وزیر خپل هدایتونه ترلاسه کړل. څرنګه چې د مجلس آجندا ختمه شوې نه وه د ورځې په پای کې پردې سلا شوو چې راتلونکی مجلس د غویي په اوومه دایر شي. کله چې د مجلس څخه کور ته ورسیدم د صدارت نه ټلفون راغی راشئ چې مجلس دی. په صدارت کې د مالیې وزیر را ته وویل ښه ده چې دلته پاتې شو چې د نیولو موضوع پټه پاتې شي. د شپې تر ناوخته په صدارت کې پاتې شوو. د کورنیو چارو وزیر په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول د پولیسو د اجرآتو په اړه مجلس ته اطلاع ورکوله. ترهغه ځایه مې چې په یاد دي د حفیظ الله امین پرته چې نیول یې څرګند نه وو نورې نیونې پای ته رسیدلې وې. » ۱۱۴/ ۲۱ د عطایي په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي . یو دا چې په یوه دین او آئین کې انسان او د هغه انسانی کرامت ته سپکاوی نه کېږي. خو د جمهوري دولت یو وزیر د یوه سیاسي ګوند غړو ته رمه وایي داسې ګوند چې په لیکو کې یې پروفیسرانو ، ښوونکو، انجینرانو، ډاکترانو، لیکوالو، شاعرانو ، افسرانو او د لوړو زده کړو خاوندانو شتون درلود. هغه مهال یوازې د کابل په پوهنتون کې د دې ګوند اتلس تنه (شپاړلس خلقي او دوه پرچمي) استادان په تدریس لګیا وو. کله چې د طالبانو مشر ملااختر منصور د پاکستان د بلوچستان په صوبه کې د بې پیلوټه امریکایي الوتکې په واسطه ووژل شو، د امریکې ولسمشراوباما په ویتنام کې د ملااختر منصور د وژنې خبره وکړه خو هغه یې ښاغلي اختر منصور وباله . د جمهوري دولت د مخابراتو د وزیر په کتاب کې د ګوند د مشرانو او غړو په پټه سپکې سپورې د محمدابراهیم عطایي دا ارزونه چې « د داودخان شاوخوا یا د کی جی بی غړي او یا مغروره بې عقلان راټول شوي وو .» ۱۷/ ۳۹۴بشپړ واقعیت لري. بل دا چې د خیبرد جنازې د مراسمو وروسته حکومت د (ا، خ، د،ګ) د برخلیک په اړه دوامداره بحثونه درلودل چې یقیناً بحثونه پردې کېدل چې څه ډول د دې ګوند سره حساب تصفیه کړي. د جنازې وروسته د ګوند د مشرانو او مطرح کدرونو آدرسونه تثبیت او هغوی تر څارنې لاندې نیول شوي وو او د مرکز په قطعاتو کې بیړنی حالت اعلان شو. د ګوند د مشرانو د نیولو د پریکړې په اړه محمدابراهیم عطایی لیکي : « د ده (داودخان) بې عقله او خاینو همکارانو چې د هغه شاوخوا یې نیولې وه هغه یې ولمساوه چې د خلق او پرچم رهبران ونیسي. »۱۷/ ۳۹۴ د کریم عطایي په وینا د کابینې په غړو کې یوازې صدیق محبي د لوړو زده کړو وزیر د خپل اړونده وزارت څخه د خلقیانو او پرچمیانو د تصفیې په چاره کې د تدبیراو مدارا وړاندیز کړی دی. هغه مهال د (ا، خ، د،ګ) د غړو شمېر د دیارلسو زرو شا وخوا اټکل کیدل چې غوڅ اکثریت یې د ټولنې باسواده قشر (ماموران ، ښوونکي او افسران) وو. د دولتي ادارو په تېره له پوهنیزو بنسټیزو څخه د دې ګڼ شمیر ګوندیانو شړلنه په دولتي چارو او په تیره تدریسي بهیر ناوړه اغیز پرېښودلو. هېره دې نه وي چې د جنازې په مراسمو کې شوې ویناوې ، شعارونه او شعرونه پولیسو او د ملي مصؤنیت مسؤلینو ثبت کړي وو. « د لوی څارنوالۍ په دفترکې د رادیو کست د فیتې څخه په واضح ډول د ویناوو د اوریدلو وروسته حکومت پریکړه وکړه چې د ا، خ، د،ګ مشران د محکمې لپاره حاضرکړي. څرنګه چې امین پدې مراسمو کې وینا نه وه کړې نو هغه ونه نیول شو خو وروسته چې پولیسو د هغه د کورشاوخوا د شک وړ حرکات ولیدل نو بیا حکومت د هغه د نیولوامر هم ورکړ او د ورځې یوولسو بجو مخکې ونیول شو.» ۱۳۰/ ۲۵۷ ګوندي مشرتابه ګوند ته د واکمنۍ لخوا شته ګواښونه احساسول او په پوره احتیاط سره یې ګامونه اوچتول. د وري په اته ویشتمه(اپریل اتلسمه) د خیبر د ترور وړاندې د ګوند د سیاسي بیرو په غونډه کې پریکړه شوې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړیواله ورځ به د پنځو کلو چوپتیا وروسته نمانځي او راتلونکې غونډه به د غویي په پنځمه د سلیمان لایق په کور کې کېږي چې د کارګرانو نړیواله ورځ څه ډول ولمانځل شي. په غونډه کې پرېکړه شوې چې د کارګرورځ و نه نمانځل شي ځکه د جنازې وروسته بله مظاهره ماجراجویي ښکاري او ښایي حکومت سخت غبرګون وښیي. په همدې ماخوستن ناوخته پولیسو د تره کي او کارمل په شمول اووه تنه ګوندي مشران بندیان کړل او د نورو ګوندي مشرانو کورونه ترڅارنې لاندې و نیول شول.د غویي په شپږمه چې امین خپل کور د پولیسو تر څارنې لاندې ویني خپل مشر زوی د ګوند د مشر کور ته استوي چې احوال یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي خو زوی يې د تره کي د زنداني کيدو خبر ورته راوړي چې د شپي پوليسو وړی دی. امين لدې وروسته په کابل کې د پرتو قواوو او قطعاتو او همداراز د هيواد د پوځي هوايي ډګرونو لپاره خلقي افسران د قوماندانانو په توګه ټاکي ،ترڅو د اپريل اووه ويشتمه (د غويي اوومه) پاڅون وکړي. د محمداقبال وزيري خلقي کدر په وينا تصادفاً دا وخت د امين يو دوست سرمعلم عبدالغفور د خپلې ميرمني سره د امين کور ته راځي او امين د نوموړي څخه غواړي چې د کابل ښاروالۍ ته لاړ شي او د ښاروالي مامور فقيرمحمدفقير د هغه کور ته راولي .هغه ښاروالی ته ځي او فقير ورسره راولي. امين فقير ته د انقلاب قومانده ورکوي چې ملګرو ته يې ورسوي خو هغه د امين څخه ليکلې قومانده غواړي. امين هر ارتباطي غړي ته په کوچنيو ورقو کې د پاڅون قومانده ليکي او هغه ته يې ورکوي.د پاڅون ورځ د غويي اوومه ۹ بجې ټاکي چې د څلورمې زغره والي قوا څخه پيل شي. فقير ته پوليس د وتلواجازه نه ورکوي ترڅو د امين د مشر ورور د زاريو وروسته فقير ته اجازه ورکوي چې له کورڅخه ووزي او پدې ډول پوليسو ستره تيروتنه وکړه او هغه چا ته يې د امين له کور څخه د وتلو اجازه ورکړه چې په جيب کې يې د وسلوال پاڅون(انقلاب) ليکلې قومانده وه. همدا رنګه امين خپل زوی عبدالرحمن د پوليتخنيک انستيتوت ته استوي چې استاد خيرمحمدماموند د امين کور ته راولي هغوی ګډ ټکسي نيسي. ماموند ليکي : « د سيلو مخامخ د خوشحال مينې کورونو سره د تکسي څخه ښکته شوو . دغه مهال عبدالرحمن وويل : استاده کيدای شي ما او تا دواړه يو ځای پوليسان زموږ کور ته پرې نه ږدي، زه به ورشم چې د امين صاحب نه هدايت واخلم . عبدالرحمن چې کور ته ننووت مور ئې ورته وويل چې دی (امين) همدا اوس پوليسانو بوت او استاد ته ئې دا پيغام پريښی دی چې ستا سره په ارتباط کې پوځي ملګرو ته ووايه چې سبا په نهو بجو پر خپلو وظيفو حاضر وي ، او تاسو ته ټاکل شوي ملګری به د انقلاب قومانده درکړي او د هغه د قوماندې سره سم به عمل کوئ .عبد الرحمن وويل : امين صاحب زما مور ته دا هم ويلي دي چې ملګري بايد پوه وي چې دولت ما (امين) او تره کی دواړه وژني او کارمل يواځې هغه ته د اعتبار ورکولو په خاطر زموږ سره بندي کوي . کارمل نه وژني. » ۱۳۱/ ۲۳۶ پوليسو چې د امين د کورشاوخوا د شک وړ حرکات ويني په همدې ورځ د يوولسو بجو مخکې يې له ځانه سره وړی دی.د ګوند پوځي مسؤلينو ته د انقلاب د قوماندې په رسيدو سره په همدې ورځ د غويي په شپږمه نيټه خلقي پوځيان په خوځښت راغلل او هرڅوک خپلو ارتباطي غړو ته د وسلوال پاڅون (انقلاب) قومانده رسوي ، د پاڅون پرمهال د ګډې همکارۍ پلان جوړوي او پريکړه کوي چې د غويي په اوومه سهار وختي به د زوبڼ تر څنګ د استقلال د څلي سره ويني. البته چې د ګوندي رهبرانو د نيولو خبر د غويي په شپږمه د ماښام د اتو بجو د پښتو د خبري سرويس څخه د دولت د اعلاميي په بڼه خپور شو. په اعلاميه کي د ګوند د مشرانو د بندي کيدو سربيره هغوی د دولت د تخريب او په هغوی د پرديو د عمالو او خاينانو تورونه لګول شوي وو. د راډيو له لارې د ګوندي رهبرانو د نيولو اعلان ټولو ګونديانو ته د حکومت له لوري د ګواښ او خطر سګنال وو چې هغوی بايد هوښياري له لاسه ورنکړي او ځانونه ګواښمنو او بېړنيو حالاتو ته چمتو کړي. دا د دولت داسي تيروتنه وه چې په خپله يې د (ا، خ، د،ګ) غړي او په تيره پوځيان خبر کړل چې د مرګ او ژوند سوال يې طرحه دی. دې اعلان خلقيان د دوی ګډ کور ته د راغلي اجل په وړاندې مقابلې ته و هڅول چې له يوبل سره اړيکي ټينګي او حالاتو ته په کتو سره مناسب غبرګون وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخلیک ټاکونکې ورځ

د۱۳۵۷ کال د غويی په شپږمه د ماښام د اتو بجو د کابل راډیو په پښتو او بیا په اته نیمو بجو دري خبري سرویسونو کې د دولت اعلامیه خپره شوه او په هغې کې راغلي وو:« په لاندې شهرت وطن ته خاین عناصر نورمحمد مشهور په تره کي ، ببرک مشهور په کارمل ، ډاکترشاه ولي ،حفیظ الله امین، غلام دستګیر پنجشیري او... ونیول شول.» په نیول شوو کسانو کې یوازې کارمل د پرچم له ډلې څخه وو او نور ټول خلقیان وو. هغوی د غويي په پنځمه د ماخوستن وروسته پولیسو له خپلو کورونو څخه وړي وو. حفیظ الله امین یې د غويي په شپږمه د غرمې مخکې نیولی دی. ویل کیږي چې لایق او بارق په خپله خوښه د غويي په اوومه د غرمې مخکې ځانونه پولیسو ته تسلیم کړي دي . پولیسو ته په خپله خوښه د بارق او لایق تسلیمیدل داسې وو چې د غويي په پنځمه ماښام نوراحمد نور، سلیمان لایق ، بارق شفیعي ، عبدالکریم میثاق او عبدالقدوس غوربندي په کلوله پشته کې د یوه ګوندي په کور کې د خیبرد جنازې د مراسمو کست تنظیمولو. نوراحمدنور د کوم کار لپاره خپل کور ته تللی دی وینې چې پولیس د ده د کور شاوخو ولاړ دي او هرڅوک چې هلته ځي ترې پوښتني کوي او دی بیرته کلوله پشته ته راځي او دا جریان نورو ته وایي . ټول همله پاتې کیږي . سبا ماښام چې له راډیو څخه د ګوندي مشرانو د بندي کېدو خبر اوري پدې بحث کوي چې څه وکړي دری تنه بارق ، لایق او غوربندي وایي چې دوی پولیسو ته ځان تسلیموي، میثاق او نور غواړي پټ شي او هغوی په ششدرک کې د داود رزمیار په کور کې پټیږي او کشتمند او نجیب هم هلته ورځي. د ګوندي رهبرانو د زنداني کیدو وروسته دفاع وزارت په پلازمېینه او ولایتونو کې ټولو قواوو ته دستور ورکړ چې د غويي په اوومه په لسو بجو د ګوند د مشرانو د نیولو په مناسبت غونډې جوړې کړي. د غويي په اوومه د سهار په اوو بجو د امین له لوري ځینې ټاکل شوي قوماندانان د خپلواکۍ د څلي (د کابل زوبڼ) سره راغونډیږي ترڅو د پاڅون عملیات سره کوردینه کړي. خلقي پوځیان خپلو جزوتامونو ته په رسیدوسره د پاڅون لپاره چمتووالی نیسي او د جزوتامونو مشرتابه د میتینګونو د تنظیم په چارولګیا کیږي.همدارنګه په همدې ورځ په یوولسو بجو کابینې د ګوند د مشرانو د برخلیک په اړه په ارګ کې د جمهور رئیس تر ریاست لاندې غونډه لرله. د ابراهیم عطایي په وینا« داودخان پدې وخت کې د کابینې غړي رابللې وو ترڅو د نیول شوو په هکله پریکړه وکړي. البته د هغوی په اړه اعدام په پام کې نیول شوی وو.» ۱۷/ ۳۹۴- ۳۹۵ د کابینې په غونډه کې د دفاع د وزیر پرته په پلازمینه کې ټولو موجودو وزیرانو ګډون کړی وو. ښایي د دفاع وزیر د میتینګونو د ښه تنظیم او یا د بیرنیو پیښو د مخنیوي په موخه د کابینې په غونډه کې برخه نه وي اخیستې. د غويي په اوومه په دولت کې د واکمن وضعیت او د خلقیانو د پوځي برخې له کړنو څخه داسې بریښي چې دا ورځ دواړو خواوو ته برخلیک ټاکونکې ورځ وه. دولت غوښتل چې په دې ورځ د دې ګوند د برخلیک په اړه پرېکړه وکړي او خلقیانو د خپل پاینت په موخه په یوه خورا خطرناک کار وسلوال پاڅون لاس پورې کړ. لکه څرنګه چې یادونه وشوه د پرچم د پوځي سازمان مشر نوراحمدنور د څو تنو ګوندي مشرانوسره د غويي په شپږمه او اوومه پټ وو. د غوربندي په وینا له هغه پوښتنه شوې وه څه باید وکړو هغه ورته ویلي وو ، زه د غلام جیلاني باختري د کرنې د وزیر احوال ته منتظر یم او میثاق وایي چې باختري د پرچمیانو او شورویانو د ارتباطي کړۍ رول درلود او شورویانو ورته ویلي وو چې ګوندیان باید پټ شي. دا بیا د دې ښکارندوی دی چې پټ پرچمي باختري د جمهور رییس نبض ، د کابینې پرېکړې او شورویانو دستور ته په کتو سره نور احمدنور ته معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول. کله چې په عسکري ګارنيزيونونو کې غونډو او مېټينګونو ته تياري نيول کيده د څلورمې او پنځلسمې زغره والو قواوو خلقيانو د همدې فرصت څخه ګټه پورته کړله ټانکونه، زرهپوښونه او د شلکا دستګاوې يې خوځښت او جګړې ته چمتوکولې. ويل کېږي کله چې دا وسايط خوځښت ته چمتوشول جګړن محمداسلم وطنجارد خلقي پاځونوالو د ځمکنيو قواوو قوماندان د څلورمې زغره والې قوا د ټانک د کنډک قوماندان د قوا کفيل جګړن محمدرفيع ته چې د پرچم د فرکسيون سره سازماني تړاو درلود د خلقيانو د پاځون پريکړه اعلان کړه نوموړی ورسره همغږی شوی دی. همدامهال د پنځلسمې زغره والې قوا اړونده خلقيانو د خپل هوډ په اړه د قوا قوماندان مولاداد ته ور ته خبره کړې وه چې هغه مخالفت ښودلی وو او سمدلاسه پاځون کوونکو هغه وواژه او د قوا واک يې په لاس کې ونيو. پردې اساس د يوولسو بجو شا و خوا پوځي وسايط د ښار په لور وخوځيدل. د کابينې د غونډې په هکله د مخابراتو وزير ليکي : « د مجلس څخه لا ډير وخت نه وو تيرشوی چې د جمهوري رياست د ياورانو څخه يو کوټې ته راننووت او مستقيماً جمهور رئيس ته ورغی او يو کاغذ يې ور کړ. مرحوم ياور ته څه وويل او د سر په اشاره يې رخصت کړ. څو شيبې نه وې تيرې شوې ، د جمهوري ګارد قوماندان صاحب جان د يوه بل کس سره تالار ته راغی بيا يې هم يو کاغذ ورکړ، جمهوررئيس د کاغذ د لوستلو وروسته سملاسي خپل ځای پريښود او په ګړنديو ګامونو سره د خپل کار دفتر ته ولاړ. څو دقيقې وروسته د توپ يوه ډاروونکي ډز ماڼۍ ولړزوله. » ۱۱۴/ ۲۲ويل کيږي چې په لومړي کاغذ کې د پلچرخي څخه د ښار په لور د وسايطو د خوځښت رپوټ ورکړل شوی وو ، جمهوررئيس خپل ياور ته ويلي وو چې د دفاع وزيرڅخه پدې هکله معلومات واخلي. دفاع وزير ته ويل شوي وو چې قوا د کلني تعليمي پلان له مخې پوروا (مشق او تمرين) لري. په دوهم کاغذ کې ليکل شوي وو چې زغره وال وسايط ښار ته ننوتي دي ، دې خبر ولسمشر ورخطا کړ بيله دې چې کابينې ته څه ووايي خپل دفترته ځي . پاځون کوونکي د دفاع وزارت قرارګاه ته په رسيدو سره په دوولسو بجو چې د ځانښت د توپ د ډز د وخت سره سمون خوري په ماڼۍ ډز وکړ. هغه مهال د دفاع وزارت قرارګاه د ارګ مخامخ وه. د ډز پر مهال دفاع وزير ، لوی درستيز ډګرجنرال عبدالعزيز او جنرال روکی د وزير په دفتر کې ناست وو د لوی درستيز پرته دوه نور محمدزي دي. د دفاع وزارت او ارګ مخې ته راغلي ټانکونه د جمهوري ګارد د ډزو هدف ګرزي. هغه مهال د ارګ د دفاع لپاره ۱۰۰۰ تنه پوځيان او۲۴ ځنځير ټانکونه ګومارل شوي وو. د پاځون کوونکو لومړی ټانک چې د اور په لمبو کې وسوځيده د خلقي محمد زي جګتورن محمد عمر ټانک وو. د پوځي عملياتو پلان داسې جوړشوی وو چې په يوه وخت کې به ځمکني اوهوايي ځواکونه دولتي ضد عمليات پيلوي. ځمکنيوځواکونوعمليات پيل کړل خو د الوتکو څرک نه لګېده . دا د دې لامل وګرزيد چې ځمکني پاځون کوونکي په سختو شرايطو کې راګير او ټکني شي او پدې تمه يې انتظارايست چې هوايي ځواکونه پر ارګ بريد وکړي او دوی ته ارګ ته د ننوتلو شرايط برابرکړی. ارګ ته د يوې مستحکمې کلا په توګه ننوتل او د هغې نيول ستونزمن وو. دا چې هوايي ځواکونو ولې په خپل وخت عمليات پيل نکړل واقعيت يې دا وو قادرخان د هوايي او هوايي مدافعې مرستيال چې د امين له خوا د هوايي ځواکونو د قوماندان په توګه نومول شوی وو د دولت د پلويانو له لوري توقيف شوی وو. شيرجان مزدوريار چې په پاځون کې يې فعال رول در لود وايي: « عبدالقادر د دولت د پلويانو له خوا ترڅارنې لاندې نيول شوی وو او د غرمې وروسته دری ټانکونه د هغه د خلاصون په موخه خواجه رواش ته وليږل شول او هغه يې آزاد کړ، بګرام ته ولاړ او الوتکو ته يې د پروازامر ورکړ.» ۱۳۲/ ۶۶غوث الدين فايق د وخت د ټولګټو وزير هم په همدې اند دی او ليکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

: « قادر او نور کمونستان مرتضی قل خان بندي کړل او په يوه کوټه کې يې اچولي وو، هغه ټانکونو آزاد، ملي خاين قادر د چورلکې پواسطه د بګرام هوايي ډګر ته ولاړ د هغه ځای کمونستان يې ولمسول ترڅو الوتکې پرواز ته چمتو کړي. » ۵۲/ ۱۷۷ مرتضی قل د هوايي قواوو سرانجينر وو. لکه څرنګه چې جنګي الوتکې د بګرام په هوايي ډګر کې وې هغه مهال د بګرام د هوايي ګارنيزيون د خلقيانو مسول محمد هاشم نوري وو. هغه وايي چې ده ته چا د پاڅون دستور نه دی ورکړی. هغه وايي چې د ده او امين تر منځ داسي شفر شتون درلود که څوک د امين انځور ده ته وښيي د هغه د دستور له مخې به د حکومت خلاف خپلو ارتباطي ملګرو ته قومانده اويا دستور ورکوي . هغه مهال يعني د غويي په اوومه چا ما ته د امين انځور نه دی ښودلی او چا کوم هدايت هم ندی راکړی لدې کبله ما خلقي پيلوټانو ته د الوتنې دستور ورنکړ.

کله چې ټانکونه او زرهپوښونه ښار ته ننوتلي دي د دفاع وزير يا ښايي د جمهور رييس لخوا هوايي قواوو ته هدايت ور کړل شوی وي چې جنګي الوتکې ښار ته ننوتي ټانکونه او زرهپوښونه له منځه يوسي. هماغه دي چې دری جنګي الوتکې چې پيلوټان يې جګتورن ميرغوث الدين مشهور په ګاګارين ، جګتورن وهاب لوګری مشهور په ماما وهاب او تورن تيمور فراهي د بګرام له هوايي ډګر څخه پروازکوي. وروستيو دوو تنو دوی ته په ورکړل شوو هدفونو توغندي وويشتل چې يو توغندی په خواجه رواش کې په يوه ټانک ولګيد څلورتنه پکې ووژل شول او سيدمحمد ګلاب زوی يې ټپي کړ خو خلقي ميرغوث الدين خپل توغندي په کوم غره ويشتلي وو. دې پيلوټانو د خلقي واکمنۍ پرمهال خپلو دندو ته دوام ورکړ ماما وهاب او ميرغوث الدين د (ا، خ، د،ګ) تر نسکوريدو پورې په پوځ کې دنده ترسره کوله او تيمور د وسلوال پاڅون څه موده وروسته د الوتکې د غورزېدو له امله ووژل شو. همدې دريو پيلوټانو د غويي په اوومه لکه نورو پيلوټانو د پاڅون کوونکو په ګټه پروازونه تر سره کړل . په ارګ او دفاع وزارت باندې د ټانکونو د بريد وروسته د دفاع وزير او لوی درستيز د دې پرځای چې په مرکز کې ميشت قواوو چې دوې فرقې ، د توپچي لوا او د کوماندو، پاراشوت او انظباط قطعې د ياغيانو په وړاندې سوق او اداره کړي په يوه موټر کې کښيني او د قرغې اتمې فرقې ته ځي ترڅو دا فرقه د پاڅون کوونکو خلاف د جګړې لپاره چمتو کړي. دوی دومره وارخطا وو چې موټر يې ټکرکړی او د دفاع د وزيرلاس هم خوږ شوی وو. هغوی بريالي شوي چې د اتمې فرقې څخه يوځواک د ياغيانو په وړاندې د ارګ د دفاع لپاره چمتو کړي. کله چې ددې ځواکونو د کتار په سر کې چې د ټانک کنډک وو او قوماندان يې خلقي جګړن علاوالدين کوم چې د امين له لورې د اتمې فرقې د قوماندان په توګه نومول شوی وو پوليتخنيک ته ورسېد د خپل ټانک ميل د اتمې فرقې په لور را وګرزولو او د اتمې فرقې په لور يې يو ډز وکړ. دې ډز د دفاع وزير ته دا تريخ پيغام ورکړ چې د ټانک کنډک هم د پاڅون کوونکو سره دی . لدې وروسته د دفاع وزارت مشران اړشول چې د برچي دښتې له لارې د دارالامان په لور چيرې چې د لومړي لمبر قول اردو(قوايمرکز) قرارګاه ده لاړشي او له هغه ځای څخه دولت ته د وفادارو ځواکونو د قوماندې چارې پرمخ بوزي. دوی بريالي شول چې د ريشخورو فرقې څخه يو ځواک د ډګروال محمدهاشم کندهاري په مشرۍ د ارګ د دفاع لپاره چمتو کړي او د ماښام په رارسېدو سره د حبيبيې لېسې پورې راورسيږي خو د هوايي بمباريو له امله نوموړی ځواک وپاشل شو. همدارنګه د قوايمرکز درستيزوال عبدالعلي وردګ د ننګرهار يوولسمې فرقې سره اړيکه نيسي خو د دې فرقې قومانده خلقيانو په لاس کې نيولې وه. د تلفون ګوشکي خلقي بهرام الدين وردګ پورته کړې ده او بهرام الدين ورته ويلي وو چې دی د فرقې مشري کوي عبدالعلي نور څه ندي ويلي او د ټلفون ګوشکي يې اېښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. البته د ننگرهار د فرقې څخه د کوماندو یوه قطعه چې قوماندان یې پرچمي وو د کابل په لور خوځېدلې وه خو مخه یې د څلورمې قوا نیولې او بېرته خپل سوق الجیش ته ستنه شوې ده .د غويي په اوومه نېټه د درې نیمو بجو وروسته د پاځون کوونکو په ګټه هوايي بريدونه پیل شول ځکه چې د غرمې وروسته دريو ټانکونوعبدالقادر له توقیف څخه خلاص کړ بګرام ته د چورلکې پواسطه په تللوسره یې پیلوټانو ته د پرواز امر ور کړ او د مهتاب کلا په توپچي لوا او د ریشخورو نه ارگ ته د مرستې په موخه راوتلیو قطعاتو بمبارۍ پیل کړې. د دې بمباريو د پیلېدو وروسته پاځون کوونکي اکتیف عملیات پیلوي ،خپل مشران له توقیف څخه آزادوي او کابل رادیو ته یې رالیږدوي. که د غرمې وروسته لومړیو شیبو کې د ارگ مدافعینو او یا د کابل گارنیزیون کوم جزوتام په پاځون کوونکو برید کړی وای شونې وه چې پاځون ځپل شوی وای.
د بندي شوو مشرانو د خلاصون لپاره د څلورمې زرهدارې قوا د شلکا دوه تنه افسران (سیدرحیم سرباز او محمد یوسف سهار) دنده اخلي . هغوی د کورنیو چارو د وزارت د پولیسو افسرغني سره چې د گوندي رهبرانو د بندي کېدو ځای ورته معلوم وو ورغلي دي . غني د خپل کتاب (شب های کابل) په ۳۸ او ۳۹ مخونو کې د گوندي مشرانو د آزادولو په اړه راوړي :« د تره کي د لاس ولچکونه مو خلاص کړل...، د انقلاب تبریکي مو ورکړه تره کي په تعجب وویل څه اورم؟ انقلاب کوم، انقلاب؟ او دا فیرونه د انقلاب دي؟ شاید کومه بله توطیه منځ کې وي؟...، د انقلاب په تبریکۍ ورکولو دواړو تره کي او کارمل باور نه کاوه . د انقلاب څخه د دوی دواړو بې خبري ما ته هم سوال پیدا کړ چې دا څنگه انقلاب دی چې د گوند عمومي منشي او دوهم منشي ترې خبر ندي؟ ...، تره کي امین ته وویل چې تاسي له انقلاب نه خبر یاست؟ امین وویل بلې کله چې ستاسو له زنداني کېدو نه خبرشوم نو مې د انقلاب قومانده ور کړه...، دستگیر پنجشیري امین ته وویل ببشک بچه وطن که مرد میدان هستي(بېشکه د وطن بچیه چې د ډگر نارینه يې.) د سلیمان لایق له سترگو اوښکې تللې ومې پوښت ولې اوښکي ؟ ویې ویل د خوشالۍ اوښکي دي.» د انقلاب څخه د گوندي مشرانو بې خبرۍ ښيي چې د امین پرته نور گوندي مشران نه پوهېدل چې پاځون یې ملگرو کړی دی. پاځون کوونکو ته د کورنیو چارو د وزارت د منسوبینو د تسلیمېدو پېښه په زړه پورې ده چې دلته یې یادونه کېږي. کله چې پاځون کوونکي د کورنیو چارو وزارت ته رسېږي د کورنیو چارو د وزارت د نیولو د جزوتام مشر جگتورن توفیق احمد نورستاني د لودسپیکر په واسطه د وزارت له منسوبینو غواړي چې ټول د وزارت انگړ ته راشي. کله چې هغوی ټول را وتلي دي هغوی ته یې امر کړی دی چې خپلې کورتۍ او کمیسونه وباسي . هغوی کرتۍ او کمیسونه ایستلي دي او په سپینو زیرپېرانیو کې یې د وزارت په انگړ کې کېنولي او پیره یې پرې درولې ده . دا مهال د هغوی څخه پوښتنه کېږي چې څوک د گوند د مشرانو د توقیف ځای څخه خبر دي غني ځواب ورکړی چې زه خبر یم او هغه توقیف خانې ته بیایي. د هوايي بمباريو د پیلیدو وروسته د دفاع وزیر د لوی درستیز او د مرکزي قول اردو درستیزوال سره « د دلکشاه د مانۍ باغبانشي عبدالمجید کور ته چې د خپلوانو نه یې دی ورغلي او غوښتل یې چې شپه به همدلته تیره کړي او سبا سهار وختي به یوې خوا ته وتښتي خو له بده مرغه د باغبانباشي زوی دغه خبره کودتاچي ځواکونو ته ورسوله ، هغوی راغلل او درې واړه یې ونیول.» ۱۳۳ د راډیو تالار ته د گوندي رهبرانو د لیږد وروسته هغوی د راډیو څخه د اعلامیو په خپرولو پیل وکړ. لومړي اعلامیه چې د ماښام د اوو بجو شاوخوا خپره شوه انانسر یې حفیظ الله امین وو او هغه وویل :« توجه! توجه ! توجه ! د نظامی انقلابي شورا اعلامیه اسلم وطنجار د زرهدارو قوا جگړن او د هوايي قواوو ډگروال عبدالقادراوروي .» د وطنجار له وینا وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالقادر په دري ژبه نومورې اعلاميه ولوستله چې منځپانګه يې د محمدداود د واکمنۍ په نسکوريدو څرخيدله. سره لدې چې اعلاميه واورول شوه خو حالات کړکېچن او ناڅرګند وو او کارمل ويل چې زموږ په ملاتړ يوازې ۶۲ ځنځيرتانک ولاړدي په داسې حال کې چې د دولت په ملاتړ د ريشخورو اوومه او د قرغې اتمه فرقه ، د ګارد لوا، د بالاحصار لوا، د مهتاب کلا د توپچي لوا ، د کوماندو ضربتي قطعه ، د پوليسو قوماندانې ، منتظره قطعې او نورې ولاړې دي او« وړانديز يې وکړ چې د ګوند رهبري ، د ثور د پاڅون په هماغه لومړيو کې پټه شي او د پاڅون مستقيم مسئوليت په پوځي افسرانو واچوي. خو نورمحمدتره کي د رهبرۍ د پټيدو سره په کلکه مخالفت کاوه او په لوړه انقلابي روحيه او په څرګند ډول ويل او دا خبرې يې تکرارولې يا به د پاڅون د پوځي مشرتابه د انقلابي پاڅون سره بريالي کيږو او يا به په يوه سنګر کې وژل کيږو.» ۲/ ۹۱ دا انديښنې هغه وخت زياتې شوې چې د اوومې فرقې ځواکونه حبيبي ليسې ته راورسيدل او د مهتاب کلا د توپچي لوا په الوتکو ډزې وکړې او يوه جنګي الوتکه يې را نسکوره کړه. ددې الوتکې پېلوټ عبدالوهاب وردګ وايي چې کله مې کته پولت وکړ په يوه کور کې په يوه ونه کې بند شوم ، د دې کور پښتنې مېرمنې ترې پوښتلي وو ته روسی يې ، هغه ور ته ويلي وو نه افغان يم ، وروسته ميرمنې شيدې ورکړې وې.د راډيو د نشراتو د پای ته رسيدو وروسته د ګوند مشران خواجه رواش « محل چنار » ته لاړل او د سهار تر شپږنيمو بجو پورې هلته وو او بيرته کابل راديو ته راغلل. د شپې په راتلو سره حالات د پاڅون کوونکو په ګټه واوښتل. د کريم عطايي په وينا دا مهال وزيرانو داودخان ته وړانديز وکړ چې کندهار ته لاړشي اود هغه ځايه د بغاوتچيانو په وړاندې د پوځ لاربښوونه وکړي او د جنرال نذيرسراج د ليکنې په اساس « د ارګ نه د مرکزي قوا کومې قطعې ته ولاړشي او ټوله قومانده په خپل لاس کې ونيسي. محمدداودخان دغه سلا ومنله يو تور والګا ه موټرد ارګ د ګلخانې مانۍ ته رانږدې شو ولسمشر له دروازې راووت او غوښتل يې چې په موټر کې کښيني ، زوی يې محمد عمر ورپسې ورغی په دغې شيبې کې د ګارد د قطعې لخوا د دوی په لوري ډزې وشوې ، عمرجان ټپي شو او ولسمشر بېر ته ګلخانې ته ننوت او ويې ويل : نه ! هرڅه پای ته رسيدلي دي د دغو ټولو بدمرغيو پازوالي زما په غاړه ده هرڅوک چې نه غواړي ووژل شي د مانۍ شا تالار ته دې ولاړشي، وروسته ويل کيدل چې په داودخان اوعمرجان د کلاشنکوف ډزې د داودخان د ډاډ وړ صاحب منصبانو له ډلې نه د يوه تن صاحب منصب له پلوه وشوې. » ۱۳۳ خو واقعيت دا وو چې محمد داود نه بلکې سردارمحمد نعيم او د هغه لور زرلښتې غوښتل له ارګ څخه ووزي پرې ډزې وشولې چې دواړه ټپيان شول. دا خبره ګلالی ملکيار د محمد داود د مشر زوی محمدعمر مېرمنې څو کاله وروسته په امريکا کې داود ملکيار ته کړې ده . د« اپريل دوه ورځې» په نامه روسي مستند فلم جوړوونکي د دوو تنو جګتورن عبدالمجيد او بريدمن ببرک سره مرکه کړې ده او هغوی وايي چې دوی د پاڅون له رهبرۍ سره اړيکه لرله او دوی له ارګ څخه د هغوی د وتلو مخه ونيوله او ډزې يې پرې وکړلې. ببرک وروسته د تره کي ساتونکی وو . د محمدداود د مخابراتو د وزير په وينا په ګارد کې د شپې د دوولسو بجو وروسته پيره داران نه ترسترګو کيدل ، دې دا معنی لرله چې نور ارګ د خلقيانو لاس ته لوېدونکی دی. د هغه په خبره دا مهال د ګارد قوماندان په ملکي دريشی کې راغی او ولسمشر ته يې وويل چې په ګارد کې خيانت پيل شوی او نور مې څه په وس کې نشته. داودخان هم وضعيت ته په کتو سره دې پايلې ته ورسيد چې د پاڅون کوونکو سره ووينې هماغه دي چې د ګارد قوماندان د ولسمشر د دستور له مخې د ګارد د مخابرې آمر تورن آغامحمد کندهاری پاڅون کوونکو ته ورلیږي چې د هغه پيغام پاڅون کوونکو ته ورسوي. « هغه يې راووست . هغه ووېل : جمهور رييس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایي : قوماندانان یعني قادرخان او وطنجار دې ماته راشي، زه چمتو یم هغوی ته تسلیم شم. دا وړاندیز د مشرتابه لخوا و نه منل شو، خو وویل شول چې موږ مذاکرې ته چمتو یو او تره کي خیال محمد کټوازي ته دستور ورکړ چې یوه کوټه د داود سره لیدنې ته چمتو کړي . څرنګه چې وخت تېر شو او معلومه نشوه، د ګوند عمومي منشي نورمحمدتره کي دا مهمه موضوع طرحه کړله او هغه دا چې د داود خان په اړه څه پرېکړه وکړو؟ د رهبرۍ غړو مختلف نظرونه لرل، ځېنو ویل چې هغه محاکمه او سزا ورکړل شي ،ځېنو ویل هغه اعدام شي ، ببرک کارمل د هغه د ژوندي پاتې کېدو طرفدار وو...، سلیمان لایق وویل : دا فرعون باید ووژل شي.هغه د سودان پېښې ته اشاره وکړه وویل : ملګرو کله چې په سودان کې مترقي کسانو انقلاب وکړ، د زړه سوي له کبله یې جعفرالنمیري ونه وژلو. لکه څرنګه چې بیا نمیري واک ته ورسېدلو دا ټول انقلابي کسان یې ووژل. څرنګه چې ملګري کومې پایلې ته ونه رسېدل ، تره کي افسرانو ته وویل هڅه وکړئ هغه ژوندی راولئ. » ۱۳۴ پدې هکله دستګیر پنجشیري د خپل کتاب د دوهم ټوک په ۹۴ مخ کې راوړي چې ده تره کي ته ویلي دي چې هغه (داود) به د لږم په شان خپل وروستي زهر او وروستۍ مرمۍ د پاڅون په قوماندانانو باندې تشې کړي لدې امله غوره دا ده چې دا دری تنه ور نشي او تره کي د ده خبره ومنله. پنجشیری د دوو تنو په ځای د دریو تنو یعنې قادر ، وطنجار او مزدوریار نومونه را وړي چې ګواکې داودخان هغه غوښتي وو. همدارنګه پنجشیري د داودخان سره د چلند په هکله د خپل کتاب په ۹۵، ۹۶ ، ۹۷ مخونو کې توضیحات ورکړي او په ځانګړې ډول وایي چې ببرک کارمل د داودخان سره د انساني چلند غوښتونکی وو ، ده هم د داودخان په هکله د هومانیزم او د ټولنیزې مبارزې اصولو ته د وفادارۍ خبره کړې ده او د سلیمان لایق له قوله وایي چې دا فرعون ووژل شي. خو بالاخره تره کي وویل: « که چیرې سردارمحمد داود او پلویانو یې د انقلاب له فرمان څخه سرغړونه وکړه او د پاڅون کوونکو په وړاندې یې وسلې ته لاس کړ او د ګوند د دستور په وړاندې ببله څه ویلو تسلیم نشي زموږ وسلوال ځواکونه حق لري د خپلې آزادۍ او شخصي امنیت او د انقلابي نظم څخه په میړانې او قاطعیت دفاع وکړي او که چیرې د مقاومت نه لاس واخلي او وسله په ځمکه کېږدي باید یوه خوندي ځای ته ولیږدول شي او د هغه سره د مملکتي قوانینو د درناوي وړ ، انساني او افغاني چلند وشي. » ۲/ ۹۷ د غویي د اتمې په پیل سره ګارد دنده پرې ایښې وه هماغه دي چې د کوماندو د قطعې تورن امام الدین د مخابرې افسر ته دنده ورکول کېږي چې د وسلې پرته د پوځې شورا پیغام ولسمشر ته ورسوي. هماغه دي چې هغه د ګلخانې ماڼۍ ته ورځي. د اپرېل دوه ورځې نومې مستند فلم جوړونکی خبریال د ثور د پاڅون په لومړیو کې د تورن امام الدین سره په څلورسوه بستریز روغتون کې چې ښی لاس یې په پلستر کې دی مرکه کړې ده او هغه د داودخان او د هغه د کورنۍ د غړو د وژنې په اړه وایي :« د اپرېل په اته ویشتمه په شپږو بجو د (ا ، خ ، د ، ګ) مرکزي کمیټې دنده راکړه چې ولسمشر ته د مرکزي کمېټې پیغام ورسوم. پدې ورځ د پخواني ولسمشر ، د هغه د خپلوانو او ځېنو وزیرانو پرته زیات شمېر پلویان انقلابي واکمنۍ ته تسلیم شوي وو...زه ماڼۍ ته ورننوتم هلته داود د هغه نږدې کسان او ځېنې وزیران مسلح وو او هلته یو ماشیندار هم وو. ما په ډېر احترام ورته وویل : محترم ښاغلی جمهور رییس ! د ا، خ، د ، ګ د مرکزي کمېټې د دستور له مخې تاسې زنداني یاست، وسله په ځمکه کېږدئ او تسلیم شئ. ماته دنده سپارل شوې ده چې تاسې له ماڼۍ وباسم او د پاڅون کوونکو قرارګاه ته بوزم. هغه غوښتل د خپلې توپانچې پواسطه پرما ډزې وکړي ما پرې چیغه وکړه ډزې مه کوه لاسونه جګ کړه خو په لړزېدلي لاس یې ډزې وکړلې . دا مهال د داود زوی د ماشیندار پواسطه پرما ډزې وکړې او دوې ګولۍ زما په ښی اوږه ولګېدلې. زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او يوه بل په منډه بلې کوټې ته ولاړل او قدير د کورنيو چارو وزير ماشيندار ته لاس کړ خو ډزې يې ونشواى کړاى او ماشيندار ترې ولوېد. دا مهال نعيم خان چې په پښنه ټپي وو او په کوچ کې ناست وو د قدير څخه لوېدلى ماشيندار واخېست او په موږ يې ډزې وکړې خو د ماشيندار ګولى يې خلاصې شولې. دا مهال د ځان د ساتنې په موخه مو پر هغوى متقابله ډزې وکړې . ددې ډزو پرمهال د ګاونډې کوټې څخه چې د داود کورنۍ هلته وه چيغې او ډزې واورېدل شوې، داود خپل اولادونه او لمسيان چې ده ته زارۍ کولې پاڅون کوونکو ته تسليم شي ووژل . پدې ډول زموږ په ډزو کې د تمې خلاف داود او پلويان يې ووژل شول. پدې توګه ما ونشواى کړاى خپله دنده ترسره کړم البته ملامت زه نه يم...» د امام الدين له څرګندونو څخه معلوميږي چې د ګلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشراو د هغه سره موجودو کسانو د ډزو وروسته کوماندويانو په ماڼۍ بريد کړى چې په پايله کې يې د کوماندويانو او په خپله د جمهور رييس د زوى له خوا د افغانستان لومړى جمهور رئيس د يحيى د کورنۍ وروستۍ واکمن او د هغه اوولس تنه د کورنۍ غړي او سيدعبداله اله د ولسمشرمرستيال هم ووژل شول او قدير نورستاني ټپي او وروسته په څلورسوه بستريز روغتون کې ساه ورکړه. د يحيى د کورنۍ د وروستي واکمن محمدداود په وژل کيدو سره د افغانستان د تاريخ نوى خو خونړى پړاو پيل شو. وروسته لدې د راديو نه د محمد داود د وژنې اعلان خپور شو چې د اعلان په خپريدو سره د نوې واکمنۍ په پته د هيواد له ګوټ ګوټ نه مرکز ته د مبارکۍ تلګرامونه راورسيدل او نوې واکمنۍ دا سياسي بدلون د ثور د ملي دموکراتيک انقلاب بري په نامه اعلان کړ. د جمهوريت د ګارد تسليم شوي منسوبان وروسته لدې چې بې وسلې شول ټول د خيبر رستوران ترڅنګ د آريانا په سينما کې تر ځارنې لاندې ونيول شول.

د ارګ ساتونکو ټولټال ۳۰ تنه پاڅون کوونکي له پښوو غورزول چې ۱۲ تنه سرتيري،۶ تنه واړه ضابطان، ۷ تنه بريدمنان ،۴تنه تورن او يو تن جګتورن وو چې د(پروان، جوزجان، ننګرهار، فارياب ، کابل ، پکتيا، هلمند، بغلان ، وردګ ،لغمان، بادغيس ، کندز اوغور) اوسيدونکي وو. همدارنګه يو تن د ريشخورو په اوومه فرقه ، دوه تنه د غزني په ۱۴ فرقه او څلور تنه د خواجه رواش په هوايي ډګر کې ووژل شول. همدا رنګه د امام الدين سره د محمد علي په نامه يو سرتېرى هم ووژل شو. که چيرې د خلقيانو د پاڅون انګيزې ته وکتل شي هغه د داودخان د جمهوري دولت له لوري د ا. خ. د. ګ د مشرانو د زنداني کولو په وړاندې وسلوال غبرګون وو. د راډيو څخه د خاينانو په نامه د ګوندي مشرانو د نيولو اعلان ، د پيژندل شوو ګوندي کدرونو د کورونو ځارنه او د حکومت له لوري د ګوند د مشرانو د نيولو په مناسبت د خوښيو ډکو غونډو جوړولو او د ګوند د مشرانو د چاوارۍ د ګنګوسو او اوازو څخه معلوميدل چې دولت هوډ درلود دا ګوند دړې وړې کړي . پردې بنسټ د خلقيانو د غوبې اوومې نيتي وسلوال پاڅون يا انقلاب او د دې ګوند د مخالفانو په خبره خونړۍ کودتا يا بغاوت د فرانسوي فيلسوف آلبرټ پدې ارزښتمنه خبره د صحت مهرلګوي چې «د بغاوت احساس په ظلم کې زيږيدلى دى .» پربله خوا بيا د واک د ساتلو په موخه د پاڅون کوونکو په وړاندې په وروستيو شيبو کې چې جمهوري ګارد تسليم شوى وو د داودخان بيځايه مقاومت د جارج اورول د۱۹۸۴ نومي مشهور ناول ليکوال د دې خبرې سموالى ښيي چې « هيچا هم ځواک د پرېښودلو په نيت نه دى غضب کړى، ځواک(قدرت) يوه وسيله نه ده ، دا يو پاى دى.» له همدې کبله محمد داود د کودتا له لارې د غضب شوي واک څخه تېرېدلو ته چمتو نه وو او تر پايه وجنګېده او دې ته هم چمتو نشو چې د کورنۍ زاړه او واړه غړي يې ژوندي انقلابيونو ته تسليم شي او هغوى يې د خپل زوى په واسطه ووژل او همدا زوى يې هم د خلقي پوځيانو په ډزو کې ووژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدداود د کورنۍ د وژنې رښتيا

په دې وروستۍ نيمه پېړۍ کې د افغانستان ځينو چارواکو او سياستوالو داسې کارنامې د تاريخ حافظې ته سپارلې دي چې د ژمنو چارواکو او ځيرکو سياستوالو سره ځه چې د عادي وګړو ځخه يې تمه نه کېږي. پداسې کړنو يوازې رواني ناروغان او له اقتصادي ستونزو سره مخامخ وګړي لاس پورې کوي. زموږ د هيواد دا ډله سياستوال نه رواني ناروغان وو او نه يې اقتصادي ستونزې لرلې بلکې د هغوی بې کچې ځانغوښتنې او مقام پالنې هڅولي دي چې په عجيبو نه منونکو کړنو لاس پورې کړي او د تراژيکو خونړيو پيښو عاملان او لوبغاړي پاتې شي چې شپږ تنه (محمد داود، حفيظ الله امين ، ببرک کارمل ، ګلبدين حکمتيار ،احمدشاه مسعود او محمد اشرف غني) لدې سياستوالو ځخه دي. د پورتنيو سياستوالو د کارنامو يوې برخې ته به ګوته ونيول شي. خبرې به د عمرله پلوه له کشر نه پيل کړو.

احمدشاه مسعود د جمهوري نظام او بيا د (ا، خ ، د ،ګ) د واکمنۍ خلاف جهاد!؟ پيل کړ او پوره اووه ويشت کاله چې د عمرد نيمايي ځخه زياته برخه يې جوړوي خپل جهاد ته ادامه ور کړله. د شوروي د اشغال پر مهال مسعود د يوه پياوړي جهادي قوماندان په توګه تبليغېده او د وطن د آزادۍ او جهاد په نامه به يې ځومره خپل جهادي ورونه چې د ده ترقوماندې لاندې جنګيدل د شهادت ترکچې سرشندنو ته هڅولي وي او ځومره نور افغانان به يې د اشغالګرو د پلويانو او د ده او د هغه د سنګر د ملګرو په وينا د کمونستانو په نامه ربړولي او وژلي وي. خو داسې وخت راغی چې د شوروي اشغالګرو د نازولو لکه محمود بريالي ، نجم الدين کاوياني ، فريداحمد مزدک ، عبدالوکيل ، محمد نبي عظيمي ، محمدآصف دلاور، عبدالرشيددوستم، جنرال مؤمن ، جنرال منصورنادري او د هغوی د دسترخوان له نورو يارانو سره د ورورۍ او دوستۍ مزي ټينګ کړل او په ګډه يې د نجيب الله حکومت نسکور او دولتي واک يې غصب کړ ، پدې ډول يې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او په هېواد کې يې د ځمکې پر سر محشر جوړ کړ. ځرنګه يو سياستوال او په تيره مسلمان ځان ته اجازه ورکوي چې خپل اصول تر پښو لاندې کړي او د واک په خاطر د خپلو جهادي ورونو او وطنوالوهغه هيلې چې د م، م د سولې د پنځه فقره يې پروګرام په پلي کيدو کې ليدلې په خاورو واړوي. يوازې د پرديو د فکري اسارت لاندې وګړی او مزدور او يا ځانغوښتونکی سياستوال پداسې ملي ضد او اسلامي ضد کارلاس پورې کوي. دا چې نوموړي د شوروي اشغالګرو سره پټې لوزنامې لاسليک کړې وې چې د اشغالګرو خلاف به نه جنګيږي او د هغوی سره به د خپلو جهادي ورونو په ځيلو کې مرسته کوي او د اشغال تر پايه دې لوزنامو ته ژمن پاتې شو هغه هم ددې وګړي د لېونۍ ځانپالنې سره تړاو لري. د مسعود د ځانپالنې په اړه يو وخت محمد قسيم فهيم مسعود ته د هغه ددې پوښتنې په اړه « چې کوم ډول سياسي جوړجاړی به يو باثباته افغانستان را منځته کړي ويلي وو: يوازينی لامل چې موږ د افغانستان په مساله کې پرمختګ نه کوو، ستاسې له لوري د افغانستان د مشرۍ غوښتل دي...، تاسې دې خبرې ته تيار نه ياست او نه غواړئ چې دويم کس و اوسئ.»۲۴۳/ ۲۲۳ لکه ځرنګه چې مسعود داسې سياستوال وو چې هغه بايد په هېواد کې لومړی کس وي د محمد داود په اړه هم ډېرې ځېرونکې ورته ليدلورې لري .

ګلبدين حکمتيار د مسعود د فکري ملګري په توګه چې د مسعود غوندې د داودخان د واکمنۍ د پيل ځخه د آی اس آی نازولی وو ګډ د جمهوري نظام او بيا د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ په وړاندې جهاد کاوه او د يوې تورې معاملې په ترڅ کې د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ نسکوريدل يې د اسلامي انقلاب بری او د مجاهدينو ستره لاسته راوړنه او وياړ ګڼه. پر بله خوا حکمتيار د همدې اسلامي انقلاب د بري په پايله جې د منځته راغلې واکمنۍ خلاف پدې پلمه چې ګواکې د کمونست دوستم مليشې او پرچمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرالان ددې واکمنۍ سره همغږي او همغاړي دي خپل بل سپیڅلی جهاد!؟ پیل او په کابل یې د توغندیو باران جوړکړ چې له امله یې لسګونه زره کابلیان شهیدان شول ، سلګونه زره تنه مهاجرت ته اړشول او کابل په کنډواله واوښت. خو ولیدل شول چې ده د هماغه کمونست دوستم او همغو پرچمي جنرالانو سره د هما هنګي شورا جوړه کړه او د رباني - مسعود خلاف یې بل جهاد پیل کړ . حکمتیارته هیڅکله هم دا پوښتنه پیدا نشوله چې د څه لپاره یې د دوستم د ملیشو د شتون په پلمه په کابلیانو توغندي ویشتل او بیا یې د همدې دوستم سره ګډه ژبه وموندله . په سیاست کې دایمي دوست او دایمي دښمن شتون نلري او همدارنګه په سیاست کې د نورو سیاسي ډلو سره د تلوالې جوړول یو منل شوی اصل ګڼل کیږي خو دا تعاملات ځانګړې اصول لري او سیاستوال باید د همدې اصولو پر بنیاد عمل وکړي. وایي چې خپلو نظریاتو اوعقایدو ته تغییر ورکړئ خو خپل اصول وساتئ. حکمتیار او مسعود د دې منل شوي اصل برعکس خپلو نظریاتو او عقایدو ته تغییر ورنکړ خو اصول یې تر پښولاندې کړل چې دا د ژمنو سیاستوالو او مؤمنو مسلمانانو سره نه ښایي.

حفیظ الله امین د (ا، خ، د، ګ) په مشرانو کې یوازېنی مشر وو چې د ګوند د عمومي منشي نورمحمدتره کي لاسونه به یې ښکلول او د تره کي سره د مخامخیدو پرمهال به لکه په هندي فلمونو کې چې د روغبړ او مخې ښې پرمهال یو بل ته د درناوۍ په موخه سرونه ټیټوي هم سر ټیټاوه او هغه ته یې غوره لقبونه کتارول . د امین له داسې چلند نه داسې بریښیدل چې ګنې هغه تره کي ته د یوه استاد او یا پلار په شان درناوی لري. خو کله چې د هیواد د زعامت مسئله طرحه شوه د عزرائیل په شان یې د خپل استاد ژوند ته د پای ټکی کیښود. د امین د ځانغوښتنې کچه دومره لوړه وه چې هغه حتي په سمبولیک ډول د ګوند او دولت په سر کې د تره کي شتون نشوای زغملی .

ببرک کارمل په ځوانۍ او د خپلې واکمنۍ پر مهال ارتجاعي ځواکونه او امپریالیزم په سختو ټکو غندل او د خپلې واکمنۍ وسلوالو مخالفینو ته یې بې فرهنګه اشرار ویل. خو داسې وخت راغی چې خپلو پلویانو(بریالیانو،مزدکیانو ، کاویانیانو.عظیمیانو، علومیانو ، دلاورانو، دوستمیانو) ته دستور ورکړ چې د بې فرهنګه اشرارو سره ګډه جبهه جوړه کړي او د خپل فکري ملګري ، شاګرد او یادګارد نجیب الله ترمشرۍ لاندې د خپل ګوند واکمنۍ ته د پای ټکی کیږدي. د نجیب الله سره یې دښمنی د نوموړي له ځانغوښتنې سره تړلې وه چې ولې نجیب الله د کرملن ناستو د ارادې له مخې دده پرځای د ګوند او دولت مشري ومنله. د نجیب الله څخه د غچ اخیستنې په نامه یې په واقعیت کې د ټول افغان ولس څخه غچ واخیست او دا ولس یې د داسې کړاوونو سره لاس او ګریوان کړ چې د ده د بلواکې واکمنۍ کړاوونه او ناروواوې یې هیرې شولې .

اشرف غني چې د اکادمیک شخصیت اکتونه کول او انګلو ساکسوني اشغالګرو د سیاست ډګر ته راوړاندې کړ او زعامت ته یې ورسولو د خپلې واکمنۍ پرمهال جهادي لوټماران او حرفوي قاتلان (عبدالرشید دوستم ، محمد سرور دانش ، امرالله صالح)خپل مرستیالان غوره کړل دا ځکه چې دا لوټماران او قاتلان د اشغالګرو نازولي وو. د تش په نامه نورو جهادي لوټمارانو او حرفوي قاتلانو د خوشالولو په موخه یې د مزاري او مسعود پیژندنې وړاندېزونه کول. آیا د یوې اکادمیکې څېرې سره ښایي چې د مسعود او مزاري په څېر جګړه مارانو ته چې د وژنو او ورانولو پرته نورې کارنامې نه لرلې د هغوی د پیژندنې وړاندیز وکړي. خو د ځانپاله غني لپاره د واک او ځواک مسالې لومړیتوب درلود. د خواشینۍ وړ واقعیت دا وو چې دې اکادمیکې څېرې کله چې امریکایي اشغالګرو د طالبانو سره د سولې خبرې پیل کړلې د سولې له خبرو سره مخالفت کاوه ، ستونزې او خنډونه یې ورته جوړول ترڅو دی په واک کې پاتې شي او په واک کې د پاتې کېدو په موخه د سولې یعنې د افغانوژنې او اشغال د پای په وړاندې و

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربېږي. هغه مهال ټولو غني ته ویل چې د ۲۰۱۹ کال ټاکنو څخه تېرشي او د سولې لپاره کار وکړي خو هغه د اشغال لاندې هېواد کې ټاکنو ته لومړیتوب ورکاوه هغه ټاکنې چې د نړۍ په یوه هېواد کې چا داسې مسخره ټاکنې نه وې لیدلې چې پایله یې دوو ولسمشرانو هممهاله د لوړې ترسره کول شي. د ځانغوښتونکی غني د دسترخوان یار داود عمرزي په وینا چې د هغه سره یې د هغه د فرار وروسته په دوبۍ کې لیدلي دي غني د نظام په نسکورېدو کې خپلې تېروتنې نه مني او نور ملامتوي .

محمدداود د یوه جنرال او پاخه سیاستوال په توګه چې زعامت ته ورسېږي ټیټ رتبه پوځیان د پاچاهي نظام د ړنګولواو د جمهوریت د ټینګښت په نامه یوه ناقانونه کاراو عسکري لوړې ته شا ګرزونې ته وهڅول او د هغوی پرمټ یې خپله تنده ماته کړه. واک ته په رسیدو سره یې د دې پرځای چې جمهوریت راولي خپله فردي دیکتاتوري ټینګه کړه او د مخالف غږ د خاوند سیوری یې هم په ټوپک ویشتلو چې منطقاً پایله یې د نظام په وړاندې دریدل ، بلواوې ، وسلوال مخالفتونه او پاڅونونه شول چې وروستۍ وسلوال پاڅون یې د (ا، خ، د،ګ) د غویي د اوومې نیټې تحمیلي پاڅون شو کوم چې دولتي ځواکونو و نشوای کولی د پاڅونوالو په وړاندې ودریږي او د تسلیمۍ پرته بله لار ونه ویني. هغه مهال سره لدې چې د ولسمشر امنیتي زر کسیزه ګارد خپلې وسلې په ځمکه کیښودلې خو ولسمشر چمتو نشو د پاڅونوالو سره خبرو ته کېني. هغه نه دا چې په خپله دا کار ونکړ بلکې پرېکړه یې کړې وه چې د ماشومانو په شمول د ده د کورنۍ یو غړی هم پاڅونوالو ته ژوندي تسلیم نشي . همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۷ کال د غویي په اتمه پاڅون کوونکي پر ارګ واکمن شول او د ده هستوګنځي ته ورسېدل د ده د مخکني دستورله مخې یې زوی میرویس چې په کورنۍ کې د ویس په نامه یادېده د خپلې کورنۍ ښځینه او ماشومان چې د ده مېرمن او بچیان هم پکې وو وژل. دا د یوه ځانغوښتونکي شخصیت انځور ننداري ته ایږدي چې ټول باید د ده ارادې ته غاړه کیږدي که نه نو د ژوند حق هم ترې اخیستل کیږي.ببځایه هم نه وو چې خلکو هغه ته لېونی سردار ویل.

اوس به په اصلي موضوع د سردار داود د کورنۍ په وژنې تم شو. ډېری پدې اند دي چې د محمد داود په شمول د ده د کورنۍ اوولس تنه غړي خلقي پاڅون کوونکو وژلي دي. خو واقعیتونه تر قیامته پټ نه پاتې کېږي . همدا لامل دی چې پدې اړه د واقعبینو څېړونکو له څېړنو او د پېښې د شاهدانو له څرګندونو څخه روښانه شوله چې د محمد داود په دستور دده د کورنۍ ماشومان او مېرمنې د غویي په اتمه سهاري وختي د ده د کشر زوی میرویس له لوري ووژل شول . که څه هم مخکې مو د امام الدین څخه پدې اړه لوستي وو . پدې هکله به د ځېنو نورو لیکوالو لیدلوری او اخېستنې او د ده د کورنۍ د یوې غړې چې د دې غملړلې پېښې شاهده وه هم ولولو.

د ۲۰۱۵ کال د جون په یوویشتمه د افغان – جرمن آنلاین کې د داود ملکیار چې د سلطنتي کورنۍ له غړو سره یې د خپلوۍ اړیکي لرلې یوه لیکنه خپره کړه چې د یوې داسې زړه بوګنوونکي او هینوونکې پېښې څخه پرده پورته کوي چې د محمدداود د کورنۍ د وژلو په اړه یې نه یوازې واکمن ذهنیت تر پوښتنې لاندې راووړ بلکې هغه ته یې تغییر هم ورکړ. داودملکیار د محمدهاشم میوندوال سره چې د محمدداود د جمهوري ریاست پرمهال د کودتا په تور زنداني او بیا په زندان کې په مرموز ډول و وژل شو هم کورنۍ اړیکي لري. هغه د څو کلونو په ترڅ کې د میوندوال د کودتا او د هغه د وژنې په اړه څېړنې ترسره کړې دي. د څېړنو پایلې یې په رسنیو کې خپرې کړې او د ټولنیزو- سیاسي پېښو ځېنو څېړونکو، تاریخپوهانو او سیاستوالو سره یې هم شریکې کړې دي. د هغه څخه یوه پیژندل شوي لیکوال او څېړونکي چې د داود خان له ارادتمنانو څخه دی پوښتنه کړې چې د میوندوال د وژنې په اړه څېړنې یې کوم ځای ته رسولی دي په خپله یوه لیکنه کې ګوته نیولې او ضمناً یې د سیاسي شوو لیکوالو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړونکو ربښتينی انځور هم کاږلی چې لنډيز يې دلته وړاندې کېږي: « ما دې څېړونکي ته وويل زه دې پايلې ته رسېدلی يم چې د ميوندوال شهادت د قدير نورستاني د ارادې پرته ناشونی وو. هغه را ته وويل که ته دې پايلې ته رسېدلی هم وې تاسې ته مشوره درکوم دا موضوع مه خپروئ ترڅو د دې دسيسې او قتل مسؤليت پر کمونستانو او روسانو ولوېږي . همدا رنګه مې د داودخان د کورنۍ د يوه شاهد له خولې چې د محمد داود د کورنۍ بل غړي د خپلې کورنۍ څو تنه سهار وختي شهيدان کړل وويل بيا يې را ته وويل چې زما له خوا هغه محترم شاهد ته ووايئ چې دا موضوع د کورنۍ د يوه راز په توګه وساتي ځکه دا د کمونستانو په ګټه ده او پرېږده چې د محمد داود خان د ټولې کورنۍ د وژنې مسؤليت د کمونستانو په غاړه وي. دې بېلګو ته په کتو آيا په هغو ليکوالو او څېړونکو چې د ناپېيلتوب ادعا هم کوي څو د افغانستان تاريخ تحريفوي څنګه باور وشي ؟» ۱۳۵ داودملکيار د محمدداود د کورنۍ د غړو په اړه د خپلو څېړنو پايلې د ګلالۍ د داود د مشر زوی د مېرمنې سره د مرکې پر بنسټ د افغانستان آريانا آنلاين په ويب پاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په شپاړلسمه (محمد دواد و خانواده چګونه کشته شد؟) ترسرليک لاندې په يوه اوږده ليکنه کې خپرې کړې چې لنډيز يې دلته راوړل کېږي:«، ... کله چې پر ارګ بريد وشو د کورنۍ ټول غړي يې ارګ ته راوستل نارينه او د کابينې غړي په هال کې او ميرمنې او ماشومان په دوهم پوړ کې وو. ماخوستن وروسته د هوايي بمباريو له امله مېرمنې او ماشومان هم د هال تر څنګ يوې کوټې ته راغلو. لومړي پوړ ته د کښته کيدو پرمهال له بهر څخه چې ډزو دوام درلود د محمد داود مشر زوی عمر او د هغه مېرمن ګلالۍ ټپي شوي دي . ګلالۍ وايي ښايي بابه جان (محمد داود) ويلي وي چې څوک ژوندي د دښمن په لاس کې ونه لوېږي. د غويې په اتمه چې کودتا چيان مانۍ ته را ننږدې شول ميرويس د مېرمنو کوټې ته راننووت لومړۍ يې په خپله مېرمن او دوو ماشومانو ډزې وکړې او کله يې چې ماته ټوپک ونيو ما ورته وويل چې په مخ مې مه وله او هغه په خېټه کې وويشتم او لور مې يې هم په خېټه کې وويشتله . دا مهال ويس ولوېده چې له شا څخه کودتا چيانو وويشت او د دروازې په لخک کې پرځمکه ولوېد. څو تنه مېرمنې چې د دېواله تر څنګ ولاړې وې ويس نه ليدلې او ژوندۍ پاتې شولې. وروسته خلقيانو غږ وکړ څوک ژوندي دي او ژونديان او ټپيان يې په موټرو کې کېنول چې روغتون ته مو بوزي او زما لور په موټر کې مړه شوله. ګلالۍ دا هم وايي چې محمد داود په هال کې چې قره قلي يې له څنګ سره پرته وه پر ځمکه پروت وو او محمد نعيم په کوچ کې ناست مړ وو. »

محمدحسن کاکړ هم د يوه عيني شاهد چې له نوم ښودلو څخه ډډه کوي داسې ليکي :« ښځې او ماشومان په اصلي کوټه کې او نارينه د ناستې کوټه (هال) کې ول ،پرېکړه شوې وه چې هېڅوک به ژوندي نه تسليمېږي ، د دې فيصلې له مخې ويس د محمد داود زوی د سهار پر مهال د ښځو کوټې ته ورننوت په کلاشنکوف سره يې اول په خپلې ښځې ، بيا په خپلوماشومانو، مور او نورو ډزې وکړې .» ۱۳۶ / ۷۴ بل ځای کاکړ د خپل کتاب په ۷۵ مخ کې د فايق له قوله دا موضوع په لږ توپير سره داسې راوړې: « دا کار د داود په خپلې کورنۍ او لمسيانو باندې بېجوړې غټ ظلم کړی دی ،هغه د دې حق نه لاره او هم دا يقيني نه وه چې کودتاچيان به دوی وژني او يا ورته سپکاوی وکړي ، ده په واقعيت کې په دغه بېرحمی سره د کودتاچيانو کار آسان کړ.» په همدې ورځ د داودخان سره د شته کسانو څخه شل تنه ووژل شول چې د ده په شمول اوولس تنه دده د کورنۍ غړي وو او د ده د کورنۍ اووه تنه ټپيان شول چې له درملنې وروسته رخصت کړل شول او هغه خلقيانو زنداني يا و نه وژل. همدا رنګه د داودخان لور، درخانۍ چې په ارګ کې نه وه ، خلقيانو زنداني نکړله او سويس ته ولاړله. « ويل کيږي چې داود په خپله پخپلو لورانو ډزې وکړې چې د کودتاچيانو په لاس کې ونه لوېږي. »۸۶ / ۲۶۳ رازمحمدپکتين

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورته څرګندوني لري او ليکي : « څومره چې شواهد څرګندوي حتی داودخان پخپله د خپل فاميل په هغو غړو باندې هم ډېرې کړې دي چې عذر يې ورته کړی وو چې ځان تسليم کړي .» ۱۳۷ / ۷۴

د داودخان ځانغوښتني، سرټمبه ګی او د خپلو خپلوانو مشورو ته نه پاملرنه د دې سبب شوې ده چې کورنۍ يې دې پايلې ته ورسېږي هغه داسې ګامونه اوچتوي چې کورنۍ يې تباه کوي. پدې اړه به د محمد داود د مشر زوی محمد عمر (عمرجان) څخه واورو چې د ۱۳۵۶ کال د ثور په مياشت کې يې حسن شرق ته ويلي وو:« زما د پلار ترڅنګ د راسپوتين شتون به نن يا سبا د دې لامل شي چې زموږ کورنۍ د رومانوف د کورنۍ په څېر ووژل شي.» دا چې د عمرجان موخه له راسپوتين څخه څوک وو خو د محمد داود خپلوان پوهېدل چې محمد داود په داسې يوه لار روان دی چې هم هېواد او هم خپله کورنۍ تباه کوي. راسپوتين په روسيه کې يو جرمن توکمه کډوال وو چې د روسيې د وروستي پاچا په دربار کې د اعتبار وړ سړی وو. که څه هم هغه د انقلابيونو د پاڅون پرمهال د پاچا د پلويانو له لوري ووژل شو خو هغه خپل کار کړی وو .

د پورتنيو شپږو ځانغوښتونکو افغان سياستوالو له کړووړو څخه ښکاري که هغوی د خانغوښتنې پر ځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای او د نورو سره د پوهاوي او تعامل لاره غوره کړې وای بنايي د هېواد حالات دومره نه وای بحراني شوي يا غميزه دومره نه وای ژوره شوې او يا يې د ژورېدو او پراخېدو مخه نيول شوې وای. پدې اړه به د (ا، خ، د ، ګ) د دوو ځانغوښتونکو(امين او کارمل) په هکله لږ شانتې په تفصيل سره بحث وشي .

امين د ثورانقلاب له بري وروسته د بې تاجه ټولواک له دريځ څخه برخمن وو که هغه د تېرو رژيمونو له مخورو ، د وخت سياسي ډلو، پرچميانو او په تېره د دولت د سمبوليک مشر تره کي او خپلو خلقي ملګرو سره جوړجاړي او ګډ کار ته لومړيتوب ور کړی وای، د ګوند د مشر او نورو خلقي کدرونو ګوښه کولو، بنديانولو او وژلو ته ملا نه وای تړلې دی به نه اړ کېده چې د واک د ساتلو په موخه د تاجيک مانۍ شاوخوا د شوروي د مسلمانانو کنډک ځای پرځای کړي او د افغانانو په ځای شوروي آشپزان هغه ته خواړه پاخه کړي چې همدې آشپزانو او همدې مسلمان کنډک دده ژوند ته د پای ټکی کېښود. په شورويانو د دا ډول بې کچې باور لامل دا وو چې د تره کي ، زرغون او يو شمېر خلقي کدرونو د بندي کولو او وژنې له امله امين په خلقيانو کې ځان پردی احساس کړ او له خلقيانو ډارېده نه دا چې دده خلاف پاڅون وکړي او يا په خوړو کې ورته زهر وا چوي. هماغه دي چې د خپل استوګنځي د امنيت د ساتلو او د خوړو د پخولو لپاره شوروي پوځيان او آشپزان را وغواړي خو خبر نه وو چې دده باوري شوروي دوستان به دی ووژني . د امين په څېر د خلق دموکراتيک ګوند د بل مشر ببرک کارمل ځانغوښتنې پايله د شوروي اشغال شو چې دی تش په نامه ګوندي او دولتي مشر وو خو واک د شوروي سلاکارانو سره وو. لکه څرنګه چې دی انټرناسيونالستانو واک ته رسولی وو همدارنګه يې هغه په نجيب الله تعويض هم کړ. کارمل دا تعويض ځانته سپکاوی ګاڼه او د نجيب الله سره يې د دښمني دريځ غوره کړ او پدې کې شو چې له نجيب الله څخه غچ واخلي او د اسلامي جمعيت او وحدت ګوند سره ګډه ژبه ومومي او د خپلو پرچمي ملګرو پرمټ نجيب له واکه ګوښه او واک د ده په خبره بې فرهنګه اشرارو ته چې د ده ملګري به په نوي دولت کې برخه ولري وسپاري. البته دې ملي ضد کړنې ته يې شوروي بادارانو هڅولی وو خو د امين په څېرد دې ځانغوښتونکي هم پدې سر نه خلاصېده چې شورويان خپلې نقشې لري او دا دواړه لکه لانځکې او يا د مسکو له لوري جوړې شوې ډرامې د لوبغاړو په توګه لوبول کېږي . لکه څرنګه چې د شوروي اشغال ته ځانپاله امين او کارمل لار هواره کړله د نجيب الله خلاف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارملیانو کودتا د شوروي اشغال څخه هېواد ته لا ګواښمنه تمامه شوله چې د هغې په پایله کې د افغانستان د مدنیت ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې او افغانستان په کنډواله واوښت.
که چیرې امین او کارمل ته د سیاستوالو په توګه وکتل شي هغوی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د هېواد د کینې غورځنګ په تندي تور داغونه دي. دواړه د شوروي د سیاست د سکې دوه مخونه دي. پدې توپیر چې امین دا ساده لوحانه تمه لرله چې شوروي انترناسیونالستان به د ده واکمنی ساتي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي خو کارمل د شورویانو هژمونیستي سیاستونه ښه درک کړي وو چې شورویان غواړي افغانستان د شوروي اتحاد په شپاړلسم جمهوریت واوړي او دی (کارمل) لکه د شوروي اتحاد د نورو پنځلسو جمهوریتونو د مشرانو په څېر د افغانستان د شوروي سوسیالستي اتحاد د جماهیرو د جمهوریت جمهور رییس وي . د افغانستان رواني اوږدمهالي غمیزې وښودل هغه ځانغوښتونکي سیاستوال چې شخصي ګټو ته د ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکړي واک ته د رسېدو یا په واک کې د پاتې کېدو په موخه پردیو ته مخه کړي کېدای شي چې همدا پردي دوی له واکه ګوښه کړي ، تبعید او یا تېښتې ته یې اړ باسي، په خپله ګټه یې ولوبوي او حتی و یې وژني.

مسکو او د ثور د اوومې پوځي پاڅون

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند مخالفان د خلقیانو په پوځي پاڅون کې د مسکو ښکیل ګڼي.ځیني یې مستقیماً په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو او د شوروي د کی جی بی د ځانګړو ځواکونو د شتون خبرې هم کوي. دوی دا دلیل راوړي چې افغان پیلوټانو دا وړتیا نه لرله چې د شپې بریالي جنګي پروازونه ترسره کړي ، هدفونه وولي ، افغان پوځیان د ارګ په څېر مستحکمې کلا ته ورننوزي او هلته په بري سره پوځي عملیات تر سره کړي. په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو ښکیلتیا افغان پیلوټان نه مني او تخنیکر دولت زی معصومي چې د غويي په اوومه یې د بګرام په هوایي ډګر کې الوتکې پرواز ته چمتو کولې وایي چې دې پیلوټانو جنګي ښکاري الوتکې والوزولې: د میګ ۲۱ (حکیم ، شیرمحمد، ګلیار ،رحیم) د سو ۷(میرغوث الدین، سنت الله ، تیمور، اسحق، عبدالرؤف ، شرف الدین ، کافی خان ، مختارګل ځدران ، لطیف لکنوال ، علاوالدین ، ماما وهاب ،دوران او وهاب وردګ .) جنرال نذیر سراج هم په خپل « رویدادهای نیمه اخیر سده بیست در افغانستان » نومي کتاب کې د ولید په نامه د یوه افغان پیلوټ له قوله په کودتا کې د شوروي پیلوټانو ښکېلتیا په کلکه ردوي. د داودخان د حکومت د مخابراتو وزیر د تورن امام الدین سره مل سرتېري شوروي نښه ویشتونکي ګڼي چې افغاني پوځي یونیفورم یې درلود او لیکي :« هغه کسان چې پدې برخه کې مطالعه لري او په تیره د پوځ صاحب منصبان ښه پوهېږي چې د اردو منسوبینو هیڅکله هم د داسې عملیاتو(د جمهوري ریاست په مانۍ برید، د جمهور رئیس د نیولو او یا وژلو) لپاره روزنه نه وه لیدلې او هیڅکله تدریس نه وو ور ته شوی. یعني د یوه تن یا څو تنو افرادو ګرندي نیول ، اوهغه هم په یوه کوټه او مخامخ ...،خو بیاهم لیدل کیږي چې پنځه تنه د یوولسو(یا اوو لسو) له ځان څخه تېرو وسلوالو په وړاندې ، او بیا په یوه کوچنۍ تړلې ساحه کې، په داسې حال کې چې د مدافعینو شمیر له بریدکوونکو څخه زیات وو او د محیط سره یې آشنایي هم لرله ټول له منځه یوسي بیله دې چې دوی و وژل شي. البته یو تن امام الدین د کوماندو د قطعې افسر ظاهرآ لږ زیان ووینی او بس. د بحث او د پوښتنو د طرحه کولو څخه زما نتیجه ګیري دا ده چې د جمهور رئیس محمد داود قاتلان نه د افغانستان د اردو اړونده منسوبین وو او نه د هېواد د پوهنیزو مؤسسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منسوبين وو، بلکې هغه څلور تنه د پخواني شوروي د څارګرۍ ادارې (کی جی بی) وتلي روزل شوي افراد وو.» ۱۱۴ / ۲۹- ۳۰ پدې اړه باید وویل شي د تورن امام الدین سره د مل څلورو سرتیرو څخه يو د محمد علي په نامه ووژل شو اوبل یې نورمحمد کوهنورد د اشرف غنی د واکمنی پر مهال د غور والي وو.

د دې وزير څرګندونې احساساتي او د سیاسي ملحوظاتو تله یې خورا درنه ده . عجیبه خبره دا ده چې دا وزير د داود خان د کورنی غړي چې زیاتره یې ښځې ، ماشومان او بوډاګان وو له ځان څخه تېر وسلوال ګڼي د خندا وړ خبره ده. د دې وزير دا احساساتي څرګندونې د هغه بې عقلي هم ښيي. پر بله خوا د هیواد د رواني غمیزې او په ځانګړې ډول د۱۹۷۸ کال د اپریل د اوومې ډراماتیکې پیښې په اړه زیات شمیر بهرنیو څیړونکو او په هغو کې شوروي او ځینو افغان لیکوالو واقعیت ته نږدې آثار لیکلي چې هغه د غوبې د اوومې نیټې په پوځي پاڅون کې د مسکو نه ښکیلتیا ته مناسب ځواب ورکوي. سلیک اس هاریسون د پشت پرده نومي کتاب په یوه برخه کې چې (افغاني کودتا په افغاني سبک) یاده کړې لیکي : «د کودتا شبېه په شبېه ارزونه ښيي چې کودتا په خپله افغانانو سازماندهي او ترسره کړه که چیرې د شوروي اطلاعاتي آژانسونو او پوځي سلاکارانو ملاتړ واقعیت ولري هغه،هغه وخت صورت ونيو چې هغوی د یوه ترسره شوي کار سره مخامخ شول. »۴۷ / ۲۷ که څه هم یو شمیر امریکایي لیکوالان د ثور د اوومې نیټې په سیاسی بدلون کې د مسکولاس ته او په ځانګړې توګه په بمباریو کې شوروي پیلوټانو ته ګوته نیسي خو د واشنګتن رسمي دریځ چې ریالستیک برېښي دا وو چې واشنګتن، مسکو پدې پيښه کې ښکیل نه ګڼي او د هغه وخت د امریکې د متحده ایالتو د بهرنیو چارو د وزير سایروس وینس د وینا له مخې« موږ داسي شواهد نلرو چې شوروي په کودتا کې ښکیل وي. »۴۷ / ۳۷ پدې اړه د قربانګاه مردم افغانستان نومي کتاب په ۱۱۵ مخ کې د هغه مهال د امریکې د ملي امنیت مشاور برېژنسکي له قوله راغلي دي « موږ څه کولی شو ، دا یوه کورنی پیښه ده او موږ د روسانو د مداخلې هیڅ سند نلرو . لدې امله د اعتراض ځای نه وو.» همدا رنګه د جاسوسانو ځالي اسنادو کتاب د ۲۹ ټوک په ۱۴۷ مخ کې په کابل کې د امریکې سفارت څخه واشنګتن ته په مخابره شوي رپوټ کې د ثور د اوومې پاڅون په اړه راغلي دي:« پداسي حال کې چې هېڅ مدرک نه دی موجود چې د ۲۷ اپریل کودتا چې تره کي یې قدرت ته راووست ، تر شا یې شوروي اتحاد وي هغوی (شورویانو) دغه تغییر ته ښه راغلاست وواِیه او په چټکی یې داسې کارونه په احتیاط سر ته رسول چې کودتا په خپله ګټه را وڅرخوي.» همدارنګه د پخواني شوروي اتحاد یو شمېرملکي او پوځي چارواکي ، څیړونکي او ژورنالستان هم په پاڅون کې د خپل دولت ښکیلتیا ردوي چې دلته به یې ځینو ته ګوته ونیول شي. یوري کوزنتس چې د ثورانقلاب وروسته زیاته موده د (ا، خ، د،ګ) په مرکزي کمیټه کې سلاکار وو وایي :« هرڅوک چې فکرکوي پدې پیښه (ثورکودتا) کې د مسکولاس دی سخته اشتباه کوي زما یو دوست چې هغه مهال په کابل کې کار کاوه ویل چې انقلاب موږ شورویانو ته داسې له انتظاره وتلی کار وو چې حتی سفیر جرئت نه کاوه چې د انقلاب خبر مسکو ته ورکړي. » ۱۳۸ همدې موضوع ته یو شوروي ژورنالست چې هغه د ثور پاڅون لس کاله وروسته په کابل کې د وخت د شوروي سفیر پوزانوف سره په شوروي اتحاد کې مرکه کړې لیکي :« پوزانوف د ځان سره فکر کاوه : ل ،برژنف او نور ملګري به زما د رپوټ سره د آشنا کیدو وروسته څه وکړي ؟ ولي زموږ دوستان چې موږ ته رښتیني دي کودتا ته د چمتووالي په هکله موږ ته څه ونه ویل؟ ولې یې مشوره ونکړه؟ راتلونکې به څه ډول وي فرض کړو چې داود کودتا چیان وځپي او بریالی شي بیا څه ؟ آیا پدې صورت کې موږ باید کودتاچیان د یاغیانو په توګه محکوم کړو؟ خو که کودتاچیان بریالي شي بیا څه؟ آیا موږ لومړی هیواد وو چې په کابل کې نوی نظام په رسمیت وپیژنو؟ دا ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنو د سفیر سر په حرکت اچولی وو. » ۶۳ / ۱۶ هېره دې نه وي چې د پورتني کتاب لیکوال په څلورم مخ کې په کابل کې د شوروي د سفارت د یوه څارګر له قوله دا هم لیکی چې د محمود په نامه یوه افغان جاسوس د غویي په شپږمه ماښام ناوخته د سفارت د څارګرۍ اداري یوه مسئول ته د هغه په کور کې د ترسره کېدونکي پاڅون په هکله رپوټ ورکړی وو. نوموړي څارګرد خپلې میرمنې پواسطه دا رپوټ سفارت ته لیږلی چې هغه مسکو ته مخابره کړي خو مسکو کوم غبرګون نه وو ښودلی. همدارنګه د هغه مهال د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال د خپل کتاب په ۶۲ مخ کې د ګلابزوی او رفیع یادونه کوي چې په کابل کې یې میشته څارګره اداره « د راپېښېدونکي فوق العاده حالت په اړه خبره کړه. د اپریل په ۲۶ نیټه میشتې څارګرۍ اداري د اکسپرس تلګرام له لارې مرکز ته خبر ورکړ، سفیر پوزانوف سیاسي بورو خبره او څرګنده یې کړه چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې په غړو کې د شته خپلسرۍ له امله د دې وېرې اټکل کیږي چې ښایي یو شمیرګوندي مشران له حده وتلیو اقداماتو ته لاس واچوي . ښایي هغوی د اوسني دولت د خاصو جاسوسي ارګانونو د پاروونکو اجنټانو له پلوه پارول شوي وي . زموږ په اند د هیواد اوسنی اکروکر د دغسې له حده وتلیو اقداماتو پایلې ښایي د پرمختلونکې کارګري ډیموکراتیکې لړۍ راپرځیدنه وزیږوي. کی جی بی (مرکز) ته په هماغه ورځ ځواب ورکړ او په ځواب کې یې د نورو خبرو ترڅنګ وویل چې دغه شونیتوب له پامه نه شو غورځولای چې ښایي موساد د خلک ډیموکراتیک ګوند پوځې څانګه د دولت پر وړاندې پارولې وي ترڅو په هیواد کې یوه سیاسي چاودنه رامنځته کړي. » د پورتني ټیلګرام او د هغه په وړاندې د مسکو د غبرګون په هکله د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال لیکي: « داسې ښکاري چې نه میشتې څارګرې څانګې ، نه سفارت او نه د مسکو مشرتابه په هیواد کې د روان اکروکر په اړه بشپړمالومات درلودل. » ۱۲۴ / ۶۳ د افغان غمیزه او میرانه نومي کتاب د شوروي لیکوال په وینا د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې نیټې پیښه « په کابل کې د شوروي استازو او همدارنګه زموږ د څانګړو خدماتو لپاره لکه په شنه آسمان کې د تالندې په څېر شوه او هغوی یوازې په خوب کې ولیدله. د (ا، خ، د،ګ) مشرانو د داود د رانسکورولو په اړه خپل پلانونه او سربیره پردې هغوی پدې اړوند مشوره هم نه کوله ، ځکه پدې پوهیدل چې په مسکو کې له هغه سره غبرګون منفي دی. »۴۹ / ۳۱

د پاڅون په هکله د مسکو د چارواکو غبرګون لدې امله منفي وو چې کارمل د دې پاڅون څخه ناخوښ وو. پدې هکله د جنګ در افغانستان په نامه کتاب د شوروي لیکوالانو ډله داسې لیکي: « سر بیره پردې معلومات په لاس کې دي چې ببرک کارمل او یوري اندروپوف (د کی جی بی رئیس) د اپریل د انقلاب نه مخکې یو بل ته لیکونه استول. سره لدې یوري اندروپوف د ۱۹۷۸ کال د اپریل د۲۷ کودتا مخالف وو چې ناخوښ ببرک یې ده ته رپوټ ورکړی وو.»۱۰۶ / ۲۴۴ د خلق او پرچم په اړه چې د دواړو موخه په هیواد کې د زبېښاک پرته ټولنې جوړول وو د محمدحسن کاکړ د لاندې څرګندونو څخه جوتیږي چې مسکوخلقیان نشوای زغملای او پرچمیان یې خپل ستراتیژیک متحدین ګڼل او غوښتل یې د هغوی ملاتړ وکړي : « خلقیان کمونست ناسیونالستان دي غوښتل یې د کمونستي اصولو پراساس افغانستان آباد کړي پداسې حال کې چې پرچمیان انترناسیونالست کمونستان دي، غوښتل یې او غواړي د افغانستان په بیه کمونیسم ته خدمت وکړي. لدې امله لومړیو علاقه نه لرله شورویان د خپل ملک واکداران ووینې پداسې حال کې چې په راتلونکي دولت (پرچم) کې واک د شوروي مشاورینو په لاس کې ولوید. »۱۲۶ / ۱۲۴ له همدې امله مسکو نه یوازې په پاڅون کې ښکیل نه وو بلکې مخالف هم وو ځکه دا پاڅون خلقیانو ترسره کړ. د پاڅون سره مخالفت د کی جی بی د خارجي کشف د مشر کریچکوف له څرګندونو څخه بریښي چې خپل مرستیال جنرال میدیانیک ته ویلي وو:« وینئ ملګری میدیانیک ، افغانانو زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې وانه وريدې. موږ په ځرګنده او قاطعيت ورته ويلي وو چې د داود سره غرض ونلري ، بيره ونکړي. اوس وګورئ ټولو دې بيګناه قربانيانو ته: جمهوررئيس، توله کورنۍ يې ، د کابينې وزيران، د جمهورۍ رياست د ګارد منسوبين، حکومت ته وفادارجنرالان..» ۶۳ / ۵۱ .

پورتنۍ لنډې ځرګندونې ښيي چې د اپريل د اووه ويشتمې په ډراماتيک پوځي پاڅون کې چې د ثورملي دموکراتيک انقلاب ويل کيږي مسکو ښکيل نه وو او د خلقيانو پاڅون شورويان د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ کړل . له همدې امله تره کي په ځپلو ويناوو کې ويل « د ثور انقلاب بري ته مسکو او واشنګټن ګوتې په غاښ ورته ونيولې، هک پک شول ، د ثور په انقلاب باندې نه يو کپيک او نه يو سنټ مصرف شوی دی.» په پاڅون کې د بهرنيانو د نه لاس لرلو په اړه حسن شرق وايي: « داسې سند نشته چې د امين پلويانو د دوو زبرځواکونو د يوه لوري د فرمان له مخې د جمهوري رياست په ماڼۍ بريد وکړي.» ۱۳۹

د انقلاب خبره

د دموکراسۍ د لسيزې وروستي دوه کلونه د ظاهرشاه د سلطنت کړکيچن پړاو وو. لامل يې پرله پسې وچکالۍ وې چې کليوال او مالدار يې اړ ايستل د ښارونو په لور د کار د موندلو په موخه راوخوځيږي خو ښارونو هم د هغوی د جذب وړتيا نه لرله. کورني صنعتي توليدات په نشت حساب وو او څه چې وو هغه د بهرنيو توکو په وړاندې د سيالۍ جوګه نه وو او په دولتي ادارو کې فساد او بيکارۍ خلک ځورول. ددې حالت پايله د دولت څخه د ولس نارضايتي وه . پداسې شرايطو کې د کيڼ لاسو او ښي لاسو بازار تود وو او ځواکمنيدل. دا سياسي خوځښتونه د سيمې او نړۍ د ځواکمنو دولتونو د پام وړ ګرزيدلي وو. د وضعيت څخه جوتيدله چې په هېواد کې سياسي بدلون رلتلونکی دی . محمد داود د خپلې کورنۍ د واکمنۍ د دوام سربېره د زعامت سره د لېوني مېني له کبله په يو لړ تشبثاتو لاس پورې کړ چې هغه د تحول غوښتنونکو او سمونپالو ډلو له هغې برخې سره پوهاوي ته ورسيږي چې ولسي ملاتړ يې نه درلود تر څو د هغوی څخه واک ته په رسېدو کې افزاري ګټه پورته کړي. د همدې تشبثاتو پايله دا شوله چې د پرچم د ډلې پرمټ سپينه کودتا تر سره کړي ، جمهوريت يې اعلان کړ او دې سياسي اوښتون ته يې د سرطان د۲۶ انقلاب ووايه. محمدداود د افغانستان خلکو ته د خطاب په وينا کې د يوه پرمختللي افغانستان زيری ورکړ چې د تحول غوښتونکو او سمونپالو له ملاتړڅخه برخمن شو. ځيني په جمهوري دولت کې د پرچم د فرکسيون شتون ته لدې کړکۍ ګوري چې ګواکې داودخان د کيڼ لاسو او مترقي خوځښتونو سره خواخوږي درلودله. خو واقعيت دا دی چې هغه نه يوازې د هغوی سره خواخوږي نه درلودله بلکې په ډېرو مواردو کې يې د هغوی د ودې او غښتلتيا مخنيوی هم کاوه او ځيني يې ترشديد اختناق لاندې راوړل او و يې ځپل چې ځرګند سارې يې د ميوندوال ډله ده. د (ا، خ، د،ګ) خلقي اړخ د جمهوريت څخه ملاتړاعلان کړ او د محمد داود سره يې د پراخې ملي دموکراتيکې جبهې د جوړولو غږ پورته کړ او د پرچم فرکسيون عملاً د سياسی مبارزې څخه لاس واخيست او د جمهوري دولت د يوې برخې په توګه راڅرګند شو. چين پلوه خوځښتونه ، اسلامپالې ډلې او سکتاريستان د نوی نظام په وړاندې و دريدل. جمهوري دولت د شوروي اتحاد سره د لانړدې کيدو تګلاره غوره کړه چې پر نوي نظام باندې د لويديځ د شک سبب وګرزيد. پر بله خوا د شوروي د مشر بريژنف له لوري په مسکو کې داودخان ته د لويديځ د کارپوهانو څخه خلاصون هغه و هڅولو چې له شوروي اتحاد څخه واټن ونيسي . د کودتا د بري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته په دولتي دستګاه کې د پرله پسي ځنډنو څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او پرچميانو ګټه پورته کړله چې پردولتي دستګاه واکمن شي او د غلام حيدر رسولي اوعبدالقدير نورستاني په شان کمزورې غوړه مالې ځيرې د رژيم هرکاره او نور په هيڅ واوړي. جمهوري نظام خپلې ژمنې عملي نکړې د ځمکو اصلاحات په مترقي ماليه واوښتل ، فساد او اقتصادي بحران خپل اوج ته ورسيدل او د مسخره لويې جرګې په رابللو او په هغې کې د داسې اساسي قانون تصويب چې د جمهوري غوښتونکو ټولې هيلې يې په خاورو واړولې او پدې ډول رژيم د سمونپالو ملاتړ له لاسه ورکړ. داودخان لويديځ پلوه هېوادونو ته سفرونه وکړل او هغوی هم افغانستان ته د زياتو مرستو ژمنې وکړې چې دا کار د مسکو د انديښنو لامل شو. د لويديځ او د هغه د سيمه ئيزو اسلامي متحدينو د مرستو ژمنې ډېرې وې خو مرستې يې محسوسې نه وې. داسې ښکارېدل چې واشنګټن د رژيم نسکوريدل غوښتل او مسکو پرې شکمن وو. البته هر يوه پدې اړه خپلې موخې او ځانګړي محاسبات لرل. داودخان د خپلو تيرو کړنو او تګلارو او همدارنګه د جمهوري نظام پرمهال د موسمي بدليدونکو تګلارو له امله د دواړو سيالو زبرځواکونو د شک لاندې وو. ولسمشر د پخوا څخه د لويديځ تر پوښتنې لاندې راغلی وو او هغه يې سور شهزاده بللو او ختيځ ته بيا د رژيم نوي تګلارې او مانورې د انديښنې او پوښتنې وړ ګرزيدلې وې. پداسې يوه وضعيت کې چې د جمهوري رژيم سقوط حتمي وو دا پوښتنه رازيريدله چې د رژيم بديل به کيڼ لاسي وي يا ښي لاسي ؟ ځکه منځلارو او ملي ځواکونو دا وس نه درلود چې واک ترلاسه کړي. خو د وضعيت څخه داسې بريښيدل چې چانس د دموکراتيک خلق سره دی ځکه چې قوي شوی وو ،په دولتي دستګاه کې يې د سترګو وړ نفوذ درلود او په پوځ کې يې هم ژورې ريښې ځغلولې وې. د (ا، خ، د،ګ) ځينوغړو د سرطان په کودتا کې د ګډون له امله د واک د نيولو اړينه تجربه ترلاسه کړې وه او اسلامي غورځنګ ځپل شوی وو. پداسې يوه حالت کې چې رژيم سخته تبه لرله او پايښت يې له ګواښ سره مخامخ وو نو پدې لټه کې شو چې احتمالی ځای ناستی له ډګره وباسي نوهماغه دي چې په خلک دموکراتيک ګوند باندې بريد کوي او مشران يې نيسي. دا چې داودخان په خپله خوښه دا کار وکړ يا د خپلو ښي لاسو همکارانو په فشار او يا د بهرنيانو په اشاره، خو داسې بريښي چې د امريکا او د هغو د سيمه ييزو سپوژمکيو فشار داودخان هڅولی دی چې د (ا ، خ ، د ، ګ) باندې بريد وکړي . پدې هکله آسترليايي ژورنالست او ليکوال جان پلېچر ليکي : « په ۱۹۹۸ کې بربژنسکي ومنله چې واشنګټن په افغانستان کې د خپل نقش په اړه درواغ ويلي وو. د هغه له وينا سره سم ، د رسمي تاريخ له مخې مجاهدينو ته د سي آی اې مرسته په ۱۹۸۰ کې ، يعني پر افغانستان د شوروي يرغل نه وروسته پيل شوه... خو واقعيت چې تر اوسه پټ ساتل کېده، په بشپړه توګه بل څه وو. د ۱۹۷۵ کال د اګست په مياشت کې له کابل څخه د امريکا سفارت خبر ورکړ چې د متحده ايالاتو لوړې کڅې به د خلق دموکراتيک ګوند په له پښو ِغورزولو کې وي.»

)The new rulers of the world, John Pilger, P 150 (

د ايران له سفر څخه هېواد ته په راستنېدو سره په هرات کې د داود خان دا وينا چې د صادراتي ايديولوژيو په وړاندې به ګامونه اوچت کړي ښيي چې ايراني چارواکو هغه قانع کړی وو چې د خلک دموکراتيک ګوند کمپله ورټوله کړي. تردې چې د جمهوريت په وروستيو کې د ساواک(د ايران څارګرې اداري) کارکوونکو د کورنيو چارو د وزارت د استخباراتو سره ګډ کار هم کاوه.دې مسالې ته مو په تېر څپرکي چې ايران خپلې مرستې پدې شرط کولې چې د (ا، خ ، د ، ګ) وځپي ګوته نيولې وه. لدې څخه ښکاري چې داودخان د امريکا ارادې ته سرټيت کړ، په ګوند يې بريد وکړ او خلقيانو د خپل پايښت په موخه وسلوال غبرګون وښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به د ثور انقلاب په بري تم شو.پدې هکله کاکړ ليکي :« کله چې حکومت تره کی او ځيني نور رهبران بندي کړه نو د ګوند لپاره سياست د مرګ او ژوند سوال شوی وو. پدې ډول يا غوڅ عمل کول يا کور ته د راغلي اجل منل و.»۱۳۶ / ۳۱ خلقيانو د يحيی د کورنی او په هغو کې د داودخان له مخيني او د جمهوري دولت له پنځه کلني واکمنۍ څخه د عبرت درس اخيستی وو چې څوک دې کورنۍ جيلونو ته اچولي او يا يې ترشک لاندې راغلي دي ښه ورځ يې نه ده ليدلې ، ځيل شوي او يا وژل شوي دي او حتی د کورنيو د غړو ژوند يې هم د مرګ او زندان له ګواښونو سره مخامخ وو. د رژيم له لوري د (ا، خ، د،ګ) د مشرانو د نيوني په اړه د دولتی رسنيو له ژبې او له دې امله د جشنونو جوړونه خلقيانو ته دا څرګند پيغام درلود چې نور يې د ژوند چانس نشته هماغه دي ، په پوځي پاڅون لاس پورې کوي چې البته مرګ او ژوبله يې له ځانه سره لرله. د نړۍ په ګوټ ګوټ کې هر انقلاب ، هر پاڅون که کارګرو کړی ، بزګرو يا پوځيانو د ځانه سره مرګ او ژوبله او ورانی لرلې. نړيوال انقلابونه او ولسي پاڅونونه ښيي ترڅو چې پوځيان نه دي ورسره يوځای شوي برخليک يې ناڅرګند او حتی له ناکامۍ سره مخامخ وو. د فرانسې په ستر انقلاب کې د پاڅونوالو سره تر هغه پورې چې د باستيل توپخانه مل شوې نه وه انقلابيونو کوم کار ونشوای کړای. د اکتوبر په سوسيالستی انقلاب کې هم که له لومړۍ نړيوالې جګړې څخه راستانه شوي روسي پوځيان او د «اورورا» بيړۍ د انقلابيونو سره مل نه وای برخليک يې څرګند نه وو. د انقلاب په اړه بايد وويل شي چې په شلمه پيړۍ کې د آسيا ، لاتينې امريکا او افريقا په هېوادونو کې چې سياستوالو د پوځي کودتاوو او پاڅونونو له لارې واک ترلاسه کړی دی بلا استثنی ټولو د انقلاب خبره کړې ده. په انقلاب کې اصلي خبره په پوځي عمل او يا د واک په ترلاسه کولو کې نه بلکې پدې کې ده چې دا عمل د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر ترسره کيږي. که دا عمل د ولسونو د سوکالی ، د هيواد د پرمختګ او آبادۍ ، په ټولنه کې د بنستيزو سمونو د راوړلو او د ټولنيز عدالت د ټينګښت په موخه شوی وي او پدې لاره کې عملي ګامونه اوچت شي د ستاينې او ملاتړ وړ يو عمل دی او دا د انقلاب معنی ورکوي. پاڅونونه که کارګرو کړي وي ، بزګرو يا پوځيانو د انقلاب بشپړه معنی نه ورکوي بلکې انقلاب هغه وخت عملي جامه اغوندي چې دا بدلون د وخت په تيريدو سره د خوارو او محکومو ولسونو په ګټه ، د هيواد د پرمختګ او د ټولنيز عدالت د ټينګښت په لور ګامونه اوچت کړي.

د۱۹۷۸ کال د اپريل پوځي پاڅون (انقلاب) داسې يوه پېښه وه چې د يحيی کورنی چې ټول حقونه، امتيازونه او هر دول آزادۍ يې لرلې او نورو يوازې مکلفيتونه اقتدار ته د پای ټکی کېښود او د ټيټو او خوارو طبقو استازي واک تر لاسه کړ دا پخپله په ټولنه کې يو بنستيز اوښتون يا سياسي انقلاب وو. د پاڅون وروسته د خلقي واکمنۍ له لوري د بنسټيزو بدلونو پيل ښودل چې د ټولنې په ټولو ډګرونو کې انقلاب عملی جامه اغوندي. خو د دې ګوند په مشرتابه کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د ګوند داعيې ته ژمن نه وو بلکې لکه د سلطنتي کورنۍ په څېر يې خپلې کورنۍ ته حقونه، امتيازونه او آزادۍ او نورو ته يوازې مکلفيتونه غوښتل . ښه بېلګه يې امين او لايق دي. دواړو د وسلوال پاڅون وروسته ببله ځنډه خپل زامن عبدالرحمن او غرزی چې د پولتخنيک د انستيتوټ د لومړي کال محصلين وو د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي ته تبديل کړل چې په راتلونکي کې سياسي رهبران شي او يا کارمل او امين واک ته په رسېدو سره خپل خپلوان لکه د يحيی د کورنۍ په څېر په لوړو څوکيو وګومارل. پدې اړه د لايق د بلې کارنامې يادونه هم د پام وړ ده. لايق ته تره کي دنده وسپارله چې په کيوبا کې د ځوانانو نړيوال فېستيوال ته د ځوانانو د سازمان د ملکي برخې څخه ځوانان غوره کړي. هغه د ګوند د مشرانو بچيان او خپلوان لکه عبدالرحمن امين ، ګلالۍ امين، ملالی تره کي، غرزی لايق ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرنی شفيعي، خوشحال د پنجشيري زوی، سليم د شاولی زوی، عبدالرحيم ميثاق او نور يعني د ګوندي مشرانو بچيان او خپلوان غوره کړل. دې ډول کړنو په ګوند باندې د خلکو باور ته سخت زيان ورسولو.

نوې واکمنۍ بيله څنډه د خلکو په ګټه ، د هيواد د آبادۍ او پرمختګ په موخه يو لړ ګړندي سمونونه پيل کړل چې د يوه رښتيني انقلاب زيری يې ورکاوه . البته د ګوند د بې تجربګۍ او تيروتنو او په ګوند کې د واک د مدعيانو له لوري د دولتي چارو د سبوتاژ او وژنو سربيره د نوې واکمنۍ د مخالفانو او لويديځوالو او د هغه د سيمه ييزو متحدينو لاسوهني او د جګړو د اورونو د بلولو او خاصتاً د خلقي حکومت په وړاندې د شوروي اتحاد خاينانه دريځ او د شوروي اشغال پايله دا شوله چې انقلاب ماتې وخوري او پرهيواد بنسټپال مذهبي ځواکونه واکمن شي. د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې او د۱۹۷۸ کال د اپريل د اووه ويشتمې سياسي اوښتونه د توپيرونو او تيروتنو سره سره يو بل ته ورته والی درلود چې هغه د يوه ټولنيز انقلاب په لوري خوځيدل وو. دې دواړو انقلابي خوځښتونو د اماني غورځنګ وروسته د يوه پرمختللي افغانستان زيری ورکاوه. له بده مرغه دا دری واړه مترقي غورځنګونه ګډ برخليک هم لري چې هغه د هغوی ماتې ده او د دې ماتې عاملين هغه ځواکونه وو کوم چې د سپيڅلي جهاد او د شريعت د ټينګښت جنډې يې جګې کړې وې او د نړيوال پانګوال شيطاني مرکز او د هغه د سيمه ييزو چوکره ګانو ملاتړ يې درلود.همدې ځواکونو اماني غورځنګ را نسکور کړ، همدې ځواکونو د هيواد لومړی جمهوريت له انقلابي سمونونو را وګرځاوه او د هغه قبر يې وکيندلو او همدارنګه يې د ثور انقلاب هم زندۍ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهیر

د ثور د پوځي پاڅون وروسته د ګوند د مشرتابه په وړاندې د نوي نظام د څرنګوالي او د واکمنۍ جوړښت مطرح وو. د اپریل په اووه ویشتمه کله چې ګوندي مشران له توقیف خاني څخه راډیو ته راولیږدول شول او ډګروال عبدالقادرپه پلازمیینه کې دولت ته د وفادارو ځواکونو د ټکولو په موخه د جنګي الوتکو د سوق او اداري چارې پرمخ وړلې ، د پاڅون برخلیک څرګند نه وو او تر ډېره بریده د پاڅون برخلیک په هوایي قواوو پورې تړلی وو د عبدالقادر وړاندیز دا وو چې د پاڅون د بري وروسته « د ا، خ، د،ګ باید خپل لاربنوونکی رول په پټه ترسره کړي او پوځي شورا ظاهرآ انقلابي دندې پرمخ بوزي. »۲ / ۱۰۰ هغه مهال د پوځي شورا غړي امین ، قادر او وطنجار وو. البته چې د نوموړي د دې وړاندیز په وړاندې د تره کي غبرګون منفي وو. د پاڅون په لومړیو ورځو کې « عبدالقادر د ګوند د مشرتابه سره دا سې چلند کاوه لکه چې هغوی یې عسکر وي . هر وخت به چې راتللو د مجلس په سر کې کیناستلو او ډېرې خبرې یې کولې او داسې یې ښودل چې دی لاربښود دی او په هرڅه پوهیږي...، خو محمداسلم وطنجارد احترام ډک چلند کاوه ، ډېرې لږ خبرې یې کولې...، د بېلګې په توګه د انقلاب په دریمه ورځ د ۱۳۵۷ لمریز د غویي په نهمه کله چې ټول د غرمې د ډوډۍ لپاره راټول شول، عبدالقادر د مجلس په سر کې کېناست ، په مغرورانه ډول او په سپکه یې د مرکزي کمېټې په پټه خبرې وکړې او له خبرو یې ښکارېدل چې ستاسو ناجیان موږ(پوځیان) یو، موږ یو چې اتلولي مو کړې ده او تاسو باید وپوهیږئ او ډېرې غوښتنې ونلرئ...»۷۹ / ۲۲۸ _ ۲۲۹ ددې څخه ښکاري چې عبدالقادر غوښتل د دولت او ټولنې اداره د ده په مشرۍ پوځیان پرمخ بوزي. کله چې د اپریل په اته ویشتمه(غویي اتمه) داودخان و وژل شو او د ولایتونو اوعسکري جزوتامونو څخه پوځي شورا ته د ملاتړ او وفادارۍ تلګرامونه را ورسېدل د اپریل په نه ویشتمه (غویي نهمه) د دفاع په وزارت کې غونډه را وبلل شوه چې د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي او علی البدل غړو سربېره د پوځي پاڅون د ځمکنیو او هوایي ځواکونو قوماندانانو(وطنجار او عبدالقادر) هم پکې ګډون درلود. د غونډې د رابللو موخه د راتلونکي نظام د جوړښت د څرنګوالي مسآله وه چې عبدالقادر بیا خپله د لومړۍ ورځې خبره تکرار کړله. تره کي چې معمولاً په غونډو کې په پښتو ژبه خبرې کولې د عبدالقادر د وړاندیز په وړاندې په دري ژبه ویلي وو: « د ثور پاڅون د هیواد د خلکو د اوږدې مبارزې او په تیره د ا،خ، د،ګ د څوارلس کلن سیاسي ژوند د آګاهانه مبارزې پایله ده. همدا ګوند وو چې خلک او په هغو کې یې وطنپال افسران په سختو او مختنقو شرایطو کې متشکل او متحد کړل. همدا ګوند وو چې پوځي سازمانونه یې د سازماني او سیاسي پلوه د وسلوال پاڅون او د دولت د نسکورولو لپاره چمتو کړل. وسلوال پوځ او د ګوند پوځي سازمان یوازې خپله ساده انقلابي دنده ترسره کړې ده. وروسته لدې به هم دا ګوند د پوځ،غورځنګ، ټولنې او دولت د لاربښوونې دنده په غاړه ولري. »۲ / ۱۰۱ د عبدالقادر له لوري د دوهم ځل وړاندیز په وړاندې په دري ژبه د تره کي غبرګون دا معنی لرله چې ګواکې هغه په پښتو نه پوهیږي او غواړي هغه په دري ژبه وپوهوي. « د هغه (تره کي) خبرې د مرکزي کمېټې د ټولو غړو لخوا تایید شوې او ټول منتظر وو چې د پوځیانو استازي څه وایي . محمداسلم وطنجار بېله ځنده د نورمحمدتره کي له خبرو سره همغږي وښودله او عبدالقادر د څو شېبو سکوت وروسته وویل چې وطنجار همغږی دی زه هم مخالفت نلرم.» ۷۹/ ۲۲۹ وطنجار په خپلو خبرو کې دا هم ویلي وو:« موږ د خپل ګوند سپاهیان وو او یو. یوازې ګوند او مشرتابه یې کولی شي چې غورځنګ، ټولنه ، انقلاب او دولت او په هغو کې پوځ رهبري کړي.» ۲/ ۱۰۲ د وطنجاردې خبرې د نوي نظام د جوړښت او د هغې د لاربښوونې د څرنګوالي مسآلې ته د پای ټکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کینبود چې ګوند به دولت او ټولنه رهبري کوي. وروسته لدې په غونډه کې د لوړ دولتي ارګان په توګه د انقلابي شورا د جوړېدو پریکړه وشوه چې د مرکزي کمیټې اصلي او علی البدل غړي او اتلس تنه پوځیان به یې غړي وي کوم چې د امین په اند د ثور د اوومې نیټې په پاڅون کې ښه ځلیدلي وو. همدا رنګه نوي نظام د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت په نامه ومنل شو . د انقلابي شورا په غونډه کې تره کی د دې شورا د رئیس او کارمل یې د مرستیال په توګه وټاکل شول.د انقلابي شورا په جوړیدو سره واک د پوځي شورا څخه انقلابي شورا ته ولېږدېده. ویل کېدل چې کارمل عبدالقادر لمسولی وو چې واک ګوند ته ونه سپاري او په خپله کارمل بیا ویل چې ده عبدالقادر قانع کړ چې واک ګوند ته ولېږدوي.

هیره دې نه وي چې د انقلابي شورا پوځي غړي د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود دا ځکه چې د پاڅون برخه وال خلقیان وو او یوازې دوو پرچمیانو پکې برخه اخیستې وه . د غویي په لسمه سیاسي بورو د حکومت د جوړولو په موخه غونډه وکړه . دا غونډه په جنجالو واوښته . جنجال لدې پیل شو چې د کابینې ترکیب د امین له لوري د ګوند مشرتابه ته وړاندې شو او کارمل ویلي وو چې « امین صاحب کابینه جوړه کړې او غواړي پر موږ یې و مني. امین وخندل او په خندا یې وویل: امین نه ده جوړه کړې، هغو کسانو جوړه کړې ده چې رهبري یې له زندانه را وایستله، د داود رژیم یې نسکور کړی دی او پر ځای یې خلقي رژیم کېنولی دی. کارمل په غوسې سره وویل د داود رژیم ګوند نسکور کړ ، لدې کبله باید کابینه هم ګوند جوړه کړي.» ۷۹/ ۲۳۷ کارمل د کابینې لست ته په کتو سره چې خلقیان پکې زیات وو اعتراض درلود او خپلو پرچمي ملګرو ته د مساوي برخې غوښتنه کوله. همدارنګه هغه غوښتل چې د بهرنیو او کورنیوچارو او مطبوعاتو وزارتونه پرچمیانو ته ورکړل شي. د پنجشیري په وینا« د حاکمه قدرت د کلیدي مقامونو د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې، سیاسي مانورې او قدرت ښودنه پیل شوله حفیظ الله امین د ثور پاڅون او د واک تر لاسه کول د خلق د سازمان د پخواني اړخ د افسرانو د وسلوال پاڅون مستقیمه پایله ګڼله. لدې امله د قدرت په کلیدي دولتي څوکیو د پرچمیانو د وتلو ګوندیانو ګومارلو سره مخالفت ښود.» ۲ / ۱۰۲ خلقي اړخ د هغه مهال نازکو شرایطو او یا ښایي د مسکو فشار ته په کتو سره د کارمل ارادې ته غاړه ایښې وي او پرچمیانو ته یې په حکومت کې غوښینه برخه ورکړله اوپدې ډول د خلق او پرچم د ائتلافي حکومت بنسټ د بې باورۍ په چاپیریال کې کینبودل شو.د وزارتونو پدې ډول وېش سره د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند انقلابي مشرانو د خپل ګوند د کړنلارې چې ملي دموکراتیکې جبهه جوړه کړي له پامه وغورزوله او مشران یې پدې کې وو چې وزارت خانې په خپلو کې سره وویشي او په ویش هم نه جوړېدل. البته هغه مهال سمدلاسه د ملي دموکراتیکې جبهې جوړول ناشوني وو خو کولی یې شول نوې کابینه سرپرسته اعلان کړي او نورو سیاسي ډلو ، ناپییلو سیاستوالو او تکنوکراتانو ته یې بلنه ورکړې وای چې د نوي نظام سره همکاري وکړي او د سرپرستو وزیرانو پرځای د افغانستان د دموکراتیک جمهوري حکومت برخه وګرزي. د افغانستان د کارګرې طبقې او ټولو زیارکښو مخکښ ګوند مشرتابه د انقلاب له مقولو څخه یوازې دا مقوله چې په انقلاب کې اساسي مسئله د واک مسئله ده په پام کې نیولې وه او پدې کې وو چې واک انحصار کړي. د ګوند په ځینو مشرانو کې د واک لیوالتیا دومره پیاوړې وه چې ځانته یې نوې وزارتخاني جوړې کړې ځکه د وزارتونو شوقیان ډیراو وزارتونه لږ وو. د بیلګې په توګه انقلابي شاعرانو« بارق شفیعي او سلیمان لایق دواړو د اطلاعاتو او کلتور له وزارت سره علاقه درلوده ځکه له دغه وزارت سره یې سروکار درلود او دواړه شاعران او لیکوالان وو خو وزارت یو و، پردغه خبره د دوی ترمنځ څه خبره هم راپور ته شوه په پای کې ملګرو پریکړه وکړه چې دغه وزارت پر دوو برخو وویشل شي چې د اطلاعاتو وزارت د بارق او د رادیو تلویزیون وزارت مشري دې لایق ته وسپارل شي په دغه خبره ټول راضي شول. د ډاکتر اناهیتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتبزاد لپاره هم د يوه وزارت د پيدا کېدو مسئله طرحه وه ځکه هغه د سياسي بوروغړې نه وه خو په پرچمي اړخ کې د لوړ اعتبار لرونکې وه د دې لپاره يو بل وزارت جوړ کړل شو چې نوم يې د اجتماعي چارو وزارت يا وزارت اموراجتماعي کښېښودل شو.»۴۰ / ۳۶۷- ۳۶۸ يوه ورځ وروسته د غويي په لسمه د انقلابي شورا غونډه را وبلل شوله او د سياسي بورو له خوا تصويب شوی لاندې حکومت غونډې ته وړاندې شو او هغه يې تاييد کړ:

الف – د خلق اړخ

١. نورمحمدتره کی صدراعظم
٢. حفيظ اله امين د بهرنيوچارو وزيراو د صدارت مرستيال
٣. محمد اسلم وطنجار د مخابراتو وزير او د صدارت مرستيال
٤. عبدالقادر د دفاع وزير
٥. غلام دستګيرپنجشيری د ښوني او روزنې وزير
٦. صالح محمدزيری د کرنې وزير
٧. شاه ولی د عامې روغتيا وزير
٨. عبدالکريم ميثاق د ماليې وزير
٩. سيدعبدالحکيم شرعی جوزجانی د عدليې وزيراو لوی څارنوال
١٠. محمداسمعيل دانش د کانواو صنايعو وزير
١١. محمدمنصورهاشمی د اوبو او برېښنا وزير
١٢. محمود سوما د لوړو زده کړو وزير

ب – د پرچم اړخ

١. ببرک کارمل د صدراعظم مرستيال
٢. نوراحمدنور د کورنيوچارو وزير
٣. سلطانعلی کشتمند د پلان وزير
٤. سليمان لايق د راډيواو تلويزيون وزير
٥. بارق شفيعی د اطلاعاتواو کلتور وزير
٦. عبدالقدوس غوربندي د سوداګرۍ وزير
٧. اناهيتا راتبزاد د ټولنيزوچارو وزيره
٨. محمدرفيع د ټولګټو(فوايد عامې) وزير
٩. نظام الدين تهذيب د سرحداتو وزير

امين ته د صدراعظم د مرستيال په توګه د امنيتي چارو او کارمل ته د اقتصادي چارو د لارښووني مسؤليتونه ورکړل شول. د حکومت د جوړېدو دا ډول جنجالي بهير ښيي چې د (ا، خ، د،ګ) دواړو اړخونو هڅه کوله چې مهم کليدي وزارتونه خپل کړي. د حکومت له جوړولو څو ورځې وروسته د ګوند سياسي بيرو د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي دندو اساسي کرښې چې د دولت د کړنلارې حيثيت يې درلود تصويب کړلې او په انقلابي شورا کې پرېکړه وشوه چې هغه د انقلابي شورا د رئيس تره کي له لوري د راديو تلويزيون څخه ولوستل شي او دري متن يې د يوه تکړه وياند له خوا قرائت شي.« په دې اړه بيا ببرک کارمل د ژورناليزم د ټولو اساساتو خلاف د راډيو افغانستان څخه د انقلابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو د اساسی کرښو د لوستلو د ویاندئ داوطلب شو. که څه هم سیاسي بیرو د کارمل دا ادعا د ا، خ، د ، گ د مخکنیو فرکسیونو د یووالي خلاف وګڼله. خو ببرک کارمل د خپل دریځ څخه یو ملي متر شا تگ ونکړ. او بالاخره د انقلابي دندو د اساسی کرښو دری متن د۱۳۵۷ کار د غویي د نولسمې په شپه د پښتو د متن وروسته د ببرک کارمل له لوري قرائت شو. پدې ډول د ګوند غړي او کدرونه او د هیواد خلک د ا، خ، د، گ د دواړو مخکنیو اړخونو په یووالي نورهم بدګومانه شول. »۲ / ۱۰۷ د کارمل دې ډول دریځ ګوندي کدرونو ته پوښتنې پیدا کړې او په خصوصي ډول یې د ګوندي مشرانو څخه د مسئلې روښانول غوښتل لایق یوه ته ویلي وو:« ما له هغه (کارمل) نه هیله وکړه چې زما خبره واوري د هغې د دري متن لوستل د ده شخصیت ته زیان رسوي خپل ځان د یوه ویاند تر کچې مه ټیټوه لاکن و یې نه منل. »۸۰ / ۷۰ د ثور له پاڅون مخکې د ګوند په لارښوونکي ارګان (مرکزي کمیټه) کې پوځیان نه ترسترګو کیدل. د پاڅون وروسته د غبرګولي د میاشتې په څوارلسمه په سیاسي بېرو کې پدې مساله بحث وشو. که څه هم امین د سیاسی بېرو غړی نه وو خو د پاڅون وروسته هغه دا امکانات ترلاسه کړي وو چې په ټولو ګوندي پریکړو کې وروستی خبره وکړي. د سیاسي بېرو په غونډه کې امین برخه لرله او د سیاسي دفتر غړیتوب ته را پورته کړل شو. خو کارمل پدې دلیل چې پوځیان اړینه سیاسي پوهه نلري مخالفت وښود. « نور محمد تره کي د مجلس له غړو وغوښتل چې په مرکزي کمېټه کې د پوځیانو دغړیتوب په هکله نظر ورکړي.لومړی یې د کارمل له ملګرو(پرچمیانو) پیل وکړ. لومړی محمدحسن بارق شفیعي د پوځیانو د اتلولی وویل ...، د هغه وروسته سلیمان لایق څو تاییدي خبرې وکړې...،د خلقیانو اړخ ټول د کارمل د ځرګندونوخلاف مرکزي کمېټې ته د پوځیانو د راتګ ملاتړي وو...،کله چې کارمل په سیاسي بېرو کې دا وضعیت ولید، په نهیلی سره یې ټولو ته وکتل ...، په غوسه شواو خپل مخ یې بارق شفیعي او سلیمان لایق ته را وګرزاوه او بدې خبرې یې ورته وکړلې. پدې وخت کې تره کي خپل ښی لاس د هغه په اوږه کېښود و یې ویل : دا خبرې د څه لپاره ، موږ ملګري یو، اوس نه څوک پرچمی دی او نه بل څوک ، موږ ټول د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند غړي یو، پوځي ملګري هم د ګوند غړي دي ...،وروسته تره کي وویل اوس رای ګیري کوو او کارمل سمدلاسه وویل رای ګیری ته اړتیا نشته خبرې او رایې معلومې شوې. یوه هیله مو له ستاسې څخه داده چې پوځي ملګرو ته وویل شي چې د رایو په اتفاق ومنل شول. بله هیله مې داده د پوځي ملګرو نه چې د مرکزي کمېټې غړي کېږي محمدرفیع هم و نیسئ چې هغه هم ومنل شو.» د شرعي جوزجاني د وینا له مخې« د پرچم د اړخ عبدالقدوس غوربندي، بارق شفیعي او سلیمان لایق په شمول د خلق د اړخ د مرکزي کمیټې ټولو غړو دا وړاندیز تایید کړ. خو ببرک کارمل، کشتمند ، نوراحمد نور او اناهیتا راتبزاد ددې وړاندیز په وړاندې ودرېدل، دا یې د ګوند د سازماني اصولواو د ګوند د طبیعي ودې خلاف ګڼل او ویل یې چې دا ملګري په افتخاري مدالونو، لقبونو او د رتبو په ترفیعاتو ونازول شي نه دا چې د ګوند رهبری ته را پورته شي،ځکه د ګوند د کمزوری سبب کیږي.» ۱۳۴ د پنجشیري په وینا ددې غونډې وروسته « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسیون پټ فعالیتونه پیل شول. »۲ / ۱۰۹

د کارمل له لوري د پوځیانو د سیاسي پوهې د کمزوری څخه موخه دا وه چې د پاڅون اتلان د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود، ده نه غوښتل چې په مرکزي کمیټه کې خلقیان په اکثریت واوړي لدې امله یې د پوځیانود سیاسي پوهې مسئله طرحه کړې ده. که په ربښتیا سره کارمل د ګوند لارښوونکي ارګان (مرکزي کمیټې) ته د زړه سوي له کړکې کتل نو بیا یې ولې د شوروي د اشغال وروسته چې کارمل د ګوند او دولت د مشر په توګه نصب شو څو تنه پوځیان نه دا چې مرکزې کمیټې ته بلکې سیاسي بیرو ته هم راپور ته کړل. که چیرې د ثور د اوومې نیټې د پاڅون په لومړیو ورځو کې چې د ګوند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پايښت او مرګ او د پاڅون کوونکو پوځيانو د ژوند سوال طرحه وو او د وسلوال پاڅون پرمهال او وروسته د کارمل دريځ يا په بله خبره مخالفتونو او جنجالونو ته ځير شو ليدل کيږي چې نوموړي نه يوازې د پخوا په شان په فرکسيوني ناروغيو اخته وو بلکې غوښتل يې چارې سبوتاژاو نوې واکمنۍ ته چې کابو نيمايي برخه يې د ده ډلې ته ورکړل شوې وه ستونزې جوړولې. لامل يې دا کيداى شي چې ببرک کارمل پکې دوهمه څيره وه او دا يې نشواى زغملاى چې د واکمنۍ په مشرتابه کې بل څوک ووينې. داسې بريښي چې دده د دا ډول دريځ څخه مسکو هم ملاتړ کاوه ځکه چې د پاڅون يوه ورځ وروسته تره کي « د ثور په اتمه صالح محمد پيروز سفارت ته استوي او د سفيرله خوا هدايت ورکول کيږي چې سبا ته ورشي. سبا د ليدني په وخت کې سفيرد ببرک کارمل د صحت پوښتنه کوي. همدا راز تره کي ګل محمد نورزى هم ورليږي سفيرد دې پرځاى چې د تره کي سره وګوري پرچميانو ته په دولت کې د نيمايي څوکيو غوښتنه کوي او په پاى کې د اندروپوف مرستيال ګريچکوف کابل ته راغى او په تره کي يې ومنل چې په دولت کې نيمايي څوکۍ پرچميانو ته ورکړي. »۶۰ / ۹۶ پورتنۍ خبره امريکايي ليکوال سليک اس هاريسون هم تائيدوي او ليکي :« کريچکوف د خلق او پرچم د دواړو اړخونو په مساوي استازو ټينګار درلود.»۴۷ / ۳۲ کله چې مسکو ډاډ ترلاسه کړ چې په حکومت کې به پرچميانو ته اړينه برخه ورکول کيږي شوروي سفير پوزانوف د ثور په لسمه د تره کي سره ګوري او نوى رژيم په رسميت پيژني. د نوي نظام د جوړښت جنجالي بهير او د۱۳۵۷ کال د غويي او غبرګولي د مياشتو د ګوندي مشرانو نانډرۍ چې د پاڅون پرمهال تويې شوې وينې لا وچې شوې نه وې ښيي چې په ګوند او حکومت کې د خلق او پرچم په نامه دوو مخالفو دريځونو او دوو سيالو دښمنو ډلو شتون درلود.

د انقلاب په وړاندې غبرګونونه

دا ارزښتمنه خبره چې کله جګړه پيل شي لومړۍ قرباني يې ربښتيا ده د ثور د وسلوال پاڅون پر مهال د مرګ او ژوبلې په اړه په بشپړ ډول سرخوري. نوې واکمنۍ ټولټال تلفات ۷۰ تنه اعلان کړل او د ا، خ، د،ګ مخالفان تلفات زيات ګڼي او په هغو کې د ايران د شاهنشاهي دولت د اطلاعاتو ورځپاڼه تلفات ۲۰۰۰ تنه ښيي . لويس دوپري امريکايي ليکوال « معتقد دى چې د دريو زرو څخه زياتو کسانو په جګړه کې برخه نه لرله . »۴۷ / ۲۸ لکه څرنګه چې د جمهوري ګارد منسوبين زر تنه ، پاڅونوال دری سوه تنه وو او د ارګ د دفاع لپاره د اوومې فرقې راغلې ځواک چې يو غونډ وو دا ټول شاوخوا دوه نيم زره تنه کيږي لدې امله د لويس دوپري ادعا سمه ده . دا بيا ښيي چې د۲۰۰۰ تنو تلفات د مبالغې پرته بل څه نه دي . سره لدې چې د نظام په اوښتون کې وينې تويې شوې ، د ولسمشرپه شمول د هغه د کورنۍ اوولس تنه غړي و وژل شول خو خلکو او په تېره د کابل اوسېدونکو د انقلاب څخه تود هرکلى وکړ او په ښار کې يې په ولاړو ټانکونو او زرهپوښونو د ګلانو ګېډۍ ايښودلې او هره ورځ خلک صدارت او وزيرانو ته د مبارکۍ ويلو لپاره ورتلل . دې وضعيت اداري چارو ته خنډونه او ستونزې جوړولې لدې کبله واکمنۍ پدې اړه يوه اعلاميه خپره کړله له خلکو يې د مننې په ښودلو سره غوښتي وو چې « وروسته لدې د حکومت غړو ته د مبارکۍ او نېکو احساساتو د څرګندولو ډډه وکړي او هغوى ته وخت ورکړي چې خلکو او هېواد ته خدمت ، رسمي کارونو او ورځنيو دولتي چارو ته ورسيږي. » ۷۹ / ۲۴۳ د نوې واکمنۍ څخه د ولس دې تاوده هرکلي دوه لاملونه لرل. يو دا چې له بده مرغه د افغانستان سياسي تاريخ د زورزياتۍ او خشونت يوه خونړۍ ټوليزه ده. د دې هيواد د تاريخ په اوږدو کې ډيرلږ ليدل شوي چې واکمنيو په سوله ئيز ډول بدلون موندلی وي او څوک په خپله خوښه له واک څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیرشوي وي. لدې امله ولس ته د واکمنیو دا ډول خونړۍ اوښتنې یو معمولي دود بریښیده او د نوې واکمنۍ څخه یې ملاتړ وکړ. بل دا چې داودخان د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په ورکړل شوو خپلو ژمنو کې په بشپړډول پاتې راغی، د خلکو د بیوزلۍ او وزګارۍ او په دولتي ادارو کې د فساد کچه را ونه لوېدله ، د ولس او په تیره روڼ اندو د غوښتنو او هیلو خلاف یې د جمهوریت په نامه خپله فردي واکمني ټینګه کړه. خلکو د یحیی کورنۍ د نیمې پیړۍ واکمنۍ ته په کتو سره چې پر استبداد او عوام غولونې څرخیده خوښ وو چې د دې کورنۍ د واکمنۍ ټغر ټول شو. پر همدې بنسټ یې د خلقي نظام څخه چې زیارکښ انسان ته د چوپړ په نامه جنده پورته کړې وه د زړه له کومې هرکلی ووایه. د داودخان د واکمنۍ څخه د خلکو د نارضایتی په هکله نیویارک ټایمز د۱۹۷۸ کال د مې په نهمه د پاځون دوولس ورځې وروسته یوه مقاله خپره کړه چې په یوه برخه کې یې راغلي وو: « د ګنو بهرنیو څارونکو په اند په افغانستان کې د کودتا څخه د افغانانو اکثریت هرکلی وکړ ځکه چې د داود رژیم د خلکوغوښتنو ته په ځواب ویلو کې ناکام پاتې شوی وو.» د داودخان د رژیم د ناکامۍ په اړه مخکې هم بحث شوی وو خو دلته به خلکو ته د خطاب د وینا د غوړو ژمنو یادونه و شي چې هغه پلې نشولې.

- د ځمکو اصلاحات ، د دهقاني کوپراتیفونو او زراعتي تعاوني شرکتونو جوړول،
- بې کوره خلکو ته د کورونو توزیع،
- د کارګرانو د اړتیاوو پربنسټ یې د تنخوا تنظیمول (د مساوي کار پربنسټ د مساوی مزد اصل) دا په واقعیت کې د سوسیالستي ټولنې یو اصل وو.
- د کار د مترقي او دموکراتیک قانون جوړول ،
- د کارګرانواو ټولو زیارایستونکو لپاره اجتماعي بیمه،
- د کورونو، مؤسسو اوهټیو د کرایي تثبیتول،
- د ماشومانو(نجونو اوهلکانو) لپاره عمومي ښوونه او روزنه ،
- د مطبوعاتو او دموکراتیکو خپرونو پراختیا ،
- د کوچیانو میشت او بې ځمکو ته د دولتي ځمکو ویش.

د جمهوریت په پنځه کلنه موده کې د پورتنیو ژمنو څخه یوازې د کار قانون او هغه هم د ثور د وسلوال پاځون څو ورځې وړاندې جوړ شو . البته د پورتنیو ژمنو پوره کول ستونزمن کار وو او لسیزې وخت یې غوښت او د داسې غوړو ژمنو ورکول د عوامفریبۍ او د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو ځکه چې هیواد اقتصادي سرچینې، شونتیاوې ، تخنیکي او مسلکي کدرونه نلرل. خو اصلي خبره دا ده چې پدې اړه د عملي ګامونو د اوچتولو د هڅو کوچنې نښې نښانې ترسترګو نشوې. خلکو د (ا،خ ، د،ګ) واکمنېدو ته د وخت اړتیا او د هیواد د سمسورتیا او آبادۍ لپاره د جمهوري نظام د ښه بدیل په توګه کتل او د یحیی د کورنۍ د نسکورېدو له امله د نوې واکمنۍ په وړاندې د مخالفت غږ پور ته نکړ. واک ته په رسېدو سره د خلقي واکمنۍ لومړني ګامونه د بېسوادۍ د له منځه وړلو ، د ښوونې او روزنې د بهیر د ښې سمبالتیا او پدې برخه کې د شته ستونزو او نیمګړتیاوو د له منځه وړلو او په تیره د اتمو ټولګیو د زده کوونکو د کانکور لغوه او د مامورنیو او دولتي کارګرانو (اجیرانو) د حقوقو ترمنځ توپیر له منځه وړل وو. د واکمنۍ له لومړیو ګامونو د اوچتولو او خاصتاً د ښوونې او روزنې په برخه کې د خلکو ملاتړ د ملي سوداګرو او شتمنو هیوادوالو له مرستو معلومېږي . یوازې د هیواد ستر پانګوال عبدالمجید زابلي د هیواد د پولي او مالي بنسټونو بنسټ ایښودونکي څلویښت میلیونه افغانۍ (یو میلیون ډالر) انقلابي دولت ته مرسته ورکړه. نوموړي د رحمن بابا او خوشحالخان لیسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښتونه هم په زمه واخيستل. خلکو د حکومت له لوري په اشرونو(د خپلي خوښي کارونو) د ښوونځيو، سړکونو ، ټولګټو پروژو په جوړولو کې فعاله برخه اخيستله چې ځرګند ساری يې د دريو مياشتو په ترڅ کې په خيرخانه مينه کې د پنځه سوه فاميليو د پروژې جوړول دي. خو پربله خوا د ثور د وسلوال پاځون وروسته بيله ځنډه هغو طبقو او کړيو چې د (ا، خ، د،ګ) د کړنلارې په پلې کولو کې ګټي له لاسه ورکولې د نوي نظام خلاف يې نه يوازې تبليغات پيل کړل بلکې عملا يې د خپلو بهرنيو ملاتړو د ارادې سره سم د نظم او امن په ګډوډولو لاس پورې کړ. د پاځون شپږ ورځې وروسته د پکتيا د زيروکې په علاقداری کې چې اوس مهال ولسوالي ده ناآراميو ته لمن ووهل شوه د پوځ په ګاډو او ښوونځې وسلوال بريد وشو. د ديورند تپل شوې کرښې ته څيرمه دا ډول ورانکاری د اسلام آباد د لمسونې او مرستې پرته ناشونې وې او د هغو په اصطلاح جهادي ډلو کار وو چې د داود خان په واکمنۍ کې يې په پاکستان کې ځاله جوړه کړې وه. ځينې څيرونکې د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او مقاومتونه د دې حکومت د بيړنيو سمونونو، تيروتنو، د خلکو دودونو او اسلامي ارزښتونو ته په نه درناوي کې خلاصه کوي او هغه ولسي خودجوشه حرکتونه ګڼي. خو کله چې د سياسي اوښتون په لومړۍ اونۍ کې اوهغه هم د پاکستان سره په پوله کې اړو دوړو او ورانکاريو ته لمن وهل کيږي بيله شکه د نوې واکمنۍ د کړنلارو ، بيړنيو سمونونو او تيروتنو سره هيڅ تړاو نلري. دې مخالفتونو او مقاومتونو سياسي ريښې لرلې او پورتنۍ ځرګندونې يوازې پلمې او په واقعيتونو د پردې اچول او د خلکو تيرايستل دي. البته لدې ځخه سترګې نشي پټيدی چې وروسته په سمونونو کې د نوې انقلابي حکومت تېروتنو ،آرمانګرۍ او د واک د مدعيانو د ارادتمندانو لخوا د چارو سبوتاژ خپل منفي اغېز درلود .

د خلقي واکمنۍ او د هغې د پروګرامونو څخه د ولس او په تيره د پلازمېينې د اوسيدونکو ملاتړ د۱۳۵۷ کال د تلې په اووه ويشتمه چې نوی دولتي بيرغ اوچتېده بربنديږي. ولسونه سره بيرغونه په لاس د سهار د اتو بجو څخه د مازديګر ترځلورو بجو پورې د ارګ مخکې ته چې هغه مهال ور ته د خلکو کور ويل کيده د ولولو او خوښيو په ځرګندولو سره د دولتي مشرانو ترمخ تېرېدل او ټول ښار سره بڼه نيولې وه. « د مراسمو په پای کې د شمالي کوريا سفير نورمحمدتره کي ته يادونه کړې وه چې د ثور انقلاب ژورې خلقي ريښې لري خو دومره بايد زياته کړم چې څومره مې د پوزانوف او يو شمير نورو شوروي ګډون کوونکو په څېرو کې ناخوښې ليدله نو هغوی د تاسو انقلاب نشي زغملی او غواړم تاسو ته د شوروي له خوا خطر په ګوته کړم. »۶۰ / ۸۸ هغه مهال د شوروي اتحاد او شمالي کوريا تر منځ اړيکې خړې پړې وې. د شمالي کوريا او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت تر منځ د ډپلوماتيکو اړيکو له ټينګولو څخه هم مسکو خوښ نه وو. د (ا،خ ، د، ګ) مخالفان اکثرآ د ملي بيرغ تغيير غندي چې ګواکې د دوديز بيرغ پرځای يې سور بيرغ چې د کمونيسم نښه ده غوره کړ چې پدې توګه يې د افغانستان تاريخ او وياړونو ته شا وګرزوله. د يادولو وړ بريښي چې د افغانستان تاريخ د شاه امان الله څخه د داودخان تر جمهوريته پورې چې نيمه پيړۍ هم نه کيږي نه محدوديږی چيرې چې هيواد دری رنګه (تور، سور، زرغون) بيرغ د محراب منبرنشان په لرلوسره د ملي هويت د سمبول په توګه درلود. پداسې حال کې چې د تاريخ په اوږدو کې دې هيواد رنګارنګ بيرغونه او دولتي نشانونه لرل چې رنګونه يې اکثرآ تور، سره ، شنه، زرغون وو او په هغو کې د لمر، سپوږمۍ ،غره ، زمري ، پړانګ ، ښامار، لبوه ، طاووس ، تورې ، ټوپک او نيزې نشانونه ترسترګو کيدل. دا چې ويل کيږي د خلقيانو سور کمونستي بيرغ غوره کړ بايد وويل شي چې د غزنويانو بيرغ هم سور رنګ درلود. آيا سلطان محمودغزنوي هم کمونست وو؟ ننني ترکيه ، تونس او مراکش هم سره بيرغونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هرهیواد کې ملي بیرغ ، دولتي نشان او ملي سرود د ملي هویت ښکارندوی دي او وګړي یې هغو ته د زړه له کومې درناوی کوي. دا درناوی هغه مهال د تقدس کچې ته رسېږي چې نسلونو هغه یو بل ته په میراث پرې ایښې وي. کله چې ولسونه د دې ملي نښو د نه بدلون شاهدان پاتې شوي وي ، هر رژیم ، هرې واکمنۍ او هر واکمن هغو ته درناوی کړی وي ، په ولس کې هم هغو ته د درناوی روحیه قوت مومي. خو که د واکمنیو په اوښتو سره دا سمبولونه او نښې بدلیږي هغه خپل ارزښت ، درناوی او سپېڅلتیا له لاسه ورکوي او ولسونه ددې سمبولونو او نښو د بدلون په وړاندې بې تفاوته پاتې کیږي. له بده مرغه زموږ په هیواد کې د واکمنیو په بدلیدو سره دا نښې هم بدلې شوي دي. که چیرې یوازې د شلمې پیړۍ د پیل څخه تر دې دمه د هیواد بیرغونو او دولتي نشانونو ته وکتل شي په پرله پسې ډول هغو تغییر موندلی دی. داسې برېښي چې د افغانستان هر واکمن ملي بیرغ او دولتي نشان ته د شخصي ملکیت په توګه کتلي او د خپلې خوښې پراساس یې هغه غوره کړي دي. پداسې حال کې چې د ملي بیرغ او دولتي نشان بدلون د ولسونو صلاحیت دی. ملي سرود چې د خپلې معنی او مفهوم له مخې د یوه ملت آرمانونه ،هیلې ، ځانګړتیاوې ، دودونه او تاریخ ننداري ته ایږدي هغه ترجمهوریته پورې شتون نه درلود. له بده مرغه د (ا، خ، د،ګ) مشرتابه هم واک ته په رسیدو سره د تیرو واکمنیو په شان ملي بیرغ او دولتي نشان ته تغییر ورکړ او همدارنګه یې د خپلې خوښې ملي سرود چې د خپلو سیاسي او ایدئولوژیکي باورونو سره یې برابر ګاڼه غوره کړ. خو ولس چې د ملي بیرغونو او دولتي نشانونو د پرله پسې بدلېدو سره عادت موندلی وو په ۱۳۵۷ کال کې د نوي بیرغ او دولتي نشان بدلیدل کومه ناوړه پیښه ونه ګڼله او د نوي ملي بیرغ د جګېدو په مراسمو کې یې په ولولو سره برخه واخیستله.
د شلمې پیړۍ د پیل څخه تردې دمه افغانستان لاندې بیرغونه اودولتي نشانونه لرل . ویل کیږي چې افغانستان په نړۍ کې هغه استثنایي هېواد دی چې ملي بیرغونو یې ډېر تبدیل شوي دي.

۱۹۱۹ _ ۱۹۰۱

۱۹۲۸ _ ۱۹۱۹

۱۹۲۹ _ ۱۹۲۸

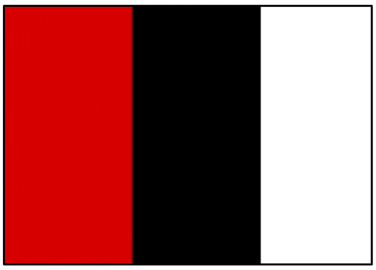

۱۹۲۹

۱۹۳۰ _ ۱۹۲۹

۱۹۷۳ _ ۱۹۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩٧٨ – ١٩٧٣

١٩٨٠ – ١٩٧٨

١٩٨٦ ـ ١٩٨٠

١٩٩٢ ـ ١٩٨٦

١٩٩٦ – ١٩٩٢

٢٠٠١ – ١٩٩٦

٢٠٢١ ـ ٢٠٠١

٢٠٢١

د واک دری مرکزه

د افغانستان د دموکراتیک جمهوري دولت په جوړیدو سره نورمحمدتره کی د ګوندي- دولتي زعیم په توګه وټاکل شو خو د واک دوو نورو مرکزونو چې د رسمي مرکز څخه څواکمن وو هم شتون درلود چې هغه د حفیظ الله امین او ببرک کارمل تر مشرئ لاندې مرکزونه وو. څکه چې د امین سره وسلوال پوځ او د ده فرکسیون د کارمل سره مسکو او نیمایي کابینه وه . ببله شکه د واک د مختلفو مرکزونو شتون ددې لامل ګرزي چې د دې مرکزونو ترمنځ کشمکشونه پیدا شي او دولتي چارې له خنډونو سره مخ یا سبوتاژ شي.« دواړو(امین او کارمل) هڅه کوله چې له نورمحمد تره کي سره ځانونه نږدې کړي او د هغه ملاتړ ترلاسه کړي.هر یوه په خپله برخه کي غوښتل تره کی وپوهوي چې مشري ته یې د (هغه) لخوا ګواښ دی ، یعني امین غوښتل تره کی له کارمل نه و بېروي او کارمل غوښتل تره کی له امین وبېروي.خو ح ، امین نورمحمد تره کي ته ډېر نږدې وو او دې نږدېوالي څو کلن تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود چې د ا، خ، د ، ګ د جوړېدو نه مخکې پيل شوی وو.»٧٩ / ٢٦٣ البته امين د ګوند د جوړېدو وروسته تل د تره کي ترڅنګ پاتې شوی وو ، خو کارمل د تره کي په وړاندې جبهه نيولې وه. د تره کی په وړاندې د واک د مدعيانو دا ډول دريځونو ته په کتو سره يقيناً چې تره کي پر امين ډېره لګوله او د کارمل خلاف يې دريځ غوره کاوه. د هغه مهال له دولتي تبليغاتو نه ښکارېدل چې تره کي او امين ګډ دريځ لري او د تره کي په وينا دواړه د نوک او اورۍ په څير نه بېلېدونکي دي خو واقعيت داسې نه وو.هغه مهال د تره کي او امين دوه اړخيزو اړيکو ته د صداقت او منافقت اړيکې ويلی شو. تره کي پر امين بشپړ باوردرلود اوهغه يې خپل رښتينی عقيدتي ملګری ګڼله ، د هغه هر وړانديز يې په ورين تندي مانه او نوموړي ته يې پراخ واکونه ورکړي وو يا که دقيق وويل شي دا واکونه يې په وسلوال پوځ د بشپړ کنټرول او د پاڅون وروسته د خلقي اړخ د سياسي بېرو له لوري د هغه څخه د ملاتړ له کبله ترلاسه کړي وو او واقعيت دا وو چې د پاڅون وروسته واک د امين سره وو. پرامين باندې د تره کي دا ډول باور د امين له لوري د تره کي د بې کچې درناوي سربيره د کارمل په وړاندې په څرګند ډول د تره کي له دريځ څخه د امين ملاتړخپل رول درلود چې د خلقيانو نورو مشرانو د دا ډول پرېکنده ملاتړ څرک نه لګېده . البته د امين زړورتيا، زيرکتيا ،څرګند دريځ او کاري وړتياوو هم د تره کي له خوا پرامين د زيات باور په ترلاسه کولو کې خپل اغيزدرلود. د امين له لوري تره کي ته د درناوي په اړه يو خلقي کدر ويل : « د١٣٥٧ کال مخکې کله ناکله د تره کي ليدو ته ورتلم او د هغه سره مې د يوه مشر په څېر نه بلکې د يوه ملګري په ډول چلند کاوه. يوه ورځ مې امين چې د ولسی جرګې وکيل وو د تره کي په کور کې وليد. کله چې تره کی له کوټې نه وتلو او بيرته راستون شو امين هغه ته د درناوي له امله جګ شو. د امين دې ډول حرکاتو هک پک کړم چې تره کی يو ستر شخصيت دی او وجداناً ناآرامه شوم چې ما هيڅکله هغه ته دا ډول درناوی نه دی کړی.» ښايي تره کي د امين دا ډول کړو وړو ته په کتوسره دا ګومان کاوه چې امين په رښتيني توګه د يوه ګډ انساني او ملي ارمان لرونکو مبارزينو په توګه له ده سره راشه درشه او اړيکې پالي. دا ستونزمنه ده پدې هکله حکم و شي چې امين د صداقت له مخې تره کي ته درناوی کاوه يا يې نورې موخې لرلې . ښايي امين په لومړيو کې د زړه له کومې هغه ته درناوی کاوه خو کله يې چې په خلقيانو کې اعتبار زيات او د ګوند د مشرۍ نښه ورته پيدا شوه يا نورو وهڅاوه نو هماغه دي چې د تره کي د صداقت څخه ناوړه ګټه پورته کړې او بالاخره د تره کي په وړاندې و درېږي. د (ا،خ ، د،ګ) په واکمنيدو سره د واک او زعامت ليوالو هر يوه کارمل او امين د خپل دريځ د غښتلتيا او د تره کي د اغيز او اتوريتي د راټيټولو په موخه خپلې نقشې پلې کولې. تره کي د کارمل په موخو پوهېدلو او په خپله کارمل هم خپل مخالفت نه پټولو چې غواړي د پرچم د سازمان د مشر يا موازي رهبر په توګه دريځ ولري. دې دا ښودله چې هغه د واک يو مرکز دی خو په امين يې دا شک نه درلود چې د ده په اړه به د کارمل په شان نقشې ولري. لکه څرنګه چې مخکې يادونه شوې وه ،کارمل د لسو کلونو د انشعاب وروسته پدې موخه د تره کي تر مشرۍ لاندې يووالي ته مخه کړله چې د خلقي اړخ هڅونه ورمات کړي د خلقي اړخ ځواکمن مشران له ډګره وباسي او پدې ډول د خلقي لښکرمشر هم شي. کارمل حتی د خيبر د جنازې پرمهال چې د تره کي سره څنګ په څنګ او د جنازې په سر کې روان وو دا ډول فکرونه او سوچونه وهل :« دا د تظاهر پرته بل څه نه دي، ډير شيان مخکې دي، نوې شخړې ، د يو بل نه منل ، حتي ټکرونه ، او هيڅ شی به تغيير ونکړي. »٦٣ / ٣٣ له همدې امله کارمل د ثور د پاڅون د هماغه لومړيو شيبو څخه په ډېرو مواردو کې د تره کي خلاف دريځ درلود. تره کي د کارمل دې دريځ ته په کتو سره غوښتل چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي او د خلقي اړخ په مشرتابه کې امين د تره کي څخه څرګند ملاتړکاوه پر امين ډېره ولګوي . امين چې د زعامت ليوال وو په څرګند ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د کارمل او کارمليانو د ځېلو ترځنګ په احتياط د تره کي د تجريد او ګوښه کولو په پروژه هم کارکاوه. څرنګه چې د ګوند د جوړېدو وروسته « کارمل ټينګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځني کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پېښنو رهبري کولو ته اړتیا لري.» ۴۰/ ۱۷۱ د انقلاب وروسته امین په ګوند کې د دوهم شخصیت په توګه ورته دريځ غوره کړ او هڅې يې پردې را ګرځولې وې چې تره کی د چارو د لارښوونې څخه بې برخې کړي او اړيکې يې د ګوندي کدرونو، قومي مشرانو ، ژورنالستانو ، سیاستوالو او شوروي سلاکارانو سره محدودې کړي. پدې هکله څو بېلګې راوړل کېږي.

د حفیظ الله امین یو شخصي ملګری چې د ګوند غړی نه وو د۱۳۵۷ کال د چنګاښ په میاشت کې د امین سره د بهرنیوچارو په وزارت کې لیدلي وو او غوښتل یې چې تره کی هم وویني خو امین منع کړی وو هغه وايي :« له همغې شيبې نه مې احساس کړل چې حفیظ الله امین په دوو جبهو کې مبارزه پرمخ وړي یوه په احتیاط سره د تره کي او د هغه د یارانو په وړاندې او بله په څرګند ډول د پرچمیانو په وړاندې.» ۱۴۰ / ۱۴۰ – ۱۴۳ محمد عزیز قیومي د لامعه شهید ورور چې د کوم سازمان سره سازماني اړيکې نلرلې وايي. په ۱۳۵۷ کال کې د خپل پلارد هدایت له مخې د اوبو او بریښنا د وزیر محمدمنصور هاشمي دفتر ته د یوه امر د اخیستو په موخه چې د مازدیګرشپږ بجې وې ورننوتم. دا مهال په ټلویزیون کې تره کي خبرې کولې. وزیر په عریضه باندې د احکامو د لیکلو پر مهال وویل: « او باز چي میګه؟» یعنې دی بیا څه وايي؟ د وزیرلدې خبرې څخه پوه شوم چې هغه د تره کي مخالف دی. لامعه یوه ښوونکې وه چې د ثور د اوومې نېټې په ورځ د هغوی په کور جمال مېنه کې کوم بمب یا مرمی لګېدلې وه او هغه شهیده شوله . خلقي حکومت د هغې په نامه په مکرویانو کې یو ښوونځی ونومولو . د طالبانو د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې د ښوونځي اداري د لامعې له کورنۍ څخه د هغې داسې انځور غوښتی وو چې د اسلامي حجاب سره برابر وي چې د ښوونځي په اداره کې يې ولګوي. شوفیلډ شوروي لیکوال لیکي:« امین چې غوښتل یې په ټولو حکومتي جزئیاتو خبر وي. د راپورونو له مخې دا تدبیر ونیو چې سفرونچوک او پوزانوف د تره کي څخه لېرې وساتي. څنګه چې هغوی هره ورځ له تره کي سره لیدل ، ځکه نو ده ډاډ ورکاوه چې همدا زه د شورویانو د تماس اصلي سړی یم. »۱۴۱ / ۱۰۴ همدارنګه د دفاع وزارت لوی پوځي سلاکار جنرال ګریلف د امین کلک ملاتړی په یوه مرکه کې وايي :«په هغه لومړیو کې تره کي ته زما رپوټونو د امین حسادت راپارولو. یو ځل یې ماته وویل چې په راتلونکې کې یوازې ماته رپوټ راکړئ حتمي نه ده تره کی ستا رپوټ واوري.» ۱۴۲ امریکايي لیکوال سلیک ، اس هاریسون د امین سره د خپلې کتنې په اړه لیکي :« په هغو لومړیو کې د بهرنیوچارو د وزیر په توګه چې د ملګرو ملتو سازمان ته تللی وو د ده سره مې په کابل کې وکتل او د ده نه مې وغوښتل که امکان ولري د جمهور رئیس تره کي سره وګورم. هغه په ځیر ځیر،وچ او عصبانیت سره ځواب راکړ تاسي کولی شئ ما ووینئ. دا د قدرت پرسر د شخړې یوه نښه وه. » ۴۷ / ۳۳ د۱۳۵۷ کال په وروستیو کې د سیاسي لوبو او د سیاست له رازونو څخه خبر کسان پوهېدل چې د تره کي او امین تر منځ اړیکې دوستانه نه دي لکه څرنګه چې شرعي جوزجاني لیکي: « د۱۹۷۹ کال د جنوري په لومړۍ د ګوند د تاسیس په کلیزه کې امین په خپله وینا کې د تره کي نوم یاد نکړ. دې د لومړي ځل لپاره د دوی دواړو ترمنځ چې د ګوند او دولت په سر کې ولاړ وو اختلاف او نه همغږي ښودله .» ۱۴۳ کله چې په یوه دولت کې د واک مختلف مرکزونه شتون ولري بېله کومه شکه پایله یې د واکمنۍ ناکامي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تاجه ټولواک

د ا، خ، د ، ګ په پټه جوړ شو او د یوه غیرقانوني ګوند په توګه یې فعالیت در لود. د مؤسسي کنګرې وروسته بله کنګره را ونه بلل شوه چې په هغې کې ګوندیان د خپل ګوند د سیاسي فعالیت د بریاوو او ناکامیو، د ګوند د فعالیت د مثبتو اومنفي اړخونو اودې ته ورته نورو مسآلو په اړه بحث وکړي او د ګوند د نوې رهبرۍ د ټاکنې سربېره کلیدي کدرونه یو بل له نږدې وپېژني. هرڅه په پټه پر مخ تلل او د ګوندي حوزې د مشر یا ارتباطي غړي هر دستور د ګوند او یا د ګوند د عمومي منشي دستور ګڼل کېده. د ګوندي مشرتابه پرېکړې د اعلامیو له لارې ګوندیانو ته د همدې حوزو د مشرانو او ګوندي ارتباطي غړو له لوري رسېدلې او هغه هم په کوچنیو ورقو کې چې همدې ګوندیانو په خپله لیکلې او ګوند کوم ځانګړی نشان یا مهر هم نه درلود چې پدې اعلامیو کې شتون ولري. همدا لامل وو چې ګوندیانو د خپلو ارتباطي غړو هر دستور د ګوند د ستور ګڼلو او د ارتباطي غړي د دستورونو له مخې یې خپل فعالیتونه تنظیمول. پدا ډول یوه غیر نارمل حالت کې ګوند فعالیت درلود . د ګوند اته ویشت کلن شتون وښودل چې د تره کي پرته ځینو ګوندي مشرانو خپل دلګکي او کارمل او امین بیا خپل فرکسیونونه لرل . پدې هکله زېری لیکي:« نورمحمدتره کي په مرکزي کمېټه کې د کوم ملګري مخالفت نه کاوه او نه یې د نورو په مقابل کې د کوم ملګري دفاع کوله .تل یې د یوه مشر په څېر بې پرې دریځ درلود. »۴۰ / ۱۶۸ همدار راز یو خلقي کدر ورته نظر لري او لیکي: « دا خبره د ګوند ټولو غړو ته روښانه ده چې نورمحمد تره کي هېڅکله هم د ګوند په غړو او ګوندي کدرونو کې پخپله ګټه کار نه کاوه. د ګوند ټول غړي یې د ګوند د خیر په لار کې رهنمایي کول.» ۱۰۹ / ۱۴۸ د پرچم په مرکزي کمیټه کې د کارمل فرکسیون څرګند وو چې هغه « نور احمد نور ، سلطانعلي کشتمند، اناهیتا راتبزاد، محمود بریالی ، عبدالوکیل او نجیب الله » وو. په خلقي اړخ کې د امین پلویان صاحب جان صحرایي ، محمد منصور هاشمي ، صدیق عالمیار، محمود سوما ،عبدالرشید جلیلي او ظریف وو. کله چې په ګوند کې فرکسیون شتون ولري منطقا د ګوند د دستور په نامه د فرکسیون مشرخپلو ارتباطي غړو ته خپل شخصي دستورونه هم ورکړي دي. که داسې نه وو نو ولې دې مشرانو فرکسیونونه جوړول؟ ټولو ته څرګنده ده چې د سیاسي مبارزې او د سیاسي ګوندونو د جوړولو موخه واک ته رسېدل دي. کله چې په یوه ګوند کې یو مشر ځانګړی فرکسیون جوړوي بېله شکه ددې فرکسیون د مشر موخه د ګوند مشرتابه ته د ناقانونه او ناروا لارې رسېدل او د ده د مخالفانو له ډګره اېستل دي. پدې هکله یوه بېلګه راوړل کېږي. د ۱۳۵۶ کال په وروستیو کې په خلقي اړخ کې د امین د پلویانو له لوري یوه اعلامیه خپره شوه چې هغه د سیاسي بیرو د غړو(پنجشیري، زیري او میثاق) خلاف وه .البته دا مهال د امین پلویانو دا تبلیغات هم پر مخ وړل چې تره کی او امین د یوه فرکسیون مشران دي. تره کي دې ناسمو تبلیغاتو ته په کتو سره د ۱۳۵۷ کال د وري (حمل) په میاشت کې لنډه اعلامیه خپره کړه او ګوندي حوزو ته ابلاغ شوله منځپانګه یې دا وه چې تره کی په ګوند کې د هیڅ کوم فرکسیون سره تړاو نلري. لدې مخکې په سیاسي دفتر کې د ګوند څخه د امین د اېستلو مساله مطرح شوې وه او امین د افغانستان ملي دموکراتیک ګوند په نامه د خپل ګوند په جوړولو لګیا وو ترڅو په ګوند کې د تره کي د اتوریټې او اعتبار څخه په ګټې اخېستنې سره ډېر خلقیان خپل ګوند ته جذب کړي. هغه مهال په حربي پوهنتون کې ددې اعلامیې خپروونکې سلطان احمد بهین وو چې د خلقیانو په واکمنۍ کې د څارګرې ادارې (اګسا او کام) سیاسي آمر شو. د دې اعلامیې د خپرولو له کبله له ګوند څخه د بهین د اېستلو مساله هم د حربي پوهنتون په حوزو کې طرحه شوله. دلته لیدل کېږي چې څه ډول د ګوند د پټې مبارزې پر مهال فرکسونبازانو حتی د ګوند د اعلامیې په نامه اعلامیه خپروي او د ځانګړو دستورونو ورکول خو عادي خبره وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ا. خ. د .ګ دواړو اړخونو پداسې يوه وضعيت کې فعاليت درلود او هر خلقي خپل ارتباطي غړي ته ځانګړې ارادت درلود. پداسې يوه حالت کې ګوند د وسلوال پاڅون په پايله کې واک ته ورسېد او د دې وسلوال پاڅون نوښت له امين سره وو. امين پدې کار سره نه يوازې ګوندي مشران او ټول خلقيان کور ته له راغلي اجل څخه وژغورل بلکې واک ته هم ورسول. همدا لامل وو چې امين د غوڅ اکثريت خلقيانو چې د ګوند د ننه کشمکشونو او فرکسيوني فعاليتونو څخه خبر نه وو له درناوي څخه برخمن شو او د واک په اصلي مرکز هم واوښت. څرګنده بېلګه يې د توقيف څخه د پاڅون کوونکو افسرانو د خلاصون پرمهال د پنجشيرى او لايق څرګندونې دي چې مخکې ورته ګوته نيول شوې وه . يا دا چې کله چې د ګوند د مشرانو د نيونې وروسته ميثاق ، کشتمند، نور او نجيب الله په ششدرک کې پټ شوي وو د امين لخوا د راديو څخه د وسلوال پاڅون د بري د اعلان پرمهال د ميثاق په وينا« د افغانستان راديو څخه ددې خبر په اورېدو سره د خوښۍ فضا واکمنه شوله ، يوبل مو په غيږ کې ونيول او ښکلې کړل اوڅو ځله مو يوبل ته مبارکي وويله . ډاکتر نجيب الله ډېر خوښ او احساساتي شوی وو. اوښکې يې راغلې او سردار داود ته يې ښکنځلې کولې او ويل يې ښه شول چې د خپلې بې وفايۍ او نامردۍ سزا يې وليدله او غچ ترې واخيستل شو. له موږ سره يې ډېره نا ځواني وکړه. »۷۹ / ۱۸۳ همدا رنګه د امين ددې نوښت له امله د زېړي په وينا« ملګري ډلي ډلي شول او هر يوه ځان امين ته نږدې کاوه. زه په وجداني توګه د امين په اړه له بد نظر څخه پښېمانه وم او له ځانه سره مې ويل په دې سړي کې دومره استعداد و چې د ګوند په غياب کې يې انقلاب تر سره کړاو موږ يې ټول له مرګه خلاص کړو...، خو حدس مې واهه چې ميثاق او پنجشيري هڅه کوي ، د امين په وړاندې تر انقلاب پخوا خپل مخالفت تلافي کړي ... »۴۰ /۳۶۳ البته امين د انقلاب مخکې د پوځ مسؤل وو او غوڅ اکثريت خلقي پوځيان ده او يا د ده له باوري کدرونو له لوري روزل شوي وو او ده ته پاليالـه وو. پر بله خوا د خلقي حکومت تر جوړېدو پورې (په لومړيو دريو ورځو کې) امين د پوځي شورا د مشر په توګه د وسلوالو ځواکونو د جزوتامونو قوماندانان وټاکل چې ښېله شکه ده ته وفادار کدرونه پکې ډېر وو. د پاڅون اتلان (عبدالقادر، وطنجار، مزدور يار، ګلابزوی، سروري) او نور افسران يې په لوړو څوکيو و ګومارل او کابينه هم د ده د وړانديز له مخې جوړه شوه. دې دا معنی لرله چې دی بې تاجه ټولواک او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د وسلوال پوځ اعلی سر قوماندان دی . محمدنبي عظيمي د خپل « من و آن مرد مؤقر» نومي کتاب په نهم مخ کې را وړي چې د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د بهرنيو چارو وزير (امين) دی ، ډګرمن محمد آصف الم او جګتورن عبدالستار د بهرنيو چارو وزارت ته غوښتي وو او دی يې د ځوارلسمې فرقې د قوماندان او محمد آصف الم يې د وسلوال پوځ د محکمې د رييس په توګه مقرر کړل . آيا دا د خندا وړ خبره نه ده چې د بهرنيو چارو وزير د دفاع وزارت د قرارګاه رييسان او د جزوتامونو قوماندانان مقرروي يا ګوښه کوي. خو د عجايبو په هېواد کې د بهرنيو چارو وزير د امنيتي ځواکونو(پوځ ، پوليس او استخباراتو) قوماندانان او مشران ګومارل او ګوښه کول. د ميثاق په وينا « ډېر ژر ټول دولتي او ګوندي واک د حفيظ الله امين په لاس کې پرېووت، ن .تره کی او ځواکمن پوځيان لکه محمد اسلم وطنجار ،عبدالقادر ،اسدالله سروري ، شيرجان مزدوريار او نورو له حفيظ الله امين څخه ملاتړ او دفاع کوله...، مرکزي کمېټه او سياسي بيرو د حفيظ الله امين د لاس په وسيله اوښتي وو. »

پدې کې شک نشته چې د زعامت ليوال پدې لټه کې وي چې يوازې ځانته وفادارکدرونه په کليدي څوکيوګومارې. د زعامت ليوال د دې کدرونو وړتيا او ژمنتيا ته نه بلکې يوازې ده ته وفادارۍ ته ګوري .همدا لامل هم وو چې دې وکړو او د کارمل پلويانو د خپلو مشرانو(کارمل او امين) د ارادې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې د خلقي واکمنۍ سمونونو او خلکو ته د خدمتونو وړاندې کولو بهیر سبوتا ژاوه ، په شعوري ډول یې خپل مخالفین، قومي او مذهبي مخور بندیانول او وژل ترڅو تره کی بدنام کړي. همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۸ کال د وږي په پنځه ویشتمه امین تره کی بېواکه کړ د دوولسو زرو تنوشا وخوا لست یې د کورنیو چارو په وزارت کې څوړند کړ چې ګواکې د تره کي د ارادې له مخې وژل شوي دي . امین دې ته متوجه نه وو چې د ۱۳۵۸ کال د پیل څخه دی صدراعظم وو او ده د حکومت د مشر په توګه مسؤلیت درلود چې د بې محکمې وژنو مخنیوی وکړي. پدې اساس دی هم ملامت دی چې د دې وژنو مخنیوی یې نه دی کړی. خو د ټولنې د ټیټ سیاسي شعور څخه یې د تره کي د ملامتولو په موخه هغه مهال ګټه پورته کړې ده تر دې چې ارادتمندان یې لا تر اوسه د هغه مهال تبلیغات زمزمه کوي او وایي چې امین یوازې سل ورځې واکمن وو او کومې وژنې چې شوي دي دی پکې ښکېل نه وو.

د کارملیانو او امینیانو لخوا د حکومتی چارو د سبوتاژ بېلګې په ودونو کې د خلکو د دېګونو چپه کول، د سواد زده کړې کورسونو ته د مېرمنو او نجونو اړاېستل، د ځمکو د اصلاحاتو پرمهال د دولت د تګلارو د بیانولو په نامه ملاکانو او خانانو ته سپکې سپورې ویل او دې ته ورته نورې ناوړه کړنې او په هغو کې ښېله محکمې وژنې دي. د ښېله محکمې د وژنو غوره بېلګه په ۱۳۵۸ کال کې د کونړ د کرهالي د کلي د اوسېدونکو ډله ییزه (شاوخوا ۴۵۰ تنه) وژنه ده چې ځای پرځای د ۴۴۴ د کوماندو د غونډ او د۶۹ پلي غونډ قوماندانانو صادق عالمیار او عبدالحق فراهي ترسره کړلې چې دواړه د بې تاجه ټولواک پلویان وو. البته ولسونو ته دا معلومه نه وه چې دا کسان د چا پلویان دي او که ورته څرګند هم وو ارزښت یې نه ور کولو. هغوی دا کسان خلقیان او د پوځ قوماندانان یا د حکومت استازي ګڼل او پایله یې دا کېدله چې ولسونه د حکومت خلاف ودرېږي. ددې خپلسرو وژنو په اړه یو خلقي چې هغه مهال د کابل پوهنتون د انجینري پوهنځي محصل وو وایي : « د۱۳۵۷ کال د تعلیمي کال د ختم وروسته خلقي محصلینو ته دستور ورکړل شو چې په ژمي کې به په خپلو سیمو کې د ګوند په ګټه تبلیغات کوي. د ننګرهار ، کنر او لغمان خلقي محصلینو سره صاحب جان صحرایی د ننګرهار ولایت په مقام کې وکتل او د خبرو په ترڅ کې یې وویل: « د تبلیغاتو پرمهال د اشرارو سره د جګړې امکانات هم شته دي . لدې امله تاسو ته وسله هم درکوو.خو که د جګړې له ډګره وتښتئ زه مو په خپله وژنم . صحرایي دا هم وویل چې د لغمان ولایت خلقي ولسوال محمدیوسف ولسوالي پرې ایښې وه او ننګرهار ته راغی ما هغه ته وویل چې تا ولسوالي د اشرارو له ډاره پرې ایښې ده او ماته را غلی یې . که پر ما زور راشي زه به کابل ته تښتم. دا نشم زغملی چې څوک دښمن ته مورچل پرېږدي او په هغه مې د کلشنکوف جاغور تش کړ .» پدې ډول د صحرایي لخوا په خلقي ولسوال صحرایي محکمه پلې شوله .

د بې تاجه ټولواک لپاره ده ته د وفادارو کدرونو موندل یوه ستونزه وه . دا حالت د دې سبب کېدلو چې په څو کلیدي څوکیو ده ته وفادار یو تن وګوماري.پدې هکله د وخت د ګوند د دارالنشاء د څانګې رییس لیکي: « مجبور شوم یوه ورځ مې حفیظ الله امین ته وویل چې د مرکزي کمېټې د څانګو فعالیت د خنډونو سره مخ دی. ځکه د هرې څانګې رییس د خپلې دندې په څنګ کې ډېره درنه دولتي دنده هم لري.ښه به وي چې دغه ملګري د دغو دوو دندو له منځه یوه دنده د خپلې خوښې سره سمه د ځان لپاره غوره کړي. دوی په ځواب کې راته وویل چې د دوهمې دندې لپاره د باور وړ کسان نه شو میندلی.په زړه کې مې وویل دا چې په دومره غټ ګوند کې دومره لږ باوري کسان لرو، نو بیا دې خدای پاک زموږ پرتمین انقلاب ته خیر پېښ کړي.» ۱۲۲ / ۱۸۴ که چېرې امین د ګوندي او حکومتي چارو د ښه تنظیم او خلکو ته د خدمتونو د وړاندې کولو لیوال وای او په ګوند کې یې باوري او وړ کسان نشوای موندلای غوره دا وه چې په ګوند کې یې د خپل باور وړ کسان په مهمو ګوندي څوکیو ګومارلي وای او غیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوندي تکنوکراتان د وزيرانو او واليانو په توګه مقررکړي واى. دې کار دوې ګټې لرلې . يو دا چې خلقي واکمنې د ګوند د کړنلارې له مخې دموکراتيکې جبهې جوړولو ته لار هواروله او ملاتړ يې زياتېده او له بلې خوا د ده باوري کسانو د ګوند د مرکزي کمېټې څانګو د مشرانو په توګه داسې مصوبې جوړولې چې حکومت ته د غوره لارښوونکو سندونو په څېر د عمل لارښود شوي واى او ګوند د دولت او ټولنې په ربښتيني لارښود اوښتى واى. بېځايه به نه وي چې د امين بشپړ واک ته رسېدو په درشل کې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو مشرتابه و پېژنو چې هغه ټول د بې تاجه ټولواک پلويان وو او د هغوى د نورو دولتي مقامونو سره هم آشنا شو.

۱- د دارالنشاء اداره(د اسنادو او اړيکو څانګه) . رييس محمدعلي هوما

۲- د تشکيلاتو څانګه. رييس د ښووني او روزنې وزيرعبدالرشيد جليلي.

۳ -د نړيوالو اړيکو څانګه . رييس ګلنواز

۴ – د اقتصاد څانګه. رييس د پلان وزير محمدصديق عالميار.

۵ – د تبليغ او ترويج او د زده کړو څانګه. رييس محمد صديق عالميار.

۶ ـ د ګوندي کنټرول او نظارت څانګه. رييس د اطلاعاتو اوکلتور وزير خيال محمدکټوازي .

۷ – مالي څانګه. رييس فقير محمد فقير.

۸ ـ د عدل او انصاف څانګه. رييس د وسلوال پوځ د سياسي رياست رييس محمد اقبال وزيري.

ښايي ډېر نور د امين د باور وړکسان هم وي چې څو لوړګوندي او دولتي مقامونه يې لرل چې يو د هغو څخه سيدعبدالحکيم شرعي جوزجاني وو چې څلور لوړ مقامونه (لوى څارنوال، د عدليې وزير، د سترې محکمې سرپرست او د کابل د ولايتي ګوندي کمېټې منشي) يې لرل . افغانانو شاه دوشمشيره اورېدلى وو خو صديق عالميار شاه سه شمشېره او شرعي شاه چهار شمشېره وو. ويل کېږي چې د امين وراره او زوم اسدالله امين نهه لوړې څوکۍ لرلې چې هغه نو شاه ۹ شمشېره وو.

دې عجيب او غريب حالت ته په کتنې سره دا پوښتنه را پيدا کېږي چې ولې امين په بې تاجه ټولواک اوښتى وو؟ که څه هم دې پوښتنې ته مخکې ځواب ويل شوى وو او شاه محمود حصين د خپل (مثلث بې عيب) نومې کتاب په ۱۲۸ – ۱۲۹ مخونو کې پدې اړه راوړي : « د نجيب الله د واکمنى پر مهال د دستګير پنجشيري په کورکې کريم ميثاق، شرعي جوزجاني او اسماعيل دانش د نورو خبرو سربېره د هغه پلنوم په اړه خبرې وکړې چې تره کى يې له واک څخه ګوښه کړ. څلورو واړو د تره کي د ګوښه کولو او د هغه پرځاى د امين د ټاکنو په اړه چې دوى مثبته رايه ورکړې وه پښېماني ښودله. پدې بهير کې پنجشيري له ما وپوښتل چې ووايه تره کى څه ډول سړى وو. ما ور ته وويل يقينا تاسو زما څخه پدې اړه زيات معلومات لرئ. زه فکر کوم او ستاسو له خبرو پوه شوم چې تره کى داسې شخصيت وو چې هغه مهال يې خندا ، خندا ته نه وه ورته او ژړا يې ژړا ته. هغه يوازې وو څوک يې نه ليدل چې د خپل زړه خبره ورته وکړي او چا د زړه له تله ملګرتيا نه ورسره کوله. پنجشيري دا ارزونه سمه ګڼې او دا هم وايي چې هغه مهال تره کي د سيوري احساس کړي وو، هغه سيوري چې د ګوند او وطن سوکالي يې تهديدوله خو نيغ په نيغه يې د هغو طرحه کول مصلحت نه ګڼل. هغه دوه ځله بېله مخکنى آجندا د سياسي بورو غونډه را وبلله. هر ځل يې د اصلي مسآلو پر ځاى طنزونو ته ورته کيسې موږ ته کولې چې په موخو يې نه پوهېدلو. موږ د مسکو په شعارونو چې مترقي غورځنګونو ته ربښتيني مرستې کوي ډېر قوي باور درلود. هغه تبليغات چې سرچينه يې څرګنده نه وه کله ناکله يې موږ په فکر کې اچولو چې ښايي تره کى د شخصيت کېش ولري د انترناسيوناليسم خلاف يو ډول ملتپالنې ته تمايل موندلى وي ، د خپل پايښت په خاطر په هر شي او په هغو کې پر شوروي هم بې باوره شوى وي ...، خو پېښو وښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځيني شيان لمس کړي وو مګرد هغو په وړاندې يې د مقابلې وس نه درلود غلی وو او په ځپل ځان کې سوځېده. هغه د سوسلف او باريس پاناماريف پرله پسې غوښتنې چې د سياسي بورو غونډه را وبولي او د پرچم سره د بيا يووالي او يو لړ پوځي مسالې طرحه کړي خو په عمل کې يې دا کار ونکړ او د وخت وژنه يې کوله. ښايي لامل يې دا وو چې په سياسي بورو يې هم باور نه درلود.» د پنجشيري د څرګندونو په اړه بايد وويل شي يو د هغو مشرانو څخه چې په يوه ليدنه کې پوناماريوف ته له تره کي څخه شکايت کړی وو دی په خپله وو.(سوسلف د شوروي کمونست ګوند د سياسي بېرو غړی او د کمونست ګوند تيوريسن ګڼل کېده او پونوماريوف د کمونست ګوند د بهرنيو اړيکو د څانګې رييس وو.)

پورتنۍ څرګندونې ښيي چې تره کی يوازې وو، د سياسي بورو په غړو يې هم باور له لاسه ورکړی وو ، پوځيان او د ثور د پوځي پاڅون اتلان سروري، وطنجار، ګلابزوی او مزدوريار هم د امين سره وو، د انقلاب بل اتل عبدالقادر لا د مخه مسکو د پرچميانو سره کودتا ته هڅولی او بندي وو . د سياسي بورو غړو چې خپل پلانونه لرل ، فرصت ته کتل او خپل دريځونه يې نه بربنډول خو عملاً د بې تاجه ټولواک سره ولاړ وو. د تره کي د بېوسی ځواب پدې واقعيت کې پروت وو چې د ثور انقلاب وروسته د دولت لوړپوړي دده سره نه بلکې د امين سره ولاړ وو او تره کی اړ وو چې د بې تاجه ټولواک ارادې ته سرټيټ کړي او ښايي موخه يې دا وه، هغه ګوند چې ده يې په جوړولو کې د هرچا څخه زياته ونډه لرله او څوارلس کاله يې مشر وو ټوټې ټوټې نشي او د دې ګوند واکمنی ته زيان ونه رسيږي. د تره کي ورېرې ملالی يوه ورځ د ټلفون په کرښه د تره کي د يوې عجيبې انديښنې په اړه داسې را ته وويل : « کله چې امين کاکا له واکه ګوښه او په توقيف کې وو او موږ لا ور سره اوسېدلو ما ته وويل ډاريږم امين ځوان دی او داسې کوم کار ونکړي چې ګوند ته زيان ورسيږي.» تره کي پداسې حال کې چې بندي وو د خپل ځان او خپل برخليک په اړه انديښنه نه لرله يوازېنۍ انديښنه يې دا وه چې امين پداسې کار لاس پورې نکړي چې ګوند ته زيان ونه رسوي. دا چې د وسلوال پاڅون شپږو- اوو مياشتو وروسته د پاڅون اتلان چې د امين پلويانو او شورويانو د تره کي څلورياران بلل د امين خلاف د تره کي ملاتړ ته ورو دانګل ګومانونه وپښلي دي. ځيني پدې اند دي چې دا څلور تنه چې د امنيتي بنسټونو مشران پاتې شوي او له پوځيانو سره يې اړيکې لرلې دوی په امنيتي بنسټونو کې د امين د لاسوهنو، نيولو، بندي کولو او وژنو شاهدان وو اړ شول چې د امين خلاف دريځ غوره کړي او نور بيا پدې اند دي چې شوروي سلاکارانو دوی هڅول چې د امين په وړاندې ودريږي. واقعيت دا دی چې دواړه ګومانونه سم دي. د امين د ارادتمندانو له خوا د توقيف شوو کسانو د محکمې پرته وژنو په اړه د ثور د پوځي پاڅون وروسته د کورنيو چارو د وزارت د ژاندارم او پوليسو د قوماندانی د استخباراتو مشر وايي چې کله به مو غوښتل له توقيف شوي کس څخه تحقيق وکړو را ته وبه ويل شول چې هغه د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان سيدداود تړون د دستور له مخې له توقيف څخه اېستل شوی يعني له منځه وړل شوی دی .

د دولت او ټولنې لاربښوونکی ځواک

د افغانستان خلق دموکراتيک ګوند واک ته په رسيدو سره د يوه ستر آزماينت سره مخامخ شو چې هغه د دولت او ټولنې لاربښوونه او په هېواد کې د سمونونو پلي کول وو. دې سترو مسئوليتونو ته يې پداسې يوه حالت کې اوږه ورکړه چې ګوند لا ماشوم وو، يو موټي نه وو او د دولت او ټولنې د لاربښوونې او ادارې تجربه يې هم نلرله . پردې اساس دې ماشوم د يوه وروسته پاتې هېواد چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جيوپوليتيک او جيوستراتيژيک ارزښت څخه هم برخمن وو د دولت اوټولني د لارښوونکي ځواک په توګه راڅرګند شو.د دولتي چارو د لارښووني سره د ګوند د نابلدئ په اړه زيرى ليکي : « د بده مرغه موږ د نوي ډول ګوند د کار د ډول، ګوندي غونډو ، د ګوند لخوا د دولت د رهبرئ په مساله او نورو اصلاً خبرهم نه و. نو د ګوند او دولت رهبري د يو څو ملګرو لاس ته ولويده چې عمده يې امين و. »۴۰ / ۳۷۲ ميثاق ليکي :« ګوند په نامه واکمن ګوند وو او په عمل کې ګوند د دولت په چوپړ کې وو. ګوند د دولت لارښوونه نه کوله بلکې دولت ګوند په خپل چوپړ کې نيولى وو. » ۷۹ / ۳۰۵

هغه څه چې وضعيت يې لا کړکيچن کاوه هغه د زعامت د ليوالو(کارمل او امين) د ارادتمندانو ګوندي او حکومتي ضد کړني وې. دواړوهلې ځلې کولې چې په کليدي پوستونو خپل پلويان وګوماري بيله دې چې د هغوى ژمنتيا او وړتيا ته پام را وګرزوي. د واک په لومړيو ورځو کې انقلابي واکمنانو خپل پام د دولتي قدرت د سيمه ئيزو بنسټونو، ګوندي کمېټو او د امنيتي ارګانونو مشرتابه ګومارنې ته راګرزولى وو. د دولتي قدرت د سيمه ئيزو بنسټونو(واليانو او ولسوالانو) د مشرانو د ټاکلو واک د کورنيو چارو وزير نوراحمدنور درلود. د ګوندي کميټو منشيان او د امنيتي ارګانونو مشران امين ټاکل. د دولتي قدرت سيمه ييزو بنسټونو او امنيتي ځواکونو مشرتابه د هردولتي نظام د ملا د تير حيثيت لري. منطقآ چې دې بنسټونو ته اکثرآ امين او کارمل پلوه کدرونو لار موندله چې هغوى بيا خپلې نقشې پلې کولې. د په اصطلاح نوي ټيپ ګوندونو کې معمولآ ورځنئ چاري د ګوند دارالنشاء رهبري کوي. د دارالنشاء دنده په لومړيو کې څلورو تنو تره کي ، کارمل ، امين او نوراحمدنور پرمخ وړله او هغوى هم زياتره پر امنيتي او کدري مسآلوغونډې لرلې. کله چې د۱۳۵۷ وسلوال پاڅون شاوخوا دوې مياشتې وروسته په واکمنئ کې د پرچميانو رول پيکه شو« داسي يوه باصلاحيته قرارګاه چې اپراتيفي ، سياسي او پوځي چارې يې سمبالولې په غيررسمي توګه راڅرګنديږي چې تقريبآ ټولې سياسي ملي (سياسي ، پوځي او کادري) چارې حل او فصل کوي چې وروسته په فورماليتي توګه د ګوندي او دولتي ارګانونو له خوا تائيد او تصويبيدې. د دې قرارګاه غړي نورمحمدتره کی، حفيظ الله امين ، اسدالله سروري، سيدمحمد ګلابزوى، شيرجان مزدوريار وو. د قرارګاه په کاري ډله کې اسدالله امين، فقير محمد فقير، ګلنواز، نواب ، يعقوب (لوى درستيز)، سيد داود تړون ،جانداد(د ګارد قوماندان) او نور وو.» ۱۲۸ / ۸۳ ددې قرارګاه غړو او د هغې د کاري ډلې غړي له انقلاب مخکې د امين سره ګوندي اړيکې لرلې. پردې بنسټ ټول د امين پلويان وو. له همدې امله د پريکړو په نيولو کې د امين ارادې ټاکونکى رول درلود لکه څرنګه چې زيري هم دې مسالې ته ګوته نيولې ده. لدې نه معلوميږي چې ګوند خپل لارښوونکى رول له لاسه ورکړى وو . دې بيا دا معنى لرله چې څو تنو هم ګوند او هم دولت رهبري کولو او دا څو تنه د امين پلويان وو. دا هغه څه وو چې د هغه مهال د تبليغاتو خلاف چې ګواکې ګوند د دولت او ټولني لارښوونکى ځواک دی په عمل کې پلې کېدل. د يوه دولتي بنسټ سروال د نوموړي بنسټ په ګوندى چارو کې لاسوهنې کولې او حتى خپل دستورونه او امرونه ورکول. په ۱۳۵۸ کال کې ليکوال د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي د غونډ سياسي مرستيال وو. يوه ورځ د قول اردو قوماندان نورمحمد سروضه وال ور وغوښت او د قطعې د چارو د څرنګوالي د پوښتنې وروسته يې خپله اصلي خبره وکړه چې د يوه ټولي قوماندان جګتورن معراج الدين د ګوند د غړي په توګه ومنل شي. ليکوال ورته ويل چې ستاسې وړانديز به په ګوندي سازمان کې طرحه کړي . مسئله په سازمان کې طرحه شوله خو د اکثريت نظر منفي وو. نوموړى د شوروي- پرچمي واکمنئ پرمهال جنرالى ته هم ورسيد او کله چې په کال ۱۹۹۲ کې د کارمليانو له لوري د کودتا له لارې دولتي واک د تنظيمونو په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شمال ټلوالې ته وليږدول شو جنرال معراج الدين د ننګرهار د سيمه ئيز ټلويزيون په پرده را څرګند شو او د خپلې وينا په ترڅ کې يې وويل چې دی د اسلامي حزب غړی دی.

تور که واقعيت ؟

د په اصطلاح د افغانستان خلک دموکراتيک واحد ګوند ځوارلس کلنه واکمنې د واک او زعامت پرسر په ګوند کې د زعامت د مدعيانو د سياليو ، توطيو او دسيسو، کودتايي هڅو او کودتاوو يوه ټوليزه ده . پدې اړه د واک هرمدعي او هر اړخ هڅه کړې چې مقابل لوری تور او ملامت خو ځان سپين او سلامت ثابت کړي. د دا ډول چلند منطقي پايله دا شوې ده چې ډير واقعيتونه يا پټ په تيارو کې پاتې شي او يا حقايق تحريف شي. پدې ليکنه کې هڅه شوې چې په دې ګوند کې د هغو ټکرونو او پيښو کومو چې د سلګونو ګونديانو سرونه يې واخيستل ، ګڼ شمېربنديان شول ، شکنجه شول او سلګونه نور د هيواد څخه تيښتې ته اړايستل شول يادونه و شي. د دې سياليو، مخامختياوو،شخړو او ټکرونو لامل د هرڅه د مخه بايد د ګوند د ځينو مشرانو په ځانغوښتنه او شوروي پالنه کې ولټول شي نه په شورويانو. ځکه چې پدې هکله ځينې ګوته پخواني شوروي اتحاد ته نيسي چې ګواکې د ګوند کورنيو شخړو او مخامختياوو ته يې لمن وهله. دا واقعيت لري چې د شورويانو هلې ځلې پردې متمرکزې وې چې اوبه خړې کړي اودوی پکې کبان ونيسي خو اصلي خبره دا ده چې ولې يو سياستوال، چارواکی او ګوندي کدر د پرديو د لاس وسيله شي او يا د ماشوم په څېر ولوبول شي.

د ګوند د ځوارلس کلنې واکمنی په ترڅ کې د ګوند د ننه دريو پيښو د نورو په پرتله په ګوند او دولت کې د سيالو دښمنو ډلو په راتلونکي دريځ ، برخليک ، د هيواد په وضعيت او د ګوند د واکمنی په نسکوريدو اغيز پريښود. دا پيښې د وخت په دولتي رسنيو کې په لاندې نومونو يادېدلې:

الف- د ثورانقلاب په وړاندې د ببرک کارمل په مشرۍ د پرچميانو پوځي کودتا

ب- د نورمحمدتره کي له لوري پرحفيظ الله امين سوء قصد

ج- د تڼي- ګلبدين کودتا.

البته د دې پېښو مخالف اړخ چې لوبه يې بايللې وه دا ډول حکومتي تبليغات او څرګندونې بې بنسټه تورونه ، د واقعيتونو د پټولو ، د عامه ذهنونو د انحراف او د ولس د تيرايستنې هڅې ګڼلې .د ليکنې پدې برخه کې به په لومړۍ پيښه چې خلقي اړخ د پرچميانوله لوري د پوځي کودتا ناکامه هڅه تبليغوله او پرچميانوهغه پر دوی تور ګاڼه مکث وشي او په دوو نورو به په خپل وخت بحث وشي.

د۱۳۵۷ کال د وږي په دريمه دولت يوه اعلاميه خپره کړه چې يو شميرخاينينوغوښتل په لوی اختر کې په پوځي کودتا لاس پورې کړي چې مخه يې ډب شوه اوعاملين يې ونيول شول. په نيول شوو کسانو کې د پلان وزيرسلطانعلي کشتمند، د دفاع وزير ډګروال عبدالقادر، د ټولګټو وزير جګړن محمد رفيع ، لوی درستيزجنرال شاه پوراحمدزی او نور يادېدل. څه موده وروسته د هغوی اعترافات چې د کودتا هوډ يې درلود په رسنيو کې خپاره شول. د اعلاميې وروسته د مشکوکو ملکي او پوځي پرچميانو د نيولو او له دندو ګوښه کول پيل شول.اوس به وګورو چې آيا د پرچميانو له لوري کودتا ته چمتووالي واقعيت درلود يا دا چې هغه په پرچميانو يو تور وو او پدې به هم تم شو چې ولې خبره پوځي کودتا او يا پر پرچميانو دې تور ته ورسيدله ؟

مخکې يادونه شوې وه چې د (ا، خ، د،ګ) د خلق او پرچم سيالو دښمنو ډلو د لس کلن انشعاب وروسته سره يو شول خو دا يووالی يو تحميلي يووالی وو. د ګوند د يووالي وروسته ډير ژر په ګوند کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانۍ ډله بندۍ بربنډې شوې او فرکسیوني فعالیتونه پیل شول. که چېرې داودخان حوصله کړې وای او پرګوند يې برید نه وای کړی ښايي چې ګوند په څو ډلو ویشل شوی وای ، د پرچم ستړې برخې د جمهوریت د ملي غورځنګ ګوند ته مخه کړې وای او پدې ډول به د داود خان دریځ پیاوړی او په واک کې پاتې شوی وای. پدې اړه څرګنده بېلګه په ګوند کې د جمهوریت د پلان د وزیرعلي احمد خرم د ترور وروسته د دستګیر پنجشیري په مشرۍ د یوه پلاوي ګومارل وو ترڅو پدې ترور کې د امین ښکېلتیا یا لاس لرل وڅېړي. پدې اړه دا پوښتنه پیدا کېږي چې آیا دا ګوند حاکم ګوند وو چې د یوه چارواکي د ترور پېښه څېړي ؟ بل دا چې نه خرم او نه ترهګر د دې ګوند غړي وو چې ګوند د دې ترور د څېړنو مسؤلیت ولري. د ګوند له لوري د خرم د ترور د پېښې څېړنه د ماشومانو لوبو او یا ټوکې ته ورته یو بهیر وو. د خرم د ترور څېړنې دا ګومان په واقعیت اړوي چې دا څېړنه د کارمل – مسکو ګډه پروژه وه چې امین له ګوند څخه وشړي ، د تره کي دریځ کمزوری کړي او پدې ډول کارمل په واحد ګوند کې د بشپړ اغېز او نفوذ څخه برخمن شي. مخکې ویل شوي وو چې د خلق او پرچم د یووالي څخه د کارمل موخه په لومړي ګام کې د هغه په وینا د خلقیانو د اګرسیف اړخ مشران(تره کي او امین) او بیا پاسیف اړخ(زېري ، میثاق او پنجشیري) له ډګره ایستل وو. دې پلاوي کندز ته سفر وکړ د پرچمي نظام الدين تهذيب پرمټ يې امین ضد سندونه جوړ کړل او د پنجشیري په وینا د ګوند څخه د امین د اېستلو مصوبه هم میثاق ولیکله خو تره کي د امین ملاتړ کاوه او امین ته يې ویلي وو:« زه پوهېږم چې سیاست هم د نېشه يي عمل غوندې احساس لري . ته چې خارج شې خو آرام نه کښېنې او زموږ ملګري به هم د ځان سره کېنوې . زه نه غواړم چې ته جدا شې.» ۱۳۱ / ۲۳۱ خو میثاق د ګوند څخه د امین د اېستلو لامل دا ګڼي چې د خلق او پرچم د یووالي وروسته کارمل او امین دواړو د یووالي ضد فعالیتونه پیل کړي وو. کارمل ته د تفتیش او کنترول په کمیسیون کې توصیه وشوله او پر امین د کره لاسوندونو له امله د ګوند څخه د امین د اېستلو پرېکړه و شوه چې تره کي او کارمل مخالفت وښود. د تش په نامه واحد ګوند د هغه مهال کورني وضعیت ته په کتو سره که د ثور په اوومه وسلوال پاڅون نه وای شوای هرومرو امین د ګوند څخه اېستل کېده یا په خپله لکه کارمل د خپلو پلویانو سره له ګوند څخه ووت. پدې ډول ګوند په دوو برخو وېشل کېده ، کورنۍ ستونزې يې لا زیاتېدلې او شونې وه چې ګوند په نورو څو ډلو وېشل شوی وای. که ګوند په څو ډلو نه وای وېشل شوای خو په ډاډ سره ویلی شو چې په ګوند کې د تره کي دریځ کمزوری او د کارمل دریځ قوي کېده او له څه مودې وروسته د کارمل د ګوند د مشرۍ ارمان هم پوره کېده .

. د داودخان له لوري پرګوند برید د دې لامل شو چې د ګوند خلقي اړخ د خپل پایښت په موخه په متقابل برید لاس پورې کړي، د داودخان واکمني نسکوره اوسیاسي واک ترلاسه کړي. د داودخان دا ډول نسکورېدل کارمل او مسکو نه غوښتل . هماغه دي چې کارمل په څرګند ډول او مسکو په پټه د نوې واکمنۍ په وړاندې دریږي. څکه چې کله د ثور په اوومه خلقي پوځیانو ګوندي مشران له توقیف څخه آزاد او کابل راډیو ته را ولېږدول « کارمل د یو ډول رواني بحران سره مخامخ وو، نوموړي د کودتا برۍ او ماتۍ دواړه پخپله ګټه نه بلل او خپل ځان يې د دوو ډبرو ترمنځ احساساوه. د پاڅون په برې او ماتې په دواړو حالتونو کې يې خپل ځان قرباني ګاڼه او د دریم چانس پته نه لګیده ...، لدې امله اندیښمن او ناراحته وو. پرله پسې يې سګرټ څکول او په کوټه کې ګرزیده ، په څېره کې يې غوسه اوهیجان څرګند وو. هغه به کله وړاندیزکاوه چې رهبري باید پټه شي او پاڅون يې یو فتنه جوړونکی عمل ګاڼه چې د ماتې سره مخ دی. خو کله چې د ځواکونو تناسب د پاڅون کوونکو په ګټه تغییر مونده ویل يې چې ګوند د پاڅون د مسؤلیت له منلو ډډه وکړي. »۸۰ / ۸۶ هغه مهال عبدالقادر ویل چې ګوند دې په پټه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت لارښوونه وکړي او دولتي چارې پوځي شورا يعني دی رهبري کړي کارمل هم همدا غوښتل. مسکو هم د کارمل په څير د پاڅون څخه ناخوښی وو. د مسکو ناخوښي د ګرباچف له دې وينا « دا اشتباه وه چې تره کی او امين واک ته ورسيدل. » معلومېږي. د کارمل نارضايتي او د تره کي په وړاندې دريدنه د هغه له هغو څرګندونو څخه بريښي چې د پاڅون دوه ورځې وروسته د ثورپه نهمه (اپريل ۲۹) چې تره کی ، کارمل او پوزانف لومړی ځل سره وليدل او تره کي د ګوند د يووالي خبره وکړه کارمل ويلي وو:« په اوسنی شيبه کې عملاً واحد ګوند شتون نلري پداسې حال کې چې ادعا کيږي ګوند واحد دی بيا ولې دوه ګونی چلند کيږي. »۳۹ / ۳۶۱ د پاڅون په دوهمه ورځ چې لا حکومت نه دی جوړ شوی د شوروي سفير په شتون کې د ګوند د مشر د څرګندونوخلاف دريدل د ژمنو سياستوالوسره نه ښايي. سياستوالو ته په کاردې چې خپلې کورنی ستونزې په خپل منځ کې د خبرواترو او پوهاوي له لارې حل کړي نه دا چې د پرديو په شتون کې هغه طرحه کړي. خو د کارمل موخه دا وه چې سفير ته د يوه دوست هيواد د سياسي استازي په توګه پلمه او موکه ورکړي چې د ګوند او واکمنی په چارو کې لاسوهنه وکړي. د ګوند له لوري د واک د ترلاسه کولو په هکله د کارمل ناخوښي د محمداعظم سيستاني له څرګندونو نه ښه جوتيږي : «حتی هغه وخت چې د دولت کړنلاره د کابل له راډيو ټلويزيون څخه خپريده ، خلکو کولی شول د ببرک کارمل ناراحتي د هغې د دري متن د لوستلو پرمهال احساس او درک کړي.» ۵ / ۱۱۰ مخکې ويل شوي وو چې د غبرګولي په مياشت کې د سياسي بيرو په غونډه کې کله چې د پرچم مشرانو(لايق او بارق) هم مرکزي کمېټې ته د خلقي پوځيانو د راپورته کولو څخه ملاتړ وکړاو کارمل متقين شو چې پرچم په سياسي بورو کې په اقليت واوښت « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسيون پټ فعاليتونه پيل شول. » د پټو فعاليتونو د پيلولو معنی د دولتي چارو سبوتاژ او اړو دوړو ته لمن وهل او په وروستي ګام کې د واکمنۍ نسکورول دي . د پنجشيري په وينا د سياسي بيرو د غونډې د پای ته رسيدو وروسته کارمل وړانديز وکړ « چې اعلان کړئ په ګوند کې نور پرچم د مساوي حق د لرلو فرکسيون نه دی » په همدې نامه د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې اعلاميه خپره شوه. غوربندي ليکي چې « د۱۳۵۷ کال د غبرګولي د۱۴ اعلاميې د خپريدو وروسته د تره کي ليدو ته ورغلم او د نوي وضعيت نه مې خپله نارضايتي وښودله. تره کي په ځواب کې وويل ډيره حوصله مې وکړه اوهڅه مې وکړه چې کار دې سرحد ته ونه رسيږي خو کارمل چې پدې مخامخ څوکۍ کې ناست وو په نيمه تهديد ډوله لهجه راته وويل که د امين د ځانغوښتنې مخه ونه نيسئ و پوهيږئ چې يوه ورځ به ټانک له ټانک سره وجنګيږي. زه پوه شوم چې زموږ د خلکو د حکمت څخه ډک متل له مخې چې دوه پاچاهان په يوه اقليم کې نه ځايږي او يا دوه پوځه په يوه ځمکه کې نه ځايږي. لدې امله چې د ټانکونو د جنګيدو مخه نيول شوی وي بو کار بايد ترسره شي چې له ډير غور وروسته اړ شوم دا پريکړه وکړم. »۸۰ /۷۱ پدې هکله چې ولې د پرچميانو له لوري د خلقيانو خلاف دښمنانه دريځ غوره شي ميثاق ليکي:« امين د کورنيو چارو په وزارت کې چې وزير يې نوراحمدنور وو د هغه ترڅنګ سيدداود تږون د ژاندارم او پوليسو د عمومي قوماندان په توګه مقرر کړی وو او تقريبا د هغه په واسطه يې نوراحمدنور بې واکه کړی وو. د امين لخوا د دفاع وزارت په کارونو کې لاسوهنې عبدالقادر ناراضي کړی وو. ببرک کارمل چې وضعيت څارلو، غوښتل د عبدالقادر د ناراضي توب څخه په خپله ګټه استفاده وکړي.مېرمن اناهيتا يې ورنږدې کړې وه او هڅه يې کوله د لوی درستيز شاه پوراحمدزي او نورو پرچمي صاحب منصبانو په همکاری د دفاع وزارت او کورنيو چارو وزارت کارونه کوردينه کړي ، ترڅو واک ته د رسېدو په موخه کارونه سر ته ورسوي. » ۷۹ / ۲۷۴ همدا رنګه پدې اړه د سليمان لايق زوی ، غرزی د سپرغی په ويب پانه کې د۲۰۱۴ کال د جون په شلمه د (نګاهي به نيم رخ ديګرواقعيت) تر سرليک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې یوه لیکنه خپره کړېده چې دا لیکنه یې د خپل پلار د یادداښتونو ، څرګندونواو خپلو مشاهداتو پربنسټ چمتو کړې ده چې د کارمل د پلویانو د ګوندي ضد کړنو د یوې برخې څخه پرده پورته کوي او بالمقابل د خلقي اړخ غبرګون هم پکې راوړي. دلته به د نوموړې لیکنې لنډیز وړاندې شي :« د نوموړي فرمان د متن د پلې کولو په موخه په پرچمیانو کې د پټ کار د سمبالولو لپاره په لومړي ګام کې نجیب الله ، محمود بریالی او عبدالوکیل غوره شول. ډیر ژر د کابل په هوټل کې د ناراضي پرچمیانو د لیدنو کتنو جلا او نوې قرارګاه جوړه شوه اوهغه د ملکي او پوځي پرچمیانو په ګڼه ګونه واوښته. سربیره پردې د ځوانانو د دموکراتیک سازمان دفتر(برهان غیاثي) او د سرې میاشتې د ریاست مرکزي دفتر(دکتورس اناهیتا راتب زاد) هم د ناراضه پرچمیانو د لیدنو کتنو په بې درد او سره ځایو واوښتل. له پلار څخه مې اوریدلي وو چې یو ماښام تره کي خپل هستوګنځي ته بللی وو او د خبرو اترو په ترڅ کې یې د ګیلې په شکل ورته ویلي وو: « لایق صاحب زه ببرک جان ته حیران یم، د ګوند باندې یې د پټ سازمان په جوړولو لاس پورې کړی دی . تاسې وګورئ چې بریالي ته دنده سپاري په منظم ډول زما لیدو ته راشي او زما صفتونه وکړي ، ما ته رهبراو لاربنود وایي او ماته ډاډ راکړي ، خو نجیب په پرله پسې توګه زما خلاف ولمسوي او په لیدنو کې پر ما راودانګي او خپله غوسه او کینه وښیي او ما د هغه په وړاندې یوه اقدام ته اړباسي. نه پوهیږم چې هغه بیا په کومه لوبه لګیا دی ؟ بالاخره د۱۹۷۸ کال د جون د اوولسمې په غونډه کې نجیب ، وکیل او بریالی د ګوند د یووالي د کنفرانس د لوزنامې څخه په سرغړونه اود ګوند نه بهر د ګوندي هستې د جوړولو له امله د رایو په اکثریت پرېکړه وشوله چې هغوی سفیران شي. بارق او لایق هم د سفیرانو په توګه د نوموړو د لیږلو په اړوند موافقه رایه ورکړه چې پدې توګه د لومړي ځل لپاره د پرچمي مشرتابه ترمنځ درز پیدا شو. د همدې غونډې پریکړه په پرچمیانو کې خپره شوه او اعلان یې کړل چې لایق او بارق د وزارت د څوکیو او د تسلیمی د روحیې له امله د دښمن سره یوځای شول. د جون په اتلسمه یعني یوه ورځ وروسته کارمل د نورمحمدتره کي سره په غیرمعمولي کتنه کې له هغه نه غواړي چې دی هم خارج ته ولیږي.» غرزی لایق په خپله لیکنه کې د انټرینټ څخه د پوزانوف یو یادداښت چې د کارمل د څرګندونو یا په بله خبره پوزانوف ته د شکایتونو پربنسټ تهیه شوی له انګریزي نه ژباړلی او پکې راغلي دي: « په وروستیو کې لیدل کیږي چې په ګوند کې یووالی له منځه تللی ، زه نه غواړم ستونزې جوړې کړم. د سیاسي بیرو د جون د اوولسمې نیټې د پریکړې له مخې یو شمیر ملګري د سفیرانو په توګه ټاکل شوي دي زه او نوراحمدنور غوره ګڼو چې موږ هم د سفیرانو په توګه یا د درملنې په نامه بهرته ولاړ شو...له بده مرغه زه نه په ګوند او نه په پوځ کې امکانات لرم چې له خپلو تزسونو څخه دفاع وکړم.» غرزی د نوراحمد نور سربیره د اناهیتا نوم هم یادوي. ضمنا هغه دا هم لیکي چې نور په پراګ او کارمل په واشنګټن کې سفیران ګومارل شوي وو او هغوی خپل سفارتونه سره بدل کړل. غرزي لایق د خپل پلار د یوه یادداښت یوه برخه هم راوړې چې لیکي : « پدې ترڅ کې ځینې ګوندي رهبرانو هڅه وکړه چې سفیران خارج ته له دندو څخه منصرف کړي او هغوی وهڅوي بهر ته لاړ نشي. په یوه ناکامه هڅه کې ، د ځینو سفیرانو سره د یوې خصوصي کتنې په ترڅ کې وغوښتل شول خپل ګوندي ملګري یوازې پرې نه ږدي. نور احمد نور او عبدالوکیل دواړو ټینګار کاوه چې د دوی تګ حتمي دی ، موږ خپله پریکړه کړې ده ، که لاړنشو امین مو وژني ، د ټولو دنده ده چې خپل سر وساتي. » غرزی په خپله لیکنه کې اعتراف کوي چې دی هم یوځل کابل هوټل ته نجیب الله ته ورغلی وو.

د پورتنیو څرګندونو څخه بریښي چې کارملیانو د هغه د دستور له مخې په ګوندي او دولتي ضد کړنو لاس پورې کړی وو چې د پوځي کودتا لپاره چمتووالی یې هم له پامه نه وغورزولی. د هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غزني د څوارلسمې فرقې د قوماندان محمدنبی عظیمي څرګندونې يې ښه بېلګه ده چې عبدالوکیل په کابل کې ورته ویلي وو: « ماغوښتل د اردو د وسلوال پاڅون په اړه ستا او د څوارلسمې فرقې د ملګرو چمتووالی ملګري ببرک کارمل ته ورسوم.څه فکرکوې ؟ آیا کولی شئ په هغه ځای کې د فرقې خپلواکي اعلان او زموږ د غوښتنې په صورت کې د کابل په لور مارش وکړئ. » ۱۲۹ / ۱۵۸- ۱۵۹ عظیمي د خپل چمتووالی ډاډ ورکړی او په بل ځای کې لیکي چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې وروسته د چهلستون په ماڼۍ کې کارمل له ده څخه د ده د چمتووالي له امله خپله منندویي هم څرګنده کړې وه. د پرچمیانو له لوري کودتا ته د چمتووالي په اړه جنرال لیاخفسکي د افغان غمیزه اومیړانه نومې خپل کتاب په ۵۶ مخ کې د پرچمیانو د کنګرې په اړه راوړي چې د۱۹۷۸ کال د جون په میاشت کې په پغمان کې جوړه شوې وه چې په هغې کې د واک د نیولو پروګرام جوړ شو. همدا رنګه«د ثور د کودتا وروسته ببرک کارمل د خلق د اړخ خلاف د بلې کودتا په فکر کې شو، خو مخکې لدې چې اقدام وکړي حفیظ الله امین او همکارانو يې له ډګره وباسه . » ۳۰ / ۹۰ کله چې وکیل ، نجیب او بریالی د ګوندي ضد فعالیتونو له امله سفیران شول یوه ورځ وروسته کارمل د تره کي څخه غواړي چې دی ، نور او راتبزاد هم غواړي خارج ته د سفیرانو په توګه ولیږل شي. تره کی چې د داسې یوه فرصت په تمه ناست وو کارمل په چکوسلواکیا، اناهیتا په یوګوسلاویا،نوراحمدنور په امریکا، عبدالوکیل په بریتانیا، نجیب الله په ایران، محمود بریالی په پاکستان کې د سفیرانو ،عبدالمجید سربلند په بمبیي کې جنرال قونسل او فدامحمد دهنشین په کویت کې د قونسل په توګه مقرر کړل. البته یو شمېر پرچمیانو چې په هېواد کې د ټیکاو لیوال وو خلقي مشرتابه ته د خپلو پرچمي ملګرو د ګوندي ضد او حکومتي ضد کړنو په اړه رپوټونه ورکول چې میثاق د خپل کتاب په ۳۰۰ مخ کې د نورمحمدتره کي او د حفیظ الله امین د رپوټ له مخې د بارق شفیعي اوغوربندي نومونه یادوي. عجیبه دا وه سره لدې چې کارمل پخپله خوښه سفارت منلی وو خو « د جون په یوویشتمه په غیرمترقبه ډول کارمل ، بریالی، سربلند، او اناهیتا د سفارت د دروازې د مخې سره را څرګندشول. خو د سفارت د ساتونکو سره د لنډو خبرو وروسته د موټرو کتار چې څلورعرادي وو د سفارت له مخې لېرې شول او په کوڅو کې ترې تم شول . میلمنو ته ویل شوي وو چې پوزانوف ښار ته تللی دی پداسې حال کې چې داسې نه وو ځکه سفیرسره لدې چې رخصتي وه په دفترکې وو. د موټرو کتار د څه واټن وهلو وروسته د تاس ماڼۍ ته چې هلته خبریال ژوند کاوه ودریدل. کارمل د تاس د آژانس له پخواني مسئول سره پېژندګلوي لرله چې اوس د کابل څخه تللی وو او د هغه په ځای د کی جی بی نوی مامور لئونید بیریوکوف راغلی وو...، د ماښام په لسو بجو د ده د کور د دروازې سره د دربېدلو پېژندل شوو پرچمیانو په لیدو سره بیریکوف حیران شو.کله چې بیریکوف دروازه خلاصه کړه ببرک کارمل وویل : زه ببرک کارمل یم پداسې حال کې چې د ده سره راغلي کسان يې معرفي کول اضافه يې کړل دوی ټول زما ملګري او د مرکزي کمیټې غړي دي. بیریکوف چې لړزیده وویل هو ملګری کارمل زه تاسې پېژنم ، ډیرخوښ یم مهرباني وکړئ ننوزئ . کارمل ښه به وي چې موټرهم سرای ته د ننه یوړل شي ...، هغه د ناڅاپې راتلو موخه داسې توضیح کړه لازم دي فوراً د ملګري پوزانوف سره ملاقات وشي ، خو زموږ دا هیله ردوي ، خو دا کار خورا عاجل دی . بیریوکوف د وروستیو توضیحاتو نه پوه شو چې د میلمنو له نظره شوروي ملګري د سیاسي بیرو له پریکړې څخه یعنې د پرچمیانو د افتخاري تبعید څخه خبرندي او که د شوروي مشرتابه له واقعیت څخه خبر شي فوراً به مداخله وکړي او سپین سترګي خلقیان به په ځای کینوي. کله کله به میلمنو د ټلفون څخه زنګ واهه او کوښښ يې کاوه په پښتوخبرې وکړي ځکه چې بیریوکوف پرې نه پوهیده...، هغوی په څرګنده توګه تره کي ته ښکنځل کول او په سپکه به يې امین یاداوه.» ۶۳ / ۸۹ – ۹۰ لکه څرنګه چې د امنیتي ملحوظاتو له امله د شپې ګرزیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیز لګیدلی وو، نابلل شوو پرچمي مشرانو د شپې نوم نه درلود شپه یې همله تیره کړه او سبا سهار له دې کور څخه ووتل. لدې څخه ښکاري چې کارمل هیله لرله چې پوزانوف به له هغه سره مرسته وکړي خو سفیر پوهېدلو چې تره کی یې خبره نه مني او یا دا چې سفیر هم غوښتل چې پرچمي مشران له هېواد څخه لاړ شي. د کشتمند دا وینا چې تره کي ورته ویلي وو هم ښیي چې تره کي د شوروي د سفیر وړاندیزاو د پرچمیانو په اند فشار ته غاړه نه ده ایښي « هیڅوک حق نلري چې د بل چا استازیتوب وکړي. ستاسي رهبر کارمل شوروي سفیر ته شکایت وکړ څه ګټه یې وکړه چې ته یې بیا تکراروې.» ۴۰۶ / ۳۹

د پرچم مشران بهر ته ولاړل خو څه موده وروسته د هغوی یو شمیر ملګري د کودتا په تور زنداني شول او په تحقیقاتو کې یې ویلي وو هغوی د پوځي کودتا هوډ درلود او په بهر کې پرچمي سفیران په کودتا کې ښکیل دي نوهماغه دي چې د دې سفیرانو نه غوښتل کیږي چې هیواد ته راستانه شي خو هغوی هیواد ته نه راستنیږي او د خلقي حکومت د ادعا له مخې د سفارتونو شتمنی یې هم له ځانه سره وړي او د وارسا د تړون اړونده هېوادونو کې پټ ژوند غوره کوي. په پاکستان کې سفیر محمود بریالی لومړی خپل ورور کارمل چکوسلواکیا ته ورځي او د هغه نه یو لیک د شوروي مشرانو په نامه اخلي او بیا مسکو ته ځي. نوموړی د نیکراسوف په نامه د کی جی بی یوه مامور ته د ټیلیفون له لارې وایي: « د بشریت په نامه ! موږ وژغورئ ! د بشریت په نامه! موږ وژغورئ! هغه دا خبره په څوځو ځله تکرارکړه او په هرځل یې په سلګیو سلګیو ژړل. زه نه پوهیږم چې څه وکړم . زه هیڅ شی په لاس کې نلرم چې پخپله یې وکړم . زموږ یواځینی او ټوله هیله شوروي ملګري دي . زه له ببرک کارمل څخه لیک لرم خو نه پوهیږم چې دغه لیک چاته ورکړم. » ۱۲۴ / ۸۱ د شب های کابل نومي کتاب پرچمي لیکوال په بهر کې د سفیرانو د خلقي ضد فعالیتونو په هکله د کتاب په ۷۱ مخ کې لیکي: « تره کی او امین پدې نظر وو چې د کارمل او د هغه د ډلې په تبعیدولو سره به د پرچم د اړخ د جنجالونو څخه بیغمه شي خو دا یوه تیروتنه وه. ځکه چې د هیواد څخه بهر د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د سفیرانو او سیاسي استازو په توګه د پرچم د اړخ د مشرانو ګومارنه چې له هره اړخه خوندي وو د هیواد په د ننه کې د خپلو پټو سازمانو سره اړیکې لرلې او هغوی ته یې دستورونه ورکول. د ظهور رزمجو، فرید مزدک، نجم الدین کاویاني، محبوب سنګر، سیداکرام پیګیر، خدایداد بشرمل او ... په څېر کدرونه او سلګونه نورې کوچنی او لویې کړی فعالې وې ،په پټه یې د ځمکې لاندې خپل اپوزیسیوني فعالیتونه پرمخ وړل او د رژیم خلاف یې د هیواد په ګوټ ګوټ کې ورانکاره فعالیتونو ته سازمان ورکاوه.» پرچمي مشران چې اړ شول د سفیرانو په توګه بهر ته لاړشي د نجم الدین کاویاني په وینا بهر ته د تللو مخکې « د کارمل یواځېنی توصیه خپلو پلویانو ته د خدای په امانی په مهال دا وه چې ټولې هڅې د تره کي او امین د رژیم د بدنامولو او ناکامولو په موخه را ټولې کړئ او بس.» ۵ / ۱۱۱

کله ناکله په تاریخ کې واک ته د رسېدو په موخه د ځینو سیاستوالو کړه وړه تکراریږي. دلته خبره د هغو سیاستوالو څخه ده چې په ولس کې اعتبار نلري خو د واک مدعیان دي ، واک ته رسیدل د پردیو پرمټ غواړي او د هغوی د مرستې او ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره په هرکار،حتي د خپل پلرني ټاټوبي په خرڅولو هم لاس پورې کوي. انترناسیوناست محمود بریالی ، سترمجاهد او د ناټويي اشغال پر مهال اعلان شوي ملي اتل!؟ احمدشاه مسعود د دغو سیاستوالو څخه دي. په ۱۹۷۸ کال کې په مسکو کې شوروي څارګر نیکراسوف ته د بریالي د ژړا او زاریو په هکله مو ولوستل . د څه د پاسه شلو کلونو وروسته احمدشاه مسعود چې د هغه بهرني حامیان نوموړی چګوارا ، ناپیلیون ، پوځي نابغه او... شمیري د امریکایي لیکوال ستیوکول په وینا« په دوشنبه کې پخپل کور کې مسعود تامسن ته ژړا وکړه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ګوټ ګوټ کې د ده پاشلو متحدینو ډیر محدود پرمختګ کاوه ، اکمالات یې محدود وو، کرزیان د کندهار په شااوخوا او پاکستان کې ترسخت فشارلاندې وو. تامسن ته یې وویل دوستم داسې فکرکاوه چې له راستنیدو سره سم به یې ټول ازبکان وسله پورته کړي او په پاڅون به لاس پورې کړي خو دا کار ونشو. زه پخپله پردې ګروهه نه یم چې د طالبانوماتیدل به ژر شوني وي.» ۱۴۴ / ۸۱۷ پردیو ته د انقلابي بریالي او مجاهد مسعود ژړا که له یوې خوا د هغوی د شخصیتونو کمزورې ښيي له بله پلوه په پردیو پورې د دوی تړلتوب هم ننداری ته ایږدي . روسان او امریکایان د همداسې لوېدلو سیاستوالو په لټه کې وو. روسانو او امریکایانو هغوی او د هغوی همفکران پخپلو غیږو کې ونیول او ونازول او د افغانستان د نیولو په بیه یې ظاهرآ واک ته ورسول.

اصلي موضوع یعني د پرچمیانوخلقي ضد او دولتي ضد کړنوته را ګرزو. د ثور انقلاب وروسته د اګسا کامرې او دوربینونه د پرچمیانو لوري ته راګرزول شوي وو. په پرچمیانو کې ملي ګټو ته ژمنو او همدارنګه اپورتونېستو غړو یې چې دوهمې ډلې یې دوه ګونی رول لوباوه هم اګسا ته د خپلوملګرو د نقشو او د پرچمیانو په خبره د مخفي مبارزې په اړه رپوټونه ورکول . د کارمل د دستور پربنسټ د هغه پرچمي پلویان د حکومت د اداري چارو او سمونو د سبوتاژ ، په خلقي اړخ کې دې یا هغه مشر ته په غوړه مالۍ او ورانکاریو بوخت شول. لکه څرنګه چې پورته ویل شوي وو بریالی د تره کي د ستاینې او غوړه مالۍ او نجیب بیا د هغه د غوسې راپارولو لوبه پیل کړې وه او وکیل هم د امین سره د لا نږدې کېدو تمرین کاوه څرنګه چې پدې هکله یو کست د اګسا په لاس کې لویدلي وو چې « نوراحمدنور وکیل ته وایي چې لانورهم د امین سره ځان نږدې کړئ او وکیل د نوراحمدنور په ځواب کې وایي چې زه خو ډیر کوښښ کوم خو امین پدر ۰۰۰ راباندې باور نه کوي. »۶۰ / ۸۲ د اګسا د کشفي اوڅارګري فعالیتونو پایله دا شوه چې د پرچمیانو د ګوندي او دولتي ضد کړنو په اړه لاسوندونه برابر شي او د جون د اوولسمې نیټې د سیاسي بیرو غونډې ته یې وړاندې کړي. په سیاسي بیرو کې لایق او بارق د پرچم د فرکسیون مشران هم د خپلو ځوانو پرچمي ملګرو(نجیب الله ، بریالي او وکیل) ګوندي ضد کړنې وغندي او د سفیرانو په توګه مقرر شي . کله چې کارمل ولیدل چې د ملګرو د پټو فعالیتونوڅخه یې پرده پورته شوه او پدې ډول په خپله پیل کړې لوبه کې پاتې راغی یوه ورځ وروسته« د جون په اتلسمه پداسې حال کې د تره کی دفترته ننووت چې د شوروي سفیر پوزانوف او لوی ګوندي سلاکار خازاروف د تره کي سره وو،کارمل بیله دې چې لوی سفیر ته پام وګرزوي د واکمن وضعیت نه شکایت وکړاو د تره کي څخه یې وغوښتل چې نه منونکي وضعیت ته د پای ټکی کیږدي.» ۳۹ / ۳۷۸

د پورتنیو څرګندونو نه او د هغه مهال له بهیرونو څخه بریښي چې کله د جون په اتلسمه په خپله خوښه کارمل د ګوند مشر ته وړاندیز وکړ چې دی، نوراحمدنوراو اناهیتا راتبزاد هم بهرته ولیږل شي سیاسي بیرو د جون په ۲۴ پریکړه وکړه چې هغوی هم سفیران شي اودوی ټول د خپلو نویو دندو په لورخوځیږي. کارمل چکوسلواکیا ته د تګ په لار څو ورځې د مسکو په اکراین نومې هوټل کې تم شو. کارمل په مسکو کې د (ا ، خ ، د ، ګ) د ګوندي کمیټې ځینو غړو ته چې ده ته ورغلي وو د سفیر په توګه دندې ته د غاړې ایښودلو په هکله ویلي وو : « په یوه زین باندې دوه کسه نه ځائیدلو، نه مې غوښتل چې د وینو سیلاب وبهیږي نو ځکه مې د آس زین نورمحمدتره کي ته پریښود او زه ترې راووتلم. » ۱۲۲/ ۱۶۰ د کارمل دا وینا د تره کي د هغه خبرې سموالی ښيي چې غوربندي ته یې ویلي وو چې دوه پاچایان په یوه اقلیم کې نه ځاییږي. یو بهرنی څیړونکی د کارمل شونتیاوو او واک ته د رسیدو د لیوالتیا په اړه لیکي :« ددې حقیقت سره سره چې ببرک کارمل د خلک دموکراتیک ګوند د خورا مشهورو لاربښوونکو څخه معرفي شوی خو دا یې نشو کولای چې د خلک دموکراتیک ګوند او یا د وسلوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواکونو اړین ملاتړ حاصل کړي ترڅو د تره کي یا امین پرضد یو بریمن چلنج پیښ کړي .» ۱۴۵ / ۱۳۰ کارمل سفارت ته د تلو مخکې خپلو پلویانو ته ددې سربېره چې د تره کي او امین د رژیم خلاف کړنو ته دوام ورکړي دا هم ویلي وو:« هغه به بیرته هیواد ته سور بیرغ په لاس کې راستنیږي. »۴۹ / ۵۴ چې بیله شکه دا ډاډ شوروي اړخ هغه ته ورکړی وو او د مسکو چارواکو خپلې ژمنې ته د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ویشتمه عملي جامه وراغوستله. کارمل نه یوازې سور بیرغ په لاس بلکې د شوروي د سره لښکر سره افغانستان ته راستون شو. کارمل او د هغه فرکسیوني ملګري (نوراحمدنور، اناهیتا راتبزاد، بریالی، نجیب ، وکیل) له هیواده ووتل خو خپلو ملګرو ته یې د کودتا دستور پریښود او د مختلفو شبکو له لارې چې د شوروي سفارت شبکه یې خورا فعاله وه د پرچمیانو د پټې مبارزې په مخته وړلو کې مرسته کوله. په هالند کې مېشت پرچمي آرین امیني وایي چې بهر ته د کارملیانو د تګ وروسته چې تنکی ځوان وم د خپل مشر ورور د هدایت له مخې په بایسکل د شوروي سفارت مخې ته تللم او یوه شوروي به اعلامیې را کولې او هغه به مې خپل ورور ته ورکولې او یا به مې هغه په پټه وېشلې .د پرچمیانو دا کړنې د اګسا نه پټې نه وې او پایله یې د زیات شمیر پرچمیانو زنداني کیدل او د شاه پور احمدزي په څېر د هغو پرچمیانو وژل شول چې د کی جی بی سره یې اړیکې نه درلودلې او هغوی چې د کی جی بی تنخوا خواره وو لکه کشتمند، رفیع ، قادر او نور ژوندي پاتې شول . لدې څخه ښکاري چې د پرچمیانو له لوري د خلقي واکمنی په وړاندې پوځي کودتا تور نه بلکې واقعیت وو. خلقي مشرانو بهر ته د پرچمي مشرانو شړنه برې ګڼلو خو دا د غازی امان الله خان په شان د تره کي تیروتنه وه چې هغه هم نادرخان او ورونه د سفیرانو په توګه وګومارل ګنې چې هغوی یې بې اغیزې کړل خو ولیدل شول چې څه موده وروسته انګریزانو نادرخان او روسانو کارمل واک ته ورسول.

سمونونه او غبرګونونه

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند داسې مهال واک ترلاسه کړچې افغانستان د نړۍ د خورا وروسته پاتې هېوادونو څخه شمېرل کېده . غوڅ اکثریت خلک یې په کرنه او مالدارۍ بوخت وو. خو بیا هم دومره کرهنیز توکي نه تولیدېدل چې د ټولنې لومړنۍ اړتیاوې پوره کړي لدې امله د لومړنیو خوراکي توکو(غنم ، وریجې ، شکره ،غوړي) ستره برخه له بهرڅخه واردیدله.لامل یې د واکمنو غیرعادلانه تولیدي مناسباتو سربیره کرنه د بابا آدم (ع) د زماني په شان پرمخ بیول کیده. زیاتې کرهنیزې ځمکې د لویو ځمکه والو په واک کې وې او هغه یې بې ځمکې او لږځمکې بزګرو او زراعتي کارګرو ته په دهقانۍ یا اجاره ورکولې. کروندګر اړ وو چې ټول کال د خپلې کورنۍ سره ګډ د ملاکانو په ځمکه کار وکړي او د حاصلاتو د راټولولو پرمهال دومره څه ترلاسه کړي چې یوازې ژوندي پاتې شي. هرې کورنۍ ته د غم او خوښۍ پېښې راتلونکې دي .په افغاني ټولنه کې د واکمنو دودونو او رواجونو له امله د خپلوعزیزانو په ماتم کې ناست بزګر مکلف وو چې د تدفین او تکفین او یا د خپلو زامنو د واده ملاماتونکي مراسم ترسره کړي. دا کار هغه وخت شونی وو چې بزګر د سیمې د شتمنو څخه پیسې قرض یا په سود واخلي او یا خپله ځمکه ګرو کړي. شتمن چې د دې فرصت په تمه وو د بیوزلو ځمکې په ګروۍ اخیستې او یا به یې په لوړ سود پیسې ورکولې. سود په اسلام کې ناروا دی خو زموږ په ټولنه کې روا کار شمیرل کېږي. بې وزلو چې د ملاماتوونکي سود د ورکولو وس نه درلود د وخت په تیریدو سره اړ کیدل خپلې ځمکې سودخورو ته وپلوري . کله به چې د سود د نه ورکولو له امله خبره محکمې ته ورسیده په قضایي ارګانونو کې د شته فساد له امله بزګران اړ وو چې بدې ورکړي او یا بندیان شي. هغو بزګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ځمکې له لاسه ورکولې د کارمونډلو لپاره ښارونو ته مخه کوله خو په ښارونو کې هم هغوی کارنه موندلو ، ډیری یې او په تیره ځوانه برخه یې اړکیدل چې په ناقانونه ډول بهرنیو هیوادونو ته لاړ شي. د چنګاښ د کودتا وروسته د اتمو ټولګیو له فارغانو څخه د کانکور د آزمویني قانون د دې لامل شو چې هرکال زرګونه تنکي ځوانان د زده کړو نه محروم او په دې ډول په هېواد کې وزګاره میلیوني لښکر زیاتیده. شاوخوا دوو میلیونو کوچیانو د سیمې له خلکو سره ستونزې او کله ناکله شخړې لرلې. هغوی په بشپړ ډول له روغتیایي خدمتو نه محروم وو او د ماشومانو لپاره یې ښوونځیو شتون نه درلود. ډیری بزګرو د اقتصادي ستونزو له کبله دا وس نه درلود چې خپل زامن ښوونځیو ته واستوي او په غوڅ اکثریت کلیوالي سیمو کې د نجونو د ښوونځیو څرک نه لګیده. پدې توګه بېسوادي د افغاني ټولنې ځانګړتیا وه. په پرمختللو ټولنو کې په مورنۍ ژبه لومړنۍ زده کړې د هر ماشوم حق دی خو په افغانستان کې لرکیو دا شونتیاوې نلرلې. عجیبه خو لا دا وه چې په پلازمېینه ،کابل کې چې نیمایي اوسیدونکي یې پښتانه وو ، پښتانه ماشومان هم اړ وو په دري (پارسي) ژبه خپلې زده کړې تر سره کړي. د پلازمېینې په لوړو پوهنیزو بنسټونو کې زده کړې په دري ژبه پر مخ تللې چې اوس مهال هم همداسې ده.

په دولتي ادارو کې د مامورینو په استخدام کې بیعدالتي موجوده وه. د مامورینواو کارګرو(اجیرانو) په ماکولاتو کې توپیرشتون درلود. دولتي کارګرو روغتیایی بیمه نلرله. البته چې د مامورینو پرته ټول ولس هم د روغتیایی بیمې څخه بې برخې وو لکه څرنګه چې اوس هم وضعیت د هغه مهال په څېر دی. لدې څخه معلومېږي چې د ټولنې غوڅ اکثریت وګړو او په تېره کروندګرو او کوچیانو د ستونزو او کړاوونو ډک ژوند درلود، بېسوادي او بیکاري یوه ملي ستونزه وه. د افغانستان د هغه مهال وضعیت د آلمان شپیګل مجله داسې ارزوي:« افغانستان د نړۍ یو وروسته پاتې خوار هېواد شمېرل کېږي او د نړۍ ماجراجو هېواد پېژندل شوی دی. دا هېواد د وسپنې پټلۍ نلري او د سمندر څخه بې برخې دی. د غونډیو او درو نه یې د لوست او لیک څخه محروم کوچیان د اوښانو ، آسونو او پسونو سره ځي او راځي، د ځېنو ښارونو پرته تر اوسه د منځنیو پېړیو شرایط واکمن دي. د درو او غرونو تر منځ یې کوکنار کرل کېږي چې افغانستان یې د تریاکو په ستر تولیدوونکي اړولی دی. د وینې کسات شتون لري، ښځې په بشپړ ډول پټې دي،د ژوند متوسط عمر څلوېښتو کلو ته رسېږي...، دا چې څومره نفوس لري هېچا ته معلوم ندي. کېدای شي ۱۳ میلیونه یا ۱۹ میلیونه وي . تر اوسه دا غرنی هېواد غیر اقتصادي دی خو د آسیا مهمه ستراتېژیکه نقطه ګڼل کېږي...» ۱۴۶ په مجله کې د یوې مسألې پرته چې افغانستان ماجراجو هېواد ښیي نوره ارزونه یې بشپړه سمه ده او د هغه مهال د افغانستان ربښتینی انځورکاږي. له بده مرغه د څه د پاسه څلورو لسیزو په تېرېدو سره اوس هم موږ د هماغه افغانستان شاهدان یو. د بېلګې په توګه اوس هم معلوم نه دي چې افغانستان څومره نفوس لري ، پنځه دېرش میلیونه یا پنځه څلوېښت میلیونه. خلقي حکومت وو چې په ۱۳۵۸ کال کې یې سرشمېرنه تر سره کړه چې د هېواد د اوسیدونکو شمېر یې څوارلس نیم میلیون تنه اعلان کړ .

واکمنې د دې ګڼ شمېر ستونزو د حل چاره د پیاوړي وفاداره پوځ په جوړولو، د بیوزلو وګړو په ګټه د سمونونو په پلې کولو، د ځمکو په دموکراتیکو اصلاحاتو ، د بیسوادۍ د له منځه وړلو ، د ملي مسئلې په عادلانه حل او د ښځو د حقوقو په خوندي کولو کې لیدل او خپله دنده یې ګڼله چې دا حالت بدلون ومومي او د سمونونو او اصلاحاتو په پلې کولوسره دا ګڼ شمېرستونزې حل کړي. له همدې کبله انقلابي دولت د سمونونو د راوستلو په موخه یو لړفرمانونه صادر او اړین قوانین او لوایح جوړکړل چې د انقلابي شورا شپږم، اووم او اتم لمبرفرمانونه یې د یادولو وړ ښکاري. دا فرمانونه د ګوند د مخالفینو له لوري اسلامي ضد، بېوخته او بېره ناک وګڼل شول پداسې حال کې چې « د خلقیانو د ځمکو اصلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د ټولنې او د فیوډآلي نظام نابرابریو او ټولنیزو ستونزو ته یو مناسب او خیرغوښتونکی ځواب وو.» ۴۷ / ۳۵ پر بله خوا د همدې لیکوال له انده شورویانو د خلقیانو دا حرکتونه ډېر ځانغوښتونکي شمېرل. که څه هم د خلقي حکومت دا سمونونه د اسلامي ارزښتونو سره په ټکر کې نه وو ، ډېر بنسټیز هم نه وو بلکې د وخت غوښتنه او اړین وو خو د وروسته پاتې افغاني ټولنې له واکمنو دودونو او واکمن ذهنیت سره په ځینو برخو کې په ټکر کې وو . خلقي واکمني سره لدې چې د کورنیو پرشا تلونکو او محا فظه کارو کړیو او له بهرڅخه د پانګوالي نړۍ د پټو او څرګندو لاسوهنو هدف ګرزیدلې وه د ګوند د عمل د کړنلارې د پلې کولو په موخه د هیواد اقتصادي په ټپه ولاړ حالت ته د ساه ورکولو او د خلکو په ژوند کې د مثبت بدلون په موخه په ګړندیو هراړخیزه سمونونو لاس پورې کړ. حکومت د انقلاب دې اصل ته په کتو سره چې انقلاب هغه وخت ارزښت لري چې د ځانه دفاع وکړي د پوځ د جګړه ئیز چمتووالي لوړولو او پیاوړتیا ته متې بد وهلې. پوځ ته یې د وفاداره افسري کدرونو د چمتو کولو په موخه د لنډې مودې پوځي کورسونه جوړ او په هغو کې یې د ګوند او د ځوانانو د سازمان د غړو روزنه پیل کړله . د دې کار پایله دا شوه چې د افغانستان پوځ په یوه ډاډمن او ځواکمن پوځ چې د هیواد کورنیو او بهرنیو دښمنانو ته د سترګو اغزی وو واوړي. په ادارو کې د سمونونو د راوړلو په موخه لومړی ګام د مامورانو او کارګرو(اجیرانو) ترمنځ د تبعیض او توپیر له منځه وړل وو. حکومت د مامورینو او کارګرانو د کوپوني توکو او ماکولاتو ترمنځ شته توپیر له منځه یوور.د نویو اصلاحاتوله امله هم دولتي مامورین او هم کارګران د یو شان غلګۍ او ماکولاتوڅخه برخمن شول. همدارنګه کارګرانو ته د مامورانو په څېر روغتیایي بیمه په پام کې ونیول شوه. د افغانستان د دموکراتیک جمهوري دولت له لوري پورتني سمونونه ښیي چې موخه یې د ټولنې د ټیټې او خوارې طبقې په ګټه د طبقاتي نابرابریو له منځه وړل وو چې دا د رښتیني ټولنیز انقلاب د پیل په لور لومړني ګامونه وو. د ظاهرشاه او داودخان د واکمنۍ پر مهال د قانون له مخې هغه کسان په ادارو کې د مامورانو په توګه استخدامېدل چې د دوولسم ټولګې شهادتنامه ولري. خو په هیواد کې داسې پوهان لږ نه وو چې د لیسو مخ یې هم نه ولیدلی خو په خصوصي توګه یې زده کړې کړې وي چې پوهه یې د لیسانس د دپلوم لرونکو نه هم لوړه وه چې عبدالحی حبیبي اوعبدالشکور رشاد یې څرګندې بېلګې دي چې دواړو حتی متوسطې زده کړې نه وې کړې . دواړو شپږکاله زده کړې ترسره کړې وې خو د خپل ذکاوت، وړتیا ، هلوځلو او شخصي څېړنو له امله یې د دایره المعارف حیثیت درلود. د حبیبي څخه ۱۳۲ څېړنیز- علمي آثار په میراث پاتې شول او له رشاد څخه ۵۹ چاپ شوي او ۸۰ ناچاپه آثارپاتې دي. رشاد د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته چې دیارلس کلن تنکی ځوان وو د ښوونکي په توګه مقرر شو او نوموړي د کوچنی ښوونکي لقب تر لاسه کړ. د ظاهرشاه د زمانې د مامورانو د استخدام قانون څرګنده طبقاتي بڼه لرله او د ټیټو طبقو خلاف جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغو کسانو چې اکثرآ د لېږې پرتو کلیوالي سیمو څخه وو چیرې چې لیسو شتون نه درلود او یا هغو کسانو چې د اقتصادي ستونزو له کبله خصوصي زده کړې کړې وې حق وموند چې د آزموینې په ورکولو سره په دولتي ادارو کې د مامورانو په توګه مقررشي. د ثورانقلاب مخکې د مامورینو ترفیعات د بست د لرلو په صورت کې ترسره کیدل او کوم مامورچې بست نه درلود کلونه کلونه به یې ترفیع نه کوله. هیره دې نه وي چې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال بستونه د روابطو پر بنسټ ورکول کېدل نه د ضوابطو او وړتیا پراساس. البته یو شمېر د خوارو کورنیو اړونده کسان هم لوړو مقامونو ته رسېدل خو هغه هم د معتبرو کورنیو سره د پېژندګلوۍ او خپلوۍ له برکته . له همدې امله خوار ،بې وسیلي او بې واسطې مامور په لوړ بست نه مقرریده.نوې واکمنۍ داسې قانون پلې کړ چې مامور به د خدمت د ټاکلې مودې د تیرولو وروسته د مساعدسجل د لرلو په شرط ترفیع کوله. البته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کارمل د واکمنۍ پر مهال بېرته د پاچا د زماني قانون پلی شو. واکمنی خپل اصلاحي پروګرامونه یوازې په دولتي بنسټونو کې محدود نکړل بلکه په ټولنه کې یې هم بنسټیزو بدلونو راوستلو ته متې را بډ وهلې.

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د کړنلارې منځپانګه د زیارکښو طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونونو په راوړلو څرخېده چې د ځمکو دموکراتیک اصلاحات، د بیسوادۍ له منځه وړل ، د ملي مسالې عادلانه حل او د ښځو او نارینه وو د حقوقوبرابري یې مرکزي ټکي وو. ګوند د واکمنیدو وروسته بیله ځنده پدې برخه کې عملي ګامونه اوچت کړل.

لومړی ګام یې په هیواد کې د ښوونې اوروزنې د بهیر ښه سمبالتیا او شته ستونزو او په تیره د اتمو ټولګیو د زده کوونکو لپاره د کانکورلغوه کول وو چې د خلکو له پراخ ملاتړ نه برخمن شو. نوې واکمنۍ د ماشومانو لپاره په مورنۍ ژبه د زده کړو د پلې کولو هڅې پیل کړې چې د کابل په لومړنیو ښوونځیو کې د پښتنو ماشومانو لپاره ځانګړي ټولګي جوړ کړل. د بیسوادۍ د له منځه وړلو سره جهاد اعلان شو. د افغانستان د وړوکو قومونو د ژبې او فرهنګ د ودې لپاره په ازبکي ، ترکمني او بلوڅي ژبو د ګوراژ ، یولدوز او سوب په نامه د جریدو خپرول هغه بیساره اقدام وو چې په سیمه کې یې ساری نه درلود. خلقي حکومت د هیواد په سیاسي ـ ټولنیزو چاروکې د خلکو د ګډون د تامینولو په موخه د مختلفو ټولنیزو او صنفی بنسټونو او جوړښتونو لکه د ځوانانو،ښځو، د کارګري اتحادیو، دهقاني کوپرایتفونو اوتعاوني صندوقونو د جوړولو هڅې پیل کړلې. په ۱۹۷۹ کال کې حکومت د سرشمیرنې په حیاتي او حساس کار لاس پورې کړ چې د هرهیواد او د حکومتونو د اقتصادي – ټولنیزو پلانونو د تطبیق لپاره اړین بریښي. په افغانستان کې د دې کار حساسیت پدې کې وو چې په کلیو کې څوک چمتو نه وو د ښځو په اړوند معلومات ورکړي .د دولت مخالفینو پدې اړه بې بنسټه تبلیغات پیل کړل ترڅو ولس د حکومت خلاف ولمسوي یو د دغو تبلیغاتو نه دا وو چې « دا سرشمیرنه پدې موخه ترسره کیږي چې ځوانا ن تثبیت او بیا یې سایبریا ته واستوي.» ۴۹ / ۳۸

ګوند پدې باور وو چې د ولس د باسواده کولو له امله د ارتجاعي روحانیت او د بهرنیو د تبلیغاتو اغیز کمیږي چې پدې ډول نشي کولای ولس د دولت د اصلاحي پروګرامونو خلاف راوپاروي. د ځمکو د اصلاحاتو په سرته رسولو سره د حکومت وګړنیز ملاتړ پیاوړی کیږي او بزګر د دولت د دفاع په سنګرکې دریږي. د دولت د مخالفینو اصلي وسله په دې لاره کې دین او مذهب وو چې پیل شوي سمونونه چې ټولنه یې د پرمختګ په لور بېوله هغه یې د اسلامي اصولو خلاف ګڼل بیله دې چې پدې اړه په روښانه توګه څه ووایې. په یاد ولرو چې په اسلامي ټولنو کې د اسلام او مدرنیزم ترمنځ ټکرونه تل د دې ټولنو د سیاسي بهیرونواصلي لاملونه وو. په دې ټولنو کې د مدرنیزم او سمونو په وړاندې دیني او مذهبي غبرګونونه په مختلفوکچو خپل اغیز پرې ایښی دی چې د ثورانقلاب وروسته د نوې واکمنۍ د سمونو په وړاندې یې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کې چې غوخ اکثریت خلک په کرنه او مالدارۍ لګیا وو د واکمنو غیرعادلانه فیوډالي او نیمه فیوډالي تولیدي مناسباتو له کبله د زبېښناک لاندې وو . ددې ستونزې د حل یوائینۍ لاره د ځمکو اصلاحات وو ترڅو واکمن تولیدي مناسبات چې د ټولنې د ودې اوپرمختګ خنډ ګرزیدل بدلون ومومي .له همدې امله وو چې نوې رژیم د انقلابي شورا د شپږم او اتم لمبر فرمان په صادرولو سره د دې غیرعادلانه مناسباتو د ماتولو په لار کې عملي ګامونه اوچت کړل. واکمنۍ د بزګرو دې ستونزو ته چې ټولنیزه ستونزه ګڼل کیده په کتلو سره د سود سلم او ګروۍ د ستونزې د عادلانه حل په موخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت (ا. د . ج) د انقلابي شورا شپږم لمبرفرمان صادرکړ. پدې فرمان کې داسې یومیکانیزم په پام کې نیول شوی وو چې د سود خورو او قرضدارو کسانو له خوا ورکړل شوې روپۍ محاسبه او د سود خوړونکو یا ګروي دار له خوا نور له پوروړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

« ځخه د سود اخیستل بند او ځمکه بیر ته د هغې اصلي خاوند ته ورکول کیده.د دې فرمان پر بنسټ یوولس میلیونه افغانان د سودخورو او ګروي لرونکو له ظلم نه وژغورل شول اوهغوی د یودیرش میلیاردو افغانیو له ورکولو ځخه معاف شول. » ۱۴۷ / ۲۵۱ ددې فرمان د څلورمې مادې له مخې هغو کسانو چې د لسو جریبو لومړۍ درجې او د هغې معادل یا لږځمکه لرله او« هغه یې د۱۹۷۴ ز کال پخوا د سود، سلم او ګروۍ پراساس چې د چا پوروړي وو د پور او سود ځخه معاف وو.هغه بزګران چې د لسو جریبو لمړۍ درجې یا د هغه معادل یا ترهغه د لږ ځمکې خاوندان وو ، که په کال ۱۹۷۴ کې یا تر هغه وروسته د سودسلم یا ګروی پراساس د چا پوروړي وو ، د پور اصلي پیسې یې له سود پرته وروسته تر یوه کاله ، پدې شرط چې قانوني سند موجود وي په لاندې ډول ور کولي :که د پور اړوند سند په کال ۱۹۷۴ اړه لرله تر یوه کال وروسته د ټول پور شل په سلو کې، که سند په کال ۱۹۷۵ کې وو څلویښت په سلوکې تریوه کال وروسته په دوو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۶ وو شپیته په سلو کې تریوه کال وروسته په دریو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۷ وو تر یوه کال وروسته اتیا په سلوکې په څلورو کالواو که سند د کال ۱۹۷۸ وو نو په سلو کې سل تر یوه کاله وروسته په پنځو کلونو کې ورکړل شي .» ۴۰ /۳۹۵ د ګوند د کړنلارې پربنسټ د واکمنو تولیدي مناسباتو د ماتولو اصلي چاره د ځمکو د اصلاحاتو پلې کول وو له همدې کبله د ځمکو د دموکراتیکو اصلاحاتو قانون د ۱۹۷۸کال د ډسمبر په میاشت کې د انقلابي شورا د اتم لمبر فرمان په صادرولو سره نافذ شو. ددې فرمان پربنسټ هرې بزګرې کورنۍ پنځه جریبه لومړۍ درجه ځمکه یا د هغې معادل په وړیا ډول ترلاسه کوله. د ځمکې په اصلاحاتو کې د ورکړل شوو شمېرنو له مخې د۱۳۵۸ کال د ثور ترمیاشتې پورې ۱۳۴۰۰۰۰جریبه ځمکه څه د پاسه ۱۳۲۰۰۰ بې ځمکې بزګرو ته په وړیا توګه ورکړل شوه. له دې سره سم د دهقاني کوپراتیفونو شمېره چې په تیر نظام کې له ۱۳۵ کوپراتیفونو ځخه پورته نه وه او غړي یې ټولټال ۱۲۸۳۸ تنه ښودل شوي وو، د کوپراتیفونو شمېره له ۸۲۰ ځخه واوښته او څه ناڅه ۹۰۰۰۰ غړي یې پیدا کړل چې ټوله ونډه یې د ګډون د حق او د غړیتوب د حق له مخې ۳۶ملیونو افغانیو ته رسیده. دغه شان د بزګرانو د مرستې صندقونه هم ۱۸۴۰ صندقو ته پورته شول چې د ورکړل شوو شمیرنو له مخې یې ۷۲۰۰۰۰ غړي لرل. همدارنګه د دولتي فارمونو د جوړولو پلان هم ونیول شو .په دې برخه کې ۱۴۵۰۰۰جریبه ځمکه بیله شوه چې له دې جملې ځخه ۱۷ زره جریبه دولتي فارمونو او پاتې کوپراتیفونو ته ورکړل شوه. د ځمکو اصلاحاتو وښودل چې خلکو د هغو هرکلی وکړ او په ډیرو سیمو کې لوی ځمکه وال پخپله خوښه چمتو وو چې خپلې ځمکې بزګرو ته ورکړي. د ساري په توګه د غزني د مقر په ولسوالۍ کې د حاجي فضل په نامه یوه خان چې دری سوه بزګر یې لرل خپله زرګونه جریبه ځمکه په خپله خوښه دولت ته ورکړله خو همدا خان د پرچمي ولسوال د دسیسې له امله ووژل شو . سره لدې د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال له قانون نه سرغړونې و شوې چې لاندې دوه لاملونه یې لرل:

الف – د ځمکو د سروې اړینې شمیرنې په لاس کې نه وې،د اصلاحاتو په پروسه کې پاخه د تجربې او مسلکي پوهې درلودونکی پرسونل په هیڅ حساب وو.

ب- آرمان پالنه تر واقعیتونو لوړه او د خامو احساساتو بهیر واکمن وو.

د دې ستر ټولنیز- سیاسي پروګرام د پلې کولوپه موخه واکمنۍ ته په کار وه چې اړین چمتووالی یې نیولی وای ، په تجربوي توګه یې د ځمکو وېش په یوه یا دوو ولسوالیو کې ترسره کړی وای او د دې تجربې له مخې یې بیا په ټول هیواد کې پلې کړی وای. د ځمکود ا صلاحاتو د پلې کولو ځخه د واکمنۍ موخه د واکمنو تولیدي مناسباتو له ماتولو پرته په هیواد کې د اړتیا وړ خوراکي توکو د تولید د کچې لوړول او د پرمختلونکي صنعت لپاره د اومو توکو برابرول هم وو. خو د شوروي له اشغال وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملاً دا بهير و دريد او برهان الدين رباني د۱۹۹۳ کال د ډسمبر په اته ويشتمه يو فرمان صادر کړ چې د هغه له مخې د پخواني دولت ټول قوانين لغوه شول او په ځانګړې ډول چا چې د«کمونستانو» په واکمنۍ کې ځمکې ترلاسه کړې وې هغه يې بايد د ځمکې پخوانيو خاوندانو ته ورکړي او که يې خاوندان نه وي هغه دولت ته وسپاري. البته چې د خلقي واکمنۍ په ريفورمونو او په ځانګړې توګه د ځمکو د وېش په ترڅ کې نه منونکې تيروتنې وشوې تر دې چې لوی ملاکان سپک هم شول.

که چيرې د خلقي واکمنۍ د سمونونو په وړاندې د مخالفينو تبليغاتو ته ځيرشو هغوی هيڅکله د نوموړې واکمنۍ سمونونه او ټولنيز- اقتصادي پروګرامونه د قرآن کريم د احکامو او د اسلام د ستر پيغمبر(ص) د حديثو په رڼا کې نشوای ردولی ځکه چې هغه د اسلامي احکامو او اصولوسره مخالف نه وو له دې امله يې د عامو شعارونو لکه اسلام په خطرکې دی، کمونستان واک ته رسيدلي او داسې نورو بې بنسټه شعارونو په ورکولو سره د خلکو له بيسوادۍ او د هغوی له سپيڅلو مذهبي احساساتو څخه ناوړه ګټه پورته کړه ، خلک يې د واکمنۍ خلاف بغاوتونو ته وهڅول چې پايله يې کورنۍ جګړه او د پرديو پراخې لاس وهنې ، د شوروي يرغل او د افغانستان نيواک شو.

د جهاد واقعيتونه

که چيرې د جهاد په هکله د جهادي تنظيمونو او د هغوی د کورنيو او نړيوالو ملاتړو تبليغاتو ته وکتل شي پردې څرخيږي چې جهاد د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې پوځې کودتا وروسته پيل شو. د جهادي ډلو د جهاد په اړه قاضي حسين احمد د پاکستان د جماعت اسلامي امير د هېرالډ پاکستاني ورځپاڼې سره په مرکه کې وايي:« د افغان مجاهدينو جګړه د ښاغلي بوټو په زمانه کې پيل شوه. هغه (بوټو) د افغانستان اسلامي رهبرانو ته ټول امکانات ورکړل ترڅو شوروي ته متمايل د داود دولت په وړاندې جګړه پيل کړي. ګلبدين حکمتيار، رباني ، يونس خالص، ټول پاکستان ته د دولتي ميلمنو په شان راغلل. د ښاغلي بوټو د بلنې پربنسټ هغوی ته پوځې ښوونې ورکړل شوې. بوټو زموږ د افغاني پاليسۍ مهندس وو. ضياّ يوازې دې پاليسۍ ته ادامه ورکړه.» ۱۴۸ پدې اړه د واشنګټن پست په يوه مقاله کې راغلي دي : « په افغانستان کې د پاکستان ستراتيژيکه ليوالتيا طبيعي او د پوهيدو وړ ده. د اشرارو څخه د نوموړې هيواد ملاتړ څلور کاله مخکې د شوروي د۱۹۷۹ کال د مداخلې نه پيل شو. يعنی هغه وخت چې پاکستاني اجنټانو، افغان مسلمان فعالان شوروي ته د کابل متمايل جمهور رئيس، محمد داود د نسکورولو په موخه روزل. »۱۴۹/ ۳۱ پدې اړه به د صبغت الله مجددي څخه واورو چې خپلو جهادي ملګرو ته په يوه غونډه کې وايي: « ورونو ولې درواغ وايئ ، آيا ما ، رباني، حکمتيار او ځيني نورو مجاهدو ورونو د مرحوم محمدداود خان په وخت کې پاکستان ته نه ولاړو او جهاد مو پيل نکړ.» پورتنۍ څرګندونې جوتوي چې جهاد نه د ثور د وسلوال پاڅون او نه د شوروي د تيري وروسته پيل شوی بلکې د محمد داود د جمهوري رياست پرمها ل پيل شو. او مهمه خبره دا چې د جهاد لارښوونکي افغانان نه بلکې پردي وو چې د سني مذهبه ډلو د جهاد د قوماندې واک د پاکستاني جنرالانو او د شيعه مذهبو د ايراني آخوندانو سره وو. د خواشينۍ وړ واقعيت بيا دا دی چې د جهاد لارښوونه او قومانده هغه هيوادونو لرله چې د افغانستان سره تاريخي ستونزې لري او کمزوری افغانستان يې د بهرنۍ ستراتيژۍ اصلي برخه جوړوي.پردې اساس هرهغه څوک چې د افغانستان د دې تاريخي دښمنانو د سياسي ، مالي او پوځي ملاتړ او مرستې پر بنسټ د افغانستان د خپلواکو واکمنيو په وړاندې جنګيدلي دي د دوی جګړه په هېڅ منطق او په هيڅ دليل د توجيه وړ نه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې هکله اړینه بریښي د علامه عبدالحی حبیبي په وړاندې د اسلام آباد د چارواکو د افغاني ضد موخو او پخپله د حبیبي ځیرکانه او مسؤلانه دریځ په اړه لنډې خبرې وشي او پکار وه چې جهادي مشرانو د دې ځیرک سیاستوال له کړو وړو د عبرت درس اخیستی وای. حبیبي د سلطنتي کورنۍ د کورنیو تګلارو سره د مخالفت له امله په ۱۳۳۰ لمریز کال کې پاکستان ته کډه شو او هلته یې د آزاد افغانستان په نامه اونیزې او د جمهوریت ږغ په نامه مجلې په خپرولو لاس پورې کړ. هغه مهال چې حبیبي پدې کار لاس پورې کړ یو شمیر درباري فرهنګیانو او حکومتي لیکوالو چې د ناتویي اشغال پر مهال یې د سیاسي خیاطانو نوم ګټلی دی ،واکمنې کورنۍ ته د خوش خدمتۍ له امله د حبیبي د شخصیت د ترور په موخه د ادب او کلام څخه بهر نظمونه او نثرونه لیکل چې د ټولو په پرتله درباري شاعر، د پاچا سلاکار خلیل الله خلیلي خورا فعال وو.حبیبي د خلیلي د سپکو سپورو په ځواب کې د(خلیلي نامه) په نوم رساله ولیکله چې په یوه برخه کې یې داسې یو شعر تر سترګو کیږي :

خلیلي ای خلیلي جان من بین چراکردی بمن تحقیر وتوهین
شنیدم این که یک پیغام دادي وقاحت کردي و دشنام دادي
خوی راد مردانست دشنام بجز اشخاص بی وجدان بدنام

لکه څرنګه چې خبره د خلیلي راغله د هغه او د هغه د کارنامو په هکله لنده تبصره بې ګټې نده. خلیلي د حبیب الله کلکاني د پاچاهۍ په لومړیو کې د هغه د دربارمنشي وو او بیا په مزارشریف کې د مستوفي په توګه مقررشو. د ظاهرشاه د پاچاهۍ په مهال بیا دربار ته لار پیدا کړه او د پاچا د سلاکار په توګه کارکاوه او په عربستان اوعراق کې سفیرهم پاتې شوی دی . د ثور انقلاب د بري وروسته له عراق څخه امریکا ته ولاړ خو څه موده وروسته پاکستان ته استول کیږي او برهان الدین رباني دا د آی اس آی خادم ته ځان رسوي. هغه نه یوازې د رباني په صفت کې خپل استعداد ته لا نوره وده ورکړه بلکې د حبیب الله کلکاني په ستاینه کې هم خپله وړتیا د آزمایښت لاندې ونیوله. هغه د (عیارې ازخراسان) په نامه کتاب کې د کلکاني څخه چې افغان ولس هغه د لوټمار اوغله په نامه پیژني اتل جوړوي. د خلیلي له لوري د کلکاني څخه د اتل جوړول تصادفي کار نه وو هغه د پاکستاني دولت دا د انګریزي ښکیلاک د مخلوق په دستور لدې امله د خپل کتاب اتل کلکاني غوره کړی چې د امان الله خان دا د انګریزي ښکیلاک ماتوونکي څخه او د خپل پلار محمدحسین د امیرعبدالرحمن اود هغه د زوی امیرحبیب الله مشهور شکنجه ګر انتقام واخلي چې غازي هغه اعدام کړ. همدارنګه خلیلي د پاکستان جمهور رئیس دا د جهادي تنظیمونو بادار ضیاالحق هم له پامه نه غورزوي د ظاهرشاه په شان د هغه ثنا او صفت کوي چې لاندې بیت یې څرګنده بیلګه ده :

شو ضیاالحق چراغ آرزوی مسلمین شوعلمدار مسلمان ، شومیهن سرباز دین په

پاکستان کې د حبیبي له لوري د افغان دولت خلاف تبلیغات د پنجابي واکمنو په مزاج ښه ولګیدل او حبیبي یې ونازاوه خو وروسته پوه شول چې حبیبي هغه څوک نه دی چې دوی یې تمه لري. نو هماغه دي چې نوموړي ته ستونزې جوړوي، بندي کوي یې او تر څارنې لاندې یې نیسي . حبیبي چاره پدې کې ولیده چې په پاکستان کې د افغانستان سفارت ته پناه یوسي . دولت چې حبیبي یې د هغه د تبلیغاتو له کبله له تابعیت نه محروم کړی وو د سفارت مطبوعاتي آتشه مقرر کړ. حبیبي په سفارت کې د مطبوعاتي آتشې په توګه د ګومارلو وروسته بیا هم پاکستانیانو ترکلکې څارنې لاندې نیولی وو. په کال ۱۳۴۰ کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ سیاسي اړیکې وشلیدې او دواړو هیوادونو خپل دپلوماتان ور وغوښتل خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام آباد حبیبي ته افغانستان ته د تګ ویزه نه ورکوله. افغان دولت ورته دریځ غوره کړاو د مارشال ایوب خان ورور(محمداقبال) د پاکستان د سفارت غړی یې ترهغو په کابل کې وساته چې حبیبي هیواد ته راستون شي. د حبیبي سره د پاکستاني واکمنو د کړوورو او د خپل هیواد ملي ګټو ته د هغه د ژمنتیا په هکله اجمل خټک د حبیبي د قبر پرسر د خپلې وینا په یوه برخه کې وایي:« د افغانستان له حکمرانانو خپه راغلی و. پاکستاني حکمرانانو ورته د سرو او سپینو فرشونه جوړول. خو ده د خپلې خاورې ، د خپل قوم خلاف یوه خبره ونکړه...، پردي بندي سو، پدې ووهل سو، پردې ورټل سو خوهغه یې ونکړه.» ۱۳۲/۱۵۰ – ۱۳۳ یو پوه سیاست داسې تعریفوي : « سیاست د ممکن هنر نه دی. سیاست هغې پریکړې ته وایي چې د غمیزې او کرغیړنتیا ترمنځ کیږي.» په رښتیا سره سیاست یو حساس کار دی چې پراخ لیدلوری او ژمنتیا، بصیرت او ځیرکتیا، پوهه او هنر غواړي. د پورتنیو ځانګړتیاوو څخه بې برخې لوبغاړي کله چې سیاست ته مخه کړي د کرغیړنو معاملو او خیانتونو عاملان او د پردیو په چوپړیانو اوړي. حبیبي د خپلې پوهې او بصیرت له برکته درک کړل چې د پاکستاني مقاماتو سره په همغږۍ کې د سیاست پرمخ وړل یې پلرني هیواد ته غمیزې راوړي . هماغه دي چې په پاکستان کې افغان سفارت ته سره لدې چې د واکمنۍ د کورني سیاست سره شدیدآ مخالفت هم درلود ځان رسوي تر څو د پاکستان د خوسا ډنډ څخه ووزي. دې ته وایي وطندوستي او دا ډول شخصیتونه د رښتینو روڼ اندو او ژمنو سیاستوالو انځور نندارې ته ایږدي. حبیبي پاچا ته د افغانستان په اړه د پاکستان او د امریکې د متحده ایالتونو د ګډو تګلارو په هکله مفصل لیک واستاوه چې په یوه برخه کې یې راغلي دي :« د هغه هیواد د یوولس کلني مطالعې او د هغه د چارواکو سره د مفصلو مذاکراتو نه مې وموندل چې زموږ ملي ژوند ګواښ تهدیدوي او حتی د پاکستان لومړي صدراعظم لیاقت علي خان په څرګند او واضح ډول ماته وویل چې د سرحدي سره پوښتو(موخه د پاچاخان ګوند دی) د ستونزې د حل وروسته افغانستان حتمآ د پاکستان ضمیمه کوو ...، حتی ډیر امریکایان پدې عقیده دي چې افغانستان باید د پاکستان سټلایت وي نه د خپلې امریکې سټلایت. » ۱۵۱ / ۱۳۳ لیاقت علي د ببرک خان ځدران د زوی سیداکبر ځدران له خوا په ۱۹۵۱ کې هغه وخت وویشتل شو او ځای پرځای یې ساه ورکړه چې په یوه لویه غونډه کې یې د افغانستان په پټه سپکې سپورې وویلې.

د هیواد د وروستۍ نیمې پیړۍ حالات هم ښیي چې د افغانستان په اړه د پاکستاني او امریکایي ګډو تګلارو څخه د حبیبي اخیستنې په بشپړ ډول سمې راوختلې. د هیواد روان ناتار چې ګڼ شمیر کورني او بهرني لاملونه لري خو په هغو کې د امریکا او پاکستان ونډه او رول پریکړونکی دی. د دوی دا رول پدې کې دی چې پاکستان د سپیڅلي جهاد په نامه د اسلامي نهضت لارویان چې د داودخان د جمهوري دولت سره یې سیاسي اختلافونه لرل او نوموړي هیواد ته پناه وړې وه پوځي ټرینګ ورکړ، په وسلو یې سمبال کړل او د جمهوري دولت خلاف یې اړودوړو ، بغاوتونو او ترهګریزو فعالیتونو ته وهڅول ترڅو داودخان د خپلو اصلاحي پروګرامونو نه پرشا شي او د لویدیځ د ارادې سره سم خپلې تګلارې عیارې کړي. کله چې لویدیځ داودخان په ګوندو کړ نو دا د فشار توکي یعني د اسلامي غورځنګ مشران او فعالان چې د۱۳۵۴ کال د پیښو وروسته په دوو ډلو (اسلامي جمعیت او اسلامي حزب) ویشل شوي وو د خپلو راتلونکو لوبو د پرمخ وړلو په موخه په پاکستان کې وساتل. دې مسالې ته حسن شرق په خپل کتاب (کودتای پنجم «درسقوط دولت جمهوري» سرخ یا سیاه؟) کې ګوته نیولې او راوړي :« خو کله چې په ۱۳۵۵ کې د افغانستان او پاکستان اړیکې ښې شوې او پاکستانیانو نور وسلوالو ښورښیانو ته او د دوی په خبره (افغان وروڼو) ته اړتیا نلرله لدې امله یې بار او بستره ورتړي او د افغانستان د سرحد څخه لیرې سیمو ته تبعیدوي.» واقعیت دا وو چې هغوی یې لیرې سیمو ته تبعید نکړل بلکې دستور یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړ چې غلي کښيني او نور د داود خان دولت ته ستونزې جوړې نه کړي يا په بله وينا هغوی يې په يخچالونو کې کنګل کړل. کله چې خلقي ګوند کوم چې د داودخان په پرتله زيات سمونپال ، انقلابي او هوډمن وو واک ته ورسيد. دا مهال پاکستان دا کنګل کړي توکي له يخچالونو را وايستل او افغانستان ته د ورانکارۍ لپاره را ولېږل. خو د لويديځ موخه دا وه چې د هغوی پر مټ خلقي حکومت نسکور کړي او پدې ډول د ملي دموکراتيکو انقلابونو د طرحې ناسموالی ثابت کړي او په دريمه نړۍ کې په اصطلاح د ملي دموکراتيکو انقلابونو د پيښيدو مخنيوی وکړي . د محمدانور نوميالی له انده د ثور انقلاب « د بشري تاريخ يوه داسې ستره واقعه ګڼل کيدای شي چې د وطني، منطقوي او جهاني ابعادو متحول ترکيب يې په نوعيت کې پوره څرګنديږي .» ۱۵۲ د ثور انقلاب دا اغېز وو چې بيله ځنډه د نوي نظام په وړاندې د لويديځ په ميډيا کې د افغانستان اړوند لمسوونکي تبليغات پيل شول. د فدرال آلمان د شپيګل مشهورې مجلې په ۱۹ ګڼه (۱۹۷۸ مې اتمه) يعني د ثور د پاڅون ديارلس ورځې وروسته يوه ليکنه خپره کړه او په هغې کې د ثور د پاڅون داسې انځور کاږي :« د وسلې په زور يوه کمونستي حکومت ځان واک ته ورساوه. لومړی سويلي آسيا کې پاکستان او ايران په خپلو پولو کې د يوې احتمالي کيوبا ګواښ احساسوي.» سربيره پردې داسې هڅې پيل شوې چې افغانان وهڅوي خپل هيواد پريږدي او ورسره جوخت يې لوستي قشر ته لويديځ ته د تللوآسانتياوې برابرولې او د نوي نظام مخالفانو ته د پټو مالي او تسليحاتي مرستو بند او بست ونيول شو. د لويديځ ټولې هڅې په دې راتاويدې چې د نوي رژيم په وړاندې د مخالفت او مقاومت مختلفې ډلې جوړې کړي. دې ډلو ته چې په هيواد کې يې د فعاليت شونتياوې لږ وې د هيواد بهر، پاکستان او ايران کې د فعاليت اړيني آسانتياوې ورکول کيدې. همـاغه دي چې په نومړو هيوادونو کې د جنګياليو د روزلو د کمپونو تر څنګ د سياسي سازمانونو د جوړولو د کارخانو بنسټ هم کېښودل شو. پدې هکله ستيوکول امريکايي ليکوال د امريکايي څارګر رابرټ ګيس د ليکنې پربنسټ ليکي :« د استخباراتو مدير، رابرټ ګيس وروسته وليکل چې عجيبه تماشاه وه چې قباه پوښلي ږيرور مجاهدين سياسي مشران له يوه دفتر څخه بل دفتر ته ، له يوې ودانۍ نه بلې ودانۍ ته تلل او د مرستې لپاره به يې پخپله خپلې دوسيې وړاندې کولې. هيڅوک هم بايد پدې خيال نه وای چې دا کسان دې له روسانو څخه د مخه او يا د هغو د ماتې وروسته ، له سياسي پلوه په يوه ګډ ميز سره کيناستلي وای. »۱۴۴/ ۱۸۷ – ۱۸۸ ويل کيږي چې د ثور انقلاب وروسته په پاکستان کې شاوخوا ۷۰ سازمانونه جوړشول خو « د آی اس آی شبکې اوه تنظيمونه په رسميت وپيژندل او له حده زياتې وسلې او پيسې او د جهاد لپاره ټولې آسانتياوې يې د دوی په لاس کې ورکړې او مجاهدين او مهاجرين يې مکلف کړل چې د دوی د ګوندونو او تنظيمونو غړيتوب واخلي ...، له دغو اوو ګوندونو او تنظيمونو نه غير نور ټول پخواني او د جهاد په دوره کې منځته راغلي ګوندونه او ګروپونه غير رسمي اعلان شول او ځينو ته د نامطلوبه عناصرو نومونه ورکړل شول. »۶۴ / ۶۹ پدې هکله د پېريانو جګړې د کتاب ليکوال ورته نظر لري او ليکي :« د۱۹۸۰ کلونو تر پايه آی اس آی پدې و توانيد چې په اغيزمنه توګه هغه چپي ، نامذهبي او پاچا پلوه سياسي ګوندونه له ډګره وباسي چې له کمونستي حکومت څخه د افغان مهاجرينو د ورتيښتې په لومړيو کې يې جوړکړي وو...، سي آی اې چمتو نه وه چې جهاد يې د څو آزاد خيالو بېدبه هنرمندانو په لاس کې وي. »۱۴۴ / ۲۴۰- ۲۴۱ دا کومه د حيرانتيا خبره نه وه چې سي آی اې او آی اس آی ګڼ شمير سياسي ډلې نامطلوبې اعلان کړي ځکه چې دوی ته ښه غوړنيوونکي مطلوب نوکران په کار وو . امريکايانو او پاکستانيانو د زياتو څيړنو وروسته برهان الدين رباني ، ګلبدين حکمتيار، عبدالرب رسول سياف ، صبغت الله مجددی ، محمديونس خالص ، محمدنبي محمدي او سيداحمد ګيلاني مطلوب کسان وموندل او د دوی تنظيمونه يې په رسميت وپيژندل. په ايران کې ورته سناريو پلې شوه او هلته يې اته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګونو ته د فعاليت زمينه برابره کړه. پدې ډول اسلام آباد اووه ګوني او تهران اته ګوني د جهاد په نامه خو په واقعيت کې د افغانستان د ورانولو لپاره غوره کړل ،هرځه يې په واک کې ورکړل ترڅو يې د ۱۳۷۱ کال د ثور پر اتمه د کابل په پلاز کينول. لکه څرنګه چې د جهاد هڅوونکو او د جهاد د ستراتيژئ جوړوونکو(لويديځ) موخه د شوروي اتحاد څخه د ويتنام د ماتې غچ اخېستل او د ملي دموکراتيکو انقلابونو د نظريې د ناسموالي ثابتول وو او د جهاد د لارښوونکو(پاکستان او ايران) موخه د افغانستان ورانول وو نوهماغه دي چې د ثور د ملي دموکراتيک انقلاب د ناکامولو وروسته د جهاد هڅوونکو او ستراتژيستانو خپلو جهادي چوپړيانو ته شا وګرزوله ځکه چې نور د هغوی ماموريت پای ته رسيدلی وو. خو د جهاد د لارښوونکو موخې په بشپړډول نه وې پلې شوې نوهماغه دي چې د دوی پواسطه جوړشوي جهادي تنظيمونه يې په افغانستان او په تېره پلازمېينه کې لکه ښرمښان سره واچول او کابل يې چې په اصطلاح د جهاد په دوره کې نه وو وران کړی هغه يې هم پرې وران او افغانستان يې تباه کړ. د ثورد وسلوال پاڅون سيمه ئيز اغيز له دې څخه هم ښه جوتيږي چې د امريکې په مشرئ لويديځ اړشو د ايران شاهنشاهي دولت چې د سيمې د ژاندارم رول ورسپارل شوی وو په اسلامي جمهوريت تعويض کړي. لويديځ د دې نه وېره لرله نه دا چې په ايران کې د افغانستان په شان کيڼ لاسي واک ترلاسه کړي نو هماغه دي چې د دين او مذهب نسخه يې غوره وګڼله او د مذهب ترنامه لاندې يې په ايران کې د کيڼ لاسو او سمونپالو واک ته رسيدو مخه ونيوله. په کال ۲۰۰۵ کې امريکايانو د ايران د اسلامي انقلاب په هکله يو شمېر پټ سندونه له محرميت څخه وايستل. پدې سندونو کې د ايران د اسلامي انقلاب د لارښود آيت الله خميني دوه ليکونه(۱۹-۱- ۱۹۷۹ ، ۲۷- ۱- ۱۹۷۹) چې د امريکې د وخت ولسمشر ته ليږلي دي هم ترسترګو کيږي. خميني دا ليکونه د فرانسې څخه ايران ته د ستنيدو په درشل کې استولي دي او خميني واشنګتن ته ډاډ ورکوي چې د امريکې ګټو ته د زيان رسولو هوډ نلري. ددې ليکونو ځينې برخې دلته راوړل کيږي. « د ده لفظي بريدونه سؤ تعبير نشي ځکه چې دی په ايران کې د امريکې د ګټو ملاتړ کوي ...، اسلامي جمهوري به د نفتو نلونه د لويديځ په لور و نه تړي ، انقلاب به سيمې ته صادر نکړي ، د امريکې سره به دوستانه اړيکې ولري...، وړانديز کيږي چې پوځ ته سپارښتنه وکړئ چې د بختيار څخه ملاتړ ونکړي او دا فعاليتونه ودروي. »۱۵۳ په وروستي ليک کې مهم ټکي ته ګوته نيول شوې ده چې امريکايان د ايران پوځ ته لارښوونه وکړي چې د صدراعظم شاه پور بختيارملاتړ ونکړي . هغه مهال امريکايانو د ايران په پوځ کې د سترګو وړنفوذ درلود. د ايران نه د رضاشاه له تګ وروسته د هغه مهال له پيښو څخه داسې بريښي چې امريکايانو د خميني غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ او پوځ د بختيار څخه مخ وګرزاوه او د خميني په ملاتړکې ودريد. بله خبره د خميني له لوري د امريکې خلاف تبليغات دي چې د ايراني ولس ټولنيز روان ښيي چې هغه مهال يې امريکايي ضد احساسات لرل دا ځکه چې واشنګتن د پهلوي رضا شاه يواځينی ډاډمن حامي ګڼل کيده. له همدې امله خميني د امريکې مشرانو ته ډاډ ورکوي چې امريکايي ضد تبليغات يوه اړتيا ده چې خلک پر ده راټول شي او دا تبليغات امريکې ضد تعبير نشي. په پاکستان کې د مېشتو جهادي ډلو د اوولس کلن(چنګاښ ۱۳۵۴- غويي ۱۳۷۱) جهاد واقعيت به د پاکستاني ډګروال يوسف په کتاب کې ولولو:« ما په آی اس آی کې د افغاني څانګې د رئيس په توګه نه يوازې د مجاهدينو د مسلح کولو او روزلو مسئوليت درلود، بلکې د هغوی عمليات مې د افغانستان د ننه هم تنظيمول...، زما موخه دا وه چې افغانستان سوکه سوکه وسوځول شي.» ۱۵۴ / ۳ پاکستانيانو نه يوازې د پوځي عملياتو پروګرامونه جوړول او تطبيق يې د جهادي تنظيمونو څخه غوښت بلکې خپل پوځيان يې هم ورسره ليږل چې عملاً د جهادي تنظيمونو د جګړې او د افغانستان د سوځولو د بهير لارښوونه وکړي. د ډګروال يوسف لاندې څرګندوني يې څرګنده بيلګه ده :« يقيناً پوهيږم چې موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په آی اس آی کې د پاکستان پوځي پرسونل د۱۹۸۱- ۱۹۸۶ د افغانستان د ننه لیږل...، هغه کسان چې موږ افغانستان ته استول جاسوسان نه ، بلکې د پاکستان د اردو پوځیان وو چې د آی اس آی د افغاني څانګې سره یې نږدې همکاري لرله. د هغوی د ګومارلو موخه په ځینو ځانګړو عملیاتو کې د مجاهدینو سره ګډون وو. همدارنګه هغوی د سلاکارانو په څیر عمل کاوه او د قوماندانانو سره یې د هغوی د دندو د ترسره کولو پرمهال مرسته کوله.» ۱۵۴ / ۱۲۸ ډګروال یوسف خپلو افغان ورونو ته د څارویو په سترګه ګوري او لیکي : « یوائځېني لار چې ما کولای شول تنظیمونه او قوماندانان ترخپلې اداري او اغېز لاندې راولم او وکولای شم دوی هغه لوري ته وهڅوم او سوق کړم چې موږ غوښتل د هغوی د اکمالاتو او روزني لپاره د تخصیص ورکول یا نه ورکول وو، پدې توګه مې په یوه لاس کې پروړه نیولې وه او په بل لاس کې ډنده چې هغوی ته مې وسله ورکوله.» ۱۵۴ / ۱۶۴ په ایران کې میشتو اته ګونو ورته حالت درلود او حتي په ځینو برخو کې د اووه ګونو په پرتله په آخوندانو پورې زیات تړلي وو او د خپلواک فعالیت واک یې نه درلود. اته ګوني تردې کچې د خپلواکۍ نه بې برخې وو چې د خپلو ایراني آمرانو د اجازې پرته یې د سني تنظیمونو د قوماندانانو او مخورو سره د اړیکو نیولو واک هم نه درلود. یو وخت احمدشاه مسعود خپل یو ملګری عبدالعلي مزاري د وحدت اسلامی حزب مشر ته استولی وو ترڅو هغه ته د مسعود دا پیغام ورسوي چې مسعود غواړي د ده سره وګوري، مزاري ور ته ویلي وو: « که زما کتنه او هغه هم په خصوصي توګه د هغه سره وشي موضوع ایرانیانو ته رسیږي او زه د ایرانیانو د استازي په مقابل کې بې اعتباره کیږم.» ۱۵۵ / ۲۴۹ ډېری کورني او بهرني څیرونکي د افغان جهادي ډلو د جهاد بهیر ته په انتقادي کتني سره دې پایلې ته رسیدلي دي چې « د اخوانیانو مشرتابه یو اسلامي انقلابي غورځنګ منځته را نه وو‌ړ ځرنګه چې دوی یاداوه. د هغوی فعالان (اخوانیان) چې وروسته د مقاومت په ستره برخه مسلط شول، عملاً یې د افغانستان پر ضد جګړه پیل کړه.» ۱۸۵/۱۵۶ د تنظیمي مشرانو د بیواکۍ په اړه عبدالرسول امین لیکي:« پردیو د جهاد پلانونه جوړ کړل،مشران او قوماندانان یې پخپله خوښه ټاکل ...، د دوی خوښه وه چې څوک پورته کړي ، څوک را کښته کړي ، څوک له صحنې وباسي او چا ته واک ورکړي او څوک بیواکه کړي او څوک د خپل هېواد په مسایلو کې له برخې اخیستنې څخه محروم وساتي. »۶۴ / ۷۸ ۷۸

دا خبره له یاده ونه باسو چې د سیاسي ډلو او سیاستوالو ترمنځ سیاسي اختلافونه یوه طبیعي خبره ده. د سیاست او د سیاسي لوبو څخه آګاه سیاستوال چې د خپلو او یا د خپلو اړونده ګوندونو د اقتصادي- ټولنیزو پروګرامونو د پلي کولو په موخه سیاست ته مخه کوي مرکزي ټکی یې ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول دي چې د سوله ئیزو لاروچارو څخه ګټه پورته کړي. هغوی ځان ته دا حق نه ورکوي چې د خپلو خپلواکو ملي حکومتونو سره د سیاسي اختلافونو له امله اړو دوړو ته لمن ووهي ، وسلې ته لاس واچوي ، او یا د پردیو د مالي او تسلیحاتي مرستو پرمټ واک ته د رسیدو هڅې وکړي. له بده مرغه په افغانستان کې د سلطنت د سقوط وروسته ولیدل شول چې ځینو کړیو د جمهوري نظام سره د مخالفت له امله پردیو ته پناه یووړله او د پردیو له خاورې یې د واکمن نظام په وړاندې د دوی په خبره جهاد خو په واقعیت کې د خپل هېواد او خلکو په وړاندې جګړه پیل کړه. پربله خوا ځینو د سیاست او پوهې خاوندانو او سیاسي کړیو سره له دې چې د جمهوري او بیا د خلقي نظام د تګلارو سره مخالفت هم درلود ځانته اجازه ورنکړه چې د خپلو نظامونو په وړاندې وسلواله مبارزه وکړي ، یا پردیو ته پناه ور وړي ، د هغوی د پوځي او مالي مرستو پرمټ نظام ته ستونزې جوړې کړې او پدې ډول هېواد ته غمیزې راوړي. دا کتګوري وګړي هغه کسان وو چې د سیاست په رمزونو او رازونو ، د ملي ګټو د خوندي ساتلو په ځرنګوالي،په مورچل کې د ناستو ګاونډیانو او د زبرځواکونو د ستراتیژیو او موخو د درک وړتیا لرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سربېره پردې سياست ته يې يوازې په دې موخه مخه نه وه کړې چې سياسي واک ته ورسيږي بلکې سياست ته يې هېواد او خلکو ته خدمت د يوې وسيلې په توګه کتل. د حامدکرزي لاندې څرګندونې د جهاد او د جهاد د واقعيتونو انځور کاږي: « ماپښين له فاکولتې څخه له راتګ وروسته مې خبرونه واوريدل روسانو افغانستان اشغال کړی وو هلته مې هوډ وکړ چې له درس څخه وروسته به ځم او جهاد به کوم ...، د حضرت صاحب په ګوند کې شامل شوم چون انګريزي مې زده وه نو د ترجمان په توګه مې کار کاوه. يوه بهرنې دفتر ته به ډېر وخت ورتلو، يوه ورځ دغه دفتر ته په لار خبره شوله چې شوروي وزي. مولوي شمس الدين د زابل وو، يوه ډېره پخه خبره يې وکړه او ويې ويل چې يواځې د شوروي په وتلو نه آزاديږو موږ ويل څنګه؟ ويل يې ترڅو چې له دغه دفترڅخه خلاص نه شو...، ډېر وختونه وروسته چې د پاکستان فقيد رئيس جمهور ضياآ الحق ومړ نو د پاکستان حکومت وويل چې افغان تنظيمونه دې راټول شي او د پاکستان د غير مذهبي ګوندونو سره دې کيني...، په پېښور کې دا وظيفه ماته وسپارل شوه چې له عوامي نشنل ګوند سره تماس ونيسم ...، د دوی د حزب له يوه معزز شخص سره مو مجلس وکړ په مجلس کې هغه موږ ته وويل چې موږ نشنل پارټی ستاسو د جهاد مخالف نه يو، موږ د جهاد ملګري يو، موږ ته افغانستان لوی مرام دی ، موږ ته پياوړی او مستقل کابل لوی مرام دی خو زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف يو. اصلي دښمن شوروي نه دی بلکې شوروي ظاهري دښمن دی. تاسې داسې چا ته پناه راوړې چې هغه مو ريښې درکاږي. په موږ هلته وخت تيرشوی وو او پدې پوهيدو چې دا حقيقت دی خو چون زموږ ريښې ژورې دي هر څومره چې يې راکاږي نه راخيږي نو نيت يې بالکل دا وو چې ريښې مو را وکاږي او برباد مو کړي.» ۱۵۷

د کرزي په څرګندونو کې د تبصرې وړ ټکي ليدل کيږي چې په لنډه توګه به پرې تم شو.

الف - کرزی مني چې ده اوجهادي مشرانو هغه هېواد ته پناه وړې وه چې زموږ ريښې يې راکاږلې او موږ يې بربادولو. خو کرزی دا نه مني چې زموږ ريښې يې راکښلي دي او موږ يې برباد کړي يو. يا للعجب! کرزی د يوه هېواد د پوځ بشپړ پوپناه کيدلو ، د هېواد د ټولو دولتي ادارو د تجهيزاتو او لرغونو آثارو چوراو تالان، د زيربنايي او پوهنيزو بنسټونو له منځه تللو ته د هېواد بربادي نه وايي. د ده په واکمنۍ کې به پاکستانيانو په سرحدي سيمو توغندي ويشتل او پوځ داسې توغندي او توپونه نلرل چې متقابله ځواب ورکړي. ده يو وخت ويلي وو په شمال کې ناڅرګندې الوتکې اورپکي کوزوي خو افغان پوځ د رادارو تجهيزات نه درلودل چې د هيواد فضا ته ننوتونکي الوتکي کشف او د جنګي الوتکو په واسطه هغه کينولو ته اړباسي. کرزی د هېواد د ملي موزيم او په هېواد کې د نورو لرغونو آثارو تالان چې د يوه هېواد د تاريخ او هويت څرګندوي د ريښو کښل نه ګڼي.

ب- کرزی په پاکستان کې د يوه بهرني دفتر يادونه کوي چې د مجاهدينو مخور به هلته ورتلل او مولوی شمس الدين ويل ترڅو د دغه دفترڅخه خلاص نشو که شوروي له هېواده ووزي موږ نه آزاديږو. مولويٍ صاحب ليدل چې دې دفتر د دوی لاس ، پښې او فکرونه داسې تړلي دي چې د خلاصيدو وس يې نه ويني. ښيله کومه شکه دا دفتر د پاکستان د استخباراتو دفتر وو چې هغه ته د سي آی اې پاکستاني څانګه ويلی شو.

ج- کرزي کليدی مسلې ته ګوته نيولې چې د ضياآ الحق د مړيني وروسته د پاکستان حکومت وويل چې تنظيمونه دې د پاکستان د غيرمذهبي ګوندونو سره کيني. کرزی دا نه وايي چې دستور ورکړل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا کار وکړي. دوی خواران اړ وو څه چې بادار ویل هغسې وکړي او ده ته هم دنده ورکړل شوه چې د عوامي نشنل پارټۍ سره د کیناستو بند اوبست وکړي. پدې کتنه کې د دې پارټۍ غړي ورته وایي« زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف یو» د پاکستان میشت پښتون سیاستوال ته د زغم وړ نه وو چې د دوی افغان ورونه د خپل هېواد او خلکو د برخلیک د ټاکلو واک پنجابیانو ته ورکړی دی چې زموږ سره ملي – تاریخي ستونزه لري. افسوس د کرزي په حال چې د هغه هېواد مشر چې زموږ ریښې یې را کاږلي او تباه کولو یې هغه ته درناوی کوي او هغه ته فقید هم وایي .

- کرزی د شوروي د اشغال په وړاندې خپل غبرګون د خپل جهاد پیل ګڼي. دا به افغانان ورسره ومني چې ده د شوروي د اشغال په وړاندې ودرېدلو خو د ده مشر مجددي شپږ کاله مخکې د داودخان د خپلواک حکومت په وړاندې جهاد پیل کړی وو . دلته دا پوښتنه پیداکیږي که چیرې داودخان هېواد او خلکو ته خاین وو نو بیا ولې کرزي ځلورسوه بستریز روغتون د داودخان په نامه ونوماوه ؟ او که چیرې داودخان یو ربنتینی وطنپال افغان مشر وو نو ولې ده د داسې چا تر رهبرۍ لاندې جهاد پیل کړ چې هغه د داودخان په وړاندې د پنجابیانو په قومانده جهاد کولو.

دا پوښتنې نه یوازې کرزي ته متوجه دي بلکې د ده ځای ناستي اشرف غني او ټولو تنظیمي مشرانو او هغه څیرونکو، لیکوالو او سیاستوالو ته هم متوجه دي چې تردې دمه د داودخان او د خلقیانو د خپلواکو حکومتونو په وړاندې جګړو ته سپیڅلي جهاد وایي. د افغانستان د جهاد واقعیتونه او د جهاد د ستراتیژۍ د جوړوونکو موخې به د ستیوکول څخه ولولو چې لیکي :« د افغانستان پرسر د الوتنې پرمهال به کله چې د امریکا د کانګرس یوه سیلاني غړي یو پل پر ځای ولاړ ولید. نو واشنګټن ته د بېرته ستنیدو په موکه به یې لوړ شکایتونه پیل کړل چې هغه باید والوزول شي .» ۱۴۴/ ۱۹۳ د جهاد ستراتژیستانو اولاربښوونکو خپلو موخوته د رسیدو لپاره چې د محمد داود او یا د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ وروسته د افغانستان په پلاز داسې یوه واکمني ووینې چې د یوه متمرکزځواکمن دولت د جوړولو جوګه نه وي او پخپلو کې د ګور د چنجیانو په شان یو بل وخوري نوهماغه دي چې اووه ګوني او اته ګوني یې په رسمیت وپیژندل چې د یوبل سره د ګډې ژبې او ګډ کار د موندلو څخه عاجز وي او دوی د تنظیمونو د مشرانو د نه وړتیاوو او مخالفتونو څخه ګټه پورته کړي.

د جهادي لیډرانو په هکله عزیزالدین الفت د خپل (جهاد و دست های پشت پرده) نومي کتاب په ۹۳ مخ کې لیکي :« یوازې د جهاد نوم او کلمه ده چې دا لیډران یې په یوه کتار او څنګ ترڅنګ درولي دي او اوسني لیډرشپ ته اسلامي رنګ او بڼه ورکوي. دا لیډرشپ د اضدادو او د مخالفینو د مجموعې پرته بل څه نه دي چې د یوبل څخه زیات واټن لري .» نوموړی په خپل کتاب کې د جهادي تنظیمونو د جهاد د څرنګوالي په اړه په زرمت کې د یوه تنظیم د جهاد داسې انځورکاږي :« په زرمت کې یو شمیر خلک (بیدینه خلقیان) له منځه یوړل شول، ددې ګوند پلویانو د هغوی کورونو ته ځان ورساوه ، د هغوی ښځې او اولادونه یې برمټه کړل او(د کرم او تولګي) په سیمه کې یې وپلورل.» دا د جهادي ډلو د جهاد یوه بیلګه وه چې د خپل پلرني ټاټوبي ښځې او ماشومان د هېواد بهر د توکو یا څارویو په شان پلوري چې پدې ډول شتمن شي . په ۱۳۵۷ کال کې د غزني په ولایت کې مجاهدینو یو خلقي نیولی وو. نوموړی یې په یوه ونه کې آویزان کړ او د لاندې یې اور ور ته بل کړ. په یوه ټایپ کې یې یو کست چې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت ملي سرود پکې ثبت شوی وو چالان کړ ،دې خلقي ته یې وویل اوس ووایه « ګرم شه لاګرم شه » پدې ډول یې نوموړی کباب کړ. جهادي ډلو دې ډول کارونو ته چې خپلې افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوینديې او بچیان په پردیو وپلوري او انسانان کباب کړي چې نه د اسلام سره سرخوري او نه د افغاني ټولنې له دودونو او رواجونو سره ډډه لګوي بلکه د انسانیت ، افغانیت او اسلامیت ضد کړنې او د وحشت او بربریت څرګندې بیلګې دي د سپیڅلي جهاد نوم ورکاوه.

دا برخه به د جنرال رحمت الله صافي د « مسعود پیژنی؟ » نومي کتاب پدې وینا د پای ټکی کیښودل شي :« حقیقت دا شو چې د جهاد قومانده بشپړه د پاکستان په لاس کې وه د تنظیماتو مشران یوازې امرمنونکي وو نه امرکوونکي. په هرحال هرڅه چې وو هغه ترسره شول او نتیجه مو د سر په سترګو ولیده.» چې هغه د افغانستان وراني او تباهي، ملي نفاق ، فساد او شرارت، د وسلوال پوځ نړیدل او د هېواد او خلکو په برخلیک د پردیو واکمنیدل شول.

اړې دورې او بغاوتونه

د ثور پوځي پاڅون د وخت واکمنو، د ګوند مخالفینو، شوروي اتحاد، پانګوالې نړۍ او د هغه سیمه ییزو سپوږمکیو ته هیښوونکي پیښه وه. د افغانستان په تاریخ کې لومړی ځل وو چې یو سیاسي ګوند کوم چې غوڅ اکثریت غړي یې د محکومو طبقو له لمنې را وتلي وو او په هېواد کې یې د خوارو او ستم لاندې طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونو د راوړلو ژمنه کړې وه سیاسي واک ترلاسه کړ. د دې سازمان کړنلارې ته په کتو سره نسکورشوو واکمنو کړیو، محافظه کارو ډلو او ارتجاعي روحانیت پدې ګوند د کمونست ګوند ټاپه لګولې وه. د انقلابي واکمنۍ اونۍ نه وه تېره شوې چې د پکتیا ولایت د زیړوکې په علاقدارۍ او ښوونځي وسلوال برید وشو علاقدار، د هغه ماشوم ، میرمن اودرې تنه ښوونکي ووژل شول. د پاکستان سره په پوله کې دا ډول پیښه ښیي چې هغه نه خپل پاڅی خلقي ضد خوځښت وو، نه د نوې حکومت د فرمانونو، بیره ناکو سمونو او تیروتنو سره تړاو درلود لکه څرنګه چې مخالفینو تبلیغول بلکې سیاسي انګیزې او لاملونه یې لرل چې ریښې یې د فرضي کرښې هغې خوا په پاکستان کې وې. یو افغان لیکوال د ثور د سیاسي اوښتون وروسته د نوې واکمنۍ د وضعیت داسې انځور کاږي: « په هیواد کې د ننه د رژیم پرضد وسلوال پاڅون، د هغه په مقابل کې د پرچمیانو او ستمیانو سرسخته مبارزه او له بهر څخه د نړیوالې توطئې ورځ په ورځ پیاوړتیا، ټول هغه توکونه وو چې د نورمحمد تره کي د رژیم پښې یې خورا کاواکه کړې وې. » ۲۱/۱۵۸ پدې هکله د اروپا د دریو سترو دولتونو(فرانسې ، لویدیځ آلمان ،انګلستان) د خبریالانو پوښتنې چې د نورمحمد تره کي څخه یې د هغه په لومړۍ مطبوعاتي مرکه کې کړې دي ښیي ترڅو د افغان ولس مذهبي احساسات راوپاروي .

فرانسوي خبریال – ښاغلی رئیس! آیا ځان او خپل حکومت کمونست ، سوسیالیست او یا ریفورمیست بولۍ ؟

ځواب – زموږ حکومت یو دموکراتیک حکومت دی چې د افغانستان د خلکو د زیارکښو طبقو یعنې د کارګرانو، بزګرانو او د وړې بورژوازۍ د منځنې پوړ ګټې خوندي کوي.

پوښتنه : له شوروي اتحاد سره به خاصې اړیکې ولرئ ؟

ځواب : زموږ اړیکي به له ټولوهیوادونو، شوروي اتحاد ، زموږ له ګاوندیانو او نورو هیوادونو سره زموږ له حکومت څخه د ملاتړ او په سیاسي او اقتصادي برخو کې د هغوی د مرستو له مخې ټاکل کیږي.

د لویدیځ آلمان د خبریال پوښتنه : آیا ستاسو حکومت به په سیمه کې دوه اړخیز او یا څو اړخیزامنیتي ترتیبات ونیسي او یا یې ردوي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب :لکه مخکې مې چې وویل موږ به د هیواد د ناپیلتوب سیاست پرمخ بوزو او په کوم نظامي پکت کې به هیڅکله هم برخه وانخلو. موږ دا کار نه کوو او له ټولو هېوادونو څخه غواړو چې پداسې پکتونو کې شامل نشي او زموږ هیله زموږ په هېواد او نړۍ کې سوله ده.

د مانچسترګاردین د نماینده پوښتنه: ستاسې په هېواد کې به د اسلام د دین موقف څه ډول وي ، آیا دیني مناسک پرځای کوئ او آیا له کومو مذهبي مشرانو څخه د مخالفت انتظار لرئ؟

ځواب : ما لکه چې په خپله راډیويي اعلامیه کې تذکر ورکړی دی موږ د اسلام د مقدس دین اساساتو ته احترام لرو. موږ څوک د مذهبي مناسکو له اجراکولو څخه نه منې کوو. زموږ پر ضد ستر پروپاګند پیل شوی دی. زموږ ملت یو مسلمان ملت دی . موږ د دې ملت په خدمت کې یو او موږ په نظر کې نلرو چې په مذهبي چاروکې مداخله وکړو.

د بې بې سي د خبریال پوښتنه : آیا په داسې هېوادونو لکه افغانستان کې به د یوه ماټریالست او یا مارکسیست رژیم تاسیس له اسلامي قوانینو سره تصادم ونکړي؟ آیا ستاسې د ځمکواصلاحات او ټولنیز اقدامات د اسلام له اساساتو سره ټکر کوي که نه ؟

ځواب : د اسلام اساسات دا غواړي چې اصلاحات د خلکو په ګټه صورت ونیسي او د ځمکو اصلاحات د اسلام له اساساتو سره مخالفت نلري.

د بې بې سي نماینده : لیکن یو مارکسیست او یا ماټریالست رژیم له دې سره مخالفت لري.

ځواب : هغه څه چې موږ په نظرکې لرو او زموږ په پروګرام کې ۱۳ کاله مخکې طرح شوي او تراوسه یې لا تعقیبوو، مارکسیزم – لینینیزم مطرح نه دی لیکن بیا هم دا یو ډیرمترقي ، ملي او دیموکراتیک پروګرام دی.

د بې بې سي نماینده : ومو ویل چې پدې پروګرام کې مارکسیزم مطرح نه دی؟

ځواب : په دې پروګرام کې مو مارکسیزم – لنینیزم ته ځای نه دی ورکړی.

پوښتنه :آیا تاسې خپل ګوند مارکسیست او یا غیرمارکسیستي تلقي کوئ؟

ځواب: زموږ ګوند د کارګرانو، بزګرانو، روڼ اندو، کسبګرو او د وړې او منځنۍ بورژوازۍ ګوند دی او د هغه رسمي نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

پوښتنه : آیا یو کمونست ګوند نه دی ؟

ځواب : نه خیر، موږ په افغانستان کې کمونست ګوند نلرو. زموږ د ګوند نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

د بې بې سي نماینده : موږ دموکراتیک خلق د یوه مارکسیستي ګوند په توګه پیژنو.

ځواب : څه چې زه وایم دوستان دې یې واوري . زموږ ګوند د ا، خ، د ، ګ په نامه یادیږي.

پوښتنه : دوې ورځې مخکې ستاسې راډیو یوه توضیح خپره کړه چې ارتجاعي امپریالستي خپرونې یې انتقاد کړي دي . که موږ ستاسې حکومت مارکسیستي معرفي کړو نو ستاسې په نظر آیا موږ امپریالست او مرتجع یو؟

ځواب : نه خیر تاسې که موږ حتی د دموکراتیک خلق افغانستان په نامه هم یاد کړئ تاسې بیا هم امپریالستان یاست. امپریالیزم یوه علمي اصطلاح ده چې هیڅوک هم د هغه معنی نه شي بدلولای. دا چې تاسې ښه یاست یا بد یاست دا په دې پورې اړه نه لري چې موږ د مارکسیست او یا دموکراتیک خلق په نامه یاد کړئ . موږ له ټولو دوستانو او د نړۍ له خلکو څخه دا انتظار لرو چې موږ زموږ د پروګرام سره سم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه یاد کړي، زموږ پروګرام په هرځای کې خپورشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو پوښتنو ځخه معلومېږي چې د دې دریو امپریالستي دولتونو خبریالان پدې شخوند وهي چې د (ا، خ، د،ګ) کمونست او مارکسیست ګوند وښيي دا ځکه چې په اسلامي ټولنو کې غربي میډیا کمونیسم او مارکسیسم د کفراو الحاد په نامه تبلیغ کړي دي او په راتلونکې کې به یې هم تبلیغ کړي. لویدیځ په تبلیغاتي ډګر کې پوره تجربه لري پوهیږي چې که یو دروغ په پرله پسې توګه تکرارشي خبره دې ته رسیږي، اوریدونکي څه چې په خپله دروغجن هم په خپلو دروغو باور پیدا کړي چې دی ربښتیا وایي. له همدې امله دي چې د ناټو د سازمان د دریوسترو دولتونو خبریالان یوه پوښتنه په مختلفو بڼو تکراروي. همدا راز د فدرال آلمان د شپیګل مجلې د۱۹۷۸ کال د می په اتمه یوه لیکنه چې سرلیک یې (افغانستان: په زهرو لړل شوی دی) خپره کړه. د لیکنې سرلیک پخپله د دې مجلې د تبلیغاتو لوری او موخه بربندوي. البته چې دې ډول تبلیغاتو بیله شکه خپل منفي اغیز درلود چې ولس د نوې واکمنۍ خلاف راوپاروي. د اسلام په هکله د (ا، خ، د،ګ) د تګلارې په اړه به بیا د تره کي څخه واورو چې هغه د بي بې سي د خبریال د پوښتنې په ځواب کې وایي :« څرنګه چې مو پخپله راډیویي اعلامیه کې ذکر کړه موږ حقیقتاً د اسلام اساساتو ته احترام لرو، موږ یو مسلمان ملت یو. موږ په ټولنیز ژوند کې د اسلام اساساتو ته احترام کوو، موږ د اسلام په اساساتو تکیه لرو او همدا خبره، زموږ د معرفي لپاره کافي ده.موږ د مسلمانانو بچیان یو زموږ ولس مسلمان دی ، د اسلام د سپیڅلي دین اساساتو ته په درنه سترګه ګورو. هیڅوک به دا ادعا ونشي کړای چې موږ د اسلام دین سره مخالفت کوو. موږ که چیرې اصلاحات منځته راوړو، د اسلام مخالف نه دي ، لکه چې د اسلام په سپیڅلی آئین کې په ډاګه سره د وروری ، برابری او ټولنیزعدالت حکم شوی دی هغه څوک چې د اسلام مخالف دي د اصلاحاتو مخالف دي . د اسلام اساسات د دې غوښتنه کوي چې د خلکو د ګټو په جهت کې اصلاحات رامنځته شي، د ځمکو اصلاحات د اسلام د اساساتو مخالف نه دي .» ۱۵۹ خو د ګوند بې تجربګی ، آرمانګری ، د واک د انحصار ، په ګوند کې ډله بندیو او د سیاسي اپوزیسیون نه زغمل دې ته لار هواروله چې خلک پر نوې واکمنۍ بې باوره شي، هم د ګوند د سیاسي مخالفینو اوهم د پردیو د تبلیغاتو ښکارشي او د نظام په وړاندې ودریږي. پدې هکله دا واقعیت له پامه ونه غورزول شي چې د ثور د پاڅون وروسته په ګوند او دولت کې ناوړه حالت واکمن شو او د ګوندي - دولتي زعامت د مدعیانو د ارادې له مخې د هېوادوالو د بیله محاکمې وژنې، د قوانینو او د ګوند د جمعي رهبرئ اصول تر پښولاندې کول ، د ګوندي او دولتي چارو سبوتاژ ، د سواد د زده کړې ، د ښځو د فرمان او د ځمکې د اصلاحاتو په پلې کولو کې د زورزیاتئ څخه کار اخیستل د واکمنۍ وګړنیز ملاتړ د له لاسه ورکولو کې منفي رول درلود.لکه څرنګه چې پدې اړه محمدابراهیم عطایي لیکي :« د حفیظ الله امین په مشرئ خلقي اړخ یکه تازي پیل او هڅه یې کوله چې ټول واک د خلقیانو په لاس کې ولویږي ...، او پرچمیانو د خلقیانو د ناکامی په موخه کارونه سبوتاژول. »۱۷ / ۴۰۴د عطایي ارزونه ښیي چې د واک مدعیانو خپل نظام ته په خپله ستونزې جوړولې او د خپلو دې کړنو د ناوړو پایلو د درک وړتیا یې نلرله.

کله چې په یوه واکمنۍ کې یوه ډله په یکه تازئ او بله د چارو په سبوتاژ لاس پورې کړي خلک له واکمنۍ واټن نیسي ، وګړنیز ملاتړ له لاسه ورکوي ، ولسونه د هغې په وړاندې دریږي او خبره بغاوتونو ته رسیږي. منطقآ دې ډول کړنو دې ته زمینه برابره کړه چې د هیواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنۍ په وړاندې وسلوال مقاومتونه پیل شي او په ځینو پوځي جزوتامو لکه د هرات او ننګرهار په فرقو، د کابل د بالاحصار په ګارنېزیون کې د بغاوتونو او مخالفینو ته د اسمارد غونډ اوښتلو یادونه وشي . پر بله خوا هغه مهال بلا استثنی ټولو سیاسي ډلو که ورته اسلامي وویل شي ، کیڼ اړخي، ښي اړخي او منځلاري ، هر یوه دا ادعا کوله چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې د پاڅون نوښتګر دي. د ساري په توګه د بالاحصار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چنداول د پیینو نوبنت او ویاړ هم چین پلوه سیاسي کړۍ په غاړه اخلي ، هم اسلامي ځوځښتونه او هم افغان ملت.حتي د کابل پوهنتون یو شمیر استادان د بالاحصار د پیینې ویاړ خپل ګڼي. د ننګرهار د یوولسمې فرقې د اړو دوړو مسئولیت د اسلامي ډلو سربیره افغان ملتیان او د هرات بیا صبغت الله مجددي، برهان الدین رباني او چین پلوه سیاسي ډلې مني. عجیبه لا دا چې پرچمیان چې د واکمنۍ کابو نیمایي برخه یې هم جوړوله د شوروي د اشغال وروسته ځانونه د خلقي واکمنۍ په وړاندې د مخالفتونو او مقاومتونو نوبنتګر ګڼل. د بېلګې په توګه محمد نبي عظیمي لیکي :« لومړني مخالفتونه او پاڅونونه د واکمن رژیم په وړاندې د پرچمیانو له خوا وشول. » ۱۲۹ / ۶۴ د افغان ملت مشر نورالحق احدي په پاکستان کې د خپل ګوند په کنګره کې وایي چې د دوی ګوند د ثور د اوښتون د لومړیو څخه د دې واکمنۍ په وړاندې دریدلی دی او د ننګرهار په فرقه کې د پاڅون نوبنتګر هم دوی وو. که چیرې د دې ډلو څرګندونې ومنل شي چې د ټولو څرګندونې د منلو وړنه دي او د مبالغې ، درواغو او د ځان من ګڼلو تله یې خورا درنه ده خو د څرګندونو نه یې داسې پایله راوزي چې ټولو د هماغه پیل څخه د خلقي واکمنۍ خلاف دریځ درلود، د نوې واکمنۍ سره د پوهاوي ،جوړجاړي او ربنتیني همکارۍ لیوالتیا نلرله او د مخالفت او دبنمنۍ تکلاره یې غوره کړې وه. پردې بنسټ د هېواد د حالاتو په کړکېچنتیا او د ناورین په را پنځولو کې د خلقیانو او پرچمیانو سربېره نورې سیاسي ډلې هم ملامتې دي . دا بیا بنیي چې د دې ګوند سربېره د وخت ټولې سیاسي ډلې پدې مزمنې ناروغۍ چې د نورو سره له پوهاوي او جوړجاړي ته له رسېدلو ډډه کوله اخته وې. البته د خلقي واکمنۍ تیروتنې چې د نورو سیاسي سازمانو اړونده روڼ اندو په وړاندې د زورزیاتۍ څخه ډډه نده کړې د توجیه وړ ندي لکه څرنګه چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې د نورو سیاسي سازمانو دریځ او مخالفتونه هم د توجیه وړ نه دي . د خلقي حکومت په وړاندې په بغاوتونو او وسلوالو مقاومتونو کې د هرات ، چنداولو او مخالفینو ته د اسمار د غونډ د اوښتنې پیینې د سیاسي ، امنیتي او تبلیغاتي اړخه د واکمنۍ لپاره یو سترچلنج او د مخالفینو لپاره برۍ ګڼل کیده چې په هغو به مکڅ وشي. البته هڅه به وشي چې د دې پیینولاملونه او په هغو کې د بهرني عامل اغیز ته ځانګړې توجه وشي ځکه چې د افغانستان د روان ناورین ریښې باید د هیواد نه بهر او هغه هم د زبرځواکونو په ستراتېژیو او سیالۍ کې ولټول شي نه دا چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او پاڅونونه خودجوشه وګڼل شي هغه څه چې د افغانستان د هغه مهال د ځمکنیو واقعیتونو سره په څرګند ټکر کې دي.

الف – په هرات کې د۱۳۵۷ کال د کب (۱۸ تر ۲۹) دوولس ورځنۍ پیینې چې د (ا،خ ، د، ګ) مخالفانو ورته د هرات پاڅون او واکمنۍ ورته بنوربن ویل چې د کب د څلورویشتمې پیبنې په نامه هم یادیږي. د واکمن ګوند مخالفین د هرات پیینې د ځایي چارواکو د ناکامه مدیریت او ناوړه چلند په وړاندې د ولس خودجوشه غبرګون ګڼي او حکومت بیا په هغې کې د پردیولاس ته ګوته نیسي. اوس به وګورو چې د هرات د(پاڅون یا بنوربن) انګیزه څه وه ، بهرني عامل او د ځایي چارواکو کړنو تر کومې کچې پکې رول درلود.

وایي ویروس په کمزوري ارګانیزم کې د ننوتلو او ودې چانس لري. د هرات د پیینو په درشل کې نه یوازې د هرات د ولایت په ملکي مشرتابه کې د نظر او عمل یووالی نه تر سترګو کېده بلکې د دې ولایت ملکي او پوځي بنسټونو د یو بل خلاف دریځ هم نیولی وو. په یوه دولتي ارګان کې د داسې حالت شتون د دولتي چارو د پر مخ وړلو او خلکو ته د خدماتو په وړاندې کولو کې خنډونه ایجادوي ، ګډوډې منځته راوړي او دبنمن په ډیره آسانۍ سره کولی شي د یوه ګوابنمن ویروس په شان په دولتي بنسټونو او پرګنو کې نفوذ وکړي. دې دا معنی لرله چې د هرات ولایت ضعیف اداري سیستم ته د ویروس د ننوتلو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کې د ودې مناسب شرایط برابر وو. د دې ادعا ښه بیلګه په خپله د والي او د ولایتي ګوندي کمیټې د منشي نظیف الله نهضت لاندې څرګندوني دي : « د یادوني وړ ده چې دغو دواړو کدرونو آقا ګل او سیدمکرم ازبک د ګوندي رهبرۍ په د ننه ډلبندۍ کې د حفیظ الله امین ضد فرکسیون سره اړیکې درلودلې او په هرات کې له لومړۍ ورځې څخه تر پایه پورې نه یوازې دا چې همکاري یې ونکړه بلکې دوی بر عکس ستونزې یې را ته پیدا کړې.» ۱۶۰ /۳۴ پورتنۍ وینا ښیي چې آقا ګل بائس او سیدمکرم د امین ضد فرکسیون سره تړاو درلود چې د ولایت ګوندي - دولتي مسؤل ته چې د امین اړونده فرکسیون غړی دی ستونزې جوړولې . خو نهضت د هغوی د فرکسیوني تړاو په هکله څه نه وایي . ددې معنی دا شي چې هغوی د کوم ګوندي فرکسیون غړي نه وو او واقعیت دا دی چې په خلقیانو کې د امین ضد فرکسیون شتون نه درلود . البته چې د امین د فرکسیون پرته په خلقیانو کې بل فرکسیون قطعاً موجود نه وو . په یوه ګوند کې فرکسیونبازي ګوندي اصولو ته شا ګرزونه او د ګوند داعیې ته بربنډ خیانت دی . کله چې یو هیواد د پردیو د لاسوهنو هدف ګرزیدلی وي او د جګړې اورونه بل وي د یوه سرحدي ولایت مشران یوموټي نه وي، د همکارۍ روحیه پکې مړه شوې وي ، یو بل ته ستونزې جوړې کړي ، منطقاً چې د دې ولایت سیاسي او امنیتي حالات کړکیچن کیږي او د خورا ناوړه پیښو پیښیدل شوني دي . مرکز هم د هرات د کب (۱۸- ۲۹) پیښو ته په کتني سره دې پایلې ورسېدلو چې د هرات د اړوړ دوړو لامل د ولایت د مشرتابه نه وړتیا ده هماغه دي چې په هرات کې د حالاتو د کابو کولو یوه ورځ وروسته د۱۳۵۸ کال د وري په لومړۍ نیټه د هرات ملکي مسئول نظیف الله نهضت مرکز ته وروغوښت او د غزني د والي او ولایتي کمیټې د منشي په توګه یې مقرر کړ. په هرات کې د وضعیت د کابو کولو یوه ورځ وروسته د نهضت بدلول ښیي چې د هغه د نه وړتیا له امله په هرات کې بلوا وشوله، وینې تویې شوې ، د فرقې وسلې چور شوې او زیات مالي زیانونه ورسېدل . نو مرکز باید هغه محاکمه کړی وای . لکه څرنګه چې نهضت د بې تاجه ټولواک د فرکسیون اړونده غړی وو لدې امله د محاکمې پرځای د غزني په ولایت کې د والي او منشي په توګه مقرر شو. کله چې نهضت په غزني کې هم ښه ونه ځلېده هغه په کوبا کې سفیر وټاکل شو. هغه مهال ځینو خلقیانو د هغه کارنامو ته په کتو سره په ټوکو ویل نه دا چې کوبا ته د نهضت په رسېدو سره هلته هم اشرار پیدا شي . کله چې په یوه دولت کې د مکافاتو او مجازاتو اصل په پام کې ونه نیول شي او د ضوابطو ځای روابطو نیولی وي پایله یې په دولتي ادارو کې بې نظمي او د دولتي پروګرامونو نه پلې کیدل کیږي او د افغانستان د هغه مهال وضعیت ته په کتو سره چې د هغه په وړاندې نااعلان شوې جګړې دوام درلود د سیاسي او امنیتي وضعې کړکیچن کیدل او د هرات د پیښې په شان د ناوړو پیښو منځته راتګ منطقي بریښیده. د هرات د خونړیو پیښو په هکله دا ارزونه چې «د هرات والي او د اوولسمې فرقې قوماندان سیدمکرم خلک پاڅون ته اړایستل اوله بله پلوه ایران چې په کمین کې ناست وو د هرات پاڅون ته وسلې او وګړي استول. » ۱۷ / ۴۰۶د منلو وړ ده. دا ډول منصفانه ارزونه ښیي چې ښورښ ته د هرات د خلکو هڅوونکي او سمبالونکي د هیواد څخه بهر وو او د ځایي چارواکو تر منځ د یوهاوي او ګډې همکارۍ نشتون او د ولایت د ر هبرۍ د مقام نه وړتیا دې ته شرایط برابرکړل چې پردي او په پردیو پورې تړلي سیاستوال او سیمه ییز مخور د ولس د نارضایتۍ څخه ناوړه ګټه پورته کړي.

اوس به د کب د ځلېرویشتمې په درشل کې د هرات ولایت په مربوطاتو کې د حالاتو جاج واخلو چې ولې هلته حالات کړکیچن شول او خبره په ښار کې اړودوړو او په فرقه کې بغاوت ته ورسیده . ویل کیږي چې د کب په نهمه د هرات ښار ته څیرمه د پښتون زرغون ولسوالۍ د سلیمي کلي ته د سواد د زده کړې نارینه او ښځینه کارکوونکي تللي وو تر څو خلک وهڅوي د سواد د زده کړې په کورسونو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ثبت کړي. په يوه روايت كليوالو دا مسئولين وهلي او په بل روايت چې محمدصديق فرهنګ او محمداعظم سيستاني هم پدې ډله کې راځي هغوی يې ووژل. حكومت تورن كسان ونيول. خلكو د خپلو بنديانو د خلاصون په موخه دولتي ضد تحريكات پيل كړل او يوه ناځرګند لاس د ولايت په مربوطاتو کې يو من ربنتيا او سل منه درواغ تبليغات پيل كړل.دا تبليغات پدې څرخيدل چې دولت غواړي بيسواده ښځې او نارينه جبرآ د سواد د زده کړې په كورسونو کې شامل كړي او څوک چې په كورسونو کې نه شامليږي هغه بنديانوي. د سليمي د كلي د پيښې ۹ ورځې وروسته (كب اتلسمه) د غوريانو په سرحدي ولسوالۍ بريد وشو خو بريدګر پدې بريالي نشول چې ولسوالي ونيسي. بله ورځ د كب نولسمه همدا بلواګر د زنده جان ولسوالۍ په لور خوځيږي خو دا ولسوالۍ چې اړين استحكامات يې نلرل لا د مخه تخليه شوې وه او دا وسلواله ډله د ګذرې ولسوالۍ په لور خوځيږي چې د زنده جان د ولسوالۍ څخه هم يو شمير كسان ورسره ملګري كيږي. د ګذرې ولسوالۍ ساتونكي هم د بغاوتګرو سره جنګيږي او ښورښيان نشي كولای ولسوالي ونيسي او همدا بلواګر د انجيل ولسوالۍ په لور چې د ښار ترڅنګ پرته ده حركت كوي او پرهغې بريد كوي چې بيا هم د ولسوالي مدافعينو د ولسوالۍ څخه په كلكه ساتنه وكړه. البته چې د سرحدي ولسوالۍ غوريانو څخه تر انجيل ولسوالۍ پورې د دولتي ضد ښورښيانو شميرهم زياتيږي. ترڅو هغوی د كب په درويشتمه د ښار څنډو ته ورسيدل او« د مالان د پله له لوري هرات ته ننوتل . د كولاب كارته چې هلته اهل تشيع ميشت دي د فتني د مركز په توګه وكاراوه .» ۱۶۰ / ۳۴ غلام محمد زرملوال پخپل د (افغانستان تروروستي افغانه) نومي كتاب د دويم ټوک په ۲۲ مخ کې پدې اړه راوړي: « د هرات ښاريان د ښار كوڅو ته راووتل او په دولتي ادارو او موسساتو کې يې د شوروي سلاكارانو او خلقيانو په (ښكاركولو) او وژنه لاس پورې كړل، د وسلو او مهماتو زيرمو ته اور اچول او دولتي ادارې د اور خوراک شوې. » ښورښيان د كب په ۲۴ او۲۵ بريالي شول چې د ښار په زياترو سيمو واكمن شي. هغوی په افغانستان بانک حمله وكړه د بانک دروازې يې ماتې كړي خو فلزي صندوقونه يې مات نشوای كړی او دولتي ذخيره خوندي پاتې شوه. د هرات په ښار کې ښورښيان بريالي نشول د ولايت مقام ، ګوندي كميټه او د ځارندوی(پوليسو) قومانداني ونيسي. د كب په ۲۶ د هرات په فرقه کې يو شمير افسرانو چې مركزي رول پكې جګتورن علاوالدين او تورن اسمعيل درلود بغاوت وكړ. په يوه روايت د هغوی پلويانو په خوړنځې بريد وكړ او هلته يې د شپيتو تنو شا اوخوا ګونديان او دولت ته وفادار افسران ووژل او په بل روايت هغوی د فرقې په صالون کې چې غونډه روانه وه بريد وكړ. همدارنګه د دافع هوا په توپ يې په قومانداني ډزې وكړې. د فرقې مشران د شينډنډ هوايي ډګر ته وتښتيدل. په فرقه کې يو ناڅرګند وضعيت او يوه انارشي واكمنه شوه. بغاوت كوونكو افسرانو د وسلو د ديپوګانو درې خلاصي كړې او وسلې او مرمۍ يې په خپلو پلويانواو ملګرو وويشلې. دا مهال د شينډنډ د هوايي ډګر څخه جنګي الوتكو په ښار بمبارۍ كوي ،د كابل او كندهارڅخه يې مرستندوی ځواكونه راوغوښتل. د كابل څخه د شهنوازتني په قومانداني د كوماندو قطعه د شينډنډ په هوايي ډګر کې ديسانت شوه او د كندهار مرستندوی ځواكونه د كب په ۲۷ هرات ته راورسيدل. د كندهارڅخه كومكي ځواكونو او د كوماندو قطعې په ښار او فرقه باندې عمليات پيل كړل او ښورښي پوځيانو ددې وس ونه موند چې مقاومت وكړي اود فرقې څخه وتښتيدل او د هرات ولايت په ځينو ولسواليو(ادرسكن ، اوبې) بريدونه وكړل نوموړې ولسوالۍ يې ونيولې ولسوالان او نور مسئولين يې ووژل او ولسوالۍ يې چوركړلې او يوه ډله يې د بادغيس ولايت په لور ولاړل د نوموړی ولايت په مركز واكمن شول والي او يو شمير چارواكي يې ووژل او د ولايت ملكي او پوځي تجهيزات يې چور كړل. د كابل څخه راغلي كوماندويانو ښورښيان تعقيب كړل او د بادغيس په ولايت کې يې ببرته دولتي نظم ټينګ او ښورښيان په شاوخوا كليو کې خواره واره شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کندهار څخه د هرات ښار ته د مرستندوی ځواکونو ننوتل په زړه پوري دي. هغوی پخپلو وسایطو سپین او شنه بیرغونه پورته کړي وو. ساده ښورښیانو چې دا مهال په وسلو ښه سمبال هم وو پدې فکر کې شول چې کندهار هم د دوی مجاهدو ورونو نیولی او دا ځواکونه د دوی مرستې ته راغلي دي همامغه دي چې ښار ته هغوی د ننوتلو خنډ نشول. د کندهار څخه راغلي ځواکونو مورچلونه ونیول په ښورښیانو یې برید وکړ او ښورښیان یې تاراومارکړل ، ښورښیان اړشول چې له ښاره پښې سپکې کړي او پدې توګه د شپږو ورځو وروسته په هرات کې بېرته دولتي نظم ټینګ شو. په هرات کې د تلفاتو په اړه د ځمکې او آسمان ترمنځ توپیر لیدل کیږي. ځینې خو بیا نجومي شمیرې وړاندې کوي. حکومتي اړخ ټولټال تلفات ۳۲۰ تنه ، راجا انور د افغانستان تراژیدي کتاب په ۱۵۶ مخ کې د شوروي متخصصینو او سلاکارانو په شمول تلفات اته سوه تنه ، شوروي سرچینو زر تنه ، نبي عظیمي په خپل کتاب (اردو وسیاست درسه دهه اخیر) په ۱۹۱ مخ کې ۲۵۰۰ تنه ، اعظم سیستاني (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع هشت ثور) په ۱۳۲مخ کې یوازې د مخالفینو تلفات څلېرویشت زره ، او ځینې هغه پنځوس زره تنه تبلیغوي. خو واقعیت دا دی چې د حکومت په شمول کوم ارګان پدې اړه څېړنې ونکړې. اوس به د هرات په ښورښ کې د وخت د جهادی مشرانو رول او د پردې شا ته د پردیو ښکیلتیا ته نظر واچوو او بیا قضاوت وکړو چې دا یو خودجوشه خوځښت وو یا دا چې په افغانستان کې د پردیو د لاسوهنو او لوبو څخه یوه لوبه وه . محمداعظم سیستاني د خپل (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع ۸ ثور) نومي کتاب په ۱۲۹ مخ کې لیکی :« په داسې یوه وضعیت کې د کب په اتلسمه د صبغت الله مجددي له لوري یو لیک د حاجي محمدایوب پواسطه هرات ته را ورسید چې خلک یې عمومي پاڅون ته رابلل. د دې لیک نقل په بیړه په ښار او د هرات نږدې کلیو کې خپور شو او مولوي بهاءالدین د هرات په جامع جومات کې خلک د رژیم پرضد جهاد ته راوبلل.» غلام محمدزرملوال د(افغانستان تروروستی افغانه) کتاب دویم ټوک په ۲۲ مخ کې راوړي چې برهان الدین رباني په پیښور کې د مارچ په لسمه اعلان وکړ:« د ایمان ځواکونو د ده پر لارښوونه د هرات پروالي نظیف الله نهضت برید کړی او ټپي کړی یې دی.» اوهمدارنګه د مارچ په دوولسمه صبغت الله مجددي د کابل د ملحد رژیم پرضد د جهاد فتوا ورکړله. کله چې د مجددي له لوري د جهاد فتواوو ته وکتل شي سړي ته دا فکر پیدا کیږي چې دې کورنۍ په افغانستان کې د جهاد د فتواوو د ورکولو او د پاچایانو د لېرې کولو او کینولو ماموریت درلود. د دې کورنۍ کارنامو ته په کتو سره د داود خان د دې خبرې سره چې یو وخت یې ویلي وو :« ترڅو چې دا قلعه جواد وي افغانستان به د پرمختګ مخ و نه ویني» همغږي وښودل شي. د مجددي او ګیلاني د کورنیو کارنامو ته په کتو سره ویلی شو چې هغوی انګریزانو افغانستان ته د خپلو موخو د پلي کولو لپاره را لېږلي دي. همدا دلیل هم دی چې کله اشرف غني په ۲۰۱۴ کال کې د امریکې سره امنیتي یا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسلیک کړ د هغه د لاسلیک پرمهال د جهادي مشرانو څخه یوازې صبغت الله مجددي او سیداحمد ګیلاني موجود وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې ځو بېلګې د هرات په پېښو کې د ایراني آخوندیانو ښکېلتیا ښیي :

د مارچ په شپاړلسمه د آیت الله خمیني د حکومت ځواکمن غړي آیت الله علي شریعتمداري د ټولې نړۍ په مسلمانانو ږغ وکړ چې « د افغانستان د مسلمانانو ترڅنګ ودرېږي او د کابل رژیم نسکور کړي. »۱۵۸ / ۲۱ بیورلي میل (انقلابي افغانستان) نومي کتاب په ۱۶۲ مخ کې راوړي: « په هرات کې د ایران قونسل جنرال د هرات په پاڅون کې غټ رول ولوباوه. نوموړي په کابل کې له خپلو اجنټانو سره منظم ارتباط لاره او هغوی ته یې د هرات د ښار د وضعې په هکله کره معلومات ورکول. د دې لپاره دلایل شته دا فرضیه ومنو چې دا معلومات په کابل کې د امریکا سفارت ته ورکول کېدل او پخپل وار دې سفارت د تبلیغاتو جوړولو په فابریکه کې له ضرورو زیاتولو او کمولو وروسته د نړۍ په مطبوعاتو کې خپرول.» له همدې کبله وو چې حکومت په هرات کې د ایران قونسل د ناوړه شخص په توګه اخراج کړ. انورراجا ۱۹۸۸ په ۱۵ مخ کې لیکي : « دا په هرات کې راپارېدلي هغه پخواني کارګران ول ، چې ځیني یې په ایران کې د شاه د کرغیړن استخباراتي ځواک یعني ساواک له خوا روزل سوی هم ول ترڅو په افغانستان کې هم لکه د عمان غوندې حالات پېښېدل نوهغوی د یو مخنیویزه ځواک په توګه عمل کوي.» د قیام هرات په نامه کتاب لیکوال د هرات په پېښه کې د ایران د دولت له تګلارې څخه چې د اسلامي انقلاب صادرول دي داسې پرده پورته کوي: « یو ښوونکی چې نوی د ایران د اسلامي جمهوریت نه راغلی وو او د ځانه سره یې اعلامیې راوړې وې ...، رژیم پخپلو تبلیغاتو سره هڅه کوي چې د خلکو فکر له اسلامي انقلاب څخه وګرزوي او موږ هم د اعلامیو او اطلاعیو پواسطه د غلیم د تبلیغاتي جګړې مخه نیسو، موږ په ښارونو او کلیو کې د اطلاعیو په خپرولو سره خلکو ته پوهه ورکوو.» ۱۶۱ / ۶۸- ۶۹

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې د هرات اړې دوړې د دې ولایت د چارواکو تر منځ د نه پوهاوي او ناوړه مدیریت پایله وه چې د هراتیانو د نارضایتي او مخالفت سبب شول او د هراتیانو له نارضایتۍ څخه پردیو او په ځانګړې توګه ایراني آخوندانو ګټه پورته کړله او په ښار کې یې اړو دوړو ته لمن ووهله. د هرات ولایت د مشرتابه نه وړتیا او ناکامي لدې څخه ښکاري چې بلواګر ونه توانېدل ولسوالۍ ونیسي ځکه چې د ولسوالیو مسؤلان په خپلو چارو کې بریالي او د خلکو له ملاتړ برخمن وو خو په ښارکې بلواګر بریالي شول ځکه چې د ولایت مشرتابه بشپړ ناکام مشرتابه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د کابل د چنداول بلوا

د۱۹۷۹ کال د جون په درویشتمه د لسو بجو شا اوخوا د کابل د میوندوات په لوموړۍ برخه کې یو شمیر خلک چې غوڅ اکثریت یې هزاره ګان او شیعیه مذهبي وو راغونډ شول او دولتي ضد شعارونه یې ورکول. هغوی د پولیسو په ماموریت برید وکړ ، ورننوتل ، د ماموریت څخه یې وسلې ترلاسه کړې او ودانۍ ته یې اور واچاوه. دا مهال امنیتي ځواکونو بنوربنیان محاصره کړل او د ښکیلو اړخونو ترمنځ نښتي وشوې چې په پایله کې ښوربنیان د میوندوات شاوخوا کوڅو له لارې تیت او پرک شول او پدې ډول بلوا ناکامه شوله . امنیتي ځواکونو زیات شمیر کسان چې اهل تشیع وو ونیول. پدې اړه ویل کیږي چې « مختلفي اسلامي ډلې پردې سلا شوې وې چې په یوه وخت کې به په کابل کې سراسري پاڅون کوي او واک به ترلاسه کوي. د دې پروګرام مشرتابه د پاڅون په وخت کې بدلون راوړی وو خو د چنداولو مسئول نفر چنداولیان ددې بدلون څخه نه وو خبرکړي او شیعه مذهبه چنداولیانو د پلان سره سم اقدام وکړ.» د سراسري پاڅون خبره په بشپړ ډول ناسمه ده او یو شمیر شیعه مذهبي جهادي مخور هم هغه نه مني ، هغه د هرات د ښوربنن په څیر خودجوش خوځښت ګڼي او یو د هغو څخه لیکي: « د سراسري انقلاب ادعا غلطه ده او د چنداول پاڅون خودجوش وو.» ۱۶۲ واقعیت دا وو چې ایراني« آیت الله حاجی سیدحسن طباطبایي د جون په یوویشتمه نیټه په خپلو افغان ورونوغږ وکړچې مقاومت ته ادامه ورکړئ »۱۵۸/ ۲۹ د افغانستان د اهل تشیع مذهبي مشرانو د آیت الله طباطبایي پیغام ته لبیک ووایه او خپل پلویان یې د جون په درویشتمه وهڅول چې په چنداولو کې په ښوربنن لاس پورې کړي. دا چې د چنداول په بلوا کې څومره کسانو ګډون کړی وو او څو تنو پکې خپل سرونه وبایلل د هرات د پیښې په شان د نظر یووالی نشته . واکمنی ښوربنیان دوه سوه تنه اعلان کړل، انتوني هایمن غربي لیکوال په خپل کتاب افغانستان زیرسلطه شوروي په ۲۱۴ مخ او همدارنګه د افغانستان د جهاد د ثقافتی شورا دفترسل زره تنه او محمد اعظم سیستانی په ۱۳۷ مخ کې څو زره تنه ګڼي. بی بی سي د دولت او ښوربنیانو تلفات یوولس تنه ، دهلي سټیټمین سل تنه ، د افغانستان د جهاد ثقافتي شورا د خپلو شیعه ورونو تلفات ۳۰۰ تنه ، عظیمي د۲۰۰۰ څخه زیات او محمداعظم سیستاني د مخالفینو تلفات لس زره تنه ګڼي. د دې لپاره چې د اهل تشیع د جهادي ډلو شورا په ولس کې خپل نفوذ نندارې ته کیږدي د پاڅون کوونکو شمېرسل زره تنه ګڼي چې په تبلیغاتوکي د دومره شمېرې یادونه عجیبه خبره نه ښکاري. د اهل تشیع شورا چې د مذهبي تړاو له امله یې معلومات کره دی دا هوښیاري لري چې د خپلو قربانیانو په شمیر کې احتیاط وکړي خو سیاسي شوي غیرجهادي څیرونکي کوم چې د (ا، خ، د،ګ) په واکمنۍ کې لوړ مقامونه هم لرل دا هوښیاري نلري او د ښوربنیانو تلفات زرګونه تنه یادوي. پدې اړو دوړو کې د سلوزرو تنو برخه ځکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال په کابل ښار کې شاوخوا پنځه سوه زرو(نارینه ، ښځو او ماشومانو) تنو ژوند کاوه چې په بلوا کې د سلو زرو نارینه وو برخه اخېستل منطقي نه ښکاري . کله چې د افغانستان د روان ناتار په اړه د زیاترو لیکوالو او په هغو کې د سیاسي شوو څیرونکو ارزونو ، شننو او قضاوتونو ته وکتل شي د ریالي ستیوارت امریکایی لیکوالي ددې خبرې سره چې « د افغانستان رښتینی تاریخ یوازې د خلکو په سینو کې موندلی شئ نه په پاڼو اوسندونو کې » همغږي وښودل شي. دا د خواشینی وړ تریخ واقعیت دی چې ولس د خپل هیواد د رښتیني تاریخ په هکله نه پوهیږي. دا چې تېرو واکمنانو د خپلو استبدادي ځانګړتیاوو له امله اجازه نه ورکوله چې څوک حقایق ووایي ملامتي د واکمنانو وه خو اوس مهال هغه ډله د قلم او نظر خاوندان کوم چې په لویدیځ کې ژوند هم کوي اوهغوی ته کوم ګواښ متوجه نه دی بیا هم جعلیات خپروي او د خپلو ذهني تمایلاتو او سیاسي اوعقیدوي تړاوونو له امله د درواغو په خپرولو سره تاریخ مسخه کوي دا بیا د خواشینی وړ یو تریخ واقعیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – مخالفينو ته د اسمار د غونډ وراوښتل

د اسمار غونډ په مهمه ستراتژيکه او غرنۍ سيمه کې د کونړ د سيند پر غاړه پروت وو. دې غونډ د۱۳۵۸ کال د دوبي د پيل څخه د مخالفينو په محاصره کې شپې او ورځې تيرولې او يوازې د هوا له لارې ورته اکمالات کيدل. ښايي د محاصرې او يا نورو لاملونو له امله وو چې د غونډ غيرګوندي قوماندان ډګرمن عبدالروف نجرابي (ساپي) د مخالفينو سره همغږی شوی وي چې غونډ هغوی ته تسليم کړي. نوموړي دا کار هغه مهال وکړ چې د کونړ والي نظام الدين د غونډ ليدو ته ورغلی وو. قوماندان په لومړي ګام کې دولت ته وفادار ۱۵۰ تنه افسران، والي او د هغه سره راغلي کسان ووژل او بيا يې دا دوه زره کسيز مجهز سرحدي جزوتام مخالفينو ته تسليم کړ. مخالفينو قوماندان د همدغه ځواک د مشر په توګه ومنلو.څه موده وروسته د دولت مخالفينو چې د اسمار تسليم شوی غونډ هم ورسره وو په چغسرای (اسعدآباد) د کونړ په مرکز بريد وکړ. « يوه لنډه نښته وشوه چې مجاهدينو خپلې درنې وسلې په ښارګوټي باندې سپرو لوړو سيمو ته خيژولې. وروسته بريد د يو لړ ترخو خپلمنځي نښتو په ترڅ کې په ټپه ودريد. ډګرمن عبدالرؤف د ده په ځواکونو باندې د حکومتي بمباريو د وېرې له کبله غوښتل پر شا ولاړ شي. د مقاومت ډلي پخپل منځ کې پدې شخړه بوختې وې چې څنګه ترخپل منځ د پنځمي لوا (د اسمارپنځم لمبرغونډ) وسلې وويشي. پدې موکه د چغسرای ګارنيزيون ته نوي هوسا پوځونه راورسيدل او پر هغه بريد شنډ شو.» ۱۶۳ / ۳۶ « د ډګرمن عبدالروف د غونډ ګڼ شميرغړي د دې پيښې په نتيجه کې نهيلي شوي وو، پيښور ته لاړل او ورڅخه شا ته د پاتي شوو وسلو او تجهيزاتو پر ويش د مجاهدينود قوماندانانو ترمنځ خونړۍ جګړې وشوې.» ۱۵۸ / ۳۴ د همدې پېښې په هکله د وحدت اسلامي ګوند د مشرتابه غړی مصباح زاده ورته څرګندوني لري: « له بده مرغه په پيښور کې ميشته ډلو د سيالی له امله چې د غونډ پر امکاناتو لاس پيدا کړي، د افسرانو ترمنځ اختلاف پيدا شو او پايله يې د افغانستان د سرحدي غونډ چور شو.» ۱۶۲ د دولتي ځواکونو څخه د ترلاسه شوو وسلو او پوځي تجهيزاتو پرسر هميشه د مجاهدينو ترمنځ شخړې او خونړۍ نښتې شوې دي . دا وسلې بيا قوماندانانو خرڅولې او پدې ډول يې شتمنۍ ټولولې. د وسلو او مهماتو سربيره جهادي قوماندانانو ويجاړ شوي او يا غيرفعال پوځي وسايط ټوټې ټوټې کول او د پاکستان په بازارونو کې د کباړ په ډول پلورل. ځينې وختونه به يې سلامت جنګي وسايط د ماينونو او چاودېدونکو توکو پواسطه الوزول او ټوټې به يې په بهراو په ځانګړې توګه په پاکستان کې پلورلې او دا کارهغه مهال د غنيمت په نامه يو دود او مشروع سوداګري ګڼل کيده. کله چې تنظيمونه واک ته ورسول شول د خپل عادت او کسب له مخې چې سوداګري يې دوام ومومي حتی د خاورو لاندې غزيدلي د بريښنا کيبلونه د ټانکونو پواسطه راايستل او خپلو بهرنيو مشتريانو ته يې رسول. ددې سوداګرۍ له امله په پاکستان کې دومره فولاد ذخيره شول چې په ۱۹۸۶ کې پاکستان د فولادو د صادروونکو هيوادونو غړيتوب ترلاسه کړ او د جاپان سره يې د فولادو د خرڅلاو تړون وکړ. د افغان مجاهدينو له لوري د وسلو او مهماتو د سوداګرۍ په هکله مارک آربن ليکي : « د وسلو او ګوليو د پلورلو له لارې د درې په بازار کې ، کوم ځای چې د کلاشنکوف اوکارتوسو بيه زرو ډالرو ته رسيدله،خورا زياتي پيسي ترلاسه کيدې دې کار(د افغانستان) جګړه په خورا ګټوره سوداګرۍ بدله کړې وه.» ۱۶۳ / ۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امریکې د سفیر وژنه

د ۱۳۵۷ لمریز (۱۹۷۸ز) کال د یخنیو په تېرېدو سره په افغانستان کې د داسې خونړیو پېښو لړۍ پیل شوله چې په هېواد کې یې د ناتار ترخه پیغامونه له ځانه سره لېږدول . د دغو پیښو څخه یوه په کابل کې د امریکې د سفیر آدولف سپایک دابس اختطاف او بیا وژنه وه. دابس د مارچ په څوارلسمه سهار په خپل موټرکې سفارت ته د تلو پرمهال د کابل د نوي ښار د انصاري په څلورلارې کې یوه تن چې د پولیسو یونیفورم یې درلود د نوموړي موټر ته د دریدو اشاره ورکړه. موټر ودرید او اختطاف کوونکی د موټر چلوونکي ترڅنګ کیناست او دا مهال دوه تنه نورهم راغلل او په موټر کې د سفیر ترڅنګ کیناستل او ډریور ته یې وویل چې د کابل هوټل په لورحرکت وکړي. هوټل ته په رسیدو سره یرغمل نیوونکو سفیر له ځانه سره هوټل ته یووړ او ډریور (ګل محمد) ته یې وویل چې سفارت ته خبر ور کړي چې سفیر په کابل هوټل کې دی.سفارت د پیښې څخه په خبریدو سره د حکومت سره اړیکه ونیوله او وسلوال ځارندویان هوټل ته راورسیدل. د ځارندوی قوماندان جګړن سید داود ترون هم هوټل ته راغی . د څه وخت په تیریدو سره د کورنیوچارو د وزارت د جنایي جرمونو سره د مبارزې شوروي سلاکار ډګروال الکساندر کلیوشینکوف، د شوروي سفیر امنیتي دستیارډګرمن سرګې بختورین ، د سفارت دوهم سکرتر کوتیپوف ، د امریکې د سفارت سیاسي سلاکار بروس پلاتین او د امریکې د سفارت نور کارکوونکي او د سفیر مېرمن هم هوټل ته راورسیدل. یرغمل نیوونکو سفیر د هوټل دوهم پوړ ۱۱۷ لمبر کوټې ته چې د افغانستان بانک مخامخ ده وړی وو . د سفیر د خلاصون په اړه د افغاني، شوروي او امریکایی اړخونو د ګډو مشورو، د یرغمل نیوونکو د غوښتنو او د عملیاتو د څرنګوالي په اړه د «چګونه ما با ویروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شدیم» کتاب د۱۳۲ څخه تر۱۴۳ مخونو کې توضیحات ورکړل شوي دي چې دلته یې لنډیز راوړل کېږي. سید داود ترون د لودسپیکر له لارې د یرغمل نیوونکو څخه د هغوی د غوښتنو په اړه وپوښتل هغوی د زندان څخه د مولانا بحرالدین باعث د آزادېدو، د بهرنیو ژورنالستانو سره د کتنې او د یوې الوتکې غوښتنه لرله چې بهر ته دوی او سفیر ولیږدوي . د امریکایانو له لوري د دروازې د قلف له سوروي څخه د سفیر سره په انګریزي خبرې وشوې او هغه د خپل صحت ډاډ ورکړ او دا یې هم وویل چې د ده سره ښه چلند کیږي. امریکایانو هڅه وکړه چې د خپلو سمندري پوځیانو په واسطه چې د سفارت د ساتنې دنده یې لرله سفیر وژغوري خو پدې کار کې پاتې راغلل. هغوی یوه اوږده زینه د بهر له خوا د هوټل د هغې کوټې لاندې ځای پرځای کړه چې سفیر پکې یرغمل نیول شوی وو. خو هغه ځوان چې باید د کړکۍ نه کوټې ته ننوزي جرئت ونکړ چې جګ شي . همدارنګه ځارندویانو د اوروژنې په شان د ګازو بالون راووړ، چې کوټې ته په بالون کې د شته کیمیاوي توکو چې ګواکې خفه کوونکي یا بیسده کوونکی اغیز درلود په پمپ کولو سره یرغمل نیوونکي او سفیر بې سده کړي ، بیا کوټې ته ننوزي او پدې ډول سفیر د یرغمل نیوونکو له منګولو څخه وژغوري. خو د بالون څخه څه راونه وتل او داسې ښکاري چې د بالون ګازو د زیات وخت د تیریدو له امله خپل خواص له لاسه ورکړي وو یا دا چې کوم بې کیفیته مواد وو. یرغملګرو وروستی ضرب العجل د ماپښین یوه بجه وټاکه. دا مهال امریکایانو ته وویل شول چې دابس د انګریزي پرته په بله کومه ژبه پوهیږي ترڅو هغه ته په هماغه ژبه وویل شي چې د معدې د تکلیف له امله تشناب ته د تلو اجازه واخلي او دا مهال به په کوټه برید وشي. هغوی وویل چې په روسي او جرمني پوهیږي. هماغه دي چې په جرمني ورته وویل شول چې دا کار وکړي خو یرغملګرو غبرګون ونښود. د بیویرلی میل د افغانستان انقلابي نومي کتاب انګریزي لیکوال په وینا د امریکې د سفارت سیاسي سلاکارفلاتین د دې کارڅخه ډډه وکړه. ویل کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا مهال د۱۱۷ کوټې څخه یو ډز وشو او نور بیا وایي چې په هوټل کې ډزې پیل شوې او د ډزو په اوریدو سره د افغانستان بانک له ماڼۍ او هم له دهلیز نه په ۱۱۷ کوټه ډله ئیز ډزونه وشول او دې ډزو یوه دقیقه هم دوام ونکړ پولیسو دروازه ماته او کوټې ته ورننوتل. کله چې سیداود ترون ورننوت سفیر په څوکۍ کې بیحاله او سر ځوړند ناست وو څلور تنه نورهم دې خوا او هغې خوا په وینو کې ښوریدل او دوه تنه یې چې ژوندي وو هغه ترون وویشتل او پدې ډول یرغمل نیوونکي او سفیر ووژل شول. د کتاب روسي لیکوال پدې ټینګار کوي چې د کورنیوچارو د وزارت شوروي سلاکار د دا ډول عملیاتو مخالف وو خو ترون د چا سره د ټیلیفوني خبرو وروسته ورته وویل چې مقابل لورى وايي چې شوروي سلاکار حق نلري په عملیاتو کې مداخله وکړي. په یوه روایت سفیر لا ژوندی وو او د امریکایانو په روغتون کې یې ساه ورکړه او په بل روایت د ډزو پرمهال وژل شوی وو. په همدې ورځ د شپې په خبري سرویس کې د پېښې په اړه خبرخپور شو او بله ورځ د فبروري په پنځلسمه په دولتي رسنیو کې د امریکې د سفیرد وژنې پیښه خپره او همدارنګه د وژل شوو یرغمل نیوونکو عکسونه خپاره شول او هغه څلور تنه ښودل شوي وو. د «مولانابحرالدین باعث مردي ازتبار آزادګان» نومې کتاب لیکوال(دکتور جمال سینا دلیري) د وژل شوو څخه درې تنه د باعث پلویان او څلورم د هوټل کارکوونکی ګڼي او هغوی داسې معرفي کوي:

۱. ځوان شاعر شریف نایل، د بدخشان د جرم
۲. قادر د بدخشان د شهر بزرګ
۳. عبدالله د بدخشان د شهربزرګ
۴. د کابل هوټل یو کارکوونکی چې هغه اورپکی نه وو.

جمال سینا دلېري وایي : « له بده مرغه رهبر یې د سلواغې په یوولسمه (۱۹۷۹ جنوری ۳۱) په شهادت رسیدلی وو او دولت بله لار نلرله بېله دې چې د امریکې د متحده ایالاتو د سفیر یرغمل نیوونکي وځپي.» که چیرې د باعث د دې خواخوږي له وینا سره همغږي وښودل شي چې مشر یې وژل شوی وو نو بیا یې ولې سفیر یرغمل ونیو؟ پدې صورت کې دا احتمال لري چې د دې پېښې سمبالوونکي مرکز غوښتل د افغان دولت او امریکې اړیکې خړې پړې کړي. که د دې دسیسې طراح مسکو وي موخه یې دا وه چې افغانستان لا نور هم په مسکو پورې وتړل شي. پر بله خوا که د دې پېښې طراح امریکایي اړخ وي موخه یې دا وه چې سفیر له منځه لاړشي ځکه هغه د خلقي حکومت سره د تعامل او ښو اړیکو غوښتونکی وو او سي آی اې د افغانستان سره دوستانه اړیکې نه غوښتلې. باعث د بدخشان اوسیدونکی او د انتظارد محفل مرستیال وو. کله چې دا سازمان په دوو ډلو (سازا او سفزا) وویشل شو ده د سفزا د ډلې مشري ترلاسه کړه چې دې ډلې د سلطنت ، جمهوریت او د خلقي واکمنی خلاف وسلواله مبارزه پرمخ وړله. نوموړی په ۱۹۶۶، ۱۹۶۸او۱۹۷۲ کلونو کې د حکومتي ضد کړنو له امله زنداني شوی وو. د جمهوریت د اعلان شل ورځې وروسته له زندانه راووت او په ۱۹۷۶ کال کې بیا په بدخشان کې د جمهوریت خلاف ښورښ له کبله بندي شو. هغه د۱۹۷۸ کال د اګست په پنځلسمه چې د علي آباد د روغتون په عقلي او عصبي سرویس کې تردرملنې لاندې وو د روغتون څخه وتښتید او د هغه معالج ډاکتر اسعد احسان غبار د هغه سره د همکارۍ په تور بندي شو. د باعث پلویان وایي چې حکومت د۱۹۷۹ کال د جنوري پر۲۹ نیټه د خیرخانې مینې په یوه کور کې ونیو او دوه ورځې وروسته یې وواژه. لیکوال ته په هالند کې د مرادي په نامه یوه بدخشي د خیرخانې مېنې څخه د پولیسو له لوري د باعث د نیولو پېښه تاییدوي چې دی هم هلته کله ناکله ورتللو. د(انقلابي افغانستان) کتاب د لیکوال په وینا کله چې پدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماجرا کې د امریکایي او افغاني اړخونو څرګندونو ته وکتل شي په هغو کې په څرګند ډول د پلمو او د حقایقو د پټولو هڅې لیدل کیږي. امریکایان یرغمل نیوونکي « شیعه کوچنی د چپو آرمانو خاوند سازمان» ګڼي. امین هغه « افراطي کیڼ لاسي او تنګ نظره ناسیونالستان » معرفي کوي . دا هم عجیبه بریښي چې ځینې بیا د یرغمل نیوونکو غوښتنه له زندان څخه د دریو تنو« بحرالدین باعث، عطا الله فیضاني ، مجیدکلکاني » آزادیدل غوښتل چې نوموړي دری تنه د مختلفو عقایدو لرونکي وو. امین هم په خپله وینا کې د یرغمل نیوونکو شرط د دریو تنو بندیانو آزادول وویل خو یوازې یې د باعث نوم یاد کړ. د پیښې وروسته د فبروري په پنځلسمه په دولتي رسنیو کې د امریکې د سفیر د وژنې خبرونه خپاره شول، منځپانګه یې پدې راتاویده چې آدولف دابز(دابس) د افغانستان د خلکو د دښمنانو له خوا ووژل شو. کابل ټایمز پخپله سرمقاله کې راوړي: « امریکایان پوهیږي چې داسې یو پاروونکی عمل به د دواړو هیوادونو ترمنځ د ملګرتیا اړیکې خرابې نکړي » خو د امریکایانو غبرګون ډیر سخت وو هغوی کابل ته بل سفیر راونه لیږه ، خپل کومکونه یې که څه هم لږ وو ودرول. د پنځو میاشتو وروسته یې د جولای په درویشتمه د افغانستان څخه د خپلو وګړو او دیپلوماتانو ایستل پیل کړل او د اګست په ۱۴ یې په افغانستان اقتصادي بندیزونه ولګول چې لویدیځې اروپا او متحدینو یې د امریکې په پله ګامونه پورته کړل. امریکایي اړخ د خپل سیاسي استازي د وژنې پړه پر شورویانو واچوله. په واشنګټن کې یې د شوروي سفیر احضار کړ همدارنګه په مسکو کې د امریکې سفیر رسماً خپل احتجاج د شوروي د بهرنیو چارو وزیر ته وړاندې کړ. پدې هکله د سفیر میرمن وایي :« د هوټل په دهلیز کې د افغان حکومت امنیتي کارکوونکي ، د هغوی روسي سلاکاران او زموږ د سفارت افسرانو هڅې کولې چې د یرغمل نیوونکو سره د هغوی د غوښتنو په اړه خبرې وکړي. د څو ګړیو بې نتیجې خبرو وروسته ، روسانو چې ظاهراً یې حوصله له لاسه ورکړې وه افغانانو ته یې د اور امر ورکړ.»

)Wiliam Hardwoord.Time week . December 18 . 2001(

دستګیرپنجشیري د ګوند د سیاسي بورو د هغې غونډې په اړه چې د امریکې د سفیر د اختطاف او وژل کیدو مسئله یې څیړله او شوروي سفیر هم پکې ګډون کړی وو لیکي:« پوزانوف د اورپکو له لوري د دبس یرغمل نیونې ، د امنیتي ځواکونو بیړه ناکو عملیاتو او د دبس وژنې له امله سخت اندیښمن او غوسه ناک بریښیده. هغه بیړه ناک او ماجراجویانه پوځي عمل د افغانستان او سیمې امنیت ته زیانمن ګاڼه، په آمرانه ډول یې له تره کي وپوښتل: ملګری تره کي ! ولې مو دا خورا پیچلې سیاسي مسئله د خبرو اترو، پوهاوي او زیاتو احتیاطي تدبیرونو د نیولو له لارې حل نکړه ؟ تره کي د شوروي سفیر په وړاندې دا رنګه غبرګون وښود: ملګری پوزانوف ! تاسې زموږ په دربار کې سفیر یاست نه زه ستاسو سفیر. دا د افغانستان کورنی مسئله ده. شوروي سفیر د دې ځواب په اوریدو سره بیله کوم غبرګونه د ګلخانې له مانۍ ووت. »۲ / ۱۱۹ د پوزانوف او تره کي له څرګندونو بریښي چې د عملیاتو لارښوونه افغانانو کوله. پدې هکله او په تیره د افغان څارندویانو د فعالیت په اړه د امریکې د څارګرې ادارې (سیا) د یوه غړي څرګندونې په زړه پورې دي چې د شوروي څارګر سره کړې دي. « زما څخه ته ښه پوهیږې چې سفیر د افغانستان د پولیسو د منسوبینو له لورې ووژل شو، بدفعلو، احمقو، ظالمو او بیسوادو پولیسو یا ښایي برعکس؟ دا پولیس ډیرهوښیار، ماهر او روڼ اندي وو چې ویې کړای شوای موږ او تاسو، امریکایي او روسي انټلیجنټان تیر باسي. »۶۳ / ۱۴۸ د پشت پرده افغانستان نومی کتاب کې راغلي دي : « د۱۹۷۸ په وروستیو او د۱۹۷۹ په لومړیو کې برژنسکي او دابس هر یوه پداسې هدفونو کار کاوه چې د یو بل مخالف وو. برژنسکي په پرله پسې ډول هڅه کوله ولسمشر وهڅوي چې د سیا د بهرنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست د څارنې د کمیټې واکونه چې سرپرستي یې د بهرنیو چارو وزیر لري د ملي امنیت د شورا ځانګړې د هماهنګۍ کمیټې ته ولیږدوي چې مشري یې ده د ملي امنیت د مشاور په توګه لرله چې پدې ډول د وینس(د امریکې د بهرنیو چارو وزیر) واکونه محدود کړي. پدې صورت کې برژنسکی کولی شول د شوروي ضد یو لړ پټ یرغلیز اقدامات تر سره کړي ، بیله دې چې د بهرنیوچارو وزارت د هغو په اړه څه وپوهیږي.» ۴۷ / ۳۸ د ثور د پاخون وروسته د افغان دولت په هکله د امریکې د متحده ایالاتو په دولت کې د بهرنیو چارو وزیرسایروس وینس او د کارتر د ملي امنیت مشاور زبینګوبرژنسکي ترمنځ اختلاف وو. وینس پدې عقیده وو چې « په نوې رهبرۍ کې د کمونیزم او ملي ګرایی ترکیب په پام کې ونیسو او د شوروي په لور د نوي رژیم د لا نږدې کیدو مخه ونیسو»۴۷ / ۳۷خو مقابل لوري بیا نوي رژیم ته د ستونزو په جوړولو ټینګار درلود لکه څرنګه چې «کله برژنسکي د امین خلاف وسلوال مقاومت هڅاوه دابس د هغه سره مذاکرې پرمخ وړلې.» ۴۷ / ۳۹ ښایي ددې اختلاف له امله د سي آی اې د پلان له مخې دابس له ډګره ایستل شوی وي . د یرغمل نیوونکو په وړاندې د امریکې د سفیر د غبرګون په اړه په سیاسي کړیو کې دا پوښتنه کیدله ، ولې سفیر چې دیپلوماتیک مصئونیت یې هم درلود خپل موټر پولیس ته ودراوه ؟ امین هم په هماغه ورځ وروسته له هغې چې د کابل په هوایي ډګر کې یې د عراق د بهرنیو چارو وزیر ته مخه ښه ویلې وه د سفیرانو او خبریالانو یوې غونډې ته داخبره کړې وه. د ویروس آ نومې کتاب لیکوالانو یوې حیرانوونکې مسئلې ته ګوته نیولې چې پرهغې باورنشي کیدای خو د تامل وړ هم بریښي هغوی لیکي چې کله په ۱۱۷ لمبر کوټې برید وشو د سفیر په دپلمات بکس کې د مخ دستمال ، د غاښو برس او داسې نور شیان چې په سفر کې ضرور بریښي موجود وو. « افغان چارواکو څو میاشتې مخکې وړاندیز کړی وو چې د ساتونکو یوه ډله (ګارد) پولیس د سفیر د موټر لپاره وګومارل شي. حتی (ګل محمد) موټر چلوونکي یې ویل چې د سفیر ترغوږو یې د موټر د تعقیب خبره رسولې وه. ددې سره سره امریکایانوامنیتي تدبیرونه ونه نیول. امریکایي چینو سره لدې چې د سفیر موټرتعقیبیده خو د افغانستان د مقامونو له لوري د ساتونکو (ګارد) وړاندیز رد کړ.»

. Kidnapping of US Ambassador Dubs, Summary of report investigation( ) Prepared by US state Department vikrant(Delhi) may 1980 pp44-53

د دابس د یرغمل نیونې د ماجرا په هکله شورویانو د افغانستان د اشغال پر مهال د خپلو پخوانیو ادعاوو خلاف څرګندونې کولې . د بیلګې په توګه وایي چې د امین د کړنو په اړه پلټنو وښودل چې « اسلامپالو له ځان څخه تېرو شیعیه ګانو داسې پلان درلود چې د مرګ په تهدید سره سفیر اړ باسي چې په کابل کې د امریکا د سفارت سره د امین د پټو اړیکو څخه پرده پورته کړي. کله چې دابس په کابل هوټل کې یرغمل وو امین د غیر ضروري او بې لزومه برید امر وکړ ، سفیر مرګونی ټپي شو، یو ترهګر ووژل شو، بل ټپي دوه نور زنداني او سبا ته د امین په امر تړون له منځه یوووړل او تړون هم د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په ۱۴ په مبهمو شرایطو کې ووژل شو.» که چیرې پورتنۍ ادعا ته وکتل شي دا پوښتنه پیدا کیږی چې شورویان له کومه ځایه د یرغمل نیوونکو له پلان خبر شول پداسې حال کې چې څلور واړه ووژل شول؟ او که د دابس د یرغمل پلان پخپله شورویانو او یا د نوموړې هیواد څارګرو تنظیم کړی وي نو دا بیا ښیي چې ددې ماجرا هڅوونکي او طراح مسکو وو. همدارنګه امریکایي اړخ ته ورته پوښتنه راجع کیږي چې امریکایان یرغمل نیوونکي شیعه اسلامپاله کوچنۍ ډله معرفي کوي چې امریکایانو د روسانو په شان له یرغمل نیوونکو څخه نه تحقیق کړی او نه حکومت د هغوی سره د کتنو شرایط برابرکړي وو. د دابس د مرګ په لومړی ورځ او تر دریو نورو ورځو پورې په امریکایي رسنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د یرغمل نیوونکو غوښتنه چې بحرالین باعث له بنده خلاص شي بیانوله. باعث ټولو ته څرګند دی چې اسلامپاله افکارنلرل بلکې د چپوسکتاریستي افکارو خاوند سازمان د مشرانو څخه وو. خو امریکایانو وروسته د خپلو د لومړیو ورځو خلاف د باعث نوم هیڅ نه راوړي او یرغمل نیوونکي اسلامپال شیعیه ګان ښودل. که چیرې د امریکې د سفیر د یرغمل نیونې په اړه پورتنیو څرګندونو ته وکتل شي ناشونې ده چې د یرغمل اصلي مرکز بربنډ شي. خو پدې کې شک نشته چې د یرغمل نیونې هڅوونکي او لمسوونکي باید په افغانستان کې نه بلکې په لوبیانکه (د کی جی بی مقر) او لانګلي (د سیا په مرکز) کې ولټول شي. ځکه چې لومړي مرکز غوښتل د امریکې او افغانستان اړیکې خړې پړې شي چې همداسې وشول. سیا او په سپینه ماڼې کې د بریژنسکي ډلې غوښتل د پاکستان سره په پوهاوي کې د تره کي رژیم نسکورکړي یا دا چې افغانستان « د روسانو په ویتنام واړوي » چې دوهمه سناریو یې پلې هم شوه او دابس بیا ددې ډول تګلارې مخالف وو. د امریکې د سفیر د یرغمل نیونې او په کابل هوټل کې بیا د هغه د وژنې په اړه ددې ارزونې سره چې « د ستم ملي دې عمل، او ورسره د حکومت بېړه ناک اقدام او د واشنګټن ناسنجول شوي یا ممکن عمداً غلیمانه غبرګون د افغانستان او امریکې په اړیکو سخت ګوزار وکړ.» ۱۵۸ / ۲۰ او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت دریځ ته یې په نړیواله کچه ستر زیان ورساوه.

)Linguistic Mission to Afghanistan, March 2007 (

د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستۍ اوهمکارۍ تړون

تر۱۳۵۷ کال پورې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ دوستانه اړیکو اوږد مزل وهلی وو . شوروي سوسیالستی روسیه لومړی هېواد وو چې د۱۹۱۹ کال د مارچ په اووه ویشتمه یې خپلواک افغانستان او همدارنګه افغانستان هم لومړی هیواد وو چې د شوراګانو دولت یې په رسمیت وپیژاند. د دواړو هېوادونو تر منځ د دپلوماتیکو اړیکو په ټینګېدو سره مسکو له افغانستان سره زیاتې مرستې کړې دي . که څه هم افغانستان د نورو هېوادونو او په هغو کې د امریکا متحده ایالتونو څخه هم مالي او تخنیکي مرستې ترلاسه کړې دي خو د شوروي د مرستو کچه ډېره لوړه وه. یوازې د۱۹۷۰- ۱۹۷۷ کلونو کې شوروي اتحاد افغانستان ته ۵۶۹ ملیونه امریکایي ډالر مرستې ورکړې دي چې په همدې موده کې د امریکې د متحده ایالتونو مرسته د۱۷۵،۲ میلیونو ډالرو څخه نه جګیږي. په پوځي برخه کې د شوروي اتحاد ونډه ۳۳۰ میلیون او د امریکې ۶، ۱میلیون ډالره وه. افغانستان ته د بهرنیو مرستو په سلو کې ۶۵ د شورويٍ اتحاد له لورې ورکول کیدې. دا ډول اقتصادي تړلتیا د دې سبب شوې وه چې د افغانستان واکمنۍ هڅه وکړي چې د شوروي دولت سره دوستانه اړیکې وساتي. خلقي حکومت پداسې شرایطوکې واک ترلاسه کړ چې د هیواد اقتصادي- ټولنیزې ستونزې پریمانه ، افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په مسکو پورې تړلی وو او له بلې خوا لویدیځ او د هغه سیمه ئیزو متحدینو د دولت د مخالفینو پر مټ ورته ستونزې جوړولې . پداسې یوه وضعیت کې خلقي واکمنۍ بله لاره نلرله بیله دې چې د مسکو په مرستو ډېره ولګوي. مخکې یادونه شوې وه چې مسکو د خلقیانو د پاڅون له امله خوښ نه وو خو مسکو هم اړ وو چې د خلقي حکومت ملاتړ وکړي. مسکو نوي نظام ته په شا ګرزونې سره لیدل چې نظام رانسکوریږي او بدیل یې شوروي ضد ځواکونه دي . مسکو د خلقي حکومت مجبوریتونو ته په کتو سره خپل شرطونه اینودل چې یو یې پرچم ته په واکمنۍ کې د پام وړ برخې ورکول وو. خلقي مشرانو د مسکو دې شرط ته غاړه کینوده خو د پرچم مشرتابه بیا د شورویانو سره په همغږۍ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل دریځ د لا پیاوړتیا او راتلونکو نقشو د پلي کولو په موخه ناوړه ګټه پورته کوله.پدې اړه محمد حسن شرق لیکي:« د ثور د اوومې کودتا وروسته هم شوروي سلاکارانو اوهم پرچمیانو هڅې پیل کړې چې د پرچمیانو د واک تشه ډکه کړي . د پرچم لیکو ته په پټه د اردو د صاحب منصبانو جذب د دې لامل شو چې خلقیان د ګوند د یووالي په اړه د پرچمیانو په ربښتینولۍ شکمن شي. »۱۹ / ۲۵۱ د پورتنۍ وینا په هکله اړینه بریښي وویل شي چې په پوځ کې د پرچمیانو او شوروي سلاکارانو د پټو فعالیتونو موخه بېله کومه شکه د خلقي حکومت خلاف پوځي کودتا ته د تابیا نیولو معنی لرله چې لږ موده وروسته یې د کودتا په اړه هڅې کشف او مخه یې ونیول شوه. د خلقي واکمنۍ په وړاندې د مسکو موخې او دریځ د ن. تره کي له هغو څرګندونو څخه معلومیږي چې د کیوبایي خبریال د دې پوښتنې چې تاسو د شوروي اتحاد سره په اقتصادی اړیکو کې داسې څه وینئ چې پرهغو مذاکره وکړئ په ځواب کې ویلي وو: « موږ همدا مهال د شوروي اتحاد سره اقتصادی اړیکې لرو...، موږ د شوروي اتحاد او نورو هیوادو څخه تمه لرو چې موږ ته بیله قید او شرطه مرسته وکړي. موږ مرستې منو خو د شرطونو سره مرستې نه منو.» ۱۵۹ / ۷۰ پداسې یوه حالت کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت او د شوروي اتحاد ترمنځ اړیکو شتون درلود. شوروي اړخ حکومت ته د مالي ، تخنیکي او پوځي مرستو سربیره د واکمنۍ د ټینګښت او سمونو د پرمخ وړلو په موخه سلګونه ملکي او پوځي سلاکاران راولیږل. خو ډیر ژر معلوم شول چې زیاترو یې تخصصي وړتیاوې نلرلې . دا بیا ښیي چې هغوی د کارپوهانو په نامه ځارګر وو. واسیلي میتروخین شوروي ځارګرد خپل کتاب په سلم مخ کې د شوروي سلاکارانو د نه وړتیا په اړه د افغاني اړخ د ناخوښۍ په اړه لیکي :« له هغې ورځې چې سلاکار بریاسکین د افغان سرتیرو سرمشري کوي افغان پوځ د انقلاب ضد ډلو په ټکولو کې څرګنده ناوړتیا ښودلې ده...، دا موږ ته د دې معنی راښندي چې ستاسو ټول سلاکاران ناوړ او بې کفایته دي موږ هغو تجربه کارانو جنرالانو ته اړتیا لرو چې موږ یې په شوروي اتحاد کې پیژنو...، پرته له هغې ، موږ ته به ډیره ګرانه وي چې ستاسو له جنرالانو سره په دې ډول چلند وکړو.» همدارنګه د کرنې او ځمکو د اصلاحاتو وزیر د خپلو دوو شوروي سلاکارانو په اړه لیکي : « دوی دواړو د ارضي اصلاحاتو په اړه تقریباً هیڅ معلومات نه درلودل او ما به په دریمه نړۍ کې د شوروي پلوه ګوندونو ارضي اصلاحات ورته توضیح کول او د افغانستان د زراعتي وضعې په اړه به مې معلومات ورکول. په عمل کې دوی ماته د مشورې راکولو صلاحیت نه درلود .» ۴۰ / ۳۸۸ د کرملن چارواکو د خلقي مشرانو څخه دا تمه لرله چې شوروي سلاکاران باید د افغانستان د دولت د چارو لارښوونه وکړي . « د بیلګې په توګه سلاکار ن. ک. ګریچین وویل چې هغه دې د پټ وزیر په توګه وټاکل شي چې د پلان وزیر ترڅنګ کار وکړي او اقتصادي او مالي چارې ورسره په ګډه پرمخ بوزي او هم به هغه پلانونه چې دوی ته ورکول کیږي پلي کړي، په حقیقت کې دی د هر څه پازوالي (مسئولیت) په غاړه ولري نوموړي وړاندیز وکړ چې ټولې اړوندې خواوې یعني وزارتونه دې د دوی له ټولو پریکړو سره همغږې وي. د مالیې وزیر عبدالکریم میثاق او د سیاسي بیرو غړي پرځای نیوکه او ګوتڅنډنه وکړه چې دا خو ملکري ملتونه نه دي ! میثاق وویل هر وزیر د خپل وزارت د ټولو چارو پازوالي لري او هیڅ کمیسیون نه شي کولای د هغوی د دندو ځای ونیسي. » دواړو اړخونو (کابل – مسکو) د خپلو مجبوریتونو له کبله خپل مناسبات ساتل ترڅو د۱۹۷۸ کال په دسمبر (قوس) کې د ن . تره کی په مشرۍ یو جګپوړی پلاوی د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر د رسمي بلنې له مخې شوروي اتحاد ته سفر وکړ. پدې سفر کې شوروي اړخ افغان لوري ته وړاندیز وکړ چې افغانستان په کومیکان(د سوسیالستي هیوادو د اقتصادی تعاوني شورا) کې ور ګډ شي. افغان لوري لدې امله دا وړاندیز و نه منلو چې د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپېيلتوب له دوديزې تګلارې سره سرنه خوري. سره لدې پدې سفر کې د دواړو هيوادونو ترمنځ د دوستۍ او همکارۍ لاندې تړون لاسليک شو:

لومړۍ ماده : دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو(طرفيين عاليين متعاهدين) په رسمي توګه ټينګ نيت وکړ چې د دواړو هيوادونو ترمنځ خلل نه منونکې دوستۍ ته ټينګښت او ژورتيا او هراړخيزې همکارۍ ته پراختيا ورکړي او د دواړو هيوادونو د حقوقو د برابرۍ او د ملي حاکميت او ځمکنۍ بشپړتيا حق ته درناوۍ او د يوبل په کورنيو چارو کې د نه لاسوهنې اعلام کوي.

دوهمه ماده : دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به هڅه وکړي ترڅو په خپل منځ کې د متقابلو ګټورو اقتصادي، علمي او فني همکارۍ پياوړې او پراخه کړي. د دې لپاره دواړه خواوې د صنايعو، ترانسپورت ، مخابراتو ، کرهنې ، له طبيعي زيرمو ګټه اخيستنه ، د انرژۍ توليد او نورو اقتصادي برخو ته وده او پراختيا ، د ملی کدرونو په روزنه او د ملي اقتصاد د پلان جوړولو په برخه کې همکاري کوي. سوداګرۍ ته به دواړه اړخونه د برابرۍ او متقابلو ګټو پربنسټ پراختيا ورکوي.

دريمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به د علومو، فرهنګ، هنر، ادبياتو،ښوونې او روزنې، روغتيايي خدمتونو، مطبوعاتو، راډيو، ټلويزيون، سينما، توريزم، سپورت او نورو برخو کې پراختيا، همکاري او د تجربو تبادلې ته وده ورکړي. دواړه خواوې به د دولتي ارګانونو، وګړنيزو بنسټونو او علمي او کلتوري مؤسسو ترمنځ همکارۍ ته وده او پراختيا ورکړي چې دا به د دواړو هيوادونو د خلکو د ژوند، کار، تجربو او برياوو د لا ښې پيژندنې په لار کې مرسته وکړي.

څلورمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به د دوديزه دوستۍ او ښه ګاونډيتوب له روحيې او د ملګروملتو له منشورسره سم دواړه هيوادونه د امنيت د تامين، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتيا لپاره يو له بل سره مشوره کوي اود دواړو خواوو په هوکړې سره مناسب تدبيرونه نيسي. د دواړو عالي هوډ کوونکو اړخونو د دفاعي ځواک د پياوړتيا په خاطر به په پوځي برخه کې د هغو لوزنامو په اساس چې لاسليک شوې دي همکاري پراختيا ومومي.

پنځمه ماده: د شوروي سوسيالستی اشتراکيه جمهوريتونو اتحاد د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د ناپېيلتوب کړنلاره چې د سولې او نړيوال امنيت د ساتنې اصلي عامل دی ، درناوی کوي .د افغانستان دموکراتيک جمهوريت د شوروي اتحاد د سولې تګلاره چې موخه يې د نړۍ د ټولو ملکونو او خلکو سره د دوستۍ ټينګښت او همکاري ده، درناوی کوي.

شپږمه ماده: هريو د عالي هوډ کوونکې خواوې په رسمي توګه اعلانوي چې يو به هم په کوم پوځي تړون او يا نورو اتحاديو کې نه شامليږي او د يو شمير هيوادونو په ډله او يا په هغوعملياتو کې به ګډون ونه کړي چې د بلې هوډکوونکې خوا پر ضد وي.

اوومه ماده: دواړه عالي هوډکوونکې خواوې به خپلې هڅې د نړيوالې سولې او د ولسونو د امنيت د نړيوال تشنج د کمولو د عمليې د ژورتيا او د آسيا په شمول د نړۍ ټولو سيمو ته د هغه پراخوالي او د دولتونو ترمنځ د ګټورو متقابله همکاريو د مشخصو طريقو د پلي کولو او په سوله ئيزه توګه د اختلاف وړ مسئلو د حل په لارو کې ونه سپموي . دواړه خواوې به په فعاله توګه د ذروي وسلو په شمول د بشپړې بې وسلې کولو بهير تر نړيوال اغيزمن کنټرول لاندې راوستلو ته زمينه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د آسیایي هیوادونو ترمنځ د همکاریو د پراختیا ، د دوستۍ ، ښه ګاونډیتوب ، متقابل اعتماد د اړیکو ساتلو او د دې لویې وچې د ټولو دولتونو د ګډو هڅو له لارې د اغیزمن امنیتي سیستم په خاطر ،په آسیا کې د دې وچې د ټولو دولتونو په ګډون د یوه فعال امنیتي چاپیریال جوړولو ته اړینې آسانتیاوې برابرې کړي.

نهمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي اړخونه به د ښکیلاک او د نژادپالنې پرضد چې په هر شکل سره را وټوکیږي په پرله پسې توګه به مبارزې ته دوام ورکړي. دواړه اړخونه به له یوه او بل سره او له نورو سوله غوښتونکو هیوادونو سره د خپلواکۍ ، آزادۍ ،ملي واکمنۍ او ټولنیز پرمختګ په لاره کې د خلکو د عادلانه مبارزې په ملاتړ همکاري او مرسته وکړي.

لسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د ټولو مهمو نړیوالو مسئلو په اړه چې د دواړو هیوادونو له ګټو سره تړاو لري ، یوله بل سره مشورې کوي.

یوولسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې اعلاموي چې هغه نړیوال تړونونه چې لدې تړون سره په تناقض کې نه وي تائیدوي او دې ته ژمن دي ترڅو هغه لوزنامې لاسلیک نکړي چې له دې تړون سره په تناقض کې وي.

دوولسمه ماده: هغه مسایل چې د دواړوعالي هوډ کوونکو له خوا د دې تړون د کومې مادې د تفسیر او یا تطبیق په هکله منځته راځي دا به په دوه اړخیزه توګه او د دوستۍ، پوهاوی او متقابل احترام پربنسټ حل او فصل کیږي.

دیارلسمه ماده: دا تړون د هغه د نافذیدو د نیټې وروسته شل کاله اعتبار لري. او که یو له دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو شخه د تړون د وخت له پای ته رسیدو څخه شپږ میاشتې د تړون د فسخه کولو خبر ورنکړي نو تړون د پنځو کالو لپاره نورهم د اعتباروړ دی. او که یو له دواړوعالي خواوو د دې پنځو کلونو له تیریدو څخه مخکې د اعتبار د فسخې غوښتنه په لیکلي ډول ورکړي.

څوارلسمه ماده: که چیرې یو له دواړوعالي اړخونو څخه وغواړي چې د تړون اعتبار د شلو کلونو په جریان کې د ټاکلې مودې څخه مخکې پای ته ورسیږي ، باید د فسخې له نیټې څخه شپږ میاشتې مخکې بلې خوا ته په لیکلي توګه اطلاع ورکړي او تړون له ټاکل شوې نیټې څخه ملغی وګڼل شي.

پنځلسمه ماده : دا تړون باید اړونده ارګانونه تصویب کړي او د تصدیق شویو اسنادو د تبادلې له ورځې څخه چې په کابل کې به صورت ونیسي اعتبار پیدا کوي. دا تړون په روسي او دري ژبو په دوو نسخو کې ترتیب شوی او دواړه سندونه مساوي ، مستند او معتبر دي .

د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نیټه

که څه هم د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ تړون لاسلیک شو خو په مسکو کې د افغانستان د سفیر په وینا د دواړو هیوادونو د مشرانو لومړی رسمي غونډه دوستانه نه وه او د شوروي اتحاد مشر د ن . تره کي دې غوښتنې ته چې افغانستان ته اقتصادي مرستې ورکړي منفي ځواب ویلی دی او هغه راوړي :« په همغه ورځ د مسکو په وخت د ماښام په پنځو بجو د کریملین په ماڼۍ کې د دواړو هیوادونو د رهبرانو او ورسره هیئتونو ترمنځ رسمي غونډه یعنې خبرې اترې پیل شوې. په غونډه کې اول بریژنف افغاني پلاوي ته ښه راغلاست وویل او د بین المللي مسایلو په هکله یې خپل سیاسي نظر څرګند کړ او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثور له انقلاب څخه يې خپل ملاتړ اعلان کړ. وريسي نورمحمدتره کی د دوی له تاوده هرکلي او مېلمه پالنې څخه د زړه له کومي مننه وکړه ...، موږ اوس خلکی انقلاب کړی دی او خلک له موږ څخه زياتې غوښتنې لري. موږ غواړو چې نوې پروژې په کار واچوو. د دې لپاره ستاسي مرستو ته ضرورت لرو. بريژنف د تره کي د خبرو وروسته وويل چې موږ هم د هيواد په کچه اقتصادي ستونزې لرو. په اوسنيو شرايطو کې به د موجوده پروژو کار ته دوام ور کړو او دا پروژې چې تکميلې شوې نو بيا به د نويو پروژو په هکله تصميم ونيسو. غونډه د ډيلوماتيکو نورمونو سره سم پای ته ورسيده. کله چې استوګنځي ته راغلو نو نورمحمدتره کي ملګرو ته وويل چې دوی يعنې شورويان مرستې نه کوي دا وطن به موږ پخپله جوړوو.» ۱۳۷/ ۱۱۱ د دې غونډې په اړه شرعي جوزجاني د افغان پلاوي د دوو تنو شاه ولي او زېري له قوله ليکي :« شوروي اتحاد افغانستان ته د خپل هېواد د اقتصادي ستونزو له امله د نويو مرستو د ورکولو ډډه وکړه او وايي چې د داودخان د زماني د پروژو د بشپړېدو وروسته به افغان دولت ته مرستې ورکړي . سربېره پردې بريژنف وايي: ستاسو په ګوند کې يوازې د يوه قوم پرته نور مليتونه شتون نلري خو تره کي وويل : دا زموږ مخالفان د واقعيت خلاف زموږ پرضد تبليغوي. زموږ په ګوند او دولت کې د ټولو قومونو او مليتونو استازي شتون لري، لکه د کانو او صنايعو وزير ملګری دانش د قزلباش له قوم څخه او د اوبو او برېښنا وزيرمنصور هاشمي د تاجکو د قوم څخه چې دلته شتون لري...، تره کی چې غونډه ګټوره نه ګڼي افغان پلاوي ته وايي. ملګرو ! څرنګه چې دوستان نشي کولای زموږ سره همکاري وکړي ، د مذاکرې د دوام څخه څه شی لاسته نه راځي .ښه دا ده چې غونډه ختمه کړو. پدې ډول لومړی کتنه بېله کومې لاسته راوړنې پای ته رسېږي. هماغه شپه سوسلوف امين ورغوښتی وو او ډاډ يې ورکړی وو چې هرڅومره مرستې غواړئ موږ چمتو يو در يې کړو.سبا ته چې کتنه وشوه او برېژنف هم پکې ګډون کړی وو، وضعيت په بشپړ ډول بدلون موندلی وو.» ۱۶۴ د خلقي ګوند په اړه د برېژنف څرګندونې د پښتنې ضد ړندو قومي متعصبينو د څرګندونو کاپي شوې نسخه وه چې خلقي پلاوي ته يې وړاندې کړې ده . پداسې حال کې چې د انقلاب وروسته د کابينې د دوولسو تنو خلقيانو(تره کي ، امين، زېري ، سوما ، وطنجار، پنجشيري ،شاه ولی ، ميثاق، جوزجاني ، دانش، هاشمي، عبدالقادر) څخه پنځه تنه لومړي پښتانه او نور اووه تنه د هېواد د نورو ورونو قومونو څخه وو. د دواړو خواوو لومړی ناکامې غونډې ته په کتنې سره يو شمير خلقيانو په خپلو ليکنو کې هڅه کړې ده وښيي چې ګواکې خلقيانو شوروي ضد دريځ درلود. د بېلګې په توګه ويل کېږي چې په لومړی رسمي غونډه کې امين د بريژنف د خبرو په وړاندې ځوابيه وينا وکړه چې په مسکو کې سفير پکتين او سوما د پلاوي يو غړی دا ادعا بې بنسټه ګڼي او سوما وايي چې د تره کي پرته په غونډه کې بل چا وينا نده کړې . دغه کسان غواړي خپل ربښتيا په درواغو ثابت کړي چې له بده مرغه ډيری افغانان پدې ناروغی اخته دي. دا کسان غواړي پدې ډول د شوروي اتحاد سره د تره کي او په تېره امين دښمني ننداري ته کيږدي. پداسې حال کې چې تره کي او امين هېڅکله هم د شوروي ضد ويناوې نه دي کړې او شوروي ضد دريځ يې نه دی نيولی. دا له ياده ونه باسو چې خلقي مشران د شورويانو دښمنان نه وو بلکې شوروي اتحاد يې د يوه دوست هېواد په توګه پېژندلو. د ثور انقلاب وروسته لويديځ د افغانستان په وړاندې نا اعلان شوې جګړه پر مخ وړله خلقي واکمنی شوروي اتحاد د مرستې يواځينی چينه ګڼله پداسې يوه حالت کې له شوروي اتحاد سره دښمني ځانوژنه وه. دا څرګند حقيقت له پامه ونه غورځول شي چې د وروسته پاتې هېوادونو بدمرغي او په ډېرو مواردو کې د دې هېوادونو د مشرانو ناکامي د دې هېوادونو د مشرانو په نه وړتيا او بې کفايتی کې نه بلکې په مجبوريتونو کې ده چې شتمنو مرسته کوونکو هېوادونو خپل شرطونه ، پلانونه او موخې لرل چې خلقي مشران نشي ترې مستثنی کېدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټو او موخو ټکر

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند خلقي مشرتابه واک ته په رسیدو سره په دې هیله په سمونونو لاس پورې کړ چې ولسونه یې په پرمختللي افغانستان کې د هرډول ستم او نابرابرۍ څخه خلاص سوکاله ژوند ولري. خلقي مشرانو فکر کاوه چې ښایي شوروي اتحاد به د (ا، خ، د ،ګ) له واکمنۍ سره چې د پانګوالۍ پرته د ودې او پرمتګ تګلاره غوره کړې ده د انترناسیونالیسم د اصولو له مخې چې پرهغو ټینګارکوي بیله قید او شرطه اړینې مرستې وکړي. خو د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت سره د مسکو تعامل او چلند وښودل چې شوروي اتحاد د خپلو هژمونیستي نقشو د پلې کولو ستراتیژي پرمخ وړي اود انترناسیونالیسم څخه د یوې وسیلې په توګه کار اخلي.مسکو د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته افغانستان د خپل نفوذ د ساحې په توګه ګڼله او لویدیځ هم دا واقعیت منلی وو. مسکو زموږ په هیواد کې د خپلې دې برلاسۍ له برکته په ځینو سیاستوالو پانګه اچولې وه کوم چې د مسکو ګټو ته د خپلو ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکولو او ځینو خو د جاسوسانو په توګه د مسکو لپاره کار هم کاوه. په ګوند کې داسې کدرونه لږ نه وو چې د خپلو سیاسي او ایډیالوژیکي باورونو پر بنسټ یې شورویان خپل ډاډمن دوستان ګڼل او پر هغوی یې بشپړ باور درلود. خو په ټولیزه توګه د خلق ګوند د مشرتابه غوخ اکثریت خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکولو او د مسکو هرې غوښتنې ته یې هرکلی نه دی ویلی. له همدې امله مسکو د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتم سیاسي اوښتون څخه ناخوښی وو دا ځکه چې ددې بدلون په پایله کې د واک په ګدۍ ناست سیاستوال د مسکو د موخو بې ارادې پلې کوونکي نه وو. د دا ډول وضعیت د واکمنېدو پایله دا شوه چې د کابل او مسکو د موخو او ګټو ترمنځ ټکر په یوه واقعیت واوړي. هغه مهال افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په بشپړ ډول په شوروي اتحاد پورې تړلی وو. دې تړلتوب، د شوروي دولت هژمونیستي تګلاره او د خلقي نظام په وړاندې د لویدیځ دښمنانه دریځ او کورني مقاومت خلقي مشرتابه د سترو ننګونو سره مخامخ کړی وو. پداسې یوه وضعیت کې ګوندي مشرتابه په واقعیت کې د دوو ډېرو تر منځ قراردرلود.سربیره پردې په ګوند کې د ګوندي زعامت د مدعیانو هلوځلو وضعیت د مسکو په ګټه اړولو . مسکو د مطرح دریو سیاستوالو(تره کي، امین ، کارمل) څخه دریم ته ترجیح ورکوله چې د افغانستان د قدرت په ګدۍ یې وویني خو د ثورد پاڅون وروسته کارمل له کمزوري دریځ څخه برخمن وو. هغه مهال د کارمل په اړه تره کي او امین ګډ دریځ درلود. دې دا معنی لرله چې تره کی- امین د لوبې په یوه اړخ او مسکو- کارمل په بل اړخ کې ولاړ وو. د واک پدې سیالۍ کې ظاهراً کارمل له لوبې و ایستل شو خو مسکو بیا هم داسې لارې چارې لټولې چې څه ډول کارمل د کابل په پلاز کېنوي. ددې ادعا سموالی به د امریکایي لیکوال هنري برادشر څخه ولولو :« د۱۹۷۹ کال د مي په لومړیو کې د متحده ایالتونو حکومت ته څارګریز رپوټونه رسېدل چې شورویان غواړي د ا، د، ج اوسنی خلقي مشرتابه د پرچم په تبعیدي مشرتابه او احتمالاً د صدراعظم د پخواني مرستیال ببرک کارمل چې په اروپا کې په پټه ژوندکوي واړوي.» ۱۶۵ / ۸۷ که څه هم مسکو ظاهراً د خلقي واکمنۍ له دریځ ملاتړ کاوه خو د کارمل د واکمنولو ، د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو د زیږولو او د امین د ځواکمنولو په پروژه لګیا وو . د دې سربیره یې هڅې کولې تره کی قانع کړي چې یو شمیر شوروي پوځیان د خپل امنیت د ساتلو لپاره ومني چې تره کي د هغې سره مخالفت ښود. د شورویانو دا موخه هغه وخت څرګنده شوه چې مسکو ته نورمحمدتره کي رسمي سفر درلود او د شوروي له مشرسره یې دوه په دوه ولیدل چې ژباړه یې تورن انځرګل کوله. انځرګل وایي چې بریژنف تره کي ته وړاندیز وکړ چې په چېلې کې د سلوادورآلندې په څیر پیښې د مخنیوي په خاطر موږ چمتو یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي پوځيانو يوه ډله ستاسي د امنيت لپاره ستاسو په واک کې کيږدو. تره کي په ځواب کې د مننې په څرګندولو سره ورته وويل :« زه په خپلو ګوندي ملګرو باور لرم. هغوی له زندان څخه آزاد کړم او د واک په ګدۍ يې کينولم. لدې کبله ستاسو د پوځيانو ضرورت نه وينم .» انځرګل وايي چې بريژنف په خپله خبره ټينګار وکړ خو تره کي ورسره ونه منل. د بريژنف موخه د تره کي د ژوند سره ليوالتيا نه وه بلکې غوښتل يې په افغانستان کې د خپلو پوځيانو د شتون له امله د افغانستان په مشرتابه د نفوذ او فشار وسيله ولري او د هغوی پرمټ خپلې راتلونکي نقشې چې د تره کي له ډګره ايستل او د کارمل واکمنول وو پلې کړي چې د تره کي له ډګره ايستل يې وروسته د امين پر مټ پلې کړل او بيا يې د خپلو پوځيانو په واسطه چې ګواکي د امين او د هغه د واکمنۍ ساتنه کوي امين ترور او کارمل يې واک ته ورسولو .
په افغانستان کې مسکو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره د مختلفو وسيلو، پلمو او امکاناتو په وړاندې کولو سره غوښتل يو شمير خپل پوځيان په کابل کې ځای پرځای کړي. د ساري په توګه هغوی د خپلو ډپلوماتانو، پوځي او ملکي جګپوړو سلاکارانو د ساتونکو او موټروانانو په نامه خپل پوځيان لرل. په عسکري کلوپ کې يې يوه ډله پوځيان ځای پرځای کړل چې ګواکي د مسکو سره د مخابراتي اړيکو د ټينګولو دنده لري. ويل کيږي چې په هرات کې د ۱۳۵۷ کال د کب د مياشتي په خونړيو پيښو کې څو تنه شوروي ملکي او پوځي متخصصين هم ووژل شول چې شوروي اړخ يې هم انديښمن کړی وو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سياسي بيرو پدې هکله بيړنۍ غونډه راوبلله. د غونډې پرمهال او د هغې نه مخکې صدراعظم آلکسي کاسيګين ته دا پته لګيدلې وه چې يو شمير شوروي چارواکي د کې جي بي د ناسمو اطلاعاتو له مخې افغان مشران هڅوي چې شوروي پوځونه وغواړي. د سياسي بيرو په غونډه کې کاسيګين پدې هکله ويلي وو: « زه پدې عقيده يم موږ ته نه ښايي د افغانستان رهبري وهڅوو چې زموږ څخه د ځواکونو غوښتنه وکړي. »۶۳ / ۱۶۸ دا بيا ښيي چې شوروي اړخ هڅه کوله چې افغان اړخ وهڅوي چې د ثور انقلاب ډادمنه دفاع د شوروي پوځونو پرمټ شونې ده . په شوروي مشرتابه کې افغانستان ته د شوروي لښکر ليوالو د امين سره ورته لوبه پرمخ يووړله او هغه يې په لوی لاس د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې د تاجبيک د مانۍ د ډاډمن امنيت د ټينګښت او د بلواوو د مخنيوي په موخه د شوروي د مسلمانو پنځه سوه کسيز کنډک او وروسته د نورو دريو کنډکونو را تګ ته غاړه کيږدي. مسکو د دريو کنډکونو پرځای دوې فرقې افغانستان ته راوليږلې او د هغو پرمټ يې امين ترور او خلقي واکمنۍ ته يې د پای ټکی کينود. هېره دې نه وي چې کاسيګين افغانستان ته د شوروي لښکرد ليږلو د مخالفينو څخه وو او د کمونست ګوند د سياسي بيرو د هغې غونډې برخه وال نه وو چې د۱۹۷۹ کال د دسمبر په دوولسمه جوړه شوې وه او افغانستان ته يې د شوروي لښکر د استولو پريکړه وکړه.
پدې هکله چې شوروي اړخ هڅې کولې افغانان وهڅوي شوروي پوځيان وغواړي بيلګې لږ نه دي او دوې به يې دلته راوړل شي. د۱۳۵۷ کال د زمري په مياشت کې د بدخشان ولايت د جرم، بهارک ، کشم او شهربزرګ او د تخار ولايت د رستاق په ولسواليو کې د سکتاريستي ډلو(سازا او سفزا) له لوري پوځي خوځښتونه او ښورښونه پيل شول چې حتی د ولايت د مرکز سقوط هم ليدل کيده. په بدخشان کې منصور هاشمي ته چې د حکومت د فوق العاده استازي دنده لرله شوروي سلاکار مشوره ورکړې وه چې د ګواښونو د دفعې په موخه مرکز وهڅوي ترڅو د شوروي پوځيانو غوښتنه وکړي. د دې غوښتنې په ځواب کې د امين له خوا هاشمي ته لاندې تلګرام استول کيږي : « ملګری منصور هاشمي! ما هيڅکله هم ستا نه د يوه ګوندي ملګري او شخصي دوست په توګه دا توقع نلرله ، موږ څو ځله ويلي چې موږ داسې انترناسيونالستي مرستې ته چې لوی سلاکار تاسې ته وړانديز کړی اړتيا نلرو. موږ به پخپله د انقلاب څخه ساتنه وکړو، که هغوی د مرستې ليوال وي د يوه دوست هيواد په څيرد دوی اقتصادي مرستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته هرکلی وایو تاسو د مرکز (کابل) نه د پوځي مرستې منتظر اوسئ. » ۱۶۶ / ۱۱۵ په بدخشان کې د ښورښونو د ځپلو په بهیر کې او وروسته یو شمیر سازایي او سفزایي مشران او کدرونه ونیول شول او بشیربغلاني د سازا د مشرانو څخه یو په پټه منځنی آسیا ته ولاړ چې د شوروي د تېري وروسته د کارمل په څېر افغانستان ته راستون شو او څخه موده وروسته د عدلیې د وزیر او لوی څارنوال په توګه مقررکړل شو. دا بیا ښیي چې د بدخشان په اړودوړو کې د شورویانو مستقیم لاس وو چې د ځپلو لاسپوځو سکتاریستي ډلو پرمټ یې غوښتل وضعیت په لوی لاس کړکیچن او امنیت خړپړ کړي او پربله خوا یې افغان چاړواکي هڅول چې له شوروي څخه پوځیان وغواړي. د هرات د پېښې پر مهال هم مسکو هڅه وکړه چې افغان لوری د مسکو څخه د پوځونو غوښتنه وکړي چې بیا هم بریالی نشو. حتی ویل کېدل چې د هرات په اړو دوړو کې هم د مسکو لاس وو. پدې اړه دوهمه بېلګه په مسکو کې د افغان سفیر پکتین څرګندونې دي :« کله چې زه په مسکو کې سفیر وم د شوروي اتحاد د کورنیو چارو وزیر شیولوکوف ما ته وویل چې د حیرتان ـ کابل لاره ستراتیژیک اهمیت لري او هغوی حاضر دي خپل قطعات په افغاني یونیفورم کې د ساتلو لپاره واستوي. کله مې چې تره کي ته په خاص ټلفون کې اطلاع ورکړه هغه په ځواب کې راته وویل څرنګه چې موږ له دوی سره په خاصو اړیکو متهم یو خلک را سره جنګېږي ، که دوی دلته راشي نو موږ به پخپله ملي قیام ته زمینه برابره کړې وي.» ۱۳۷ / ۲۴۱ ـ ۲۴۲ هېره دې نه وي چې تره کي د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د دواړو اړخونو مشرانو کې په ټولنه کې د شوروي دولت په اړه حساسیتونه درک کړي وو او په خپلو ویناوو کې یې د شورویانو او په تېره د اکتوبر د انقلاب او لینن د نامه له یادولو ډډه کوله. علي ګل پیوند خلقي شاعر راوړي چې ده د خپلو شعرونو یوه ټولګه تره کي ته ور وړې وه چې په سریزه کې یې د لینن نوم راغلی وو. تره کي ورته ویلي وو د لینن نوم اړین نه وو چې راوړل شوی وای ځکه چې خلک لدې نامه سره حساسیت لري.

د هرات د پیښو پرمهال شوروي مشرانو تره کی مسکو ته دعوت کړ چې په هرات کې د پیښو د کابو کولو او په راتلونکې کې د ورته پیښو د مخنیوي په اړه ورسره خبرې وکړي. که څه هم په هماغه ورځ چې تره کی مسکو ته په لار کې وو(کب نه ویشتمه) ښورښیان وځپل شول او هلته ښېرته دولتي واکمني ټینګه شوه. تره کي په مسکو کې د شوروي د ځینو لوړپوړو او په هغو کې د دفاع وزیر، صدراعظم او بریژنف سره وکتل. څرنګه چې د کتنې اصلي موضوع د هرات په پیښو څرخیده او هغه مهال د دفاع وزارت چارې امین رهبري کولې ښایي شوروي اړخ تره کي ته سلا ورکړې وي چې د دفاع وزارت چارې یوه افسر ته وسپارل شي . تره کي د مسکو نه هیواد ته په راستنیدو سره د اقبال وزیري د اردو د سیاسي رییس په وینا د انقلابي شورا په غونډه کې وویل :« ما اسلم وطنجار د باصلاحیته لوی درستیز په توګه وټاکه او پخپله د ملي دفاع وزارت په چارو کې ورسره مرسته کوم خو له بلې خوا د ملي دفاع وزارت سرسلاکار ګاریلوف دا تبدیلي یوه تیروتنه بولي ...، د امین کمزورې نقطه روسانو ته معلومه وه. هغه د نوموړي ځانغوښتنه وه.» ۶۰/ ۱۵۹ ګاریلوف او نورو شوروي سلاکارانو ته جوته شوې وه چې امین د دې پریکړې نه خوابدی شوی دی نو سلاکار دا تبدیلي تیروتنه ګڼي چې د ځانپال امین په ټېونو مالګه ودوړوي او امین د تره کي په وړاندې ودروي. په ربښتیا هم امین د تره کي لدې پریکړې خوابدی شوی وو ترڅو « د ملګرو په مرسته د امین او تره کي ترمنځ پخلاینه کیږي په پای کې تره کي پریکړه وکړه چې امین د لومړي وزیر په توګه ، وطنجار د دفاع وزیراو یعقوب د لوی درستیز په توګه وټاکي. امین بیرته د ملي دفاع وزارت سره همکاري پیل کړه. » ۶۰ / ۱۰۷ یوه مسئله چې د خلقي حکومت د سمونو په اړه ده او د مسکو د اندیښني سبب شوې وه هغه په ازبکي او ترکمني ژبو د ګوراژ او یولدوز په نومونو د مجلو خپرول وو او حکومت پټېیلې وه چې د هیواد د میشتو لږکیو وروڼو قومونو په ژبو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ زده کړې پیلوي. که چیرې دا پروګرام پلې شوی وای او همدارنګه په ازبکي او ترکمني ژبو نورې رسني ډګر ته راوتلې وای د ازبکستان او ترکمنستان شوروي جمهوریتونو او د منځنۍ آسیا د مسلمانانو روسي ضد روحیه لاپسې قوي کوله. دا ځکه چې د اکتوبر د انقلاب نه مخکې د منځنۍ آسیا خلکو چې غوڅ اکثریت یې مسلمان دي عربي رسم الخط درلود. خو د اکتوبر انقلاب وروسته جبراً پر هغوی روسي رسم الخط تحمیل شو. پردې بنسټ د منځنۍ آسیا مسلمانانو نشوای کولای د قرآنکریم تلاوت وکړي. د افغانستان یو شمیر ازبکان ، ترکمنان او نور چې د اکتوبر د انقلاب وروسته افغانستان ته کډوال شوي وو او د پولې د هغې خوا خپلوانو سره یې اړیکې ساتلې او په افغانستان کې د ازبکو او ترکمنو ژبو د غوړېدو څخه خبرېدل په شوروي کې میشت ازبکو ، ترکمنو ، قرغزو او تاجکو هم پخپلو ژبو او عربي رسم الخط د رواجولو غږ پورته کاوه چې مسکو ته یې ستونزې جوړولې. پردې اساس مسکو په افغانستان کې د داسې یوه حکومت شتون نشوای زغملای . د شلمې پیړۍ په دوهمه نیمایی کې د مطبوعاتو او رسنیو رول د پام وړ وو او اوس مهال یې د انټرنیت شبکې او ګرځنده ټلفونو د راڅرګندېدو له کبله لا اوچت شوی دی. د خلقي حکومت له لوري د پښتنو او بلوڅو د خودارادیت د روحیې د اوچتولو په موخه د تبلیغاتو او په ځانګړې توګه د دیورند د تېل شوې کرښې هغې لوري ته د ثور انقلاب د جریدې استول د پاکستان واکمنان اندیښمن کړي وو. د پاکستاني واکمنو دا اندیښنه هغه وخت افغاني لوري ته جوته شوه چې کله د۱۳۵۸ کال د وږي په لومړۍ اونۍ کې په کوبا کې د ناپېیلو هیوادونو د کنفرانس په ترڅ کې تره کي او ضیاءالحق سره وکتل. د خبرواترو پر مهال د پاکستان جمهور رئیس په پاکسان کې د ثور انقلاب د جریدې د توزیع په هکله خپله اندیښنه څرګنده کړې وه.

دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې د دولتونو تر منځ اړیکې د ملي ګټو پر بنیاد ټینګېږي او شتمن هېوادونه خوارو دولتونو ته د خدای تعالی د خوښۍ په خاطر مرستې نه دي ورکړې او په راتلونکې کې به هم همداسې وي. د وروسته پاتې هیوادونو مشرانو ته ښایي چې د نورو سره په تعاملاتو کې د مقابل لوري سره چنې ووهي او دواړو اړخونو ته د منلو وړ پریکړې ته ورسیږي نه دا چې د غښتلي او شتمن اړخ په ګټه د خپلو ملي ګټو په زیان او یا د سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ دلاسه ورکولو په بیه د پردیو ارادې ته سرټیټ کړي. خلقي واکمنۍ دې اصل ته په کتنې سره د نورو دولتونو او په هغو کې د شوروي اتحاد سره په تعاملاتو کې خپل پام راګرزولی وو چې مسکو د افغانستان د تیرو حکومتونو دریځونو او د افغانستان سره د متقابلو اړیکو تجربو ته په کتنې سره د خلقي واکمنو دا ډول دریځ د زغم وړ نه وو. ښه بیلګه یې شوروي اتجاد ته د ګازو بیه ده چې عبدالقدوس غوربندي د خپل کتاب (نګاهی به تاریخ حزب دموکراتیک خلق افغانستان) په ۷۶- ۷۷مخونو کې توضیحا ت ورکړي چې لنډیز به یې راوړل شي. د۱۹۷۹ کال په منې کې د شوروي یو پلاوی کابل ته راغی او د سوداګرۍ وزارت ته یې یو سند وړاندې کړ چې د۱۹۸۰ کال له پیل نه یې د نفتي توکو په بیه کې په سلو کې سل زیاتوالی راوړی وو او لامل یې په نړیواله کچه د انرژۍ د بیې دوه برابره لوړیدنه ګڼلې وه او د سند په پای کې یې یادونه کړې وه که دا سند د سبا ورځې ترلسو بجو پورې لاسلیک نشي دا بیې اعتبار له لاسه ورکوي او موږ نوې بیې ور کوو چې البته هغه به لوړې وي. دې ډول یادونې د التیماتوم معنی لرله. افغان لوري پریکړه وکړه څرنګه چې ګازهم په انرژۍ کې راځي او د افغانستان ګاز د نړیوالو بیو څخه درې ځله ټیټ شوروي ته صادریږي افغان دولت هم د ګازو بیه درې برابره لوړوي. هغه مهال یو مترمکعب ګازپه ۳۵ کلیرنس ډالرشوروي ته صادریده او خلقي حکومت د یومترمکعب ګاز بیه ۱۱۵کلیرنس ډالره وټاکله. شوروي اتحاد ته د ګازو د لېږد په اړه عجیبه دا وه چې د ګازو د لیږد میټر د افغانستان په خاوره کې نه بلکې د پولې هغې خوا د شوروي اتحاد په خاوره کې نصب شوی وو.د ګازو د لېږد په تړون کې راغلي وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکال به په بیو کتنه کیږي خو د یحیی د کورنۍ عملاً دا کار نه کاوه. د حسن شرق په وینا په ۱۹۷۷ کې جمهوری دولت هم دا کار ونکړ. د یحیی کورنۍ واکمنو چې د هرڅه څخه زیات د خپلې کورنۍ د اقتدار د ساتلو په اړه فکر کاوه د طایي حاتم په څیر د افغانستان سرچینې د پردیو د خوشالولو په موخه د هغوی په واک کې کېښودلې . بنه بېلګه یې په ۱۹۷۲ کال کې د ایرانیانو سره د هلمند د اوبو تړون دی. په تړون کې په هره ثانیه کې ۲۲ مترمکعب اوبه ایران ته ورکول کېدلې خو ظاهرشاه څلور مترمکعبه نورې اوبه لکه خپله شخصي پانګه ایران ته ډالۍ کړه او سربېره پردې یې د ایران صدراعظم ته د ملي موزیم څخه یو تاریخي اثر هم ورکړ. د شوروي اتحاد سره په دوه اړخیزو اړیکو کې د خلقي واکمنۍ له لوري ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول د دې لامل وګرزید چې مسکو افغان دولت ته ستونزې جوړې، د هغه د نسکورولو لارې چارې ولټوي ترڅو یې د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه پخپل غلچکي خونړې پوځي یرغل سره هغه رانسکور او ببرک کارمل یې د واک په ګدۍ کېنولو. د شورویانو له لوي د خلقي واکمنۍ د نسکورولو د لاملونو څخه یو لامل د دواړو دو لتونواو ولسونو د ګټو او موخو ټکرهم وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صداقت او منافقت ملګرتیا

د ثور د وسلوال پاڅون وروسته له رسنیو څخه د تره کي او امین له لوري د یو بل په پته ښکلو ویناوو د ټولو پام ځانته را اړولی وو. ډېرو فکر کاوه چې دواړه د یوه فکر او یوه ارمان کلک ملګري دي . امین د ګوند د جوړیدو پرمهال په امریکې کې په خپلې دکتورا کارکاوه چې د هغې په اخیستلو بریالی نشو. امین هیواد ته په راستنیدو سره د ا، خ، د،ګ غړیتوب ترلاسه کړ او ډېر ژر د مرکزې کمیټې علی البدل غړی شو. سربیره پردې په ګوند کې په یوه پیاوړې او جنجالي څیره هم واوښت. ډېری هغو ګوندي کدرونو چې د خلقیانو سره یې سازماني اړیکې وشلولې یا نوي سازمانونه جوړکړل د نورو لاملونو سربیره د امین کړنې انتقادوي او له هغه سره د مخالفتونو خبرې هم کوي. امین یوځل د بدخشي سره ګډه ګوندي جزا ولیدله ، لدې کبله بدخشي له ګوند څخه ووت خو امین په پوره بردباری سره جزا ومنله او لا په ډېرقوت سره یې د ګوند د پیاوړتیا لپاره خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ.نبي مصداق چې د امین له شاګردانو څخه دی وایي :« امین ګوند پخپل شمولیت سره ډېر غښتلی کړ. تره کي پخپلو صفونو کي د دغسي یولایق روښانفکر په ور زیاتیدو سره د خپل بخت هیڅ اندازه نه سوای کولای.» ۳ / ۲۴۲ زیری د ولسي جرګې د دیارلسمي دورې کاندید د تبلیغاتي کمپاین پرمهال بندي شواو تره کی یې لیدو ته ورتللو یو ځل یې ورته ویلي وو:« موږ په مرکزي کمیټه کې لږ کسان پاتې یو او هغوی چې پاته دي کله یې ولایتونو ته خدمتي واستوي او کله یې بل ځای ته بیخي تبدیل کړي نو څنې وخت حتی په غونډو کي دوه ، دری کسه سره ناست یو...، دغه د کافر زوی (امین) زیاته جزا ولیدل اوس ډېر ښه سوی هم دی . زه وایم که یې مرکزي کمیټې ته راولو، د یوې خوا به زما لاس په خلاص وي او د بله پلوه به د ګوند لپاره هم ګټور کار وي چې د پارلمان نماینده یې د ګوند د مرکزي کمیټې غړی دی.» ۲۵۱/۴۰ دا چې تره کي د ګوند په مشرتابه کې د امین شتون ته ځانګړی ارزښت قایل وو هغه باید د امین په ځانګړتیاوو کې ولټول شي. امین د هرانسان په څیر هم مثبتې او هم منفي ځانګړتیاوې لرلې خو ډېری پدې اند دي چې هغه زړور، ځیرک ، قوي سازمانده ، ناسیونالست او ځانغوښتونکی وو. ښایي د ځانغوښتنې پرته د هغه یادې ځانګړتیاوې چې د یوه سیاستوال د بریاوو راز پکې پروت دی د دې لامل ګرزیدلي وي چې تره کي د ګوند د عمومي منشي په توګه د نورو په پرتله پرامین زیات حساب وکړي. دا هم ویل کیږي چې د کابل پوهنتون د محصلینو د اتحادیې د اساسنامي د جوړولو پر مهال امین او کارمل دواړه د اساسنامې د جوړولو د کمیسیون غړي وو اوامین د کارمل سره په دې ګډ کار کې په هغه شکمن شو چې د سلطنت سره اړیکې لري او ګوند ته په شاملیدو سره چې د تره کي او کارمل ترمنځ اړیکي خړې پړې شوې امین د تره کي له دریځ څخه څرګند ملاتړ کاوه. ښایي دا هم ددې سبب شوی وي چې تره کی د امین سره ګډه ژبه موندلې وي چې دواړه د کارمل ضد دریځ ونیسي او د دوستی او ملګرتیا مزي ټینګ کړي. دا چې ولې د ثور د اوښتون څه موده وروسته د دوی دا توده او خوږه دوستي سړه او په ترخې دښمنۍ واوښته تردې مهاله ورته قانع کوونکی ځواب ندی موندل شوی . د امین له لوري د تره کي د هېښوونکي درناوي په اړه هغه وخت پوهیدل شوني دي چې په واکمن ګوند کې د هغه مهال حالت او په خپله د تره کي او امین رواني ځانګړتیاوې تر هر اړخیزې څیړنې لاندې ونیول شي. د ګڼ شمېر افغانانو او په هغو کې د خلقیانو له انده د تره کي په وړاندې د امین چلند

عجیب ،غیرمعمولي او هېښوونکی وو چې یومهال یې تره کي استثنایي سیاستوال، خپل استاد ، د شرق نابغه او د افغانستان لینن ګڼلو او لاسونه یې ورښکلول او بیا یې داسې دښمن شو چې د واک څخه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوښه کولو سره يې د دښمنۍ ګراف را ونه لوېد، هغه او د کورنۍ غړي يې زنداني او بيا يې په وحشيانه ډول ووژلو او ټول کليوال يې هلمند ته تبعيد کړل. امين دوه ورځې مخکې تر دې چې تره کی یې عملاً بې واکه کړی هم وو شوروي سفير او دريو شوروي جنرالانو ته د تره کي په شتون کې ويلي وو: «که مړشم د تره کي نوم به مې په شونډو کې وي او مړ به شم . که تره کی مخکې له مانه مړ شي زه به يې ټول پلانونه سرته رسوم.» ۱۲۸ / ۸۸ د سفير پوزانوف د سپتمبر د ۱۹ يو يادداشت چې د هغه لومړي سکرتر ليکلی ورته څرګندوني پکې ليدل کېږي چې امين د ۱۹۷۹ کال د سپتمبر په ديارلسمه د تره کي په استوګنځي کې د شوروي سفيراو دريو جنرالانو په شتون کې وايي:« تره کي يو پېژندل شوی مشر دی او دی (امين) وياړ لري چې د تره کي يو لارروی دی ...او که دی (امين) له تره کي مخکې مړسي نومړينه به يې ددې زباد وي چې خپله دنده يې سر ته رسولې ده. ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی(امين) د تره کي د يوه رښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلې وسې هر هغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هيله سرته ورسوي.» ۱۲۵ / ۱۳۲ د تره کي په پټه دا ډول څرګندوني د امين سپين سترګي ښيي ځکه چې تره کی يې بېواکه کړی خو بيا هم هغه ستايي. د تره کي په وړاندې د امين د شخصيت په اړه راز محمد پکتين ليکي :« امين دومره رياکار او دوکه باز و چې له يوې خوا يې د تره کي د را پرزولو لارې چارې لټولې له بلې خوا يې تره کي ته يو اوږد نوملړ القاب ورکړه او ځان يې تر ټولو وفادار ښکاراوه ...، په لومړي سر کې د امين په دستور د ځوانانو د خلکي سازمان لخوا داسې ډنډورې خپرې شوې چې تره کي صاحب اوس سپين ږيری دی . هغه بايد د ګوند افتخاري رييس وي او دولتي کارونه امين صاحب ته وسپاري.» ۱۳۷/ ۱۳۳- ۱۳۴ دا چې د امين د فرکسيون اړونده غړو د ثور د وسلوال پاڅون وړاندې هم د امين په ګټه تبليغات کول يو له هغو څخه عبدالرشيد جليلي وو. هغه چې د اکراين په کيف کې زده کړې کولې د هوايي قواوو اړونده خلقي محصلوافسرانو (شېرآقا حرکت ، محمد حکيم خوستي ، عزيز احمد عزيزي ، ضراب ګل او د دافع هوا افسر اسدالله) په يوه مجلس کې د امين د غوره ځانګړتياوو په اړه وينا کړې او د امين په نامه يې شعار هم ورکړی وو چې د محمد حکيم خوستي له سخت غبرګون سره مخامخ شوی او مجلس په ناندريو اوښتی وو. دا مجلس د شيرآقا حرکت د ډيپلوم د ترلاسه کولو په موخه جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ مخکې د تره کي او امين د دا ډول دوستانه او تودو اړيکواو ګډ درېځ په هکله د ګوند د باندې نور سياتوال څه چې د ګوند زياتره غړي هم نه پوهيدل. خو د ګوند د واکمنۍ پرمهال د يو بل په پټه د دواړو ويناوو او د تره کي په وړاندې د امين له عجيب سلوک څخه خلکو ته دا انتباه پيدا شوه چې امين تره کي ته بې کچې درناوی کوي . د تره کي له لوري پرامين باور تردې بريده وو چې « تره کي د امين د مشورې پرته هيڅ کارهم نه کاوه.» ۱۲۲ / ۱۷۱ خو هغه څه چې په خبره پوه کسانو ته عجيب بريښيدل د امين له لوري د تره کي د لاسونو ښکلول او هغه ته د ډول ډول لقبونو کتارول وو. زموږ په زمانه کې داسې ښېلګه نشته چې کوم وزير د حکومت يا دولتي مشر لاسونه مچې کړي وي . يوازې روحاني او مذهبي مشران د هغوی د مريدانو له دا ډول درناوي څخه برخمن وي.

د بېلګې په توګه به د امين له لورې د تره کي په پټه د هغه ځينې ويناوې ولولو. امين د ثور انقلاب د بري څه موده وروسته په خپله يوه وينا کې وايي :« هغه (لينن) د نړۍ د پرولتاريا مشر او دا بل (تره کی) د افغانستان د زيارايستونکو خلکو ستر لارښود دی. دواړو سترو رهبرانو دوه کارګري انقلابونه رهبري کړل ...، که خبره د ثور انقلاب څخه کوو نو خبره د ستر رهبر تره کي څخه ده او که خبره د اکتوبر انقلاب څخه کوو خبره د ستر لينن څخه ده. »۱۵۹ / ۷۶۱ د ثورانقلاب لومړۍ کليزه چې د امين په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوښت د بهرنيوچارو په وزارت کې نمانځل کيدله امين وايي:« که لينن ستالين درلود او فېدل کاسترو خپل ورور راول کاسترو لري ، نو تره کی صاحب امين لري. » ۱۲۲ / ۱۶۷
د ثورد ملي دموکراتيک انقلاب د بري وروسته د افغانستان حالاتو د نړيوالو څارګرو ادارو او رسنيو پام ځانته راګرزولی وو .د لويديځ په رسنيو کې د تره کي او امين ترمنځ اختلافونو ته هم کله ناکله ګوته نيول کيده همدا لامل وو چې نورمحمدتره کي د۱۹۷۹ کال د مارچ په نولسمه چې د هرات د پيښو سره سمون خوري وويل:«غواړم هغوی(لويديځو مطبوعاتو) ته ووايم چې زه او امين نوک او اوری يو. دا امکان نلري چې نوک او اوریٔ دې سره بيل شي.» ژوند ښيي چې هغه وخت په حکومتونواو ګوندونو کې اختلافونه بربنډيږي چې په حکومت او ګوند کې حالات کړکېچن او يا ځرګندې ناکامی ترسترګو شي چې پړه يې پردې يا هغه چارواکي يا مشر واچول شي. د هرات پيښو وښودل چې واکمني د خلکو د باور په ترلاسه کولو کې پاتې راغلي ده نو منطقاً چې د ځينو چارواکو سره دا پوښتنه پيدا کيدله چې علت يې څه دی او ملامت څوک دی ؟ ډيرو هغه مهال امين ته ګوته نيوله چې منطقاً د امين او د هغه د پلويانو منفي غبرګون يې درلود او پايله يې دا کيده چې خبره بهر ته ووزي او په نړيوالو رسنيو کې انعکاس ومومي. پدې هکله د افغانستان تر وروستي افغانه کتاب دويم ټوک په ۲۸ مخ کې داسې لولو:« د تره کي پلويانو محمداسلم وطنجار، سيدمحمد ګلابزوی او شيرجان مزدوريار ته د مارچ په ۱۷ نيټه د انقلابي شورا په يوه غونډه کې موکه په لاس ورغله چې د ملي دفاع وزارت په اړه غونډې ته خپل اعتراضونه وړاندې کړي. په هغه وخت کې د ملي دفاع وزارت پر نامه د تره کي له خوا اداره کيده خو اساسي قدرت د امين په لاس کې وو.» د همدې موضوع په هکله يو شوروي ژورنالست ورته څرګندوني لري او ليکي :« افغانستان ته په راستنيدو سره تره کي په حيرانتيا وموندل چې د خلقيانو ترمنځ څرنګه چې اړين دي يووالی شتون نلري ، د انقلاب اتلان وطنجار او ګلابزوی د انقلابي شورا په غونډه کې د وسلوال پوځ په وړاندې په څرګند ډول امين په ناسمو کړنو تورنوي چې امين له ځواکونو نه د عادي خلکو ضد استفاده کوي پداسې حال کې چې دا د کورنيو چارو د وزارت دنده ده.» ۶۳ / ۱۷۶ که چيرې پورتنيو نقل قولونو ته وکتل شي منځپانګه يې يوه ده چې په دواړو کې امين د دفاع وزارت د ځواکونو څخه د خلکو خلاف په ناوړه ګټه پورته کولو تورن کيږي. يوازې د انقلابي شورا د غونډې وخت پکې توپير لري . د تره کي د پلويانو له لوري د امين له کړنو سرټکونه او انتقاد ښيله کومه شکه د تره کي د همغږی پرته نه کېدل دا بيا ښيي چې د دواړو مشرانو د ويناوو او څرګندونو خلاف په واکمنیٔ کې د تره کي او امين تر منځ اختلافونو شتون در لود او په خپله د تره کي له لوري دا ډول ويناوې د دې اختلافونو د پټولو په خاطر وې . د ثور د سياسي اوښتون وروسته امين د يوې ځواکمنې څيرې په توګه واوښت اوعملاً په ګوند او حکومت بشپړتسلط وموند. ترکي دا حالت ليدلو او له همدې کبله يې د امين ارادې او غوښتنو ته غاړه اېښودله. داسې فکر کېږي چې تره کي غوښتل د هغه مهال په نازکو او حساسو شرايطو کې امين د يوه ځواکمن کس په توګه له ځان سره ولري ترڅو په ګډه بحراني حالت کابو کړي او حالات لا نور کړکېچن نشي. خو امين بيا په همدې هم قناعت نه درلود او د بشپړواک د ترلاسه کولو په موخه مخ په وړاندې ګامونه اوچتول . د تره کي په پټه د امين د ويناوو په هکله پاکستاني ژورنالست انورراجا چې د کارمل د واکمنی پرمهال د پلچرخي په زندان کې بندي وو ليکي: « امين د تره کي سره غوړه مالي کول، هغه به يې په ګوندي او حکومتي غونډو کې په چاپلوسانه القابو سره ياداوه لکه د شرق ستوری، سترمفکر، سترلارښود او ډير نور.» ۱۶۷ / ۱۱۴ د تره کي په پټه د امين له لوري د دې ډول ويناوو ، په څلورلارو کې د تره کي د سترو ستروعکسونو نصبول او د هغه بې کچې درناوي څخه موخه دا وه چې هغه ته د شخصيت کيش ورکړي او بيا يې د کيش شخصيت د درلودلو په تور محکوم کړي. بېځايه هم نه وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

« د امین لور په مکتب کې خپلې یوې ملګرې ته ویلي وو چې مور ترہ کي ته کیش شخصیت ورکړ...، دی پوهیدی چې تره کی د ګوند په بهرنیو اړیکو کې او هم د افغانستان په کېن لاسو غورځنګونو کې د خپل دریځ له مخې ډېراغیزمن اوهرچا ته منلی دی. همدا لامل وو، چې امین د تره کي لپاره شخصیت پرستي راویسته. »۳ / ۲۶۳ _ ۲۶۴

که چیرې دا موضوع په ځو کرښو کې راونغاړو ویلی شو چې د امین په پټه د تره کي له لوري ځرګندوني او هغه د خپل وفاداره شاګرد په نامه د یادولو نه موخه دا وه چې د امین له برلاسی او کاري وړتیا څخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د ستنو د ټینګښت او انقلاب د ودې په موخه ګټه پورته کړي او امین غوښتل تره کي ته د خپلي بې کچې وفاداری په ښودلو سره په ګوند کې د تره کي د اوتوریتي څخه په استفادې سره خپل دریځ لا پیاوړی کړي او خپل هدف ته چې زعامت ته رسیدل دي ګټه پورته کړي. لدې نه معلومیږي چې تره کی او امین په بشپړ ډول دوه متضاد شخصیتونه وو او متضادې موخې یې لرلې. تره کي د امین سره د یوې عقیدې او یوه ارمان د ملګري په توګه د ربښتیني ملګرتیا او دوستۍ لار نیولې وه او امین ورسره لوبې کولې . تره کي د امین د وړتیاوو څخه د نظام د ټینګښت په موخه ګټه پورته کوله او امین غوښتل د تره کي د باور په ترلاسه کولو سره خپل هدف چې زعامت ته رسېدل دي ګټه پورته کړي. تره کي د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په دوولسمه دوې ورځې مخکې چې امین د تره کي خلاف د بغاوت جنده پورته کړې وه سروري او ګلابزوی ته چې هغوی دواړو هڅې کولې تره کی قانع کړي چې امین د هغه ژوند ته ګواښ دی ، د امین ضد کړنو اجازه غوښتله تره کي دوی ته ویلي وو:« ملګرو غوږ ونیسئ ! د خپل ژوند د ژغورني لپاره به حتی مچ مړ نکړم. پریږدئ چې زما تقدیراو سرنوشت ګوند او خلک وټاکي. » ۱۰۸ / ۳۸ خو امین نه یوازې هغه له واکه ګوښه کړبلکې ژوند ته یې د پای ټکی کېښود.کله چې سروري اوګلابزوی تره کي ته ویلي وو چې امین لومړی تا وژني او بیا موږ نو اجازه راکړه چې موږ د هغه چاره وکړو تره کي ورته ویلي وو که تاسې له مرګه ویره لرئ وتښتئ خو زه چا ته اجازه نه ورکوم چې بل څوک و وژني. همدا لامل وو چې سروري د خپلو نږدې خلقي ملګرو سره تره کی په سختو ټکو انتقاد او حتی غندلو چې ولې یې د امین د وژلو اجازه نه ورکوله. د تره کي له لوري د هغوی غوښتنې ته منفي ځواب ښیي چې هغه د د امین سره په ملګرتیا کې ربښتینی وو او د امین سپکه او ورکه یې نه غوښتله .

د نورمحمد تره کي او حفیظ الله امین د اختلافونو بربنډېدل

د وروسته پاتې هېوادونو زیاتره روڼ اندي پدې عقیده دي چې د دې هېوادونو ځیني مشران د زبرځواکونو د هژمونېستي تګلارو قرباني شوي دي.زموږ په هیواد کې هم د محمد داود ، تره کي او امین په اړه دا ویل کیږي چې هغوی د وخت د زبرځواکونو د سیالیو قرباني شول. خو واقعیت دا دی چې سیاست د دولتونو ، سیاستوالو او ځواکونو ترمنځ د اړیکو او راکړې ورکړې د کیسې پرته بل څه نه دی او ماتې خوړلی او ناکام سیاستوال هغه څوک دی چې د دې اړیکو په محاسبه کې تیروتنې کوي او یا اجازه ورکوي چې دا اړیکې د ده او د هېواد په زیان یې تمامې شي. زیاتره د ا، خ، د ، ک پروني غړې او همدارنګه یو شمېر شوروي څېړونکي د تره کي او امین تر منځ د اختلافونو په را پنځولو کې شوروي دولت او یا د دې دولت څارګره اداره ملامتوي.پدې کې شک نشته چې شوروي سلاکارانو او د مسکو څخه پرله پسې راتلونکو پلاویو د خلقي مشرانو د اختلافونو په را پنځولو کې رول لوبولی دی خو دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلافونو ته یې د هغو خلقي کدرونو په واسطه لمن ووهله یا د مسکو د لاس وسیله شول کوم چې یا د سیاسي پلوه خام وو، اړینه ځیرکتیا او بصیرت یې نه درلود، د انترناسیونالیسم غولوونکي شعار کانه او ړانده کړي وو او یا دا چې د لیونتوب ترکچې ځانغوښتونکي وو. د دولتونو مشرانو ته ښایي د نورو دولتونو سره په اړیکو کې هوښیارانه او حساب شوي ګامونه اوچت کړي ،پر لویو ګټو فکر وکړي او بریالۍ دپلوماسي پرمخ بوزي. که د تره کي او امین ترمنځ د بې اتفاقیو په لمن وهلو کې له شورویانو څخه ګیلې کیږي دا که له یوې خوا د سیاست څخه بیخبري ښیي له بله پلوه دا تصورهم زیږوي هڅه کیږي چې بیله استثنی دواړه خلقي مشران تره کی او امین غیر مسئول او بې ګناه وګڼل شي . پدې اړه د پام وړ خبره داده چې ولې دا مشران او که دقیق وویل شي یو له دوی څخه د کرملن د موخو او ټګماریو ښکار او وسیله شو یا د ځانمنني او مقام پالنې له کبله پداسې کړنولاس پورې کړ چې په ګوند او حکومت کې مخامختیا او ټکر ته لار پرانیزي او شوروي اړخ بیا د هغو څخه ناوړه ګټه پورته کړي. له بده مرغه نامشروع سیالي د غوڅ اکثریت افغان سیاستوالو یوه منفي ځانګړتیا او مزمنه ناروغي ده چې هغې د ا، خ، د، ګ په خلقي ګوند کې هم پخپل قوت سره ځان را څرګند کړ. دا واقعیت د لمر په شان روښانه دی چې خلقي مشران لکه ډیری نور افغان سیاستوال د دې جوګه نشول چې خپلمنځي ستونزې او اختلافونه د مسؤلانه خبرو له لارې حل کړي. سربیره پردې پیړیو پیړیو واکمن استبداد په ټولنه کې خشونت پالونکی ذهنیت او فرهنګ واکمن کړی دی چې هڅه وشي اختلافونه د احساساتو او زور ښودني له لارې حل شي. د خلقي واکمنۍ پر مهال د امین له لوري د واک څخه د غلې کودتا له لارې د تره کي ګوښه کولو او بیا وژلو وښودل چې ددې ګوند مشرتابه دا وړتیا ونه موندله تر څو په ګوند کې اختلافونه په خپل وخت د پوهاوي له لارې حل کړي. دا بیا د خلقي مشرتابه د سیاسی کمزورۍ څرګنده نښه ده. په هر سازمان کې د نظر اختلاف یوه طبیعي پدیده ده ، هرڅوک ،هره ډله او هره طبقه خپل فکر،لیدلوری اوخپلې ګټې لري. دا هغه څه دي چې د وګړو ترمنځ واټن او اختلاف راوړي.دلته د سیاست او سیاستوالو دنده ده چې دا واټن او اختلاف له منځه یوسي ترڅو د کړکیچ ، شخړو، ټکرونو او جګړو مخه ونیول شي. د ا، خ، د، ګ خلقي مشران او کدرونه د انسانانو د یوې مجموعې په توګه په هغه کې د اختلافونو د منځته راتګ څخه نشي مستثنی کیدلای. مشرانو ته یې په کار وو چې په خپل وخت یې دا اختلافونه درک او د مسئولانه بحث له لارې له منځه وړي وای. خو د دې ګوند لنډې شل میاشتنۍ واکمنۍ وښودل چې دوی ونه توانیدل په ګوند او مشرتابه کې یې شته اختلافونه درک او له منځه یوسي بلکې د ورځو،اونیو او میاشتو په تیریدو سره هغه زیاتیدل ،چاغیدل ، د مخامختیا او ټکرکچې ته ورسیدل او پایله یې د ګوند د دوو ټاپ مشرانو(تره کي او امین) وژل کیدل ، د خلقي واکمنۍ پای او شوروي اشغال شو.د څه د پاسه څلورو لسیزو په تیرېدو سره د تره کي او امین ترمنځ د سیاسي ، ایدیولوژیکي او د سمونونو په پلي کولو کې اختلاف ته نه د هغوی پلویانو او نه مخالفانو ګوته نیولې دا بیا ښیي چې اختلافونه سلیقوي او یا د لعنتي واک پر سر وو.

اوس به د تره کي او امین د اختلافونو په بربنډیدو ، ژوریدو او په هغو کې د کرملن په دریځ ځغلنده نظر واچوو. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د ا، خ، د،ګ په واکمنۍ کې امین د بې تاجه ټولواک له دریځ څخه برخمن شو. ده په دولت کې د داسې دریځ نه برخمن وو چې هغه د بهرنیو دپلوماتانو او ولسي استازو سره د تره کي لیدنې کتنې او په غونډو کې د ګدون او یا نه ګډون پریکړه کوله. پدې هکله د اردو د سیاسي چارو رئیس اقبال وزیري د امین له خولې لیکي : « تره کي صاحب راڅخه خفه دی چې ولې مې د می د لومړۍ نیټې د نمانځنې مراسمو ته نه دی بېولی. د دې خبرې په اوریدو سره هک پک شوم ځکه چې نورمحمدتره کی د دولت په سر کې دی او څرنګه امین چې په دولت کې دویم سړی دی دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حق ترلاسه کړی چې د می د جشن په مراسمو کې د تره کي د ګډون او نه ګډون پریکړه وکړي. »۶۰ / ۱۰۸ کیسه دا سې وه چې امین باید پدې ورځ د تره کي استوګنځي ته ورغلی وای او یوځای مراسمو ته تللي وای خو امین د مراسمو ځای ته تللی او تره کي دا مراسم د تلویزیون څخه لیدلي وو. لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه د امین دا ډول شونتیاوې او بیساره واکونه د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون ، کاري وړتیاوو او دده څخه د سیاسي بېرو او شورویانو د ملاتړ له برکته ترلاسه کړي وو. د دې سربیره شوروي سلاکارانو هم د یوې سناریو له مخې په خلقیانو کې د امین د اتوریتي او اعتبار د لوړولو لپاره هلې ځلې کولې او په ځانګړې ډول په پوځ کې د شوروي سلاکارانو له لوري د امین په ګټه سیستماتیک تبلیغاتي کمپاین تر سره کیده. د بیلګې په توګه کله چې په ۱۹۷۸ کال کې لومړی ځل د پوځ د مرکزي جزوتامونو د مبلغینو سره په حربی پوهنتون کې سیمینار جوړ شو په هغه کې د اردو د سیاسي رئیس سلاکار جنرال زاپلاتین په خپل لکچر کې څو ځله د امین د غوره شخصیت او کاري وړتیاوو یادونه وکړه چې ژباړونکی یې حبیب الرحمن حبیبي د امین له خپلوانو څخه وو. خو دې سلاکار یوځل هم د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئیس نوم په خوله رانه ووړ. زاپلاتین په خپل لکچر کې حتی د امین د کار د مهال ویش خبره وکړه او دا یې ویل چې نوموړی په څلېرویشتو ساعتو کې اتلس ساعته کار کوي اوهر ماخوستن د شوروي سلاکارانو څخه پوځي تکتیک زده کوي. د سلاکار دې ډول څرګندونو ښودل چې غواړي امین د یوه له انرژۍ ډک ګوندي او دولتي مشر په توګه معرفي کړي چې په خبر پوه ګوندیانو ترې خپلې اخیستني لرلې. هغه کسانو چې د څوکیو لیوال وو پدې هڅه کې شول چې څه ډول ځوان او د انرژۍ ډک مشرډلې ته چې انترناسیونالست شوروي دوستان یې هم تائیدوي ځانونه ور نږدې کړي . د زاپلاتین لکچر په واقعیت کې د امین لپاره کمپاین وو او هغه څه چې د امین په پټه زاپلاتین ویلي وو د پوځ په جزتامونو کې د شوروي مشاورینو له لوري تبلیغېدل. دې ډول حالت امین ته دا شونتیاوې په لاس کې ورکړلې چې ډیری پوځیان هغه د یوه وتلي مشر په توګه ومني .په بله خوا په ګوند کې د امین د دریځ دې ډول پیاوړتیا او د هغه د ارادتمندانو یکه تازۍ د ځینو ځېرکو ګوندیانو پټ او څرګند مخالفت ته لار هواره کړله. همدارنګه په ګوند کې د واک د انحصار واکمني روحیې او د سیاسي مخالفینو نه زغمل ، د ځینو مسئولینو له لوري د دولتي ضد کړنو په تور د نیول شوو کسانو بیله محاکمې وژنو په هیواد کې د مخالفتونو او مقاومتونو لړۍ پیاوړې کړه چې پایله یې د وضعیت کړکیچن کیدل او د ګوند په مشرتابه کې یې هغو کسانو ته چې دا یې له بې تاجه ټولواک څخه ګڼل پلمه او موکه په لاس ورکوله چې د امین سیاستونه او کړنې انتقاد کړي او نور بیا په پټه د هغه خلاف تبلیغات پرمخ یوسي چې دې کار امین او امین ته د وفاداره کسانو منفي غبرګون له ځانه سره درلود. په ګوند کې د دې ډول وضعیت واکمنیدل په واقعیت کې خلقیان په دوو سیالو ډلو وویشل. هیره دې نه وي چې د ثور د پوځي پاڅون وروسته امین د صدراعظم د مرستیال ، د بهرنیو چارو د وزیر سربیره د هیواد د امنیتي بنسټونو(د دفاع وزارت ، کورنیو چارووزارت ، څارګرې ادارې یا اګسا) د لارښوونې او څارنې مسئولیت هم درلود. هغه مهال د ګوند د سیاسي بورو هر غړي د حکومت د یوه ځانګړي سکتور د لارښوونې مسؤلیت درلود چې د هېواد د امنیتي سکتور مسؤلیت امین درلود. د حکومت د امنیتي بنسټونو په چارو کې د امین ښکیلتیا او لاسوهنې، پر مشرانو یې نفوذ او د خپلې ارادې تحمیلول ددې سبب شول چې د دې بنسټونو مشران د امین خلاف دریځ ونیسي او حتی یو د هغوی نه عبدالقادر د امین د نه پخلاکیدونکي دښمن ،ببرک کارمل له ډلې سره لاس یو کړي.پدې هکله د جنرال عبدالقادر د خاطراتو په کتاب کې داسې راغلي: « امین تل ویل چې ګوښه یې کړئ او تقاعد ورکړه ! د لوړې کچې څخه تر ټیټې کچې هغوی تقاعد ته سوق کړه، ما مقاومت کاوه...، امین هره ورځ د دفاع وزارت ته راتللو، تاکید

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تکرارول یې چې پخوانیو جنرالانو او قوماندانانو ته تقاعد ورکړه. » ۱۶۸ / ۲۲۸، ۲۶۹ د(جنګ درافغانستان) نومي کتاب روسي لیکوالان پدې اړه ورته څرګندوني لري او لیکي : « له بله پلوه د امین او قادر ترمنځ شخصي سیالي او په یو بل نه باور، د هغوی ځانمنني او سرکشی د دوی ترمنځ زیاته آزردګي منځته راوړه . قادرهغه مهال لدې کبله د امین د کړنو څخه په څرګند ډول خپله ناخوښي ښودله چې هغه یې کوله پوځ ترخپل اغیزلاندې راولي. » ۱۰۶/ ۹ که څه هم عبدالقادر خلقي ګڼل کیده خو ویل کېدل چې د ګوند په پرتله شورویانو ته زیاته وفاداري لرله .« شورويي وسلوال ځواک او ارګانونو پر عبدالقادر بشپړ ډاډ او زړه درلود، د کی جی بی میشتي خارګري ځانګې د نوموړي په اړه ډیرباور درلود او هغه ته یې د یوه اصولي او شوروي اتحاد ته د سرسپارلي او پالیاله ملګري په سترګوکتل. » ۱۲۴ / ۳۰۶ببله شکه په ځانغوښتونکي او له سیاسي پلوه خام عبدالقادر باندې د د بل ځانغوښتونکي امین ادا فشارونه وو چې په غالب ګومان د شورویانو په اشاره هغه د خلقي واکمنۍ خلاف د پرچمیانوسره ګډه ژبه موندلې وي او د کودتا په هڅه کې شوی وي. وروسته له څه مودې د خارګري اداري (اګسا) مشر سروري هم ورته دریځ غوره کړ لکه څرنګه چې د شوروي سفارت د خارجی کشف د دفتر اپراسیونی مامور ویکتوربوینوف د محمود په نامه د خپل افغان اجنټ د څرګندونو پر بنسټ د۱۹۷۹ کال د جون په پنځمه خپل آمر ته دا ریوټ ورانديې کړ: « د ژمي د وروستیو او د روان کال د پسرلي څخه د اګسا آمر اسدالله سروري پدې فکر کې دی چې د افغانستان استخباراتي شبکه څوک ، د څه لپاره خاري او له منځه یې وړي. مخکي سروري بیله څه ویلو د امین هدایتونه عملي کول، امین هغه څوک وو چې سروري یې ګوند ته راوستی دی ، د ګوند په د ننه کې یې مطرح کړی او پدې مقام د امین له برکته ګومارل شوی دی...، خو پدې وروستیو ورځو کې د اګسا آمر شکونو ناآرامه کړی دی. معمولاً داسي وو چې امین به د نیولو او اعدامولو هدایت ورکاوه پداسي حال کې هغه چا نه ملامتاوه چې له بیځایه بیرحمیو کار اخلي ، امین پاک او سپیڅلی پاتي دی . لدې کبله دی ، یعنی سروري د امین پټ امرونه پلې کوي او ټول هیواد هغه(سروري) وینې زبیښونکی جلاد ګڼي. په همدې دلیل د هغه لپاره ځوروونکي ده چې د نوموړي څخه یې ډیرو نږدې دوستانو او خپلوانو مخ ګرزولی دی، د پسرلي د پیل نه سروري په مختلفو پلمو هڅه کړې د امین د امرونو د اجرا څخه ډډه وکړي. »۶۳ / ۱۹۴ د اګسا د اداري د اجرآتو په اړه عزیز اکبري د نوموړي اداري لوړپوړی هم ورته نظرلري او وايي: « زما له نظره په ډیرو مواردو کې د نیولو او اعدام کولو تصمیم امین نیوه ځکه چې د دې سازمان کار پخپله امین څاره. » ۱۱۶ / ۲۴۹ وطنجار او همدارنګه مزدوریار د دفاع او کورنیو چارو د وزارتونو په چارو کې د امین د لاسوهنو له امله د امین خلاف دریځونه ونیول. میثاق هم په امنیتي بنسټونو او په تیره دفاع وزارت کې د امین د لاسوهني خبره کوي چې د عبدالقادر د مخالفت سبب شول. یو غیر ګوندي لیکوال چې د وطنجار سره یې په دفاع وزارت کې لیدلي وو داسي لیکي :« لدې سره سره چې وطنجار د دفاع وزیر و، په واقعیت کې یې د واک زیاته برخه د امین او د امین د پلویانو په لاس کې وه . کله چې ما(لیکوال) د وروستي ځل لپاره اسلم وطنجار د دفاع په وزارت کې ولید خپلي څوکی ته یې اشاره وکړه او ماته یې وویل چې پردې څوکی بیچاره رسولي ناست و او اوس یې ما ځای نیولی دی .» ۱۵۸ / ۲۸ دا لیکوال په ځانګړې توګه لوی درستیز یعقوب او سیاسي رئیس اقبال وزیري د امین پلویان یادوي چې د وطنجار واکونه یې محدود کړي وو. د امین د خپلوانو او ارادتمندانو واک او په پوځ کې د هغوی خپلسري او سلسله مراتبو ته نه پاملرنه به د هغه مهال د کندهار د قول اردو د بولندوی محمد کبیر کارواني واورو چې د امین د نسکوریدو وروسته یې لیکوال ته ویلي وو: « کله چې یعقوب لوی درستیز وو زه د سیاسي ریاست د سازماندهي د مدیریت مدیر حبیب الرحمن حبیبي وروغوښتم او د قول اردو د چارو د څرنګوالي په اړه معلومات غوښتل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما کارونه يې انتقادول . وروسته لدې کتني لوی درستيز محمد يعقوب ته ورغلم او شکايت مې وکړ چې حبيب الرحمن له کومه ځايه دا واک تر لاسه کړی دی چې د قول اردو قوماندان ورو غواړي؟ » د سياسي رياست کارکوونکو يوازې د جزوتامونو د سياسي آمريتونو د کار څارنه کولای شوای او بس . که چيرې د عبدالقادر، وطنجار او سروري څرګندونو ته وکتل شي هغوی د هيواد د امنيتي بنستونو مشران پاتې شوي دي. په هرهيواد کې امنيتي ارګانونه د واک او ځواک اصلي بنستونه ګڼل کيږي او د افغانستان په څير يوه هيواد کې چيرې چې د واک ليرد د ټاکنو له لارې نه بلکې د کوتاګانواو پاڅونو له لارې ترسره کيږي بيله شکه د زعامت مدعيان امنيتي ځواکونو ته ځانګړې پام راګرزوي اوغواړي پر هغو بشپړتسلط ومومي. د امين سره د ا، د،ج د امنيتي بنستونو د مشرانو او لوړپوړو پوځيانو(عبدالقادر، وطنجار، سروري ، مزدوريار) مخالفت د امين د هغو کړنو په وړاندې غبرګون وو چې غوښتل يې پرامنيتي ځواکونو بشپړه ولکه ټينګه کړي او دا مشران د نظام د مخالفينو د ځپلو او له منځه وړلو په موخه وهڅوي . پداسې يوه حالت کې تره کي د هيواد د مشر په توګه د امنيتي ارګانونو د مشرتابه له دريځ څخه ملاتړ کاوه کومو چې نه غوښتل د وسلوال پوځ د اعلی سر قوماندان په وړاندې موازي اعلی سرقوماندان سر را پورته کړي او هغه هم داسې ځوک چې د مخالفينو د ځپلو او بې محاکمې وژلو تکلاره غوره کړې ده. پدې هکله د امين هڅې يوازې په وسلوالو ځواکونو پورې نه محدودېدلې بلکې په ټولو دولتي ادارو او په هغوکې د دولتي واک په سيمه ئيزو ارګانو کې هم ترسترګو کيدلې چې د ګوند په مشرتابه کې يې منفي غبرګونونه له ځانه سره لرل. امين خپل غير ګوندي مشر وررور عبدالله امين په شمال کې د کل مختاره واکدار په توګه ګومارلی وو او خپل اتلس کلن زوی عبدالرحمن يې د ځوانانو د خلقي سازمان مرستيال ټاکلی وو خو« کله چې امين خپل همدغه زوم(اسدالله امين) بيله کوم رسمي اعلان څخه د بهرنيوچارو د وزارت مرستيال هم ټاکي نو پدې مقرراتو باندې د تره کي لخوا امين په خپلوی پالنې سره په مخامخ خبرو کې وغندل شو، نو امين هم ډير په قهر سو او پر تره کي يې خوله را خلاصه کړه او داسې يې ورته وويل نو زه بايد خپله کورنی ووژنم. » ۳ /۲۶۴ دا ډول حالت ددې سبب شو چې د خلقيانو د دوو ټاپ مشرانو ترمنځ اړيکې خړې پړې شي. اسدالله امين لکه ح. امين د نظام هرکاره وو . پدې اړه کشتمند هم د اسدالله امين په اړه پخپل کتاب کې راوړي چې کله دی په توقيف کې وو اسدالله امين به د اسدالله سروري سره يوځای د ده ليدو ته را تللو . هغه مهال اسدالله امين د کابل ښار د ګوندي کمېټې منشي وو چې د هغه دندې د بنديانو سره هيڅ تړاو نه درلود. دا بيا ښيي چې نه يوازې په خپله امين بلکې وراره يې هم د امنيتي او قضايي بنستونو په چارو کې لاسوهنه کوله او ددې بنستونو د مشرانو واکونه يې محدود کړي وو. سربيره پردې د امين له لورې د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتی څخه کاراخيستل او بيله محاکمې وژنو له کبله تره کي « يوه ورځ په غونډه کې ورته وويل چې خلک وژل کيږي يا خوار بيګناه خلک زندان ته اچول کيږي . حفيظ الله امين انکار وکړ او ويې ويل چې د تاسې له ارادې پرته د چنار يوه پاڼه هم په ځمکه نه لويږي اما تره کي وويل زه پاڼه څه کوم ونه چپه کيږي او زه نه خبريږم .» ۱۶۹ په ګوند او حکومت کې دا ډول غيرنارمل حالت د ځيرکو ګوندي او حکومتي کدرونو او په هغو کې د شوروي سلاکارانو څخه پټ نه پاتې کيدل. البته دا د شوروي اړخ لپاره ښه زيری وو چې د هغه څخه ګټه پورته کړي. هغه مهال د ګوند د مشرتابه(سياسي دفتر) لپاره په کار وو چې په ګوند او واکمنۍ کې د دې ګواښمن ويروس(اختلاف) د ودې مخه نيولې وای. د ګوند يو شميرکدرونو د تره کي او امين ترمنځ دا اختلافونه احساسول خو د ګوند مشرانو داسې ښودل چې هغوی ترې خبرنه دي. فکرکيږي چې دوی له دې امله نه غوښتل د دواړو لوړو مشرانو د قدرت په مبارزه کې ځانونه ښکيل کړي چې د دوی خپل دريځ ته زيان ونه رسيږي غوره يې وګڼله چې ځان پدې حساسه مسئله کې ښکيل نکړي ، د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیالی ننداره وکړي او کله چې هر یو پدې مقابله کې بریالی راوخوت د اتل په څیرد هغه په غاړې کې د ګلانو امیلونه واچوي. یو د دغو مشرانو څخه چې ګواکې د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو څخه بې خبره وو لیکي: « زه ترهغه وخته پورې چې په ارګ کې د دوی د محافظینو ترمنځ نښته وشوه د دوی په اختلافونو نه وم خبر...، مثلاً زه داسې خاطره نه لرم چې میثاق، پنجشیری ، شرعي، دانش د دوی د اختلافونو نه خبرشوي وي .» ۴۰ / ۴۱۴ واقعیت دا وو چې پدې اړه ګوندي کدرونو خپلو مشرانو او په هغو کې همدې مشر ته خبرداری ورکړی وو او خپلې اندیښنې یې ورسره شریکې کړې وې چې یو د هغو څخه لیکي:« ما څو ځله صالح محمدزیري ته مراجعه وکړه ولې هغه تل ویل زه او کریم میثاق د سیستم د بدلولو اساسي اقتصادي او ټولنیزې چارې رهبري اوعملي کوو یعني کریم میثاق مالي برخه او زه د ځمکو د توزیع کولو پروګرام پلې کوم ، دا چې د نورمحمدتره کي او امین ترمنځ څه تیریږي پریږدئ چې هغوی یې پخپله حل او فصل کړي.» ۱۲۸ / ۸۵ حیرانوونکې او د خواشینې وړ خبره خولا دا وه چې ځینومشرانو بیا دې اختلافونو ته لمن وهله. د دغو مشرانو نه یوه د خلقیانو د واکمنی له نسکوریدو وروسته په ویاړسره ویل:« وروسته له هغه مې چې د ګوند پوځیان د بیګ شوونیستانو (موخه تره کی او امین) ضد متحد کړل اوهغوی مې د یو بل خلاف راوپارول ، د تره کي له نسکوریدو وروسته د حفیظ الله امین د حکومت په لومړی ورځ له هیواد نه ووتم ، د انقلاب څخه د دادمني دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته واستوي د امین د حکومت په وروستی ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ د دې مشر (دستګیر پنجشیري) د پورتنیو څرګندونو په هکله لیکوال د نیازمحمدموند د ګوند د دارالنشاء د غړي سره خبرې کولې هغه وویل پنجشیری عادت لري چې د ځینو مسئلو په اړه مبالغه وکړي شایي پدې هکله یې مبالغه کړې وي. ممکن د مومند انګیرنه سمه وي خو د پنجشیري د څرګندونو نه بریښي چې نوموړی د تره کي او امین د اختلافونو د پایلو او د شوروي د اشغال څخه راضي وو او په دې کې شک نشته چې په پټه یې دې اختلافونو ته لمن وهلې وي. بیځایه هم نه وو چې امین د خلقیانو په مشرتابه کې خپلو پټو مخالفانو ته کنجکیان ویل چې په برالا یې په سیاسي بیرو کې خپل دریځ نه څرګنداوه او په پټه یې بیا د امین خلاف خپلو پلویانو ته ځانګړي دستورونه ورکول. د کنجکیانو په اړه ویل کیږي چې د ثور انقلاب وړاندې تره کي د مرکزي کمېټې په یوه غونډه کې زیږي ، میثاق او پنجشیري ته وویل چې په کونج کې ناست یئ او د بحث لاندې موضوع په اړه څه نه وایئ. امین ددې خبرې په اوریدو سره په هغوی د کنجکیانو نوم کېښود . یو شوروي څارګر لیکي :« دستګیر پنجشیري له زندانه نیغ په نیغه د ببرک مخې ته ودرول شو.ببرک په بوړنوړي او ترټونکي غږ پر پنجشیري غاښ چیچنه وکړه : موږ او شوروي ملګرو دواړو ته پنجشیری د یوه رښتوني کمونست په توګه ګڼلې. تا له هغو شوروي ملګرو سره خیانت وکړ چې له تا سره یې په مسکو کې خبرې کړې وې . پنجشیري وویل : زه له امین سره همغږی او موافق نه وم . خو نه مې شوای کولای په برالا د هغه مخالفت وکړم . زه د هغه یو پټ مخالف وم . ترهغه ځایه چې له شوروي ملګرو سره زما په خبرو پورې تړاو لري ، ما ګومان کاوه چې په مسکو کې شوروي ملګري غواړي زما امیني ضد احساس ځانته څرګند کړي او که ما څه ویلي وای ، بیریدلم چې هغوی به یې بیرته امین ته وواییي . که زه د شوروي ملګرو په رښتوني موخې پوهیدلای ، پدې کې هیڅ شک نشته چې ما به په بل ډول چلن له ځانه راڅرګند کړی وای. »۱۲۴/ ۲۲۹- د۲۳۰ د پنجشیري په خبرو کې درې ټکي د پام وړ دي.

الف- د کنجکیانو په هکله د تره کي انګیرنه په بشپړډول سمه وه چې دوی دا میرانه نلرله چې د ګوند د کورنیو ستونزو په اړه څه وواییی او د حل په اړه خپل وړاندیزونه او نظریات وړاندې کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- پنجشيري د امين تر واکمنېدو پورې ليدل چې د تره کي او امين تر منځ د واک پر سر سيالۍ کې شوروي سياسي استازو او سلاکارانو له امين څخه بشپړملاتړ کاوه. لدې امله هغه په مسکو کې هم پدې باوردرلود که د امين خلاف څه وو ايي ښايي شورويان امين ته رپوټ ورکړي او پدې صورت کې د ناوړه برخليک سره مخامخ شي نو هماغه دي چې د شورويانو سره په کتنو کې د تره کي خلاف د امين له کړنو ملاتړ کړی دی. همداراز يو شمېر خلقيان او په هغو کې « د تره کي پلويان باوري ول چې د شوروي اتحاد دولت او شوروي سلاکارانو امين ته د کودتا آسانتياوې رامنځته کړې چې د تره کي د رژيم را پرځولو ته يې لاره پرانيستله او په دولتي او ګوندي بدلونونو کې له امين سره نيغ په نيغه ښکيل ول د امين د رژيم د ملاتړ او د هغه د پياوړتيا په لاره کې د هيواد په وسله وال ځواک او امنيتي ارګانونو کې د شوروي اتحاد د سلاکارانو شتون ته د شوروي اتحاد د يوه ملاتړونکي ګام په توګه کتل کيدل. » ۱۲۴/ ۱۹۰

ج- د پنجشيري دا ډول دريځ پخپله ښيي چې دی او د سياسي دفتر غړي خورا کمزوري شخصيتونه وو چې د هغه ګوند کوم چې دوی يې بنسټ ايښودونکي وو د برخليک په اړه انديښنه نلرله بلکي د خپلو دريځونو اومقامونو د ساتلو په اړه يې فکرکاوه. هغه مهال د سياسي بيروغړي اووه تنه (تره کی، زيری، پنجشيری، ميثاق، امين ، شاه ولي او سوما) وو. دوه تنه وروستي د امين پلويان ګڼل کيدل او دری تنه پاتي د امين پټ مخالفين يا کنجکيان وو. تره کي د دې دريو تنو پاسيف ، ناڅرګند دريځ او رواني ځانګړتياوو ته په کتنې سره غوره دا ګڼلې وه چې پرامين ډډه ولګوي او امين هم د تره کي لدې باور او د نورو له بې تفاوتی څخه ګټه پورته کړي او پدې ډول د نظام هرکاره شي. د کنجکيانو له ډلې ميثاق د ګوند د مشرانو د ځانګړتياوو په اړه ليکي:« واک او څوکيو ته په رسېدو سره زموږ حيثيت معلوم شو. څرګند شول چې موږ سياسي شخصيتونه نه وو، بلکې ډېر کمزوري، ځانپال ، ګټې غوښتونکي او څوکۍ پال وو. څرګند شول چې موږ د عقيدې او کړنلارې لپاره مبارزه نه کوله ، بلکې د ځای ،مقام او شخصي ګټو لپاره هڅې کولې . کله چې مقامونو ته ورسېدلو ، د اساسنامې او کړنلارې د پلې کولو لپاره مو چې کلونه نغارې ډنګولې هغه مو په بشپړ ډول هېرې کړلې...» ۷۹/ ۳۰۸

شوروي اړخ د تره کي او امين ترمنځ اختلافونو ته چې دوی ورته پکه وهله په کتنې سره بيا د خپلو نقشو د پلې کولو په موخه عجيبه لوبه پرمخ وړله. يوشمير سلاکارانو يې د امين او د امين د پلويانو ملا ور تړله ، نورو بيا د امين مخالفين هڅول چې د امين په وړاندې ودريږي او د همدغو مخالفينو په اړه د امين پلويانو ته د جاسوسانو په څېر رپوټونه ورکول. « د خلقي دولت تر سقوط وروسته د هغو کسانو لخوا چې د نورمحمدتره کي پلويان او معتبره کسان وه، اوريدل کيدل چې له دوی سره د امين د له منځه وړلو په لاره کې شوروي مشاورينو مرسته کوله اوهغوی ته يې مشورې ورکولې .هغه اضافه کوي عزيز اکبري چې د امين – تره کي د اختلاف په وخت کې په اکسا کې عمده سړی و. د ده او نورو امين پلوو کسانو له خولو اوريدل کيده چې شوروي مشاورينو د تره کي او د ده د پلويانو، په خاصه توګه د سروري ، وطنجار، ګلابزوی او مزدوريار لخوا د امين ضد فعاليتونو په اړه د اکسا، امين پلوو کارکوونکو ته راپور ورکاوه. » ۴۰ / ۴۱۵ – ۴۱۶ د شوروي اړخ دا ډول دريځ که له يوې خوا د دوستانوپه نامه د شوروي مشرانو منافقت نندارې ته ايږدي له بلې خوا د امين د څرګندو مخالفينو (سروري ، وطنجار، ګلابزوی ، مزدوريار) او پخپله د امين او د هغه د پلويانو ټيټ سياسي شعور او نه ځيرکتيا هم ښيي. د شورويانو له دا ډول لوبې څخه ښکاري چې په لومړي ګام کې هغوی هلې ځلې کولې ترڅو امين کاملآ په وضعيت او په ځانګړي توګه پر پوځ مسلط شي.په دوهم ګام کې د ځواکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

امين پواسطه تره کی گوښه ، ووژني او بيا دوی په خپله په گوند کې د بدنام امين حساب ته ورسيږي. ځيني څيړونکي او همدارنګه يو شمير پخواني خلقيان او پرچميان داسې فکرکوي چې ګواکې شوروي سلاکاران په دوو مخالفو ډلو ويشل شوي وو لدې امله يې د خلقي مشرانو د دې يا هغه مشر او يا د خلقيانو يا پرچميانو ملاتړ کاوه چې دا په بشپړ ډول ناسمه انګيرنه ده. هغه ډله لوړپوړي شوروي سلاکاران چې د ګوندي مشرانو ، وزيرانو او نورو ملکي او پوځي لوړپوړو سره يې سر او کار درلود هغه د شوروي دولت داډمن مامورين وو او زياتره يې د نوموړي هيواد د څارګرې ادارې غړي او يا اجنټان وو، هغوی آزمويل شوي کسان وو چې د افغانستان اړوند د خپل دولت په سياستونو ښه پوهېدل او دشوروي دولت د تګلارو او ستراتيژيو رښتيني پلي کوونکي وو. له بله پلوه د شوروي په توتاليتار رژيم کې څه ډول يو شوروي جګپوړی مامور د خپل دولت د تګلارې خلاف عمل وکړي دې بيا د لېونتوب او ځانوژنې معنی لرله. څرګنده بيلګه يې د هغه مهال د شوروي اتحاد د کورنيوچارو د وزارت معيين پاپوتين دی. نوموړی په ۱۹۷۹ کال د نوامبر په وروستيو کې د امين سره وکتل او امين يې قانع کړ چې د شوروي اتحاد دری کنډکونه د افغانستان د واکمنۍ د ساتلو په موخه دې هېواد ته راشي. خو په عمل کې شورويانو د همدې ځواکونو او د تاجبيک د مانۍ شاوخوا له مخکې ځای پرځای شوي د مسلمانانو پنځه سوه کسيز کنډک پر مټ امين ترور کړ. کله چې د دسمبر په اته ويشتمه پاپوتين خبر شو چې شوروي لښکرامين له منځه وړی دی ښايي خپله نارضايتي يې ښودلې وې چې سمدلاسه په همدې ورځ (د دسمبر په اته ويشتمه) د هغه ژوند ته د پای ټکی کيښودل شو او شوروي دولت د نوموړي مرګ ځانوژنه اعلان کړه .البته ځيني لويديځوال پدې اند دي چې هغه د تاج بيک په مانۍ باندې د بريد پر مهال ووژل شو. دا نظرلدې امله د منلو وړنه دی چې د تاجبيک په مانۍ د کی جی بی جنګياليو او د مسلمانانو کنډک بريد وکړ نه د شوروي د پوليسو کوم ځواک ، ځکه چې پاپوتين د کورنيوچارو د وزارت مرستيال وو او منطقي نه بريښي چې د اردو او څارګرو ځواکونو قومانده پوليس ته ورکړل شي او جنرال په خپله د يوه کوچني جزوتام (کنډک) ځانګړو عملياتو يعني د يوې مانۍ په نيولو کې برخه واخلي . د شوروي سلاکارانو دا ډول دوه ګونی دريځ د يوې مخکې جوړې شوې سناريو له مخې پرمخ وړل کيده ترڅو د ا، خ، د،ګ کې کړکيچ ته لمن ووهي ، هغه چاغ کړي او د ټکر بريد ته ورسوي. د ګوند يو مشر له ډګره يا لوبې وباسي او بل چې د ګڼ شمېر خلقيانو باور يې له لاسه ورکړی او حتی دښمني يې ګټلې ده ترخپل کنټرول لاندې راوړي او خپلې نقشې د همدې کمزوري واکمن د واکمنۍ پرمهال پلې کړي.

ولې حفيظ الله امين کيوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟

د۱۹۷۹ کال د سپتمبر د مياشتې په لومړۍ اونۍ کې په کيوبا کې د ناپييلوهيوادونو کنفرانس جوړيده او په پلان کې وو چې امين د افغان پلاوي مشري ولري. خو« امين په توطيه آميزه توګه د صحت عامې په تالار کې د فعالينو جلسه را وغوښته او په جلسه کې يې اعلان وکړ، چې په هاوانا کې د غير منسلکو هېوادونو په جلسه کې زموږ محبوب رهبر ونډه اخلي. اصلاً تره کي صاحب له امين غوښتي وو،چې د هاوانا په غونډه کې هغه (امين) د پلاوي د مشرپه توګه برخه واخلي.» ۱۷۰ / ۶۵ امين چې د ځان ښودلو خورا ليوال وو ترڅو په هرسياسي تدبير کې ګډون وکړي ترديې چې کله يې تره کی له واکه ګوښه کړ افغان فلم ته يې هدايت ورکړ چې د ثور د وسلوال پاڅون (انقلاب) په اړه يو مستند فلم جوړ کړي. امين شخصاً د فلم د اتل يا د ځوانانو په خبره د فلم د هلک په توګه پکې رول ولوباوه . ښايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړۍ کې امين يوازينی دولتي مشر وي چې د يوه فلم په جوړولو کې د لوبغاړي رول لوبوي. دا چې امين د کيوبا په کنفرانس کې له برخې اخيستنې ډډه وکړله دا شکونه په واقعيت اړوي چې غوښتل يې د تره کي په نشتون کې واک ته د رسېدو نقشه بشپړه کړي. هغه مهال« ګريچکوف د مسکو څخه د کی جی بی مرکز ته تلګرام ليږي او پکې توصيه شوې وه چې تره کی د هاوانا له سفر څخه ډډه وکړي . په مسکو کې يې ګومان کاوه چې په کابل کې د تره کي د نشتون له کبله امين ګډه پورته کړي او ټول واک غضب کړي . له بده مرغه د افغانستان د دولت رئيس د کشف د اداري دليلونو ته غوږ ونه نيو.» ۶۳ / ۲۲۵ هغه مهال امين په بشپړ ډول په وضعيت واکمن وو په کابل کې د تره کي شتون يا نشتون کوم اغيز نه درلود. يا ښايي امين د تره کي د نشتون پر مهال ځينې اقدامات چې د هغه په شتون کې يې نشوای ترسره کولای غوښتل د هغه په غيابت کې ترسره کړي . په وضعيت باندې د امين بشپړ واکمنېدل لدې برېښي چې د تره کي د دفتر مشر، لوی درستيز، د ګارد قوماندان، د مرکزي جزتامونو قوماندانان ، د هوايي او هوايي مدافعې قوماندان، د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان د امين له پلويانو څخه وو. پدې سفر کې تره کي د پاکستان د ولسمشرضياء الحق سره وکتل ، د دواړو هيوادونو ترمنځ د اختلاف وړ مسئلو د حل په موخه د دوه اړخيزه ليدنو کتنو په دوام ټينګار وشو. پدې کتنه کې چې د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزير خيال محمد کټوازي ګډون درلود هغه وايي:

« - د دوو مشرانو په ملاقات کې ضياء الحق د مقدمې په توګه وويل، سوسياليسم له مسکو څخه لومړی منځنۍ آسيا ته راواوښت او اوس يې افغانستان ته ټوپ وواهه ، بل ګام به يې پاکستان وي.

- نور محمد تره کي وويل ، سوسياليسم د افغانستان لپاره نه دی، موږ فقط د يو پيشرفته او مترقي افغانستان په جوړولو لګيا يو.

- ضياءالحق :د ثورانقلاب اخبار چې پاکستان ته راځي په لومړيو وختو کې کنترولېدلای شوای اما اوس له کنترول څخه وتلی دی.تاسو لطفا دا اخبار موږ ته مه رالېږئ.

- ن ، تره کي:تاسو د افغان حکومت مخالفين په پاکستان کې ساتلي دي.

- ضياءالحق: موږ به هغه کسان تاسو ته تسليم کړو خو پدې شرط چې تاسو د ثورانقلاب ورځپانه پاکستان ته را ونه لېږئ او هغه کسان چې تاسو ته تسليم کړو ژوندي پاتې شي او د عادي کسانو په توګه ژوند وکړي... ، د غونډې په پای کې دواړو مشرانو اعلان کړل چې د دې موضوع د رسمي کولو لپاره زموږ د هېوادونو د بهرنيو چارو وزيرانو ته دنده ورکړل شي.»

« ن. م . تره کي له کيوبا نه د راستنېدو په وخت کې په مسکو کې د تم کېدو او له شوروي مشرانو سره د خبرواترو په ترڅ کې يوځل بيا د ح. امين د ناوړه نيت په باب هيښ کړای شو. هغه له ل . بريژنف او يوري اندروپوف نه پدې اړه يو لړ داسې خبرې واوريدې چې دی يې بيخي هک پک کړ. »۴۹ / ۹۲

عزيز اکبري وايي چې کله تره کي او بريژنف ملاقات درلود « سيد داود تړون هم د شوروي چارواکو ، دولتي امنيت کمېټې يا کې جي بي سره اړيکې لرلې او تړون هم يو ساعت – يا يونيم ساعت غايب وو. زه فکر کوم چې شورويانو هم بعضې مسالې هغه ته انتقال کړې وي او تړون هم دا مسالې د تره کي کابل ته د راستنېدو مخکې امين ته رپوټ ور کړی وو يعنې امين يې په جريان کې اچولی وو. » ۶۹ / ۲۶۸ د دې لپاره چې شوروي چارواکي د امين په اړه د تره کي منفي ذهنيت لا پياوړی کړي ، هغوی په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول هغه ته د امين له لوري د خطر او ګواښ سيګنالونه رسول . د بېلګې په ډول کله چې تره کی د بريژنف سره د ليدنې وروسته ميلمستون ته راغی د مېلمستون په دهليز کې په کابل کې د تاس د آژانس خبريال ويني او هغه خپلې کوټې ته بيايي، د خبرو په ترڅ کې نوموړی هم تره کي ته د ګواښ سيګنال رسوي او ورته وايي:« په افغانستان کې يوه کودتا کيدونکې ده ، حفيظ الله امين غواړي تا له واکه ګوښه کړي ، ښايي کودتا په څو نږدې ورځو کې ترسره شي. » ۶۳ / ۲۲۸ پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د تره کي سره په سفر کې د پلاوي يو غړی عزيزاکبري بوګدانوف ته د سيدداود تړون د شتون پرمهال د امين دا پيغام رسوي چې وطنجار، ګلابزوی، سروري او مزدوريار غواړي امين له منځه يوسي چې تړون هم پر دا ادعا تاييدوي . امين عزيزاکبري ته ويلي وو چې دا موضوع به بل څوک نه بلکې تړون بوګدانوف ته ژباړي. خو اکبري بيا د تړون په غياب کې بوګدانوف ته ويلي :« که خبره د توطئې وي ، هغه امين دی چې هغه يې پيل کړېده ، نوموړی غواړي تره کی را وپرزوي او په افغانستان کې ټول واک ترلاسه کړي. » ۶۳ / ۲۲۹ سربيره پردې په کابل کې شوروي سلاکارانو هم د تره کي او هم د امين پلويانو ته لمسوونکي اطلاعات ورکول. دبېلګې په توګه يې د تره کي پلويانو ته ويلي وو چې امينيان غواړي د تره کی الوتکه په هوا کې وولي . د امين پلويان وايي چې سروري غوښتل هوايي ډګر ته د تره کي هرکلي ته د تلو پر مهال امين ووژني او ميثاق په خپل کتاب کې را وړي چې امين څو ورځې وروسته په سياسي بېرو کې ويلي وو چې د تره کي پلويانو په هوايي ډګر کې د ده د له منځه وړلو پلان درلود. دواړه اړخونه د اضافي تدبيرونو او د ګواښ د له منځه وړلو په موخه اقدام کوي . د شورويانو لدې لوبې څخه ښکاري چې نه امين د تره کي د الوتکې د ويشتلو پلان درلود او نه سروري د امين د ترور نقشه لرله. يا ښايي داسې څه به وو او يا به لدې دواړو اړخونو څخه يوه کوم ناوړه پلان درلود. هرڅه چې وو خو شورويانو دواړو اړخونو ته د ناسمو لمسوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د خلقيانو په مشرتابه کې بشپړه بې باوري واکمنه کړې وه .ويل کيږي چې سروري د کابل شاوخوا د دافع هوا په جزوتامونو کې د خپل نفوذ له امله په هماغه ورځ خپل باوري کسان په نوکريوالۍ ګوماري. امين بيا د خلکو د کور او هوايي ډګر په سړک د ده د ډاډمن امنيت په موخه د ځارګرۍ ادارې د مسئولينو پرځای د ارګ ساتونکو ته د لارې د امنيت دنده سپاري. عجيبه لا دا وه چې د تره کي الوتکه د هوايي ډګر په فضا کې دوه ځله تاو راتاو شوه او د کيناستو اجازه نه ورکول کيده. دا بيا دا ګومان په واقعيت اړوي چې د امين پلويانو فکر کاوه چې د دافع هوا په جزوتام کې امين پلوي افسرانو ته موقع او چانس ورکړې چې د تره کي الوتکه وولي خو خبر نه وو چې د هغوی پر ځای سروري نور کسان په نوکريوالۍ ګومارلي دي. د امين پلويان وايي چې امين د تره کي هرکلي ته په خپل وخت نه وو ورغلی او الوتکې ته د کيناستو اجازه ورنکړل شوه ځکه هغه د بلې لارې څخه هوايي ډګر ته تللی چې په لار کې يې د سروري کسان ترور نکړي. تره کی په هوايي ډګر کې د دولتي مشرانو د تاوده هرکلي څخه برخمن شو او امين بيا هم د تل په شان د هغه لاسونه مچي کړل . تره کی د خلکو کور(ارګ) ته په رسيدو د وزيرانو د شورا غونډه را وبلله او ګډون والو ته يې کيوبا او شوروي اتحاد ته د خپل سفر په هکله رپوټ ورکړ او سفر يې ګټور وباله. د غونډې او چای څښلو وروسته ټول له ارګ (د خلکو کور) څخه ووتل او تره کی حرمسرای ته ولاړ او سبا ورځ په خپل کور کې پاتې شو او دمه يې وکړه. د امين پلويانو ويل چې په مسکو کې تره کي د پاتريس لومومبا په پوهنتون کې افغاني محصلينو ته په وينا کې ويلي وو چې په ګوند کې د سرطان دانه پيدا شوې ده هېواد ته په رسېدو سره به هغه عمليات کړم. خو د امين د پلويانو پرته بل څوک ددې خبرې پخلی نه کوي . د هاوانا او مسکو څخه هېواد ته د را ستنېدو وروسته د تره کي له لوري امين ته دا وړانديز چې کوم سفارت ومني ښيي چې هغه شورويانو قانع کړی دی چې د امين له شره ځان خلاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي. همدا لامل وو چې له سفر وروسته د وږي په دوه ویشتمه د امین سره په لومړۍ کتنه کې هغه ته یې وړاندیز وکړ چې په بهر کې سفیر شي خو امین سپکې سپورې ورته ویلې وې. دا بیا ښیي چې امین هم د محمد داود په شان غوښتل له لوبې ونه وزي . ظاهرشاه د صدارت څخه د داود خان د استعفی وروسته له هغه غوښتي وو چې په فرانسه کې سفیر شي خو هغه نه وو ورسره منلي ځکه غوښتل یې د کودتا لارې خپله تنده چې زعامت ته رسېدل دي ماته کړې. عجیبه خو لا دا وه چې امین اوولس میاشتې تره کي ته ډول ډول لقبونه ور کول او د یوه مذهبي پېشوا او استاد په ډول یې د هغه درناوی کاوه خو کله چې دې محترم استاد ترې وغوښتل سفیر شي سپکې سپورې ور ته وایي . دا بیا ښیي چې امین له یوې خوا ګوندي اصلونو او دولتي مقرراتو ته درناوی ونکړ او له بله پلوه د تره کي په پټه یې ځرګندوني او د هغه هېښوونکی درناوی د غوړه مالۍ او منافقت پرته بل څه نه وو او موخه یې د هغه باورتر لاسه کول او لدې باور څخه ناوړه ګټه پورته کول و تر څو زعامت ته ورسېږي.

د شاګرد بریالی بغاوت

تره کی هېواد ته راستون شو سبا ته یې په کور کې دمه وکړه او د خپلې کورنی د غړو پرته یې له چا سره ونه لیدل. د وږي په دوه ویشتمه سهارخپل دفتر ته ولاړ او له امین سره وکتل. امین له هغه وغوښتل چې « سروري ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوریار د انقلاب په وړاندې د توطیې له امله له دندو ګوښه کړي . د هغوی د ناوړه کړنو او په تېره د سروري څخه یې زیات سر وټکاوه. تره کي ورته وویل : ښایي ښه دا وي چې ته لږ له کارونو لاس واخلې او آرام شې. په کوم هېواد کې سفیر شه ، هلته به وخت ولرې ترڅو فکر وکړې او بیا قوت ومومې. امین ورته وویل : تا ته ښایي غلی شې ،نشه توب او زړښت بې عقل کړی یې او بېله خدای په امانی له کوټې ووت. امین په همدې ورځ د ټیلیفون له لارې تره کي ته خپل وړاندیز یو ځل بیا تکرار او دا یې هم ورته وویل که وړاندیز یې ونه منل شي د جمهور رییس په توګه یې د امرونو څخه اطاعت نه کوي.» ۶۳ /۲۳۳ دا نو د دولت د مشر په وړاندې د بغاوت اعلان وو. د همدې کتنې په اړه نبي مصداق ورته ځرګندونې لري او لیکي: «... امین د تره کي سره وکتل او هغه ته یې د هېواد د حالاتو راپور ورکړ، اوهم یې په یو بېل کاغذ کې ځني وغوښته چې دا څلور کسیزه بانډ له کارونو څخه پسې واخلي. تره کي هم د امین خط ولوست او په نرمه موسکا یې ورته وویل، چې امینه ! ته ماته تر ټولو مهم یې ، خو وضعیت داسې راغلی چې زه فکرکوم د یوې لنډې مودې لپاره بهر ته د سفیر په توګه ولاړسي ، په مجردې چې حالات سم سي نو بېرته به دې را وغواړم. امین پرې نه ښود چې تره کی خپلو خبرو ته دوام ورکړي ، په غصه او لوړ ږغ سره یې مخ پرې ور واړاوه او داسې یې ورته وویل همدا ته باید ګوښه سې ، تا د شراب څښلو او زاړه عمر په وجه خپل حواس له لاسه ور کړي دي. لدی وروسته ناڅاپه ولاړ سو او له کوټې ووت». ۳/ ۲۹۶ (دا کیسه د تره کي مېرمنې د پلځرخي په زندان کې انور راجا پاکستاني ژورنالست بندي ته کړې وه.) په همدې ورځ ماښام اسدالله سروري د تره کي استوګنځي ته ورغلی د امین څخه یې سر ټکولی دی او تره کي ور ته ویلي وو : « د پنجشنبې په ورځ ته ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوریار راشئ . زه به امین را وغواړم چې سره کښېنو، چې څه خبره ده بحث به پرې وکړو. » ۱۷۰ / ۶۹

د وږي درویشتمه مخکې له غرمې څلور واړه پوځیان د تره کي دفتر ته ورغلل . جنرال عبدالقادر اکا د ګلابزوی له قوله لیکی:« په دوولسو بجو ترون راغلی دی او تره کي ته یې ویلي دي چې د امین لور ناروغه ده هغه نشي راتلای. تره کي امین ته ټلفون کړی او ورته ویلي یې دي ته خو رانغلې ستاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځ کې څه دي چې نه تقسيمېږي . امين په ځواب کې ورته وايي ، زه نه درځم دوی ما وژني . تره کي ورته وويل دا څنګه کېدای شي چې زما په دفتر کې تا و وژني...، د يادو وزيرانو څخه دوه ځي او وطنجار او ګلابزوی د تره کي سره پاتې کېږي ...، د خبرو په ترڅ کې تره کي هغوی ته ويلي : تاسي نظامي مشاوران ياست جنګ مو خوښېږي . جنګ د حل لاره نه ده. تره کي د ګلابزوی د دې خبرې په اړه چې امين تره کی وژني ورته ويلي وو زه به په داسې کار چې زموږ ګوند له د ننه ټوټې ټوټې کړي لاس پورې نکړم . تاسي ته هم سپارښتنه کوم، چې داسي اقدام ونکړئ ، چې وضعيت خراب شي ، زه به د خپل ژوند د ژغورلو په خاطر يو مچ هم و نه وژنم پرېږدئ چې زما سرنوشت ګوند او خلک وټاکي .» ۱۷۰ / ۷۰ شوروي سفارت د دې کتني په اړه يو رپوټ مسکو ته استولی چې په يوه برخه کې يې راغلي دي :« د سپټامبر په ۱۳ نېټه تره کي ، امين ته بلنه ورکړه چې په مشرتابه کې د رامنځه شوې ستونزې د هوارۍ د راوستلو لپاره دې خبرو اترو ته غاړه کېږدي . کله چې امين ته څرګنده شوه چې ګلابزوی ، وطنجار او مزدوريار هم را بلل شوي امين په پرېکنده ډول بلنه وغندله . تره کي ان د تلفون له لارې له امين سره ژمنه وکړه چې د هغه مخالفين به له واکمنۍ څخه ګوښه کړي او (وې ويل) چې امين به د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکي خو بيا هم امين و نه منله. له تره کي څخه له دغو خبرو وروسته امين د ملي ګارد مشر جانداد او د وسلوال ځواک ستر درستيز يعقوب ته تلفون وکړ. امين هغوی ته امر وکړ چې د تره کي هېڅ امر دې و نه منی.» ۱۲۴/ ۱۱۷

د ويروس آ په نوم کتاب د شوروي ليکوالانو له مخې په همدې ورځ ماپښين سرورې د بوګدانوف کور ته ورځي او په هيجاني حالت کې ورته وايي چې امين د ده او دريو وزيرانو د نيولو امر کړی دی او دوی بايد مرسته ور سره وکړي . بګدانوف ورته ويلي تاسو ټول تره کي ته ورشئ ، هغه سفارت ته ځي او په سفارت کې د شوروي مقاماتو د دستور له مخې سفير پوزانوف ، سترجنرال پاولوفسکی د شوروي اتحاد د ځمکنيو قواوو قوماندان، ګوريلوف لوی پوځي سلاکار ، ايوانوف د کی جی بی استازی او ريوريکوف ژباړن تره کي ته ورځي او امين هم ورغواړي ترڅو دوی ته د شوروي مشرتابه پيغام ورسوي. تره کي د پيغام په اړه ويلي وو:« پيغام سره لدې چې لنډ و خو په ځای،په وخت او د ژورې معنا لرونکی و. موږ د يووالي او يو موټيوالي ملاتړ کوو. کله ناکله شخړې رامنځته کيږي... امين وويل تره کی يو پيژندل شوی مشردی او دی(امين) وياړلي چې د تره کي يو لارروی دی...او که دی (امين) له تره کي مخکې مړسي نو مړينه به يې د دې زباد وي چې خپله دنده يې سرته رسولې ده . ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی (امين) د تره کي د يوه ربښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلي وسې هرهغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هيله سرته ورسوي.» ۱۲۴ /۱۳۲د شوروي پلاوي د منځګړيتوب له امله د تره کي او امين ترمنځ ظاهراَ کړکيچ له منځه ولاړ. د مازديګر په شپژو بجو څلور واړه وزيران ببله مخکنی خبرتيا په يوه موټر کي سفارت ته پناه وړې ده. د سفارت د هڅو او د تره کي د تلفون وروسته د شپي په يوولس نيمو بجو وزيران د خپلو کورونو په لور د سفارت څخه ووتل . هېره دې نه وي کله چې وزيران د سفارت مخکې په موټر کي ناست وو عزيز اکبري هم سفارت ته تللی او وزيرانو ته هم ورغلی دی. لدې وروسته ترون بوګدانوف ته تلفون کړی او د خبرو په ترڅ کې ورته وايي لکه چې په سفارت کې کومه مېلمستيا لرئ. دې خبرې دا معنی لرله ترون خبر دی چې وزيران سفارت ته تللي دي او فکر کېږي چې دا خبرعزيز اکبري ور رسولی وي او يا دا چې د امين نفرو پوځي وزېران څارل.

د وږي په څلېرويشتمه د جمعي ورځ هغه ورځ چې د استاد او شاګرد د دوستي او ملګرتيا مزي وشکېدل. پدې ورځ وفادار شاګرد د خپل استاد خلاف په څرګند ډول د بغاوت جنډه پورته کړله . دا ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد او شاګرد په سختو تلفوني خبرو پيل شوه او د دې خبرو وروسته امين پوځ ته د تيارسۍ قومانده ورکړه. پدې هکله مسکو ته د دفاع وزارت د شوروي پوځي سلاکار په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند په مشرتابه کې د اختلافونو د را څرګنديدو له امله د امين د دستورله مخې د سپتمبر په څوارلسمه په ۳۰ : ۹ د کابل ګارنيزيون قطعات د تيارسۍ حالت ته راوستل شول. د سپتمبر په څوارلسمه ۲۰ : ۱۶ د يعقوب په قومانده د پوځ قطعات ښار ته ننوتل او په ۰۰ : ۱۸ يې مهم ځايونه اشغال کړل » ۱۰۶ / ۲۳۰ په همدې ورځ د سهار د اتو بجو شاوخوا د اګسا مرستيال نواب ، سياسي آمر سلطان احمد بهين او يو بل افسرغوښتل د اګسا د مشر سروري دفتر ته ننوزي. لکه څرنګه چې سروري په دفتر کې نه وو د سروري ياور قاسم دفتر ته د هغوی د ننوتلو مخه نيسي خو هغوی هڅه کوي چې په زوردفتر ته ننوزي او خبره د وسلې کارولو ته رسيږي، ويل کيږي قاسم په نواب ډزې کوي او بهين بيا قاسم وژني. بهين دفتر ته ننوزي خو هلته څوک نه وو. نواب څلورسوه بستريز روغتون ته ليږدول کيږي . روغتون ته د هغه د پوښتنې لپاره انجينرخيرمحمد او ډاکتر سورګل ورځي . د امين پلويان وايي چې د روغتون سرطبيب غني اندړ دوی دری واړه ووژل او بيا يې خپل ژوند ته پخپله د پای ټکی کيښود. دا چې په روغتون کې څه پيښ شول او دا وژنې چا کړې دي کره معلومات نشته. د سروري د دفتر پيښه ښيي چې ښايي د سروري دوو مرستيالانو(نواب او سلطان) چې د امين پلويان ګڼل کيدل غوښتل سروري ونيسي او يا يې و وژني. د دې پيښې وروسته امين په سفارت کې د کی جی بی له استازي ايوانوف سره د کتنې وړانديزکوي ،ايوانوف او د هغه همکار بګدانوف او ژباړن ريوريکوف د امين سره په يوولسو بجو ګوري. بوګدانوف وايي چې امين ورته ويلي وو چې پرون د تره کي د استوګنځي څخه د شوروي ملګرو د وتلو وروسته د تره کي سره اوږدې خبرې لرلې خو کومې پايلې ته ونه رسيدل . ده د څلورو پوځي وزيرانو ګوښه کول غوښتل خو تره کي يوازې د سروري او ګلابزوی په ګوښه کولو او د سروري په ځای د عزيز اکبري د ټاکنو سره موافقه وکړه خو امين سيد داود تړون د هغه پر ځای مناسب سړی ګڼه . امين پدې کتنه کې وويل: « که شوروي ملګري ټينګار کوي ترڅو دی(امين) استعفی وکړي ، دی چمتو دی دا کار وکړي که څه هم دی پدې باور دی چې د ګوند فوق العاده پلنوم را وبلل شي او په هغه کې ټول اختلافونه حل کيږي.امين اضافه کړل چمتو دی هېواد پريږدي او شوروي اتحاد ته لاړشي او حتی ځان و وژني.» ۱۲۴ / ۱۲۵ عجيبه ده کله چې تره کي له امين څخه وغوښتل سفير شي هغه ته سپکې سپوري وايي خو شورويانو ته د خپلې وفادارۍ د ښودلو په موخه حتی ځان وژنې ته هم چمتو دی. په اګسا کې د ډزو وروسته امين عزيزاکبري ته هدايت ورکړ چې د اګسا د ادارې د مشرپه توګه کار وکړي . دې ټاکنې دا معنی لرله چې امين د دولت واګې په لاس کې نيولې دي او غلې کودتا يې بريالۍ شوې ده . « د سر وزير د لارښوونو پر بنسټ عزيزاکبري وروسته د بهرنيو چارو د وزارت د مرستيال اسدالله امين سره وکتل چې له نوموړي څخه اړونده لارښوونې ترلاسه کړي اسدالله امين د حفيظ الله امين وراره او زوم ، له عزيز څخه وغوښتل چې خپله دنده دې پرمخ بيايي او د اګسا له ودانۍ څخه دې له اجازې پرته نه وځي.اکبري ماپښين د تره کي هستوګنځي ته ورځي اوتره کي د خبرو په ترڅ کې ورته ويلي و زه بې وسې يم واک نه لرم او نه شم کولی اړين ګام اوچت کړم ... زه د زړه له کومي ګوند او ولس ته پااليالله وم . ګرانه زويه ! که مو بيا ونه ليدل ، نو د خدای په امان. » ۱۲۴ / ۱۲۶ ، ۱۲۹ محمدهاشم نوري چې هغه مهال د اردو د سياسي رييس مرستيال وو وايي چې د جمعې په ورځ د يوولسو بجو شاوخوا د ګلابزوی په کورکې وم چې عزيز اکبري ګلابزوی ته تلفون وکړ او ورته و يې ويل چې د مرکزی قول اردو قوماندان د عسکرو سره ستا د نيولو لپاره درځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

. محمد هاشم نوري ددې خبرې د اورېدو وروسته د تره کي سره د ټلفون له لارې خبرې کوي د نورو خبرو په ترڅ کې دا پوښتنې ترې کوي:
۱- آیا نظامي قوت ته اړتیا شته؟
تره کی ورته وايي ، زه نه غواړم چې ګوند په خپل منځ کي وجنګوم.
۲ – آیا د بهر څخه د مرستې انتظار لرې ؟
هغه وویل ، هېڅکله هم نه ، دلته یو آزاد ولس پروت دی.

داسې ښکاري چې د عزیزاکبري د تلفون وروسته د زندان او مرګ له وېرې درې تنه سروري ، ګلابزوی او وطنجار په وطني جاموکي ګډ په یوه موټر کې د سفارت د یوه غړي کور ته چې د سفارت په اوه سوه متری کې دی پناه وروړي او مزدوریار د امین د پلویانو له لوري ترڅارنې لاندې نیول کیږي. دا درې تنه وزیران د سپتمبر په اتلسمه په پټه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته لیږدول کیږي. د افغانستان څخه د دغو دریو تنو د ایستلو په اړه د نظر یووالی شتون نلری. د امین پلویان وایي چې درې واړه په تابوتونو کې د کابل هوایي ډګر څخه شوروي اتحاد ته په پټه سفیر واستول . دا ادعا ځکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال شوروي پوځیان چې په جګړو کې ښکیل وي شتون نه درلود چې درې تنه شوروي وګړي په تابوتونو کې د الوتکې په واسطه شوروي اتحاد ته ولیږدول شي. بل دا چې په تابوتونو کې د اکسیجن د نشتون له امله هغوی ژوندي نه پاتې کېدل. ځینې روسي سرچینې وايي چې سروري د لرګیو څخه په جوړشوي صندوق کې چې د آکسیجن دستګاه هم ورسره وه او دوه نور د اړین مکیاژ وروسته چې مکیاژګر شوروي تبعه دی له برلین څخه را غوښتل شوی وو د شوروي په جعلي پاسپورتونو په یوه شوروي ترانسپورتي الوتکه کې وایستل شول او نورې شوروي چینې وايي چې درې واړه د مکیاژ وروسته له افغانستان څخه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولیږدول شول. په همدې ورځ د مازدیګر د څلورو بجو وروسته د سفارت پروني پلاوی بیا تره کي ته ورځي چې د تره کي او امین ترمنځ جوړه وکړي. ویل کیږي چې کله شورویان د تره کي استوګنځي ته ورغلي دي تره کي په خپله امین ته ټلفون کړی چې شوروي ملګري راغلي دي ته هم راشه خو د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي څو ورځې وروسته د اکتوبر په شپږمه د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته وايي چې امین ته د سفیر ژباړونکي ټلفون کړی دی چې د تره کي استوګنځي ته ورشي. هېره دې نه وي مخکې لدې چې امین راشي جنرال ایوانوف د کې جي بي مسؤل تره کي ته ویلي ګنګوسې داسې وايي کله چې امین د خلکو د کور پر انګړ پښه کښېږدي ودې وژل شي . تره کي ویلي وو دا امکان نلري او دا درواغ دي. پدې اړه دا پوښتنه را پیدا کیږي ایوانوف څرنګه خبر شوی دی چې امین د تره کي استوګنځي ته په رارسېدو سره وژل کیږي؟ لدې څخه دوې پایلې را وزي چې په امین دزې همدې جنرال ایوانوف تنظیم کړې وې چې د ده باډیګارد تر سره کړې یا دا چې امین دا دزې تنظیم کړې وې او کله یې چې په یوولسو بجو د ک . ګ . ب له جنرال سره لیدلي وو د هغه تر غوږو یې رسولې وي چې تره کی د ده د وژلو پلان لري.

امین د تره کي یا د شوروي ژباړونکي سره د تلفوني خبرو وروسته د څو تنو ساتونکو سره د تره کي استوګنځي (حرمسرای) ته ورځي. تره کی په دوهم پوړ کې اوسېده او په زینو کي سیدداود تږون مخکې او د زیرک په نامه د امین ساتونکی ورپسې خیږي چې دزې کیږي . پدې دزو کې تږون وژل کیږي ، زیرک او د تره کي کورنی ډاکترجګتورن عظیم چې شورویانو ته یې چای ور ووړ ټپیان شول. د شوروي لیکوالانو د لیکنو پر بنسټ« د دزو په اورېدو سره ژباړونکي ته هدایت ورکول کیږي چې په احتیاط دهلېز ته ووځي چې څه پېښه ده. هغه وزي او د تره کي د ساتونکو څخه یو ورته وايي پرمور دزې وشوې او مور اړشوو متقابله دزې وکړو.» امین د دزو په اورېدو سره تښتي او ځان د دلکشا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانۍ ته رسوي. د دزو وروسته سفير تره کي ته وايي چې دوی به امين ته ورشي او هغه هم ورسره همغږي ښيي او شوروي استازي د امين د دفتر پر لور خوځيږي. د امين سره د شوروي استازو د کتنې په اړه د سفير په يادداښتونو کې راغلي دي : « هڅه مې وکړه امين وپوهوم چې سوء تفاهم منځته راغلی او د دواړو خواوو ساتونکي ملامت دي. »۶۳ / ۲۴۲ – ۲۴۳ د سفير په يادداښتونو کې دا هم راغلي دي چې د امين سره لږ تم شوو ځکه چې د خلکو په کور کې د ټانک دزې وشوې او ضمناً په پرله پسې توګه امين ته ټليفونونه راتلل او پدې يې ورسره هوکه وکړه چې د ماښام په اوونيمو بجو به سفير د ده ليدو ته راشي. د محمود سوما د ليکنې له مخې سفير د ژمنې سره سم په خپل وخت د دلکشا مانۍ ته راغی او امين ته يې وويل :«په تا باندې د نورمحمدتره کي له خوا د سوء قصد عمل په تيره بيا هلته زما د موجوديت په مهال کې يو ډيرناوړی بد او د غندنې وړعمل و. خو ډيره ښه شوه چې ته ژوندی او روغ رمټ پاتې شوې. ته حق په جانب يې او موږ ستا څخه ملاتړ کوو. نوموړي سفير دا هم امين ته وويل چې که د قدرت څخه د نورمحمدتره کي د لرې کولو علت د ناروغی له امله استعفا وښودل شي ، نود ده دولت به نورمحمد تره کی د ناروغی په نوم شوروي اتحاد ته ورځني بوزي.» ۱۷۱ / ۴۹- ۵۳ عبدالرشيد جليلي ورته ځرګندونې لري :« د شپې په اتو بجو پوزانوف امين ته راغی ، د پيښې عاملين يې وغندل او د تړون مرګ يې يو جبران نه منونکي حادثه وبلله او زياته يې کړه چې دا پيښه که داسې اعلان شي چې تره کی د روغتيا له امله استعفا وکړه او د تداوئ لپاره شوروي ته ځي او پرځای يې حفيظ الله امين د انقلابي شورا له خوا وټاکل شو.» ۱۰ / ۹۷ د سفير په خبرو کې ځرګند تناقض لدې معلوميږي چې له دزو وروسته د امين سره په لومړئ کتنه کې دزې د واړو خواوو د ساتونکو سؤ تفاهم ګڼي خو د امين سره په دوهمه کتنه کې دزې د تره کي لخوا پر امين سؤ قصد بولي.

اوس به د دزو د ځرنګوالي په اړوند بحث وکړو. پدې اړه جليلي ليکي: « ويل کيږي چې دا دزې د تره کي د ياورانو قاسم او ببرک له خوا شوې دي او بيا نور وايي چې د پوزانوف د ساتونکو له خوا چې وسله وال وو شوې دي. » ۱۷۲ په پيښه کې د شوروي اړخ د ښکيلتيا په هکله جليلي ليکي: «البته کله چې پرامين د ننه د تره کي د دفتر د دروازې له خولې نه دزې وشوې او له هغې نه بچ شو او بيرون د ګلخانې انګړ ته يې ځان ورساوه خو د مانۍ د انګړ له هغه ځای نه چې د شوروي سفير سره راغلي کوماندوګان ناست وو پرې بيا دزې وشوې خو ژر يې ځان د ديواله بيخ ته پټ کړاو بيا د احتمالي مرګ نه وژغورل شو. » ۱۰ / ۷۸ د دزو په هکله اقبال وزيري ليکي : « دا ځل بيا شوروي کوماندوګانو امين ژوندی پريښود او روغ رمټ د دلکشاه مانۍ ته لاړ او تره کی يې د واک څخه ګوښه کړ. په امين باندې چې د بام څخه هم دزې شوې وې ويني چې روسي کوماندوګان دي خو امين دا موضوع د ګوند څخه پټوي پدې دليل چې که ګوند خبر شي چې پدې موضوع کې د مسکو سيخ لاس دی نو ګونديان به د ده څخه مخ واړوي. امين دا موضوع يوازې په هغه شپه سوما او جليلي ته کوي چې د دلکشاه په مانۍ کې د ده سره شپه وو.» ۶۰ /۱۲۰ جليلي ددې پيښې وروسته د امين د لومړي ګام په هکله ليکي:« د سنبلې د مياشتې د څلورويشتمې نيټې د پيښې اصلي لوبغاړي په همدغه ماښام د خپلو دندو نه ليرې کړای شول او پر ځای يې نور څلورکسان مقررشول چې د حفيظ الله امين لومړي وزير په پيشنهاد او د افغانستان د خلکو د سترمشر د افغانستان د خلکو دموکراتيک ګوند عمومي منشي او د افغانستان دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا رئيس نورمحمدتره کي په منظورئ دغه کسان نوي مقررشوي دي: فقيرمحمدفقير د کورنيوچارو وزير، صاحب جان صحرايي د سرحدونو چارو وزير، انجينر محمدظريف د مخابراتو وزيراو عزيزمحمد اکبري د اګسا رئيس »۱۰ / ۸۱-۸۰ ددې ټاکنو خبر جليلي د پوسته رسوونکي(ډاګي) په څېر راديو ته وړی وو.د امين د نږدې ملګرو سوما، جليلي او وزيري له ليکنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه بریښي چې پدې پیښه کې شوروي اړخ ښکیل دی. ښېله شکه د تره کي سره د شورویانو او امین کتنه د امین او سفیر نوبښت او یا یوه اړخ د پلان له مخې تر سره شوې ده.

تر اوسه مو د ډزو په اړه د شوروي اړخ او د امین د پلویانو یا د لوبې د بریالي اړخ څرګندونو ته ګوته ونیوله . د ډزو د شاهدانو ژوند ته بریالي اړخ دوې ورځې وروسته د پای ټکی کېښود. د څلورو پوځې وزیرانو څخه دریو د لوبې په وروستي پړاو(رونډ) کې سفارت ته پناه وړې وه او بل یې امین توقیف کړی وو. منطقآ هغوی د ډزو په اړه څه نشي ویلی . د ډزو د یوه شاهد چې د ډزو پر مهال د زینو ترڅنګ په دستشوی کې وو له هغه به واورو. هغه د ن . تره کي وریږه ملالۍ تره کي ده . هغه وایې:« مخکې له ډزو ببرک د تره کي صاحب ساتونکی راغی چې تا ته ټلیفون دی ورغلم او مقابل لوری عزیز اکبري وو. اکبري راته وویل چې زما دفتر ششدرک ته راشه او یولیک درکوم چې هغه تره کي صاحب ته ورکړې. ما ورته وویل ما ستاسې دفتر ندی لیدلی . هغه وویل ډرېورانو لیدلی دی. ملالۍ وایي چې د عزیز اکبري مېرمن زما ملګرې وه . ما ششدرک ته د تلو احضارات نیول چې ببوجانې (د تره کي صاحب مېرمنې) را ته وویل چې زما زړه بد بد کېږي که څو لیمو په اوبو کې واچوې چې هغه و څښم . ببرک هم وویل چې زما هم زړه بدېږي. ملالۍ وایي چې د دوهم پوړ دهلېز په یوه برخه کې یو اوږد میز وو او خواړه به له هغه ځای څخه ویشل کېدل هلته به تل یو څوک وو خو نن هېڅوک هم نه وو راغلي. ما دوه ګیلاسونه د لیمو شربت هغوی ته جوړ او ورکړل. زه دستشوی ته لاړم چې خپل لاسونه ومینځم. دا دستشوی د زینو په یوه برخه کې وو او د زینو دا برخه سوروره او هلته یوه کوچنۍ قالینه پرته وه دستشوی ددې برخې په یوه کونج کې جوړ شوی وو . د لاسونو د مینځلو پر مهال ډزې وشوې ډېره ورخطا شوم او زینو ته مې مخ وګرزولو چې ترون په زینه کې زما مخکې ته په قالینه باندې ولوېد او زیرک د امین ساتونکی له زینو څخه په ځغاسته کته کېده. د کاکا (تره کي صاحب) د کوټې د دروازې مخې ته ډاکټر عظیم چې په اوږه لګېدلی وو ولاړ وو. ښېله اجازې د کاکا کوټې ته ورننوتم . هغه را ته وویل ملال زو څه خبره ده . ما ورته وویل ترون یې ویشتلی دی. کاکا او شوروي میلمانه چې کاکا مخکې او دوی ورپسې وو دهلیز ته را ووتل . تره کي صاحب د خپلو ساتونکو څه وپوښتل چې ترون تاسو ویشتلی دی؟ هغوی وویل موږ قطعا ډزې ندي کړي تاسو کولی شئ زموږ د ټوپانچو میلونه بوی کړئ چې ډادمن شئ موږ ډزې نه دي کړې بلکې ترون دوی په خپله وویشت او ډاکټر صاحب په اوږه لګېدلی دی. د تره کي صاحب خبرې ژباړونکي سفیر ته ژباړلې .دوی بېرته کوټې ته ننوتل او د څو شېبو وروسته را ووتل. شورویانو له تره کي صاحب سره خدای په اماني وکړه او په زینو کې کته شول . دا مهال ما تره کي صاحب ته وویل کاکا جانه ته به هم ورسره تللی وې. هغه په ځیر ځیر را ته وکتل او څه یې ونه ویل. ملالۍ وایي چې کله به کاکا په چا باندې په قهر شو په ځیرځیر به یې ورته کتل . وروسته لدې تره کي صاحب د ګارد قوماندان ته تلفون وکړ چې د ترون جسد یوسي. څو شیبې وروسته ټلفون راغی او څه یې تره کي صاحب ته وویل . تره کي صاحب ورته وویل نه غواړم چې څو ټانکونه زما په ملاتړ او څو ټانکونه د امین په ملاتړ و جنګېږي. لدې وروسته تره کی صاحب دهلیز ته را ووت او د ترون د جسد سره څو شیبې ودرېد او بېرته کوټې ته ولاړ. لدې وروسته د کاکا ټلفون پرې شوی وو. ډېر وخت تېر شو څوک را نغلل چې د ترون جسد یوسي موږ په ګډه په هماغه قالینچه کې لاندې یووړ او په یوه ګوښه کې مو کېښود. د شپې څوک راغلي دي هغه یې وړی وو. ملالۍ وایي ترون په ورمېږ کې د غوږ ترڅنګ لګېدلی وو .» دا بیا ښیي چې په ترون له شا یا کوم اړخ نه ډزې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ليکوالان په خپلو ليکنو کې د سفير او دريو شوروي جنرالانو او ژباړونکي له قوله ملالۍ د تره کي مېرمن ګڼي چې د ډزو وروسته د تره کي کوټې ته ننوتلې وه . ملالۍ د شوروي ليکوالانو په ليکنو کې دوې خبرې سمې نه ګڼي .يو دا چې د ډزو وروسته ژباړونکی دهلېز ته نه دی راوتلی . بل دا چې په ارګ کې د ټانک ډزې هم ندي شوې. ملالۍ وايي د استوګنځي دروازې او دېوالونه تر دې کچې پلن وو چې تره کي صاحب او شورويانو ډزونه نه وو اورېدلې. ملالۍ وايي کله چې سبا ماښام د ټلويزيون څخه خبر خپور شو چې کاکا د ناروغۍ له امله استعفی کړې ده زما پلار ته يې وويل دا ډېر بد خبر دی وبه مې وژني او اعلان به کړي چې د ناروغۍ له امله مړشو . د ملالۍ تره کي له انده د عزيز اکبري له لوري هغې ته ټلفون چې دده دفتر ته ورشي او ليک ترلاسه کړي هغه خبر وو چې په حرمسرای کې کومه ناوړه پېښه پېښېدونکې ده چې پدې پېښه کې دې (ملالۍ) د ده د مېرمنې ملګرې ته کوم زيان ونه رسېږي.

دا چې د حرمسرای د ډزو طراح کوم مرکز وو، ډزونه چا وکړل ، موخه يې څه وه پرې پوهيدل ستونزمن دي ځکه چې پدې اړه څېړنې ونشوې . د دې پېښې په اړه ميثاق د يوه روسي خبريال د پوښتنې د دې ځواب سره همغږي وښودل شي: « پوهيږئ دا موضوع ډېره مبهمه ده . زه نشم کولی ووايم چې دا د امين خلاف د هغه د له منځه وړلو په موخه يو واقعي سوء قصد وو يا د يوې صحنې جوړول وو. حتی د کلونو په تيريدو سره دې پوښتنې ته ځواب نشم ويلی.» ۶۳ / ۲۴۳ دا چې امين د خپلې واکمنۍ پر مهال د حقايقو د موندلو په موخه د څېړنو هڅه ونکړله دا ګومان په واقعيت اړوي چې دا ډزې يا د امين له لوري يوه صحنه جوړونه وه او يا امين پوهېدلو چې دا ډزې سفير او ورسره راغلو جنرالانو تنظيم کړې وې لدې امله يې څېړنې اړينې نه ګڼلې. د امين د پلويانو له ليکنو څخه ښکاري چې هغوی ډزې کوونکي د تره کي ساتونکي ګڼي او شوروي اړخ ته هم د شک په سترګه ګوري . د امين د پلويانو نه رښتينولي لدې څخه ښکاري چې هغوی د تره کي د کورني ډاکتر د ټيپي کېدو په اړه هېڅ هم نه وايي . شوروي اړخ ملامتي د دواړو مشرانو په ساتونکو اچوي . خو په ګوند کې يوشمير کسان په خپله امين ته ګوته نيسي چې يوه ننداره يې جوړه کړه ترڅو د هغې څخه په استفادې سره بشپړ واک ته ورسيږي. داسې ښکاري چې د ډزو طراح لوبيانکه (د شوروي د کی جی بی مرکز) او پلې کوونکی يې په افغانستان کې د ک. ګ. ب مسؤل جنرال ايوانوف او يا په خپله امين وو. د دې پېښې او د امين د شخصيت او د وړي د څلېرويشتمې پېښې په اړه د « فيدل کاسترو زما ژوند » نومي په انګرېزي ژباړل شوي کتاب په ۵۹۳- ۵۹۴ مخونو کې راغلي دي :« تاسو پېژنئ هغه مارکسيست مشران ، چې کله په واک کې وو، داسې کړکجانه او جنايت کارانه سلوک يې وکړل . د بېلګې په ډول حفيظ الله امين د افغانستان او لينګ ساری د کمبوديا. يو د دې دوو څخه په کال ۱۹۷۵ ز کال په کمبوديا کې د جېنوسايد مسؤل وو. څه خاطرې تاسو له دوی څخه لرئ ؟ په افغانستان کې په ۱۹۷۹ ز کال ، کله چې امين د هېواد لومړی وزير وو، د يو پټ ګروپ لارښوونه يې وکړه ، چې د ولسمشر ن. تره کي پر ضد توطېه وکړي ، په حقيقت کې کله چې تره کی په هاوانا کې وو او د څو ورځو په د ننه (خلکو کور ليکوال) کې کودتا وشوه چې د تره کي په مړيني پای ته ورسېدله ، هغه په مرموزه توګه ووژل شو او امين د ولسمشرۍ واکې تر لاسه کړ...، امين داسې سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زيات ورته وو. موږ په افغانستان کې د انقلاب تر بريا وروسته ، د ۱۹۷۸ په اپرېل کې ددې فرصت پيدا کړچې د امين سره ملاقات وکړو، تاسو تصور نشئ کولای چې يو خوش مشربه، خودمانی شخص! په ټوله معنی لکه لينګ ساری، چې هغه هم په کمبوديا کې د انقلاب وروسته کيوبا ته راغلی وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امین پلویان وایي د هاوانا څخه کله چې تره کی مسکو ته راغی او د بریژنف سره یې وکتل پدې کتنه کې کارمل هم ګډون کړی وو او پدې سلا شوي وو چې د امین د ګوښه کولو وروسته کارمل په ګوند او حکومت کې دوهم مقام ترلاسه کړي او پرچمیان په واک کې بیا شریک شي. پدې هکله د امین د پلویانو او ځینې لویدیځوالو پرته بله منبع څه نه وایي. خو د شوروي د هغه مهال پالیسي داسې وه چې په ختیځه اروپا کې پټ شوي پرچمي مشران(کارمل ، راتب زاد ، نور، وکیل ، بریالی ، نجیب) خورا پټ وساتي ترڅو خلقي مشران تحریک نشي. البته ځانګړی پام یې کارمل ته را ګرزولی وو. لدې کبله د تره کي سره د کارمل لیدنه په مسکو کې منطقي نه برېښي. پدې اړه هېڅ کومې شوروي یا روسي چینې ، کارمل او پلویانو یې څه نه دي ویلي.که کارمل د شوروي یرغل وروسته چې دی یې د واک په ګدئ کینولو د تره کي سره د خپلې کتنې په هکله څه ویلي وای د هغه دریځ په هغو خلقیانو کې چې د امین مخالفان ګڼل کېدل قوي کېدلو خو هغه څه نه دي ویلي که څه هم د مرغومې د شپږمې وروسته د ګوند په لومړي پلنوم کې یې د تره کي او خیبر انځورونه د پلنوم په صالون کې ځړولي وو .
پورتنیو څرګندونو او په تېره د وړې ځلېرویشتمې د ډزو په ورځ د پېښنو بهیر او څرنګوالي ته که وکتل شي لیدل کېږي چې امین سهار په ۳۰ :۹ بوځ ته د تیارسی امر ورکړ ، غوښتل یې د اګسا مشر ونیسي یا ووژني چې هغه په لاس ورنغی ، د کې جی بي له استازو ایوانوف او بګدانوف سره یې په یوولسو بجو ولیدل او لدې کتنې وروسته یې عزیز اکبري د اګسا د مشر په توګه وګومارلو. په همدې ورځ وروسته له غرمې دری تنه برحاله وزیران په وطني جامو کې د امین له ډاره د شوروي د سفارت د کوم کارکوونکي کور ته پناه ور وړي. دا د دې معنی لري چې د امین کودتا بریالی شوې ده او د دوی ژوند ته ګواښ شتون درلود. د تره کی په استوګنځي کې د ډزو په اړه ګلداد د مرکزي کمېټې غړی داسې لیکي: «د همدغې ډول حالت په رڼا کې او د هغو کسانو له خولو څخه چې په همغو وختونو کې یې په ارګ کې د ننه دندې لرلې، د همغې پېښې له پېښېدو څخه لږې مودې وروسته ، د ګوندیانو منځ ته داسې خبرې راووتلې اوغلې غلې زمزمه کېدلې: کله چې د شوروي اتحاد سفیراو ورسره جنرالان ، د تره کي دفتر ته ورننوتل، د هغوی (دغو بهرنیانو) د ساتونکوله ډلې څخه کوم تن له دوی سره د تره کي دفتر تر دروازې پورې ورسره وه. د هغې په خبرو باندې ، کله چې امین له لومړي پوړ څخه دویم پوړ ته ختلو، همغه روسي ساتونکي له کوم کونج څخه پر امین باندې ډزې کوي او د امین پر ځای ترون چې د امین مخې ته روان وه ، وژني. که چېرې دغه خبره سمه وي ، نو په دغې صورت کې بیا دوه احتماله شتون لرلی شي: یو احتمال دا چې همغې روسي ساتونکي ترون نه وه پېژندلی او په هغه باندې یې د امین ګمان کړی وه.بل احتمال دغه کېدلی شي چې د دندې له مخې څخه امین نه وژلو او د خپل آمر په دستور باندې یې یوازې لوبه تر همدغې بریده پورې رسوله.» ۱۰۵ / ۷۶۰ پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره د ګلداد دوهم احتمال چې ډزې پدې موخه شوې دي چې امین ولمسوي ترڅو د تره کي خلاف پرېکړونکی ګام اوچت کړي او هغه له ډګره وباسي د منلو وړ دی . د تره کي د ساتونکو له لوری پر امین سؤقصد ځکه منطقي نه برېښي چې که ساتونکو غوښتل امین له منځه یوسي د دوو تنو له لوري چې د هریوه د کلشنکوفونو په جاغورونو کې دېرش دېرش مرمیو شتون درلود په زینه کې چې د لسو مترو لړ واټن دی په یوه ضربه شلو ـ دېرشو تنو ته مرګ او ژوبله ور اړولی شوای . کله چې د تره کي د وژنې وروسته نوبت د امین وژلو ته ورسېد کرملن پریکړه وکړه چې د اکتوبر په وروستیو کې کارمل مسکو ته راولي.« د کارمل سره د کار په موخه په پام کې وه چې کریچکوف چکوسلواکیا ته سفر وکړي. خو په وروستیو شیبو کې د کی جی بی رئیس اندروپوف د هغه سفر لغو کړ. اندروپوف کریچکوف ته ویلي وو ستا د هویت په افشا کیدو سره د زیاتو ګوابنونو د را منځته کیدو امکان شته . تر اوسه څرګند نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پیښې څه ډول انکشاف مومي. د یادولو وړ ده چې هغه مهال د کریچکوف ځیره خورا محرمه وه . پریکړه وشوه چې د پرچمیانو پخوانی دوست هماغه معلوم الحاله الکسي پیتروف واستول شي. »۶۳ / ۲۷۸ « د اکتوبر په ۲۵ نیټه د کې جي بي د مرکز د اتم ریاست د لوی درستیزوال مرستیال ډګرمن اې، وي ، پیتروف د یوه لوړپوړي چارواکي په توګه پراګ ته ولیږل شو چې له ببرک کارمل سره کار وکړي... د نوامبر په میاشت کې د افغانستان راتلونکي مشران مسکو ته راوستل شول ، دوه تنه له چکوسلواکیا څخه ، دری تنه له بلغاریا څخه او دوه تنه نور چې په یوګوسلاویا کې پټ شوي ول. دوی ټولو د کې جي بي په زړه پورې او زړه راکښونکو لاربښونو ته په ښې توسناکۍ پلټرۍ ووهلې.» ۱۲۴ / ۱۹۳

د لیکنې لدې برخې څخه دا پایله را وزي چې د شاګرد او استاد په دریځ ورځنۍ مقابله کې شاګرد خپل استاد ته ماتې ورکړه او د ثور د پرتمین انقلاب قوماندان رسماً سرقوماندان شو. د امین ساتونکی زیرک چې د تره کي په استوګنځي کې ټپي شوی وو په زندان کې خلقي زندانیانو ته ویلي وو:« په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګېدم.» ښيي چې له یوه کونج او یا شا څخه کوم چا ډزې کړې دي. ښایي چې له کونج څخه د شوروي د ک ګ ب د استازي ساتونکي او له شا د امین کوم نږدې نفر ډزې کړې دي . له همدې امله د شوروي یوه چینه د افغانستان د اشغال پرمهال وايي چې « ترون هم د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په څوارلسمه په مبهمو شرایطو کې ووژل شو.»

البته لاندې دوې مسالې د امین له لوري د ننداري جوړولو ګومان پیاوړی کوي :

الف – د تره کي استوګنځي ته د خپلو باډیګاردانو په ځای د خپلو خورا باوري کسانو د دفاع وزارت د سیاسي ریاست د لوړ پوړو حبیب الرحمن حبیبي اومصطفی ورتګ . یو شمېر خلقیان وايي چې دا دوه تنه د ثور پاڅون وروسته د امین د پټو نقشو پلې کوونکي پاتې شوي دي. دا چې سیدداود ترون په ورمېږ کې ویشتل شوی وو هم ددې ښکارندوی دی چې هغه له شا ویشتل شوی دی. بل دا چې زیرک وایي « په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګیدم» هم ښيي چې هغه د مخې له خوا نه دی ویشتل شوی.

ب – پدې ورځ په حرمسرای کې د خدمتګارانو د نشتون او په دروازه کې د ساتونکو د قوماندان پر ځای د دولت وزیري موظفول ښيي تر څو په حرمسرای کې د پیښې واقعیت پټ پاتې شي . د پیښې دوه شاهدان او یا تورن کسان (د تره کي ساتونکي) هم بېله محاکمې ووژل شول . دولت وزیري لیکوال ته ویلي دي چې د حرمسرای د دروازې د ساتونکو مسؤل زما د ملګرو څخه وو او زه به کله ناکله هلته ورتلم او بنډار به مو کولو. پدې ورځ هم ورغللم خو سرتېرو وویل چې قوماندان نه دی راغلی . یوه سرتېري ته مې وویل یوه څوکۍ راوړئ چې پرې کینم او نن زه ستاسي قوماندان یم. دا عجیبه نده چې په خپله خوښه دولت وزیري د حرمسرای د دروازې د ساتونکو دنده ترسره کوي .

تورپلنوم

د۱۳۵۷ کال د ثورد اوومې نیټې نه د۱۳۵۸ کال د وږي تر پنځه ویشتمې پورې د ثور د انقلاب د قوماندان د ځلېدو پړاو دی چې د تره کي په ګوښه کولو سره د قوماندانۍ څخه رسماً سرقوماندانی ته ورسید. پدې لنډه موده کې امین وتوانید بشپړ واک ته د رسیدو په موخه په کلیدي څوکیو ده ته وفادار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان و ګوماري او په پوره آسانی سره تره کی له ډګره وباسي. د تره کي په استوګنځي کي له ډزو وروسته بله ورځ امين د وړي په پنځه ويشتمه د شوروي سفير د مشورې له مخې د ګوند د سياسی دفتر ، مرکزي کميټي او انقلابي شورا غونډې را وبللي چې همدې دريو بنسټونو تره کی له ګونده اخراج ، له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه او امين يې د رايو په اتفاق د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئيس په توګه وټاکه او د راډيو ټلويزيون له لارې يې دا د درواغو خبر چې تره کي د ناروغۍ له امله استعفی کړې ده خپور کړ.

د ګوند د سياسي بيرو د غونډې په هکله دستګيرپنجشيری ليکي : « د۱۳۵۸ کال د وږي په پنځه ويشتمه د حفيظ الله امين له لوري د سياسي دفتر غونډه د دلکشاه په ماڼۍ کي راوبلل شوه. امين د اوښکو ډکو سترګو سره د غونډې کوټې ته راننووت. د خپلو دوو ياورانو د تږون د مرګ او د زيرک د ټپي کيدو رپوټ يې په يوه هيجاني وضعيت کې وړاندې کړاو نورمحمدتره کی يې د خپل ياور د مرګ اصلي عامل معرفي کړ او وړانديز يې وکړچې تره کی د ټولو ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه شي.»۲ / ۱۱۲ پدې مرموزو ډزو کي د تره کي کورنی ډاکټر هم ټپي شوی وو خو امين په خپل رپوټ کي د هغه يادونه ونکړله. دا بيا ښيي چې امين نه غوښتل سياسي بيرو ته دا پوښتنه پيدا شي چې ډاکټر چا وويشت.لدې څخه منطقاً دا پايله راوزي چې يا دواړو ښکېلو اړخونو ډزې کړې دي او يا دا چې کوم چا د ډزو يوه ننداره جوړه کړې وه چې موخه يې د امين وژل نه وو . پنجشيری ليکي چې ده وړانديز وکړ چې تره کی غونډې ته راوبلل شي ترڅو له خپله ځانه دفاع وکړي خو امين وويل چې د تره کي کورنی مسلح ده زه وس نلرم چې هغه راوغواړم که تاسو کولی شئ هغه را وغواړئ خو که په تاسو بريد وشو د هغه مسئوليت نشم اخيستی. پدې اړه زيری ليکي چې پنجشيري وويل:« زه د ګوند د تفتيش او کنټرول مسؤل يم ، نو به ځو ملګري نورمحمدتره کي ته ورشو او د مسالي په اړه به معلومات ځېني وغواړي،خو حفيظ الله امين وويل ډېربنه به شي ،خو د تره کي صاحب محافظينو اخطار ورکړی دی، که څوک تلاش وکړي چې هلته ورشي ډزې به باندې وکړي.» ميثاق هم ليکي چې کله امين سياسي بېرو ته د ډزو رپوټ ورکړ د سترګو يې اوښکې راغللې . د ميثاق او پنجشيري په څرګندونکي يو شی ګډ دي چې امين اوښکي تويي کړې دي دا چې دا اوښکې د خفګان اوښکې وې يا د مکر او فريب هغه به له ميثاق ولولو:« کله چې امين ډاډمن شو چې د سياسی بېرو غړي به په پلنوم کې د سياسي بېرو د غونډې ننګه وکړي مننه يې وکړه او امين په ورين تندي او له خندا ډکه خوله وويل ښه شول چې د سياسي دفتر غړو د رايو په اتفاق وړانديز تاييد کړ.»

د سياسي بېرو له غونډې وروسته د مرکزي کمېټي پلنوم را بلل شوی دی. ميثاق ليکي ما په پلنوم کې وويل :« که تره کی صاحب هم پلنوم ته را وبلل شي ښه به وي ترڅو په غونډه کې د پلنوم غړي د هغه خبرې هم واوري . حفيظ الله امين مخکي لدې چې زما خبرې پای ته ورسېږي په بيره او غوسي سره وويل. تره کی يو ترهګر دی ! ياوران يې د هغه د کوټې شا ته مسلح ولاړ دي او هرڅوک چې ورشي پرې ډزې کوي او په خپله دی هم يوه توپانچه لري ، که ته غواړې چې ووژل شې لاړ شه او تره کي راوله. د امين دا ډول غوسه ناکو خبرو ته په کتو سره ټول غلي شول . » ۷۹ / ۳۸۲ ميثاق اضافه کوي وروسته لدې په پلنوم کې د تره کي خلاف او د امين ستاينې او هغه ته غوره مالی پيل شولې او پلنوم د رايو په اتفاق د سياسی بېرو پرېکړه تاييد کړله. ميثاق د پلنوم په اړه په يوه مرکه کې وايي:« ما او د سياسي بېرو بل غړي پنجشيري وړانديز وکړ چې پخپله تره کی غونډې ته را وبلل شي او راشي پدې هکله توضيحات ورکړي، امين په غوسه شو او ويې ويل تره کي نه غواړي د چا سره خبرې وکړي ، ټلفون ته ځواب نه ورکوي او خپلو ساتونکو ته يې امر کړی دی که هرڅوک هڅه وکړي د ده استوګنځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته نږدې شي باید ډزې پرې وکړي. که ملګرې میثاق دومره زړور یې بیا تره کي ته ورشئ او هغه دلته راولئ. زه د امین په خبرو پوه شوم که زه ورشم د ده کسان به مې له منځه یوسي او ملامتي به د تره کي په ساتونکو واچوي. » ۶۳ / ۲۵۵

د امین په څرګندونو او د هغه مهال ځمکنیو واقعیتونوکي بربنډ تناقض لیدل کیږي . لومړی دا چې امین دا وس درلود چې د ګوندي او دولتي مشر د برخلیک د ټاکلو یعني د ګوند څخه د هغه ایستلو په موخه د ګوند د سیاسي بیرو غونډه او د مرکزي کمېټي پلنوم راوبولي، خو غونډې ته د تره کي د راوستلو په کار کي بیوسه دی . دا بیا ښیي چې هغه نه غوښتل چې د ډزو جاج واخلي او موخه یې یوازې د تره کي ملامتول او بشپړواک ته رسېدل وو. دوهم دا چې امین څرنګه ویوهېد چې تره کی د چا سره نه غواړي خبرې وکړي او خپلو ساتونکو ته یې امر کړی چې که څوک د هغه استوګنځي ته نږدې شي پرې ډزې به وکړي. البته د امین دا خبره سمه وه چې تره کي ټلفون ته ځواب نه ویلو ځکه چې د ډزو وروسته د ده په دستور د تره کي د ټلفون مزی پرې کړل شوي وو. د سیاسي بیرو د غونډې او د ګوند د مرکزي کمېټي د پلنوم وروسته د انقلابي شورا غونډه وشوه او هلته هم د رایو په اتفاق د پلنوم پرېکړه تایید شوله او پدې ډول تره کی له ټولو ګوندي او دولتي مقامونو ګوښه او امین د هغه پرځای وټاکل شو. د تره کي د خانه سامان سلیم چې د تره کي د وژنې تر ماخوستنه په حرمسرای کې وو وایی : « دوه واري یې د ټولي قوماندان ته لیک ورکړچې د سیاسي بېرو غړو ته یې ور وړي . خو د ټولي قوماندان به پسې ورک شو او احوال به یې نه ښکارېدو. بیا یې د حرمسرای د دروازې قوماندان ته هم یوه پرزه ورکړه چې سیاسي بېرو ته یې ورکړي. د حرمسرای د دلګي قوماندان نور بیا دې خواته را چپ نشو...» ۱۷۳ د پلنوم د دایرولو په اړه د دې خبرې یادول اړین ښکاري چې امین په حرمسرای کې د ډزو وروسته هرڅه د شوروي سفیر د ارادې له مخې پر مخ وړل او سفیر هرڅه له نږدې څارل. هغه مهال د دفاع وزیر ، لوی درستیز او سیاسي ریاست دفترونه د خلکو په کور (ارګ) کې وو او د دفاع وزیر د شوروي سلاکار دفتر هم په ارګ کې وو.کله چې د پلنوم غونډې دوام درلود د فاع د وزیر د سلاکار جنرال ګوریلوف په وینا« سفیر د ده په دفترکي ناست وو.» ۶۳ / ۲۵۵ د سفارت څخه مسکو ته په استول شوي تلګرام کې د جنرال ګوریلوف په دفتر کې د جنرال پاولوفسکي د شتون خبره کیږي او په یوه برخه کې یې راغلي دي: « د پلنوم له پای ته رسیدا سره سم شاه ولي د پاولوفسکي او ګوریلوف دفتر ته ورغی او هغوی ته یې خبر ورکړچې تره کی له خپلو ټولو ګوندي او دولتي څوکیو لیرې کړای شو او د هغه پر ځای امین د ګوند د عمومي منشي په توګه غوره شو...، وروسته امین په خپله پاولوفسکي ته ورغی او هغه ته یې خبر ورکړ چې دی د ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکل شو.» ۱۲۴ / ۱۳۰ عجیبه دا ده ددې پر ځای چې جنرال پاولوفسکي د کې جي بې استازی امین ته د مبارکی په خاطر ورشي امین لکه یو ماشوم چې په آزموینه کې بریالی شوی وي خپل پلار یا مور ته د خپلي کامیابی زیری ورکوي. د پلنوم په پرېکړه لیک کې راغلي وو:«څرنګه چې ملګري تره کي خپلو ساتونکو ته د ګوند د سیاسي بېرو د غړي او د هېواد د لومړي وزیرحفیظ الله امین د وژنې دستور ورکړی وو او د شوروي د سفیر په شتون کې د هغوی د ډزو په پایله کې سیدداود تږون ووژل شو او د امین یو ساتونکی ټپي شو یو نه بښونکی جرم یې ترسره کړ. لدې کبله باید د مرکزي کمېټي د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه او د ګوند له غړیتوب څخه و ایستل شي.» ۱۴۳ د اسنادو، شواهدو ، شاهدانو او د څېړنو پرته او یوازې د مدعي د ادعا له مخې یو انسان د قتل په تور محکومول غیرمسؤلانه پرېکړه ده. د جګړې په ډګر کې یوعادي سرتېرې ته هم پداسي بیړه ببله پوښتنو د مرګ سزا نه ورکول کیږي خو د پلنوم برخه والو د ګوند او دولت مشر ته د هغه په نشتون کې پر امین د سؤقصد حکم صادر کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې دا د یوه سیاسي ګوند د لوړ ګوندي ارګان (پلنوم) پریکړه نه بلکې صحرایي محکمه وه او هر څوک به دې پلنوم ته تور پلنوم ووایي ځکه چې :

الف – د ا ، خ ، د ، ګ د اساسنامې له مخې که کوم ګوندي غړی له ګوند څخه اېستل کېږي د هغه په شتون کې په لومړي ګوندي سازمان او بیا هغه ګوندي مقام چې د ګوندي غړي د اېستلو واک لري پرېکړه کېږي. لدې امله د پلنوم برخه والو اساسنامه تر پښو لاندې کړې ده. د اساسنامې دا اصل د ګوند د کوم عادي غړي په اړه نه بلکې د ګوند د بنسټ اېښودونکي او عمومي منشي په اړه تر پښو لاندې شوی چې داسې غیرمسؤلانه چلند په هېڅ منطق او دلیل د منلو وړ نه دی .

ب – د دې پلنوم برخه والو په واقعیت کې د پولیسو،څارنوالانو، قاضیانو او شاهدانو په رول کې د یوې جنایي قضیې په اړه د څو دقیقو په ترڅ کې چې یوازې مدعي شتون درلود نه تورن او نه شاهدان پرېکړه کړې ده . دا به د نړۍ په تاریخ کې یوه استثنایي پېښه وي چې د څو دقیقو په ترڅ کې بېله څېړنو دولتي مشر په مدعي(صدراعظم) د سؤ قصد په تور محکومیږي او عجیبه لا دا چې مدعي د تورن (قاتل) پرځای د رایو په اتفاق ټاکل کیږي.

ج – دې پلنوم د خلقي ګوند ټوټې کېدو ، د خلقي واکمنۍ نسکورېدو او شوروي اشغال ته لار هواره کړله ځکه چې خلقیان یې په دوو دېښمنو ډلو(امینیانو او د هغه په مخالفانو) وویشل. ددې پلنوم وروسته خلقیانوخپل ګډ آدرس له لاسه ورکړ. د پلنوم درۍ اونۍ وروسته دې دښمنو خلقي ډلو د یو بل خلاف وسلې ته لاس واچاوه او پریوبل یې ګولۍ وویشتلې. دې دا معنی لرله چې خلقي غورځنګ د تاریخ برخه وګرزید .

حفیظ الله امین د هیواد د مشر په توګه خپله لومړۍ وینا د وړي په شپږویشتمه یعني یوه ورځ وروسته د راډیوټلویزیون له لارې واوروله . البته دا وینا یې د سیاسي بیرو د غونډې خلاف د اوښکو نه په ډکوسترګو سره نه بلکې په موسکا او خوښۍ سره ور کړله . په خپله وینا کې یې په هیواد کې د قانونیت، عدالت او مصئونیت په ټینګښت ټینګار وکړ. په ګوند او دولت کې یې د شخصیت پالنې کیش محکوم کړ، د ظالمانو د واک د پای خبره یې وکړه او په یوه برخه کې یې راغلي وو:« چا چې خپل لویوالی د نورو په کوچینوالي کې لیده او خپل عظمت یې د خلکو د ځپلو له لارې تامینولو... د دې ظالمانو او ځانپالو حرص اوهوس پای ته ورسید» ۱۷۴ چې اشاره ن، تره کي ته وه اوهغه یې د انقلاب د ودې د مخالف عنصر په نامه یاد کړ. عجیبه داده چې مخکې لدې امین تره کی د کارګري انقلاب!؟ لاربنود ګڼلو او نابېره هغه د انقلاب د ودې په مخالف عنصر واوښت . د ثور انقلاب د بري وروسته هغه تبلیغات چې د تره کي په اړه کیدل په هغو« ټول پوهیدل چې دا کار د تره کي د شخصیت اوحقیقت د زیانمنولو لپاره وو خو که ژور فکر وشي خبره ډیره ژوره وه . شوروي سلاکارانو او د کې جي بې غړو چې په دولتي دستګاه کې یې اغیزدرلود تره کی او امین یې یو په بل بې باوره کول، وروسته یې د دواړو د له منځه وړلو پلان ترلاس لاندې ونیو د تره کي د پرستیژ ټیټول د همدې توطئې یوه برخه وه. » ۱۷ / ۴۱۲

د تور پلنوم وروسته « د تره کي د کیش پرستۍ د غندلو لپاره د غونډو او میټنګونو پراخه لړۍ پیل شوه، د حفیظ الله امین پلویانو او په خاصه توګه د اسدالله امین ځواني ډلګکۍ هڅه کوله چې حفیظ الله امین ته د لازیاتې وفادارۍ د ثبوت لپاره هغه کسان د نورمحمدتره کي پرضد وینا کولو ته مجبور کړي چې پخوا یې نورمحمدتره کي ته زیاته وفاداري ښودله او د اوسنیو پیښو څخه د ملاتړ په هکله یې لا تراوسه څرګند دریز نه درلود...، د وړې میاشتې د ناوړه پیښو څخه وروسته مې هم په عادي توګه خپلې ګوندي دندې سرته رسولې. په ګوندي چارو کې د حفیظ الله امین څخه د سلا اخیستلو لپاره به د صدارت له ګلخانې مانۍ څخه د خلکو کور ته تلم او راتلم. هلته به مې د حفیظ الله امین د خورا نږدې کسانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې څخه د بیخي ورک شوي نورمحمدتره کي د اوسني ژوند په هکله د ټوکو او مسخرو په لړ کې ځینې خبرې اوریدلې. » ۱۲۲ / ۲۰۵- ۲۰۷ د تره کي د غندلو سربیره د کتابتونو څخه د هغه چاپ شوي آثارهم ټول شول.

د خلقي زعامت بدلون د نړیوالو څارګرو شبکو او رسنیو پام ځانله راګرزولی وو . د وروړي په وروستۍ اونۍ کې د افغانستان د زعامت د بدلیدو د څرنګوالي او د دې هیواد د راتلونکي په اړه راز راز اطلاعات خپریدل. د بیلګې په توګه د ۱۹۷۹ کال د سپتمبر په اوولسمه په کابل کې د امریکې له سفارت څخه واشنګټن ته په ۶۹۳۶ لمبر ریپوټ کې راغلي دي:« د ډاډمنو اطلاعاتو پربنسټ د امین لور د سپتمبر په شپاړلسمه په خپل ښوونځي کې د تره کي انځورونه څیرې کړل او تره کی یې ناوړه سړی وباله، ډیری ډاډمن دي چې تره کی لا ژوندی دی ، خو مړکیږي او بالاخره رژیم د هغه مرګ اعلانوي ، تر اوسه څرګنده نه ده چې آیا شوروي حکومت د امین له لوري د تره کي خلاف عمل نه د مخه خبر و یا نه، د ډیلوماتانو او افغان مخورو عمومي نظر دا دی چې شوروي اندیښمن نه دی خو په اوسني حالت کې بله لار نه لري بیله دې چې د ځانغوښتونکي او ظالم امین ملاتړ وکړي... »۴۹ / ۹۹

امین بشپړواک ته په رسیدوسره هڅې پیل کړې چې د خلقي واکمنۍ تیروتنو ته په کتوسره چې د ده ونډه پکې ټاکونکي وه پړه یې پر تره کي واچوي. د کورنیو چارو په وزارت کې یې د دوولسو زرو تنوشاوخوا یو لست څوړند کړ چې ګواکې د تره کي په دستور وژل شوي دي. په لست کې داسې« کسان هم وو چې روغ رمټ په خپلو کورونو کې ناست وو» ۱۸ / ۱۳۲ یا په زندان کې شپې او ورځې تیرولې او یا دسپتمبر د څوارلسمي (د وږي درویشتمي) نیټې د پیښې وروسته بندیان شوي وو. د کورنیوچارو په وزارت کې د ځوړند شوي لست په هکله جنرال عبدالقادر وایي : « ټول د امین په دستور وژل کیدل . له دوولسو زرو څخه چې اعلان شول ښایي یو نفر یې هم د تره کي په دستور نه وي وژل شوی. » ۱۶۸ / ۲۲۹ نه یوازې عبدالقادر د دې وژنو اصلي عامل امین ګڼي بلکې زیات شمیر د ګوند خلقي او پرچمی غړي او غیرګوندیان هم امین ته ګوته نیسي . د دې غیرګوندیانو څخه یو لیکي: « هم په هماغه دوران او هم په وروستیو کلونو کې ګوته د وژنو اصلي مسئول حفیظ الله امین ته نیول کیږي.» ۸۷ / ۱۵۳ زموږ د هیواد د غوڅ اکثریت سیاستوالو د ځانګړتیاوو څخه یوه دا ده چې د حکومت غړي او حتی د حکومت مشر د واکمنۍ د تیروتنو، انحرافاتو او ناکامیو پړه د دولت په مشراچوي او دوی ځانونه غیرمسئول ګڼي چې امین هم یو له همدې کسانو څخه دی. مخکې یادونه شوې وه چې هغه د ثور انقلاب وروسته بې تاجه ټولواک وو او په سیاسي بورو کې د امنیتي ارګانونو د چارو د څارنې او لارښوونې مسئولیت درلود. کله چې یو چارواکی د وسلوالو ځواکونو د لارښوونې اوڅار واک ولري اود دې بنسټونو مشران ده ته د ځواب او ریپوټ ورکولو مسئولیت ولري که بیګناه وګړي بندیان کیږي او بیله محاکمې وژل کیږي چې هغه لړ هم نه دي آیا امین هیڅ مسئولیت نلري ؟ آیا صدراعظم د وزیرانو او په هغو کې د امنیتي ارګانونو د لارښوونې مسؤلیت نلري یا دا مسؤلیت د ولسمشر دی؟ امین د وژل شوو زرګونو کسانو د لست په ځړولو سره په واقعیت کې د خپل ځان د محکومیت سند وړاندې کړی دی. آیا امین ددې زرګونو تنو د وژنو په اړه د کابینې د غړي او د حکومت د مشرپه توګه خبرنه درلود ؟ که بیخبره وو دا نو د نوموړي بې کفایتي ښیي او که ترې خبر وو ولې یې مخه ونه نیوله او د داسې یوه حکومت نه چې زرګونه تنه وطنوال یې وژل کیدل استعفی ونکړه . البته دا د دې معنی نلري چې تره کی د ولسمشر په توګه مسؤل نه دی او د امنیتي او قضایي ارګانونو مشران سپینې کوترې وې.

ددې پلنوم د رابللو په اړه د دستګیرپنجشیري دریځ کوم چې دی په خپله ځان امین ضد معرفي کوي د تعجب وړ دی. پدې اړه شرعي جوزجاني لیکي چې د خلکو په کور(ارګ) کې د ډزو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماښام پنجشېری د ده کور ته ورغلی دی او د تره کي په استوګنځي کې د ډزو په اړه هغه ته معلومات ورکړي او شرعي ته دا هم وايي :« زه راغلی یم ستا سره یوه معامله وکړم. ومې ویل څه ډول معامله ! څرنګه چې دا برید د شوروي د سفیر په شتون کې د تره کي په دستور شوی دی، سبا ته د دې پېښې د څېړنې لپاره د مرکزي کمېټې او انقلابي شورا غونډه رابلل کېږي. باید تره کی د امین د وژنې د هڅې له امله له ګوند څخه خارج او ملګری امین د هغه پر ځای وټاکل شي. زه راغلی یم ستا څخه وغواړم چې یو ځای د امین په پلوی غږ اوچت کړو او هغه د ګوند او دولت مشرتابه ته وټاکو.» ۱۴۳ داسې ښکاري چې پنجشیری د امین په ِغوښتنه نه بلکې د شورویانو د دسستور له مخې دا کار کړی دی ځکه چې د پنجشیري په پرتله شرعي امین ته نږدې کس وو او امین به په خپله شرعي ته دا خبره کړې وای او یا به یې د خپل کوم بل نږدې ملګري پواسطه دا پیغام ورسولی وای. دلته دا ګومان قوت اخلي چې په حرمسرای کې په ډزو کې مسکو لاس درلود او دا کار یې د خپلو ساتونکو پر مټ ترسره کړ تر څو امین ولمسوي او تره کی له ډګره وباسي. پدې هکله دا انګېرنه او ارزونه « کا جی بی غوښتل چې د حفیظ الله امین تر وژلو د مخه خپله نورمحمد تره کی دده له خوا ووژل شي .» ۱۲۲ / ۱۹۱ منطقي ښکاري.

د نورمحمد تره کي وژنه

حفیظ الله امین د سپتمبر په شپاړلسمه د ګارد قوماندان جانداد ته دستور ورکړ چې د تره کي ساتونکي قاسم او ببرک ووژني. پدې اړه ویل کېږي امین جانداد ته ویلي وو هغوی ته یو لیک ولیږي چې له دوی نه تحقیقات کیږي . دا لیک جانداد د ن. تره کي خانه سامان ته ورکړی وو. نور بیا وايي چې د لودسپیکر په واسطه یې د هغوی غوښتي دي چې د ګارد قوماندانی ته ورشي. ساتونکو نه غوښتل قوماندانی ته ورشي ځکه پوهېدل چې د هغوی نه تحقیق نه بلکې وژل کیږي. خو تره کي هغوی اړایستلي چې د ګارد د قوماندان دفتر ته ورشي. د تره کي میرمن د لیک د ترلاسه کولو وروسته د ساتونکو د غبرګون په اړه وايي: « هغوی په پیل کې په قاطعیت سره وویل چې د امین د امرونو نه اطاعت نه کوي . تره کي هغوی قانع کړل. انقلاب یعني نظم ،لدې امله تاسو باید اطاعت وکړئ . ساتونکو اعتراض ډوله تینګارکاوه د امین په خبرو باور مه کوئ هغه لکه څرنګه چې پرون خپل دوست تړون د ګولیو هدف وګرزاوه تاسې به هم په سره سینه له منځه یوسي او هغه به تر پایه مخ په وړاندې لاړشي. تره کي په ډیره آرامه لهجه مخالفت کاوه نه ملګرو تاسو حق په جانبه نه یئ دا امکان نلري. موږ پخواني ، رښتیني او وفادار دوستان یو. ما خپل ټول ژوند د انقلاب لپاره وقف کړی دی او په ژوند کې مې بل هدف نه درلود لدې امله ولې ما له منځه یوسي. ببرک او قاسم د دې لپاره چې ځانونه د امین نفرو ته تسلیم نکړي پریکړه وکړه چې یو بل و وژني. تره کي بیا هم هڅه وکړه هغوی لدې کار څخه ډډه وکړي . دا سم کار نه دی ټول به فکر وکړي چې تاسو توطئه ګر یاست او پدې ډول له مسئولیت څخه ځان ساتئ .ما هم هغوی قانع کړل چې دا کار ونکړي. زه او میره مو پدې باور وو چې ټول شیان به ښه شي. دوی دواړو ځانونه تسلیم کړل او موږ د امین د جلادانو وحشت ولیدلو چې څه ډول هغوی لکه د وزلوبې(بزکشۍ) د وزې په څیر کش کړل او کومې خوا ته یوړل. انسانان یوازې هغه وخت دا ډول کشوي چې اعداموي یې. »۶۳ / ۲۶۷ عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر او د ستردرستیز د کام مدیر په خپلو تحقیقاتو کې ورته څرګندونې لري او وايي چې امین د ګارد قوماندان ته هدایت ورکړ: « غوره ده ساتونکو ته په کتبي توګه خبر ورکړل شي ترڅو هغوی په امین باندې د سوء قصد په اړه د تحقیقاتو لپاره قوماندانی ته حاضر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې هغوی ته وویل شي چې دا تحقیق یوازې د دوی څخه نه کیږي بلکې د نورو څخه هم کیږي. وروسته له ۳۰ – ۴۰ دقیقو یې خبر ورکړ چې د تره کي ساتونکي چمتو دي قوماندانی ته راشي. د حرمسرای دروازه خلاصه شوله او ساتونکي را ووتل ، که څه هم هغوی بې وسلې وو خو بیا هم څرنګه چې سرتیرو ته هدایت ور کړل شوی وو هغوی په ساتونکو برید وکړاو هغوی یې ونیول...، پدې وخت کې (روزي) په بیره ځان نیول شوو ساتونکو ته ورساوه او د نوموړو سرتیرو لاسونه یې په روجایي وتړل...، ما د جانداد څخه د ورځې د نوم د اخیستلو وروسته د تره کي د ساتونکو سره یوځای چې سترګې او لاسونه یې تړلي وو په دوو جیپونو کې د(روزي) سره د څلورمې زرهدارې قواو په لوري حرکت وکړ...، وروسته یې د تره کي د ساتونکو سترګې خلاصې کړې د یوې کندې په لور یې ورته لاربنوونه وکړه ، ساتونکي کندې ته لاړل او هلته کیناستل...، بنایسته خپله توپانچه را وایستله ، روزي هم غوښتل د ساتونکو په وژنه کې برخه واخلي خو بنایسته ورته وویل دا ستاسو دنده نه ده وظیفه موږ ته را کړل شوې ده. »۱۷۵ بنایسته د پلچرخي د زندان قوماندان وو.پدې توګه د امین جلادانو د تره کي ساتونکي ووژل او پدې ډول یې پر هغوی خپل د قانونیت ، عدالت او مصئونیت شعار پلې کړ. بنایي کله چې تره کي د خپلو ساتونکو سره د امین د جلادانو دا ډول چلند لیدلی پوهیدلی به وي چې د ده «پخوانی ، رښتینی او وفادار دوست» هغه څوک نه دی چې ده فکر کاوه او دی هم د خپلو ساتونکو په شان برخلیک لري ، ګوند او خلک نه بلکې د ده وفاداردوست یې برخلیک ټاکي. تره کی دری ورځې د خپلې کورنی د غړو سره یوځای ساتل کیده له دریو ورځو وروسته یې د کورنی نور غړي ترې جلا کړل ، دی او مېرمن یې یو ځای پرېښول او په پنځه ورځې وروسته یې د شپې د هغه میرمن د درملنې په نامه ترې جلا کړله او د کورنی ۲۷ تنه غړي چې د شپږو ورځو یو ماشوم هم پکې وو بندیان کړل. همدا رنګه یې د تره کي کلیوال ، د سره کلي اوسیدونکي د هلمند ولایت خانشین ولسوالی ته پدې نامه چې هلته ځمکې ورکول کیږي تبعید کړل. هغوی د۱۳۵۹ کال په پسرلي کې چې امین د شورویانو لخوا وژل شوی وو بېرته خپل پلرني کلي ته را ستانه شول . د امین له لوري د تره کي د خپلوانو بندي کولو او تبعیدولو وښودل چې هغه د جلاد محمدهاشم صدر اعظم تګلاره پلې کوله .

په کابل کې د کی جی بی د مرستیال له قوله امین یوه ورځ سفیر ته وویل: « که غواړئ له تره کي سره وګورئ هره شیبه کولی شئ خو سفیرله دغه شان ملاقات څخه ډډه وکړه . که چیرې د شوروي اتحاد سفیر د تره کي لیدنې ته ورغلی وای امکان یې وو چې تره کی ژوندی پاتې شوی وای.» ۱۷۶ لکه څرنګه چې په حرمسرای کې له ډزو وروسته ماښام شوروي سفیر امین ته ویلي وو چې تره کی به شوروي اتحاد ته بوزي خو « د امین د وراره له قوله امین بریژنیف ته یو پیغام ولیږی ، چې پکښې ویل شوي ول : تره کی لا تراوسه همدلته دی . څه باید ورسره وکړم؟ که تاسي وغواړئ نو مسکو ته یې درلیږلی سم . د۱۹۷۹ کال د اکتوبر پرشپږمه د بریژنف دغه ځواب راورسید: مسکو ته د تره کي د رالیږلو ضرورت نسته . دا ستاسو مشکل دی . څنګه چې درته بهتره وي هغسې یې حل کړئ .» ۱۶۷ / ۱۸۰ بنایي د کرملن د چارواکو دا ډول منافقت چې ورته ویلي یې وو تره کی به مسکو ته بوزي امین د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي ته دستور ورکوي چې د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته د سپتمبر د څوارلسمې نیټې د پیښې په هکله معلومات ور کړي او دا هم ووایي چې په هماغه ورځ د سفیر د ژباړونکي لخوا د ټیلیفون په کربښه امین ته د ده د خوندي توب ډاډ ورکړ چې د تره کي استوګنځي ته راشي. د دا ډول خبرې یادول بنیي چې ګواکې د امین خلاف سوء قصد کې سفیر ښکیل وو. دې څرګندونو د مسکو غوسه راوپاروله خو تر هغه پورې یې غبرګون ونه ښود او له امین سره یې د پخوا په څېر دوستانه اړیکي وساتلې ترڅو تره کی پرې ووژنې. د تره کي د وژنې وروسته سفیر دا موضوع د امین سره طرحه کړه او پر هغې یې بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ خو سفیر د ده د ژباړونکي له لوري د ټیلیفون څخه انکار وکړ.امین د شوروي دولت څخه وغوښتل چې خپل سفیر وروغواړي. پدې اړه امین فکر کاوه چې سفیر د شوروي دولت د پالیسیو خلاف ګامونه اوچتوي دا ځکه چې ګڼ شمیر شوروي سلاکارانو ظاهرآ د امین ملاتړ کاوه. خو د امین پدې سر نه خلاصېده چې د شوروي سفیر د خپل دولت د پالیسیو پلي کوونکی دی او د شوروي په توتالیتارسیستم کې د دولت له پالیسیو سرغړونه د مرګ معنی لري. پر بله خوا امین دومره شورویانو ته وفادار وو چې د شوروي سفیر په دستور یې تره کی وواژه. د میثاق په وینا کله چې امین و پوهیدلو چې شوروي سفیر د ده سره خاینانه لوبه پر مخ وړي برژنف ته لیک استوي چې هغه تبدیل کړي او پدې اړه امین میثاق ته ویلي وو:« همدې چټل پوزانوف زما لاسونه د تره کي په وینو ککړ کړل. هغه زه اړ ابستم تره کی و وژنم.» ۷۹/ ۴۰۷ یوه ورځ مخکې لدې چې د تره کي مرګ رسنیز شي امین د سیاسي دفترغړي زیری او شاه ولي ورغواړي او ورته وایي :« له بده مرغه تره کي صاحب مړشوی دی . زیری پوښتنه ترې کوي څنګه؟ ده وویل خودخوا سړی وو د دغې ناکامیو تاب یې رانه ووړ پرون د شپې مړشو. شاه ولي پوښتنه ځنې وکړه چې څه ناروغي ور پیښه شوه. امین ځواب ورکړ ویې ویل خودخواهي پخپله د ټولو مرضونو مور ده.»۴۰ / ۴۲۱همدا رنګه د سیاسي بېرو غړی میثاق د خپل کتاب په ۳۹۸ ـ ۳۹۹ کتاب کې راوړي چې هغه امین ور غوښتی وو ترڅو د تره کي د مړینې په اړه یې خبر کړي . د نوموړي د څرګندونو لنډیز دلته راوړل کیږي:« امین غمګین وو .هغه ځمکې ته کتل او د خجالت احساس یې کاوه، وروسته یې سر را پورته کړ او ماته یې وویل نن شپه د ډله ییزو رسنیو له لارې اعلانیږي چې نورمحمد تره کی د ناروغی له امله مړ شوی دی.کله یې چې دا موضوع را ته وویله ، غږ یې ټیټ وو...، د اوښکو دانې یې په سترګو کې راغلې چې د لاسونو په ورغویو یې پاکې کړلې ...، څو شېبې دواړه غلي وو ته به وایې له یو بل څخه شرمېدلو او نه مو شوای کولای یو بل ته وګورو. وروسته مې سر پورته کړ او ورو مې ورته وویل آخر دې وواژه. هغه هم ورو ځواب راکړ هو چاره نه وه...، زما لپاره یې بله لاره پرې نښودله ببله دې چې دا پېښه وشي یعنې چې ووژل شي...، ما ډېر د تره کي د راتلونکي په اړه فکر وکړ او ډېرې مشورې مې تر لاسه کړلې . په ربنتیا چې ما نه غوښتل هغه له منځه لاړشي، ما غوښتل چې تر آخره پورې یې په ارګ کې وساتم ، خو شوروي ملګرو ته د ژوندي پاتې کېدو کلمه ښه نه برېښېدله او د هغه ژوندي پاتې کېدل یې زما په زیان ګڼل او ... دا یې وویل او نور یې نه غوښتل د پېښې جزییاتو ته لاړشي او خپله جمله بشپړه کړي، خپل لاس یې د خدای په امانۍ په موخه را کړاو پدې وخت کې یې په لړ لوړ غږ له خولې ووتل : لعنت په سیاست ...،کله چې د امین له دفتر څخه راووتلم له یوه نه شرح کوونکي حالت سره مخ شوم. ټول وجود مې له کرکې ډک شوی وو ، له خپله ځانه کرکه ، له حفیظ الله امین او له نورو کرکه . باور مې نه کاوه چې تره کی زموږ په منځ کې نشته ...». ښایي میثاق لدې کبله له خپل ځان، له امین او نورو یعنې د ګوند له مشرانو د کرکې خبره کړې وي چې په تور پلنوم کې یې د امین په ادعا پر ده د سؤقصد په تور له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه کولو خو په واقعیت کې د هغه وژنې ته رایې ورکړې دي . په ربنتیا هم چې د خلقیانو د سیاسی بېرو غړي د نفرت او کرکې وړ وګړي وو خو امین د بې کچې نفرت وړ ځکه دی چې واک ته د رسېدو او په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر خیانت او جنایت لاس پورې کاوه چې د تره کي او د هغه د یاورانو وژنه یې د جنایت څرګنده بېلګه ده. خو ددې سره سره د هغه پلویان دا جلاد اتل ګڼي . ربښیا هم امین اتل وو د وژلو اتل ، د غوړه مالۍ او منافقت اتل .

د اکتوبر په نهمه د ماښام په خبري سرویس کې وویل شول چې تره کي د ورپیښې ناروغی له امله مړشو او پخپله پلرنی هدیره کې خاورو ته وسپارل شو. امین د هغه د جنازې او فاتحې اخیستلو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې کبله اجازه ورنکړله چې « له دغه کار څخه به دښمن ډيره استفاده وکړي او انقلاب به له ستونزو سره مخامخ کړي. »۴۰ / ۴۲۱ – ۴۲۲ د امين او د هغه د پلويانو له نظره د تره کي د جنازې او فاتحې مراسمو ترسره کيدل انقلاب ته ګواښ وو. واقعيت دا وو چې د هغه ژوندی پاتې کيدل او د جنازې او فاتحې د مراسمو تر سره کول د امين اقتدار ته ګواښ وو لکه څرنګه چې امين ته وفاداريوه لوړپوړی ويلي وو: « هغه بايد مړشوی وای، که نه نو د نوموړي په شاوخوا دده د پلويانو راټوليدنه به د حفيظ الله امين رژيم د خطرسره مخامخ کړی وای.» ۱۲۲/ ۲۰۷ دا زموږ سياستوال دي چې پدې وروستی نيمه پيړۍ کې خپل مخالفان ، سيالان او عادي افغانان د قربانۍ د پسونو په څېر د جهاد، انقلاب ، اسلام، شريعت ،وطن ، دموکراسۍ او ملي ګټو په نامه وژلي دي.

اوس به وګورو چې تره کی څه ډول ووژل شو. تره کی دريو تنو(تورن محمداقبال د ګارد د کام آمر ، لومړي بريدمن روزي د ګارد د قوماندان سياسي مرستيال او لومړي بريدمن عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر) د لوی درستيز يعقوب په امر ووژه. عبدالودود د اقبال په شتون کې د پلځرخي په زندان کې بل خلقي زنداني(محمد علي هوما) ته چې په يوه کوټه کې بنديان وو ويلي دي: « نورمحمدتره کی د خلکو کور د جمعي شپې په کوټې کې بندي وو. د ننوتو د دروازې په خوله کې به هميشه پيره دار ولاړ وو. لوی درستيز يعقوب مونږ ته وويل چې د نورمحمدتره کي د وژلو پريکړه شوې ده. ددې کار لپاره تاسو دوه کسه او روزي مؤظف شوي ياست. مونږ درې واړه په ياده شوې کوټې کې تره کي ته ورغلو. تره کی زمونږ په ورتګ سره پوه شو چې د څه لپاره ورغلي يو. له خپل لاس څخه يې لاسي ګړۍ (ساعت) خلاصه کړه او د ګوند د غړيتوب کارت يې له جيب څخه را ويوست او مونږ ته په راکولو سره يې وويل چې دغه امين ته ورکړئ . بيا يې لاسي بکس را واخيست او راته ويې ويل چې پدې بکس کې پنځه ځلويښت زره افغانۍ زما ميرمنې ته ورکړئ. کله چې دا ټول شيان مو له ن.تره کي څخه تسليم کړل ، روزي خان ورته وويل چې په کټ کې پړمخ څمله! ن. تره کی په کټ کې پړمخ څملاست او روزی خان د ده لاسونه ټينګ ور وتړل، بيايې هغه پر ملا څملاوه . اقبال د ن. تره کي پرګيډه او زه (ودود) د نوموړي پر پښو کيناستم. ددې سره سم روزي خان بالښت را واخيست او ترهغه وخت پورې يې د ن. تره کي پرخوله ټينګ ونيو ترڅو يې ساه ورکړه. »۱۲۲/ ۲۵۹ – ۲۶۰ پدې ظالمانه ډول امين تره کی چې د هغه رابطه يې له ګوند سره د روح او جسم رابطه ګڼله ووژه. ويل کيږي چې د ن. تره کي د دا ډول وژنې وړانديز لوی درستيز محمد يعقوب کړی وو او دا يې هم ويلي وو چې دا ډول وژنه يې په کوم کتاب کې لوستې وه. د امين پلويان د امين له خوا د تره کي دا ډول وحشيانه خو له شرمه ډکه وژنه د پرچميانو تبليغات ګڼي خو کله چې ترې وپوښتل شي چې تره کی څه ډول ووژل شو څه نه وايي او دا بيا بنيي چې د هغه وژنه د بالښت په واسطه سمه ده .

د عدليې وزير او لوی څارنوال شرعي جوزجاني ليکي چې د راډيو څخه د تره کي د مرګ د اوريدو « سبا ته چې د کار دوسيې مې امين ته ور وړې وې ، د هغه څخه مې د تره کي د مړينې پوښتنه وکړه، خو هغه بېله دې چې ځواب راکړي ، کښته يې کتل او زما څخه يې وپوښتل څه وايې؟ ومې ويل وايي چې په خپله يې وژلی دی، د عايشې دراني د لېسې په يوه دېوال يې ليکلي دي :

سعديا شېرازيا ،پندې مده کمزاد را کمزاد اګر حاکم شود ګردن زند استاد را

ژباړه :(اې د شيرازسعدي ، کم اصل ته لار مه ور ښيه ، د کم اصل چې لاس بر شو ان د خپل استاد سر هم غوڅوي.) د واک څخه د تره کي د ګوښه کولو وروسته ځينې خلقي کدرونه د امين د نسکورولو په سوچ کې شول او د امين په وړاندې د پوځي عمل نيټه د تلې (ميزان) دوه ويشتمه چې د زرنګار په پارک کې د امين په ملاتړمظاهرې ته سازمان ورکړل شوی وو په پام کې وو. خو د امين څارګرو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت په اړه خبر ترلاسه کړی وو او د دې خوځښت ځيني فعالين يې ونيول. د پوځيانو ارتباطي غړی نيک محمد وردګ چې هغه مهال د سوداګرۍ د وزارت د مخصوص قلم مدير وو د حرکت د افشا کيدو نه په خبريدو سره په خپل دفتر کې د مکاروف توپانچې پواسطه خپل ژوند ته د پای ټکی کيښود او د ميز پر سر يې يوه جمله « د اردو د بې شميره ملګرو د ژوندي پاتې کيدو په خاطر»۱۸/ ۲۶ ليکلي وه. د ريشخورو اوومې فرقې خلقيانو په ټاکل شوې ورځ د خپل سوق الجيش څخه حرکت وکړ او د امين د پلويانو په لومه کې ولوېدل. د دې فرقې د امين ضد خلقيانو دولتي ځواکونو تر منځ ۲۴ ساعته نښتو دوام وکړ، په پايله کې پاڅون وځپل شو. د دې پاڅون په ځپلو کې شوروي سلاکارانو د امين ملا ور وتړله او لوی پوځي سلاکار ګوريلوف ويلي وو: « ما هدايت ورکړی دی چې د کوماندو لوا جګه شي او همدارنګه د هوا څخه په ياغيانو بريد وشي ... هغه او نورو پوځي سلاکارانو اړين اوامر ورکړي وو او ځينو يې حتی نيغ په نيغه په جګړه کې د پاڅون کوونکو په ځپلو کې برخه اخيستې وه.» ۶۳ / ۲۷۰ د ريشخورو د فرقې د پېښې په اړه کابيني ته امين ويلي وو:« دا کودتا د کارمل د پلويانواو د کريم زرغون د ګوندي ضد کوچنۍ ډلې پوځيانو لخوا ترسره شوله چې د شوروي سلاکارانو په مرسته د څو ساعتونو په ترڅ کې وټکول شوه.» ۷۹/ ۴۰۲ د دې پيښې وروسته څه د پاسه درې سوه تنه ملکي او پوځي خلقي کدرونه بنديان شول. دولت دا پيښه د افغان ملت د ډلې له خوا د يوې ناکامې توطئې چې مشري يې غلام محمدفرهاد لرله اعلان کړه پداسې حال کې چې فرهاد د دې پېښې څو مياشتې وړاندې بندي شوی وو. همدا رنګه عبدالکريم زرغون د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په مياشت کې زنداني شوی وو. حکومت خلقي کدرونه لعل پادشاه عالمی، آقا ګل بائيس، پوهنيارعبدالسلام، پوهنيار عبدالعزيز بسام، پوهنيار زکريا،غلام رسول کهسان ، پوهيالی حبيب الله وطندوست ، محمدحنيف يرغل، حبيب الرحمن ، ډاکټرصدري، ډاکټرعوض شينډنډي او ډګرمن نيک محمد د بغاوت د اصلي عاملانو په توګه بيله محاکمې چانواري کړل. په چانواري شوو کسانو کې يوازې دوه وروستي پوځيان وو. د اوومې فرقې د پاڅونوالو د وژلو په اړه د شوروي اړخ ليوالتيا د هغه مهال د غزني د څوارلسمې فرقې د قوماندان جعفر سرتېر له څرګندونو څخه معلومېږي:« زه د اسد امين دفتر ته ورغلم . هغه له ستړې مشې او زما د شخصي ژوندانه پوښتنو کولو څخه وروسته ، له ما څخه د غزني ولايت ځېنو اړوندو چارو په باب پوښتنې کولې ...، زموږ د دغو خبرو منځ کې ، د ده د دفتر رييس راننوت او امين ته يې وويل چې شوروي سرمشاور (د کام رياست د ک .ج . ب سرسلاکار) له ژباړن سره راغلی دی او وايي چې ستا سره ګوري او اړينه خبره درسره لري. سرتېر ويل چې د اسد امين دفتر ډېر لوی وه.هغه ما ته وويل چې ته چوکۍ درسره واخله او په هغې کونج کې کېښېنه! اسدالله دوی راوغوښتل او ما چوکۍ واخېستله په کونج کې لېرې کښېناستلم.کله چې سرسلاکار او ژباړونکی يې د امين له مېز سره نږدې کېناستل ، نو سرسلاکار په نورمال ډول اواز سره ، جګې خبرې پيل کړل. خو د هغه ژباړونکي په ټيټ اواز سره چې ما نشولي اوريدلی، د هغه د خبرو ژباړه کوله. دوی داسې فکر کولو چې ګنې زه په روسي ژبه باندې نه پوهېږم...، هغه اسدالله ته وويل چې دغه څوک چې د مشر امين صاحب د رژيم پرضد باندې يې کودتا (د ريشخور خوځښت) کوله، دوی بايد ووژل شي، ترڅو د نورو کسانو لپاره پند او عبرت شي او که داسې ونکړئ، هره اونۍ به دغه لوبې ګورئ.څکه تره کی د ګوند جوړېدلو له وخت څخه د دې ګوند مشر وه او هغه په دغې ګوند کې ډېر ملاتړي او خواخوږي لرل او هغه نور به هم په آسانۍ باندې ،په قرار نه کښېني.» ۱۰۵ /۷۶۳ – ۷۶۴ امين هم د خپلو شوروي ملګرو سلا ومنله دا کودتاچيان يې د تره کي په څېر بېله محاکمې ووژل. د پرچمي کودتاچيانو د ژوندي پاتې کېدو او د خلقيانو د وژنې په اړه ليکوال د محمودسوما څخه پوښتنه وکړه چې د پرچمي کودتا چيانو اعترافونه په رسنيو کې خپاره شول هغوی ونه وژل شول خو د يشخورو د فرقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېښې د تورنو کسانو اعترافونه خپاره نشول او هغوی ووژل شول لامل يې څه وو؟ هغه ځواب راکړ شورويانو نه غوښتل پرچميان ووژل شي. ليکوال ورته وويل لدې څخه معلومېږي چې د امين او کارمل تر منځ هېڅ توپير نه وو دواړو د شورويانو د امر او نهی له مخې ګامونه اوچتول . هغه غلی شو او څه يې ونه ويل.

د حفيظ الله امين لنډه واکمني

حفيظ الله امين د خلقي نظام کمزورو اړخونو او تيروتنو ته په کتو سره هڅې پيل کړې ترڅو هغه اصلاح او په يولړ سمونونو يې لاس پورې کړ چې په هغو کې لاندې اقدامات يې د پام وړ دي :

- د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کميسيون توظيفول چې غړي يې اکثراً غيرګونديان او استادان وو.

- د انقلاب د ملي دفاع سازمان جوړول ، ترڅو پدې خورا مهمه مسئله ډله ئيزغور اوعمل وشي او د چاروواکو د يکه تازی او پخپل سر پريکړو مخنيوی وشي . —

د بند څخه د زيات شميربنديانوخلاصون او د زندانيانو د دوسيو بيا کتنه. (د بنديانو د خلاصون په اړه به وويل شي د ليکوال يو ملګری چې د امين د واکمنېدو پنځه مياشتې وړاندې د کندهار زندان ته اچول شوی وو د امين په واکمنېدو سره خلاص شو خو يوه مياشت وروسته بيا زنداني شو او دا ځل يې د څرخي پله زندان ته واستولو.) —

د کابل ښارملاامامانو ته د مالي او پولي مرستو پيل اود جوماتونو رغول.

- د امريکې او پاکستان سره د دوستانه اړيکو د ټينګښت هڅې.

امين په ګوند کې د خپل دريځ د لاپياوړتيا لپاره د تلې په ديرشمه د ګوند د مرکزي کميټې تشکيلاتي پلنوم جوړکړ او ځوان کدرونه يې د ګوند مرکزي کميټې ته راپورته کړل چې د ګلداد پرته نور ټول د امين پلويان ګڼل کيدل. امين د عزيز اکبري پرځای خپل وراره او زوم اسدالله امين د ځارګرې ادارې ، کارګري استخباراتي مؤسسه(کام) د مشر په توګه چې هممهاله يې څو نور مسؤليتونه هم درلودل موظف کړ. ځوان زوی عبدالرحمن يې د ځوانانود خلقي سازمان مرستيال وټاکه. د امين د کورنۍ د غړو د کړو وړو او د هغو په وړاندې د خلکو د غبرګون په اړه اقبال وزيري ليکي: « د امين وراره اسدالله امين ، د هغه ورور عبدالله امين او د هغه نورو خپلوانو د امين د موقف څخه ناوړه ګټه اخيستنه او د شوروي سفارت او د کی جی بی اجنټانو د تره کي او امين ترمنځ په نفاق اچونه کې د هغوی د ناوړه اعمالو څخه زښته زياته ګټه هم پورته کوله. زموږ د يوه مشر ملګري دا خبره په بشپړه توګه سمه ده چې ويل يې اسدالله امين او عبدالله امين به چې د هرې کوڅې نه تيريدل حفيظ الله امين ته يې دښمنان کول.»۶۰ / ۱۰۸ دې مشربايد ويلې وای چې د دې کورنۍ د غړو سلوک خلک خلقيانو او خلقي واکمنۍ ته دښمنان کول. د ګوند لارښوونکې ارګان (مرکزي کميټې) ته يوازې امين ته د وفادارو ګونديانواو د ځوانانو راپورته کول، د امين د کورنۍ د غړو بيساره واکونه او د تره کي او زرغون د پلويانو په نامه د سلګونو ګونديانو بندي کول او وژل په ګوندي ليکو کې زياته نارضايتي منځته راوړه او د هغې سربيره مسکو چې د خلقي غورځنګ ورکه غوښتله دا ناراضه خلقي پېژندل شوي کدرونه او د امين پخواني خلقي مخالفان هڅول چې په دولت کې له کار کولوڅخه ډډه وکړي او شوروي اتحاد ته ولاړ شي. شوروي سلاکارانو او د سفارت کارکوونکو د ماليې وزير ميثاق، د اردو د سياسي چارو رئيس محمد اقبال وزيري ، على محمدهوما د ګوند د دارالنشآ مشراو داود پنجشيري ته وړانديز کړی وو چې شوروي ته سياسي پناه يوسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یا استراحت ته لاړشي . « حتی داود پنچشیري(د دستګیر پنجشیري ورور) ته یې پاسپورت او ویزه هم جوړکړې وو او هغه له ډاره څخه دا ویزه امین ته وروړې وه.» ۶۰ / ۱۲۷ دا چې نوموړي له ویرې دا کار کړی یا یې کومه لوبه پر مخ وړله د مسلې یو اړخ دی خو دا ښیي چې شوروي سفارت داسې هلې ځلې کولې چې امین اندیښمن کړي تر څو په شورویانولا زیاته ډډه ولګوي او په وروستي ګام کې د هغوی په ځواکمنو منګولو کې ولوېږي . ښایي شوروي اړخ نور خلقي کدرونه هم هڅولي وي چې شوروي اتحاد ته پناه یوسي. میثاق پدې هکله د خپل کتاب په ۴۰۴ – ۴۰۵ مخونو کې په تفصیل سره غږېدلی دی چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. میرګن د سفارت کارکوونکي یوه ورقه را کړه چې ویې لولم په هغې کې لیکل شوي وو چې په ارګ کې تا ته دسیسه جوړه شوې ده او تا له منځه وړي او شورویان غواړي تا وژغوري چې شوروي اتحاد ته لاړشې. میرګن په اشاره وپوهولم چې خپل نظر ولیکم ځکه که خبرې وشي ښایي خبرې مو ثبت شي. میثاق په ورقه کې ور ته لیکي:« فعلا د ویلو څه نلرم. لاړشئ دا موضوع له امین صاحب سره شریکه کړئ.» د میثاق ځواب د یوه طالب مشر ځواب ته ورته دی چې کوم امریکایي ورته ویلي وو چې د ملامحمدعمر خلاف کودتا وکړئ موږ درسره مرسته کوو. طالب ورته ویلي وو چې دا خبره به له خپل امیر سره شریکه کړم. امین د شوروي سفارت د کارکوونکو دې ډول کړنو ته په کتنې سره له مسکو څخه غواړي چې سفیر او میرګن اوف تبدیل کړي او مسکو د هغه غوښتنې ته سملاسي مثبت ځواب وایي .

امین د دې دواړو د تبدیلولو مساله ددې پر ځای چې د بهرنیو چارو د وزارت له لارې په رسمي بڼه مسکو ته واستوي د دفاع وزارت پوځي او سیاسي سلاکارانو ته چې مسکو ته تلل او امین ته د خدای په امانۍ لپاره ورغلي دي ویلي وو چې د ده یو لیک به شوروي مشرتابه ته ورسوي چې اقبال وزیري به هغه ورکړي. سلاکارانو دا خبره د سفیر ترغوږو رسولې وه او سفیر هوایي ډګر ته د نوموړو څخه د تلو مخکې د لیک د ترلاسه کولو پوښتنه کړې چې ځواب یې منفي وو.اقبال وزیري لیک هغه مهال سلاکار ته ورکړ چې هغه الوتکې ته ننوزي. جنرال ګوریلوف څه د پاسه دوې لسیزې وروسته د دې لیک په اړه وایي :« زه مسکو ته ورسیدم او لیک مې لوی درستیز ته ور کړ. نیکولای واسیلویچ راته وویل : لیک ولولم که څنګه ؟ ومې ویل : ملګری مارشال ! پریکړه ستا سره ده . ښه به دا وي چې لیک کی جی بی ته ورکړو... دا چې په پاکټ کې څه وو خبر نلرم.خو لیک مې تسلیم کړ، دا چې امین د بریژنف نه څه غوښتي وو، زه وروسته خبرشوم . هغه په شوروي اتحاد یا د افغانستان په هره برخه کې چې بریژنف وټاکي د لیدو هیله کړې وه .خو امین هیڅکله د خپل لیک ځواب ترلاسه نکړ. » ۱۷۷ میثاق لیکي چې په لیک کې د سفیر او تاجک توکمه میرګن اوف د تبدیلی غوښتنه شوې وه او دا هم شوني ده چې د بریژنف سره د ملاقات غوښتنه هم شوې وي. د کې جی بی په سندونو کې راغلي دي : « امین څوځو ځله شوروي سفیر ته ویلي ول چې دی غواړي د ا،خ،د، ګ د مرکزي کمیټې د عمومي منشي په توګه په هر وخت کې چې د مسکو لپاره مناسب وي شوروي اتحاد ته ولاړشي او له بریژنف سره وګوري . امین خپله وروستۍ غوښتنه د دسامبر په ۶ نیټه سفیر تابییف ته کړې وه . د امین له دغو په ټینګار غوښتنو څخه په مؤدبانه ډول سترګې پټې شولې.» ۱۲۴/ ۲۱۴ لیدل کیږي چې امین بریالی نشو له بریژنف سره وګوري لکه څرنګه چې هغه د خپلې لنډې واکمنۍ پرمهال د زیاتوهلوځلو سره سره ونه توانید د امریکې سره دوستانه مناسبات ټینګ کړي. د امریکې سره امین د خپلو ناکامو هڅو په اړه د کام سیاسي آمر سلطان احمد بهین ته ویلې وو:« د امریکا له متحده ایالاتو او نورو لویدیځو هیوادونو سره د اړیکو د ښه کولو په لاره کې زما ټولې هڅې بې ګټې وختلې . زموږ ټول امکانات په اوبو کې لاهو شول.» ۱۲۴ / ۲۲۰ د امین له لورې د زیاتو هڅو سره سره د دوو زبرځواکو د باور د نه ترلاسه کولو لامل باید د زبرځواکونو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تګلارو سربېره د امین په رواني ځانګړتیاوو کې ولټول شي. مسکو لیوال وو چې د افغان دولت په مشرتابه کې یوازې دوی ته لاس ترلی وفادار مشر ووینې . واشنګټن هم ورته دریځ درلود او واشنګټن بیا د ا، خ، د،ګ پرځای اسلامپاله ډلې د خپلو موخو ډاډمنې پلې کوونکې ګڼلې. د امین د ځانګړتیاوو په اړه باید وویل شي چې د هغه د خبرو اوعمل ترمنځ ستر واټن لیدل کیده او کله ناکله د خپلو څرګندونو خلاف هم ګامونه اوچتول چې ساده وګړي هم په داسې وګړو باور نه کوي او زبرځواکونه خو بیا د هر سیاستوال د کرکتراو فعالیت ټول اړخونه په پام کې نیسي. ښه بېلګه یې د تره کي سره د امین چلند دی چې یو وخت یې لاسونه مچې کول او بیا یې د عزراییل په څیر ووژلو.

د ا، خ ، د،ګ کې د وړې د میاشتې د زعامت بدلون، د تره کي په پټه منفي تبلیغاتو او د هغه وژنې د ګوند اتوریته اواعتبار لا نور هم ټیټ کړ. امین بشپړ واک ته په رسیدو سره د داسې یوه حالت سره مخامخ شو چې له یوې خوا د وسله والو مخالفینو بریدونو دوام درلود له بله پلوه په خلقیانو کې د امین په وړاندې هم پټو او څرګندو مخالفتونو قوت وموند. سربېره پردې د پرچمیانو حکومتې ضد تبلیغات هم زیات شول. د وسلوالومخالفینو ترشا پانګواله نړۍ او د ګوند د ننه امین ضد مخالفتونو ته مسکو لمن وهله چې موخه یې د خلقیانو واکمنۍ ته د پای د ټکي ایښودل او د پرچم واکمنول وو. امین د ده خلاف دا کړنې د شوروي سفیر څخه ګڼل هماغه دي چې د هغه د بدلولو غوښتنه کوي او مسکو هم دده غوښتنې ته سمدلاسه ځواب ورکوي او افغانستان ته نوی سفیر را لیږي. د مسکو له لوري د ده غوښتنې ته مثبت ځواب د دې لامل شو امین ډاډمن شي چې دی د مسکو بشپړ باور او ملاتړ لري هغه ناسم ګومان چې دی یې د مرګ کندې ته ور ټېل وهلو. امین د تره کي د واکمنۍ پرمهال د یوه خپلواک هېواد د صدراعظم په توګه د شورویانوسره د چنو وهلو او سیاسي لوبو د مخته وړلو جوګه وو خو د دولت د مشر په مهال دا شونتیاوې له لاسه ورکړلې او په بشپړ ډول د مسکو د لاس په وسیله واوښت. دا مهال مسکو په خورا زرنګۍ سره امین او د ده واکمنۍ ته د انقلاب ضد سربېره د تره کي د پلویانو له لوري د ګواښونو خبرداری ورکولو . شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفینو او حتی د امریکا د پوځي لاسوهنې د ګواښونو ناسم انځور ایست او امین یې دې ته هڅولو چې د شوروې پوځیان راوبولي. له دې کبله یې د خپل استوګنځی چارچاپېر د شوروي اتحاد د پوځ پنځه سوه کسیز کندک ځای پرځای کړ او دشوروي دریو نورو کندکونو را تګ ته غاړه کېښودله. پدې هکله د هغه مهال د ګارد قوماندان جګړن جانداد په زندان کې یوه خلقي زنداني ته ویلي وو:« د مرغومي له تورې ورځې څخه نږدې یوه اونۍ د مخه د شپې په یوولسو بجو شوروي سفیر د حفیظ الله امین سره د بیړنۍ کتنې غوښتنه وکړه . حفیظ الله امین د ده غوښتنه ومنله . شوروي سفیرد خپلې کتنې په وخت کې حفیظ الله امین ته وویل چې شوروي څارګرو راپور ترلاسه کړی دی چې امریکایان پلان لري د پاکستان خاورې نه د نورستان سیمې او بدخشان ولایت له لارې د افغانستان دموکراتیک جمهوریت په حریم باندې وسله وال تیری ترسره کړي، تاسي بیخي ډاډه اوسئ ، د امریکایانو ټول نظامي خوځښتونه د شوروي اتحاد تر همیشني تعقیب لاندې دي ... تاسوبېغمه اوسئ مونږ هیڅ وخت خپل دوستان په بده ورځ کې یواځې نه پرېږدو...» څو ورځې وروسته بیا شوروي سفیر د شپې ناوخته د حفیظ الله امین لیدلو ته راغی. په دا وار شوروي سفیر د ډېر هیجان په ترڅ کې حفیظ الله امین ته په ډاګه کړه چې امریکایانو د ا، د، ج په خاوره باندې وسله وال تیری پیل کړ. زمونږ پلي وسلوال ځواکونه د ثورانقلاب د دفاع په موخه د افغانستان خاورې ته راننوتل. پدې ترتیب حفیظ الله امین د شورویانو له خوا د سرته رسیدلي کار(انجام شوي عمل) سره مخامخ شو.» ۱۲۲ / ۲۶۵ ـ۲۶۶ د جانداد دا خبره چې امریکایانو د افغانستان په خاوره وسلوال تېری پیل کړ او د شوروي پلي ځواکونه د افغانستان خاورې ته ننوتل د منلو وړځکه نه ده چې د امریکایانو د برید سره سم دا شونې نه وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ځواکونه افغانستان ته ننوزي . عجيبه دا ده چې امريکايي قوتونه د افغانستان خاورې ته ننوتلي وو خو د سرحدي ولايتونو ملکي او پوځي بنسټونو يوه هم مرکز ته رپوټ نه دی ورکړی. دا د جانداد ښکرور درواغ دي. جانداد پدې داستان سره که له يوې خوا غواړي د شورويانومنافقت نندارې ته کېږدي له بله پلوه هڅه کوي د امين لخوا د شوروي پوځيانو د راتلو سره همغږي يوه اړتيا او مجبوريت وګڼي او يا وښيي چې امين د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ شو چې څه يې له لاسه پوره نه وو او پدې ډول هغه ته برائت ورکړي.

پورتنيوڅرګندونو ته په کتنې سره او د هغه مهال د سياسي بهيرونو او د شته لاسوندونو او روايتونو نه داسې برېښي چې امين د شوروي سلاکارانو په مشوره د ده د واکمنی د داړمنې ساتنې په موخه د شوروي د دريو کنډکونو راتګ ته غاړه ايښې ده چې د کابل په بالاحصار، باميان او ګيله ګی کې ځای پرځای شيٍ. د دې کنډکونو د راتګ په اړه يې اقبال وزيري ته ويلي وو : « د شوروي د دريو کنډکونو په راتګ خفه دی ځکه هغه د ثور انقلاب ملي ارزښت کموي. امين زياته کړه چې شورويانو ته يې ويلي دي چې د دغو دريو کنډکونو سرتېري بايد پټ وساتل شي چې افغانان يې ونه ويني که نه نو نيمايي افغانان به هېواد پرېږدي.» ۶۰ / ۱۵۴هماغه دي چې د دسمبر له څلېرويشتمې څخه د هوا له لارې کابل ته د شوروي پوځيانو او محاربوي تخنيک را استول پيلېږي او د حيرتان بندر څخه هم شوروي پوځيان راتېرېږي. د مسکو چاړواکو د دريو کنډکونو پرځای دوې فرقې(يوه د هوا له لارې کابل او بله د حيرتان له بندر څخه) افغانستان ته راوليږدولې . دې رابلل شوو ميلمنو د دسمبر په اووه ويشتمه ماښام په کابل کې مهم دولتي بنسټونه او په مرکز کې پراته جزوتامونه تر ځار لاندې ونيول او له مخکې نه د تاجبيک د ماڼۍ شاوخوا ځای پرځای شوي د مسلمانانو کنډک او د کې جي بې ځانګړې ډلې په کوربه باندې د خپلو ټوپکو خولې راوګرزولې ، هغه يې ترور او ببرک کارمل يې ظاهرآ د واک په ګدۍ کيناوه.

د مسلمانانود کنډک پرسونل چې افغاني پوځي يونيفورم يې درلود د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه يوولسمه – دوولسمه د بګرام هوايي ډګر ته را وليږدول شو او د دسمبر په اوولسمه د تاجبيک د ماڼۍ لويديځ اړخ ته ځای پر ځای شو او په خپله امين د دسمبر په شلمه دې جزيرې ته ورغی او پدې ډول يې پخپل برخليک شوروي پوځيان واکمن کړل. ميثاق په آلمان کې خپل خورزوی(خوربيې) ته پدې اړه ويلی وو:« کله چې امين صاحب د تاج بيک ماڼۍ ته وکوچيده ، يوه ورځ مې ورته وويل چې دلته ته د اخوانيانو لپاره يوه مړۍ يې . ملګري امين راته وويل : ملګری ميثاق شوروي ملګرو وويل چې موږ داسې وسله دلته ځای پرځای کړېده چې تر ديرش کيلومترمربع پورې د لايزر د شعاع پواسطه هر دښمن له منځه وړې . »۸۷ / ۲۶۹

د مسلمانانو د کنډک په اړه ليخافوسکي د افغان مېرانه اوغميزه نومي کتاب په ۸۲ مخ کې راوړي چې ددې کنډک د جوړولو چارې د ۱۹۷۹ کال د مې مياشتې په لومړيو کې پيل شولې . ښايي د تره کي په واکمنۍ کې يې هم تره کی هڅولی وي چې د خپل داړمن خونديتوب په موخه هغه ومني چې پدې کار کې پاتې راغلي دي. ددې سربيره شورويانو امين پدې قانع کړی وو چې غوره به دا وي چې د تاجبيک د ماڼۍ په پخلنځي کې د افغان آشپزانو پرځای شوروي آشپزان په دنده وګوماري تر څو د ده ژوند ته د افغانانو له لوري د ګواښ مخه نيول شوې وي. پردې اساس ويلی شو چې امين پخپله پخپلو پښو او لاسونو کې د شورويانو زولنې واچولې . همدې آشپزانو د هغه په خوړو کې زهر واچول او شوروي مسلمان کنډک د خپلو ټوپکو خولې د امين په افغان ساتونکو را وګرزولې ، هغوی يې له پښو وغورزول او ځانونه يې امين ته ورسول او هغه يې هم ووژلو. څه ښه يې ويلي دي چې په پردي لاس مار هم مه وژنۀ !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حفیظ الله امین ترور او د خلقي واکمنۍ پای

د شوروي د یرغل وروسته ببرک کارمل او شوروي دولت افغانستان ته د شوروي لښکر راتګ د افغانستان د دموکراتیک جمهوري حکومت په غوښتنه او د افغان- شوروي د دوستۍ د تړون د څلورمې مادې له مخې تبلیغول. خو دا ادعا دومره بې بنسټه وه چې د هغه حکومت ټول غړي یې زنداني کړل او مشر یې ترور کړ چې دا تړون یې ورسره لاسلیک کړی وو. که چیرې خلقي حکومت دا لښکر رابللی وي باید چې مسکو او کارمل پدې اړه د تره کي یا امین یا د هغوی د حکومتونو رسمي غوښتنه ښودلې وای . پدې اړه محمد حسن کاکړ ورته لیدلوری لري او لیکي:« حتی همدې کودتایي حکومت (د خلقیانو حکومت) د شورویانو څخه نه دي غوښتي چې د تش په نامه ګواښ د مقابلې لپاره پوځي مرسته وکړي. که داسې غوښتنه شوې وي څرنګه چې د جګړې مسئله ده باید د دوو خپلواکو هیوادونو ترمنځ د رسمي سند پر بنسټ صورت نیولی وي، دا سند یې باید خپورکړی وای.» ۱۲۶ /۱۲۰ لکه څرنګه چې خلقي دولت د شوروي دولت سره افغانستان ته د سره پوځ د راتلو کومه رسمي هوکړه نده لاسلیک کړې نو مسکو نشوای کولی داسې سند چې وجود نه لري هغه خپور کړي . البته د دریو کنډکونو د راتګ سره په خپلسر امین موافقه کړې وه بېله دې چې د ګوند له سیاسي دفتر او حکومت سره یې مشوره کړې وي . پدې اړه د نجیب الله پوځي سلاکار محمداحمدویچ ګاریبف لیکي :« یو وار بیا په خپل پخواني دریځ ټینګار کوم چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د رابلنې په هکله هیڅ کومه مصوبه او یا سند د ا، خ، د، ګ د مرکزي کمیټې د پلنوم ، سیاسي دفتر او د ا، د ، ج حکومت او انقلابي شورا له لوري نه دي لاسلیک شوي او د دیپلوماتیکو لارو نه دي مبادله شوي. » ۱۷۸ لدې کبله پدې اړوند کوم سند شتون نلري او که سند موجود وي هغه به کارمل ورسره لاسلیک کړی وي چې هغه هم نشته دی ځکه د واک دې تږي د امین په خبر د شوروي لښکر را تګ ته په شفاهي ډول لبیک ویلی دی . د شوروي پوځیانو د رابللو په هکله نجم الدین کاویاني محمداعظم سیستانی ته ویلي وو :« کارمل یوځل ما او خپلو څو تنو ارادتمندانو ته وویل : ملګري فکر کوي چې سور پوځ په خپله افغانستان ته راغلی دی . ما دری ځله او هرځل څو تختې کاغذ تور کړاو شوروي مشرتابه ته تسلیم کړ ترڅو مې هغوی قانع کړل خپل پوځ افغانستان ته راولیږي . »۵ / ۱۷۲ کله چې د شوروي د تیري وروسته د اشغال خلاف ملي پاڅون پیل شو او په ټولنه کې کارمل د دوهم شاه شجاع یا روسي شاه شجاع نوم وګټلو مسکو چاره پدې کې ولیدله چې د شوروي لښکر رابلونکي ن .تره کی او ح . امین معرفي کړي. دا دنده یې پخپله کارمل ته وسپارله او لیکلې وینا یې په لاس کې ورکړه چې هغه د هوایي او مدافعه هوایي منسوبانو ته ولولي. دا وینا د۱۹۸۰ کال په دوبې کې یعنې د تیري څه د پاسه نیم کال وروسته ورکړل شوه. کارمل په وینا کې دا خبره وکړه چې تره کي او امین اتلس ځله د شوروي دولت څخه د ځواکونو غوښتنه کړې وه . وروسته له څه مودې شوروي دولت د دولتي رسنیو له لارې تبلیغات پیل کړل چې شوروي ځواکونه د خلقي مشرانو د پرله پسې غوښتنو له مخې افغانستان ته استول شوي دي. پدې اړه یې د مستند فلم په نامه یو فلم هم ننداري ته کېښود چې په هغه کې تره کی د کاسیګین څخه د شوروي پوځونو د رالیږلو غوښتنه کوي .خو پدې مستند فلم کې د تره کي ، کاسیګین او د هغوی د ژباړونکي آواز یا غږ شتون نلري. دا بیا مستند فلم نه بلکې هنري فلم دی.

مخکې یادونه شوې وه چې شورویانو امین د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې افغانستان ته د شوروي د دریو کنډکونو راتګ ته غاړه کېږدي .د جنرال لیاخفسکي په وینا د دسمبر د څلېرویشتمې څخه تر اووه ویشتمې پورې ټولټال ۴۰۹ الوتنې ترسره شوې چې ۷۷۰۰ تنه پوځیان(۱۰۳ فرقه)،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۹۴ عرادې پوځي تخنیک او ۱۰۶۲ ټنه توکي افغانستان ته راولیږدول او ۱۰۸ لمبر فرقه یې د آمو له سیند نه د پانتوني(شناور) پله پواسطه افغانستان ته د ننه کړه ، د بګرام په لورخپل مارش ته دوام ورکړاو د دسمبر په اووه ویشتمه بګرام ته ورسیدله. دا لښکر چې دوې فرقې وې بیله کوم خنډ څخه خپلو موخو ته ورسیدلې یوازې د دسمبر په ۲۵ یوه الوتکه د غره سره ولګیده او پکې ۳۷ تنه ووژل شول. کله چې په شمال کې شوروي پوځیان افغانستان ته ننوتل د شمال ولایتونو مسئول عبدالله امین د حفیظ الله امین څخه پدې هکله پوښتنه کړې او امین په ځواب کې ورته ویلي وو: « ډاډه اوسه کومه خبره نشته دا ځواکونه د یوې کومکې لوزنامې پربنسټ چې لاسلیک شوې ده د کابل او بګرام په لور راځي او موږ ته تجهیزات رسوي.» ۶۷ / ۱۳۶ د هغه مهال د ګوند د دارالنشاء د مشر د لیکنې له مخې امین د مرغومي په پنځمه د شوروي پوځیانو د راتګ په اړه د ګوند دارالنشاء او د مرغومي په شپږمه(د امین د ترور په ورځ) یې په هغه میلمستیا کې چې د شوروي اتحاد څخه هېواد ته د دستګیرپنجشیري د راستنیدو په موخه جوړه کړې وه د سیاسی بېرو غړو ته معلومات ورکړل. دلته لیدل کېږي چې د ګوند مشرانو یوه هم اعتراض نه دی کړی چې ولې امین د داسې یوې مهمې مسالې په اړه د دوی سره مشوره نه ده کړې او په خپل سر یې د شوروي پوځیانو له راتګ سره همغږي ښودلې ده . د امین د ترور په ورځ د امین د مخکني دستور له مخې د ماپښین په دوو بجو د تاجبیک مانۍ ته د ټولنیزوعلومو د انستیتوت پوځي محصلین(سیاسي کارکوونکي) راغوښتل شوي وو چې هغوی ته وینا اوروي. خو لکه څرنګه چې امین مسموم کړل شوی وو د اردو د سیاسي چارو د رییس مرستیال په تالار کې منتظرو سیاسي کارکوونکو ته ویلي چې امین ناروغه دی وینا نه اوروي او دوی یې رخصت کړي دي. د امین پلویان وایي چې نوموړي غوښتل د شوروي پوځیانو له لوري افغانستان ته د پوځي تجهیزاتو د رسونې او بیرته خپل هیواد ته د ستنیدو په هکله معلومات ورکړي. منطقا داسې بریښي چې امین د شوروي د قطعاتو د راتګ په هکله وینا کوله نه د پوځي تجهیزاتو. که د پوځي تجهیزاتو په اړه یې وینا اوروله منطقا هغه یې ددې تجهیزاتو د رارسولو په درشل کې کړې وای تر څو کابلیان د دریو ورځو پرله پسې الوتکو د راتګ له امله چې ناکراره کړي یې وو خبر شوي وای.

اوس به پدې تم شو چې څه ډول شوروي سلاکارانو اود تاجبېک د مانۍ شا وخوا ځای پر ځای شوي د مسلمانو کنډک او د کې جي بي ځانګړې ډلې د تاجبیک مانۍ د نیولو او یا د خلقي حکومت د نسکورولو په موخه چمتو کېدل او دا کار یې څرنګه ترسره او امین یې ترور کړ. د دسمبر په ۲۳ د مسلمان کنډک مشران سفارت ته وغوښتل شول . باریس ایوانوویچ (په افغانستان کې د کی جی بی مشر) د کنډک قوماندان ته د هغه د ریوټ د اورېدلو وروسته وویل :« د مانۍ د ساتنې په ځای که اړینه شي د هغې په نیولو فکر وکړئ » ۴۹ /۱۳۳همدارنګه د کنډک قوماندان ته وویل شول چې دوی ته به یو د دیسانت ټولی او د کی جی بی دوې ځانګړې ډلې هم ورکړل شي. د دسمبر په پنځه ویشتمه په کابل کې د پوځي جزوتامونو شوروي سر سلاکاران د کابل هوایي ډګر ته را وبلل شول تر څو هغوی ته د امین د رانسکورولو د بریالیو عملیاتو د پرمخ وړلو په مهال ځانګړې دستورونه ورکړل شي. پدې هکله و، ګ سالکین د څلورمې زغره والې لوا د ژباړونکو د ډلې مشر وایي:« د دسمبر په پنځه ویشتمه ویکتور پیاسیتسکي یې د څلورمې قوا سرسلاکار د کابل د خواجه رواش هوایي ډګر ته د پوځي سرسلاکارانو غونډې ته ور وغوښت. زه هم د ژباړونکو د ډلې د مسئول په توګه د نوموړي سره ولاړم خو ماته یې اجازه رانکړه چې په غونډه کې ګډون وکړم...، د دسمبر په اووه ویشتمه پیاسیتسکي زه د اړینو تدبیرونو د نیولو په اړه آشنا کړم . پدې ورځ هغه ټولو سلاکارانو ته دستور ورکړ خپلو استوګنځیو ته ولاړ شي.زه یوازې د تبلیغاتو د سلاکار او پخپله د پیاسیتسکي سره پاتې شوو. مابنام پیاسیتسکي راته وویل که

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرهپوښونو ته ښار ته د تللو دستور ورکړل شي باید په دریم ټانک کې سپاره شو، ځکه د مخکې نه توافق شوی وو که شوروي زغره وال کوماندو د هوايي ډګر څخه ځلورمې قوا ته راځي پدې ټانک ډزې ونکړي. دې دا معنی درلودله که ټانکیستان خپل وضع الجیش ته د ستنېدو څخه ډډه کوي پر هغوی برید وشي. ماښام نږدې په ۳۰ :۱۸ د قوا قوماندان احمدجان ته امر و شو چې یو کنډک ښار ته واستوي. هغه مهال همیشه ما او د قوا سرسلاکار د احمدجان تر څنګ ناست وو . احمدجان د سلاکار سره د سلا وروسته لومړي کنډک ته امر وکړ چې ټانکونه چمتو کړي او وروسته به د خوځښت دستور ورکړي ...، پیاسیتسکي به تل خپل لاسي ګړی ته کتل او لوا ته د نویو دستورونو د ورکولو انتظار یوست. په ۱۵ : ۱۹ یې د احمدجان څخه وغوښتل چې ښار ته د کنډک د لیږلو په هکله ځانګړي دستورونه ترلاسه کړي خو د اړیکي د نشتون له امله اړیکه ټینګه نشوه. (دا مهال د کی جی بی ماموانو د مخابراتو په مرکز کې چاودنه کړې وه.) پیاسیتسکي چې د اړیکو د نشتون له امله ډاډ من شو، احمدجان ته یې سلا ورکړه چې د ټلفون قابلوګاني(لینونه) کنټرول کړي . بیله ځنډه په پوره غور سره قابلوګاني کنټرول شوې او دې کار ۳۰ دقیقي وخت ونیو. د۰۰: ۲۰ شاوخوا د سرسلاکار په دفتر کې د قوماندان او سیاسي آمر سره ناست وو چې ناڅاپه یو وارخطا رنګ الوتلي افسرراپوټ ورکړ چې راډیو د امین د فاشیستي رژیم د نسکوریدو خبر خپروي...، خو دا ریوټ د کابل راډیو څخه نه دی...، ناڅاپه ځلور زرهپوښونه په ډیر تلوار سره د پوځي ښارګوټي له دروازې تېرشول د قوا مانۍ یې محاصره کړله . د یوه زرهپوښ څخه یو شوروي افسر راووت . ځان یې معرفي کړ او پیاسیتسکي یې یوې ګوښې ته کړاو د هغه سره وغږید. وروسته یې د شرابو بوتل را واخیست او نور یې هم ور وبلل او احمدجان ته یې وویل په ښارکې ناآرامي ده او د زرهپوښونو استول اړین نه دي . قوماندان د سلا وروسته لومړي کنډک ته د استراحت امر وکړ...» ۲۶۳/۱۰۶ ـ ۲۶۵

مسکو د امین د اغفالولو په موخه د دسمبر په پنځه ویشتمه (مرغومي ځلورمه) د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په نشراتي ارګان (پراودا) کې یوه مقاله خپره کړه چې د امین په ملاتړ څرخیده ،یوه ورځ وروسته د افغانستان د راډیو ټلویزیون څخه ددې مقالې ژباړه خپره شوه ترڅو ګوند او خلکو ته وښیي چې حفیظ الله امین د شوروي اتحاد له بشپړ ملاتړ نه برخمن دی. همدا مقاله د دسمبر په اووه ویشتمه (مرغومي شپږمه) د ځینو دولتي ورځپاڼو په لومړي مخ کې خپره شوه چې د لینن، بریژنف او امین انځورونه پکې چاپ شوي وو. دا دوهم ځل وو چې د امین په واکمنی کې د لینن انځور په رسنیو کې خپور شو.لومړی ځل د اکتوبر د انقلاب د کلیزې په مناسبت د لینن ، برېژنف او امین انځورونه د ثور انقلاب په ورځپاڼه کې چاپ شوي وو. البته چې د افغانستان په رسنیو کې لومړی ځل د پرچم په جریده کې د دموکراسی په لسیزه کې هم د لینن ستر انځور چاپ شوی وو. د دسمبرپه ۲۶ د امین د وژلو یوه ورځ وړاندې د شوروي د مسلمان کنډک له لوري د ګارد د لوا ۱۵ تنو قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو ته میلمستیا شوې وه. ددې مېلمستیا موخه دا وه چې د مسلمان کنډک مشرتابه د ګارد د لوا مشران او د جزوتامونو قوماندانان او سیاسي کارکوونکي وپيژني. په همدې ورځ (مرغومي پنځمه) د ماپښین د ځلورو بجو شاوخوا امین په مسکو کې افغان سفیر رازمحمدپکتین ته چې په کابل کې و ویلي وو:« نور نو د ثور انقلاب تضمین دی همدا اوس مې قطعاتو ته امر وکړ چې شوروي دوستانو ته ځای ورکړي.» ۱۳۷ / ۱۵۲

د دسمبر په اووه ویشتمه د تاجبیک په مانۍ کې هیواد ته د پنجشیري د راستنیدو په موخه د امین له لوري میلمستیا شوې وه او پنجشیري د ډوډۍ د خوړلو پر مهال ویلي وو: « د شوروي مشرتابه مې د تره کي د مرګ او د هیواد د لیډرشپ له بدلون څخه راضي کړل او سفر د سوسیالستی شوروي اتحاد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهوريتونو سره د اړيکو په ټينګښت کې ګټور وو. هلته ټينګار وشو چې شوروي اتحاد به افغانستان ته زياتي پوځي مرستي ورکړي . ح، امين په وياړ سره حاضرينو ته وويل: شوروي فرقي په لاره کې دي . هرڅه ښه پرمخ ځي. زه په دوامداره توګه د ملګري ګروميکو سره د تلفون له لارې اړيکې لرم ، او موږ دا مسئلې څيړو چې څه ډول نړيوالو ته موږ د شوروی اتحاد له لوري د پوځي مرستو په اړه معلومات ورکړو.» ۴۹ / ۱۴۴ د ډوډۍ د خوړلو پر مهال د امين له څرګندونو څخه ښکاري چې هغه د ټولنيزو علومو د انستيتوت محصلينو ته د شوروي پوځيانو د راتګ په هکله وينا اوروله . خو شوروي آشپزانو په خوړو (سوپ) کې زهري مواد ګډ کړي وو ځکه چې امين د سوپ سره زياته ليوالتيا لرله او ښايي په زياته پيمانه يې سوپ څښلی وي او يا دا چې آشپز د ده په لوښي کې ډېر زهر اچولي وي . له همدې امله د امين د مسموميت کچه خورا لوړه وه او د کوما کچې ته رسيدلی ده . د پنجشيري پرته د سياسي بيرو ټولو غړو خواړه خوړلي او سوپ څښلی وو .کله چې ګوندي مشران د ډوډۍ د خوړلو له کوټې څخه بل سالون ته تللي د کمزورۍ، سرګرزيدني او بيسيدۍ احساس يې کړی دی. امين دا مهال د ګوند د سياسي دفتر غړو ته ويلي چې حالت يې ښه نه دی او غواړي دمه وکړي .هماغه دي چې مشران د خپلو کورونو او يا دفترونو په لورخوځيږي. د زيري، ميثاق او سوما د ليکنو له مخې چې هغوی خپلو دفترونو ته تللي وو په خپلو دفترونو کې خوب وړي دي او جليلي څلورسوه بستريز روغتون ته تللی دی. کله چې د امين وضعيت خراب شوی دی د څلورسوه بستريز روغتون قوماندان او دوه شوروي ډاکټران او همدارنګه د شوروي سفارت څخه هم ډاکټران د تاجبيک ماڼۍ ته را غوښتل شوي دي . د ډاکټرانو د هڅو وروسته امين نورمال حالت ته راوګرزيد او په تعجب سره يې و پوښتل:« ولې دا زما په کور کې پيښنه شوه؟ چا دا وکړل؟ تصادف وو که ورانکاري ؟»۴۹ / ۱۴۶ د ماښام په ۳۰ : ۱۹ شوروي پوځيانو دوه سره رنګه راکټونه فير کړل چې په ماڼۍ باندې د بريد اشاره يا قومانده وه. د راکټونو په فيرولو سره د تاجبيک په ماڼې د۳۳۳ لمبر مسلمان کنډک ، شوروي څارګرو او کوماندوګانو بريد د شلکا په ډزو سره پيل شو. د ګارد جزوتامونه هم په خوځښت راغلل خو د هغو خوځښتونه د مسلمان کنډک تر څارنې لاندې نيول شوي وو. د شوروي چينو له مخې کله چې د ټانک يوه قوماندان خپل کنډک ته د خوځښت امر ورکړ شوروي پوځيانو هغه په خپل زرهپوښ کې واچاوه او سرتيرو د هغه د خلاصون لپاره د زرهپوښ په لور منډې پيل کړلې خو هغوی د شورويانو د ډزو سره مخامخ شول چې زيات شمير يې ووژل شول او نورو د زرهپوښ د تعقيب څخه ډډه وکړه. د تاجبيک ماڼۍ ته د کی جی بی جنګيالي او کوماندوګان چې شمير يې شپيته تنه وو ننوتل . اصلي مقاومت په ماڼۍ کې وو او د ماڼۍ ساتونکو چې شاوخوا ۱۵۰ تنه وو په پوره ميړانې مقاومت وکړ. د شوروي ډاکټر الکسييف په وينا کله چې په ماڼۍ ډزې پيل شوې امين چې په لاس کې يې سيروم وو د خپل کوچني پنځه کلن زوی سره د ماڼي د دوهم پوړ په دهليز کې را څرګند شو چې سپينه زيرپيراهني يې اغوستې وه . آلکسييف وايي چې له هغه څخه مې د سيروم ستن واېستله. دا مهال په دهليز کې چاودنه وشوله د امين زوی چې ژړل يې امين تر پښه نيسي او د بار تر څنګ ديوال ته ډډه لګوي خو د چاودنو او ډزو له امله امين او يو شوروي ډاکټر چې د امين درملنه يې کړې وه هم وژل کيږي.

مخکې لدې چې په ماڼۍ بريد وشي شوروي ورانکارې ډلې د پښتونستان په څلور لارې کې د ټلفون ارتباطي شبکه والوزوله . د تاجبيک په ماڼۍ د بريد سره سم شوروي پوځيانو په کابل راډيو، صدارت ، دفاع وزارت ، کورنيو چارو وزارت ، څارګرې ادارې (کام) اونورو مهمو بنسټونو بريد وکړاو هغه يې ونيول. د تاجبيک په ماڼۍ کې جګړې ۴۳ دقيقي دوام وکړ او يرغلګر وتوانيدل ماڼۍ ونيسي. د شوروي ډاکټرآلکسييف او په جګړه کې د نورو شوروي پوځيانو د مرکو پربنسټ بريدکوونکو د امين

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور درلود، کله يې چې د امين مړى پيدا کړ د انځور سره يې پرتله کړ او ډاډمن شول چې امين دى هغه يې په يوه قالينه کې واچاوه او د ماڼۍ د لويديځ اړخ په يوه تپه کې يې ښخ کړ. د شوروي تېرې کوونکو په وړاندې د تاجبيک د ماڼۍ د ساتونکو د اتلوال مقاومت سربېره د راديو تلويزيون ساتونکې په مېړانې و جنګېدل . همدا رنګه د بګرام د هوايي ډګر د محافظ کنډک او رادار ټولي منسوبين په پوره اتلولۍ سره د شوروي يرغلګرو په وړاندې وجنګېدل. ويل کيږي چې د بګرام په هوايي ډګر کې شاوخوا يونيم زره افغان پوځيان شهيدان شول.

د شوروى سرچينو له مخې د تاجبيک په ماڼۍ او شا وخوا يې د نښتو له امله ٨۶ شوروي او د ٣٠٠ څخه تر ٣۵٠ تنو پورې افغانان ووژل شول چې د امين سربيره يې دوه زامن او د سياسي بيرو د غړي شاه ولي ميرمن هم ووژل شوه . ١٧٠٠ تنه افغان پوځيان اسير او د دريو ورځو وروسته افغانانو ته وسپارل شول. د امين د کورنۍ ټول غړي او په هغو کې يوه لور چې ټپي شوې هم وه د څرخي پله زندان کې زنداني شول. همدارنګه د زېرې مېرمن او بچيان يې چې ميلمستيا ته ورغلي وو هم د څو ورځو لپاره بنديان شول او د زېرې خپلوانو يې فاتحه هم اخېستې وه . په ماڼۍ د ډزو پرمهال لوى درستيز يعقوب غوښتل قوتونو ته قومانده ورکړي چې د خپل شوروي سلاکار له لورې په توپانچه وويشتل شو ،يعقوب چې ټپي وو دا مهال عبدالوکيل د کارمل د ترور زوى چې شوروي يونيفورم يې اغوستى وو پيدا کيږي لوى درستيز وژني. همدا رنګه د مرکزي قول اردو درستيزوال شهزاده هم د شورويانو له لورې په ارګ کې وژل شوى دى. د ماښام د اوو بجو شاوخوا د تاجکستان بوران نومې راډيو چې خپرونې يې د کابل د راډيو په څپوعيار کړل شوې وې د ببرک کارمل وينا خپره کړه چې ګواکې « د ا، خ ، د، ګ سالموغړو د امين واکمني ته د پاى ټکي کيښود، امين محاکمه شو او دى يې د افغانستان د خلک دموکراتيک واحد ګوند د عمومي منشي اود دولت د مشرپه توګه وټاکه. » پدې ډول امين ووژل شو، ببرک کارمل واک ته ورسول شو او د خلقيانو شل مياشتنۍ واکمني ختمه شوله . د کورنيو چارو په وزارت کې د دې وزارت د سياسي رياست يو افسر وايي چې ماښام د کورنيو چارو د وزير په دفتر ډز وشو چې البته وزير په دفتر کې نه وو. د بريد وروسته شوروي پوځيان وزارت ته راننوتل او نوکريوال افسران يې په يوه ځاى کې را غونډ کړل. د شورويانو سره دوه افغانان يو نوراحمدنور او بل جګړن بسم الله د مير اکبر خيبر ورور چې د کورنيو چارو وزارت کې يې دنده لرله همکاري کوله.

د ا، خ، د،ګ د خلقيانو په وړاندې د شوروي دولت او کى جى بى کړنو ته په کتنې سره کريستين اوسترومن او آډ آرنه ويستاد امريکايي پوهان پدې باوردي چې : (کى جى بى له سره تر پايه د خپلو ډنډورو د خپراوي او دسيسو جوړولو په عملياتي ګډولې کې د نوموړو هڅو په وړاندې او برخلاف کړووړو لاس واچاوه، کى جى بى د افغانستان د خلق ډيموکراتيک ګوند په دړې وړې کولو کې بشپړه(د دسامبرپه مياشت کې د شوروي يرغله مخکې) ونډه« او د افغانستان- شوروي د پاليسيو په شنډولو کې څرګنده ونډه لوبولې ده»١٢۴/ ١٠ همغږي وښودل شي . په ا، خ، د،ګ او حکومت کې د١٩٧٩ او په تيره د وړې (سپټمبر) د مياشتې پيښو ته په کتنې سره څرګنديږي چې د خلقي ګوند په مشرتابه کې نورمحمدتره کي د مسکو موخې درک کړې وې چې غواړي د ده او امين ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري ، پدې ډول د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند کې کړکيچ راشي او مسکو د هغه څخه ناوړه ګټه پورته کړي. خو امين دا وړتيا پيدا نکړه چې د مسکو موخې درک کړي بلکې د مسکو د خلقي ضد او افغاني ضد نقشو پلې کوونکى شي . پدې هکله ځينې روسي شنونکي هم پدې څرګند واقعيت اعتراف کوي چې : « د مسکو چارواکو د افغانستان راتلونکي په پام کې نه نيوله او هڅه يې کوله څو تره کى پدې پوه کړي چې امين يې دښمن دى خو تره کي له مسکوسره دا خبره نه منله .» ١٧۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې دا برخه په څو کربښوکي راونغاړو ویلی شو چې:
الف – کارمل او امین دواړه د شوروي پوځیانو په راتګ کې ښکېل دي. شورویانو په درغلی سره امین قانع کړ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د شوروي د پنځه سوه کسیز مسلمان کنډک او دریو کنډکونو راتګ ته غاړه کېږدي او کارمل په شفاهي او لیکني ډول افغانستان ته د شوروي پوځیانو د استولو غوښتنه کړې ده. البته ددې دواړو ځانپالو توپیر پدې کې دی چې مسکو امین د خپلو هژمونیستي تګلارو د پلې کولو په لاره کې خنډ ګڼله ترور یې کړ او کارمل یې واک ته ورسولو. دا هم هېره نشي چې کرملن ناستي د ک ګ ب د ناسمو اطلاعاتو له مخې پر افغانستان د یرغل پرېکړه کړې ده .
ب- دولتي زعیمانو او د واکمنیو مشرانو ته ښایي سترې پرېکړې په ډله ییزه توګه ونیسي او په پردیو پوځونو باور ونکړي.
ج - سیاستوالو او چارواکو ته ښایي چې د بهرنیو دولتونو سره په اړیکو کې محتاط اوسي، زیرکانه ډیپلوماسي پرمخ یوسي ، د حکومت او تقنینه ارګان سره د سلا او مشورو وروسته د دولتونو سره لوزنامې لاسلیک کړي او د ډیپلوماتیکو لارو دا ډول لوزنامې مبادله کړي نه دا چې د امین په څېر په خپلسر د شوروي پوځیانو د راتګ سره موافقه وکړي.
د- هغه سیاستوال چې د پردیو پوځیانو پر مټ خپل واک ساتي او یا د پردیو ځواکونو پرمټ غواړي واک ترلاسه کړي داسې حکومتونه او مشرتابه یې مشروعیت نلري او د ولس له مخالفت سره مخامخ کېږي . همدا حکومتونه د همدې پردیو له لوري رانسکورېدای او مشران یې له واکه ګوښه او وژل کېدای شي چې د امین د حکومت نسکورېدل او د امین ترور ، د کارمل واکمنول او پر ځای یې د نجیب الله مقررول او د نجیب الله د واکمنی راپرزول یې څرګندې بېلګې دي.
پورتنیو څرګندونو ته په کتنې سره ویلی شو چې امین او کارمل د شوروي د سیاست دوه مخونه وو پدې توپیر چې امین د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د انترناسیونالیسم ښکلي سیاسي شعار ړوند او کوڼ کړی وو چې شوروي پوځیان به د انترناسیونالیستی مرستې په نامه د ده له واکمنی ساتنه کوي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي . خو کارمل دا وړتیا لرله و پوهېږي چې شوروي پوځیان پدې شرط د افغان حکومت څخه دفاع کوي چې مشر یې د یوه ګوډاګي په توګه ظاهراً د واک په ګدۍ ناست وي او واک به د شوروي انترناسونالستانو سره وي.

حفیظ الله امین د شوروي دوست یا دښمن !؟

د شوروي پوځیانو له لوري د امین د ترور وروسته شوروي دولت او د اشغال زېږنده حکومت دواړو امین د سی آی اې د جاسوس په نامه تبلیغاوه. دا تبلیغات او د شورویانو له لوري د امین ترور د دې لامل ګرزیدلي دي چې ځینې څېړونکي او سیاستوال امین د شوروي دښمن وګڼي. له بله پلوه د هغه پلویان هم امین شوروي ضد ګڼي . دې پوښتنې ته چې امین د شوروي دوست وو یا دښمن اړینه بریښي د هغه ویناوو، کړو وړواو د هغه په اړه د هغه د ملګرو او شوروي سیاستوالو او څېړونکو څرګندونو ته ځغلنده نظر واچوو. البته چې پدې برخه کې د نوموړي کړه وړه د هغه د پیژندنې ښه معیار دی. د هرڅه د مخه د امین له خوا د تاجبیک په مانۍ کې دده د استوګنځي د ډاډمنې ساتنې په موخه د پنځه سوه کسیز شوروي کنډک توظیف او په پخلنځي کې یې د شوروي آشپزانو شتون ښیې چې هغه د شوروي دوست وو. دا چې شوروي واکمنو د هغه سره خپله خاینانه لوبه پرمخ وړله د دې معنی نلري چې امین د شوروي دښمن وو. امین تردې کچې د شورویانو سره لیواتیا لرله او شوروي دولت یې دوست

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرلو که کوم خلقي به د شوروي دولت د سیاستونو اوحتی د شوروي ټولني د نیمګړتیاوو په هکله څه وویل پدې اړه به یې د خبرو کولو اجازه هم نه ورکوله. پدې هکله د هغه مهال د پکتیا والي لیکي : « دا خبره خو دې دلته وکړه چې بیا یې په هیڅ ځای کې تکرار نه کړې روسان زموږ دوستان دي او په دوستۍ کې یې شک نشته . » ۱۷۹ / ۲۰۱ د کی جی بی ډګروال بوګدانوف چې د خلقیانو د واکمنۍ په مهال د شوروي په سفارت کې د کی جی بی مشر وو د شوروي د استخباراتو د خارجی کشف رئیس ګریچکوف ته ویلي وو : « یوځل امین د یوې کتنې په مهال زموږ یوه پلاوي ته ویلي وو زه د تاسو شورویانو څخه شوروي پلوه یم. هیڅکله اوهیڅا هم زموږ د هیواد په اړه د هغه څخه ناوړه خبره نه ده اوریدلي، دا مسئله په بشپړ ډول ثابته شوې ده . سربیره پردې که څوک د امین په وړاندې حتی په غیر مستقیم ډول په شوروي کې ځینو نیمګړتیاوو ته چې شتون لري ګوته ونیسي ، هغه بیله ځنډه د هغه خبرې پرې کوي او ټینګار کوي چې په راتلونکې کې هیڅکله هم دا ډول شیان په ژبه رانه وړي .»۶۳ / ۱۱۲

د امین د واکمنۍ په مهال « د هند صدراعظم موراجی دیسای په هند کې د افغانستان سفیر پاچاګل وفادار د یوې کتنې لپاره ورغواړي او د دې کتنې په ترڅ کې نوموړی د وفادارڅخه غواړي چې دی دې پخپله کابل ته سفر وکړي او امین ته د ده (د هند د صدراعظم) له خوا ووایي چې شوروي اتحاد په افغانستان باندې یرغل کوي...، د مخه تردې چې پاچا ګل امین ته د هند د صدراعظم پیغام وړاندې کړي امین د خپلو خبرو په ترڅ کې پاچا ګل وفادار ته وایي چې هر څوک د شوروي پرضد واوسي د ده له خوا به د جدي عمل سره مخامخ شي. پاچاګل د دې خبرې په اوریدو ویریږي او امین ته د هند د صدراعظم پیغام نه رسوي ...پاچا ګل بیرته هند ته راستنیږي او په هند کې د افغانستان د سفارت یو کارکوونکی ، چې زمری نومیږي او د امین نږدې خپلوان دی کابل ته استوي ترڅو د هند د صدراعظم پیغام امین ته ورسوي. زمري ته وفادار دا یادونه هم کوي چې امین ته ووایي که امین یې بېر ته وغواړي نو بېرته نه ورځي. زمری کابل ته ځي اود هند د صدراعظم پیغام امین ته رسوي ... خو امین لکه چې د هند د صدراعظم له خوا پیغام ته جدي پام نه وي کړی.» ۶۰ / ۱۳۵ – ۱۳۷ په پورتنیو څرګندونو کې شوروي ته د امین د وفادارۍ سربیره د هغه شخصیت او رواني ځانګړتیاوې هم انځوریږي. هغه تر دې کچې شوروي اتحاد ته پالیاله دی چې د یوه هیواد د حکومت د مشر پیغام ته چې د هیواد ملي واکمنۍ او خپلواکۍ او د ده ژوند ته پکې څرګند ګواښ لیدل کیږي بیا هم پام نه راګرزوي . د شورویانو سره د امین د دوستۍ کچه لدې نه ښه جوتیږي چې کله د۱۳۵۸ کال د مرغومی په شپږمه هغه د شوروي آشپزانو له لوري په خوړو کې د زهري توکو د اچولو له امله د سیاسي دفتر غړو غیرنورمال حالت غوره کړ د میثاق په وینا« پداسې حال کې چې مې ځان ناراحته احساساوه له امین څخه مې وپوښتل فکرکوم چې په خوړو کې یې څه شي اچولي دي !؟ رښتیا آشپز دې څوک دی؟ امین زما د پوښتنې په ځواب کې وویل اندیښنه مه کوه ، زما آشپز او ساتونکي شورویان دي.» ۵ / ۱۶۳ د امین باوري دوستانو چې دی مسموم او د کوما حالت ته ورساوه او « د ډاکټرانو د پرله پسې هڅو له امله د امین وضع ګام په ګام ښه کیده او مازدیګر ته په هوښ راغی او سترګې یې وغړولې یو څه وخت وروسته یې خبرې وکړې او دې ته یې پام شو چې دا څه پیښ شوي دي . بیا یې د ګارد قوماندان جانداد ته وویل چې د ماښې د خدماتو کارکوونکي کورونو ته ولاړ نشي . امین پدې فکر و چې ګواکې په ډوډۍ کې زهردوی اچولي دي .خو جانداد ورته وویل چې ډوډۍ شوروي آشپزانو پخه کړې ده او هلته بل هیڅوک نشي تلای او ډوډۍ ته همدې شوروي آشپزانو زهر اچولي دي. امین جانداد ته په قهر شو او د هغه خبرې یې په جدي توګه رد کړې.» ۶۰ / ۱۶۱ د هوا په تیاره کیدو سره چې شوروي کوماندوګانو او مسلمان کنډک د تاجبیک په ماڼي برید وکړ « حفیظ الله امین خپل یاور ته امر وکړ چې په ماڼۍ باندې د برید له امله شوروي سلاکاران خبر کړي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل چې شورویان مرسته کولای شي. یاور امین ته راپور ورکړ چې شورویان دېزې کوي . دې خبرې عمومي منشي عصبي کړ، هغه سګرټ داني واخیستله او یاور یې پرې وویشت ، چیغه یې وکړه چې دروغ وایي داسې نشي کیدای! وروسته هغه هڅه وکړه چې لوی درستیز او څلورمې زغره والې قوا ته ټلفون وکړي خو اړیکې پرې شوې وې . وروسته هغه سوکه وویل ما هم داسې فکر کاوه ټول سم دي .» ۴۹ / ۱۴۹ وروستۍ خبرې په څلور سوه بستریز روغتون کې د شوروي ډاکټرانالوتولي الکسییف دي چې د امین درملنه یې کړې وه .

الکساندرموزوروف په شوروي سفارت کې د کی جی بی مرستیال د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي ریاست د سلاکار جنرال زاپلاتین له قوله راوړي: « مورږ دفاعي حالت درلود ځکه په کابل کې ځینو سلاکارانو او متخصصینو د هغو ستونزو په اړه چې د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند کې شتون درلود له خپله ځانه له کچې وتلی غبرګون ښود. مسکو ته د هغوی رپوټونه دا وو چې هرشي مخ په خرابیدو دي او امین مورږ ته ګواښمن دی. لیدل کیدل چې جنرال ګریلوف (شوروي لوی پوځي سلاکار) پریشانه وو. زه هم پریشانه وم. زمورږ نظر دا وو چې کیدای شي د امین سره کار وشي . هغه د شوروي دښمن نه دی . باید د نومورړي د وړتیا او ښه لیاقت څخه ګټه پورته کړو. » ۸۶/۱۸۰ جنرال لیاخفسکي لیکي :« امین نه یوازې خپل ځان د شوروي پوځي سلاکارانو په محاصره کې راوړی وو ، بلکې د کی جی بی او د شوروي دفاع وزارت له پلاویو سره مشورې کولې. یوازې به یې شوروي ډاکټرانو ته مراجعه کوله او په بشپړ ډول یې پر هغوی باور درلود او په وروستي تحلیل کې یې زمورږ سپاهیانو ته تمه لرله .» ۱۸۱ / ۱۶۷ د امین له خوا پر شورویانو بشپړ باور د تره کي له هغو څرګندونو ښکاري چې شوروي اتحاد ته د افغانستان د پلاوي له لومړي سفر وروسته کابینې ته کړې وې. لکه څرنګه چې مخکې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ د دوستۍ او همکارۍ تړون سرلیک لاندې راغلي وو چې د افغان او شوروي مشرانو رسمي لومړنۍ غونډه ښېله کومې پایلې پای ته ورسېده خو په دوهمه ورځ شوروي اړخ افغانستان ته د زیاتو مرستو ژمنې وکړلې. هېواد ته د پلاوي د راستنېدو وروسته تره کي د لومړۍ بې پایلې غونډې په اړه کابینې ته ویلي وو:« کله چې استوګنځي ته راورسېدو امین ته مې چې د شورویانو په مرستو یې زړه تړلی وو وویل، ودې لیدل چې شوروي دوستانو ستا د انتظار خلاف چمتو نشول مرستې را کړي»۱۷۱ د تره کي دا خبره ښیي چې امین تل د تره کي تر غوږو رسول چې په شورویانو حساب وکړي خو تره کي کابینې ته دا خبره کړې چې امین په شورویانو زیات باور لري او د دوی پام یې دې ته هم را ګرزولی دی چې له شورویانو سره په اړیکو کې ځیرکانه او محتاطانه ګامونه اوچت کړي . د شورویانو سره د امین د دوستۍ په اړه به د هغه له مېرمنې واورو. هغې د ۱۳۷۹ کال د کب په یوویشتمه (۲۰۰۱ کال مارچ یوولسمه) د بي بي سي د فارسي څانګې سره په مرکه کې د تاجبېک په ماڼۍ باندې د شوروي پوځیانو د دزو په پیلېدو سره وایي:« امین صاحب د ګارد قوماندان جانداد ته وویل وګوره چې دزې څوک کوي . جانداد معلومات واخیست او راغی ، امین صاحب ته یې وویل معلومېږي چې دزې د روسانو له خوا دي خو امین صاحب وویل نه.» د امین پلویان وایي چې شورویانو د هغه زوم اسدالله د مرغومې د شپږمې څو ورځې وړاندې مسموم کړ . د هغه پلار عبدالله امین غوښتل هغه د درملنې لپاره هند ته واستوي خو امین هغه شوروي اتحاد ته واستولو او وروسته د هغه ژوندی اومړی معلوم نشو. د امین د فرکسیون غړو هم د شورویانو په دوستۍ بشپړ باور درلود او په مرستو یې زړه تړلی وو ښه بېلګه یې ظریف د مخابراتو وزیر دی چې د امین د واکمنۍ په وروستۍ ورځ کله چې نومورړي د شوروي د مخابراتو وزیر مسکو ته د ستنیدو پرمهال د کابل هوایي ډګر په لور بدرګه کاوه د خپل یوه افغان ملګري د دې پوښتنې په ځواب کې چې شوروي پوځیان د څه لپاره راغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ځواب ور کړ:« غم مه خوره ! دوی د یوې لوزنامې پر بنسټ موږ ته د مرستې لپاره راغلي دي او و به ويني چې ډېر ژر به د انقلاب ضد ټغر ور ټول کړي .» ۶۷ / ۱۳۶ ظريف هم د امين په څېر نه پوهېده چې دا پوځيان به د انقلاب ضد ټغر نه بلکې د امين او د هغه د فرکسيون ټغر ورټول او خلقي واکمني به نسکوره کړي .

پرچميان امين د سی آی اې جاسوس ګڼی . تردې مهاله هېڅا هم داسې سند ندی خپور کړی وښيي چې امين د سي آی اې سره اړيکې درلودلې. یوری کوزنتس چې د ا، خ، د،ګ په مرکزی کمیټه کې په ۱۹۷۸ – ۱۹۷۹ کې سلاکار وو د شوروي اتحاد د «سره ستوري» د ورځپاڼې د خبريال د دې پوښتنې په ځواب کې چې امين په ربښتيا سره د امريکايانو مامور وو وايي :«زه دې موضوع ته د شک په سترګه ګورم، د دې مسئلې د طرحې دليل د نومورې د يادداښت په کتابچه کې په هند کې د سيا د پلاني مامور د ټلفون ليکل وو چې ده ورته اړتيا لرله . د دې پرته ددې ادعا د تائيد لپاره هيڅ لاسوند شتون نه لري .» ۱۸۲ په کابل کې د وژل شوي امريکايي سفير په شمول امريکايي ډپلوماتان د خپل هيواد د څارګرې ادارې سره د امين اړيکې ناسم تبليغات ګڼي. امريکايي ليکوال ستيوکول او د واشنګټن پوست د ورځپاڼې مدير ليکي:« په کابل کې د ميشتو امريکايي ډپلوماتانو لپاره امين يو ډيکتاتور وو چې د آدولف دابس قاتل هم ګڼل کيده. هغوی هم حتی د امين د سی آی اې د غړيتوب د اوازو نه خبر وو... دابس د خپل مرګ نه مخکې د سی آی اې د مسئول نه پوښتنه کړې وه څرنګه چې اوازې دي په ربښتيا سره امين د سي آی اې اجنټ دی؟ هغه په ځواب کې ويلي چې امين هيڅکله هم په سي آی اې کې کار نه دی کړی.دا خبرې جی بروس امستونز چې هغه مهال د آدولف دابس مرستيال وو او د دابس د وژنې وروسته د امريکا د سفارت شارژدافير مقرر شو ما ته وويل . د کتاب ليکوال د امستونز له وينا راوړي چې د منځني ختيځ د سي آی اې افسرانو ما (امستونز) ته ويلي چې امين هيڅکله هم زموږ سره اړيکې نه لرلې او نه يې زموږ څخه حقوق تر لاسه کړي. »۱۸۳/ ۱۰۲ امريکايي خبريال سليک هريسن هم د امستونز له قوله امين د نومورې هيواد د څارګرې ادارې سره د اړيکو نه لرونکی ګڼي بلکې د امريکايانو سره دښمن معرفي کوي او ليکي:« د۱۹۷۹ کال برخليک ټاکونکې منې کې امستونز پنځه ځله د حفيظ الله امين سره خصوصي ملاقاتونه لرل خو خبرې يې د اړينو پايلو پرته وې ...امستونز امين د امريکايانو په وړاندې يو ستيزه جو، غير قابل سازش اوانعطاف ناپذيره رهبر مومي.»۳۰ / ۱۶۷

د پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله را وځي چې حفيظ الله امين د شوروي ربښتينی دوست وو نه دښمن، پربله خوا هغه د امريکا دښمن وو نه دوست. په هغه باندې د سي آی اې د اجنټ تورلګول يو بې بنسټه تور او پربله خوا هغه د شوروي ضد ګڼل د اپلتو پرته بل څه نه دي.

د افغانستان د اشغال لاملونه

د شوروي سره پوځ له لوري په افغانستان باندې د يرغل او د اشغال د لاملونو په هکله اندونه ويشلي دي .هر څوک د خپل سياسي- ايدئولوژيکي ليدلوري ، سازماني تړاوونو او بهرنيان بيا د خپلو دولتونو د تګلارو او ستراتيژيو له مخې دې مسئلې ته ګوري خو زياتره د افغانستان د اشغال لاملونه دا ګڼي :

۱– د شوروي پراختيا غوښتونکي تګلاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- ایدئولوژیکي تړاوونه
۳- د اسلامي بنسټپالو سره د شوروي بهر مبارزه (امنیتي ملحوظات)
۴- په شوروي اتحاد کې د واک په سر مبارزه

د شوروي د هستوي فزیک پوه او د شوروي اتومي بمب جوړونکي اندرې سوخاروف له انده د « افغانستان د اشغال او یرغل رښتیني انګېزه شوروي پراختیا غوښتنه وه.» ۱۸۴ / ۲۰ که چېرې په افغانستان کې د شوروي د یرغل وروسته ټیکاو ټینګ شوی وای هغه مهال یې امکانات ډېرېدل ترڅو شوروي اتحاد د فرضي کرښې د هغې خوا پښتنو او بلوڅو د ملاتړ د ترلاسه کولو له لارې په آسانۍ سره د هند سمندرګي ته ځان هم رسولی وای او د ستر پېټر خوبونه په واقعیت اوښتي وای . څکه دا هم ویل کېږي چې شوروي تودو اوبو ته د رسېدو په موخه پر افغانستان یرغل وکړ. بېځایه نه وو چې د شوروي اشغال پر مهال په پاکستان کې «جهاد افغانستان دفاع پاکستان» شعارونه ورکول کېدل .

د ایدیالوژیکي تړاوونو په هکله باید وویل شي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د بنکلو سیاسي شعارونو لکه انترناسیونالیسم، ګلوبالیسم، اسلامي اخوت ، بشري حقونه او دموکراسۍ وړاندې کول د وروسته پاتې نړۍ د ولسونو د تیرایستنې او د زبرځواکونو لخوا د خپلو موخو او هڅمونېستې تګلارو د پټونې لپاره د یوې وسیلې پرته بل څه نه وو او نه دي. د زبرځواکونو له لوري د نورو او په تېره وروسته پاتې دولتونو سره د هغوی د دولتي جوړښت څرنګوالی ، د حکومتولۍ بڼه او د نورو هیوادونو سره د ایدئولوژیکي تړاونو پربنسټ د اړیکو ټینګښت ستراتژیک هدف نه دی بلکه لنډ مهاله یا اوږدمهاله تکتیک دی. ښه بیلګه یې پخپله شوروي اتحاد دی. کله چې د ګرباچف د واکمنۍ پر مهال کرملن دې پایلې ته ورسید چې نور د ا، خ، د،ګ چې د سوسیالستي ټولنې د جوړولو هوډ یې درلود د دوی ګټې نشي ساتلې او یا د نوموړي ګوند ملاتړ دوی ته درونډ تمامېږي د برهان الدین رباني په مشرۍ یې د ۱۹۹۱ کال په نوامبر کې د مجاهدینو یو پلاوی مسکو ته وروباله او دې هوکړې ته ورسره ورسید چې د کابل په پلاز به رباني کینوي او هماغه دي چې د ملګرو ملتو د سولې پنځه فقره ئیز پروګرام یې د ۱۹۹۲ کال د اپریل په اته ویشتمه د کارملي پرچمیانو او د اسلامي جمعیت پر مټ شنډ کړ. دلته لیدل کېږي چې مسکو ته ایدیولوژیکي تړاو هېڅ ارزښت نه درلود بلکې مسکو ته د هغوی ملي ګټې مطرح وې.که د ایدیالوژیکي تړاو له مخې پر افغانستان یرغل شوی وي نو اشغالګرو ولې خلقیان له واکه ګوښه کړل او د کارمل په مشرۍ پرچمیان واک ته ورسول چې خلقیانو هم د پرچمیانو په څېر سیاسي-ایډیولوژیکي باورونه لرل .

د اسلامي بنسټپالو په وړاندې د شوروي بهر په افغانستان کې مبارزه . د دویمې نړیوالې جګړې وروسته د سوسیالستي بلاک د را څرګندېدو او د سوسیالستي ایدیولوژۍ او مترقي اندونو د ودې او لاپیاوړتیا د مخنیوي یوازېنۍ لاره پانګوالې نړۍ پدې کې لیدله چې شوروي اتحاد د اسلامي ځوځښتونو په پیاوړې کولو او اسلامي دولتونوپه واسطه محاصره کړي. همدا لامل وو چې لویدیځ د سرطان او ثور انقلاب په وړاندې اسلامپالو ډلو ته مالي او تسلیحاتي مرستې کولې او په افغانستان کې یې د جګړې اورونه بل کړل چې خلقي حکومت ته یې سرخوږی جوړ کړی وو او د وخت په تېرېدو سره دا ډلې پیاوړې کېدلې . لکه څرنګه چې د شوروي اتحاد د منځنۍ آسیا ولسونه مسلمان وو او مسکو لدې څخه وېره درلودله چې اسلامي تنظیمونه په منځنۍ آسیا کې نفوذ وکړي. د وخت د کې جي بې د مشر اندروپوف په وینا مخکې لدې چې اسلامپالې ډلې شوروي اتحاد ته را ورسېږي باید په افغانستان کې وځپل شي . هماغه دي چې پر افغانستان یې یرغل وکړ. پدې هکله بیا دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې مسکو پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

يرغل سره خلقيان له ډګره وايستل او واک يې د کارمل دلې ته ولېږدولو. د کارمل د ډلې واکمنول هم د شوروي د هژمونېستي پراختيا غوښتنې تګلارې تر سيوري لاندې عملي جامه واغوستله ځکه کارمل د يوه ګوډاګي په توګه د مسکو د موخو ربښتينی پلې کوونکی وو.

په شوروي اتحاد کې د واک په سرمبارزې په اړه بايد وويل شي چې دا مبارزه روانه وه . خو د سترو دولتونو سياستوال اړين بصيرت لري اوځانته اجازه نه ورکوي چې د خپل هېواد د اوږدې مودې په ترڅ کې منځته راغلې ستراتيژۍ خلاف ګامونه اوچت کړي. لدې امله په شوروي اتحاد کې د واک پر سر مبارزه قطعا د اشغال لامل نشي کېدای.

لکه څرنګه چې وينو د افغانستان اشغال لامل مختلف اړخونه لري . له بله پلوه ټولې سياسي - ټولنيزې پديدې د يوه زنځير د کړيو په څير د يوې بلې سره نه شليدونکی تړاو لري. له بله پلوه نړيوال شرايط هم د يوه هېواد په سياسي بهيرونو اغېز لري .لدې کبله اړينه بريښي چې د خلقي واکمنی مخکې جمهوري نظام ته ور وګرځو او د هغه مهال نړيوال حالات د شوروي دولت د وضعيت او دريځ پربنسټ وڅېړو.

د افغانستان د اشغال په درشل کې په نړۍ کې د شوروي اتحاد دريځ مخ په کمزورېدو وو . مصر د کمپ ديويد په تړون سره د مسکو له نفوذ څخه وتلی وو. سوريې هم د کورنيو بنسټپالو مذهبي ډلو له ويرې د مسکو سره په احتياط چلند کاوه . په عراق کې ځانغوښتونکي صدام حسين خپل دريځ پياوړی کړی وو او د مسکو پروا يې نه کوله په ليبيا کې ورته حالت تر سترګو کيده. د وارسا د تړون غړي هېوادونو کې شوروي ضد روحيه خورا غښتلې وه. شوروي دولتي اقتصادي سکتور خپل تېر رونق نه درلود او فساد د شوروي دولت او شوروي ټولنې له ځانګړتياوو څخه ګڼل کيدل . خو د شوروي سيال د متحده اياالاتونو او د هغه د ناټويي متحدينو اقتصادي وضعيت بد نه وو او واشنګتن سوسيال دموکراسي خوځښتونه ، ګڼ شمېر ښي لاسي او يو شمېرکيڼ لاسي خپل لوري ته په نږدې کولو سره په نړۍ د واکمنيدو په موخه راکښول او په منځني ختيځ کې عملاً واک چلاوه . که څه هم ايران يې له لاسه ورکړی وو خو پاکستان يې خپل کړی وو او د دوو ځواکمنو دولتونو چين او جاپان سره يې هم اړيکې دوستانه وې خو د شوروي اړيکې ورسره خړې پړې وې. چين د دې وضعيت څخه په ګټې اخېستنې سره د دريمې نړۍ د مترقي غورځنګونو د مشرۍ په موخه ګټه پورته کوله. امريکې په ويتنام کې ماتې خوړلې وه خو د سويلي کوريا سره يې اړيکې خورا تودې وې . د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د امريکې د پوځي اډو د جوړيدو لړۍ په قوت سره دوام درلود او سمندري پوځونه يې د پاکستان تر بندرو پورې رسيدلي وو. په سيمه کې شوروي ته يوازې هند ور پاتې وو. دا مهال په افغانستان کې جهادي تنظيمونو د خلقي واکمنی خلاف مبارزه کوله او د وخت په تېرېدو سره غښتلې کېدل او د خلقي واکمنۍ د نسکورېدو له امله افغانستان هم د شوروي ضد تګلاره غوره کوله . ددې ګواښ د مخنيوي په موخه يې پر افغانستان يرغل وکړ او د کابل په پلاز يې ښه غوړنيوونکی کارمل کېنولو ترڅو د ايران کيڼ خوځښت ته قوت ور وبښي پدې تمه چې د ايران د اسلامي جمهوريت امريکايي ضد دريځ ته د توده يانو پواسطه د امپرياليزم پرضد د مترقي ځواکونو د مبارزې رنګ او بڼه ورکړي. په دواړو ګاونډيو هيوادونو افغنستان او ايران کې د پرچميانو او توده يانو په واکمنولو سره د سيمې د لويديځ پلوه دولتونو خلاف ولسونه راوپاروي پدې خام خيال چې مسکو به وکولی شي خپلې ماتې جبران کړي او خپل نړيوال اعتبار لوړ کړي. د کارمل د واکمنی په لومړيو کې د آيت الله خميني په پته د له درناوی ډک ليک استول او د امريکې د امپرياليزم خلاف د دواړو مسلمانو هيوادونو په ګډې مبارزې ټينګار د مسکو د ارادې پرته ناشونی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

افغانستان د شوروي اشغال پرمهال

د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ویشتمه (مرغومي شپږمه) د تاجکستان د پلازمېنې دوشنبې د(بوران) په نامه راډیو چې د کابل راډیو فریکونسۍ نېږدې یې خپروني لرلې د ماښام د اوو بجو شاوخوا د ببرک کارمل وینا خپره کړه چې په یوه برخه کې یې راغلي وو : « زه ببرک کارمل د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد ګوند د مرکزي کمیټې، د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا ، د افغانستان دموکراتیک حکومت له خوا تاسو د افغانستان ځوریدلو مسلمانو سني او شیعیه هیوادوالو ، پوهانو او روحانیونو،د هیواد د اتل اردو سرتیرو او افسرانو،ملي سوداګرو او ملي پانګه والو ته د حفیظ الله امین دا د امریکې د خونخوار جاسوس اوعوام غولوونکي جبار دیکتاتور د فاشیستي رژیم د نسکوریدو له امله مبارکي وایم ...، د اردو او د ا ، خ ،د ،ګ د انقلابي حرکت له امله

او د امین د فاشیستي رژیم په نسکوریدو سره زموږ د ګران هیواد افغانستان ملي خپلواکي او آزادي او د ثور پرتمین انقلاب ګټې خوندي شوې ... » ۱۸۶ / ۳ وینا په دې شعارونو پای ته رسیدلې وه : مرګ په نادري ستمګرو او وینې زبېښونکو امینیانو! مرګ په ارتجاع او امپریالیزم او د هغو په ځنځیري سپیانو! مخ په وړاندې د ثور د پرتمین انقلاب د سترو آرمانونو د سولې ،آزادۍ ...

د بوران رادیو په اړه باید وویل شي چې شوروي مقاماتو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اتمه په افغانستان کې خپل سفارت ته داسي لارښوونه وکړه:« په کابل او نورو ولایتونو کې په ډېر ځیراو پاملرنې له دوشنبې څخه د افغانستان پر لور د بوران په نامه د خپرېدونکې خپروني څرنګوالی ترڅارنې لاندې ونیسئ او پدې اړه خپل اند موږ ته راولیږئ چې خپروني یې په څه ډول اورېدل کېږي.» ۲۰۰/۱۲۴ دې دا معنی لرله چې آیا د دې رادیو خپروني د کابل د راډیو د فریکونسي سره برابرې دي که نه. د کارمل د وینا په پای کې شعارونه ښيي چې هغه د یوه سیاستوال او د یوه هیواد د مشر په څېر نه بلکه د یوې اعتراضیه مظاهرې د ښکنځلمار ویناوال په رول کې راڅرګند شو. د کارمل په وینا کې د نادري ستمګرو په پټه د سپکو سپورو د ویلو اړتیا څه وه . ځکه هغه مهال نه د نادرخان کورنۍ واکمنه وه او نه دې کورنۍ د افغانستان د ننه کومه جبهه لرله. که د امینیانو خلاف یې سپکه ژبه کارولې کوم اعتراض شتون نه درلود ځکه امین په افغانستان واک چلولو. د شورویانو له تیري وروسته کارمل خپل لومړی مطبوعاتي کنفرانس د ۱۹۸۰ کال د جنوري په دریمه یعنې د اشغال یوه اونۍ وروسته د چهلستون په ماڼۍ کې ورکړ او دا پردیو واک ته رسولی د خپلواک مشر په رول کې د خبریالانو مخې ته ودرېده. کارمل مخکې لدې چې د خبریالانو پوښتنو ته ځواب ووایي هغوی یې د دوستو او د ښمنو هېوادونو په استازو ووېشل. هغه د بي بي سي د خبریال د دې پوښتنې چې « آیا د حفیظ الله امین حکومت د واکمن حکومت په توګه د خپل حکومت د نسکورولو په موخه شوروي قوتونه وغوښتل چې افغانستان ته راشي، په غوسې سره د سګرټو قوطی د خبریال پر لوري واچاوه او و یې ویل : د انګلیس د زاړه امپریالیسم استازی ! درې ځله مو زموږ په هېواد تېری وکړ او غاښ ماتوونکی ځواب مو ترلاسه کړ! کفایت کوي.» ۱۸۷ لکه څرنګه چې هغه د خبریال پوښتنې ته ځواب نه درلود نو د یوه ماشوم په څېر یې خبریال ته د هغه د نیکونو د ماتې پیغور ورکړ. همدا رنګه له کارمل څخه د هغه په دوهم مطبوعاتي کنفرانس (مرغومي شلمه) کې د انګستان د تلویزیون یوه خبریال داسي پوښته وکړه. جلالتمآب لیونېد برژنف د مبارکۍ په تلګرام کې تاسې ته په دموکراتیک ډول د افغانستان د حکومت د مشر په توګه مبارکي ویلې ده.زما پوښتنه دا ده چې تاسې په څرنګه دموکراتیک ډول وټاکل شوئ ، په څه ډول شرایطو کې وټاکل شوئ او همدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګه که داسې وي نو ولې شوروي ځواکونو تاسې ته د واک په نيولو کې مرسته وکړه ؟
ځواب: د بريتانيا د امپرياليسم د پخواني آشنا استازی چې پخوا يې دری واری زموږ هېواد اشغال کړ او دری واری يې ماتې و خوړله ستا پوښتنې ته به ځواب ووايم . که ستاسې په ياد وي د ثور د ستر انقلاب وروسته زه د انقلابي شورا او صدراعظم مرستيال او د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند منشي وم. وروسته له هغې چې د امين د باند او د امينيانو په وجود کې د امريکا د امپرياليسم د سي آی اې د توطيې له امله اروابناد نورمحمد تره کی په شهادت ورسېد د ا، خ ، د ، ګ غوڅ اکثريت د مرکزي کمېټې اصولي غړو او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا اکثريت غړو پرېکړه وکړه چې د حفيظ الله امين د باند په وجود کې د امريکا د امپرياليسم د سيا جاسوسي سازمان توطيه له منځه يوسي . هغه اصوليت چې زموږ په ګوند او دولت کې موجود و دوی زه د راتلونکي عمومي منشي او د انقلابي شورا د رييس او صدراعظم په توګه و ټاکلم.»۱۸۸ / ۳۲۲ پدې اړه د اسوشتيدپرس خبريال ترې پوښتنه وکړه : څرنګه چې جلالتمآب وفرمايل چې امين د امريکې جاسوس وو،ولې هغه د شوروي اتحاد لښکر راوغوښت؟ کارمل ځواب ورکړ: « حفيظ الله امين د امريکا اجنټ د شوروي اتحاد څخه د محدودو قطعاتو د مرستې غوښتنه نده کړې بلکې دا مرسته د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا په اراده او د رايو په اتفاق صورت نيولی دی.» ۱۸۷/ ۲۳۵ د کارمل د مرغومې د شپږمې وينا او لومړی دوې مرکې د اضدادو ټوليزې دي . لامل يې دا دی چې هغه چمتو نه دی واک ته د ده د رسيدو رښتينی انځور وکاږي. کارمل خان د هغه ګوند او حکومت مشر معرفي کوي چې همدې ګوند هغه څه د پاسه يو کال مخکې (د۱۳۵۷ کال د ليندۍ شپږمه) له ګوند څخه شړلی او حکومت هغه د هېواد له تابعيته محروم کړی وو. کارمل په خپله وينا کې هڅه کړې ثابته کړي چې د خلقي حکومت په راپرزولو کې افغان پوځ لاس درلود. خو واقعيت دا دی چې د دسمبر په اووه ويشتمه د واکمنی خلاف د پوځ يو کوچنی جزوتام (دلګی) هم نه و راپاڅيدلی بلکې واکمنی ته د شوروي لښکرخاينانه غلچکي يرغل د پای ټکی کيښود. د جنرال لياخفسکي په وينا « کارمل ژمنه کړې وه چې د هغه ۵۰۰ تنه جنګيالي به زموږ سره مل شي. د هغوی لپاره وسلې او بمونه راوړل شول ، انتظارمو ويوست . د۵۰۰ تنوڅخه يو تن راغی.» ۴۹ / ۱۵۰ ښايي دا يو تن د مير اکبر خيبر ورور بسم الله وي چې د کورنيو چارو په وزارت کې يې دنده لرله. د کارمل له لوري دا ادعا چې پوځ واکمنی ته د پای ټکی کيښود څه موده وروسته يې په خپله ناسمه وبلله او وايي: « که چيرې د شوروي سوسيالستي اتحاد بې غرضه او د وروګلوی مرستې نه وای د ثور بريالی انقلاب به خپل نوي پړاو ته نه ننووت او نن به نه يوازې په افغانستان بلکه په سيمه کې يوه ستره غميزه منځته راغلې وه.» ۱۸۷/ ۱۵د کارمل پورتنی ضد او نقيض ويناوې ښيي چې نوموړی هڅه کوي واقعيتونه پټ کړي چې دا امکان نلري ځکه لمر په دوو ګوتو نه پټيږي او بربنډ وسلوال يرغل او اشغال هم د پټېدو نه دي.« دلته که له انقلابي شورا څخه مقصد د نورمحمد تره کي انقلابي شورا وي نو د هغه په ژوند کې خو روسان رانغلل نو د هغه له مرګه وروسته روسانو د هغه تړون عملي کاوه ؟ او که د امين د وخت له انقلابي شورا څخه مقصد وي نو هغه خو دی خپله ردوي چې امين نه دي راغوښتي . بله عجيبه خبره خو دا ده چې راغوښتي هغوی دي (!) خو قدرت ته يې دی ورساوه؟ » ۱۸۹/ ۱۸ البته مسکو هم ورته ستونزې لرلې او څرګندونې يې د کارمل په شان ضد اونقيض وې. د شوروي اړخ د ضد اونقيض څرګندونو په هکله باريس ګروموف په افغانستان کې د شوروي لښکر وروستی قوماندان د ملګرو ملتو په غونډه کې چې پدې غونډه کې شاه محمد دوست د بهرنيو چارو وزير د ډول ډول پوښتنو سره مخامخ شو د شوروي اتحاد د بهرنيو چارو وزير ګروميکو خبرې راوړي چې شاه محمد دوست ته وايي: « تاسې ملګری وزير زيات دليلونه لرئ نه د تورن په ښه بلکې د يوه اړخ په توګه وينا وکړئ . اړين دي پر دې ډېره ولګوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې شوروي اتحاد د افغانستان د جمهوري حکومت د پرله پسي غوښتنو په ځواب کې د شوروي اتحاد مشرتابه د خپلو ځواکونو یوه برخه افغانستان ته واستوي. دا غوښتنې مخکې هم د نورمحمدتره کي د مسکو نه په خپلې لیدنې او هم د حفیظ الله امین لخوا شوې وې.» ۷۶/۱۹۰ دا چې کارمل په خپله لومړۍ وینا کې وایي د امین په نسکوریدو سره د افغانستان خپلواکي او آزادي خوندي شوه څو کاله وروسته د شوروي اتحاد د صنفي اتحادیو د نشراتي ارګان (ترود) سره په مرکه کې ردوي او وایي : « ستاسو سلاکاران هر چیرې وو په پوځ ، په خاد ، په دولتي ادارو، په ډله ئیزو رسنیو، ښاروالی ، د لوړو زده کړو په بنسټونو، په هرځای کې، زه د یوه خپلواک او آزاد هیواد لاربنود نه وم زموږ هیواد یو نیول شوی هیواد وو چې په واقعیت کې تاسو فرمان ورکاوه .» ۱۹۱ / ۱۱۰ د کارمل دا کار د ستایلو وړ دی چې د خپلې بلواکې واکمنۍ ترخه واقعیتونه یې د خپل ژوند په وروستیو کې درک کړل خو د ده ځینې ملګري او په هغو کې د هغه صدراعظم کشتمند دا نه مني چې د شوروي لښکر د تیري له امله د افغانستان پرخلکو تپل شوي رژیم د « هر ډول خپلواکی نه بې برخې وو ، د کوچنیو کارونو څخه نیولې تر لویو پورې د شورویانو له خوا اداره کیدل. »۳۹ / ۹۳۶ عجیبه لا دا ده کارمل واک ته د ده د رسولو وروسته د ثور د اوومې وسلوال پاڅون ته د ثور ستر انقلاب وایي خو کله چې مسکو هغه د۱۹۸۵ کال په اپریل کې د واک څخه ګوښه کړ او په مسکو کې یې ساته همدې ستر انقلاب ته ستر جنایت وایي. د۱۹۸۹ کال په دسمبرکې د پراودا د شوروي کمونست ګوند ارګان خبریال د نوموړي څخه د ثور انقلاب په هکله وپوښتل وویل : « د اپریل انقلاب د افغانستان د خلکو په وړاندې یو سترجنایت وو. کله چې خبریال وویل : اوهو! خو تاسي ددې انقلاب د فعالو ګډون کوونکو او حتی مشرانو څخه وئ . نو تاسې هم یو جنایتکار یاست ؟ ببرک کارمل خپل لاس د اعتراض په ډول پورته کړ او ویې ویل : نه خیر! زه مخالف وم انقلاب زما او د ګوند د ارادې پرته پیښ شو.» ۱۹۲ که د کارمل دا خبره ومنل شي نو د خپلې واکمنۍ پر مهال یې ولې د ثورانقلاب د نوي بشپړتیایي پړاو خبرې کولې ، د ثور د ستر انقلاب د برې شعارونه یې ور کول او ګوندیان یې هڅول چې د سر په بیه د ستر انقلاب یا د ده په خبره د سترجنایت په پایله کې راپنځېدلي واکمنۍ څخه ساتنه وکړي ؟

د پورتنیوڅرګندونو په پام کې نیولوسره د بوران د رادیو څخه د کارمل د وینا د خپریدو وروسته کله چې د کابل رادیو هم شوروي پوځیانو ونیوله د کارمل ثبت شوې وینا چې د امین د واکمنۍ په نسکورېدو څرخېدله څو ځله خپره شوله. کله چې د کارمل وینا خپریده « ببرک کارمل په بګرام کې د شوروي پاراشوټ – دیسانټ غونډ او د کی جی بی د اوومي اداري د ساتونکو په واک کې وو چې قوماندان یې ن.ای سردیوکف وو.د امین له وژلو وروسته د دسمبر د اووه ویشتم په ماښام یوری اندروپوف د کارمل سره اړیکه ونیوه هغه ته یې د خپل ځان او لیونیدایلیچ بریژنف له لوري د انقلاب د دویم پړاو او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د رئیس په توګه د هغه د ټاکنې مبارکی وویله. » ۱۵۲/۴۹ کله چې په کابل کې شوروي یرغلګرو امین او د هغه لوړپوړي پوځیان ترور کړل او په وضعیت واکمن شول د دسمبر په اته ویشتمه کارمل او اناهیتا دواړه د شورویانو په پوځي یونیفورم ملبس د بګرام د هوایي ډګر څخه د کی جی بی د ځانګړي ځواک په ملتیا په ټانک کې ناست کابل ته راولیږدول شول. ویل کیږي لومړی صدارت او وروسته د چهلستون ماڼۍ ته یوړل شول. په همدې ورځ د ماښام په خبري سرویس کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت دولت اعلامیه خپره شوه چې پکې راغلي وو:« د افغانستان دموکراتیک جمهوری حکومت د افغانستان د خارجي دښمنانو پرله پسې لاسوهنو او ورانکاریو ته په کتنې سره د ثورانقلاب د لاسته راوړنو، ځمکنی بشپړتیا، ملي خپلواکی او د سولې او امنیت د ساتلو په موخه د۱۹۷۸ کال د دسمبر د پنځمې د دوستی ، ښه ګاوندیتوب او همکاری د لوزنامې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پربنسټ د شوروي اتحاد څخه په څوڅو ځله او په ټينګار د پوځي مرستو په شمول د بیړنیو سیاسي او اقتصادي مرستو غوښتنه کړې وه. د شوروي اتحاد لوري د افغان اړخ غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ.» ۱۰۶ / ۲۵۲ د دسمبر په اته ويشتمه (مرغومي اوومه) ډله ډله پرچميان اماني لېسي ته ورتلل او اړين دستورونه يې ترلاسه کول. جنرال نبی عظيمي د اماني ليسي د هغې ورځې د خپلو سترګو ليدلی حال داسې انځوروي :« په اماني ليسه کې سترمحشر دی،د ښاديو ولولې اوهورا ويل ، د چکچکوغږونه له لېرې اوريدل کيږي، د بغل کښيو بازار، د مچولو او د تودو غيږو نيولو بازار ...» ۳۸۶/۱۹۳ پرچمي ځوانانو چې سپين بازوبندونه يې لرل د ښار څلور لارو او د دولتی بنستونو مخې ته چې شوروي ټانکونه او زرهپوښونه ولاړ وو تلل او ښاريانو ته د امين د رژيم د نسکوريدو او هيواد ته د شوروي لښکر د راتګ په اړه معلومات ورکول ګواکې چې دا لښکر د افغان ولس لاس نيوي او مرستې لپاره راغلي دی. خو افغان ولس ، ملي دموکراتيکو کړيو او په هغو کې غوڅ اکثريت خلقيانو د شوروي لښکر راتګ د افغان ولس او د دې هيواد د تاريخ د غميزې پيل ګڼلو.

د ببرک کارمل واک ته رسيدو نه د څه د پاسه د څلورو لسيزو په تيريدو سره د خلق دموکراتيک ګوند په سندونو او د هغه د پلويانو له لوري د کارمل په اړه دوو پوښتنو ته ځواب ندی ويل شوی. يو د هغه قومي تړاو او بل د ا، خ، د،ګ د عمومي منشي، د ا، د،ج د انقلابي شورا د رئيس او صدراعظم په توګه د هغه ټاکنه. خو د کارمل په اړه دا واقعيت د لمر په څېر روښانه دی چې هغه د يوه ځانپاله لوېدلي وګړي په توګه واک ته د رسېدو په موخه هر خيانت او حتی وطن پلورنې ته چمتو وو له همدې کبله هغه ته ولس دوهم شاه شجاع ويل او خلکو دا لاندې بيت :

سکه زد بر سيم و زر شاه شجاع ارمني
نور چشم لارد و برنس خاک پای کمپني

داسې اړولی وو :

تکيه زد بر تاج و تخت کارمل پرچمي
نور چشم برېژنف خاک پای کې جي بي

کارمل ډېر ژر د ګوند نوې رهبري (مرکزي کميټه او سياسي بيرو) او خپله کابينه د مسکو د منظوري وروسته اعلان کړله. د هغه سياسي بيرو له پنځو تنو(ببرک کارمل، اناهيتا راتبزاد، سلطانعلي کشتمند، صالح محمدزيري او دستګيرپنجشيري) څخه جوړه شوې وه او د حکومت غړي يې لاندې کسان وو:

۱- ببرک کارمل ،د انقلابي شورا رئيس او صدراعظم	پرچمی
۲- اسدالله سروري، د صدراعظم لومړی مرستيال او د انقلابي شورا مرستيال	خلقی
۳ - سلطانعلی کشتمند ، د صدراعظم دوهم مرستيال او د پلان وزير	پرچمي
۴- شاه محمد دوست، د بهرنيوچارو وزير	پرچمی
۵ – محمدرفيع ، د دفاع وزير	پرچمی
۶- عبدالوکيل، د ماليې وزير	پرچمی
۷- عبدالمجيدسربلند، د اطلاعاتو او کلتور وزير	پرچمی
۸- عبدالوهاب صافی، د عدليې وزير	پرچمی
۹- اناهيتاراتبزاد، د ښوونې او روزنې وزيره	پرچمی
۱۰- عبدالغفارلکنوال، د کرهنې او ځمکواصلاحاتو وزير	پرچمی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ – فيض محمد، د سرحدونواو قبايلو وزير	پرچمی
۱۲ - نجيب الله ،د دولتي اطلاعاتي خدماتو(خاد) رئيس	پرچمی
۱۳-سيدمحمدګلابزوی ، د کورنيو چارو وزير	خلقی
۱۴- محمداسلم وطنجار. د مخابراتو وزير	خلقی
۱۵- ګلداد ، د لوړو او مسلکي زده کړو وزير	خلقی
۱۶- رازمحمدپکتين ، د اوبواو بريښنا وزير	خلقی
۱۷ – نظرمحمد ، د فوايدعامې وزير	خلقی
۱۸-شيرجان مزدوريار،د ترانسپورت وزير	خلقی
۱۹- محمداسمعيل دانش، د کانواوصنايعو وزير	خلقی
۲۰ - محمدابراهيم عظيم، د روغتيا وزير	(ناڅرګند)
۲۱ -محمدخان جلالر، د سوداګرۍ وزير	(هغه د ک . ګ. ب سره په اړيکو لرلو تورن دی.)

کارمل ته د خلقي مشرانو بيعت

د شوروي اشغالګرو له لوري د امين د ترور وروسته ماخوستن ناوخته کابل راډيو يوه اعلاميه خپره کړه او يکي راغلي وو چي د ګوند د مرکزي کمېټي ، انقلابي شورا او حکومت غړي سبا سهار د راډيو تلويزيون تالار ته تشريف يوسي او دا اعلاميه د مرغومي په اوومه سهار بيا خپره شوله. که څه هم د مرغومي په شپږمه مابنام ګوندي مشران پوهېدل چي شوروي يرغلګرو دولتي مشر وژلی دی خو ځينو يي ځانونه ناخبره اچولي لکه څرنګه چي زيری پدې اړه ليکي : « سهار مي ډېر تلوار وو، چي د افغانستان راديو ته ولاړشم، او ژر را معلومه شي څه پيښنه ده.» ۴۰ / ۴۵۰ د دې اعلاميې په وړاندې د يو شمېر مشرانو د غبرګون په هکله د ګوند د دارالنشاء مشر ليکي: « سهار وختي مي د کابل راډيو په څپو کي د وسله وال پوځ د سياسي چارو د لوی رييس محمد اقبال وزيري وينا واورېده چي د لاندي خبرو په ترڅ کي يي خپل ځان ته د کنځاوو په کولو سره خوشالي څرګندوله : د دکتاتور او تروريست حفيظ الله امين فاشيستي رژيم نسکور شو...، بيا د ګوند د مرکزي کمېټي او د دولت د انقلابي شورا غړو ته د راډيو له لاري اعلان وشو چي په بيړه سره دې د ملي تلويزيون تالار ته تشريف راوړي.په ۱۰۴ بلاک کي د مرکزي کمېټي او انقلابي شورا استوګنو غړو تاکل شوي ځای ته په داسي خندا او خوشالی سره تشريف يوړ چي تا به فکر کاوه چي بيا له سره په نويو، لوړو او دبدبه لرونکو پستونو باندي ټاکل کېږي.» ۱۲۲ / ۲۲۷– ۲۲۸ د غوربندي په وينا په تالار کي څوک ناسوب نه وو يعني د دولت ټول لوړپوړي هلته ورغلي وو. دوی په تالار کي کارمل ته د دولت د مشر په توګه د مبارکی پيغام هم ليکلی او پدې ډول يي کارمل ته بيعت وکړ. د زيري په وينا تبريک ليک لومړی بارق ليکلی وو. خو«ميثاق هغه خيرې کړاو ويل چي بارق بيا هم کارمل تر ضرورت زيات ستايلی او غير لازمي خبرې يي ليکلې وې . وروسته ميثاق د ببرک کارمل په نامه تبريک خط وليکی .» دا مهمه نه ده چي د کارمل په پته ضروري يا غيرضروري خبرې ليکل شوې وې مهمه دا وه چي په خپله ميثاق او د ګوند ټولو مشرانو اشغال ته لبيک ويلی دی. د ميثاق ساده ګي پدې کي وه چي هغه په بيعت ليک جملو ته کتل نه د ليک منځپانګې ته چي ده پخپله پرديو واک ته رسولي ته بيعت ليک وليکلو او نورو ټولو که ځانونه د امين مخالفان ګڼل او يا د امين پلويان بربنډ اشغال ته سرونه ټيټ کړل . ګوندي مشران په راديو کي دوې ورځې وساتل شول او په دريمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ په دوولسو شوروي ټانکونو کې د څرخي پله زندان ته ولېږدول شول. په ټانکونو کې د هغوی د کېنولو مسؤلیت دوو پرچمي کدرونو عبدالکبیر رنجبر او حشمت اورنګ لرلو، هغه رنجبر چې د ناټویې اشغال په ګټه په رسنیو کې خورا فعال وو ، ګوند یې هم جوړ کړی وو او د بلواک فاسد دولت د ولسي جرګې غړی هم پاتې شوی دی. د میثاق د وینا له مخې د امین د کابینې د غړو چورت هغه مهال خراب شو چې « ټانکونو د څرخي پله په لور حرکت وکړ.» دا مهال د څوکیو د شوقیانو سر خلاص شو چې د دبدبه لرونکو څوکیو پرځای باید د زندان کړاوونه و ګالي. د خلقیانو له لوړپوړو څخه یوازې د مرکزي کمېټې د دارالنشاء د څانګې رییس محمد علي هوما د اشغال شپږ ورځې وروسته د ا ، خ ، د ، ګ د مرکزي کمېټې « تاریخي اعلامیه» خپره کړه چې پکې یرغل غندل شوی وو. دې اعلامیې هغه اته کاله د څرخي پله د زندان مېلمه کړ.پدې هکله په زړه پورې دوې خبرې دي. یوه دا چې کله په زندان کې د عدلیې وزیر او لوی څارنوال شرعي جوزجاني لدې اعلامیې خبرېږي ویلي یې وو:« هوما څه حق درلود چې زموږ په غیاب کې دا ډول خپلسری کار وکړي.» بل دا چې د هوما په وینا د امین د دسترخوان یوه ملګري د هوما د زنداني کېدو په اړه ویل چې هغه دستوري بندي شوی دی. دې دا معنی لرله چې هوما د دوی په څېر د زنداني کېدو دوسیه نلري. هوما دا اعلامیه وروسته له هغې خپره کړله چې د ګوند د مرکزي کمیټې اپراتو ، د ګوندي کمېټو غړو ته اشغال د منلو وړ نه وو او دی یې هڅولی چې دا اعلامیه خپره کړي. په خلقي مشرانو کې اسدالله سروري هغه څوک وو چې د اشغالګرو سره یوځای راغی او د اشغال لاندې دولت کې دوهم مقام درلود خو ډېر ژر خپلې نه بښونکې تېروتنې ته متوجه شو او د اشغال ضد دریځ یې غوره کړ. د سروري د دریځ په هکله شوروي څارګرو او سلاکارانو مسکو ته دا رنګه راپوټونه استول: « هغه (سروري) د ۱۹۸۰ کال په لومړیو کې په ښکاره ډول ویل چې شوروي دې هغوی (خلقیانو) ته واک وسپاري او خپل هېواد ته دې ولاړ شي.» ۱۸۳ / ۱۸۸ د سروري د دا ډول دریځ پایله دا شوله چې هغه د سفیر په نامه منګولیا ته تبعید شي. د یرغل وروسته لومړیو ورځو کې د څه د پاسه ۱۶۰ تنه لوړپوړي خلقیان او څو تنه ځوانان د امینیانو په نامه زنداني شول خو د وخت په تېرېدو سره د باندېستانو،امینیانو او فرکسیونبازانو په نامه په مرکز او ولایتونو کې د خلقیانو بندي کولو لړی پیل او د ګوند د واکمنۍ ترنسکورېدو پورې یې دوام وموند. ویل کېدل چې د مرغومې د شپږمې د لومړیو ورځو په زنداني کولو کې دریو تنو لوړپوړو خلقي پوځیانو(سروري، ګلابزوی، وطنجار) رول درلود . وروسته خلقي کدرونه د پرچمیانو له خوا د شورویانو د همغږۍ وروسته زنداني کېدل . لومړۍ ډله خلقي مشران چې له بنده خلاص شول زیری او پنجشیري وو چې د یوې اونۍ وروسته آزاد شول بیا بارق، لایق ، میثاق او هاشمي خلاص شول. خو هاشمي بېرته زندان ته واستول شو. کارمل زېري ته د هاشمي بېرته زندان ته د لېږلو په هکله ویلي وو چې هاشمي د اشغال مخکې په بدخشان کې د حکومت د ځانګړی استازي په توګه ډېر خلک وژلي دي او ژوند ته یې ګواښ دی. هاشمي د تنظیمونو د واکمنۍ په لومړیو کې په کابل پوهنتون کې ووژل شول . البته هاشمي او شېرمحمد ولسي یوازینی خلقي لوړپوړي وو چې د تنظیمونو په واکمنېدو سره ترور شول، نور پاتې بندیان د امینیانو په نامه په بند کې پاتې شول. دې بندیانو بیا د خپلې بېګناهۍ له امله کارمل ته دوهم لیک یا عریضه استولې چې د دوی له بنده خلاص کړي. هغه مهال او تردې دمه هغه خلقیان چې ځانونه د امین پلویان ګڼي وایي چې دوی د اشغال ضد وو. پداسې حال کې که دوی د اشغال ضد وای نو ولې یې د نوې بلواکې واکمنۍ بلنې ته مثبت ځواب ورکړ، را دیو ته لاړل او کارمل ته د مبارکۍ لیک خو په واقعیت کې بیعت لیک لاسلیک کړ ؟ دا بیا ښیي چې هغوی په خپله خوښه راډیو تلویزیون ته لاړل، د نورو خلقي مشرانو په څېر کارمل ته د مبارکۍ پیغام واستولو یعنې دا چې هغه ته یې بیعت وکړ. که دوی د زیري، پنجشیري او نورو په څېر له زندان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاص شوي وای او د اشغال لاندې پرچمي واکمنۍ کې دنده ورکړې وای په پوره ليواتيا او رښتينولۍ سره به يې د اشغال زېږنده واکمنۍ کې دندې تر سره کړې وې. پردې بنسټ اشغال ته په لبيک ويلو کې په خلقي مشرتابه کې د امينيانو او د امين د مخالفانو ترمنځ هېڅ توپير نشته دی. غوره بېلګه يې ميثاق دی .هغه له بند څخه خلاص شو او د شوروي د يرغل وروسته د ګوند په لومړي پلنوم کې د برخه اخېستونکي په نامه ور بلل شوی وو. خو کله چې مسکو خبر شو د هغه مخه يې ونيوله او پدې اړه به له ده ولولو: « دا وخت صالح محمد زيری راغی او د سالون د دروازې نه يې په اشارې سره وغوښتلم . زه له خپله ځايه پورته شوم او هغه ته ورغلم. هغه زما لاس ونيو او زه يې بهر ته بوتللم...، را ته و يې ويل د پلنوم دايرېدل ستا له امله ځنډېدلی دی. ما وپوښتل ولې؟ هغه وويل له هماغه ځايه احوال راغلی چې ته بايد په پلنوم کې نه وې. ما وويل له کومه ځايه احوال راغلی دی؟ هغه وويل له هغه ځايه چې بايد احوال راغلی وای. ما وويل هغه ځای څه حق لري چې زموږ د ګوند په کورنيو چارو کې لاسوهنه وکړي؟ » عجيبه دا ده چې دواړه له شرمه يا له ډاره د هغه ځای نوم نه اخلي چې ميثاق بايد په پلنوم کې ګډون ونکړي . آيا د ميثاق له انده د افغانستان نيول او د امين وژل د ګوند او افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه نه وه؟ خو کله چې د ده مخه نيسي چې د ګوند په مشرتابه کې راڅرګند نشي هغه د ده د ګوند په کورنيو چارو کې لاسوهنه ګڼي او که دی د مرکزي کميټې غړی شوی وای هغه مهال به ده هم اشغال ته انترناسيونالستي دنده ويله .

د امين پلويان تر دې دمه ځانونه اشغال ضد او د اشغال زېږنده واکمني نامشروع ګڼي له همدې امله بنديان او يا په کورکې کېنول شول. خو وليدل شول چې کله نجيب له بنده آزاد کړل زياترو يې د نجيب د حکومت سره لکه نورو خلقي مشرانو همکاري پيل کړه. پدې اړه په زړه پورې خبره دا وه ترڅو چې د دوی سره شوروي سلاکارانو ونه ليدل د نجيب په حکومت کې د کارکولو فرصت ورنکړل شو . پدې هکله ميثاق د خپل کتاب په۵۵۸ - ۵۵۹ مخونو کې توضيحات ورکړي چې دی او شاه ولي شوروي سفارت ته غوښتل شوي وو او د سفارت يوه کارکوونکي يعنې د کې جي بې کوم غړي ورته ويلي وو:«اوس چې زموږ پوځيان له افغانستان څخه وتلي دي بايد ټول ځواکونه د سولې او د ملي روغې جوړې له تګلارې ملاتړ وکړي او سره يو شي ترڅو جګړه په افغانستان کې پای ته ورسېږي ...، دا موضوع ستاسو يو ملي امر دی چې بايد د خپل ګوند پخواني مخالفتونه هېر کړئ او بايد يو نوی ارګانيک يووالی منځته راشي. » لدې کتنې وروسته ميثاق د کابل د ښاروال په توګه مقررشو. دا کتنه ښيي چې د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته شوروي سفارت د لوړپوړو ګوندي او حکومتي چارواکو د ګومارلو او ګوښه کولو واک درلود. له بلې خوا دا هم ښيي چې د امين د پلويانو د اشغال زېږنده بلواکې پرچمي واکمنۍ سره همکاري پيل کړله. د امين د پلويانو له لوري د نجيب په حکومت کې کار کول دا معنی ورکوي چې ګواکې نجيب د شوروي اشغال زېږنده واکمنۍ چارواکی او د کارمل د واکمنۍ د وژنو او شکنجو دوزخي اداري (خاد) مشر نه وو. ددې بنديانو څخه د ۱۳۵۹ کال د غبرګولي په مياشت کې ديارلس تنه اعدام او نور د نجيب الله د واکمنۍ پرمهال له بنده خلاص شول. د محمود سوما، عبدالرشيد جليلي او منصور هاشمي پرته د امينيانو په نامه خلقي مشرانو نجيب ته بيعت وکړ او د اشغال زېږنده حکومت سره د نورو خلقيانو په پرتله رښتيني همکاري پيل کړله. په زړه پورې لا دا ده چې نجيب دوی ته د بند د مودې تنخواوې هم ورکړې ، ځېنو ته يې د بند د مودې ترفيع او زياتو ډاډمنو ته يې څو ترفيع ګانې ورکړلې. پدې بنديانو کې داسې يو پوځی هم وو چې بريدمن زنداني شو او د اتو کلو زندان تېرولو وروسته جنرال راووت. دې زياتو داډمنو امينيانو ته په واقعيت کې زندان اکادمي يا پوهنتون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امينيانو په نامه يوه ټيټ پوړي بندي د امين د دوو وزيرانو (صديق عالميار او ظريف) له خولې چې وروسته دواړه اعدام شول وايي: «عالميار ويل زه وژل کېږم خو تاسو ته وايم چې کله له بنده خلاص شوئ په ګوند او حکومت کې کار وکړئ ، شوروي ملګري به وپوهوئ چې موږ شوروي ته وفادار يو او پرچميانو تاسو غولولي ياست. ظريف ويل . موږ ځان ملامت ګڼو چې موږ لښکر پرېښود او هغوی ته مو ونه ويل چې څه وکړي.» د لښکر څخه د ظريف موخه خلقيان دي. د دې سوېټستانو له څرګندونوڅخه ښکاري چې هغوی د شوروي د خاينانه تيري په لومړيو ګړيو کې د راديو څخه د اعلان وروسته ډاډمن شوي وو چې دوی ته شورويان څه نه وايي ، سبا ته راديوټلويزيون ته تللي چې هغوی به بيا په دبدبه لرونکو څوکيو و ګوماري . دې ړښتينو سووېټستانو د خپلو شوروي دوستانو له لوري د بندي کېدو او بيا وژل کېدو هېڅ فکرهم نه کاوه خو په زندان کې د هغوی څخه د څېړنو وروسته پوهېدلي دي چې وژل کېږي خو سره لدې شوروپانو ته وفادار وو او ځوانان يې هڅول چې د اشغال زېړنده واکمنې کې کار وکړي اوشورويانو ته وفادار پاتې شي. د صديق عالميار د شوروي پالنې په اړه د (کام) يو کارکوونکي وايي : « د مرغومي د شپږم په ماښام په صدارت کې وم . شوروي پوځيان صدارت ته را ننوتل او ډزې يې پيل کړې . ددې ډزو په اورېدو سره په هغه کوټه کې چې زما سره دوه تنه نور هم وو د کوټې لوی قنديل د کلا شنکوف په قنداق ووا هه او بريښنا لاړه. څو شېبې وروسته دروازه پرانېستل شوه او شورويانو هرې خوا ته ډزې پيل کړې موږ لا د مخه د کوټې په يوه خوندي ځای کې وو او ژوندي پاتې شوو. په صدارت کې د ډزو د ختمېدو لنډه موده وروسته له کوټې ووتلو او يوه سالون ته ولاړو چې څو تنه نور هلته ناست دي. پدې ډله کې صديق عالميار ، ګلنواز او غني وثيق هم وو. د خبرو په ترڅ کې عالميار دا هم وويل: موږ سوېټستان يو او د شوروي ملګرو سره همکارۍ ته چمتو يو.» که د هېواد د ننه خلقي مشرانو د اشغال ضد غږ نه شوای اوچتولای لږ تر لږه يې د حکومت سره د همکارۍ ډډه کولای شوای. که دوی د حکومت سره د همکارۍ ډډه کړې وای ښايي زرګونوخلقيانو هم خپلو مشرانو ته په کتنې سره د اشغال په چوپړ کې نه وای درېدلي او نن به خلقي غورځنګ په ټولنه کې د شوروي اشغال د ملاتړي په نامه نه يادېده. البته په بهر کې خلقي دپلوماتانو دا شونتياوې لرلې چې د اشغال ضد غږ اوچت کړي چې په چکوسلواکيا کې د سفير محمد ياسين بنيادي پرته بل هېڅ کوم دپلومات دا کار ونکړ. په پراګ کې د افغانستان سفير او د ګوند د مرکزی کميټې غړي بنيادی د دسمبر په ۲۹ په افغانستان کې د رژيم د نسکورولو په اړه خبرياﻻنو ته ويلي وو: « په هيواد کې اوسنی روان سياسي اکروکر د شوروي اتحاد له ﻻسه رامنځته شوی دی چې چکوسلواکيا ورسره ببرک ته د سياسي پناه د ورکولو له ﻻرې مرسته وکړه . په ساده ژبه ويلای شم چې دا د افغانستان په کورنيو چاروکې يوه بربنده ﻻسوهنه ده. » ۱۲۴/ ۲۴۱ هغه هېواد ته راستون شو او د چرګانو کوچنی فارم يې جوړ کړ او غريبانه ژوند يې درلود. يوه ورځ تصادفا په هالند کې په يوه موټر کې د دريو تنو نورو سره کېناستلم چې يو يې نظيف الله نهضت په کيوبا کې پخوانی سفير وو. د خبرو په ترڅ کې مې ترې وپوښتل د شوروي اشغال پرمهال تاسې په هاوانا کې سفير وئ ولې افغانستان ته راغلئ او پرچميانو بندي کړئ ؟ هغه وويل :« پرچميانو ته خو شورويانو ويلي وو موږ ته يې نه وو ويلي.» د ده له ځواب څخه ښکاري چې هغه د شورويانو سره د همغږۍ له امله هېواد ته راستون شوی دی لکه په ملګرو ملتو کې د افغانستان استازی بسم الله سهاک. د هغه په اړه د (افغانسکي شتورم) پر افغانستان بريد په نامه روسي کتاب په ۳۵۹ ـــ ۳۶۰ مخونو کې راغلي دي . سهاک ته امريکايي مقاماتو د افغانستان په اړه د م ، م د بېړنۍ غونډې په درشل کې چې د شوروي د تېري خلاف درېځ نه دی نيولی ويلي وو چې له خپل استوګنځي څخه ووځي او ده دا ستونزه په م، م کې د شوروي استازي سره شريکه کړې او دا يې هم ورته ويلي دي چې غواړي په شوروي اتحاد کې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ سره ژوند وکړي او شوروي دولت ورسره مرسته وکړي. شوروي سفیر دا موضوع له مسکو سره شریکه کړې او له دوو ورځو وروسته له مسکو څخه د سفیر غوښتنې ته مثبت ځواب راغلی او شوروي استازی د سهاک سره ګډ هوایي ډګر ته لدې امله تللی چې امریکایان کومه ستونزه ورته جوړه نکړي او سهاک د خپلې روسي میرمنې سره د شوروي اتحاد د ورونژ ښار کې ژوند پیلوي .

څه ډول وګړي یې واک ته ورسول ؟

دا چې شوروي ښکېلاکګرو څه ډول وګړي د کابل په پلاز کینول هغه به د جنرال مایوروف د کارمل د لومړي پوځي سلاکارڅخه واورو. نوموړی د خپل (په افغانستان کې رښتیا څه تیریدل؟) نومي کتاب ژباړونکي ته ویلي وو:« ببرک کارمل ، نجیب، اناهیتا ... دا ټول مصنوعي خلک دي. په لاس جوړې شوې څیرې دي... » د جنرال پورتنۍ خبره د دې څرګند واقعیت ښکارندوی ده چې شوروي اشغالګرو د کابل په پلاز د سیاستوالو په نامه جوړې شوې څېرې واک ته ورسولې چې د یوه هیواد د مشرانو له ځانګړتیاوو څخه بې برخې وو. که څه هم ببرک او اناهیتا چې اصلي نومونه یې سلطان حسین او ناهید دي د دموکراسۍ په لسیزه کې د ولسي جرګې غړي پاتې شوي وو خو د هغه مهال د ولسي جرګې د یوه غړي په وینا« په کابل کې دا هم ویل کېدل چې د شوروي اتحاد د خوشحالولو له پاره حکومت په انتخاباتو کې د ببرک کارمل او اناهیتا سره مرسته کړې ده .» ۴۱ / ۱۵۲ د دې معنی دا کیږي چې د دموکراسۍ په لسیزه کې کارمل او اناهیتا د ولس استازي نه بلکې د حکومت استازي وو. د دې لپاره چې د شورویانو پرمټ پرافغان ولس تپل شوو پرچمي واکمنو په اړه پوه شو مشت نمونه خروار د دریو تنو(کارمل ، نجیب ، کشتمند) په اړه به د دوو شورویانو او دریو پرچمیانو، مایوروف او میتروخین ، ذبیح الله زیارمل ،عبدالقدوس غوربندي، او ثریا بها ولولو. مایوروف پنځلس میاشتې د دې مشرانوسره په همیشنیو کاري اړیکو کې پاتې شوی دی او واسیلي میتروخین شوروي څارګر د کی جی بی د آرشیف مرستیال وو . دری تنه افغانان لدې کبله غوره شوي چې هغوی له هر چا زیات خپل پرچمي مشران ښه پیژندل. البته چې جنرال مایوروف د ثور انقلاب د بشپړتیایي پړاو د نورو پرچمي مشرانو(راتبزاد، نور، لایق ، رفیع ، بریالي ،جنرال ګل آقا او جنرال خلیل الله) د ځانګړتیاوو په هکله څرګندونې لري که پر هغې بحث وشي لیکنه اوږدیږي. که د شوروي د اشغال په مهال د دولت او حکومت د مشرانو د ځانګړتیاوو یوې برخې ته چې د هغوی د شخصیت ښکارندوی دي ګوته ونیول شي لوستونکی اړین معلومات تر لاسه کوي چې مسکو د خپل یرغل وروسته څه ډول وګړي د ا. خ. د. ګ او ټولنې په مقدراتو واکمن کړل.

کارمل چې د پرچمیانو منلی لاربنود شمیرل کیده غوڅ اکثریت څیړونکي هغه ځانغوښتونکی ، دایم الخمر او په اخلاقي لحاظ کمزوری وګڼی ګڼي. په افغانستان کې د لوی پوځي سلاکار کاري ډلې په خپلو کې نوموړی شرابي اعلی سرقوماندان او راتبزاد د نادېژده (د لینن مېرمن) په نومونو یادول. د کارمل د شرابو څښل لوی پوځي سلاکار ته هم د زغم وتلی کار ګرزیدلی وو او هغه ته په ارګ کې د نوموړي په دفتر کې چې د شرابو(ودکا) بوتل یې په لاس کې وو، وایي: « زه ستر جنرال مایوروف د افغانستان په دیموکراتیک جمهوریت کې لوی پوځي سلاکار تاسې ببرک کارمل په ټینګه د شرابو څښلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منع کوم او ټينګارکوم چي سملاسي له دغه کار نه لاس واخلئ... ملګرى د ا. خ. د. ګ د مرکزي کميتي عمومي منشي او د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا رئيس تاسي خبر ياست چي په هر ولايت کي د جګړي اور بل دى . هيواد په اور کي سوځي . سلګونه افغان او شوروي عسکر مري... که دى، ببرک کارمل ، همدا نن له شرابو څښلو نه لاس وانخلئ نو زه به يوري اندروپوف او ديمتري اوستينوف ته خبر ورکړم او هرڅه به په پاى کي ليونيد بريژنف ته ورسيږي... او بله دا چي خو دا تا ته وايم له دي ځايه به داسي والوزې چي خداى خبر چيرته به ځمکي ته راکوز شې...، همدا سبا د کابل پرټلويزيون وينا وکړئ . د هيواد د حالاتو او د انقلاب د برياوو په ساتنه کي له دښمن سره د وسله والي مبارزي د برياليتوبونو په اړه وغږيږي... دوهمه او بنسټيزه خبره بايد عسکري چونيو ته ورشي. له قوماندانانو، د ټبرونو له مشرانواو د ولايتونو د واليانو سره وګورئ.» ۷ / ۱۲۳ – ۱۲۶ کارمل د جنرال د دستور پربنسټ د ټلويزيون له لارې ديرش دقيقي ملغرې وشيندلي او څو ورځې وروسته جلال آباد ته ولاړ اوهلته يې هم يوې ستري غونډې ته خپله انقلابي وينا واوروله. کارمل د خپلي يوې کلنى واکمنى پرمهال يوځل د بګرام هوايي ډګرته تللى وو چي هلته د شوروي لښکر رابلونکي نورمحمدتره کي او حفيظ الله امين معرفي کړي او دا دوهم ځل وو چي د مايوروف په امر جلال آباد ته وخوځېد. دا چي ببرک د اناهيتا سره د ميني ککړ رومان درلود پدې هکله د شوروي استخباراتي سندونو کي راغلي دي:« د ببرک کارمل نفساني اخلاق هم ډير ټيټ ول. هغه د سياسي بيرو د غړي ميرمن اناهيتا راتبزاد سره ناوړه جنسي اړيکي درلودلې. »۱۲۴ / ۳۰۴ د کارمل – اناهيتا د رومان په اړه د (پرونده ناپديد) نومى کتاب ليکوال په ۱۶۱ مخ کي راوړي: « د داود د واکمنى پرمهال پوليسو د دواړو د رومان کسټونه ثبت کړي وو ، د کورنيو چارو د وزير په دفتر کي ساتل کېدل او د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د امين لاس ته لوېدلي وو او پدي اړه ذبيح الله زيارمل وايي: د دې کسټونو راتلونکى برخليک ډراماتيک دى ،ځکه چي د دي لاسوندونو په بربنډېدو سره کارمل ومنل چي د خپلو نږدې ملګرو سره له هيواد څخه ووزي پدي شرط چي د کسټونو محتوا افشا نشي... » يو وخت کارمل ثريا بها ته چي وروسته يې د نجيب د ورور صديق راهي سره واده وکړ د خپلي ميني احساس داسي بيانوي :« ته د اور يوه ټوټه يې چي ما سوځې! ته ما وژني. زه ډير وخت په دي تمه وم چي د ډاکترجاني (اناهيتا) په نشتون کي وکولى شم د خپل زړه احساس تاته څرګندکړم .يوهيږې پدې پوهه او ميرانه چي ته يې لرې کولى شي ډير ژر د اناهيتا ځاى ونيسي. اناهيتا زړه شوې ده او ته اتلس کلنه يې.» ۸۶/ ۱۲۵ مايوروف د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کي د کارمل سره خپلو پنځلس مياشتنيو کاري اړيکو ته په کتني سره د نوموړي د شخصيت داسي انځور کاږي: « په ژوند کي مي احمقان، لټان او شرابيان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په يوه کس کي راټول شوي وو. او دا بيا ګوندي لارښود او د دولت مشر و.» هو! د مسکو واکمنو د خپل لښکر پرمټ په افغان ولس احمق ، لټ، بد اخلاقه او شرابي کارمل واکمن کړ چي ټل خمار او له هرڅه بيخبره وي او شورويان په سره سينه په افغانستان کي خپلي نقشي پلي کړي. د پرچم د فرکسيون د مرکزي کميتي غړى غوربندى د شوروي اتحاد د څارګري اداري سره د کارمل د اړيکو په اړه ليکي:« کارمل د ګوند د قدرت منبع او سرچينه د ګوند څخه بهر لټوله او د دي سرچيني د اعتماد او باور د ترلاسه کولو په خاطر له هيڅ ډول هلوځلو ډډه نه کوله.بايد اعتراف وشي چي کارمل د روسانو د ربنتيني ماهيت په پيژندني کي بې سياله استاد وو او په هغه هيواد کي يې د قدرت سلسله مراتب د هربل چا نه ښه درک کړي وو. هغه پوهيده چي هلته د ک. ګ. ب د واړه ضابط واک د بل هر سياسي او دولتي مقام نه زيات دى. د دي هوښيارى او زيرکى له امله وو چي هغه فخرخرخونه کوله او ويل چي د واک د څنځيراصلي کړى ته يې لاس اچولى دى او پدې ډګر کي سيال نلري...، دا چي کارمل يوه ستره شبکه په کار اچولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ترڅو ثابته کړي چې له ده پرته بل ښه نوکر نشته او څرنګه چې هغه د قدرت سرچينه د ګوند بهر ګڼله ملي واکمنی ته د رسيدلو امکان يې هم د ملي ارادې بهر لټاوه.لدې کبله دا تصادف نه وو چې شوروي د يوې نړيوالې رسوايې په منلو سره خپل سور پوځ په خوځښت راووست او د بشري ټولنې د ټولو نورمونو خلاف يې په يوه څرګند خونړي يرغل لاس پورې کړ.داسې دولت يې را نسکور کړ چې رئيس يې د شوروي دوست وو خو په خپلو کورنيو چارو کې يې د شورويانو لاسوهنه نه غوښتله مسموم او بيا ترور کړ او خپل(حلقه به ګوش) مزدور يې په اصطلاح تش په نامه د واک په ګدۍ کيناوه.» ۸۰ / ۵۰ کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال د ځوانانو يوې غونډې ته چې د وطندوستی درس ورکړي ويلي وو:« وطنپال افغان څوک دی؟ د نوي افغانستان انسان څوک دی؟ چې د افغان –شوروي دوستی ته وفادار وي.» ۱۷۴ د پرچمي مشرتابه شوروي پالنه او شورويانو ته خوش خدمتي ،د شورويانو د جنايتونو د پټولو هڅې او سربيره پردې خپل ولس ته سپکاوی به د دې سازمان د دوو نورو مشرانو (کشتمند او نجيب) له لوري د شوروي پوځيانو د يوه جنايت په وړاندې غبرګون کې ووينو.کيسه داسې وه چې د۱۹۸۱ کال د فبروري په ۱۵ شوروي پوځيانو د ګزمې يوه يوولس کسيزه ډله جلال آباد ته څيرمه پرګزمه بوخته وه او دې ډلې پټيلې چې خپل کنډک ته د کبابو لپاره د پسونو ډالی له ځانه سره يوسي. هغوی يوه کور ته د ديوال له لارې ننوزي چې د پسونو سربيره دری ښځې هم ويني . دا يوولس تنه د دوو ګړيو په ترڅ کې د دوو سپين ږيرو او۷ کوچنيانو ترمخه د ښځو پرعزت تيری کوي. هغوی په ښځو د جنسي تيري وروسته لومړی ښځې او بيا زاړه او ماشومان وژني. د زغره وال ګاډي د تيلو له ټانکۍ نه تيل را اخيستي ، پر شهيدانو يې شيندلي ، د پاسه يې کالي، کټونه، لمڅي او پوزي غورځولي او وروسته يې اور وراچولی دی. دې ډلې يوولس پسونه خپل کنډک ته ورسره بيولي وو چې ګواکې کليوالو د شوروي پوځ د ورځې ډالۍ وراستولي ده.(د فبروري درويشتمه د شوروي د پوځ ورځ بلل کيده) د وژل شوې کورنۍ يو دوولس کلن هلک چې په يوه ګوټ کې پټ شوی دا د وحشت ډکې صحنې ليدلې دي او د ډلې مشر يې پيژندلی دی. په شوروي کنډک کې د تحقيقاتو وروسته تورنو په خپل جرم اعتراف کړی او لوی پوځې سلاکار د دې پيښې له امله د ښښنې لپاره صدراعظم کشتمند ته ورغلی دی ځکه چې دا مهال کارمل د شوروي د کمونست ګوند په ۲۶ کنګره کې د ګډون لپاره مسکو ته تللی وو. پدې اړه هغه ډيالوګ چې د کشتمند او شوروي جنرال ترمنځ ترسره شوی دلته کټ مټ رانقليږي :

کشتمند- د خاد رئيس او جنرال سپولنيکوف(د نجيب الله سلاکار) همدا لږه شيبه وړاندې خبر را کړ چې دا جنايت په بدلو جامو کې غليم پخپله کړی دی.

مايوروف – موږ ځای پرځای د دغه جنايت په اړه پلټنې وکړې له بده مرغه هغه د څلويښتم لښکر پوځيانو ترسره کړی دی.

کشتمند- دا هيڅ امکان نلري. کشتمند دا وويل او بيا يې زما خوا ته د مکر له کتنې وروسته د هرڅه د بيا پلټنې اړتيا ته ګوته ونيوله.

مايوروف- نن به همدا کار وکړو هيله کوم چې خپل يو مرستيال هم د کميسيون د غړي په توګه وګمارئ. دوهم ځل سيمې او نوموړي کنډک ته پلاوی ولاړ او ور ته څرګنده شوه چې ترسره شوی جنايت شوروي پوځيانو کړی دی. لوی سلاکار او د پلاوي غړي کشتمند ته ورځې او دا ورته وايي چې جنايت شوروي سپاهيانو کړی دی او کشتمند ته د شوروي سپاهيانو له لوري د ترسره شوي جنايت له امله د خواشيني د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولوسربېره ښښه غواړي. خو د مايوروف په وينا« د حکومت رئيس د دې پرځای چې زموږ ښښنه ومني ، سره لدې چې ملکي وګړو ته زموږ له خوا شوي سپکاوي ته يې بد وويل ، د ډېرې ډېره برخه يي پخپله پر افغانانو واچوله. ګواکې دا چې افغانان پخپله لکه ځناور بې نظمه دي او له همدې امله يې دې ته لاره هواره کړې چې دغسې چلند ورسره وشي. اوس هغه له دې امله له موږ نه ښښنه غواړي.» په يوه بله افغاني ضد او د پښتنو د دود خلاف پيښه کې د نجيب کړنو ته په کتنې سره نوموړي ته جنرال مايوروف داسې پيغور ورکوي: «پښتانه له شريعت پرته د پښتونوالی يو دود هم لري. له هغه نه د سرغړونې سزا مرګ دی. نجيبه ته خو پښتون يې تا څنګه پښتونولي پريښوده ؟ » هغه څه چې پورته بيان شول د مايوروف د کتاب د ۳۳۳ څخه تر۳۵۴ مخونو مفصلو تشريحاتو لنډيز وو. د نجيب الله په اړه د سلاکار خبره د هغه جنايت په اړه ده چې هغه په هرات کې په يوه شپه د څلورو سوو تنوشاوخوا اسيران چې د هغوی سره ژمنه شوې وه که تسليم شي ژوندي به پاتې شي خو نجيب د کارمل د دستور له مخې هغوی ووژل. انګلوساکسوني اشغالګرو هم پرچمي مشرانو ته ورته لوېدلي او خپلو بادارانو ته پااليالة وګړي واک ته ورسول چې د کشتمند په څېر د اشغالګرو جنايتونه په خپلو پوځيانو واچوي. غوره بېلګه يي د اشرف غني په واکمنۍ کې په کندز کې د بې پولې ډاکترانو په روغتون بمبارۍ وې چې امريکايانو دا جنايت ومنلو خو غني ويل چې دا بمبارۍ افغاني پيلوټانو کړې دي . که چيرې د ليکني دا برخه په څو کرښو کې را ونغښتل شي دا پايله ترې راوځي چې شوروي اشغالګرو په افغانستان داسې څيرې واکمنې کړلې چې له يوه پلوه اخلاقي کمزورتياوې لرلې او له بله پلوه د ملي ګټو په پرتله يي شوروي ګټو ته لومړيتوب ورکاوه او ټول ګامونه يې د شورويانو د خوښې او د هغوی د بشپړ باور ترلاسه کولو په موخه اوچتول. اشغالګرو ته د اشغال زېرنده واکمنانو د شخصيت جوهر د هغه د مشر له وينا بربنډېږي چې د ګوند په دوولسم پلنوم کې وايي: « زموږ انقلاب شا ته نه ځي ځکه زموږ تکيه ګاه زموږ ستر دوست شوروي اتحاد دی».

خپلواکي يا بلواکي ؟

ببرک کارمل په خپله لومړۍ ثبت شوې وينا کې هېواد ته د« ملي خپلواکۍ او آزادۍ » د راتګ زېرۍ ورکړ. دا د ملي خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د دوو شوروي فرقو پر مټ واک ته ورسول شو. آيا د نړۍ په کوم هېواد کې پردي لښکر ددې هېواد ولسونو ته خپلواکي او آزادي راوړې ده چې کارمل يې ادعا کوي.دا دوې فرقې د وخت په تېرېدو سره په يوه ستر لښکر واوښتې چې شمېر يې يولک اوشل زرو تنوته ورسېد. دا د دې ښکارندوی وو چې ولس د دې خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د واکمنۍ په وړاندې ودرېد او مسکو اړ شو نور ځواکونه افغانستان ته را ولېږي. خو بيا هم کارمل او د دسترخوان يارانو يې هغه محدود قطعات بلل. د محدودو قطعاتو په اړه اسدالله سروري په يوه مجلس کې د يوه خلقي په ځواب کې په خندا ويلي وو: «موږ چې راتلو ما پخپلو سترګو وليدل چې ډېرې محدودې وې . يو سر يې د خيرخانې کوتل ته رارسېدلی و بل سر يې په حيرتان کې و.» ۴۰ / ۴۶۸ سربېره پردې د يرغل وروسته د شوروي د زرګونو ملکي ، پوځي او استخباراتي سلاکارانو راتګ هم پيل شو چې البته د اشغال مخکې هم ګڼ شمېر شوروي سلاکارانو په هېواد کې شتون درلود. لکه څرنګه چې د سلاکار له نامه څخه ښکاري د هغه دنده سلا او مشورې ورکول دي خو د کارمل په واکمنېدو سره هغوی مشورې نه بلکې دستورونه او امرونه ورکول. پدې هکله د کې جي بي مرستيال شبارشين ليکي :« مونږ کې جي بي له افغانانو سره مرسته نه کوله ،مشوره مو نه ورکوله، بلکې قومانده مو ورکوله...» ۱۹۴/ ۱۴۰ پورتنۍ وينا ښيي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمې وروسته د افغانستان اصلي واکداران شوروي سلاکاران وو ، کارمل ، نجیب ، کشتمند، شرق ، خالقیار ، وزیران او والیان او قوماندانان یې د تمثیل لپاره کینولي وو. ددې بربنډ واقعیت د اثبات لپاره به څو بیلګې راوړل شي. کله چې مسکو د افغانستان د اشغال وروسته د کارمل لپاره ستر پوځي سلاکار وټاکه هغه د کی جی بی مشراندروپوف ور وغوښت او د ځانګړو دستورونو د ورکولو سربیره یې دا هم ورته وویل :« پوهیږو چې کارمل یوه کرغیړنه څیره ده . خو زموږ لاربښوونو ته کلک غوږ نیسي . د هغه ملاتړ وکړه ...، پدې توګه نو هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ او عمل وکړئ.» ۷ / ۵ کله چې اندروپوف جنرال ته وايي هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ یعنې واک ستا سره دی هرڅه چې کوې هغه کوه . د پرچمي مشرانو په بیواکۍ د ښه پوهیدو لپاره اړینه بریښي د شوروي لوړپوړو پوځیانو او افغان ګوندي او حکومتي جګپوړو ځینو څرګندونو ته لوستونکی راوبولم.
د کی جی بي په افغانستان کې نومي کتاب په ۲۷۵ او۲۹۵ مخونو کې راغلي دي :« د ګوند د لوړپوړو غړو، د کی جی بی د پوځي سلاکارانو، د کورنیو چارو د وزارت، او د زونونو د اداري مشرانو ترمنځ غونډې یو په بل پسې نیول کیدلې. له افغان لوري د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې او د انقلابي شورى هغه غړي چې د زونونو د اداري مشرانو په توګه ټاکل شوي ول او هم کشتمند،نور، زیري، رفیع ،ګلابزوی اونجیب الله دغو غونډو ته رابلل کیدل. د غونډو د اجندا په اړه پریکړه یواځې شورویانو کوله...، د ګوند د مشرتابه ډله په ګوند او هیواد کې د ننه د روانو چارو او ستونزو رښتونی انځور نه شوای لیدلای. هغوی په خپلو عمومي دندو نه پوهیدل.د دغې خبرې د زباد لپاره هغه لاسوندونه شته چې د۱۹۸۰ زکال د جولای په میاشت کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې پلنوم ته ټولې ویناوې او پریکړې د شوروي له لوري جوړې شوې وې . د دغه کار لویه برخه د کی جی بی د پلاوي د مالوماتو د څانګې د مشراو د کی جی بی د لومړي لوی مدیریت غړي جګړن الف.وي . پاولوف جوړه کړې وه.» لیاخفسکي راوړي: « سربیره پردې ببرک کارمل او نجیب الله سیاسي سلاکاران درلودل کومو چې د ا، خ، د،ګ ستراتیژیکي کربښې برابرولې او د ا، خ، د،ګ د مرکزي کمیټې عمومي منشي ته یې مختلفو غونډو ته ویناوې چمتو کولې.» ۴۹ / ۳۶۶ د لیاخفسکي موخه شوروي سیاسي سلاکاران دي نه افغان سلاکاران.

د ګوند د عمومي منشي نجیب الله مرستیال فریداحمدمزدک د ګوند د واکمنۍ د نسکوریدو وروسته د خپلو پرچمي ملګرو سره په یوه فیسبوکي بحث کې د ګوند د سندونو د چمتو کولو په هکله وايي :« د ا، خ، د، ګ د اساسي سندونو د چمتو کولو په هکله د هغه د بنسټ ایښودلو څخه د ویکتورپیتروویچ پکنیچینکه تر وروستۍ ورځې پورې د تره کي او امین د زماني د ځینو لیکنو او سندونو پرته داسې لاسوند نشته چې موږ او تاسو چمتو کړی وي.» ۱۹۵جنرال عظیمي د دفاع وزیر مرستیال لیکي :« یوازې د مسکو او د څلویښتمې اردو د قوماندان یوه اشاره د اردو لوی سلاکار ته کفایت کاوه چې د افغانستان د اردو وټلي قوماندانان له خلقي نه نیولې تر پرچمي پورې په مختلفو نومونو... تبدیل او یا زندان ته واچول شي...، څرنګه چې مسکو امرکاوه هغه باید عملي شي. »۱۲۹/ ۲۶۰ همدا رنګه فقیرمحمد ودان د ګوند د تبلیغ او ترویج د څانګې مشر د جنرال عظیمي له قوله د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د هغه د مطبوعاتي کنفرانسونو او مرکو په اړه لیکي :« ښیله شکه موښږ هغه ځوابونه ورکول چې مخکې د نجیب الله سرسلاکار ویکتورپتروویچ دیکتې کول او زموږ په واک کې یې ایښي وو او موږ اړ وو همغسې ځواب ور کړو.» ۱۹۱/ ۱۱۱ ګلدادخان د صدراعظم کشتمند مرستیال لیکي :« شورویانو ببرک کارمل ټاکلی و. شورویانو کارمل ایسته کړو او د هغه پر ځای یې نجیب الله وټاکلو. د شورویانو بې سلا او مشورې کشتمند او یارانو یې وزیران، رییسان او د امنیتي وزارتونو د ټولیو قوماندانان هم بې د شورویانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلاو او مشورو نه ټاکلی شول او نه يې پوځي رتبې ورکولی شول، شورويانو د يوه دويمې رتبې ر ييس په ټاکلو کې هم بايد سر ښورولی وای.» ۱۰۵/ ۳۳۸ ، ۵۳۲ د نجيب الله پوځي سلاکار د جمهور رييس د واک په اړه ليکي :«ما هره ورځ د اعلي قوماندانی د بورد د غونډو د جوړيدو مخکې ماښام يا سهار د جمهوررئيس د دستورونو طرحه څيرله. معمولاً د اصلي مسئلو په هکله چې بايد دستورونه ورکړل شي هغه ما ليکل...» ۱۹۶/ ۱۵۳د شوروي سلاکارانو د بشپړ واک په هکله به ليکوال د کندهار د قول اردو د سياسي آمريت د مرستيالی څخه د خپل تبديلېدو په اړه رڼا واچوي. ليکوال په روسي ژبه تسلط درلود او د سلاکار سره بېله ژباړونکي کاري اړيکي ساتلې . ليکوال ليوال نه وو په محاربوي جزوتام کې چې د ملي مقاومت سره نېغ په نېغه په جګړه کې ښکېل وي دنده تر سره کړي. دا موضوع يې د سياسي آمريت له شوروي سلاکار سره پدې پلمه طرحه کړله چې غواړي د قول اردو د جزوتامونو د سياسي کارکوونکو وړتياوو ته په کتو سره هر څوک په مناسب ځای و ګوماري. هغه دا وړانديز ونه منلو او ليکوال ورته وويل كه زما وړانديز نه منل كيږي پدې څوکی کار نه کوم. سلاکار وړانديز ومنلو او يوه ورځ وروسته د دفاع وزارت د سياسي رياست څخه د سياسي آمريت د مرستيال د تبديلی شفر راغی. عجيبه دا وه چې په شفر کې په سياسي رياست کې يې پداسي څوکی ګومارلی وم چې هغې په تشکيل کې شتون نه درلود او پوره شپږ مياشتې وزګار وم يعني احتياط ته سوق شوم. په شفر کې يې لدې کبله احتياط ته د ليکوال د سوقولو مساله نه وه ليکلې چې خلقيان کومه ګډوډې جوړه نکړي .دا ددې واقعيت ښکارندوی و چې د افسرانو د تبديلولو، ګوښه کولو او ګومارلو واک د سلاکارانو سره وو نه د قوماندانانو او سياسي آمرانو سره. همدا رنګه په ارګ کې شورويانو د کارمل ټول کړه وړه او ليدنې کتنې تنظيمول . د کارمل د ملګري حسن شرق په وينا « په ۱۳۵۸ کال کې د کارمل جمهوري رياست ته ورغلم.د انتظار په کوټه کې کېناستم.د ښاغلي عبدالرحيم هاتف د وتلو وروسته يې ماته اجازه را کړله چې د کارمل د کار کوټې ته ننوزم. له بده مرغه د پېنو د دردونو له امله بېله لکنې مې نشوای کولای کوټې ته ننوزم. شوروي ساتونکي مخه ونيوله او ما هم مقاومت وکړ.زموږ دواړو خبرې کارمل واورېدلې . په خپله هغه را ووت او له شوروي ساتونکي يې هيله وکړه چې د لکنې سره اجازه راکړي. لکه چې د هغه امر يې نه وي اورېدلی لرګی يې را څخه واخيست . کارمل خپلې کوټې ته بېرته ننووت او زه ګوډ ګوډ کوټې ته ننوتم او په مينې سره يې په غېږ کې ونيولم مچې يې کړم او و يې ويل په شوروي ملګرو ډېر ګران يم او زما د ځان د ساتلو په موخه زما امرونو ته هم پام نه راګرځوي » ۳۸ / ۲۳۹

د پورتنيو لنډو څرګندونو څخه جوتېږي چې د شوروي اشغال پرمهال او همدا رنګه د شوروي پوځيانو د وتلو وروسته د افغانستان په دموکراتيک جمهوريت کې بشپړ واک د شوروي سلاکارانو سره وو او افغان مشران د تمثِيل لپاره کېنول شوي وو او دا خپلواکي نه بلکې بلواکي وه.

د پاک زړو خلقيانو فرصت غوښتونکي مشران

مخکې لدې چې پدې اړه بحث وشي اړينه ښکاري د شوروي د تېري پرمهال د خلقيانو د کورني وضعيت څخه خبرشو . د ليکوال درې خاطرې کولای شي لوستونکی د شوروي د اشغال پر مهال د خلقيانو د کورني وضعيت او د پاک زړو خلقيانو له لوري په خپلو مشرانو په کاذب باور وپوهېږي. په افغانستان باندې د شوروي لښکر يرغل ، د دولت او دفاع وزارت د مشرتابه ترور او د هيواد د مخابراتي سيستم شنډول خلقيان هک پک کړل او له يوبل سره يې اړيکي پرې شوې . له بله اړخه ۱۰۳ ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې د امین له لوري د تره کي ګوښه کول او بیا یې وژل چې د سلګونو خلقي کدرونو زنداني کیدل او وژل هم ورسره مل وو خلقیان په دوو دښمنو ډلو ویشلي وو. پداسې یوه حالت کې ډیر پاخه او مجرب ګوند هم دا وړتیا نلرله چې مناسب دریځ غوره کړي.

الف – لومړۍ خاطره

هغه مهال لیکوال د کندهارد قول اردو په سیاسي څانګه کې دنده لرله او د دې څانګې مشر په کابل کې وو، څانګې مرستیال هم نه درلود او لیکوال د دې څانګې د چارو د لاربنوونې مسئولیت درلود. د راډیو څخه د کارمل د وینا په اوریدو سره د قول اردو قوماندان محمدکبیر کارواني ته ورغی ترڅو وپوهیږي چې په کابل کومه ټکه لوېدلې ده. څو شیبې وروسته د سرحدونو وزیر او د کندهار والي صاحب جان صحرایي او د ولایتي ګوندي کمیټې منشي میراحمدشاه خالص هم راورسیدل. په کابل کې د پیښو په اړوند خبرې پیل شوې چې د کارمل وینا بیا له راډیو څخه خپره شوه. کله چې وینا پای ته ورسیدله صحرایي قوماندان ته وویل: « په کابل کې چې څه پیښ شول په هغو کې د دستګیر پنجشیري لاس دی او باید چې قول اردو ته د کابل په لور حرکت ورکړي.» قوماندان ور ته وویل: « د قول اردو ډیری جزوتامونه په شپږو ولایتونو کې ځای پرځای شوي دي د هغوی راټولول لږترلږه دوې – درې ورځې وخت نیسي او بیا کله چې د کابل په لور جزوتامونه په کتار کې ودریږي او د مارش قومانده ورکړل شي د څوجنګې الوتکو د بمبارۍ له امله له منځه ځي او زه چمتونه یم دا کار و کړم. » صحرایي د قوماندان د خبرو په اوریدو سره ورته و ویل :« په میتینګو کې د خپلې لاسي توپانچې په ښودلو سره وایي چې د انقلاب دښمنان به د هغې پواسطه له منځه ورم او اوس دا ډول خبرې کوې » کارواني ور غبرګه کړله:« هو! ماویلي دي چې د انقلاب څخه دفاع کوم نه له رهبرانو. » د دې خبرې په اوریدو سره صحرایي له خپله ځایه پورته شو او منشي ته یې وویل :« هرڅه څرګند شول راځه چې ځو » هغوی دواړه لکه مرور له دفترنه ووتل او د خپل ګاډي په لور وخوځیدل موږ هم ورپسې وخوځیدو خو هغوی بیله دې چې شاته وګوري او خدای په اماني وکړي پخپل موټر کې سپاره شول . د هغوی د تګ وروسته لیکوال قوماندان ته وویل ، ښایي صحرایي صاحب کومې خوا ته ولاړ شي. نوموړي وویل که زما څخه مرسته وغواړي زه به د هغه سره د یوه سپین ږیري په توګه هر ډول مرسته وکړم. خو ولیدل شول چې صحرایي د کومې بلې خوا پر ځای کابل ته تللی وو.

که چیرې د صحرایي او کارواني مشاجرې ته ځیرشو لیدل کیږي چې د هغوی ترمنځ د څرګندې بې اعتمادۍ او مخامختیا نښې نښانې لیدل کیږي. هغه مهال په ټول ګوند کې ورته حالت واکمن وو چې پداسې یوه حالت کې یې نشوای کولای په ګډه اړینه پریکړه وکړي. هغه مهال چې د حکومت او د دفاع وزارت مشرتابه وژل شوي وو،مخابراتي سیستم شنډ او پر هغو سر بیره په ګوند کې د ژور بحران او بې اعتمادۍ شتون ټول د دې سبب شول چې وسله والو ځواکونو ته کوم امراوهدایت ورنکړل شي او هغوی هم کوم اړین غبرګون ونشي ښودلی ځکه چې وسلوال ځواکونه د اعلی سرقوماندان او یا لوی درستیز د امر له مخې فعالیت کوي او هر قوماندان په خپل سر نشي کولای عمل وکړي. دې ټولو دې ته لار هواره کړله چې شوروي یرغلګر وتوانیږي ډیر ژر پر وضعیت واکمن شي .

ب – دوهمه خاطره

د شورویانو له یرغل ، درې څلور ورځې وروسته د قول اردو قوماندان وروغوښتم ، یوه ورقه یې راکړه چې ویې لولم. پدې ورقه کې لیکل شوي وو چې د قلات د ۴۳ قطعې امینیانو پټه غونډه کړې او غواړي غونډ اشرارو ته تسلیم کړي .دا رپوټ د نوموړي غونډ یوه پرچمي افسر د کندهار نوي والي(شهنواز شیواني) خلقي افسر ته چې د امین په واکمنۍ کې زنداني شوی وو ورکړی وو. قوماندان لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وویل دری کسیزه پلاوی مې چې ته یې یوغړی یې د غونډ د وضعیت د څېړلو په موخه ټاکلی دی ته به دا موضوع وڅېړې او همدا راز د سیاسي ریاست نه د راغلي پلاوي یو تن به ستاسوسره لاړشي ترڅو په هیواد کې د وروستیو پیښو په اړوند د غونډ ګوندیانو او منسوبینو ته معلومات ورکړي.موږ څلور تنه قلات ته ولاړو. لیکوال او د سیاسي ریاست استازي لومړی د غونډ له ګوندیانو سره وکتل چې پدې کتنه کې د غونډ قوماندان محمدآصف شور هم ګډون درلود. د سیاسي ریاست استازي دوهم بریدمن کوچي د انقلاب د نوي پړاو په هکله غونډې ته خپله وینا واوروله چې د قهر اوغوسي نه له ډکو پوښتنو سره مخامخ شو . قوماندان چې د لیکوال ترڅنګ ناست وو وویل تر اوسه پورې ګوندیان راپاتي وو هغه هم دې ښاغلي اشرارکړل. پدې وخت کې مې اجازه وغوښتله چې پدې اړه څه ووایم. د غونډې برخه والو ته مې وویل ستاسو پوښتني ، اندېښني او نیوکې سمې دي چې د یوه هیواد مشر که ښه وي یا بد بل هیواد حق نه لري چې هغه ووژني او پرځای یې بل څوک کینوي او دا د دې هېواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه ده. خو خبره دا ده پردې مساله وغږیږو چې اوس څه وکړو ؟ زما له نظره په دوو مسالو باید بحث وشی:

۱- له وسله والو مخالفینو سره یوځای کېدل

۲– له واکمن حالت سره موقتآ ځان جوړول . د

لیکوال د لنډو خبرو وروسته ددې غونډې ګډون کوونکي چې شمیر یې د دیرشو تنو شا وخوا وو پدې سلا شول چې د وسلوالومخالفانو سره چې د ثور انقلاب وروسته د جهاد په نامه د پردیو په اراده خپل وطن ورانوي اوروڼ اندي وژني نشو کولای ګډه ژبه پیداکړو او وکتل شي چې د ګوند بنسټ اېښودونکي (زیری ، پنجشیری او میثاق) په راتلونکی کې کوم برخلیک لري. که هغوی په ګوند او حکومت کې خپل پخواني دریځونه تر لاسه کړي هغوی به په هیواد کې د داسې شرایطو د راوستلو لپاره مبارزه وکړي چې د انقلاب هدفونه پلی اوهیواد د نورو خپلواکه هیوادونو په کتارکې ودریږي او که هغوی له پامه وغورزول شول هغه وخت به بیا تصمیم ونیسو. کله چې په غونډه کې حاضرین یوې نتیجې ته ورسیدل د هغه رپوټ څیرنه مې پیل کړه چې ګواکې امینیانو پټه غونډه کړې او د اشرارو سره د یوځای کیدو په لټه کې دي . د حاضرینو څخه د داسې یوې غونډې پوښتنه وشوه چې پرې خبردي که نه ؟ پدې وخت کې د غونډ قوماندان وویل دلته د امینیانو په نامه څوک نشته او چا پټه غونډه هم نده کړې . د مرغومي په اوومه لومړي ګوندي سازمان په هیواد کې د نوي وضعیت په اړوند غونډه درلوده او داسې پریکړه یې وکړه :

الف – د شوروي یرغل موږ ته د منلو وړ نه دی او اوس چې د ترسره شوي عمل سره مخامخ یوغوره دا ده چې شوروي پوځیان دې په ښارونو او کلیو کې نه راڅرګندیږي بلکې پولې دې وتړي ترڅو له بهر نه د اورپکو د راتګ مخنیوی وکړي.

ب – د ګوند څخه اېستل شوی ببرک کارمل او ملګري یې باید د لومړنیو ګوندي سازمانونو له لارې ګوند ته ومنل شي او د ګوند رهبري د کنګرې له لارې وټاکل شي.موږ د دې غونډې پروتوکول د پستې له لارې د قول اردو سیاسي آمریت ته درلیږلی ښایي دررسیدلی وي یا در ورسیږي.

په دې ډول د ګوندیانو سره کتنه پای ته ورسیده او د رپوټ مسئله چې د درواغو پرته بل څه نه وو هم روښانه شوه . د دې سفرڅخه دې پایلي ته ورسیدم چې ددې غونډ خلقیانو او افسرانو لکه د کندهار د قول اردو د منسوبانو په شان د نیواک او د تپل شوي ګوندي مشرتابه ضد روحیه درلوده ، پرچمیانو د خلقیانو د ځیلوخیال درلود او بل دا چې د ګوند خلقي برخې پخپلو مشرانو داسې کاذب باوردرلود چې د ژمنو رهبرانو په شان به داسې ګامونه پورته کړي چې د ګوند غښتلتیا او د یوه خپلواک او پرمختللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان جوړول وي.خو د ګونديانو له لوري پدې بې پروا، فرصت غوښتونکو او د ځوکيو ليوالو مشرانو دا ډول باور د هغوی پاک زړي ښودله. دې مشرانو چې د واک خوند ليدلی وو او شوروي اتحاد يې د خپلو ايديولوژيکي باورونو له مخې د ثور انقلاب د بري ضمانت کوونکی شميرلو پدې ډول د شوروي اتحاد د هژمونيستي پاليسيو او افغاني ضد موخو رښتيني پلي کوونکي شول. دې پاک زړو ګونديانو فکرکاوه چې مشران به يې هم د دوی په څير د ګوند د اساسنامې د تطبيق په هڅه کې وي، د کنګرې د رابللو په موخه به هڅې وکړي تر څو د آزادو ټاکنو له لارې ګوندي لارښوونکي مقامات وټاکل شي. پرهمدې بنسټ وو چې دې ګونديانو په راتلونکو دوو ګوندي کنفرانسونو کې ټولې هڅې دې ته راوګرزولې چې غوره استازي هغو ته لار پيداکړي خو مشرانو يې «په ډيره سپين سترګی لستونې رانغښتې وو چې په انتخاباتو او کنفرانس کې د خلقيانو د مخالفت او بې نظمی مخه ونيسي.» ۴۰ / ۵۰۰ عجيبه داده چې ګوندي مشرانو د ګونديانواصولي دريځ ته او د اساسنامې غوښتنو پلې کولو ته د خلقيانو مخالفت او بې نظمي ويله. د خلقيانو دې مشرانو نه يوازې په ګوندي غونډو کې د ګونديانو له خوا د ناخوالو او نيمګړتياوو خلاف د جوړوونکو نيوکو مخنيوی کاوه بلکې په کاري غونډو کې چې په يوه ځانګړي ارګان ، اداره او يا سيمه کې د ستونزو او د هغو د حل د لارو چارو د موندلو په موخه کيدلې هم د خپلو ملګرو خولې ورتړلې چې دريمه خاطره د دې مشرانو له لوري د خلقي کدرونو د روا وړانديزونو، غوښتنو او نيوکو مخنيوی ښيي.

ج – دريمه خاطره

د۱۳۵۹ کال د دوبی مياشت وه ، د کندهار ښار امنيتي وضعيت خورا کړکيچن وو.د دې حالت نه د وتلو په خاطر د پلازمېينې نه د سياسي بيروغړي خلقي صالح محمد زيری او پرچمي نوراحمدنور چې شوروي سلاکارانو ورته غبرګوني ورونه ويل او له هغو سره يو شوروي سلاکارهم راغلي وو. دې پلاوي د کندهار د ښار د امنيتي کړکېچن حالت له کبله د جنوب لويديځ زون آمر او د کندهار ولايت ملکي او امنيتي مسئولين،د هغوی شوروي سلاکاران او د قول اردو مشرتابه په قول اردو کې جرګه شوي وو چې ليکوال هم پدې غونده کې ګډون درلود. د نوموړو ارګانونو مسئولانو هر يوه د وضعيت په اړوند خپل رپوټونه ور کړل او هغه څه يې ويل چې په کابل کې د ناستو مشرانو او شوروي سلاکارانو په مزاج ښه لګيدل خو د قول اردو د قوماندان وينا له نورو توپير درلود چې هغه د وضعيت د خړپړکيدو په اصلي لاملونو چې د جنوب لويديځ زون نويو واک ته رسول شوو پرچمي مشرتابه کړنو ته ځانګړې شوې وه. د قوماندان د خبرو پر مهال زيري هغه ته وويل چې ملګری قوماندان پردې موږ پوهيږو پرنورو مسالو خبرې وکړه خو قوماندان بيا هم پرهغو مسالوغږيده چې د وضعيت د خړپړکيدولاملونه وو لکه په ګوند کې د يووالی نه شتون ، د پرچميانولخوا د خلقيانو څخه غچ اخيستنه، د انقلاب د دفاع د کميټو د کمزوري کولو هڅې او د ملکي او امنيتي ارګانونو ترمنځ د پوهاوي او همغږۍ نشتون او.. يوځل بيا زيري د قوماندان په خبرو کې ورګډ شواو خپله خبره يې تکرارکړه چې د کارواني د زغم کاسه ډکه شوه و يې ويل که تاسو پوهيږئ خو زه غواړم چې ملګری نورهم پرې پوه شي .

دغونډې په پای کې د ګوند د منشيانو او د هغوی سره مل شوروي سلاکار ويناوې وکړلې او په ځانګړې ډول شوروي سلاکار وويل چې د جنوب لويديځ زون د مشرتابه او د قول اردو د قوماندان ترمنځ د نظريووالی نه ليدل کيږي چې دا د وضعيت په کړکېچن کېدو او خرابېدو اغيزلري. مياشت تيره نه وه چې د جنوب لويديځ د زون د مسؤلينو او د قول اردو د بولندوی ترمنځ د نظر د يووالي د تامينيدو په موخه د قول اردو قوماندان تبديل کړل شو او پرځای يې د ظاهرشاه د واکمنۍ بوډا پرچمي جنرال ميرطهماس رؤف مقررشو. ددې غونډې بهير ښيي چې څرنګه زيري هغه خلقی مشر چې د قلات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډ ګونډیانو د ده او نورو خلقي مشرانو په خاطر د شوروي په لاس کینول شوې واکمنۍ په دفاع کې ودریدل او قرباني یې ورکړې خو زیري هغه چا ته د خبرو فرصت نه ورکاوه چې د دې ګونډیانو غوښتنې او اندیښنې او د جنوب لویدیځ زون د وضعیت د ښه کېدو په موخه خپل وړاندیزونه لوړو مقامونو ته رسول .

د نظام کاتبان او ساتونکي

د شوروي د تېري په پایله کې خلقي واکمني نسکوره او ظاهراً د کارمل په مشرۍ پرچمیانو ته واک ولېږدول شو. اشغالګرو خپلو موخو ته د رسېدو په موخه اړ وو چې یوازې په پرچمیانو بشپړباور ولري ، په حساسو څوکیو یې وګوماري او خلقیان لکه نور افغانان تر همېشنۍ څارنې لاندې ونیسي او د خلقیانو څخه د کاتبانو په څېر او د نظام د ساتونکو په موخه افزاري ګټه پورته کړي. د اشغال په لومړیو کې د ا، خ، د ، ګ د غړو شمېر د پنځلسو زرو شاوخوا اټکل کېده چې یونیم زره یې پرچمیان وو. لدې څخه معلومېږي چې د نظام د ملاتېر خلقیانو جوړاوه. پر دې اساس شورویان اړ وو چې خلقیان په واک کې شریک او د هغوی څخه د نظام د ټینګښت په موخه ګټه پورته کړي. اشغالګرو د خلقي لښکر د کابو کولو ، له هغوی څخه د نظام د کاتبانو او ساتونکو په موخه ځیرکانه تګلاره غوره کړله چې هغوی هېڅکله هم ګډه ژبه سره و نه مومي. دا تګلاره داسې وه چې د خلقیانو یوه ډله مشران یې په واک کې ور ګډ او بله برخه یې زنداني او یا په کور کېنول چې دې کار خلقیان په طبیعي ډول په دوو ډلو ووېشل او بل دا چې د خلقیانو داسې مشران او کدرونه راپورته کړي چې د سیاسي مشرتابه ځانګړتیاوې ونلري او د دې مشرانوڅخه بیا داسې یو څوک د خلقیانو د مشر په ستېژ ودروي چې د اړین بصیرت څخه په بشپړ ډول بې برخې، ایډیولوژۍ ځپلی او ښه غوړنیوونکی وي. دا مشر صالح محمد زېری وو.هغه تردې کچې د اړین سیاسي بصیرت بې برخې وو چې د شوروي د تېري څه کم دوه کاله وروسته لا پدې اند وو چې شورویان د پرچمیانو په پیژندنه کې تېروتلي دي. هغه په ۱۳۶۰ کې یوه خلقي ګوندي کدر ته دنده سپارلې وه چې د پرچمیانو د مخورو او پیژندل شوو کدرونو د ټولنیز جوړښت په اړه ورته معلومات را غونډ کړي تر څو دا معلومات د شورویانو مخې ته کېږدي او ورته ووایي چې تاسو په اشرافو او شتمنو ډېره لګولې ده . زېری پدې نه پوهېده چې د افغانستان د استخباراتو په پرتله شوروي څارګرو افغان سیاستوال ښه پیژندل چې څوک، څوک دي؟ زېري که د خلقیانو او پرچمیانو مشران پیژندل خو د شوروي استخباراتو نه دا چې د ګوند د مشرانو او پیژندل شوو کدرونو د اروایي ځانګړتیاوو او وړتیاوو په اړه اړین معلومات درلودل بلکې د هغوی د قبیلې او طایفې له شجرو هم خبر وو. دلته لیدل کېږي چې شورویانو له ځان او جهان بې خبره زېری د خلقیانو د مشر په توګه پرخلقیانو تپلی وو. البته زېری یو پاک نفسه، متقي او پرهېزګار سیاستوال وو او هېڅ د هغه د مالي او اخلاقي فساد خبره نده کړې.

د زېري د نه وړتیا او د پرچمیانو د لاس د وسیلې په توګه یو خلقي کدر محمدیوسف سهار په ۱۳۵۹ کال کې د کورنیو چارو د وزارت د قرارګاه د ګوندي کمېټې منشي وایي: « یوه ستره ګوندي غونډه وه او ده د غونډې مشري کوله چې په غونډه کې د اړونده وزارت د ګوندي سازمانونو د استازو سربېره زېري او جنرال عبدالقادر هم برخه لرله. په غونډه کې سلطان الدین حساس د کورنیو چارو د وزارت د سرحدي قواوو (وروسته د انقلاب د دفاع عمومي قوماندانې) سیاسي آمرمخکې لدې چې خپله لیکلې وینا غونډې ته واوروي په شفاهي ډول یو شعر (موږ سره خلقیان یو) وویلو. د دې شعرپه ویلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خلقیانو چکچې کولې ، پرچمیان جګ شول او له تالار څخه د وتلو په موخه د دروازې په لور وخوځېدل. دا مهال ګلابزوی د کورنیو چارو وزیر وویل مه یې پرېږدئ ! خلقیانو د پرچمیانو د وتلو مخه ونیوله او هغوی اړ شول بېرته خپلو ځایونو ته راستانه شي. دا مهال زېري را ته وویل وېناوې ختمې اعلان کړئ او د غونډې پرېکړه لیک ولولئ. غونډه د پرېکړه لیک په لوستلو سره پای ته ورسېدله. د غونډې وروسته زېري زه په خپل موټر کې کښېنولم او په مرکزي کمېټه کې یې نوراحمدنور ته ودرولم او هغه ته یې وویل چې دې سړي ګوندي غونډه اخلال کړه. نور د غونډې د څرنګوالي پوښتنې را څخه کولې او ما هم معلومات ورکول چې دا مهال ګلابزوی دفتر ته را ننووت او ما ته یې وویل وزارت ته لاړشه ، زه هم جګ شوم او د دروازې په لور وخوځېدم. نور غږ را باندې وکړ ودرېږه، ودرېږه خو زه د هغه له دفترڅخه ووتم .» زېري د دې پر ځای چې په غونډه کې او یا د غونډې وروسته دا بې ارزښته پېښه او غونډه وارزوي، جاج یې واخلي د غونډې پرمخ وړونکی د یوه مجرم په څېر د ګوند بل منشي ، خو د واکمن فرکسیون ځواکمن منشي ته ودروي چې دې خلقي مجرم ته سزا ورکړي.

البته دا یوازې زېری نه وو بلکې د زېري په څېر یې هغه خلقیان ظاهرآ په لوړو څوکیو ګومارل چې د پرچمیانو د دیکتې او دستورونو د پلې کولو پرته د خپلو قانوني واکونو څخه د ګټې پورته کولو وړتیا او مېړانه نلرله او یوازې د کاتبانو په شان د خپلو شوروي او پرچمي آمرانو د هدایتونو پر اساس ګامونه او چتول. په خلقي مشرانو کې یوازې سروري، ګلابزوی او شهنوازتني د خپلو واکونو څخه ګټه پورته کړې ده . اکثریت خلقي کدرونو د خپلو مشرانو دریځونو او مشورو ته په کتو سره ورته دریځ نیولی وو او پدې ډول د نظام د کاتبانو او ساتونکو دنده پرمخ وړله. البته داسې کدرونه هم لږ نه وو چې د خپلو قانوني واکونو څخه یې په سمه توګه ګټه پورته کوله او په ګوندي ژوند کې یې د ګوندي اصولو او پرنسیبونو له مخې عمل کاوه خو د هغوی د لا غوړېدنې مخه نیول کېده، ترور او له دندو شړل کېدل ، په پاسیفو دندو ګومارل کېدل او خلقي مشرانو هغوی منفي بافان، ماجراجویان او فرکسیونبازان ګڼل. شوروي سلاکاران چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته په ګوندي او حکومتي بنسټونو او وسلوالو ځواکونو کې بشپړ واک درلود د خلقیانو هغه پوځي کدرونه را جګول چې پرنسیبي، وړ، پوه او د آرام کرکتر خاوندان وو او پرچمیانو بیا معامله ګر، څوکۍ پال، ناپوه او فاسد خلقیان را پورته کول او د ژمنو او با پرنسیبه خلقیانو د راپورته کولو مخه یې نیوله . لکه څرنګه چې د اشغال وروسته ملي مقاومت پیل شو ، امنیتي حالات کړکېچن شول او د وسلوالو مخالفینو سره مبارزه یوه حیاتي مسآله ګرزېدلې وه همدا لامل وو چې په امنیتي ارګانونو کې د خلقیانو له ظرفیت څخه شورویانو پوره ګټه پورته کوله او هلته یې زړور او وړ خلقي افسران د جنګي جزوتامونو مشرتابه ته راپورته کول خو د پرچمیانو هڅې پدې را څرخېدلې چې د زړورو، اصولي او ژمنو خلقیانو پرځای د آرام کرکتر خلقیان لوړو څوکیو ته را پورته کړي ترڅو د پرچمیانو د یکه تازۍ په وړاندې و نه درېږي. په شوروي- پرچمي حکومت کې د پرچمیانو او خلقیانو د رول او ځای په اړه چې پرچمیان د نظام لوړپوړي او آمران او خلقیان د نظام کاتبان او مادونان وو د کارمل لومړی شوروي پوځي سلاکار مسکو ته په یوه رپوټ کې داسې راوړي :« د پرچم د غړو شمېر اوس یو نیم زر تنو ته رسېدلی دی. دا د سرسر کسان، ممتاز وګړي دي او په عمومي توګه په پلازمېنه کابل ،وزارتونو، مرکزي کمېټه ، ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی په منګولو کې دی. خو خلقیان دیارلس یا دیارلس نیم زره تنه دي چې په اردو کې اکثریت جوړوي ...، په دغسې یوه حالت کې نو ده(کارمل) او پرچمي پلویانو یې کولی شول په مرکز او اطرافو کې د مشرتابه حق له ځان سره وساتي او خلقیان شاته ، فرعي رول ته پورې وهي.» ۷ / ۶۶ ، ۹۷ په امنیتي ارګانونو کې خلقیانو ته اړتیا او د شورویانو له لوري د هغوی ملاتړ اوغوښتنو ته هرکلی د سیاست او سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوبو څخه بې خبرو خلقیانو او پرچمیانو کې دا ګومان پیدا کړی وو چې په پوځ او څارندوی کې شوروي سلاکاران د خلقیانو پلویان دي . دوی پدې نه پوهېدل چې شوروي سلاکاران د خلقیانو نه د واکمنۍ د ساتنې په موخه ګټه پورته کوي نه دا چې هغوی د خلقیانو پلویان دي. ښايي ځېنو شوروي سلاکارانو د انقلاب د ساتنې په چاره کې د خلقیانو ربنتینولۍ ته په کتو سره د هغوی سره خواخوږي هم لرله خو د شوروي دولت پالیسي د پرچمیانو په ملاتړ او د خلقیانو د کمزورلو او د هغوی څخه د افزارو په توګه د ګټې اخېستنې پر محور څرخېدله. پدې هکله به هم د جنرال مایوروف د کارمل له پوځي سلاکار ولولو چې پرچمیانو غوښتل د خلقیانو سته په پوځ کې هم وباسي خو شورویانو یې مخه نیوله :« که چېرته مو مخه نه وای نیولې نو وختي به لا د دې پوځ نښه هم نه وای. واک به د پرچم ممتازو وګړو ته رسېدلی وای او بیا به نو څوک نه وای چې د جګړې ډګر ته ولاړشي.» ۷ / ۲۹۹

په لوړو مقامونو د خلقي کدرونو د ګومارنې په اړه توکې ته د ورته یوې پېښې یادول اړین برېښي. لیکوال په ۱۳۶۰ کې د دفاع وزارت په سیاسي ریاست د تبلیغ او ترویج په مدیریت کې دنده لرله او په هغه څانګه کې چې یې کار کاوه یو بل د آرام کرکتر، ژمن او پاک زړي خلقي (ډګروال عبدالرزاق پیکار)هم کارکاوه . دا خلقي د کورنیو چارو د وزارت د سیاسي ریاست د تبلیغ او ترویج مدیر محمد کریم سرباز د خپل مرستیال په توګه د دفاع وزارت څخه تبدیل کړ. لکه څرنګه چې خبره د یوه وزارت څخه بل وزارت ته د سیاسي کارکوونکي تبدیلي وه د تبدیلۍ دا بهیر د ګوند د مرکزي کمېټې له لارې ترسره کېده. په مرکزي کمېټه کې د کورنیو چارو د وزارت د تبلیغ اوترویج د مدیریت مرستیالۍ ته وړاندېز شوی کدر د کورنیو چارو د وزارت د سیاسي رییس د مرستیال په توګه وټاکل شو. پدې ډول چا چې هغه د خپل مرستیال په توګه پېشنهاد کړی وو هغه د ده د آمرپه توګه وګومارل شو. علت یې دا وو چې پیکار د آرام کدر خاوند وو . پرچمیانو د آرام کرکتراو کمزورو خلقیانو د پورته کولو څخه دوې موخې لرلې . لومړی دا چې ښه غوړنیوونکي همکاران ولري او بل دا چې غیر ګوندیانو او ولس ته وښیي چې خلقیان غوره ، پوه ، وړ او تکړه کدرونه نلري. پرچمیانو چې د زړورو او ژمنو خلقیانو د ځېلو تګلاره غوره کړې وه دا ډله خلقي کدرونه اړشول چې په ملکي ادارو کې دندې پرېږدي د دفاع او کورنیو چارو وزارتونو ته مخه کړي اوهلته د افسرانو په توګه مقررشي چې پدې ډول د دفاع او کورنیو چارو وزارتونه د خلقیانو په سنګرونو واوړي ، د نظام د ساتونکو رول ولوبوي او پدې توګه د انقلاب د سون په توکو هم واوړي. د اشغال د دوام او د بلواک نظام د ساتنې له امله هم قرباني شي او هم د خپلو خلکو دښمني وګټي. هغه مهال به پرچمیانو په خپلو کې ویل چې « خلقیان مو له اشرارو ساتي او شورویان مو له خلقیانو.»

ښايي لوستونکي ته دا پوښتنه پیدا شي خلقیان چې شورویانو یې هېواد اشغال او د دوی حکومت نسکور او دوی یې بېواکه کړل او دښمنانه چلند هم ور سره کېده خو بیا یې هم د اشغال لاندې حکومت کې دنده ترسره کوله ولې د اشغال خلاف ونه درېدل ؟ دې پوښتنو ته هغه مهال ځواب ورکول کېدای شي چې د هغه مهال د ملي او نړیوالو شرایطو سربېره په خلقي ګوند کې واکمن ذهنیت ، د خلقیانو کورنۍ وضعیت ، ټولنیز جوړښت او د خلقیانو په وړاندې د وسلوالو مخالفینو درېځ په پام کې ونیول شي . همدا رنګه د دې مسألې واقعبینانه ارزونه هغه مهال شوني ده چې دا ارزونه د افغانستان د ننیو شرایطو له مخې نه بلکې د افغانستان د هغه مهال د شرایطو له مخې ترسره شي. دې ټولو مواردو ته په کتو سره د اشغال لاندې حکومت سره د خلقیانو د همکارۍ په اړه شپږو ټکو ته باید پام را وګرزول شي چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب پکې شتون لري :

۱ـ غوځ اکثریت خلقیان د خوارو او بې وزلو کورنیو له لمنې راوتلي وو . د ژوندي پاتې کېدو یوازېنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبع یې تنخوا وه . لدې امله خپلې کورنۍ ته د نفقې د برابرولو په موخه اړ وو په دولتي ادارو او امنیتي ارګانونو کې دندې ته دوام ورکړي او پدې ډول لکه لسګونه زره نور ماموران او افسران په دولت کې کار وکړي. د دولتي ادارو او امنیتي څواکونو څخه په وتلو سره که په کوم شخصي کار بوخت شوي هم وای د جلب او احضار د ګروپونو له لوري نیول کېدل او پوځي خدمت (عسکري مکلفیت او احتیاط دورې) ته سوقېدل . پدې توګه بیا هم د اشغال په چوپړ کې درېدل.

۲– بېله کومه شکه د هر هېواد وال رسالت او مسولیت دی چې د اشغالګرو په وړاندې ودریږي . خلقیانو د شوروي اشغال پورې د محمد داود او خلقي واکمنیو کې دندې لرلې. دوی د جمهوري دولت او خلقیانو خلاف د جهادي ډلو مبارزه او کارنامې لیدلې وې چې هغه د دولتي مامورینو په تېره ښوونکو په ترور او د دولتي ، اقتصادي او ټولګټو بنستونو په ورانولو او سوزولو کې خلاصه کېدلې نه یې غوښتل د جهاد په نامه د تنظیونو په لیکو کې ودرېږي او خپل هېواد وران او روڼ اندي ووژني.

۳– د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په پاکستان او ایران کې جوړشوو تنظیمونو د خلقیانو په وړاندې د سیاست اوسیاسي لوبو څخه د ناخبرو افغانانو د تېرایستنې په موخه د خلقي حکومت او خلقیانو پر ضد ډول ډول فتواګانې ورکړې وې. د بېلګې په توګه د مجاهدینو په یوه اعلامیه یا فتوا کې راغلي وو:« د یوه خلقي (د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوندغړي) وژل د اتیا زرو لمونځونو ادا کولو ثواب لري. پدې تبلیغاتو کې د یوه ملا له قوله ویل کېدل چې زموږ ځوانان په یوه لاس کې قرآن او په بل لاس کې ټوپک (د کمونستانو) پرضد جنګېږي.» ۱۵۸/ ۲۱ کله چې یوه بېسواده له سیاست او سیاسي لوبو بې خبره سپېڅلي مسلمان ته یو ملا د یوه خلقي د وژلو له امله د دومره زیات ثواب خبره وکړي هرومرو به خلقي وژني او خلقیانو د خپلې واکمنۍ پرمهال د داسې پېښو شاهدان هم پاتې شوي وو . دوی جرآت نه کاوه چې د شوروي د یرغل وروسته خپلو کلیو ته ولاړشي او یا دا چې د تنظیمونو په لیکو کې ودرېږي. یو شمېر خلقیان چې د اشغال وروسته خپلو کلیو یا پاکستان او ایران ته ولاړل هلته د جهادي ډلو او یا د نوموړو هېوادونو د خارګرو له لوري ووژل شول.

۴- ډېر اکثریت خلقیان چې لوستي وو او د دې واقعیت د درک وړتیا یې لرله چې ایران او پاکستان د افغانستان سره تاریخي ستونزې لري ، د نظام د مخالفینو مرکزونه په همدې هېوادونو کې دي او د جهاد لاربنوونه او قومانده هم د همدې هېوادونو په لاس کې ده چې دا هېوادونه د افغانستان بربادي غواړي لدې امله یې نه غوښتل د تنظیمونو غړیتوب ترلاسه کړي او د خپل هېواد د تاریخي دښمنانو د لاس وسیله شي.

۵ – یو شمېرخلقیانو انقلاب او حکومت خپل ګڼل او پدې باور وو چې شورویانو د دوی د حکومت په نسکورولو کې تېروتنه کړې ده او واک یې پرچم ته ولېږدولو او شورویان به په خپله تېروتنه وپوهېږي او واک به بېرته دوی ته وسپاري.لدې امله یې په واکمنۍ کې چوپړ ته دوام ورکړ.

۶- یوه ډله خلقیان د هغه مهال د غولوونکي سیاسي شعار(پرولتري انترناسیونالیسم) ، ځېنې د څوکۍ او مقام د ساتلو او یا لاسته راوړلو په موخه په صادقانه ډول د نوي رژیم په چوپړ کې هم ودرېدل.

د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره

د شوروي اشغال پر مهال مسکو د وخت د واکمنۍ د تګلارې ستراتیژیکې کرښې ټاکلې، شوروي سلاکارانو د ګوند د مشرانو ویناوې،دستورونه او امرونه لیکل او افغان مشرانو به د ویاندویانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځېر هغه لوستل او هغه به یې د خپلو دستورونو او امرونو په نامه خپلو مادونانو ته ورکول. پردې بنسټ د پرچمي واکمنۍ د مهموحیاتي پړیکړو د نیولو واک د شوروي اړخ سره وو. البته د فرعي پریکړو د نیولو واک یې افغان لوري ته ورکړی وو. کارمل په خپله دوهمه تلویزیوني - راډیویي وینا کې د خپلې واکمنۍ د تګلارې اساسي کرښې وړاندې کړلې چې په یوه برخه کې یې راغلي وو :«د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت نوې انقلابي شورا،ځان د ثور انقلاب د لوړو ارمانونو ادامه او وده ورکوونکی اعلانوي او خپله لومړی دنده ګڼي چې د ثورآزادي ښونکی انقلاب صراط المستقیمه لار ونیسي ، غملړلي تیروتني اوغلطی اصلاح کړي،غمیزې جبران کړي او کړکیچ حل کړي ... » ۱۸۶ / ۸ په تګلاره کې د رژیم د ټولنیز بنسټ په ټینګښت ، د سیاسي بندیانو په آزادۍ، د وګړو د خپلسره ځارني او نیوني مخنیوی، د کورونو او د عقایدو د پلټني په ممنوعیت، د اعدام د قانون او همداراز د ټولو دموکراتیک ضد او انساني ضد مقرراتو پر لغوې ټینګار شوی وو. کله چې د انقلاب د نوي بشپړتیایي پړاو او یا د انقلاب د لوړو ارمانونو د ادامې او ودې خبره کیږي معنی یې دا ده چې د ثور له وسله وال پاڅون وروسته پیل شوي ریفورمونه ، په هغو کې د ترسره شوو غلطیواو تیروتنو په سمولو سره ادامه پیدا کړي. د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پیل شوو ریفورمونو نه دا چې دوام و نه موند بلکې ترسختو نیوکو لاندې ونیول شول او په ټپه ودرېدل. کله چې په یوه ټولنه کې د انقلاب خبره کیږي اړینه بریښي چې په اقتصادي برخه کې د واکمنو تولیدي مناسباتو د ماتولو په خاطر عملي ګامونه پورته شي کوم چې د ټولنې د پرمختګ خنډ ګرزي یا دا چې د دولت په سیاسي جوړښت او د دولت او ټولنې د ادارې په ځرنګوالي او په اقتصادي او فرهنګي برخه کې سمونونه او بدلونونه راشي . په افغانستان کې د یوه زراعتي هېواد په توګه د انقلاب معنی بې ځمکو بزګرو ته د ځمکې په وېش ، د شاړه ځمکو خړوبول ، د کوچیانو د ځرځایونو د ستونزې حل او د اوبواو برېښنا بندونو او کرنیزو فارمونو جوړول وو. د انقلاب په دې پړاو کې د ګوتو په شمېر بزګرو ځمکه ترلاسه کړله چې هغې هم لنډمهاله تبلیغاتي موخې لرلې. د ساري په توګه« د۱۹۸۲ کال په پسرلي کې دکتورلکنوال د کرنې اوځمکو د اصلاحاتو وزیر د عسکري ټولګیو سره یوځای د چهارآسیاب ولسوالی ته ولاړ او پنځو بزګرو ته یې ځمکه ورکړه دا ننداره په رسنیو کې په پراخه ډول تبلیغ شوه خو بله ورځ بزګران د بغاوت کوونکو له ډاره د ځمکو له اخیستلو ډډه وکړه.» ۱۰۶ / ۲۹۳ دا پرچمي وزیر امریکې ته د یوه رسمي سفر پرمهال بېرته هیواد ته راستون نشو او هلته یې سیاسي پناه واخیستله.

که څه هم مسکو لیوال وو چې په افغانستان کې یوڅه تر سره کړي ترڅو پخپلو تبلیغاتو کې د ویلو څه ولري .خو د نیواکګرو خلاف ملي مقاومت پیل شو، امنیتي وضعیت لا کړکیچن شو او د اصلاحاتو او ریفورمونو د پلي کولو امکاناتو شتون نه درلود. لکه ځرنګه چې نوې واکمنۍ د پرمختیایي پروژو د پلي کولو شونتیاوې نه لیدلې خپل پام یې روبنایي چارو ته راوګرزاوه پدې برخه کې لومړی ګام د پلاروطني ملي جبهې جوړول او د تېرو واکمنیو پرمهال د جوړشوو ټولنیزو او صنفي بنسټونو وده او پراختیا وه . د پلاروطني ملي جبهې د جوړولو څخه موخه د هیواد په سیاسي – ټولنیز بهیر کې د ټولنې مختلفو قشرونو او طبقو ته د ګډون شرایط برابرول ، د حکومت د وګړنیز ملاتړ پیاوړي کول او د مخالفینو په لیکو کې د اختلاف اچول وو. دې کار په لومړیو کې یو څه بریاوې لرلې خو وروسته ولیدل شول چې د جبهې مشري او رهبري واکمن ګوند لري او د نورو د نوښت او رول مخنیوی کیږي جبهې په ولسونو کې ریښې ونه زغلولې . وروستیو پیښنو وښودل چې جبهه د ګټې پرځای په زیان واوښته ، په دې معنی چې یو شمیر ډلو او کړیو چې د هماغه پیل نه یې خپلې موخې لرلې په جبهه کې د ګډون له امله ځانونه غښتلي کړل او په تیره « د شمال ځواکونو د همدې جبهې تر نامه لاندې قوت او امکانات تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه کړل او د مرکزي حکومت د ماتي او نسکورېدو شرايط يې برابر کړل. »۱۹۷/ ۱۵۸ دا چې پلاروطنه ملي جبهه په يوه ځواک وانه وښتله س. کشتمند هغه « د پور ته څخه د واک د ويش لپاره د اړينې سياسي ارادې نشتون او د سياسي کثرت گرايۍ او سياسي پلوراليسم نه منل »۳۹ / ۶۷۸ گڼي .د پرچمي مشرانو څخه يوه د پلاروطني ملي جبهې په هکله د ټوکې په انداز ويلي وو چې موږ د جبهې پر ځای جبه جوړه کړله.

د پلار وطني ملي جبهې سربېره په نوي بشپړتيايي پړاو کې يو شمير هغو شوروي پلوه گوندونو ته چې د ثور له پاځون مخکې شتون درلود د سياسي فعاليت اجازه ورکړله او دې سازمانونو ته ور ته ځينې نور سازمانونه هم راڅرگندشول. د زيري په وينا ددې گوندونو « د غړو شمير لږ او د خاد څخه يې مالي مرستې ترلاسه کولې. » ۴۰ / ۵۴۵ خلکو دا گوندونه دولتي گوندونه بلل او د هيواد په سياسي بهيراو د امن او ټيکاو په ټينگښت بې اغيزې وو. لياخسفکي چې په خپل کتاب کې يې زياته هڅه کړې چې شوروي اشغال توجيه کړي ، پرچم فرکسيون يو منځلارى سازمان او احمدشاه مسعود په جهادي قوماندانانو کې وړ سياسي شخصيت معرفي کړي د نورو کيڼ لاسو په اړه د کارمل د مخالف دريځ د نيولو خبره کوي او ليکي: « ببرک کارمل او همفکرانو يې د هيچا سره د همکارۍ ليوالتيا نه لرله ، د هيچا سره يې د واک ويشل نه غوښتل او برعکس گوندیان يې پردې قانع کول چې اړينه نده د کيڼ لاسي دموکراتيک ځواکونو سره گډه ژبه ومومي...» ۴۹ / ۳۶۲ کارمل واک ته په رسيدو سره امين لدې امله غندلو چې د ملي – دموکراتيکو ځواکونو سره د گډې ژبې د موندلو او گډې همکارۍ ليوالتيا نه لرله او د هغوی په بيرحمانه ځپلو يې لاس پورې کړ خو ده هم ورته دريځ ونيولو پدې توپير چې په تبليغاتو کې يې د نورو ډلو په پټه لهجه نرمه وه خو زندانونه د تېرې واکمنۍ په څېر له وسلوالو او غيروسلوالو مخالفينو ډک وو. څرنگه چې د ثورانقلاب د بشپړتيايي پړاو د واکمنۍ بنسټ په درواغو او هغه هم د پرديو پوځيانو پرمټ کيښودل شو تر پايه پورې پر درواغو، سياسي او اپراتيفي لوبو او معاملو ولاړه وه. پدې زمانه کې نه يوازې فرمايشي گوندونه جوړيدل بلکې« د کارمل او د نجيب د واک د پيل د مرموزې پاليسى له امله گوندي کارکوونکي اړکيدل چې په مستعارو نومونو ليکنې وکړي.» ۱۸/ ۷۴ دا د کارمل د دماگوژۍ پاليسي وه چې موخه يې د خلکو تېرابستنه وه.

د کارمل د واکمنۍ په لومړيو(د۱۹۸۰ کال د جنوري په اوومه) سياسي بنديان آزادشول او د واکمنۍ هغه ډله مخالفين چې د انقلاب په لومړي پړاو کې د دولتي ضد فعاليتونو په تور بنديان او وژل شوي وو د هغوی کورنيو ته د غم شريکې د ښودلو په موخه د۱۹۸۰ کال د جنوری ديارلسمه د ملي وير او د شهيدانو د ورځې په نامه رخصتي اعلان کړله او د عيدگاه په جومات کې د فاتحې د اخيستلو مراسم ونيول شول . دا فاتحه د ببرک کارمل او اسدالله سروري په حضورکې چې د يوې سياسي ننداري پرته بل څه نه وه واخيستل شوه . ځېنو دا فاتحه د پرچميانو او نورو د کارمل – سروري فاتحه بلله حتى د دا ډول فاتحې اخيستل په خپله د پرچم مشرتابه ته هم يوه مسخره ننداره برينبيده لکه څرنگه چې نوراحمد نور د گوند د سياسي بيروغړي او منشي ويلي وو: « د پرچميانو او ټولو سياسي بنديانو کار خو د اگسا له خوا کيده چې سروري صاحب يې رئيس و موږ هم د پرچميانو د شهيدانو بازماندگانو ته سروري د فاتحه اخيستونکي په څير کښينولی و.» ۴۰ / ۴۸۸ که چيرې هغه مهال د ملي وير په نامه کومه ورځ ياديده نو هغه د مرغومي شپږمه وه.د اشغال لاندې واکمنۍ دا د ملي وير او شهيدانو ورځ يوازې هماغه کال د عمومي رخصتۍ په توگه ونمانځله او بيا هغه هېره شوه ځکه چې «د مصيبت د مرغه (خاد) د لومړي کال په واکمنۍ کې دومره خلک مړه او تاراو مار شول چې نور نو شرم وو چې د شهيدانو د ورځې په نامه کومه ورځ ياده شي.» ۱۸ / ۱۸۸ نوې واکمنۍ د يوې سترې ستونزې سره لاس او گريوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې هغه د پوځ او نورو امنیتي ارګانونو د لیکو پیاوړتیا وه چې د جنګ جګړو له امله یې منسوبان وژل کیدل ، معلولیدل او تښتېدل. د پوځ څخه تېښته واکمنی ته یوه ستره ستونزه وه. له بلې خوا د عسکري مکلفیت وړ ځوانانو نه غوښتل چې د نیول شوي هیواد په وسله والو ځواکونو کې خدمت وکړي . واکمني اړه شوله چې د عسکري مکلفیت په قانون کې په پرله پسې توګه بدلون راوړي چې عسکري ته د جلب سن له یوویشت نه شلو او بیا اتلسو کلو ته راټیټ او د عسکري مکلفیت د خدمت دوره هم زیاته کړي. همدارنګه د احتیاط دورې هم خدمت ته راوبولي او عسکری مکلفیت او احتیاط د دورې موده په پرله پسې ډول غزوله یا پخپل وخت ترخیص ورنکړل شي . دا ډول حالت سرتېرو ته د زغم وړ نه وو همدا لامل وو چې په ځېنو جزتامونو کې د اعتراض په توګه مظاهرې هم ترسره کېدلې. په امنیتي ځواکونو کې د سرتېرو لړوالی حکومت ته دومره ارزښت پیدا کړ چې د جلب او احضار ګروپونو به له کوڅو او بازارونو او کورونو نه ځوانان نیول او عسکري خدمت ته استول یعنی دا چې جلب اواحضار د انسانانو د دولتي اختطاف بڼه نیولې وه . د جلب او احضار هغو ډلو به چې زیات شمیر ځوانان اختطاف کړي وو په نقدي مکافاتو ، مډالونو او فوق العاده ترفیع ګانو نازول کیدل . په هیواد کې د ملي مقاومت د پیلیدو ، د وخت په تېرېدو سره د نوي رژیم په وړاندې د مخالفتونو زیاتیدل او له هیواد نه د تیښتي د بهیر زیاتوالی د دې سبب شو چې د هیواد څارګره اداره خورا پلنه شي ترڅو په دولتي مامورینو او خلکو خپل کنترول او څارنه لا زیاته کړي.نوې واکمنی پدې پوهیدله چې د پخواني څارګرې ادارې (اګسا او کام) د چلند نه ولس ناوړه خاطرې درلودلې له دې امله یې د هغې نوم په خدمات اطلاعات دولتي (خاد) واړاوه خو د خلکو او بندیانو سره یې په چلند کې کوم بدلون رانغی تر دې چې په ډېرو مواردو کې د بندیانو سره د خادېستانو چلند وحشیانه وو چې څرنګه بندیان په روحي او فزیکي ډول شکنجه کړي ترڅو اړین معلومات ترې ترلاسه کړي او یا هغه څه ووایي چې خادېستانو غوښتل. د ساري په توګه د پرچمي واکمنۍ مخکې دورو کې په صدارت کې توقیف شوي کسان په داسې کوټو کې ساتل کېدل چې رڼا وې خو په پرچمي واکمنی کې د کوټو د کړکیو شیشو ته تور رنګ ورکړل شو چې بندیانو ته یې ورځ هم په توره شپه اړولې وه دا په خپله په بندي د روحي فشار راوړلو یوه هڅه وه. د وخت په تېرېدو سره د خاد اداره دومره ستره شوه چې د اطلاعاتي ادارې نه په یوه اردو او بالاخره په دولت کې پر بل دولت واوښته چې د فرقو او لواګانو او همداراز د توپونو، ټانکونو ، زره پوښونو، د لنډ مزله او اپراتیفي توغندیو او د تبلیغاتي، عدلي او قضایي بنسټونو خاونده شوه.

د نجیب الله د جمهوري ریاست په زمانه کې د خاد نوم یې د دولتي امنیت په وزارت (واد) واړولو ځکه چې خاد کوم چې نجیب الله یې مشر وو د زجر او شکنجې، وژنواو ډار په سمبول اوښتی وو خو خلکو د دې ادارې کارکوونکو ته بیا هم خادیستان ویل ځکه چې چلند او کړه وړه یې هماغه پخواني وو یوازې یې نوم بدل شوی وو . په ولسواکه هیوادونو کې څارګرې ادارې د حکومتونو د نافذه قوانینو په چوکاټ کې فعالیت کوي او د حکومت په وړاندې د خپلو فعالیتونو او اجرآتو مسئولیت لري خو د کارمل- نجیب څارګره اداره پخپلو اجرآتو کې تردې کچې خپلواکه وه چې د حکومت مشر د هغې له تشکیلاتو څخه معلومات نه درلودل. دا اداره له دې کبله خپلواکه ،ځواکمنه او وپېرسول شوه چې کارمل او نجیب الله دواړو په پوځ او څارندوی باور نه درلود او ترې وېرېدل نو هغوی پدې کې شول ترڅو خپل باوري کسان په دې ارګان کې ځای پرځای کړي او هغه په یوه ډاډمن اطلاعاتي او استخباراتي مرکز ، ځواکمن پوځ او په دولت کې په بل دولت واړوي ترڅو د ګوند، دولتي ادارو او پرګنو په کړو وړو په خپلواکه توګه د نظارت، څارنې او عدالت د پلې کولو جوګه شي.بنایي لوستونکي ته پوښتنه پیدا شي چې څارګره اداره څه ډول د عدالت د پلې کولو یو ارګان کیدای شي . واقعیت دا وو چې د امنیت د اخلالولو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولتي ضداعمالو او سياسي فعاليتونو تورن او شکمن کسان او همدارز د خاديستانو استنطاق او محکمه د انقلابي اختصاصي بنستونو(څارنواليو او محکمو) له لوري ترسره کيدل چې کارکوونکي يې خادپستان وو او د عدليي د وزارت، ستره محکمې او د وسلوال پوځ د څارنوالی او محکمې سره يې هيڅ کاري تړاو نه درلود . له دې امله ويلای شو چې په ټولو سياسي بنديانو، د مخالفينو سره په اړيکو شکمنو کسانو، د جګړې په ډګرکې نيول شويو جنګياليو او د خاد په کارکوونکو د اختصاصي انقلابي محکمو له لوري عدالت پلی کيده يعني خاد- واد پرې عدالت پلی کاوه. «ببرک او د کړی ملګرو يې ژوره انديښنه درلودله چې په وسلوال ځواک او څارندوی کې پرچميان په سترګو نه ليدل کيږي. هغوی د داسې لارو چارو په لټه کې شول چې ربنتونی وسله وال ځواک د خاد او د ګوند د يو شميرځانګړو فعاليتونو په ستنه ودروي. » ۱۲۴ / ۲۹۷ د شوروي له تيري وروسته د هيواد د څارګرې ادارې د پراخولو او ځواکمنولو او د هغې په مشرتابه کې د هغو ډاډمنو کسانو ګومارل مطرح وو چې د شوروي د افغاني ضد او پښتني ضد تګلارو ربنتيني پلي کوونکي وي له همدې امله « د دې ادارې زياتره څوکی د تاجکانو په لاس کې وې چې د پنځمې ادارې د رئيس کريم بها له لوري معرفي شوي وو...، د شوروي لښکر د وتلو او د خپلواکي دفاع په مهال نجيب الله ځانګړی جنګي ګارد چې د جمهور رئيس د ګارد په نامه يې شهرت پيدا کړ جوړ او تاجک توکمه کدرونه چې له مخالفانو سره په مبارزه کې يې تجربه ترلاسه کړې وه د خاص ګارد په مشرتابه کې وګومارل .» ۱۹۸/ ۱۱ د مسکو هژمونيست واکمنان پوهيدل چې هغه مهال افغانستان پخپل شپاړلسم جمهوريت اړولی شي چې اکثريت په اقليت واړوي او واک پښتون دښمنه ړندو قومي متعصبينو ته ولېږدوي چې واک ته د کارمل رسول د همدې پاليسۍ يوه برخه وه . شوروي ليکوال اوليانوفسکی د شوروي د اشغال په هکله ليکي:« موږ څکه افغانستان ته لښکرکشي وکړه چې د اکثريت(پښتنو) ديکتاتوري ختمه او دولتي ځواک اقليتونو ته ولېږدوو.» د اليانوفسکي دا وينا (درباره حقيقت انقلاب ثور) نومې رساله کې چې د بيهقي د کتاب خپرولو موسسې خپره کړه شتون درلود چې د څه مودې وروسته دا رساله د منفي غبرګونو له امله ټوله شوله.

د ثور انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې د پښتنو ضد تګلاره او د پښتو ژبې د ودې مخنيوی په خورا ماهرانه ډول پلی شو. د پښتنو د سيمو بمبارد او پښتو د ژباړې په ژبې اړول يې څرګندې بيلګې دي. د شوروي اشغال مخکې مشهورو ورځپاڼو لکه ثورانقلاب ، خلق ،انيس ، هيواد، اصلاح او نورو کې ليکنې د هيواد په دواړو رسمي (پښتواو دري) ژبو په متوازنه توګه تر سترګو کېدلې . د کارمل په واکمنېدو سره د ثورانقلاب (دافغانستان دخلق ديموکراتيک ګوندنشراتي ارګان) ورځپاڼې نوم د ثورانقلاب حقيقت باندې واوښت چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند نشراتي ارګان، پراودا (حقيقت) څخه اخېستل شوی وو. د خلق د جريدې خپروني ودرېدلې . د خلق جريدې ليکنې د هماغه پيل څخه په پښتو او دري وې خو د پرچم په جريده کې غوڅ اکثريت ليکنې په دري وې او يوازې اعلانونه او شعرونه په پښتو ژبه خپرېدل. د پرچم په جريده کې پښتنو ليکوالو لکه خيبر او لايق هم په دري ژبه ليکنې کولې. د نوي حکومت په نشراتي پاليسۍ کې يو څرګند بدلون راغی. د لوړ تيراژ لرونکې ورځپاڼې په دري ژبه واوښتې او په هغو کې خپرې شوې ليکنې به په پښتو ژبه ژباړل کيدې چې دې ژباړنې ټاکلی وخت نيولو. په دري ژبه خپرې شوې ورځپاڼې به په ښارونو او دولتي بنستونو کې وويشل شوې او پښتو ژباړه به يې وروسته د چاپخانې راووتې چې د لوستلو اړتيا يې نه ليدل کيده څکه چې پکې خبرې شوې ليکنې يې په دري - پارسي لوستې وې. ددې ډول پاليسۍ د پلې کولو څخه واکمنی دوې موخې لرلې. يو دا چې پښتو ژبه د ژباړې ژبه شي چې د يوه پوه په وينا ژباړه د ژبې پښتې ماتوي . بله دا چې پښتون ليکوال دا امکان ونلري چې د لومړي لاس ورځپاڼې ته پخپله ژبه مطلب وليکي پدې ډول پښتون ليکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غوړيدو چانس نه درلود او ضمناً د مادي امتياز څخه هم بې برخي کيده. د پرچم په واکمنۍ کې نه دا چې د پښتو ژبې د ودې مخنيوی کيده بلکې د پښتون قوم سپکاوي ته هم ملا تړل شوې وه .پدې هکله محمدصديق روهي ليکي:« ما يوه ورځ د څو تنو په مخکې يوه غټ پرچمي ته وويل : تاسې څنګه اجازه ورکوئ چې په کابل پوهنتون کې داسې کتاب تدريس شي چې هيڅ علمي ارزښت نلري خو يوازې پدې خاطر تدريس کيږي چې پښتنو ته ښکنځل پکې راغلي دي . د مثال په توګه پوهاندجلال الدين صديقي ليکي چې پښتانه قبايلي خلک دي او قبايل ننګ او ناموس نه پيژني . البته واقعيت ددې په خلاف دی ، پښتنو ته له ناموس ساتنې څخه بل شی زيات ارزښت نه لري ...، ده په ځواب کې وويل : زه پوهاند جلال الدين صديقي ته په دې درناوی کوم چې تراوسه پښتنو ته څه ويل ټابو(ممنوع) ګڼل کيدل خو ده د لومړي ځل لپاره پښتانه د تقدس له حريم نه راوايستل او د دوی غرور يې ورمات کړ.»۱۹۹ د شوروي اشغالګرو د ګوډاګيانو دښمني د پښتو ژبې سره لدې هم معلوميږي چې په ټلويزيون او سينماګانو کې يې د پښتو فلمونو په ښودلو بنديز ولګاوه پدې پلمه چې په هغوکې د بې حيايۍ صحنې دي او د دښمن هيواد لخوا جوړشوي دي.« ترکومه چې د بې حيايۍ خبره ده پرچميان د ايراني ،عربي نڅاوو په ښودلواو په تلويزيون کې د افغاني نجونو په نڅولو سره پخپله د بې حيايۍ تشويق کوونکي وو.» ۱۹۹که د بې حيايۍ خبره وي نو هغه مهال په ټلويزيون او سينماګانو کې د روسي او تاجکي فلمونو بازارخورا تود وو. په شوروي اتحاد کې د ښځو مخ لوڅي ، د وجود د نوروغړو بربنډتيا او په عامه ځايونو کې د نجلی او هلک ښکلول يوه عادي پديده او معمولي دود ګڼل کيده چې په روسي او تاجکي فلمونو کې دا صحنې ترسترګوکيدی چې په پښتو فلمونو کې نه وې. لدې څخه بريښي چې د پښتو فلمونو د نه ښودلو څخه موخه د پښتو ژبې د ودې او پرمختګ مخنيوی وو او دا هغه څه وو چې شوروي اشغالګرو غوښتل. دا برخه به په ننګرهار کې د کارمل د ځای ناستي پښتون نجيب الله چې پښتنو ننګرهاريانو ته يې په دري وينا کړې وه د پای ټکی کېښودل شي. کله چې هغه يوګوسلاويا ته د ناپيېلوهيوادونو د غونډې په نيت روان وو د جلال آباد په ښار کې تم شو. له خلکو يې وپوښتل په پښتو خبرې وکړم که په دري؟ ټولو وويل په پښتو. خو ده وويل ښښه غواړم په يوګوسلاويا کې څوک په پښتو نه پوهيږي او هلته زموږ پښتو ترجمانان نشته او پښتنو ننګرهاريانو ته يې په دري وينا واوروله. د نجيب الله د دې خبرې په هکله چې په يوګوسلاويا کې څوک په پښتو نه پوهېږي په دري هم نه پوهېدل . په دري ژبه د نجيب الله د وينا علت دا وو چې هغه ته وينا شورويانو ليکلې او شوروي تاجکي ژباړونکو ژباړلې وه او نجيب الله اړ وو هغه پښتنو ننګرهاريانو ته په دري ژبه ولولي.

د اشغال په وړاندې غبرګونونه

لکه څرنګه چې د ثور انقلاب کرملن ته په شنه آسمان کې د تالندې په څير يوه پيښه وه ، خلقيانو ته بيا د افغانستان په دموکراتيک جمهوريت باندې د شوروي لښکر يرغل په شنه آسمان کې تالنده شوه . د اشغال په وړاندې غبرګونونه هم د کور د ننه او هم بهر ډېر سخت وو. افغان ولس د نيواک په وړاندې ودرېد. سليک اس هاريسون امريکايي ليکوال د شوروي د يرغل مخکې واکمنۍ او د يرغل وروسته واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه داسې پرتله کوي:« که څه هم د شوروي د اشغال مخکې د مارکسيستي-لينينستي رژيم خلاف نامنظم بغاوتونه ، سيمه ئيز پاشلي پاڅونونه او مذهبي مخالفتونه موجود وو، اوس د بهرنيو نيواکګرو پرضد په پراخ مقاومت اوښتي دي . » ۴۷/ ۶۷ د اشغال په وړاندې د افغان ولس مخالفت او مقاومت د الله اکبر په نعرو پيل شواو پدې ډول يې له اشغالګرو او نويو واکدارانو څخه خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکه ښکاره کړله.په پلازمېينه کابل کې د الله اکبر نعرې د ۱۹۸۰ کال د فبرورې په ۲۱ پيل شولې چې سهار يې کابليان کوڅو ته راووتل ، پراخ لاريونونه يې پيل کړل او شوروي او حکومتي ضد شعارونه يې ورکول، د هېواد څخه يې د پردي لښکر وتل غوښتل چې دا خوځښت د کب د دريمې نيټې په نامه ياد شو. دا سوله ييز لاريون د شوروي او دولتي ځواکونو له لوري وځپل شو.پدې هکله له کابل څخه مسکو ته د کې جي بې په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د فبرورې له ۲۰ تر ۲۳ نېټې پورې (چې د کب مياشتې د دريمې په پېښه شهرت لري) په کابل ښار کې د شوروي پر ضد لاريونونه را وپارېدل. د اکروکر په سمونه کې له پوځ څخه کار واخيستل شو. د ښار ګردچاپېره امنيتي کړۍ راتاو شوه. ښار ته د ننوتو لارې وتړل شوې...، د ۲۴ قطعې ۲۰۰۰ شوروي سرتيري ، دېرش شوبلې ، ۲۰۰ زغروال ګاډي او د افغان پوځ ۱۱ ټولي (تر ۱۰۰۰ زيات سرتېري) ۴۳ شوبلې ، ۴۰ زغروال ګاډي، ورسره خوځنده راکټ لانچر لارې د ښار د څارنې د پاره په کار ولوېدل...، د خلکو د ډارولو لپاره شوروي الوتکو۱۵۸ او افغاني الوتکو ۴۹ ټيټې يرغليزې الوتنې ترسره کړې.د ۹۰۰ څخه زيات لاريون کوونکي ونيول شول او بنديان شول.» ۱۲۴ / ۲۶۳ د هغه مهال د ريشخورو د اوومې فرقې پرچمي قوماندان د افغانستان حالات داسې ارزوي :«بيله شکه په ۱۹۸۰ کې هر ځای د جګړې خبره کيدله اوهرځای د وينو او اور بوی وو. »۱۲۹ / ۲۵۱ پورتنۍ خبره په هيواد کې ملي مقاومت ښيي چې خلک د هيواد په ګوټ ګوټ کې د نيواکګرو په وړاندې جنګيدل، وينې توييدلې ، د اور لمبې او لوګي وو . د اشغال په وړاندې په پوځ کې هم غبرګونونه منفي وو چې هغه د پوځ څخه د پوځيانو تيښته وه .« د اوومې فرقې په پنځه ځلويښتم غونډ کې چې ډګرمن عبدالباقي د جنرال عبدالرزاق خان زوی يې نوی د غونډ د قوماندان په توګه ټاکل شوی وو په يوه شپه کې دوه سوه شل تنه سرتيري د خپلې وسلې سره وتښتيدل. » ۱۲۹/ ۲۵۰ په يوه شپه د دومره زياتو سرتېرو تېښته د دې ځرګندوی ده چې سرتېرو ته نوی ټاکل شوی جنرال زاده قوماندان لکه د دولت جنرال زاده مشر هم د منلو وړ نه وو . د ثور انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې له هېواد نه د خلکو د تيښتې بهير ګړندی شو چې پاکستاني سرچينې د جمهوري نظام د ټينګښت وروسته په نوموړي هيواد کې د افغان کډوالو د شمير لاندې ارقام ښيي : « د محمد داؤد واکمني (کال ۱۹۷۳) څوسوه تنه ، د نورمحمدتره کی واکمنۍ (کال ۱۹۷۸) ۱۵۹۹۰۰ تنه ، د حفيظ الله امين واکمنی (کال ۱۹۷۹ سپتمبر) ۱۹۳۰۰۰ تنه ، د ببرک کارمل د واکمنۍ پيل (دسمبر ۱۹۷۹) ۴۲۱۰۰۰ تنه ، ۱۹۸۰ کال د جون مياشت (څه د پاسه يو ميليون) ، ۱۹۸۱ کال می (دوه ميليون)، کال ۱۹۸۲ جون (۳، ۲ ميليونه)، کال ۱۹۸۳ می (۸، ۲ ميليونه)» ۱۰۶ /۱۳۳ پورتنۍ شمېرې د منلو وړځکه نه دي چې د پاکستان د افغاني ضد دريځ او تګلارې څخه اغېزمني دي او کچه يې لوړه ښودلې ده خو د دې واقعيت ځرګندوی دي چې د شوروي د اشغال وروسته د هيواد څخه تيښتې قوت موندلی دی.

که څه هم د اشغال په وړاندې د ا، خ، د،ګ خلقي مشرتابه کوم منفي غبرګون ونښود خو غوڅ اکثريت خلقي کدرونو د شوروي لښکر راتګ د هيواد د ملي واکمنۍ خلاف يوعمل شميره او هغه يې د دوو دوستو ګاونډيو ولسونو(افغانانو او شورويانو) د تاريخ تراژيدي ګڼله.د نوي بهير په وړاندې د خلقي کدرونو د مخالفت له امله وو چې د۱۳۵۸ کال د مرغومي په دوولسمه د ا، خ، د،ګ د مرکزي کميټې د دارالنشاء د اداري لخوا د افغانستان په خاوره باندې د شورويانو د وسله وال تيري په هکله(تاريخي اعلاميه) خپره شوه چې د کابل ښار په ټولو ګوندي کميټو کې وويشل شوه. ددې اعلاميي خپرونکی محمد علي هوما وايي :« د تېرې سبا ته د کابل ښار د ګوندي کمېټې منشيان ، د مرکزي کمېټې اپارات او نور خلقيان د شوروي يرغل په اړه ډول ډول پوښتنې او د غبرګون په اړه ځرګندونې کولې چې څه وکړو؟ ما به هغوی ته اړين توضيحات ورکول خو دې لړۍ دوام درلود او بالاخره دې پايلې ته ورسېدلم چې يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلامیه خپره کړم.» دلته لیدل کیږي چې د شوروي ځواکونو د راتګ په وړاندې د خلقیانو منفي غبرګون د ګوند د دار النشآ د څانګې مشر اړ ایستلی چې د اشغال خلاف اعلامیه خپره کړي. همدا رنګه په ځینو ګوندي سازمانونو کې د کنګرې د دایرېدلو وړاندیزونه وشول چې کنګره د نویو حالاتو جاج واخلي او د ګوند نوی مشرتابه وټاکي. د شوروي د یرغل په وړاندې د نړۍ او په هغو کې د شوروي ټولنې غبرګون ته ځغلنده کتنه وشي .

الف ـ افغانستان ته د شوروي لښکر د استولو په وړاندې د شوروي ټولنې غبرګون

شوروي میډیا افغانستان ته د خپل لښکر استول د افغانستان د حکومت غوښتنه تبلیغوله او دا یې هم ورسره غبرګول چې حفیظ الله امین د سي آی اې جاسوس غوښتل افغانستان د شوروي خلاف د امریکې په یوه اډه واړوي .هغه مهال په شوروي ټولنه کې آزادو رسنیو شتون نه درلود ، د لویدیځ او حتی د بهرنیو راډیوګانو اوریدل جرم ګڼل کیدل او هغه څه یې چې د افغانستان د حالاتو په اړه خپرول هغه یې منل. البته په لویدیځ کې چې وګړي یې بهرنیو رسنیو ته لاس رسی هم لري بیا هم لیدل کیږي چې غوڅ اکثریت وګړي یې د خپلو دولتونو د رسنیو تراغیزلاندې هغه ډول فکر وکړي چې دا رسنۍ پرې شخوند وهي. د رسنیو د دې جادویي اغېز په اړه د آلماني نازیانو د تبلیغاتو وزیر ویلي وو:« ماته ډله بیزې رسنۍ په لاس راکړه ، زه له هر ولس څخه د خوګانو رمه جوړوم.» البته هغه لړکیو شوروي روڼ اندو چې خپلواکه فکر یې کاوه پدې پوهیدل چې افغانستان ته د دوی د پوځیانو استول د نړیوالو قوانینو خلاف یو تیري کوونکی عمل دی خو د واکمن توتالیتاردولت له وېرې یې د مخالفت د ښودلو جرئت نه درلود. «له اکراین څخه ترلاسه شوي عملیاتي ګزارشونه وایي چې د دغې سیمې پوهانو افغانستان ته د شوروي د سرتیرو د لیږلو په اړه منفي غبرګون څرګند کړ.» ۱۲۴/ ۲۴۷ د اکراینې پوهانو د منفي غبرګون اصلي لامل دا وو چې په اکراین کې د لویدیځ او حتی آلماني نازیانو اغېز ډېر قوي وو لکه څرنګه چې اوس هم قوي دی. دا بیا ښیي چې د دې غبرګون لامل او چینه لویدیځ وو چې په اکراین کې یې کلکې ریښې ځغلولې وې.خو سره لدې د سره پوځ یرغل د شوروي اتمي فزیکپوه او د نوبل د جایزې ګټونکي سوخاروف او د هغه د پټې کړۍ له لوري په لویدیځو رسنیو کې په سختو ټکو وغندل شو او پایله یې دا شوه چې سوخاروف د شوروي اتحاد د اتوم د بم پلار د ګورکي ښار ته تبعید شي. د وخت په تېرېدو سره چې د افغانستان څخه شوروي ته د پوځیانو د جنازو او ټپیانو د لیږد لړۍ نه دریدله د اتیایمو کلونو په دوهمه نیمایي کې د شوروي ولس مخالفت هم بربنډ شو. په شوروي رسنیو باندې د شوروي ولس بشپړباور په اړه به لیکوال د خپلو زده کړو په مهال په مسکو کې یوه خاطره راوړي. موږ افغاني محصلین یې چې افغاني پوځې یونیفورم مو درلود د یوه موزیم لیدو ته بوولي وو. په موزیم کې یوه مېرمن د یوه اته یا لس کلن ماشوم سره زما مخې ته ودرېدل او دې مېرمنې چې ښوونکې وه ماشوم ته وویل: ته لدې افغان کاکا وپوښته چې ولې دې پلار په افغانستان کې ووژل شو؟ لیکوال مېرمنې ته وویل تاسې دا ماشوم ګرباچف ته بوزئ ترڅو هغه ځواب ورکړي . ددې مېرمنې د دې پوښتنې اصلي لامل په شوروي تبلیغاتو باور وو چې ګواکې د دوی پوځیان د افغانستان د حکومت د غوښتنې له مخې افغانستان ته استول شوي دي .

ب ـ د اشغال په وړاندې د غیر اسلامي نړۍ غبرګون

د شوروي لښکر له لوري د افغانستان نیول د نړۍ او په تیره د امریکې او د لویدیځ له سخت غبرګون سره مخامخ شو. د امریکې ولسمشرجیمی کارتر سمدلاسه لئونید بریژنف ته لیک واستاوه او په افغانستان کې یې د شوروي د مداخلې په اړه د خپلې اندیښنې د څرګندولو سربیره دا عمل نړۍ ته یو ګواښ وګڼه او د هغه څخه یې وغوښتل چې شوروي پوځونه بېرته خپل هیواد ته ستانه شي. بریژنف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۷۹ کال د دسمبر په ۲۹ د کارتر لیک ځواب کړ. د بریژنف د لیک په اړه لیاخفسکي د افغان میرانه او غمیزه نومي کتاب په ۱۵۵- ۱۵۶ مخونو کې رڼا اچولې او افغانستان ته د شوروي محدودو قطعاتو استول د افغان حکومت د پرله پسې غوښتنو پراساس ګڼي او دا یادونه هم پکې شوې وه چې شوروي پوځیان د افغان حکومت په راپرزولو کې ښکیل نه وو. همدارنګه په لیک کې د کارتر دې نیوکې ته چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د لیږلو مخکې امریکایي اړخ په جریان کې نه وو اچول شوی ویل شوي وو کله چې امریکایي سمندري پوځونه د فارس د خلیج حوزې ته واستول شول آیا شوروي اتحاد په جریان کې اچول شوی وو. جنرال ګروموف هم د خپل کتا ب په ۱۳۴ مخ کې پدې اړه ورته ځرګندونې لري چې بریژنف ، کارتر ته لیکلي وو:«ستاسي په لیک کې دا یادونه هم د منلو وړنه ده او له واقعیت سره سمون نلري چې ګواکې شوروي اتحاد د افغانستان حکومت نسکور کړی دی. غواړم په قاطعیت سره یادونه وکړم د افغانستان په مشرتابه کې بدلون په خپله د افغانانو کار دی او یوازې د دوی په لاس ترسره شوی دی. پدې هکله د افغانستان د حکومت نه وپوښتئ.» واشنګټن د بریژنف د ځواب د ترلاسه کولو وروسته په شوروي اتحاد لاندې شپږ بندیزونه ولګول : د اقتصادي او فرهنګي راکړې ورکړې ځنډول ، په سوداګریزو اړیکو کې په شوروي اتحاد سخت قیودات ،د امریکې په اوبو کې شوروي اړخ ته د امتیازاتو مخنیوی، د۷۱ میلیونو ټنو غنمو د پلور لغوه (څه موده وروسته یې د غنمو پلورل پیل کړل) او د ۱۹۸۰ کال په دوبي کې په مسکو کې د المپیا د لوبو تحریم. د امریکې ولسمشر راډیوټلویزیوني وینا وکړه چې په هغې کې یې د امریکې دولت په پاکستان باندې د وسلو د بندیز لیرې کولو او د فارس په خلیج کې د چټک غبرګون د ځواکونو د ځومرحله یې ځای پرځای کولو ته هم ګوته ونیوله. پدې هکله د امریکې غیر رسمي غبرګون د افغان دولت مخالفینو ته د مرستو زیاتېدل وو. پرافغانستان باندې د شوروي لښکر تیري په نړیواله کچه د ځینو مخالفو او حتي دښمنو دولتونو ترمنځ همغږي پیدا کړله. څرګند ساری یې چین دی چې د امریکا او لویدیځ سره یې د شوروي ضد جبهه ونیوله همدارنګه اسراییل او زیاتره عربي دولتونو ورته دریځ ونیولو.حتي د شوروي دوست سوسیالستي دولت رومانیا او د اروپا ځینو کمونستو او کیڼ لاسو سازمانو(انګلستان ،ایتالیا ، بلژیک ، پرتګال ، فرانسه ، سویډن ، هسپانیه) او نورو خپل هیواد ته د شوروي پوځیانو د بېرته ستنیدو غوښتنه کوله.

ج – د اسلامي نړۍ غبرګون

د اسلامي نړۍ غبرګون خورا توند وو او یوه میاشت وروسته (د۱۹۸۰ کال د جنوري په ۲۷- ۲۹) د بنګله دیش د ولسمشر شیخ مجیب الرحمن په وړاندیز د اسلامي کنفرانس د بهرنیوچارو د وزیرانو فوق العاده غونډه په پاکستان کې راوبلل شوه . غونډې د افغانستان نیواک محکوم کړ، د افغانستان څخه یې د شوروي لښکر د وتلوغوښتنه وکړه او په اسلا مي کنفرانس کې یې د افغانستان غړیتوب وځنډاوه.

د – د نړیوالو سازمانو غبرګون

د افغانستان د نیواک په وړاندې د ملګروملتو د سازمان امنیت شورا د۱۹۸۰ کال د جنوري په پنځمه یعنې د تېري اته ورځې وروسته غونډه وکړه د افغانستان اشغال یې محکوم کړ او د افغانستان څخه یې د پردیو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړله خو شوروي د امنیت د شورا پریکړه ویټو کړه او استازي یې د شوروي پوځیانو وتل هغه مهال شوني وګڼل چې د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنې ودریږي. د امنیت د شورا د غونډې اته ورځې وروسته د دې سازمان عمومي بیرنۍ غونډه راوبلل شوه چې په هغې کې « د۷۰ هیوادو استازو ویناوې وکړې او زیاترو یې د افغانستان نیواک د ملګروملتو د منشور او نړیوالو قوانینو د سرغړونې له امله محکوم کړ. په هماغه ورځ یې پریکړه لیک صادر کړ چې د نیواک څخه سخته خواشیني ځرګنده شوې وه او د افغانستان څخه سملاسي، بیله کوم قید او شرطه او په بشپړډول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنيوځواکونو د وتلوغوښتنه شوې وه .دا پريکړه ليک د۱۰۴موافقو، ۱۸ مخالفو او۱۸ مستنکفو رايو سره تصويب شو. يادشوي تعبيرونه په مختلفو ډولونو سره د رسنيو له لوري د تمسخر وړ وګرزيدل.»۴۷ / ۸۸ د تعبيرونو څخه موخه په پرېکړه ليک کې د افغانستان څخه د بهرنيو پوځيانو وتل دي چې د اشغالګر هېواد د نامه له يادولو ډډه شوې وه. همدارنګه په همدې کال د نوامبر په مياشت کې د افغانستان په اړه د م، م عمومي کلنۍ غونډه وشوه چې د۱۱۱ موافقو، ۲۲ مخالفو او۱۲ مستنکفو رايو سره پريکړه ليک تصويب شو. په افغانستان کې د شوروي لښکر د شتون پر مهال هرکال د نوموړي سازمان په کلنۍ غونډه کې د افغانستا ن مسئله تر بحث لاندې نيول کيده او۹ ځله د افغانستان اشغال محکوم شو .البته چې د اشغال د مخالفانو شمير زياتيده څرنګه چې د م، م د۱۹۸۵ کال په کلنۍ غونډه کې ۱۲۲دولتونو شوروي اتحاد محکوم کړ. د افغانستان لپاره د م ، م استازی ديه ګوکوردويز وايي: « کوزيروف فکر کوم د نيمه ټوکې په ډول را ته وويل په مسکو کې مې وړانديز وکړ چې شوروي د پرېکړه ليک په طرفدارۍ رايه ورکړي .» په م، م کې د شوروي اتحاد د استازي ټوکه ښيي چې شورويانو په دې نړيواله مؤسسه کې ليدل چې غوڅ اکثريت له شوروي اتحاد څخه غواړي د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي او شوروي اتحاد محکوموي له بله پلوه يې غوښتل ديه ګوکوردويز وپوهوي چې شوروي اتحاد ليوال دی له افغانستان څخه خپل سپاهيان وباسی. هيره دې نه وي چې د افغانستان د نيواک د مخالفانو د شمېر په زياتېدلو کې په م، م د پاکستان د استازي پرله پسې هڅو ځانګړی رول درلود.

کرملن ته ترخه پيغامونه

په افغانستان باندې د شوروي د يرغل پرمهال په نړۍ کې واکمن ذهنيت داسې وو چې د شوروي د سره پوځ په وړاندې څوک د مقابلې وس نلري. ښايي دې ډول ذهنيت شوروي مشران هڅولي وي پر افغانستان د پوځي يرغل پريکړه وکړي. خو د کرملن واکمنو په افغانستان کې د خپل ژوراغيزاو نفوذ سره سره هغوی افغانان نه وو پيژندلي چې په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نشي زغملی. د مسکو بله تيروتنه د خلقيانو په اړه وه چې د خلقيانو د دوو مشرانو (تره کي او امين) په نشتون کې به خلقيان ښېله څه ويلو د نوي واکمنۍ په چوپړ کې ودريږي چې داسې څه پېښ نشول. د شوروي واکمنو د دې تيروتنو او د افغانستان واقعيتونو د ناسم درک پايله دا شوه چې ډېر ژر د افغانستان څخه د خپلو پوځيانو د مرګ او ژوبلې ترخه پيغامونه ترلاسه کړي . د تېري څخه ديارلس ورځې وروسته د نهرين د۲۰ فرقې د توپچي په غونډ کې د شوروي سلاکارانو په چانوارۍ سره پاڅون پيل شو. اشغالګرو په غونډ ځمکني او هوايي پوځي عمليات ترسره کړل.« ددې جګړې له امله چې د جنورۍ له نهمې تر لسمې پورې دوام پيدا کړ د دې قطعې سل تنه پوځيان شهيد او د شوروي ځواکونو له لوري دوه تنه مړه او دوه تنه ټپيان شول .» ۴۹ / ۱۷۵ د وخت په تيريدو سره امنيتي وضعيت کړکيچن کيده او په دولتي بنسټونو او پوځي چونيو د مخالفينو بريدونو شدت موند او د جګړو لمن پراخيده ،دولتي او شوروي ځواکونه اړکيدل چې د ولس زياتيدونکی مقاومت وځپي .په هغو سيمو کې چې د دولت وسله والو مخالفانو چې د ولس کلکه خواخوږي او همکاري ورسره وه دولتي سيمه ييزې اداري ترخپلې ولکې لاندې راوړلې هلته يې ځواکونه استول چې اکثرآ د مخالفينو د کمينونو سره مخامخ کيدل او بيا جنګيالي له سيمې څخه تښيدل چې دا ډول جګړه د پشۍ او موږک لوبې ته ورته لوبه وه چې د منظمو پوځي ځواکونو لپاره ستړې کيدونکې، د لګښت ډکه او د زياتو تلفاتو سره مل وه. مسکو ته د شوروي پوځيانو د مرګ او ژوبلې د پيغامونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربيره د خلقيانو مخالفت او په تيره د ګوند او دولت د مشر په توګه د کارمل نه منل شوروي مشرتابه اندیښمن کړي وو . د شوروي د اشغال په لومړيو ورځو کې د هرات ولايت « د ولايتي او ښاري ګوندي کميټې ګډه غونډه راوبلله ،تيری يې په ځرګند ډول محکوم کړ،د ګوندي کنګري د دايريدو او د وضعي د ارزوني غوښتنه يې وکړه او اعلان يې کړل چې د روسي ځواکونو او د کارمل واک ته رسول د ګوندي لوړو ارګانو د پريکړې پرته صورت نيولی دی ، د دې تشې د ډکولو لپاره بايد د آزادو، مستقيمو او پټو ټاکنو له لارې د ګوند کنګره راوبلل شي ترڅو وضعيت پخپل صلاحيت سره وارزوي او تصميم ونيسي.» ۱۸ / ۲۱۴ د کابل څخه د بارق شفيعي په مشرۍ يو پلاوی هرات ته واستول شو او دې پلاوي د ولايتي ګوندي کميټې منشي او څو تنه نور خلقيان بنديان کړل.همداراز د کارمل د واکمنی درې مياشتې نه وې تيرې شوې چې د کابل پوهنتون ګوندي سازمانو ټاکنې وکړې. څرنګه چې د پرچميانو په پرتله د خلقيانو شمير زيات وو د ګوندي لومړنيو سازمانو په مشرتابه کې خلقيان وټاکل شول. دې مسئلې د پرچمي مخورو غوسه راوپاروله اود دې بهير خلقي فعالان تر سخت فشارلاندې ونيول چې له هغې ډلې نه « محمدسليم علمي ترور، ډاکتر جوکت سنګهه باور زنداني او نورو د دفاع او کورنيو چارو وزارتونو ته پناه يوړله او هلته د افسرانو په توګه جذب شول.» ۱۰۹ / ۱۷۳ د پرچميانو له لوري د خلقيانو په وړاندې د فشار او زور او په هغو کې د ترور او زنداني کولو له امله يو شمېرخلقي کدرونه اړشول چې د واکمن وضعيت څخه د وتلو په موخه په پټو ځنځيري تشکيلاتو لاس پورې کړي چې مشري يې اسدالله سروري د انقلابي شورا مرستيال په غاړه لرله او د ګوند په مشرتابه کې ګلابزوی هم ورسره همغږی شوی وو . ليکوال د کندهار په قول اردو کې د دې پټو ځنځيري تشکيلاتو مسؤليت ورکړل شو. خو څرنګه چې شورويانو او پرچميانو خپل دوربينونه د خلقيانو په لور توجيه کړي وو دا شبکه ډېر ژر کشف شوه . «د۱۹۸۰ز کال د مې په مياشت کې تابييف او ايوانوف سپارښت وکړ چې د شوروي اتحاد کمونست ګوند د مرکزي کميټې سياسي بيرو او کی جی بی دې له يو بل سره په سلا، همغږي شي چې سروري دې لومړی د طبي درملنې لپاره شوروي اتحاد ته وغواړي او له هغه وروسته دې منګوليا ته د سفير په توګه وليږل شي او پدې ډول د افغانستان د خلق په ديموکراتيک ګوند کې د خلق او پرچم د ډلو ترمنځ پر نانډريو دې د پای ټکی کيښودل شي. له ګلابزوی سره دې همدې ته ورته چلند وشي.» ۲۹۸/۱۲۴ بهر ته د سروري د استولو وروسته دې ځنځيري کړی فعاليت ودرولو خو د پرچميانو د يکه تازۍ خلاف ددې کړی کړنې و نه دريدلې . د خلقيانو د تشکل د مخنيوي او د هغوی د کمزورولو په موخه واکمنی حتی د آزادخيالو خلقي کدرونو له ترور څخه هم ډډه ونکړه څرنګه چې مسکو ته د سفارت په يوه رپوټ کې راغلي دي : « په ځينو ځايو کې پرچميانو د خپلو سيالانو په وړاندې په ترهګرۍ لاس پورې کړ. د بلخ د ولايت لومړي سکرتر له لسو تنو نه زيات خلقيان له منځه يوړل.په ګوند او وسله والو ځواکونو کې خلقي فعالينو ته د خپل کار او خونديتوب په اړه اندیښنې را وپاريدلې. هغوی ډنډورې او کنګوسې خپرې کړې چې شوروي اتحاد د بورژوازي ربنتوني استازي ، پرچميان ، په کار ګومارلي چې نه د ولس ګټو ته پاليالـه دي او نه د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت د مشرتابه وړتيا لري. » ۲۹۷/۱۲۴ له بله پلوه د اشغال په وړاندې د افغان ولس پياوړی ملي مقاومت چې شورويانو ته د سراو مال بيساره تلفاتو پرته بله پايله نلرله شورويان اړ کړل د افغانستان د ډنډ څخه د وتلو په فکر کې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د شوروي لښکر جګړه

په افغانستان کې د شوروي اشغالګر پوځ مشري د شوروي اتحاد د دفاع وزیر لومړي مرستیال مارشال سوکولوف لرله او مرستیال یې د لوی درستیز مرستیا ل اخرامییف و او هغوی د خپلې لویې ډلې سره په افغانستان کې د خپلو ځواکونو د فعالیت لارښوونه کوله او قرارګاه یې د تاجیک په مانۍ کې وه. د افغانستان د نیواک په درشل کې د کرملین مغروره واکمنو فکر کولو چې افغانستان ته د خپلو پوځیانو په استولو سره به دا ځواکونه د دې جوګه شي چې په خپل سویلي ګاونډي هیواد کې ټیکاو راولي . د شوروي اتحاد د مشرتابه دا ډول تفکر د نوموړي هیواد د د دفاع وزیر مارشال اوستینوف په دې وینا کې چې « په افغانستان کې به د شوروي سپاهیانو په څرګندیدو سره یوه ډله بغاوتګر بیله ځنډه وسله په ځمکه کیږدي او نور به وتښتي.» ۴۹/ ۱۲۱ بربنډیږي. د شوروي د دفاع د وزیر د دې خام خیال له مخې «سوکولوف او اخرامییف د افغانستان د جګړې په پیل کې پدې ګومان استول شوي وو چې دا ټوله خبره به د اونیو یا څو میاشتو د ننه غوځیږي. په هغه هیواد کې به شوروي پلوه رژیم ټینګیږي او د افغانستان حالات به آرامیږي.» ۷/ ۱۲ همدارنګه جنرال ورینیکوف د شوروي ځواکونو بل لوی قوماندان به یوه مرکه کې پدې هکله وایي:« موږ په پیل کې پدې ګومان وو چې زموږ سرتیري به د سترو ښارونو په ګارنیزیونو کې ځای پرځای شي او د مختلفو بنستونو ساتنه به کوي او په پوځي عملیاتو کې به برخه نه اخلو.خو دا کار د توطئو او زموږ په عسکرو د بریدونو له کبله عملي نه وو.جګړه د واورې د توپ په څیر په خوځښت راغلله.» ۲۰۰ افغانانو چې هیڅکله په خپل ټاټوبي کې د پردیو پوځیانو شتون ته غاړه نه ده ایښې دا ځل بیا د شوروي اشغال په وړاندې ودریدل چې د لویدیځ د هراړخیزملاتړ څخه برخمن هم شول او پایله یې دا شوه چې شوروي ځواکونه په ستومانه کېدونکې جګړه کې ښکیل شي. د وسلوالو مخالفینو په وړاندې د سترو پوځي عملیاتو پلانونه د څلوېښتم پوځ قرارګاه جوړول او هغه یې مسکو ته د منظورۍ په موخه استول او د مسکو د هوکړې وروسته عملي کیدل. پدې پلانونو کې هم د څلویښتم پوځ او هم د افغان ځواکونو لپاره دندې ایښودل کیدلې چې یو نقل به د افغانستان د دفاع وزیر ته ورکول کیده او نوموړی به د هغه پراساس د سترو جزتامونو قوماندانانو ته پوځي عملیاتو ته د خپل جزوتام د چمتو کولو امرونه ورکول. پوځي عملیات اکثرآ داسې جوړیدل چې یوه پراخه سیمه چې دا سیمه د وسلوالو مخالفینو تر ولکې لاندې وه هغه به د شوروي پوځونو له خوا محاصره کیدله . بیا به د چورلکو په واسطه تبلیغاتي پاڼې په سیمه خپریدلې یا د لودسپیکرو پواسطه له خلکو څخه یې غوښتل له سیمې ووځي او وسلوالو ته یې خبرداری ورکاوه چې دوی محاصره شوي، وسلې په ځمکه کیږدي او ځانونه تسلیم کړي . داسې هم پیښ شوي دي چې په سیمه کې د انقلاب د دفاع د کمیټو اړونده وسلوال کسان ددې اعلامیو وروسته د سیمې څخه د وتلو پرمهال د شوروي ځواکونو له لوري چې د محاصرې دنده یې لرله د وسلوالو مخالفینو په ګومان وژل کیدل . هغه مهال دا هم ویل کیدل چې د شورویانو له لوري د خلقي واکمنۍ پرمهال د انقلاب د دفاع د کمیټې د غړو وژنه د پرچمیانو د همغږۍ اوحتی هڅونې له مخې ترسره کیدله او دلیل یې دا راووړ چې هغه د امین پلویان دي .یا ښایي شورویانو د سیمې د خلکو د ژبې د نه پوهیدو له کبله هغوی د وسلوالو مخالفینو (اشرارو) په نامه وژل. دا ډول یوه پیښه د۱۹۸۰ کال په دوبۍ کې د کندهار د ارغنداب په ولسوالۍ کې پیښه شوله. د یادولو وړ ده چې د افغان ځواکونو قوماندانانو ته مخکې له مخکې د پوځي عملیاتو د پرمخ وړلو سیمه نه ویل کیده . شورویانو دا کار د احتیاط په خاطر کاوه چې په پوځ کې د وسلوالو مخالفینو سره ارتباطي کسان هغوی ته خبر ورنکړي. د کارمل د لوی پوځي سلاکار د ادعا له مخې دې حالت ته په کتو سره یو ځل لوی پوځي سلاکار د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستيال سره دوي نقشي جوړې کړې يوه اصلي او بله جعلي او هغه پدې اړه ليکي:« دوهمه نقشه د غولولو لپاره غوره شوې وه. ټاکل شوې وه ببرک کارمل ته همدا نقشه وښودل شي او کيدای شوای ده او يا د دفاع وزير ته بيخي ور پريښودل شي. د هرډول تيروتني يا ناوړه پوهاوي (سؤتفاهم) د مخنيوي او دغه راز د دې لپاره چي د دوو نقشو د شته والي په اړه زما پريکړه بيخي پټه پاتې شي چيريومنيخ ته مې امر وکړ چې شوروي سفير د ک. گ. ب او د شوروي اتحاد د کمونست گوند د مرکزي کميتې استازو ته همدا غولوونکي نقشه وښودل شي. البته چي هغه وخت مي لويه گناه کوله خو يوازې د يوې موخې لپاره د خپل پلان د پټولو لپاره څو تر وسه زموږ او د افغاني پوځيانو د ژوندانه ژغورنه شوني شي...، د ارگ د وره بهر چيريومنيخ له شيطاني په ډکې موسکا وويل: موږ سم کار وکړ. نقشه به د رفيع په ميز کې ساتل کيږي د هغه دفتر د خاد د غړو له خوا ساتل کيږي... او دا ساتونکي ټول خاين دي. » ۷/ ۶۰ - ۶۲ پدې هکله د کارمل په اړه د هغه د پوځي سلاکار څرگندوني د حيرانتيا سربيره د پوځ په اړه د پرچم د مشرتابه دريځ هم بربنډوي هغه ليکي: «رښتيا خبره دا ده چي هغه (کارمل) نه له دغه پوځ سره مينه لرله او نه يې پرې باور کاوه . ترې ډاريده د هغه له برياليتوبونو، آن ډيرو وړو برياوو نه ډاريده. د هغه له ماتو يې خوښي کوله ځکه همدا افغانستان ته د نورو او لا نورو پوځونو د راليږلو په اړه مسکو ته د لمن غوړولو موجه پلمه وه. دلته اصلي خبره دا هم وه لکه چې ومې ويل د ا. خ. د. گ د پنځلسو زرو خلقيانو له ډلې نه د هغوی ډيری برخې ياني ديارلسو زرو په پوځ کې خدمت کاوه. که چيرې په دغه هيواد کې يا د هغه په ځانگړو سيمو کې د ټينگې واکمنۍ په اوسني جوړښت کې پوځ په بنسټيز ځواک اوښتی وای د دې مانا د پرچميانو لپاره د مشرتابه د اوسني دريځ له لاسه تلل يا کمزوري کيدل راختلی شوه. له همدې امله وه چې ببرک په هيواد کې د ملي ديموکراتيکې واکمنۍ د ټينگښت چاره په عمومي ډول د شوروي په مټو ټينگول غوښتل. په دغې يوه حالت کې د مشرتابه حق له ځانه سره وساتي او خلقيان شاته، فرعي رول ته پورې وهي. ببرک کارمل او پلويانو يې د پرچم د ډلې د شميرمصنوعي ډيروالي ته ملاتړلې وه. د دې خبرې په پام کې لرلو سره چې ببرک د اندروپوف تر وزر لاندې دی. ما داسې پايله (نتيجه) راوايسته چې شوروي سفير او په افغانستان کې د ک. گ. ب نمايندگی د هغه او د پرچميانو ملاتړ کوي او په راتلونکې کې به هم دغه ملاتړجاري ساتي.» ۷/ ۹۷ په سيمه د توپچي اوهوايي بمباريو وروسته افغان پوځيان سيمي ته ننوتل او هلته يې چانيز عمليات پرمخ وړل کله ناکله به شوروي پوځيان هم ورسره مل وو خو اکثراً په لومړی ليکه کې به افغان پوځيان تر سترگو کيدل. په سيمه کې به عسکري چوپړ او احتياط ته مناسب ځوانان او مشکوک کسان نيول کيدل. پوځي خدمت ته مناسب ځوانان به پوځي خدمت ته استول کيدل اومشکوک کسان به خاد ته سپارل کيدل. سيمه به چې د مخالفينو څخه پاکه شوه چي البته د مخالفينو زياته برخه په تيښته بريالي کيدله. د څه مودې لپاره به هلته د افغان پوځ يو کنډک يا ټولی او د شوروي پوځيانو يو آولی يا بلوک پاتې شو ترڅو هلته دولتي نظم ټينگ او د انقلاب څخه د دفاع کميټې يا د انقلاب د سپاهيانو په نامه ډلې جوړې کړي ترڅو د مخالفينو په وړاندې د دولتی واکمنۍ ساتنه وکړي. کله به چې پوځي جزوتامونه بير ته خپل دايمي سوق الجيش ته راستانه شول بيا به وسلوالو مخالفينو پر نوموړې سيمه عمليات پيل کړل او اکثراً به دا سيمه ئيزې دولتي واکمنۍ (ولسوالۍ او علاقدارۍ) سقوط وکړ، سيمه ييز مسؤلين او مدافعين به يې ووژل او بيا به پدې سيمه د شوروي او افغاني پوځونو گډ عمليات پيل شول. دې حالت د سيمه ييزو ادارو د مسؤلينو مورال ټيټولو. پدې اړه به د کندهار د خاکرېز د ولسوالی د يوه پرچمي ولسوال يادونه وشي چې د ولسوالی څخه د يوه ټولي د وتلو سره مخالفت ښودلی وو . کله چې ټولی له ولسوالی وتلو ولسوال هم غوښتل د ټولي سره گډ کندهار ښار ته لاړشي. د ټولي قوماندان هر څومره چې ورته ويلي وو تاسي بايد ولسوالي خوشې نکړئ خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان ولسوال پرېکړه کړې وه چې هرو مرو د دوی سره ولاړ شي. دا وخت د ټولي قوماندان ورته ويلي وو: ولسوال صاحب ! لومړی خو اشرار دومره ځواکمن نه دي چې ولسوالي ونيسي ځکه د ولسوالی ساتونکي کولای شي چې د ولسوالی ساتنه وکړي خو که احياناً اشرار بريالي شي ولسوالي ونيسي او تاسې ووژني نوم به مو په تاريخ کې په زرينو کرښو وليکل شي . ولسوال ورته ويلي وو « من ميخواهم زندگی کنم و به مرگ طبيعي بميرم در آنوقت نام مرا به خط زرين نی بلکه به سرگين بنويسند. » ژباړه « زه غواړم ژوند وکړم او په خپل طبيعي مرگ مړ شم هغه وخت مې دې نوم په زرينو کرښو نه بلکې په خوشيو وليکي.» کله نا کله شوروي قطعاتو بيله دې چې افغان سيمه ئيز او يا مرکز خبر کړي په خپلواکه توگه پوځي عمليات هم ترسره کول. څلويښتم پوځ د خپلو کشفي او استخباراتي چينلونو له لارې د مخالفينو د خوځښتونو په اړه د معلوماتو د ترلاسه کولو وروسته بمباری کولې. شوروي ځواکونو د وسلوالو مخالفينو د ځپلو پر مهال د بيگناه ولسي وگړو د وژنو، جنسي تيريو او لوټماريو څخه هم ډده نه ده کړې. پدې اړه د جنگ در افغانستان د کتاب روسي ليکوالان راوړي:« د ۹ کلو جگړې په مهال هرڅه وو.هم د بيگناه خلکو وژنه ، هم قاچاق او احتکار... هرهغه څه چې د يوه باوجدانه انسان کرکه يې راپاروله. د پوځي څارنوالی د لاسوندونو پراساس په ۱۹۸۳ په افغانستان کې د جنگي جنايتونو له امله ۵۵۹ تنه محاکمې ته وړاندې شول. يوه افسر چې د يوه افغان په وژنه تورن وو(د شرابو په څښلو کې د افراط له امله) په شوروي کې په اعدام محکوم شوی وو ويل: هو ما جنايت کړی دی ، سړی مې وژلی دی. خو د دې جنايت زمينه جوړوونکي ولې محکمې ته نه وړاندې کيږي؟ اوس په رسنيو کې خبره د قانون د واکمنی کيږي . وواييځ زموږ دولت څه حق درلود چې موږ افغانستان ته وليږي؟ د کوم قانون پربنسټ؟ چيرې دی دغه قانون؟ يوازې اوس اعتراف کيږي چې دا کار(افغانستان ته لښکرکشي) ناروا او بې عقلي وه. هو موږ د سياسي تيروتنو قربانيان يو چيرې دی عدالت ؟ » ۱۰۶/ ۲۸۵ شوروي نيواکگرو د شلمې پيړۍ په اتيايمه لسيزه کې افغانان پدې جرم وژل چې انټرناسيونالست شوروي ځواکونه يې تيري کوونکي او د خپل هيواد نيوونکي گڼل خو د يوويشتمې پيړۍ په لومړۍ او دوهمه لسيزه کې د پخواني شوروي اتحاد سيال امريکا او د هغه ناټويي متحدينو د ترهگرۍ سره د مبارزې په نامه هغه څه تر سره کړل چې انټرناسيونالستانو کړي وو. د يوويشتمې پيړۍ اشغالگر د شلمې پيړی د اشغالگرو په پرتله په وحشت، بربريت او جنايت کې مخکښ وو. که انټرناسيونالستانو افغانان وژل خو هغوی زندانونه نلرل او هلته يې افغانان نه شکنجه کول. گلوبالستانو هم وژل ،هم سپکول اوهم ربړول تر دې چې افغان وطنپال جنگيالي يې په کيوبا کې د گوانتانامو په بدنامه زندان کې زنداني او شکنجه کړل .

گوندي ناندرۍ ، شخړې او وژنې

کارمل په مسکو کې په خپله ثبت شوې وينا کې ځان د افغانستان د خلک دموکراتيک واحد گوند د منتخب مشر په توگه اعلان کړ. کله چې د واحد گوند خبره کيده معنی يې دا وه چې نور پدې گوند کې د خلق او پرچم په نامه او يا بله کومه ډله شتون نلري او کارمل د واحد گوند مشر دی. خو ډير ژر څرگنده شوه چې کارمل د پخوا په شان د پرچميتوب په مزمنه ناروغۍ اخته دی . ټولې هڅې يې د خپل دريځ او خپلې ډلې په پياوړتيا او د مقابل لوري ، خلقيانو په ځپلو متمرکزې کړې دي. لايق د خپلو يادداشتونو په نولسم ټوک ۱۰۳ ـ ۱۰۴ مخونو کې راوړي چې کله دی د قبايلو وزير وو او مقر ته کاري سفر درلود ، مقر ته مخکې له تللو کارمل ور غوښتی او ور ته ويلي يې وو چې د اوومې فرقې خلقي قوماندان ته دوسيه جوړه کړي چې له دندې يې گوښه کړي خو لايق نه وو ورسره منلي . کارمل د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتنې په پای کې ورته ویلي دي:« زما وروستۍ خبره او د ملګرتیا مشوره دا ده تر څو یو خلقي په ګوند کې د ننه غړیتوب ولري ، تاسي یو پیاوړی اصولي ګوند نشئ جوړولای.» د کارمل پورتنۍ خبره ښيي هغه کله چې د واحد ګوند خبره کوله موخه يې د پرچم واحد ګوند دی او خلقیان پدې ګوند کې ځای نلري. همدا لامل دی چې لیکوال د ا، خ ، د ،ګ دوه جلا جلا ګوندونه او واکمنۍ یې هم دوې مختلفې واکمنۍ ګڼي. کارمل حتي شوروي اړخ هم د نوموړي د دې هوډ سره همغږی ګڼي او په یوه غونډه کې وایي :« د شوروي سوسیالستي جمهوریتونو اتحاد یوازې د پرچمیانو مرسته کوي. خلقیان او د خلقیانو پلویان دې خپل غوړونه پدې خبرو ښه خلاص کړي که هر ډول ګوندیماري او ګوندي بېلتونپالنه د دولت په وړاندې په وسلوالي نښتني واوړي . ترڅو چې د شوروي اتحاد د وسله وال ځواک یو سرتیری ژوندی وي هغه به دړې وړې کړي. » ۱۲۴/ ۲۸۹- ۲۹۰ د شوروي - پرچمي واکمنۍ هم وښودل چې شورویانو د پرچمیانو ملاتړکاوه. خو په افغانستان کې په دنده بوختو شوروي پوځي سلاکارانو چې د جګړې تودې او سړې ژغملې او هره ورځ یې د خپلو او افغان پوځیانو مرګ او ژوبله لیدله او د افغانستان په اړه یې د خپل دولت د ستراتېژیو د درک وړتیا نه لرله چاره یې پدې کې لیدله چې د ا، خ، د ،ګ یو موټي ووینې هماغه دي چې د ګوند د یووالي ضد پرچمي مشرانو په اړه مسکو ته رپوټونه استول چې په یوه کې یې راغلي دي: « د۱۹۸۲ کال د مارچ په میاشت کې سوکولوف او اخرامییف اوستینوف ته ګزارش ور کړ چې نور، بریالی او ګل آغا د ګوند د یووالي پرضد چلند کوي د هغوی ملاتړ کشتمند، نجیب الله او رفیع کوي. دغه کسان خورا زیات خطرناک دي ځکه چې د دوی د اغیز لمنه پراخیږي. هغوی تل د شوروي سلاکارانو له لیدلوري او وړاندیزونو څخه سترګې پټوي او د ریاکارو زاهدانو په شان چلند کوي. پوځي مشران وړاندیزکوي چې دوی سوکه سوکه له کلیدي پوستونو څخه لېرې او بهر ته دې واستول شي. » ۱۲۴/ ۳۰۶ د شوروي پوځي سلاکارانو ساده ګي پدې کې وه چې همدا خطرناک وګړي د مسکو د ارادې له مخې پر ګوند او واکمنۍ تپل شوي وو نوځرنګه به یې هغوی بهر ته لېږلي وای.ددې خطرناکو وګړو څخه یې نجیب الله ګوندي- دولتي مشرتابه ته هم راپورته کړ ځکه چې هغه په ګوندیمارۍ او ګوندي بیلتونپالنه او د خلقیانو په ځپلو کې ښه ځلېدلی وو هغه څه چې کی جی بی غوښتل. خو بالمقابل د خلقي اړخ هغه مشرانو(سروري ، ګلابزوی ، تڼي) چې د پرچمیانو د یکه تازۍ اودسیسو په وړاندې ودریدل سروري یې د۱۹۸۰ کال د مې په میاشت کې منګولیا ته د تبعیدي سفیر په توګه ولیږلو او د نجیب الله د واکمنۍ په لومړیو کې یې ګلابزوی په مسکوکې سفیر مقررکړ او تڼی یې د پوځي کودتا په تور اړ کړ پاکستان ته وتښتي. «ببرک کارمل هیڅکله له دولتي پوستونو څخه د خلقیانو په ځانګړې توګه د ګلابزوی، مزدوریار، وطنجاراو سروري د شړلو له هڅو څخه لاس پرسر نه شو. هغه به تل ویل چې د دوی لاسونه تر اوږو پورې په سرو وینو کې ډوب دي. » ۱۲۴/ ۲۹۲ عجیبه دا ده چې کله سروري ، ګلابزوی او وطنجار د حفیظ الله امین له وېرې شوروي سفارت ته پناه یووړله او شورویانو په پټه شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولیږدول ، د کارمل سره یې یووالي ته وهڅول او د نوموړي سره یې ګډه ژبه وموندله هغه مهال هغوی رښتیني انقلابیان او د ا، خ، د،ګ سالم غړي وو. خوکله چې د وطنجار پرته دری نور د کارمل او شریکانو د ګوندیمارۍ په وړاندې ودریدل لاسونه یې په وینو ککړ شول. که چیرې د نوموړو دریو تنو رواني ځانګړتیاوواو مخینې ته وکتل شي سره لدې چې سترې تیروتنې یې کړي دي خو هغوی د ګوندي او دولتي مشرانو د ناروا وو او ګوندیماریو په وړاندې دریدلي دي . هغوی د نورو خلقي مشرانو په شان د څوکۍ او مقام د ساتلو پرځای د امین ، کارمل او نجیب ګوندیماریو او خپلسریو مقابلې ته دانګلي دي چې دا ډول دریځ یې د ستاینې وړ دی. البته وطنجار د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې لکه د نورو خلقي مشرانو په څېر د مصلحت تګلاره غوره کړله . هغوی د ثور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځي پاځون کې د پریکنده رول د لوبولو له کبله د امین د وړاندیز له مخې لوړګوندي او دولتي دریځونه ترلاسه کړل . خو د خلقي واکمنۍ پرمهال هغوی د حفیظ الله امین له لوري د وسلوال پوځ (اردو ، څارندوی ، استخبارات) څخه ناوړې ګټې اخیستنې ته په کتنې سره د نوموړي په وړاندې ودرېدل. اسدالله سروري د شوروي اشغال پر مهال د پرچم د یکه تازی په وړاندې د خپل پرېکنده دریځ له امله د مسکو او پرچمیانو داسې دښمنې وګټله چې پوره ۲۷ کاله یې په هندوستان ، پنجشیر او کابل کې بند هم تیر کړ. خلقي کدرونو ته د انقلاب په بشپړتیایي پړاوکې د خپل سیال(پرچم) ناغیرې او ټګماري چې هڅې یې کولې خپلې لیکې په مصنوعي ډول پیاوړې او خپل دریځ د غیرقانونی لارو غښتلی کړي هغه وخت بربنډې شوې چې شاه محمددوست یې د مرکزي کمیټې د غړي او د بهرنیوچارو د وزیر په توګه اعلان کړ چې نوموړی د خلقي واکمنۍ پرمهال د غیرګوندي په توګه د بهرنیوچارو د وزارت معیین وو . سربیره پردې د مرغومې د شپږمې څو ورځې وروسته د کابل ښاراو د ولایتونو ګوندي کمیټو او د وسله وال پوځ سیاسي څانګو ته د مرکز څخه د پټو (مخفي) ګوندي ملګرو په نامه اوږده لستونه واستول شول چې په ګوندي حوزو کې د ګوندیانو په توګه تنظیم کړل شي. پردې لستونو باندې په ځینو ګوندي کمیټو او سازمانونو کې اعتراضونه و شول او حتې د امنیتي ارګانونو په ګوندي کمیسیونو کې غونډې وشوې ترڅو د هغوی د پټې مبارزې ربښتیا یا درواغ معلوم کړي . پدې غونډو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ هم مخالفتونه بربنډ شول. پرچمیانو هغوی ګوندیان ګڼل او خلقیانو بیا د هغوی د سازماني اړیکو د شتون یا نشتون پربنسټ د هغوی ګوندیتوب مسئلې ته کتل. لیکوال هغه مهال د کندهار د قول اردو د سیاسي آمریت د ګوندي کمیسون د منشي (مشر) په توګه کار کاوه چې د دې کمیسیون په څو پرله پسې غونډو کې د دې پټو پرچمیانو څخه د هغوی د سازماني اړیکو په اړه پوښتنې وشوې چې د زیاترو څرګندوني د منلو وړنه وې او د ګوند د غړو په توګه ونه منل شول. خو څه موده وروسته د اردو د سیاسي رئیس په لاسلیک یو مکتوب راورسید چې ګوندي کمیسیون دا صلاحیت نلري د مخفي ملګرو په رالیږل شوي لست بحث وکړي. هغوی بلا استثنی د ګوند غړي دي. پټ (مخفي) پرچمیان هغه کسان وو چې د خلقي واکمنۍ پرمهال یا زنداني شوي وو او یا د نوموړو د ګوند د غړیتوب غوښتنو ته په دندو کې د نیمګړتیاوو ، بې دسپلیني او نه وړتیا له امله منفي ځواب ورکړل شوی وو. هیره دې نه وي چې د ثور د پاځون وروسته ګڼ شمیر افسرانو او وړوضابطانو او ملکي مامورانو د مختلفو لاملونو او موخو له کبله لیوالتیا لرله چې د ګوند غړیتوب ترلاسه کړي.د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ نانډرۍ او شخړې په لومړنیو ګوندي سازمانونو او په تېره پوځ او څارندوی کې زیاتې وې. د ګوند د مرکزي کمیټې په پلنومو کې ندي لیدل شوې چې خلقي مشرانو د ګوند د اساسنامې او ګوندي اصولو د پلې کولو په موخه په څرګند ډول هلې ځلې کړې وي. پرچمیانو ددې نانډریو مخنیوی پدې کې لیدلو چې ژمن ، اصولو ته پالیاله او زړور خلقي کدرونه د ګوندي او دولتي ارګانونو له مشرتابه ګوښه او پرځای یې پرچمیان ،پرچمیانو ته لیوال کسان او فرصت غوښتونکي او ضعیف النفسه خلقیان وګوماري. د دې لپاره باید یوه پلمه او لاسوند موجود وای چې هغه شورویانو ته وښیي ځکه چې د شوروي اشغال پر مهال انقلاب واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې څوک ګوښه او څوک مقرر یا زنداني کړي. لدې امله یې په هغوی د انتي سوویتست ، امیني یا باندیست او یا مشکوک ټاپې لګولې. پدې څنډنه کې یې په ملکي برخه کې اړیني برياوې لرلې خو د پوځ په ځینو جزوتامونو کې د مقاومت سره مخامخ شول. د ساري په ډول د ۱۹۸۰ کال په پیل کې د څوارلسمې فرقې د خلقي قوماندان جعفرسرتیر پرځای پرچمي قوماندان عبدالصبور وګومارل شو چې د نوموړې فرقې د خلقیانو له منفي غبرګون سره مخ شو او نوی قوماندان اړ شو بیرته مرکز ته لاړ شي. دفاع وزارت د خلقیانو د څرګند بغاوت د حل په موخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته غيرګوندي لوی درستيز تورن جنرال بابه جان او د دفاع وزارت لوی سلاکار فرقې ته ولېږل ، دا پلاوی پنځه ورځې هلته پاتې شو خو د هغوی سفر کومه اړينه پايله نلرله او خلقيان يې قانع نشوای کړای .دوهم ځل يې د دې ستونزې د حل لپاره د وسلوال پوځ لوی څارنوال محمدهاشم نوري او د شورويانو د پوځي قرارګاه مشر غزني ته واستول خو هغوی هم د ستونزې په حل کې پاتې راغلل او بېر ته کابل ته راستنېږي. نوري وايي چې حتی په فرقه باندې د بمبارۍ خبره هم کېدله خو ما د شوروي قرارګاه مشر ته وويل زه به يوازې هلته لاړشم . هغه وويل سمه ده خو جعفر په هېڅ صورت هلته د قوماندان په توګه نه پاتې کېږي. نوري ورته ويلي زه هم لاندې شرطونه لرم:

١. په فرقه کې به زه د خلقي له دريځه خبرې وکړم او هلته به خلقي قوماندان ټاکل کېږي. ددې خبرې معنی دا وه چې د خلقيانو د دريځ څخه به ملاتړ کوم.
٢. تر يوه کال پورې به هېڅ کوم خلقي د فرقې څخه د مقام د تنزيل په نامه نه تبديليږي.

اوهغه را سره ومنل . هماغه وو چې هلته بل خلقي قوماندان عبدالوکيل وټاکل شو. جعفر سرتېر يو مغرور ، با جرآته او په خپل ځان متکي افسر وو. سرتېر د فرقې له قوماندانی څخه د ګوښه کېدو وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د استاد په توګه مقررشو. څوارلسمي فرقې د محمديونس په نامه يو عجيب پرچمي سياسي آمر درلود. د يونس په اړه وايي چې يوه ورځ د نوي قوماندان او د ده ترمنځ د قوماندان په دفتر کې شخړه وشوه چې خبره د سياسي آمر وهلو ته رسيدلې وه. سياسي آمرغوښتل د هغه له دفتر نه وتښتي خو قوماندان نوموړی د هغه د جمپر له لستوني نيسي چې لستوني د قوماندان په لاسونو کې پاتې کيږي او هغه په تيښته بريالی کيږي. کله چې بهر پوځيانو سياسي آمر په بې لستونو جمپر کې چې د واسکټ په څير بريښيده ليدلی د هغه نوم يې واسکټ کيښود او په پوځ کې په همدې نامه مشهور شو. محمد يونس عجيب سړی او د سياسي هوښيارۍ نه په بشپړډول بې برخې وو.غواړم د ده په هکله خپله يوه خاطره دلته راوړم . ليکوال په ١٩٨٧ کال کې په پوځي – سياسي پوهنتون په هغه ديپارتمنت (کافدرا) کې د استاد دنده لرله چې ډګروال محمديونس يې مشر وو. يوه ورځ د لکچر ورکولو پر مهال د پوهنتون مشرتابه ، د کافدرا آمر او د بې بې سي خبريال تولګي ته راننوتل او خبريال له ليکوال سره مرکه پيل کړه. يوه پوښتنه يې د ليکوال د زده کړو په هکله وه او ليکوال هغه ته د خپلو زده کړو په اړوند معلومات ورکړل. دا مهال محمديونس خبريال ته وويل چې استاد په هندوستان کې هم زده کړې کړې دي . کله چې خبريال دا خبره واوريدله په انګريزي ژبه يې زما نه پوښتنه وکړه چې ما هغه ته په دري ځواب ورکړ. د خبريال د دې پوښتني په ځواب کې چې ما ولې په انګريزي ځواب ور نکړ وويل چې ما يوازې شپږ مياشتي او هغه هم د ژباړونکي له لارې په هند کې زده کړې کړې دي له دې امله په انګريزي ژبه څرنګه چې لازم دي خبرې نشم کولای. په دې ډول مې د بې بې سي د خبريال له جنجاله ځان خلاص کړ. يوه ورځ مې له يونس څخه وپوښتل چې ولې تاسو خبريال ته وويل چې ما په هند کې زده کړې کړې دي ؟ هغه وويل دا مې له دې امله وويل پر موږ دا تور دی چې يوازې د شوروي اتحاد سره اړيکې لرو، ما غوښتل دا تور ناسم ثابت کړم . د خلقيانو دا ډول دريځ او يا د پرچميانو ارادي ته د خلقيانو غاړه نه ايښودل د دې لامل شول چې په ځينو ځايونو کې پرچميان د خلقيانو په وړاندې په ترهګرۍ لاس پورې کړي. د خلقيانو د سرکښو ملکي او پوځي کدرونو د ترور بيلګې زياتې دي او يوې ته به يې ګوته ونيول شي. په کال ١٩٨٢ کې د مرکزي قول اردو قوماندان عبدالودود په خپل دفتر کې ووژل شو. دولت اعلان کړل چې نوموړي ځانوژنه کړې ده. عجيبه دا وه چې نوموړی کيڼ لاسی وو او توپانچه يې په ښي لاس کې ورته ايښې وه. دلته دا پوښتني را پيداکيږي چې د قول اردو قوماندان ولې ځان ووژني .بل دا چې څرنګه يو کيڼ لاسی په ښي لاس ډزې وکړي .هغه مهال د انقلاب په لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قربانیان د شهیدانو په غونډۍ (مرنجان غونډۍ) کې خاورو ته سپارل کېدل خو واکمن فرکسیون هڅه وکړه چې د نوموړې جنازه د شهیدانو په تپه کې خاوروته ونه سپارل شي ځکه چې هغه ځانوژنه کړې ده او د نوموړې د وژنې مسئله هم ونه څېړل شوه خو د خلقیانو د فشار له امله هغه د شهیدانو په غونډۍ کې خښ کړل شو. د پرچمیانو له لوري د خلقیانو ترور ته بهرنیانو هم ګوتې نیولې چې پدې اړه بروس ریچاردسن امریکایي لیکوال لیکي: « پرچمیانو واک ته د رسیدو څخه وروسته په خلقیانو کې د خپلومخالفینو په وژلو پیل وکړ.» ۱۵۴/ ۳۸

بې سره لښکر

د شوروي اشغال پر مهال به شوروي سلاکارانو ویل :« پرچمیان سر لري لښکر نلري ، خلقیان لښکرلري خو سر نلري .» د شورویانو دا ډول ارزونه سمه وه او عاملین یې په خپله شورویان وو چې د خپلو توطیو او دسیسو او بیا مستقیم پوځي یرغل له لارې د خلقیانو لښکر بې سره کړ ، د پرچمیانو په لمسون سره یې ژمن خلقي کدرونه بې اغېزې کړل او بې لښکره کارمل یې هم پر خلقیانو او هم پر ولس واکمن کړ . البته هر اشغالګر بې لښکره سیاستوال چې د خلکو له ملاتړ برخمن نه وي واک ته رسوي چې د اشغالګرو ملاتړ او لاس نیونې ته اړ وي. که څه هم هغه مهال کارمل د پرچمیانو یوازینی منلی مشر وو خو سره لدې پرچم ونه توانید په ولس کې ریښې وځغلوي او د ټولنې د مختلفوطبقو او اقشارو استازي ځان ته راکش کړي او د خپلې واکمنۍ د پایښت په خاطرډاډمن لښکر جوړ کړي . اصلي لامل یې دا وو چې ملتپالو روڼ اندو او قومي مخورو پرچم یوه پردۍ پاله ډله ګڼله او د هغې سره همکارۍ ته چمتو نه وو. همدا لامل د دې سبب شو چې پرچم وګړنیز ملاتړ ترلاسه نکړ. خو د هغه سیال خلقیانو د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې سره لدې چې د پرچمیانواو د شورویانو د فشارونو، توطیو او دسیسو سره مخامخ وو او د دولتي رسنیو له لارې تخریببدل بیا یې هم د غرو شمیر د وخت په تیریدوسره زیاتېده. علت یې دا وو چې خلقیانو ثور انقلاب او واکمني خپل ګڼل او د سر په بیه یې د هغه څخه ساتنه کوله. دا واقعیت ځوان نسل چې د دولتي حاکمیت په ساحه کې ژوند کاوه درک کړی وو نو هماغه دي چې خلقیان کیدل او پدې توګه یې خلقي لښکر پیاوړی کولو. خو دې زیاتیدونکي لښکر سر(مشر) نه درلود او دا بې سره لښکرد پرچم د واکمنۍ د سون توکی وګرزید. بیځایه یې نه دي ویلي چې سل دې ومري خو د سلو سر دې نه مري.دا واقعیت چې د یوه ګوند ټول مشران په سیاسي مشرانو نه اوړي ، هر یو یې د یوه سیاسي مشر ځانګړتیاوې نلري او یا هغه نشي ترلاسه کولی. د تره کي ، امین او زرغون پرته نورو خلقي مشرانو په ډېرو مواردو او په تېره دوو حساسو شپبو کې د مشرتابه نه وړتیا او بربنده کمزوري ننداري ته کیښودله. البته پدې اړوند د تره کي او امین له تېروتنو او په تېره د امین له لېونۍ ځانغوښتنې سترګې نشي پټېدلی چې په ټولنه کې یې د ګوند اعتبار ته زیان ورسولو.

لومړی ـ د۱۳۵۸ کال د وږی د میاشتې د ۲۵ نیټې تور پلنوم . پدې پلنوم کې د امین په شمول د ګوند مشرتابه (د امین پلویانو او مخالفانو) وښودل چې هغوی د دې پلنوم د پرېکړو د ناوړه پایلو د درک وړتیا نلرله .دا بیا ښیي چې هغوی د سیاسي مشرانو د ځانګړتیاوو ، وړتیاوو او اړین بصیرت د لرلو څخه په بشپړ ډول بې برخې وو.

دوهم ـ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه د شوروي ښکېلاکګرو په وړاندې غیرمسؤلانه دریځ . د ګوند مشرانو د خپل هیواد نیواک ته د خپلو ایدیالوژیکي او سیاسي باورونو یا د ډار ،جبن او مقام پالنې له مخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی ويلی دی پدې تمه چې دوی به بيا لوړ مقامونه ترلاسه کړي. دوی کولی شول چې د هيواد څخه ووزي، يا کوم سفارت يا د ملګرو ملتو کومې نمايندګۍ ته پناه يوسي او هغه مهال هر دولت په تېره لوېديځ دوی ته سياسي پناه هم ورکوله. که دا کار يې مناسب نه ګڼلو لږ تر لږه د اشغال لاندې بلواکې واکمنۍ سره يې له همکارۍ ډډه کړې وای . دوی په واکمنۍ کې د شريکېدو وروسته هم په واکمنۍ کې د ناخوالو ،د پرچم د يکه تازيو ، د مخالفينو په وړاندې د زور زياتۍ او د خپلو ملګرو په وړاندې د توطيو او دسيسو په وړاندې غبرګون ونښود. دوی د دري ژبو د دې خبرې په شان« پهلوان زنده خوش است » شپې او ورځې تيرولې او کوم خلقي به چې د شته ناخوالواو د خلقيانو په وړاندې د دسيسو خبره ورته و کړله د اميني ، منفي باف ، احساساتي ، ماجراجو او د سياسي پوهې څخه بې برخې نومونه اينبودل يا چوپه خوله پاتې کيدل. ځينو به لا دا ويل چې پرون تاسو پرچميان و ځورول اوس د هغوی وار دی. دوی خپلې ترسره کړې تېروتنې او ګناوې په عادي ګونديانو اچولې، هغه ګونديان چې هم له پروني حالت څخه ځوريدل او د نن څخه يې هم شکايت درلود.

پدې برخه کې به د ليکوال په وړاندې د خاد د دسيسو څخه د يوې دسيسې او د خلقي لوړپوړو د بې تفاوتۍ او منفي دريځ په هکله يادونه وشي. ددې يادونې څخه موخه د خلقي مشرانو د کمزورۍ او نه وړتيا سربيره د خپلو ملګرو هڅول هم دي چې څرنګه خپل دريځونه وساتي، مصلحت ته لومړيتوب ور کړي ، د حالاتو سره ځان عيارکړي او هڅه وکړي چې شوروي سلاکاران خپل کړي. په ۱۹۸۲ کال کې ليکوال د حربي پوهنتون د سياسي څانګې د مرستيال په توګه دنده لرله او ليکوال لومړی خلقي وو چې د شوروي يرغل وروسته د حربي پوهنتون د سياسي آمريت د کارکوونکي په توګه وګومارل شو. د انقلاب د نوي پړاو وروسته د حربي پوهنتون څخه ټول خلقي قوماندانان او سياسي کارکوونکي تبديل شول. ددې کارڅخه د پرچميانو موخه دا وه چې پوځ پرچمي کړي. پرچميانو د۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته دا پلان درلود چې په تعليمي موسسو کې يوازې پرچميان د قوماندانانو او سياسي کارکوونکوپه توګه وګوماري او پوځي تعليمي مؤسسو ته هغه ځوانان ونيسي چې د پرچميانو له لوري تضمين او يا معرفي شوي وي . خو د امنيتي وضعيت د خرابېدو وروسته او د ملي پاڅون د پيل له امله دا پروژه پلې نشوه او پرچميان اړشول چې بېله استثنی ټول داوطلب ځوانان پوځي تعليمي مؤسسو ته ونيسي. کله چې ليکوال په حربي پوهنتون کې د سياسي آمريت د مرستيال په توګه مقرر شو د اتلسو سياسي کارکوونکو څخه يې يوازې يو تن خلقي وو. په حربي پوهنتون کې د ليکوال د اتو مياشتې دندې په تيريدو سره يوه ورځ ډګرمن عبدالغفار د پوهنتون اجتماعي مستنطق او استاد چې د ګوندغړی نه وو ليکوال ته و ويل:« خاد دری تنه محصلين پدې تور بندي کړي دي چې د قراول په مهال يې يو ميل کلاشنکوف ورک کړی دی. د محصلينو د تحقيقاتو څخه راته معلومه شوه چې کوم خادېست دا وسله پټه کړې او محصلينو ته ويل شوي دي وواېي چې د سياسي آمريت د مرستيال په دستور يې دا کلاشنکوف اشرارو ته ورکړی دی. دا تا ته يوه دسيسه ده . ما ورته وويل چاره څه ده؟ استاد وويل د وسلوال پوځ لوی څارنوال جنرال محمد هاشم کولای شي مرسته وکړي. هماغه ورځ مازديګر د لوی څارنوال کور ته ورغلم. د نوموړي سره د خبرو په مهال ګلابزوی د کورنيو چارو وزيرهم راغی او زموږ خبرو ته يې غوږ ونيو.لوی څارنوال د مرستې څخه خپله بېوسي وښودله. دا مهال ګلابزوی ليکوال ته وويل سبا ته د کورنيو چارو وزارت ته راشه زه به تا پخپل وزارت کې مقرر کړم . خو ما د منني په ويلو سره د هغه سره موافقه ونکړله. وروسته مې دا ستونزه د يوه ملګري سره طرحه کړه اوهغه وويل چې د مخابراتو د وزير محمداسلم وطنجار له لارې به دا ستونزه حل کړو او زه به د نوموړي ياورته ووايم چې ستا ملاقات ورسره تنظيم کړي. وطنجار ته ورغلم . د ځان د معرفي کولو وروسته د کېناستو اجازه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه او هغه وویل :« دا ملګری چي دلته ناست دی د شوروي اتحاد د سیاسي اکادمی څخه فارغ شوی او د هوايي پوهنتون د سیاسي آمریت د مرستیال په توګه مقرر شوی دی اوس تاسو دواړه کولی شئ وطن ، خلکو او انقلاب ته وفاداره افسران اردو ته تقدیم کړئ.» ما په ځواب کې ورته وویل د هوايي پوهنتون څخه خبرنه یم چي هلته محصلین څه ډول روزنه ويني خو په حربي پوهنتون کې محصلین په ملي روحيه نه روزل کېږي. ما خپلې خبرې نه وې بشپړې کړې چې وطنجار وویل:« هغه وخت چي تره کی صاحب وژل کیده چیرې وې چي اوس دا ډول خبرې کوې؟ » د وطنجار دې خبرې هک پک کړم او ورته ومې ویل . زه د تره کي صاحب په وژلو کې نه ښکېل وم او نه کوم وزیر او قوماندان وم چي ځان ملامت و ګڼم. چا چي هغه وژلی دی او چا چي د هغه وژني ته لار هواره کړله هغوی پیژنم او هغوی ملامت دي نه نور خلقیان. د دې خبرې په کولو سره له ځایه جګ شوم او له دفتر څخه یې ووتلم. د وطنجار سره د لیدنې وروسته پدې فکرکې شوم چي دا مسئله د حربي پوهنتون د ګوندي فعالینو په غونډه کې طرحه کړم چي یوه اونی وروسته پلان شوې وه . د غونډې د چمتووالي ټولې چارې بشپړې شوې وې او د غونډې پرمخ وړونکی هم زه وم . د غونډې مخکې مې په پوهنتون کې یوازینی خلقي سیاسي کارکوونکی لومړی بریدمن عبدالقادر راوغوښت او یوه ورقه سپین کاغذ مې د قلم سره ورکړل او ورته ومې ویل څه چي درته وایم هغه به ولیکې . په ورقه کې د خاد د مدیریت د دسیسو، د محصلینو د وهلو ټکولو او د ګوندي یووالي خلاف د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو کړنو څخه یادونه شوې وه. هېره دې نه وي چي د ګوندي فعالینو په غونډو کې د غونډې د اساسي رپوټ او ویناوو وروسته نورو برخه والو ته وخت ورکول کیده چي په لیکلي ډول خپل انتقادونه او وړاندیزونه رئیسه هیآت ته راوړي او هغو ته به مسئولین ځواب ورکړي. په غونډه کي د لوړو زده کړو وزیر سرور منګل ، لوی درستیز بابه جان او د سیاسي ریاست استازي هم برخه لرله. غونډه په معمولي ډول پرمخ تلله او د برخه والو انتقادونه مې ترلاسه کړل او د هریوه په لوستلو مې پیل وکړ. هغه ورقه چي زما د شعبې ملګري لیکلې وه هغه مي هم ولوستله ، هغه مي تائید او د پوهنتون له مشرتابه څخه مې هیله وکړه چي دې نه منونکي حالت ته د پای ټکی کېږدي. معمولا په ګوندي غونډو کې د لوړ مقام څخه راغلي میلمه د غونډې او پدې ګوندي یا دولتي بنسټ کې د چارو د څرنګوالي نتیجه ګیري کوله خو منګل د غونډې بهیراو په پوهنتون کې وضعیت خورا ښه ارزیابي کړ اود دې مؤسسې له مشرتابه څخه یې مننه وکړه او پدې ډول غونډه پای ته ورسیدله. کله چي غونډه پای ته ورسیدله ما د غونډې له برخه والو وغوښتل چي د مېلمنو د وتلو وروسته په صالون کې پاتې شي. د میلمنو د وتلو وروسته مي حاضرینو ته په پوهنتون کې د نه منونکي وضعیت او په تیره د خادیستانو دسیسي او منفي کړه وړه ، د پوهنځیو د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو کړنې انتقاد کړل. د لیکوال خبرې په چکچکو بدرګه شوې چي نابېره د مخابرې د پوهنځي قوماندان، ډګروال غازي چي مخکې د کنړ د نهمې فرقې قوماندان وو په خپل ځای کې ودریده او ویې ویل څخه خبره ده چي چکچکې کوئ ! لیکوال د هغه څرګندونو ته پام را ونه ګرزولو او خبرو ته دوام ورکړ او د غونډې پای یې اعلان کړ.

د غونډې وروسته د سیاسي آمرشعبې ته ورغلم . څو شېبې وروسته د خاد مدیر پنجشیری احمدشاه د خپلو دوو تنو همکارانو سره یوځای دفتر ته راننوت او ما ته یې سپکې سپورې وویلې . لیکوال د خاد مدیر ته وویل: « احمدشاه هرڅه چي کولی شي ویې کړه خو زه سپکې سپورې نه درته وایم » سیاسي آمر زما د دې خبرې په اوریدو سره نوموړي ته وویل له شعبې څخه ووزه . د شعبې څخه د خادیستانو د وتلو وروسته زه هم ووتلم . سبا سهار چي د پنجشنبي ورځ ده یوه عریضه سیاسي آمر ته وړاندې کړه ترڅو د خاد د مدیر سپک چلند وڅېړل شی . هغه وغوښتل چي دا عریضه رسمي بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره نکړي ما ورسره ونه منل نوموړي عریضه قوماندان ته راجع کړه او هغه هم د عریضې د رسمي کیدو سره مخالفت څرګند کړ خو ما ټینګار کاوه چې دا مساله هرو مرو تعقیب شي. هغه خپل شوروي سلاکار را وغوښت. هغه راغی او قوماندان د عریضې مسئله ورته وویله . سلاکار زما څخه هیله وکړه چې له عریضې څخه تیرشم. ماورسره ومنله ځکه پوهېدم چې د هغه د غوښتني سره نه همغږي ناوړه پایلې لري ځکه شورویان د هیواد اصلي واکداران دي او له بله پلوه ما فکر کاوه چې سلاکار به هرومرو دا قضیه تعقیبوي . د قوماندان له دفتر نه راووتلم ګورم چې د سیاسي ریاست د ځوانانو د مدیریت څخه عبدالواحدخرم چې خلقی ګنل کېده د ځوانانو د مسئول سره ناست دی . ما ترې پوښتنه وکړه چې څنګه راغلی یې . هغه وویل پرون د پوهنتون د ګوندي فعالینو په غونده کې جنجال شوی دی او سیاسي رئیس زه او د سیاسي ریاست د تبلیغ او مالي چارو مدیران د پلاوي په توګه راالیږلي یو چې دا موضوع وڅیړو. هغوی سیاسي آمر ته ورغلل او ماته یې وویل چې د ځوانانو د سازمان کارونه کنټرول کړم . زه خپل دفتر ته لاړم چې هرو مرو پلاوی زما سره ګوري خو څوک را نغلل. په دوولسو بجو د سیاسي کارکوونکو شعبې ته ورغلم چې خرم لا هلته ناست دی او د هیآت په اړه مې ترې وپوښتل هغه وویل دوی ولاړل او ما ته یې وویل چې ته به د عملي په موټر کې خپل کور ته لاړ شې. هغه ته مې وویل زه سیاسي ریاست ته ځم کولی شم تا د سیاسي څانګې په جیپ کې ښار ته ورسوم. هغه مې په ښار کې کښته کړ او زه د دارالامان مانۍ د دفاع وزارت قرارګاه ته ولاړم. په مانۍ کې مې تصادفا د سیاسي ریاست د پیژند مدیر عبدالقیوم ولید او هغه راته و ویل همدا شیبه سیاسي رئیس هدایت راکړ چې احتیاط ته ستا مکتوب ولیکم. ښه به وي چې شیخ محمد باور د ریاست مرستیال ته ورشو . هغه ته ورغلو او نوموړي راته وویل چې زما په موټر کې د پوهځي خاد رئیس جنرال عبدالحق صمدي ته ورشه. ما ورته وویل زه لومړی د سیاسي رئیس سلاکار ته ورځم او د هغه د لیدو وروسته به صمدي ته ورشم. هغه راسره ومنله او سلاکار ته ورغلم. هغه ته مې د سیاسي ریاست د هیآت د راتګ او د ګوندي فعالینو د غونډې په اړه معلومات ورکړل. مشاور د تبلیغ مدیر راوغوښت او د هغه څخه یې د نوموړي د ماموریت په هکله معلومات وغوښت. مدیر(خلیل) ورته وویل « خاد په ملګري آصف کره اسناد لري چې د اشرارو سره اړیکې لري. څرنګه چې ملګری پیژنم هغه تضمینوم او زما ورانديز دا دی چې پدې خبره غټه دبره کیږدو او ور پسې ونه ګرزو. » سلاکار زما نظر وغوښت ما ورته وویل «که خاد پرما اسناد لري هغه دې وښیي او دا مساله باید وڅیړل شيي» سلاکار وویل چې د شنبې په ورځ په لسو بجو زه ، ملګری باور(د سیاسي رییس مرستیال) او ملګری خلیل(د تبلیغ مدیر) حربي پوهنتون ته درځو ته او سیاسي آمرپه خپل دفترکې اوسئ .د هغه له دفتر نه ووتلم او باور ته ورغلم هغه خپل موتروان راوغوښت او ورته ویې ویل چې ما د نظامي خاد ریاست ته ورسوي. د پوهځي خاد رئیس راته وویل چې د حربي پوهنتون د خاد مدیر په تا باندې عریضه کړې ده چې د خاد په چارو کې لاسوهنه کوي او ښایي دا د افغانستان د استخباراتو په تاریخ کې لومړۍ پیښه وي چې د استخباراتو مدیر په چا باندې عریضه کوي. ما ورته وویل دا ښه خبره ده د هغې په اړه باید څیړنې وشي . نوموړي وویل تا ته سلا درکوم چې د خلکوسره ګوزاره کوه، دا چې د محصلینو سره ناوړه چلند کیږي ته مه پسې ګرزه . ما ته دسیسې جوړوي او زه نه پسې ګرزم ته به څه وکړې . هڅه وکړه چې د دوستانو(شورویانو) سره ښې اړیکې وساتې او... د هغه له دفتر ووتلم. د شنبې په ورځ په ټاکلي وخت د سیاسي رییس سلاکار، د سیاسي رئیس مرستیال او د تبلیغ اوترویج مدیر راغلل زه او سیاسي آمر یې سره کښینولو او د سیاسي آمرڅخه یې وپوښتل چې د ستا د مرستیال د ادعاوو د څیرلو لپاره کوم پوهنځي ته لاړ شو هغه ورته وویل سیاسي پوهنځي ته. بیایې ماته وویل چې پدې پوهنځي کې له هغومحصلینو سره چې بد چلند شوی دی د هغوی نومونه راکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

. ما د څو تنو محصلینو نومونه په روسي ولیکل او مشاور ته مې ورکړل او په ګډه پنځه تنه سیاسي پوهنځي ته لاړو. مشاور د نوموړي پوهنځي قوماندان ته نومونه ورکړل چې هغه ورته حاضرکړي. د څو دقیقو وروسته قوماندان دوه تنه محصلین راوستل او ویې ویل نور په اراضي کې درس لري. سلاکار د محصلینو خبرې واورېدلې او ویې ویل هرڅه روښانه شول له پوهنځي څخه ووتلو او سیاسي آمریت ته راستانه شوو. د سیاسي ریاست سلاکار د حربي پوهنتون د قوماندان مشاور هم راوغوښت او دا نتیجه ګیري یې وکړه. « په حربي پوهنتون کې د چارو وضعیت د اندیښنې وړدی ، سیاسي آمر له وضعیت څخه په بشپړ ډول بې خبره دی او مرستیال یې له وضعیت څخه خبر دی خو کوم اقدام یې نه دی کړی اوپوازې یې اسناد راټول کړي دي .» دا مهال د قوماندان مشاور د خبرو اجازه وغوښتله او ویې ویل سیاسي مرستیال فرکسیونباز دی او ستاسو څخه هیله کوم چې هغه لدې ځای څخه تبدیل کړئ. جنرال هغه تهدید کړ او ورته ویې ویل د هغه تبدیلي ستا واک نه دی.پدې ډول غونډه پای ته ورسیده او زه خوښ وم چې لوبه مې وګټله . په هماغه ورځ خبر شوم چې په خیمو کې اچول شوي محصلین هم خلاص شول او د ورک شوي کلاشنکوف خبره هم هېره شوه . اونۍ لانه وه تیره چې د لیکوال د تبدیلی مکتوب راورسید او د ملکي مدافعي په ریاست کې د تبلیغ او ترویج د مسؤل په توګه وګومارل شو . د پورتنیو څرګندونو څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو د کارمل او نجیب الله د واکمنۍ په دوران کې یوازې سترو مقامونو ته زړونه خوښ کړي وو خو د واکمن فرکسیون د ملي ضد او خلقي ضد تګلارو سره د جوړجاړي له کبله نه ځان ته څه وکړل ، نه خلقیانو ته او نه ولس ته. هغوی د خپل ګوند او د هغه د سیاسي راتلونکي لپاره د غوځې پریکړې د نیولو جوګه نشول . پدې ډول ستر خلقي لښکر د خپلومشرانو د مقام پالنې، ډار او یا د پیښو څخه د تیښتې د دریځ قرباني شول . د لیکوال په وړاندې د خاد د دسیسې او د خلقي یادو مشرانواو شورويٍ سلاکارانو له غبرګون څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو یوازې او یوازې د خپلو دریځونو د ساتلو په هکله فکر کاوه او شوروي سلاکارانو د خلقیانو په ځپلو او کمزوري کولو کې د پرچمیانو ملاتړ کاوه .

د وسله والو مخالفینو ښکار

د شوروي د څلویښتم لښکر کشفي او استخباراتي شبکو ، د خاد او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت په ګوندي او امنیتي ارګانونو کې شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفینو د راخپلولو او د تنظیمونو ترمنځ د دښمنیو د تخمونو د کرلو په موخه پراخ اقدامات پیل کړل چې موخه یې د ملي پاڅون کمزوري کول وو. د دولتي واکمنۍ په محدوده کې د ملایانو او قومي مشرانو پیرل ، د ځایي جهادي قوماندانانو سره اړیکې ټینګول او په پاکستان او ایران کې په تنظیمونو او کډوالو کې نفوذ هغه اقدامات و چې په ګډه شوروي څارګرو او خادیستانو ترسره کول. البته چې وسلوالو مخالفینو ورته چلند کاوه تر څو خپل وکړي د ا، خ، د، ګ لیکو، امنیتي ارګانونو او په تیره کشفي او استخباراتي بنسټونو ته ورننه باسي. وسلوالو مخالفینو د ګوند د دواړو ډلو(خلق او پرچم) دښمنیو ته په کتنې سره چې پرچم برلاسی دی خپل غړي او پلویان هڅول چې د خلقیانو خلاف په تبلیغاتو او د خلقیانو په اړه خاد ته د ناسمو رپوټونو په ورکولو سره د پرچمیانو باور ترلاسه کړي او ګوند ته ورننوزي چې پدې تکتیک سره د واکمن فرکسیون د اعتماد د لاسته راوړلو په موخه له یوې خوا د خپلو تنظیمونو په ګټه فعالیت وکړي او له بله پلوه خلقیان او خپل جهادي سیالان او په نظام کې د هغوی پلویان پرې وځپي. ښه بیلګه یې د اسلامي جمعیت د تنظیم نفوذ د دفاع وزارت د کشف په ریاست کې وو. دا شبکه په کال ۱۹۸۲ کې کشف شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې ریاست مشرتابه (رئیس ، مرستیالان او د خارجي کشف مدیر) هم پکې شامل وو چې هغه ټول پرچمیان او یا د پرچمیانو پلویان وو. کشف د رییس جنرال خلیل مېرمن روسۍ وه ښایي هغې ددې شبکې په کشفولو کې شوروي سفارت یا په افغانستان د کې جي بي مسؤلینو مرسته کړې وي. خادیستانو د شوروي څارګرو تر لارښوونې لاندې نه یوازې د افغانستان په د ننه کې د تنظیمونو ترمنځ بې اتفاقیو او شخړو ته لمن وهله بلکه په ځینو هیوادونو کې یې پټې شبکې لرلې . دا فعالیتونه د دولتي امنیت د لومړۍ اداري له لوري تنظیمېدل. « دا څانګې په کویټه،پیښور، اسلام آباد، ډیلي ، بمبئي، تهران، مشهد، بن ، انقره،کویټ ، کراچۍ او چمن کې وې چې له کابل سره یې اړیکې د شوروي میشتو څارګرو څانګو له لارې ساتلې او شوروي کودونه یې کارول...، د بېل یې کړه ، ابل یې کړه متل پر بنسټ هڅې وشوې چې هره ډله له یو بل سره لاس او ګریوان کړي. د۱۹۸۰ ز کال په پای کې د ګلبدین حکمتیار پر ضد ۸۰۰ شپه پاڼې چې د حرکت انقلاب اسلامي د ګوند د مشر محمدنبي له پلوه چې په پښتو لیکل شوې وې په پیښور کې د کډوالو د ورسکو او کچه ګرۍ په پنډغالو کې تیتې شوې.په همدې ترڅ کې د افغانستان د اسلامي ګوند د یوه ناپیژندلي غړي له پلوه یو ځانګړی لیک د م. نبي پرمیز ایښودل شوی وو. په لیک کې ویل شوي ول چې ګلبدین حکمتیار غواړي تاسو ووژني. کی جی بی په بریالیتوب د افغانستان د اسلامي ګوند د مورچل د یوه جهادي بولندوی په نامه د ګ. حکمتیار له پلوه یو جعلي لیک جوړ او پر بنسټ یې په ورځپاڼه کې یوه وړنده کره کتنه هم خپره کړه د دغه لیک خټه او موخه دا وه چې حکمتیار د مجاهدینو د مشرانو او د پاکستاني چارواکو په وړاندې بې اعتباره کړي.» ۱۲۴ /۳۲۰-۳۲۲ د جهادي قوماندانانو ښکار د څلویښتم لښکر لپاره ډېر ارزښت درلود. ځکه چې د هغوی خپلول د وسلوالو مخالفینو کمزورولو ته لارهواروله چې پدې ډول د شوروي پوځیانو د ځاني تلفاتو او مالي زیانونو د کمښت سبب ګرزیده. شورویانو د دولت سره همکارۍ ته د جهادي ډلو د ماتولو په چاره کې دوه ګوني تګلاره لرله .ځینې یې د دولت سره څرګندې همکارۍ ته هڅولې او ځینې یې د پټو پروتوکولونو په لاسلیکولو سره د دولت بهر د وسلوالو مخالفینو په نامه ساتلې. شورویانو پښتون توکمه وسلوال مخالفین د دولت سره مستقیمې همکارۍ او د هېواد په لرګیو پورې تړاو لرونکې ډلې پټې ساتلې او هغوی ته یې وسلې او نور د اړتیا وړ توکي ورکول. ددې کار څخه یې موخه داوه که د ا، خ، د ،ګ واکمنی نسکوربړي د افغانستان په پلاز لړکي ووینې. هغه مهال ځېنو شوروي سیاستوالو دا هم نه پټول چې امریکا اووه ګوني لري ولې موږ هم څو ډلې ونلرو. د ساري په توګه په هرات کې د شیرآقا چونګرعلي زي، آمرسیداحمد علي زي، عارف- آصف بارکزي، داود جوان نورزي او غني تیموري ډلې دولت ته تسلیم شولي او د کړوخیل ، جبارقهرمان اوعصمت مسلم اڅکزي د ډلو په څیر خپلواکه وې چې د وسلوال پوځ جنرالان یې هم ډبولې او سپکولې شول.خو په هرات کې د تاجک توکمه یحیی سیاوشان او تورن اسماعیل خان سره لکه د احمدشاه مسعود په شان پټې اړیکې ساتلې . د ساري په توګه به د اسلامي جمعیت د قوماندان احمدشاه مسعود په ښکار او خپلولو تم شو چې د هغه سره یې تړونونه لاسلیک کړل ، د نوموړي سره یې د دوامدارو اړیکو د ساتلو سربیره سیاسي او روزنیز کارهم پرمخ وړلو او د هغه د اتوریتي د لوړولو په هکله یې زیاتې هلې ځلې وکړې او په وروستي ګام کې یې په کابل واکمن کړ . کې جي بي ته د نوموړي سره د اړیکو د ټینګولو سره سم پته ولګیده چې نوموړی هغه څوک دی چې دوی یې په لټه کې دي چې هغه د مسعود د منفي رواني ځانګړتیاوې (ځانغوښتنه، تاجک پالنه او پښتني ضد روحیه) دي. ک ګ ب ډاډمنه شوه چې د مسعود په وجود کې خپلو موخو ته رسیدلی شي. لدې کبله یې په خپل ټول قوت سره خپلې هلې ځلې پدې راوګرزولې چې نوموړی په راتلونکې کې د افغانستان او یا لږترلږه د شمالي افغانستان یا لوی تاجکستان مشری ته ورسوي. جنرال لیاحفسکي د خپل کتاب ۳۵ مخه د مسعود سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي پوځي او استخباراتي کړيو د اړيکو، د مسعود غوره ځانګړتياوو او اتلوليو په اړه بشپړ توضيحات وړاندې کړي چې په کتاب کې د هيڅ بل کوم افغان سياستوال حتى کارمل په اړه دومره معلومات يا په بله خبره تبليغاتي کمپاين نه دی شوی. لياخفسکي د خپل کتاب په ۵۳۰ مخ کې پدې هکله داسې اعتراف کوي:« په واقعيت کې څرنګه چې ما وويل موږ په خپله تر يوې کچې له مسعود څخه ملي اتل جوړ کړ.» هېره دې نه وي چې د مسعود د شخصيت د لوړولو لپاره فرانسويانو، انګريزانو، ايرانيانو او همدارنګه د افغاني جهادي ډلو معنوي پلرونو مولانافضل الرحمن ،مولانا سميع الحق او عربي جهادي عبدالله عزام د اسامه بن لادن نږدې ملګري هم کمپاين کړی دی. بېله کومه شکه د امريکايي – انګريزي خونړي يرغل زيږنده واکمنۍ پر مهال مسعود ته د ملي اتل لقب ورکول د اشغالګرو د هوکړې له مخې صورت نيولی دی. د شوروي ليکوالو له ليکنو څخه برېښي چې د ک ګ ب او مسعود ترمنځ اړيکې وروسته له هغې ټينګې شولې کله چې د۱۹۸۰ ز کال په اپريل کې شوروي او افغان ځواکونو په پنجشير ګډ عمليات پيل کړل او د مسعود مليشو ته يې ځاني او مالي زيانونه ورسول مسعود اړشو چې د شورويانو ارادې ته سرټيټ کړي ، ور سره پټه همکاري پيل کړي ،څلويښتم لښکر هغه ترخپل چتر لاندې ونيسي ، د وسلو او پيسو او هغه ته د شخصيت په ورکولو سره هغه ونازوي. ک ګ ب هغه وخت مسعود ډاډمن سړی وګانه چې «هغه(مسعود) پدې باوردی چې په افغانستان کې هيڅ يو رژيم نشي کولی د شوروي اتحاد له ملاتړ او دوستانه اړيکو پرته ژوند او دوام وکړي.»۴۹ / ۴۹۵ د مسعود سره د شوروي څارګرو د اړيکو پايله دا شوه چې د څلويښتم لښکراو مسعود ترمنځ يوه لوزنامه لاسليک شي چې د هغې له مخې « نوموړي ومنله چې د شوروي او دولتي ځواکونو خلاف به دښمنانه عمليات نه تر سره کوي. د دې کار په بدل کې له هغه سره لوظ شوی وو چې په پنجشير به هوايي ګوزارونه نه ترسره کيږي، د ده کاروانو ته به د درې نه د ننوتلو او له هغې نه د وتلو اجازه ورکول کيږي، او همدارنګه د افغانستان اسلامي ګوند له سيالو ډلو ټپلوسره د احمدشاه د ډلو د وسله والو د نښتو پر وخت به د هوايي بمباريو او توپچي ګوزارونو له لارې له نوموړي ننګه او ملاتړ کيږي. » ۴۹ / ۴۹۵ د دې لوزنامې په لاسليک سره د څلويښتم پوځ او مسعود ترمنځ د دوستۍ مزي ټينګ شول. « شوروي پوځي څارګره اداره هم لاس ترزنې ناسته نه وه او پدې پړاو کې د مسعود سره د خپلې همکارۍ په ټينګولو او لا پياوړتيا باندې بوخته وه. د ساري په توګه ډګرمن ت. اناتولي خورا اوږد وخت د احمدشاه په استوګنځي کې تير کړ او پدې ترڅ کې يې له هغه سره اړونده کار پرمخ بيوه . هغه يې د شوروي ژوند د ښې او د مارکسيسم د بنسټ ايښودونکو له ليکنو سره هم بلداوه .» ۴۹ / ۴۹۶ په افغانستان کې د څلويښتم لښکر وروستي قوماندان جنرال ګروموف د مسعود سره د خپل هيواد د څارګرې ادارې د برياليو استخباراتي اړيکو په هکله ليکي :« د څلويښتم لمبر لښکر د استخباراتي مرکزهڅو په پای کې ټاکلي نتيجې ورکړې. په ۱۹۸۲ ميلادي کال کې موږ خپل لوی مقصد ته ورسيدو، له احمدشاه سره مو داسې ټينګې اړيکې پيدا کړې چې آن له افغانستان څخه د شوروي پوځونو د وتلو تر وخته په خپل حال پاتې شوې. په افغانستان کې زموږ د پوځي حضور په ټولو کلونو کې له مسعود سره زموږ اړيکو بريالی وده موندله، خو لدې سره سره د محدودو پوځي ټولګيو قوماندانۍ د ده د وسله والو باندونو فعاليت له نظره نه غورزاوه. په ۱۹۸۲ کال کې د څلويښتم لښکر د استازو او شخصاً د مسعود له خوا يو تړون لاسليک شو چې د هغه له مخې مسعود ژمنه کړې وه چې په جنوبي سالنګ کې به چې د ده بې رقيبه باداری سيمه وه ، پر شوروي پوځي قطارونو يرغل ته اجازه نه ورکوي... د مسعود سره د لاسليک شوي تړون له مخې، مسعود خپلو وسله والو ته امر وکړ چې د حکومتي عسکرو خلاف دې له جګړې څخه لاس واخلي او خپل ټول ځواک دې د مخالفې ډلې اسلامي حزب د باندونو پر خلاف جګړې ته اړم کړي.» ۱۹۰/ ۲۶۶ ـ ۲۶۷ البته د مسعود سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شورويانو اړيکو د هغه تر مرګه پورې دوام وموند. د شوروي لښکر د وتلو پرمهال د مسکو- مسعود اړيکې دومره دوستانه وې چې د مسکو- کابل اړيکې يې ترسيوري لاندې راوړې وې. دا مهال مسکو د نجيب هغو وړانديزونو ته منفي ځواب وايه چې په پنجشير پوځي عمليات تر سره شي. حتی کله چې د۱۹۸۸ کال په اګست کې کندز د لنډې مودې لپاره د دولت له کنترول نه ووت بيا هم مسکو د نجيب الله له لوري د پنجشير په جبهه کې د عملياتو وړانديز ته منفي ځواب ور کړ. ليکوال ته په هالند کې د دولتي امنيت د وزارت د کدراو پرسونل د رياست لوړپوړي نصرالله اميني کيسه کوله : « په دولتي امنيت کې په يوه ستره غونډه کې نجيب ته يو تن راغی او په غوږ کې يې څه وويل. کله چې نوموړی له صالون څخه ووت نجيب غونډې ته وويل چې تاسو ته يو زيری لرم . د څو کړيو وروسته به احمدشاه مسعود لاس تړلی کابل ته راوستل شي. ځکه چې هغه په پنجشير کې زموږ د ځواکونو په محاصره کې دی او د تيښتې ټولې لارې يې تړل شوي دي. ورځې تيرې شوې خو په کابل کې د مسعود څرک ونه لګيده. يوه ورځ مې د مکتوبونو د لاسليک وروسته ترې وپوښتل. ډاکترصاحب ! تاسې څو ورځې مخکې موږ ته وويل چې مسعود به لاس تړلی کابل ته راوستل شي خو د هغه درک نشته علت يې څه دی ؟ هغه وويل مسعود محاصره وو ، ناڅاپي د دوستانو هليکوپټر کښته شو او مسعود يې له هغه ځايه پورته کړ. ماښام يې د تخار څخه د بي بي سي سره مرکه وکړه.» د کارمل د واکمنۍ پر مهال د مسعود په شمول څو تنه جهادي قوماندانان چې يوازې جلال الدين حقاني پښتون توکمه وو په غيابي اعدام محکوم کړل ګني چې دا قوماندان خورا غښتلي قوماندانان دي .کله چې نجيب الله واک ته ورسول شو او هغه د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه په اعدام محکومو قوماندانانو پريکړه يې بيرته واخيستله او د څه مودې لپاره يې پدې نامه چې احمدشاه مسعود دفاع وزير شي دا څوکۍ تشه پريښودله. دا د شورويانو له لوري مسعود ته د کريديت ورکولو يوه هڅه وه . مسعود دومره شورويانو ته پااليله او وفادار وو چې د نجيب د واکمنۍ په مهال د هغه جنګياليو د سالنګ په لار په تېرېدونکو شوروي پوځي کتارونو بريدونه نه ترسره کول خو په افغان امنيتي ځواکونو يې بريدونه کول. « د اګست په يوولسمه د سالنګ له لارې شوروي اتحاد ته تلونکي د شوروي پوځونو يوه کتار ته اشرارو د کوم خنډ پرته اجازه ور کړه. خو د اګست په ۱۵ دوی په دولتي کتار بريد وکړ. دوی ۳۰ ګاډي، ۲ زرهپوښونه له منځه يوړل ، ۴۰ تنه يې ووژل او۲۰ تنه يې ټپيان کړل... ۵۰ تنه يې ګروګان ونيول.دوی لومړی د افغان پوځ په کتار ډزې وکړې، په هغوی پسې روان شوروي کتار ته يې بيله ډزو اجازه ورکړله او په هغه پسې د څارندوی په کتار يې هم بريدونه تر سره کړل.»۴۹ / ۵۱۳ دا وو د احمدشاه مسعود مجاهد تر قوماندانۍ لاندې د کافرو اشغالګرو په وړاندې د اسلامي جمعيت د جنګياليو د سپيڅلي جهاد يوه بيلګه . دې سپيڅلو مجاهدينو کفارو ته د خپل هيواد په لارو کې د خوندي تګ او راتګ اجازه ورکوله خو په خپلو افغان ځواکونو يې بريدونه کول او هغوی يې وژل. يو افغان ليکوال چې د۱۹۹۲ کال د اپريل د اته ويشتمي وروسته د شمال له لوري کابل ښار ته د جهادي جنګياليو د راننوتو شاهد دی ليکي :«ما پخپله داسې کسان وليدل چې د خيرخانې له ليارې د کابل ښار په لوري روان وو ، چې له اورمېږ نه پور ته افغانان معلوميدل ځکه چې پکول او ږيره يې درلوده ولې د اورميږ نه لاندې يې ټولې جامې روسي مارک درلوده.» ۱۷۹/ ۴۹۶ د څلويښتم پوځ څارګرو د وسلوالو مخالفينو هغه ډلې ښکار او خپلې کړې وې چې د بېله څه ويلو د مسکو د افغاني ضد پاليسيو رښتيني پلي کوونکي وې . دا واقعيت د پټېدو نه دی چې نه يوازې شورويانو له مسعود سره اړيکې لرلې او هغه يې واک ته ورسولو بلکې د شورويانو د ارادې او دستور له مخې نجيب الله هم ورسره اړيکې ساتلې . ضميرالدين ميهن پور د دولتي امنيت د لومړۍ ادارې رييس چې د ډآکتر ضمير په نامه مشهور دی د بهار تلويزيون سره (۲۰۲۳ کال د جنوري څوارلسمه) په مرکه کې وايي چې د ظاهرشاه د زماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سناتور حاجي ګلبت د نجیب ـ مسعود ارتباطی غړی وو او د خپلو لیدنو کتنو رپوټ به یې شخصاً نجیب الله ته ورکولو. هغه وایي چې زموږ د اداري کارکوونکو به حاجي ګلبت تر چهاریکاره رسولو چې مسعود ته ورشي. یوځل مسعود د لینن د کلیاتو دری ټوکې غوښتي وو او موږ هغه سناتور ته ورکړل چې مسعود ته یې ورکړي.

مسکو د وتلو په لټه کې

د اشغالګرو په وړاندې د افغانانو اتلوال مقاومت او د نړیوالو د سخت منفي غبرګون سربېره د کارمل او پرچمیانو په وړاندې د خلقیانو حساسیت او د شوروي پوځیانو د شتون سره د خلقیانو نه همغږي شوروي سلاکاران او د څلویښتم لښکر مشرتابه وهڅول مسکو ته وړاندېزونه وکړي چې د افغانستان د کړکېچ سیاسي حل ته مخه کړي . پدې اړه مزوروف د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو لوړپوړی مامور په افغانستان کې د شوروي لښکر د عمومي قوماندان د مرستیال جنرال اخرامییف له قوله د فارسي رو په ویب پاڼه کې د ګروګانهای تاریخ نومې مقاله کې راوړي :« په افغانستان کې وروسته له دریو میاشتو وپوهېدم چې باید لدې هېواده ووځو.دا مفکوره زمو د پوځ د کمزورتیا له امله نه وه .زه وپوهېدلم چې یو شمېر افغانان چې موږ ورسره کار کاوه هغه څه چې موږ غوښتل هغوی نه غوښتل .» همدارنګه د شوروي اتحاد د دفاع وزیرد ۱۹۸۱ کال په فبروري کې په سیاسي بېرو کې خپل یوه ملګري ته په یوه لیک کې راوړي :«د افغانستان د جګړې لپاره د پوځي حل هیڅ لاره نشته باید د کړکیچ څخه د وتلو سیاسي او دیپلوماتیکي لارې و لټول شي.» ۴۷ / ۷۶ یا داچې د افغانانو اتلوال مقاومت ته په کتو سره د څلویښتم پوځ قوماندانانو ته دا ډول پوښتنې پیدا شولې « آیا کولی شو چې د افغانستان په جګړه کې بریالي شو؟ سلیم عقل حکم کوي چې د خلکو په وړاندې په جګړه کې بری ناشونی دی.» دې ډول حالت او شوروي اتحاد ته د پوځیانو د جنازو او ټپیانو رسېدو ته په کتنې سره کرملن ناستی پدې لټه کې شول چې څه ډول د افغانستان له ډنډ څخه ووزي. هماغه دي چې کارمل ته یې یوه طرحه ور کړله چې د افغانستان د کړکیچ حل ته ځانګړې شوې وه. پدې اړه د افغانستان د کشالې د سیاسي حل په موخه د م، م استازی دیه کوردویز لیکي: «پنځه میاشتې وروسته د شوروي ترحمایي لاندې د کابل حکومت د افغانستان د سیاسي کړکیچ د حل لپاره د پاکستان او ایران سره د مستقیمو خبرواترو لپاره لیوالتیا وښودله او د۱۹۸۰ ز کال د می په پنځلسمه یې خپله طرحه وړاندې کړه چې دا طرحه په افغانستان کې د بهرنیو لاسوهنو پای ته رسول او د شوروي لښکر وتلو ته زمینه برابرول وو. همدا رنګه په طرحه کې راغلي وو چې د هند اوقیانوس او د فارس خلیج د سولې په سیمه واوړي. د ملګرو ملتو سازمان دا طرحه ریاکارانه وبلله او هغې ته یې پام راونه ګرزاوه. » ۴۷ /۸۸ که دا طرحه صادقانه هم و نه ګڼل شي خو د دې واقعیت ښکارندوی وو چې په افغانستان کې امنیتي وضعیت کړکیچن کیده نو ځکه افغان حکومت غوښتل چې د وضعیت د عادي کولو په موخه د ګاونډیانو(ایران او پاکستان) همکاري ترلاسه کړي . هغه مهال یو شمېر هیوادونو او په هغو کې پاکستان د کارمل دولت په رسمیت نه پیژاند او پدې هکله د پاکستان جمهوررئیس ضیآ ءالحق ویلي وو:« د داود او تره کي رژیمونه یې په رسمیت پیژندلي وو ځکه هغوی په بهرنیو ټانکونو سواره واک نه وو قبضه کړی.» ۱۸۸/۴۷ مسکو چې په افغانستان کې د خپلو پوځیانو مرګ او ژوبلې او لګښتونو سرسام کړی وو هلې ځلې یې پردې را ګرزولې وې چې د افغانستان څخه د خپلو پوځیانو د وتلو یوه لار پیدا کړي. د مسکونقشه دا وه چې افغان حکومت د پاکستان او ایران سره مخامخ خبرې پیل کړي او یوه پوهاوي ته سره و رسیږي ، پدې ډول د دوی په لاس کینولي حکومت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشروعيت ورکړي او له بله پلوه د افغانستان د کړکيچ حل نړيواله بڼه ونه نيسي. م،م د۱۹۸۰ کال په نوامبرکې د افغانستان د کړکېچ په هکله غونډه راوبلله د غونډې په پريکړه ليک کې راغلي وو چې د دې مؤسسې عمومي منشي د افغانستان د مسئلې لپاره ځانګړی استازی وټاکي، هغه څه چې مسکو د هغې څخه وېره لرله ، ځکه چې د افغانستان موضوع چې مسکو نيغ په نيغه پکې ښکيل دی نړيواله بڼه نيوله. لکه څرنګه چې د م، م عمومي غونډې د دې سازمان له مشر څخه غوښتي وو چې د افغانستان د کړکيچ د حل لپاره ځانګړی استازی يا منځګړی وټاکي هماغه دي چې د۱۹۸۱ کال د اپريل د۱۲ نه تر۱۶ پورې يې پريزدوکوئيلار افغانستان او پاکستان ته واستاوه. پريزدوکوئيلار څه موده وروسته د م،م د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او د هغه پرځای ديه ګوکوردويز وګومارل شو. ترهغه پورې چې بريژنف په واک کې وو د م،م د ځانګړې استازي هلې ځلې هيله بښونکي نه بريښيدې او کله چې اندروپوف د برېژنف ځای ونيو د افغانستان د مسئلې حل هم قوت وموند خو د متحده ايالتونو د نه همکارۍ له امله د م، م د استازي فعاليتونه ګړندي نشول. د افغانستان د کشالې د حل لپاره د اندروپوف نقشه داسې وه که د افغانستا ن د کړکيچ د حل په موخه کومه لوزنامه لاسليک کيږي د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د حکومت برخليک پکې څرګند وي چې واشنګټن ورسره همغږی نه وو.په شوروي اتحاد کې د ګرباچف په واکمنېدو سره د مسکو په بهرني سياست کې بنسټيز بدلونونه راغلل. د همدې بدلونونو له مخې په هغوهيوادونو کې چې شوروي د سترګو وړاغيز درلود دوديزه مشران ګوښه کيدو ته اړ ايستل کيږي او له ځينوهيوادو څخه د شوروي پوځيانو د وتلو چمتووالی نيول کيږي. له همدې کبله د ا،خ،د،ګ مشران (کارمل ،کشتمند، زيری، نجيب ، لايق او جنرال نظرمحمد) مسکو ته ور وغوښتل شول او ګرباچف د هغوی سره د شوروي پوځيانو د وتلو خبره شريکه کړه خو کارمل ورته ويلي وو :« که تاسې اوس افغانستان پريږدئ بيا به اړشئ چې يو ميليون سرتيري راوليږئ.» ۴۷/ ۲۰۷ ګرباچف د کارمل د منفي غبرګون له امله د هغه د ځای ناستي د غوره کولو په لټه کې شو چې هغه د خاد رئيس نجيب الله وو. هماغه دي چې هغه لومړی د ګوند د تشکيلاتو او امنيتي چارو د مسؤل دنده تر لاسه کوي چې په حقيقت کې يې هغه ته د ګوند د مشرتابه لپاره د تمرين فرصت ورکاوه. د ګوند حرفوي کار ته د نجيب د را جګولو په مسئله کې د کارمل او د هغه د پرچمي يارانو دريځ دا وو چې « دې څوکې ته دې يو بې تعصبه پشتون چې وفادار پرچمي وي وټاکل شي. » ۳۹ / ۷۰۹ د ګرباچف د واکمنۍ پرمهال دي چې د م، م ځانګړي استازی کابل ، اسلام آباد، مسکو ، واشنګټن او نورو هېوادونو ته سفرونه وکړل ترڅو د نومړو دولتونو د مشرانو سره د افغانستان د کشالې د حل په موخه خبرې وکړي.همدارنګه يې د افغانستان او پاکستان د بهرنيوچارو وزيرانو سره په ژنيو کې د شپږو کلونو په ترڅ کې يوولس ځله وکتل ترڅو د کړکيچ د حل په موخه د هغوی دريځونه سره نږدي کړي. د دې هڅو پايله دا شوله چې د۱۹۸۸کال د اپريل په څوارلسمه د افغانستان او پاکستان د بهرنيو چارو وزيرانو يوه لوزنامه لاسليک کړه چې مرکزي ټکی يې د افغانستان څخه د شوروي لښکر وتل وو .

ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتنې

د شوروي يرغل وروسته خلقيان پدې اند وو چې ګوندي کنګره کولی شي په ګوند کې ارګانيک يووالی راولي،د شوروی يرغل وروسته د حالاتو جاج واخلي، ټولو اويا غوڅ اکثريت ته منلي رهبري وټاکي او پدې توګه د هېواد د غميزې د دوام مخنيوی وکړي . خلقي کدرونو د کنګرې د رابللو اړتيا د شوروي سلاکارانو سره هم شريکوله. مسکو بالاخره د کنګرې د رابللو پرځای د ګوندي کنفرانس جوړيدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه کېښودله. البته شورویانو د خلقیانو د فشارونو سربیره د کنفرانس د رابللو څخه دوې موخې لرلې یوه دا چې خپل ولس او خپلو متحدینو د وارسا تړون اړونده هېوادونو او نړیوالو کیڼ لاسو سازمانونو ته وښیي چې په افغانستان کې د هغوی پوځي شتون پدې هېواد کې د دموکراسۍ د ټینګښت لپاره اړین دی او دوهمه دا چې د کنفرانس په دایرولو سره د دوی پرمټ واکمن مشرتابه ته مشروعیت ورکړي. هغه مهال د شورویانو او پرچمیانو وېره لدې څخه وه چې په ګوند کې د خلقیانو اکثریت د دې لامل کېږي چې کنفرانس ته زیات خلقیان لار ومومي او د خپل د دې برلاسي دریځ څخه په ګټې اخیستنې سره د تیري وروسته راغلي سیاسي بدلونونه چې د کوم باصلاحیته ګوندي ارګان د پریکړې پرته ترسره شوي دي ترپوښتنې لاندې راوړي. د دې لپاره چې په کنفرانس کې یې د دې ګواښ مخه نیولې وي د کنفرانس لپاره یې داسې طرزالعمل او مقررات جوړ کړل چې د پرچمیانو د سترګو وړ برخه کنفرانس ته لار پیدا کړي. په طرزالعمل کې راغلي وو چې د کلیدي ګوندي او دولتي مقامتیتونو مشران هرومرو کنفرانس ته د استازو په توګه وټاکل شي چې غوڅ اکثریت یې پرچمیان وو. د کارمل د لوی پوځي شوروي سلاکار په وینا « په عمومي توګه په پلازمینه کابل ، وزارتونو، مرکزي کمیټه ،ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی (پرچمیانو) په منګولو کې وو.» ۷/ ۴۴ سربېره پر دې د یادو مقامونو خلقي برخه اکثراً هغه کدرونه وو چې یا بلې ګویان وو او یا د نوي بهیرسره د زړه له کومي همغږي وو او ظاهراً یې د خلقیانو سره سر ښوراوه. سربیره پردې د کنفرانس د برخه والو څلورمه برخه د ګوند د مشرتابه له لوري انتصابیدله چې پردې بنسټ د ګوندي کنفرانس څخه د مشرانو جرګه جوړېدله. د خاد د تشکیلاتو په اړه حتی صدراعظم معلومات نه درلودل. پردې اساس کنفرانس ته د خاد د استازو شمېر هم تر پوښتنې لاندې وو. دې ټولو دې ته زمینه برابروله چې د کنفرانس د ګډونوالو زیاته برخه واکمنې کړۍ او اشغالګرو ته پالیاله ګوندیان وي. د دې سره سره خلقیانو کنفرانس ته د چمتووالي په پړاو کې زیار وایست چې د دوی په اند خپل وړ استازي کنفرانس ته وټاکي . که څه هم خلقیان په پوځ، څارندوی او ولسوالیو کې وتوانیدل زیات شمېرخلقیان کنفرانس ته واستوي خو په ټوله کې په سلو کې د پنځوسو څخه زیات استازي د پرچم په فرکسیون پورې تړاو درلود. هغه مهال د کنګرې او بیا کنفرانس د رابللو په اړه د زیاترو خلقیانو تیروتنه دا وه چې هغوی د شورویانو له لوری د خپل هیواد اشغال د شوروي مشرتابه تیروتنه ګڼله او فکر یې کاوه چې هغوی ته به شورویان فرصت ورکړي چې خپل استازي کنفرانس ته غوره کړي، د کنفرانس ګډونوال به د ګوند اوهیواد واکمن ترینګړي حالات په هراړخیزاو انتقادي ډول وارزوي او د دې حالت څخه د وتلو په موخه به اړینې پریکړې وکړي چې هم د افغانستان د خلکو او هم د شوروي ولس ګټې پکې خوندي وي. پدې هکله د خلقیانو تیروتنه دا هم وه چې په یوه نیول شوي هیواد کې د آزادو ټاکنو او کنګرې رابلنه چې د یوه عادل قاضي په څېر پرېکړې وکړي یو خوب او خیال وو. کنفرانس جوړ شو، هغه ته اساسي رپوټ کارمل ورکړ او اساسي رپوټ د ګوند د ځینو مشرانو او نورو ګډون کوونکو په تائیدي ویناوو سره بشپړشو چې البته د مشرانو ویناوې شوروي سلاکارانو لیکلې وې او دوی د ویناوو په څېر ولوستلې .د زېري په خبره« د کارمل وینا شوروي سلاکارانو لیکلې وه او د نورو ویناوې پخوا جوړې او لیدل شوې وې. ما ته هم د مرکزي کمیټې مشاور زمریانوف د ګوندي وحدت د ټینګولو د ضرورت په اړه یوه د ملي او وطنپرستانه احساسات پاروونکې بیانیه جوړه کړې وه . دغه ما په پښتو ژباړلې وه . ماهم هغه په ښه جوش ولوستله .» ۴۰ / ۵۱۰ د کنفرانس په بهیر کې انتقادي ویناوې ، د واکمن وضعیت څخه نه رضایت ، د ګوندي او دولتي چارو د لاربښوونې د څرنګوالي په اړه شکایتونه او د سمونې وړاندیزونه د خلقی مشرانو رازمحمدپکتین او ګلابزوی له لوري کنفرانس ته وړاندې شول.هغه څه چې د ګوند په لومړي ګوندي سرتاسري کنفرانس (کال ۱۹۸۱) کې د پام وړ وو د انتقادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویناوو په وړاندې د خاد د رئیس نجیب توند غبرګون وو. نوموړی د خطابې د میز شا ته راغی او د ځو مقدماتي او تشریفاتي خبرو وروسته یې خپله اصلي خبره چې « قسم خورم تر ځو مې خادیستان پدې ګوند(ا، خ،د، ګ) واکمن کړې نه وي یوه شیبه به آرامه ونه اوسم. »۱۸ / ۲۵۷ وکړله. نجیب الله په واقعیت کې هغه کسان ګواښل چې جرئت یې کړی په ګوند او حکومت کې د واکمن وضعیت څخه شکایت وکړي . نجیب الله د خپلو خبرو په ترڅ کې مخ کارمل ته را وګرزاوه او د رهي معبري د شعر دا بیت:

مــــوی سفید رافلکم به رایګان نداد
این رشته را به نقد جوانی خریده ا م

په لاندې ډول واړاوه او په احساساتو سره ووایه :

مــــوی سفید را فلکش به رایګان نداد
این رشته را به نقدجوانی خریده است

د نجیب الله دا احساساتي وینا او شعر د پرچمي ګډونوالو له لوري په پرله پسې هورا ګانو اوچکچکو سره بدرګه شول چې دا مهال د صالون څخه غږ واوریدل شو څوک چې د ببرک کارمل مشري مني لاسونه دې جګ کړي. بیا هوراګاني ، چکچکي ،د خوښۍ نارې سورې ، په خپلو ځایونو کې دریدل او د لاسونو پورته کول د کنفرانس هوا خورا توده کړه . نه چا د مخالفي رایې خبره وکړه او نه د مستنکفي رایې. پداسې حال کې چې د کنفرانس په آجندا کې تشکیلاتی مسئلې مطرح نه وې. لومړی ګوندي کنفرانس د دې پرځای چې په ګوند کې د یووالي د ټینګښت لپاره ګټور تمام شي او د ګوند د عمومي منشي دریځ پیاوړی کړي پایلې یې منفي وې. «تر ټولومهمه دا چې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ یې درزونه لا ژور کړل ،نوې عقدې یې راوزیږولې او زړې یې بیرته تازه کړې...، همدارنګه د سراسري کنفرانس وروسته د صالح محمد زیري په پته د خلقیانو تبلیغات پیل شول چې زیری پرچمیانو ته تسلیم شوی دی ...، زیری اړشو د کابل ښار د ګوندي فعالینو غونده د پولیتخنیک په تالار کې راوبولي او هلته خبرې وکړي ...، زما په هکله ویل کیږي چې زه تسلیم شوی یم ، بلې زه تسلیم شوی یم ، ملګري کارمل ته تسلیم شوی یم ، پرچمیانو ته تسلیم شوی یم ، ملګري بریژنف ته تسلیم شوی یم او د شوروي اتحاد کمونست ګوند ته تسلیم شوی یم.» ۱۰۹ / ۲۲۷ – ۲۲۸ د کنفرانس د پایلو په هکله زیری کوم چې په کنفرانس کې د ده په خپله وینا په سپین سترګۍ سره یې د خلقیانو د مخالفت او بې نظمی مخه نیوله لیکي: « لیکن وروسته یو شمیر خلقیانو شکایت کاوه چې د خاد په ګزارش کې هغه خلقیان چې د کنفرانس په انتخاباتو کې یې ضد خبرې کړې وې او یا یې د کوم پرچمي د انتخابیدو مخه نیولې وه ، تبدیل او بیکاره کړل شول او یا په کومه دسیسه کې زنداني او حتی ترور کړل شول. » ۴۰ / ۵۱۳ دوهم ګوندي کنفرانس لومړي کنفرانس ته ورته یوه سیاسي ننداره او بله مسخره ډرامه وه.

د دوو کنفرانسونو سربیره د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د نظرپوښتنې غونډې ګنې پدې موخه راوبلل شوې چې ګوندیان د ګوند او واکمنۍ د اغیزمن فعالیت د منځته راوړلو په خاطر خپل وړاندیزونه د ګوند سره شریک کړي. پدې نظرغوښتنې کې خلقیانو د کنګرې په رابللو او په ګوند کې د اساسنامې د موادو په پلې کولو ټینګار درلود. دا کنفرانسونه او په تېره د نظرغوښتنې غونډې د واکمنې کړۍ له لوري د ګوند د نبض د معلومولو او د ژمنو ګوندیانو د په ګوته کولو په موخه جوړېدې ترڅو وروسته د هغوی سره اړین چلند وکړي یعني دا چې د ګوند له لیکوڅخه یې وشړي، له حساسو ځوکیو یې ګوښه کړي او یا یې خوله ور وتړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولت کې دولت

د هر هيواد د ډاډمن ملي امنيت د خونديتوب په موخه څارګرې ادارې جوړيږي ترڅو د پرديو د جاسوسي فعاليتونو او ورانکاريو مخه ونيسي. څارګرې اداري د نورو دولتي بنسټونو او خلکو سره په همغږۍ کې د هيواد د موضوعه قوانينو په رڼا کې فعاليت کوي او خپل فعاليتونه د حکومت د مشر تر لاربښووني لاندې پرمخ وړي. په ولسواکه نظامونو کې دا اداره د ولسي وګړو د خپلي خوښي همکارۍ څخه برخمنه وي . خو په استبدادي رژيمونو کې دا بنسټ د خلکو د عقايدو د تفتيش په يوه مرکز،د حکومت د سياسي مخالفانو اوحتی د نظام د ننه آزادخيالو وګړو د څار ،ځورونو او شکنجو په ماشين اوړي. دا دولتي بنسټ هغه وخت په څرګند ډول په يوه ملي ضد ارګان بدليږي کله چې د پرديو پرمټ واکمنۍ جوړي شي او يا پردی لښکر په يوه هيواد کې شتون ولري. په خواشينۍ سره بايد وويل شي چې د تاريخ په اوږدو کې اکثرآ افغانستان د ښو واکمنيو څخه بې برخې وو همدا لامل دی چې زموږ څارګره اداره د دې پرځای چې خپله اصلي دنده چې د ملي امنيت خونديتوب او د پرديو د جاسوسي شبکو د فعاليتونو او د پنځم ستون کړنې وڅاري د کور د ننه د سياسي مخالفينو په څار، بنديانولواو ځورونو لاس پورې کړی دی. د څارګرې اداري دې ډول کړنو د خلکو په ذهنيت خورا ناوړه اغيز پرې ايښی دی چې هغه په افغان حکومتونواو په تېره په څارګرو ادارو نه باور دی.د دا ډول وضعيت څخه بيا د هيواد دښمنانو ګټه پورته کړې چې د حکومت څخه ناراضه کسان، د سياسي شعور څخه بې برخې وګړي او د واک اوځواک تږي خپل کړي او بيا يې د افغان حکومتونو په وړاندې د يوې وسيلې په توګه وکاروي ، حکومتونو ته ستونزې جوړې اوهيواد ته غميزې راوړي. د افغانستان څارګره اداره په مختلفو نومونو(استخبارات، ضبط احوالات، ملي مصئونيت ، اګسا ، کام ، خاد ، واد ، ملي امنيت) نومول شوې ده. دا بيا ښيي چې د واکمنيو په اوښتون سره د څارګرې اداري په نومونو کې هم بدلون راغلی دی .

لکه څرنګه چې دا ليکنه د افغانستان د خلک ديموکراتيک ګوند فعاليت ته ځانګړې شوې ده د دې ګوند د واکمنۍ پرمهال د هيواد څارګرې اداره په څلور نومونو « د افغانستان ګټو ساتونکې اداره (اګسا) ، کارګري استخباراتي مؤسسه (کام)، خدمات اطلاعات دولتی (خاد) ، وزارت اطلاعات دولتي (واد) » يادېده . که چېرې دې نومونو ته وګورو دوه لومړي يې پښتو او دوه وروستي يې دري دي. دا بيا ښيي چې ګواکې د هېواد دوه لومړي مشران پښتانه او دوه وروستي يې غيرپښتانه وو . پداسې حال کې چې نجيب الله هم پښتون وو خو هغه د کارمل د مکتب د شاګرد په توګه چې ددې مکتب پيروانو پښتو ژبه د قبيلي ژبه بلله همدا لامل وو چې پښتون نجيب وښيي چې هغه له قبيلوي ژوند سره مخه ښه کړې او ګني متمدن شوی دی د خپلي څارګرې اداري نوم يې هم دري غوره کړی دی. ددې ادارې د نومونو بدلون ښيي چې د ګوند د مشر په بدلون سره د هېواد د څارګرې اداري نوم هم اوښتی دی. خو د نامه په تبديليدو سره د دې اداري په کړنو کې کوم مثبت بدلون رانغی بلکې د خلکو د ځورونو او شکنجو کچه يې لاپسې لوړېده ، تشکيلات يې پرسيدل تردې چې د نجيب الله د واکمنۍ پرمهال هغه په دولت کې په بل دولت واوښتله. د ن. تره کي په واکمنېدو سره د څارګرې اداري (ملي مصؤنيت) په تشکيلاتو کې کوم بدلون رانغی خو نوم يې په (اګسا)واوښت. د تره کي د واکمنۍ پر مهال تر ډېره بريده د اګسا دنده ګوندي کمېټو او په وسله والو ځواکونو کې سياسي څانګو پرمخ وړله يعني د شکمنو وګړو څارل او په ګوته کول همدې ګوندي ارګانونو ترسره کول او څارګرو ته يې د نيولو امرونه صادرول. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته حفيظ الله امين د بهرنيو چارو وزير او د صدراعظم د مرستيال مسؤليت در لود. هغه د دولت امنيتي او په سياسي بوروکې د تشکيلاتو او وسلوال پوځ (اردو، څارندوی او اګسا) د چارو لاربښوونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله. ددې معنی دا شي چې هم په حکومت او هم سیاسي بیرو کې د اګسا د چارو لاربنوونه کوله . کله چې امین رسماً واک ترلاسه کړ ددې اداري نوم یې په کارګري استخباراتي اداره (کام) واړاوه او تشکیلات یې یو څه پراخ شول . د شوروي د اشغال په مهال د کام عمومي ریاست په خدمات اطلاعت دولتي واوبنت چې څوارلس ریاستونه یې لرل او په ولایتونو کې د مدیریتونو تشکیل ریاستونو ته لوړ شو. نجیب الله دا اداره په دولت کې په بل دولت واړوله. ځکه چې دې ارګان د استخباراتي او اطلاعاتي شبکو سربیره وسلوال ځواکونه ، د قانون اوعدالت د پلي کولو اداري (اختصاصی انقلابي څارنوالی او اختصاصي انقلابي محکمې) او فرهنګي اوسیاسي بنستونه لرل. د شوروي استخباراتي د سرچینو له مخې« د دغې اداري د کارکوونکو شمیره د۱۹۸۰ز (۱۳۵۸ ل) کال د جنوري په میاشت کې ۷۰۰ تنه بنودل شوې وه چې په ۱۹۸۲ ز(۱۳۶۱ ل) کال کې ۱۶۶۵۰ تنو ته لوړه شوه. » ۱۲۴ / ۳۱۱ د نجیب الله د واکمنۍ د نسکوریدو په درشل کې یې شمیره ۹۱۵۰۰ تنو ته رسیدلې وه. د انقلاب په نوي بشپړتیایي پړاو کې د خاد پیاوړتیا د اندروپف په واکمنیدو سره ګړندی شوه چې پدې اړه د افغانستان درمنګنه ژئوپولیتیک نومې کتاب په ۴۵ مخ کې راغلي دي: « وروسته له هغې چې په شوروي کې اندروپوف راغی د خاد په واک کې یو لړ منابع ورکړل شول. د۶۰۰ تنو شاوخوا د کی جی بی سلاکارانو د خاد پراختیا ته مرسته کوله د خاد بودجه د۳۶ میلیون افغانیو څخه تر۱۹۸۳ پورې ۸ میلیاردو افغانیوته زیاته شوه. »

د شوروي لیکوالو له انده په دولت کې په بل دولت د څارګرې اداري د اړولو اصلي لامل دا وو چې« نجیب الله په دولتي امنیت ډېره لګوله او په پوځ او څارندوی یې باور نه درلود. داسې فکر کیږي چې ولسمشر د پوځ څخه ډاریده ...» ۴۹ / ۴۲۵ کله چې د شوروي د اشغال پر مهال د دولت ټولې اړتیاوې شوروي اتحاد برابرولې دا چې د خاد تشکیلات په وزارت اوړي او د دولتي امنیت په چوکاټ کې ستر جزوتامونه جوړیږي دا ټول د مسکو د ارادې له مخې پلې کېدل . د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال د مسکو له لوري په دولت کې په بل دولت د خاد د اړولو څخه موخه دا وه ترڅو څارګره اداره په دولت کې د بل پولیسي دولت پواسطه د اشغال د زماني څخه ګواښمن پلانونه پلي کړي. د یوه هیواد لپاره چې د۱۳۰۰۰۰ تنه پوځ ۹۰۰۰۰ تنه څارندوی او ډول ډول نورې وسلوالې ډلې لکه د انقلاب سپاهیان ، تسلیمي قوتونه او قومي ملیشې ولري څه اړتیا لیدل کیږي چې څارګره اداره په یوه جنګي وزارت واړوي چې ټولټال پرسونل یې ۹۱۵۰۰ تنه وي او په توغندیو، ټانکونو او توپونو هم سمبال وي. هغه مهال د دولتي امنیت تشکیلات تر دې کچې پړسول شوي وو چې پرسونل یې د خلقیانو د واکمنۍ د استخباراتو څخه ۱۳۰ ځله زیات وو.

کله چې نجیب الله دې پایلې ته ورسید چې ملي روغه جوړه یې عملي نده او د پرچم واکمني د پایښت چانس نلري ددې لپاره چې د پرچمي واکمنۍ او په تېره د خاد ملي ضد کړنې پټې په تیارو کې پاتې شي ، د سلیمان لایق په مشرۍ یې یو پلاوی وټاکلو چې د خاد د لاسوندونو سربېره د رادیو تلویزیون آرشیف وڅیړي او هغه څه چې اړین ګڼي له منځه یوسي او دې پلاوي د خاد هغه سندونه چې د خلکو د وژنو سره تړاو درلود په بالا حصار کې وسوځول. د رادیو تلویزیون له آرشیف څخه یې د ن.تره کي او ح. امین هغه ټلویزیوني او راډیویي وینا وې چې ملي او ولسي جنبه یې درلودله له منځه یوړلې او کومو ته چې د انتقاد ګوته نیول کېدله هغه یې وساتلې او د پرچمي مشرانو او په تېره د نجیب الله پاروونکې ، لمسوونکې او شوروې پالنې وینا وې یې هم له منځه یوړلې. نجیب الله دا کار د کی جی بی د تجربو او د کی جی بي د سلاکارانو د مشورو پربنسټ تر سره کړ . جنرال شیبارشین د کی جی بی له لوړپوړو څخه د اندروپوف له لوري پر افغانستان د پوځي تیري د لاسوندونو د له منځه وړلو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:«داسې پټ لاسوندونه چې د امین د رانسکوولو د پریکړې پر پروسې د کارمل تر مشر تابه لاندې د حکومت پر جوړېدو او افغانستان ته د شوروي پوځونو پر لېږلو باندې رڼا واچوي په ک.ج.ب کې شتوالی نلري. زما د ملګرو د کیسو او خبرو له مخې ډېر لږ و داسې لاسوندو شتوالی درلود. چې یوه کاپي یې درلوده او پخپله د اندروپوف (د ک. ج. ب رییس) په شخصي سپارښتنې سره له منځه وړل شوي دي. زه نه پوهیږم چې یوري اندروپوف د څه شي له مخې داسې عمل کاوه. ښایي چې ده به لا په هماغه وخت کې دا احساس کړی وو، چې چارې به بده پایله ولري. د رژیم پایداري، ټینګوالی او ابدیت، د ښکتنیو لپاره د باور سمبول وو. کیدای شي چې د هغه د کچې شخصیت د بنسټیزې ډېرې ناپایداري او لنډ مهالتوب احساس کړی وي. د افغاني پوځي –سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډېرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي . » ۲۰۱ / ۱۴۶ پدې اړه واقعیت دادی چې کی جی بی د خلقیانو د واکمنۍ پرمهال شوروي مشرتابه ته په لوی لاس ناسم معلومات وړاندې کول ترڅو د شوروي اتحاد مشرتابه پر خلقي مشرانو بې باوره کړي او د هغوی د نسکورولو په خاطر کارمل واک ته ورسوي. لدې امله یې د خلقي واکمنۍ د رانسکورولو په موخه لاسوندونه له منځه وړل . د جنرال شبارشین په څرګندونو کې پخه خبره دا ده چې (د افغاني پوځي – سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډېرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي) او پدې ډول د څېړونکیو او لیکوالانو پام دې ته راګرزوي چې د شوروي په دولتي سندونو او په تېره د کی جی بی په لاسوندونو لکه (د کابل څخه مسکو ته لېږل شوي تلګرامونه ، د شوروي سلاکارانو مرکې او ویناوې) ډېره لګول پوره احتیاط او اړین غورغواړي .

پرچمیان یې هم د بې اتفاقی په ویروس ککړ کړل

پرچمیان د ثور د وسلوال پاڅون څخه د ۱۹۸۶ کال تر لومړیو پورې متحد او یو موټي وو او کارمل یې ټولو ته منلی مشر وو. د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د خپلو نقشو د پلې کولو یعنې د وسلوالو مخالفینو د ځپلو د ا، خ، د ، ګ له ګېډې را وتلو کوچنیو ډلو او په هغو کې د خلقیانو په وړاندې ګډ دریځ درلود او په مشرتابه او لیکو کې یې د بې اتفاقیو کوچنۍ نښه هم نه ترسترګوکیده تر دې چې بارق او لایق هم د کارمل د نقشو ربښتیني پلي کوونکي پاتې شول. د اسلامي انقلاب له بري وروسته ځینې پرچمیان ځانونه د خیبر پلویان او د کارمل مخالفان معرفي کوي .خو د پرچم د فرکسیون د فعالیت پر مهال داسې لاسوند نه شته چې خیبراو یا د نوموړي پلویان د کارمل خلاف دریدلي وي او یا د پرچم په ډله کې د کوم مخالف فرکسیون شتون وښیي . دا ډله پرچمیان نجیب هم د خیبر له پلویانو څخه ګڼي پداسې حال کې چې نجیب د کارمل له خورا ډاډمنو او نږدې کسانو څخه وو تر دې چې ډېری نجیب د کارمل د ساتونکي(باډیګارد) اوځینې هغه د کارمل د فرکسیون غړی ګڼي. د خیبر سره د نجیب مخالفت لدې څخه څرګندېږي چې نجیب هغه حقوق چې د خلقیانو او کارمل د واکمنیو پر مهال د خیبر کورنۍ ته ورکول نجیب هغه ودرول . د ثور د پاڅون وروسته د خیبر کورنۍ ته هره میاشت د پنځه زره افغانیو سربېره په مکروریانو کې یو اپارتمان هم ورکړل شو او د کورمخې ته یې پیره ودروله . دا پیره د امین په واکمنۍ کې لېرې شوه . د کارمل د واکمنۍ پر مهال هم دا پیسې ورکول کېدلې خو نجیب الله هغه ودرولې. د۱۹۸۲ کال په لومړي سرتاسري ګوندي کنفرانس کې چې ځینو خلقیانو د ګوند او حکومت په تګلارو نیوکې وکړې یوازینۍ څوک چې د دې نیوکو په وړاندې ودرېده هغه نجیب وو . پردې بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجيب خيبر پلوی او کارمل ضد نشي کېدای. د پرچميانو په واکمنۍ کې د خيبر د ترور د پېښې څېړنه ونشوه او مازې د پرچم د فرکسيون د دې تئوريسن يادونه هم ونه شوه. د شوروي اشغال پر مهال د پرچم په فرکسيون کې د کومې ډلې حتی يوه کس ځرک ندی لګېدلی چې کارمل او د پرچم تګلاره انتقاد او په هغو کې په افغانستان کې د شوروي لښکر سره مخالفت ښودلی وي . دا چې نن يو شمېر پروني خلقيان او پرچميان د ګوند د واکمنۍ حالات انتقادوي دا ښه کاردی خو درواغ ويل ، د اتلانو، خاينانو او تاريخ جوړول د تاريخ قضاوت نشي اړولی. خو هغه څه چې د دې ګوند د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته د کارمل پرچمي مخالفان په رسنيو او ټولنيزو شبکو کې خپروي د هغه ويروس ناوړې پايلې دي چې د اتلسم پلنوم په درشل(۱۹۸۶ کال مې) کې شورويانو پرې ککړ کړل. پدې پلنوم کې د مسکو د ارادې له مخې د کارمل د خوښې خلاف نجيب د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. د ګوند د مشرتابه د دا ډول بدلون ورسته پرچميان په دوو دښمنو ډلو کارمليانو (د اتلسم پلنوم مخالفانو) او د نجيب په پلويانو ووېشل شول. د اتلسم پلنوم پايلې پرچميانو ته د خلقيانو د ۱۳۵۸ کال د وړې د۲۵ تور پلنوم په شان شوې چې پرچميان يې په دوو دښمنو ډلو و ويشل. دې وېش د پرچم د واکمنۍ نسکوريدو ته لار پرانېستله. په خلقيانو او پرچميانو کې د دا ډول حالت واکمنيدل د مسکو ارادې له مخې پېښ شول. توپير يې پدې کې وو چې په خلقي مشرتابه باندې مسکو داسې نفوذ نه درلود چې د پلنوم په رابللو سره تره کی په امين تعويض کړي بلکې د دوی ترمنځ يې بې باوريو او دښمنيو ته د يو شميرله سياست څخه بيخبره خلقيانو او د واک د مدعي د ځانغوښتنې څخه په ګټې اخيستنې سره د تره کي په استوګنځي کې د يوې ډرامې په جوړولو سره خپل پلان پلی کړ. په پرچمي واکمنۍ کې چې واک د شورويانو سره وو د کارمل څخه ګرباچف په مسکو کې وغوښتل چې د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه شي او کارمل هم ورسره ومنل. خو کارمل خپلو پلويانو ته لارښوونه وکړه چې هېواد ته د راستنېدو په ورځ اعتراضيه مظاهره وکړي ګواکې چې ګوند چمتو نه دی خپل لارښود له لاسه ورکړي. مسکو د کارمل دې دريځ ته په کتو سره سملاسي خپل دوه لوړپوړي ځارګر افغانستان ته راولېږل ترڅو کارمل وپوهوي چې په مسکو کې کړې خپله ژمنه عملي کړي . لومړی کارمل اعتراض وکړ، بيا يې لکه ماشوم وژړل چې په واک کې يې پرېږدي خو کومه ګټه يې و نکړله . هماغه وو چې کارمل اړ شو د شورويانو له لوری د ګوند د مشرۍ څخه چمتو شوی استعفی ليک لاسليک کړي. د کارمل له لوري شوروي ځارګرو ته د استعفی ليک د لاسليک وروسته د اپرېل په شپاړلسمه اتلسم پلنوم جوړ شو او نجيب د کارمل په ځای د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. لدې وروسته د کارمل پلويانو کوم چې د پرچم د فرکسيون اصلي برخه يې جوړوله د نجيب الله او د هغه د تګلارو د غندنې او د دولتي چارو په سبوتاژ لاس پورې کړ. په ګوندي بنسټونو کې د کارمل د پلويانو بيسارې نفوذ لدې نه جوتيږي چې د نجيب الله د واکمنولو په درشل کې د ګوند په نشراتي ارګان (د ثورانقلاب حقيقت) ورځپانه کې يې يو کاريکاتورچاپ کړ چې يوغويی د ګوند د مرکزي کميټې د مانۍ په لور په حرکت کې ښيي. د کاريکاتور لاندې ليکل شوي وو: « سر يې غټ خوعقل يې لږ دی» چې اشاره نجيب الله ته وه چې هغه ته په کابل پوهنتون کې «نجيب ګاو» ويل کيدل. که څه هم دا اخبار په بشپړ ډول و نه ويشل شو خو ځېنو دا اخبار تر لاسه کړی وو.د پلنوم وروسته نجيب د خپلو دې پرچمي ملګرو په وړاندې د مکافات او مجازات ، تهديد او تقدير تګلاره غوره کړه ځينې يې بيکاره او زندانونو ته واچول او نورو ته يې لوړمقامونه او امتيازات ورکړل چې پدې ډول به لومړی ډله وبيروي اودوهمه ډله به د ده څخه ملاتړوکړي. د دې ويرولو او تقديرولو لړۍ دوام وکړ . يوه ورځ به يو پرچمي کدر زنداني شو او څه موده وروسته به لوړ مقام ترلاسه کړ ښه بيلګه يې محمودبريالی دی چې له زنداني کيدو وروسته د صدراعظم مرستيال وټاکل شو. بريالي په زندان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږيره پرې ايښې وه اوخپلو ملګرو ته يې ويلي وو: « نجيبه ! تا ږيره راباندې پرېښوده ترڅو مې په تا ږيره نه وي پرې ايښې خپله ږيره به ونه خريېم.» دا بيا ښيي چې کارمليانو پريکړه کړې وه چې له نجيب الله څخه غچ واخلي. نجيب الله چې د خپلو پرچمي ملګرو د دا ډول مخالفتونو سره مخامخ وو هغه يې د کارمل څخه چې لا د سياسي بېرو غړی او د انقلابي شورا رئيس وو ګڼل چاره يې پدې کې ليدله چې کارمل د سياسي بېرو د غړيتوب او د انقلابي شورا د رياست څخه وباسي او د هېواد څخه يې هم وشړي. په دې صورت کې به ښايي پرچميان له مخالفت څخه لاس واخلي. هماغه دي چې شوروي اړخ ته مراجعه کوي ده ته اجازه ورکړي چې کارمل د سياسي بيرو د غړيتوب او انقلابي شورا له رياست څخه هم ګوښه کړي او دوی هغه شوروي اتحاد ته بوزي. جنرال ګروموف په افغانستان کې د شوروی پوځ وروستی قوماندان پدې هکله ليکي:« ملګري نجيب په کابل کې د ملګري ورانتسوف او په نورو ليدنوکتنو کې، په وروستيو ورځو کې پدې ټينګار درلود چې ډير ژر بايد ببرک کارمل د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې له سياسي دفتر او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا له رياست څخه ګوښه کړل شي. ملګري نجيب ويل چې کارمل د ګوندي او دولتي کارونو څخه ډډه کړې په نيوکو يې پيل کړی او د ملي روغې جوړې پر ضد ګامونه اوچتوي .» ۱۹۰ / ۱۵۶د جنرال ګروموف څرګندوني ددې واقعيت ښکارندوی دي چې نجيب الله د خپل سلف په شان د مسکو د خوښې ، ارادې او اجازې پرته د سترو او مهمو پريکړو د نيولو واک نه درلود. کشتمند د انقلابي شورا څخه د کارمل د استعفی په هکله ليکي: « هغه (نجيب الله) له شورويانو څخه هيله وکړه چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته ور وغواړي. سره لدې چې شورويانو ومنله او کارمل ته يې بلنه ورکړه ، خو کارمل سخت مقاومت وښود او د هغوی بلنه يې رد کړه. نجيب الله غلی پاتې نشو او زيار يې وايست تر څو د هيواد څخه د کارمل د لېږې کيدو په اړتيا د سياسي بيرو غړي قانع کړي. کله چې ببرک کارمل د سياسي بيرو او د مرکزي کميټې د پريکړې په وړاندې چې شوروي اتحاد ته لاړ شي مخامخ شو بيله دې چې هغه ومني بله لاره نلرله» ۳۹ / ۹۸۴ کشتمند غواړي پدې توګه د پرچم خپلواکي وښيي چې ګڼې کارمل د سياسي بېرو د غوښتني له امله مسکو ته تللی دی. ميرصاحب کاروال چې د کارمل سره په مسکو کې ليدلي وو د کارمل له قوله ليکي :« دی (نجيب الله) مې د زوی په شان وروزلو او جګ مې کړ او هغه ناځوانه حتي زما د فزيکي له منځه وړلو لپاره څو ځله آمادګي نيولي وه لکن شوروي اړخ ور سره موافقه نه وه کړې.» ۱۲۸ / ۱۵۱ د کارمل پورتنی وينا ښيي چې کرملن ناستو نه غوښتل دا طلايي آس له لاسه ورکړي هغه يې په مسکو کې وساتلو تر څو په اړين فرصت کې بيا پرې سپاره شي. پدې هکله د نجيب تيروتنه پدې کې وه چې د پرچميانو له لوري د ده په وړاندې مخالفتونه يې د کارمل څخه ګڼل پداسې حال کې چې د دې مخالفتونو تر شا مسکو ولاړ وو چې کارمل او د هغه پلويان يې د توکو په څېر کارول.

د نجيب الله د واکمنېدلو رښتيا

افغانستان د خپل جيوپوليتيک او جيوستراتژيک موقعيت له مخې مسکو ته ډېر ارزښت درلود تر دې چې لينن « افغانستان د منځنۍ آسيا کلی » ګڼله. د افغانستان دا ډول ارزښت وو چې مسکو تل هڅه کړې ده چې له افغانستان سره دوستانه اړيکي ولري نه دا چې دا کلی د هغه د سيالانو په لاس کې و لوېږي . د ثور انقلاب بري شورويان اندېښمن کړل ځکه کرملن ناستو فکر کولو چې د داودخان بديل به پرچميان وي خو د مسکو د وړاندوېينې خلاف خلقيان واک ته ورسېدل. که څه هم د شورويانو د فشار له امله په خلقي واکمنۍ کې پرچميانو ته کابو نيمايي برخه ورکړل شوه خو د کارمليانو د ګوندي ضد کړنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله دا شوه چې کارمل او د هغه ملګري له واکمنۍ وشړل شي . له بله پلوه د خلقیانو په وړاندې د جهادي ډلو د وسلوالې مبارزې له امله په افغانستان کې امنیت خرابېدلو او مسکو وېره لرله چې د خلقي حکومت په راپرزېدو او د جهادي ډلو په واکمنېدو سره د شوروي اتحاد منځنۍ آسیا ته به اسلامي ولولې خپرې شي. له بله پلوه د خلقي مشرتابه خپلواک دریځ د کرملن د هژمونیستو مشرانو لپاره د زغم وړ نه وو پرافغانستان یې تیری وکړ خلقي واکمني یې نسکوره او پرچمیان یې د واک په ګدۍ کینول پدې هیله چې د منځنۍ آسیا کلې ترلاسه کړي. د شوروي واکمنو د تمې خلاف افغانان د اشغالګرو خلاف ودرېدل چې نه یوازې د افغانستان په اړه د کرملن د واکمنو خوبونه او خیالونه چې دا کلې یې ترلاسه کړې ده د خاورو او ایروسره یو کړل بلکې د نوموړي هیواد تاریخ یې هم په بل مخ واړاوه دا ځکه چې په افغانستان کې د شوروي سره یوځ لپاره جګړه « له هغو وروستیو ځان وژونکو ماینونو څخه راوختله چې یو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو. » ۷ / ۳۹۶ مسکو چې د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شو او هره ورځ د خپلو پوځیانو د تابوتونو شاهد وو دا یې د کارمل د لټۍ ، عیاشۍ او نه وړتیا څخه ګڼل او دې پایلې ته ورسېدل چې یابو (کارمل) بدل کړي ځکه د کارمل د پوځې سلاکار همکارانو په خپلو کې په کارمل د یابو نوم ایښی وو .لکه څرنګه چې په شوروي نظام کې(ک.ګ. ب) وروستۍ خبره کوله . همدې اداري د کارمل د بدلولو واک درلود. کې ګې بې ته جوته شوې وه چې د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلی ځواک پښتانه دي نو پدې لټه کې شوله چې د تاجک پرچمي پرځای پښتون پرچمي د هیواد د مشر په توګه نصب کړي ګني پښتانه به پرې راټول شي او یا دا چې د یوه بې بصیرته مزدور پښتون په وجود کې پښتانه ښه ځپلی شي . دا مشر نجیب الله د خاد رئیس وو. کله چې ک. ګ. ب د کارمل ځای ناستی کرملن ته ور وپیژندلو . ګرباچف کارمل ، کشتمند، زیری،نجیب ، لایق ،جنرال نظرمحمد په پټه مسکو ته ور وغوښتل . ګرباچف هغوی ته د شوروي پوځیانو د وتلو د خبرې د شریکولو سربېره ویلي وو:« هغه بدلونونه چې ښایي ستاسو په ګوند کې راسي اوس یې تصور هم نشی کولئ » ۴۰/ ۵۳۵ پدې غونډه کې کارمل د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه مخالفت ښودلی وو او یوازې نجیب د ګرباچف خبره تایید کړې وه. پدې اړه زیری د کشتمند له قوله لیکي :« لکه چې کالیګین (د خاد سلاکار) د غونډې په باره کې نجیب ته پوره معلومات ورکړي و ، د نجیب څخه لیکلي مواد موجود وه. دغه نظریات چې پرون ګرباچف وویل ، نجیب لکه چې په کابل کې په خبر و، ای بچه را ملاکرده بود(دا هلک یې ملا کړی و)» ۴۰ / ۵۳۶ د زیري په پورتنیوڅرګندونو کې دوه شیان د پام وړ دي . یو دا چې ګرباچف پلاوي ته په ګوند کې د داسي بدلونو خبره کړې ده چې دا خوار ان یې تصور هم نه کوي او بل دا چې د ا، خ، د، ګ د پلاوي له جملې څخه یوازې نجیب الله ته د ګربا چف د لیدنې د آجندا په اړه معلومات ورکړل شوي وو چې په غونډه کې څه ډول دریځ ونیسي. دا بیا ښیي چې کرملن پریکړه کړې وه چې نجیب الله په راتلونکې کې په ارګ کې ووینې . د افغان پلاوي د سفر وروسته شوروي سلاکارانو د نجیب د واکمنولو او نوې تګلارې په پروژه کار پیلوي . ویکتورپیتروویچ د کارمل سلاکار د ګوند د نوې تګلارې(ملي روغې جوړې) د پلي کولو په موخه کار پیل کړ او ضمناً د کارمل د دریځ د کمزورولو په چارو هم بوخت شو. هغه لومړی په مرکزي کمیټه کې د ګوند د اغېزمنو کدرونو یوه غونده راوبلله اوغونډې ته کارمل وینا واوروله چې هغه د مخالفانو سره په روغې جوړې څرخیده او د ګډونوالو نظر یې غوښت. دا وینا په رسنیو کې د مرکزي کمېټې د لسګونو تزسونو په نامه تبلیغېدله خو کارملیانو د کارمل د لسګونو تزسونو په نامه یادوله . ځینو خلقیانو په خپلو کې په ریشخندۍ هغه د « کارمل لس تېزونه » بلل . د زیري په وینا ډیری او په هغو کې نظام الدین تهذیب د سترې محکمې رئیس او عبدالمجیدسربلند د اطلاعاتواو کلتور وزیر ددې تزسونو په مخالفت کې و درېدل . لدې غونډې وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګوند د مرکزي کميټې شپاړلسم پلنوم جوړشو چې آجندا يې د ملي روغې جوړې د سياست اعلانول وو. د پلنوم په اساسي رپوټ کې چې کارمل ولوستلو د ګوند او دولت کارونه انتقاد او ناکام بلل شوي وو او همدارنګه په ګوند او دولت باندې د خلکو د نه باور خبره هم شوې وه. کله چې په رپوټ کې د ګوند او دولت ناکامی ته ګوته نيول کيږي او په ګوند او دولت د خلکو د نه باور خبره کيږي دې دا معنی ورکوله چې د ګوند او دولت مشر د خپلو مسئوليتونو په سر ته رسولو کې پاتې راغلی او بايد استعفی ورکړي . خو کارمل استعفی ور نکړه ځکه ده ځان ناکام نه بللو . هغه څه چې په رپوټ کې وو هغه د ده نظر نه بلکې د شورويانو ليدلوری وو چې ليکلی رپوټ يې ده ته ورکړی وو چې په پلنوم کې هغه د ويائد په ځير ولولي . د۱۹۸۶ کال د مارچ په مياشت کې په پام کې وه چې په کابل کې د قبايلو يوه ستره جرګه راوبلل شي . يوه ورځ شوروي سفير تابييف کارمل ته ورغی او ورته و يې ويل :« تاسې يې مسکو ته بللي ياست. زموږ مشران غواړي ستاسې سره د اړينو مسئلو په اړه خبرې وکړي .» ۲۰۳ کارمل مسکو ته ولاړ د هوايي ډګر څخه يې د کمونست ګوند د مرکزي کميټې روغتون ته وليږداوه هلته شل ورځې بستر وو او دوې مياشتې نور هم په مسکو کې پاتې شو ترڅو هغه ګرباچف ور وغوښت او ورته ويې ويل غوره به دا وي چې د ګوند له مشرۍ نه ګوښه او خپله څوکی يوه ځوان ملګري ته وسپاري او کارمل ورسره ومنل. کارمل د مې په لومړۍ کابل ته راستون شو. کابل ته په رسيدو سره د ده يو شميرپلويان چې زياتره يې نجونې او مېرمنې وې د مرکزي کميټې او ارګ مخامخ د ده په ملاتړ او د ګرباچف- نجيب ضد شعارونو په ورکولو سره اعتراضيه غونډه وکړله. په دې غونډه کې د کارمل ورور محمود بريالي هم ګډون کړی وو. پربله خوا د ګوند په مشرتابه او په تيره په پرچمي اړخ کې د کارمل د پلويانو له لوري د بې نظميو د منځته راوړو له امله انديښنو شتون درلود د ماخوستن تر ناوخته ګوندي مشران او شوروي سلاکاران د مرکزي کميټې په څانګو کې پاتې کيدل البته د کارمل پلويان هلته نه تر سترګو کيدل. کابل ته د کارمل د رارسيدو په دوهمه ورځ (مې دويمه) کوم شوروي سلاکار زيري، ګلابزوی ، محمدرفيع او د خاد رئيس يعقوبي ته دستور ورکوي کارمل ته ورشي او د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه د ناروغی په نامه د هغه د استعفي غوښتنه وکړي. هغوی د ماخوستن په ۹ بجو کارمل ته ورغلل. د ډلې مشر زيری وايي:« خبرې ما پيل کړې و مې ويل ته وينې چې په ګوند کې وضعه پيچلې ده موږ راغلي يو د وضع د بهبود لپاره ستا څخه مرسته وغواړو. د سياسي بيرو ملګري پوهيږي چې تاسې د ګوند په جوړولو او روزلو کې زيات کار کړی دی. ټول ګونديان تاسو ته احترام لري. اوس مو صحت ښه نه دی او د ګوند لپاره کار نه شی کولای. نو د کرکيچ د پای ته رسولو لپاره د ناروغی له کبله استعفی وکړئ د ګوند په ګټه ده...، زما خبرې رفيع ، ګلابزوی او يعقوبي په لنډو جملو او يا سر ښورولو تائيد کړې...، خو وروسته يې د ميز بلې خوا ته چې رفيع او يعقوبي ناست وه مخ واړوی او له قهره لړزيدلي ږغ يې رفيع خطاب کړ ، وويل ليکن ته ، ته څرنګه زما استعفی غواړې . ته ،ته څنګه دا خبرې کوې . له کومو غارو مې راويستې ، له مرګه مې خلاص کړې وزارت ته مې ورسولې، بيا يې يعقوبي مخاطب کړ ويې ويل دغه وګوره ، والله که چا پيژندی اوس د خاد ، د واد وزير ماته څه وايي... لږ څه شرم وکړئ . تاسو ته نه ښايدل ما ته راشئ او دغه خبرې وکړئ ...، زه به ستاسو د خبرو په اړه فکر وکړم بله ورځ به درته ووايم.» ۴۰ / ۵۵۵ .ددې ليدنې وروسته سبا ته د شوروي د څارګرې ادارې دوه لوړپوړي جنرالان ګريچکوف او شبارشين کابل ته راغلل ، کارمل ته ورغلل او په مسکو کې يې د خپلو ژمنو د پلې کولو غوښتنه ترې وکړه او استعفی ليک يې مخې ته ورته کېښود. کارمل ورته وايي: « ورته څرګنده نشوه چې په کوم اساس شوروي اتحاد د يوه خپلواک دولت په کورنيو چارو کې بيشرمانه لاسوهنه کوي. خو ګريچکوف په قاطعيت سره په خپل دريځ دريږي او وايي د استعفی د نوښت مرکز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل دی او مسکو یوازې افغان ملګرو ته مرسته رسوي. کارمل ته نه ښایي وضعیت لا کړکیچن او کړکیچن کړي...، دا د تشنج ډک دیالوګ د۱۹۸۶ د می په دریمه پدې پای ته ورسید چې د ماڼی خاوند د شوروي جنرالانو په شتون کې د ګوند د رهبرئ څخه خپل استعفی لیک د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند جوړیدونکي پلنوم ته لاسلیک کړي» ۲۰۲ او هغه ګریچکوف ته وسپاري. پدې اړه د پشت پرده افغانستان په کتاب کې راغلي دي چې کابل ته د کارمل د رسیدو یوه ورځ وروسته د می په دوهمه ولادیمیر ګریچکوف د کی جی بی د لومړئ اداري مشر چې په ۱۹۸۸ کې د کی جی بی رئیس شو د جنرال شبارشین د کی جی بی د مرستیال سره کابل ته راورسیدل . هغوی دنده لرله چې د کارمل د استعفی بهیرسمبال او تنظیم کړي. د جنرال شبارشین په وینا کله چې ګریچکوف کارمل ته دا خبره وکړه چې په مسکو کې خپلې کړې ژمنې عملي کړي « د کارمل رنګ تور شو. هغه منکر نشو چې په مسکو کې ځینو توافقاتو ته رسیدلی وو خو ګوتځنډنه یې وکړه چې ګوښه کیدنه یې نارضایتي او مخالفتونه زیږوي او د شوروي اعتبار ته جبران نه کوونکی زیان رسوي. وروسته لدې ناڅاپه پریشانه شو، ژبه یې بنده شوه او و یې ژړل. ما ووژنئ! قرباني مې کړئ ! زه مرګ ، زندان او شکنجې ته چمتو یم ! » ۲۰۳/ ۲۱۱

په لیکني بڼه د کارمل د استعفی لیک د ترلاسه کولو یوه ورځ وروسته د می په څلورمه د مرکزې کمیټې اتلسم پلنوم راوبلل شو.د پلنوم د جوړیدو مخکې شپه « د کورنیوچارو د وزیر په دستور د کارمل نږدې ملګري ، همفکران او خپلوان د مؤسساتو د کنډک د قوماندان خلیل امین زاده له خوا ونیول شول او ارګ ته ولیږدول شول.» ۲ / ۱۵۲ همدارنګه د پلنوم په ورځ د الوتکو الوتني هم ودرول شوې. د ثورانقلا ب په بشپړتیایي پړاو کې ددې پلنوم توپیر له نورو پلنومونو نه پدې کې وو چې په نورو پلنومونو کې به د مرکزي کمیټې د غړو سربیره ځینو لوړپوړو چارواکو لکه د ولایتي ګوندي کمیټو منشیانو،والیانو، معیینانو،قوماندانانو او رئیسانو ګډون درلود خو پدې پلنوم کې یوازې د اسلامی شئونومعیین او د قومونو او قبایلو د وزارت نه دوو تنو ګډون کړی وو. په پلنوم کې کله چې د کارمل د استعفی خبره و شوه نظام الدین تهذیب او مجید سربلند د کارمل د استعفی لیک غوښتنه وکړه او نجیب ورته ویلي وو:« ملګري کارمل په خپل خط استعفی کړې ده هغه زموږ سره موجوده ده که ضرورت پیښ شو ملګرو ته به یې وړاندې کړو.» ۴۰ / ۵۵۷ پدې پلنوم کې په زړه پورې دا وه چې د کارمل پرڅای د چا د ټاکل کیدو وړاندیز نه وو شوی چې د اسلامي شئونو معیین د خبروغوښتنه وکړه او د خبرو په ترڅ کې یې وویل: « محترم نجیب الله ! موږ ستاسو په انتخاب ډیرخوښ شوو او ستاسو د بریالیتوبو هیله کوو، نجیب پرې ږغ وکړ : مولوي صاحب ! زه تر اوسه کاندید شوی هم نه یم ته د ټاکل کیدو مبارکي راکوې. نوراحمد نور ورته وایي ستا بیانیه باید تر انتخاباتو وروسته ویل شوې وای .» ۴۰ /۵۵۷ ــ ۵۵۸ د سیاسي لوبو څخه د بې خبره ساده مولوي له وینا څخه دا تریخ واقعیت جوتیږي چې څرنګه د افغانستان په روان ناورین کې ځیني سست عنصره ملایان او روحانیون لکه یو شمیر روڼ اندي د توکو په څیر پلورل او پیرل کیږي . پلنوم د رایو په اتفاق کارمل ګوښه او نجیب الله یې د هغه پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکه. په پلنوم کې بریالي او راتبزاد برخه نه وه اخیستې. په استعفی لیک کې راغلي وو: « ملګرو! له ډیرفکر وروسته ما پریکړه وکړه چې د مسئولیت د احساس او روغتیایي عواملو او نړیوالو مسئلو او ستونزو ته په کتنې سره د خپلو امکاناتو د ژورې ارزونې له مخې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي له مقام څخه زما معذرت ومنئ .» ۳۹ / ۷۲۵ سره لدې چې کارمل د کی جی بی د دوو لوړپوړو سره د شوروي دولت خلاف ترخې خبرې لرلې خو په استعفی لیک کې د شوروي دولت څخه داسې قدرداني شوې وه : «خپله ملي او انترناسیونالستي دنده ګنم په همدې شیبه کې یو ځل بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ستر ولس د ګوندي او دولتي مشر څخه زموږ ځوریدلي ولس ته د هراړخيزه انټرناسيونالستی مرستو د ورکوني څخه د زړه له کومې خپله مننه وړاندي کړم.» ۲۰۴د اتلسم پلنوم په درشل کې د کارمل د ځای ناستي په هکله د ګوند په مشرتابه کې نظرونه ویشلي وو خو مشترک ټکی یکې دا وو چې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه یو وټاکل شي. په پرچمیانو کې کشتمند او لایق هریوه ځان مستحق ګاڼه . خلقي زیري هم د ګوند د مشرۍ شوقي وو چې ځینو د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې غړو هم زیري ته لیوالتیا لرله. کاروال د ګوند رهبرۍ ته د خلقي اړخ په مشرتابه کې د واحد نظر د نشتون خبره کوي او لیکي: « صالح محمدزیري په لومړیو کې د نجیب الله مخالف وو او سلطانعلي کشتمند ته یې ترجیح ورکوله ځکه چې د ګوندي سابقې او د سلطانعلي کشتمند د نرم کرکتر له امله یې د کوچنیتوب او سپکاوۍ احساس نه کاوه. د نیازمحمدمومند او زما(میرصاجب کاروال) لپاره د کارمل تبدیلي په صالح محمد زیري او یا پنجشیري د منلو وړ وه.که څه هم موږ د سلطانعلي کشتمند سره ښې اړیکې لرلې. څرنګه چې وروسته معلومه شوله سیدمحمدګلابزوی د مخکنیومصلحتونو پر بنسټ د نجیب الله په اړه خپله موافقه ښودلې وه. د وطنجارلپاره اصلاً دا مطرح نه وه چې څوک دې شي؟ هغه په وروستيۍ تحلیل کې د شورویانو د نظر تابع وو او کوم ځانګړی دریځ یې نه درلود. په هرصورت د شورویانو رول ټاکونکی وو.» ۱۲۸ / ۱۴۶ پدې هکله د افغانستان درمنګنه ژئوپولیتیک کتاب روسي لیکوالان د کتاب په ۵۹ مخ کې د مسکو رول ته ګوته نیسي او راوړي: « د کارمل د ځای ناستي په توګه د نجیب په غوراوي کې شورویانو ټاکونکی رول درلود. اندروپوف ، اوستینوف او پونوماریوف د نجیب وړتیاوو ته لوړ ارزښت ورکاوه او هغه یې ښه پیژاند. پدې هکله نظریات داسي وو چې د کارمل د بدلولو په صورت کې یوازې نجیب کولی شي د هغه پرځای وټاکل شي .» د ا، خ، د،ګ د مشر په توګه د نجیب د غوراوی به د شوروي جنرال لیاخفسکي ولولو: « د ۱۹۸۰ لسیزې په نیمایي کې په شوروي اتحاد کې د رهبرۍ د بدلون له کبله په افغانستان کې هم د مشرتوب د بدلولو خبره مطرح شوه، د ګرباچف د ټینګار په وجه ډاکترنجیب الله د مشرتوب لپاره غوره شو.» ۲۰۵ / ۱۹ پدې ډول د ګوند د اتلسم پلنوم په جوړولو سره د مسکو له خوا د نجیب الله په ګټه کودتا په بري سره سرته ورسیده.

د پورتنیو څرګندونو نه ښکاري چې کارمل د مسکو د ارادې او د کی جی بی د جنرالانو د فشارونولمه امله د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه استعفی ته اړ ایستل شو او پرځای یې نجیب الله وټاکل شو خو بیا هم کشتمند د اتلسم پولینوم دایریدل او په هغه کې د نجیب الله ټاکنه د ګوند د مشرتابه (سیاسي بیرو) اراده ګڼي ، د شورویانو اغیزاو نفوذ نه مني او لیکي :«۱۹۸۶ کال داسي پیل شو چې یوځل بیا د رهبرۍ په د ننه کې اختلافونه زیات شول او دا ځل د رهبرۍ د مشر د تبدیلیدو پرته له منځه نه تلل. د سیاسي بیرو اکثریت د رهبرۍ تغییر یو اړین ضرورت ګاڼه چې نجیب الله د کارمل پرځای وټاکي، کارمل شخصاً هم لدې څخه خبر درلود.» ۳۹ / ۷۲۵ هغه مهال لیکوال د دفاع وزارت د ملکي مدافعي په ریاست کې دنده لرله. د اتلسم پلنوم د دایریدو وروسته ددې ریاست عمومي رئیس جنرال دوست محمد د ګوند د مرکزي کمیټې علی البدل غړي د ریاست منسوبینو ته پدې اړه معلومات ورکړل او ټول خپلو ځانګو ته لاړل . څو شیبې وروسته رییس لیکوال خپل دفتر ته و غوښت او ور ته و یې ویل: « نور څه غواړې ببرک کارمل خو مو هم لیرې کړ.» لیکوال ورته وویل نه پوهیږم چې کارمل چا لیرې کړ ځکه چې څو ورځې مخکې ویل کیدل چې د سیاسي بیرو غړي په پام کې لري چې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه یو د کارمل پرځای وټاکي .خو وینو چې نجیب د ګوند د سیاسي بیرو د غړو د ارادې خلاف د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو . د کارمل پر ځای د کشتمند یا زیري د ټاکنې خبره رییس لیکوال ته کړې وه. په خپله نجیب الله میثاق ته د ده واک ته د رسیدو په اړه داسي ویلي دي: « کارمل ته ویل شوي وو چې د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نامه د ګوند او دولت له رهبرۍ استعفی وکړي او شوروي ته د استراحت لپاره لاړ شي او هلته د ژوند کولو ټول امکانات او آسانتیاوې ور ته چمتو کېږي.کارمل مقاومت کاوه او چمتو نه وو داسې سیاست ومني. شوروي سلاکارانو د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د ټولو غړو سره کار پیل کړاو هر یوه ته یې جلا جلا دا سیاست توضیح کاوه. په پای کې د محمود بریالي، اناهیتا راتب زاد، ظهور رزمجو، نظام الدین تهذیب او مجید سربلند پرته د مرکزي کمېټې ټول اصلي او علی البدل غړي د دې تګلارې سره همغږي شول . باید د مرکزي کمېټې پلنوم جوړ شوی وای او کارمل د ناروغۍ په پلمه استعفی ورکړې وای...»۷۹ / ۵۵۲ ـ ۵۵۳ د نجیب الله د واکمنېدلو رښتیا به په خپله له ده څخه هم ولولو. کله چې مسکو د ۱۹۸۹ کال د نوامبر په میاشت کې د برهان الدین رباني په مشرۍ د مجاهدینو یو پلاوی مسکو ته تللی وو او د دې پلاوي سره مسکو دې هوکړې ته رسېدلی وو چې د ۱۹۹۲د جنورۍ د لومړۍ وروسته به افغان حکومت ته پوځي تسلیحاتي مرستې دروي. لدې پرېکړې وروسته نجیب الله په نهیلۍ او ګیلې سره د شوروي اتحاد د وخت بهرنیو چارو وزیر شیواردنادزي ته یو لیک استولی او په یوه برخه کې یې راغلي دي:« ما نه غوښتل جمهور رییس شم ، تاسې زه رضا کړم. پرله پسې مو هیله وکړله او د ملاتړ ژمني مو را کړلې ...، اوس مو زه او د افغانستان جمهوریت تقدیر ته پرېښودل. څرنګه دا مسآله درک شي.»۲۰۱ /۱۹۴

ملي روغه جوړه

د کارمل پر ځای د نجیب الله د ټاکلو څخه د مسکو موخه دا وه چې له افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي او نجیب پدې لاره کې ورسره کاملاً همغږی او همکارۍ ته چمتو وو خو کارمل ور سره مخالفت ښودلی وو . نجیب الله واک ته په رسیدو سره د مسکو له لوري د چمتو شوې نسخې پر بنسټ رسماً د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه چې منځپانګه یې د وسلوالو مخالفینو سره په پخلاینې، د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لوري د واک د انحصار څخه ډډه ، په هیواد کې د سیاسي ګوندونو او آزادو رسنیو فعالیت ، د پراخ بنسټه حکومت منځته راتګ او د افغانستان څخه د شوروي پوځیانو وتل وو. خو نجیب ادعا کوي چې دی د ملي روغې جوړې د تګلارې د غوره کولو نوښتګر دی. نجیب الله د۱۳۷۰ کال د تلې په دریمه په پارلمان کې دا پوښتنه طرحه کړه « چې د ملي روغې جوړې تګلاره له کومه ځایه پیل شوه؟ وویل، ځواب روښانه دی .څرنګه مې چې څو ځو ځله د مختلفو مناسبتونو له کبله د دې مسئلې سره تماس نیولی دی چې پنځه کاله مخکې د پوهانو، روحانیونو او د افغاني مختلفو شخصیتونو سره ناستې او لیدنې کتنې ترسره کړې او د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې وروسته تجربې راغونډې شوې. د ملي روغې جوړې لومړنۍ مفکوري د همدې ناستو او د نظریاتو د مبادلې څخه منځته راغلې . » ۲۰۶ / ۲۰۱ خو واقعیت دا دی چې د روغې جوړې تګلاره د شورویانو له لوري په چمتو شوي ریپوټ کې چې کارمل د ګوند په شپاړلسم پلنوم کې ولوست اعلان شوله او وروسته هغه د مسکو له لوري د یوه جامع سند په توګه تنظیم او د نجیب الله په واک کې کېښودل شو. کاروال د هغه مهال د دارالنشاء غړی پدې هکله لیکي: « دا سند له روسي ژبې نه په تاجکي ژباړل شوی وو چې لومړی ځل د نجیب الله له لوري په سیاسي بیرو کې مطرح شو.» ۱۲۸ / ۱۵۳ نه یوازې کاروال د ملي روغې جوړې د تګلارې نوښتګر مسکو ګڼي بلکې شوروي جنرالان او په هغو کې ګروموف ورته څرګندونې لري او لیکي: « د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي په توګه د نجیب الله د ټاکنې سره جوخت شوروي ګوندي سلاکارانو نوې ستراتیژي جوړه کړه چې موخه یې په هیواد کې د کورنۍ مخامختیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمول وو. دا ستراتیژي په ټوله نړۍ کې د ملي پخلاینې(ملي مصالحې) په نامه شهرت وموند.» ۱۹۰ / ۱۹۲ د نجیب له لورې د اعلان شوې ملي روغې جوړې د تګلارې په اړه (افغانستان در منګنه جیوپولتیک) نومي کتاب په دېرشم مخ کې داسې راغلي دي:« ښېله شکه نجیب الله یو پیاوړی ځیرک چلباز او سرزوری سیاستوال وو. د اوازو خلاف نه هغه او نه کوم بل افغان مشر د ملي پخلاینې تګلاره اعلان کړله . د ملي پخلاینې سناریو د کرملن د ماڼۍ د لاربښوونکو په دستور ولیکل شوله او افغاني اړخ یې یو عادي پلې کوونکی وو. همدارنګه لیاخفسکي د افغان میرانه اوغمیزه نومي کتاب لیکوال د کتاب په ۳۴۳ مخ کې د ځلویښتم پوځ له لورې مسکو ته د یوه لیږل شوي رپوټ یوه برخه راوړې چې دا رپوټ که له یوې خوا د ملي روغې جوړې جوړوونکی شوروي اړخ ګڼي له بله پلوه د دې تګلارې د ناکامی پیغام هم له ځانه سره لري. په رپوټ کې راغلي دي:« اوس معلومیږي چې د ملي روغې جوړې تګلاره چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند لاربښوونکو وړاندې کړه او د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند یې پلې کوي عملي نه ده . سربیره پردې هغه د مخالفانو په ګټه واوښتنه.» د ځلویښتم پوځ له لورې مسکو ته د استول شوي رپوټ څخه ښکاري چې د ملي روغې جوړې څخه مسکو موخه دا وه چې څه ډول خپل لښکر له افغانستان څخه وباسي. کارمل د پاخه سیاستوال په توګه د مسکو پدې موخه پوهېدلی وو او د ګرباچف د وړاندیز په وړاندې ودرید خو ځوان نجیب الله دا درایت او هوښیاري نه لرله. هغه نه یوازې د مسکو له لورې پدې پیل شوې لوبه کې خپل سر بایلود بلکې افغانستان یې د کړکیچ خورا ګواښمن پړاو ته ورټېل واهه چې د شوروي د اشغال نه یې پایلې افغانانو ته ګواښمنې شوې. البته دا د دې معنی نلري چې د ملي روغې جوړې تګلارې ته اړتیا نه وه بلکې د هغې د بریا لپاره باید ربښتینې هلې ځلې شوې وای. دا تګلاره هغه مهال بریالۍ کېدله چې د هرڅه د مخه نجیب په ګوند کې د خلقیانو او په واکمنۍ کې د نورو سیاسي ډلو سره جوړه کړې وای ، د پرچمي له تنګ چوکاټ څخه یې باید ځان را ایستلی وای، د مخالفینو سره یې صادقانه خبرو اترو ته مخه کړې وای نه اپراتیفي لوبو ته. د ملي روغې جوړې د تګلارې د اعلانولو وروسته د نجیب الله له کړنو څرګنده شوله چې هغه ګومان نه کولو چې شورویان د افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي همدا لامل وو چې د ملي روغې جوړې د تګلارې د پلې کولو په موخه یې ربښتینې هلې ځلې ونکړلې او خپلې اپراتیفي- خادبښتي لوبې یې پر مخ وړلې. هغه د ژنیو د لوزنامې د لاسلیک یوه اونۍ مخکې چې په تاشکند کې له ګرباچف سره وکتل سر یې پدې خلاص شو چې شوروي اړخ د خپلو پوځیانو په ایستلو کې جدي دی. د نجیب لخوا د دا ډول ناسم ګومان ، د هغه له لورې د اپراتیفي لوبو پر مخ وړل او دې ملي پروسې ته د یوې پروژې په څېرد لیدلو پایله د ملي روغې جوړې ناکامي او په هېواد کې د تنظیمونو د وحشت واکمنېدل شول .

طرحه که عریضه !؟

د نجیب الله له خوا د ملي روغې جوړې د اعلان وروسته پرچمیانو د وسلوال او غیر وسلوال اپوزېسیون سره پټو او څرګندو اړیکو ټینګولو ته مخه کړله چې دا اړیکې د اسلامي جمعیت او شیعه ګوندونو سره خورا تودې وې. تردې چې اته ګوني تنظیمونه یې په یوه دسترخوان کېنول. د فقیرمحمد ودان په خبره «... د اسلامي وحدت ګوند په یوه اپراتیفي لوبه کې د دولتي امنیت د وزارت د مالي لګښتونو او تخنیکي امکاناتو له مخې منځته راغی او پروژه یې د جمهور رئیس له لورې جوړه شوله.» ۱۹۱/ ۲۵۱ د نجیب دې اپراتیفي لوبو د وطن تباهی ته شرایط برابر کړل. د یوې ملي مسآلې په اړه د هېواد له سیاسي مخالفو او موافقو ډلو سره اپراتیفي او استخباراتي لوبې مردودې دي. خلقي مشرتابه دا اړیکې لیدلې خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمن فرکسيون د دې اړيکو، د هغو د بهير او پايلو په اړه سياسي بيرو ته رپوټ نه ورکاوه او هرڅه د خلقيانو څخه پټ پرمخ تلل. د ودان په خبره « ترهغه ځايه چې ليکوال خبر يم د اسلامي ګوند سره په خبرو کې نجم الدين کاوياني،لايق او يعقوبي برخه لرله د اسلامی وحدت سره کشتمند او د هغه کاري ډلې کار کاوه . د نظار شورا سره د جمهوررئيس مرستيال محتاط يا محبوب الله کوشاني توظيفيدل. د پاچا د پلويانو سره سليمان لايق اوعبدالوکيل همدارنګه د ملي محاذ او ملي ژغورنې سره د بهرنيوچارو ، د ګوند د نړيوالو اړيکو او اکثراً د دولتي امنيت د وزارت له لارې مذاکرې پرمخ تللې. » ۱۹۱ / ۶۷ څرنګه چې ښکاري د مخالفينو سره د مذاکرو په پرمخ وړونکو کې د خلقيانو يو کدر نه ترسترګوکيږي پداسې حال چې د ګوند د مؤتلف سازا استازی پکې شتون لرې. نجيب د خپلو سياسي سيالانو ، مخالفانو او دښمنانو سره سولې او جوړجاړي ته چمتو وو خو د خپلو سازماني ملګرو سره يې د ګډ کار څخه ډډه کوله. دا که له يوې خوا د خلقيانو سره د هغه دښمني ښيي له بله پلوه د سولې او د افغان ولس سره هم دښمني وه.د نجيب له لوري د دا ډول دريځ غوره کول د ملي روغې جوړې په تګلاره د مخالفينو باور ته هم زيان رساوه او له بله پلوه په ګوند کې يې هم کورنيو کشمکشونو او مخامختيا ته لار هواروله. کله چې ګرباچف د شوروي کمونست ګوند په اووه ويشتمه کنګره کې د افغانستان جګړه شوروي اتحاد ته ناسور ټپ وبلله او د افغانستان څخه يې د شوروي سپاهيانو د وتلو پريکړه افغاني مشرانو ته اعلان کړه په واک کې شريکو خلقي مشرانو دا خلقيانو ته ښه فرصت وګڼلو ګواکې چې د آزادې ساه د کښلو مناسب شرايط را رسېدونکي دي چې نور به په هېواد کې شوروي لښکر د داموکلس د تورې په شان خلقيان نه ګواښي او د خپل فعال شتون د ښودلو په موخه يې هلې ځلې پيل کړلې. خو د خلقيانو سره د پرچميانو له لوري د مخالفينو سره د خبرواترو د بهير نه شريکول يعني د سولې له بهير څخه لرې ساتل خلقي مشران وهڅول خپل کورني اختلافونه شا ته پريږدي او خلقي صفوف يې اړ شول چې د خپلو آزمايل شوو مشرانو تر شا ودريږي. خلقي مشرتابه د خپل دريځ د ساتلو په خاطر په واک کې شريکو نورو سياسي ډلو سره د پوهاوي او ګډې ژبې د موندلو په موخه اړيکې ونيولې خو کومه بريا يې نه لرله . لامل يې د انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې د خلقي مشرتابه پاسيف دريځ ، د واک نشتون او په خپله د خلقيانو کورني اختلافونه وو.

د پرچميانو سره په واک کې شريکو خلقي مشرانو د دې لپاره چې د شوروي پوځيانو د وتلو وروسته خلقيان په يوه قوت واوړي د۱۹۸۸ کال د اپريل په مياشت کې يوه طرحه جوړه کړله چې په مرکزي کميټه کې د۳۰ تنو خلقيانو څخه ۲۸ تنو لاسليک کړه او هغه يې د شوروي سفير له لارې ګرباچف ته واستوله. هغه مهال د ګوند د مرکزي کميټې غړي ۱۲۰ تنه وو. طرحه دوو تنو محمداسلم وطنجار او انجينر نظرمحمد لاسليک نه کړه ځکه هغوی د نجيب الله ترڅنګ دريدلي وو . ګرباچف ته د طرحې ليږل يو ځل بيا د خلقي مشرتابه نه وړتيا نندارې ته کينودله .هغوی د دې پر ځای چې خپلې غوښتنې او وړانديزونه په سياسي بيرو يا مرکزي کميټه کې طرحه کړي او د پرچميانو سره يوه پوهاوي ته ورسيږي طرحه ګرباچف ته استوي . د خلقيانو د مشرتابه له لوري ګرباچف ته د دې طرحې استول په واقعيت کې د عريضې ليږل وو. خلقي مشرانو د مسکو له دوه مخی ،د شورويانو له لوري د خلقي غورځنګ د کمزورولو، او د هغه د رهبرانو د له منځه وړلو له ترخو تجربو څخه درس نه وو اخيستی او فکر يې کاوه چې په شوروي اتحاد کې د ګرباچف په واکمنيدو سره به شورويان د رښتينو دوستانو په څير د افغانستان سره همکاري وکړي. دوی ددې واقعيت د درک وړتيا نلرله چې د شوروي اتحاد په شان د يوه ستر هېواد تاريخ نه يوه واکمن جوړکړی او نه يې يو واکمن اړولی شي. ګرباچف دا طرحه له يوه مکتوب سره ګډه نجيب الله ته واستوله چې پکې يې ليکلي وو دا ستاسو کورنی موضوع ده هغه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

حل کړئ. د ګرباچف دا غبرګون منطقي او مناسب غبرګون وو چې یو حکومت یا یو سیاسي ګوند خپلې کورنۍ ستونزې باید پخپله حل کړي. په زړه پورې لا دا ده چې په مرکزي کمیټه کې د ګرباچف لیک زیري هغه چا چې د طرحې سره متمم لیک لاسلیک کړی وو ولوست . د ګرباچف مکتوب نجیب ته دا پیغام هم درلود چې خلقیان د ده له تګلارو سره همغږي نه دي د تشکل په لټه کې دي او کولی شي ده ته ستونزې جوړې کړي. د دې مکتوب په وړاندې د ولسمشر غبرګون دا وو چې د خلقیانو له تشکل مخنیوی وکړي او هغه خلقیان چې د ده د تګلارې په وړاندې دریږي له ډګره وباسي او څوک چې د ده له دریځ څخه ملاتړ کوي په خپل غیږ کې ونیسي. په دې موخه یې په خلقي مشرانو او کدرونو کار پیل کړ تر څو د هغوی دریځ ځانته معلوم کړي هغه کسان چې د خپلولو وړ دي خپل او هغوی چې ځانګړی دریځ لري ور سره اړین چلند وکړي . د میثاق په وینا « کله چې په ۱۳۶۷ ل/ ۱۹۸۸ز کې ډاکتر نجیب الله د کارمل د پلویانو او د کارمل د همکارانو او همسنګرانو صالح محمد زیري ، دستګیر پنجشیري ، نیازمحمد مهمند، میرصاحب کاروال ، سیدمحمد ګلابزوی او یوشمیر نورو خلقیانو د فشار لاندې راغی د امین د دوران ګوندیانو ته یې مخه کړه » ۷۹/ ۵۲۴ ترڅو دوی د ځانګړي دریځ لرونکو خلقي مشرانو او کدرونو خلاف لکه توکي وکاروي چې پدې کار کې بریالی هم شو. پدې برخه کې د نجیب بریا تر دې کچې وه چې د ګوند بنسټ اېښودونکي لکه میثاق او شاه ولي هم خپل او د خلقیانو د سترې برخې په وړاندې یې ودروي . میثاق د نووستي آژانس له خبریال سره په یوه مرکه کې ویلي وو :«نورمحمدتره کی د خلقیانو رهبراو ببرک کارمل د پرچمیانو رهبر وو خو ډاکتر نجیب الله د ټول د ا،خ ، د ، ګ یعني د خلق او پرچم د فرکسیونونو رهبر دی .» ۲ / ۱۴۴ میثاق دومره نجیب ته وفادار دی چې د هغه په اړه د یوه څرګند واقعیت څخه سترګې پټوي او هغه دا چې نجیب لکه نور پرچمي مشران د سفاراتونو څخه د شتمنیو په لوټ کې ښکېل نه وو . هغه په خپل کتاب کې د پرچمي سفیرانو له لوري د سفارتونو د شتمنیو د وړلو کچه راوړې ده خو یوازې د نجیب لخوا د شتمنیو د وړلو په اړه څه نه لیکي.

محمد اعظم سیستاني د خلقي واکمنۍ د دولتي رسنیو پر بنسټ په خپل کتاب مقدمه برکودتای ثور و فجایع هشت ثور په ۱۱۳ مخ او میثاق د خپل کتاب په ۳۲۰ ــ ۳۲۱ مخونو کې د سفارتونو د وړل شوو شتمنیو د کچې په اړه راوړي :

محمد اعظم سیستاني	عبدالکریم میثاق
۱- ببرک کارمل ۷۵۰۰ ډالر	- ۷۰۰۰ ډالر
۲- اناهیتا راتب زاد ۷۶۰۰ ډالر	- ۱۱۰۰۰ ډالر
۳- نوراحمدنور ۲۱۰۰۰۰ ډالر	- ۲۲۰۰۰۰ ډالر
۴- عبدالوکیل ۲۰۰۰ ډالر	- ۱۰۰۰۰ انګریزي پوند او ۲۰۰۰ ډالر
۵- محمودبریالی ۲۴۰۰ ډالر	- ۵۰۰۰ ډالر او ۷۰۰۰ کلدارې
۶- نجیب الله ۲۱ میلیون ریال	- صفر.

نجیب الله د خلقیانو د دریځ د معلومولو وروسته پدې کې شو چې هغه خلقي مشران چې د پخوا په څیر د پرچم د ارادې سره سم ګامونه نه اوچتول په بهر کې دپلوماتیک مسئولیتونه او تحصیلي بورسونه ومني چې له ګلابزوی پرته نورو د نجیب الله وړاندیزونه ونه منل. کله چې د ګلابزوی د سفارت اوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرې شوې « د خلقي اړخ مشران د څارندوی په کلوپ کې سره جرګه شول د وطنجار او انجينرنظر محمد پرته ټولو په یوه خوله وویل چې ګلابزوی باید په هیڅ صورت خارج ته ولاړ نشي ...،خارج ته د ګلابزوی په اړه اړینه بریښنې وویل شي چې د وسله وال پوځ لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري او د سیاسي بیرو غړی میرصاحب کاروال د هغه کور ته ورغلل ترڅو هغه قانع کړي چې خارج ته له تګ نه ډډه وکړي چې دا مهال د شوروي د سفارت نه د ټلفون زنګ راځي او ګلابزوی ته خبر ورکوي چې د مسکو نه ځانګړې الوتکه د ده لپاره راغلي او په هوايي ډګرکي د ده انتظار باسي ،سبا ته باید حرکت وکړي ،هغه موافقه وکړه او د خپلو کالیو په ټولولو یې پیل وکړ. » ۱۲۸ / ۱۶۴ له سفارت نه ګلابزوی ته ټلفون ښيي چې مسکو هغه مهال هم د افغانستان د دولت د چارو او په هغو کې د لوپړو د مقرریو واک درلود چې څوک چیرې په دنده وګوماري او څوک لیرې یا بیواکه کړي . له هغه سره جوخت نجیب الله د خپلواپراتیفي لوبو پراساس د خلقي کدرونو د دریځ د معلومولو په موخه په ګوندي سازمانو کې د نظرغوښتنې ډرامه سازماندهي کړه. پدې نظرغوښتنې کې غوڅ اکثریت خلقیانو د کنګرې د رابللوغوښتنه کوله او کله چې دا موضوع په سیاسي بیرو کې طرحه شوله د نجیب الله ځواب دا وو چې « د کنګرې د دایریدو وخت نه دی،هیواد د جګړې په حال کې دی او کارملیانو د دې لپاره چې د خلقیانو او نجیب ترمنځ اختلافونه زیات کړي له دې مسالې سره علاقه وښودله هغوی هم د کنګرې د دایریدو سره سربښوراوه. » ۵۸۷/ ۴۰

نجیب الله چې د کنګرې د رابللو له توپان سره مخامخ شو، هڅوونکې یې خلقي مشران او په ځانګړې توګه زیری ګڼله. د زیري په وینا نجیب هغه ورغواړې او ورته وایي: « د شفاخانې د راپور له مخې ته زیات ناروغه یې بهتره ده ته پولنډ ته د سفیر په څیر ولاړشې ، استراحت او خپل علاج به وکړې خو ما له دغه کار څخه د بیلابیلو علتونو په وړاندې کولو انکار وکړ ، څه وخت وروسته په کوم پلنوم کې زما د اخراج مسئله طرحه شوه. »۴۰ / ۵۹۱ داسي بریښنې چې ترډې وروسته د زیري د فزیکي له منځه وړلو څو ناکامې هڅې کیږي چې په یوه کې یې د شوروي د سفارت د لاس لرلو شک هم کیدای شي. زیری د دولتي امنیت د وزارت د سلاکار له خوا سفارت ته بلل کیږي د شپې نا وخته چې د سفارت څخه د کور خوا ته ستنیږي د آرتن پله ته نږدې په نوآباد کې د ده موټر ته بم اینودل شوی وو ، ده ته کوم زیان نه رسیږی خو موټر یې ویجاړیږي او څه موده وروسته هغه د ۱۹۸۹ کال د اکتوبر په میاشت کې د مرکزي کمیټې په پلنوم کې د سیاسي بیرو نه وایستل شو. د پلنوم د دایریدو نه یوه ورځ مخکې شوروي سفیر ورانسوف زیري ته ویلي وو چې« باید په ګوند کې د یووالي روحیه پیاوړې شي او هرچا ته مناسب ځای پیدا شي.»۱۲۸ / ۱۶۱ د خلقي مشرانو ګوښه کولو نه دا چې د یووالي روحیه نه پیاوړې کوله بلکي د دواړو اړخونو ترمنځ یې اختلافونه لا زیاتول.

د خلقي مشرتابه له لوري د دې طرحې د طراحانو کمزوري او نه وړتیا به په یوه بیلګه کې وړاندې کیږي. هغه مهال لیکوال په سیاسي – پوځي پوهنتون کې د استادی دنده لرله. یوه ورځ ډګروال محمدقاسم چې مخکې لدې د خوست د۲۵ فرقې سیاسي آمر هم په پوهنتون کې په تدریس بوخت وو. هغه د لیکوال سره د خلقي مشرانو له لورې د دې طرحې خبره شریکه کړله چې د هغې په اړه ګډ کار وشي. لیکوال دا طرحه یوه جامع سیاسي طرحه وګڼله خو دا یې پرې اضافه کړل چې د داسې یوې طرحې عملي کول یوه وړ او غښتلې مشرتابه ته اړتیا لري چې خلقیان هغه نه لري. یو سیاسي سازمان ځانله تکتیکي او ستراتژیکي هدفونه ټاکي . څرنګه چې طرحه د خلقیانو د تشکل پیغام لري . کله چې د یوه سازمان خبره کیږي هغه باید تکتیکي او ستراتژیک هدفونه ولري . زه د خلقي سازمان دا تکتیکي او ستراتژیکي هدفونه نه وینم. ښه بېلګه یې ولسي جرګې ته ټاکنې دي. تاسي را ته ووایئ چې زموږ د پوهنتون خلقیان او پلویان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې ددې ناحیې د دریو کاندیدانو څخه کوم کاندید ته رایه ورکړي؟ هغه ځواب راکړ نه پوهیږم. لیکوال ورته وویل خلقي مشرانو د سترو موخو د پلې کولو لپاره متې رانغښتي دي پداسي حال کې چې د تکتیکي او کوچنیو مسالو په هکله ځانګړی دریځ او د شته ستونزو د حل په اړه کومه نقشه نلري آیا دوی د دې ستر پیټې د وړلو وړتیا لري؟ لدې کبله په داسي مشرانو پسې تلل تېروتنه او د ځان تېراېستل دي او زه پدې برخه کې همکاری او ګډ کار ته چمتو نه یم . څه موده وروسته چې د ګرباچف لیک زیري د مرکزي کمیټې په پلنوم کې ولوست معنی یې دا وه چې هغه خپله تیروتنه ومنله چې طرحه یې مسکو ته استولې وه خو بیا یې هم په همدې پلنوم کې د پلنوم برخه والو ته د دې طرحې په سموالي ټینګار ونکړ او خپل دریځ یې د پلنوم له برخه والو سره شریک نکړ . د دې طرحې خو په واقعیت کې د عریضې وروسته بهیرونو څخه داسي ښکاري چې د دې کار ترشا هم مسکو ولاړ وو ترڅو خلقیان او پرچمیان د یو بل په وړاندې ودروي.

نجیب الله او ورسره زیاتیدونکي مخالفتونه

د ګوندي او دولتي مشر په توګه د نجیب الله د ټاکل کېدو وروسته ډېر ژر د هغه په وړاندې په ګوند کې مخالفتونه پیل شول او د وخت په تیریدوسره یې کچه لوړیدله . شورویانو چې په ګوند او دولت کې ژورې ریښې ځغلولي وې او له هر څه نه خبر وو د هغوی څخه یې یو لیکي:« خبره پدې کې ده چې د نجیب الله په واکمنېدو سره په ګوند کې داخلي ګوندي مبارزه کمزورې نه شوه بلکې برعکس لا یې قوت وموند .»۴۹ / ۳۷۶ د نجیب الله په وړاندې د مخالفتونو د زیاتېدو لاملونه دا وو.

۱ ـ د نجیب الله تېروتنې

مخکې ویل شوي وو کله چې د پرچم خبره کېدله معنی یې د کارمل ډله وه . لکه څرنګه چې کارمل د شورویانو د فشار له امله د ګوند له مشرتابه ګوښه کړل شو او چمتو نه وو له خپل مقام څخه تېر شي ببله کومه شکه پلویانو یې د هغه د ځای ناستي ضد دریځ نیولو . دا چې نجیب الله د کارمل د همغږۍ پرته د ګوند مشرتابه ته زړه خوښ کړ دا یې ستره تېروتنه وه. بله تېروتنه یې دا وه چې د ګوند د عمومي منشي د مقام څخه د کارمل د ګوښه کولو وروسته د کارمل سپکاوی کېده چې دې ډول وضعیت نه یوازې د کارمل په ټپونو د مالګې دوړول وو بلکې د نجیب الله خلاف د کارمل پلویان هم لمسول . دریمه تېروتنه یې په خلقیانو نه باور او د هغوی د کمزورولو هڅې وې. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره ټولو ګوندي او حکومتي بنسټونو ته دستور ورکړل شو چې د سولې بهیر ته د مخالفینو را جلبولو ته متې را ونغاړي. خلقي مشرانو او اغېزمنو خلقي کدرونو هم پدې لارکې هلې ځلې پیل کړلې او د خپلو اجرآتو رپوټونه یې په خپل وخت له مسؤلو مقاماتو سره شریکول. خو کله به چې د خلقیانو له لوري مخالفین چمتو شول چې له مخالفت لاس اخلي نجیب الله به هدایت ورکړ چې هغه له خاد سره تنظیم کړي که مخالفینو به د خاد سره د اړیکو د ټینګولو ډډه وکړه نو نجیب الله به همدې خلقي کدرونو ته هدایت ورکړ چې نور د هغوی سره اړیکي پرې کړي . د بېلګې په توګه خلیل الله کوهستاني د ګوند د مرکزي کمیټې غړی د « نجیب الله له خوا د مصالحې د پروګرام په خاطر تګاب او نجراب ته استول کېږي...،په تګاب اونجراب کې د محل له جهادي قوماندانانو سره یې وسیع او ثمربخش فعالیت وکړ. نوموړي به په هرو دری میاشتو کې کابل ته راته او جمهور رییس ته به یې د کار ګزارش وړاندې کاوه.بالاخره جهادي قوماندانان د مصالحې پروګرام ته آماده شول.له دې وروسته خلیل الله کوهستاني نجیب الله ته ګزارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړچې جهادي قوماندانان آماده دي چې له مصالحې سره پیوست شي، نور نه غواړي جنګ ته ادامه ورکړي.نجیب الله هدایت ورکوي چې قوماندانان د خاد ارګان ته تسلیم کړه ! خلیل الله کوهستاني له هدایت سره سم ، جهادي قوماندانو ته اعلانوي – چې تاسو اوس د خاد ارګان ته تسلیموم. جهادي قوماندانان کوهستاني صاحب ته وایي ، موږ له تا سره موافقه کړېده ، موږ خاد ته نه ورځو. کوهستاني صاحب بیا نجیب الله ته د عین موضوع ګزارش ورکوي .جمهور رییس نجیب الله ،کوهستاني صاحب ته هدایت ورکوي : تماس دې له جهادي قوماندانانو سره قطع کړه.» ۱۷۰ / ۲۲۲ – ۲۲۳ د نجیب الله دا ډول دریځ د خلقیانو سربېره د مخالفینو له لوري هم د روغې جوړې په تګلاره او په نجیب الله هم شکونه پیدا کول .

۲ - په ګوند کې د اختلافونو سرچینه

په هرسیاسي سازمان کې د اختلافونو سرچینه د هرڅه د مخه د نوموړي سازمان په مشرتابه او اغېزمنو کدرونوکې باید ولټول شي . په ا، خ ،د ، ګ کې تل د اختلافونو سرچینه ګوندي مشران او د ګوند د واکمنۍ پر مهال سیاسي بېرو وه چې غړي یې یا د ګوند بنسټ ایښودونکي یا اغېزمن او ځواکمن کسان وو . دا مشران چې د افغاني قبیلوي ټولنې محصول وو دوی هم د ګوند د مشر وروسته لکه د قبیلو د مشرانو په څېر د ګوند د مشرۍ خوبونه لیدل. همدا لامل وو کله چې د۱۹۸۶ کال په لومړیو کې کله چې د واک څخه د کارمل د ګوښه کېدو ګنګوسې وې ویل کېدل چې د کارمل ځای ناستی به د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه یو وي . خو د ګوند په رهبرۍ کې د واکمن ذهنیت خلاف نجیب الله د کارمل ځای ونیو. له همدې امله وو چې د سیاسي دفتر هغو غړو چې د زعامت خوبونه لیدل د نجیب الله خلاف دریځ غوره کړ. پدې هکله به دوې بیلګې راوړل شي:

الف – شاه محمود حصین خلقي کدر د۱۹۸۶ کال په لومړیو کې د دوو تنو سره لایق ته ورغلي وو په یوه لیکنه کې راوړي: « لایق صاحب په یوه پاریدلي رواني حالت کې وویل . عجیبه ده :هغه هلکانو چې لا یې پرتوګ نه وو اغوستی او زموږ مخې ته دې خوا او هغې خوا ټوپونه وهل نن د ګوند او سبا د دولت مشري ترلاسه کوي.» ۲۰۷

ب- کشتمند هم چې له هره پلوه ځان د ګوند د مشرتابه مستحق ګڼلو لیکي :« د یادولو وړګڼم چې غوښتنو، وړاندیزونو او نظریاتو شتون درلود چې زه د ببرک کارمل په ځای د ګوند او دولت رهبري او ریاست په غاړه واخلم ځکه چې د ګوندي او د دولتي کار،مشرتوب او صلاحیت ، ګوندي او وګړنیز ملاتړ په بشپړډول طبیعي او منل شوي ګڼل کیدل چې داسې بدلون راشي . د ګوند د ننه او په ټولنه کې داسې انتظاراتو شتون در لود ...، تصادفآ په دې مقام کې زه وم چې د ګوند د بنسټ ایښودونکو او د کارمل وروسته په ګوند کې دوهمه څیره شمیرل کیدلم او په ګوند کې زما په وړاندې کوم مخالفت موجود نه وو خو ما شخصآ د رهبرۍ ادعا نلرله او یا بنایي اړین شرایط لا برابر نه وو.» ۳۹ / ۷۰۶- ۷۰۷ د پرچم د فرکسیون د پورتنیو دوو مشرانو څرګندونې ښیي چې هغوی ځانونه د ګوند د زعیم مستحق ګڼل خو باز د نجیب الله په سرکیناست او نجیب د دوی دواړو او د ګوندي زعامت د نورو لیوالو دښمني وګټله . د ګوند د مشر په توګه د نجیب الله د ټاکل کېدو له امله د زېږي او نور ناخوښي د زېږي له لاندې وینا نه جوتېږي:« یوه ورځ نوراحمدنور په دفتر کې ناخوښه رامعلوم شو، نو مې پوښتنه ځنې وکړه څنګه داسې مایوسه ناست یې نه وایي کاروانونه دې غرق سوي دي. دی له چورتونو راووتی ، و یې خندل او ویې ویل، آوو ، ته یې پرڅه یې . ته بیچاره پرڅه خبر یې . ما سمدستي جواب ورکړ ولې نه یم خبر ځوان فعال عمومي منشي مو دی . په هرڅه خبردی سړی اوس داسې فکر کوي چې یو څوک شته چې د وطن په باره کې فکر کوي، پلان لري نخشه جوړوي. د هغه بل غوندې خو بیغمه نه دی پروت. نوراحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل : بیشکه دغسې ده . ته به خود خوشاله یې کارونه ستا په طبیعت برابر دي ، زما له احواله به هغه وخت خبر شوی وای چې میرزاعلم دې عمومې منشي شوی وای او تا یې ترلاس لاندې کار کولای...، ما او نور پر دغه خبره وخندل او ډیر وخت مو یادول. څه وخت مو په خپلو منځو کې د نجیب نوم میرزاعلم ایښی و.» ۴۰ / ۵۷۹ خوستی میرزا علم حمیدي خلقي کدر وو.همدا لامل وو چې نجیب الله کاروال ته د نهیلۍ په ډول ویلي وو:« زه په سیاسي بورو کې دوست نلرم. هغوی ټولو د دښمن په څېر زما په وړاندې دریځ نیولی دی. زه یوازې یم. » ۱۲۸ / ۲۳۷

۳- د ګوند په تشکیلاتي چارو کې په خاد ډېره لګونه

« کله چې نجیب عمومي منشي شو نو کدرونه یې د تشکیلاتو له لارې نه، بلکې د خاد له لارې غوره کول او مهم ځایونه یې ورسپارل.پداسې حال کې چې د کارمل د دورې په ټوله موده کې دغه کار د تشکیلاتو د شعبې په معرفي کولو کیدی.» ۴۰ / ۵۷۸ دې هم د ګوند د مرکزي کمیټې د تشکیلاتو څانګه او د سیاسي دفتر او دارالانشاء غړي ناراضه کړي وو.

۴- د اپوزېسیون سره د نجیب الله د استازو د کتنو د بهیراو پایلو پټ ساتل

نجیب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره د دولت د وسلوال او غیروسلوال اپوزېسیون سره د خپلو استازو له لارې خبرې اترې پیل کړې خو د دې خبرو د بهیر ، پایلو او د مخالفینو د غوښتنو په اړه یې د سیاسي بیرو خلقي برخه او چپ دموکراتیک اتحاد اړونده سازمانونه او حکومت نه خبرول . دې کار په نجیب الله باندې د خلقیانو او د دې سازمانونو د مشرانو او د حکومت د ځېنو غړو بې باورۍ او مخالفت ته لاره هواره کړله .

۵- د نجیب الله اپراتیفي لوبې

مخکې مو هم دې مسئلې ته ګوته نیولې وه چې ولسمشرپه ګوند او دولت کې د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره د ګوندیانو او په تېره کارملیانو د تقدیراو تهدید تګلاره غوره کړه. د نوموړي د تګلارو او یا نظریاتو سره د نه همغږۍ له امله ګوندي او دولتي کدرونه او چارواکي یا له دندو ګوښه کول ، یازندانونو ته اچول ، له څه مودې بند وروسته یې آزادول او په لوړو مقامونو ګومارل. دا ډول بهیر د نوموړي د واکمنۍ تر پایه دوام وموند. د نجیب الله دا رنګه کړنې او بدلیدونکی دریځ لامل پدې کې وو چې هغه کومه ځانګړې نقشه نلرله بلکې د ګوندي او حکومتي کدرونو سره یې چلند یوازې ده ته په وفادارۍ کې لیدلو او یا دا چې ټولې پریکړې او کړنې یې د پیښواو بهیرونو په وړاندې تحمیلي غبرګون وو. د محمد آصف محسني د تنظیم پرته د شیعیه اوو ګونو څخه د وحدت د ګوند جوړول د هغه د اپرتیفي لوبو څرګنده بېلګه وه. په نړۍ کې داسې بېلګه نشته چې یو حکومت دې خپلې څو مخالفي وسلوالي ډلې په یوه محور را غونډې کړي خو نجیب الله دا کار وکړ او خپل دې کار ته یې اپراتیفي لوبه ویله. پدې هکله واقعیت دا وو چې دا د مسکو پلان وو چې غیرپښتنانه وسلوال مخالفین او کارملیان په یوه تلواله کې تنظیم او د دې تلوالې پر مټ د م، م دسولې پروګرام شنډ کړي.

۶- د وسلوال اپوزېسیون له لوري د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت

یوه مسئله چې په ګوند کې د نجیب الله په وړاندې د مخالفتونو د زیاتیدو لامل کېده د تنظیمونو لخوا د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت وو خو نجیب الله پردې تګلاره ټینګار درلود . البته هغه مهال سوله افغانانو ته د هوا په شان اړینه وه . خو واقعیت دا وو چې وسلوالو مخالفینو روغې جوړې ته نه دا چې هرکلی ونکړ بلکې هغه یې رد کړله. روغه جوړه یو طرفه لار نه ده بلکې مقابل لوری هم باید هغې ته هرکلی ووایي. کله چې مقابل لوری روغې جوړې ته چمتو ندی خو پدې اړوند عملي ګامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوچتېږي داسي کړنلاره بيله ناکامی بله پايله نلرله. څرنګه چې د ملي روغي جوړې نوښت د مسکو سره وو او مسکوغوښتل د يوې لوزنامې له مخې خپل پوځونه له افغانستان څخه وباسي نجيب د يوه لاسپوڅي په توګه اړ وو چې د مسکو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي بيله دې چې د دې تګلارې ناوړه پايلو ته پام را وګرزوي.

د ژنيو لوزنامې

د مسکو مغروره مشران پرافغانستان باندې د خپل خاينانه لښکرکشۍ وروسته په افغانستان کې د ملي پاڅون په پيل سره پوه شول چې ستره تيروتنه يې کړېده او پدې کې شول چې په آبرومندانه ډول د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي. د شوروي دولت دا هوډ هغه مهال جوت شو چې د۱۹۸۲ کال په نوامبر کې يوروي اندروپوف د کی جی بی رئيس د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر په توګه وټاکل شو او د افغانستان د کشالي د حل په موخه يې هڅې پيل کړې. خو د نوموړي هڅو لدې امله پايله نلرله چې هغه مهال متحده ايالاتواو پاکستان يوې سياسي معاملې ته چمتو نشول ځکه چې د افغانستان د کشالي د سياسي حل په اړه د اندروپوف نقشه د نوموړو دوو دولتونو په پرتله د شوروي اتحاد او افغانستان د ګټو پرمحور څرخيدله. اندروپوف « ټينګارکاوه چې اسلام آباد د کابل د رژيم مشروعيت ومني او ضمناً په پام کې يې لرل، د کارمل ځای چې د افغانستان اکثريت خلکو د شوروي د ګوډاګي په توګه ترې کرکه لرله يو منل شوی شخصيت ونيسي ترڅو واک د غيرکمونست عناصرو سره وويشي. اندروپوف د کابل د رژيم ساتل پدې کې ليدل پاکستان ژمنه وکړي چې د ملګرو ملتو د سازمان د مذاکرو پربنست د شوروي ځواکونو د وتلو وروسته د مقاومت له مرستې لاس واخلي او متقابلاً کابل د پاکستان ضد ځواکونو ته مرسته ونکړي.» ۴۷ / ۱۰۵- ۱۰۶ پداسي حال کې چې د ګرباچف په پلان کې دې مسئلې ته پام نه وو راګرزول شوی . د افغانستان د کشالي د سياسي حل په موخه د مسکو د هلوځلو پايله دا شوله چې د۱۹۸۲ کال د جون په مياشت کې د ملګرو ملتو د استازي د سولې مأموريت پيل شي چې هغه له پاکستان سره د غير مستقيمو مذاکرو له لارې پرمخ تللو البته ايراني لوري له خبرو نه ډډه وکړه. پدې مذاکراتو کې د ګرباچف تر واکمنېدو پورې پرمختګ نه ليدل کيده ځکه چې د شوروي مشرانو د نه نرمښت سربيره اصلی خنډ واشنګتن وو.د ملګروملتو د ځانګړې استازې ديه ګوکوردوويز د وينا له مخې کله چې دې مؤسسي د افغانستان د ستونزې د حل لپاره خپل استازی وټاکه په دې مؤسسه کې د متحده ايالتونو استازي(جورج شرمن) هغه ته ويلي وو: « متحده ايالتونه د خبرواترو له لارې د قضيې د حل غوښتونکی دی خو ليوال نه دی چې ديپلوماتيکي هڅې پيل او دا کړکيچ حل شي .»۴۷ / ۱۰۱ د غيرمستقيمو خبرو په پيل کې د ښکيلو اړخونو کابل او اسلام آباد او د هغو ملاتړو مسکو او واشنګتن دريځونو زيات واټن درلود. واشنګتن -اسلام آباد د دری اړخيزه خبرو اترو (اسلام آباد، کابل ، ملګري ملتونه) او مسکو- کابل په دوه اړخيزه مذاکرو (کابل – اسلام آباد) ټينګارکاوه . البته خبرو د واشنګتن- اسلام آباد د طرحي پر بنسټ پيل او دوام وموند. مذاکرې په لومړي پړاو کې د شوروي لښکر پر وتلو او د افغانستان په چارو کې په نه لاس وهني څرخيدلې. د افغانستان دريځ دا وو چې شوروي ځواکونه هغه وخت بيرته خپل هيواد ته ستنيدلی شي چې د افغانستان په کورنيوچارو کې لاسوهني ودريږي او مقابل لوری د لاس نه وهنې تضمين ورکړي او پاکستان بيا د شوروي لښکر د وتلو د مهال ويش د ټاکلو موضوع راپورته کوله. کله چې ګرباچف واک ته ورسيد او په افغانستان کې د مسکو د ارادې له مخې هم زعامت تغيير وموند د ملګروملتو د استازي د ماموريت هڅو قوت وموند په تيره کله چې ګرباچف د شوروي کمونست ګوند په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه ويشتمه کنګره کې افغانستان (ناسورتيپ) وباله او د افغانستان څخه يې د شوروي لښکر وتل وړاندې کړل خبرې دوهم پړاو ته ننوتلې چې هغه د افغانستان په کورنيو چاروکې د نه لاس وهنې او د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړيدو څرنګوالي ته ځانګړې شوې او مسکو په خپل دريځ کې زيات نرمښت وښود پدې معنی چې د خپلو ځواکونو د وتلو موده يې له دوه ويشت مياشتو نه نهو مياشتو ته راټيټه کړه پداسې حال کې چې پاکستان د شوروي سپاهيانو د وتلو موده د اوو مياشتو پر ځای نهه مياشتې ومنله.

د م، م د استازي کوردوويز په وينا کله چې مذاکرې پای ته نږدې کيدلې « هغه (نجيب الله) يو ځل بيا د خپل پخواني سلف په څير د دې په لټه کې شو چې د شوروي لښکر د وتلو په لار کې خنډ او د هغو د ځنډيدو سبب شي .» ۴۷ / ۲۱۷ د نجيب دا ډول دريځ ښودل چې هغه په لومړيو کې فکر نه کولو چې شوروي اړخ د خپلو سپاهيانو په وتلو کې جدي دی خو کله چې وپوهيدلو ګرباچف خپل پوځيان وباسي نو د سولې په وړاندې د خنډونو د جوړولو هڅې پيل کړلې. اشرف غني هم دېرش کاله وروسته کله چې امريکايي اشغالګرو په ۲۰۱۸ کال کې د طالبانو سره په دوحه کې د سولې خبرې پيل کړلې د سولې د ټينګښت په موخه عملي ګامونه ځکه پورته نکړل چې هغه ګومان نه کولو چې اشغالګر له افغانستان څخه وځي. نجيب الله په تبليغاتو کې د سولې او روغې جوړې خبرې کولې خو هڅې يې پدې راګرزولې وې چې په واکمن ګوند کې خپل سيال له ډګره وباسي او د وسلوالو اوغير وسلوالو مخالفينو سره استخباراتي اپراتيفي لوبې پرمخ بوزي چې دده د دې لوبو منطقي پايله د ده ناکامه تېښته او د حکومت مفتضحانه نسکورېدل شول. پدې توپير چې غني په تېښته بريالی شو اونجيب بريالی نشو . پدې اړه ګرباچف شل کاله وروسته د (اېخوا مسکوه) راديو سره په مرکه کې داسې وايي: «ما د نجيب سره په تاشکند کې وکتل .هغه په خپل ځان باورنه درلود او باور يې نه کاوه چې موږ په جدي ډول(د وتلو لپاره) تصميم نيولی دی. ټولو انتظار يوست چې ګواکې موږ له افغانستان څخه نه وزو. خولازم نه وو چې پاتې شو.» کله چې د سولې خبرې اترې د يوې لوزنامې په لاسليکولو سره په بري سره پای ته ورسېدلې د نجيب د پوځي سلاکار سترجنرال ګارييف په خبره « جمهور رييس ټينګار کاوه چې د شوروي سپاهيانو يوه برخه په افغانستان کې پرېږدو او يا د امکان له مخې په خپله خوښه سرتېري د حيرتان د لارې او د خوراکي توکو اوکمالاتي موادو د ساتنې لپاره ور واستوو.» ۱۹۶/ ۵۱ البته هغه مهال نه يوازې نجيب د سولې د ټينګښت په لار کې د خنډونو د جوړولو په لټه کې وو ،بلکې وسله والو مخالفينولا ناوړه دريځ نيولی وو. هغوی که له يوې خوا د روغې جوړې تګلارې سره مخالفت څرګند کړ له بله پلوه د۱۹۸۸ کال د فبرورې په نيمايي کې «مخالفينو پلان جوړکړی وو چې د م،م د منځګړي ديه ګوکوردوويز الوتکه به په ژنيو کې د خبرو اترو د ځنډولو په موخه را وغورزوي. »۴۷/ ۳۴۰ د م، م د استازي د هڅو په وړاندې د ستونزو او خنډونو د جوړولو سره سره د سولې خبرو شېږ کاله دوام وموند ، يوولس ځله د افغانستان، پاکستان او د م ،م د استازو ترمنځ په غير مستقيمه ډول مذاکرې پرمخ تللې او کله چې دا هڅې وروستي پړاو ته نږدې شوې د لوزنامې د لاسليک نه درې ورځې وړاندې د۱۹۸۸ کال د اپريل په يوولسمه د امريکې ولسمشر رونالډريګن وويل: « زه باور لرم چې متحده ايالات اوس کولای شي له شوروي سره يوځای د لوزنامې تضمين کوونکی شي.»۴۷/ ۳۶۹ د امريکا د ولسمشر له وينا وروسته د اپريل په څوارلسمه د ژنيو لوزنامې د م ،م د سرمنشي پريزدوکويلار تر څارنې لاندې د افغانستان او پاکستان د بهرنيوچارو د وزيرانو عبدالوکيل او زين نوراني په ګډون چې په تالار کې د امريکې او شوروي د بهرنيو چارو وزيرانو شولتز او شيواردنادزې شتون درلود لاسليک شوې. « دا مراسم ډيرساده او د جنازې مراسمو ته ورته وو او شل دقيقې يې وخت ونيو. » ۳۶۹/۴۷ د ژنيو د لوزنامې لاسليک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکی شيواردنادزي وايي:« ما د لوزنامې د لاسليک په مهال بد احساس درلود او دا کار راته ستونزمن برېښېده او په الوتکه کې د راستنيدو په لار کې وپوهيدم چې د نجيب الله سره مو خيانت کړی دی.»

لوزنامې پنځه فقرې لرلې لدې امله د ملګروملتو پنځه فقره يې پلان نوم يې خپل کړ او منځپانګه يې د افغانستان څخه د شوروي ځواکونو پر وتلو، هيواد ته د کډوالو په بيرته راستنېدو او د افغانستان او پاکستان له لوري د يو بل په کورنيوچارو کې نه لاسوهنه وه. که څه هم په لوزنامه کې دوو سيالو زبرځواکونو د بهرنيوچارو وزيرانو د تضمين کوونکو په توګه خپل لاسليکونه کينښودل. خو د لوزنامې د لاسليک وروسته بهيرونو وښودل چې دواړو تضمين کوونکو خپل نړيوال اخلاقي مسئوليت ته د يوه داسې هيواد د ولس په وړاندې چې د دوی د سياليو اولاسوهنو له امله يې سلګونه زره تنه شهيدان او معلول او ميليونونه کډوال شول شا کړه او دې ولس ته يې نور بې شميره کړاوونه راوړل. د ژنيو د لوزنامې د لاسليکولو د مراسمو په پای کې شولتز وويل: « نن تاريخ جوړ شو، او زياته يې کړه چې پدې اړه متحده ايالتونو شوروي ته اطلاع ورکړې وه چې امريکا د خپلو ژمنو مطابق د تضمين کوونکي په توګه دا حق ځانله ساتلی دی چې خپلې پوځي مرستې د افغانستان ګروپونو ته ورکړي که چيرې شوروي اتحاد په افغانستان کې موجودو ګوندونو ته محدوديت قايل شي، متحده ايالات به هم هغومره محدوديت عملي کړي.» ۴۷/ ۳۶۹ ــ ۳۷۰ د شولتز په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي، يو دا چې شوروي په افغانستان کې د ا،خ،د،ګ پرته نورو ډلو ته هم مالي او پوځي مرستې ورکولې چې زياتره په شمال کې سکتاريستي او پښتني ضد ډلو ته ګوته نيول کيده ، بل دا چې واشنګټن او مسکو پردې هوکړه کړې وه چې د لوزنامې له نافذيدو وروسته به بيا هم خپلو افغا ن چوپړيانو ته د پوځي او مالي مرستو په ورکولو سره په افغانستان کې په بل شوي اور غوړي تويوي او ليوال نه وو چې د افغان وژنې لړۍ ودريږي.

د ژنيو د لوزنامې له لاسليک وروسته د هغې د عملي کولو پړاو پيل شو چې هغه د شوروي ځواکونو وتل او د افغان کډوالو بيرته راستنيدل وو. د شوروي پوځيانو وروستۍ ډله د جنرال ګروموف په مشرۍ د حيرتان د پله نه وروسته له نهو کلو يوې مياشتې او اتلسو ورځو د۱۹۸۸ کال د فبرورۍ په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې شپږ ويشتمه) ووتله او نجيب الله دا ورځ د لوزنامې د لاسليک څلور کاله وروسته چې نور د شوروي اتحاد په نامه دولت شتون نه درلود د آزادۍ ورځ او عمومي رخصتي اعلان کړه. عجيبه دا وه چې هغه د سلواغې شپږويشتمه د آزادۍ ورځ ونوموله خو د خپلې واکمنۍ په لومړيو دريو کلونو کې په خپلو ويناوو او د کورنيو او بهرنيو خبريالانو سره په مرکو کې داسې ملغلرې شيندلې : «موږ د هغو شوروي سرتيرو او پوځيانو اوغير پوځي کارپوهانو ،ډيپلوماتانو او ورځپاڼه ليکونکو او خبريالانو په وړاندې خپل سرونه ټيټوو چې خپل ژوند يې د خپل رسالت د ترسره کولو په لار کې له لاسه ورکړ. جګړې ډيرغمونه راوړل ، دا غمونه ژر نه هيريږي. همدا رنګه ډير افغانان به د شورويانو مهرباني او ميرانه ، انسانيت او ربنتينولي له ياده ونه باسي. » ۱۰۶/ ۳۲۵   يا دا چې له هغه څخه د ملي روغې جوړې د اعلان په لومړيو کې د لاس انجلس خبريال وپوښتل چې په ۱۹۷۹ کې د شوروي اتحاد د لاسوهنې وروسته ډېر افغانان له هېواد څخه ووتل آيا هغوی مخکې لدې چې شوروي ځواکونه ووځي بېرته به راستانه شي په ځواب کې وويل : « راځئ د لاسوهنې کلمه استعمال نکړو.دا کلمه د واقعيت سره سر نه خوري، خبره د وروړګلوۍ په مرستو کې ده ، يعنې خلکو خلکو ته بېله کومو شرطونو اوبېله کومو موخو مرستې وکړلې .شوروي خلک زموږ په خاطر زياتو قربانيو ته چمتو شول ، بايد داسې پديدې بې ارزښته و نه ګڼل شي د داسې پديدو بېلګې په تاريخ کې شتون نلري .» وګورئ يو وخت نجيب الله د اشغالګرو جنايتونو ته مهرباني ، ميړانه ، انسانيت او ربنتينولي ، د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنیو چارو کې د شورویانو لاسوهنې یا بربنډ تېري ته خلکو ته د خلکو مرستي وایي خو څو کاله وروسته چې نور دا پوځونه په افغانستان کې نه وو د افغانستان څخه د دې پوځیانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي. پدې ډول یې د خلکو په سترګو کې خاورې اچولې او له سیاست څخه بیخبرې پرګنې یې تیر اېستلې. له بده مرغه ځوان نسل چې اوس د هغه ثبت شوې وېناوې اوري هغه اتل ګڼي.آیا هغه څوک چې د پردي لښکر پر مټ واک ته رسېدلی وي هغه اتل کېدای شي؟

د لوزنامې د پلې کېدو د څارنې لپاره د م ،م کاري ډلې افغانستان او پاکستان ته استول شوې وې چې د شوروي لښکر د وتلو او د کډوالو د بیرته راستنیدو د بهیر څارنه وکړي. دې ډلو د افغان او شوروي اړخ څخه د سرغړونو رپوټونه نه ورکول خو د پاکستاني لوري څخه د سرغړونو رپو ټونه موجود وو. د دې سرغړونو له امله « څو ځله افغان چارواکو له شوروي څخه غوښتي وو چې د ځواکونو وتل ودروي ځکه چې پاکستان او امریکا د ژنیو لوزنامه نه پلې کوي. » ۴۹/ ۴۸۱ خو مسکو دې غوښتنو ته مثبت ځواب ورنکړاو د لوزنامې د غوښتنې پر بنسټ یې د خپلو سپاهیانو اېستلو ته دوام ورکړ . د شوروي سپاهیانو له وتلو وروسته د افغانستان د وسله والو ځواکونو لپاره ستر آزمایښت (د خپلواکې دفاع) مسئله پرته وه چې هغه یې په ډاډمنه توګه ترسره کړله.د شوروي سپاهیانو د وتلو په درشل کې وسله والو مخالفینواو د هغو ملاتړو فکرکاوه چې د شوروي لښکر له وتلو وروسته به کابل ډیر ژر راولوېږي له دې امله یې په ۱۹۸۷کال د مارچ په میاشت کې په پیښور کې د احمدشاه احمدزي په مشرۍ د مجاهدینو انتقالي حکومت جوړکړ خو هغه د تنظیمونو د کورنیو اختلافونو له امله رنګ او د شوروي لښکر د وتلو وروسته یې بیا د اسلامي موقتي حکومت په نامه یوه اداره چې مرکز یې پیښور او مشري یې صبغت الله مجددي لرله جوړه کړه.

د شوروي ځواکونو د بشپړ وتلو وروسته د م،م استازي په افغانستان کې د داسې یوه منځ مهاله حکومت د جوړولو په موخه خپلوهڅو ته دوام ورکړ چې د ټولو افغانانو استازیتوب وکړای شي او د هڅو زیاته برخه یې پردې را واړوله چې نجیب الله له واک نه ګوښه شي ترڅو په جګړه او د افغانستان په کړکیچ کې ښکیلې ډلې د راتلونکي حکومت د جوړولو په چارو کې له مساوي امکاناتو نه برخمنې وي. د نوموړي استازي له نظره پخوانی پاچا داسې یو څوک وو چې ولس پرې راټولیدلی شي خو پاچا عملي ډګر ته را و نه ووت یا دا چې لویدیځ اجازه ورنکړله.دیه ګوکوردویز د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو په موخه د واشنګتن او مسکو سره په همغږۍ کې لاندې طرحه کابل ، تهران او اسلام آباد ته وړاندې کړه :

- د روغې جوړې په دوره کې دې افغانانو ته وخت ورکړل شي چې پخپل هیواد کې د بیا پیوستون او یووالي د ټینګښت په موخه فعالیت وکړي ترڅو نړیواله ټولنه وکولای شي هلته مرستې ورسوي.

– د یوه ملي حکومت بنسټ اېښودل چې د یوې ټاکلې مودې په ترڅ کې د سولې او بیا جوړونې چاپیریال رامنځ ته او لویه جرګه راوبولي. دا موده شپږ میاشتې په پام کې نیول شوې وه .

- د ملي حکومت د کار د پیل او له لومړۍ ورځې نه د مخالفینو او سیالو ډلو ترمنځ اوربند.

دا طرحه په حقیقت کې په افغانستان کې د یوې داسې واکمنۍ جوړول وو چې د اوربند او سولې لپاره اغیزمنه تمامه شي . وروسته څرګنده شوه چې طرحه د دواړو زبرځواکونو او یا د یوه اړخ د ګټو سره برابره نه وه او دیه کوردوویز د افغانستان د کشالې د حل له ماموریت نه ګوښه کړل شو. هغه د دې ماموریت نه د ده ګوښه کول «د خپل ځان په وړاندې د عمومي منشي د مرستیالانو له خوا کودتا ګڼي. »۴۷/ ۳۹۳ د کوردوویز پرځای بینن سیوان چې د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره کومه ځانګړې نقشه او يا ليوالتيا نلرله وګومارل شو. دا بيا د دې ښکارندوی دی چې زبرځواکونو يا د زبرځواکونو يوه اړخ نه غوښتل چې د افغانستان کشاله حل شي. د ژنيو د لوزنامې له مخې لاسليک کوونکو مسؤليت درلود چې د افغانستان د جګړې ښکېلو خواوو ته به وسلې نه ورکوي خو ديه ګوکوردويز د امريکا او پاکستان لخوا د ژنيو له لوزنامې څخه سرغړونو ته ګوته نيسي او ليکي:« جورج شولتز په شيطاني ډوله موسکا توضيحات راکړل چې دا ستونزه څنګه حل شي . د شولتز په وينا ، جونجو (د پاکستان صدراعظم) د مارچ په دېرشمه په ټلفون ورسره اړيکه ونيوله او هغه يې و هڅولو چې مرستې دوام ومومي.جونجو وويل چې پاکستان تر اوسه ليوال دی چې د مرستو پلې کوونکی وي . څو ګړۍ وروسته ضياء الحق د ريګن سره اړيکه ونيوله او ورته پيغام يې ورکړ. د شولتز په خبره چې د جمهور رييس په دفتر کې وو، ريګن له ولسمشر وپوښتل چې د لوزنامې څخه د سرغړونې له کبله به د شوروريانو د تورونو په وړاندې څه کوي . د ريګن د څرګندونو له مخې ضياء ځواب ورکوي ،(مونږ به د خپلو پولو څخه د هر ډول مرستو د تېرېدو منکر شو. دا نوی شی نه دی. اته کاله دي چې مونږ همدا وايو.» هغه مخکې هم ويلې وو،« د مصلحت په موخه د درواغو ويل جواز لري.» ۴۷ / ۲۷۶

که چيرې د ژنيو لوزنامې د لاسليک وروسته د مسکو او واشنګټن او په تېره د م ، م چلند ته ځير شو ويلی شو چې د نړۍ په هيڅ ګوټ کې ملګرو ملتو د سولې او جوړجاړي او د سولې د ټينګښت په موخه داسې کرغېړنه لوبه نه وه کړې چې په افغانستان کې يې تر سره کړله .

د شوروي ځواکونو د وتلو بهير

ګرباچف پخپل هوډ چې شوروي لښکر له افغانستان څخه وباسي کلک ولاړ وو. هماغه دي چې د۱۹۸۶ کال د اکتوبر په مياشت کې د ښه نيت د ښودلو په موخه يې شپږ غونډونه له افغانستان څخه وايستل. په همدې مناسبت د اکتوبر په شپاړلسمه د کابل په بالاحصار کې يوه پرتمينه غونډه نيول شوې وه او په هغه کې نجيب الله په افغانستان کې د شوروي سپاهيانو د کارنامو په اړه ډېرې ملغلرې وشيندلې او دا يې هم وويل:« نن مونږ بيا شوروي انترناسيونالست سپاهيان چې خپل سوله غوښتونکي هيواد ته ستنيږي بدرګه کوو.يدې وروستيو ورځو کې مونږ د خپلو شوروي دوستانو څخه د نه هېرېدونکې کورودانۍ د تودو احساساتو د ښودلو شاهدان يو. مونږ وليدل چې د شيندنډ څخه د شوروي په لوري په تلونکو ټانکونو د ګلابو ګلونه اچول کيدل...، مونږ د زرګونو افغانانو په سترګو کې د بيلتون د غمونو اوښکې وليدلې ، هغه اوښکې چې مونږ سره نښلوي. » ۱۰۶/ ۳۱۶ – ۳۱۷ کله چې لوستونکی د نجيب الله له لوري د اشغالګرو په پته چې د سلګونو زرو وطنوالو مرګ او ژوبله، د ميليونو کډوالي او د زرګونو کليو وراني يې له ځانه سره درلودله دا ډول څرګندونې اوري خو څه موده وروسته ددې انترناسيونالستو پوځيانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي نه پوهيږي چې دا ډول وګړی په کوم نامه ياد کړي. د بالاحصار په غونډه کې يوه پيښه چې د نجيب الله د شل کلن ګوندي مشر(کارمل) د شخصيت ښکارندوی ده او له بله پلوه د کارمل په وړاندې د نجيب الله سپک چلند هم ښيي يادول يې اړين ښکاري.

« کارمل چې په دغه وخت کې لا د انقلابي شورا رئيس او د سياسي بېرو غړی وو د نوروعادي ميلمنو سره کښېنول شوی وو. خو له نجيب سره لوی مشاوران په خاص ځای ناست وو. دغه کار ټولو ميلمنو ته د تعجب وړ وو خو کارمل ته د تحمل وړ نه وو. وروسته يوې برنډې ډول ځای ته راووتلو. ګوندي او دولتي مشران په برنده کې قطار ولاړ وو او د هغو قطعاتو رسم ګذشت کتنه يې کوله چې په دغه ورځ له افغانستان څخه وتل. نجيب او لوی مشاوران په منځ کې ولاړ وو او د تېرېدونکو سلام يې اخيستی ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کارمل د مرکزي کمیټې له غړو سره درول شوی وو. ببرک کارمل هم له هغه ځای څخه یوازې را کښته شو او لاندې یې په میدانی کې په قدم وهلو پیل وکړ. په دغه ورځ زیات کورني او بهرني ژورنالستان راغلي وو، د شوروي نظامیانو او افغانانو سره یې مصاحبې کولې ، هغوی د کارمل په لیدو ډیر خوښ او پر هغه راټول شوي وو. نجیب ورته متوجه شوی وو او یو څوک یې ور واستوئ ، چې له هغه ځای څخه یې گوښه کړي...، کارمل یې بیرته راوستی وو او د نجیب شا وخوا یې ځای ور ته خالي کړ...، کله چې د پریټ مراسم پای ته ورسیدل نو گوندي ـ دولتي رهبري په خپلو موټرانو کې د ښار پر لور حرکت وکړ. څکه د خیرخانې په کوتل کې د وروستۍ خدای په امانۍ لپاره ترتیبات نیول شوي وو...، له بالاحصار څخه چې راووتلو نو گوندي- دولتي رهبري نوموړې ځای ته د تگ په لاره کې د نجیب په موټر پسې روان وو...، ښایي کارمل به خپل موټروان ته امر کړی وي چې تر نورو د مخه شي . د تگ مسیر ډیر نری وو ، څکه د شوروي قطعاتو ټانکونه ورو ورو حرکت کاوه . د سړک په دواړو غاړو مکتبیان او نور گلان په لاس کې ولاړ وو...، نو د رهبرئ د موټرانو لپاره د ټانکونو او خدای په امان کوونکو ترمنځ تنگه لار پاتې کیده. د کارمل موټر په دغه نری لار کې ځان تر نورو مخ ته کاوه. شوروي ټانک چلونکو لاسونه ښورول چې دغه موټر له لارې وایستل شي، خو د کارمل موټر پرمخ روان و. گلابزوی کیسه کوله چې د لارې د صافولو لپاره یې د کارمل په موټر پسې حرکت کړی و او د کارته پروان په ساحه کې یې د هغه موټروان یوې کوڅې ته په ننوتلو مجبوره کړی و. په کوڅه کې یې موټروان تهدید کړی او امر یې ورته کړی و چې سړک ته راونه وزي او کارمل کور ته بوزي. » ۴۰ / ۵۶۰ – ۵۶۱ د دې پیښې څه موده وروسته یې کارمل د ځوانانو د دموکراتیک سازمان یوې غونډې ته د بلې سپکاوی لپاره ور بللی وو. کارمل غوښتل په غونډه کې وینا وکړي خو د ځوانانو د سازمان منشي فرید احمد مزدک ورته ویلي وو تاسو ناروغه یاست درته تکلیف کیږي خو کارمل ځواب ورکړی وو هیڅ ناروغه نه یم جوړ تیار یم. خو مزدک د خبرو فرصت نه وو ورکړی او دا پیښه په ټلویزیون کې هم وښودل شوه. که چیرې په بالاحصار کې د شوروي سپاهیانو سره د خدای په امانۍ مراسمو ته وکتل شي هغه دولتي مراسم وو نه گوندي مراسم. منطقي دا وه چې دولتي مشر (د انقلابي شورا رئیس) ببرک کارمل د نجیب الله ترڅنگ ولاړ وای او د تیرېدونکو سلام یې اخیستی وای خو هغه یې د مرکزي کمېټې د غړو سره درولی وو. د ځوانانو د سازمان غونډې ته د کارمل وربلل او هغه ته د خبرو اجازه نه ورکول هغه ته سپکاوی وو. د پرچم په واکمنۍ کې د سترو غونډو د جوړولو نوښت او واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې د دې غونډو برخه وال څوک وي. د ببرک کارمل د سپکاوي سناریو شورویانو جوړوله او ملامتي یې پر نجیب الله لوېدله. بیله شکه نجیب الله دا لوبه لیدله خو اړ وو چې د شورویانو د غوښتنو سره سم گامونه اوچت کړي او یا دا چې ده هم غوښتل کارمل سپک کړي . د سیاسي بیرو د غړي او د انقلابي شورا د رئیس په توگه د کارمل ساتل خو د واک څخه محروموول د مسکو خاینانه لوبه وه او پدې لوړو مقامونو کې د کارمل شتون پخپله نجیب الله ته هم سرخوږی وو. مسکو څرنگه چې د تره کي او امین ترمنځ ناباوریو ته لمن ووهله همدارنگه یې د کارمل او نجیب ترمنځ ورته لوبه پرمخ یوړله چې پدې دواړو لوبو کې بریالی راوخوت. کارمل ته په کار وو چې د بالاحصار مراسمواو د ځوانانو د دموکراتیک سازمان غونډې ته نه وای تللی خو هغه اړ وو چې لاړشي څکه چې شورویانو ورته امر کړی وو. همدارنگه مزدک ته هم دستور ورکړل شوی وو چې کارمل ته د وینا اجازه ورنکړي . مزدک خپلو بادارانو ته د اخلاص د ښودلو له امله د گوند مرستیالی ته ورسول شو او بیا یې د خپلو شوروی بادارانو په دستور د م، م دسولې پروگرام په شنډولو کې هم خپلو بادارانو ته خپله وفاداري ثابته کړله. تره کي او امین د خلقي واکمنۍ پرمهال سپک نشول خو کارمل او نجیب کلونه سپکاوي ومنل او هره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيبه مره کيدل دوی پدې خاطر ژوند کاوه چي زعيمان شي او يا زعيمان پاتي شي.
راځو د بحث اصلي موضوع د شوروي پوځيانو وتلو ته. د ۱۹۸۶ ز کال په مني کې شوروي اتحاد ته د شپږو غونډونو تګ و ښودل چې مسکو خپله پريکړه کړې وه چي خپل ځواکونه له افغانستان څخه وباسي.
هماغه دي چي د ژنيو په مذاکراتو کې نرمښت ښيي او مقابل لوري ته امتيازات ورکوي ترڅو د يوه تړون له مخې خپل پوځيان له افغانستان څخه وباسي. کله چي تړون د لاسليک لپاره چمتو شو يوه اونۍ مخکې(۱۹۸۸ کال اپريل اوومه) ګرباچف ، نجيب الله تاشکند ته ور وغوښت او د هغوی په ګډه وينا کې راغلي وو چې د ژنيو په مذاکراتو کې وروستي خنډونه له منځه تللي او د هغې د لاسليک کولو څخه يې ملاتړ څرګند کړ. د دې کتنې وروسته د شوروي اتحاد د دفاع وزير يو ديرکتيف لاسليک کړ چې پکې راغلي وو:« د افغانستان او پاکستان ترمنځ د ژنيو د لوزنامې د لاسليک کولو په صورت کې د ځواکونو ايستل د تائيد شوي پلان له مخې په دوو پړاونو کې د۱۹۸۸ کال د مى ۱۵ څخه د۱۹۸۹ کال د فبروري تر ۱۵ پورې ترسره کيږي.» ۴۹/ ۳۸۸ د ګرباچف او نجيب د کتنې يوه اونۍ وروسته (اپريل ۱۴) لوزنامه لاسليک شوله او د نافذيدو نيټه يې يوه مياشت وروسته د مى ۱۵ ښودل شوې وه . د ژنيو د لوزنامې د لاسليک پرمهال په افغانستان کې ۱۰۳۰۰۰ تنه شوروي پوځيانو شتون درلود چې په اتلسو مرکزونو کې ميشت وو. د شوروي د دفاع د وزير د ديرکتيف له مخې دا پوځيان په دوو پړاونو(د۱۹۸۸ کال د مى ۱۵ تر اګست ۱۵) او (د۱۹۸۸ کال اګست ۱۵ تر ۱۹۸۹ کال فبروري ۱۵) خپل هيواد ته ستنيدل.
په لومړي پړاو کې د هيواد د۱۲ ولايتونو څخه ۵۰۲۰۰ تنه پوځيانو په دوو استقامتونو (حيرتان او کوشک) ووتل. د شوروي پوځيانو لومړی کتار چې شاوخوا ۱۲۰۰۰ تنه سپاهيان يې درلودل د ۱۹۸۸ کال د مى په ۱۵ د جلال آباد څخه د کابل په لور وخوزيد. په همدې ورځ په کابل ښار کې يو ستر ميټينګ چې د نجيب الله په شمول ګوندي او دولتي مشرانو پکې ګډون کړی وو جوړ شو. د دې پوځي کتار د ليدو لپاره د۲۲ هيوادونو څخه ۲۱۲ خبريالان راغلي وو چې په هغو کې د وارسا د تړون د هېوادو سربېره د امريکې ، کانادا، بريتانيا، اطريش، فنلند، ايتاليا، هسپانيا، سويدن، لويديځ آلمان او جاپان خبريالان هم وو. د لومړي پړاو وروسته د شوروي پوځيان د افغانستان په شپږو ولايتونو(کابل ، هرات، پروان، سمنګان، بلخ، بغلان) کې پاتي شول چې وروستۍ ډله يې د۱۹۸۹ کال د فبروري په پنځلسمه نيټه د شوروي د څلويښتم پوځ د وروستي قوماندان او شوروي اتل جنرال ګروموف په مشرۍ د حيرتان د دوستۍ له پله څخه تيره شوله او پخپله قوماندان د شوروي پوځيانو وروستۍ پوځي وو چې له پله تېر شو.
ګروموف ترمز ته په رسيدو سره په هغه غونډه کې چې د شوروي پوځيانو د ورتګ په موخه جوړه شوې وه ويلي وو: « مور. خپله دنده سرته ورسوله، مور. خپل رسالت ادا کړ خو هغوی چې بيرته هيواد ته راستانه نشول د هغوی درد به مو آرام پرې نه ږدي .» ۱۰۶ / ۳۱۶ د افغانستان جګړه شورويانو ته په لويه بيه تمامه شوله د زياتو مالي لګښتونو او تاوانونو سربيره يې ۱۳۳۱۰ تنه پوځيان ووژل شول او۳۵۴۸۷ تنه ټپيان شول. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره شوروي پوځيان د ختيځ او سويلي سرحدي ولايتونو څخه د دې ولايتونو مرکزونو ته راوليږدول شول چې د هغوی سره ګډ افغان سرحدي ځواکونو هم دا سيمې پريښودلې. د دې سيمو(ننګرهار ، کنړ، ارګون، څمکنۍ، کندهار، هلمند، نيمروز، وازه خوا، خوست) څخه د سرحدي جزوتامونو د وتلو سره سم وسلوالو سيمه ييز مامورين او ددې سيمو حکومت پلوه اوسېدونکي ووژل چې په ځينو سيمو کې يې ډله ئيزه ښه هم لرله. ډيرې پدې اند وو چې دا د شورويانو له لوري يو عمدي کار وو چې له پښتنو څخه د خپلې ماتې غچ واخلي ځکه چې پښتانه د شوروي د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلي ځواک ګڼل کيدل. د ژنيو د لوزنامې د پلې کولو لپاره د ملګرو ملتونو د څار ډلې په افغانستان او پاکستان کې ځای پرځای شوې وې . د سرغړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه دواړو خواوو کابل او اسلام آباد ادعاوې کولې. « کابل شواهد ښودلي وو چې په دوامداره توګه د پولي څخه افراد او وسایل تیریږي ،په سرحدي سیمو ډزې کیږي، د پوځي زده کړو دوام او د وسلو د دیپوګانو شتون، په هغو کډوالو فشارچې هیواد ته د ستنیدو لیوال دي، د دښمنۍ ډک سیاسي فعالیتونه او په هغوکې راډیویي تبلیغات. د پاکستان تورونه د بم ایښودلو پیښو او ورانکارۍ فعالیتونه وو.» ۴۷/ ۳۸۸

خپلواکه دفاع

جهادي ډلو د ژنیو لوزنامه په هیواد کې جګړې ته د پای د ټکي د ایښودلو جوګه ونه ګڼله. تنظیمونو په خپله وسلواله مبارزه(جهاد) ټینګار وکړ او اعلان یې کړل چې د افغانستان په یوه سیمه کې به خپله موقتي اداره جوړوي او وروسته به ټاکنې ترسره کوي. د مجاهدینو دې اعلان ښودل چې هغوی به د رژیم تر نسکوریدو پورې جګړې ته دوام ور کوي. د دې سره سره شوروي اتحاد د خپلو سپاهیانو ایستل پیل کړل او وروستۍ ډله یې د ۱۹۸۹ کال د فبروري په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې ۲۶) خپل هیواد ته ستنه شوله پدې ډول اشغال پای ته ورسېد. د ژنیو د لوزنامې له لاسلیک وروسته د لویدیځ په ډله ئیزو رسنیو کې د کابل د حالاتو ګواښمن انځور کارل کیده . د امریکې د اطلاعاتي مرکزونو د وړاندوېینې له مخې د شوروي لښکر د وتلو وروسته به د کابل حکومت د۳- ۶ میاشتو په ترڅ کې رانسکورېږي او مجاهدین به واک ترلاسه کړي. « له همدې کبله د۱۹۸۹ کال د فبروري په نهمه د متحده ایالتو د امنیت شورا جورج بوش ته مشوره ورکړه چې افغان مجاهدینو ته مرستې دوام و مومي.په دې وخت کې د افغانستان کین لاسي رژیم سره لدې چې د۱۹۸۹ کال د جنوري له لومړۍ څخه د شوروي اتحاد مالي او پوځي مرستې قطع شوې وې ، د لوړ مورال او د مادي او پوځي ذخیرو څخه برخمن وو. په عملي ډګر کې یې د سقوط هیڅ نښه نه تر سترګو کیده. » ۲۰۸ د شوروي عسکرو د وتلو په مهال(دسمبر ۱۹۸۸) په پیښور کې د صبغت الله مجددي ترمشرۍ لاندې د مجاهدینو موقتي حکومت اعلان شو.« د امریکایانو د انتظار خلاف د۱۳۶۸ کال په پسرلي کې د افغانستان د حکومت د ماتې نښې نه ترسترګو کیدلې لدې امله په پاکستان کې د امریکې سفیر(رابرت اوکلي) او د پاکستان صدراعظمې بینظیربوتو د افغانستان د مجاهدینو د ځواکونو له لوري د افغانستان د سرحدي مهم ښار جلال آباد د نیولو نقشه جوړه کړله.» ۲۰۸« د جلال آباد په ښار برید په دریو جبهو کې په پیښور کې د میشت افغان مجاهدینو په نامه بلواګرو د پاکستان د وسلوالو ځواکونو ، د بن لادن په مشرۍ د القاعده په نامه د سخت دریځ سازمان له لوري د۱۹۸۹ په پسرلي کې ترسره شو.» ۲۰۹ میرمن نسرین کتونا د هنګري دپلوماته ، د پوځي چارو ډاکتره او د افغانستان په قضیه کې م،م همکارې د جلال آباد جګړه د دویمې نړیوالې جګړې وروسته په نړیواله کچه ستره د پیچلو استخباراتي او اطلاعاتي عملیاتو سره مل جګړه ګڼي. مخکې لدې چې په ښار برید ترسره شي د مخالفینو او د هغوی د نړیوالو ملاتړو له لوري د افغانستان په دولت او وسلوالو ځواکونو کې پراخ استخباراتي کار پیل شو ترڅو وکولی شي سیمه ئیزچارواکي او پوځیان تطمیع یا جذب او هغوی په خپله ګټه استعمال، پدې ډول پوځ خپل مورال وبایلي او د جلال آباد د ښار نیولو ته لارهواره کړي. دا مهال د ننګرهار والي محمداعظم چې مخکې د مولوي خالص د اسلامي ګوند غړی وو او له دولت سره یو ځای شوی وو د فبروري په میاشت کې ببر ته مجاهدینو ته ورغی او همدا رنګه د جنرال نوبهاري تر مشرۍ لاندې سرحدي قوتونو کې ګډوډې پیدا شوله او دا ځواک عملاً وپاشل شو. پداسې یوه وضعیت کې مجاهدینو پر ننګرهار ولایت برید وکړ. د دولتي امنیت د اطلاعاتو له مخې په جګړه کې ۱۳۰۰۰ مجاهدینو، ۲۷۰۰ پاکستاني ملیشو او ۱۳۰۰ عرب جنګیالیو ګډون درلود. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارچ په څلورمه څلور ټانکونه او د بی ام ۲۱ یوه دستګاه د مخالفینو په لاس کې ولویدل او د مارچ په پنځمه د جلال آباد په ښار برید تر سره شو چې د پاکستان د توپچي ملاتړ یې درلود .ددې برید له امله جنرال ګل حبیب د۱۱ فرقې مرستیال شا تګ ته اړ شو او د فرقې سوق الجیش د وسلوالو مخالفینو تر ولکې لاندې راغی چې یوه اونی د هغوی په لاس کې وو. د فرقې تجهیزات چور شول او یو شمیر پوځیان ګروګان ونیول شول. د مارچ په اتمه دولتي ځواکونو چې مشري یې د لومړي قول اردو قوماندان جنرال بارکزي لرله متقابل برید ترسره کړ چې پدې برید کې قوماندان شهید شو. د وسلوالو مخالفینو د عملیاتو رهبري عبدالرحیم وردګ د محاذ ملي د تنظیم اړونده غړي درلودله . په جلال آباد باندې د برید سره مل د هیواد په نورو ولایتونو(کندهار، هلمند، هرات ، لغمان ،غزنی ، خوست، کابل – حیرتان لار) هم د مجاهدینو(اشرارو) بریدونو دوام وموند. کابل هم د توغندیو هدف ګرزیدلی وو.څرنګه چې د کابل – حیرتان لار د مسعود د نفوذ سیمه ګڼل کیده خو دا لار چې کابل ته د اکمالاتو یوازینۍ لار وه و نه تړل شوه. که څه هم امریکایانو مسعود ته پنځه لکه ډالر ورکړي وو خو مسعود د دوو لاملونو له امله لار و نه تړله. یو دا چې مسکو خوابدی نکړي او بل دا چې که مجاهدین په جلال آباد کې بریالي شوي وای د ده دریځ نه پیاوړی کیده. په جګړه کې د هوایي قواوو او د لونا او سکاد توغندیو ټاکونکی رول ولوباوه . د جلال آباد د جګړې د ستراتیژیستانو پالیسي دا وه چې د ښار د نیولو سره سم به امریکا د مجاهدینو موقتي حکومت چې پایتخت به یې جلال آباد وي په رسمیت پیژني او د هغه په پله به یې متحدین هم ګام ایږدي او خپلې مرستي به د مجاهدینو حکومت ته رسوي . هماغه دي چې د مارچ په لسمه د مجاهدینو د موقتي حکومت د څوارلسو وزیرانو څخه د هغه د مشر په ګدون لس تنه وزیران د افغانستان د ننه د دیورند تېل شوې کرښې ته نږدې د (شنای) په نامه روزنیز ګوریلایي کمپ کې غونده وکړه. د غونډې وروسته مجددي خبریالانو ته وویل:«بله غونډه به مو د افغانستان به بله سیمه کې وشي.موږ د افغانستان په لور پر مخ روان یو. » ۲۰۸ د جګړې د پیل په مهال نجیب الله د شوروي دولت څخه وغوښتل چې افغان دولت ته د پوځي تجهیزاتو مرسته وکړي . پدې اړه د مارچ په دوولسمه د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سیاسي بیرو پریکړه وکړه چې افغانستان ته د پوځي تجهیزاتو مرسته بیا پیل شي او د شوروي دفاع وزارت ته لاندې دستور ورکړل شو:« د شوروي اتحاد دفاع وزارت دې مختلف توکي د څلورو ترانسپورتي کتارونو (۱۰۰ کامازه په هر یوه کې) د شوروي ملکي دریورانو (په خپله خوښه) په واسطه او همدارنګه د تاشکند- کابل هوایي پل دې د شوروي د هوایي قواوو څخه د مرستي رسوني په موخه تنظیم کړي.» ۴۹/ ۵۳۸ د جلال آباد د جګړې په مهال د اپریل په شپږمه نجیب الله د روژې د میاشتې د رسیدو له امله له مخالفینو وغوښتل چې له جګړې لاس واخلي او هغوی ته یې د ائتلافي اداري د جوړولو وړاندیز وکړ خو کوم مثبت غبرګون تر سترګو نشو. همدا راز ولسمشر م، م ته یو یادداښت واستاوه ترڅو د دې سازمان ځانګړي کتونکي د پاکستان او افغانستان د پولې په مختلفو سیمو کې ځای پر ځای شي چې هغې ته هم پام راونه ګرزول شو. دولتي ځواکونو د اپریل له پیل څخه د جګړې نوښت ترلاسه کړ او د جولای په پای کې یې مخالفین له تورخم څخه وشړل. د مخالفینو په لاس کې د لوېدلو څلورو ټانکونو څخه دوه له منځه یوړل شول او دوه یې مجاهدینو پاکستان ته ولیږدول. پدې جګړه کې د مخالفینو مرګ او ژوبله درنه وه چې د وژل شوو شمیر د ۶۰۰۰ څخه تر۱۱۰۰۰ زرو او د ټپیانو شمیر ۳۰۰۰ ، د دولتي ځواکونو تلفات ۳۰۰۰ تنه ښودل کیږي .همدا رنګه ګڼ شمېر ملکي وګړي شهیدان شول. د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفینو د ماتې لاملونه پدې کې وو چې جګړه د واحد مرکز له لوري نه رهبري کیده ، ترمنځ یې ګډه همکاري نه وه ، د جګړې په ډګر کې مجاهدین کله نا کله پخپلو کې سره نښتل چې څو ځله د اسلامي ګوند او محاذ ملي جنګیالیو ترمنځ نښتې وشوې، د جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پلان جوړونه او پلي کولو کې چې د پاکستان په پوځي اکاډميو کې ترسره کيدل هم غلطۍ شتون درلود او د جګړې اکمالات هم نيمګړي وو. سربيره پردې مجاهدينو د منظمې جګړې د پرمخ وړلو تجربه نلرله .

د پاکستاني ډګروال محمديوسف په وينا « د جلال آباد د غميزې وروسته نور جهاد رونق تر لاسه نکړ.» ۱۵۴ / ۳۶۱ د دې جګړې له امله مجاهدين د پوځي پلوه کمزوري شول ، تنظيمونه نهيلي شول او ډيرى قوماندانان يې پدې هڅه کې شول چې د دولت سره خبرې پيل کړي. د جګړې وروسته د مجاهدينو د موقتي حکومت مشر مجددي ويلي وو:« زياتې جګړې مخته پرتې دي دا جګړه د هغې څخه چې موږ فکر کاوه زياته موده به ادامه پيدا کړي. »۲۱۰د جلال آباد په جګړه کې د مجاهدينو ماتې د پاکستان په پرستيژ هم منفي اغيز پريښود اوهماغه وو چې د آی اس آی مشر تورن جنرال حميدګل له دندې ګوښه کړل شو. د جلال آباد جګړې د افغان پوځ ژمنتيا او مسلکي توب ننداری ته کيښود، پخپل ځان باور يې زيات شو او د واکمنی دريځ هم پياوړی شو چې البته وياړ يې جمهور رييس درلود.د شوروي اتحاد د سرچينو پر بنسټ د جلال آباد د جګړې وروسته د شوروي اتحاد څخه يو لوړپوړی پوځي پلاوی کابل ته ولاړ. دې پلاوی د ولسمشر سربيره د وسلوال پوځ د مشرتابه سره هم وکتل. د دې پلاوي د يوه غړي په وينا د هغوی سره د نجيب چلند هيښ کړ ترديّ چې پلاوي ته يې د کتنې پر مهال د ښځلو او خوړلو څه هم ورنکړل پدې نامه چې روژه ده. د دې پلاوي يو غړی د نجيب الله ، شهنوازتني او غلام فاروق يعقوبي سره د ليدنې په اړه ليکي:«په افغانستان کې زما د استوګنې په مهال ما د نجيب الله سره څو ځلې ليدلي وو. خو دا ځل مې چې وليد د هغه کبر او غرور بلکل هيښ او حيران کړم. د ده له خبرې، چلند او پر ځان ډاډمنتوب څخه داسې معلوميدل چې هغه نجيب الله نه بلکې د يوه بل هېواد رييس جمهور دی...، تني د زړه له کومې خوښ وو او په ربښتيني ډول يې په حکومت او ګوند کې د وضعيت په هکله خپل ليدلوری را سره شريک کړ او د خلقيانو د ځپلو د امکان خبره يې هم وکړه خو د يعقوبي سره خبرو بله بڼه لرله چې ليوال نه وو څه ووايي.» ۴۹ / ۵۴۱ د شوروي جنرال په څرګندونو کې دوه ټکی د پام وړدي چې يو يې په خپل ځان او حکومت باندې د نجيب الله له کچې وتلی باور چې نور نو د هغه آس مخ په وړاندې ځغلي او برى يې حتمي دی او بل د پرچم له لوري د خلقيانو د ځپلو مسئله ده. د جلال آباد د جګړې څخه ولسمشر دا انتباه اخيستې ده چې نور نو مجاهدين د ده واکمنۍ ته ګواښ نه دي له همدې امله د وسلوالو او غيروسلوالو مخالفينو سره جوړجاړي ته اړتيا نه ليدل کيږي .پدې هکله د پخواني پاچا سلاکار او باجه مير محمدامين فرهنګ د ۲۰۲۲ کال د مى په يوولسمه د بهار په نامه د امريکا څخه خپرېدونکي تلويزيون سره په مرکه کې وايي:« نجيب پاچا ته يو ليک راليږلی وو چې دی چمتو دی پاچا ته واک تسليم کړي او هغه د افغانستان د زعيم په توګه ومني. د پاچا له لوري ورته ويل شوي وو چې د دې وړانديز په اړه به د خپلو سلاکارانو سره مشوره وکړي.خو کله چې د جلال آباد د جګړې وروسته د پاچا پلاوی کابل ته تللی دی، ګوري چې د نجيب په دريځ کې بدلون راغلی او پلاوي ته يې ويلي وو چې د ده په ټيم کې کار کولی شي.» د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفينو له ماتې وروسته نجيب الله او ملګري دې پايلې ته ورسول چې اوس نو د خپل سيال(خلقيانو) حساب او کتاب ته ورسيږي. د جلال آباد په جګړه کې د دفاع ،کورنيو چارو او دولتي امنيت منسوبين د وسلوالو مخالفينو په وړاندې جنګيدل او د جلال آباد په جګړه کې پوځ چې غوڅ اکثريت يې خلقيان وو ټاکونکی رول ولوباوه. تر دې چې د دفاع وزير شهنواز تنی د جګړې پر مهال پداسې يوه حالت کې په چورلکه کې جلال آباد ته ولاړ چې د جلال آباد د هوآيي ډګر رانوې (ليکه) د وسلوالو مخالفينو او دولتي ځواکونو ترمنځ بېلوونکې کرښه وه. د خلقيانو د ځپلو په هکله بايد وويل شي چې هغه مهال د خلقيانو ځپل په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیت کې په پوځ برید وو چې په پوځ د برید پایله د واکمنۍ کمزوري وه . سیاست هغه وخت بریالی سیاست دی چې هلته ټولو سیاسي کړیو ته د ګډون حق ورکړل شي نه دا چې نور حذف شي. نجیب هغه مهال ځواکمن کیده او حکومت یې ملاتړ ترلاسه کاوه چې په نظام کې شریکو ځواکونو په ګډه کار کړی وای لکه چې د جلال آباد په جګړه کې چې خلقیان او پرچمیان اوږه په اوږه و جنګېدل ، قرباني یې ورکړې او جګړه یې وګټله. که څه هم د شوروي لښکر د وتلو وروسته د رژیم دریځ پیاوړی شو او د جلال آباد د جګړې وروسته یې دریځ خورا غښتلی شوی وو. خو دې دا معنی نلرله چې نور به د نجیب الله آس مخ په وړاندې ځغلي او څوک به یې مخه نشي نیولی .

د پوځ د دړې وړې کولو نقشه

افسري کدرونه د هر پوځ د ملاتیرجوړوي او د هغوی لیدلوری ، رواني حالت او پوځي چمتووالی د پوځ په فعالیت او د سرتېرو په مورال مستقیم اغیزلري . د معاصرافغانستان د پوځ بنسټ د احمدشاه بابا په زمانه کې کیښودل شو او د امیرشیرعلي خان د واکمنۍ په مهال د منظمو تشکیلاتو او اصولنامو خاوند شو. پوځ د خپلې ودې په بهیرکې د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د وخت په عصري پوځي تخنیک سمبال شو. حربي ښوونځي چې د اردو د افسري کدرونو بنسټیز پوهنیز بنسټ ګڼل کیده تنکي ځوانان پکې روزل کیدل او هغوی ته به د معاصروعلومو د تدریس سره جوخت د وطنپالنې ، د هیواد د خپلواکۍ اوځمکنی بشپړتیا د ډاډمني دفاع درس ورکول کیده چې د وخت په تیریدو سره د وطنپالنې روحیه پدې تنکیو ځوانانو کې په نه ماتیدونکي قوت بدلیدله.له بله پلوه دوو نورو مسئلو د دې ځوانانو په سیاسي – ټولنیز لیدلوري اغیزدرلود چې ملي روحیه یې پیاوړې او د یوه ډاډمن پوځي په توګه وروزل شي. یو دا چې په دې پوهنیز بنسټ کې خورا سخت مقررات د دې سبب کیدل چې هغه ډله ځوانان د هغو د زغملو وس پیدا کړي چې اکثراً له کلیوالي چاپیریال او زیارکښو کورنیو نه را وتلي وو. له بله پلوه په دې مؤسسه کې د هېواد د ټولو ورونو قومونو استازي لیدل کیدل چې د یوې کورنۍ د غړو په څیر یې ژوند کاوه . دې دواړو لاس سره یو کړی وو چې د حربي ښوونځي زده کوونکی او د پوځ راتلونکی کدر ځان د ملي پوځ غړی وګڼي.کله چې د شوروي له یرغل وروسته پوځیانو او په تیره افسري کدرونو شوروي پوځیان پخپل هیواد کې ولیدل ځانونه یې سپک او توهین شوي شمېرل او د شوروي سلاکارانو سره یې چلند تغییر وموند . شوروي سلاکارانو دا حالت لیدلو او پوهیدل چې افغان پوځیان شورویان دوستان نه بلکې دښمنان ګڼي.

نویو واک ته رسول شوو پرچمیانو چې په پوځ کې یې اړین نفوذ او اغیز نه درلود یوازې په شوروي سلاکارانو ډډه لګوله او خپل سیالان خلقیان یې چې د پوځ د جزوتامونو مشري کوله د اشرارو سره په اړیکو لرلو تورنول او یا انتي سوویتیست (شوروي ضد) معرفي کول. له بله پلوه شوروي سیاسي او پوځي استازو مسکو ته د پوځ د ترکیب او فرکسیوني تړاو په اړه په دوامداره توګه رپوټونه ورکول او ځانګړي دستورونه یې تر لاسه کول. د کارمل لوی پوځي سلاکارد خپل یوه رپوټ په برخه کې د کې جي بي مشر اندروپوف ته لیکي چې په پوځ کې خلقیان اکثریت جوړوی اندروپوف هدایت ورکوي چې د پرچم پراختیا چټکه شي خو داسې څه پیښ نشول. دا د مسکو تلپاتي اندېښنه وه او بریالی نشو چې پوځ د پرچمیانو په ګټه واړوي . له همدې امله یې له پوځ څخه کرکه کوله او یوه ورځ فکرت احمدجانویچ تابییف شوروي سفیر د کارمل پوځي سلاکارته ویلي وو: « دا پوځ ، دا لعنتي پوځ باید دړې وړې شي. »۷ / ۲۳۱ د سفیر لخوا له افغان پوځ نه کرکه پدې کې نه وه چې په هغه کې خلقیان ډېر دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې پدې کې هم وه چې افغان پوځ ربښتینی ملي پوځ دی چې نه یوازې د مسکو نه خوښیده بلکې واشنګتن ،اسلام آباد او تهران هم له هغه څخه کرکه لرله او د هغه د درې ورې کولو په فکر کې وو. مسکو د اتیایمو کلونو په لومړیو کې د افغان پوځ د درې ورې کولو په هڅه کې نه وو بلکې د هغه د تدریجي کمزورولو او بیا یې د درې ورې کولو نقشې جوړولې.هغه مهال یې د پوځ بدیل نه درلود ترڅو د شوروي لښکر سره ګډ د مخالفینو په ځپلو کې برخه واخلي . شورویانو د پوځ د کمزورولو لپاره چې درې ورې کولو ته یې شرایط برابرول لاندې ګامونه پورته کړل :

- د کورنیوچارو په وزارت کې د اپراتیفي قطعو او نورو جنګي جزوتامونو جوړول. -

د قومي ملیشو جوړول چې خبره یې فرقو ته ورسېده او زیاتره یې د هیواد په لرګیو پورې تړاو درلود.

- د دولتي امنیت په چوکات کې د بل پوځ جوړول.

- د دولت له وسله والو مخالفینو څخه ځینې ډلې د دولت په لورجلبول .

پورتني وسلوالې ډلې د اردو په پرتله له غوره امتیازاتو نه برخمنې وې . هغو ځوانانو چې د عسکري مکلفیت او احتیاط د دورې تابع کېدل او د مختلفو لاملونو له امله چمتو نه وو چې د وسلوالو مخالفینو په لیکو کې ودرېږي غوره دا ګڼله چې د پوځ پرځای نوموړو وسلوالو ځواکونو په تیره دولتي امنیت ته چې ښه امتیازات یې لرل مخه کړي او پایله یې د پوځ کمزوري کېدله چې د هغه د درې ورې کولو لپاره یې لار هواروله. سربیره پردې یې آزاد خیال افسران د جګړې سختو جبهو ته لېږل چې د مرګ او ژوبلې احتمال یې ډېر وو ترڅو پوځ د ډاډمنو وطنپالو افسرانو څخه بې برخې کړي. سره لدې د پوځ او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ژمنو جنرالانو او افسرانو کمی نه وو او کولی یې شول د ملي ضد دسیسو او توطیو مخه و نیسي. له همدې کبله مسکو پدې هڅه کې شو چې په لومړي ګام کې د پوځ مشري هم پرچم ته ولېږدوي. مسکو خپل دې پلان ته رسیدل هغه وخت شوني ګڼل چې په ګوند کې د خلق او پرچم ترمنځ دښمنیو ته لمن ووهي ، دا دښمنی د ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچم ملاتړ وکړي. د دې موضوع د ښې روښانتیا په اړه به د وخت د وسلوال پوځ د لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري واورو. هغه یو سپېڅلی افسر، د آرام کرکتر خاوند او په مالي او اخلاقي فساد ککړ نه وو. لدې امله د خلقیانو او شوروي سلاکارانو له درناوي برخمن وو.اکثراً شوروي سلاکارانو په مهمو مسالو کې د هغه سره سلا او مشوره کوله. نوري وایي:« د۱۳۶۶ کال د سنبلې په لومړۍ هفته کې مې د سترجنرال ورینیکوف سره ، چې د جمهور رییس مشاور و ، ملاقات درلود. دې ملاقات نږدې درې ساعته دوام وکړ.بحث ډېر اوږد و خو دلته به یې مختصر ټکي را واخلم. ما (نوري) خپل سوال داسې مطرح کړ: د شوروي اتحاد نظامي قوتونه له افغانستان څخه وځي ، تاسو موږ اپوزیسیون ته لاس تړلي تسلیموئ ؟ او که لاس او پښې مو راته آزاد پرېږدئ؟ ورینیکوف په جدي لهجه راته وویل : ته ولې داسې فکر کوې؟ د ده د جدي لهجې په نظر کې نیولو سره مې دا سوال ټوکه وبلله ! په داسې حال کې چې چای ، شودې او بسکېټ مو خوړل ، بحث دوام درلود. ما (نوري) وویل : موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو، خو هیله لرو چې تاسو موږ ته دوه شرطه مهیا کړئ:

۱-انتخابات کول.

۲-ټول رزمي قوتونه (د څارندوی، خاد ، ګارد، قومي قطعات) په دفاع وزارت کې مدغم کړئ.

د ورینیکوف عکس العمل مې چې ولید نو دریم سوال مې ونکړ ځکه ، ما ورته وویل چې موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو خو محترم ډاکټر صاحب تاسو ته ګزارشونه درکوي چې خلقیان کودتا کوي . ورینیکوف وویل : ما د نجیب سره په دې باره کې خبرې وکړې ، خو نجیب وایي دا به تهمت وي...، که ربښتیا وایم له ورینیکوف څخه خفه را ووتلم ځکه هغه دپلوماسي را سره وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ورځې وروسته د شوروي له سفارت څخه راته تیلیفون وشو او د ملاقات غوښتنه یې وکړه. دا ملاقات په دریم مکرویان کې د ده په کور کې جوړ شو. هلته هم خوراکي مواد تیار وو. د هغه سړي د نوم سره بلد نه وم ... نوموړي یوازې پوښتنې کولې او ځوابونه یې اورېدل. د پوښتنو له محتوا څخه پوهېدم چې ستر جنرال ورینیکوف، سفارت ته خپل گزارش ورکړی دی. د سفارت د استازي غبرگون هم شدیدالحن و. ده وپوښتل تاسي ځنگه خپلواکه دفاع کولای شئ ؟ ستاسو امکانات کوم دي؟ ما دا ځواب ورکړ، چې موږ د هېواد سرتاسري پیاوړی او مجرب گوند لرو او بله دا چې موږ پیاوړی او مجرب وسلوال پوځ لرو... او برسېره پردې ښه تخنیک او لازم تجهیزات لرو. خو تاسو موږ ته دوه امکانه را کړئ. د سفارت نماینده خپل ښی لاس موټی کړ، په داسې حال کې چې غټه (بټه) گوته یې پورته نیولې وه په هوا کې یې یو منحني خط رسم کړ او د منحني خط د رسمولو سره یې یو ځای شپېلاق واهه او د خط په سر کې یې د نجیب الله نوم یاداوه د شپېلاق ... معنا یې دا چې د دواړو پېشنهادونو په صورت کې ملگری نجیب الله سرنگون کېږي . ما ورته وویل : ته کولی شي ماته رښتیا ووایې؟ ده وویل : هو، هر څوک چې د نجیب الله په مخالفت کې سر راپورته کړي ، که کابل د وینو په ډنډ بدل هم شي موږ به یې سرکوب کړو... ما ورته وویل چې که زما په خبرو باور نلرې ، نو نجیب الله ته دوه تختې کاغذ ورکړئ، په یوه تخته کې دې د هغو کسانو نومونه ولیکي چې دغه کسان دې په سفارت خانو کې د مامورینو په توگه خارج ته ولاړ شي او په بله تخته کې دې ولیکي چې دا کسان دې په کور کې کېني . یوڅه معاش راکړي ځکه ډودی نلرو !! بالاخره مې ورته وویل : زه د شپې نوم نلرم ، ما خپل کور ته ورسوه ! بیا یې په توره تېنده کور ته راورسولم.» ۱۷۰ / ۱۸۸ – ۱۹۰

ښايي پدې اړه دا پوښتنه پیدا شي چې ولې شورویانو ته نجیب الله دومره ارزښت درلود چې په کابل کې د وینود ډند په اوښتو سره د هغه څخه ملاتړ کوي ؟ د دې پوښتنې ځواب به د میرصاحب کاروال څخه واورو:« د ملي دفاع وزیر د نجیب الله سره د دفاع وطن د شورا په جلسه کې گډون لري ، د جلسې په پای کې شهنواز تنی ، نجیب الله ته پېشنهاد کوي :

داکټر صاحب ! که ممکنه وي زه او ته به یو څو دقیقې سره پاتې شو.جلسه ختمه ده دوی دواړه سره پاتې کېږي.

شهنوازتنی: ډاکټر صاحب ! زما او ستا تر منځ ولې فاصله پیدا شي ؟

شهنواز هغه ټول مشترک وجوهات چې د دواړو تر منځ په طبعي ډول موجود دي یادوي...، نو څه شی زما او تا ترمنځ نه تقسیمېږي ؟

ډاکټر صاحب نجیب الله : نو زه له خدایه نور څه غواړم، ته مې سراو سترگې یې ، ته مې وزر یې ...، د ډاکټر نجیب الله خوږې خبرې ډېرې زده وې چې بل څوک (مخاطب) جذب کړي. د ډاکټر نجیب الله خبرو په شهنواز تني دومره تاثیر کړی چې تنی یې کاملاً جذب کړی دی . لدې کبله شهنواز تنی ، ډاکټر نجیب الله ته وایي: ډاکټرصاحب ! کور دې ړنگ شه ، دغه تا ته د شورویانو توطیه ده !

نجیب الله : ډېره مننه چې زه د متوجه کړم، اوس پوه شوم چې ته مې ترهرڅه نږدې دوست یې!

پدې ډول دوی دواړه د خوشحالی په فضا کې یو له بل نه رخصتېږي.

خو ډاکټرصاحب نجیب الله په سرسپردگۍ سره خپل صداقت کې جې بې ته ثابتوي او د خپل لوی مشاور (پولینیچکه) دفتر ته ورځي او د شهنواز تني ټولې خبرې ور ته انتقالوي...

په بله ورځ د نجیب الله لوی مشاور(پولینیچکه) د میرصاحب کاروال دفتر ته ورځي او ورته وایي چې د ملي دفاع وزیر شهنواز تنی د شوروي ضد سړی دی ، د نجیب الله خبرې ټولې میرصاحب کاروال ته بیانوي. په بله ورځ، کاروال د ډاکټر نجیب الله دفتر ته ورځي او نجیب الله ته د گیلې په شکل وایي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفاع وزير (تنې) له تاسو (نجيب الله) سره په وطني حساب يوه مرکه وکړه ، آيا ضرور وه چې دا موضوع دوستانو ته انتقال شي؟
ډاکټر نجيب الله : کاروا له ! ستا دې هم کور خراب شي ، دا اوس څو دقيقې د مخه زما لوی مشاور زما مخې ته ناست و او راته ويل يې : نجيب الله ! مه ناوخته کوه ، آمادګي ونيسه ، خلقيان در باندې کودتا کوي ... اوس نو زه د تا (کاروال) خبره ومنم او که د خپل مشاور خبره ومنم؟ مشاور خو پيسې راکوي ،سلاح راکوي ...نو ته خو هېڅ شی نه شې را کولی.» ۱۷۰ / ۲۵۶ - ۲۵۷ کله چې نجيب الله او تنی ګډ وجوهات (اسلاميت، افغانيت ، پښتونولي ، پکتياوالي ، د يوه ګوند غړيتوب) لري او سربېره پردې تنې يې د دفاع وزيرهم دی خو نجيب الله د شورويانو په اړه د تنې ليدلوری او اخېستنې هغوی ته انتقالوي ببله کومه شکه به د نجيب الله څخه په کابل کې څه چې په افغانستان کې د وينو د ډنډ د جوړېدو په بيه ملاتړ وکړي تر څو هغه په واک کې پاتې شي . مسکو چې د پرچميانو په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر کار لاس پورې کولو ته چمتو وو او خلقيان يې د پرچميانو بديل ځواک ګڼلو ددې بديل ځواک ځپل يې پدې کې شوني ګڼل چې خلقي پوځ دړې وړې کړي. هغه مهال د دواړو ډلو هغو مشرانو کوم چې د يوه پرمختللي افغانستان غوښتونکي وو د م، م د سولې د پروګرام د پلي کېدو په حساسو شېبو کې ورته په کار وو چې يووالی يې ساتلی وای . خو نجيب الله « د ۱۹۸۹ کال په وروستيو کې د هغوی (خلقيانو) د لېډرانو په وړاندې په ځېونکو اقداماتو لاس پورې کړ.» ۴۹ / ۵۴۸ دې کارخلقيان اړ ابېستل د نجيب الله په وړاندې ودرېږي. د وخت د صدراعظم شرق په وينا « ورانسوف چې د ا ، خ ، د ، ګ د يووالي لپاره د هلو ځلو مدعي وو خو په عمل کې د ده د سفارت پر مهال د خلق او پرچم تر منځ اختلافونه زياتېدل او اورېدل کېدل چې د ورانسوف په لارښوونه شوروي سلاکارانو د دواړو اړخونو د اختلافونو اور ته په پکه وهلو کې بې اغېزه او غلی نه وو.» ۳۸ / ۲۶۸

هغه مهال د ګوند د دوو سيالو ډلو تر منځ دښمنيو د را پنځولو په موخه شوروي سلاکارانو په خپل چلند کې داسې بدلون راووړ:

۱– د کارمل د واکمنۍ پر مهال شوروي سلاکارانو هڅه کوله چې په ګوند کې ماتيدونکی يووالی وساتي او کله به چې پرچميانو د خلقي کدرونو د ګوښه کولو يا زنداني کولو هوډ درلود شورويانو به د هغه ژوره څارنه کوله چې د غچ اخيستنې په موخه نه وې شوې خو د شوروي پوځيانو د وتلو وروسته يې پرچميان هڅول چې خلقيان تر څارنې لاندې ونيسي او حتی دوی د خلقيانو په اړوند د سمو او ناسمو رپوټونو په برابرولو کې مرسته کوله.
۲ - « کې جي بی نجيب الله ته خبرداری ورکړ چې د افغانستان د پوځ په وفاداری ډډه و نه لګوي ، له دې امله يې لازمې پيسې او تجهيزات ورکړل تر څو د جمهوري رياست نوی ګارد د لوړو حقوقو او امتيازاتو سره چې له يوه خصوصي پوځ پرته بل څه نه وو جوړ کړي. » ۲۵۹/۴۷ د شوروي سلاکارانو له مشورو او د کې جي بی د راپورونو له امله نجيب الله په پوځ په بشپړه توګه بې باوره شوی وو او « جمهوررئيس داسې ګامونه اوچتول چې پوځ په کابل کې کمزوری شي.»۴۹ / ۴۲۷ په پلازمېينه کې د پوځ کمزوري کول له دې امله مسکو ته ارزښت درلود چې وکولای شي ددې تشې نه په ګټه اخيستو سره په دفاع وزارت هم پرچميان واکمن کړي . د ولسمشرله لوري د اردو د کمزوري کولو له امله د شوروي سپاهيانو د وروستيو ټولګيو د وتلو په درشل کې اردو په داسې وضعيت کې وو چې د عسکري تعليمنامو د غوښتنو له مخې يې عملاً پوځي جګړه ئيزه وړتيا له لاسه ورکړې وه. لاندې رپوټ چې شوروي لوی سلاکار مسکو ته استولی وو د دې خبرې څرګند ثبوت دی. « د افغانستان وسله وال پوځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولټال دری سوه زره تنه وو چې په هغه کې ۱۳۲۰۰۰ تنه اردو،سل زره تنه څارندوی ، اتیا زره دولتي امنیت او یوولس نیم زره تنه د ګارد منسوبان وو چې د اردو د اکمال کچه په سلو کې پنځوس،څارندوی په سلو کې شپیته او دولتي امنیت په سلوکې ۵ /۷۰ وه.» ۴۹/ ۴۲۵ د پوځي تعلیمنامي له مخې کله چې د یوه جزوتام د اکمال کچه په سلو کې د پنځوسو څخه لوړه نه وي هغه جزوتام د جګړې وړتیا نلري پردې اساس پوځ د جګړې پر مخ وړلو وړتیا نلرله.

د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته افغانستان د تاریخ خپل حساس پړاو ته ورننووت چې هغه د رژیم پاینښت وو. هر رژیم هغه مهال د پاینښت څخه برخمن وي چې قوي مرکزي حکومت او غښتلي وسلوال ځواک ولري. سیاسي ډلو یې خپل اختلافاتونه یوه اړخ ته پرې ایښي وي او په ګډه د وسلوالو مخالفانو او بهرني ګوابنونو په وړاندې مبارزې ته چمتو وي لکه څرنګه چې د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو ځواکونو ګډو پوځي عملیاتو دښمن ته ماتې ورکړه. خو د جلال آباد د جګړې وروسته نجیب ډا دمن شو چې د وسلوالو مخالفینو په وړاندې د دریدو وس لري هماغه دي چې د خلقیانو د ځېلو لپاره متې را نغاړي چې منطقاً د خلقیانو منفي غبرګون یې درلود. له بله پلوه مسکو او واشنګټن د ژنیو د لوزنامې د تضمین کوونکو په توګه هم ظاهراً د خپلو افغان متحدینو د غښتلتیا لپاره خپلو مرستوته ادامه ورکوله خو د پردې شاته پردې لګیاوو چې خپلو ډاډمنو چوپړیانو ته واک ته د رسیدو زمینه برابره کړي. مسکو ظاهراً د م،م د سولې د پروګرام د پلې کولو اکټونه کول خو تولې هڅې یې پدې څرخیدې چې هغه شنډ کړي. کرملن دې موخې ته رسیدل هغه مهال شوني ګڼل چې خلقیان وځپي او پوځ د اغېزمنو خلقي افسرانو څخه وځنډي او پدې ډول د پوځ مشري پرچم ته ولیږدوي او په راتلونکي ګام کې واک خپلو جهادي پروتوکولي ډلو ته ولیږدوي. هماغه دي چې نجیب الله هڅوي چې پر دفاع وزارت برید وکړي او نجیب الله هم ښېله دې چې ددې کار ناوړه پایلو ته پام را وګرزوي په پوځ برید کوي چې په هغو به په راتلونکې برخه کې بحث وشي. نجیب الله د ولسمشر په توګه د خپل دې کار د ناوړه پایلو د درک وړتیا نلرله پداسې حال کې چې ډېری افغانانو ددې کار د ناوړه پایلو د درک وړتیا لرله لکه څرنګه چې عبدالحمیدمبارز وایي: «که چیرې نجیب د دې اړخ (خلق) نه ځان نه وای لرې کړی د هرې توطئې په مقابل کې که له مسکو نه هم کیده مقاومت یې زیاتیده او مقاومت یې کولی شو. » ۸۸/ ۴۷

پدې اړه د کې جي بي - نجیب نقشه داسي وه چې دفاع وزیر شهنواز تنی په خپله خوښه له وزارت څخه ګوښه شي او پرځای یې پرچمي لوړپوړي چې ګوته درېو تنو کارملي جنرالانو(محمدنبی عظیمي، نورالحق علومي او محمدآصف دلاور) ته نیول کېده د دوی څخه یو مقررکړي . که احیاناً د دفاع وزیر له وزارت څخه په خپله خوښه ګوښه نشي په دفاع وزارت برید وکړي او د دفاع وزارت غبرګون د شهنوازتني له خوا کودتا اعلان کړي او پدې برید کې اغېزمن خلقي افسران بندي او یا ووژني او په ځای یې پرچمیان مقرر کړي . خلقي لوري چې انقلاب او واکمني یې خپل ګڼل پدې حساسو شیبو کې چې د انقلاب او واکمنۍ نه د خپلواکه دفاع سوال طرحه وو او د پرچم له لوري د مخالفینو سره د پټ جوړجاړي شاهدان وو چمتو نه وو چې د دفاع وزارت له لاسه ورکړي او د هغه له لاسه ورکول یې د خلقي غورځنګ د کمزوریدو سربېره د م ،م د سولې د پروګرام شنډیدل او د ثور انقلاب ماتې ګڼل. خو پربله خوا « د افغانستان د جمهوریت جمهور رئیس د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره له هرې وسیلې څخه کار اخیست چې خلقیان کمزوري کړي » ۴۹ /۵۴۸ او دا کمزوري یې د اردو د مشرتابه د ګوښه کولو له لارې شوني ګڼله. پرچمیانو د خلقیانو دې ډول هوډ ته چې چمتو نه دي د دفاع وزارت څخه تېرشي په کتلو سره خپلې هڅې دې ته راوګرزولې چې د دفاع وزیر اړ کړي چې په خپله خوښه استعفی ورکړي. د نجیب الله دا خبرې چې د تني له خولې عظیمی ته ویلي وې:« مایې ټول صلاحیتونه سلب کړي ، جنرالان یې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اجازې پرته نیسم ، مکافات او مجازات زه ورکوم او ځواکونه زه اداره کوم » ۱۲۹ / ۴۰۴ ښيي چې جمهور رئیس د دفاع وزیر په یوه ستونزمن حالت کې درولئ وو. سربېره پردې پرچمي لوړپوړو پوځیانو هم داسي چلند کاوه چې په پوځ کې یې د قوماندې او ادارې د یووالي اصل چې د پوځ او ملکي ادارې توپیرپه همدې مسئله کې دی له منځه وړلو او د دفاع وزیر لپاره یې سرخوږی جوړکړی وو دغه څه هم د ولسمشر د همغږۍ او حتی دستور پرته نه تر سره کیدل. د ساري په توګه د هغه لومړي مرستیال او د کابل د ګارنیزیون قوماندان د وزیر په وړاندې د اتمي فرقې بولندوی او د دې فرقې د یوه غونډ افسرانو ته چې د وزیر له امر نه سرغړونه وکړې داسي هدایت ورکوي: «ما د فرقې قوماندان او د غونډ افسران راوغوښتل او ورته ومې ویل تر هغو پورې چې د تني مساله نده حل شوې تاسي به د کابل په ګارنیزیون کې حاضري لاسلیک کوئ او د تني د اوامرو له اجرا نه به ډډه کوئ .» ۱۲۹/ ۴۹۶ همدارنګه « د ۱۹۹۰ کال د فبرورۍ په میاشت کې د جلال آباد څخه د دفاع وزیرشهنواز تني د لیدو پر مهال د جلال آباد د جبهې قوماندان ډګرجنرال لودین (د پرچم د اړخ) د دفاع وزیر هرکلي او لیدو ته رانغی او همدارنګه د قوماندانانو په غونډه کې یې ګډون ونکړ.» ۱۹۶/ ۸۲ سربېره پردې د تني د لمسولو په موخه څه کم شپېته تنه خلقي جنرالان او افسران بیله دې چې وزیر خبر وي دولتي امنیت بندیان کړل . پدې اړه «د وسله وال پوځ د سرقوماندانۍ په غونډه کې د نجیب الله او یعقوبي له لوري لنډ ګزارش ورکول کیږي چې ګواکې دا توطئه د مشاورینو لخوا د کیهاني امکاناتو په استفادې سره کشف شوې ده .» ۱۲۸/ ۱۹۵ پدې اړه د شوروي د مرکزي تلویزیون له خوا « په افغانستان کې د یوې توطئې د کشفولو او د عاملینو د نیولو خبر ورکول کیږي چې اکثریت یې افغان پوځیان دي خو د افغانستان تلویزیون دا خبر یوه ورځ وروسته خپروي.» ۱۲۸ / ۱۹۶ د شوروي اتحاد په تلویزیون کې د توطئې د خبر خپرېدل او وروسته د کابل د تلویزیون څخه ددې خبر خپرېدل ښيي چې هرڅه مسکو تنظیمول او کابل د هغې له مخې عمل کاوه. دفاع وزیر له جمهوررئیس نه غواړي چې نوموړي افسران خوشي او یا د هغوی په اړوند لاسوندونه د ده په واک کې کیږدي خو ولسمشر دې غوښتني ته ارزښت نه ورکوي. دا د دې سبب کیږي چې د دفاع وزیر او ولسمشر ترمنځ اړیکي لا خرې پرې شي. هغه توطیه ګواکې چې شورویانو د خپلو کیهاني امکاناتو له مخې کشف او هغه یې په یوه ټلویزیوني ویدیو کې ثبت او د نجیب الله په واک کې ایښي وه . نجیب الله به دا ویډیو هر جګپوړي ملکي او پوځي کدر په تېره خلقیانو ته ورښودله ترڅو د تني خلاف دریځ ونیسي . اړینه برېښي پدې مساله بحث وشي.

د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلان سره ټولو ګوندي او دولتي ارګانونو او په هغو کې د امنیتي چارو وزارتونو ته هدایت ورکړل شو چې د خپلو امکاناتو له مخې د سیمې د خلکو په همکارۍ د دولت له مخالفینو سره اړیکي ونیسي او هغوی د حکومت سره همکارۍ ته چمتو کړي .د همدغه دستور سره سم ، د دفاع وزارت اړوند د راکټو او هوایي دفاع قوماندانۍ یوې پوستې چې چهارآسیاب ته څېرمه خیر آباد کې ځای پر ځای شوې وه ، مشرتابه یې د هغې سیمې د سپین ږیرو په همکارۍ ، د سیمې له مجاهدینو سره اړیکې جوړې کړې وې. بیله کومه شکه د راکټو او هوایي دفاع قوماندان جنرال ولي شاه د دې اړیکو جوړولو رپوټ دفاع وزیر شهنواز تني ته ورکړی دی او د خپل شوروي سلاکار سره یې دا خبره شریکه کړې ده. شوروي سلاکاران د دافع هوا د پوستې د افسرانو اړیکې د مجاهدینو سره ځاري او د خپلو امکاناتو له مخې یې ثبتوي او عکاسي کوي او هغه ولسمشر ته سپاري او پدې ډول ولي شاه او یو شمېر خلقي افسران د اشرارو سره د اړیکو د لرلو په تور زنداني کوي او د دافع هوا سیاسی آمر د هغه په دفتر کې وژني او اعلانوي چې د دې توطیې د کشف له امله هغه په خپله ځان وژلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کب د شپاړلسمې ډرامه

د۱۹۹۰ کال د مارچ په پنځمه (۱۳۶۸ کال د کب شپاړلسمه) د کابل ښاريان يو ځل بيا د درنو او سپکو وسلو د ډزو او بمبارۍ شاهدان وو ، دا ډزې د دارالامان د تاريخي ماڼۍ شا وخوا او بمبارۍ په ارګ تر سره کېدلې. دولت دا پېښه سملاسي د تني- ګلبدين کودتا اعلان کړه چې تردې مهاله دا پېښه د تني د کودتا په نامه يادېږي. البته شاوخوا يو کال وړاندې په هېواد کې د تني د کودتا اوازې خپرېدلې. هغه مهال واکمنۍ پدې ډرامه کې اسلام آباد ښکيل ګڼلو خو د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته پرچميان په هغې کې د مسکو لاس ته هم ګوته نيسي. دا پېښه هراړخيزه څېړنه غواړي ترڅو لاندې پوښتنو ته ځواب و موندل شي چې په واقعيت کې څه پېښ شول ، لاملونه يې څه وو، کوم اړخ بريد وکړ او د ښکېلو اړخونو موخې څه وې؟ خو واقعيت دا دی چې ددې پېښې يا ډرامې د پرې سر له مسکو سره وو او موخه يې په پوځ باندې د پرچميانو په واکمنولو سره لړکيو ته واک ته د لېږدولو لپاره د لارې هوارول وو . ددې لپاره يې بايد خلقيان آو پرچميان د پوځي ټکر تر کچې رسولي وای او پدې ټکر کې يې د پرچميانو ملاتړ کړی وای . همدا لامل وو چې شورويانو په اصطلاح د خپلو کيهاني امکاناتو له مخې د يوې توطيې د کشفولو خبره کوله چې ګواکې ځينې خلقي افسران له اشرار وسره اړيکي لري . د دې لاسوند پر بنسټ د۱۹۸۹ کال د نوامبر په نيمايي کې شاوخوا شپېته تنه خلقي جنرالان او افسران د دفاع وزير د خبرتيا پرته د دولتي امنيت له خوا زنداني شول چې د نجيب او تني ترمنځ يې اړيکې ترينګلې کړې . له بلې خوا پټ او ښکاره لاسونه فعال وو ترڅو د هغوی ترمنځ مناسبات لا نور هم خراب کړي.
د دفاع وزير د۱۹۸۹ کال د دسمبر په دوهمه د جمهور رئيس سره د خبرواترو په ترڅ کې بريالی نشو چې د وزارت ستونزې او په هغو کې زنداني شوي جنرالان او افسران خوشې کړي . د دې بې پايلې کتنې وروسته وزير پوځ ته د تيارسۍ امر ورکړ او د شپې ناوخته يې خپل دفتر ته يو شمير خپل باوري افسران (جنرال محمدآصف شور د حربي پوهنتون استاد،جنرال عزيزالرحمن د۲۲ اکمالاتي لوا قوماندان، جنرال خان آقا بانديزی د افسرانو د عالی کورس قوماندان، ډګروال محمد کبيرکارواني د افسرانود عالی کورس استاد ، ډګروال نوراحمدناب د اوومې فرقې قوماندان، ډګروال خان محمد د راکټ د۹۹ لوا قوماندان، ډګروال دولت وزيری د اتمې فرقې درستيزوال، ډګروال عبدالمجيد ارغستانی د اوومې فرقې سياسي آمر، ډګروال عبدالغفور د ستر درستيزد قرارګاه د۲۳۵ قطعې قوماندان، ډګروال فيروزد دفاع وزارت د قرارګاه افسر) ورغواړي او د هغوی سره پردې پېښه چې له جمهور رئيس سره يې ډغرې وهلې دي مشوره وکړي چې راتلونکي ګامونه څه وي؟
د دې غونډې په لومړيو شيبو کې د راکټ د قوا قوماندان ډګروال خان محمد وزير ته ويلي چې خاديستانو د نومړې لوا د بطريو(ټوليو) اداره په لاس کې نيولې ده. تنی هغه ته هدايت ورکوي چې لوا ته لاړشي او د بطريو اداره د بطريو اړونده قوماندانان په غاړه واخلي او د ټلفون له لارې د خپلو اجرآتو رپوټ ورکړي.د حاضرينو لخوا مختلف نظرونه ورکړل شول او محمدآصف شور ويلي وو، خبره بايد دې حالت ته نه وای رسېدلې اوس چې دا کار شوی دی بايد چټک پوځي اقدام وشي. د دې وړانديز په اړه وزير ويلي وو چې مرکزي کميټې (هدف د خلقي اړخ څخه دی) څلېرويشت ساعته وخت غوښتی دی. شور ورته ويلي وو: « ترملکه دې کړه ورکه دې کړه » او اضافه کوي چې پوځي عمل د ګونديانو کار نه دی. په غونډه کې کومه پرېکړه نه ده شوې او وزير حاضرينو ته ويلي چې پوځي چمتووالی ولري ، د راتلونکو هدايتونو انتظار دې باسي خو بيا هېڅکله هغوی ته د وزير لخوا چې ټول دوهم ځل را وغواړي کوم هدايت ورنکړل شو. د دفاع وزيرلخوا پوځ ته د احضاراتو ورکول په واقعيت کې د اعلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرقوماندان په وړاندې بغاوت وو او انتظارایستل ځان وژنه وه. د دې غونډې وروسته بهیرونو او د تني له دریځ او کړنو څخه ښکاري چې هغه د پوځي عمل هوډ نه درلود او لدې کار څخه یې موخه دا وه چې جمهور رئیس دې ته متوجه کړي چې پوځ یعني خلقي اړخ له پامه ونه غورزوي. که داسي هم وي دا د تني تیروتنه وه منطقاً د جمهوررییس غبرګون دا وو چې څرنګه خپل یاغي وزیراو د هغه ملګري له ډګره وباسي. وایي چې له پاځون سره لوبې د پاځون کوونکو د ژوند سره لوبې دي خو هغه مهال دا نه یوازې د خلقي پوځیانو د ژوند بلکې د یوه سیاسي خوځښت ، د پوځ او هېواد له برخلیک سره لوبې وې. د تني له لوري اردو ته د تیارسۍ له امر ورکولو وروسته بېله شکه جمهوررییس د دفاع وزیر او د هغه د ملګرو د ځپلو لپاره لارې چارې لټولې. هماغه دي جمهور رییس جنرال نبي عظیمي ته دستور ورکړ چې د احتمالي پوځي عملیاتو(د دفاع وزیر وفادارو ځواکونو سره د مقابلې او یا د هغوی د ځپلو) لپاره خریطې یا نقشې جوړې کړي. عظیمي هم دوې خریطې (نقشې)جوړوي . لومړۍ خریطه پدې موخه جوړه شوې وه که تنی برید یا کودتا وکړي ولسمشر ته وفادار ځواکونه څرنګه د برید مخه ونیسي او بله په د دفاع وزارت د برید یا تعرض خریطه وه. ولسمشر دوهم وریانت تائید کړې دی یعني په دفاع وزارت او دفاع وزیر ته په وفاداره جزوتامونو برید. دا بیا ښیي چې نجیب پدې پوهېدلو چې تنی د کودتا هوډ نلري بلکې دی پلان لري په دفاع وزارت برید وکړي او دا برید د تني له خوا کودتا اعلان کړي.د احضاراتو د نیولو وروسته هغو حکومتي ځواکونو چې د دفاع وزارت په قرارګاه او وزیر ته د وفاداره قواوو د ځپلو دنده لرله د کب په څوارلسمه او پنځلسمه د کابل په ښار کې پوروا (مشق اوتمرین) اجرا کړ ترڅو د راتلونکو عملیاتو د ترسره کولو لپاره پوره آمادګي ونیسي. کله چې د خلقي اړخ مشرتابه د ولسمشر نه په ښار کې د دې ځواکونو د شتون وضاحت غوښتی هغه یې یوه تیروتنه بللې وه. همدا رنګه حکومت د کب په ۱۵ د مزارشریف د هوایی ګارنیزیون خلقي قوماندان جنرال ولي بندي کړ ترڅو د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت د برید په ورځ د دولتي ځواکونو خلاف کوم ګام اوچت نه کړي. وروسته لدي احضاراتو د کب په شپاړلسمه د دولتي امنیت ځواکونوپه دفاع وزارت برید وکړ او د رادیو او تلویزیون له لارې یې دا پېښه د تني – ګلبدین کودتا اعلان کړله.

ډګروال ارغستاني وایي چې د وزیر له لوري د پوځي احضاراتو د اعلان څو ورځې وروسته د وزیر لیدو ته ورغلی چې میرصاحب کاروال هم هلته وو. د خبرو په ترڅ کې د پوځي احضاراتو خبره راپورته کیږي، تنی کاروال ته وایي: « ما خپل کار و کړاو نجیب مې متوجه کړ اوس ستاسو سیاستوالو کار دی چې څه وکړئ ؟ کاروال ورته وایي بریتوره لکه چې وډار شوې. » کاروال ته د تني له وینا او د دې خبرې نه چې یو وخت شاه محمودحصین وزیر ته د پرچمیانو له لوري د شکمنو فعالیتونو په اړه خپله اندیښنه ښودلې وه ویلي وو :« مور د دفاع لپاره اړین چمتووالی لرو او پدې هکله د اندیښنې ځای نشته. »۱۸ / ۴۵۴ معلومیږي چې تني د پوځي عمل یا کودتا په فکر کې نه وو . خو داسې ښکاري چې د خلقیانو په مشرتابه کې داسې کسان هم وو چې پوځي مخامختیا ته یې لمن وهله .او د هغې د ناوړه پایلو د درک وړتیا یې نلرله او یا ډاډمن وو چې پدې سیالۍ کې برې د دوی سره دی هغه ډاډ چې په بشپړ ډول ناسم وو .هغوی پدې نه پوهیدل چې د دوی یو شمیرخلقي جنرالان او افسران لامخکې نجیب خپل کړي دي او یا د وطنجار او انجینرنظرمحمد سره چې د نجیب الله ملاتړي وو اړیکې لرلې او دوه ګونی رول لوبوي . لکه څرنګه چې پدې هکله دستګیر پنجشیری لیکی:« د جنرال هاشم زرمتي، جنرال شیخ محمدباور او د ستردرستیز د څو تنو افسرانو سرونه د محمداسلم وطنجاراو د ډاکټرنجیب د واکمن فرکسیون له ګریوانه راووتل.» ۲/ ۱۵۱ لکه څرنګه چې د شیخ محمد باور نوم یاد شو چې هغه د نجیب د فرکسیون سره تړاو درلود هغه به له محمدآصف شور واورو. هغه وایي « په ۱۹۸۵ د لندې مودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورس لپاره مسکو ته استول شوی وو چې دې کورس ته باور او جنرال قادر اکا هم استول شوي وو. یوه ورځ باور چې جنرال قادر اکا هم ناست وو را ته وویل نجیب ، وطنجار او ګلابزوی وحدت کړی دی او نور باید د پرچمي او خلقي خبرې ونشي . شور وایي هغه ته مې و ویل د پکتیا والو او زرمتیانو یووالی به دا ګوند لا نور هم مردار کړي.» دا د دې ښکارندوی دي چې شیخ محمد باور د نجیب د واکمنېدو وړاندې د هغه سره لګه وطنجار پټ تارونه غزولي وو. په هغو څو تنو کې چې د دسمبر په دوهمه وزیر ورغوښتی وو داسي کسان هم وو چې په اصطلاح د تني د کودتا وروسته چې څه کم زر تنه خلقیان بندي شول او له اتیا تنو زیات شهیدان شول هغوی ته چا څه ونه ویل او خپلو دندو ته یې دوام ورکړ. دا د دې واقعیت ښکارندوی دی چې د تني سره دا ډول کسان لږ نه وو چې دوه ګونی رول یې لوباوه . څرنګه چې د لوبې د پړې سر له مسکو سره وو شورویانو دواړو اړخونو ته د غلطو او لمسونکو اطلاعاتو او مشورو د ورکولو له لارې زمینه دې ته برابروله چې هغوی د پوځی مخامختیا تر کچې ورسوي. د ساري په توګه په مسکو کې سفیر ګلابزوی پنجشیري ته ویلي وو: « که چیرې د نجیب د امنیتي دستګاه د برید په وړاندې سوله پیزمقاومت ونشي نجیب د منظم اردو د کمزوري توب لپاره ښایي د خلقیانو اته سوه تنه غوره خلقي افسران د شفا ترنامه لاندې بندیان کړي او پدې نیرنګ سره د ځینو تنظیمي مشرانو د داخلي قوماندانانو سره د پردې شا د سیاسي معاملو زمینه برابره کړي. د هغه د خبرتیا سرچینه د افغانستان لپاره د شوروي اتحاد د بهرنیوچارو د وزیر شیواردنادزې د شوروي دولت د کمیسیون نږدی همکاران وو .» ۲/ ۱۴۴ شوروي اړخ ګلابزوی ته د نجیب له لوري د شاوخوا اته سوه خلقي افسرانو د بندي کولو خبرداری ورکوي او پر بله خوا نجیب ته د خلقي پوځیانو داسي اسناد چې ګواکي د کیهاني امکاناتو له مخي یې یوه توطېه کشف کړې ده چمتو کوي. له بده مرغه دواړو خواوو ونشوای کړای د مسکو دا کرغیړنه لوبه درک کړي. هغه شمېره افسران چې شورویانو ګلابزوی ته ویلي وو هغومره کسان نجیب بندیان هم کړل . دا بیا ښیي چې مسکو بشپړ معلومات در لود چې څومره خلقیان باید زنداني شي. شوروي اړخ زمونږ د خلکو د هغې مشهورې خبرې پر بنسټ عمل کاوه چې غله ته وایي غلا وکړه او د کورخاوند ته وایي ویښ اوسه. شورویان چې خلقیان کمزوري کړي د وطنجار ، انجینر نظر او رازمحمد پکتین سربېره د امین پلویان هم د نجیب سره همکارۍ ته وهڅول چې ښه بېلګه یې د دستګیر پنجشیري لاندې خبره ده : « د څرخي پله په زندان کې مې د حفیظ الله امین د دولت د استخباراتي دستګاه د رییس اکبري څخه خبر شوم د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو پخواني وزیر شیوارد نادزې د نجیب او د حاکم فرکسیون د سازماني ، سیاسي او پوځي دریځ د پیاوړتیا لپاره د داکترشاولي او کریم میثاق سره په کابل کې لیدني کړې وې چې د خلق د فرکسیون د دریځ په کمزورۍ او پاشلتیا کې یې لاسوهنې کړې او فعال رول لوبولی وو.» ۲/ ۱۶۷ د تنی لخوا اردو ته د تیارسۍ د امر ورکول ولسمشر ته ښه لاسوند شو چې د تني د کودتا په اړه پراخ تبلیغاتي کمپاین پیل ،تنی په اذهانو کې د یوه کودتایي وزیر په توګه وتکوي او ضمناً د خلقیانو د ځپلو لپاره بشپړ چمتووالی ونیسي. نجیب الله د دفاع وزارت د ځپلو په موخه کابل ته د شمال نه د ملیشواو پرچم ته د وفاداره ځواکونو په را لیږدولو او نورو سیمو ته د کابل نه د دفاع د وزارت د ځواکونو په استولو لاس پورې کړ ترڅو په پلازمینه کې پخپلو وفاداره ځواکونو متکي شي او په ډاډمنه توګه وکولی شي د دفاع د وزارت ځواکونه وځپي.

اوس به وګورو چې پدې پوځي مخامختیا کې برې د کوم اړخ په برخه وو؟

د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د بشپړ نوښت خاوند وو. د ګوند په کورنی مبارزه کې د خپل سیال د وهلو لپاره یې متحدانه عمل کاوه. دې حالت دوی سره راټولول د مشرتابه او عادي غړو د ناخوښۍ اسباب یې نه برابرول . استخباراتي اداره په بشپړه توګه د پرچم په لاس کې وه او د خلقي اړخ له کورني

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت نه یې اړین معلومات درلود. د بهرنیو ،سرحدونو، مالیې او د قبایلو وزارتخانې او بانکونه د پرچم په لاس کې وو، د مسکو او د وارسا د تړون د دولتونو له ټینګ ملاتړنه هم برخمن وو. ډله ییزې رسنی هم د پرچم د فرکسیون په لاس کې وې. دا هغه مثبت عوامل وو چې د پرچم د ډلې بریا پرې تړلې وه. خلقیان نه یوازې چې له یوه ژور کورنې بحران سره لاس او ګریوان وو بلکې په لاندې دوو د ښمنو ډلو ویشل شوي وو :

١. هغه ډله خلقیان چې د شوروي له تیرې وروسته په واک کې وو.
٢. هغه ډله خلقیان چې د امینیانو په نامه بندیان او یا بیکاره شول .

کله چې نجیب په واک کې د شریکو خلقیانو د ځپلو تصمیم ونیولو د امین پلویانو ته مراجعه وکړه له زندانه یې خوشي او په لوړو څوکیو یې مقرر کړل. هغه خلقیان چې له زندانه راوتلي وو او یا په زندان کې شپې او ورځې تیرولې پرچمیانو او نجیب پلوه خلقیانو ورته ویل چې دوی د هغو خلقي مشرانو لخوا په زندان کې اچول شوي دي چې د پرچم سره په واک کې شریک دي. پدې اړه عبدالرشیدجلیلی او د هغه سره له بنده خلاص شوو کسانو ته ویل شوي وو : « دومره موده چې په جیل کې پاتې شوئ ستونزې موجودې وې او اوس چې ستونزې له منځه ولاړې نو خوشي شوئ ، ددې ټکو نه مراد دا و چې هغه ډله خلقیان چې د حوت د شپاړلسمې نیتې کودتا په تورجیل ته واچول شول ګني. » ١٠ /١٧٣یوه مسئله چې د خلقیانو د ګډ دریځ د غوره کولو مخه یې نیوله خلقي اړخ منل شوي مشران نلرل څکه تره کی او امین او هغوی هم د واک پر سر په سیالی کې له منځه ولاړل. د پرچم او خلق دا ډول وضعیت ددې سبب کېدلو چې پرچم د واکمن فرکسیون له دریځه د خپل سیال د کمزورولو ، دعامه اذهانو د خپلولو، د ډاډمنو پوځي قوتونو د راټولولو،د کابل نه دفاع وزیر ته د وفاداروځواکونو د ایستلو او د احتمالی عملیاتو د پرمخ بیولو لپاره بشپړ چمتووالی ونیسي.

پر بله خوا خلقیانو لومړی باید پخپلو کې د اعتماد فضا را منځته کړې وای چې لاسته راوړنې یې نه لرلې. لدې وروسته خلقي مشران(نیازمحمد مومند، دستګیر پنجشیری، میرصاحب کاروال ، صالح محمد زېری، عبدالرشید آرین، جنرال نظرمحمد،خلیل الله کوهستاني او ګلداد) د وضعیت د هراړخیزې څېړنې په موخه د دسمبر پر نولسمه یعنی یوه اونۍ وروسته له هغه چې د دفاع وزیر پوځي احضارات اعلان کړل د پنجشیري په کور کې راغونډیږي او له خبرواترو وروسته دې نتیجې ته رسیږي :« د افغانستان د مسئلې پوځي حل روښانه راتلونکې نه لري ...، لدې امله باید په ډله ییزه توګه مبارزه وشي ترڅو د خلکواو وسله وال پوځ غوښتنې د سوله ییزې لارې د نړیوالو بنسټونو او د م،م د سازمان ترڅارنې لاندې عملي شي .» ٢ / ١٤٥ ددې غونډې بل برخه وال ګلداد د خپل کتاب(٤٤٣- ٤٤٨) مخونو کې بشپړ توضیحات ورکړې دلته به یې لنډیز راوړل شي. « پنجشیري له مسکو څخه دا معلومات راوړي چې نجیب غواړي اته سوه خلقیان محاکمه کړي. د غونډې برخه والو د شته معلوماتواو د پنجشیري د نویو معلوماتو له یوځای کولو وروسته دې پایلې ته ورسېدل چې نجیب الله او یارانو یې په بې جګړې ، غلې او تدریجي کودتا باندې لاس پورې کړی دی. په غونډه کې اصلي پوښتنه دا وه موږ څه وکړو، آیا موږ پر دوی باندې پوځي برید وکړو او که غلي پاتې شو؟ د خبرو په لومړي پیل کې د متقابل کلک ځواب ورکړې نظر درلودونکو کسانو تله درنه وه. د پوځي عمل په پایلو له بحث وروسته ټول په یوه اتفاق دې پایلې ته ورسېدل :

١- د پوځي عمل مرګ او ژوبله به خامخا په لوړې کچې وي . موږ د هغې مرګ ژوبلې مسؤلیت پر غاړې باندې نشو اخستلی.

٢ – په دغې ګډوډ ګوندي او دولتي حالت کې چې د ډېرو کسانو دریځ ناڅرګند دی، د هېڅا بری تضمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدلی نشي.نو په دغسې خرې پرې فضا کې د دومره غټ مسؤلیت پر غاړې باندې اخېستل هم له لېونتوب څخه بل څه نشي کېدلی.

۳-که مرګ او ژوبلې ته هم ملا وتړل شي او داسې هم ومنل شي چې برى به هم ترلاسه شي . نو له برې څخه وروسته به امنیت څنګه وساتل شي؟ ځکه ، دولت په همدې اوس حالت کې له ډېرو او ګڼو ستونزو سره مخ دی. هغه مهال خو امنیتي قوتونه هم د شمېرې له مخې لږترلږه نیمه یې را ټیټېږي او هم یې مورال کمزوری او ټیټېږي.

۴- له دغو ټولو ستونزو څخه زیاته ستونزه د امنیتي ارګانونو د وسلو،مهماتو او خوراکي توکو اکمال دی. دغه سترمشکل به څرنګه حل کېږي؟ د امنیتي ارګانونو تر څنګ ، د نورو دولتي ارګانونو د منسوبینو تنخواګاني او کوپراتیفي توکي به له کومه کېږي او څرنګه به ورته رسول کېږي؟ همدا ډول د عام ولس د لومړنیو اړتیاوو توکو پیدا کول ، بازارونو ته رسول او اکمالول بله غټه ستونزه او درونډ کار دی.دغه ټولې ستونزې او ورسره نورې اقتصادي او ټولنیزې ستونزې به څرنګه حل کوو؟» ۱۰۵/ ۸۴۷ په غونډه کې پردې هم خبرې وشوې چې د یادوو شویو اړتیاو پوره کولو سرچینه شوروي اتحاد دی. که موږ په پوځې زور واک ترلاسه کړو شوروي اتحاد به مو ملاتړ ونکړي بلکې که په ښکاره نه وي په پټې به موږ له ماتي سره مخ کړي. برخه وال دې پایلې ته ورسېدل چې د مخامختیا پرځای د پخوا په شان د حکومت سره همکاري وکړي خو هڅې به وکړي چې بېګناه بندیان شوي افسران را خلاص کړي ، د ګوند د ننه به سیاسي مبارزه چټکه کړي او د ګوندي کنګرې جوړولو لپاره به خپلې هلې ځلې لا ګړندۍ کړي.

د دې غونډې یوه ورځ وروسته (پنجشیری، مومند، جنرال نظرمحمد، ګلداد) د نجیب سره وکتل او دې موافقې ته ورسېدل چې د دفاع وزیر به خپلې دندې ته ادامه ورکوي، په پوځ کې د امراو قوماندې او د مراتبو سلسله مراعات شي ، د افسرانو څارنه او زنداني کول دې ودرېږي او بندیان شوي افسران دې خوشي شي ،د تنی د پوځې شورا غړي به ترڅارنې لاندې نه نیول کیږي ،دا شورا به منحل او دفاع وزیر به د ستردرستیز په غونډه کې خپل وروستي کړه وړه سؤتفاهم ګڼي. دا پلاوی دوه ورځې وروسته د شوروي سفیر سره ګوري او د نجیب الله سره د دوی د کتنې په اړه معلومات ورکوي او د ولسمشر او دفاع وزیر تر منځ د کرکېچ د حل په موخه د خلقیانو دریځ ورسره شریکوي. پدې کتنه کې شوروي سفیر د تني وروستۍ کړنې غندلې وې. لدې وروسته سفیر په سفارت کې د نجیب او تنې ترمنځ جوړه وکړه او یوه یوولس ماده اي لوزنامه یې هم سره لاسلیک کړه. د لوزنامې په اړه د محمد کبیر کاروانې له خوا له وزیر څخه د تضمین کوونکې اړخ پوښتنه شوې وه چې هغې ته ځواب شتون نه درلود. د موافقې زیات شمیر ټکي د دوو- دریو ورځو په ترڅ کې عملي شول. کله چې د دواړو اړخونو ترمنځ د توافقاتو عملی کیدل پیل شول تنی او کاروال د ولسمشر کور ته د وطني دود او دستور له مخې ورځې ترڅو د هغوی ترمنځ خوابدي او سؤتفاهم په بشپړ ډول له منځه لاړشي. پدې هکله د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته نجیب په یوه وینا کې وویل چې ګواکې ده تني ته میلمستیا وکړه، آشک یې ورته پاخه کړي وو چې د ده خلاف له کړنو لاس واخلي خو هغه په کودتا لاس پورې کړ.البته چې د دسمبر د دوهمې وروسته د نجیب او تني ترمنځ په بشپړ ډول اړیکې شلېدلي وې. د توافقاتو له عملي کېدو او د نجیب او تنې د ملاقات وروسته نجیب الله د سیاسي بیرو په غونډه کې رپوټ ورکړ چې «مسایل حل شوي ،ملګري تني هم تیروتنه وکړه او ما هم جدي چلند وکړ ځکه چې موږ د جګړې په شرایطو کې یو ټول سؤتفاهمات حل شوي او سر د نن نه داسې شی زموږ ترمنځ نشته چې حل نشي. »۱۲۸ / ۲۰۱ لدې وروسته تنی د سیاسي بیرو او د وطن د دفاع د شورا په غونډو کې ببرته ګډون کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه مهال د یوې غونډې په اړه یادونه اړینه ښکاري چې د کب د شپاړلسمې ډرامې سره تړاو لري. ددې غونډې د برخه وال ګلداد په وینا د دې پېښې څلور ورځې وړاندې د کب په دوولسمه د کریم میثاق او د زندان څخه د امینیانو په نامه را خوشې شوو خلقیانو د نوښت له مخې د پنجشیري په کور کې غونډه وشوه. په غونډه کې زیري ، پنجشیري ، ګلداد او عبدالرشید آرین له یوه اړخ او میثاق، شاولي ، جوزجاني او غوربندي له بل اړخه برخه لرله. « د ناستې د ګډون کونکو مشرانو د خبرو پیل داسې وښودل شوله چې ګنې د دغې ناستې موخه، په اصطلاح د امین ډلې نورو خلقیانو سره د بېرته یوځای کول او اتفاق جوړول دي. خو له څو خبرو ښکته پورته کولو وروسته ، رکارډ د اتفاق جوړولو له خبرو څخه واوښتلو او خبرې پر کودتا کولو او نه کولو باندې را وڅرخېدلې او پیل شولې. میثاق، جوزجاني ، غوربندي او شاه ولي به په خپلو خبرو کې په تکرار سره داسې وانمود کوله ، لکه دغه خلقیان کوم چې په دولت کې پاتې او بندیان شوي نه وو، کودتا کوي او دوی هڅې کوي چې هغوی له دغې کار څخه منع کړي.زېري او پنجشیري به بیا په تکرار سره دا ورته ویل چې موږ کودتا نه کوو . خو که چیرې ستاسو پر نجیب الله زور او وس رسېږي ، نو دا هڅې وکړئ چې هغه پر موږ باندې له کودتا کولو منع کړئ. دا خبرې دومرې تکرار او ګرمې شولې چې د پنجشیري له خولې څخه دغه خبره ور ووتله: تاسې لکه چې نجیب الله توظیف کړي یاست . تاسې لکه چې غواړئ له موږ څخه داسې خبرې وباسئ چې د دولت د پالیسي ضد وي. خو موږ داسې پټ څه نلرو چې ستاسو په درد وخوري. د پنجشیري د خبرو لهجه او شکل داسې وو چې ګنې تاسې زموږ خبرې ثبتوئ او بیا یې نجیب الله او د امنیت وزارت مسؤلینو ته رسوئ ... ، زموږ د هغې ناستې خبرې اورېدې وې ، خوکومه پایله یې نلرله. زموږ هغه خبرې له دې امله بې پایلې پای ته ورسېدلې چې دوی ظاهرآ د اتفاق جوړولو خبرو په نوم باندې راغلي وو ، خو موخه یې بله وه . د هغې موخې د پېړي سر زموږ په لاسونو کې نه وه ، بلکې د هغې موخې د پېړي سر د نجیب الله او د هغه د یارانو او په خاصه توګه د شورویانو په لاسونو کې وه. زموږ د بې پایلو خبرو په پای کې وېتپېل شوله چې کومه بله ورځ به هغو خبرو ته دوام ورکوو. خو د هغې ناستې په دویمې ورځې باندې ، چې د کب میاشتې څوارلسمه نېټه کېدله ،زما دفتر ته استاذ عبدالکریم فکور راغی. هغه ماته یوه پاڼه لیکلې کاغذ راکړلو او ویې ویل چې دغه اعلامیه (شبنامه) میثاق، شاه ولي ، غوربندي او جوزجاني خپره کړې ده ...، دغو مشرانو په هغې پاڼې کې داسې څرګنده کړې وه چې دوی پرون د زېري، پنجشیري، آرین او ګلداد سره ناسته لرله . د ناستې ګډون کوونکو د خپلمنځي اتفاق پر خبرو برسېره ، د کودتا په اړه هم خبرې سره وکړې. خو هغوی(زېری ، پنجشیري، آرین او ګلداد) د خلقیانو له لوریه څخه د کودتا کولو امکانات نه ردول...، ما هغه شبنامه سر ترپایه ولوستله، داسې راته وبرېښېدله چې هغه خادېستانو له لوریه څخه ، مخکې له مخکې لیکل شوې وه او دوی ته د نجیب الله او یا یعقوبي په لاس باندې ورکړل شوې وه. ځکه په هغې شبنامې کې هغه ډول خبرې کومې چې موږ پخپل منځ کې پرې غږېدلي او بحث مو پرې کړی وه ، هغه خبرې نه په سترګو کېدلې...، زما په فکر، ښه خبره دا وه چې د نجیب الله واکمنۍ له ړنګېدو څخه وروسته ،هغو مشرانو چې اعلامیه (شبنامه)، د دوی په نومونو باندې خپره شوې وه ، که دوی نه وه خپره کړې نو په رسنیو کې رد کړې وای. خو دوی لا تراوسه پورې په هغې خبرې باندې غلي دي.» ۱۰۵/ ۸۶۰ – ۸۶۳ یو شمېر خلقي کدرونه پدې اند دي چې د امینیانو په نامه ځینو خلقیانو د ولسمشر او دفاع وزیر ترمنځ مخامختیا کې د ولسمشر رښتیني ملاتړي وو چې دا شب نامه یې څرګنده بېلګه ده. که څه هم د امین پلویانو کوم منظم تشکیلات نلرل خو مېثاق او شاه ولي پر هغوی اغېز درلود. البته د شوروي یرغل وروسته په ۱۳۶۰ کې د « جنبش اصولي در حزب دموکراتیک خلق افغانستان » په نامه کله ناکله اعلامیې خپرېدې چې بنسټ ایښودونکي یې امین پلوه خلقیان وو چې کلیدي کسان یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالکريم ميثاق ، بسم الله محشور او محمد يونس فکور وو. دوی د خلقيانو څخه د امين په نامه بندي شوو خلقيانو ته د مرستې په نامه پيسې ټولولې خو دا مرستې غوڅ اکثريت بنديانو ته نه دي رسېدلې .ددې غورځنګ د اعلاميو منځپانګه اشغال ضد او د هغو خلقيانو خلاف وه چې د کارمل په حکومت کې شريک وو.د شوروي اشغال پر مهال چا ندي اورېدلي چې د دې اعلاميو د خپرولو له امله د دې غورځنګ کوم غړی د اشغال زېږنده حکومت له لوري تر څارنې لاندې نيول شوی وي که څه هم په اعلاميو کې اشغال غندل کېده . عجيبه خو لا داده ميثاق د دې غورځنګ !؟ مشر په خپل کتاب کې ددې غورځنګ مازې نوم هم نه دی اخېستی. داسې ښکاري چې ددې خوځښت ترشاه مسکو۔ کارمل او يا خاد ولاړ وو او موخه يې د خلقيانو مصروف ساتل او د يوبل خلاف درول او مشرانو يې د پاک زړوخلقيانو د مرستو څخه ګټه پورته کوله.

د خلقيانو د کب د دوولسمې نېټې د غونډې په هکله د دستګيرپنجشيري په وينا پر درو مسئلو د نظر اختلاف وو او پريکړه وشوه چې پر هغو به په راتلونکې کې بحث ته ادامه ورکوي او خپل نظريات به سره تبادله کوي خو ددې غونډې په اړوند به د کومې اعلاميې له خپرولو څخه ډډه کيږي. د اختلاف وړتکي دا وو:

الف – د کنګرې مساله

د کارمل – نجيب سره په واک کې شريک اړخ د کنګرې د رابللو ليوال وو خو مقابل لوري(د امين پلويانو) ويل چې د کنګرې د دايريدو لپاره شرايط چمتو نه دي چې د ګوند ټول ځواکونه پکې برخه واخلي او دليل يې دا وو چې يو شميرملګري يې په زندان کې بنديا ن دي.

ب- د وسله وال پوځ د امتيازاتو مساله

لومړی ډلې غوښتل چې د وسله وال ځواک (اردو،څارندوی، دولتي امنيت) يو ډول امتيازات ولري خو د زندان نه راخوشې شوې ډلې د دې مسالې راپورته کول اړين نه ګڼل.

ج – لومړۍ ډلې د هرډول پوځي ماجراجويې چې له هرلوري (تني يا نجيب) څخه وي په وړاندې مبارزه غوښتله خو د مقابل لوري وړانديز دا وو چې د هرډول کودتايي اقداماتو پرضد مبارزه وشي. د امين د پلويانو له لوري د کودتايي اقداماتو پرضد د مبارزې خبره په واقعيت کې د تني له لوري د کودتا د ترسره کيدوسره تړاو درلود چې واکمن پرچمي فرکسيون تبليغاوه. په واک کې شريک اړخ يوه ورځ وروسته د نويو طرحو متن مقابل لوري ته وسپاره خو امينيانو د موافقې خلاف په همدې ورځ په اردو اوڅارندوی کې اعلاميه خپره کړه چې ګلداد هغه د امينيانو په نامه د خاد له لوري اعلاميه بولي.

د امينيانو له لوري د اعلاميې د خپرولو په ورځ په ښار کې هرې خوا ته د دولتي امنيت اړونده پوځيان ترسترګوکيدل او په مهمو دولتي بنسټونو کې ځای پرځای شوي وو. د زېري په وينا« د حوت په پنځلسمه د غرمې خوا ته نيازمهمند ستړی ستومانه په شورا کې زما دفتر ته راغی او و يې ويل ملګری زېری ! سياسی او نظامي وضعه پېچلې ده ، نظامي ملګري تشويش لري وايي نجيب د دفاع په وزارت حمله کوي ...، نظاميان هيله لري چې د ګوند سپين ږيري هلته ورشي او د نظامي نښتې مخه ونيسي.»

۴۰/ ۵۹۴ همدا لامل وو چې خلقي مشران ولسمشر او دفاع وزير ته ورځي او له هغوی څخه د حالاتو توضيح غواړي او که کوم سؤتفاهم پيدا شوی وي په ګډه هغه له منځه يوسي. پدې هکله زېری او پنجشيری په خپلو کتابونو کې توضيحات ورکړي دي چې دلته به يې لنډيز راوړل شي. زيری، پنجشيری، مومند، جنرال نظرمحمد، آرين ، ګلداد لومړی دفاع وزير ته ورځي او هغه خپله پوځي شورا را غواړي . دفاع وزير انديښمن وو او دوی ته يې ويلي چې خندان د نظامي خاد مرستيال خپه وو او ښايي نن شپه د مخکنيو توافقاتو خلاف د ده ګوښه توب له رسنيو څخه اعلان کړي. نجيب بيله دې چې ستردرستيز په جريان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واچوي ملي ګارد يې د احضاراتو په حالت کې راولږي دی . ښايي د دفاع د وزارت د رهبرۍ د نيولو او يا د بريد پلان ولري. شهنوازتني رپوټ ورکړ د ځواکونو تناسب مو مساوي دی. که نجيب په رهبري بريد وکړي او وضعيت کړکيچن شي. اردو د خلکو د واکمنۍ څخه د دفاع پرته بله چاره نلري. پدې صورت کې اردو کولی شي د خلق د فرکسيون نه دفاع وکړي.د خلق د فرکسيون مشرتابه پداسې يوه حالت کې ځانونه د زرهدارې ۱۵ قوا قوماندانی جنرال عبيدګل ته ورسوي. تني اضافه کړل چې له نجيب څخه هيله وکړئ چې د۱۳۶۸ کال د قوس د شلمې ژمنې نقض نکړي. د تني پوځې شورا پدې ټينګار درلود چې اختلافونه بايد د خبرو له لارې حل شي . جګړه او مخامختيا د هېچا په ګټه نه ده. د آرين او ګلداد پرته دا خلقي مشران د تني سره د ليدو وروسته ماخوستن جمهور رئيس ته ورځي. نجيب پدې کتنه کې د تني څخه سر ټکولی او دا يې هم ورته ويلي دي .« تنی د سياسي بيرو اصلي غړي ، سترجنرالی او د جمهوررييس مرستيالی ته راپورته کوم پدې شرط چې د دفاع وزارت څخه په خپله خوښه او ښيله کوم غبرګون ګوښه شي.» د ليدنې په پای کې نجيب زېري او پنجشيري ته ويلي وو په تاسو په قهر يم . زېري په موسکا ورته ويلي مور کولی شي اوس بندي کړې چې آرام شې.نجيب دوی ته دنده سپاري چې سبا يا بل سبا ته خپل وړانديزونه ده ته وسپاري. هغوی له ولسمشرسره له کتنې وروسته خپلو کورونو ته ځي او مومند ته دنده سپاري چې د کتنې په اړه تني ته معلومات ورکړي. د نجيب دا خبره چې دفاع وزير ته امتيازات ورکوم پدې شرط چې له دفاع وزارت ګوښه شي ښيي چې د وزير په توګه تنی نشي زغملی ځکه د دفاع د وزير په توګه د هغه پاتې کېدل د ده خو په واقعيت کې د شوروپانو د پلانونو او نقشو خنډ ګرځي. تنی وايي :« کله چې دوی (خلقي مشرانو) له نجيب الله سره په نيمې شپې وکتل او خبرې وکړې ، نو بيا يې ماته په هغې شپې باندې له خپل منځ څخه نيازمحمدمومند را ولېږلو.مومند په څرګندو ټکو کې را ته وويل چې نجيب الله دوه پښې په يوې موزې کې کړې دي او وايي له خپل تصميم څخه نه اوړم » ۱۰۵/ ۸۷۹ يعنې دا چې تنی بايد د دفاع وزارت څخه ګوښه شي. ګومان کيږي چې تنی اومومند د نجيب دريځ او د دفاع وزارت د قرارګاه شاوخوا د دولتي امنيت د جزتامونو شتون ته په کتو سره او يا ښايي تني ته د دفاع وزارت څخه د ګوښه کېدو پيغام ور کړل شوی وي دې نتيجې ته رسيدلي دي چې سبا سهار د خپلو کورنيو سره له هيواد څخه ووزي. تنی خپل ياور د هوايي قواوو د پخوانی سياسي آمر ډګروال حکيم کورته استوي ترڅو هغه وزير ته راولي . هغه د شپې ناوخته وزير ته ورځي او وزير له هغه نه غواړي چې ده ته د دامن پيلوټان ور وپېژني. همدا رنګه تني د هوايي او مدافعه هوايي قوماندان جنرال عبدالقادر اکا د دفاع وزارت قرارګاه ته ور غواړي. اکا د دې کتنې په اړه ليکي :« په آخره ورځ مې چې شهنواز تنی ډېر نيازمند وليد، نو خپله مرسته مې له ده څخه ونه سپموله او بګرام ته مې پدې هيله ورساوه ،چې له هغه ځای څخه کوم مصؤن ځای (داخل يا خارج) ته د تګ امکان پيدا کړي.ګمان کېده چې تنی به د فرار کوم پلان ولري ...هغه وخت نو د شهنواز تني حواسو او مفکورې کاملاً تغير وکړ او د بګرام ګارنيزيون قومانده يې په خپل لاس کې ونيوله . نو په هغه لحظه کې يوه شوم چې زه د يوه تر سره شوي عمل سره مخامخ يم دا په داسې حال کې چې زما او نجيب الله ترمنځ ښې اړيکي وې.» ۱۷۰ / ۲۵۸ سبا سهارتنی د يوه جيپ په واسطه په پټه د خپلې قرارګاه نه د چهارکلاه- ميرويس ميدان له لارې ځان مرکزي سيلو ته رسوي او هلته يې خپله کورنۍ ،نيازمحمدمومند اوکورنۍ يې ورسره يو ځای کيږي او شيرپور ته چيرې چې دوه ويشتمه لوا ده ځي اود نومورې لوا قوماندان جنرال عزيزالرحمن سره ګډ د زرهپوښ په واسطه د خواجه رواش نه جنرال عبدالقادرآګاه هم ورسره اخلي او بګرام ته ځي. په همدې ورځ (د حوت شپاړلسمه) نجيب الله د يوولس بجوشاوخوا جنرال نظرمحمد ته ټلفوني وايي چې پرونی پلاوی چې نجيب هغه د سولې کميسيون يادکړی په يوه بجه ده ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارګ ته ورشي. د سولې کمیسیون د نیازمحمدمومند پرته په مرکزي کمیټه کې د پنجشیري په دفتر کې راټولېږي او د ولسمشر دفتر ته د ټلفون پواسطه د ورتلو خبر ورکوي خو دوی ته ویل کیږي چې ولسمشر نشته او دوی دې انتظار وباسي. څوشیبې وروسته په ارګ باندې د الوتکو بمباری پیلیږي. دا مهال جنرال نظرمحمد د بمباریو په اړه مختلفو ځایونو ته ټیلفون کوي او د دفاع وزیر د دفتر څخه ورته ویل کیږي چې د دفاع وزارت په مقر د درنو وسلو ډزې روانې دي. د پنځو بجو وروسته د خاد وسله وال افسران په مرکزي کمیټه کې د نوموړو دریو تنو په لاسونو کې زولنې وراچوي او په ارګ کې یې بندیانوي. د هفتې په نامه د واکمن فرکسیون پټ اخبار د۱۳۷۰ کال د زمري د۱۷ نیټې په دریمه ګڼه کې راغلي وو :« ډاکټرصالح محمدزيری ، ډګرجنرال نظرمحمد اوغلام دستګیر پنجشیری د۱۳۶۸ کال د کب په ۱۶ د مرکزي کمیټې په مقر کې د راډیویي ویناوو او اعلامیو سره د رهبری په انتظار ناست وو.» کله چې د مخکې څخه چمتو شوو ویناوو او اعلامیو خبره کیږي غوره دا وه چې اخبار دا ویناوې او اعلامیې هم خپرې کړې وای او یا حکومت د پیښې په ورځ د رسنیو له لارې خپرې کړې وای . واقعیت دا وو چې نوموړي دری تنه نجیب الله ور غوښتي وو. له بله پلوه یوه ورځ مخکې تنې دوی ته ویلي وو که وضعیت کړکیچن شي او خبره پوځي مخامختیا ته رسیږي خلقي رهبري دې ۱۵ زرهداري لوا ته چیرې چې د دوی خوندیتوب تضمین دی لاړشي نه دا چې مرکزي کمیټې ته چیرې چې د دولتي امنیت د لسم ریاست اړونده پنځمې لوا د کنټرول لاندې ساحې ته چې مشر یې شاه پوراحمدزی د نجیب الله ورور وو ولاړ شي. دا به لیونتوب وي چې خلقي مشران داسې ځای ته لاړشي چې د امنیت دنده یې غلیم ولري.د دفاع وزارت په قرارګاه باندې د برید په اړه ویل کیږي چې د هوایي بمباریو نه مخکې په هغه برید پیل شوی وو او ځینې بیا د هوایي بمباریوسره سم په دفاع وزارت د درنو او سپکو وسلو د ډزو خبره کوي. د کب په شپاړلسمه له غرمې مخکې په مرکزي قطعاتو کې د مخکې نه د تثبیت شوو خلقیانو نیونې او وژنې هم پیل شوې وې . د پوځي مخامختیا یا کودتا په لومړیو شیبو کې د دولت له لوري د راډیو او ټلویزیون له لارې په پرله پسې توګه دا اعلانونه خپریږي چې د تنې او حکمتیار کودتا د دولتي ځواکونو له لوري شنډه شوه او د دفاع او کورنیو چارو نوي وزیران محمداسلم وطنجار او رازمحمد پکتین ټاکل شوي دي. تنې بګرام ته په رسیدوسره جنرال عبدالفتاح د هوایي او هوایي مدافعې قوماندان چې یوه ورځ مخکې بګرام ته تللی وو ترڅارنې لاندې نیسي اوله هغه ځایه جنګي الوتکو ته د ارګ د بمبارۍ اوامر صادروي. د دفاع د وزیر لخوا د قرارګاه پریښودل ددې سبب شول چې ده ته په مرکز کې وفادار ځواکونه په دفاع وزارت باندې د دولتي امنیت او د دوستم د ملیشو د برید له امله کوم غبرګون ونه ښیې ځکه چې هغوی ته کومه قومانده نه وه ورکړل شوې. د دې خبرې څرګند ساری په مکرویانو کې پرته د دافع هوا قطعه وه چې هلته یوه خلقي کدر د سرتیرې په توګه دنده لرله داسې کیسه کوي.زه د غونډ په انګړکې ولاړ وم چې په ښار کې ډزې پیل شوې دا مهال استاد ګلداد د مرکزي کمیټې غړی غونډ ته راننووت او د هغه سره یو ځای د قوماندان دفترته لاړم ، هغه د قطعې د درستیزوال ډګروال غلام حسین څخه وغوښتل چې د دفاع وزیر سره اړیکه ونیسي چې څه خبره ده او غونډ څه وکړي ؟ د وزیر له دفتر نه کاروانې ورته وایي چې پخپل نوښت عمل وکړئ. کله چې په پوځ کې امراو قومانده نه وي او پوځیانو ته د خپلې خوښې او یا په خپل سر اجرآتو آزادي ورکړل شي دا نو پوځ نه بلکې یوه ملکي اداره ده چې په ملکي ادارو کې هم دا ډول خپلسریو ته اجازه نه ورکول کیږي. له بله پلوه ښیې چې د دفاع وزارت د کوم پوځي عمل یا کودتا لپاره کوم مخکېنی پلان نه درلود چې د جزوتامونو دندې پکې تثبیت شوې وي.

د جنرال دوست محمد د دفاع وزارت د تفتیش ریاست د عمومي رییس په وینا لوی درستیز جنرال محمدآصف دلاور د کب په اوولسمه سهار وختی موږ(دوست محمد، جنرال فاروق ناصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوجنرال محمداسمعیل وردګ) د دفاع وزارت په قرارګاه کې چې د کب په شپاړلسمې شپه تیره کړې وه د جنرال بابه جان سره یو ځای راغی او ویې ویل: « مونږ په ټنې ټولې لارې ترلې وې نه پوهیږم چې هغه په کومه لار له مانۍ نه وتلی دی.» بګرام ته په رسیدو سره ټنې د نجیب الله خلاف هوایی ګوزارونه ترسره کړل هغه ګوزارونه چې د پلیو او ټانک ځواکونو د ګډوعملیاتو پرته بې مفهومه ګوزارونه وو. د دفاع د وزیر دا ډول چلند په حقیقت کې د لوبې د هغه ناکام لوبغاړي چلند ته ورته وو چې د لوبې منل شوي اصول او مقررات په پام کې و نه نیسی اوغواړي پرته له منل شوو اصولو او مقرراتو خپل سیال له پښو وغورزوي چې دا شوني نه ده. د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې (کب شپاړلسمې) نېټې د پوځې مخامختیا یا ډرامې چې هغه دولت د ټنې – ګلبدین د کودتا په نامه تبلیغ کړله ځرګندیږي چې هغه د نبی عظیمی له لوري پلان شوي پوځې عملیات وو چې منظوري یې مخکې جمهوررئیس ورکړې وه. پدې اړه د پام وړ خبره دا ده نبي عظیمي چې د کب ۱۶ پوځې مخامختیا کې یې د دولتي ځواکونو د عملیاتو لاربښوونه کوله د خپل اردو وسیاست در سه دهه اخیر نومي کتاب په ۴۱۵ مخ کې هغه څه لیکي چې د شهنوازتني لخوا پوځې کودتا نفي کوي بلکې د پرچمیانو له لوري په دفاع وزارت برید ښیي. نوموړی د کب په پنځلسمه نیټه د کابل په ښار کې د دولتي امنیت د ځواکونو د شتون په اړه چې د جمهور رییس د مرستیال جنرال محمدرفیع په امر راوتلي وو لیکي :« رفیع فوق العاده وضعیت اعلانوي دی د مرحوم یعقوبي سره ګډ د کابل ګارنیزیون ته راغلی دی. له موضوع نه خبرشوم او ګارنیزیون ته راغلم . د ښار بنې عصبي کړی وم رفیع ته مې وویل ...زما په څوکۍ کې ناست یې او د ټني د لمسونې لامل ګرزیدلی یې موږ سخته مشاجره پیل کړه ... وروسته یې راته وویل (منظوریې نحیب الله وو) هغه وخت رارسیدلی دی چې خپله خریطه رفیع او یعقوبي ته پرانیزې او هغوی د کودتا د شنډولو په جریان کې واچوي. موږ د ارګ د ګلخانې په دوهم پوړ کې کیناستو او دوی دواړو کومه اضافي خبره او نیوکه نلرله. یعقوبي د پلان د شتون له امله ډیر خوښ شو او پریکړه وشوه چې پلان پلی شي.» د عظیمی له څرګندونو څخه معلومیږی چې د نجیب الله په دستور رفیع او یعقوبی کابل ګارنیزیون ته تللي چې عظیمی هغوی ته په دفاع وزارت باندې د پوځې عملیاتو د برید خریطه (نقشه) ور وښیي که اړینه وي هغه اصلاح او بشپړه یې کړي او ګډې پریکړې ته له رسیدو وروسته ارګ ته ورشي ، د پرچمي ملکي مشرانو سره هم هغه شریکه کړي ، د هغوی هوکړه هم ترلاسه کړی او د کب په ۱۶ یعنی سبا ورځ هغه عملي کړي. د دوی دا فعالیت په واقعیت کې د پوځیانو په خبره د وضعیت محاکمه وه چې معمولآ د تعرض (برید) مخکې ترسره کیږي . د جمهوررئیس له لوري د وضعیت د محاکمې ترسره کیدل د صدراعظم کشتمند د لیکنې پربنسټ چې« یوه ورځ مخکې ویل کیدل د هوایي او مدافعې هوایي ټول ځواکونه د دولت پلویان دي ، خو وروسته څرګند شول چې جنرال قادراکا د هوایي قوا قوماندان تر وروستیو شیبو پورې وطنجارغولولی وو.»۳۹ / ۱۰۰۸ ښیي چې نجیب یا کشتمند د کب په پنځلسمه د پرچمیانو د ملکی او پوځې ټیم سره په ټولو جزئیاتو د مقابل لوري او حکومت ته د وفادارو ځواکونو د امکاناتو څیرنه کړې وه او برید ته یې بشپړه آمادګي نیولې وه خو د کشتمند په وینا چې جنرال اکا وطنجار غولولی وو او یا د اکا په خبره د نیازمند تني سره یې همکاري وکړله د دوی محاسبه یو څه نیمګړې را وختله. د ټني سره د اکا مرسته د دې لامل شو چې هوایي قوتونه د نجیب الله د ځواکونو په ملاتړ نه بلکې د ټني په ګټه دریځ غوره کړي او پدې ډول پرچمیان فکر وکړي چې ګواکې اکا وطنجار غولولی دی .

د کب په شپاړلسمه د بګرام په هوایي ډګر باندې د مزارشریف د هوایی ګارنیزیون د جنګي الوتکو د بمباریو له امله ټنی او ملګري بې اړ شول چې یوه ورځ وروسته د کب په اوولسمه د یوې ان - ۱۲الوتکې او یوې چورلکې پواسطه د پاکستان په لور پرواز وکړي. الوتکه په پاره چنار کې کښته کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چورلکه چې په هغه کې تنی او نیازمحمدمومند وو د پاکستاني جنګي الوتکو لخوا په جمرود کې په یوه پوځي اډه کې کیناستو ته اړایستل کیږي. ځینې پیلوټان وايي چې د مزار شریف د هوايي ګارنیزیون د جنګي الوتکو سربېره شوروي الوتکو په بګرام او کابل ښار بمبارۍ ترسره کړلې.

یوه خبره چې لا تراوسه بې ځوابه پاتې ده او تنی هم د هغه په اړه له ویلو ډډه کوي هغه دا ده چې د تني سره پاکستان ته تېښتیدلي کسان د یوه تن (غلام جیلاني یفتلي) پرته ټول خلقیان وو. یفتلي د کابل پوهنتون د ښوونې اوروزنې د پوهنځي استاد، د بدخشان اوسیدونکی او د اسلامي جمعیت شک پرې کېده. د یفتلي شتون له تني سره دا ګومان را پیداکوي چې تني غوښتل د جمعیت د ډلې تر ولکې لاندې سیمې ته ولاړ شي. پاکستاني پوځیان له تني او د هغې سره تېښتیدلو ملګرو څخه غواړي چې بیرته خپل هیواد ته ستانه شي ،تني دهغوی نه د تیلوغوښتنه کوي خوهغوی د تیلو له ورکولو څخه ډډه کوي . پاکستانیان تنی له نورو تېښتېدلو افغانانو جلا کوي. په همدې ورځ (کب اوولسمه) ماښام د بي بي سي راډیو نه د تني مرکه خپریږي چې په هغې کې د هغه له لوري د نجیب ضد کودتا خبره کوي اودا هم وايي چې ده ته وفادار ځواکونه د دولتي قوتونوسره په جګړه بوخت دي ، هغه څه چې واقعیت يې نه درلود ځکه چې د کب په اوولسمه په کابل کې قطعاً نښتې نه وې. البته د دفاع وزارت د قرارګاه د ۲۳۵ قطعي پرته د کب په شپاړلسمه د کابل په یوه جزوتام کې نښته ونشوله. دا چې د کب په شپاړلسمه د شپې په رارسېدو سره په کابل کې وضعیت نورمال وو هغه به له عظیمي ولولو :«د شپې پراتو بجو د کابل ګارنیزون سلاکار عظیمي دفتر ته ورځي او عظیمي ته وايي په سفارت کې وضع آرامه ده ټول او له هغو نه سفیر اوس ستاسو په بري باور پیداکړی دی.» ۱۲۹ / ۴۱۹ داسې ښکاري چې کله پاکستانیانو تنی له خپلو ملګرو جلا کړی دی د بي بي سي خبریالان يې هلته راوستلي دي او له تني سره يې مرکه کړې ده. تنی او د هغه ملګري هغه شپه په نومړې پوځي اډه کې تیروي او سبا ته پاکستانیان ګلبدین حکمتیار نومړي اډې ته راولي او د افغانستان د دفاع وزیر ډګرجنرال شهنوازتنی او د هغه سره پاکستان ته تللي ملګري هغه ته ورسپاري.دې کار د دولت له خوا پرهغو تبلیغاتو د سموالي مهر ولګاوه چې ګواکې تني او ګلبدین په ګډه کودتا کوله چې د دولتي ځواکونو لخوا شنډه شوه.عجیبه دا ده چې د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته ګڼ شمېر پوځي او ملکي کدرونه پاکستان ته وتښتېدل یا خپلو سیمو ته لاړل چیرې چې وسلوال مخالفین واکمن وو. دا ډله خلقیان که هر تنظیم ته ورغلي وو یا هغوی نیولي دي ټول يې د څه مودې وروسته اسلامي حزب ته تسلیم کړې دي . دا بیا ښيي چې د حکمتیار اسلامی حزب ته د تښتېدلو خلقیانو تسلیمول د پاکستان یا د هغه د نړیوالو ملاتړو نقشه وه چې هم خلقیان او هم د حکمتیار اسلامي حزب کمزوری کړي . همدا لامل وو چې د حکمتیار ځینو سازماني لوړپوړو له هغه څخه لاره جلا کړله .

که چیرې تني او حکمتیارپه ګډه سره غوښتل د نجیب الله ضد کودتا وکړي د حکمتیار ډلې به هم د مارچ په پنځمه (کب شپاړلسمه)په کابل او یا نورو ولایتونو کې د دولت خلاف عملیات کړي وای چې پدې ورځ اسلامي حزب او یا بل کوم تنظیم هیڅ ځای په کوم دولتي ضد عمل لاس پورې نکړ. عجیبه دا ده چې د کب په شپاړلسمه د بګرام هوایي ډګر د احمدشاه مسعود د جنګیالیو د توغندیو هدف وګرزید. دې دا ښودله چې مسعود نه دا چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د سیالو ډلو د پوځي مخامختیا څخه خبر وو بلکه د نجیب الله په ننګه او د تني خلاف يې دریځ غوره کړی دی .د اسلامي جمعیت د تنظیم کدر محمداکرام اندیشمند د خپل کتاب« سال های تجاوز ومقاومت » نومي کتاب په ۱۱۷ مخ کې د کب د شپاړلسمې د ډرامې په هکله لیکي :« په پوځ کې د شهنوازتني او ملګرو د کودتا خبر د کودتا څخه یوه اونۍ مخکې د نظار د شورا په نشراتي ارګان (شوری) کې چاپ او خپورشوی وو. احمدشاه مسعود د نجیب الله د رژیم په وسله والوځواکونو کې خپلو پلویانو ځواکونو ته هدایت ورکړی وو چې د تني او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکمتیار د اسلامي حزب د کودتا د بري مخه ونیسي.» دا چې وسله وال مخالفین هم د تني له کودتا څخه خبر وو ښيي چې ټول افغانستان د تني له کودتا څخه خبر وو او تني بیا هم کودتا کوله چې د سلیم عقل خاوندان به په داسې یوه وضعیت کې کودتا ونکړي. خو واقعیت دادی چې تني نه د کودتا خیال درلود او نه یې د کودتا هڅه کړې ده بلکه دا دوه احتماله شتون لري چې د کب په پنځلسمه د ماښام په رارسیدو سره د دفاع وزارت قرارګاه د دولتي امنیت د ځواکونو له لوري محاصره شوې چې دا کار شوی هم وو یا دا چې په همدې ماښام د نجیب الله پیغام تني ته ابلاغ شوی دی چې د دفاع وزارت څخه ګوښه شي چې پدې دواړو حالاتو کې یې خپل ژوند ته ګواښ لیده، شپه یې د دفاع په وزارت کې تیره کړه او د رسمیاتو په پیلیدو سره په پټه له قرارګاه څخه ووت او ځان یې د بګرام هوایي ډګر ته د جنرال اکا په مرسته ورساوه. د کب په شپاړلسمه د غرمې وروسته د یوې بجې مخکې د دولتي امنیت او د جنرال محمدنبي عظیمي په مشرۍ د کابل ګارنیزیون ځواکونو او د دوستم ملیشو په دفاع وزارت برید وکړ، د مرکز په جزوتامونو اوپوهنیزو پوځي بنسټونو کې یې خلقي افسران ونیول او ووژل او تني په غبرګون کې د بګرام څخه جنګي الوتکو ته په ارګ د بمبارۍ اوامر صادر کړ.

د دولتي امنیت د ځواکونو لخوا د دفاع وزارت په قرارګاه برید یا د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته واکمن فرکسیون په خپلو تبلیغاتو کې د حکمتیار او د پاکستان دولت سره د تني اړیکو ته ګوته نیوله خود نجیب الله صدراعظم څو کاله وروسته د خپل حکومت د پخوانیو ادعاوو او څرګندونو خلاف لیکي:« پدې هکله چې ویل کیږي شهنوازتني مخکې له حکمتیاراو د پاکستان له پوځي استخباراتي ادارې سره اړیکه درلوده کوم لاسوند نشته ، خو هغه ښایي بله لارنلرله چې یوازې ځان هلته ورسوي .»۳۹/ ۱۰۱۱ د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي نیټې پوځي مخامختیا (ډرامه) محمدابراهیم عطایي داسې ارزوي : «د کی جی بی فعالانو وضعه داسې راوستله چې تنی اغفال او نجیب الله ته ووایي چې په ناڅاپي ډول پرهغه برید وکړي. دا پلان داسې ماهرانه ترتیب شوی وو چې جنرال تنی په وروستیو شیبو کې وپوهیږي، په بیړه سره هوایي بمبارۍ پیلوي او داسې ښیي چې لومړی برید د تني له لوري ترسره شو.» ۱۷/ ۴۵۲ پدې ډرامه کې چې کی جی بی له نجیب الله سره همغږې وه او د هغه ملاتړ یې کاوه د نجیب الله پوځي سلاکارلیکي:« د۱۹۹۰ کال د مارچ په بغاوت (د ۱۳۶۸د کب کودتا) کې لکه څرنګه چې وروسته وپوهیدم زموږ د کی جی بی استازي د جمهور رئیس د مخکنیوآمادګیو څخه خبر وو، داسې معلومیږي چې په مسکو کې ناستو آمرانو یې اجازه نه وه ورکړې چې موږ خبر کړي.حتی په مسکو کې د دفاع وزیر او لوی درستیزهم په جریان کې نه وو اچول شوي.» ۱۹۶/ ۱۷۹ پدې پیښنه کې زیاتره وژل شوي پوځیان هغه پیژندل شوي خلقي جنرالان او افسران وو چې هغه مهال په تعلیمي مؤسسو او قرارګاوو کې دندې لرلې او په نوموړو بنسټونو کې هیڅ ډول دولتي ضد فعالیت نه وو شوی چې کیدای شي د حربی پوهنتون د تدریساتو رئیس ډګروال محمدزي نیک مل، د افسرانو د عالي کورس استاد ډګروال شهنواز شیواني او جعفر سرتېر، د حربي ښوونځي مرستیال ډګروال سیدانور او ډګروال فېروز د دفاع وزارت د قرارګاه افسر نه یادونه وشي. دا بیا ښیي چې پرچمیانو د هغو ژمنو خلقیانو د له منځه وړلو پلان درلود چې د پرچمیانو د واک د انحصار او یکه تازیو په وړاندې د دریدلو مخینه او په پوځ کې یې اړین اغېز او اعتبار درلود ترڅو په راتلونکې کې د واکمن فرکسیون د معاملو په وړاندې خنډ نشي. عجیبه دا وه چې د کب په اوولسمه د صدارت په دروازه کې د خلقي بندیانو لست ځړول شوی وو چې په هغه کې د وژل شوو او تښتېدلو خلقیانو نومونه هم تر سترګوکېدل. دا بیا ښیي چې دا نوملړ د کب له شپاړلسمې مخکې ترتیب شوی وو.

د کب د شپاړلسمې ډرامې واقعیت د حربي پوهنتون د تدریساتو د رئیس محمدزي نیک مل له

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژني معلومېږي. د کب په شپاړلسمه د غرمې مخکې يو شمير خلقي افسران د حربي پوهنتون د قوماندان جنرال عبدالستار دفترته غوښتل کيږي. هغوی د راټولېدو وروسته د سينما د تالار د ځمکې لاندې يوې کوټې ته وړل کيږي او نيک مل د تدريساتورئيس هم هلته تر نظارت لاندې نيول کېږي. ماپښين د حربي پوهنتون د انضباطو د ټولي قوماندان پنجشيري احمدجی راځي او نيک مل پدې نامه چې قوماندان غوښتی دی له ځان سره وړي. يوه ورځ وروسته يې جسد د ترميم خانې شا په يوه کنده کې پيداکيږي. که د حکومت ادعا ومنل شي چې تني کودتا کوله او بمباری د ماپښين په يوه بجه پيل شولې نو د حربي پوهنتون قوماندان د غرمې مخکې ولې خلقي افسران بنديان کړل . دا بيا ښيي چې حکومت په همدې ورځ د خلقيانو د ځپلو پلان درلود او پرچمي قومانداناتو د نجيب د مخکني دستور له مخې اجرآت کول. د حوت په شپاړلسمه د دفاع وزارت په قرارگاه (دارالامان) تاريخي مانی باندې د توپونو، ټانکونو او نورو درنو وسلو ډزې وشولې چې مانی يې سخته زيانمنه کړې وه . وروسته له دې چې دا مانی سخته زيانمنه شوه نجيب ته وفاداره ځواکونو (دولتي امنيت او د دوستم مليشو) په مانی کې پراخ تصفيوي عمليات چې د مانی چور او تالان وو پيل کړل، د ټلويزيونو نه نيولې تر سترو قنديلونو او يخچالونو پورې ټول لوټ او تالان شول. ددې عملياتو عمومي قوماندان جنرال عظيمي چې د دې برياليوعملياتو له امله سترجنرال هم شو د دارالامان د مانی د تجهيزاتو او وسايلو د تالان په اړه ليکي : «له بلې خوا د کودتا ضد کسانو هغه داسې لوټ کړي وو چې په هغې کې هيڅ شی نه پيدا کيدل.»۱۲۹ / ۴۲۴ پدې پيښه کې اتيا تنه خلقي افسران ووژل شول او د اته سوه تنو شاوخوا بندي شول . محکمې سلو تنو پوځيانو او ملکيانو ته د اعدام حکم صادر کړاو نورو ته د دايمي او اوږدمهاله قيد سزا اورول شوې وه. د وژل شوو خلقي افسرانو جسدونه د ټلويزيون په پرده څو ځله وښودل شول . کله يې چې د وژل شوو افسرانو جسدونه د تلويزيون په پرده ښودل د وژل شوي کارواني ميرمنې ويلي وو :« نجيبه! همداسې په گوليو سوروی سوروی دې غواړم . » د شهنوازتني د پوځي قرارگاه د غړو د وژنې يادونه هم اړينه ښکاري . د تفتيش د عمومي رئيس جنرال دوست محمد په وينا چې د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت په مقر کې يې د جنرال فاروق ناصري ، جنرال محمدآصف شور، جنرال خان آقا بانديزی ، جنرال محمداسمعيل وردگ ،ډگروال محمدکبير کارواني سره وو او شپه يې هلته تيره کړې وه وايي: « د کب په اوولسمه سهار وختي په تياره کې شور، بانديزی او کارواني د دارالامان له مانی څخه ووتل او د بانديزي له قوله دوی د ريشخورو په لور وخوځيدل او نور دری تنه په مانی کې پاتې شوو. په لار کې شوراو کارواني غوښتي چې په ريشخورو کې پرتې د توپچي لوا ته ولاړشي خو بانديزي نه دي ورسره منلي، هغه غوره گڼلي چې پټ شي او سره جلاکيږي. شور او کارواني لوا ته ننوزي چې د لوا قومانده نجيب ته وفاداره پوځيانو نيولې وه هغوی نيسي او د توپچي د لوا په مرکز ثابت د مخابرې په مرکز کې يې وژني او جنازې يې د دارالامان مانی ته ليږدولي گڼي هغوی په جگړه کې ووژل شول.په قرارگاه کې پاتې دری جنرالان د کب په اوولسمه نيټه د لوی درستيز دلاوراو جنرال بابه جان په واسطه د خاد پنځم رياست ته وړل کيږي هلته توقيف او وروسته د څرخي پله په زندان کې بنديانيږي.» د پوځي مخامختيا وروسته په پوځ کې عمومي څنډنه پيل او د سترو جزوتامونو په مشرتابه کې په پرچم پورې تړلي او د نجيب سره ولاړ خلقي جنرالان او افسران وگومارل شول. د څارندوی او اردو هغو خلقي جنرالانو او افسرانو ته چې د پرچميانو سره د ځپلو خلقي ملگرو په ځپلو کې همکاري وکړه لکه جنرال عظيم زرمتی، ډگروال دريا زرمتی ،جنرال ولي، جنرال محسن هلالي ،ډگروال کاظم ،جنرال امام الدين، جنرال عبدالله او ...،په يوه يوه ترفيع ونازول شول. اسلم وطنجار ، فاروق يعقوبي ، آصف دلاور او نبي عظيمی ته د سترجنرالی رتبې ورکړل شوې. نه يوازې د افغانستان د وسله وال پوځ جنرالان او افسران چې د تني د پلويانواو شکمنو خلقيانو په ځپلو کې ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځليدلي وو تقدير شول بلکې « د هغو شوروي سلاکارانو د تقدير مساله هم طرحه شوه چې د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نيټې په خنثی کولو کې يې پوره ونډه اخيستې وه ، يوازې د کورنيو چارو په وزارت کې ديارلس تنه سلاکاران تقديرشول.»۱۲۸ /۲۲۱ د شوروي سلاکارانو تقدير ښيي چې د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نيټې ډرامه د مسکو او د پرچميانو ګډه دسيسه وه. پدې ډرامه کې ظاهرآ نجيب الله بريالی شو خو اصلي ګټونکی يې مسکو او بايلونکی يې افغان لوری وو.

له پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله راوزي چې د شورويانو د استحباراتي لوبو پر بنسټ نجيب او تنی د پوځي ټکر ترکچي ولوبول شول او د دولتي امنيت ځواکونو او د دوستم مليشو د تني او د هغه د پلويانو د نيولو او وژلو په موخه عمليات پيل کړل ، تنی د بګرام هوايي ډګر ته د خپلې کورنۍ سره په تېښته بريالی شو او له هغه ځای څخه يې په ارګ د بې مفهومه بمباريو قومانده ورکړله او تني ته وفادارو پلې او ټانک ځواکونو د دولتي امنيت په جزوتامونو باندې او يا د هغو خلاف کوم عمليات تر سره نکړل ځکه چې هغوی ته د عملياتو قومانده نده ورکړل شوې او پايله يې دا شوه چې تنی او څو تنه پلويان يې پاکستان ته پناه يوسي او نجيب الله پلوي ځواکونه د تني د اتيا تنوشاوخوا پلويان ووژني ، سلګونه تنه بنديان کړي او په دفاع وزارت خپل بريد د تني - ګلبدين د کودتا په نامه اعلان کړي. د تني په قومانده په ارګ بمباريو د حکومت هغو تبليغاتو ته چې تني کودتا کوله د صحت مهر ولګولو او پدې ډول د نجيب الله له لوري پرخلقيانو د خپلې کودتا پېټی د خلقيانو په اوږو بار کړي .

د ګلداد د ليکنې له مخې شهنواز تنی د نجيب الله په وړاندې پوځ ته د تيارسۍ د قوماندې ورکولو، په ارګ د بمبارۍ او پاکستان ته د خپلې تېښتې په اړه لاندې دليلونه راوړي :

« ا- پوځ ته د تيارسۍ د ورکولو په هکله وايي چې ما پدې کار سره چې هغه « کوچنی اکټ » بولي د نجيب الله د غلې کودتا مخه ونيوله چې هغه د خلقيانو د بنديانولو او بيا د محکمې کولو له لارې غوښتل په بشپړ ډول د خلقي خوځښت هډونه ورمات کړي. پوځ ته د تيارسۍ ورکولو وروسته هغه د خلقي افسرانو له زنداني کولو او محاکمې ډډه وکړه او دا خپل برى ګڼي.

۲- په ارګ د بمبارۍ په هکله وايي کله چې زه په بګرام کې وم او په حربي پوهنتون او حربي ښوونځي کې د خلقي ملګرو له نيولو او وژنو او بيا په دفاع وزارت د بريد معلومات را تلل د اکا او مومند سره د مشورې وروسته په ارګ د بمباريو پدې خاطر امر ورکړ چې هغوی (د نجيب الله پلويان) له وحشتونو او وژنو لاس واخلي.

۳ – پاکستان ته د تګ پرته بله چاره نه وه . شوروي اتحاد ته تګ ځانوژنه وه او ايران هم هغه مهال د نجيب الله سره ښې اړيکې لرلې که هلته تللي وای ښايي شکه يې حکومت ته سپارلو. تنی د خپلې تېښتې دليل دا راوړي چې د کب په پنځلسمه د دفاع وزارت شاوخوا د دولتي امنيت ځواکونه ځای پرځای شول او دفاع وزارت ته راغلي لارې ټولې د دولتي امنيت د ځواکونو له لوري ترڅارنې لاندې نيولي وې. پداسې يوه حالت کې زه بايد پدې تمه په خپل دفترکې د نجيب د پلويانو انتظار وباسم چې راشي بندي مې کړي يا مې ووژني او يا پوځ ته د متقابل بريد يا حملې امر ورکړم. په لومړي حالت کې د بندي کولو وروسته د غيرانساني شکنجو له امله اړ شم ووايم چې ما کودتا کوله او ونيول شوم او خپل کودتايي ملګري هم د دوی په خوښه ورته معرفي کړم او بيا موږ د ملي خاينانو په توګه اعلان کړي . د نجيب د پلويانو له لوري زما د وژنې وروسته اعلان کړي چې د حکومت خلاف د پوځي هڅې له امله زه ووژل شوم او د ملي خاين په نامه ما او نور خلقيان اعلان او هغوی محاکمه کړي. متقابل بريد او حمله مې ځکه نه کول چې زه د خپلو خلقي مشرانو د لبندې د شلمې پرېکړې ته ژمن وم. د هغې پرېکړې وروسته ما د نجيب ټول دستورونه او امرونه که زما په مزاج برابر هم نه وو عملي کړي نه دا چې جمهور رييس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر ونکړي چې زه په خپلو ژمنو ولاړ نه یم . لدې امله مې تېښته غوره وګڼله او بګرام هوايي ډګرته ولاړم او د پوځ کومې قطعې ته مې د جګړې قومانده یا امر ور نکړ. د دفاع وزارت د ساتنې یوازېنۍ قطعه چې د دولتي امنیت د برید هدف ګرزېدلې وه په هغې جګړه تحمیل شوله او بل کوم جزوتام په جګړه کې برخه نده اخېستلې ځکه د جګړې امر نه دی ورکړل شوی.»

د کب د شپاړلسمې ډرامې په اړه پرچمیان د خلقي مشرانو له لوري د ولسمشر سره د لیدنو کتنو او همدارنګه د نجیب او تني ترمنځ د شوروي په سفارت کې د لوزنامې د لاسلیک په اړه څه نه وايي او د هغه مهال حکومتي تبلیغات تکراروي .په حربی پوهنتون ، حربي ښوونځي او د افسرانو د عالي کورس د خلقي افسرانو د وژنو په اړه یې شوندې ګنډلې دي . کشتمند خو بیا د دې پېښې په اړه نه دا چې ځان بې خبره اچوي بلکې کیسې جوړوي او لیکي:« د ۱۹۹۰ د مارچ په اوومه ، پداسې حال کې چې د وزیرانو د شورا نوبتي غونډه وه ، د ماپښین د یوې بجې وروسته یې فوراً ټلیفون ته وغوښتلم . د لیکې هغه خوا د نجیب الله دستیار خبر راکړ چې د شهنوازتني هوايي بریدونه پیل شوي دي...،ما ته د هوايي بریدونه هېښوونکي و،ځکه یوه ورځ مخکې ویل کېدل چې ټول هوايي او هوايي ضد ځواکونه د دولت په پلوی دربځ لري.» د وزیرانو د شورا دا نوبتي غونډه د دې شورا غړی ګلداد نه مني او لیکي:« ده دغه درواغ پدې خاطر ویلي دي چې لوستونکو ته داسې څرګنده کړي ، ګنې دی د هغې توطېې په اړه تر هغې شېبې پورې خبر نه وه. زه هم د وزیرانو د شورا غړی وم،خو زه د وزیرانو شورا له هغې نوبتي غونډې څخه خبر نه وم. حال دا چې د وزیرانو شورا د نوبتي غونډو خبر، د غونډې غړو او ګډون کوونکو ته په لیکلي توګه لږترلږه دوې اونۍ یا تر دغې زیات وخت د مخه ورکول کېدلو...، د وزیرانو د شورا د مرستیال سرورمنګل له دفتر څخه یوه اونۍ د مخه خبر راکړل شوی وه چې د کب په شپاړلسمې نېټې باندې، د ښوونې او روزنې وزارت اړوند کومې موضوع په باب ، د ده په دفتر کې ، په لسو بجو غونډه ده.ما د منګل دفتر په هغې غونډه کې ګډون کړی وه. په هغې غونډې کې د ښوونې اوروزنې وزیر برسېره ، د لوړو او مسلکي تحصیلاتو وزیر، د روغتیا وزیر او...ګډون درلود.که چېرې په همغې ورځې باندې د وزیرانو شورا غونډه وای ، نو زه او دغه نور وزیران او پخپله سرورمنګل د صدارت مرستیال ، باید او لازمي د وزیرانو شورا نوبتي غونډې ته خبرشوي وای او ګډون مو پکې کړی وای. » ۱۰۵/ ۸۷۲-۸۷۳

ددې ډرامې په جزېیاتو پوهېدل ناشوني دی خو سره لدې یوشمېر خلقي مشرانو پدې اړه لیکنې کړې دي خو پرچمیان د طوطیانو په څېرد هغه مهال د حکومتي رسنیو تبلیغات زمزمه کوي او د کشتمند په څېر د درواغو داستانونه جوړوي . که څه هم کشتمند د خپل کتاب په ۶۷۷ مخ کې دا راوړي چې « پدې کودتا کې د مسکو او اسلام آباد شواهد نشته دي.» دا بیا هغه مشهوره خبره چې درواغجن حافظه نلري ښیي ځکه چې د ده د صدارت پر مهال تبلیغات کېدل چې په کودتا کې پاکستان ښکېل وو. د محمدابراهیم عطایي په وینا د کب د شپاړلسمې ډرامه د افغانستان په پوځي پوتانسیل کې داسې چاودنه وه چې« نجیب یې د ګوندي او سیاسی پلوه کمزوری کړاو د کارمل ملګرو چې تردې مهاله پټ فعالیت درلود د نجیب خلاف یې څرګند مخالفتونه پیل کړل ،ځکه چې نجیب کمزوری شوی وو.»۱۷ / ۴۵۳ لدې درنې چاودنې وروسته په پوځ هم کارملیان واکمن شول او نجیب د دوی په منګولو کې لکه په قفس کې د مرغه په څېر ولوید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخامختيا پر ځای ملګرتيا

د ملي روغې جوړې تګلارې ته وسلوالو مخالفينو منفي ځواب ورکړ، خلقيانو ترې ملاتړ وکړ او کارمليانو ظاهراً له هغې څخه ملاتړ کاوه خو په پټه يې د هغې خلاف تبلغات کول او نجيب الله يې د ګوند ارمانونو ته په خيانت محکوماوه. د وخت د صدراعظم شرق د خپل تاسيس و تخريب اولين جمهوري افغانستان نومي کتاب په ۴۰۵ او ۴۳۶ مخونو کې ملي روغې جوړې ته د خلقيانو د ژمنتيا په اړه راوړي :« د تني په مشرۍ د خلقيانو يوې برخې هڅه کوله چې نجيب الله او يو شمېر خلقي او پرچمي مشران استعفی وکړي ترڅو د مخالفينو سره د مذاکرو زمينه برابره شي.» دا چې وسلوالو مخالفينو روغې جوړې ته هرکلی ونه ويلو ، د جګړې په دوام ټينګار درلود او کارمليانو د ملي روغې جوړې تګلاره تخريبوله د وسلوال پوځ په مورال يې منفي اغېز درلود . د پوځيانو د روحيې د راټيټېدو په اړه به د دفاع وزارت د کنفرانسونو په تالار کې د يوې غونډې يادونه وشي. نجيب د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبينو ته د ملي روغې جوړې د تګلارې په اړه وينا واوروله. ډګروال علم ګل واصل چې د ليکوال تر څنګ ناست وو د هغه څخه وپوښتل :« موږ د قوت له دريځه د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړې يا د کمزورۍ له امله ؟» ولسمشر ځواب ورکړ د قدرت له دريځه. واصل ورته وويل دا چې ټول د اطرافو څخه مرکز ته د تبديلېدو هڅې کوي ښيي چې موږ کمزوري يو. نجيب ورته وويل تا به د اطرافو په کومه قوا کې د قوماندان په توګه مقررکړم لاړشه د انقلاب څخه دفاع وکړه. واصل ورته وويل زه ولې دومره ساده شم چې په اطرافو کې قوماندانې و منم چې ټول غواړي مرکز ته راشي. »

دې ډول وضعيت ژمن جنرالان اوافسران اړکړل چې د واکمنۍ د سقوط د مخنيوي په موخه څه وکړي. همدا رنګه هغه مهال ګنګوسې وې چې پرچميان د اسلامي جمعيت سره واک ويشي. پدې صورت کې بيا هم جګړې دوام موندلو .دې د انديښنې ور نا څرګندې را تلونکې ته په کتو سره جنرال محمدآصف شور، ډګروال محمدکبير کاروانی ، ډګروال محمدزي نيکمل، ډګروال جعفرسرتېر او ډګروال فېروز دې پايلې ته رسېدلي وو مخکې لدې چې وسلوال مخالفان د زور له لارې واکمني نسکوره کړي او يا پرچميان د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو سره واک جمعيت ته وسپاري بايد دفاع وزير قانع کړو چې په پوځ کې د غونډونواو مستقلو کنډکونو قوماندانان داسې ژمن خلقيان و ګوماري چې له يوې خوا د مخالفينو او همدا رنګه جمعيت ته د واک د سپارلو په وړاندې ودرېږي. پوځيانو ته څرګنده ده چې د جګړې برخليک په غونډ او مستقل کنډک پورې تړلی دی. که هغه مهال ددې جزوتامونو قوماندانان ژمن افسران ټاکل شوي وای پوځ به بېله جګړې خپل مورچلونه وسلوالو مخالفينو نه پرېښودل لکه څرنګه چې د ۱۳۷۱ کال د ثور په لومړۍ اونۍ کې جهادي ډلو ته خپل مورچلونه پرېښودل او بېله جګړې يې قوتونه ور ته تسليم کړل.

نومړو افسرانو د دفاع وزير شهنوازتني سره دا مساله شريکه کړه او هغه هم ورسره همغږي ښيي او عملا کار پيلوي. د ډاډمنو افسرانو موندل بله ستونزه وه .ځکه زياتره روڼ اندي فطرتا د څوکۍ او مقام سره ليوالتيا لري او سست عنصره برخه يې د هرځواک سره سر ښوروي . د تني له لوري پدې اړه د عملي ګامونو اخېستل ددې لامل وګرزېدل چې پرچميان تبليغات پيل کړي چې تنی کودتا کوي . دا تبليغات تر دې کچې زيات شول چې په کوڅه ، بازار ، سماوار، دفتر او مجاهدينو کې د تني له لوري د کودتا خبرې کېدلې او د تني د کودتايي ملګرو نومونه هم يادېدل. داسې ښکاري چې شوروي سلاکارانو د ک .ګ. ب په دستور د تني تر غوږو هم رسولې وي چې تاسو حق په جانب ياست .

مخکې يادونه شوې وه چې د ۱۳۶۸ کال د لينډۍ په دوولسمه تني پوځ ته د تيارسۍ امر ورکړ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال شور د دې تیارسۍ ورکولوسره مخالفت کړی وو او له تنې څخه یې د چټک عمل غوښتنه کړې وه چې تنې نه و ورسره منلې . د دې پېښې وروسته د دې ډلې ترمنځ بې باورې منځته راغلله او دا ناباورې یا اختلاف هغه مهال زیات شو چې تنې د شوروي اتحاد په سفارت کې د ۱۳۶۸ کال د لېندۍ په شلمه د نجیب الله سره یوه لوزنامه لاسلیک کړه او کله چې هماغه ماخوستن تنې دفاع وزارت ته راغلی وو او خپلې قرارګاه ته یې پدې اړه معلومات ورکړ، کبیر کاروانې ترې پوښتلې وو چې د دې لوزنامې تضمین کوونکی شتون لرې ؟ تنې ځواب نه درلود او غونډه کړکېچنه شوې وه. د حکومت له خوا د خلقیانو له خوا د کودتا اوازو شور ، کاروانې ، نېکمل ، سرتېر او فیروز دې ته اړایستل چې د ولسمشر سره وګورې او هغه قانع کړې چې دوی ګډ کارته چمتو دې. هماغه دې چې محمد آصف شور جنرال فقیرمحمد د شپېتمې فرقې قوماندان ته چې د سرقومانداني په غونډو کې یې ګډون کولو ویلې چې دوی غواړې له جمهوررییس سره ووینې. د کتنې موخه د ولسمشر سره همکارې ده. جنرال فقیر د شور پیغام ولسمشر ته رسوې او هغه ورته وایې زه به هغوی حتماً راوغواړم او ورسره و به ګورم. خو ولسمشر هغوی هېڅکله ونه غوښتل او د کب په شپاړلسمه او اوولسمه یې پنځه واړه(شور، کاروانې، نېکمل، سرتېر، فېروز) پداسې حال کې د خپلو جلادانو پواسطه ووژل چې کوم وسلوال اقدام یې نه و کړی ځکه چې هغوی په تعلیمې بنسټونو او قرارګاوو کې دنده لرله.

دا چې جنرال شور د نجیب الله ضد فعالیتونو نوښتګر ګڼل کېده د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته یوې غونډې ته دا خبره کړې وه چې د کودتا هڅوونکی آصف شور وو . دا بیا ښیې چې نجیب د خلقیانو له کورنې حالت څخه بشپړ معلومات درلود. دا چې جنرال شور د جمهور رییس سره د مخامختیا او مقابلې په ځای ملګرتیا او همکارۍ ته مخه کړې ده درې لاملونه لرلی شي .

لومړی ـ د لېندۍ د اتلسمې نېټې د خلقې مشرانو پرېکړې چې او د شوروي اتحاد په سفارت کې لاسلیک شوې هوکړې ته ژمنتیا وه چې د نظام د ساتلو په موخه ګډ کار کوې.

دوهم - شور د یوه ځیرک افسر په توګه پدې پوهېدلو چې د ا، خ، د ، ګ واکمنۍ او خلقیانو ته ټولې ستونزې شورویانو جوړې کړې دې او شورویانو پر پرچمیانو ستره پانګه اچولې ده ، د هغوی ملا یې ور ترلې او د خلقیانو په وړاندې هرو مرو د پرچمیانو ملاتړ کوې . لدې کبله غوره دا ده چې د تقابل پرځای له پرچم سره تعامل و کړې .

دریم - پرچمیانو د واکمن اړخ په توګه د خلقیانو په پرتله زیاد امکانات لرې او پدې مبارزه کې د هغوی بریا حتمي ده نو منطقي دا ده چې د دې مخامختیا مخه ونیول شي.

د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل کې لیکوال د جنرال شور سره ولیدل او د دوی لخوا د کودتا د اوازو په اړه وپوښتل چې آیا تاسې په رښتیا کودتا کوئ؟ لیکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې او د سلواغې په میاشت کې د ژمنیو رخصتیو تېرولو لپاره هېواد ته تللی وو. شور وویل:« پوځیان پوهېږې چې کودتا په پټه او نابېره ترسره کېږې . کله چې ټول افغانستان خبر وې چې موږ کودتا کوو پداسې حالت کې کودتا کول حماقت او لېونتوب دی. موږ کره شواهد لرو چې نجیب اسلامي جمعیت ته واک سپارې او موږ د پرچمیانو له لورې جمعیت ته د واک د تسلیمولو په وړاندې احضارات نیسو. موږ تنې ته قناعت ورکړی دی چې د پوځ د غنډونو او مستقلو کنډکونو قوماندانان هغه خلقې افسران مقرر کړې چې که پرچمیان واک جمعیت ته سپارې د هغو په وړاندې ودرېږې . اوس مهال موږ هڅې کوو چې له حکومت سره د م، م د سولې پروګرام په پلې کولو کې همکارې وکړو . موږ نجیب ته احوال لېږلی دی چې غواړو له ده سره وګورو.»

د کې جي بي پلان چې پرچمیان او خلقیان د پوځې ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچمیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا وروټړي د ولسمشر له شوروي پوځي سلاکار واورو. هغه د خپل کتاب په ۷۸ او ۷۹ مخونو کې را وړي :« ما جمهور رییس (نجیب الله) ته په زغرده وویل چې باید دې کشمکشونو ته د پای ټکی کېښودل شي.نشي کېدای چې یوازې په دولتي امنیت باندې په ډېره لګولو سره ملي روغې جوړې ته ورسېږئ.ما هغه ته سلا ورکړه چې په خلقیانو ډېر حساب وشي. سربېره پردې مې د هغه پام دې ته را وګرزاوه چې په ډېرو مسآلو کې د دفاع وزیر حق په جانب دی، ځکه په کدري سیاست کې د هغه خبره لړ اورېدل کېږي او ټولې پوځي چارې د جمهور رییس پوځي دستیاران جنرال باقي او جنرال عبدالحق علومي څرخوي...، هغه دې د زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شي.» د شوروي دفاع وزیر ته مې وویل: « یا تاسي کابل ته راشئ یا تنی مسکو ته در وغواړئ او زیاته مې کړله چې شهنواز تنی له ډېرې مودې راهیسي هیله لري چې د مسکو څخه لیدنه وکړي . خو نه په خپله د دفاع وزیر راغی او نه یې تنی مسکو ته وروغوښت.» د نجیب د پوځي سلاکار له څرګندونو ښکاري چې هم نجیب الله او هم شوروي اړخ لیوال نه وو چې ددفاع وزیر او ولسمشر تر منځ کړکیچ حل شي . البته د شوروي د دفاع وزیر نشوای کولای پدې اړه کوم اقدام وکړي ځکه چې په شوروي اتحاد کې وروستی خبره کې جي بي کوله او همدې دوزخي سازمان تنی د دې لپاره د دفاع وزیر په مقام ساتلی وو چې نجیب او تني ترمنځ اړیکې خرې پرې کړي او د دولتي امنیت ځواکونو ته په دفاع وزارت د برید امر ورکړي ، خلقیان وځپي او پرچمیان په بشپړ ډول په پوځ واکمن کړي. پدې ډرامه کې د کی جي بي ښکېلتیا د وخت د بهرنیو چارو د وزیر عبدالوکیل له لیکنې څرګندیږي . هغه لیکي چې جمهور رییس د سیاسي بېرو غړي ارګ ته ورغوښتي وو تر څو کودتا ته د تني له خوا د چمتووالي په اړه معلومات ورکړي. دا مهال په ارګ بمبارۍ پیل شوې او موږ د حرمسرای لاندې پټنځای ته چې شورویانو د خپلو ځواکونو د وتلو مخکې جوړکړی وو لاړو. نجیب د ک ګ ب د مشاور له لارې د ک ګ ب د مشر ګریچکوف سره اړیکه ونیوله چې ژباړونکی یې د نجیب الله ورور شاه پوراحمدزی وو. نجیب الله له ګریچکوف وغوښتل چې شوروي جنګي الوتکې د دفاع وزارت مقر او د بګرام هوایي ډګر بمبارد کړي . ګریچکوف ورته وویل: « لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بریدونو د دوام په اړه فکر وکړو او پرېکړه به وکړو...، ځانګړې قطعه د بېړنی مرستې لپاره شخصآ ستاسي لپاره په پوله کې چمتو ده.» ۲۱۱ / ۶۱۸ لدې څخه ښکاري چې د امنیتي وزارت له لوري په دفاع وزارت برید په ټولو جزییاتو سره د نجیب او د ک ګ ب د مشر ګرېچکوف تر منځ کوردینه شوی وو تر دې چې که نجیب د شورویانو مرستې ته اړتیا ولري په پوله کې یې ځانګړې قطعه د مرستې لپاره چمتو کړې هم وه . له بله پلوه ښیي چې په شوروي اتحاد کې د واک اصلي مرکز ددې هېواد څارګره اداره وه نه د کمونست ګوند مرکزي کمیټه .

خاینانه لوبې

له وروستیو دوو لیکنو څخه ښکاري چې نجیب الله د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د نباوریو د له منځه وړلو لپاره قطعآ لیوالتیا نلرله او د هېواد د وسلوال پوځ یوې برخې(استخبارات) ته په بله برخه (پوځ) د برید قومانده ورکړله. په تاریخ کې به داسي پاچا ، امیر او یا ولسمشر نه وي تېر شوی چې پداسي یوه خیانت لاس پورې کړي.دا بیا ښیي چې اشغالګروڅه ډول وګړی د څارګرې ادارې مشرۍ او بیا زعامت ته رسولی وو. که د پرچمیانو دا ادعا چې تني کودتا کوله و منل شي بیا دا پوښتنې پیدا کېږي چې ولې نجیب الله د کودتا مخه ونه نیوله او یا یې ولې د دفاع وزیر په لاسونو کې زولنې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانه چولي او محکمي ته يې ونه درولو؟ که په رښتيا سره وزير کودتا کوله ، وزير د سر قوماندانی او په نورو ګوندي او دولتي غونډو او مجلسونو کې ګډون کاوه ولسمشر دا شونتياوې لرلې چې ددې غونډو مخکې او يا وروسته د هغه په لاسونو کې لکه د هغه د جنرالانو او د ګوند د مشرانو زېري او پنجشېري په لاسونو کې زولني واچوي . ولسمشر کولای شوای هغه لکه د ګلابزوی په څېر مسکو يا بل کوم هېواد ته د سفير په توګه او يا زده کړو ته واستوي . دا بيا ښيي چې نجيب غوښتل تنی په کابل کې وساتي او د کب شپاړلسمه ډرامه جوړه کړي. ښېله کومه شکه د دې ډرامي سناريو کې جي بي جوړه کړې وه څکه چې د شوروي اتحاد دفاع وزير او د نجيب يوځي سلاکارهم ترې خبر نه وو.

د نجيب الله دا خاينانه لوبه د هغه د دوو پرچمي ملګرو کشتمند او جنرال سلطان خندان له څرګندونو بربنديږي. کشتمند ليکي:« يو ځل مي له نجيب الله پوښتنه وکړه چې ولې له هغه سره جوړه نه کوي يا ولې داسې لار نه لټوي چې د دې غميزې مخه ونيول شي، هغه په ځواب کې وويل د هغه (شهنواز تنی) سره جوړه شوني نه ده ، پرېږده لومړی هغه په کوم کار لاس پورې کړي. نه پوهېدلم چې د ده دا ډول دريځ يو ډول قېمار، ځانپالنه او زورښودنه وه يا د مقابل لوري ملامتول يا د چمتووالي د نيولو لپاره يې وخت ته اړتيا درلودله. » ۳۹ / ۱۰۰۴ د کشتمند پورته دری واړه ګومانونه (زور ښودنه ، د مقابل لوري ملاماتول او د تني د ځيلوپه موخه وخت ته اړتيا) سم وو. جنرال سلطان خندان د يوه ليکوال د دې پوښتني چې د تني د کودتا په اړه ټوله اداره خبره هم وه ولې يې نجيب الله او يا نورو دولتي ځواکونو مخه نه نيوله په ځواب کې وايي:« ډاکترصاحب نجيب وويل چې دا هر څه تاريخ ليکي او زه نه غواړم چې متعرض شم انتظار اوباسم چې تنی څه کوي.» ۲۱۲ د نجيب دا خبره ښيي چې هغه غوښتل تنی يا خلقيان ملامت او بدنام کړي او هغه هم د يوې ډرامي د جوړولو له لارې . دا چې د خلقيانو د ملامتولو او بدنامولو ناوړه پايلې افغان ولس ته په کومه بيه تماميږي هغه ته ارزښت نه درلود. دلته ليدل کيږي چې نجيب د خپل سازماني تعصب له مخې د ا، خ ، د ، ګ ته تاريخ جوړوي، داسې تاريخ چې خلقيان ملامت او پرچميان سلامت ثابت کړي. دې ته که خاينانه لوبه و نه ويل شي څه ورته ويلی شو؟

نجيب نه يوازې د خلقيانو سره خاينانه لوبې پر مخ وړلې بلکه د ملي روغې جوړې د تګلارې سره چې د سولې او جګړې، د نظام پايښت او پاشل ورسره تړلي وو هم لوبې پرمخ وړلې. د ملي روغې جوړې سره د نجيب د خاينانه لوبې په اړه به د وطن ګوند د يوه غړي ولولو چې نجيب د ګوند د غړو يوې غونډې ته ويلي وو: « له شماله به مسعود، له غربه به هزارګان، له جنوبه به حقاني او سياف او له ختيځه به عبدالحق په کابل راشي او په خپلو کې به داسې وجنګيږي چې د کابل په کوڅه کوڅه کې به ويني تويې شي ، مجاهدين به بدنام او دوی(د نجيب ملګري) به نيک نام شي. د غونډې په منځ کې ترې وپوښتل شول ، چې داسې ده نو موږ بايد د وطن د لوړو ګټو په خاطر يوه قرباني ورکړو او حکومت د مجاهدينو په منځ کې داسې چا ته وسپارو چې ثبات ټينګ کړای شي، خير دی زموږ يو څو ملګري دې پکې قرباني شي، خو چې نظام بيخي و نه پاشل شي.د ډاکتر نجيب ځواب دا وو : د مجاهدينو په منځ کې حکمتيار دغه قوت لري ، خو هغه را نه ، نشي راتلای، زه غواړم هغه بيرون پاتې شي .کله چې ورته وويل شول، چې آيا موږ پخپله د نظام پاشلو ته زمينه جوړوو؟ د نجيب ځواب دا وو: (همګي را ميمانيم ، خو حکمتياراز پيشم آمده نميتواند، وی بيرون و ديګران را داخل ميکنيم، باز
ديګران از دست او حکومت کده نميتواند...) له دې څخه ښکاره معلوميږي ،چې دا د مسکو هغه نقشه وه چې نظام بايد روغ پاتې نشي» ۱۷۰/ ۲۰۰- ۲۰۱هېواد هم تباه شي او پدې ډول نجيب د مسکو دا افغاني ضد نقشه پلې کړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب الله پلوي خلقیان څوک وو ؟

د کتاب له منځپانګې نه معلومیږي چې د ا، خ، د، ګ په نامه سیاسي سازمان د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي ډرامې پورې هېڅکله یو موټی نه وو بلکې د دوو نه پخلاکېدونکو دښمنو ډلو (پرچم او خلق) څخه جوړشوی یو سیاسي جوړښت وو .د دې دوو ډلو دا ډول له دښمنۍ ډک تاریخ ته په کتو سره دا پوښتنه پیدا کیږي چې ولې یو شمېر خلقي مشران د کب د شپاړلسمې په ډرامه کې د نجیب د پلویانو رول ولوبولو. مخکې لدې چې پورتنی پوښتنې ته ځواب وویل شي دې خبرې ته باید د لوستونکي پام راوګرزول شي چې د دې ډرامې په درشل کې د افغانسان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه د خلق او پرچم د تلوالې د رهبري ارګان(مرکزي کمېټې) د ۱۲۰ تنوغړو څخه دېرش تنه خلقیان وو.د دې دیرشو تنو څخه دری تنه (وطنجار، انجینرنظر، پکتین) او پلویان یې همدا رنګه شاه ولي، میثاق ، جوزجاني، غوربندي او همفکران یې چې د امینیانو په نامه یادېدل هم د نجیب الله سره ودرېدل .د نجیب الله سره د دې دواړو ډلو ملګرتیا ددې سبب شوه چې نجیب په خلقیانو برید وکړي. د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل او ډرامه کې د پرچمیانو په ګټه د نجیب الله پلوه خلقیانو رول ته په کتو سره هغوی په فوق العاده رتبو، مډالونو او بنډلونو روپیو ونازول شول.

دا چې د خلقیانو په ځېلو کې یو شمېر خلقیانو برخه اخېستې وه نه یوازې د نظام د ننه بلکې جهادي تنظیمونه هم څرګندونې لري .پدې اړه د اسلامي جمعیت کدر محمداکرام اندیشمند لیکي:« د کودتا په ناکامۍ کې د پرچم ټولو ډلو او د خلقیانو په اړخ کې د حفیظ الله امین او د اسلم وطنجار او رازمحمد پکتین پلویانو رول درلود.» ۲۱۴ / ۱۱۰ دستګیر پنجشېری هم د نجیب سره درېدلي خلقیان د امین پلویان او د خلق د فرکسیون د زرمل(زرمت) دری تنه مشران معرفي کوي. میرصاحب کاروال د نجیب خلقي پلویان داسې راپېژني :«...له بله پلوه د سلیمان لایق ترمشرۍ لاندې یوه نوې سیمه ئیزه نشنلستي ډله لکه انجینر نظرمحمد،اسلم وطنجار، رازمحمدپکتین ، وزیري ، منوکی منګل ، اسدالله پیام ، مبین یې پرځان راټول کړل که وکولای شي په لازم فرصت کې یې د خلقیانو خلاف استعمال کړي وروسته له هغې په امین پورې تړلې ځېنې مشران لکه غوربندي، شرعي جوزجاني، شاه ولي، فقیرمحمدفقیر، خیال محمد کتوازي او حتی عبدالکریم میثاق او نور ټاکلو سیاسي موخو ته د رسېدو په خاطر ورسره یو ځای کېږي.»

اوس به د طرحه شوې پوښتنې په ځواب تم شو. د ګڼ شمېر پخوانیو خلقیانو له انده د امین د پلویانو په شمول لاندې پنځه کټګورۍ خلقي مشران او کدرونه له نجیب سره ودرېدل.

۱ ـ په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړ.

۲ـ سیمه ئیز تړاو.

۳ ـ د امتیازاتو او څوکیو شوقیان

۴ـ له مخکې د خاد سره تنظیم (دوه ګوني رول لوبوونکي)

۵ـ سوویتستان

د شوروي اشغال د هماغه پیله شوروي سلاکارانو او پرچمیانو بلا استثنی ټول خلقیان ځارل، ب ژمن خلقیان یې د حساسو څوکیو او په پوځ کې له محاربوي جزوتامونو څخه پاسیفه دندو(قرارګاوو او علمي بنسټونو) ته تبدیلول، ضعیف النفسه، څوکی پال او ښه غوړنیوونکي خلقي کدرونه یې په لوړو څوکیو ګومارل او بلا استثنی په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړو خلقیانو ته یې دوسیې جوړولې. خادېستانو حتی په زندان کې د ځېنو امین پلوه خلقیانو د شخصیت کمزورو اړخونو او د خلقي واکمنۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال د هغوی تورو کارنامو ته په کتو سره د هغوی څخه د اجنټانو په توګه ګټه پورته کوله چې یوه بېلګه یې سلطان احمدبهین د خلقیانو د استخباراتي اداري (اګسا او کام) د سیاسي څانګې مشر وو. د عبدالرشید جلیلي په وینا « دا سړی (سلطان احمد بهین) چې پرچمیانو او په خاص ډول خاد ته د جاسوسی او خدمت کولو په تعهد سره د اعدام نه خلاص شوی و ، تر آخره پورې پرچمیانو او خاد ته وفادار او د خلقیانو د ځان غم شو. دې سړي یو څو نور ضعیف النفس کسان لکه نور آقا روپین او د هغه سره رابطه کې نور کسان پیدا کړل او د یوه پخواني پرچمي خلیل زمر سره چې د ثور انقلاب په لومړیو ورځو کې نوراحمدنور د هغه وخت د کورنیو چارو وزیر په دې اتهام بندي کړی و چې ګوندې داود خان استخباراتي اداري ته یې د پرچمیانو د پټو فعالیتونو او تشکیلاتو په هکله راپور ورکړی و ، یو ځای د خلقیانو د پخواني ګوندي او دولتي مشرتابه په مقابل کې په توطیو پیل وکړ.»۱۰ / ۱۴۶ - ۱۴۷ مخکې د میثاق له قوله راغلي وو کله چې د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته په حکومت کې شریکو خلقیانو د نجیب خلاف دریځ غوره کړ نو نجیب امینیانو ته مخه کړله له هغوی سره یې په زندان او زندان بهر سیاسی کار پیل کړ، هغوی یې خپل او له زندان څخه خوشې او په لوړو څوکیو وګومارل . له زندان څخه د خوشې شوو کسانو دریځونو ته په کتو سره د هغوی سره چلند کېدلو یعنې هغه چا چې ربښتینې همکاري پیل کړه غوره مقامونه او امتیازات یې ورکړل او چا چې همکاري نه کوله دندې یې ور نکړلې یا دا چې عادي ماموریتونه یې ورکړل. د بېلګې په توګه پدې اړه محمد دوست وردګ د مرکزي قول اردو پخوانی قوماندان د خلقیانو په یوه مجلس کې ویلي وو: « زموږ ځینې ملګري د نورو د تهدید او تطمیع تر اغېز لاندې راغلي دي او د مقام او شخصي دریځ په اړه فکر کوي. دا لوبه چې نورو پلان کړې ده زموږ لپاره تباه کوونکې ده. موږ ته د زندان څخه د خلاصېدو مخکې د دولتي مقامونو ژمنې شوې وې خو ځېنو ته چمتو نه دي عادي حقوق هم ورکړي.دا د یوه بام او هوا لوبه څه معنی لري. یو شمېر ته یې ملکي او پوځي وزارتونه او معیینتونه ، ریاستونه او قوماندانۍ ورکړې او ما چې نه غوښتل د نورو ښکار شم حتی زما د تقاعد عادي حقوق یې هم اجرا نکړل .» ۱۸ / ۴۹۳ همدا رنګه په حکومت او یا کور کې کېنولو خلقي امین پلوه کدرونو سره ورته سیاسي او استخباراتي کار تر سره شو . ښه بېلګه یې د افسرانو د عالی کورس استادانو(احمد علي او ګلرنګ) ته د جنرالۍ د رتبو ورکول او د سترو جزوتامونو د بولندویانو په توګه ټاکل دي. د شوروي یرغل وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د لسو څخه زیات د خلقي واکمنۍ د سترو جزتامونو قوماندانان د استادانو په توګه وګومارل شول . خو ولیدل شول چې د کب د ډرامې په درشل کې جمهور رییس د هغوی څخه دوو تنو احمدعلي او ګلرنګ ته جنرالي ورکړله او د قوماندانانو په توګه یې مقرر کړل. جعفرسرتېر چې هغه هم د افسرانو په عالي کورس کې استاد وو کیسه کوله چې نجیب الله د کب د شپاړلسمې څه موده وړاندې وروغوښتلم او راته ویې ویل: « تاسې ډېرې سختۍ وګاللې دا یو میلیون افغانی واخله چې لږترلږه نورمال ژوند وکړې .ما ورته وویل مننه ، زما ګوزاره کېږي دا پیسې کوم بل چاته چې اړتیا لري ورکړې.» دا یوه بېلګه وه چې څه ډول نجیب خلقیان پېرل. نجیب له زندان څخه خوشې شوو امینیانو ته د ګوند د جوړولو اجازه ورنکړه خو لوړ لوړملکي او پوځي مقامونه یې ورکړل . دې دا معنی لرله چې هغوی د نجیب د حکومت د مامورانو په توګه د کار کولو حق درلود خو د سیاسي فعالیت اجازه یې نلرله. د شوروي اشغال پرمهال په واک کې شریکو خلقي مشرانو د اشغالګرو د وتلو وروسته هوډ درلود چې نور د پرچم امر او نهی ونه مني او لدې امله یې تنې د کودتا په تور بندیان کړل خو امینیانو د نجیب الله د حکومت د مامورانو په څېر د نجیب د واکمنۍ د ټینګښت په موخه د خپلو خلقي ملګرو خلاف د پرچم تر څنګ ودرېدل او پدې ډول یې دوهم ځل د خپلو خلقي ملګرو خلاف جبهه ونیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېری خلقیان چې له نجیب سره ودرېدل په مالي او اخلاقي فساد ککړ کسان وو. د بېلګې په توګه نجیب په مالي فساد ککړ انجینرنظرمحمد د وخت د ټولګټو وزیر ته په یوه ستره غونډه کې ویلي وو: « زه خبر یم چې په خوشحال مېنه کې دې کور جوړ کړی دی .د حکومت د سمنټو او ګاډړو دې ګټه پورته کړې ده ، ګلکاران او ترکاڼان هم د حکومت خلک دي خلاصه هرڅه د حکومت دي. بیا د وسلوال پوځ له لوی څارنوال پوښتنه کوي د هغو شپاړلسو تنو دوسیه څنګه شوه چې له دفاع وزارت څخه ټولګټو وزارت ته تبدیل شوي دي ؟ هغه ځواب ورکړ دوسیه بشپړه شوې ده. هغوی انجینران نه بلکې د قالینو سوداګر وو او اوس په جرمني کې سوداګري کوي ...، نجیب بیا د ټولګټو د وزارت د لومړي ګوندي سازمان د منشي څخه پوښتي چې هغه شپږ میلیونه افغانۍ څه شوې ؟ هغه ورته وایي هغه وزیر صاحب اخېستي دي. وروسته نجیب الله نظرمحمد ته وایي له غونډې وروسته زما دفتر ته راشئ.» همدا لامل وو چې انجینر نظرمحمد د خپل مالي فساد له امله چې محاکمه نشي د خپلو خلقي ملګرو خلاف د نجیب الله ترڅنګ ودرېد. د محمد اسلم وطنجار له خولې په مسکو کې د انجینري اکادمي محصل افسر جګتورن نجیب الله وایي : « د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته په مسکو کې پاتې شوم او د اکادمۍ په کور کې له خپلې کورنۍ سره مې ژوند کاوه او د اکاډمۍ د اداري له مسولینو سره مې دوستانه اړیکې لرلې تر دې چې زما د غوښتنې له مخې د اکادمۍ مشرتابه افغانانو ته د اکادمۍ اپارتمان هم ورکاوه . یوه افغان را ته وویل که وطنجار ته د کوم اپارتمان په ورکولو کې مرسته وکړې. ما ورته وویل د هغه سره مرسته نه کوم. تصادفا څه موده وروسته په یوه مجلس کې له وطنجار سره مخامخ شوم. وطنجار ګیله وکړه چې د اپارتمان په ورکولو کې مې مرسته نه ده ورسره کړې . ما ورته وویل لدې امله مې مرسته نه ده کړې چې د کب د شپاړلسمي په پېښه کې د نجیب سره ودرېدې . وطنجار وویل هغه اسناد چې نجیب په ما لرل که په تره کي صاحب یې هم لرلای هغه به هم د نجیب سره درېدلی وای. » کله چې د شورویانو او پرچمیانو د ګډ پلان له مخې د خلقیانو د ځپلو فرصت راورسېد ، پرچمیانو په فساد ککړو خلقیانو ته د هغوی د فساد دوسیې مخې ته کېښودلې. ور ته و یې ویل که د پرچمیانو سره همکاري ونکړئ قانوني چلند به در سره وشي .دې خوارانو بله چاره نلرله بېله دې چې د نجیب سره ودریږي، د هغه هر دستور ومني او حتی د خپلو خلقي ملګرو په اړه د جاسوسانو په توګه ترې ګټه پورته کړي او د خپلو ملګرو په وژلو او بندیانولو هم لاس پورې کړي.

بله ډله خلقیان هغه کسان وو چې د یوې ولسوالۍ او ولایت په کوچني چوکاټ کې ایسار وو. هغوی د سیمه ییز تړاو له مخې له پکتیاوال نجیب الله سره ودرېدل. البته د نجیب الله پر لوري د خلقیانو په را ماتولو کې شوروي سلاکارانو هم رول درلود لکه څرنګه چې ګلداد لیکي:« شوروي سلاکارانو د کورنیو چارو وزیر محمد اسلم وطنجار، د برېښنا وزیر رازمحمد پکتین او د ساختماني چارو وزیر نظرمحمد دری واړه زرمتي خلقي وزیران ، د نجیب الله لور ته ورمات کړل او نجیب الله دغو کسانو ته د لا بهترو ګوندي او دولتي مقامونو ورکړې ژمنې ورکړلې او د دوی مالي امکانات یې لا زیات برابر کړل.» ۱۰۵/ ۸۲۱ جنرال محمدهاشم نوري چې هغه هم د زرمت دی یوه ورځ لیکوال ته په بلجیم کې وویل: « په یوه مجلس کې چې انجینر نظر، پکتین او څو تنه نورو زرمتیانو شتون درلود انجیرنظر ما(نوري) ته وویل چې موږ زرمتیان باید یوه خوله شو او تر دې وروسته د خلقیانو د مشرانو رول ولوبوو خو ما ور سره ونه منل او دا رنګه فکر مې وغندلو.» له بده مرغه د افغانستان د روان ناورین پر مهال شوروي او ناټویي اشغالګرو د بنکېلاک د هغه مشهور فورمول « بېل یې کړه اېل یې کړه» له مخې ناوړه ګټه پورته کړې ده . د لږکیو او ډېرکیو ، پښتنو او غیرپښتنو، درانیو او غلزیو، شمال او جنوب ، لویې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکتيا ، لوی کندهار او لويې مشرقي ويشني او د نجيب الله په ګټه د زرمتي خلقيانو استعمالول او د لړکيو د حقوقو په نامه د م، م د سولې د پروګرام شنډول يې ځرګندې بېلګې دي.

د ګوند دوهمه کنګره

د افغانستان د خلک دموکر اتيک ګوند د مؤسسې کنګرې په داېريدو سره د واک د تر لاسه کولو پورې بله کنګره را ونه بلله. واک ته په رسيدوسره بيا هم ګوندي مشرتابه د کنګرې د رابللو لپاره ليوالتيا ونه ښودله پداسې حال کې چې د ګوند د اساسنامې له مخې په هرو څلورو کلونو کې بايد کنګره دايره شوې واى. ګوند واک ته په رسيدو سره د زعامت د ليوالو د ګوندي ضد کړنو له امله د کورنې کړکيچ سره لاس او ګرېوان شو چې پايله يې د ګوندي مشرانو او ګڼ شمېر کدرونو زنداني کېدل، وژل کېدل ، تبعيدېدل ،کودتايي هڅې او شوروي نيواک شو . د پېښو دا ډول بهير ته په کتو سره د شوروي اشغال پر مهال د خلقيانو له لوري د کنګرې د رابللو مسئله طرحه کېده تر څو کنګره د مرکزي کميټې د کړنو جاج واخلي او د هغو پربنسټ د ګوند نوی مشرتابه وټاکي . البته د خلقيانو په شل مياشتنی واکمنی کې چې هر څه د انقلاب د ولولو او بنسټيزو سمونونو تر اغېز لاندې پر مخ تلل د کنګرې د رابللو په اړه چا فکر هم نه کاوه. د شوروي يرغل وروسته د خلقيانو لخوا د کنګرې د رابللو غوښتنې ، پر واکمن فرکسيون او شوروي سلاکارانو فشار هغه وخت زور واخيست چې د شوروي پوځيانو د وتلو او د انقلاب څخه د خپلواکي دفاع مساله رامنځ ته شوه. د دفاع وزير او جمهور رئيس ترمنځ د اختلافونه د پيدا کېدو وروسته خلقيانو د کړکيچ حل د کنګرې په رابللو کې ليده خو د نجيب ځواب دا وو چې« د کنګرې د دايرولو وخت نه دی هيواد د جګړې په حال کې دی. » د نجيب الله د دې پلمې سره خلقي لوړپوړي (انجينرنظرمحمد ، وطنجار) او د امين پلويان همغږي وو. د پرچميانو له لوري په دفاع وزارت له بريد وروسته چې د خلقيانو ستره برخه له ډګره وايستل شوه ،امنيتي حالات لا کړکيچن شول او جګړو زور واخيست د ۱۹۹۰ کې د جون په شپږويشتمه د ګوند دوهمه کنګره راوبلل شوه. مخکې لدې چې پرچميانو د کنګرې نه رابلل د جګړې له امله ګڼل، خبره په جګړه کې نه بلکې په ګوند کې د هغوخلقيانو شتون وو چې په کنګره کې د هغوی د ګډون له امله د مسکو په لاس پر ګوند تپل شوی مشرتابه بدلېده. د ګوند دوهمه کنګره چې ځينو د هغې دايرېدل يومثبت ګام ګاڼه او فکر يې کاوه چې هغه به داسې پريکړې وکړې چې په ګوند کې يووالی تينګ او اعتبار به يې لوړ شي. د کنګرې له دايرېدو وروسته د دې ګونديانو دا هيلې هم په نهيلې واوښتې ځکه کنګرې ته ټاکني رنې نه وې او د انتخابي غړو نه د انتصابي کانديدانو او د هغو کسانو شمير زيات وو چې د ګوندی مشرتابه له لوري نيول شوې پريکړې ښېله څه ويلو او په پټو سترګو ومنې. کنګرې ته داسې استازو هم لاره موندلې وه چې د کنګرې په غونډو کې يا ويده وو يا نه پوهيدل چې هلته څه تيريږي يا څه ويل کيږي. د ساري په توګه کله چې د ګوند د لارښوونکي هيآت اوږد لست د فريد احمدمزدک له خوا ولوستل شو د بابه صاحب په نامه يو استازی چې د ګوند د تفتيش د کميسيون د غړي په توګه اعلان شوی هم وو لاس پورته کړ او ويې ويل :«ملګری نجيب الله! اوس چې ملګری دوستم د مرکزي شورا اصلي غړی شو او ځای يې تش شو زه ځان د مرکزي شورا مستحق ګڼم . لدې کبله هيله کوم چې د مرکزي شورا د علی البدل غړي په توګه وټاکل شم.» ۱۰۹ / ۲۸۵ کنګرې ته د استازو د ټاکلو په بهيرکې خلقي اړخ هيڅ ليوالتيا نه لرله ځکه چې د امين د پلويانو او نجيب الله ته د وفاداره خلقيانو پرته خلقي مشران او پيژندل شوي کدرونه چې شمير يې اته سوه شاوخوا وو بنديان او يا بهر ته تښتيدلي وو.ليکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې. په شوروي اتحاد کې ګونديان د کنګرې له دايريدو څخه له رسنيو خبر شول او وروسته ويل کيدل چې د سفير لخوا دوه تنه محصلين په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنگره کې د گډون لپاره استول شوي وو. کله چې د هیواد نه بهر کنگرې ته استازي انتصاب شوي دي دا چې په هیواد کې جگړه روانه وه ، د مرکز او ولایتونو، د ولایتونو د مرکزونو او ولسوالیو ترمنځ د تګ او راتګ نسبتاً خوندي لار هوایی کرښې وې څه ډول به ټاکنې ترسره شوې وي. غوربندی چې د نجیب الله له پلویانو نه گڼل کیده د خپل کتاب په ۱۱۶- ۱۱۷ مخونو کې د کنگرې برخه وال په لاندې پنځو ډلو ویشي :

۱. د بریالي پټ تشکیلات چې ځانګړې رهبري ، موخې او سازمانونه یې لرل.
۲. د نجم الدین کاویانی او فریدمزدک ډله چې هغه د جمعیت د نظار د شورا پټ غړي بولي.
۳. د کشتمند ډله چې هغوی د کنگرې چلوونکي او فاسد بوروکراتان گڼي.
۴. د تني د کودتا په تور زنداني شوې سترې برخې پلویان چې د کنگرې پر قانونیت او د استازو او د گوند د رهبری د ټاکنو په څرنګوالي یې اعتراض درلود.
۵. نجیب الله او د ملي روغې جوړې تګلارې ته وفاداره برخه.

د ا، خ ، د ، گ د زیاترو مشرانو له ځانگړتیاوو نه یوه دا وه چې هغوی د گوند عمومي منشي ته د خپلې وفاداری په ښودلو او یا د خپل دریځ د ساتلو په موخه د هغه د هرې پریکړې که ور سره همغږي هم نه وو ملاتړ کړی دی چې غوربندي د هغو څخه یو دی .هغه په خپل کتاب کې د کنگرې ترکیب او د هغې د پریکړو ښه انځورکاري خو د کنگرې د گډون کوونکي په توگه د کنگرې د هغو پریکړو په اړوند چې پخپل کتاب کې یې له هغو څخه نارضایتي ښودلي ده کوم اعتراض ونکړ او د نورو په څیر یې د کنگرې ټولې پریکړې تائید کړې تر څو نجیب الله ته خپله وفاداري څرگنده کړي. هغه مزدک او کاویاني د جمعیت پټ غړي گڼي خو هغوی ته یې د گوند د مرستیالانو په توگه مثبته رایه ور کړه . ددې معنی داکېږي چې هغه جمعیتیانو ته د وطن گوند د مرستیالانو په توگه رایه ورکړې ده . کنگرې نوې اساسنامه او کړنلاره تصویب او د گوند نوم یې (وطن) کینود. په نوې تصویب شوې اساسنامه کې د دموکراتیک سانترالیزم اصطلاح نه وه خو د گوند په تشکیلاتي جوړښت کې هیڅ بدلون رانغی. یوازې یې د تیرو اصطلاحاتو پرځای د میر غلام محمدغبارد وطن د گوند اصطلاحات لکه مرکزي شورا، ولایتي شورا او د عامل هیآت پرځای یې اجرائیه هیآت راوړل. د گوند کړنلاره د ملي روغې جوړې د تګلارې یوه کاپي وه. د غوربندي په وینا کله چې په تشکیلاتي برخه کې د گوند د نوي مشرتابه نومونه اعلان او د رایو په اتفاق تائید شول «د مرکزي کمیټې په لست کې هماغه پخواني نومونه ولیدل شول »۸۰ / ۱۱۷ د هغو کسانو نومونه چې زیاتره یې د شوروي اشغالگرو اردلیان او پاخه فرکسیونبازان وو، هغه نومونه چې په خبرو کې د ملي روغې جوړې سره سر ښوراوه خو په عمل کې یې هغه تخریب او سبوتاژوله او د شوروي اتحاد د پنځم ستون تله پکي خورا درنه وه. په کنگره کې کاویانی او مزدک د گوند مرستیالان وټاکل شول چې وروسته یې د خپلو نویو دریځونو او گوندي امکاناتو نه په استفادې سره د بغاوتگرو جنرالانو دوستم او مؤمن په لمسولو کې ټاکونکي ونډه لرله او همدا بغاوتگرجنرالان هم کنگرې د گوند رهبری ته راپورته کړل. د گوند په نوي مشرتابه کې د کارمل ډلې او نورو سکتاریستي اندونو د خاوندانو دریځ خورا غښتلی شو چې نجیب الله یې اړایست له شوروي نه د کارمل راستنیدلو ته غاړه کیږدي. د کنگرې د رابللو په درشل او وروسته ویل کېدل چې نجیب الله د بریالي دې غوښتنې ته لبیک ویلی چې د هغه غوښتنې به مني پدې شرط چې نجیب د گوند د عمومي منشي په توگه پاتې شي. په کنگره کې د گوند لارښوونکي هیآت ته د کارمل د زیاتو پلویانو راپورته کیدو هم وښودل چې نجیب د بریالي غوښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مثبت ځواب ورکړى دى . د نجيب الله له لوري د کنګرې د رابللو موخه د نوموړي د هغې وينا څخه چې د کنګرې د جوړيدو مخکې د کابل ښار د ګوندي سازمان په کنفرانس کې کړې وه جوتيږي چې ويلې يې وو: «ملګرو! څرنګه چې زه د شوروي ځواکونو د وتلو وېاړ لرم د ګوند د دوهمې کنګرې د جوړيدو وياړ هم زما دى.پدې بنسټ د ګوند دوهمې کنګرې د دايريدو موخه د نجيب الله د وياړونو د لست اوږدول وو.» ۱۰۹/ ۲۸۰ عجيبه دا ده چې نجيب د شوروي د اشغالګرو ځواکونو د ايستلو وياړ خپل ګڼي چې دا د خندا وړ خبره ځکه ده چې هغه د شوروي اشغال له برکته شورويانو وزارت او زعامت ته رسېدلى وو نو هغه به څرنګه خپل بادار ته ويلې وي چې پوځيان يې له هېواد څخه وباسي. که چېرې د کنګرې پرېکړو ته وکتل شي د ګوند نوم يې بدل کړ، نوى اساسنامه او کړنلاره يې تصويب کړه خو هماغه ناکام آزمايل شوي مشران د ګوند په مشرتابه کې پاتې شول او د دوستم په څېر افرادو هم د ګوند مشرتابه ته لار ومونده . دا کنګره په واقعيت کې د موټر د ترميم هغه ورکشاپ ته ورته وه چې سور رنګه موټر يې په شنه رنګې موټر واړولو خو انجن يې هماغه زوړ زنګ وهلى انجن وو چې د مقصود مزل ته يې سپرلى نشواى رسولى .

د ببرک کارمل نوى ماموريت

مسکو کارمل په ۱۹۷۹ کې د کابل په پلاز کېنولو په ۱۹۸۶ کې يې له واکه کوښنه او مسکو ته وغوښت هلته يې ورته د مېلمه په څېر د ژوند آسانتياوې برابرې کړې او د ۱۹۹۱ کال د جولاى په شلمه کابل ته ولېږلو. کارمل افغانستان ته د تګ پر مهال د مسکو په هوايي ډګر کې شاوخوا پنځوسو تنو ته چې د مخې ښې لپاره ورغلي دي ويلي وو:«... که افغانان وغواړي چې زه بيا د دولت مشر شم زما کابينه به هماغه پخوانى کابينه وي.» دا بيا ښيي چې هغه بيا د زعامت ليوال وو. فقيرمحمدودان د نجيب الله له قوله ليکي : « شوروي مقامونو ورته ويلي وو ، ببرک کارمل د افغانستان يو تبعه دى او حق لري په افغانستان کې ژوند وکړي . لدې کبله هيڅوک حق نلري هغه لدې حق څخه محروم کړي او نه بايد چې محروم يې کړي.» ۲۰۶/ ۶۶ لدې وينا څخه معلوميږي چې شوروي حکومت يا د شوروي اتحاد په دولت کې ځانګړي ځواکمني شبکې چې ښايه ک.ګ.ب ده کارمل د بل ماموريت د ترسره کولو لپاره افغانستان ته استولى دى او نجيب الله چاره نلرله بيله دې چې د خپل بادار دستور ومني. د پرديو په لاس کېنولو واکمنو برخليک همدا دى چې د خپل بادار هرې غوښتنې ته که ورسره همغږي هم نه وي لبيک ووايي. مسکو کارمل د خپلو راتلونکو نقشو د پلي کولو په موخه له واکه کوښنه کړى وو او په مسکو کې يې ساتلو چې دا د ګرباچف له هغې وينا څخه څرګنديږي چې کارمل ته يې ويلي وو: «موږ هر يو دا امکانات نلرو چې د وخت غوښتنو او په نړۍ کې بدلونونو ته اړين ځواب ووايو. البته د ملګري کارمل خدمتونه ستر دي او د هغه ونډه د انقلاب او د افغان- شوروي د دوستۍ په ټينګښت کې بيساري ده. خوعاقلانه به دا وي چې د عمومي منشي مقام يوه ځوان ملګري ته ورپېنودل شي. د ببرک کارمل لپاره کار کړل ډير ستونزمن دي بايد د خپلې روغتيا په اړه فکر وکړئ موږ په راتلونکې کې هغه ته اړتيا لرو.» ۲۱۴ دا اړتيا پداسې حال کې ليدل کيدله چې د شوروي په کمونست ګوند کې محافظه کار اړخ او که وويل شي ک .ګ. ب د ګرباچف خلاف کودتا ته چمتووالى نيولو چې په مسکو کې د ګرباچف د ګوښه کولو وروسته د پروسترويکا مخالفان چې د بريژنف د دکتورين پلويان ګڼل کيدل په واکمنيدو سره په کابل کې کارمل ورته ګام اوچت کړي او د خپلو پلويانو پرمټ چې په اصطلاح د تنې د کودتا وروسته په پوځ واکمن شوي وو نجيب الله را وپرزوي. هغه مهال نوراحمدنور د نيويارک او جنرال عبدالقادر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوګوسلاویا څخه هم کابل ته تللي وو . دوې میاشتې وروسته د اګست په شلمه په مسکو کې د کودتا هڅه وشوه ګرباچف یې په کریمیا کې تر څارنې لاندې ونیو خو د روسیې د جمهوررئیس باریس یلتسن د مخالفت له کبله کودتاچیان ټکني او کودتا ناکامه شوله خو یلتسن د ګرباچف په پرتله د بشپړ واک او غوره دریځ څخه برخمن شو. کارملیانو ببله څنډه کودتا په خوښیو ونمانځله او نجیب هم سملاسي بیله دې چې د کودتا برى یقیني شوى وي د کودتا مشرتابه ته د مبارکی پیغام واستاوه. په شوروي اتحاد کې د کودتا ناکامۍ د پرچم د دواړو سیالو مشرانو (کارمل او نجیب) لپاره ناوړه پیغام درلود. د کارمل د بیا واک ته رسیدلو خوبونه د اوبو څک شول او نجیب الله په شوروي اتحاد کې خپل اصلي حامي د ک ګ ب مشر ګریچکوف له لاسه ورکړ . یلتسن او ټیم یې دې پایلې ته رسیدلي وو چې نور د شوروي اتحاد اقتصاد د افغانستان دولت د ملاتړ دروند پیټی نشي وړلی او نشي کولی د ا، خ، د، ګ (وطن ګوند) ترمشرۍ لاندې افغان دولت ته خپلې مرستې جاري وساتي او په افغانستان کې د واکمنۍ د بدلون لپاره چې لا مخکې یې ورته چمتووالی نیولی وو په ټول قوت سره متې بډ وهلې. د روسیې مشرتابه غوره وګڼله چې د نجیب الله پرځای خپل پروتوکولي غیرپښتانه جهادیان د کابل په پلاز وویني چې کارمل هم ورسره همغږی وو. د پروني انترناسیونالست او نني ناسیونالست کارمل نوی ماموریت د شپیګل مجلې د خبریال سره د هغه له مرکې جوتیږي چې وایي : « موږ ناسیونال دموکراتان یو...، زه غواړم د لږکیو ملیتونو د حقوقو د لاسته راوړلو په خاطرمبارزه وکړم.»۲۱۵ همدارنګه کارمل د شپیګل د خبریال ددې پوښتنې په ځواب کې چې د مسکو څخه د بیا راستنیدو انګیزه مو څه ده؟ بیا غواړئ سیاست ته ور ودانګئ؟ وایي: « زه غواړم په افغانستان کې د سولې او امنیت د بیا راستنیدو لپاره مبارزه وکړم.د څمکنی بشپړتیا ،د ملیتونو د حقوقو، د دموکراسۍ د ارزښتونو د ساتنې او د بشرد حقوقو لپاره مبارزه وکړم.» ۱۶۶/ ۱۵۵ کارمل افغانستان ته د رسېدو سره سم زعامت ته د رسېدو په موخه فعالیت پیل کړ. په لومړي ګام کې یې پلویانو یوه اعلامیه خپره کړه چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د۱۳۶۹ کال مرکزي کمیټه دې غونډه وکړي چې د ګوند مشر وټاکي. بیله شکه نجیب الله دې کار ته لیواتیا نلرله خو هغه ته یې دا پیغام درلود چې کارمل او پلویان یې د واک د ترلاسه کولو هوډ لري. د کارمل دا لوبه د ګوند بهرهم ډیرو ته څرګنده شوی وه او د محمدابراهیم عطایي د لیکنې پربنسټ« ببرک کارمل هیواد ته د راستنیدو وروسته خطرناکه لوبه پیل کړې وه د ګوند غیرپښتانه غړي چې ستمي روحیه یې لرله سره نږدې کول . د دې خطرناک خوځښت رهبري د محمودبریالي، کاوياني او فرید مزدک په لاس کې وه .» ۱۷ / ۴۸۵ نجیب د ده خلاف د خپلو پرچمي ملګرو نقشې او ملي ضد کړنو ته چې د هیواد د میشتو ورونو قومونو تر منځ دښمنیو ته په لمن وهلو څرخیدلې په مړو سترګو کتل او د مخنیوی په موخه یې تدبیرونه نه نیول . ترڅو خبره په شمال کې د پرچمي جنرالانو (دوستم ، مؤمن ، نادري) بغاوت ته ورسیدله او بیا یې هم د دې بغاوت د کابو کولو لپاره کارملیان استول. عجیبه دا ده چې نجیب الله د خپلو کارملي ضد همکارانو او د ده رښتینو خواخوږو اندیښنو او وړاندیزونو ته چې په کارملیانو بشپړ باورلري او هغوی په شمال کې د ستونزو د حل لپاره ګوماري چې عاملین یې دوی په خپله دي پام نه راګرزوي. د بیلګې په توګه کله چې په شمال کې بغاوت پیل شو د دې بغاوت د کابو کولو لپاره عظیمي استوي او د کورنیو چارو وزیر رازمحمد پکتین د مزارشریف د څارندوی د قوماندانۍ څخه یو شفر ترلاسه کړی وو چې عظیمي د کودتاچیانو سره همغږی دی. پکتین لیکي :« ما ډاکټرصاحب ته وویل چې ما د څارندوی له قوماندانۍ څخه داسې شفر اخیستی چې دوستم نبي عظیمي ته وظیفه سپارلې ده چې څه کابل ته ولاړ شه موږ هم کابل ته درځو. ته هلته تیاري ونیسه . ډاکټرصاحب بیله دې چې د شفر په هکله څه ووایي ما ته یې په ځواب کې وویل چې نبي عظیمي کارملی نه دی.»۱۳۷ / ۱۸۶ – ۱۸۷ د نجیب الله دا ډول دریځ د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیت ښکارندوی دی چې هغه یوازې پخپلو پرچمي ملګرو باور درلود او خلقي پکتین ورته د ډاډ وړ همکار نه بریښیده. البته په پرچمي مشرانو کې داسې کسان هم وو چې د هغه مهال په حساسو شرایطو کې یې د پرچمیانو یووالی غوښت چې یو له هغو څخه ظهور رزمجو دی. نوموړي د کارمل او نجیب ترمنځ د اختلافونو د حل کولو په موخه هڅې پیلوي. پدې هکله د۲۰۰۶ کال د مارچ د میاشتې د آزادی مجلې په ۷۱ ګڼه کې د ظهور رزمجو مرکه خپره شوې چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. رزمجو وایي ، ما نجیب الله قانع کړ چې د کارمل سره وګوري او د روانو پیښو په اړه ګډ دریځ غوره کړي . نوموړی دوه ځله د نجیب الله سره ګډ د کارمل لیدو ته ورغی او په دواړو لیدنو کې کارمل د اختلافونو د له منځه وړلو او ګډ کار ژمنه وکړله. خو کله چې رزمجو د دریم ځل لپاره کارمل ته ورځي دا مهال محمود بریالی ، د لغمان د ولایتي کمیټې پخوانی منشي شفیق توده یي ، د ننګرهار د دولتي امنیت پخوانی رئیس معاذان او انجینر نعمت هم د کارمل کور ته راغلل. هغوی د رزمجو څخه پوښتنه کړې ده چې د څه لپاره راغلی دی او هغه د خپل راتګ په هکله ورته ویلي دي چې پرچمیان ګډ کار وکړي د هغوی د غوسې سبب ګرزي او د رزمجو په خبره « د دې خبرو په اوریدو سره، ګواکې د نړی نظم ګډوډ شو او د صغرا(کوچنې) قیامت ننداره پیل شوه: ټولې چیلکې او بوټونه چې هلته وو پرما وویشتل او کومې ښکنځلې نه وې چې ما ته ونه ویل شوې؟!..» پدې ډول د رزمجو د منځګړیتوب ماموریت چې د کارمل پلویان د نجیب خلاف کړنو لاس واخلي ناکامیږي .

د دسترخوان یاران په غلیمانو واوښتل

د کب د شپاړلسمي ډرامه کې نجیب الله د بریالي لوبغاړي رول ولوبولو خو دا بری د هغه د رالویدو پیلامه وه. ځکه چې په پوځ کارملیان واکمن شول هغه پرچمیان چې د نجیب الله ورکه یې غوښتله او دې ته یې آمادګي نیوله چې له نجیب الله څخه د کارمل غچ واخلي. پدې هکله نبي عظیمي لیکي :« د ببرک کارمل پرچمي پلویانو د هیواد د دفاع هیله لرله سره لدې چې نجیب ته یې په سپکه سترګه کتل د خپل او خلکو د ژوند د ساتلو په خاطر هر ډول سرښندنو ته چمتو وو. خو د نجیب څخه غچ اخېستل او هغه ته یې د ضربې ورکول نه هېرول .» ۱۲۹/ ۳۹۷ د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته د حکومت د پرله پسې ماتو لړۍ پیل شوه ځکه چې د پوځ مورال ټیټ او بر عکس د وسلوالو مخالفینو مورال لوړ شو . د نجیب الله پلویان هم دا مني چې د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته په پوځ د نجیب مخالفان واکمن شول کومو چې د خپلې واکمنۍ د نړېدو په بیه یې د نجیب څخه د غچ اخېستلو ډډه نکوله. د نجیب دستیار محمداسحق توخي پدې هکله لیکي: «دا کودتا د مسکو د سناریو پر بنسټ د دکتورنجیب الله د دریځ د کمزورولو په موخه ترسره شوه ، چې د هغې په پایله کې د دولت پوځي توان ته یې سخت ګوزار ورکړ او په وسلوال پوځ کې یې د ځواکونو توازن د هغوعناصرو په ګټه واړاوه ، چې یو کال وروسته د دولت پرضد د شمال په بغاوت کې د ملګرو ملتو د پنځه فقره یی د سولې د پلان په شنډولو کې یې ځیرې بربنډې شوې.» ۲۱۶ توخي رښتیا وایي چې د کب د شپاړلسمي ډرامې سناریو مسکو جوړه کړې وه او هغه نجیب الله عملي کړه خو توخي بیا هم د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې نیټې په هکله هماغه پخوانی حکومتي اپلټې وایي چې ګواکې شهنواز تڼي کودتا کوله خو پدې توپیر دا ځل د پاکستان پرځای د مسکو ښکیلتیا ته پکې ګوته نیسي. توخی هغه عناصر چې له کودتا وروسته قوي شول نه معرفي کوي ځکه شرمیږي چې هغه د ده او د نجیب الله د دسترخوان یاران وو. توخي ته په کار دي له خپل ملګري عبدالوکیل څخه د کب د شپاړلسمي ډرامې د حقیقت په اړه واوري چې مسکو چا ته د کودتا په بري کې مرسته کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده تني يا نجيب ته . پدې اړه مخکې هم يادونه شوې وه چې يوځل بيا د کې جي بي د مشر خبره تکراراً راوړل کيږي چې نجيب الله ته يې ډاډ ورکړی وو:« لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بريدونو په اړه فکر او پريکړه وکړو...» د پرچميانو له کودتا څخه بهرنيان هم خبر وو لکه څرنګه چې بينن سيوان په خندا وکيل ته ويلي وو:« لکه چې تاسې کودتا په خپله ګټه تنظيم کړې وه.» د پوځ د کمزورۍ پايله دا شوه چې د۱۹۹۰ کال د اکتوبر په مياشت کې تيرين کوټ د ارزګان مرکز او د۱۹۹۱ کال د اپريل په مياشت کې د خوست لويې ولسوالۍ د وسلوالو مخالفينوپه لاس کې ولوېږې. په خوست کې زرګونه دولتي ځواکونه مخالفينو ته تسليم شول . د خوست سقوط چې هلته دوستمي مليشې د مخالفينو له لوري ونيول شولې مسکو او کارمليانو ته ښه لاسوند شو چې دوستم د نجيب الله خلاف ولمسوې هماغه دې چې په خوست کې د ازبکو د مليشو قوماندان ډګروال جوره بيګ دوستم ته داسې شفر ليږي :« ښه شوې چې ته رانغلې ټولې خبرې ستا پر سر وې . »۱۵۵ / ۲۴۲ په خوست کې د دوو زرو شا وخوا دولتي ځواکونه هم مخالفينو ته تسليم شوي وو چې دا دوستم ته کومه توطئه نه وه . پدې اړه اسدالله ولوالجی د(خروج جنرال دوستم و سقوط نجيب الله) نومی کتاب په ۲۴۲ مخ کې راوړي چې وروسته لدې دوستم د خپلو ملګرو سره غونډه وکړه اوپريکړه وشوه چې رسول پهلوان دې په فارياب اوغفار پهلوان دې په سرپل کې د جهادي ډلو سره او سراج الدين صيادي به د دوستم اړيکي د مسعود او آزادبيګ سره ټينګې کړي . البته د جهادي ډلو سره د دوستم د اړيکو په ټينګولو کې اصلي رول پرچميانو او د لړکيو د حقوقود لاسته راوړلو د داعيي سازمانونو (ستميانو) ولوباوه. د خوست د سقوط وروسته «د داکټرنجيب الله او دوستم ترمنځ يو ډول ځانګړې وضعيت منځته راغی چې دوستم يې اغيزمن کړی وو.د ببرک کارمل پلويانو چې د دولت په څارګره اداره او د واکمن ګوند په مشرتابه کې د ستر‌ګو وړ نفوذ درلود دا ورته ښه لاسوند شو، د دی مسئلې د حساسيت په پام کې نيولوسره د نجيب الله څخه دوستم او له دوستم نه نجيب الله ته د تخريبوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د هغوی اړيکې ترينګړې کړي. » ۱۵۵ / ۲۳۲ هغه مهال نه يوازې کارمليان په دې وتوانيدل چې د دوستم او نجيب الله ترمنځ اړيکې ترينګړې کړي بلکه پدې هم بريالي شول چې د دوستم اړيکې د داسې اطلاعاتو په ورکولو سره چې« وايي عبدالعلي مزاري هزاره پرچميان پدې تور چې پرچميان دي نه وژني څه کيږي چې د هغه سره هم اړيکې ونيسو...، زموږ ځينې ګوندي ملګري چې د شمالي دي وايې چې د مسعود سره يې اړيکې نيولې دي موږ هم د هغوی له لارې د احمدشاه مسعود سره اړيکې ونيسو. » ۱۵۵/ ۲۴۵ – ۲۴۶ البته دا ټول د ک . ګ. ب په اراده ترسره کيدل. شوروي استخباراتي کړيو چې د نظار شورا سره له پخوا اړيکې لرلې او د وحدت ګوند سره يې يا په خپله يا ايرانيانو پرمټ اړيکې ټينګې کړې وې غوښتل يې د هغوی اړيکې په دولت کې د دوی د مزدورانو(کارملي پرچميانو) سره هم ټينګې کړي. د وحدت حزب په هکله مخکې ويل شوي وو چې هغه د نجيب الله د هڅو له امله د شيخ آصف محسني د ډلې پرته له نورو اوو شيعيه ډلو څخه جوړشو. په ايران کې د شارژدافير په توګه په هنګري کې د صدراعظم کشتمند د ورور اسدالله کشتمند مقرري د دې پروژې د بريالی مخ ته وړلو يوه برخه وه . له جمعيت سره د دوستم د اړيکو په ټينګولو کې د پرچميانو په پرتله د سازا (سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان) رول ټاکونکی وو . د سازا پلاوي کله چې لومړی ځل له مسعود سره وکتل او په دولت کې د نجيب الله ضد حرکت په هکله خبره شريکوي مسعود ور ته وايې: «دا د پرچم په ګوند کې نوی خوځښت دی چې د ببرک کارمل د پلويانو له خوا منځته راغلی او غواړي د کودتا له لارې نجيب الله نسکور کړي او د هغوی استازي څو ځله ما ته راغلي او منفي ځواب يې ترلاسه کړی دی له دې امله نه غواړم پدې بدنامه بهير کې شامل شم. د سازا پلاوی دوه ځله بيا هغه ته ورغی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود ته وايي دا حرکت دومره د کارمل له ډلې سره تړاو نلري ناسيونالستي صبغه يې پياوړې ده، د ده د نه ګډون له امله د واکمن ګوند پښتانه به کابل حکمتيار ته تسليم کړي هغه مهال به غير پښتنو قومونو ته ستر ګواښ متوجه شي. سربيره پردې که د نظارشورا وغواړي او يا و نه غواړي د شمال پاڅون پيل کيږي او نوموړی سازمان (د نظارشورا) به له دې بهير نه لېرې پاتې شي. احمدشاه مسعود د سازا د پلاوي مشر ډګروال بسم الله ته وايي : تاسې ډاډمن اوسئ په شمال کې چې هر حرکت وشي د نظار د شورا پرته هغه په مخ نه ځي او زه پردې اعتقاد لرم.» ۲۷۰/۱۵۵ د احمدشاه مسعود او د سازا د پلاوي په خبرو کې دوه ټکي د پام وړ دي:لومړی دا چې مسعود هغه وخت د نجيب ضد حرکت سره يو ځای کيږي چې دا يو پښتني ضد بهير دی.دوهم دا چې مسعود په شمال کې د هردولتي ضد حرکت بری د نظار د شورا پرته نا شونی ګڼي دا ځکه چې په شمال کې د حکومتي ضد خوځښت د را پنځولو ترشا مسکو ولاړ وو او هغه مهال مسکو د هرچا نه زيات په مسعود حساب کاوه. د شوروي د يوه سرتيري د خاطرو نه چې « د مسعود د چريکانو سره زموږ اړيکي دومره تودې وې چې د چريکانو مشران به ډله ډله زموږ د ليدو لپاره زموږ کنډک ته راتلل ، هغوی ته يوه ډيره ښه ميلمستيا هم ورکړل شوه. د چريکانو مشر مسعود او زموږ قوماندان دا ژمنه سره کړې وه چې يو بل ته به زيان نه رسوي د دې ژمنپالنې وروسته نور زموږ ژوند بلکل په امن کې سو.»۲۱۷ / ۳۲ ۵۱۳ په مسکو کې د کرملن له واکمنو سره د برهان الدين رباني يو لړ پټې معاملې په جمعيت د مسکو ټينګ باور ښيي چې د هغو پربنسټ مسکو په راتلونکې کې غوښتل رباني د افغانستان د مشر په توګه ووينې چې دې سفر د افغانستان په وروستيو انکشافاتو نيغ په نيغ اغيز درلود.

د۱۹۹۱کال د نوامبر(۱۱– ۱۵) په مياشت کې رباني د مجاهدينو د يوه پلاوي په مشرئ مسکو ته سفر وکړ.د سفر په پای کې يوه ګډه اعلاميه خپره شوه چې د هغې په شپږمه ماده کې راغلي وو :« د شوروي لوری موافقه کوي چې د۱۹۹۲ کال د جنوري مخکې به د کابل رژيم ته تسليحاتي اکمالات ، پوځي تخنيک او د پوځي وسايطو لپاره د سون د توکو استول دروي . »۲۱۸ د دې پلاوي سره د دا ډول ګډې اعلاميې خپرول ښيي چې مسکو پتيپلې وه چې د نجيب پر ځای رباني د کابل په پلاز کېنوي. د مسکو او رباني ترمنځ له پټو معاملو نه هغه وخت پرده پورته شوه چې د رباني د واکمنۍ په لومړئ دوره « په کال۱۹۹۲ کې په ملګرو ملتو کې د ملا رباني د حکومت استازي چې د رباني د پټ شفاهي توافق نه د شوروي له لوري د جګړې د تاوان د نه ورکړې په هکله خبر نه وو د افغانستان د ستونزې په اړوند بحث کې د پخواني شوروي نه د جګړې د زيانونو غوښتنه وکړه. د شوروي استازي په ځواب کې دومره وويل چې مخکې موږ پدې اړوند د رباني په مشرتابه د افغاني پلاوي سره توافق ته رسيدلي وو ...، او رباني وروسته په يوه مرکه کې وويل د جګړې مسؤليت د شوروي پخواني نظام په غاړه دی .» ۲۱۹مسکو ته د رباني سفر د افغانستان په کشاله کې د ښکيلو هيوادونو د افغاني ضد توطئو او دسيسو د ځنځير يوه کړئ وه چې پدې هيواد کې د م، م د ژنيو لوزنامې د پلي کېدو مخنيوی وکړي او افغانستان ته ټيکاو او سوله رانشي. لدې سفروروسته « د دسمبر په دريمه د پاکستان جمهور رئيس غلام اسحاق خان او صدراعظم نوازشريف په اسلام آباد کې د افغاني مهمو تنظيمونو مشران ومنل د خبرو په ترڅ کې يې مسکو ته د مجاهدينو د پلاوي سفرمثبت ارزيابي کړاو د افغانستان د کشالې په سوله ييز حل ټينګار وشو دې هدف ته د رسيدو لپاره يې اړينه وګڼله چې پاکستان ته د روسيې د جمهوررئيس د مرستيال الکساندر روتسکوی د کيدونکي سفر نه ګټه پورته شي. » ۴۹ / ۵۸۵ رباني له مسکو وروسته سعودی او ايران ته هم سفرونه لرل چې د ده د واک ته رسولو په اړه تهران او رياض ته د مسکو د تګلارې په اړه معلومات ورکړي . د مارچ په لومړيو کې په تهران کې د روسيې سفير د وحدت اسلامي حزب له مشرانو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکتل چې د دې کتنې وروسته د نوموړي ګوند ځینې قوماندانان تهران ته غوښتل کیږي. دا ډول کتنې د مسکو- تهران او اسلام آباد ګډې هڅې ښیي چې موخه یې د اسلامي جمعیت او وحدت ګوند ترمنځ د اړیکو د ډاډمن ټینګښت سربېره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه د ځواکونو متحدول وو. هغه مهال مسکو نه یوازې له وسلوالو مخالفینوسره لیدنې کتنې کولې بلکې د وطن ګوند د ځینو مشرانو لکه مزدک او جنرال عظیمي هم کوربه وو. په مسکو کې مزدک عظیمی ته ویلي وو:« په مزارکې به داسې اور بل کړو چې وچ او لانده پکې وسوزیږي. د اختر زوی (هدف نجیب وو) ته به داسې درس ورکړو چې تاریخ هغه هېر نکړي. »۱۲۹/ ۴۹۶ دا دواړه د پرچم د فرکسیون لوړپوړي یو ځای د مسکو نه کابل ته په یوه الوتکه راغلي تر څو لومړی په مزار او بیا په کابل کې اور بل کړي. دوی نه یوازې په مزار بلکې په ټول افغانستان کې داسې اور بل کړ چې وچ او لانده پکې وسوزیدل ، دوی نه یوازې د اختر زوی بلکې افغانانو ته داسې درس ورکړ چې تاریخ به هغه هېر نکړي. مسکو د نجیب د راپرزولو چاره د واکمن ګوند د ځواکمنو څیرو پواسطه چې پر افغانستان واکمن وو، په مدرنو وسلو سمباله ملیشو یې نفوذ درلود لیدله نوهماغه دي چې د عظیمیانو او مزدکیانو په څیر کسان یې استخدام کړي وو چې د دې ملیشو د مشرانو او په تېره دوستم او نجیب ترمنځ د بې باورۍ فضا را وپنځوي او هغوی د مرکزي واکمنی پر ضد استعمال کړي. دې هدف ته د رسیدو په موخه یې د مختلفو کانالونو څخه ګټه پورته کوله. د ساري په توګه «د انقلابي اختصاصي څارنوالۍ روسي سلاکار یوه دوسیه چې د دوستم اړیکې د آزادبیګ د شمال د اتحادیې سره ښودل د اختصاصي انقلابي څارنوالی سیاسي مسؤل افسر مسعود ته چې د فاریاب د درزاب ولسوالۍ اوسیدونکی وو سپاري چې هغه په درۍ وژباړي ... ، سلاکار پدې خبر وو چې نوموړی د سیداکرام پیګیرسره چې د دوستم حامي دی اړیکې لري اوهغه ته دا دوسیه ښیي چې دوستم باید محاکمه شي. » ۱۵۵/ ۱۹۷ د شوروي سلاکار موخه د دوستم خواخوږی هغه ګواښ ته متوجه کاوه چې دوستم د انقلاب ضد سره تړاو لري ترڅو د دولت نه خپله لار بیله او د انقلاب ضد په کتار کې ودریږي.همدارنګه « کارمل د دوستم سره د ترکمني عمرآغا په کور کې چې د دوستم د۵۳ فرقې افسر وو ګوري. د دوی دا کتنه لدې امله د دوستم یا کارمل په کور کې ونشوه چې دوستم د کارمل سره د اړیکو د جوتیدو نه وېرېده...، همدا راز فریداحمدمزدک هم دوستم خپل دفتر ته رابللی وو او هغه ته یې یوه تابلو ډالۍ کړه چې په هغې کې یو زمری د یوه غویي په څېرلو کې ښیی. دې تابلو د خپل سمبولیک والي له کبله دا ارزښت درلود، ټول پوهیدل چې نجیب د خپلو زده کړو په وخت د نجیب ګاو په نامه شهرت درلود.» ۱۵۵ / ۲۵۸ دا ټول د مسکو او د هغه د افغان چوپړیانو له لوري چې د نجیب د نسکورولو هوډ یې درلود په ګډه تر سره کېدل . پدې کې شک نشته چې شورویانو نجیب الله ته هم داسې اطلاعات ورکول چې پر دوستم او نورو ځواکمنو کسانو چې د هغوی د پنځم ستون رول لوباوه بې باوره کړي هماغه دي چې « په شمال کې ځینې لوړپوړي مسؤلین(جنرال مؤمن د حیرتان د ګارنیزیون قوماندان ،جنرال جمعه نظیمی د اتلسمې فرقې قوماندان ،جنرال هلال الدین هلال د مزار د هوایی مفرزې قوماندان او جنرال احمدیار د بلخ د څارندوی قوماندان) له دندې ګوښه او پرځای یې نوي مسولین وګومارل. د حیرتان د بیز نوی قوماندان کله چې حیرتانو ته لاړ د جنرال مؤمن لخوا بندي شو او هلال هم مؤمن ته پناه وړ وړي پدې توګه له حیرتان نه د مرکزي واکمنی خلاف بغاوت پیلیږي. په شمال کې د بغاوت د پیلېدو وروسته نجیب ته په کار وو چې د ټولومطرح سیاسي ډلو او متنفذینو همکاري یې جلب کړې وای. خو داسې بریښیدل چې نجیب یوازې په خپلو پرچمي ملګرو باور درلود او هغوی یې په شمال کې د ستونزو د حل په موخه استول. په پرچمي توب کې ډوب نجیب ته د مجنون په څېر هر پرچمی لیلي برېښېده او پرهغوی یې اعتماد کاوه چې پایله د مرکزي واکمنی نسکوریدل شول. پدې هکله د هغه د دسترخوان یار

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظیمي په خپل کتاب کې راوړي په وروستیو کې« ډاکټر نجیب احمق شوی وو. زه به یې لېږلم چې دوستم او مؤمن راضي کړم ، خو ما به هلته د ټولو جهادي او غیر جهادي پوځي لړکیو ځواکونو ترمنځ اړیکې او نظم برابراوه او چې کله مو کابل ونیو، نو ده ته معلومه شوه چې موږ څوک یو او دی څوک دی.»۱۷۰ /۲۰۰ کله چې مؤمن له حیرتان څخه بغاوت پیل کړ د «جنرال حسام الدین د اتیایمې فرقې د مرستیال او جنرال دوستم نه د مرستې غوښتنه کوي او خپلې اړیکې د سیاسي بیرو د ځینو غړو لکه فریدمزدک او کاویانی د وطن د ګوند د مرستیالانو سره ټینګوي او ویل کیږي چې محمود بریالي هم د مؤمن له لوري د مرکز له فرمانونه په سرغړونه کې رول درلود. »۱۵۵ / ۲۵۸ جنرال دوستم د ټولو نه مخکې د مؤمن څخه خپل ملاتړاعلان کړ پدې ډول د مسکو هلوځلو نتیجه ورکړه چې دوستم د دولتي واکمنۍ په وړاندې ودریږي. نجیب الله د وضعیت د کابو کولو لپاره شمال ته مختلف پلاوي چې مرکزي رول پکې عظیمي درلود استوي هغوی بغاوت کوونکو ته اړیني مشورې ورکولې او نجیب ته یې د وضعیت د ښه کیدو ډاډګېرنه ورکوله او د هغو سره جوخت یې مرکز ته داسې وړاندیزونه کول چې د بغاوت ګرو دریځ لا پیاوړی شي. جنرال عظیمی چې د بغاوت له پیل وروسته یې زیاته موده په شمال کې تیروله ترڅو یې د دوستم قوتونه او هغه هم د نجیب الله د هدایت سره سم د ۱۹۹۲ کال د مارچ په اوولسمه مزارشریف ته داخل کړل. دوستم مزار ته په ننوتو سره لومړی عظیمی ته ورغی او ورته وایی :« د خپل ځان سره مې پنځه زره تنه او زیات ټانکونه او توپچي راوړي دي هرډول چې امر وکړئ اجرا به یې کړي. » ۱۹۸ / ۲۲ د جمهور رئیس دا پریکړه چې د دوستم ملیشې مزارشریف ته ننوزي لدې امله د حیرانتیا وړ وه چې یوه ورځ مخکې هغه د کابل ښار د ګوندي کمیټې فعالینو ته پخپله وینا کې د شمال د پیښنو په اړوند د دوستم ،حسام الدین او مؤمن په پټه سپکې سپورې ویلې وې. مزار ته د دوستم د ملیشو په ننوتلو سره هغوی سملاسي د څارندوی او اردو امنیتي پوستې بې وسلې کړې چې د هغو سره جوخت جهادي ډلې هم مزارشریف ته ننوتلې. د دولتي بغاوتګرو او جهادي ډلو له لوري د مزارشریف له نیولو وروسته په شمال کې نور ولایتونه هم مخالفینو ته سپارل کیږي. په همدې نیټه(مارچ اوولسمه) د احمدشاه مسعود په مشرې یوه شورا جوړه شوه چې مرستیال یې حاجی محمدمحقق او دوستم یې د پوځي چارو مسئول ټاکل کیږي او د شمالي ولایتونو اداره په لاس کې نیسي. دا مهال په مزارشریف کې د کابل څخه د ګوند، اردو، څارندوی او دولتي امنیت یو ګډ پلاوی موجود وو چې غړي یې د دوستم لخوا بندي شول خو نبي عظیمی او سیداکرام پیګیر د ګوند د مرکزي شورا غړي یې بندیان نکړل . عجیبه دا وه چې د دوستم او جهادي ډلو له لوري د مزارشریف د نیولو په شپه نجیب الله د راډیو ټلویزیون له لارې د وینا په ترځ کې د جمهوري ریاست نه د ګوښه کیدو چمتووالی وښود. « د نوروز په شپه د سیدمنصورنادري د اسماعلیه مذهبي ډلې د مشر په کورکې غونډه وشوه چې په هغې کې علم خان آزادي ،فهیم خان ، دکتور مشاهد،د وحدت ګوند استازي، جنرال دوستم ، جنرال مؤمن او پخپله ښاغلي نادري ګډون درلود ...،او پریکړه وشوه چې جنرال عظیمي، نه د دولت د ځانګړې استازي بلکې د خپل ځان له خوا د یوه تاریخي دود په توګه جنډه پورته کړي. »۱۹۸ / ۳۳ نجیب الله هم په همدې نیټه عظیمي ته هدایت ورکړ چې د نوروز په ورځ د حضرت علی (رض) د روضې جنډه پور ته کړي. د دوو دښمنو خواوو(نجیب او په شمال کې د وسلوالو مخالفینو) له لوري ګډه پریکړه دا ګومان په واقعیت اړوي چې د پردې شا اصلي مرکز چې هم نجیب د هغه د مشورو پربنسټ ګامونه اوچتول اوهم یې د شمال بلواګرو ملاتړ کاوه ولاړ وو چې هغه مسکو دی.عظیمي د ولسمشر د دستور له مخې د سیداکرام پیګیر سره یوځای د روضې په انګړ کې چې هلته د مجاهدینو د قوماندانانو او دوستم سربېره یې سلګونه وسله وال جنګیالي موجود وو جنډه پورته او حاضرینو ته یې وینا وکړه. دا چې د دولت مخالفین او بغاوت چیان په مزارشریف واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي بیا هم عظیمي او پیګیر ته اجازه ورکوي چې جنده پورته کړي لامل یې دا وو چې هغوی یې خپل ګټل او ډاډمن وو چې په کابل به یې هم بیله کومې ستونزې دوی واکمنوي. د جنډې له پورته کولو وروسته عظیمي کابل ته ستنیږي ځکه چې هلته یې مسئولیت چې جهادیانو ته د شمال ولایتونه سپارل وو پای ته رسېدلی دی. کابل ته په را رسیدو سره هغه د وطن ګوند د اجرائیه بیرو په غونډه کې ګډون وکړ. د هغه نه غوښتل شوي وو چې د شمال د پیښو په هکله رپوټ ورکړي: « ستر جنرال عظیمي چې په شمال کې خپل پلان د بریالي ،کاویاني او مزدک د دستور له مخې پلی کړی وو د ویلو له پاره یې څه نلرل د بل ټاکونکي کارت نه یې استفاده وکړه او یوه هنري ننداره یې پیل کړه په ژړا یې پیل اوغتې غتې اوښکې یې پرمخ راغلې او داسي حالت یې غوره کړ چې د خبرو اړتیا پاتې نشوه او په پرله پسې توګه یې تکرارول زه یې سپک کړم نجیب الله له ځایه پاڅید د متې نه یې ونیو او ورته ویې ویل ته د وسله وال پوځ یو ستر افسر یې داسې وضعیت ستاسو سره نه ښایي کور ته ولاړ شئ ، دمه وکړئ وروسته به سره وو‌ینو. » ۸۰/ ۱۲۷ کله چې شمالي ولایتونه د مرکز له ولکې ووتل نجیب له دوو انتخابونو سره مخامخ شو یا باید د ملګروملتو د سولې پلان ته غاړه کېږدي یا د شمال د پیښو سمبالوونکو ته. « په لومړي حالت کې یې برخلیک د تنظیمي ډلو او د ملګروملتو لخوا د ټاکل شوو تکنوکراتانو په لاس کې لویده چې د تنظیمونو په پرتله یې د رژیم سره زیاتي عقدې لرلې په دوهم حالت کې یې برخلیک هغو مختلفو ډلو چې د ده د پرچم اړخ پکې فعال رول درلود ټاکه، خو داسې بریښي چې هغه په وروستي فرصت کې دوهم حالت غوره وګڼه او پدې تمه چې رول به یې وساتل شي دوستم ته د عذر لمن نیسي او د کارمل د زړه سوي په هیله کښیناست. »۱۸ / ۵۷۹ له همدې امله یې عظیمي، مزدک ،بریالي ،پیګیر او د هغوی په ځیرد خپل دسترخوان یارانو ته واک ورکړ هرڅه چې غواړي همغسې وکړي. عظیمي چې په دې خاینانه لوبه کې په پوره مهارت سره په شمال کې پېښتني ضد ځواکونه واکمن کړل چې د کارملیانو غوښتنه وه. پدې کارسره هغه د خپلو پرچمي ملګرو په منځ کې ښه وځلیده ، د ده په وینا هغه دله پرچمیان چې د نجیب د نسکورولو لیوال وو ده ته راتلل او داسې وړاندیزونه یې کول. «جنرال لطیف راغی او ویې ویل معاون صاحب عظیمي اوس هغه وخت رارسیدلی دی چې نجیب بې وسلې شي او قدرت په لاس کې ونیسئ ، د دوستم او احمدشاه مسعود نه مرسته وغواړه او د زرګونو ګوندیانو ژوند چې په خطر کې دی وژغوره ...، یوازې لطیف نه وو بیشمیره خلکو په هغو ورځو کې زما نه دا هیله لرله .»۱۲۹/ ۵۵۳ عظیمي او نورو کارملیانو د مسکو د سناریو پربنسټ او د خپلو ملګرو د خوښې له مخې او د هغوی پرمټ د اپریل په یوولسمه جبل السراج، په دیارلسمه چهاریکار او په څوارلسمه بګرام د احمدشاه مسعود ملیشو ته تسلیم کړل. د مزار څخه کابل ته د عظیمي د راستنیدو وروسته د م.م ځانګړی استازی بینن سیوان د جمهور رئیس پرځای له هغه سره ګوري ځکه پوهیږي چې اوس د افغانستان اصلي واکدارعظیمي دی. بینن سیوان د اپریل په دیارلسمه مزارشریف ته ځي او د دوستم سره ګوري. کله چې مسعود د کابل ښار څنډو ته راورسول شو « د پروان په ولایت کې د ښاغلي مسعود تر مشری لاندې او د عبدالعلي مزاري او جنرال دوستم په مرستیالی د افغانستان د عالي جهادي شورا بنسټ کېښودل شو او د کابل د نیولو طرحه یې جوړه کړه. د کابل په ښار کې چې پوځي اختیارات د محمدنبي عظیمی سره وو د دې شورا پوځي ځواکونو ته د سرخوړی پرته د ننوتلو لارې هوارې کړې وې. »۲۲۰/ ۱۷ پدې شورا کې« احمدشاه مسعود، جنرال دوستم ،حاجی محمد محقق ،عبدالعلي مزاري ، سردارمحمدارغون د آزادبیګ استازي او یو شمیر نورو جهادي قوماندانانو ګډون درلود. »۱۵۵ / ۲۸۹د دې شورا په جوړیدو سره د شمال ټلوالې سیاسي جوړښت بشپړ شو چې مرکزي رول پکې خبیثه مثلث(اسلامي جمعیت ، وحدت ګوند او پرچم) درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وطن نه کفن

د شوروي لښکر د بشپړ وتلو وروسته د کابل د عامې روغتیا په څلورلارې کې یو ستر مېټېنګ جوړ شو چې د نجیب الله په شمول د ګوند او حکومت مشرانو پکې ګډون کړی وو. د دې مېټېنګ ځانګړتیا پدې کې وه چې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو د مشرانو په شمول د مرکزي کمېټې اپراتو او د ګوندي کمېټو غړو وسله په لاس ځانګړی یونیفورم هم اغوستی وو. نجیب الله په میټینګ کې وینا وکړه او د(یا وطن یا کفن) په زړه پورې شعار یې ورکړ. پدې شعار کې د وطنپالنې لوړ احساس پروت وو او هغو افغانانو ته پیغور وو چې هېواد یې پرې ایښی او یا د پردیو د ارادې له مخې د خپلو خلکو په وړاندې جنګیږي. خو پر بله خوا ولسمشر څه موده وروسته خپله کورنۍ د هندوستان د (پونه) ښار ته د کفن له وېرې واستوله او دې دا معنی ورکوله چې په خپله یې پدې شعار باور نه درلود. هندوستان ته د خپلې کورنۍ د استولو سربېره د ده د ناکامې تېښتې هڅه یې بله بېلګه ده چې د دې شعار د ورکولو څخه یې موخه د ځوانانو په احساساتو لوبه وه. تر دې دمه نه ده څرګنده شوې چې کوم ګواښ هغه اړ ایست د شپې په تیاره کې بېله دې چې کابینه ، د ګوند مشران او حتی د هېواد د استخباراتو مشر د هېواد څخه د وتلو په اړه خبر کړي . د هغه دستیار پدې اړه لیکي: «د ۱۹۹۲ کال د اپریل د څوارلسم په شپه(۱۳۷۱ وري پنځه ویشتمه) د دکتور نجیب الله د تلفون زنګ راغی چې د هغه دفتر ته ورشم ، کله چې دفتر ته ورننوتم را ته و یې ویل ...، همدا اوس د اجراییه کمېټې غړي راغلي وو ، سلیمان لایق، وکیل، مزدک ، کاویاني او بریالي د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره د ایتلاف مساله طرحه کړله...، او سربېره پردې یې زما استعفی هم وغوښتله خو ما په ځواب کې ورته وویل چې زما ګوښه کېدل له واکه او استعفی د ملګرو ملتو د عملیې یوه برخه ده خو تاسو له یوه اړخه د ملګرو ملتو د عملیې لاندې لاسلیک کړی ، اوس د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف سوال راپورته کوئ . زه د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره ستاسو د اعلامیې سره بالکل همغږی نه یم انتظار وباسئ چې سبا ته بینن سیوان راشي. دکتور نجیب الله وویل چې د وطن د ګوند د اجراییه کمېټې ډله بیزه راتګ او د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف او زما د استعفې غوښتنې څخه و پوهېدم چې تر شا یې علاءالدین بالا ولاړ دی. د علا ءالدین بالا څخه د دکتور نجیب الله موخه د شوروي سفارت وو.» ۲۲۱ / ۲۷۷ په زړه پورې دا ده چې د شوروي سلاکارانو وروستی ډله یوه ورځ وړاندې د اپرېل په دیارلسمه له افغانستان څخه ووتله او نجیب ته یې د ډاډمنو دوستانو په څېرسلا مشورې ورکولې خو نجیب یوه ورځ وروسته د اپرېل په څوارلسمه په روسانو بې باوره شو. لدې څخه ښکاري چې یا توخي رښتیا نه وایي یا دا چې نجیب تر دې کچې غبي وو چې خپل انترناسیونالست دوستان یې نه وو پېژندلي او د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته یې هغوی وپېژندل . بیا هم نجیب د امین په پرتله هوښیار وو چې د خپلو انترناسیونالستو دوستانو ماهیت او حقیقت د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته ورته روښانه شو خو امین یوازې د خپلو دوستانو پواسطه د ده د وژنو نیمه ګړی مخکې هغوی و پېژندل چې دی یې غولولی دی. عجیبه خو لا داده چې نجیب الله پوره څلور کاله د ملګروملتو په دفتر کې د توخي او خپل ورور سره ژوند کاوه لړترلږه یې د ده د واکمنی د بهیرونو ، د خپلو غدارو پرچمي ملګرو او انترناسیونالستو دوستانو د خیانت په اړه خپلې خاطرې ونه لیکلې ترڅو افغانانو ته واقعیتونه معلوم شوي وای. لدې څخه ښکاري چې هغه د لیکلو لپاره څه نلرل ځکه چې ده کومه څرګنده تګلاره نه لرله او ټول ګامونه یې د شورویانو او خپلو پرچمي ملګرو د ارادې له مخې پورته کول. که د خپلې سیاسي مبارزې او په تېره د خپلې واکمنی خاطرې او د ناکامې تېښتې واقعیت یې لیکلې وای اصلي مجرم دی راخوت . غوره یې دا ګڼلې وه چې د م، م په دفتر کې د هندي فلمونو نندار ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. د توخي د ليکنې په هکله باید وویل شي هغه څه چې ده لیکلي دي واقعیت نلري بلکې د هغه پرچمي ملګرو له نجیب څخه نورې غوښتني لرلې او که هغو ته يې لبیک ویلی وای د ده او د ده د تیم کړني یې ترغتې پوښتني لاندې راوړلې او ښايي د ملي خیانت تور پرې لګول شوی وای. هماغه دي چې د م، م له کارکوونکو څخه غواړي د بینن سیوان سره اړیکه ونیسي او دی له هېواد څخه په قاچاقي ډول وباسي او هندوستان ته یې ورسوي. سربېره پردې کله چې د ۱۹۹۲ کال د اپریل په څوارلسمه د شمال د بلواګرو ملاتړو پرچمي جنرالانو(جنرال محمدنبي عظیمي، جنرال محمدآصف دلاور، جنرال عبدالفتاح او جنرال یارمحمد) خپل وروستی ګام چې جمهور رئیس د دوی غوښتني هم ومني د نجیب الله سر پدې خلاص شو چې د دسترخوان یاران يې د ده سره نه دي ،دی يې غولولي او خیانت يې ورسره کړی دی هماغه دي چې د هغوی غوښتنو ته منفي ځواب ورکوي یا ښايي پدې هکله د فکرکولو وخت غوښتی وي ترڅو د تېښتي لارې ولټوي او پدې ډول د هغوی له شره ځان خلاص کړي. دا چې دې جنرالانو د ده څخه څه غوښتل، نه ده په خپله چا ته څه وویل ، نه يې رښتینو یارانو او نه یې غدارو یارانو . بېله کومه شکه هېڅکله به پرچمي جګپوړي د دې راز څخه پرده پورته نکړي ځکه چې د پرچمي مشرانو ټول تاریخ د ناولو معاملو او پټو رازونو ټولیزه ده . په هرصورت د ده پروني د دسترخوان غدار یاران خو نننی غلیمان د نوموړي په پرتله ځیرک وو او دې يې تر کلکې څارنې لاندې نیولی دده د تېښتې خنډ ګرځي او اړ کېږي د م ، م دفتر ته پناه یوسي. د نجیب الله د ناکامې تېښتې وروسته د اپریل په پنځلسمه د ګوند د مرکزي شورا (سیاسي بیرو) غونډه را بلل کېږي. پدې غونډه کې بریالی لایق د غونډې د رئیس په توګه پیشنهادوي چې دا پخپله یوه لوبه وه ځکه چې که په غونډه کې د ګوند رئیس نه وي معمولاً د هغه مرستیال د غونډې د مشرۍ مسؤلیت لري. د غونډې په پیل کې مزدک کابل ته د د الوتکو پواسطه د دوستم د ملیشو د رارسیدو ریوټ ورکړ چې د دې خبرې به اوریدو سره سمدلاسه غلام فاروق یعقوبي د دولتي امنیت وزیر « پورته شو او ويې ویل : دا ستر خیانت دی او له جلسې ووت. » ۲۲۰/ ۱۷ هېره دې نه وي چې د دوستم ملیشې یوه ورځ مخکې هوايي ډګر ته رارسول شوې وې او جمهور رئیس عظیمي ته هدایت ورکړی وو چې هغه چهارآسیاب ته ولیږي ترڅو کابل ته د حکمتیارد جنګیالیو د ننوتلو مخه ونیسي . دا بیا ښيي چې نجیب خپله هغه خبره چې د ګوندیانو یوې غونډې ته کړې وه چې حکمتیارته به اجازه ورنکړم کابل ته ننوزي عملي کوله ترڅو په کابل کې د وینو لښتي وبهېږي. کابل ته د دوستم د ملیشو رسول چې د نظارشورا جنګیالي يې هم د همدې ملیشو په نامه په هوايي ډګرکې کښته کړي وو کودتا چیانو بشپړ ډاډ پیدا کړ چې نور يې برې حتمي دی د جمهور رئیس سره خپل څرګند مخالفت ښيي او یا د هغه څخه داسې غوښتني لري چې هغه چمتو نه وو هغې ته غاړه کېږدي. ښايي هغوی داسې غوښتني لرلې چې جمهور رئیس د مرګ ګواښ پکې لیدلو د خپل شعار(یا وطن یا کفن) په ځای يې (نه وطن نه کفن) غوره وګڼلو ،د کفن له ویرې له وطن څخه د تیښتې په لټه کې شو.هماغه دي چې په کابل کې د م،م له کارکوونکو سره د هیواد څخه د وتلو خبره شریکوي . د دې نړیوالې مؤسسې کارکوونکي د بینن سیوان سره چې په پاکستان کې وو اړیکه نیسي تر څو کابل ته راشي اونجیب الله له هېواد څخه وباسي. د سیوان الوتکه د شپې په یوه نیمه بجه را ورسېدله . نجیب الله او ور سره ملګري يې له څو امنیتي پوستو تیر شول خو الوتکې ته څېرمه د دولتي امنیت د وزارت اړونده پوستې د جمهور رئیس د تګ مخه ونیوله. نجیب الله اړکیږي چې بیرته ښار ته راستون او د م،م دفتر ته پناه وړي .دا مهال د دوستم ملیشې د بینن سیوان الوتکه محاصره کوي او هغه ته د الوتکې څخه د وتلو اجازه نه ورکوي. بینن سیوان دا موضوع له نجیب سره شریکوي او د سیوان په وینا جمهور رییس د تلفون په کرښه ورته وایي چې د امنیت مسؤل (غلام فاروق یعقوبي د دولتي امنیت رییس) به درشي خو څوک نه ورځي . سیوان بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجيب ته تلفون کوي او نجيب ورته وايي چې جنرال عظيمي به درشي ، عظيمي ورځي او بينن سيوان له هوايي ډګر څخه د م،م دفتر ته رالېږدوي. پدې اړه دا پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې په افغانستان کې داسې حالات راغلل چې د واکمن ګوند او دولت مشراڼ شو د هيواد څخه د تيښتې هڅه وکړي چې په تېښته کې هم پاتې راغی. د دې پوښتنې ته لاندې پنځه لاملونه او يا يې يوه برخه ځواب ويلی شي:

لومړی - د دا ډول وضعيت واکمنيدل د وخت د زبرځواکونو په پاليسيو کې بايد ولټول شي چې نه يې غوښتل په افغانستان کې د م ،م د سولې پروګرام پلې شي.

دوهم - دا واقعيت هم د ليدو وړ دی چې د ملګرو ملتونو استازی بينن سيوان په خپله له توطئې څخه لېرې نه وو. لکه څرنګه چې د ملګروملتو پخواني استازي ، ديه ګو کوردوويز چې د ژنيو د لوزنامې د لاسليک وروسته له دې دندې ګوښه کړل شو د ده ګوښه کول د خپلو مرستيالانو له لوري کودتا ګڼله. دې دا معنی لرله چې بينن سېوان د م، م د سولې د پروګرام د شنډولو په موخه ګومارل شوی وو.

دريم – نجيب الله ټولې هڅې د خپل او پرچميانو د دريځ د پياوړتيا په موخه متمرکزې کړې وې چې ټول د ده په وړاندې ودرېدل او کارمليانو بيا دده سره خاينانه لوبه پر مخ وړله .

څلورم – نجيب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې څخه د يوې پروژې په توګه ګڼه پورته کوله داسې سوله يې غوښتله چې ټول او په هغو کې وسلوال مخالفين د ملي پخلاينې په نامه ده ته تسليم شي.

پنځم - د نجيب الله په اړه د مسکو د دريخ بدلون.

کله چې د کرملن په مانۍ کې د کارمل د ځای ناستي په اړه بحث کېده « ګرباچف عقيده لرله چې نجيب الله د ک . ج . ب لومړی درجه نوکر د مسکو د هر هدايت د اجراکولو لپاره ډاډمن سړی دی.» ۱۸۳ /۱۹۹ د نجيب الله واکمنۍ هم وښودل چې هغه د کې جي بي ښه نوکر وو او خپل ټول ګامونه يې د کې جي بې په خوښه پورته کول . همدا لامل وو چې کې جي بې هغه ته دستور ورکړ چې له امريکايانو سره نږدې شي او د افغانستان په اړه د واشنګتن د تګلارو او نيت په اړه شورويانو ته معلومات ورکړي . پدې هکله شبارشين د ک . ج . ب لوړپوړی ليکي: «کله چې زه د کې جي بې د بهرنۍ څانګې مرستيال وم زموږ په اجازه نجيب الله د خپلې واکمنۍ په وروستيو کلونو کې د امريکا سره نږدې شو. تر يوه وخته پورې د هغه د اړيکو د جزيياتو څخه خبر وو خو يو وخت راغی چې موږ خپله لار ورکه کړله.» د لارې د ورکولو معنی دا ده چې نجيب الله د شورويانو سره لوبې پيل کړې وې. دا نو د خپل بادار سره غداري وه او بادار هرومرو خپل غدار مزدور ته سزا ورکوي هماغه دي چې په واکمن ګوند کې يې خپل نور پرچمي مزدوران چې د دولت او په تېره دولتی امنيت او دفاع وزارت کې کليدی مقامونه لرل د نجيب الله خلاف ولمسول چې څه ډول خپل دې غدار نوکر ته سزا ورکړي.

نجيب د خپلې واکمنۍ تر وروستيو پورې خپلو پرچمي ملګرو ته د فعاليت بشپړ واک ورکړی وو او هڅې يې پدې متمرکزې کړې وې چې پر افغانستان يوازې دوی حکومت وکړي او خلقيان له ډګره وباسي. د نجيب الله د کابل ښار د څارندوی خلقي قوماندان جنرال ولي احمدزی چې د نجيب الله له پلويانو نه ګڼل کيږي هغه ته عبدالرحيم وردګ د څارندوی د دريمي فرقې قوماندان ويلي وو :« عظيمي را ته وويل که کوم وخت غږ درباندې وکړم چې فرقه دې زما د غوښتنې سره سم استعمال کړې دا کار به وکړې که نه. ما د جنرال وردګ دا خبره ولسمشر ته وکړله هغه را ته وويل تاسو خلقيان عظيمي تخريبوئ. څو ورځې وروسته جنرال وردګ د قوماندانۍ نه ګوښه کړل شو.» د جنرال ګوښه کول ښيي چې نجيب او د دسترخوان يارانو يې پلان درلود چې د وسله وال پوځ د ځواکونو په مشرتابه کې پرچميان او يا داسې څېرې ويني چې د پرچميانو غوښتنو ته ببله څه ويلو مثبت ځواب ورکړي او چا چې دې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه نه ايښودله د ځواکونو له مشرۍ نه ګوښه او په پاسيفه دندو وګوماري . له بله پلوه نجيب الله د کارمل په څېر د شورويانو د دستورونو رښتينې پلې کوونکی وو چې په شمال کې د ځواکمنو قومي مليشو جوړول يې ښه ساری دی.ولسمشر ته په شمال کې د مليشو د جوړولو د احتمالي ګواښونو په هکله د هغه رښتينو همکارانو داسې ويل : « که هره ورځ د نويو قطعو د جوړولو په هکله د دوستم وړانديزونه ومنئ ډير ژر به په هر ولايت کې د دوستم ځواکمنې قطعې راڅرګندې شي او داسې ورځ به راورسيږي چې د مرکزي دولت نه اطاعت ونکړي. » ۱۲۹ /۴۹۴ددې سره سره بيا هم نجيب په شمال کې د مليشو د جوړولو لړۍ ونه دروله او پايله يې دا شوه چې دا مليشې دومره ځواکمنې شي چې د دولت خلاف بغاوت وکړي او همدا مليشې بيا د ۱۹۹۲ کال د اپريل په څوارلسمه د خپلو پرچمي ملګرو په وړانديزاو د ده د هدايت سره سم کابل ته راوليږدوي او کله چې دی د مرګ له ګواښ سره مخامخ شو اوغوښتل يې له هيواد څخه وتښتي د ده په لاس جوړ شوي ګارد اوهمدغو مليشو يې د خواجه رواش په هوايي ډګر کې مخه ونيوه او اړ شو چې د م ، م دفتر ته پناه يوسي.

که چيرې د نجيب الله واکمنۍ او په تيره په شمال کې د۱۹۹۲ ز کال پيښو ته وکتل شي هغه « په سياست کې هيڅکله څرګنده تګلاره چې ستراتژيک او باثباته خصلت ولري نه لرله، هغه د ورځې په نرخ لوبغاړی وو ، تر وروستۍ ورځې پورې يې اپراتيفي اوخاديستي ځانګړتياوې له لاسه ورنکړې، هغه په هيڅ سربيره پر يوه ورور،يوه توخي او يوه جفسر اعتماد نه درلود ،د خپل واک په وروستيو ورځو کې يې خپل وفادار کسان لکه لايق او يعقوبي هم له خپله ځانه ليرې کړي وو.»۱۸ /۵۷۲ د ده دا ډول ځانګړتياوې ددې سبب شولې چې ټول دده نه مخ وګرزوي ،د ده شاوخوا کمزوري ، فرصت غوښتونکې او د مسکو په پنځم ستون پورې تړلې څيرې راټولې شي او بالاخره دی اړشي چې د شپې په تياره کې د هغو سلګونو زرو افغانانو په شان چې په پټه قاچاقبرانو له هيواد نه ايستل د هيواد نه د تيښتې هڅه وکړي چې دا هڅه يې هم د ده په لاس جوړشوي ګارد شنډه کړه او په نهيلۍ سره د ملګرو ملتو دفتر ته پناه يوړله پدې تمه چې دا نړيوال سازمان به مرسته ورسره وکړي هندوستان ته چيرې چې خپله کورنۍ يې پخوا استولې وه ورسوي. دې سازمان هم ورسره مرسته ونکړه او څه د پاسه څلورکاله هلته پاتې شو ترڅو د ۱۹۹۶ ز کال د اکتوبر په پنځمه طالبانو دی او د ده ورور جنرال شاه پوراحمدزی د عامه روغتيا په څلورلارې کې په دار وځړول . د نجيب الله پلويانو په لومړيو کې د هغه تښتنه په نجيب الله تور ګڼله خو کله چې پدې هکله فليپ کاروين د م،م د سازمان کارکوونکي په خپل « دافغانستان غملړلې برخليک» نومي کتاب کې د کابل څخه د نجيب الله د تيښتې په اړه ښې‌ړ معلومات خپاره کړل ملګرو يې د هيواد څخه د هغه وتل د مخکنيو توافقاتو له مخې چې د ګوند او حکومت د همغږۍ له امله ترسره شوي وو ګڼي . د وطن د ګوند په مشرتابه کې د نجيب الله مخالفان او حتی ملاتړی لايق هم دا ادعا نه مني چې نجيب د ګوند او حکومت سره د هېواد څخه د وتلو خبره شريکه کړې وي. د کارمل ډله دا هم وايي چې ده ته د اپريل په څوارلسمه د خونديتوب ژمنه ورکړل شوې وه خو هغوی خپلې شونډې ګندلې دي چې دوی له هغه څخه څه غوښتل چې د خونديتوب ژمنه يې ور کړې وه. کله چې نجيب الله د م، م په دفتر کې پناه واخېستله ښايي د شهنواز تنې په اړه يې خپلې هغه سپکې څرګندونې چې يوې ستړې غونډې ته يې کړې وې ذهن ته راغلې وې د شرم احساس يې کړی وي ځکه چې زمری هم کله ناکله د څو ښرمښانو څخه تښتي. تنې د نجيب د پرچمي ښرمښانو له وېرې و تېښتېدلو او نجيب هم د خپلو همدغو پرچمي ښرمښانو له ډاره د تيښتې هڅه وکړه خو هغوی يې مخه ونيوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجيب الله ناکامه تيښته

د نجيب الله د ناکامي تېښتي په اړه د ملګروملتو د کارکوونکي فليپ کاروين په کتاب کې راغلي دي. د اپريل په څوارلسمه (وري ځلېرويشتمه) لوړپوړو پرچمي جنرالانو له نجيب الله سره کتلي له هغه نه يې داسې غوښتني کړې دي چې نوموړي ته د منلو وړ نه وې او د هغو د نه پلې کولو له امله خپل ژوند په خطرکي ويني ، يوازينی چاره له هيواد څخه تيښته ګڼي او د ملګرو ملتو له استازو څخه يې هيله کړې چې دی له افغانستان څخه وباسي.
کله چې نجيب د اپرېل د ۱۴ / ۱۵ په شپه د پرچمي جنرالانو د غوښتنو په اړه په کابل کې د م، م دفتر ته معلومات ورکړی دی فليپ کاروين وروسته لدې د م، م د کارکوونکو د اجرآتو په هکله ليکي : « عوني بوتسالي (د بينن سيوان لومړي مرستيال) د۱۹۹۲ کال د اپريل په پنځلسمه په ۳۰ : ۷ په سهارنۍ غونډه کې خبر راکړ چې تيره شپه د بګرام هوايي ډګر بيله نښتي د احمدشاه مسعود ځواکونو نيولی دی. د ډګرمن لاوان په خبره اوس د کابل دفاع مسخره برېښي .ځکه د بګرام هوايي ډګر د مجاهدينو په لاس کې لويدلی دی .عوني موږ ته وويل چې نن شپه په دوولس نيمو بجو نجيب ټيليفون کړی وو او د بيطرفه شورا د بيړنۍ غونډې غوښتنه يې کړې ده او همدارنګه غواړي چې بينن عاجلا هغه په الوتکه کې کېنوي او په خوندي ډول يې بهر ته وليږدوي.
د دورځې ۳۰ : ۱۰
د کلنل ناولان په کوټه کې غونده. ټولو وسايطو ته تيل واچوئ. ډاډمن شئ چې ټول وسايط فعال وي او په ټولو موټرو کې د ملګرو ملتوجنډې(بيرغونه) موجودې وي.
۱۹۹۲ ، اپريل ۱۶ ، شپې ۱۰ : ۱

دعوني بوتسالي ټيليفون ويښ کړم ويې ويل د پنځلسو دقيقو په ترڅ کې موټر در رسيږي او تا اخلي ما خپل کالي مخکې له خوبه چمتو کړي وو ترڅو په بيړه چمتو شم...

ساعت ۳۰ : ۱

د ملګروملتو يو موټر راورسيد. چلوونکي زه د اسکاپ قرارګاه ته يووړم. د هغه ځايه بيله ځنده د نجيب د استوګنځي په لور وخوځيدو. نجيب يوه خړه خط داره دريشي اغوستې وه. يوه سوداګر ته ورته وو او په اېشتيا سره يې خندل. توخي ، ميرمن او دوه ماشومان(يوه لور او يو زوی) ، د نجيب ورور، يو ساتونکی او يو خدمتګار هم له نجيب سره وو. په ټوله کې د نجيب په شمول۹ تنه کيدل. موږ موټر ته ننوتلو او بيله ځنده توخي اوعوني د نجيب د استعفی په وينا کار پيل کړ. هغوی څو ورځې پرې کار کوي او اوس غواړي هغه پای ته ورسوي. عوني چې د نجيب په وينا باندې د توخي سره بوخت وو راووت ويې ويل بايد د هوايي ډګر په لور وخوځيږو. توخي په موټر کې د نجيب سره په وينا بحث کوي. نجيب وينا مخکې ليدلې او کوم د سترګو وړ بدلون نه دی پکې راغلی.

ساعت ۴۵ : ۱

موږ بکسونه بار کړل او تصميم مو ونيو چې په دريو موټرو کې د هوايي ډګر په لور وخوځيږو... موږ د غرمې وروسته د دولتي امنيت له وزارت نه د اخيستل شوي د شپې نوم څخه په استفادې سره د څو امنيتي پوستو څخه تير شوو. بينن د ملګروملتو په الوتکه کې د کابل په هوايي ډګر کې کيناست. هغه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

الوتکه کې زموږ انتظار ایست.ما فکرکاوه چې د بیطرفې شورا پنځلس کسیزه غړي به یې راوړي وي. لومړی پلان داسې وو چې هغوی به په همدې الوتکه کې چې نجیب الوزي کابل ته راوړي. پدې ډول د واک لیږد لاس په لاس ترسره کیده. خو چې بینن په نیمه شپه کې کابل ته راشي د دې کار مخه یې ونیوله...کله چې وروستی پوستې ته ورسیدو ودرول شوو. سرتیرو د تیریدو اجازه را نکړله. د شپې نوم چې د هغه په واسطه له څو پوستو تېر شوي وو ناڅاپه باطل شو. کوریکې څو ځله د شپې نوم تکرار کړاو ساتونکي د تېرېدو اجازه را نکړله. کوریکې په محلي ژبه خبرې وکړې ترڅو سرتیری قانع کړي چې هر شی سم او نورمال دي. هغه تکراراً سرتیري ته ویل چې هرشی سم دي. خو سرتیري هیڅ څه نه منل. کوریکې کله چې خبرې کولې ، موټر یې سوکه سوکه مخ ته بووللو. هغه په شوخی سره خبرې کولې ، دا کار یې لدې امله کاوه چې موټر د ډګر د پارکینګ څنډې ته ورسوي. ، هغه وویل زړګیه اجازه راکړه. خو سرتیري څه نه اوریدل او شور یې نه خوړ او لدې امله چې کوریکي موټر مخ ته بووللو عصبي شو. شمېر یې دری څلور تنه وو. د هغوی څخه یوه خپله وسله د اوږې نه پورته کړله، ښه نه معلومیدل ځکه نیمه شپه وه او یوازینی څراغ زموږ د موټرڅراغ وو... کوریکي موټر ودراوه او ویې ویل چې دوی بل یونیفورم لري. ما وویل دا یعني څه ؟ ځواب یې را کړ، د نورو پوستو څخه یې یونیفورم توپیرلري... د نجیب ساتونکی د موټر څخه ووت. خپل کلاشنکوف یې واخیست ، خو هغه یې په اوږه کړ. هغه د ساتونکوسره مناقشه پیل کړله. کلنل ناولان د خپل موټر نه کښته شو او راغی تر څو وپوهیږي څه ستونزه ده. عوني بوتسال هم له خپل موټر څخه پلی شو. هغه غواړي واوري چې څه خبره ده. شورماشور پنځه دقیقې دوام وموند پدې وخت کې عوني د سیوان سره چې د ملګروملتو په الوتکه کې دی اړیکه ونیول. هغوی د موبایل له لارې په ترکی ژبه خبرې وکړلې... عوني زموږ لوري ته راغی ترڅو وګوري څه پیښ شوي دي. په پوسته کې لوړ رتبه یو وړوکی ضابط دی. هغه موافقه وکړه چې خپل ضابط ته ټیلیفون وکړي چې د نجیب د ساتونکي سره د خبرو لپاره پوستې ته راشي. د ازبک دوستم ځواکونو ډګر نیولی دی. هغوی هیڅا ته د تېرېدو اجازه نه ورکوي... په عین وخت کې بینن نشي کولی له الوتکې ووزي .هغه هدایت ورکړی چې د ملګروملتو الوتکه قلف شي ترڅو هیڅوک ونشي کولی چې د الوتکې څخه ووزي او یا ورننوزي. د نوموړي الوتکه د سرتیرو له لوري محاصره شوې ده. یو بریدمن له لسو دقیقو وروسته زموږ خواته راغی او لفظي مشاجره وشوه. شورماشور ډېر واوریدل شو. هرڅوک د هرچا نوم اخلي. دا یوه مباحثه نه ده ، بلکه ښکنځلې ، تهدید او سپکاوی دی. موږ ناست یو او د وضعې شاهدان یو. د نجیب ساتونکی د بریدمن سره نجیب ته ورغلل. د عوني په وینا نجیب هغه ته وویل :« حرامي موږ ته د تیریدو اجازه راکړئ . هرشی تنظیم شوي دي ، نجیب د زوږه ډک غږ درلود. حتی د موټر د ننه پوهیده چې ژوند یې له ګواښ سره مخامخ دی . په افغانستان کې د دومره کلونو او د څومره وژنو ترشا اوس نابېره، ... احساس پرې واکمن شو که ونشي تښتیدلی له کوم برخلیک سره به مخامخ شي. خو بریدمن ادعا وکړه هیڅ واک نلري چې نجیب ته ډګر ته د ننوتلو اجازه ورکړي. که دا کار وکړي ټوله ډله به یې په ډګر کې ووژل شي. ځکه چې د دوستم ځواکونه د۲۴ګړیو لپاره چا ته میدان ته د ننوتلواو وتلو اجازه نه ورکوي ...، په اوسنی شیبه کې ازبکان چې هرڅوک ډګر ته نږدې شي ډزې کوي...(یادونه: دا راغلی پوځي بریدمن نه بلکې ډګروال عبدالوهاب نورستانی د دولتي امنیت د پنځمې لوا د کنډک قوماندان او کونړ هم وو.) د څو دقیقو غالمغال وروسته، نجیب خپله پریکړه وکړه. نوموړي چاره او نفوذ نه درلود او لږ دوستان یې لرل . نور یې ځواک نه درلود چې وبېروي یا تهدید کړي او بدې یې هم نشوای ورکولی. هغه عوني ته وویل چې وګرزي. هغه پدې پوهیدلو چې نن شپه الوتکې ته نږدې کیدای نشي. عوني نجیب ته وویل چې غواړي خپل استوګنځي ته ولاړشي؟ نجیب ځواب ورکړ« نه»

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا ځواکونه چې له کابل څخه د وتلو خنډ شول ، که استوګنځي ته لاړ شم ما وژني. يوازيني خوندي ځای د اسکاپ قرارګاه ده. هغه ټينګار درلود چې م،م د ده د خونديتوب مسئوليت لري... د شپې په دوو بجو زموږ کتار راوګرزيد او د اسکاپ د قرارګاه په لور وخوځېدو. موږ د اسکاپ احاطې ته راورسيدو. عوني لا د موبيل په ټيلفون له بينن سره خبرې کوي. هغوی بيله وقفې په اړيکه کې دي. بينن زموږ په بېرته راګرزيدو پوهېده. هغه خبر وو چې موږ نجيب د اسکاپ قرارګاه ته راوستلی دی... عوني بوتسال وروسته راته وويل چې نجيب غوښتل خپلې ميرمنې ته دهلي ته د خپلې تيښتې په هکله چې ناکامه شوه ټلفون وکړي. خوعوني ټينګار وکړچې هغه به د يوه دوو جنرالانو سره چې تراوسه ده ته وفادارپاتې دي ټلفون وکړي ترڅو سيوان ته چې په الوتکه کې بند پاتې دی او د مرګ له ګواښ سره مخامخ دی مرسته وکړي...

ساعت ۵۰ : ۲

بينن بيا زنګ وواهه. دری جنرالان په مرسدس کې ډګر ته راورسيدل. غالباً د نجيب په غوښتنه. نوموړي جنرال عظيمي او جنرال دلاور وپيژندل. هغوی د مليشو سره خبرې وکړلې... نجيب همدارنګه له غلام فاروق يعقوبي سره لنډې خبرې وکړې او د وضعيت پوښتنه يې ترې وکړه . هغه وويل چې څو شيبې وروسته به ټلفون وکړي. هغه بيا ټلفون ونکړ. بله ورځ آوازه شوه چې ځان يې وژلی دی.

ساعت ۰۰ :۳

بينن د آندره ګليمور(د بينن سيوان ځانګړی سکرتر) د الوتکې نه د وتلواجازه ترلاسه کړله . هغوی بېله ځنډه د اسکاپ قرارګاه ته راغلل . همدا شيبه د ملګروملتو الوتکه د ازبک سرتيرو په محاصره کې ده.

ساعت ۱۵ : ۳

د ملګرو ملتو پيلوټ د موبايل ټلفون له لارې خبر راکړ چې د پرواز اجازه ورکړل شوه...
ساعت ۲۰ : ۳

بينن د جنرال عظيمي سره د هوايي ډګرڅخه راورسيدل. عوني د هندوستان له سفارت سره د نجيب الله د سياسي پناهندګۍ په اړه تماس نيولی وو. موږ ګومان کاوه چې دوه ګړۍ وروسته د ورځې په رڼا کې سيمه ئيز کارګران قرارګاه ته راشي هغه وخت به ټول ښار او ټوله نړۍ وپوهيږي چې څه پېښه شوې ده.
ساعت ۰۰ : ۴

بينن د پاکستان د سفارت سکرترجنرال ته ټيلفون وکړ ترڅو په پېښور کې د مجاهدينو د رهبرانو سره پلان جوړ کړي. ددې پلان له مخې هندوستان ته د نجيب د خوندي تېرېدو سره يوه پوځي شورا عاجلاً د کابل اداره په لاس کې نيسي . دا شورا به جنرال عظيمي رهبري کوي. بيطرفه شورا به واک د پوځي شورا څخه تسليموي. بينن غوښتل د واک سوله ئيز ليږد څه ډول چې په شمال کې پلی شو عملي شي. هغه د هغو کسانو نومونه چې بايد د پوځي شورا غړيتوب ولري سکرترجنرال ته قرائت کړل.

ساعت ۲۰ : ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوځي شورا نظر رد شو. بینن بیا د عظیمي سره اړیکه ونیوله. د عظیمي د لست نومونه نور په لاس کې نه وو.

ساعت ۳۰ : ۴

د هند شارژدافیر راغی او ویې ویل چې فکر کوي کولی شي چې نجیب ته د هند په سفارت کې پناه ور کړي. خو هغه باید د بینن سیوان څخه یو رسمي غوښتنلیک ترلاسه کړي او د نوي ډهلي سره هغه شریک کړي. عوني له غونډې ووت ترڅو چې شارژدافیر ته د یادداښت طرحه جوړه کړي. ساعت ۱۵ : ۵

د هند سفیر بد خبر راووړ. نوی دهلي نجیب ته د پناه ورکولو له امله په کابل کې د میشت هندوانو څخه د غچ اخیستنې له امله ویره لري. لدې کبله لیوال نه دی چې نجیب ته پناهندګي ورکړي. ساعت ۱۵ : ۶

د هند ، ترکیې ، ایران ، فرانسې ،پاکستان ، چین اوایټالیا له سفارتونو څخه پلاوي راغلي دي. بینن په بله کوټه کې بوخت دی.هغوی زما نه پوښتنه وکړله چې د څه لپاره راغوښتل شوي یو؟... بینن راورسید او پلاوي ته یې وویل : هوډ یې درلود چې له نجیب سره هندوستان ته والوزي ، خو کله چې الوتکه کیناستله محاصره شوله. د دا ډول هرکلي تمه مو نلرله. په هوایي ډګر کې هیڅوک په انګریزي نه پوهیدل او ژباړونکي هم شتون نه درلود. زه له خپلو ملګرو سره برمته شوی وم. بالاخره جنرال عظیمي پیدا شو او ما ته وویل شول که په کابل کې پاتې شم د ملګروملتو الوتکه د پرواز حق لري. هغه د الوتکې د عملې د خوندیتوب له امله اندیښنه لرله او ویې ویل چې وس یې پیدا نکړ چې نجیب نن شپه وباسي. د دوستم سرتېرو د عظیمي په مرسته موافقه وکړه چې د ملګروملتو الوتکه بیرته پاکستان ته ستنه شي. ساعت ۴۵ : ۶

پاکستان موافقه وکړله چې نجیب ته د پاکستان په سفارت کې پناهندګي ورکړي. موږ یوه زرهداره وسیله چمتو کړله ترڅو نجیب او ورسره کسان د ملګروملتو د اسکاپ له قرارګاه څخه د پاکستان سفارت ته ولیږدوو. موږ هیله درلودله چې دا لیږد د څو دقیقو په بهیرکې ترسره شي ، مخکې لدې چې د کابل ښاریان ویښ شي.

ساعت ۶:۵۵

بینن د پاکستان وړاندیز نجیب ته وړاندې کړ.

نجیب – زه پاکستان ته نه ځم. دا د حل لار نه ده . زه د ملګرو ملتو په احاطه کې پاتې کېدل غوره ګنم...

د ماپښین ۳۰ : ۱۲(۱۶ اپریل) بینن او زه د وطن ګوند قرارګاه ته د وطن د ګوند د اجرائیه کمیټې سره د خبرو لپاره ورغلو. د مذاکرې مقابل لوری سلیمان لایق دی.(د وطن ګوند د اجرائیه هیآت د غونډې رئیس).

د وطن ګوند د اجراییه هیآت(سیاسي بورو) په غونده کې د لایق او سیوان د ډیالوګ یوه برخه. لایق: تاسې مخکې زموږ نه غوښتي وو ترڅو واک د ملګروملتو له لارې یوې انتقالي ادارې ته وسپارو موږ موافقه وکړله. موږ د ملګروملتو پلان ومنلو ملګري ملتونه کولی شي په خپلواکه ډول بیطرفه شورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي . د غړو شميريې مهم نه دی . د موقتي حکومت تر جوړيدو پورې به دا شورا دنده ترسره کوي...
سیوان: خو تراوسه د نجيب مسئله طرحه ده . څرنګه چې تاسې پوهيږئ هغه د سولې د مذاکرو په لاره کې ستر خنډ وو. تر يوې اوږدې مودې پورې مو هڅه وکړه ترڅو دا خنډ لېرې کړو خو دا کار آسانه نه وو. بالاخره هغه مو د مارچ په ۱۸ قانع کړ چې د وينا په خپرولو سره خپل چمتووالی د ګوښه کيدو او په بيطرفه شورا يا په انتقالي حکومت کې نه ګډون اعلان کړي. سره لدې چې د نجيب الله ګوښه کېدل د ټولو ډلو غوښتنه وه، خو لدې څخه هم خبر وو چې د نجيب د استعفی له کبله د واک تشه منځته راځي . د نجيب الله شتون په کابل کې د سولې د بهير لپاره ګټور نه دی...، لدې امله اړينه ده چې هغه سمدلاسه له هيواد څخه ووزي. که د نوموړي سره څه پيښ شي د افغانستان لپاره ناوړه اغيز لري. د هغه لپاره له هيواد څخه خوندي وتل تضمين شي، ترڅو د سولې بهير په بري سره پای ته ورسيږي.

لايق: هغه څه چې تېره شپه پيښ شول اوغوښتل مو هغه له هيواد څخه بهر ته وليږدوئ د خواشينی وړ دي، په تيره چې هغه وکولی شول ملګري ملتونه پکې شامل کړي. هغه کار چې نجيب الله وکړ لکه يوغل په نيمه شپه کې له هيواد نه ووزي د خواشينی وړ دی، ځکه چې هغه نه د ګوند او نه له دولت سره سلا کړې وه ... هغه بايد خپل استوګنځي ته وليږدول شي. موږ يې خونديتوب او صحت تضمينوو ترڅو چې د نوموړي د تګ په هکله پريکړه وکړو.

سیوان: تاسې ملګري ملتونه په يوه ستونزمن دريځ کې دروئ. نجيب الله د ملګروملتو څخه پناه غوښتې ده که موږ هغه و نه منو د سولې د پرمختګ بهير ته به مطلوب نه وي ...که دا ستونزه ژر حل نشي د سترو ستونزو د حل لپاره به لارې وتړل شي. تاسو بايد خپل تصميم ونيسئ ،کوم شی ستاسو لپاره ارزښت لري د نجيب الله د وتلو مخنيوی يا د سولې د بهيرسره همکاري. دا په تاسو پورې اړه لري.

لايق : اړينه وه چې د وضعيت د انکشاف مخکې د نجيب الله سره مو خبرې کړې وای.

سیوان : موږ موافقه کړې وه ، موږ ته مو د هغه د خوندي وتلو وعده راکړې وه .ولې مو پرې نه ښودل زموږ کاروان له پوستو تير شي؟

لايق: ټاکلي پروسيجرونه شتون لري چې په هرحالت کې بايد مراعات شي نه يوازې ستاسې په هکله .
سیوان: خو موږ موافقتنامه لرله.

لايق : دلته غلط فهمي شوې ده. لکه چې مې وويل ټاکلي طرزالعملونه شتون لري چې په هرحالت کې بايد رعايت شي...

سیوان: ښه د نجيب الله په هکله څه وکړو؟
لايق: نجيب الله کولی شي ستاسو سره وي، خو اجازه نلري د ملګروملتو له حريم څخه خارج شي ، ترڅو د هغه په هکله تصميم ونيول شي چې چيرې لاړشي.
سیوان: اوس مهمه مسئله په هيواد کې د سولې پلې کول دي .په کابل کې د نجيب الله په ساتلو سره تاسو هيڅ نشی ګټلی او د هغه شتون دلته د سولې بهير شنډوي. څرنګه چې تاسې د امنيت مسئول یاست کولی شئ ماته ډاډ راکړئ چې د اوسګاپ د قرارګاه مخې ته ډله ئيزې مظاهرې به نه ترسره کيږي... دا چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پریزیدنت نجیب الله استعفی کړیده او وړاندیز یې کړی چې له هیواد څخه ووزي یقیناً چې ستاسو سره یې سلاکړې ده ...

لایق: تاسي ډاډمن اوسئ چې د ملګروملتو د قرارګاه مخې ته به مظاهرې ونشي. خو هیله کوم چې تر هغه پورې چې مو درته ویلي نه وي هغه د اوسګاپ څخه لېرې نکړئ.

سیوان: زه تر هغه پورې چې دا مسئله حل نکړم له کابل څخه نه وزم ... تاسې که هغه ته د وتلواجازه ورنکړئ په کابل کې د هغه په وړاندې دښمنی هڅوئ . دا مهال بینن د نجیب الله استعفي په لوړ غږ اجرائیه کمیټې ته قرائت کړله.

لایق: موږ دا لیک په رسمیت نه پیژنو. نشو کولی هغه په دولتي رادیو کې اعلان کړو.
سیوان: ... خو نړیوالي ډله ئیزئ رسنئ یې کاپي په لاس کې لري اوهغوی به هغه خپره کړي.
لایق: د کابل خلک آرام دي . د دې خبراعلانول به هغوی ناآرامه نکړي ؟ اوس مهال په کابل کې د خوندیتوب احساس کولی شئ ، د ښار شاوخوا امنیت ښه دی . هو جنرال یعقوبي د دولتي امنیت وزیر ځانوژلی دی، سبا ته یې جنازه خاورو ته سپارل کیږي.

سیوان: راځئ چې بیا په ۹ بجوسره ووینو. لایق : طبعاً.»

هېره دې نه وي مخکې لدې چې د لایق او بینن سیوان ترمنځ پورتنی بحث وشي بینن سیوان د ګوند د اجرائیه بیروغړو ته معلومات ورکړل چې په افغانستان کې د وروستیو دراماتیکو پیښو وروسته د تنظیمونو په غوښتنو کې بدلون راغلی دی چې هغوی د انتقالي حکومت پرځای غواړي واک د مجاهدینو ګډ حکومت ته ولیږدول شي چې البته هغوی به عمومي ښښنه اعلان کړي پدې شرط چې واک په سوله ییز ډول ولیږدول شي او پدې هکله د اجرائیه شورا نظر غواړي. په غونډه کې د دفاع او کورنیو چارو وزیران د هرځواک سره چې وغواړي خپله اراده په وسلوالو ځواکونو تحمیل کړي د مقابلې څخه خپله بیوسي وښودله.په غونډه کې د ګډو د مخنیوي په خاطر پریکړه وشوه چې مسعود او حکمتیار ته پلاوي واستول شي ترڅو هغوی پر کابل برید ونکړي او پریږدي چې د مجاهدینو مشران کابل ته راورسیږي او واک په سوله ییز ډول مجاهدینو ته ولیږدول شي.وکیل له مسعود او رفیع له حکمتیار سره مذاکرو ته چمتو شول. په رفیع باندې چهارآسیاب ته د تلو په مهال د کابل د ګارنیزیون د ځواکونو لخوا ډزې وشوې تر څو د هغه د ماموریت په وړاندې خنډ شي خو هغه یوه ورځ وروسته حکمتیار ته ورځي او حکمتیار ژمنه کوي که د مسعود ځواکونه د کابل د امنیتي کمربند نه تیر نشي هغه به هم په کابل برید و نکړي. خو حکمتیار خبر نه وو چې د مسعود جنګیالي په الوتکو کې د دوستم د ځواکونو تر پوښښ لاندې د کابل هوایي ډګر ته رالیږدول شوي دي.

د شوروي - پرچمي واکمنۍ پای

د ملګرو ملتو دفتر ته د نجیب الله پناه وړل په واقعیت کې د پرچمي واکمنۍ پای وو ځکه چې په پلازمېینه کې د واک دوه مرکزونه د کابل ګارنیزیون او تش په نامه دولتي اداره را څرګندیږي خو د واک اصلي مرکز د کابل ګارنیزیون وو چې د وسلوالو ځواکونو رهبري یې لرله.د کابل ګارنیزیون واک لدې نه جوتیږي چې«عظیمي جنرال عزیز حساس (د کارمل د ګارد قوماندان) د لسم ریاست د رییس په توګه ټاکي او د هغه په وړاندې پکتین د هاتف (د ولسمشر مرستیال) په شتون کې مخالفت کوي او عظیمي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب کې وايي چې عزيز حساس له پخوا پېژنم د جمهوري رياست په ګارد کې د کار مخينه لري او هغه څه چې د صلاحيت په هکله دي زما په اند په اوسنۍ شېبه کې موږ هېڅوک قانوني صلاحيت نلرو ځکه چې د واک تشه ده او هرڅوک چې زور لري صلاحيت هم لري.» ۳۴۶/۱۹۱ د لسم رياست مشر جنرال باقي چې د نجيب له پلويانو څخه وو هغه هم د يعقوبي د وژنې په شپه د کودتا چيانو له خوا وژل شوی وو. وايي د غلو جګړه په غلا نه بلکې په وېش وي . پرچمي کودتا چيان هم د نجيب تر ګوښه کولو پورې متحد وو او د هغه له ګوښه کولو وروسته چې د واک وېش راورسېد په دوو ډلو ووېشل شول. لومړۍ ډله د محمودبريالي په مشرۍ د کارمل پلويان وو چې غوښتل يې په راتلونکې حکومت کې دوی ټاکونکی رول ولوبوي او د پوځي شورا د منځته راتګ ليوال وو چې د پوځي شورا د امکاناتو پر اساس د واک اصلي مرکز وي.بله ډله مزدک او کاوياني د اسلامي جمعيت پلويان چې د پوځي شورا پرځای يې غوښتل واک نظار شورا ته ولېږدول شي. هېره دې نه وي چې د نجيب الله پرچمي مخالفينو اوږد مزل وهلی وو او دا مزل د ملي روغې جوړې د تګلارې د اعلان سره سم يا ښايي لا د مخه پيل شوی وي. ددې معنی دا وه چې ددې تګلارې د اعلان سره سم پرچميانو(د نجيب پلويانو او د هغه مخالفانو) د وسلوالو او سياسي مخالفينو سره پټط معاملې پيل کړلې. پردې بنست نجيب الله او د دسترخوان پرچمي يارانو ته ملي روغه جوړه يوه پروژه وه. ددې معاملو څخه د نجيب موخه دا وه چې دی په واک کې پاتې شي او سيالانو يې غوښتل د کابل په پلاز د هېواد لرکي ووينې ، هماغه دي چې د شمال تلواله يې واکمنه کړله. د نجيب الله د پرچمي مخالفانو په اړه چې د شمال ټلوالې په واکمنولو کې يې ټاکونکی رول درلود هغه به د نجيب د پرچمي مخالفينو سره د م،م د کارکوونکو فليپ کاروين او عوني پوتسالي د بينن سيوان د مرستيال په ليدنو کتنو کې درک کړو. دا ليدنې کتنې په هغه ورځ وروسته له هغې ګړندۍ شوې چې د نجيب الله مخالفانو خپل وروستی ګام پورته کړ چې نجيب د دوی غوښتنو ته غاړه کېږدي او نجيب اړ شو د م، م د کارکوونکو پر مټ له هېواده وتښتي . عوني او فليپ د اپريل په څوارلسمه چې ظاهراً نجيب الله واکمن دی په يوولسو بجو د بهرنيو چارو له وزير وکيل سره وکتل او هغه هغوی ته وايي:« د پروان په ولايت کې د مسعود ځواکونو جبل السراج او چاريکار، د کابل په شمال کې له حکومت څخه ونيول او زه د هغه سره په اړيکه کې يم ، کوښښ کوم د نومورې سره د کابل د راتلونکې په اړه معامله وکړم ...هڅه کيږي د دولتي ځواکونو له لوري د عملياتو مخه ونيول شي مسعود د کابل په ۲۵ ميلي(۴۵ کيلومتري) د بګرام په هوايي ډګر فشار راوړي. مسعود ډاډمن دی چې له حکمتيار نه مخکې بګرام ترلاسه کړي...، وکيل ورېل د څو اونيو راهيسي غواړي د يوې معاملې د ترسره کولو لپاره مسعود ته ورشي ، خو نجيب د دې کار خنډ ګرزي. وکيل ووېل مسعود د افغانستان د ائتلانو څخه دی... ټول د مسعود سره دوستانه او ښې اړيکې لري. د پروان په ولايت کې بشپړه آرامي ده.» د ملګرو ملتو دا استازی د وکيل سره د ليدنې وروسته د ماپښين په دووبجو د جنرال عظيمي سره ګوري او هغه ور ته وايي:« دوهمه فرقه (جبل السراج) د مسعود سره يوځای شوې ده ... او مسعود همدا مهال د بګرام په شمال جبل السراج او چاريکار کنټرول لري ، وضعيت آرام دی ... هغه د چاريکارو د نيولو په مهال د هغو ځواکونو سره چې د مسعود سره يوځای شوي دي په اړيکه کې دی هغوی د وضعې څخه رضايت لري اوغواړي هلته پاتې شي د دې پرځای چې کابل ته راشي... په پام کې نه لري چې په هغو سيمو عمليات پيل کړي چې د مجاهدينو په لاس کې لويدلې دي. »۲۲۲ / ۱۴- ۱۵ پوتسالي او کاروين يوه ورځ وروسته د اپريل ۱۵ په ۳۰ – ۱۱ د جنرال يارمحمد د دولتي امنيت د وزارت لومړي مرستيال د مزدک د ورور سره ګوري او نومورې دوی ته وايي:« په بګرام کې چې پرون د مسعود په لاس کې ولويد يو ائتلافي حکومت جوړ شو، هلته د نښتو کوم رپوټ نشته ، همداراز د بندي کولو کوم رپوټ هم شتون نلري ، يوې معاملې ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه ... د مسعود ځواکونو چې چاریکاراو بګرام ونیول کابل ته د ننوتلو هوډ نلري... پرون د افغانستان حکومت پریکړه وکړه چې د شمال ځواکونو سره چې د شمال ټلوالې په نامه یادیږي ، د دوستم او مسعود ترمنځ د ائتلاف اړیکې ټینګې کړي ، نن رسمي امرونه ورکول کیږي چې د ويني د توئیدو د مخنیوي او د ملګروملتو د سولې د پیاوړتیا په خاطرد شمال د مجاهدینو د ځواکونو سره یوځای شي... تیره شپه د وطن ګوند اجرائیه کمیټې (هیئت) اعلان کړل چې حکومتي ځواکونه د جمهور رئیس د مستقیم امر پرته په یوځې عملیاتو کې برخه وانخلي ... یوه ډله د مسعود خوا ته د تماس په موخه استول شوې ده ترڅو ورته ووايي چې د شمال په ائتلاف هوايي بریدونه ځنډول شوي دي.» ۲۲۲ / ۱۶، ۱۸ ، ۱۹ ، ۲۰ فلیپ د یارمحمد د څرګندونو پربنسټ لیکي:« جنرال به ډیرخوښ وي چې د شمال په شان په کابل کې هم توافقات پلې شي ، پدې ډول به د حکومت او شمال ټلوالې متحد ځواک منځته راشي... جنرال یارمحمد پدې عقیده دی چې د کابل په ډیرو سیمو کې د حکومتي ځواکونو او شمال ټلوالې ترمنځ د یووالي شونتیا شتون لري. » ۲۲۲ / ۲۱ د جنرال یارمحمد په څرګندونو کې په زړه پورې خبره دا ده چې هغه د کودتايي ځواکونو ټولې کړنې د بېواکه جمهور رئیس او حکومت پریکړې ګڼي . فلیپ کاروین د نجیب الله خلاف د کودتا انځور داسې کاږي :« د بګرام د هوايي ډګر له سقوط او د هوا له لارې د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړي او د هوایي او مدافعي هوايی ځواکونو د قوماندان ډګرجنرال عبدالفتاح په وسیله د دوستم د افرادو تر پوښښ لاندې د کابل هوايي ډګر ته د دوستم او نظار شورا د ګډو افرادو په سمبولیکې لیږدونې سره د(پنځم ستون) له لوري چې د وطن ګوند د مرکزي شورا په ریاست او اجرائیه پلاوي کې د شاملو (سیاست بازانو) لکه محمود بریالی ،عبدالوکیل ، فریداحمد مزدک ،نجم الدین کاویانی اوسیداکرام پیګیر چې د ببرک کارمل او سلطانعلی کشتمند له ملاتړ نه برخمن وو او د وسله والو ځواکونو د لوړپوړو قوماندانانو لکه د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړو هر یوه سترجنرال محمدنبی عظیمي ، سترجنرال محمدآصف دلاور، ډګرجنرال عبدالفتاح، ډګرجنرال سیداعظم سعید، ډګر جنرال عبدالعظیم زرمتی او ډګرجنرال یارمحمد نه جوړشوی وو کودتا پیل شوه کودتاچیانو د ولسمشر نیول،له هغه نه يې د اړتیا وړ (سندونو او اعترافونو) ترلاسه کول او په پای کې د هغه وژنه چې (ځان وژنه) به اعلانیده خپله موخه ټاکلې وه ...» بېله کومه شکه د کارمل پلوه جنرالانو د کودتا په اړه د فلیپ کاروین څرګندونې د نجیب الله خبرې دي چې د م، م استازي ته ویلي دي چې ژوند يې له ګواښ سره مخ دی او له هېواد څخه يې وباسي. د م،م دفتر ته د نجیب د پناه وړلو وروسته چې د واکمنۍ لوېدنه حتمي وه سیمه ئیز ملکي او پوځي چارواکي د سر او یا څوکیو د ساتلو په موخه هڅې کوي چې د وسله والو مخالفینو سره معاملې وکړي که څه هم په زیاترو سیمو کې کارملیان واکمن وو چې لیوال وو واک د شمال ټلوالې او یا د هغې پلویانو ته ولیږدوي. د بیلګې په ډول په ننګرهار کې ډګرجنرال افضل لودین د مشرقي د تنظیمي عمومي آمر د سیمه ییزو چارواکو او جهادي شورا سره د ژمنو خلاف« حاجی قدیر ښار ته داخل کړ ... ، حاجي قدیر د ټولو مجاهدینو سره توافق ته رسیدلی وو او ټول مجاهدین يې جلال آباد ته داخل کړل او جنرال لودین نورهیڅ شو. » ۱۹۱/۴۹۷– ۴۹۸ د پرچمي لودین او جهادي قدیر له چلند نه معلومیږي چې حاجي قدیر په جلال آباد کې د تنظیمونو د راتلونکو احتمالي شخړو او جګړو د مخنیوي لپاره مسئولانه ګام پورته کړ خو لودین د خپلو همکارانو او جهادي شورا سره د شوې ژمنې خلاف د حاجی قدیر سره پټه معامله تر سره کړه .پدې ډول د هیواد په ولایتونو کې د واک د نیولو سیالي او د معاملو لړۍ پیل شوه، وضعیت کړکیچن کیده په تیره کابل له سترګوابن سره مخامخ وو.د جنرال عظیمي د لیکنې پربنسټ د اپریل ځلېرویشتمه « د شپې په اوو بجو محمود بریالی ، مزدک، کاویانی ،وکیل، دکتور ضمیر، نورالحق علومي، عبدالحق علومي، عبدالرحمن د نظار د شورا مرستیال ، دکتورنجیب الله د حضرت مجددی زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

،حمیدالله وروسته د مالیې وزیر د کابل ګارنیزیون ته راغلل ، هغوی ویره وونکي امنیتي وضعه وڅیړله او نتیجه ګیرۍ یې وکړه که چیرې د صبغت اله مجددی دولت اعلان نشي د کابل ښار نن شپه او یا سبا سهار له حتمي لوېدو سره مخامخ دی...، لدې امله پریکړه وشوه چې دکتور عبدالرحمن او دکتورنجیب الله د پیښور د جهادي تنظیمونو په استازیتوب د پشاور فیصله خلکو ته ورسوي او له ما نه یې وغوښتل چې د خبرو په ترڅ کې د صبغت الله مجددي د دولت څخه د افغانستان د وسله وال پوځ ملاتړ اعلان کړم. » ۱۲۹ / ۵۸۲ د یادولو وړ ده چې د اپریل په څلېرویشتمه په پیښور کې د پاکستان د صدر اعظم نوازشریف او د سعودي د استازي په ګډون د دوو میاشتو لپاره صبغت الله مجددی د افغانستان د اسلامي دولت د ممثل په توګه ټاکل شوی وو. په همدې شپه عظیمي د رادیو تلویزیون له لارې د وسله وال پوځ په استازیتوب د مجددی د واکمنۍ نه ملاتړ اعلان کړ. د دې اعلان وروسته سبا سهار د (اپریل پنځه ویشتمه) له څلورو خواوو د تنظیمونو جنګیالي کابل ته راننوتل او هرې ډلې هڅه کوله چې د ښار زیاتې سیمې تر ولکې لاندې راوړي او د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنګي بنستونو،پوځي تجهیزاتو ، وسلو او د وسله وال پوځ د بیزونو او دیپوګانو په لوټولو سره چې تر منځ یې نښتې هم کېدلې په کابل کې محشر جوړ کړ. یوازې « د ثور له پنځمې څخه تر اوومې پورې په کابل کې یو زر شاوخواه کابلیان په شهادت ورسیدل.» ۲۲۳ / ۳ د ثور په اوومه صبغت الله مجددي او ورسره ځینې جهادي مخور د جلال آباد له لارې د کابل په لور وخوځېدل او د څرخي پله په سیمه کې یې نبی عظیمي هرکلی وکړ. مجددي د سردار محمدنعیم په کور کې استوګنه غوره کړه او یوه ورځ وروسته د ثور په اتمه رسماً مجددي ته دولتي واک وسپارل شو چې پدې ډول د ا،خ،د،ګ څوارلس کلنه واکمني ختمه، د م ، م د سولې پروګرام شنډ او په افغانستان کې د اسلامي انقلاب د بري په نامه د تنظیمونو غوبل پیل شو. د اسلامي انقلاب د بري رښتینی انځور د پوهاند محمد رحیم الهام پدې خبره کې چې د افغانستان د علومو په اکادمۍ کې یې یوه جمعیتي استاد ته کړې وه کښل شوی دی چې وایي:« کابل هیچا ندی نیولی ، کابل فتح کیدونکی نه وو ، کابل یو شمیر ملي خاینانو تاسو ته تسلیم کړ، کابل د توطئې قرباني شو، هغه توطئه چې زموږ د هیواد یوموټې توب او ملي سلامتي له ګواښ سره مخامخ کړی دی. » ۱۸/ ۵۴۴

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند واکمنۍ ته کتنه

که د ا ،خ ،د ،ګ په نامه سازمان څوارلس کلني واکمنۍ ته وکتل شي هغه د سولې او جوړونې دوره نه بلکې د جګړو او ورانونې دوره ده چې د دې بهیر او یا د جګړې د ښکېلو اړخونو تر شا پردي لاړ وو. ددې معنی دا کیږي چې افغانانو د زبرځواکونو نیابتي جګړه پر مخ وړله. خو دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې دا جګړه لویدیځ د بنسټپالو اسلامي ډلو پر مټ پر افغانانو تحمیل کړله چې تخمونه یې د محمد داود د واکمنۍ پر مهال کرل شوي وو . شوروي اتحاد ته د دې تحمیلي جګړې د لمنې د پراخېدو له ډاره په مسکو کې ناستو واکمنانو پر افغانستان د پوځي یرغل پرېکړه وکړله،خلقي واکمني یې نسکوره او د کارمل په مشرۍ یې ظاهرا پرچمیان واک ته ورسول او دې یرغل د ثور انقلاب ناکامي یقیني کړه . البته دا د شوروي اشغالګرو یرغل او د افغانانو په وړاندې د هغوی د جنایتونو ته د برآت ورکولو معنی نلري. لکه څرنګه چې افغانانو هېڅکله هم په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نه دی زغملی دا ځل هم د اشغالګرو خلاف ودرېدل ، شوروي اشغالګر یې له افغانستان څخه وشړل او څه موده وروسته په خپله پرچمیانو د مسکو د ارادې له مخې خپله واکمني نسکوره او واک یې شمال ټلوالې ته ولېږدولو. د ۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاڅون په پایله کې چې واک د ا، خ ، د ، ګ ترلاسه کړ خپل نظام یې د افغانستان دموکراتیک جمهوریت اعلان کړخو پدې دموکراتیک جمهوریت کې د دموکراسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرک نه لګېده. ګوند واک ته په رسېدو سره د اساسنامې هغو غوښتنو ته چې په ګوند کې دموکراسي ټينګه او وده ومومي او د کړنلارې مرکزي مسالې يعنې د ملي د موکراتيکې جبهې جوړولو ته شا کړله. که څه هم خلکو د وسلوال پاڅون د برې وروسته نوې واکمنۍ او د هغې له سمونونو څخه ملاتړ وکړ خو د واکمنۍ له لوري د واک د انحصار ، د بيان په آزادۍ او سياسي فعاليتونو بنديز، د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ د تګلارې د غوره کولو له امله د ولس منفي غبرګونونو ته لاره هواره کړله . پر بله خوا د وخت سياسي ډلو او له واکه راپرزېدلو کړيو بيله ځنده د نوې واکمنۍ په وړاندې و درېدلې چې منطقآ يې د واکمنۍ د غبرګون سبب کېده چې خپل ټول ظرفيت د مخالفينو د ټکولو په موخه وکاروي . پدې اړه دا پوښتنه را پيدا کېږي چې ولې هم واکمنۍ د مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ او هم سياسي ډلو د نوې واکمنۍ په وړاندې د دښمنۍ دريځ غوره کړ ؟ که څه هم په دريم او څلورم څپرکو کې تر يوه بريده رڼا اچول شوې ده چې دلته به يو ځل په هغو ځغلنده کتنه وشي:

د هر څه د مخه بايد وويل شي چې د دواړو اړخونو د دا ډول دريځ د نيولو اصلي لامل دا دی چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې سياسي مخالفت دښمني ګڼل کېږي . همدا تريخ واقعيت ددې سبب شو چې دواړه اړخونه د يوبل خلاف د دښمنۍ دريځ ونيسي. لکه څرنګه چې د کتاب منځپانګه د ا، خ ، د ،ګ په اړه ده لدې کبله به يوازې د دې ګوند او د هغه د واکمنۍ په تګلارو تم شو چې په ټولنه کې يې منفي غبرګونونه را وپنځول.

- لکه څرنګه چې د ا. خ .د . ګ د مساوات د ډلې پرته د د دموکراسۍ د لسيزې د نورو ګوندونو په څېر په پټه جوړ شو او نيمه پټ فعاليت يې در لود هغه يو ناقانونه ګوند وو . لدې امله يو غيرقانوني سازمان هېڅکله هم دموکراتيک سازمان نشي کېدای بلکه يو انقلابي – پارتيزاني ګوند به وي. پردې اساس د يوه انقلابي ګوند څخه چې سياسي اپوزيسيون وزغمي ، د بيان آزادۍ او سياسي پلوراليسم ته ژمن وي تمه يو خوب او خيال دی.

- هغه څه چې د افغانستان په دوديزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې د دې ګوند را څرګندېدل تر پوښتنې لاندې راوړل هغه د ګوند له لوري د علمي نړۍ ليد په رڼا کې د يوه پرمختللي افغانستان په جوړولو او د شوروي اتحاد ، سوسيالستي بلاک او د نړۍ د کارګري او کمونستي غورځنګ سره په دوستۍ او د نړيوال پانګوال سيستم او امپرياليسم ضد تګلارې ټينګار وو. لکه څرنګه چې په اسلامي ټولنو کې کمونيسم د لا دينۍ او الحاد په نامه تبليغ شوی دی او سربېره پر دې د پانګوال سيستم او امپريالسيم ضد دريځ نيول ددې سبب شول چې په هېواد کې د سمون او بدلون مخالفان او نړيوال ملاتړي يې دا ګوند د شوروی اتحاد سپوږمکۍ او کمونست ګوند و بولي او پدې ډول د ارتجاع ، زبېښاکګرو او د پانګوالې نړۍ دښمني و ګټي. دا دوه لاملونه هغه اصلي لاملونه وو چې د ا، خ ،د ، ګ د واکمنۍ(افغانستان دموکراتيک جمهوريت) په وړاندې نالوستي ، له سياست څخه بې خبره دوديزه مسلمانو افغانانو ، ارتجاعي روحانيت، شتمنو طبقو ،له واک څخه رالوېدلو او اسلامپالو ځواکونو د توطئو او دسيسو ښکارشي او پايله يې په هېواد کې بې ثباتي او د جګړې د اورونو بلېدل شي.

- د ثور انقلاب په برې سره د هېواد په تاريخ کې لومړی ځل د ټيټواو خوارو طبقو استازو واک تر لاسه کړ. دا که له يوې خوا د سياسي انقلاب معنی لرله له بله پلوه د افغانستان په وروسته پاتې قبيلوي ټولنه کې د ټيټو طبقو د استازو واک ته رسېدل د واکمن ذهنيت خلاف يو نه منونکی بدلون وو په تېره شتمنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خانانو ته د کوچیانو ، بزگرانو او مزدورانو د بچیانو واکمنېدل د زغم وړ نه وو. همدا تفکر یا واکمن ذهنیت دی چې د ا، خ ، د ، گ سیالان او مخالفان د کوچي زوی نورمحمد تره کي ته بې سواد او ساده دولتي مشر وایي ځکه د هېواد کوچیان او بزگران نالوستي او پاک زړي ساده وگڼي دي. پداسي حال کي چې تره کی د افغانستان په تاریخ کې لومړی دولتي زعیم دی چې د شلو څخه د زیاتو کتابونو مؤلف ، وتلی لیکوال او ژورنالست دی. دا څرگند واقعیت دی چې ژورنالستان او لیکوالان د هرې ټولنې د لوړې پوهي خاوندان او باسواده قشر څخه وي. —

تاریخي تجربې ښیي چې په وروسته پاتې ټولنو کې په خپله گوندونه د ستونزو د جوړولو چینه ده چې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د هغې څخه نشي مستثنی کېدای. همدا لامل وو چې گوند د پرله پسې کورنیو جنجالونو او کشمکشونو، انشعابونو ،کودتا گانو او کودتایي هڅو او د زعامت د پرله پسې بدلېدو سره مخامخ شو چې هم یې گوند او هم د هغې د واکمنۍ اعتبار ته زیان ورسولو. —

په ماشومتوب او بې تجربه گۍ کې پر گوند د واک تحمیلېدل د دې سبب شول چې گوند او واکمني یې د پرله پسې تېروتنو سره مخامخ شي. د دې معنی دا کېږي چې گوند سیاسی بلوغ ته نه وو رسېدلی او قطعاً د دولت او ټولني لارښوونې ته چمتو نه وو. گوند پداسي شرایطو کې واک ته ورسېد چې د داود د پوځي کودتا وروسته افغانستان د وخت د زبرځواکونو په سیالیو او کشمکشونو اوښتی وو. د محمدداود د جمهوري نظام په وړاندې بنسټپالو ښې اوکيڼ لاسو کړیو مبارزه کوله چې مرکزونه یې په پاکستان او ایران کې وو او ترشا یې لویدیځ ولاړ وو. د ا، خ، د،گ په واکمنېدو سره چې هغه د محمد داود په پرتله زیات سمونپال وو لویدیځ همدا مخالفي ډلي د واکمنی خلاف ترهگریزو فعالیتونو ته وهڅولې چې پایله یې په هېواد کې د جگړې پیلېدل او د خلقي واکمنی له لوري د زورزیاتی د تگلارې غوره کول شول. لدې څخه دا پایله را وزي چې د حالاتو په کړکیچنتیا کې د ا، خ ، د ،گ سربېره د خلقي واکمنی د مخالفینو او د هغوی ملاتړو ټاکونکې ونډه لرله . -

د ثور انقلاب وروسته په نوې واکمنی کې د زعامت د مدعیانو دریځونو او کړنو د نوي نظام اعتبار ته سخت زیان ورسولو . له بله پلوه د گوندي او دولتي زعامت په پرله پسې بدلېدل او هغه هم د زورزیاتی او شوروي تېري له امله په گوند او واکمنی یې د خلکو د باور کچه ټیټه کړله. د واکمنانو په بدلېدو سره چې هر یوه تېر واکمن ملامت بللی دی دې په خپله گوند تر غټې پوښتنې لاندې راووړ . نویو واکمنانو د دې واقعیت د درک وړتیا نلرله چې دی هم د همدې گوند له لوړپوړو څخه وو او په ترسره شوو تېروتنو کې دی هم پړ او ملامت دي. د بېلگې په توگه یو وخت نجیب الله ویلي وو: « موږ خلکو ته د کور، کالیو او ډوډۍ وعده ورکړه خو موږ خلکو ته د کور پرځای گور، د کالیو پرځای کفن او د ډوډۍ پر ځای مرمۍ ورکړې.» نجیب الله دې ته پام نه راگرزاوه چې د گوند په څوارلس کلنه واکمنی کې دی شپږ کاله د خاد رییس او شپږ کاله جمهور رییس وو چې د وسلوال او غیروسلوال اپوزیسیون سره د حساب او کتاب واک د خاد سره وو. که وژنې شوي دي هغه دده اداري کړې دي او که د پوځي عملیاتو امرونه ورکول هغه جمهور رییس ورکول یعني مرمۍ د ده د ارادې له مخې د ټوپکو له شپېلۍ وتلي او انسانان د ده په لاس جوړې شوې څارگرې ادارې او یا د ده وسلوال پوځ گور ته لېږل. پردې اساس د ټولو څخه زیات د ده په امر زیاتې مرمۍ په خلکو لگېدلي دي خلکو ته ده ډېر کفنونه جوړ کړي او همدارنگه ډېر خلک ده گور ته لېږلي دي.

سره لدې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند په واکمنۍ کې او په تېره په خلقي واکمنۍ کې په هېواد کې یو لړبنسټیز بدلونونه او سمونونه چې د رښتیني انقلاب زېری یې ورکاوه پیل شول ، د ښوونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او روزني په اړه پرمختګونه د پام وړ وو، هر کار زرګونه محصلین د لوړوزده کړو لپاره سوسیالستي هېوادونو ته استول کېدل، په ښارونو کې عمراني چارې پر مخ تللې ، زیاترو ښاریانو له حکومت څخه ملاتړ کاوه او د ولس یوه برخه د نظام د پایښت په موخه وسله په لاس د وسلوالو مخالفینو په وړاندې جنګېدله او قرباني یې ورکولې. د اداري او اخلاقي فساد کچه ټیټه شوې وه او ګوندیانو په پوره شوق خلکو ته د چوپړاو د هېواد د هراړخیز پرمختګ په موخه په پوره رښتینولۍ سره خپلې دندې ترسره کولې او د شتمنیو په ټولولو لګیا نشول . که په ګوند جګړه نه وای تحمیل شوې ښایي د خلکو په ګټه او د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په لور ګړندي ګامونه اوچت شوي وای . خو جګړې د سمونونو مخه ونیوله ،هېواد ته یې زیات زیانونه ورسول او لګونه افغانان د جګړو خوراک شول . پدې جګړو کې یوازې د دې ګوند شاوخوا پنځوس زره غړي چې ستره برخه یې خلقیانو جوړوله د ثور انقلاب څخه د دفاع په لار کې قرباني شول . هېڅوک نشي موندلی چې د دې ګوند مشرانو او کدرونو مانۍ او ښارګوټې جوړ کړي وي او یا په بانکونو کې حسابونه ولري چې ددې ګوند د واکمنۍ مخکې او وروسته د واک خاوندانو شتمنۍ ټولې کړې دي او په واکمنیو کې یې په لوړه کچه فساد او اختلاص شتون درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د اسلامي انقلاب بری

د۱۹۹۲ کال د اپریل په اته ویشتمه (۱۳۷۱ کال غویي اتمه) د بهرنیو چارو په وزارت کې د رسمي مراسو په ترځ کې واک صبغت الله مجددي ته وسپارل شو. مجاهدینو دې سیاسي اوښتون ته د اسلامي انقلاب بری وویلو. د دې معنی دا کیږي چې ګواکې جهادي ډلو واکمن حکومت نسکور او دوی واک تر لاسه کړ. خو واقعیت دا دی چې د جلال آباد له جګړې وروسته تنظیمونه نهیلي شول او تمه یې نلرله چې واکمني نسکوره کړي. پدې هکله د۱۹۹۳ کال په اپریل کې احمدشاه مسعود د المسلمون عربې اونیزې سره په مرکه کې چې مرکه یې په ۴۲۶ ګڼه کې خپره شوې وایي:« ...هیڅوک نه پوهیدل چې څه به کیږي .ټولو د مجاهدینو څخه واټن نیولو.حتی ډیر نږدې کسان چې څوارلس کاله زمونږ سره صبر او زغم ښودلی وو د واکمن بن بست او پوځي وضعې څخه نهیلي شوي وو...، پخپله تنظیمونه د ډار او ویرې سره مخامخ وو.» د مرکې څخه خبریال دې پایلې ته رسیږي :« هغه (مسعود) لکه ګلبدین نه پخپلو ځواکونو او نه د اپوزیسیون په نورو تنظیمونو باور درلود ، بلکې هغه د وطن د ګوند او د افغانستان د وسله وال پوځ د هغو مشرانو پر مټ کابل ته راورسول شو چې د ملګرو ملتو د سولې د پلان او د ملي روغې جوړې مخالفین وو چې د مسکو په حکم یې سرونه ور ته ټیټ کړي وو. »
د اسلامي انقلاب د بري ربنتیا د دې سیاسي تحول د اصلي لوبغاړي مسعود له مرکې څخه معلومیږي چې د بی بی سي سره یې ترسره کړې او په یوه برخه کې یې راغلي دي:
« پوښتنه - تاسې د دولت د وسله وال پوځ له جنرالانو یعنی جنرال عظیمي ،جنرال علومي، جنرال دلاور، جنرال فتاح سره څه ډول چلند کوئ ؟
ځواب – جهادي مشرانو تل د وسله وال پوځ له جنرالانو او افسرانو څخه غوښتل چې د رژیم سره همکاري و نکړي او د مجاهدینو سره یوځای شي ، دې جنرالانو د جهادي تنظیمونو غوښتنو ته لبیک ووایه هم یې د رژیم په رانسکورولو او هم یې د کابل د ښار په امنیت کې زیاته همکاري وکړه نو دا جنرالان د تقدیر وړ دي نه د توبیخ وړ.
پوښتنه – د مجاهدینو په واکمنی کې به ښاغلی فرید احمدمزدک ، کاویانی، وکیل او نور وکولای شي له هیواد څخه ووزي یا نه ؟
ځواب - تر اوسه د جهادي مشرانو او جهادي شورا له خوا کوم مقررات چې څوک د هیواد څخه و نه وزي نه دي ترتیب شوي هغوی کولای شي چې په آزادانه ډول د هیواد د ننه او بهر ته سفر وکړي. »
۱۹۱/ ۳۳۱ که چیرې د خبریال پوښتنو ته ځیرشو هغه د وطن د ګوند د هغو پوځي او ملکي چارواکو په اړه پوښتنه کړې ده چې هغوی مسعود واک ته رسولی دی. لدې څخه بیا څرګندیږي چې د اسلامي انقلاب اصلي لوبغاړي جهادي ډلې او په شمال کې بغاوتګر پرچمي جنرالان نه بلکې په کابل کې د پرچم ګوند په مشرتابه کې سیاسي معامله ګر وو. جنرال مومن د بغاوت چیانو څخه یو په کابل کې ناست پرچمي ملکي او پوځي معامله ګر داسې معرفي کوي: « کله چې مزارشریف سقوط وکړ، پاځون د وطن د ګوند د مرکزي کمیټې او په کابل کې د جنرالانو له ملاتړ نه برخمن شو.جنرال آصف دلاور لوی درستیز، جنرال نبي عظیمي د کابل د ګارنیزیون قوماندان ، جنرال سیداعظم سعید د جمهوري ریاست د ګارد قوماندان او لسګونو نورو جنرالانو پیغامونه را واستول او په څرګند ډول یې خپل پیوستون وښود .» ۲۲۵/ ۲۰۵ د احمدشاه مسعود او جنرال مومن مرکې د اسلامي انقلاب د بري اصلي لوبغاړي ښیي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسلامي انقلاب د بري په نامه یې د شمال تلوالې واکمنولو ته لار هواره کړله او پر بله خوا یې نه یوازې خلکو بلکې خپل ګوند ته هم خیانت وکړ. دا د اسلامي انقلاب بری نه بلکې د پرچمیانو له لخوا د مسعود په ګټه کودتا وه چې د افغانستان تباهی ته یې لاره هواره کړله. د دې کودتا توپیر د چنګاښ د شپږویشتمي او غویي د اوومې له کودتا وو څخه پدې کې وو چې لومړی دوې کودتاوې د حکومتونو او سیاستونو خلاف تر سره شوې خو دا وروستی (د ثور اتمې) کودتا د افغانستان د شتون پر ضد کودتا وه. دا توره کودتا د افغانستان په لرغوني تاریخ کې یو تور داغ دی . البته د هغو رښتینو مجاهدینو اتلولۍ او سرشندنې چې د شوروی اشغال په وړاندې وجنګېدل د درناوی وړ دي خو د تنظیمونو د مشرانو او ځېنو جهادي قوماندانو خاینانه معاملې او په هغو کې د م،م د سولې د پروګرام شنډول چې هېواد یې کورنۍ جګړې ته ور ټېل وهلو د بښنې وړ نه دي . سره لدې بیا هم د جهاد ټیکه داران د غویي اتمه د جهاد د فتحې ورځ او یا د اسلامي انقلاب د بري ورځ ګڼي پداسې حال کې چې دا ورځ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې او د ۱۳۸۰ کال د تلې د پنځلسمې په څېر د افغانستان د تباهی او بربادۍ توره ورځ ده ځکه چې:

الف - د م ، م د سولې د پروګرام یې شنډ کړ.

ب – ددې کودتا په پایله کې د شمال دا د شر اوفساد تلواله واک ته ورسېده کومه چې د ړانده قومي تعصب د لړکیو د حقونو د ترلاسه کولو په نامه یې د هېواد ورونه قومونه په پښتنو او غیرپښتنو، ډېرکیو او لږکیو او هېواد یې په شمال او جنوب ویشلو چې پدې توګه یې د ملي نفاق تخمونه وکرل .

ج ـ تنظیمونو ته د واک د لېږد په ورځ (د غویي اتمه) د کابل په ښار کې چور او تالان ، د عامه شتمنیو لوټول او د وحشتونو لړۍ پیل شوله او دې بهیر څلورکاله دوام وموند. د دې وحشتونو په ترڅ کې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې ، لرغوني آثار ،د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنګي بنسټونو او وسلوال پوځ تجهیزات او وسلې له منځه ولاړل. سربېره پردې په افغانستان کې داسې وحشت واکمن شو او داسې جنایتونه وشول چې قلم یې د لیکلو او ژبه یې د ویلو څخه شرمېږي . د په اصطلاح د اسلامي انقلاب د لوبغاړو موخه د عبدالعلي مزاري د مرکې څخه څرګندېږي چې د ۱۳۷۲ کال د مرغومي د جګړو وروسته د آزادۍ له راډیو سره کړې وه او وایي: « مسعود څو ځله ما ته هیات را ولېږه او ویې ویل چې موږ او تاسې ټول محروم ملتونه یو.موږ باید ټول سره یو ځای او متحد اوسو او د پښتنو دوه سوه کلن استعمار ته نوره اجازه ور نکړو اوس واکمني محرومو ولسونو ته انتقال شوې ده باید د هغې ساتنه وکړو.» بېله شکه چې د دې تګلارې پایله د کورنۍ جګړې پیلېدل او د هېواد تباهي وه.

ولې تنظیمي جګړې پیل شولې ؟

مخکې لدې چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب وویل شي باید لومړی دوو نورو پوښتنو ته ځواب ولټول شي . ولې اووه تنظیمونه په پاکستان او اته تنظیمونه په ایران کې جوړشول او ولې په افغانستان کې جهادي تنظیمونه واک ته ورسول شول. دې دوو پوښتنو ته د ځواب ویلو وړاندې بلې پوښتنې ته هم ځواب ورکړل شی چې څه وخت په افغانستان کې جهاد پیل شو. د لیکنې د دې برخې سرلیک ته د څو پوښتنو د ځواب لټول ښيي چې سیاسي – ټولنیزې پدیدې لکه د ځنځیر د کړیو په څېر له یوبل سره تړاو لري همدا لامل د سیاسي – ټولنیزو بهیرونو پېچلتوب ښیي. که څه هم وروستی پوښتنې ته مخکې ځواب ورکړل شوی دی چې جهاد د سرطان د انقلاب وروسته پیل شو چې یوځل به بیا پرې ځغلنده کتنه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۲ کال د کودتا وروسته په هېواد کې د هراړخیزه سمونو د پلي کولو ژمنې ور کړل شوې. د دې سمونونو د اعلان سربېره د محمد داود مخینې او په جمهوري دولت کې د پرچمیانو غوښینه برخه د دې لامل شول چې د هېواد محافظه کار او ارتجاعي ځواکونه او د شوروي اتحاد مخالفان نوی جمهوري نظام د شوروي اتحاد سپوږمکۍ وبولي او د هغه خلاف یو تبلیغاتي کمپاین پیل کړي. له بله پلوه د محمد داود اروایي ځانګړتیاوې چې د سیاسي مخالفینو شتون یې نشوای زغملای او د نوي نظام د مخالفینوخلاف یې د زورزیاتۍ تګلاره غوره کړله مخالفین اړ شول پاکستان ته پناه یوسي، هغوی هلته تر پوځي روزنې لاندې ونیول شول او د نوي رژیم خلاف یې د جهاد په نامه افغانستان ته د ورانکاریو لپاره را ولېږل. دې دولتي ضد فعالیتونو تر هغو پورې دوام وموند چې داود خان لویدیځ ته په ګونډو شي.د ثورد وسله وال پاڅون وروسته سمدلاسه د محمد داود د واکمنۍ سناریو پیل شوله . د افغانستان د پرمختګ دښمنانو او ملاتړو یې هغه وخت د واکمنیو خلاف د جهاد فتواوې ورکړې دي او د اسلام نه د یوې وسلې او وسیلې په توګه استفاده کړې چې واکمنیو په ټولنیزو- اقتصادي سمونو لاس پورې کړی دی خو دغو مفتیانو د امیرحبیب الله خان په څېر پاچا چې په عیش اونوش کې ډوب وو د خادم الملته الدین او هغو لسګونو ښځو ته چې د امیر په حرمسرای کې یې په مختلفو نومونو ژوند کاوه هغوی ته یې د صباحه الحرم، مرجانه سراري او نور عربي لقبونه ورکول او ولس یې د دې پاچا اطاعت ته رابللی دی. دا ټول هغه اسلام دښمنه څېرې وې چې د نړیوالو استکباري شیطاني مرکزونو په چوپړ کې ولاړې وې ، ترڅو افغانان په تورتم کې وساتي اود دې استکباري ځواکونو د ګټو خلاف ونه دریږي. دا هغه استخدام شوي دین پلورونکي وو چې د لږ مادي او دنیوي امتیاز په وړاندې وطن پلوري. دې حالت ته په کتلو سره د هیواد هغو سیاستوالو او واکمنانو ته چې د هیواد د آبادۍ او د خلکو د سوکالۍ په موخه یې متې رانغښتې وې په کار وو چې د خپلو سمونونو د پلي کولو پر مهال یې د پوره غور او اړین احتیاط څخه کار اخیستی وای او په تېره د خلکو مقدساتو او دودونو ته یې پوره درناوی کړی وای ترڅو یې په کمین کې ناستو دیني سوداګرو ته دا پلمه نه وای ورکړې چې پردوی د کفر او الحاد تور ولګوي، د ولس له سپېڅلومذهبي او ملي احساساتو نه ناوړه ګټه پورته کړي او د جهاد په نامه هغوی د نړیوالو شیطاني ځواکونو او د هغوی د سیمه ییزو چوکره ګانو په چوپړ کې ودروي. له بده مرغه د اماني نهضت نه نیولې تر دې دمه د هیواد د مترقي غورځنګ لارویانو او په هغو کې د ا ، خ، د ، ګ و نشوای کړای دا تشه ډکه کړي. د دې ترخه واقعیت لامل پدې کې دی چې هغوی خپل تاریخ نه وو لوستی ، د خپل ولس رواني ځانګړتیاوې ، دودونه او نرخونه یې درک نکړل، یا یې هغو ته ارزښت ور نکړ او یا دا چې پر داسو ظاهري بدلونونو چې د ټولنې د پرمختګ لپاره یې هیڅ ګټه نه لرله لاس پورې کړي او داسې اداره چې د خلکو د همکارۍ او ملاتړ د جلبولو جوګه شي جوړه نکړای شوه چې پایله یې د ریفورمونو دریدل ، د واکمنیو نسکوریدل او د محافظه کارو په پردیو پورې تړلیو ډلو واکمنیدل شي. افغانان د نړۍ د نورو ولسونو په څېر د خپلو واکمنیو څخه د هرڅه ړومبی په هیواد کې د قانونیت اوعدالت د ټینګښت او د دوی مقدساتو او دودونو ته د درناوي هیله لرله او لري یې. ولس دې ته نه ګورې چې واکمنۍ یې ځانته اسلامی وایي یا دموکراتیکې، انقلابي یا ریفورمیستې، جمهوریت یا امارت، ولسونه د واکمنیو عملي کړنو ته ګوري .
غازي امان الله خان چې د انګرېزانو څخه د خپلواکۍ د ترلاسه کولو اتل دی داسې کارنامې هم لري چې د هغه د سقوط لپاره یې لار هواره کړله. هغه د اروپا له اوږده سفر وروسته داسې فرمانونه لکه په ښار کې د چادرۍ په اغوستلو بندیز لګول صادر کړل. د هغه په اداره کې داسې چارواکي هم تر سترګو کیدل چې استبداد او فساد یې ساری نه درلود. د بیلګې په توګه د پغمان په لویه جرګه کې د کابل یوه استازي چې درۍ لکه روپۍ یې د بسپنې په ډول حکومت ته د جنګي مهماتو د اخیستنې په موخه هم ورکړې وې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا ته وايي: « ترهغه پورې چې ستاسو په فساد ککړ وزيران محکمې او دار ته و نه رسول شي په هيواد کې د هيڅ ډول سمونونو امکان نشته. » ۲۲۵ /۸۱۳ لکه څرنګه چې وايي «تاريخ د عبرت هنداره ده » د ا، خ ، د، ګ مشرتابه د اماني غورځنګ د نسکوريدو له ترخو تجربو څخه زده کړه نه وه کړې او د ريفورمونو په پلي کولو کې چې د وخت او ولس غوښتنه وه داسې تيروتنې او ناسنجول شوي ګامونه پورته کړل چې د اماني دورې سره يې هېڅ توپير نه درلود. که د امان الله خان په زمانه کې کوم والي د شريعت پر ځای د قانون د پلي کولو پر ضرورت ټينګار کاوه، د خلقي حکومت ځينو مسؤلينو بيا په کليو کې نالوستي وګړي او حتی ښځې اړ ايستلې چې د سواد د زده کړې کورسونو ته ولاړ شي يا دا چې د انقلابي شورا د اووم لمبرفرمان(د ښځو د حقونو) د پلي کولو په نامه د خلکو د ودونو د خوښيو د مراسمو مخنيوی وکړي او يا د ځمکو د اصلاحاتو په ترڅ کې د حکومت د سياستونو د بيانولو په نامه د ملاکانو او خانانو په پټه سپکې سپورې ويلې او ملاکان يې سپکول. دا سپکاوی په هغه بزګر چې دولت وړيا ځمکه ور کوله هم ښه نه لګيده ځکه چې نوموړی خان د هغه له قوم او قبيلې څخه وو چې هغه ته يې سپکاوی ځانته سپکاوی ګاڼه. البته چې ګڼ شمير پرچميانو او د امين پلويانو په لوی لاس د حکومت چارې سبوتاژولې . پدې هکله سيستاني د خپل کتاب مقدمه بر کودتای ثور ۱۳۵۷وفجايع هشت ثور په ۱۱۱ مخ کې راوړي چې کله خلقيانو کارمل په پراګ کې د سفير په توګه وګومارلو هغه په هوايي ډګر کې هغو پرچميانو ته چې د ده سره مخه ښې ته ورغلي وو د کارمل يوازېنۍ سپارښتنه دا وه چې « تاسې به په ټول قوت سره خپلې هڅې د تره کي ، امين د رژيم د ناکامولو په موخه را ګرزوئ.» د ا،خ،د،ګ هم د شاه امان الله په څېر واک انحصار او خپل طبيعي متحدين يې هم په واک کې شريک نکړل. ددې ګوند په واکمنۍ کې د غازي امان الله د حکومت په څيرد نظر او عمل يووالی نه ليدل کيده او د يو بل خلاف يې تحريکات کول، دې دا معنی لرله چې نوي انقلابي واکداران نه يوازې د وسلوالو مخالفينو سره په جګړه اخته وو بلکې په خپلو کې هم سره جنګيدل . د واکمنۍ په وړاندې د پرچميانو دريدل ، د امين لخوا د تره کي وحشيانه وژنه او د کارمليانو له لوري د م،م د سولې د پروګرام شنډول يې څرګندې بيلګې دي چې پايله يې د جهادي تنظيمونو واکمنېدل شول. .

پورتنيو څرګندونو ته په کتو سره به اوس لومړۍ پوښتنې ته چې ولې اووه ګونه او اته ګونه جهادي تنظيمونه جوړشول ځواب ووايو. د دې ډلو له جوړولو څخه د اسلام آباد او تهران او د هغوی د نړيوالو ملاتړو موخه دا وه چې دا ګڼ شمېر تنظيمونه د ا، خ، د ، ګ د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته ګډه ژبه پيدا نکړي او يو مرکزي ځواکمن حکومت جوړ نکړي . کله چې دې د ښمنو ډلو د ګډ حکومت د جوړولو وړتيا نلرله په طبعي ډول سره نښتل او د جګړو اورونه بلېدل . له همدې امله يې جهادي تنظيمونه واک ته ورسول چې د يو بل د منلو او زغملو اراده او لېوالتيا يې نلرله . ددې دوو پوښتنو کې ځواب د هغه مهال د زبرځواکونو(شوروي اتحاد او امريکا د متحده ايالتونو) تګلارو او ستراتېژيو هم خپل رول خو ټاکونکی رول درلود. د تنظيمونو د واکمنېدو په درشل کې شوروي اشغالګر د افغان ولس د اتلوالې مبارزې په وړاندې په ګونډو شول او له افغانستان څخه ووتل، خو لکه څرنګه چې مسکو د وخت په افغان دولت او جهادي ډلو کې نفوذ او اغېز درلود او په تېره نجيب الله او د هغه د دسترخوان يارانو د مسکو د ښه غوړنيوونکو مزدورانو په توګه د شورويانو د دستورونو پلي کوونکي وو د شورويانو د دستورونو له مخې ګامونه اوچتول بېله دې چې د دې دستورونو د اړتيا ، ګټورتوب او زيان په اړه سوچ وکړي . شوروي سلاکاران ترهغو پورې د نجيب الله ترڅنګ ناست وو او هغه ته يې مشورې ورکولې چې هغه يې لاس تړلی پرچمي کارمليانو او د نظارشورا ته تسليم کړ. هغه مهال د کرملن ناستو نقشه دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې د پرچم ـ جمعيت تر مشرتابه لاندې واک شمال تلوالي ته ولېږدوي. د تلوالي له واکمنېدو سره د شورويانو سربېره ايران ، پاکستان ،هندوستان او لويديځوال هم همغږي وو. د تلوالي په واکمنېدو سره چې مرکزي رول پرچم ـ جمعيت ته پکې ورکړل شوی وو ، ددې تلوالي تګلاره د شوروي اشغال لاندې د کارمل ـ نجيب حکومتونو کاپي وه چې هغه د مسکو ګټو ته په لومړيتوب ځرخېدله . که چېرې شمال تلوالي په خپلو کې نه وای سره خوړلي بېله کومه شکه هغه به تر ډېرې مودې پورې پر افغانستان واکمنه پاتې شوې وای، ځکه چې د سيمه ييزو ځواکونو(روسيه، هند، پاکستان او ايران) له ټينګ ملاتړ څخه برخمنه وه. د م، م دسولې د پلان د شنډولو او د شمال تلوالي د واکمنولو څخه د مسکو موخه دا وه چې په افغانستان کې يو قوي اسلامي دولت جوړ نشي چې د داسې يوه دولت د جوړېدو له کبله د شوروي اتحاد د منځنۍ آسيا اسلامي جمهوريتونه د خپلواکۍ او اسلامي ولولو څخه اغېزمن کېدل او پدې ډول شوروي امپراطوري له ګواښ سره مخامخ کېدله. همدا لامل وو چې د هېواد هغه لړکۍ ډلې چې پښتني ضد روحيه يې لرله واک ته ورسولې ترڅو پښتانه وټکوي چې منطقاً د پښتنو له غبرګون سره مخامخ کېدل او د جګړې اورونه بلېدل . د نجيب الله هغه خبره چې حکمتيار ته به اجازه ورنکړم کابل ته را ننوزي او د هغه څخه به دا نور حکومت ونکړي د مسکو نقشه وه چې نجيب په ناپوهۍ کې او کارمليانو په شعوري دول پلې کړله.

امريکا هم د شوروي اتحاد په څېر د ا، خ ، د ،ګ د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته په افغانستان کې د ځواکمن اسلامي دولت د جوړېدو له امله وېره لرله. لکه څرنګه چې د ا ، خ ، د ، ګ د واکمنۍ د راپرزېدو يوه ورځ وروسته ګراهام فيلر د امريکا د سي آی اې د ادارې پخواني مرستيال ويلي وو :« وروسته له هغې چې د جهاد له برکته يو ستر زبرځواک ماتې وخوړه په افغانستان کې د مجاهدينو له لوري د اسلامي دولت جوړېدل د امريکا او لوېديځ لپاره يو ستر ګواښ جوړوي. اسلام اوس مهال د مارکسيسم – لينينيسم ځای نيولی او په هماغه کچه د لويديځ تمدن ته ورانوونکی دی.» ۲۲۶/ ۲۰۲ د واشنګټن ددې پاليسۍ په اړه ډګروال يوسف د آی اس آی د افغانستان د څانګې مشر ليکي :«زه عقيده لرم که چېرې د مجاهدينو برې د امريکا له ګټو سره سم وای د هغوی برې له کورنيو شخړو سره سره حتمي وو، له بده مرغه داسې نه وو.»۱۵۴/ ۱۹ پاکستان او ايران چې د چنګاښ د انقلاب وروسته د افغان حکومتونو ضد اوپکو ملاتړي وو هغوی هم په افغانستان کې د کمزوري حکومت شتون د خپلو ملي ګټو سره برابر ګڼلو ، د قوي مرکزي حکومت مخه يې ونيوله او د خپلو جهادي چوپړيانو پر مټ يې جګړو ته لمن ووهله. که چېرې په افغانستان کې مرکزي ځواکمن دولت جوړ شوی وای افغانستان د پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېده ، هغه مهال ايران او پاکستان د خپلو توليداتو بازار(افغانستان) له لاسه ورکاوه . له بلوه پلوه با ثباته او ځواکمن افغان حکومت د دې وړتيا موندله ، ايران او پاکستان ته پرېمانه تلونکي اوبه مهار کړي چې اسلام آباد۔ تهران دا هم نه غوښتل . همدا لاملونه وو چې اسلام آباد۔ تهران ، مسکو۔ واشنګټن او د هغوی متحدينو تنظيمي جګړو ته لمن ووهله. ددې لپاره چې واشنګټن د افغانستان څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته په افغانستان کې د يوه اسلامي قوي دولت د جوړېدو مخه نيولي وي چې بېله شکه اسلام آباد هم ورسره همغږی وو لا د مخه چمتووالی نيولی وو. عبدالحميد مبارز د خپل کتاب (حقايق وتحليل وقايع مسايل سياسي افغانستان) په ۴۳ – ۴۴ مخونو کې د۱۳۶۸ کال د تلې په مياشت کې د بدخشان په توپخانه کې د مهمو جهادي قوماندانانو جلال الدين حقاني ، احمدشاه مسعود، سيد جګړن، قاري بابا، عبدالحق، ملاملنګ، خليفه عبدالودود،محمد امين وردګ، بلال نيرم، تورن نظري او نورو د يوې غونډې يادونه کوي چې آی اس آی او سي آی اې هغه را بللې وه چې ظاهراً د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل له سقوط وروسته د واک د تشې مخنيوی وو خو موخه يې د واک د تشې مخنيوی نه بلکې « واشنګټن د اووه ګونو تنظيمونو جوړښت، ځواک او مشرتابه ته په کتلو سره هغه د خپلو ستراتيژيو د پلې کولو په وړاندې خنډ ګڼل .له همدې امله امريکايان د افغانانو په منځ کې د ليډرشپ د ماتولو په هڅه کې شول چې د ګوندونو او قوماندانانو تر منځ بې اتفاقي راوړي. په کال ۱۹۹۰ سي آی اې نبغ په نبغه د قوماندانانو ترمنځ د وسلې وپش پيل کړ دا کار يوه ښه وسيله شوه چې د قوماندانانو تر منځ شخړې پيدا کړي.» ۸۸/ ۴۲ سربېره پردې پدې کار سره جهادي قوماندانانو د خپلو تنظيمي مشرانو څخه د خپلواک دريځ شونتيا تر لاسه کوله . دا په تنظيمونو کې د ژور کړکيچ واکمنېدو او خپلسريو ته د لمن وهلو يوه بريالۍ هڅه وه. له ياده و نه باسو چې مخکې لدې قوماندانانو ته د وسلې وېش د تنظيمونو د مشرانو او آی اس آی له خوا تر سره کېدلو او اسلام آباد حتی سي آی اې ته اجازه نه ورکوله چې په تنظيمونو وسلې وويشي. د پورتنيو څرګندونو او وروستيو پېښنو څخه داسې ښکاري چې د تنظيمونو ترمنځ جګړې د واشنګټن د پلان يوه برخه وه. له بله پلوه څرګنده شوله چې سي آی اې په تنظيمونو کې داسې قوماندانان لرل چې د دوی د نقشو رښتيني پلې کوونکي وي چې د بدخشان د توپخانې د غونډې ستره برخه وال له همدې قوماندانانو څخه وو. پدې اړه ددې غونډې يوه ګډون کوونکي ملاملنګ يوه خلقي ته چې د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته پاکستان ته تښتېدلی وو ويلي وو: « موږ مستقل خلک يو ، د قوماندانانو شورا لکه حاجي عبدالحق،رحيم وردګ او زه...، راځئ زموږ سره ، زموږ سره خبرې يعنې د امريکا سره خبرې ، موږ د امريکا خلک يو، د تنظيمونو او پاکستان پروا نلرو.» ۲۸۳/۲۲۷ – ۲۸۴ کله چې ملاملنګ د قوماندانانو د شورا غړي د امريکا خلک بولي دا د دې معنی ورکوي چې سي آی اې د جهاد په زمانه کې دا ډله قوماندانان ښه غوړنيوونکي او امريکا ته وفادار تثبيت کړي وو . همدا لامل هم وو چې کله امريکايانو په ۲۰۰۱ کې پر افغانستان يرغل وکړ څه موده وروسته يې رحيم وردګ د دفاع وزيرمقرر کړ ، ملاملنګ يې ولسي جرګې ته راپورته کړ او که عبدالحق طالبانو نه وای وژلي هرومرو به عبدالحق د امريکايي اشغال لاندې حکومت لوړپوړي وای . ښېله شکه د امريکا همدې باوري قوماندانانو په خپلمنځي تنظيمي جګړو کې ټاکونکی رول لوبولی دی چې پدې ډول يې د يوه قوي اسلامي دولت مخه ونيوله او له بله پلوه يې اسلام چې« د مارکسيسم – لينينسم وروسته د لويديځ تمدن ته ورانوونکی دی» هم بدنام کړ. البته په تنظيمو جګړو کې د مسعود رول لکه د لمر په څېر څرګند دی. دا هغه څه وو چې د وخت زبرځواکونو(شوروي اتحاد او د امريکا د متحده ايالتونو) غوښتل چې هغې ته هم ورسېدل . همدا لامل وو چې احمدشاه مسعود ته مسکو د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو کې مرکزي رول ورکړی وو اوښايي دا کار د واشنګټن سره په همغږۍ کې ترسره شوی وي ځکه چې په روسيه کې يو شمېر څېړونکي د شوروي اتحاد وروستی مشر ګرباچف د امريکا د نقشو پلې کوونکی ګڼي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلق د موکراتیک ګوند(وطن ګوند) د نسکورېدو وروسته

کله چې د۱۹۹۲ کال د اپریل په نیمایی کې د افغانستان شمالي ولایتونه د مرکزي حکومت له کنترول څخه ووتل د اپریل په ۲۴ په پېښور کې د پاکستان د صدراعظم نوازشریف او د سعودي عربستان د استازو په ګډون جهادي مشران سره جرګه شول او د افغانستان د راتلونکي واکمنی بنسټ یې پدې ډول کېښود چې صبغت الله مجددي په د دوو میاشتو لپاره د دولت ممثل او برهان الدین رباني به د څلورو میاشتو لپاره د افغانستان د سرپرست دولت رییس وي . د صدارت مقام اسلامي حزب او د دفاع وزارت به د جمعیت برخه وي. د کابیني غړي به د تنظیمونو د دویمي کچې له غړو څخه ټاکل کېږي. ددې شپږو میاشتو په ترڅ کې به د راتلونکي حکومت لپاره اسلامي متفق علیه شورا تصمیم نیسي او د هغه انتقالي عمر به دوه کاله وي. ګلبدین حکمتیار په خپل کتاب (پټې توطیې او بربنډې څېرې) کې د پېښور د غونډې په اړه راوړي:« آی اس آی تینګار کاوه که چېرې مسعود د دفاع وزیر، رباني او مجددي جمهور رییسان نشي بحران نه حل کېږي او په کابل مسلط ځواکونه چا ته واک نه سپاري.» د همدې لوزنامي له مخې د غوبي په اتمه مجددي ته د اسلامي دولت د ممثل په توګه د بهرنیو چارو په وزارت کې چې د نجیب الله د واکمنی ګڼ شمېر لوړپوړو چې په هغو کې عبدالواحدسرابي د جمهوررئیس مرستیال او صدراعظم فضل الحق خالقیار هم ګډون درلود د ځانګړو مراسمو په ترڅ کې واک وسپارل شو. د جمهور رییس لومړي مرستیال عبدالرحیم هاتف پدې مراسمو کې ګډون ونکړ. کله چې د بهرنیو چارو په وزارت کې د واک د لیږد مراسم ترسره کیدل د کابل په ښار کې د تنظیمونو جنګیالیو د دولتي ادارو او مؤسسو د نیولو او له هغو څخه د مالونو او تجهیزاتو پر اېستلو بوخت وو. د وزارتخانو ، دولتي او اقتصادي بنسټونو د نیولو په خاطر جګړه ظاهراً د شمال ټلوالې او د حزب اسلامي تر منځ روانه وه خو پخپله د شمال ټلوالې جنګیالي هم د زیاتو سیمو د نیولو او غنیمتونو د ترلاسه کولو په موخه په خپلو کې سره جنګیدل . په همدې ورځ د تنظیمونو له لوري د خلکو او ټولنیزو شتمنیو د غلا او خپلسرۍ څرګنده بیلګه دا ده :«کله چې پخوانی صدراعظم خالقیار د بهرنیو چارو د وزارت څخه پخپل موټر کې ووت، د مسعود نفرو د بهرنیو چارو د وزارت مخکې له موټر نه کښته کړ، موټر یې تړي وتښتاوه خالقیار پلی روان وو ترڅو یوه پوځي افسر پخپل موټر کې یووړ. ماښام خالقیار د بابا جلندر د مسعود د قوماندان لخوا وتښتول شو او له هغه څخه یې پیسي غوښتې وې ترڅو د ځینو افسرانو په مرسته خوشی شو.» ۱۷/ ۴۶۸ کله چې د تېر نظام د صدراعظم سره دا ډول چلند وشو د هېواد عادي وګړي به له کومو ستونزو او ګواښونو سره مخ وو. د جهادي ډلو له لوري د دولتي بیزونو او زیرمو څخه خوراکي توکي او لوازم په ټیټه بیه په بازارونو کې خرڅ شول ، نرخونه را ولویدل او مجددي به په ویاړ سره ویل: «زما د واکمنی په مهال د اوړو او خوراکي توکو نرخ ټیټ شوی دی خو هغه خبر نه وو چې دا توکي جهادي غلو غلا کړي او په ټیټه بیه یې بازار ته وړاندې کړي دي.» ۲۲۳ / ۷ د مجددي د واکمني انارشي او د تنظیمونو خپلسري له دې نه جوتیږي چې د « سوداګرۍ او امنیت وزیران شهباز احمدزی او جنرال نوروز د اسلامي وحدت جنګیالیو پرې نه ښودل چې نوموړو وزارت خانو ته ننوزي. »۸۸ /۶۳ جهادیانو ته د واک د لیږد یوه ورځ وروسته مجددي د افغانستان د اسلامي دولت ممثل په ارګ کې د واک په ګډۍ ډډه ولګوله او عمومي ښنه یې اعلان کړه.هغه پداسې شرایطو کې د دولت مشري په غاړه واخیستله چې په هیواد او په ځانګړې ډول په پلازمینه کې تنظیمونو هلې ځلې کولې چې زیاتې سیمې تر خپلې ولکې لاندې راولي . مجددي د دولت د اداري لپاره نه کوم پلان درلود او نه یې د امنیت د ټینګولو په خاطر کوم منظم امنیتي ځواک ، چې د ده د فرمانونو او امرونو له مخې عمل وکړي. پداسې یوه حالت کې چې د ځمکې پرسر د محشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بل څه نشو ورته ویلی ټول ولس او په هغو کې د ا، خ، د، ګ خلقي برخه او د نجیب الله پلویان د واکمن وحشت او انارشۍ څخه د خوندي پاتې کیدو په موخه غارونه لټول او د هیواد څخه د وتلو په لټه کې وو. پر بله خوا کارملیانو چې د واکمنۍ برخه جوړوله د واکمنانو اکټونه کول. د وخت په تېرېدو سره که څه هم د جګړو کمی نه وو خلقي مشرانو او کدرونو هڅې پیل کړې ترڅو خپل ګوند بیا په پښو ودروي . د هغوی د هڅو پایله دا شوه چې د شوروي اشغال پر مهال په دولت کې د شریک اړخ په استازیتوب زیری ، پنجشیری ، آرین او جنرال نظرمحمد او د امین د پلویانو څخه شاه ولي ، سوما، جلیلي او هاشمي سره جرګه شول. د سوما په وینا دوی د دې شرطونو له مخې د نوي ګوند په جوړولو هوکړه وکړله :

- د ببرک کارمل سره به جوړه نه کېږي.
- د ګوند نوم به بدلوي .
- د کنګرې تر جوړېدو پورې به د ګوند مشر او رییس نه وي.
- د مرغومي شپږمه به توره ورځ اعلانیږي.

د مجاهدینو په واکمنېدو سره چې کارملیان د دولت برخه او احمدشاه مسعود د اسلامي دولت بې تاجه ټولواک وو د ۱۳۷۱ کال د زمري په میاشت کې مسعود د خلقي مشرانو زیري ، پنجشېري ، جنرال نظرمحمد او آرین سره وکتل او دوی ته یې په هېواد کې د ژوند کولو ډاډ ور کړی دی . شا وخوا درې میاشتې وروسته یې بیا وربللي او په دې کتنه کې یې له دوی څخه غوښتې چې خپل پوځي ملګري وهڅوي ترڅو له حکومت سره همکاري وکړي . خلقي مشرانو ورته ویلي وو چې اوس مهال موږ کوم سازمان نلرو او له هغوی سره اړیکې نشته خوهڅه به وکړو چې هغوی تشویق کړو او ستاسي له استازی سره به د آرین سره په تماس کې وي . د زیري په وینا « موږ نه غوښتل د مسعود خبره پر ځمکه واچوو.» لکه څرنګه چې د وخت په تېرېدو سره تنظیمي جګړې نه درېدلې او د هېواد څخه تېښتې دوام درلود خلقیان هم له هېواد څخه وتل او ډېری یې پاکستان ته کډوال شول. خلقي مشرانو په پاکستان کې په۱۳۷۲ کال کې د سولې د غورځنګ په نامه د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کېښود او مشر یې شهنواز تنی وټاکه. د دې خوځښت د جوړولو په غونډه کې خلقي مشرانو(زیري، پنجشیري، سوما، جلیلي ، مومند) برخه لرله . تنې یې لدې کبله د ګوند مشر ټاکلی دی چې په ګوند کې یې ناپېيلی درېځ درلود. که د ا، خ، د ،ګ مشرتابه او په هغو کې خلقي مشرانو له خپلو پرله پسې تېروتنو او ناکامیو د عبرت درس اخېستی وای ور ته په کار وو چې له سیاسي مبارزې یې لاس اخېستی وای د یوې اعلامیې په صاررولو سره یې له خپلو ملګرو او ولس څخه بښنه غوښتې وای چې د دې جوګه نشول ګوند ، دولت او ټولنه په ښه توګه رهبري کړي او د ګوند له کدرونو یې غوښتې وای چې تېرو ترخو تجربو ته په کتو سره سیاسي مبارزې ته دوام ورکړی. یادوخلقي مشرانو د سولې د غورځنګ بنست کېښود خو عملاً یې د خپلې پرېکړې او ژمنې خلاف د سولې غورځنګ سره سازماني اړیکې وشلولې او خپلواکه سیاسي هڅې یې پیل کړلې. هماغه دي چې د جلیلي په مشری د۱۳۷۵ کال د زمري د میاشتې په اته ویشتمه د پیښور په ښار کې شاوخوا د ۱۳۰ تنو په ګډون یوه غونده را وبلله او د ملي یووالي په نامه یې ګوند جوړ کړ چې مشران او بېژندل شوي کدرونه یې ټول د امین پلویان وو. همدا رنګه هغه مهال په مسکو کې یو شمېر پرچمیانو د حبیب منګل په مشری د(نهضت اعتدالیون) په نامه د پرچمیانود بیا تنظیمولو هڅې پیل کړلې خو کومه لاسته راوړنه یې نلرله . دا هم د یادولو وړ ښکاري چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته یو شمېر کارملیانو د عبدالرشید دوستم ترمشری لاندې د افغانستان د ملي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځنګ په نامه ګوند جوړ کړ. هغه ډله پرچمیان چې د شمال تړلوالي سره په حکومت کې شریک وو د۱۹۹۴ ترجنوري پورې چې دوستم د رباني خلاف په جګړه کې ماتې وخوړله وروسته سوکه سوکه د هیواد څخه په وتلو پیل وکړ چې غوڅ اکثریت یې د شوروي اتحاد د ټوټې شوې امپراطورۍ په هېوادونو کې مېشت شول. په ۱۳۷۲ کال کې اسلامي ګوند(حکمتیار)، د ملي ژغورني جبهې (مجددي) ، ملي اسلامي غورځنګ(دوستم) ، وحدت حزب (مزاري) د هماهنګۍ په نامه یوه شورا جوړه کړله او د رباني د حکومت خلاف یې بیا جهاد پیل کړ . په تنظیمي واکمنۍ کې شریک پرچمیان چې د دوستم سلاکاران او ملاتړي ګڼل کېدل د هماهنګي د شورا فعالان وو. د دې نوي سیاسي- پوځي ارګان په راڅرګندیدو سره د۱۳۷۲ کال د مرغومي یوولسمه (جنورۍ لومړۍ) د دوستم ځواکونو د حضورۍ چمن او مکرویانو څخه چې د اسلامي ګوند له ملاتړ څخه برخمن وو د ارګ په لور وخوځېدل تر څو ارګ ونیسي خو د دولتي ځواکونو له خوا شا ته وتمبول شول. د دې جګړو په ترڅ کې د باختر آژانس له خوا یو خبر خپور شو چې « یو شمیر پرچمیانو په ډله ییز ډول ځان وژنه کړې خو واقعیت دا وو چې د دولتي امنیت کارکوونکي چې شمیر یې دیرشو تنو ته رسیده د مسعود د ځواکونو له خوا چانواري شوي وو .»۲۲۳ / ۳۴ هېره دې نه وي چې د رباني د څارګرۍ دستګاه کارکوونکي خادیستان وو. هغوی دوستم د رباني پر ضد جګړې ته وهڅولو او د « جګړو په ترڅ کې یې غوښتل د رباني خلاف کودتا وکړي چې د کودتا د پلان په هکله جنرال بابه جان مسعود ته راپور ورکړی و. » ۸۸ /۹۳ ځینې پرچمیان بیا ګوته جنرال یارمحمد د فریداحمدمزدک ورور ته ګوته نیسي چې مسعود یې د پرچمیانو له پلان څخه خبر کړی وو. دا چې ولې مسعود پرچمیان کوم چې دی یې واک ته رسولی و ووژل باید وویل شي چې پرچمیانو هغه مهال دوه اړخیزه خوځېدنه پیل کړې وه چې هم یې له مسعود سره راشه درشه او همکاري درلودله او هم یې د ملي – اسلامي غورځنګ له لارې چې د هماهنګۍ د شورا غړیتوب یې درلود له حکمتیارسره اړیکې ټینګې کړې وې. پرچمیانو د پنجابیانو په څېر تل د خپلې سیاسي مبارزې پر مهال دوه ګونی رول لوبولی دی او د خپلو ایتلافي ملګرو خلاف یې دریغ هم نیولی دی. ښپله شکه مسعود هغه پرچمیان وژلي دي چې په کودتا کې ښکېل وو . پدې هکله ډګروال شریف احمد د پرچم د فرکسیون غړی وایي:« د کودتا یوه ورځ وړاندې په بادام باغ کې چې د رباني د ګارد قرارګاه وه د ګارد درستیزوال تورن جنرال شمس الرحمن پنجشیري د ګارد د کنډکونو د درستیزوالانو غونډه راوبلله او ویې ویل موږ او تاسې باید د خپل پرچمي ملګري جنرال دوستم سره همکاري وکړو ترڅو اخواني رباني له واک څخه ګوښه کړو. ما ورته وویل چې زه دا کار نه کوم . هغه را ته وویل ته د استادۍ صدقه شې . ما څه و نه ویل او له غونډې ووتلم او زما پسې د دافع هوا درستیزوال هم له غونډې ووت.» هغه وایي چې هغه مهال د پوځي قطعاتو قوماندانان جهادیان او درستیزوالان یې پرچمیان وو.دا بیا ښیي چې د ۱۹۹۴ کال د جنورۍ په لومړۍ نیټه پرچمیانو د رباني خلاف د کودتا هڅه کړې ده. عجیبه دا ده چې د هماهنګۍ د شورا تر جوړېدو پورې د حکمتیار مخالفت له رباني سره پدې کې وو چې ګڼې د دوستم ملیشي او پرچمي کمونست جنرالان د رباني ترڅنګ ولاړ دي خو حکمتیار د همدې دوستمیانو او پرچمیانو سره د رباني خلاف ایتلاف وکړ. دا د دې معنی ورکوي چې د حکمتیار سره د «کمونستانو» په یو ځای کېدو سره هغوی د زم زم په اوبو غسل وکړ او له ګناوو پاک شول. د پرچمیانو له لوري د کودتا په درشل کې په مسکو کې د پخواني حکومت د وسلوالو ځواکونو د یو شمېر افسرانو غونډه چې غوڅ اکثریت یې پرچمیان وو د دې کودتا سره تړلې ده یادونه یې اړینه برېښي. هغه مهال لیکوال په مسکو کې ژوند کاوه . د۱۹۹۳ کال د نوامبر په میاشت کې د پاتریس لومومبا په دولتي پوهنتون کې دا غونډه جوړه شوه چې لیکوال هم پدې غونډه کې د خبرېدو وروسته ګډون وکړ. په غونډه کې د۷۰ ـ ۸۰ تنو شاوخوا کسانو ګډون کړی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ليکوال په شمول څلور تنه پخواني خلقيان او ښايي نور ټول پرچميان وو. البته يوې ميرمنې هم پدې غونډه کې برخه لرله. په غونډه کې د کارمل د واکمنۍ د ګوند منشي او د دفاع وزارت د سياسي رياست رييس جنرال محمدياسين صادقي هم ګډون کړی وو. غونډه د افغانستان د وسلوالو ځواکونو د افسرانو د کميټې د جوړولو په نامه رابلل شوې وه. د غونډې مشرتابه د کورنيوچارو د وزارت خلقي جنرال اکرم هلالي، د امنيت د وزارت پرچمي جنرال عزيزحساس او د اردو پرچمي جنرال محمدهاشم رودوال کاوه. ددې غونډې لپاره مخکې له مخکې اساسنامه او کړنلاره جوړه شوې وه ، د هغو د لوستلو وروسته پرې بحث وشو. دا دوه سندونه په واقعيت کې د يوه سياسي غورځنګ اساسي سندونه وو. د غونډې په وروستۍ برخه کې د ګډون کوونکو پوښتنو او وړانديزونو ته وخت ورکړل شو. د تائيدي څرګندونو ترڅنګ دريو تنو، دوو خلقيانو او يوه پرچمي چې درې واړه څنګ تر څنګ ناست وو د خپلو پوښتنوپواسطه د غونډې موخه تر پوښتنې لاندې راوړله. لومړی پوښتنه د پخواني پرچمي وه او ويې ويل : « تاسو دا غونډه په دولتي پوهنتون کې جوړه کړې ده بېله شکه د پوهنتون د مشرتابه د هوکړې او همغږۍ پربنسټ مو دا غونډه را بللې ده او دا د دې معنی ورکوي چې ددې خوځښت تر شا د دې هيواد څارګره اداره ولاړه ده ...» خلقي ويل اړينه دا وه چې موږ پدې غونډه کې په مسکو کې د کډوالو د ستونزو په اړه بحث کړی وای . د لومړی پوښتنې په اړه د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال وويل چې د پوهنتون په صالون کې د غونډې جوړول د شخصي اړيکو پرمټ صورت نيولی او د دوهم وړانديز په اړه وويل شول چې د کډوالو ستونزې به د دې غونډې د مشرتابه له خوا چې هغه به وټاکو حل کړې. دريمه لاندې پوښتنه ليکوال طرحه کړه : « په مسکو کې د افغانستان د وسلوال پوځ د افسرانو د کميټې د جوړولو اړتيا څه ده آيا موږ بيا د کومې کودتا لپاره آمادګي نيسو تر څو واک تر لاسه کړو او مخکې له مخکې ورته تشکيلات جوړوو.» د دې پوښتنې په راپورته کولو سره ميرمن پاڅېدله د افغانانو د يووالي د اړتيا په اړه يې په زړه پورې انقلابي وينا وکړله او دا يې هم وويل څوک چې دا غونډه سبوتاژوي هغه د دښمن ژرندې ته اوبه ورخوشوي . د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال هم د ليکوال پوښتنې ته د خپل منطق پراساس ځواب ورکړ. البته د غونډې په پای کې يې د کميټې مشرتابه چې يو اوړد نوملړ وو وړاندې کړ چې ډېری يې په غونډه کې هم موجود نه وو او رئيسه هيآت د ليکوال نوم هم پرې اضافه کړ. ليکوال وويل چې هغه د دې کميټې د جوړېدو مخالف دی او تاسې يې د هغې مشرتابه ته پيشنهادوئ او نه غواړې د دې کميټې په مشرۍ کې ځان ووينې.دا مهال د غونډې د رئيسه هيآت مشر پدې اوږده نوملړ رايګيري وکړله او ټولو مثبته رايه ورکړه . داسې برېښي چې دې غونډې د دوستم او پرچميانو له لورې د رباني خلاف کودتا سره تړاو درلود ، برۍ يې يقيني ګټلو خو کودتا ماتې وخوړله او د پرچميانو دا هيله هم پوره نشوله.

لکه څرنګه چې د اسلامي انقلاب د بري وروسته په افغانستان او په تېره کابل کې د تنظيمونو د جګړو او انډوخر له امله وحشت واکمن شو او د واک مختلف مرکزونه منځته راغلل خو د واک يوازينی مرکز چې د نورو په پرتله منظم وو، د حکومتولۍ اړينه تجربه او غوره امکانات يې لرل هغه د کابل ګارنيزون وو چې مشري يې نبي عظيمي لرله او هغه په خپله پدې اړوند ليکي : « د دې ورځو په ترڅ کې د کابل ګارنيزون کابو د پخواني او نوي دولت د ادارې په مقر اوښتی وو او عمومي اداره تر اوسه زما په لاس کې وه د کابل په ګارنيزون کې د اسلامي جمعيت د نظار د شورا مرستيال دکتر عبدالرحمن او د هغه قومندانان اوسيدل ځکه چې د دولتي امنيت او څارندوی د وسلو او اعاشې بيزونه د نظار د شورا په لاس کې وو، له دې امله سلګونه وسله وال قومندانان او مجاهدين چې پکول او پټو يې درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ته راتلل اوهر يوه يې د تيلو، مهماتو ، اعاشې او د شپې نوم او د وسلې د ليږد ټکټ او نورغوښتل. هغه به د يوې کوچنۍ ورقې پواسطه نوموړو بيزونو ته ليږل او يا به يې ماته معرفي کول. د دفاع وزارت څانګو، دولتي ادارو لکه مرکزي سيلو، دولتي انحصاراتو، مخابراتو او بانکونو او نورو زما په لاسليک سره اجرأت کول . د کابل ګارنيزيون د رېرورو وسله والو څخه ډک وو پداسې حال کې چې هلته د پخواني دولت سلګونه کارکوونکي ، د ګوند غړي ، افسران او جنرالان ،د کابينې غړي اوحتی د جمهور رئيس مرستيالان د پکول او پټو سره تر ماښامه پورې اوسيدل. »۱۲۹ / ۵۹۷ د عظيمي څرګندونې ښيي چې د مجددي په واکمنۍ کې د واک اصلي مرکز د کابل ګارنيزيون وو چيرې چې جنرال عظيمي د پخواني حکومت او دکتورعبدالرحمن د مسعود مرستيال د نوي حکومت په استازيتوب د ګډ ائتلافي حکومت لاربښوونه کوله. همدا د کابل د ګارنيزيون واک او کليدي رول وو کله چې احمدشاه مسعود په چهاريکارو کې د خپل سيال (حکمتيار) د جنګياليو سره د جګړې نه وروسته کابل ته راغی د عظيمي دفتر ته چې هلته « آصف دلاور ، نورالحق علومي ، سيداعظم سعيد، فتاح ،عبدالحق علومي، اميرمحمد، داودعزيزي او نورو شتون درلود هغه پخپل غيږکې نيسي.» ۱۹۱/ ۲۲۳ د پرچم – جمعيت اېتلاف د نورالحق علومي له هغې مرکې څخه ښه جوتيږي چې د آلمان فدرال جمهوريت نه د مسکو له لارې د راستنيدو وروسته چې ملګرو يې هغه ته د کانتيننتال په هوټل کې مطبوعاتي کنفرانس سمبال کړی وو د بي بي سي د خبريال د دې پوښتنې په اړه چې تاسې د کومو شرايطو له مخې اسلامي جمعيت ته تسليم شوئ په ځواب کې وايي:« زمونږ ستر اېتلاف ته تسليمي مه وايئ. افغان ، افغان ته نه تسليميږي، مونږ اېتلاف کړی دی مونږ تسليم شوي نه يو.» ۵/ ۲۹۸ – ۲۹۹ د همدې اېتلاف له امله وو چې د مجددي او رباني په کابينه کې د پرچميانو څو تنه غړي ترسرګو کېدل او د خلقيانوڅخه يو تن هزاره توکمه جنرال خدايداد د ملي امنيت د مشر په توګه د وحدت د ګوند له خوا معرفي شوی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشران يا ممثلان

د ۱۹۹۲ کال د اپرېل په څلرويشتمه په پېښور کې د پنجابيانو او سعوديانو د ارادې له مخې پروفيسور مجددي د دوو مياشتو او پروفيسور رباني د څلورو مياشتو له پاره د تمثيل په موخه د کابل په پلاز د ولسمشرانو په نامه کېنول خو د کابل اصلي واکمن احمدشاه مسعود وو . لکه څرنګه چې د اسلامي واکمنۍ بنسټ د يوې توطېې او هغه هم د پرديو دارادې له مخې کېښودل شو ددې واکمنۍ مخورو تر پايه د يوبل خلاف توطېو او دسيسو ته دوام ورکړ او د ګور د چنجيانو په څېر يو بل وخوړل او پايله يې دا شوله چې د جهادي تنظيمونو له ګېډې را وتلي رښتيني مجاهدين د طالبانو په نامه سر راپورته کړي او دا د شر اوفساد زېږوونکي لوتماران او لندغر له ډګره وباسي.خو د شر او فساد د تلوالې د جګړو او وحشتونو له امله نه دا چې د دوی د جنګياليو ککرۍ ماتې شي بلکه د افغانستان د مدنيت ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې، لسګونه زره کابليان شهيدان شول او لکونه نور د هيواد څخه وتښتيدل.د شمال تلوالې په واکمنۍ کې ډول ډول وحشتونو چې ساری يې په تاريخ کې نه دی ليدل شوی ترسره شول. د مجددي دوه مياشتنۍ واکمني د انساني ضد، ملي ضد او اسلامي ضد له وحشت، بربريت او انارشۍ ډکه واکمني وه. مجددي د دې وحشتونو مخه نشواى نيولی ځکه دی د تمثِيل لپاره په ارګ کې کېنول شوی وو او واک د بې تاجه جهادي ټولواک د دفاع وزير احمدشاه مسعود سره وو او مسعود بيا د خپلو روسي ، ايراني، پنجابي او ... بادارانو د خوښې سره سم ګامونه اوچتول. ښه بيلګه يې د مجددي وينا ده چې د١٣٧١ کال د چنګاښ په اوومه کله يې چې واک رباني ته سپاره د اسلامي جمعيت او په ځانګړي ډول له رباني او مسعود څخه د خفګان په څرګندولو سره داسې ګيلې وکړلې :« د پيښور د لوزنامې د دويمې مادې پر بنسټ د رهبري شورا غونډې بايد د جهادي شورا د کار د پای وروسته دايرې شوې وی خو د استاد رباني تر مشرۍ لاندې رهبرۍ شورا غونډې کولې چې د رهبرۍ د شورا پريکړې د جهادي شورا سره په ټکر کې راتلې چې دا ډول اجرأت د يوه هيواد په اداره کې ګډوډې منځته راوړي...، اسلامي جمعيت او د نظار شورا راډيو ټلويزيون لکه شخصي ملکيت د خپل ګوند او د اشخاصو په چوپړ کې راوړی وو او زما ويناوې يې سانسور يا نه خپرولې ...، د دفاع وزير پداسې حال کې چې د امنيت د کميسيون رئيس هم وو د کابل د امنيت په هکله هيڅ اقدام ونکړ او حتی زما شخصي پيغامونو او هدايتونو ته يې ارزښت نه ورکاوه... » ۲۲۳/ ۱۰ – ۱۱ البته د رباني واکمني که د مجددي له واکمنۍ بده نه وه ښه هم نه وه . د افغانستان د اسلامي دولت د لومړي ممثل له پورتنيو څرګندونو څخه چې د هغه څرګنده بيواکي او د مسعود ټولواکي ښيي بريښي چې اسلام آباد هغه « د دوو مياشتو لپاره د اسلامي دولت د(ممثل) په توګه تمثيل ته وړاندې کړی و خو اصلي واک د حضرت صاحب سره نه و، ځکه چې ده خو يوازې تمثيل کاوه واک خو د بل چا سره و. » ۲۲۸/ ۷۰ ـ۷۱ د دوو پروفيسورانو د واکمنۍ بله ځانګړتيا دا وه چې حزب اسلامي ته د رسېدلي د صدارت مقام صدراعظم استاد فريد د دفاع د وزير مسعود له وېرې اړ شو د صدارت څخه وتښتي او د خپل تنظيمي مشر سره يوځای په چهارآسياب کې مورچل ونيسي. حکمتيار خو دا جرآت نشوای کولای ښار ته ننوزي. د مجددي دوه مياشتنۍ واکمني په ټوله کې د اسلامي حزب او جمعيت د ګوند ترمنځ د سياسي واک پرسر او د نورو تنظيمونو ترمنځ د دولتي او عامه شتمنيو د چور او تالان په موخه د زياتو سيمو ترولکې لاندې راوړلو جګړو او د کابليانو د کړاوونو ټوليزه ده . که د مجددي دوې مياشتنۍ واکمنۍ ته وکتل شي د هغه د واک ساحه د ارګ څخه د کابل ښار نورو سيمو ته ونه غزېدله . د مجددي د واکمنۍ په وروستۍ اونۍ (جون دويمه) د دولتي ځواکونو(اسلامي اتحاد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدت حزب) تر منځ جګړې پيل شولې. دا جګړې د شمال تلوالې د قوم پالنې او د احمدشاه مسعود له لوري د واک د انحصار له تګلارې سره تړاو درلود. د نظار شورا خپلو موخو ته د رسېدو لپاره د وحدت ګوند ځلور تنه فعالان ترور کړل او دا ترور يې د اتحاد اسلامي کار وګڼله او همداسې يې اعلان هم کړل. دا اعلان سبب شو چې د وحدت او اتحاد ترمنځ جګړه پيل شي. دې جګړې عملاً شمال تلواله په دوو دښمنو ډلو ووېشله. جمعيت(رباني) ، اتحاد(سياف) او ملي غورځنګ(دوستم) په يوه اړخ او د محمدآصف محسني د حرکت تنظيم ظاهراً بې طرفي غوره کړله خو د مذهبي تړاو له کبله د وحدت سره خواخوږي ښودله. دې جګړو د رباني په واکمنۍ کې دوام وموند چې د افشارو غميزه يې غوره بېلګه وه چې پدې جګړه کې د جمعيت او اتحاد جنګياليو د زرو تنو څخه زيات بېګناه هزاره ګان ووژل. د مسعود د ړانده قومي تعصب په اړه د حزب وحدت په اخبار کې را غلي دي:« هغه چا چې جنايت کړی، عامې وژنې يې کړي دي او په شعوري ډول يې د (هزاره وژنې)، (ازبک وژنې) او(پښتون وژنې) شعارونه ورکړي څرنګه کولای شي سولې ته غاړه کېږدي...، که جګړه د ملي اسلامي غورځنګ سره ده د ازبکو سره د جګړې په نامه تبليغېږي، که جګړه د وحدت اسلامي حزب سره ده په څرګنده توګه (جګړه د هزاره ګانو او د هزاره ګانو څخه د غچ اخېستنې) په نامه تبليغېږي ...، کله چې د طالبانو پر ضد جګړه ده د پښتنو او پښتونېزم پر ضد جګړه او د پښتنو د بيا واکمنۍ په هکله تبليغېږي.» ۲۲۹/ ۲ عجيبه دا ده چې د امريکا په مشرۍ د ناټويي اشغال پر مهال همدې متعصب توکمپال ، د م ، م د سولې د پروګرام شنډوونکي او د تنظيمي جګړو اصلي لوبغاړي ته د ملي اتل لقب ور کړل شو. د مجددي د ځای ناستي رباني په واکمنۍ کې په حالاتو کوم مثبت بدلون رانغی ،د مجددي د واکمنۍ وحشت ادامه وموندله او په هيواد او پلازميينه کې عملا د واک مختلف مرکزونه چې د يوبل سره په جګړو لګيا وو شتون درلود. د کابل ښار په لويديځ کې شيعيه تنظيمونو او اسلامي اتحاد ، جنوب لويديځ کې اسلامي حزب، حضوري چمن او مکرويانو کې اسلامي ـ ملي غورځنګ او په نورو برخو کې د نظار شورا واک چلاوه. د رباني په واکمنۍ کې د اسلامي انقلاب د بري د دوهمې کاليزې په درشل کې رباني په ارګ او غازي اکبرخان مينه، حکمتيارپه چهارآسياب ، دوستم په بالاحصاراو د مرنجان غونډۍ ، مزاري د دريمې او ځلورمې کارتې شاوخوا ، محسني د برچي د دښتې په سيمه او د مسعود جنګياليو د تلويزيون په غره کې مورچلونه نيولي وو. د رباني د حکومت مسخره وضعيت لدې نه معلوميږي چې« د اسلامي انقلاب د بري دوهمه کليزه رباني د ارګ مخکې ،حکمتيار په چهارآسياب ، مزاري په دريمه کارته ، محسني په حربي ښوونځي او دوستم په مزار کې او رباني بيا دريمه کليزه په پروان کې ونمانځله چې د رباني ـ مسعود ترڅنګ قاضي حسين احمد د پاکستان د جماعت اسلامي مشر هم د پوځي پريټ ننداره کوله. » ۱۳۲/ ۲۹۴ حکمتيار او رباني دواړو چې د ځوانو مسلمانانو د غورځنګ د ګډې مبارزې مخينه لرله او ددې خوځښت د مشرتابه پرسر مبارزې له کبله لارې سره جلا کړې وې يوبل ښه پېژندل . حکمتيارد رباني په واک کې د پاتې کېدو ليوالتيا ته په کتو سره د هغه د واکمنۍ د دريو مياشتو په تېرېدو سره هغه ته خبرداری ورکړ چې د ځلورو مياشتو په تېرېدو سره د پېښور د لوزنامې له مخې واک قيادي شورا ته و سپاري. خو رباني پدې نامه چې د واک تشه راځي د اهل الحل العقد د شورا تر جوړېدو پورې به خپلې دندې ته دوام ورکړي. همدا لامل وو چې د جولای په مياشت کې د حزب اسلامي ځواکونو په کابل د توغنديو باران پياوړی کړ او د کابليانو د کړاوونو او بدمرغيو کچه لا نوره هم لوړه شوله . يوازې د اسلامي حزب توغندي نه وو چې کابليان يې وژل بلکې د ښار په د ننه کې د شمال تلوالې اربکيانو چې بې مهاره مليشې وې په خپلو کې سره جنګېدلې . د دې لپاره چې رباني خپله واکمنۍ وغزوي د اهل الحل العقد شورا(۱۹۹۲ ، دسمبر دېرشمه) پداسې حال کې را وبلله چې په کابل کې د جګړو او نښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نه وو. د شورا د را بللو په درشل د لېنډئ میاشت کې اسلامی حزب ، نجات ملي ، ملي محاذ ، وحدت او د خالص اسلامي حزب د یوې اعلامیې په خپروني سره شورا تحریم کړه. همدا لامل وو چې د شورا په غونډه کې د تنظیمونو د مشرانو څخه پوازې رباني او سیاف د الازهر د پوهنتون د اخوان المسلمین له ایدیولوژئ اغېزمنو مشرانو ګډون کړی وو. دې شورا لکه د کارمل د زماني د ګوندي کنفرانسونو په شان چې په هغو کې چکچکې کېدلې او هورا ګانې ویل کېدلې په چکچکو او د تکبیر په نارو سره بدرګه کېدله . د دولت د مشر د ټاکل کېدو لپاره سیال نوماند شتون نه درلود . په صالون کې د رایې اچولو لپاره دوه صندوقونه ایښودل شوي وو چې په یوه د رباني انځور نښلول شوی وو او په بل صندوق د چا انځور نه وو . دې شورا رباني د دوو کلونو لپاره د جمهور رییس په توګه وټاکلو او د حکومتي تبلیغاتو له مخې له ۱۵۰۰ تنو ګډونوالو نه ۹۰۰ تنو رباني ته رایې اچولې وې . په غونډه کې رباني یو شمېر کسان د پارلمان د غړو په توګه اعلان کړل خو د رباني د واکمنۍ تر پایه پورې چا د پارلمان مشر ونه پېژاند او نه پارلمان کومه غونډه وکړه . دا نو یو خیالي پارلمان وو. څرنګه چې د اهل الحل العقد شورا نوم خورا پیچلی او تلفظ یې ستونزمن وو او له بله پلوه د غونډې مسخره بهیر او د شورا برخه والو ته د پیسو ویش په ولس کې دا شورا دومره بدنامه کړه چې هغه یې د شورای حق و ناحق ، شورای پول نقد او شورای هک و پک په نامه یادوله. د شورا وروسته حکمتیار پر کابل فشار زیات کړ تر څو د پاکستان صدراعظم نوازشریف د ۱۹۹۳ کال په فبروری کې کابل ته راغی او ویل کېدل موخه یې د جهادي مشرانو ترمنځ روغه جوړه وه. د نوموړي لومړی بریالی ګام د مولوي خالص او ملا رباني پخلا کول وو. د دوی له پخلا کولو وروسته « خالص رباني د اسلام برحق خلیفه وباله.» ۱۷/ ۴۸۳ خو د مولوي خالص او رباني پخلا کېدو او د خالص لخوا رباني د اسلام د برحق خلیفه اعلانولو په وضعیت کوم مثبت اغېز پرېنښود یعنې په جګړو کې کمی را نغی او جګړو لا قوت وموند. لدې کبله د جهادي ډلو سیمه ییز ملاتړي اړ شول تنظیمي مشران پاکستان ته ور وغواړي تر څو دا سیاسي ماشومان وپوهوي چې جګړو ته د پای ټکی کېږدي.

قرآن وهلې لوزنامه

شمال تلواله واک ته په رسېدو سره ونه توانېده د یوه حکومت په څېر عمل وکړي څکه چې د لېډرشپ وړتیا یې نلرله. ترکیبي ډلې یې سمدلاسه لکه ښرمښان د یو بل په داړلو لګیا شول . له بله پلوه هغوی او په تیره د جمعیت مشرتابه تر دې کچې په تاجک پالنه کې ډوب وو چې د تلوالې غیرپښتنانه ملګري یې هم نشوای زغملی. د دا ډول تګلارې پایله دا شوه چې د تلوالې هزاره او ازبک توکمه ډلې د افغانستان د اسلامي دولت په وړاندې ودرېږي . پر بله خوا د اهل الحل العقد د شورا د پرېکړې وروسته چې شورا د رباني د جمهوري ریاست دوره دوه کاله وغزوله حکمتیار هم خپل فشار پر کابل زیات کړاو تنظیمي خپلمنځې جګړو قوت وموند چې پایله یې د کابلیانو د مرګ او ژوبلې او بهر ته د کډوالۍ زیاتوالی شو. همدا لامل وو چې د مجاهدینو سیمه ییز ملاتړي(ایران، پاکستان، عربستان) دې پایلې ته ورسېدل چې خپل چوپړیان اسلام آباد ته ور وغواړي تر څو له جګړو لاس واخلي. د تنظیمونو مشرانو په پاکستان کې یوه لوزنامه لاسلیک کړه چې د اسلام آباد د لوزنامې په نامه یې شهرت پیدا کړ.دې لوزنامې د رباني د ولسمشرۍ دوره د دوو کلونو څخه اتلسو میاشتو ته را لنډه کړله. د دې پرېکړې پربنسټ رباني هغه نسبي مشروعیت چې د اهل الحل العقد د شورا څخه اخیستی وو هم له لاسه ورکړ. رباني په دې کار سره د خپلو پلویانو د نیوکو او پوښتنو سره مخامخ شو او ده د هغوی په ځواب کې ویل چې پرده فشار وو او لوزنامه یې لاسلیک کړله. پدې هکله په زړه پورې دا ده چې « په اسلام آباد کې لوزنامه په انګریزي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چمتو شوې وه او لکه څرنګه چې شپه پای ته رسیده هغه (رباني) بیله دې چې لوزنامه ولولي لاسلیک کړې وه. » ۸۸ /۱۲۵ د دې لوزنامې د لاسلیک پر مهال د پاکستان صدراعظم نوازشریف، محمدي، حکمتیار، رباني ، محسني، ګیلاني، حسیني ، فاضل ،احمدشاه احمدزي او د سعودي او ایران استازو شتون درلود.غونډې حکمتیار د صدراعظم په توګه مؤظف کړ. د لوزنامې له مخې به حکمتیار په دوو اونیو کې خپله کابینه جوړوله ، مسعود به له دفاع وزارت څخه ګوښه کېده او د دې وزارت چارې به د یوه کمیسیون له لوري اداره کېدلې ، وسلې به ټولیدلې... خو ځان غوښتونکي مسعود د شمال د تلوالې تر نسکورېدو پورې چمتو نشو چې لوزنامې ته غاړه کېږدي . معمولاً د ګوندونو او حکومتونو ترمنځ لوزنامې د دواړو اړخونو او یا څو اړخونو له لوري ترتیب، د هغوی د همغږۍ او پوهاوي وروسته لاسلیک کیږي خو د افغانستان د اسلامي دولت مشر رباني د پردیو له لوري جوړه شوې لوزنامه بیله دې چې هغه ولولي لاسلیک کړې وه. البته پروفیسور رباني لومړی افغان مشر نه وو چې لوزنامه یې بېله دې چې هغه ولولي لاسلیک کړې وه بلکې مخکې له دې پروفیسور مجددي هم هغه لوزنامه نه وه لوستې چې دی یې د افغانستان د اسلامی دولت د ممثل په توګه نومولی وو او د خپلې دوې میاشتنۍ بېواکه واکمنۍ په زمانه کې یې د لوزنامې په اړه ویل : « ما یې اصلي متن نه وو لوستی او په بیړه یې راباندې لاسلیک کړله...، استاد سیاف زما سره وعده کړې وه چې دا متن به راښیي خو په خپله ژمنه یې وفا ونکړه. » ۱۷ / ۴۶۶ عجیبه خو دا ده چې لوزنامې او تړونونه د اړونده دولتي بنسټونو(وزارت خانو، ریاستونو) صدارت او جمهوري ریاست په آرشیفونو کې د مهمو دولتي سندونو په توګه ساتل کیږي خو په پېښور کې د افغانستان د اسلامي دولت د جوړېدو تړون د سیاف په کور، ګوندي دفتر یا ښایي په جیب کې ساتل کېده او د دولت ممثل ته یې نه ورښودلو. لکه څرنګه یې چې مجددي د دولت د ممثل په توګه اعلان کړی وو د افغانستان اسلامي دولت د دولت په نامه یو تمثیلي اداره وه .د اسلام آباد د لوزنامې له لاسلیک وروسته نوازشریف د تنظیمونو د مشرانو دا کاروان سعودي ته بیایي چې هلته د سعودي پاچا د تضمین کوونکي په توګه په لوزنامه لاسلیک ایږدي. جهادي مشران په مدینه منوره کې د حضرت محمد(ص) په حرم او بیا په مکه مکرمه کې قسم خوري چې لوزنامې ته به درناوی کوي. وروسته لدې « نوازشریف دا کاروان له سعودي څخه تهران ته وړي. مشران د ایران د جمهور رئیس رفسنجاني په وړاندې یوځل بیا ژمنه کوي، د ایران جمهوررئیس هم د تضمین کوونکي په توګه پرهغې لاسلیک کوي ...، یوه اونۍ تېره نه وه چې بیا تنظیمي جګړې پیلیږي. څرنګه چې په قرآن شریف باندې قسم او هغه هم د اسلام د پیغمبر د قبر په وړاندې مات شوی وو خلکو لوزنامه قرآن وهلې لوزنامه بلله.» ۱۷ /۴۸۴د تنظیمونو د مشرانو د دې سفر وروسته د لوزنامې د پلې کولو په موخه حکمتیار د کابینې د جوړولو په چارو لګیا شو او د مارچ په شپاړلسمه په جلال آباد کې د جهادي مشرانو سره جرګه شو خو هغوی د کابینې په جوړولو سره جوړ نشول . حکمتیار خپل استوګنځي چهارآسیاب ته را ستنیږي د کابینې نوملړ جمهور رئیس ته استوي او دواړه په پلچرخي کې سره ګوري خو بیا هم کومې موافقې ته نه رسیږي ترڅو د سیاف په کور کې چې د کابینې پخوانیو او نویو غړو شتون درلود د می په اوولسمه حکمتیار د رباني په وړاندې لوړه ترسره کړه او په دې ډول له څه کم دوو میاشتو وروسته د کاغذ پرمخ د حکمتیار کابینه جوړه شوه. همدارنګه د سیاف په کور کې پریکړه شوې وه چې کابل ته دې د صدراعظم حکمتیار د خوندي راتګ لپاره یو کمیسیون جوړ شي. خو حکمتیار بریالی نشو چې ښار ته راننوزي. د کابینې لومړۍ غونډه چې باید په دارالامان کې شوې وای د لارې د بندیدو له امله دایره نه شوه او پریکړه وشوه چې د وزیرانو غونډه په چهارآسیاب کې وشي. « لسو تنو وزیرانو چې غوښتل یې د پلچرخي له لارې چهارآسیاب ته لاړشي د مسعود د ټوپک والو لخوا ونیول شول او وروسته د سعودي عرب د استازي په منځګړيتوب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشي شول.» ۲۲۳ /۲۷ په دې ډول حکمتیار د مسعود د ټوپکیانو له لوري د خنډونو د جوړولو او یا په بله وینا د مسعود له وېرې بریالی نشو کابل ته راشي او یا د خپل حکومت غونډه پخپل استوګنځي کې جوړه کړي نو هماغه دي چې قهرېدلي صدراعظم په کابل باندې د توغندیو بریدونه پیل کړل. د اسلامي انقلاب وروسته واکمنانو (مجددي او رباني) هیڅکله دا وس پیدا نکړ چې حتي په پلازمېینه کې یوه واحده اداره جوړه کړي بلکې په ښار کې د واک بېلابېل مرکزونه موجود وو. دا مرکزونه او یا خپلسره قوماندانان د ښېړ واک څخه برخمن وو او هرڅه یې چې غوښتل تر سره کول یې. د تنظیمونو د واکمنۍ پر مهال په هیواد کې داسې ناوړه پیښې وشوې چې د افغانانو په تاریخ کې یې سارې نه وو لیدل شوې چې ددې میړني ولس په له برمه ډک تاریخ کې یې تور داغونه پرېښودل ، چاروا کو یې مخه نشوای نیولی او په مړو سترګو یې ور ته کتل چې لاندې بېلګه کولای شي د واکمني انارشۍ، لنډغرۍ او د جمهور رئیس رباني بیوسي وښیي .د نوموړي په واکمنۍ کې یوه جهادي قوماندان یوه مېرمن تښتولې وه ، د ښځې خاوند رباني ته په دې اړه عریضه وکړه هغه په عریضه کې لاندې احکام ورکړي وو: « قوماندان صاحب محترم ! زن عارض را ایله کنید. با احترام ، پروفیسور برهان الدین رباني ، رئیس جمهور دولت اسلامي افغانستان » ۲۲۸ / ۱۱۸ پربله خوا د واک دا مرکزونه داسې توري کارنامې لکه د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول، د ښځو د تیو پرې کول، ژوندي انسانان په کانتینرونو کې سوځول او په نجونو ، مېرمنو ، هلکانو او لېونیانو جنسي تیري لري . د تنظیمونو حرفوي قاتلانو د مړو د نڅا او د نامحرمو ښځو د زېږېدنې له ننداري هم خوند اخیست. جهادي جنګیالیو سلګونه بېګناه خلک د هغوی د کورونو د غضبولو او شتمنیو د خپلولو په موخه ووژل. پدې ډله کې په مکرویانو کې د مسعود د جنګیالیو له لوري د خلقي واکمنۍ د وزیر صالح محمد زیري د مېرمنې او ماشومانو وژنه او د هغه د اپارتمان غضبول د جهادي ډلو د وحشت یوه بېلګه ده. د هغه مهال د واکمن فساد ، اخلاقي انحرافاتو او بې حیایۍ کچه دومره لوړه شوې وه چې په کندهار کې « د خان محمد په نامه یوه قوماندان د یوه هلک سره واده وکړ او هغه یې په یوه موټر چې په ګلانو پوښلی وو سپور او د هغه تر شا د اوږو راکټونه وو او په هره ثانیه کې د کلاشنکوفونو زرګونه ډزې کېدې په ښار کې ګرزاوه چې دې رسوایۍ ټول ښاریان اندېښمن کړي وو...، او ټول د یوه بدلون په هیله وو چې د دې فاسدانو مخنیوی وشي.» ۱۷ /۵۱۰- ۵۵۱ همدا باتور لویدیځ فکره جهادي قوماندان چې په کندهار کې د (خانو) په نامه مشهور وو د حامدکرزي په واکمنۍ کې د کندهار د امنیه قوماندان په توګه مقرر شو. تنظیمي اربکیانو د تنظیمونو په غوبل کې د دولتي ادارو، پوهنیزو او اقتصادي بنسټونو ټول لوازم او تجهیزات ، د کتابتونو کتابونه او د مرکزي موزیم زیاته برخه لرغوني آثار غلا کړل او په دفترونو کې جهادي چارواکي د څوکیو او میزونو پر ځای په توشکو کېناستل . دا د شمال تلوالې د واکمنۍ د بې شمیره ناخوالو کوچنۍ بیلګې وې. دا چې څومره پاک لمنې نجونې او مېرمنې به بې پته شوې وې او پر څومره هلکانو به جنسي تیري شوي وي د هغو کره شمېره ځکه نشته چې په افغاني ټولنه کې څوک نه حاضرېږي چې د خپلو خپلوانو په اړه چې بې پته شوې وي څه ووایي. د افغانستان د اسلامي دولت واکدارانو چې د اسلام او شریعت د ټینګولو په موخه ولسونه سرشنډنو او اتلولیو ته هڅول واک ته د رسیدو وروسته د هغوی د بې کفایتۍ، ځانغوښتنې، د شتمنیو سره د مینې، خپل منځي جګړو ، اسلام او اسلامي ارزښتونو ته نه درناوی پدې کې لیدلی شو چې د دوی په واکمنۍ کې د کابل په مرکزي جامع پل خشتي کې « تقریباً یو کال چا سجده ونکړای شوه ، دا سیمه د ګله یې او کوڅه ډبو سپیانو یوه ځاله جوړه شوې وه او د جومات په انګړ کې به په ډله ییز ډول ګرزیدل او راګرزیدل. »۲۲۸ /۱۱۹ هغه له زغمه وتلی او له شرمه ډک حالت چې د تنظیمونو په واکمنۍ کې زموږ په هیواد واکمن شو نقشې یې هغه وخت جوړېدلې کله چې سي آی اې ، آی اس آی او د ایران د پاسدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه د جهاد په نامه په پاکستان او ایران کې د جهادي ډلو په جوړولو او روزنه لاس پورې کړ. سید بهاوالدین مجروح د دې افغاني ضد سناریو پایله داسې لیدله :« بیلا بیل تنظیمونه به د افغانستان د مړه او رالویدلي جسد له پاسه سره وخوري. » ۲۱۷/ ۶ چې له بده مرغه همدغسې حالت د اسلامی انقلاب په بري سره په افغانستان کې واکمن شو. دا ډول وضعیت د دې سبب شو چې زیاتره ربښتیني مجاهدین مرکزي حکومت ته شا وگرزوي او یا د هغه د نسکورولو په لټه کې شي چې هغوی خپل خوځښت د طالبانو د تحریک په نامه اعلان کړ. البته د طالبانو د تحریک د راټوکېدو په اړه اندونه وېشلي دي . زیاتره افغانان او په هغو کې رباني هغه یو خپل پاڅی خوځښت او مجددي هغه مرور مجاهدین گڼي چې د تنظیمونو د وحشت او بربریت د ختمولو په وړاندې منځته راغی. ځینې پدې اند دي چې د شلمې پېړۍ د اتیایمې لسیزې په دوهمه نیمایي کې« د پاکستان پوځي څارگرې دستگاه په څرگند ډول یوه افغاني اردو روزلې ، غښتلې کړې ، کنټرول کړې...، او غواړي چې هغه د افغاني مقاومت د نورو ځواکونو او د پاکستان د پښتنو په مقابل کې استعمال کړي او دا طرحه د پاکستان سترو هدفونو ته د رسېدو په موخه چمتو کېږي .»۲۳۰ /۵۱ – ۵۲ نور بیا هغه د پاکستان د استخباراتو له لوري جوړشوی یو خوځښت بولي او طالبان د پاکستان لاسپوڅی ځواک تبلیغوي. بله ډله طالبان یوه پروژه گڼي او پدې اند دي چې « د طالبانو پروژه د انگلستان په نوښت ، د عربستان په مالي مرسته ، د امریکا په ملاتړ او د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه.» ۲۳۱

سره لدې چې ځینې طالبان د پاکستان مخلوق تبلیغوي خو د طالبانو د ځواکمنېدو پر مهال په پیښور کې د امریکا قونسل واشنگټن ته د طالبانو په اړه لاندې رپوټ ورکړی وو: « طالبانو ته په عین وخت کې د پاکستان لاسپوڅي او پاکستان ضد ویل کیږي.خو د هغوی ملاتړو ته به څرگنده شي داسې یو پړانگ یې جوړ کړی دی چې ټینگه اراده لري خپلواک عمل کوي او د هیچا لاسپوڅي نه دی.» ۱۴۴/ ۴۳۲ دې ارزونې خپل سموالی هغه مهال وښود چې کله طالبانو اسلامي امارت اعلان کړ د پاکستان د وخت د کورنیو چارو وزیر نصرالله بابر د ملاعمرمجاهد لیدو ته کندهار ته ورغلی وو. د عوامي نشنل گوند مشر اسفندیار د نصرالله بابر له قوله وایي: « یوه ورځ مې ملاصاحب ته د دیورند د کرښې خبره یاده کړه ، په یوه پټکه یې له کوره را ووېستم.» همدا راز د طالبانو کارنامو او په تېره د دوی په اړوند د اسلام آباد د چاروکو دښمنانه دریځ ته په کتو سره ویلی شو چې د طالبانو تحریک یو خپل پاڅی ملي گټو ته ژمن افغاني خوځښت دی چې دیني او مذهبي اړخ یې خورا درووند دی. ډېری افغانان پدې اند دي کله چې طالبانو په خپل پاڅي توگه په کندهار کې سر راپورته کړ او د هېواد په جنوب لویدیځ زون کې یې اړین امنیت ټینگ کړ او هلته ژوند عادي بڼه ونیوله د دا ډول وضعیت واکمنېدل د اسلام آباد پام ځانله را گرزوي، د طالبانو سره اړیکې ټینگوي او اسلام آباد امریکا ، بریتانیا او سعودي چې د پاکستان متحدین گڼل کېدل د طالبانو د غورځنگ پیاوړتیا ته هڅوي او هغوی هم د اسلام آباد غوښتنې ته لبیک وایي. د دې کار څخه د پاکستان موخه د افغانستان له لارې منځنۍ آسیا ته د توکو رسول وو او امریکا بیا غوښتل د با امنه افغانستان له لارې د منځنۍ آسیا گازاو تېل د هند سمندرگي ته ولېږدوي. د هغه مهال له سیاسي بهیرونو او پېښنو څخه داسې برېښېدل چې امریکا په پام کې لرل ترڅو طالبان او احمدشاه مسعود یوې موافقې ته ورسېږي چې پخوانی پاچا د دولت د مشر په توگه کابل ته راستون شي. همدا لامل وو چې کله طالبانو جلال آباد ونیو پاچا د یوې اعلامیې په ورکولو سره هېواد ته د راستنېدو چمتووالی وښود چې د سلطنت د نسکورېدو وروسته هېواد ته د هغه د راستنېدو په اړه لومړۍ خبرتیا وه. خو د امریکې د تمې خلاف د طالبانو او مسعود تر منځ جوړه ونشوله او طالبان وتوانېدل کابل ونیسي . جنرال رحمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صافي چې هغه مهال د امریکا غږ او پخواني پاچا د ارتباطي کړۍ مسؤلیت درلود او پاچا یې په افغانستان کې د روانو پېښو په جریان کې اچولو پدې اړوند لیکي:« د طالبانو پرمختګ پیل شو، امریکا غږ به هره ګړۍ ما ته خبر را کاوه او ما به روم ته. د جلال آباد تر نیولو او آن تر سروبي پورې خوښ ښکارېده. کله مې چې د کابل د نیولو راپور ورکړ ځو دقیقې وروسته مصطفی(د پاچا لمسي) راته وویل چې د راپور په سموالي کې غور ته اړتیا ده ما ور ته وویل چې زه خبریال نه یم او د ټلفون غوږۍ مې کېښود...، پلان دا و چې اعلیحضرت به د یوې معاملې په ترځ کې راشي. کابل طالبانو ونیو او دا پلان هم بریالی نشو.» ۲۳۲/ ۸۴ – ۸۵ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته د منځنۍ آسیا د خپلواکو دولتونو د پرېمانه د ځمکې لاندې د ګازو او تېلو زېرمو د سترو دولتونو پام ځانله را ګرزولی وو او امریکا د نړۍ د سوپرځواک په توګه غوښتل چې د افغانستان له لارې پاکستان او هند ته د ترکمنستان څخه پایپ لاین وغزوي او هغه مهال طالبانو دا ورتیا لرله چې په افغانستان کې امن راوړي او و توانېدل په لنډه موده کې د بدخشان ، تخار ، پنجشیر پرته چې د رباني د ځواکونو تر ولکې لاندې وې امنیت ټینګ کړي. سره لدې چې د طالبانو د تحریک په اړه اندونه ویشلي دي خو د طالبانو د غورځنګ د را څرګندېدو په اړه ډېری پدې اند دي کله چې شوروي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل یو شمېر مجاهدین له جګړې لاس پر سر شول او عادي ژوند ته یې مخه کړله. د اسلامي انقلاب د بري وروسته چې په هېواد کې د ځمکې پر سر محشر جوړ شو همدې په کور ناستو مجاهدینو د ملامحمد عمر مجاهد په مشرۍ و پتېیله چې دې وحشت ته د پای ټکي کېږدي او د طالبانو د تحریک په نامه یې د واکمن شر او فساد په وړاندې مبارزه پیل کړله. پنځه دېرش کلن ملامحمد عمر مجاهد د مولوي خالص اړونده تنظیم غړی وو. هغه د شوروي اشغالګرو د وتلو وروسته د کندهار د سنګ حصار د ګېشانو کلي کې چې د هلمند – کندهار لارې څېرمه پروت دی دیني مدرسه جوړه کړه په مدرسه کې د زده کړو سربېره امامت هم کاوه. کله چې په هېواد کې د تنظیمونو وحشت واکمن شو د۱۹۹۴ کال د اکتوبر په دیارلسمه د هغه په مشری د طالبانو تحریک سر راپور ته کړ. هغه د خپل پاځون په اړه وایي :« د بدامنیو، فساد او داړه مارۍ ادامې زه د دې وضعیت د بدلون په فکر کې واچولم ، پداسې حال کې چې د دې حالت تغییر او اصلاح ډېر مشکل او حتی ناشونی برېښېده یوازې مې د خدای په توکل سره د فساد په ضد د مبارزې ډګر ته راووتلم.» ۲۳۳/ ۹۹- ۱۰۰ په یوه روایت د ملاعمر دېرشو تنو ملګرو چې شپاړلس تنو یې ټوپک لرل او په بل روایت اتلس تنو د واکمن وحشت په وړاندې لومړی ګام په هغه پاټک برید وو چې هلته دوې نجونې ساتل کېدلې او د هغوی ویښتان یې هم خرېیلي وو . د برید په پایله کې برمته شوې نجونې ژغورې او د پاټک قوماندان هم وژني او پرېکړه کوي چې ولس د دې جګړه مارانو له شره وژغورې او دې کوچنۍ ډلې ډېر ژر د کندهار ښار د کوچني مقاومت پرته ترخپلې ولکې لاندې راووست . هلته یې جګړه ماران بی وسلې کړل او اړین امنیت یې ټینګ کړ. ګاونډي ولایتونه (زابل ، ارزګان ، هلمند او غزني) چې په کندهار کې د واکمن وحشت او ګډوډۍ پای ویني هم طالبانو ته هرکلی وایي. د کندهار څخه ترکابله د حکمتیار د اسلامی حزب پرته د نورو تنظیمونو قوماندانان او جنګیالي طالبانو ته ور واوښتل او یا یې مورچلونه بیله جګړې ور پرېښودل. کله چې طالبانو غزني ونیو جمهور رییس رباني په یوه مرکه کې طالبان یو «خپل پاځی تحریک» او د سولې ملایکې وبلل او «کله چې د طالبانیزم څپې ګام په ګام د مرکز په لور رانږدې کېدلې ، د دولت الوتکو په دې خیال چې دا نوی ځواک د هغه نه پخلاکیدونکی سیال ځپي ، د اسلامي حزب پوځي سنګرونه په کندهار، غزني او میدان وردګو کې بمبارول. تردې چې د استاد رباني په دستور د پیسو بنډلونه د مولوي سخیداد فایز، قاضي زاده او مولوي خلیل الله مولوي زاده (چې وروسته د طالبانوسره یوځای شو) د طالبانو مشرتابه ته استول کیدل .» ۱۹۸/ ۶۳ خو کله چې طالبانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتيار سنګر چهارآسياب ونيو او حکمتيار لغمان ته په تيښته بريالی شو کابل ته څېرمه په ريشخورو او چهارآسياب کې د دولت او طالبانو ترمنځ جګړه پيليږي. دا مهال دي چې رباني اوحکمتيار لکه نورو جهادي مخورو « خپلې دښمنۍ هېرې کړې. د خبرواترو او پخلاينې لاره يې غوره کړه، البته دا لومړی ځل نه وو چې هغوی پدې ګواښمن حالت کې د يووالي او ګډ دريځ د نيولو لپاره چمتو وو بلکې د نورو جهادي مشرانو په شان کله به چې کابل له نه ګرځېدونکي ماتې سره مخ کيده په کړکيچ کې ښکيلو خواوو به خپل پايښت د يو بل تر څنګ ليده ټولې پخوانۍ دښمنۍ او د هغو له امله تلفات او زيانونه به يې هېرکړل او د يوبل تر څنګ په معنی داره موسکا سره کيناستل. په تېرېدنې او ورورګلوۍ سره به يې مهم دولتي مقامونه پخپل منځ کې وويشل هغه وخت به يې هيڅ کوم اختلاف او خوابدي نه درلودله .» ۲۳۴/ ۳۵ دا ځل رباني او حکمتيار خپلې دښمنۍ او جګړې چې د کابل د ورانيدو ، لسګونو زرو کابليانو او نورو هيودوالو د وژل کيدو او د لکونو وطنوالو د کډوالۍ سبب شوې وې هېرې کړلې او پردې سلا شول چې د جمهور رئيس او صدراعظم په توګه ايتلافي حکومت جوړ کړي ترڅو د طالبانو خلاف غښتلي جبهه جوړه او پدې ډول په واک کې پاتې شي. حکمتيار د۱۹۹۶ کال د جون په اوومه کابل ته راغی او د صدارت عظمی په څوکۍ يې ډډه ولګوله. يوه ورځ وروسته رباني جلال آباد ته ولاړ ترڅو د جهاد د زمانې خپل ياران محمدي، خالص او ګيلاني لکه حکمتيار پخلا او نوي بهير ته چې موخه يې د طالبانو خلاف جبهې غښتلي کول او د لعنتي واک ساتل وو را جلب کړي خو پدې کار کې پاتې راغی. د رباني - حکمتيار د تمې خلاف « په جون کې محمدي، خالص، ګيلاني او د مجددي استازي په کندهار کې د طالبانو له مشرانو سره ګوري، هغوی د يوې اعلاميې په ترڅ کې رباني د هيواد د ټولو بدمرغيو عامل وګاڼه او د جمهوري رياست نه يې د هغه د ګوښه کيدو غوښتنه وکړه.» ۲۲۶ / ۳۴۱ دې اعلاميې وښودل چې نور د مسعود، رباني او حکمتيار ستوري په لويدو دي او هماغه دي چې طالبانو د۱۹۹۶ کال د سپتمبر په اووه ويشتمه کابل ونيو. حکمتيار د پلازمېينې څخه خپل او د خپلو ائتلافي ملګرو د تېښتې داسې انځور کاږي :« طالبان له دواړو خواوو پلچرخي ته راورسيدل په پلچرخي کې محدود شمير کسانو د څو محدودو ساعتونو لپاره مقاومت وکړ، کابل عملاً تخليه شوی و، قوماندانان او مسؤلين وتلي وو، زه په صدارت کې وم وروښو مسئولينو د وتلو اطلاع راکړه، ارګ ته ولاړم په ارګ کې له څو انضباطانو پرته هيڅوک نه وو، راته وويل شول چې استاد رباني په بلنداژونو کې ستاسو انتظارکوي هلته ورسيدم ګورو چې ټولو بار او بستره تړلي او د جبل السراج په لوري د خوزيدو لپاره تياري نيسي له دوی سره يو ځای په هغه لوري وخوزيدو او پدې ترتيب مظلوم کابل په ۵ / ۷ / ۱۳۷۵ د پنجشنبې په ورځ د طالبانو په لاس کې پريووت او د کابل منحوس ائتلافي حکومت را نسکور شو.» ۲۲۶/۲۳۵ - ۲۲۷ رباني ارګ پريښود خو تخت يې د ښکلې پيغلې په څېر له کابل نه د تخار ولايت تر خواجه بهاوالدين پورې په غېږ کې نيولی ګرزاوه او ځان يې د افغانستان د اسلامي دولت جمهور رئيس ګاڼه او استازي يې په ملګروملتو کې د افغانستان د اسلامي دولت نماينده ګي په غاړه لرله .

د افغانستان د اسلامي امارت لومړۍ واکمني

د طالبانو د تحريک را څرګندېدل د هغه نه زغمونکي انارشيزم، د هېواد د ځمکنۍ سلامتيا نړېدو ته ګواښونو او د واکمن وحشت په وړاندې د افغان ولس هيلو ته ځواب وو ترڅو انارشيزم او وحشت پای ته ورسېږي ، د هېواد سلامتي تضمين او په هېواد کې امن اوتيکاو ټينګ شي. طالبان په هيواد کې د فساد او انارشيزم د له منځه وړلو، شريعت د پلې کولو، د امنيت د ټينګولو او د افغانستان د جغرافيايي يووالي د تضمينولو ترشعارلاندې لومړی ځل د کندهار څخه سر راپور ته کړ. په کندهار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملامحمد عمر د ملګرو له لوري د بشپړ امنیت ټینګښت پایله دا شوله چې په لنډه موده کې طالبان د کابل تر څنډو را ورسېږي. د ولس له لوري د طالبانو له تحریک څخه ملاتړ د دې لامل شو چې د ۱۳۷۵ کال د وري په څوارلسمه د کندهار په زړه میخانیکي لېسه کې یوزر او پنځه سوه دیني عالمانو او ملایانو ملامحمدعمر ته د امیر المؤمنین په توګه بیعت وکړ او د افغانستان اسلامي امارت یې اعلان کړ. طالبانو د ۱۳۷۵ کال د تلې په شپږمه د کابل ښار د کمزوري مقاومت وروسته ونیو او پدې ډول د حکمتیار په وینا منحوس ایتلافي حکومت نسکور او واکمنان یې لومړی پنجشیر او وروسته مزارشریف ته وتښتېدل . د کابل د نیولو سره سم طالبانو نجیب الله او د هغه ورور د م، م له دفتر څخه واېستل ، بېله محاکمې یې چناواري کړل او جسدونه یې د عامې روغتیا په څلور لارې کې د ننداري لپاره را وځړول چې دا کار یې په کورنۍ او نړیواله کچه وغندل شو. د نجیب له وژلو وروسته ملا رباني د طالبانو د دولت مشر د یوه خبریال د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې مو نجیب بېله محاکمې چناواري کړ ویلي وو د هغه محاکمې ته اړتیا نه وه ځکه چې هغه په خپلو جنایتونو اعتراف کړی وو چې « موږ خلکو ته د کور ، کالیو او ډوډۍ ژمنې کړې وې خو د کور پر ځای مو ګور، د کالیو پر ځای مو کفن او د ډوډۍ پر ځای مو مرمۍ ورکړې.» طالبانو د کابل له نیولو وروسته د تخار ، بدخشان او پنجشیر د ولسوالۍ پرته په ټول هېواد ولکه ټینګه کړله. طالبان هر ځای چې واکمنېدل هلته یې محمدي شریعت پلی کاوه ، وسلې او پاټکونه یې ټولول او دایمن امنیت یې ټینګاوه . پدې ډول یې د پیاوړي مرکزي حکومت بنسټ کېښود او افغانستان یې د حتمي تجزیې وژغورلو. هغه مهال هیواد د ټوټې کېدو له ګواښ سره مخ وو ځکه چې په هرات کې د اسمعیل خان امارت چلېده، په مشرقي کې د حاجي قدیر پاچاهي وه او په کابل کې ګڼې واکمنۍ ترسترګو کېدې تردې چې په شمال کې د دوستم کرنسي هم چلېده او د شمالي سالنګ د تونل په خوله کې یې ستره لوحه لګولې وه چې پرې لیکل شوي وو (به خراسان خوش آمدید !). د دې معنی دا وه چې شمالي ولایتونه د افغانستان برخه نه بلکې د خراسان په نامه جلا هیواد دی . د طالبانو دا هوډ چې په افغانستان کې سوله ټینګه او د هېواد جغرافیایي یووالي تضمین شي چمتو وو د دوستم غوښتنې ته چې په افغانستان کې فدرال سیستم د جوړولو لیوال وو لبیک ووایي. همدا لامل وو چې د پاکستان د کورنیو چارو وزیر نصرالله بابر او مولانا فضل الرحمن د پاکستان د جمعیت العلمای اسلامي مشر په کابل او مزارشریف کې د اسلامي امارت او اسلامي – ملي غورځنګ له مشرانو سره لیدنې کتنې تر سره کړلې چې په پایله کې یوه پنځه ماده یې لوزنامه لاسلیکولو ته چمتو شوه چې پنځمه ماده یې د فدرال سیستم په هکله وه. خو کله چې د افغانستان لپاره د ملګرو ملتو ځانګړي استازي رابرټ هول دا ماده ونه منله د طالبانو او اسلامي – ملي غورځنګ ترمنځ جوړجاړی هم له ماتې سره مخ شو. د طالبانو له لوري د فدرال سیستم منل ښیي چې هغوی غوښتل هیواد ته سوله او ټیکاو راوړي اود دې هیواد جغرافیایي یووالي تامین شي خو ملګرو ملتو یې مخنیوی وکړ. دا بیا ښیي چې هغه مهال ملګرو ملتونو نه غوښتل په افغانستان کې جګړه پای ته ورسېږي او افغانستان قوي مرکزي واکمنې ولري. پداسې حال کې چې هغه مهال د شمال تلوالې د افغانستان د کشالې حل د افغانستان د تجزیې له لارې ګڼلو او غوښتل یې افغانستان په دوو ، شمالي او سویلي برخو وویشي. پدې اړه رزاق مامون د رد پای فرعون نومي کتاب کې په مزارشریف کې د ایران د پوځي قونسل تلفوني خبرې را وړې دي چې احمدشاه مسعود ته داسې وایي: « بالاخره په افغانستان کې د خپلو دوستانو او بهرنیو دوستانو سره د مشورې وروسته پرېکړې ته رسېدلي یو چې د افغانستان کړکېچ د منلو وړ د عادلانه حل لپاره باید دا هېواد په دوو شمالي او سویلي برخو وویشل شي، ...ستاسې د معلوماتو لپاره غواړم ووایم چې د متحدې جبهې ټول مشران په تېره سپین ږیری (رباني) او پهلوان(دوستم) خپله بشپړه همغږي اعلان کړې ده .» د لته د شمال تلوالې ملي ضد دریځ او د یو موټي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د شتون سره مخالفت او دښمني بربنډېږي. د طالبانو لخوا د کابل له نيولو وروسته رباني او ملګري يې شمال ته وتښتېدل لومړی يې مزارشريف او بيا د تخار ولايت د خواجه بهاوالين ولسوالي د افغانستان د اسلامي دولت د پايتخت په توګه غوره کړل. د خواجه بهاوالدين ولسوالۍ چې دولتي ادارو ته اړينې ودانۍ نه لرلې رباني کانتنرونه کېښودل او هلته يې د وزيرانو لپاره دفترونه جوړ کړل او په يوه زاړه کور کې يې د جمهور رييس مقام غوره کړ لدې امله نړيوالو رسنيو د رباني حکومت « د استاد رباني کانتېنري حکومت بللو» ۱۷ / ۴۹۲ خو د رباني د واکمنۍ غوره نوم ګرځنده حکومت وو . له ياده ونه باسو چې مسعود او يارانو يې يوه اونۍ مخکې تردې چې طالبان کابل ونيسي د کابل څخه وسلې او پوځي تجهيزات او د بانک خزانه د پنجشير ولسوالۍ ته لېږدولې وو . د شمال ټلوالې مشرانو شمال ته په رسيدو سره خپلې پرونۍ دښمنۍ او د يوبل د جنګياليو قصابۍ هېرې کړې او په خنجان کې يې د مسعود ، خليلي او دوستم تر مشرۍ لاندې د افغانستان د دفاع عالي شورا چې يوه پوځي ټلواله وه جوړه کړه چې پدې ډول هيواد په دوو شمالي او جنوبي جبهو وويشل شو. وروسته لدې شمال ټلواله د طالبانو تر ولکې لاندې سيمې د عادي توغنديو پرځای د سکاد، اوراګان او لونا توغنديو او الوتکو هدف ګرزوې . عجيبه داده کله چې د شمال ټلوالې د واکمنۍ پر مهال د هغې جهادي سيالانو کابل په توغنديو ويشت هغه يې غيراسلامي عمل او د خلکو په وړاندې جنايت ګڼله خو شمال ټلوالې خپل دې کار ته جهاد او د مقاومت نوم ورکاوه. د طالبانو د راڅرګندېدو پر مهال رباني طالبان د « سولې ملايکې » ګڼل خو د کابل څخه له تښتېدو وروسته يې ځواکونو د سولې ملايکې لکه شيطانان په توغنديو ويشتل او بمباردول . دلته ليدل کېږي چې څه ډول د اسلام له سپېڅلي نامه څخه ناوړه ګټه پورته کېږي. د اسلامي دولت په واکمنۍ خو په واقعيت کې د تنظيمونو په اندوخر کې نه يوازې امنيت ګډوډ شو، د عامه او د خلکو د جايدادونه غضب پيل ،کابل په کنډواله واوښت او دولتي ادارې لوټ شوې د هغه سره جوخت د مخدره توکو کښت او د هغه قاچاق وده موندله خو طالبانو د ډاډمن امنيت د ټينګولو ترڅنګ او د ملا محمدعمر د يوه فرمان له مخې په هغو سيمو کې چې طالب واک چلاوه په بشپړ ډول د ترياکو کرنه له منځه ولاړه . په کابل باندې د واکمنېدو سره سم طالبانو لاندې پنځه فقره ئيزه اعلاميه خپره کړله :

۱– ټولې ادارې اسلامي دي.

۲ – هرڅا چې د بيت المال ، مال وړی وي هغه دې نوموړو اسلامي ادارو ته وسپاري.

۳ – هرڅوک چې د امنيت په اخلالولو اوغلا باندې لاس پورې کړي سخته سزا به ورکړل شي.

۴ – ښځې به د بل امر پورې په کور کې ناستې وي او دفترونو ته د تګ اجازه نلري.

۵ – ښځې د کورڅخه د وتلو په مهال په بشپړه توګه په بورقو(چادريو) کې وي.

د دې اعلاميې د تطبيق لپاره د امربالمعروف او نهې عن المنکر اداره چې په نړيوالو رسنيوکې مذهبي پوليس يادېدل مؤظفه شوله. طالبانو د لمانځه ادا کولو مسئلې ته زيات پام راګرزولی وو او خلک يې اړ ايستل چې د لمانځه په وخت کې جوماتونو ته لاړشي . داسې هم پېښ شوي دي چې يوه تن د يوه وخت لمونځ څو ځله ادا کړي. طالبانو په موسيقي او دوديزو مېلو،سپورت ، انځوراخيستنې، د مجسمو جوړولو، رسامۍ او د ښځو په کاراو د نجونو په زده کړو بنديز ولګاوه. طالبانو ويل چې نجونو او ښځو ته به هغه مهال زده کړو او کار ته اجازه ورکړي چې اړين چاپېريال چمتو کړي خو د خپلې پنځه کلنې واکمنۍ تر پايه يې دا چاپېريال چمتو نکړ. طالبانو په باميان کې د بودا سترې مجسمې و نړولې . د طالبانو د مقرراتو په وړاندې په هرات او کابل کې ښځو اعتراضيه لاريونونه او مظاهرې وکړلې. د۱۹۹۶ کال د جنورۍ په يوولسمه د هرات د ښځو لاريون د طالبانو له لوري وځپل شو. دا د ښځو په وړاندې دوهم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل وو چې د حکومت لخوا څواک استعماليږي. لومړی ځل د کارمل د واکمنی په مهال په ۱۹۸۰ ز کال کې کله چې د کابل د ځینو لیسو نجونې د شوروي د اشغال خلاف کوڅو ته راووتلې وځېل شوې چې مرګ او ژوبله یې هم لرله. د طالبانو له لوري د دا ډول مقرراتو پلې کول غوڅ اکثریت ځوانانو او ښاریانو ته د زغم وړ نه وو له همدې کبله د هیواد څخه د تیښتې بهیر چې د شوروي اشغال او د تنظیمونو د واکمنی په مهال یې قوت موندلی وو د طالبانو په واکمنی کې دوام وموند. سربېره پردې طالبانو په هیواد کې د نړیوالو خیریه مؤسسو په فعالیت پدې نامه بندیزونه ولګول چې عیسویت ترویجوي. ځینې بهرني اتباع یې وشړل او بندیان کړل. طالبانو د دوی د شکمنو فعالیتونو په اړوند شواهد او اسناد هم خپاره کړل. د طالبانو له لوري د تخار او بدخشان پرته د نورو شمالي ولایتونو د نیولو وروسته پاکستان ، سعودی عربستان ، اماراتو او بحرین د طالبانواسلامي امارت په رسمیت و پیژندلو خو بحرین ډېر ژر خپله رسمیت پیژندنه بېرته واخېستله . هیره دې نه وي چې د شمال خلک د افغانستان د سویلي سیمو د ولسونو په شان د شمال ټلوالې له وحشت څخه تر پوزو راغلي وو همدا لامل وو کله چې «طالبان د سرې او برېښنا د فابریکې او اتلسمې فرقې شاوخوا و رسیدل د ښار په د ننه کې د طالبانو په ملاتړ پاڅون وشو.» ۲۳۴/ ۴۲ په مزارشریف کې د طالبانو په ملاتړ ولسي پاڅون ښيي مزاریانو چې غوڅ اکثریت یې د شمال ټلوالې په اند د هیواد د لړکیو سره تړاو لري هغو ډلو ته شا کړه چې د دوی د حقوقو د ترلاسه کولو په نامه یې جنډې پورته کړې وې .د مزاریانو پاڅون وښودل چې مزاریانو لکه د افغانستان د نورو سیمو اوسیدونکو افغانان په پښتنو او غیرپښتنو ، ډېرکیو او لږ کیو نه ویشل او هغوی غوښتل پخپل ټاټوبي کې یې سر، مال او پت خوندي وي که په واک کې پښتون وي یا غیر پښتون. مخکې وویل شول چې امریکې د طالبانو غورځنګ څخه پدې خاطر ملاتړ وکړ چې په افغانستان کې د امنیت د ټینګولو له لارې د منځنۍ آسیا انرژي او په هغو کې د ترکمنستان څخه پایپ لاین نړیوالو بازارونو ته وغزوي. هماغه دي چې امریکایی یونیکال کمپنی د طالبانو سره پدې تړاو مذاکرې پیلوي چې اړینې پایلې یې نلرلې او له هغه وروسته طالبان د ارجنتایني بریداس کمپنی سره خبرې پیل کړي چې د نوموړې کمپنی سره موافقې ته ورسېدل. لدې وروسته واشنګټن د افغانستان د اسلامي امارت د راپرزولو په نقشه کار پیلوي او هغه د بنسټپاله اسلامي ډلې په نامه چې ګواکې نړۍ ته ګواښ جوړوي د خپل تبلیغاتي ماشین موخه ګرزوي. دلته دا واقعیت بربنډیږي چې واشنګټن د نورو هیوادونو د سیاسي ډلو او حکومتونو سره په اړیکو کې خپلو ګټو ته لومړیتوب ورکوي که دې ډلو او حکومتونو د خپلو ملي ګټو په پرتله امریکایي ګټو ته لومړیتوب ورکاوه او د واشنګټن دیکټې ته یې غاړه ایښودله په غیږ کې یې نیسي او هغوی چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکوي د واک څخه تر راپرزولو پورې متې رانغاړي او رنګارنګ ناولي نومونه لکه ترهګر پرې اېږدي. ژوند ښيي چې امریکا په سړه سینه د پرمختګ څه چې د انسانیت د دښمنانو سره همغږې او همغاړې شوې او په یوه جبهه کې دریدلي ده. امریکا د افغانستان د اسلامي امارت دریځ ته چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکاوه د دښمنۍ لاره غوره کړه پدې کې شوه چې څرنګه دا ځواک د افغانستان له سیاسي ډګر څخه وباسي او خپل ګوډاګیان واک ته ورسوي. کله چې د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په یوولسمه د امریکایانو د ادعا پر اساس دالقاعده شبکې د نیویارک په سوداګریز مرکز او پنټاګون ترهګریز بریدونه وکړل چې هغه مهال د دې شبکې مشر اسامه بن لادن د جورج بوش د کورنۍ پخوانی ملګری او تجارتي همکار په افغانستان کې مېشت وو وپتېیله د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان برید وکړي. اسامه یمني الاصله عربستانی د شوروي اشغال پرمهال لومړی پاکستان او بیا افغانستان ته راغی. هغه په ۱۹۸۷ کال کې د پکتیا په ځاځیو کې د القاعده شبکې بنسټ کېښود چې غړي یې ټول عرب جنګیالي وو. اسامه د شوروي د اشغال د ختمېدو وروسته بېر ته عربستان ته ستون شو. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویټ د جګړې وروسته چې زرګونه امریکایي پوځیان په سعودي کې مېشت شول هغه د امریکا او سعودي دولت خلاف دریځ غوره کړ او اړ شو سودان ته کډه شي. د اسامه د سیاسي سلاکار مصطفی حامد(ابوالولید مصري) په وینا« افغانستان ته د اسامه بن لادن راتګ د امریکا د متحده ایالاتو او سوډاني حکومت د قبلي تفاهم او موافقې له مخې تر سره شو، او دغه خبره د سوډان د استخباراتو د وخت رییس قطبی المهدي مونږ ته په واضح تورو کې وکړه چې افغانستان ته د اسامه بن لادن انتقال د امریکا د دولت ، سوډاني حکومت او خپله اسامه بن لادن په ګډه یوه پرېکړه ده.» ۲۳۶ مصطفی حامد د رباني د واکمنی پر مهال د عمر البشیر د سودان ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې له اسامه سره یوځای د ۱۹۹۶ کال د مي په میاشت کې د الخرطوم څخه ننګرهار ته راغلی او دوی ټول د مولوي خالص په فامیلیو کې د انجینر محمود په اړوندې یوې ودانۍ کې ځای پر ځای شوي دي . البته د رباني حکومت یو پلاوی سودان ته واستولو چې اسامه او ملګري یې افغانستان ته راولي. د اسامه د راتګ وروسته په سودان کې د القاعده د شبکې او د هغه د کورنۍ سل تنه غړي هم په دوو سوډاني الوتکو کې د افغانستان ننګرهار ته راولېږدول شول. رباني هغوی ته افغاني تذکرې ورکړلې. دا په خپله معما ده چې د امریکا تر تعقیب لاندې بن لادن د امریکا او سودان د حکومتونو د ګډې پرېکړې له مخې د سودان د ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې افغانستان ته را لېږدول کېږي . د طالبانو په واکمنۍ کې اسامه او ملګري یې په کندهار کې د لویې ویالې څلور برجه کلا کې ځای پرځای شول . مصطفی حامد ملامحمدعمرمجاهد ته د اسامه د بیعت ورکولو په اړه چې بالنیابه یعني د ده د استازي مصطفی په لاس د ۱۹۹۸ کال د نوامبر میاشتې په دوهمه وشو وایي:«ما پر اسامه بن لادن ډېر ټینګاردرلود چې هغه باید له ملامحمدعمرمجاهد سره بیعت وکړي، خو نوموړي زما د دې غوښتنې په مقابل کې د ځنډ لپاره پلمې لټولې...، نوموړي چې کله زما اصرار ولیده را ته یې وویل چې بس سبا به د ملامحمدعمر مجاهد دفتر ته د بیعت کولو لپاره ورځو!...، سهار وختي زه د اسامه استوګنځي ته ورغلم چې له نوموړي سره یوځای د امارت دفتر ته ولاړ شم ، خو هلته مې چې وضعیت وکوت داسي نه معلومېده لکه شیخ چې د امارت دفتر ته د تللو اراده لري. له لږ انتظار وروسته مې ور ته وویل : ما چې د امارت دفتر ته ستاسي د ورتلو کوم وخت ښودلی پر هغه اوس یو ساعت اوښتی ، هغوی به انتظار وي ، تاسو به کله ورځئ؟ شیخ په ځواب کې راته وویل چې زمونږ مشوره دا شوه چې تاسو ورشئ او زما په نیابت ور سره بیعت وکړئ.» ۲۳۷ کله چې اسامه خپل سیاسي سلاکار ته زمونږ د مشورې خبره کوي دا پوښتنه را زېږوي چې هغه له چا سره مشوره کړې ده او د« زمونږ» څخه یې موخه څوک دي ؟ د سپتمبر د یوولسمي مرموزې ترهګریزې پېښې وروسته د سپتمبر په شلمه امریکا له طالبانو وغوښتل چې اسامه او د القاعده ټول غړي امریکا ته وسپاري. طالبان په پېښه کې د هغوی د ښکېلتیا ثبوت غواړي خو امریکا دا وړاندیز نه مني وروسته طالبان چمتو کېږي چې اسامه پاکستان ته وسپاري تر څوهلته محاکمه شي خو پروېز مشرف دې کار ته چمتو نشو. امارت د امریکایانو سره د ستونزې د حل په موخه د خبرو وړاندیز وکړ چې امریکایا ن دا وړاندیزهم رد کړ. وروسته لدې ملاعمر د اسامه په هکله د امریکایانو وړاندیز د ملایانو غونډې ته راجع کړ او ملایانو پرېکړه وکړله چې اسامه دې په خپله خوښه له افغانستان څخه ووزي. خو امریکایانو د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) پر افغانستان هوایي او د فارس د خلیج څخه د اوږد واټن توغندیو بمباری وکړلې چې لومړني ګوزارونه یې په کندهار او د ملاعمر په استوګنځي وو. هېره دې نه وي چې د سپتمبر د یوولسمي پېښې وروسته د شمال تلوالې مخورو امریکایانو ته د اسلامي امارت په نسکورولو کې د چوپړ ټترونه و ډبول او امریکایانو هم د افغانستان په نیولو کې د هغوی او د هغوی له ملیشو څخه د اجیرومزدورانو په توګه ګټه پورته کړله. د امریکایي – انګریزي هوایي او توغندیو د ګوزارونو او د شمال تلوالي د ملیشو د یرغلیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملياتو له امله په پرله پسې توګه طالبانو د ولايتونو کنټرول له لاسه ورکاوه د شمالي ولايتونو زرګونه تنه جنګيالي يې په کندز کې د شمال تلوالې له خوا اسير او د نورو سيمو جنګيالي يې په ولس کې متواري شول پدې ډول د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د هېواد په برخليک صليبي اشغالګر واکمن شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د ترهګرۍ ضد که ډیرمخیزه نه ختمیدونکې جګړه ؟

د ۲۰۰۱ ز کال د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) امریکايي او انګرېزي الوتکو او توغندیو د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان بمبارۍ پیل کړې او د شمال تلوالې ملیشو د یرغلګرو د مزدورو پلې ځواکونو په رول کې د اسلامي امارت په سنګرونو ور ختل چې په پایله کې د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د شمال دا د شر اوفساد تلواله ظاهراً واک ته ورسول شوه. اشغالګرو پدې پلمه پر افغانستان یرغل وکړ چې ګواکي د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په یوولسمه د امریکا د متحده ایالتونو په سوداګریز مرکز برید د اسامه بن لادن له لوري تنظیم شوی دی. د امریکې د دولت رسمي روایت داسې وو چې د ۲۰۰۱ز کال د سپتمبر په یوولسمه د نیویارک په وخت سهار په ۸ بجو او ۴۵ دقیقو نولس تنه عرب چې پنځلس یې سعودیان وو د امریکې په ختیځه برخه کې څلورو الوتکو ته پورته شول او د الوتکو کنټرول یې پخپلو لاسونو کې ونیو .دوې الوتکې د نیویارک د سوداګریز مرکز له دوو ودانیو ، بله په واشنګتن کې د امریکې د دفاع وزارت د مانۍ (پنتاګون) سره وجنګولې او څلورمه په پنسلوانیا کې ولوېدله. د دغه برید قربانیان ۲۷۹۳ کسان وو. ددې پېښې په اړه بېله څېړنو د برید په ورځ د امریکې دولت پېره په اسامه بن لادن واچوله. انګلوساکسوني اشغالګرو د افغان ولس رواني ځانګړتیاوو ته په کتو سره چې د خپلواکۍ د ګټلو په موخه به وسلې ته لاس اچوي تر څو د خپلو ځاني او مالي تلفاتو کچه او د افغانانو مورال را ټیټ کړي خپل ناتویي او غیر ناټویي متحدین هم له ځان سره ملګري کړل. پدې ډول په افغانستان کې د پنځوسو هېوادونو پوځیان دېره شول. په افغانستان کې لویدیځ خپل پوځي شتون ته د ترهګرۍ سره نړیواله مبارزه اعلان کړله. خو افغان ولس د دې ډله ییز اشغال په وړاندې د آزادۍ جګړه پیل او دې جګړې څه کم شل کاله دوام وموند. د افغان ولس مقاومت چې مشري یې د طالبانو اسلامي تحریک لرله اشغالګر دې ته اړ ایستل له طالبانو سره د سولې خبرې پیل کړي ترڅو په ۲۰۲۰ کال کې د فبرورۍ په ۲۹ په دوحه کې د طالبانو او امریکایانو تر منځ د سولې تړون لاسلیک شو چې منځپانګه یې د افغانستان څخه د بهرنیو پوځیانو وتل وو. دا تړون د م، م د امنیت په شورا کې ثبت شو. د تړون د لاسلیک پر مهال د شپږ دېرشو هېوادونو استازي موجود وو. د تړون له مخې به اشغالګر په څوارلسو میاشتو کې له افغانستان څخه وتل. خو امریکایانو د تړون څخه سرغړونه وکړله او د اشغالګرو وروستۍ ډله د ۲۰۲۱ کال د اګست په یودېرشمه د شپې په تیاره کې لکه غله د کابل د هوایي ډګر څخه ووتل . پدې ډول د افغان ولس خلاف د ناټویي اشغالګرو توده جګړه پای ته ورسېدله خو ماتې خوړلې امریکې د افغانانو خلاف سړه (اروايي او اقتصادي) جګړه و نه دروله. د ترهګرۍ په وړاندې د نړیوالې جګړې په اړه د ځېنو د نظر خاوندانو له څرګندونو معلومېږي چې د دې جګړې موخه مبهمه او ناڅرګنده او په اړه یې اندونه او تفسیرونه ویشلي وو چې دا د دې جګړې پیچلتیا جوتوي. تردې چې ځېنې امریکایي څېړونکي هم د سپتمبر د یوولسمې برید په پېښېدو کې امریکایي څارګره اداره ښکېله ګڼي. د جګړې د پیل پر مهال د هغې په هکله د نړیوالې ټولنې ظاهري اجماع شتون درلود خو د وخت په تېریدو سره دا اجماع پیکه کېدله او سیمه ییز ځواکونه د واشنګټن – لندن په موخو شکمن شول او پدې هڅه کې شول ترڅو د افغان ملي مقاومت سره اړیکې ټینګې کړي او پدې ډول افغان ملي مقاومت په نړیواله کچه مشروعیت پیدا کړ. دې بنسټیز بدلون او د افغان ملي مقاومت په ځپلو کې د ناټویي ځواکونو د پاتې راتلو پایله دا شوله چې د دوحې تړون لاسلیک شي . د تړون د لاسلیک وروسته د اشغال لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت امنیتي ځواکونو جګړه بیز مورال تر دې کچې کمزوری شو مخکې لدې چې ټول اشغالګر ځواکونه له افغانستان څخه ووزي دوې اونۍ مخکې د اشغال زیږنده بلواک حکومت نسکور شو ، مشران یې بهر ته وتښتیدل، طالب جنګیالي کابل ته ننوتل او پدې ډول طالبانو د دوهم ځل لپاره د ۲۰۲۲ کال د اګست په پنځلسمه واک تر لاسه کړ. د افغانستان څخه د اشغالګرو د وتلو وروسته دا ځل طالبان په بشپړ ډول په ټول افغانستان واکمن شول چې پدې وروستیو څلورو لسیزو کې یوه حکومت هم په ټول افغانستان ولکه نه وه ټینګه کړې . خو تر دې دمه (۲۰۲۴ کال د نومبر شلمه) یوه هېواد هم اسلامي امارت په رسمیت نه دی پېژندلی. که کوم دولت د اسلامي امارت د په رسمیت پېژندلو هڅه کړې د واشنګټن له تهدید سره مخ شوی دی .له بله پلوه واشنګټن په نوي حکومت ظالمانه بندیزونه ولګول ، د افغانستان اسعاري زېرمې یې کنګل کړلې ، د سوفیت بانکي سیستم څخه یې افغانستان و ایست چې د افغانستان په اقتصادي وضعیت یې ناوړه اغېز پرېښود. که ۲۰۰۱ کال کې په وروستیو کې دا جګړه د القاعده شبکې ضد جګړه ګڼل کېده خو د وخت په تېرېدو سره دې جګړې ته مختلف نومونه او تعریفونه ورکړل شول . د افغانستان د دې جګړې ځانګړتیا پدې کې وه چې هغه د یو چا (القاعده) په نوم د بل چا (افغان ولس) سره پر مخ تلله. له همدې کبله د افغانستان د دې ډېر مخیزه نه ختمیدونکې جګړې بهیراو څرنګوالي او په جګړه کې د ناټو د سازمان مرموز فعالیتونه او د افغانستان ځمکني واقعیتونه ددې سبب شول چې څېړونکي او سیاستوال دې جګړې ته لاندې نومونه او تعریفونه ورکړي:

۱ـ د امریکې د ګټو جګړه
۲- د ترهګرۍ ضد جګړه
۳ ـ د افغانستان د خپلواکۍ د ګټلو جګړه
۴ - د پرمختلونکو او پرشا تلونکو ځواکونو ترمنځ جګړه
۵ - د نللیکو جګړه
۶ـ د افغانستان د هویت د بحران جګړه
۷ - نیابتي او تحمیلي جګړه
۸- د افغانستان د بیلابیلو قومونو ترمنځ جګړه
۹ - د پښتنو د ځپلو جګړه.

پر افغان ولس د دې تپل شوې جګړې په هکله مختلف تعریفونه په جګړه کې د ښکېلو اړخونو د نقشو، ستراتېژیو، څرګندو او ناڅرګندو موخو او تبلیغاتو څخه اغېزمن دي .له بله پلوه د ځواکمنو دولتونو، سیمه ئیزو لوبغاړو او ګاونډیانو ستراتېژۍ او د متحده ایالتو برلاسی دریځ هم پکې ځانګړی ځای لري. دا په پام کې ولرو چې انګلوساکسوني لښکر د افغان ولس په غوښتنه ، د کومې لوزنامې او د ملګرو ملتو د سازمان د پرېکړې له مخې افغانستان ته نه بلکې د یوویشتمې پېړۍ د واکمن د ځنګل د قانون تر اغېز لاندې د ټولو نړیوالو قوانینو او نورمونو خلاف پرافغانستان یرغل ترسره شو، یرغلګرو د خپلې خوښې وګړي د واک په ګدۍ کینول چې دا د بشرد حقوقو د نړیوالې اعلامیې څخه څرګنده سرغړونه وه کومه چې ولسونه باید خپل برخلیک پخپله وټاکي. ښکېلاکګر عملاً د افغانستان پرځمکه او هوا واکمن وو او اشغالګرو په افغانستان کې هم ټولو ته څرګند فورمول «بېل یې کړه ، اېل یې کړه» عملي کړ . د آلمان د بن په کنفرانس کې د قومونو د ونډې او هغه هم په غیرعادلانه ډول د طالبانو وروسته واکمنۍ بنسټ اېښودل د بېل یې کړه ، اېل یې کړه د فورمول د پلې کولو لومړی افغاني ضد اقدام وو. د بن د غونډې د پریکړو له مخې د قومي تړاوونو پربنسټ د واکمنۍ جوړول او وروسته قومي او ژبنیو اختلافونو ته لمن وهل، په هیواد او په تیره شمال او شمال لوېدیځ کې د پښتنو په وړاندې پرله پسې زورزیاتي ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتنې سره ځینې دا جګړه د پښتنو د ځېلو جګړه ګڼي چې تر یوې کچې دا ډول ارزونه سمه برېښي ځکه چې اشغالګرو په افغانستان او پنجاب دا دانګرېز- امریکې مخلوق په پاکستان کې د پښتنو د ځېلو تګلاره غوره کړې وه . په رسنیو، ټولنیزو شبکو او د سیاستوالو ترمنځ د پښتون او غیرپښتون ، ډېرکیو او لږکیو، افغان او افغانستاني ، درانیو او غلزیو د وېشونکو اصطلاحاتو کارول او د قومي شوراګانو جوړول ټولو ته څرګند دي چې افغان قومونه او پښتني قبیلې سره جلا او یو د بل په وړاندې ودروي. د۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه د امریکې- انګریز د یوځي ټلوالې لخوا پر افغانستان یوځي یرغل د نوموړو دولتونو له لوري د امریکې په ۱۱۰ پوړیزه غبرګونو سوداګریزو ودانیو د ترهګرو بریدونو په وړاندې غبرګون وو چې ګڼي اسامه بن لادن تنظیم کړي وو. پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د۲۰۰۹ کال د مارچ په ۲۸ په کانادایي (تورنتوسن) نومې مشهوره ورځپاڼه کې راغلي دي چې په نیویارک او واشنګټن باندې یرغل په هسپانیه او آلمان کې جوړ او طرح کوونکي او پلي کوونکي یې پاکستاني ، سعودي او عربي اتباع وو .

لکه څرنګه چې په تېر څپرکي راغلي وو چې د پاکستان د وخت صدراعظمه بینظیر بوتو د طالبانو تحریک یوه پروژه بولي چې « د انګلستان په نوښت، دعربستان په مالي مرسته ، د امریکا په ملاتړاو د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه .» که دا ادعا ومنل شي بیا دا پوښتنه را پیدا کېږي چې ولې د دې پروژې جوړونکو د خپلې پروژې د منځه وړلو په خاطر ګام اوچت کړ. واقعیت دا دی چې اسلامي امارت د یوه خپلواک حکومت په توګه هغه مهال د امریکې دښمني وګڼله چې هغوی د افغانستان له لارې د نللیکې د غځیدا په تړاو د امریکایي د یونیکال د کمپنۍ وړاندیزونه ونه منل او د خپلې ونډې برخلیک د ارجنټاین د برایداس کمپنۍ سره تړلی وو ځکه برایداس د یونیکال په پرتله طالبانو ته د نللیکې د غځیدا او د سړکونو د جوړیدو په تړاو د لا ګټورو پانګو وړاندیز کړی وو.کله چې واشنګټن د طالبانو له دې هوډ څخه خبر شو د امریکې د بهرنیو چارو د وزارت مرستیالې کرستینا روکا طالبان پخپلې دې وینا وګواښل چې « یا به زموږ د سرو زرو وړاندیز منئ یا به مو د بمونو تر باران لاندې شخ کړو.» ۲۳۸ په پانګوالو سترو صنعتي هیوادونو کې حکومتونه او واکمن سیاستوال د غټو کمپنیو د ارادې پر بنسټ خپلې تګلارې جوړوي ان تردې چې دا کمپنۍ د دې هیوادونو مشران خپل نوکران ګڼي. د (هیڅوک جرآت نلري هغه توطئه وبولي) په کتاب کې د دیوید راکفلر، ریچارد نکسن او هنري کسنجر انځورونه یو ځای چاپ او د انځور لاندې لیکل شوي وو : « راکفلراو د هغه دوه نوکران.» همدا علت وو چې د واشنګټن واکمنو د یونیکال د کمپنۍ د ارادې له مخې پریکړه وکړه چې د طالبانو د اسلامي امارت د رانسکورولو لپاره پلمه ولټوي. د تېرې پیړۍ د وروستۍ لسیزې په نیمایي کې د واشنګټن لیوالتیا چې طالبان د کابل په پلاز وویني د مایکل بیرون چې د جهاد په دوران کې د سي آی اې غیر رسمي ویاند وو ښه څرګندیږي. کله چې طالبانو لومړی ځل کابل ونیو هغه وویل: «دا ځوانان د نورو نه بد نه دي . هغوی احساساتي برېښي خو د هغوی برې د کورنۍ جګړې څخه ښه دی. طالبان اوس په هغه خاوره واکمن شوي دي چې پاکستان او ترکمنستان سره نښلوي .اوس موږ کولی شو چې د نفتو نللیکه د افغانستان نه تېره کړو.نفت او ګاز نورو بازارونو ته ولیږدوو او ټول باید د هوساینې احساس وکړو.» ۲۳۹ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته امریکایانو د منځنۍ آسیا او د کسپین د حوزې د ځمکې لاندې طبیعي انرژۍ د لاس ته راوړلو په موخه اړینې څېړنې او ارزونې کړې وې او پدې اړه د یونیکال د کمپنۍ یوه لوړپوړي (جان مارسکا) د۱۹۹۸ کال د فبرورۍ په دوولسمه د کانګرس یوې کمیټې ته ویلي وو: «داسې برېښي چې د افغانستان له لارې د نللیکې غځول خورا لږ لګښت، لږ خنډونه او لږې فني ستونزې لري. افغانستان اوبو ته لنډه لار ده چې د منځنۍ آسیا نفت د آسیا نږدې بازارونو ته رسولای شي او لدې امله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نفتو د لیږدولو ممکنه ارزانه لار ده»۲۳۰/ ۱۲۲خو کله چې د یونیکال کمپنۍ سره د طالبانو مذاکراتو نتیجه ور نکړه واشنګټن د طالبانو د اسلامي امارت د نسکورولو په لټه کې شو. په همدې بنسټ یو شمیر څیړونکي چې په هغو کې امریکایان هم شتون لري پدې اند دي چې د سپتمبر د یوولسمې پیښه یوه پلمه وه ، حتی ځیني هغه د سي آی اې لخوا یوه پلان شوې دسیسه ګڼي ترڅو ددې پېښې په پلمه نړیوال ملاتړ ترلاسه کړي، په افغانستان خپل پوځي یرغل توجیه کړي او پدې اند دي چې پر افغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. ویل کیږي چې د امریکې متحده ایالتونه د یوه زبرځواک په توګه د نړۍ لس کلن تحولات پروګراموي. پدې هکله حبیب الله رفیع چې په ۱۹۸۹ کې په یوه پلاوي کې امریکې ته تللی وایي چې د مریلنډ د ایالت د یوه پوهنتون استاد د یوه لکچر په مهال وویل چې دی په سپینه ماڼۍ کې سلاکارهم دی او وایي:« موږ هلته د دنیا د بیلابیلو هیوادونو لپاره بېلابېلې کمیټې لرو ، چې هغوی د نړۍ لس کلن تحولات پروګرام کوي، زه د لبنان یم د منځنې ختیځ د کمېټې مشرهم یم او هر کال د لسو کلونو لپاره د منځني ختیځ تحولات پروګرام کوو او سپینې ماڼۍ ته یې سپارو، چې هغه بیا عملي کیږي. »۲۴۰/ ۳ پدې کې شک نشته چې پر افغانستان د امریکې پوځي یرغل د همدې لس کلن پروګرام پراساس صورت نیولی وي. د دې معنی دا شي چې پرافغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. پدې اړه محمدعثمان روستارتره کې لیکي:« د افغانستان د نیولو پلان د شوروي د امپراطورۍ د ماتېدو او د امریکې هژمونیستۍ د رسېدو سره تر لاس لاندې ونیول شو. د امریکې د ملي امنیت سلاکار برژنسکي کلونه مخکې د منځنۍ آسیا د شطرنج پر تختې کنټرول د آسیا په وچې باندې د تسلط وسیله ګڼله. د ترهګرۍ سره د جګړې په اعلان او د افغانستان او عراق نیول پلمه شوله چې د برژنسکي د خوبونو د رښتیا کیدو په لور لومړی ګام پورته شي. » ۲۴۱ که د امریکا او د هغې د ستراتېژیکو متحدینو له لوري د ترهګرۍ ضد جګړې ته وکتل شي د افغانستان په شمول د هغو هېوادونو د لاندې کولو لپاره هڅه وه چې د سړې جګړې په لسیزو کې د امریکا له کنټرول څخه د باندې وو. د امریکا او متحدینو دا خوبونه په افغانستان او یمن کې د افغانانو او یمنیانو د اتلوال مقاومت له امله په اوبو کې لاهو شول او په سوریه کې د روسیې د مداخلې له امله واکمن رژیم په واک کې پاتې شو. البته په عراق او لیبیا کې امریکایان او متحدین یې بریالي شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر افغانستان له پخوا پلان شوی یرغل

یو شمېر څېړونکي د واشنګټن د رسمي روایت خلاف پر افغانستان یرغل د نیویارک په سوداګریز مرکز او پنتاګون د بریدونو په وړاندې غبرګون نه ګڼي . هغوی پدې اند دي چې دا بریدونه په افغانستان د یرغل لامل نه بلکې یوه پلمه وه او د دغه یرغل لپاره د اوږدې مودې ستراتیژۍ له پخوا جوړه شوې وه . پر دې اساس د سپتمبر د یوولسمې نیټې بریدونه واشنګټن ته داسې طلایي چانس شو چې د ترهګرۍ په وړاندې د جګړې په نامه پر افغانستان یرغل وکړي اسلامي امارت نسکور او د خپلې خوښې حکومت واک ته ورسوي چې هم هدف ته ورسېږي ، هم نړیوال ملاتړ تر لاسه کړي او هم څوک د ملامتۍ پړه پرې وا نه چوي.د دې نظر خاوندان یو لړ فاکتونه او دلیلونه وړاندې کوي چې ځینو ته به یې ګوته ونیول شي. د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو د تګلارې په اړه د هر چا څخه زیات زلمي خلیل زاد بشپړ معلومات درلود. هغه د استازي په نامه د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کې راوړي : « پردې سربېره موږ د طالبانو پر ضد درې – ګامه ستراتیژي را منځته کړې وه ، لومړی، یو امریکایي استازی به د طالبانو رژیم ته اخطار ورکړي چې له القاعدې سره خپلې اړیکې پرې کړي. که طالبان په دې برخه کې همکاري نه کوي نو متحده ایالات به په افغانستان کې د کورنۍ جګړې بندولو په موخه له طالب ضد ډلو سره پټې مرستې زیاتې کړي او د القاعدې پر مېشت ځایونو به د بریدونو لپاره ځایي ملیشه ځواک را منځته کړي ، پر دې سربېره متحده ایالات به د طالبانو د راپرځولو په موخه د نړیوال ایتلاف پر جوړولو لاس پورې کړي...، د مرستیالانو غونډې د سپتمبر په لسمه نیټه پلان ومانه ، پلان د سپتمبر په یوولسمه د ولسمشر لاسلیک ته چمتو شو.» د خلیلزاد له لیکنې ښکاري چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې یوه ورځ مخکې د اسلامي امارت د نسکورولو په موخه د امریکې پلان جوړ شوی دی او عجیبه دا ده چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې په ورځ دا پلان د امریکې د ولسمشر د لاسلیک کولو په موخه چمتو شوی دی . سلیم عقل خو دا نه مني چې دپلان چمتو کېدل او د سپتمبر یوولسمه ترهګریزه پېښه تصادفا په یوه ورځ شوې وي. همدا رنګه میخایل شودوفسکي لیکي :«په واقعیت کې د امریکې د نوې جګړې لپاره پلان جوړونه د سپتمبر د ۱۱ نیټې د غمجنې پېښې څخه څه کم درې کاله مخکې پیل شوې وه .» ۲۴۲/ ۱۱۴ همدا راز دا خبره چې « په کال ۱۹۹۷ کال په متحده ایالتو کې یو غیر دولتي سازمان او فکري مرکز (د یوې نوې امریکایي پېړۍ لپاره پروژه) (پی ان سي) نومېږي جوړ شو ...، د تمرکز ډګر یې د امریکا بهرنۍ سیاست او په نړۍ کې د امریکا لېډرشیپ ته پراختیا ورکول ټاکل شوي وو. نوموړي بنسټ په ۲۰۰۰ کال کې ګزارش خپورکړ، ورځپانو هغه (پر نړۍ باندې د امریکا د واکمنۍ ابتدایي طرحه) وباله.ګڼ شمېر څېړونکو ، سیاستوالو او د جګړې ضد غورځنګ فعالینو دغه ګزارش د هیټلر (زما مبارزه) کتاب سره په تله برابر وګڼه.په ګزارش کې د منځني ختیځ په اړه په څرګنده توګه ، د ټولو هغو طبعي زېرمو چې لا نه دي ایستل شوي، په تېره بیا د تېلو او ګازو د زېرمو نیونه ، د نویو پوځي اډو جوړونه او د اړتیا په صورت کې د رژیمونو بدلونونه غوښتل شوي دي » ۲۴۰ / ۴۰ بنیي چې پر افغانستان برید مخکې پلان شوی وو. د زلمي خلیلزاد په وینا د شوروي اتحاد له ړنګېدو وروسته واشنګټن داسې طرحه وړاندې کړه چې« له مخې یې متحده ایالتونه باید د هر ناانډوله سیال د راپورته کېدو مخنیوی وکړي . په طرحه کې زیاته شوې وه : زموږ لومړۍ موخه د پخواني شوروي اتحاد په بڼه یا بله سیمه کې د هر هغه سیال د بیا راپورته کېدو مخنیوی وي ، چې موږ ته د پخواني شوروي په څېر ګواښ زېږوي. موږ د خپلې طرحې پر بنسټ پتېیلي وه چې د سړې جګړې او نورو سترو ښخړو د مخنیوي په موخه د دوه قطبي او څو قطبي نړۍ د راپورته کېدو مخه ونیسو.» ۲۴۳/ ۹۹هغه مهال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکې ستراتژیستان پدې پوهېدل چې د افغانستان شاوخوا کې د داسې ځواکونو د راځرګندیدو شونتیا لیدل کیږي چې په نړۍ د امریکې د لیډرشپ او هژمونیستي تګلارې په وړاندې ودریږي لدې کبله د هغوی د خوځښتونو د څارنې او ورته د ستونزو د جوړلو په موخه اړینه بریښیده په سیمه کې پوځي او استخباراتي شتون ولري چې افغانستان د خپل جغرافيايي موقعیت له کبله مناسب ځای وو. له همدې کبله يې پردې هیواد د یرغل نقشې جوړولې او د پلې کولو لپاره یې فرصتونه لټول. همدا لامل وو چې واشنګتن د سیمه ئیزه ځواکونو سره د طالبانو د راپرزولو په موخه سلامشورې هم سرته رسولې وې . پدې اړه شته لاسوندونه ښيي چې سپینه ماڼۍ د ۲۰۰۱ کال د جولای په میاشت کې دې پریکړې ته رسیدلې وه چې «په افغانستان کې پوځي عملیات د واورې د اوریدو نه، چې تر ټولو ناوخته نیټه به یې د اکتوبر منځ وي ترسره شي.» ۲۴۴ د جینز نړیوال امنیت په نامه له بریتانیا څخه خپریدونکې پوځي ستراتژیکي مجلې د ۲۰۰۱ کال د مارچ په پنځلسمه رپوټ ورکړ چې د امریکې نوي حکومت له هند، ایران او روسیې سره ګډ « په افغانستان کې د طالبانو د حکومت پرخلاف جبهه جوړوي. هند پوځي سامان آلې ، سلاکاران او د ځرخي الوتکو تخنیکران د شمال ټلوالې په واک کې ورکوي او همدارنګه هند او روسیه دواړه د خپلو عملیاتو لپاره په تاجکستان او ازبکستان کې له پوځي اډو ګټه اخلي.» همداراز د اندیا ریکټز هندي مجلې د ۲۰۰۱ کال د جون په شپږویشتمه د طالبانو د حکومت پرخلاف د امریکې د متحده ایالتونو، هند، روسیې او ایران د ګډ چلند په اړه نور جزئیات په ډاګه کړل « که چیرې پر طالبانو لګیدلي نوي سخت اقتصادي بندیزونه د افغانستان بنسټپال حکومت پر ګوندو نکړي.نو هند او ایران به د طالبانو خلاف د یوه (متحد پوځي ګوزار) په مهال د امریکا او روسیې تر څنګ ودریږي.» د ۲۰۰۱ کال د جون د میاشتې په پیل کې ولادیمیرپوتین د روسیې ولسمشر د همګټو هیوادونو په غونډه کې څرګنده کړه چې د طالبانو خلاف پوځي ګوزار مخکې دی. د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په اتلسمه د بي بي سي خبریال جورج آرني د پاکستان د بهرنیو چارو د پخواني وزیر نیازنایک له خولې رپوټ ورکړ چې امریکايي چارواکو ورته د اړیکو د یوې نړیوالې ډلې د پلان په باب ، چې د ملګروملتو ترمشرۍ لاندې په برلین کې کتلې وو خبر ورکړی وو که بن لادن په لنډ وخت کې ونه سپارل شي ، نو امریکا به له پوځي وسیلو نه کار واخلي چې هم بن لادن او هم ملا عمر ووژني یا ونیسي. د نوموړو ټولو موخه دا ده چې د طالبانو رژیم راوپرزوي.» ۲۴۵ د دې رپوټ له خپریدو څلور ورځې وروسته د سپتمر په ۲۲ د ګاردین ورځپاڼې دا سناریو تائید کړه او د هغې پر بنسټ افغانستان ته ګوتځنډنه د هغه څلور ورځني کنفرانس په ترڅ کې وشوه چې د جولای د میاشتې په منځ کې د برلین په یوه میلمستون کې د امریکا، روسیې ، ایران او پاکستان د حکومتونو د استازو په ګډون جوړ شوی وو، دا د یو لړهغو نارسمي کنفرانسونو په بهیر کې چې د افغانستان په اړه لیدموندنې (نظریاتی) تر نامه لاندې جوړیدل دریمه کتنه وه. د دې غونډې ګډون کوونکي پرنایک سربیره دری پاکستاني جنرالان، په م،م کې د ایران پخوانی سفیرسید رجايي خراساني ، د شمال ټلوالې د بهرنیو چارو وزیر عبدالله ، د افغانستان لپاره د روسیې پخوانی استازی نیکولای کوزیروف او د روسیې کې شمیر نور استازي او دغه راز (امریکایان)، په پاکستان کې د امریکا پخوانی سفیرټام سمینز، د سویلي آسیا په چارو کې د بهرنیوچارو مرستیال وزیر کارل اینډفورت اولي کالډرین وو. دغه غونډه د افغانستان لپاره د م،م د هغه مهالني او اوسني ځانګړي استازي فرانسیس ویندرل لخوا وربلل شوې وه. پدې اړه چې د سپتمبر د یوولسمې وړاندې پر افغانستان د یرغل نقشې جوړېدلې د قبرس د ډلې د مشر همایون جریر له هغې مرکې جوتیږي چې د ۲۰۲۳ کال د دسمبر په میاشت کې د بن د کنفرانس په اړوند د افغانستان انترنشنل تلویزیون سره کړې ده هغه وایي: « د ۲۰۰۱ کال جولای او سپتمبر په ژنیو کې غونډې را بلل شوې وې چې د امریکا ، روسیې او ګاونډیانو استازو سربېره د قبرس ، روم او عبدالستار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیرت ډلو يکې برخه لرله. سیرت وروسته د روم د ډلې سره یوځای شو. د غونډې آجندا د اسلامي امارت راپرزول، د راتلونکي حکومت په جوړښت او په افغانستان کې د ناټو د پوځیانو ځای پرځای کول وو. یوه امریکایي د راتلونکي حکومت د احتمالي مشرانو عبدالحق ، کرزي او پاچا خان ځدران څخه یادونه وکړه . غونډو دوام درلود چې د سپتمبر پېښه وشوله او د م، م استازی غونده ختمه اعلان کړه چې وروسته به غونډو ته دوام ورکړو . څه موده وروسته د بن کنفرانس را وبلل شو.» له پورتنیو څرگندونو څخه ښکاري چې د سپتمبر د یوولسمي پېښه د افغانستان د اشغال لپاره یوه پلمه شوې ده. د امریکې له لوري پر افغانستان د یرغل لپاره هراړخیز چمتووالی هغه وخت بربنډ شو چې د امریکې د ملي امنیت مؤسسې اعلان کړل چې« د ازبکي، عربي او افغاني ژبو متخصصینو لپاره اړتیا لري. دا مؤسسه په پام کې لري پدې سیمه کې پوځي تطبیقات ترسره کړي چې په هغو کې به سلګونه امریکایي ، ازبک ، قزاق ، قرغز او ترک پراشوتیستان ګډون وکړي.» ۲۴۶عجیبه دا وه د هغو تطبیقاتو خبره کیدله چې امریکایانو، ازبکانو ، قزاقانو، قرغزانو او ترکانو پکې ګډون کاوه خو د افغاني او عربي ژبو متخصصینو ته هم اړتیا وه. دې دا معنی لرله چې پر افغانستان او عراق یرغلونه پلان شوي وو چې د پورتنیو هیوادونو له خاورې نه ګټه پورته شي ځکه افغاني او عربي ژباړونکو ته اړتیا وه. سربیره پردې هغه مهال کله چې «پنټاګون په افغانستان باندې د یرغل نقشې نهایي کولې د امریکې د بهرنیو چارو وزارت هم د افغانستان له لارې د پایپ لاین نقشې نهایي کولې، له همدې امله د امریکې سفیره په پاکستان کې د پاکستان د انرژۍ له وزیر سره ګوري او د پایپ لاین د طرحې په اړه ورسره مذاکره کوي.»۲۴۷ وروستی دا چې د هالیووډ ډایرکتر، فلم جوړونکی ، بزنسمن او سیاسي فعال آرون روسو وایي چې نیک روکفلر ورته« د ۱۱ – ۹ پېښې له پیښېدو یوولس میاشتې د مخه وویل ، یوه پیښه پیښېدونکي ده او د دغه پیښې له امله به موږ پر افغانستان تېری وکړو، ترڅو د کسپین سمندرګي له پایپلاین څخه کار واخلو. موږ به پر عراق هم برید وکړو ترڅو د تېلو زیرمې خپلې او په منځني ختیځ کې یوه (نظامي) اډه جوړه کړو...» ۲۴۸ د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته شپږ ورځو کې د امریکې د دفاع وزیردونالد رامسفلد ویلي وو:« که جګړه د نړۍ سیاسي نقشې ته تغییر ورنکړي ، د امریکې متحده ایالات به خپلې اصلي موخې ته ونه رسیږي، باید وویل شي چې یو ستر ارزښت پدې اړین بدلون کې نغښتی دی.» د رامسفلد خبره ښیي چې واشنګټن هوډ درلود چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه په سیمه کې د افغانستان سربیره په هغو هیوادونو ورودانګي چې د امریکې ډیکټې ته غاړه نه ایږدي، هلته د خپلې خوښې حکومتونه واکمن کړي چې معنی یې د نړۍ د سیاسي نقشې اړول وو. ددې سربېره د سپتمبر د یوولسمې وړاندې امریکایانو د خپل یرغل لپاره عملي اقدامات پیل کړي وو چې هغه د طالب ضد ځواکونو او طالب ضد څېرو متحدول وو. « د ۲۰۰۱ م کال له پیله په دوبۍ ، پاکستان، تاجکستان او لویدیزو هېوادونو کې د سي آی اې له لوري زاړه قوماندانان، له طالبانو سره جنګېدونکي مخالفین او یو شمېر بهر مېشته افغانان سره جرګه کېدل او د طالبانو پر ضد د یوې داخلي ځواکمنې جنګي جبهې د جوړولو لپاره تېز کار روان وو، چې د بري په صورت کې له داخل نه د یوه ملي قیام نوم ورکول شي او د امریکا مداخله په ظاهره تثبیت نشي. » ۲۵۸/۲۵۹ – ۲۵۹ خو امریکایان بریالي نشول چې د افغانستان د ننه د طالبانو خلاف پاڅون تنظیم کړي. پدې لار کې د امریکا ملګرتیا پښتنې ضد شمال تلوالې لرله او په پښتون توکمه وګړو کې د حاجي عبدالقدیر، حامد کرزي او ګل آغاشیرزي کورنیو ور سره همکاري کوله.

پر دې بنسټ ویلی شو وروسته له هغې کله چې د طالبانو او یونیکال ترمنځ د نللیکې د غځیدا په اړه خبرو نتیجه ورنکړه، امریکایانو، ملګرو ملتو او سیمه ئیزو ځواکونو پرافغانستان د یرغل پلانونه جوړول. او په پوره ډاډ حکم کېدای شي چې پرافغانستان د امریکي – انګریز پوځي یرغل د سپتمبر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسمي نيټې له بريدونو سره هيڅ تړاو نلري. پدې افغاني ضد پلانونو جوړولو کې د م، م ښکېلتيا د فيډل کاسترو په هغه وينا د صحت مهر لګوي چې د ملګروملتو سازمان د سي آی اې ملکي څانګه ده.

حمله که توطېه ؟

يو شمېر څېړونکي او پوهان د سپتمبر يوولسمه غمجنه پېښه د امريکې او اسرائيلو ګډه توطئه ګڼي. پدې اړه د توطئې د تئوری پلويان لاندې دليلونه وړاندې کوي .

۱ - سره لدې چې د امريکې دولت سيګنالونه او رپوټونه لرل چې يوه ناوړه پېښه د القاعده لخوا کېدونکې ده ولې يې اړين تدبيرونه ونه نيول او ترهګر يې پريښودل خپله نقشه پلې کړي ترڅو دولت ته پلمه پلاس ورشي پر افغانستان بريد وکړي او د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه« د نړۍ سياسي نقشې ته تغيير ورکړي. » که د دولت روايت و منل شي دلته دا پوښتنه را پيدا کيږي کله چې ترهګرو د الوتکو د کنترول د تر لاسه کولو په بهير کې له پيلوټانو سره مجادله کوله او دا ټول د رادار پواسطه د کنټرول د مرکز څخه ليدل کېدل او بيا الوتکو خپل مسير بدل کړ ولې هڅه ونشوه چې د تښتول شوو الوتکو مخه و نيول شي ؟ سربيره پردې ولې د پيښې وروسته د اف بی آی ، سي آی اې او نورو اړونده بنسټونو مسئولين په دنده کې د غفلت له امله مجازات نشول ؟

۲- د پيښې څو ګړۍ وروسته بوش په يوه پوځي اډه کې د صليبي جګړې يادونه وکړه. همدا راز د تلويزيون په پردو داسې تصويرونه خپرېدل چې فلسطينيان د ترهګريزو بريدونو څخه خوښي ښيي خو وروسته څرګنده شوه چې دا تصويرونه حقيقي نه بلکې د آرشيف څخه اخيستل شوي وو. د صليبي جګړې يادول او د فلسطينيانو د خوښۍ د جعلي تصويرونو ښودنې دا معنی لرله چې په اسلامي هېوادونو بايد بريد وشي.

۳- د نيويارک په سوداګريز مرکز کې چې خاوند يې يهود وو ۴۰۰۰ يهودانو کار کاوه خو پدې ورځ دا يهودان کار ته نه وو راغلي . په قربانيانو کې يوازې پنځه تنه يهودان وو.

۴- د پيښې په اړه په چمتو شوي رپوټ کې دولت قصداً داسې مسئلې حذف کړې دي چې د دې پيښې د پېښيدو او په تيره د پيښې د مخنيوي په اړه د امريکا يي مقاماتو ناغيري ، په پيښه کې د سعودي حکومت ښکيلتيا او د اسامه د نه نيولو ليوالتيا ته پام را ونه ګرځي. امريکايي پروفيسور ديويد ری ګريفن « د۱۱ سپتمبر د تحقيق د کميسيون ويلې او ناويلې» په نامه خپل کتاب کې راوړي چې په ۵۷۶ پاڼيز رپوټ کې د۲۰۰۱ کال د جون په مياشت کې په دوبۍ کې د اسامه سره د سي آی اې د مامورانو او د سعودي عرب د څارګرې ادارې د مشر ليدنې نه تر سترګو کيږي . د رويټر خبري آژانس په حواله د سپتمبر تر پيښې دوې مياشتې مخکې د اسامه بن لادن او د سي آی اې مامورينو ترمنځ د دوبۍ د متحده اماراتو په امريکايي روغتون کې چې د پښتورګو د ناروغيو په خاطر بستري وو ، ليدنې وشوې چې حالت يې د ښه کيدو وو...، په روغتون کې دا ليدنه د فرانسې د فيګارو ورځپاڼې د۲۰۰۱ کال په اکتوبر کې تائيد کړه او بيانوي : د۲۰۰۱ زکال د جون په مياشت کې دوبۍ د اسامه بن لادن او سي آی اې د محلي مامورينو د ملاقات ځای وو. د نوموړي روغتون د اداري برخې يو مامور وايي چې د خلکو لومړی درجه دښمن د جون (۴ تر۱۴) نيټې پورې په همدغه روغتون کې بستري وو...، د فيګارو رپوټ د څو نورو ورځپاڼو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لخوا تائيد شوی دی چې د هغې ډلې څخه يې لندن ټايمز هم تائيدوي : اسامه بن لادن د دوبی په امريکايي روغتون کې د يوولسو ورځو په جريان کې د کانادايي يورولوژېست ډاکټر تري کالويي تر درملنې لاندې وو.» ۲۴۴/ ۵۰ ، ۵۳ همدارنګه « د سي پی اې شبکې د ويانډ، دن رادر له قوله د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په لسمه د پېښې يوه ورځ مخکې اسامه بن لادن بيا ناروغه شو خو دا ځل د پاکستان په مهربانۍ چې د امريکې همېشنی متحد دی د پاکستان پوځي اطلاعاتو سی بی اس ته وويل چې اسامه بن لادن د راولپنډۍ په پوځي روغتون کې بستراو تر درملنې لاندې وو...،احمد رشيد چې د طالبانو په تړاو يې ډيرې ليکنې کړې دي وايي چې د سپتمبر ۱۱/۹ تر پيښې مخکې په اغلب ګومان پوځيان د هغه سره د مرستې لپاره هلته وو.» سره لدې چې د ملګروملتو د امنيت د شورا د۱۲۶۷ لمبر پريکړې(۱۵ اکتوبر ۱۹۹۹) له مخې چې بايد طالبان بن لادن يوې صلاحيت لرونکې مرجع ته تسليم کړي امريکايي، سعودي او پاکستاني څارګرو له اسامه سره اړيکې ساتلې او د هغه درملنه يې هم کوله. د دې څخه ښکاري چې امريکايي مقاماتو د اسامه د نيولو پلان نه درلود بلکه د هغه څخه يې د يوې پلمې او تبليغاتي وسيلې په توګه کار اخيست ، ترڅو پر افغانستان يرغل وکړي او پدې کار کې سعودي او پاکستاني مقامات ورسره همغږې وو. همدارنګه ويليام رودريګز چې د۱۱/۹ پېښې وروسته يې په سوداګريز مرکز کې ګڼ شمير کسان وژغورل او د اتل لقب يې تر لاسه کړ ادعا کوي چې د ده څخه پدې اړه دده سره مرکه وشوه خو د امريکې د دولت په رسمي رپوټ کې يې نه نوم شته او نه يې څرګندوني . ځکه ددې امريکايي نوم او څرګندوني په رپوټ کې نشته چې څه موده وروسته يې پدې پېښه کې امريکايي مقامات ښکېل وګڼل.

۵ ـ هغه څه چې د دې پيښې د پيښيدو په اړه د کارپوهانو، سياستوالو او شاهدانو شکونه زياتوي چې دا يوه جعلي پيښه يا توطئه وه د هغو کسانو څارنه ، تهديد او مرموزې وژنې دي چې د امريکې د دولت له روايت سره همغږې نه وو.

۶- عجيبه دا ده چې د نيويارک په نړيوال سوداګريز مرکز په دوو ودانيو يوه يوه الوتکه ولګيدله خو يوه بله (اووم لمبر) فولادي اسکليټ لرونکې ودانۍ هم ونړېده . د اووم لمبر ودانۍ نړيدنې دا پوښتنه را وزيږوله چې څه ډول يوه پخه د فولادي ستنو اسکليټ لرونکې ودانۍ د عادي اور لګيدنې له کبله په بشپړ ډول ونړيږي. انجينران او د تاسيساتو د ورانولو متخصصين پدې اند دي چې د ودانيو دا ډول عمودي او ګړندي نړيدل يوازې هغه مهال شوني دي چې په ودانۍ کې د ننه څخه چاوديدونکې توکي کارول شوي وي . د جم هافمن په نامه امريکايي متخصص د خپلو څيړنو د پايلوپه اړه ليکي : « د سوداګريز مرکز په خاورو او دوړو (ګرد) کې منفجره اور اچوونکې توکي (ناتوترميټ) کشف شوي دي ترڅو د نيويارک د ښار آسمان ځکې ونړول شي.» ستيون ارل جونز د هستوی فزيک پروفيسور وايي چې د ودانيو د نړيدو۹۹ په سلو کې توکي او مدارک ورک شوي دي، نوموړی په يوه څيړنيزه ليکنه کې دې پايلې ته رسيدلی دی چې «د۲۰۰۱ کال د سپتمبر په ۱۱ فولادي اسکليت لرونکې ودانی د اورلګيدنې له امله ندي نړيدلې، بلکې ودانۍ د قوي چاودېدونکو توکو لکه ترميت او ناتوترميت چې د وسپنې او الومينيم ترکيب دی او د وسپنې ويلوونکې مواد توليدوي نړيدلې دي.» له بله پلوه عيني شاهدان هم د ودانيو د ننه د چاودنو خبره کوي چې د الوتکو د لګېدو څو شيبې مخکې يې اوريدلې دي. د(۱۱-۹سرګردانه فلم) جوړونکي وايی :«د۲۰۰۱ د سپتمبر په ۱۱سهار د نيويارک غبرګوني د الوتکو د سون موادو و نه نړول، برجونه د امريکا امنيتي سازمان وران کړل.» ويليام رودريګز چې شل کاله يې په سوداګريز مرکز کې کار کړی او د پيښې پر مهال د ودانۍ د ځمکې لاندې لومړي پوړ کې وو وايي چې ده او همکارانو يې د برج د لاندې پوړونو څخه د چاودنو غږونه اوريدلي او همدارنګه د يوه کس چې اور يې اخيستی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د لاندې پوړ څخه د لفت له لارې راپور ته شو یادونه کوي. رودریګز په هماغه ورځ ګڼ شمیر کسان وژغورل، ځکه هغه داسې کلي لرله چې د ودانۍ ټول قلفونه پرې خلاصیدل. د دې کار له امله هغه ته د امریکې او د سپتمبر د یوولسمې اتل لقب ورکړل شو. په نړیوالو ورځپانو کې هم پرې تبصرې وشولې. خو کله چې نوموړي په ۲۰۰۴ کې په جورج ډبلیوبوش او ځینو دولتي مامورانو په فدرال محکمه کې پدې پيینه کې د لاس لرلو شکایت وکړ د ده د اتلوالۍ کیسې ختمې شوې ، وګواښل شو، د اوباما په واکمنۍ کې لنډه موده زنداني هم شو او د درواغجن اوغولوونکي تورونه پرې ولګول شول. وروسته لدې هغه په رسنیو کې د جورج بوش سره خپل خپور شوی انځور د شیطان سره یادګاري انځور یادوي. د اووم لمبر ودانۍ د نړیدو په هکله د ۷۹ کلن امریکایي مهندس (مالکوم هاوام) چې ۳۶ کاله د سي آی اې غړی وو او د تخریباتو تخصص یې هم درلود د نیوجرسي په روغتون کې د مرګ په حالت کې ویلي چې دی د هغه څلور کسیزې ډلې څخه یو تن وو چې اووم لمبر ودانۍ یې ونړوله.

۷- د پیښې وروسته دوه سوه تنو تجربه لرونکو امریکایي پیلوټانو غونډه وکړله او یوه ګډه وینا یې خپره کړه چې پکې راغلي وو:«بې تجربې پیلوټان نشي کولی الوتکې له برجونو سره وجنګوي. »هغوی پخپله وینا کې پدې ټینګار کوي چې « امریکا د داسې پرمختللي تکنالوژۍ شونتیاوې لري چې الوتکه بیله پیلوټه والوزوي او د هرهدف سره یې چې غواړي وجنګوي.» څرګنده بېلګه یې ډرون الوتکې دي.

۸- یو شمیرڅیړونکي،کارپوهان او شاهدان په پنتاګون(دفاع وزارت) باندې د الوتکې د لګیدنې دولتي ادعا ناسمه ګڼي او په پنتاګون کې هم وراني د توغندي لګیدنه ګڼي ځکه چې د ودانۍ په دیوال کې رامنځته شوی سوروی کوچنی دی او د الوتکې او د مسافرینو د توکو هیڅ نښې نښانې په سیمه کې تر سترګو نشوې . د وزارت د پارکینګ کامره یوازې د یوه توکي چې دود یې تعقیبوي او د ودانۍ په لور حرکت کوي ښیي. پنتاګون ته ورته په پنسلوانیا کې د راغورزیدلي الوتکې او د انسانانو د بدن یا بکسونو نښو نښانو شتون نه درلود. عجیبه دا ده چې هیڅ ځای د الوتکو تور بکس پیدا نشو.

۹- پروفیسور دیویډری ګریفین امریکایي لیکوال ادعا کوي چې د نولس تنو الوتکو تښتوونکو څخه چې دولت اعلان کړل شپږ تنه ژوندي دي. یو د هغو څخه (عبدالعزیزالعمری) نومیږي. هغه د پیښې پنځه ورځې وروسته د سپتمبر په شپاړلسمه د عربستان د جدې په ښار کې د امریکې کونسلګرۍ ته مراجعه وکړه چې ولې یې نوم د ترهګرو په ډله کې چې ګواکې ووژل شول راوړل شوی دی او بل نفر د (ولیدالشهری) په نامه چې په امریکې کې یې د پیلوټۍ زده کړې ترسره کړې وې د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر په میاشت کې له امریکې څخه وتلی وو خو نوم یې د ترهګرو په نوملړ کې راغلی دی.

۱۰ - هغه کسان چې د امریکې د رسمي روایت سره همغږي نه دي ځورول شوي او یا وژل شوي دي چې کورت سانتفیلد یو له هغو څخه دی. کورت سانتفیلد په بیړنیو شرایطوکې د مرکزي اطلاعاتو د سازمان پخوانی مامور او عکاس د څلورو عکاسانو څخه لومړی کس وو چې د صفر ټکي یا د چاودنې سیمې ته یې ځان ورساوه وایي: « داسې ویډیو په لاس کې لري چې د تخریب له امله ډبرې په کوچنیو ټوټو او خاورو اوښتې وې. » نوموړی د خپلې میرمنې د وژنې په تور زنداني شو ،محکمې برائت ورکړ خو د محکمې له پریکړې وروسته بیا هم څلورمیاشتې په زندان کې وساتل شو. کله یې چې د خپلې ادارې څخه پدې اړه پوښتنه وکړه ورته وویل شول چې تاسې « تهدید» حسابیږئ خو کله چې له زندان څخه آزاد شو دفتر او کور یې تلاشي شوي وو او کمپیوټراو ځیني فیتې وړل شوې وې. کور یې د دوامدارې څارنې لاندې وو او لدې کبله اړشو ارجنتاین ته پناه یوسي. په کال ۲۰۱۰ کې د امریکې دولت د ارجنتاین

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دولت څخه وغوښتل هغه امريکې ته وسپاري خو ارجنتاين ورسره ونه منل. هغه په ارجنتاين کې د(ځورول شوي) په نامه کتاب وليکه چې د خپل ژوند سربيره د سپتمبر د يوولسمې نيټې په اړه معلومات پکې ليدل کيږي. هغه په پوره ډاډ سره وايي چې د پېښې څخه دولت خبر درلود او امنيتي سازمانونه له سيمې وتلي وو.

د ناين اېلېون وروسته بله نړۍ

د ملګرو ملتو د سازمان مقر د نيويارک د سودا ګريز مرکز څېرمه پروت دی او د دې نړيوال سازمان استازي په سوداګريز مرکز د الوتکو د لګېدنې له امله د آسمانڅکو(۱۱۰ پوړيزې ودانيو) د نړېدو او د اورونو لمبې ليدلې چې بېله کومه شکه يې هغوی هک پک کړي وو . کله چې بريدونه ختم شول د دې سازمان د امنيت شورا غړو وړانديز وکړ چې پدې اړوند بېړنۍ غونډه را وبولي خو مشر يې پدې دليل چې اکثرا کارکوونکي وتلي دي اود دې وېرې له امله چې بيا بريد ترسره نشي د غونډې را بلل وځنډول . يوه ورځ وروسته د سپتمبر په دوولسمه د ملګروملتو امنيت شورا غونډه وکړه او ۱۳۶۸ لمبر پرېکړه ليک يې صادر کړ. دا پرېکړه ليک نړيوالې سولې او امنيت ته د تروريستي فعاليتونو د ګواښ په اړه وو نه پر افغانستان بريد. پرېکړه ليک په امريکا غبر کوي چې بريد کوونکي او د بريد طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د بريد مرستندويان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي.البته مرستندويان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي م، م ته مسؤليت لري نه امريکا ته. پرېکړه ليک امنيت شورا ته واک ورکړ چې د خپل منشور له مخې خپل مسؤليتونه اجرا او اړين اجرآت وکړي. امنيت شورا د دې پېښې په اړوند د سپتمبر په اته ويشتمه بله غونډه را وبلله او ۱۳۷۳ لمبر پرېکړه ليک يې تصويب کړ چې اصلي ټکي يې دا وو:

- د ترهګرو د پيسو کنګلول او يا ضبطول
- د ترهګرو سره مرسته جرم شمېرل
- د ترهګرو په اړه د معلوماتو تبادله
- د ترهګرو څارنه ، تعقيب او نيونه.

که چېرې دواړو پرېکړه ليکونو ته وکتل شي په هغو کې د پېښې د عاملانو په وړاندې د ځواک د کارولو څه نښته خو په پرېکړه ليک دا ډول څرګندوني په« امريکا غبر کوي چې بريد کوونکي او د بريد طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د بريد مرستندويان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي» په واقعيت کې امريکا ته شين څراغ ښودلی دی چې د بريد ورکوونکو د ډلې مشر ته جزا ورکړي . ځکه واشنګټن ادعا وکړه چې دا بريد د القاعده شبکې کار دی چې مشر يې اسامه بن لادن په افغانستان کې پناه اخېستې ده.همدا لامل وو چې د دې پېښې څه کم يوه مياشت وروسته د اکتوبر په اوومه امريکايي ـ انګريزي ځواکونو په افغانستان يرغل وکړ. په داسې يوه هېواد يرغل چې په پېښه کې يې يو تن هم نه ليدل کېده. دې نړيوالې مؤسسې چې اصلي دنده يې په نړۍ کې د سولې او امنيت ساتل دي پر افغانستان د بريد په وړاندې هېڅ غبرګون ونښود پدې توګه يې خپلو مسؤليتونو ته شا وګرزوله.پدې اړه په ملګروملتو کې د ناروې سفير چې هغه مهال ناروې د امنيت د شورا غړيتوب درلود د يوه خبريال د پوښتنې په ځواب کې داسې وايي:" موږ ټول په شوک او انديښنه کې وو...، ما په هغه وخت کې بېله دې چې سوچ وکړم په زغرده مې د ترهګرۍ پرضد د جګړې سره موافقه وښوده ځکه زما په اند دغه بريد پر موږ ټولو بريد وو...، کله چې په پرېکړه ليک کې موږ ټول مکلف کړل چې د ترهګرۍ پرضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید له ټولو وسایلو کار واخیستل شي . په طبیعي ډول پوځي وسایل یې هم په غېږ کې نیول...» ۲۵۰ هېره دې نه وي د دې پېښې وروسته د پېښې انځورونه په پرله پسې توګه نړیوالو ټلویزیونو خپرول او د هغو ترڅنګ یې د عاملانو خلاف تبلیغاتو زور اخېست چې په نړۍ کې یې یوه عاطفي څپه را منځته کړه تر دې چې د چین او روسیې په څېر د امریکا مخالف دولتونو هم د امریکا سره ملګرتیا ته چمتو شول. دا د دې معنی لرله چې د ناین اېلېون وروسته نړۍ بدله شوې وه.خو دې حالت یوې لسیزې هم دوام ونه موند. په سوداګریز مرکز د برید دوولس ساعته وروسته د واشنګټن په وخت د شپې په اته نیمو بجو د امریکا ولسمشر جورج بوش ملت ته وینا وکړه چې برید یې د القاعده شبکې کار وګڼه بېله دې چې پدې اړه څېړنې شوې وي او دا یې هم وویل چې" مونږ به د هغه کسانو او هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو."د دې خبرې څخه ښکاره وه چې امریکا د القاعده شبکې ته د سزا ورکولو په نامه پر افغانستان د برید هوډ لري ځکه چې د القاعده مشر اسامه بن لادن د رباني د واکمنۍ راهیسې په افغانستان کې ژوند کاوه. د ملګرو ملتو د سازمان مشر کوفي عنان د امریکې دپلوماتیکو هڅو او د پوځي عملیاتو چمتووالي ته په کتو سره د برید څخه دیارلس ورځې وروسته د سپتمبر په څلېرویشتمه د دې مؤسسې عمومي اسامبلې ته د کلني رپوټ د ورکولو په ترځ کې وویل چې امریکې ته د نیویارک د پېښې له امله رسېدلې تاوان دا حق نه ورکوي چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په پلمه په هرکار لاس پورې کړي .هغه د (اې بي سي) په یوه ټلویزیوني پروګرام کې د امریکایي خبریال (دیان سویر) د پوښتنې په ځواب کې وویل« د م،م مخکنی پرېکړه طالبان دې ته اړباسي چې بن لادن م،م ته وسپاري .که طالبان دغه غوښتنې ته هرکلی نه کوي ترتعزیراتو لاندې به راشي . خو د نظام بدلول د افغانانو کار دی نه د بهرنیانو.» ۲۵۱ مخکې ویل شوي وو چې امریکا لا د مخه پر افغانستان د یرغل تابیا نیولې وه. همدا لامل وو چې د خلیل زاد په وینا د سپتمبر په یوولسمه پر افغانستان د یرغل پلان د بوش د مېز پرسر د لاسلیک لپاره اېښودل شوی وو . البته د سپتمبر د پېښې وروسته پر افغانستان برید ته چمتووالی چټک شو اوامریکایان په دوو(سیاسي او پوځي) برخو کې لاس په کارشول .

الف- په سیاسي برخه کې د امریکایانو هڅې په دوو استقامتونو متمرکزې شوې.د امریکا یوه ډله دپلوماتان ،پوځیان او څارګر پرافغانستان د پوځي یرغل په موخه د تلوالې په جوړولو لګیا شول . په لومړي ګام کې انګلستان د امریکایانو دې غوښتنې ته هرکلی وکړ او د افغانستان د اشغال وروسته شا وخوا پنځوسو دولتونو خپل پوځیان افغانستان ته واستول. د افغانستان دا ډول ډله ییز اشغال ته د اشغالګرو چوپړیانو نړیواله مرسته ویله. دوهمه ډله امریکایي سیاستوالو او څارګرو هڅې پیل کړلې چې د افغانستان شاوخوا هېوادونه وهڅوي خپله ځمکه اوهوا د امریکایانو د پوځیانو په واک کې کېږدي . د ترکمنستان پرته د افغانستان ټولو ګاونډیانو پدې لاره کې د امریکایانو ملګرتیا وکړه. پر بله خوا یې لوستي افغانان د طالبانو وروسته حکومت سره همکارۍ ته چمتو کول .پدې کار کې یې د زلمي خلیلزاد او اشرف غني په شان افغاني الاصله امریکایانو څخه ګټه پورته کړله. اشرف غني د افغانستان لپاره د ملګروملتو د ځانګړي استازي اخضرالابراهیمي سره د نړۍ هغو هېوادونو ته چې هلته زیات شمېر افغانان مېشت وو په سفر ووتل چې د دوی له انده با اعتماده افغانان او هغه هم په لوړو امتیازاتو دې کارته وموندي. پدې اړه عبدالکریم خرم لیکي :« کله چې د اسلام آباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي ګیلاني کور ته ورسېدو خدمتګارانو مېلمستون ته بوتلو.پیرصاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده.له نوموړي سره یو بل تن هم ملګری وو...، نوموړي (ابراهیمي) دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هرګوټ کې کدرونه وپېژني او را یې ولي چې د ځانګړو امتیازاتو په بدل کې افغانستان ته راشي ...، چې کله مېلمانه رخصت شول د پیرصاحب له زوی نه مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپوښتل چې دغه سړی خو افغان ښکارېده ،دا څوک و ؟ هغه په ځواب کې راته وویل چې دا د اخضر الابراهیمي همکار ډاکټر اشرف غني احمدزی و.»۲۵۲ / ۱۵۶ د غني - ابراهیمي او نورو افغان توکمه امریکایانو او بهرنیو استخباراتي شبکو له لوري په لویدیځ او پاکستان کې غوره شوي افغانان د کرزي په اداره کې سترستر منصبونه لرل او د غني په واکمنۍ کې همدا کسان د واکمنۍ اصلي کړۍ وې چې افغانانو دوی ته ټامیان ویل. زیاترو یې مخکې د بهرنیو انجوګانو او د م ، م اړونده بنسټونو کې کار کاوه.

د انګریزانو په پوځ کې هغه پراشوتي پوځي ته ویل کېده چې د هوا له لارې د Tommy) (ټامي - جګړې لیکې ته استول کېده ، دا چې جګړه به تر ډېره پلې عسکرو په مخ وړله، دوی ته په جګړه کې اړتیا نه پیښیده ، نو له دې امله دوی ته ټامیان یعنې هغه کسان چې ځمکه نلري ویل کېدل . وروسته دا کلمه د پوځیانو په لیکو کې د ډارن، لټ، نازدانه او ښځونکي د پاره استعمالیده. د امریکایي اشغال پر مهال هغو دوه پاسپورته افغانانو ته ټامیان ویل کېدل چې له بهر څخه راغلي او په لوړو مقامونو ګومارل شوي وو. د دوی کورنۍ بهر ژوند کاوه او کله به چې له دندې ګوښه شول بېرته بهر ته تلل . ب – د ناین اېلېون د پېښې وروسته د امریکا څارګر په پاکستان او افغانستان کې خورا فعال شول تر څو جهادي قوماندانان او د جهادي ډلو پلویان د طالبانو خلاف جګړې ته وهڅوي.لکه څرنګه چې شمال ټلواله په پنجشېر ، بدخشان او د تخار په یوه برخه واکمنه وه د امریکایانو اصلي موخه همدا مزدوره ټلواله وه . امریکایانو نه یوازې شمال تلواله د اسلامي امارت خلاف جګړې ته چمتو کوله بلکې په پښتون توکمه سیاستوالو او جهادي قوماندانانو یې هم پانګه اچولې وه ترڅو پښتني قبیلې هم د طالبانو په وړاندې وجنګوي. پدې اړه رابرټ ال ګرینیر په پاکستان کې د سي آی اې سیمه ئیزمشر په خپل کتاب کې راوړې چې د طالبانو خلاف یې د پښتني قبیلو چمتو کول د سپتمبر د یوولسمې پېښې یونیم کال مخکې پیل کړي وو.« د ګېرې شیرون د کتاب په حواله حامد کرزی په پښتنو کې لومړنۍ څېره وه چې د طالبانو پرضد د امریکا د دولت سره ملګری شو. نوموړی د سپتمبر د یوولسمې نېټې څخه څو ورځې وروسته په اسلام آباد کې د سي آی اې له مامورینو سره وکتل .» ۲۵۳ امریکایانو د افغانستان د نیولو او یا په افغانستان کې د خپل پوځې او استخباراتي شتون په موخه راز راز نقشې لرلې چې اصلي نقشه یې د افغانستان تجزیه وه . دې موخې ته د رسېدو په خاطر یې هڅې پدې را وګرزولې چې له طالبانو سره یوه معامله وکړي. پدې موخه یې هم د طالبانو د مخورو سره لیدنې کتنې درلودلې او هم یې د پاکستان دوه پلاوي یو د آی اس آی د مشر جنرال محمود ترمشرۍ لاندې او بل د پوځیانو اوعلماوو ګډ پلاوي کندهار ته استوي ترڅو ملاعمرمجاهد وهڅوي د امریکایانو سره معامله وکړي خو هغه ورسره موافقه نه ده کړې . پدې اړه ویل کېږي چې امریکایانو غوښتل د دریو مسالو څخه پر یوې د طالبانو د امیر سره معامله وکړي .

لومړی - اسامه او ملګري یې امریکایانو ته وسپاري .

دوهم - د واخان ستراتېژیکه سیمه د امریکایانو په واک کې کېږدي .

دریم - د کندهار شاوخوا څو ولایتونو کې طالبان واک و چلوي او نورې سیمې د هغوی مزدورانو ته پرېږدي.

د ناین ایلېون وروسته جورج بوش په چین کې د روسیې ولسمشر پوتین سره وکتل او هغه ته یې د تور او سپین په نامه افغانستان د ویش وړاندیز وکړ .پوتین د توراو سپین معنی ترې پوښتلې وه .بوش ورته ویلي وو سپین افغانستان به د سالنګ شمالي برخه وي چې هلته به ستاسې پلویان لره کي (شمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټلواله) واکمنه وي هلته به پرمختګ او تمدن روان وي. په تور افغانستان کې به طالبان واکمن وي ،هلته به جګړه وي.پدې اړه د تاجکستان ولسمشر امام علي رحمان په کابل کې کرزي ته چې په هغه مجلس کې مارشال فهیم او داودزي شتون درلود داسې ویلې وو:« پوتین د شانګهای ترغونډې وروسته سملاسي تاجکستان ته راغی او زما څخه یې هیله وکړه چې د استاد رباني په شمول د شمال ټلوالي مشران ورته راوغواړم .ما هغه وخت استاد رباني را ونه غوښت ،خو فهیم خان او نور مشران مې ملاقات ته راوبلل ،سره لدې چې استاد رباني له ما څخه په ټینګه هیله وکړه چې له پوتین سره یې د ملاقات زمینه برابره کړم ،خو ما دا کار ونکړ، استاد رباني په همدې خبره له ماڅخه خفه دی...، پوتین ، فهیم او نورو ته د بوش پیغام ورساوه او د خپل هر ډول مستقیمې او نا مستقیمې مرستې ډاډ یې ورکړ، فهیم ورته یو موټی شګه لاس کې ونیوله ویې ویل :دې ته موږ ریګ وایو ،دې ته هلمند کې شګه وایي دا یوه مانا لري ،ټول افغانستان یو دی.» ۲۵۴ /۵۵۸-۵۵۷ د افغانستان د تجزیې په اړه یو طالب مشر وایي :« زموږ د حکومت وروستۍ ورځې وې ، موږ تر ډېر فشار لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بریدونه روان وو او هغه سیمې مو له لاسه ورکولې. دغه مهال د آی اس آی مشر جنرال محمود ما ته احوال را کړ چې د یوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده لیدو ته ورشم.زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر اوکار ولرم .په هرصورت د ملامحمد عمرمجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم.له جنرال محمود سره د لیدو پر مهال نوموړي د افغانستان یوه لویه نقشه پرمېز وغوړوله او درې قلمونه یې چې بېل بېل رنګونه یې درلودل را واخېستل د نقشې پرمخ یې درې دایرې وکښلې .وې ویل چې موږ له امریکایانو سره هوکړې ته رسېدلي یو نور ستاسو حکومت ختم دی ،خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سیمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ.نورې سیمې به د نورو کسانو په لاس کې وي.ما ونه منله ورته ومې ویل چې له ملامحمدعمر نه هدایت اخلم.کله مې چې په کندهار کې نوموړي(ملاعمر) ته دغه کیسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما یوه دوره زندان هم تېرکړی و.یوه ورځ په یوه بهرني هېواد کې په یوه غونډه کې یو بهرنی ماته را نږدې شو وې ویل چې زه یو امریکایي یم ،زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژنې ،هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره لیدنه وه او نوموړي یو وړاندیز درته درلود چې تا ونه مانه .په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ یوازې یو دېوال درېدلی و،که تا وړاندیز منلی وای زه د څنګ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسمیت ورکاوه.» ۲۵۲/ ۱۵۴- ۱۵۵ دا چې بوش پوتین ته وایي چې په جنوب کې به جګړې وي ، د دوو حالتونو څخه به یې یو وي .لومړی دا چې امریکایانو غوښتل په سویلي افغانستان کې داسې تګلاره عملي کړي چې هلته جګړه دوام ومومي او د دې برخې اوسیدونکي چې غوڅ اکثریت یې پښتانه دي د دې جګړو د سون توکي شي او دا قوم د ځمکې له سره ورک شي. دوهم لامل یې دا دی چې بوش پدې ښه پوهېده چې پښتانه د پردیو غلامي نه مني او د اشغالګرو په وړاندې به تر وروستي پښتونه جنګېږي چې بېله شکه د جګړې پر مهال د تمدن نښې نښانې له منځه ځي ښوونځي او مدرسې بندېږي چې دا د تورتم یا تور افغانستان معنی لري . دا هم ویل کېږي چې پاکستان په لاندې دریو شرطونو د افغانستان په نیولو کې مرستې ته چمتو شو :

الف- په افغانستان کې د ځواکمن پوځ د جوړېدو مخنیوی.

ب- د افغانستان د صنعتي کېدو مخنیوی.

ج- د افغان دولت له لوري د دیورند د فرضي کرښې منل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د امریکا پوځي شتون یا شل کلن نیواک هم وښودل چې د پاکستان غوښتني منل شوي دي. د اشغال تر پایه امریکایانو افغان پوځ په پر مختللي پوځي تخنیک او تجهیزاتو لکه جیت الوتکو ، اوږدمزل توغندیو او توپونو ، د دافع هوا او رادارسیستم سمبال نکړ. د اشغال په شلو کلونو کې د افغانستان د صنعتي کولو په موخه ګامونه اوچت نشول. په کرښه اغزن تار وغزول شو او د پاکستان له لوري په پوله تحکیمات جوړ شول چې دا د فرضي کرښې منل وو. هېره دې نه وي چې د شمال ټلوالې مخور او پلویان د امریکا خیالونو ته په کتو سره د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته فعال شول چې د طالبانو په رانسکورولو کې د امریکایانو په چوپړکې د خپل هېواد په نیولو کې مرسته وکړي.د پېښې څلور ورځې وروسته عبدالرشید دوستم د سپتمبر په پنځلسمه او برهان الدین رباني په شپاړلسمه د بي بي سي سره په مرکو کې د طالبانو په ځپلو کې د همکارۍ چمتووالی وښود او د سپتمبر په نولسمه محمد یونس قانوني د امریکا ولسمشر ته لیک واستاوه چې منځپانګه یې د طالبانو د راپرزولو په موخه د امریکایي ځواکونو سره په ګډو پوځي عملیاتو څرخېده.دلته د شمال ټلوالې د مشرانو ماهیت څرګندېږي چې واک ته د رسېدو په موخه د خپل هېواد پلورني ته هم چمتو دي .وروسته لدې چې امریکایانو وطنپلورنکي و موندل « د سپتمبر په شپږویشتمه د زامې ماتوونکي په نامه دوولس کسیز پوځي ټیم افغانستان ته واستاوه، د هغوی سره یوازې یوچرمي دپلومات بکس وو چې دری میلیونه ډالر پکې وو.» ۲۵۵ د زامې ماتوونکي ډله د ګېرې شیرون په مشرۍ د ازبکستان څخه په چورلکه کې پنجشېر کې کته شوله. شېرون لومړی د نظار د شورا د استخباراتو د مشر عارف سروري سره وکتل . سروري د امریکایانو سره د هر راز همکارۍ ډاډ ورکړ. امریکایي څارګرو یوه ورځ وروسته د سپتمبر په اووه ویشتمه د قسیم فهیم سره د پنجشېر په بازارک کې وکتل .فهیم هم د همکارۍ ټېنګ وواهه او دا یې هم ورسره ومنل چې د کابل د شمال جبهې قوماندان ته به قومانده ورکړي چې د سي آی اې له ټیم سره همکاري وکړي. یوه ورځ وروسته شېرون او ملګرو یې د عبدالرب رسول سیاف سره په ګلبهار کې ګوري.شېرون لیکي چې سیاف ظاهرأ داسې ښکارېده لکه آیت الله خمیني ، خو په عمل کې د امریکا دښمن نه بلکې دوست وو. شېرون د عبدالله سره ملاقات وکړ.پدې کتنه کې عبدالله امریکایانو ته ویلي چې فهیم یوازې پوځي مشر دی او سیاسي واک له ده سره دی او دی چمتو دی له امریکایانو سره په سیاسي برخه کې همکاري وکړي. پدې لیدنو کتنو کې امریکایانو یادوکسانو ته د ډالرو بستې ورکړې چې د عبدالله برخه د ټولو څخه زیاته وه .په پاکستان کې د سي آی اې مشر لیکي چې پر افغانستان د برید څو ورځې وروسته یې په کویټه کې د ګل آغا شیرزي او د هغه له وراره یوسف پښتون سره وکتل .هغوی له موږ وغوښتل چې وسلې او امکانات ورته برابر کړو.لدې وروسته ګل آغا شېرزی، یوسف پښتون ، اکرم خاکرېزوال او خالد پښتون د سي آی اې په ملاتړ د جګړې لپاره چمتووالی ونیو. شیرزي او یوسف پښتون د اکتوبر په نه ویشتمه په اسلام آباد کې د امریکایانو له عمومي قوماندان جنرال ټامي فرانکس سره وکتل .وروسته لدې د دوی لپاره له پاکستان څخه وسلې برابرېږي او د سپین بولدک له لارې افغانستان ته واوښتل.همدارنګه امریکایي څارګر د نورو وطنپلورونکو(عبدالرشید دوستم ، عطامحمد نور، حاجی محمدمحقق ،مصطفی کاظمي ، سیدحسین انوري، اسمعیل خان، ډاکټر ابراهیم غوري او قوماندان احمدخان مرغابي) سره ګوري او د طالبانو خلاف یې جګړې ته هڅوي او دوی د همکارۍ ډاډ ورکوي. بېله شکه دوی ته هم د ډالرو بنډلونه ورکړل شوي دي. کله چې د سپیني ماڼۍ چارواکي ډاډمن شول چې د افغانستان د نیولو لپاره افغان خدایي خدمتګاران لږ نه دي او هغوی د امریکایانو سره ګډ د طالبانو په ځپلو کې همکاري کوي په افغانستان کې د پوځي عملیاتو د سمبالولو په موخه خپل لوړپوړي جنرالان او افسران د جنرال ټامي فرانکس په مشرۍ سیمې ته استوي.لومړی هغوی په اسلام آباد کې د پاکستان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشر جنرال پرويز مشرف سره وکتل او بيا بله ورځ تاجکستان ته ولاړل .د تاجکستان د جمهور رييس امام علي رحمانوف سره د کتنې وروسته د شمال ټلوالې د مشرانو عبدالرشيد دوستم ، محمدکريم خليلي ، اسماعيل خان او محمدقسيم فهيم سره د جنرال تامی فرانکس په الوتکه کې ګوري او پرېکړه کېږي چې د طالبانو په وړاندې به هغوی د ځمکنيو قواوو قوماندانان وي، د اور ځواک به د امريکې اوعسکر به د شمال ټلوالې وي.پدې ډول د شمال ټلوالې مشرانو د امريکايانو د پلي ځواک د قوماندانانو په توګه د طالبانو خلاف د خپل هېواد په نيولو کې د مرستې ژمنه وکړله . يو شمېر افغانان وايي که امارت اسامه امريکايانو ته سپارلی وای امريکايانو پر افغانستان يرغل نه کاوه چې دا ډول ليدلوری په بشپړ ډول ناسم دی . که طالبانو اسامه سپارلی هم وای امريکا بيا هم پلمه لټوله چې پر افغانستان يرغل وکړي او دا مهمه جيوپولټيکه او ستراتيژيکه سيمه ترخپلې ولکې لاندې راولې چې ښه بېلګه يې د ملا عمر د ويناد لاندې ليکنه ده : «په ۱۹۹۹ز کال کې طالبانو اعلان کړل چې اسامه له افغانستان نه وتلی دی .د امريکا د بهرنيو چارو وزارت ویاند جېمز رابن وويل که اسامه له افغانستان نه ولاړ هم شي ، د طالبانو په اړه زموږ په تګلاره کې به بدلون رانشي. » ۲۴۹/ ۲۱۹

ويل کېږي چې پاکستان امريکې ته د طالبانو د ځيلو په موخه خپل دوه هوايي ډګرونه د دريو ميلياردو ډالرو په بدل کې په اجاره ورکړل خو شمال ټلوالې ټول هېواد په ۷۰ ميليون ډالرو خرڅ کړ. امريکايانو چې په ارزانه بيه وطنپلورونکې وموندل د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) کابل ، کندهار ، هرات ، کندز او نور ښارونه د کروز توغنديو اوهوايي بمباريو هدف وګرزول .دا بريدونه يې د ترهګری پرضد جګړه وبلله او دا پوځې عمليات يې" د آزادئ اورد مهال عمليات " ونومول . پرافغانستان د بريد وروسته امريکايانو حامد کرزی په ارزګان کې ښکته کړ او عبدالحق د پاکستان له لارې افغانستان ته ننوزي طالبان هغه په لوګر کې نيسي او چانواري کوي يې. د يادولو وړ برېښي چې د سپتمبر په درويشتمه عربي اماراتو او په څلېرويشتمه سعودي د طالبانو سره ډيپلوماتيکې اړيکې وشلولې خو پاکستان د اسلامي امارت سره خپل سياسي تعلقات ونشلول.د امريکا - انګريز بمباريو د پيل په لومړيو کې داودجنبش د بی بی سي خبريال د اسلامي امارت اميرالمومنين ملامحمدعمر سره مرکه وکړه چې يوه برخه يې دلته وړاندې کېږي. خبريال : تاسې د امريکا د بريد په اړه څه غبرګون لرئ؟ ملاعمر د مقاومت خبره کوي اودا هم وايي :« تاسې يې منئ يا نه خو دا واورئ چې امريکا به د لېست له سره و د لېست و پای ته راځي." جنبش: تاسې څه نويو وسلو بند وبست کړی څه بلا؟ ملاعمر: دا د وسلو خبره نه ده موږ دا ميدان په الهي نصرت ګټو.» د امريکايي- انګريزي هوايي بريدونو او د شمال ټلوالې د ځمکنيو بريدونو له امله طالبانو يو په بل پسې ولايتونه او ښارونه له لاسه ورکول او د امارت ړنګېدل يقيني کېدل چې داود جنبش د ملامحمدعمرسره بله مرکه وکړه چې دا مرکه د ملاعمر وروستی مرکه ده.خبريال ترې پوښتنې.پدې وروستيو څو ورځو کې د ډېرو ولايتونو کنټرول ستاسې له لاسونو څخه ووت ، تاسې بيا هم هيله من ياست چې همدغه پوځې برياوې به بيا تر لاسه کړئ؟ ملاعمر په ځواب کې وايي :« موږ امېدوار يو لکه څرنګه مو چې اوس دغه تحول وليد، لږ وخت بعد به بيا دا بل تحول همداسې وينئ.» که د انګلوساکسون اشغال په وړاندې د افغان ولس مقاومت ته وکتل شي وليدل شول چې د ملامحمد عمر مجاهد وړاندوېينه سمه را وختله د اوولسو کلونو وروسته تحول راغی او امريکايان اړشول د طالبانو سره په دوحه کې د سولې رسمي خبرې پيل کړي . د څه کم شلو کلونو وروسته د ۲۰۲۱ کال د اګست په پنځلسمه په افغانستان کې بل ستر تحول راغی، د امريکايي اشغال لاندې واکمنئ نسکوره شوله او د ملامحمد عمر پلويان بيا په کابل واکمن شول او اشغالګر د اګست په يودېرشمه له افغانستان څخه په بشپړ ډول ووتل. د ناټويي اشغال په وړاندې د طالبانو جهاد يو ځل بيا وښودل چې په جګړه کې بری د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخ نصیب کېږي چې د جګړې انګېزه او په الهی نصرت باور ولري .
کله چې د ۲۰۰۱ کال د نوامبرپه میاشت کې د هېواد ګڼ شمېر ولایتونه او په هغو کې پلازمېینه کابل هم د طالبانو له لاسه ووتله او یوازې په کندهار طالبان واکمن وو د اسلامي امارت مشر امیر المومنین ملامحمد عمر دې پایلې ته ورسېد چې نور يې جنګیالي د مقاومت جوګه نه دي او کندهار باید تخلیه کړي امریکایانو ته په غږیز پیغام کې وایي: « تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسلیم او له مقاومته لاس پر سر شي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطر غرونو ته خېږي او له هغه ځایه به ستاسې پرخلاف خپل جهاد ته دوام ورکوي.» ۲۵۶ د کندهار د تخلیې مخکې « ملامحمد عمر د یوه سوداګر په کور کې طالب مخور رابولي او ورته وایي راتلونکی ګام به څه وي؟ خاموشي وه ، ټول وېرې په سراخېښتي وو، نه د جګړې د دوام وس و او نه هم د خپل امیر مقابل کې د دې احساس اظهار.بالاخره یو تن جرأت کوي ، سکوت ماتوي او وایي چې اوس د نړۍ مقابل کې مقابله ګرانه ده. ډېری غړي په سکوت سره له دغه نظره د تائید اظهار کوي. ملاعمر وایي : اوس د امارت مشر زه نه ملاعبید دی ټول یوه سواست؟ څوک خو اعتراض نلري ؟ ټول د تائید په پار خاموش وو. ملا محمدعمر کلاشنکوف په لاس ، څادر په اوږه اچوي او همداسې د خدای په امانۍ پرته له خپلو باوري ساتونکو سره له کوټې وځي." ۲۵۷ پدې هکله د شپیګل آلماني مجله کې راغلي چې ملاعمر خپلو ملګرو ته وایي:« زه پوهېږم چې زما واک ، زما پوزیشن ، زما کورنۍ له ګواښ سره مخ دي ، خو زه دې ته تیار یم چې ځان قربان کړم.زه نه غواړم چې د یوه نامسلمان ملګری شم ځکه زما د ایمان ، عقیدې او زما د مذهب مخالفان دي ، زه پدې ویاړم چې ځان قربان کړم او تاسې هم داسې وکړئ.لدې خبرو څخه وروسته په یوه موټرسایکل سپورشو او له کندهاره احتمالاً د پاکستان په لور ولاړو.» ۲۵۸ د ملاعمر د تللو په اړه لکه څرنګه چې شپیګل او ډېری پدې اند دي چې هغه پاکستان ته ولاړ خو (بېټی تم) یوه هالندۍ څېړونکې د ملاعمر له شخصي ساتونکي ملاجبارعمري سره مرکې تر سره کړې دي او پدې هکله یې د(ملاعمر پټ ژوند) په نامه کتاب لیکلی پدې باور ده چې ملامحمدعمر په افغانستان کې د ژوند تر پایه اوسېده او خپل جنګیالي یې د اشغال ضد رهبري کول تردې چې زیاته موده هغه په زابل کې د (وولورین) په نامه امریکایي پوځي اډې په پنځه کیلومترۍ کې اوسېده. د انګلوساکسون خونړی یرغل او د افغانستان د اشغال په وړاندې چې د طالبانو د جنګیالیو د ډله ئیزو وژنو په ملکي بنسټونو حتی روغتونونو، مدرسو ، جنازو ، ودونو او جوماتونو د بمباریو سره مل وې کوم دولت او ملګروملتو منفي غبرګون ونښود. البته اسلامي کنفرانس غونډه راوبلله د ترهګرۍ ضد مبارزه یعنې د افغانستان اشغال یې تائید خو نورو اسلامي هېوادونو ته یې خپریدنه معقول کار ونه ګاڼه. په جهادي مشرانو کې حکمتیار، مجددي ، خالص او محمدي پر افغانستان د احتمالي برید سره مخالفت وښود خو د یرغل وروسته یوازې حکمتیار او خالص د اشغال ضد دریځ غوره کړ. د حکمتیار ځینو ملګرو د اشغال لاندې حکومت کې لکه مجددي او ګیلاني کار ته دوام ورکړ او پخپله حکمتیار د۲۰۱۶ کال په لومړیو کې د دولت سره د سولې تړون لاسلیک کړ او په شاندارو مراسمو سره کابل ته راغی. طالبان د دوو میاشتو مقاومت وروسته د دسمبر په اوومه نیټه د کندهار څخه هم ووتل او پدې توګه د طالبانو پنځه کلنې واکمنۍ ته د پای ټکی کېښودل شو .البته چې په کابل د نوامبر په دیارلسمه نېټه شمال ټلواله واکمنه شوې وه او برهان الدین رباني د دوهم ځل لپاره د ارګ په تخت کېنول شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بن ناولی کنفرانس

د انګلوساکسوني اشغالګرو له لوري پر افغانستان د خونړي يرغل په وړاندې د ملګروملتو سازمان چوپه خوله پاتې شو ، يوازې د دې مؤسسې مشر کوفي عنان د يرغل وروسته په ژنېو کې وويل " بايد ډېر ژر دغه پوځي يرغل پای ته ورسي ،د افغانستان د خلکوملي ارادې ته په درناوي سره دې د دغه هېواد استقلال خوندي وساتل شي." خو کوفي عنان د م ، م د سازمان د مشر په توګه دا مکلفيت درلود چې د دې مؤسسې بېړنۍ غونډه راوبولي او د خورا مهمې نړيوالي مسألې چې د يوه هېواد د خلکو برخليک ورسره تړلی دی بحث وکړي او د بشرد حقوقو د نړيوالي اعلاميې څخه چې هر ملت پخپله خپل برخليک وټاکي دفاع وکړي. دې سازمان نه يوازې دا کار ونکړ بلکې د يرغل د څه د پاسه يوې مياشتې وروسته د دې سازمان د امنيت شورا د افغانستان په اړه ۱۳۷۸ لمبر پرېکړه ليک صادرکړ چې دا موسسه به په افغانستان کې اساسي رول لوبوي. دلته له وړايه ښکاري چې دا سازمان د نړۍ د سوپرځواک يا په بله وينا د انګلوساکسوني اشغالګرو په چوپړ کې درېږي .پرافغانستان د پوځي يرغل وروسته د افغانستان لپاره ددې سازمان ځانګړی استازی اخترالابراهيمي د افغانستان د راتلونکې په اړه لاندې پنځه فقره ای طرحه جوړه او هغه يې د م،م د امنيت شورا ته وړاندې کړله:

۱- ملګري ملتونه دې ژر د شمال ټلوالې او د افغاني ټولنې د استازو په توګه د نورو افغان سياستوالو په ګډون يوه غونډه راوبولي چې د "سياسي لېږد پړاو " پر محور بحث وکړي.

۲-پدې غونډه کې دې يوه موقتي شورا جوړه شي چې برخه وال يې د افغانستان د ټولو قومونو او د هېواد د هرې برخې استازيتوب وکړي .د دې شورا په مشرۍ کې د داسې يوه څېره وي چې د هېواد د ټولو قومونو،مذهبونو او سيمو د ملي يووالي سمبول وي.

۳- دا شورا به دنده لري چې د "منځ مهاله اداري" جوړښت او کړنلارې پېشنهاد کړي.

۴- د دې وړانديزونو د تائيد لپاره دې بېړنۍ لويه جرګه راوبلل شي.

۵- په پای کې دې دوهمه لويه جرګه د اساسي قانون د تصويب لپاره را وبلل شي چې د يوه کميسيون لخوا تسويد شوې وي.

لکه څرنګه چې د امريکا - انګرېز ځواکونو له لوري پر افغانستان يرغل د ملګروملتو د موسسې د پرېکړې پرته ترسره شو.پردې بنسټ د شلو کلونو په ترڅ کې په افغانستان کې د بهرنيو ځواکونو شتون او پوځي فعاليتونه په هېڅ منطق د ملګرو ملتو او يا د دغه سازمان د امنيت د شورا ماموريت نه دی . د ملګرو ملتونو او يا د امنيت د شورا هېڅ داسې پرېکړه ليک نشته چې په افغانستان يرغل ته يې اجازه ورکړې وي . يرغلګرو خپل يرغل د ملګرو ملتونو د منشور د ۵۱ مادې له مخې له ځان څخه دفاع وبلله. د ځان څخه دفاع امريکا ته دا اجازه ورکوله چې د القاعده شبکې غړي او مشر په افغانستان کې تعقيب کړي نه دا چې د طالبانو واکمني نسکوره او د خپلې خوښې حکومت هلته واک ته ورسوي. د نړۍ وتلي حقوق پوهان د امريکا او ناټو نظامي اشغال او کړنې د نړيوال قانون خلاف ګڼي.د ابراهيمي د طرحې له مخې د امريکايي مقامونو د ارادې او د ملګرو ملتو ترنظارت لاندې د نوامبر په اووه ويشتمه د جرمني د بن په ښار کې د افغانستان په اړه کنفرانس جوړ شو چې لاندې څلور ډلې يې د افغان ولس د استازو په توګه ور بللي وې .

۱- د روم ډله(د ظاهرشاه پلويان) : نولس تنه ،(يوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر عبدالستار سيرت.

۲- اسلامي متحده جبهه (شمال ټلواله): شل تنه، (يوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر محمديونس قانوني.

۳- د سولې او ملي يووالي ټولنه (د پېښور ډله): اووه تنه، (دری رسمي غړي) ، د ډلې مشر سيدحامد ګيلاني.

۴- د قبرس غورځنګ : لس تنه، (دری تنه رسمي غړي) ، د ډلې مشر همايون جرير .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې ملګروملتو د مدني ټولنې د فعالانو په نامه د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د اویا تنو شاوخوا افغانان او یوه آلماني (توماس روتیګ)هم یو شمېر افغانان د غونډې ځای "پیترسبورګ مانۍ " ته راوستلي وو. دې غونډې ته را بلل شوي د مدني ټولنې فعالانو غټه برخه د طالبانو وروسته واکمنۍ کې مهمو څوکیو ته ورسېدل. د غونډې برخه والو چې د رایو ورکولو او پریکړې حق یې در لود د روم د ډلې پرته چې اکثریت یې عمرخوړلي تکنوکراتان وو نور ټول د جنګي ډلو استازي یا په خپله جګړه ماران وو. په غونډه کې د امریکا له لوري څلورو تنو استازو(جیمز دابنز امریکایي ډیلومات، زلمي خلیل زاد، محمداشرف غني ، فاطمه ضیایي) اوهمداراز د انګلستان ، آلمان ، ایران او پاکستان استازو ګډون درلود. که څه هم د غونډې رسمي نوم "د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو خبرې اترې "اېښودل شوی وو خو د م ،م د استازو سربېره د پنځو دولتونو د استازو شتون ښیي چې هغوی ته دا حق ورکړل شوی وو چې د افغانستان د برخلیک د ټاکلو واک ولري. هېره دې نه وي چې دې غونډې پر ځای پېترسبورګ مانۍ کې د نورو دولتونو او په هغو کې د روسیې او هند استازو هم شتون درلود او د شمال تلوالې د ډلې مشر محمد یونس قانوني د هغوی سره په اړیکو کې وو. ددې غونډې برخه وال عبدالکریم خرم په کنفرانس کې د دوو افغاني الاصله امریکایانو د نفوذ په اړه لیکي:"د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خلیل زاد او اشرف غني احمدزی داسې کسان وو چې اغېزاو نفوذ یې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنیانو یانې امریکا او ملګروملتونو په رازونو کې شریک وو.دوی د پروژې جوړونکو سره همکار وو. " عجیبه دا ده چې خرم غونډې ته د پروژې په سترګه ګوري هغه پروژه چې پردیو را پنځولې ده . د افغانستان شل کلن اشغال هم وښودل چې غني او خلیل زاد د بن د پروژې مرکزي لوبغاړي پاتې شوي دي. د غونډې مشري د روم د ډلې مشر عبدالستار سیرت درلودله خو د پردې ترشا د غونډې لارښوونه امریکایي ډیلومات جیمز دابنز کوله. په غونډه کې حامدکرزی نه وو او هغه ګواکي د ارزګان ولایت څخه د ټلفون له لارې په پښتو او دري ژبو شپږ دقیقه ای وینا واوروله او د لندمهال حکومت او لویې جرګې په جوړولو یې ټینګار درلود. د کنفرانس له بهیر او د کنفرانس د خینو برخه والو له ځرګندونو څخه ښکاري چې د غونډې پرېکړې او سندونه له مخکې چمتو شوي وو او د غونډې برخه وال مجبور وو هغه لاسلیک کړي او د برخه والو غوښتنو ته ارزښت نه ورکول کېده .د سارې په توګه حاجي عبدالقدیر غونډه پدې نامه تحریم کړه چې ویناوې په پښتو نه ژباړل کېدې. په کنفرانس کې یوه تن هم په پشتو وینا نه ده کړې او حامدګیلاني په انګریزي ژبه وینا کړې وه . عبدالله وردګ د بي بي سي سره په مرکه کې وویل: " چا ته د خبرو اجازه نه وه .سهار په شپږو بجو یې له خوبه راپاڅولو ، اسناد یې په استازو لاسلیک کړل خو ما سندونه لاسلیک نکړل ." همدا رنګه د کنفرانس رییس سیرت د امریکا څخه د خپرېدونکي (آریانا تلویزیون) سره څه موده وروسته په مرکه کې وایي :"د دغه کنفرانس لارښوونه یوه امریکایي جنرال کوله اوهلته ما او د ملګروملتونو استازي هېڅ واک نه درلود.هرڅه له پخوا جوړ او پرموږ لاسلیک شول. " د سیرت بې خبرې پدې کې ده چې نوموړی امریکایي ډیلومات جنرال ګڼي. د کنفرانس بل برخه وال خرم پدې اړه چې هرڅه مخکې له مخکې چمتو شوي وو لیکي : "موږ لا د قبرس ګروپ په دفتر کې وو چې د دې ګروپ مشر همایون جریر ساه نیولی له یوه بل مجلس نه راغی .ګومان کوم چې د ایران له پلاوي سره یې لیدلي وو.نوموړی چې اطاق ته راننوت موږ ټولو ته یې په خطاب کې وویل : موږ هسې کنفرانس ته درومو، هرڅه مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده. ترې ومې پوښتل څه ډول؟ ویل یې : دا پرېکړه شوې چې حامدکرزی به د نوې ادارې د رییس په توګه ټاکل کېږي." ۲۵۲/ ۱۵۹- ۱۶۰ یاد کسان په دا ډول ځرګندونو سره نشي کولی د خلکو او هېواد په وړاندې له مسؤلیت څخه ځان خلاص او یا ځانته برآت ورکړي.د کنفرانس ټولو برخه والو د خپلو خلکو په وړاندې ځرګنده جفا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده.هغوی نه یوازې اشغال ته سرونه ټیټ کړي دي بلکې داسې سندونه يې هم لاسلیک کړي چې د افغان ولس ملي یووالی یې سخت زیانمن کړ . د بن د کنفرانس د رابللو اصلي موخه د طالبانو وروسته حکومت جوړول وو. دا غونډه پداسې شرایطو کې رابلل شوې وه چې امریکایي الوتکو د طالبانو د ځپلو په موخه پرله پسې بمباری کولې او زر کیلویي بمونه يې د افغانستان په ګوټ ګوټ غورزول او د شمال تلوالې ملیشو طالب جنګیالي قصابي کول. د کنفرانس را بلونکو(پردیو) برخه وال قانع کړي یا اړ ایستلی وو چې د راتلونکې حکومت مشر د روم اړونده ډلې څخه وي او یا د هغو له خوا وړاندې شي. دې ډلې درې تنه(عبدالستار سیرت ، حامدکرزی ، هدایت امین ارسلا) د حکومت مشرۍ ته کاندید کړل . د دې ډلې د رایو څخه څرګنده شوله چې سیرت د دوو نورو په پرتله زیاتې رایې ګټلې وې خو سره لدې حامدکرزی د راتلونکې حکومت د مشر په توګه وټاکل شو." نور ګروپونه د ښاغلي سیرت په منلو کې زړه نازړه وو . ښاغلي قانوني ټینګار کاوه چې د حکومت مشر باید پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه د حل لاره نلري."۲۵۲/ ۱۶۶ دا چې ولې کرزی د حکومت د مشر په توګه وټپل شو ابراهیمي په یوه مرکه کې وایي:" حامد کرزی د افغانستان د مشرتابه لپاره یو مناسب سړی وو.دا نظر په پښتنو، شمال ټلوالې ، پاکستانی او ایراني مقامونو کې هم وو...، د هرچا سره یو لست وو ، خو کرزی د ټولو لپاره د منلو وړ وو او په همدې دلیل یې هغه وټاکلو..." د منځمهاله حکومت د مشر د ټپلو وروسته د حکومت غړي هم تثبیت شول او شمال ټلوالې ته پکې غوښینه برخه ورکړل شوه ، هغه ډلې چې په ۱۹۹۲ کال کې د م،م د سولې د پروګرام د شنډولو مخینه لرله. بپله کومه شکه په راتلونکې حکومت کې د غوښینې برخې ورکول لدې کبله دي چې د افغانستان په اشغال کې یې د امریکا - انګریز سره په خپله خوښه ملګرتیا کړې وه. دا بیا ښیي چې د کنفرانس واک د امریکا سره وو. دې ډلې ته د ۲۹ لوړو څوکیو څخه اتلس ورکړل شوې چې په هغو کې کلیدي وزارتونه (دفاع ، کورنیو چارو، بهرنیو چارو او ملي امنیت) شامل وو.د راتلونکې حکومت دا ډول ترکیب چې د جګړه مارانو او پښتنې ضد تلوالې تله پکې خورا درنه وه د یوه ژمن او خادم حکومت شتون يې تر پوښتنې لاندې راووړ . کنفرانس جګړه مارانو ته چې خپل ځواک په خپل توکم ، قوم ، طایفه او قبیله کې لټوي بپله شکه دا ډول حکومت اېډیال او د منلو وړ وو خو د خلیل زاد، اشرف غني او عبدالستار سیرت په شان تکنوکراتانو او د لویدیځ د ژوند سره آشنا کسانو څرنګه ځانته اجازه ورکړه چې په یوویشتمه پیړۍ کې په قومي بنیادونو ولاړ د جګړه مارانو یو حکومت جوړکړي.دلته وینو چې پردیو څرنګه لوېډلي د علومو ډاکتران او پروفیسران غونډې ته غوره کړي وو چې د پردیو هرڅه ومني . عبدالکریم خرم لیکي چې کله مې د راتلونکې حکومت " لست ولید جتکه مې وخوړه ...، د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم ...، ورته ومې ویل : ډاکترصاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه .د حکومت لپاره ډېر بد ترکیب رامنځته شو، ګواکې د جګړې یوه لوري حکومت جوړ کړی وي .وېره مې دا ده چې له بدمرغیو به و نه ژغورل شو. اشرف غني احمدزي په بروسه څېره اوغوسه ناک غږ ځواب راکړ : ډېره ښه پرېکړه وشوه ، تردې غوره حکومت نشو کېدای." ۲۵۲ / ۱۶۷- ۱۶۸ د بن د غونډې د امریکایي پلاوي مشر جیمز دابنز د ۲۰۲۲ کال د جولای په څوارلسمه د افغانستان انترنشنال ټلویزیون سره په مرکه کې وایي چې « ده د بن د کنفرانس مخکې سیمې ته سفر وکړ او د افغانانو او د سیمې د سیاستوالو سره مې وکتل چې د پاکستان د استخباراتو د مشر سرېېره ایران ، روسیې ، هند او د شمال تلوالې ځواکمنو کسانو قانوني، عبدالله او فهیم غوښتل چې د طالبانو وروسته حکومت مشر حامدکرزی وي. هغه دا هم وایي چې د بن د غونډې د شمال تلوالې نورو برخوالو غوښتل چې برهان الدین رباني د افغانستان مشر پاتې شي. کرزی د تاجکانو غوراوی وو او شمال تلوالې کرزی واک ته ورسولو. » په مرکه کې دابنز دا هم وایي چې امریکا قطعا نه غوښتل چې څوک د افغانستان مشر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نو د دابنز ټوکه وه . هغه مهال شمال ټلواله چې په کابل او د هېواد په زياته برخه واکمنه وه غوښتل يې چې لا زيات امتيازات ترلاسه کړي . خليل زاد وايي رباني د نوي حکومت نوملړ استولو ته غاړه نه ايښودله او د ايراني پلاوي د غوښتنې له امله هغه رباني ته تلفون کړی تر څو پر هغه فشار راوړي. د خليلزاد په وينا « له نېکه مرغه يوې امريکايي الوتکې زموږ له خبرو يوه ورځ وروسته په تصادفي توګه د رباني کور ته نږدې راکټ توغولی و، هيڅا ته زيان نه و رسېدلی ، خو رباني پوه شو چې موږ سګنال ور استولی ...» ۲۴۳/ ۱۵۲ خليل زاد دا هم وايي چې« د کنفرانس پر مهال ايراني پلاوي له شمال تلوالې سره ژوره خواخوږي څرګندوله ، کله به چې ايرانيانو فکر کاوه چې موږ شمال تلواله مصلحت ته اړ باسو ، نو د دوی په استازيتوب به يې خبرې کولې.» د" انټرنشنل ديفلپمنت سټډيز "يا د نړيوال پرمختګ درسونه» په يوه خپرونه کې د پي بی اس خبري آژانس له قوله راغلي دي :"د امريکا د بهرنيو چارو وزير د غونډې پر مخ وړونکو ته ويلې وو د کنفرانس دروازه د هغوی (افغاني پلاوي) پرمخ وتړئ او پرې يې نږدئ چې بهر ولاړ شي، که هغوی (مخکې له هوکړې) خوشي کړو بېرته به يې تنظيمول ستونزمن وي." ۲۵۹غونډه د دسمبر په پنځمه پای ته ورسېدله او طالبان هم دوې ورځې وروسته د کندهارڅخه ووتل او کندهار ته د ګل آغاشيرزي قوتونه ورننوتل. مخکې لدې چې طالبان د کندهار څخه ووځي د طالبانو مشران ملاعبيدالله ، ملا عبدالرزاق ، اخترمحمدآخوند، طيب آغا او... شاولي کوټ ته د حامدکرزي ليدو ته ورغلل او ورته ويې ويل چې د جګړې څخه پدې شرط لاس اخلي چې په کندز کې يې زرګونه اسيران خوشي شي. کرزي ور سره ژمنه وکړه چې اسيران به نه وژل کيږي. خو وليدل شول چې زرګونه طالب اسيران د شمال ټلوالې له لوري چې امريکايي او انګريزي پوځيان او څارګر ورسره وو په محدودو کانتينرونو کې اچول کيږي چې له کندز څخه مزار ته ولېږدول شي . په کانتنرونو کې د هوا د نشتون له امله يې ګڼ شمېرمړه شول او هغه کسان چې ژوندي پاتې وو هغه يې هم په ډزو وويشتل او د ليلي په دښته کې يې په ډله ئيز ډول خښ کړل. همدارنګه امريکايي ـ انګريزي الوتکو پنځه سوه تنه طالب اسيران د مزارشريف په جنګي کلاه کې پدې نامه چې بغاوت يې کړی دی بمبارد او شهيدان کړل. دا ډله طالب اسيران په کندز کې وروسته له هغې چې " د طالبانو استازي ملافضل الله او ملا نوري شمال اتحاد ته وړانديز وکړچې طالبان چمتو دي خپلې وسلې ملګرو ملتونو يا نړيوالو ځواکونو ته ورکړي، پدې شرط چې دوی ته د خوندي پاتې کېدو ډاډمنې ژمنې ورکړل شي .دوستم ، عطامحمد، محقق او همدا شان امريکايان او انګرېزان هلته وو.په پای کې پرېکړه وشوه چې د کندز د مقاومت اسيران وروسته لدې چې بې وسلې کيږي خپلو سيمو ته واستول شي .د القاعدې غړي او نور بهرنيان ملګرو ملتونو ته وسپارل شي. طالبانو د همدغې موافقې له مخې ځانونه وسپارل." ۲۶۰د اسلامي امارت د نسکورېدو وروسته امريکايانو او د هغو افغان مزدورانو چې زياتره يې د شمال تلوالې مخور وو د طالبانو خلاف ځورونو او وژنو ته ملا وتړله په کورونو يې چاپې وهل کېدلې طالبان د هغوی د کورنيو مخکې وژل کېدل او يا بنديان کېدل. تر دې وروسته طالب مشران د خپل امير ملامحمد عمر حکمت ته متوجه کيږي او بېرته د خپل مشر پرمحور را غونډيږي او د اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو ستونزمنه او ګواښمنه سپېڅلې آزادۍ غوښتونکې جګړه (جهاد) پيلوي.

امريکايانو د خپل خونړي يرغل وروسته کرزی لومړی د ارزګان په سرخاب کې د چورلکو پواسطه کته کړ خو طالبانو په هغه او د هغه سره امريکايانو بريد وکړ او د هغوی څخه يې ۶۰۰ ميله وسله هم ترلاسه کړله . لدې وروسته امريکايانو کرزی پاکستان ته د (جيکب آباد اډې) ته يووړ. له هغه ځايه يې دوه اونۍ تبليغات کول چې ګواکې دی په ارزګان کې دی او بيا يې په دهراووت کې کته کړ او د کندهار شاوليکوټ ته يې ولېږداوه. همدارنګه عبدالحق د دوبۍ څخه لومړی پاکستان او بيا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننګرهار له لارې لوګر ته راغی. هغه طالبانو د لوګر په ازره کې ونیو. « امنیه قوماندان د والي په امر عبدالحق کابل ته روان کړ، کابل ښار ته چې غرمه مهال نږدې شول ، له بن ساره (بیني حصار)، قلچه(قلعچه) او شهدای صالحین سره پر عمومي سړک ورته مخ ته د داخله وزارت پیک اپ موټر راغی. د داخله وزارت ، یو تن چاړواکی ملا ظاهر ور نه را کوز شو او د امنیه قوماندان موټر یې ودراوه او د ملا محمدعمر یو لیکلی فرمان یې ور ښکاره کړ چې د مشر له خولې په ساده الفاظو لیکل شوي وو : د غه وطن فروش او خاین کابل ته تر رسېدو وړاندې و غځوئ او د کابل ښار یې په وینو مه پلیتوئ . دواړه موټر بېرته شا ته راغبرګ شول او د سنګ نوشتې له عمومي سړک نه چې ریشخور فرقې ته لارتللې ده، پر سړک یې عبدالحق او ډګروال حامد را کوز کړل او سترګې پرې وتړلې ...، دواړه یې په یوه وړه شېله کې وویشتل. ۲۴۹/ ۲۸۷پدې ډول د اشغال اردلي د حاجي قدیر وروړ عبدالحق چې د کابل د قوماندان په نامه مشهور وو او د پوځ پخوانی افسر ډګروال حامد خپله سزا ولیدله.

د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنی تګلارې

شمال تلواله د انګلوساکسوني اشغالګرو پر مټ د ۲۰۰۱ کال د نومبر په دیارلسمه کابل ته ننوتله او پر کابل واکمنه شوله او پدې ډول ربانې بیا د ارګ په تخت کېنول شو. رباني ارګ ته په ننوتو سره د اسلامي جمعیت اړونده غړي محمد یونس قانوني ، عبدالله عبدالله ، محمد قسیم فهیم او عارف سروري د څلورو کلیدي وزارتونو مشران مقرر کړل . د بن د غونډې د پرېکړې له مخې د دسمبر په دوه ویشتمه واک حامد کرزي د لندمهاله حکومت مشر ته و سپارل شو . پدې ډول د رباني څلوېښت ورځنی دوهمه واکمني هم پای ته ورسېدله. د واک د لېږد په درشل کې رباني " داسې یو فرمان ترتیب کړ چې په یوه فرمان یې ټول مقرراو په یوه فرمان یې ټولو ته څلورنیم کلن امتیازات ورپه برخه کړل ، د استاد رباني له خوا په دې فرمان کې چې حامدکرزي ته د واک تررسمي انتقال یوازې دوه ـ دری ورځې د مخه صادر او له دولتي راډیو تلویزیون څخه خپور شو، راغلي و ټول هغه اشخاص چې د مقاومت په څلور نیم کلنه دوره کې له دوی سره پاتې شوي او د طالبانو تر واکمنی د مخه په کومو ځایونو کې مقرر وو، پر همغو ځایونو بېرته مقرر دي ، دولت مکلف دی په یاده موده کې د دوی ټول معاشونه ، ترفیعات او نور حقوق ادا کړي."۲۵۴/ ۱۹۶ د پروفېسور رباني له مغزو راوتلي د دا ډول مسخره فرمان څخه ښکاري چې اشغالګر دا رنګه لوېدلي سیاستوال چې د ملي ګټو په پرتله ورته ګروپي او تنظیمي ګټو لومړیتوب درلود واک ته ورسول. البته چې د رباني په څېر د سیاستوالو شتون د افغانستان د غمیزې په ینځولو او ژوررولو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. دې جهادي مشر تردې کچې د واک سربېره له مادیاتو سره لېونی مینه لرله چې د خپلې لومړۍ واکمنی پرمهال« د ۲۰۰۱ کال د جنورۍ په دوهمه د آریانا افغان هوایي شرکت الوتکه د ایران د کسپین هوایي شرکت ته په څلورنیم لکه ډالرو وپلورله چې اصلي بیه یې دریٔ سوه لکه ډالره وه. هغه د خپلې اصلي بیې نه دوه سوه لکه او شپږ نوي زره ډالره ارزانه خرڅه شوې ده او د خرڅلاو پیسې یې دولتي حساب ته نه دي لېږدول شوې .» ۲۶۱ کله چې د یوه ګوند لاربشود او د دولت مشر غل او فاسد وي نو د دې ګوند غړي او دولت مامورین هرو مرو غله او مفسدین را خېژي. د یوه حکومت د مشر تقوای او ژمنتیا تر ډېره بریده د دې حکومت په لوړپوړو اغېز لري . د ثور انقلاب د بري وروسته د والیانو او د معارف مشرانو ته د دولت مشر نورمحمدتره کي د وینا وروسته برخوالو ته د پوښتنې کولو وخت ورکړل شو یوه تن ترې پوښتنه وکړه چې په تېرو حکومتونو کې بدې اخیستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

معمول وو او ډېرى ماموران پدې کرغېړن کار عادت شوي دي تاسي ددې منفي پديدې د له منځه وړلو په اړه څه مشوره راکوئ . تره کي يوازې دا ورته وويل: « زويه ! ته يې مه خوره دا بلا ورکېږي.» همدا لامل وو چې په خلقي واکمنۍ کې د رشوت په اړه څه نه ويل کېدل ځکه چې د خلقي حکومت مشر فاسد نه وو.

حامد کرزي ته د واک د لېږد په ورځ زړه بوګنوونکې او عجيبې پېښې وشوې چې د شمال ټلوالې روند قومي تعصب او پښتني ضد ماهيت هم ښيي. د واک د لېږد مراسمو ته د هېواد د ګوټ ګوټ څخه قومي مشران را بلل شوي وو. د نظار د شورا د ناسمو رپوټونو له امله د خوست د مخورو او مشرانو کاروان په ستو کنډو کي د امريکايانو له لوري بمبارد شو چې پنځه شپېته تنه يې شهيدان او ځلوېښت تنه يې ټپيان شول.د پکتيکا استازو ته په لوګر کې وسلوالو ستونزې او خنډونه جوړکړل هغوى اړشول بېرته خپلو سيمو ته ستانه شي او د پکتيا مشرانو ته يې پدې نامه چې مراسم پيل شوي دي د مراسمو د ترسره کېدو ځاى ته د ننوتلو اجازه ور نکړه.د يادو سيمو د مخورو سره د دا ډول چلند موخه دا وه چې د نوې واکمنۍ په وړاندې ددې سيمې خلک راوپاروي .له بله پلوه د دې سپک چلند مخينه بايد په تاريخ کې ولټوو .د همدې سيمې ولسونو د حبيب الله کلکاني د واکمنۍ پر مهال د نادرخان ملا ور وتړله او هغه وتوانېد ددې خلکو په ملاتړ د کلکاني د وحشت او بربريت واکمنۍ ته د پاى ټکى کېږدي. د نظاريانو له لوري د دې سيمې د خلکو سره دا ډول سپک چلند او د مشرانو وژنه لدې کبله وشوه چې د کلکاني غچ ترې واخلي.

د واک د لېږد وروسته ظاهراً حامدکرزى د هېواد د ولسمشر په توګه د چارو واګې په لاس کې ونيولې خو هغه د هر لاسپوځي په څېر د تمثيل لپاره کېنول شوى وو او د واک اصلي مرکز په کابل کې د امريکا سفارت او د واکمنۍ اصلي لوبغاړي يې د شمال ټلوالې مخور وو .دا چې د شمال ټلوالې مخور د واکمنۍ اصلي لوبغاړي وو د حامدکرزي د سلاکار زلمي هېوادمل څخه به يې واورو :" د کرزي صيب د پاچاهۍ لومړي وختونه وو،ما ته يې وويل ، که فهيم خان همدا اوس وغواړي ،نه به په ارګ کې ستا کورتۍ وي او نه به زما قره قلي " يې ښه بېلګه ده .خو بيا هم کرزي په دا ډول بې واکه تمثيلي ولسمشرۍ خوښ وو. کرزى داسې ولسمشر وو چې هم يې بايد د امريکايانو امرونو ته غاړه اېښې واى او هم د شمال ټلوالې د مخورو غوښتنو ته . دا نو ډېل ګوډاګى وو. البته د هغه ځاى ناستي محمد اشرف غني ورته حالت درلود. سره لدې چې واک د شمال ټلوالې سره وو خو همدې تلوالې بيا هم کرزى او غني داوړه په قومپالنه تورنول او د لږکيو د حقوقو د ترپښو لاندې کېدو نغارې يې ډنګولې. غني ته خو يې بيا فاشيست ويل، پداسې حال کې چې غني خپل سکنى ورور، ورور نه ګڼه او هزاره محمد سرور دانش خپل مرستيال يې رښتينى ورور باله ګواکې چې دانش متعصب نه دى او ورور يې متعصب دى. د غني د دې غير متعصب ورور په دفتر کې د هزاره ګانو پرته بل څوک نه تر سترګو کېدل تا به فکر کاوه چې د کوم هزاره مېشتي کلي ميلمستون يا تکيه خانې ته تللى يې. د غني دې هزاره ورور د غني د حکومت له نسکورېدو وروسته په نيوزرلند کې په يوه مرکه کې د افغانيت څخه هم منکر شو. د بې ۵۲ الوتکو د بمباريو په پايله کې د جمهوريت په ټينګېدو سره په هېواد کې ظاهراً د دموکراتيک او ولسواک نظام د جوړېدو بهير په خورا ګړندي ډول پيل شو . هماغه دي چې د سياسي ګوندونو ،مدني ټولنو، قومي شوراګانو د جوړېدو او د رسنيو د راڅرګندېدو خورا پياوړې څپه را منځته شوه. لسګونه سياسي ګوندونه، سلګونه مدني ټولنې او زرګونه قومي شوراګانې جوړې شوې او ګڼ شمېر رسنيو (ورځپاڼو ، مجلو ،راديويي مرکزونو او ټلويزيوني چېنلونو) په فعاليت پيل وکړ. د قومي شوراګانو منځته راتګ د ملت جوړونې په لار کې ستر خنډ وو. ددې شورا ګانو ملي ضد موخه لدې څخه څرګندېږي چې د هوتکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه شورا په دفتر کې د میرویس نیکه انځور ځړول شوی وو. پدې کار سره میرویس نیکه چې ټولو افغانانو ته د یوه منلي ملي زعیم حیثیت لري او افغانان پرې ویاړي دا ستر ملي شخصیت یې د هوتکو د قبیلې د مشر دریځ ته راټیټ کړی وو . سفارتخانو او په افغانستان کې انجوګانو په پټه او یوناما په برالا دې ګوندونو، ټولنو، شوراګانو او رسنیو ته پدې نامه شنه ډالر ورکول چې مشران یې ددې بنسټونو د په پښو درولو او د رسنیو د چلولو وس نه لري. خو د دې لاسنیوي موخه د ښکېلاکګرو د هغه مشهور فورمول "بېل یې کړه ، ابل یې کړه" پلې کول وو. د لسګونو کوچنیو ګوندونو د جوړولو څخه موخه د سترو ګوندونو د راڅرګندېدو مخنیوی وو چې د بلواک حکومت په وړاندې قوي اپوزیسیون را منځته نشي. همدا لامل وو چې دې ګوندونو ته انجویي ګوندونه ویل کېدل او بلا استثنی دې ګوندونو که اسلامي ، ملي ، مترقي او دموکراتیک مختاري لرل د اشغال په چوپړ او د اشغال زېږنده بلواک حکومت په ملاتړ کې درېدلي وو. اشغالګرو نه یوازې د بن په کنفرانس کې د قومي ونډې پراساس د راتلونکي حکومت بنسټ کېښود او د ګڼ شمېر کوچنیو ګوندونو په جوړولو سره یې د سترو ګوندونو د جوړولو مخه ډب کړه بلکې شته ستر ګوندونه او تنظیمونه یې هم ټوټې ټوټې کړل . د بن د کنفرانس برخه وال جنرال عبدالرقیب جاوید کوهستاني وایي: "نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځواني څېرې راولي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي. "

۱۸۹/۲۵۲ د سیاسي ګوندونو د قانون له مخې هرګوند باید لس زره غړي لرلی ، افغان او افغانستان شمول وای یعني د هېواد د هرقوم او توکم او هر ولایت استازي پکې شتون لرلی او وسلوالې ډلې یې نلرلی.په عدلیه وزارت کې داسې راجستر شویو ګوندونو شتون درلود چې د وسلوالو ډلو د لرلو سربېره په یوه قوم ، یوه مذهب او ځانګړې سیمې پورې تړاو درلود چې ملي اسلامي غورځنګ او شیعیه ګوندونه یې څرګندې بېلګې دي.په ملي اسلامي غورځنګ کې به د ترک تباره هېوادوالو پرته د هېواد د بل قوم او په شیعیه ګوندونو کې د هزاره ګانو او شیعیه ګانو پرته د بل قوم او مذهب استازي نه ترسترګو کېدل . د ګوندونو په اړه ددې ټکي یادول اړین بریښي چې یا ګوندونه واکمن وي او یا په اپوزیسیون کې .خو په جمهوریت کې نه د واکمن ګوند په توګه کوم ګوند را څرګند شو او نه په اپوزیسیون کې .ټول ګوندونه موافق ګوندونه وو یعني د بلواکي واکمنی ملاتړي . دا د دې ښکارندوی وو چې هغوی هغه شنه ډالر چې له انجوګانو، یوناما او یا د ځواکمنو دولتونو له سفارتونو څخه ترلاسه کول په هغوی یې منلي وو چې د اشغال لاندې حکومت ملاتړ به کوئ یعنې چې اشغال به منئ او د اشغال ضد ځواکونو خلاف به دریځ نیسئ. غوڅ اکثریت ټلویزیوني چېنلونه په جګړه مارانو، پردي پالو او جګپوړو پورې تړاو در لود .پردې بنسټ به څرنګه یو پردی پال او جګړه مار د دموکراسۍ د ټینګښت او د بیان د آزادۍ لپاره خپل شخصي ټلویزیون وکاروي؟ دلته لیدل کېږي چې په افغانستان کې د دموکراسۍ او بیان د آزادۍ د نغارو ډنګول د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو. د رسنیو د منځپانګو او خپرونو څخه په ښکاره معلومېدل چې ټولو بلااستثنی اشغال ته نړیواله مرسته او د اشغال ضد ځواک(طالب) ته ترهګر ویل ،قومي او ژبنیو دښمنیو ته لمن وهله ، تاریخي ویاړونو او ملي شخصیتونو ته یې سپکاوی کاوه او کوم بنسټ هم شتون نه درلود چې د دې ملي ضد بهیر مخنیوی وکړي. د دې رسنیو په یوه ستره برخه دا شکونه کېدل چې هغه پردیو ډګر ته راوړاندې کړې او له مالي ملاتړ نه یې هم برخمنې دي او د پردیو ګټې ساتي . د اشغال د پای سره سم ولیدل شول چې د دې رسنیو سترې برخې د مالي ستونزو له امله خپلې خپرونې ودرولې ځکه چې سپانسرانو یې نور په افغانستان کې شتون نه درلود او سربېره پردې اسلامي امارت هغه ډول تبلیغاتو ته اجازه نه ورکوله چې د بیان د آزادۍ په نامه د پردیو د ویاندویانو او مبلغینو رول ولوبوي . په ۲۰۱۰ کال کې د ویکي لیکس په نامه یوې وېب پاڼې د افغانستان په اړه لسګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زره سندونه خپاره کړل چې په هغو کې په افغانستان کې د رسنيو په اړه راغلي وو چې امريکايان ځينو آزادو او دولتي رسنيو لکه د غزنويانو راډيو، د غزني راډيو، د جلال آباد ملي تلويزيون او په ننګرهار کې د شايق شبکې سره تړونونه لاسليک کړي چې د هغوی له لوري ورکړل شوي مواد خپاره کړي او د هغوی د پروګرام سره سم به خپلې خپرونې تنظيموي. د اشغالګرو له لوري د افغانستان له نيولو وروسته غربي ميډيا د افغانستان د بيا رغونې، د دموکراسۍ او قانونيت د ټينګښت ، د لږکيو او ښځو حقوقو ته د درناوي او د ميلياردونو ډالرو د مرستې تبليغات پيل کړل او د اشغال اردليانو د مارشال د دوهم پلان د پلې کولو نغارې هم ډنګولې او اجوره شوو کارپوهانو دا هم ويل چې په يوه لسيزه کې به له افغانستان څخه سنګاپور، جاپان او... جوړشي. همدا لامل وو چې افغانستان ته د ايران او پاکستان څخه د لسګونو زروکډوالو د بېرته راستنېدو لړۍ پيل شوه.خو هرڅه پدې جګړه ځپلي هېواد کې سرچپه روان وو. د بيارغونې د داسې پروژې د جوړولو چې ستر وزګار لښکر ته د کارکولو زمينه برابره کړې څرک نه لګېده ، راستانه شوي کډوال په خيمو کې ژوند کولو ته اړشول او د هغوی سره هېڅ ډول مرستې نه کېدلې يا داسې مرستې کېدلې چې له لوږې مړه نشي.د خلکو او دولتي جايدادونوغصب لکه د تنظيمي واکمنۍ د زماني په څېر بيا پيل شو چې د شيرپور تاريخي سيمه يې ځرګنده بېلګه ده.د جرمني د زيتونګ په نامه رسنۍ له قوله په شيرپور کې ٨٢٠٠٠ مترمربع ځمکه چې بيه يې شپاړلس ميليون ډالره اټکل کېده په درۍ لکه ډالرو په ٢٥٩ تنو پلورل شوې ده او يوازې ٢١٧ تنو ته د محمدقسيم فهيم په امر ځمکه ورکړل شوې ده.عجيبه لا دا ده چې دا ځمکه ٧٨ پنجشېريانو،٣٥ پروانيانو ،٢٧ کابليانو،١٣ مزاريانو ،١٠ بدخشانيانو،٨ کاپيسايانو او١٣ کندهاريانو ته ډالۍ شوې ده. په ټول کلن امريکايي اشغال کې په دولتي ادارو کې فساد، فحشا ،د ځمکو غصب ،د مخدره توکو کښت ، قاچاق او استعمال د يوه معمولي کار بڼه ونيوله. د ځمکو غصب ته هر ځواکمن ملا وتړله خو د جهادي مشرانو او قوماندانانو ونډه پکې خورا درنه وه. حامدکرزي د ولسي فشار له امله د ١٣٩١کال د زمري په پنځمه ١٦٥ لمبرفرمان صادرکړ ترڅو په هېواد کې د غصب شوې ځمکې کچه معلومه کړي . د ګومارل شوي کميسيون د رپوټ له مخې مجموعأ دوه ميليون جريبه ځمکه غصب شوې وه خو حکومت د غاصبانو څخه د دې دولتي ځمکې د مستردولو هڅه ونکړه .د مخدره توکو په توليد کې افغانستان لومړی مقام ترلاسه کړ.د اداري فساد کچه لدې څخه څرګندېږي چې د١٣٩٩ کال د چنګاښ په لسمه له اداري فساد سره د مبارزې د څارنې او ارزونې کمېټې "ميک " يو رپوټ خپورکړ په هغه کې راغلي وو چې په ٢٠١٨ کال کې دولتي ادارو له افغانانو څخه ١،٦ ميليارده ډالر بډې اخېستي دي چې د يوکال د ملي عوايدو"دوه نيم ميليارده ډالرو "له نيمايي زياتې وې. البته په پورته شمېرو کې هغه رشوتونه شامل نه وو چې په ګمرکونو کې اخېستل کېدل.دا له هېچا پټه نه وه چې د افغانستان په ګمرکونو کې د بل هر ارګان څخه فساد زيات وو. د کرزي ځای ناستي او د بن د کرغېړن کنفرانس وروسته حکومت هرکاره اشرف غني د ٢٠٢١ کال په لومړيو کې په خپله اعتراف وکړ چې د ملي عوايدو نيمايي برخه حکومت ته نه ورکول کېږي او د ماليې وزير ولسي جرګې ته وويل چې هره ورځ په اوسط ډول په ګمرکونو کې اته ميليون ډالر غلا کېږي.

د بن د کنفرانس د پرېکړو له مخې د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او هغه لويې جرګې تصويب کړه. د اساسي قانون مسوده د امريکا د متحده ايالتونو د" پنتاګون د رند د موسسې د کمېټې له خوا چې غړي يې لاندې کسان دي جوړه شوله:

- Barnet Rubin - Cheryl Benar - Zulmai Khalil Zad - Nina Hachigian – Khaked M.Abou El Fadl - Said Arjomand - Nathan Brown - Michael D.Rich

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا اساسي قانون هیڅکله هم تطبیق نشو او په خپله حکومت او ولسمشرانو د هغه څخه زیاته سرغړونه کړې ده. د حکومت ځینو منتقدینو به ویل چې یوازې د اساسي قانون یوه ماده چې د افغانستان پلازمینه کابل دی نه ده تر پښو لاندې شوې. د غني له لوري د اساسي قانون څخه سرغړونه لدې ښکاري چې د جمهوري ریاست دواړه دورې یې د اساسي قانون خلاف د ټاکنو د پایلو پربنسټ نه بلکې د سیاسي جوړجاړي له مخې پرمخ وړې دي. غني د اساسي قانون خلاف اجرائیه ریاست رامنځته کړ خو هیڅچا او په هغو کې ولسي جرګې چې د قانون د پلې کېدو نظارت یې اصلي دنده ده هیڅ غبرګون ونښود. همدارنګه د غني د واکمنۍ پرمهال د ولسي جرګې یوې دورې ته ټاکنې ونشوې او پخوانیو وکیلانو خپل کارته دوام ورکړ. کله یې چې ولسي جرګې ته ټاکنې ترسره کړې داسې له درغلیو ډکې وې چې د ټاکنو د کمیسیونو غړي یې زندانونو ته واچول خو د همدې کمیسیونو له خوا اعلان شوې له درغلیو ډکې پایلې قانوني وګڼل شوې او په درغلۍ راغلي استازي د ولس د استازو په توګه د ملت په کورکې ناست وو.

د ناټویي شل کلن اشغال پر مهال ځلور ځله ولسمشرۍ او درې ځله ولسي جرګې ته ټاکنې وشوې خو هره ټاکنه د تېرې په پرتله د درغلیو ډکه وه. دا بیا ښیي چې اشغالګرو د افغاني ټولنې د فاسدولو پالیسي پر مخ وړله . د اشغال پرمهال داسې ریشخند ټاکنې تر سره شولې چې ښایي په نړۍ کې یې سارۍ نه وي لیدل شوې چې هغه په یوه وخت کې دوه ولسمشران د لوړې مراسم ترسره کړي او دا مراسم د۲۰۲۰ کال د مارچ په لسمه(۱۳۹۸د کب نولسمه) په ارګ او سپېدارمانۍ کې اشرف غني اوعبدالله عبدالله ترسره کړل او دواړو ځانونه منتخب ولسمشران اعلان کړل.پدې توپیر چې غني ځان ته منتخب او عبدالله ځان ته منتخب ټولشموله ولسمشر وویل .امریکا چې د طالبانو وروسته نظام حامي ګڼل کېده سفیر یې دغني د لوړې په مراسموکې برخه لرله او په یوه اعلامیه کې یې دعبدالله اعتراضونه هم د پام وړ وبلل.د دې معنی دا کېدای شي چې حق د عبدالله سره دی یعنې چې غني د درغلیو په پایله کې ولسمشر اعلان شوی دی. د امریکا له دا ډول دریځ څخه دا اخېستنه کېدای شي چې امریکا په لوی لاس کړکېچ ته لمن وهله ،کمزوری حکومت یې غوښت او د واک دوه مدعیان یې په واک کې ساتل چې د هر یوه څخه ناوړه ګټه پورته کړي . غني او عبدالله امریکایانو ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو سره سیالي کوله او د امریکایانوسره هر ډول ملي ضد معاملو ته چمتو وو. ښه بېلګه یې د ۲۰۱۴ کال د ولمشرېزو ټاکنېز کمپاین کې د افغانستان او امریکا تر منځ د امنیتي تړون د لاسلیکولو اړوند د دواړو څرګندوني دي . یوه ورځ یوه خبریال له عبدالله څخه ددې تړون د لاسلیک په اړه وپوښتل هغه په ځواب کې وویل که په ټاکنو کې بریالی شي یوه اونۍ وروسته به دا تړون لاسلیک کړي. همدا پوښتنه څو ورځې وروسته له غني څخه وشوله هغه ځواب ورکړ چې په ټاکنو کې د بري یوه ورځ وروسته به دا تړون لاسلیک کړم په خپله ژمنه ودرېد او د ټاکنو د پایلو د اعلان یوه ورځ وروسته یې امنیتي تړون یا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسلیک کړ.

لکه څرنګه چې پردیو په بن کې د واکمنۍ بنسټ کېښود او بیا وروسته د پنځوسو دولتونو پوځیان او څارګر په هېواد کې ځای پرځای شول،بېله کومه شکه د قدرت په سیمه ئیزو دولتي ارګانونو او ولس کې هر هېواد خپل جاسوسان لرل ، هغوی یې نازول او چاغول.ددې لپاره چې ولسمشر هم دوی نازولي وي او هم یې باداران خوشاله ساتلي وي دوی ته یې تل باج ورکاوه. د پیسو څخه نیولې تر زرې ګاډو،امنیتي ساتونکو اونورو.پدې باج اخېستونکو کې هر څوک ، جهادي قوماندان ، ملا ،ملک ، قومي مشر، تکنوکرات ، لندغر، قاچاقبراو بدلمنې ښځې خلاصه هرڅوک چې د اشغالګرو ملاتړ یې درلود تر سترګوکېدل.د دا ډول مفتخورو لپاره د سلاکار دنده چې نه یې د ولسمشر د لیدو لیوالتیا لرله او نه ولسمشر د هغوی لیدو ته اړتیا لرله ،ځکه د هېواد او دولت د لاربښووني او ادارې اصلي مرکزونه د امریکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو ځواکمنو دولتونو سفارتخانې وي . محمداسمعيل يون چې د ولسمشر کرزي په واکمنۍ کې د امنيت شورا د لوړپوړو ځخه وو ليکي : "د ځينو راپورونو پر بنسټ ولسمشر کرزي په ټوليز ډول (۱۱۰) تنه مشاورين لرل چې له هغي جملي ځخه يي(۶۰) تنه مشاور وزيران دي. "۲۵۴ / ۲۱۰ کرزي پنځه دېرش تنه قومي او پنځه تنه ديني سلاکاران لرل. منطق دا حکم کوي چې په ديني چاروکې دوو تنو سلاکارانو ته اړتيا ده ځکه د افغانستان مسلمان خلک د دوو مذهبونو پيروان دي.ددې ځخه معلوميږي چې پدې کچه د سلاکارانو شتون د ځواکمنو کسانو خوشالول وو. البته وزيرانو هم سلاکاران لرل. د ليکوال يوه دوست کيسه کوله چې د اطلاعاتو او کلتور وزير عبدالباري جهاني يوه سلاکار ورته ويلي وو چې ما د وزير صاحب له سلا او مشورو ځخه زياته کټه پورته کړه. د دې سلاکار له خبرې معلوميږي چې ده وزير ته نه بلکې وزير ده ته مشورې ورکولې. دا چې د اطلاعاتو او کلتور وزير خپل سلاکار ته د څه په اړه مشورې ورکولې د خداى تعالى پرته يوازې دوى دواړه(وزير او سلاکار) پرې پوهيږي. عجيبه خو لا داوه چې دا سلاکار پخواني پوځي وو چې د اطلاعاتو او کلتورپه وزارت کې د سلاکار په توګه ګومارل شوى وو. د اشغال د نازولو بله بيلګه د ګڼ شمير وزارتونو او ادارو جوړول وو. د اشغال د پاى په درشل کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت حکومت ۲۹ وزارت خانې لرلې . ښايي چې افغانستان به د نړۍ د زياتو وزارت خانو ريکارد تينګ کړى وي. د ناټويي اشغال پر مهال ارګ د مالي او اخلاقي فساد مرکز وو. د غني د واکمنۍ پرمهال په رسنيو کې په ارګ کې د اتلس ډوله غوښنو د خوړلو خبرې کيدلې او ددې فاسدې واکمنۍ د نسکوريدو وروسته يوې ښځينه د پاخه عمر وزيرې وويل چې لدې ځخه هم په ارګ کې د غني د ټيم د يوه غړي له لوري د جنسي اړيکي غوښتنه شوې وه .

که د ناټويي اشغال لاندې واکمنۍ د لوړپوړو کړنو او په واکمنۍ کې بهيرونو او حالاتو ته وکتل شي چارواکي يي د شتمنيو د ټولولو سربيره د اشغالګرو د زړونو د لاسته راوړلو په فکرکې وو او د دې واکمنۍ ځانګړتيا فساد،زورزياتى ، قانون ماتونه او پردى پالنه وه نه يي هيواد او خلکو ته د چوپړ انګيزه لرله او نه ليوالتيا . په دولتي ادارو کې د فساد کچه د امنيتي وزارتونو د يوه وزير(معصوم ستانکزي) لدې خبرې معلوميږي چې د دفاع وزارت د يوه رياست رييس په اړه يي ويلي وو: « هغه تردې کچې فاسد دى چې پنځه زره ډالر رشوت هم اخلي.» ددې خبرې معنى دا کيږي چې د يوه جنرال لپاره پنځه زره ډالر رشوت اخيستل شرم دى. پدې واکمنۍ کې داسې عجيبې غريبې پيښې شوې دي چې د نړۍ د هيڅ هيواد تاريخ يي بيلګه نه راکوي.

اړينه بريښي چې د کرزي اوغني د واکمنيو د ځينو عجيبو پيښو او وضعيت په اړه هم لږ شانتې بحث وشي تر څو لوستونکي ته د اشغالګرو پر مټ د جوړشوي نظام د څرنګوالي په پيژندلو کې مرسته وکړي.

- د افغانستان د اسلامي جمهوريت لوړپوړى د کينو اندونو خاوند رنګين سپنتا د خپل کتاب (سياست افغانستان روايتي از درون) نومي کتاب په ۲۶۴ مخ کې کابل ته د اوباما د مرستيال جوبايدن د سفر او په ارګ کې د کرزي په وړاندې د هغه د سپک چلند په اړه ليکي : « د ډوډۍ پر مهال کرزي جوبايدن ته د امريکايي عسکرو له خپلسرى شکايت وکړ او هم د پاکستان په اړه خپل شکايتونه ور سره شريک کړل . خو جوبايدن پرته له دليله عصباني شو. کرزي ته يي وويل چې له تاسو موږ ته پاکستان پنځوس ځله زيات اهميت لري . کرزي هڅه وکړه چې د جوبايدن غوسه سړه کړي مګر هغه لاسپاکى په دسترخوان ولي او په غوسه د ارګ له ډوډۍ ځخه ولاړيري او په خپله مخه ځي.» سپنتا په ۲۷۰ مخ کې دا هم راوړي چې په ۲۰۱۰ کال کې په واشنګتن کې کرزي او ورسره پلاوي ته امريکايانو ويلي دي تاسو نشئ کولى بيرته زموږ په الوتکه کې کابل ته ستانه شئ او د خپل ځان غم په خپله وخورئ او پلاوى

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړ کېږي په کرایي الوتکه کې افغانستان ته را شي. دا وو د امریکایي مقامونو چلند د خپلو افغان مزدورانو سره .

- عبدالکریم خرم د کرزي د دفتر مشر د افغانستان او امریکې تر منځ د ستراتژیک تړون د لاسلیک په اړه د څلوېښت کاله په توپان نومي کتاب کې د ۳۸۹ څخه تر ۳۹۵ مخونو کې مفصل غږېدلی دی چې دلته به یې لنډیز وړاندې شي .« پدې ورځ ارګ تش شوی وو د جګپوړو ساتونکي ، د لسم ریاست زیاتره غړي ، د جمهوري ګارد عسکر، د امنیت د شورا او ولسمشر د دفتر مامورین او... ټول له ارګه وتلي وو.د ولسمشر مرستیالان فهیم او خلیلی ، د امنیت شورا مشر سپنتا او مرستیالان او ولسمشر په یوه صالون کې ناست وو او ولسمشر هغوی ته ویلي چې بارک اوباما راځي او پدې مراسمو کې ګډون کوونکي د امریکایانو له خوا تلاشي کېږي تر دې چې د فهیم پکول ، د خلیلي او مجددی لونګۍ به هم تلاشي شي. ولسمشر خرم ته ویلي دي چې مېز او څوکۍ چې د تړون د لاسلیک لپاره کارول کېږي باید تنظیم کړي خو هغه ورته ویلي دي په ارګ کې څوک نه دي پاتې چې دا کار وکړي او ټول خپلو کورونو ته استول شوي دي . کرزی په غوسه او حیرانی پوښتنه کړې چې دا کار چا کړی ؟ ځواب یې ورکړی دامنیت د شورا دفتر اوپي پي اېس. امریکایانو د د ژورنالستانو د راوستلو مسؤایت پخپله غاړه اخېستی وو.په هغه کوټه کې چې باید د اوباما سره ملاقات شوی وای هلته یوه وسلواله امریکایۍ د کوټې مسوله ټاکل شوې وه افغانانو ته یې اجازه نه ورکوله چې د کوټې له منځه یوې او بلې خوا ته لاړ شي. اوباما د شپې په یوولس نیمو بجو ارګ ته په هلیکوپټر کې راغلی او د هلیکوپټر شاوخوا یې امریکایي ټانکونه ځای پر ځای شوي وو. اوباما د چای او آن د هغو اوبو له څښلو ډډه کړې ده چې د ارګ خدمتګارانو راوړې وې او هغه یوځل د خپل ساتونکي له بوتله اوبه څښلي دي ، تړون یې لاسلیک کړی دی او بېرته د بګرام هوایي اډې ته تللی دی.»

- بله سپکه چې د اشغال زېږنده واکمنی ذلالت ښیي هغه دا وه چې په ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په څلېرویشتمه د امریکا د بهرنیو چارو وزیر بګرام ته راغلی وو او ولسمشر غني او د اجراییه رییس عبدالله یې بګرام ته ورغوښتي وو. سبا ته د دوی د ملاقات خبر او انځورونه د هېواد په رسنیو کې خپاره شول ګواکي چې هغوی په کابل کې ورسره کتلي دي . خو څو ورځې وروسته نیویارک تایمز افشا کړل چې دا انځور فوتوشاپ شوی دی تر څو وښودل شي چې ګني دا لیدنه د بګرام په هوایي اډه کې نه ده ترسره شوې. خرم د خپل کتاب په ۳۲۳ مخ کې د ځانګړې قطعې د یوه تن له قوله وایي چې دا قطعه د امریکایي پوځیانو د « بلو ټیم » په نامه د یوه ګروپ سره ګډ عملیات تر سره کول وایی ددې ګروپ « چې غړیو یې اوږدې ږیرې او برېتونه پرې ایښي دي او د سختو دندو مسؤلیت یې پر اوږو دی په کومه ورځ چې ددې ګروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر ناآرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي .»

- د۲۰۰۹ کال د ثور په اتمه چې د اسلامي انقلاب د بري جشن لمانځل کېدلو ، د ستېژ له مخامخ کورونو نه ډزې وشولې چې مرګ او ژوبله یې هم لرله.دې ډزو داسې ګډوډي راوړله چې د پوځي پرېټ لپاره چمتو شوي عسکري ټولګي د سترګو په رپ کې له سیمې وتښتېدل او پدې ډول پرتمین پوځي پرېټ په پرتمین پوځي فرار(تېښته) واوښت یعني مراسم سبوتاژ شول.دلته لیدل کېږي چې هغه مهال افغانستان څه ډول بې دسپلینه او ډارن پوځ درلود. عجیبه خو لا داده چې ولسمشر د ده د ساتنې ځواک منسوبینو ته چې پي پي اس یادېده د مکافاتو په نامه یوه میاشتې اضافي تنخواه ورکړله چې ګواکي ولسمشر یې په مېړانې او سرشندنې سره له سیمې ویوست.

- د۲۰۱۹ کال د مارچ په څوارلسمه په مزارشریف کې کمسارې پېښه وشوله چې د اشرف غني عجیبه حکومتولي ننداری ته ایږدي . ټولو ته څرګنده وه چې د کرزي د واکمنی پر مهال د بلخ والي عطامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بلخ د شهنشاه لقب ګټلی وو خو کرزي هغه وزغملو .البته چې کرزي هر زورواکی زغملو او د دې زورواکو هرې روا او ناروا غوښتنو ته یې غاړه ایښودله چې په ولایتونو باندې د پنجشېر او دایکندي ولسواليو اړول یې څرګنده بېلګه ده چې د خپلو مرستیالانو محمدقسیم فهیم او محمدکریم خلیلي په غوښتنه یې دا کار وکړ. کله چې اشرف غني ولسمشر شو غني چې د ډوزو ، لاپو شافو اوغوړو ژمنو اتل وو ویل چې زورواکي او د قدرت جزیرې به ختمې کړم . ساده ګان څه چې د لوړو زده کړو خاوندان یې هم تېر ایستلای شوای . خو دې سیاسي ماشوم دا وړتیا نلرله و پوهیږي چې دا زورواکان د ده په څېر پردیو د واک او ځواک خاوندان کړي دي او یوازې اشغالګر کولای شي زورواکان پخپل ځای کېنوي. غني پرېکړه وکړه چې د نوموړي شهنشایي ته د پای ټکی کېږدي . غني عطا د یوې پټې معاملې له مخې قانع کړ چې له ولایت څخه ګوښه شي. هغه ګوښه کړل شو او د غني سیاسي خیاطانو تبلیغات پیل کړل چې غني د قدرت جزیرې له منځه وړي . غني د کرکتر له مخې هېڅکله هم په خپلو ژمنو نه دی درېدلی .
همدا لامل وو چې غوښتل یې په بلخ کې د خپلې خوښې امنیې قوماندان وګوماري خو په کور ناست بې تاجه شهنشاه عطامحمد نور ورسره مخالفت وکړ او غني اړشو د کابل څخه ځانګړي امنیتي ځواکونه مزارشریف ته ولېږي او د پوځي عملیاتو پرمټ نوی قوماندان د امنیې قوماندانۍ په څوکۍ کینوي. دې عملیاتو د مرګ او ژوبلې سربېره په سیمه کې پرتو ودانیو اوهټیو ته مالي زیانونه هم ورسول.خو د دې قوماندان د مسؤلیت دوره ډېره لنډه وه او د پنځه ویشتو ورځو وروسته غني اړشو د کورناستي شهنشاه ارادې ته سر ټیټ کړي او د پوځي عملیاتو پرمټ کېنول شوی قوماندان ګوښه او د شهنشاه سړی هلته د قوماندان په توګه وګوماري. داسي بریښي چې اشرف غني د نوي امنیه قوماندان په ګومارنه کې د حبیب الله کلکاني له تجربې څخه استفاده کړې ده .وایي چې کلکاني یو نوی حکمران مقررکړ خو پخوانی حکمران چمتو نه وو خپل مقام پرېږدي. کلکاني د ستونزې د حل لپاره د حکمرانۍ مدعیانو ته احوال استولی چې دوی دې غېږې ونیسي هرچا چې مقابل لوری څملاوه هغه حکمران دی. د نړۍ دوهم متفکر د ۹۰ کلونو په تېرېدو سره په مزارشریف کې د بلخ د امنیې د قوماندان د ګومارنې لپاره د کلکاني د تزس خو د غېږې نیولو پرځای د دواړو اړخونو د وسلوالو ځواکونو څخه استفاده وکړله. همدا لامل وو چې ځینو د طالبانو وروسته واکمنیو ته دریمه سقاوي ویله . دوهمه سقاوي د شمال تلوالې واکمني وه .د غني د ریشخندې حکومتولۍ بله بېلګه د هغه د تېښتې په درشل کې یوه مسخره پېښه ده چې هغه جنرال مرادعلي د دایکندي د والي په توګه مقرر کړ هغه یې د یوه وزیر سره په چورلکه کې کینولو او ولایتي مسولینو ته یې هدایت ورکړ چې په هوایي ډګر کې د پلاوي او نوي والي هرکلی وکړي . خو چورلکې ته د الوتنې پر مهال دستور ورکړل شو چې بېرته را وګرځي او جنرال مراد علي خپل مراد ولایت ته و نه رسید او بل ځای هم مقرر نشو . د غني له لوري په جوزجان کې د داودلغماني په نامه مقرر شوي والي و نکړای شول د ولایت مقام ته لاړ شي هغه یې د قول اردو په قرارګاه کې د والي په توګه معرفي کړ دوې اونۍ یې په قول اردو کې ولایت وکړ خو غني اړشو د شمال د بل شهنشاه مارشال دوستم ارادې ته غاړه کېږدي او د دوستم د خوښې وړ سړی په جوزجان کې د والي په توګه وګوماري.
ـ د ناټویي شل کلن اشغال پر مهال د حامدکرزي او اشرف غني په شمول غوڅ اکثریت جګپوړو نه دا چې ولسي ریښه نلرله بلکې په ټولنه کې منفور هم وو . همدا لامل وو چې د خپلو ادارو او کورونو شا وخوا یې سمنټي دیوالونه درولي وو . کرزي او غني د خپلو نړیوالو ملاترو د ارادې له مخې د پردیو د موخو پلې کوونکو، جګړه مارانو ، د اشغالګرو برېڅو، لوټمارانواو د خپلو خلکو د قاتلانو درناوی کاوه ، غټ،غټ مقامونه اوهغوی ته د اتلانو او مارشالانو لقبونه ورکول او پوهنیز بنسټونه یې د جګړه مارانو او حرفوي قاتلانو په نامه ونومول.څرګندې بېلګې یې مسعود (ملي اتل) ، فهیم (مارشال)، دوستم (مارشال

(c) ketabton.com: The Digital Library

)، رباني (د سولې شهيد) او مزاري (د ملي يووالي شهيد)دي.که د يادو کسانو د تورو کارنامو يادونه وشي د يوه کتاب له حوصلې وتلی کاردی . آيا کوم حکومت به مسعود ته د ملي اتل او دوستم ته د مارشال لقبونه ورکړي چې لومړي په پټه د شوروي اشغالګرو سره د دوستۍ او همکارۍ پټ تړونونه لرل او دوهم يې د شوروي اشغالګرو سره ګډ د افغان اولس د ملي مقاومت د ځپلو له امله د افغانستان د جمهوريت د اتل لقب ترلاسه کړی وو. همدې دواړو(مسعود او دوستم) په ۱۹۹۲کال کې د ملګروملتو د سولې پروګرام شنډ کړ کوم چې د هېواد ځوارلس کلنې جګړې ته يې د پای ټکی ايښود.د سولې د پروګرام په شنډېدو سره نه يوازې په افغانستان کې وحشت او بربريت واکمن شو بلکې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې پوپناه شوې ، وسلوال پوځ له منځه ولاړ او کابل په کنډواله واوښت. په بل هرهېواد کې به د مسعود او دوستم په څېر وګړي د ملي خاينانو په توګه پېژندل شوي وای خو زموږ د همدې زماني پړاو حکومتونو يو ملي اتل اعلان کړ اوبل ته يې مارشالي ورکړه. د اشغال په لومړيو کې چې د اشغال ګڼ شمېر اردليانو کومو چې د مارشال د پلان د پلې کولو اپلتې ويلې او د يوې لسيزې وروسته يې په سنګاپور او جاپان د افغانستان د اړولو نغارې ډنګولې د دوی د خوښې وړ ولسمشر چې هغه يې د نړۍ دوهم مفکر بللو خو همدې نړيوال مفکر په ۲۰۲۰ کال کې په هېواد کې د فقر لاندې کرښې هېواد والو شمېر په سلوکې (۹۰) اعلان کړ او نړيوالو بيا د اشغال زېږنده حکومت د نسکورېدو په درشل کې(اګست ۲۰۲۱) د هېواد د پنځه دېرش ميليونو خلکو څخه اتلس ميليونه بېړنيو مرستو ته اړمن اعلان کړل. آيا دا وګړي به اوس د وجدان د عذاب څخه نه ځوريږي؟ اشغال ګڼ شمېر ناوړه او کرغېړن ميراثونه افغاني ټولنې ته پرېښودل چې کلونه به زموږ خلک له هغو څخه ځوريږي چې يو له هغو څخه شا وخوا درې نيم ميليونه معتادان او نېشه يان دي او بل د پرديو په مرستو روږدي کېدل او د بهرنيو استخباراتي شبکو سره همکاري چې دې همکاريو (جاسوسۍ) ته يې کاري اړيکې ويلې. د افغانانو د لوږې او معتادانو په اړه پورتني ارقام ښيي چې اشغالګر د يوه هېواد د آبادولو لپاره دا هېواد نه نيسي بلکې د هغې د شتمنيو د لوټلو، د ټولنې د فاسدولو او يا نورو سياسي موخو ته د رسېدو په خاطر هېوادونه اشغالوي. د اشغالګرو افغاني ضد موخې لدې څخه څرګندېږي چې هغوی په جاپان کې دې هوکړې ته ورسېدل چې افغانستان په ترانزيتي هېواد واړوي. پداسې حال کې چې افغانستان د صنعتي کېدو او پانګې اچونې غوره شونتياوې لري . خو اشغالګرو غوښتل افغانستان يو استهلاکی هېواد وي نه صنعتي هېواد تر څو په خپلو پيسو و نه درېږي او پرديو ته اړ وي .

د امريکايي اشغال پرمهال پخواني خلقيان او پرچميان

د انګرېزۍ- امريکايي ځواکونو د خونړي يرغل وروسته زموږ د زماني د فرعون او د هغه د متحدينو لسګونه زره پوځيان او ځارګر لکه وږي لېوان د افغانانو په داړلو لګيا شول. دا مهال د لويديځ يو سر او زر ژبو رسنيو په افغانستان کې د داسې يوه زماني پړاو د رارسېدو تبليغات پيل کړل چې ګواکې پدې هېواد کې د ټولنيز ستر انقلاب په څېر د بنسټيزو بدلونو لړۍ پيل شوې ده . دې تبليغاتو د افغانستان غوڅ اکثريت لوستی قشر داسې اغېزمن کړ چې بېله استثنی ټولو کيڼ لاسو اوښي لاسو ، مذهبي او غيرمذهبي ډلو بربنډ اشغال ته نړيواله مرسته ويله او د اشغال زېږنده فاسدې واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل او سياسي فعاليتونه يې پيل کړل. پداسې يوه حالت کې پخوانيو خلقيانو او پرچميانو د هېواد د ننه او بهر د خپلو ټوټې شوو ګوندونو د بيا په پښو درولو هڅې پيل کړې .البته دا هڅې د هېواد بهر او په تېره لويديځ کې ډېرې محسوسې ځکه وې چې هلته مېشت پخواني خلقيان او پرچميان د اقتصادي ستونزو سره مخامخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وو. په افغانستان کې دا هڅې ځکه پیکه وې چې هغوی د بېساره اقتصادي ستونزو سربېره د سیاسي فعالیت څخه هم وېره درلودله چې د دوی پرونی دښمني جهادي ډلې کومې چې د واکمنۍ د ملاتير یې جوړولو ورته ستونزې جوړې نکړي . البته دا هڅې د پرونیو فرکسیوني تړاوونو پربنسټ پیل شولې. له څه مودې وروسته جوته شوله چې ددې بهیر لاربښوونه پروني ځېنې خلقي او پرچمي مشران کوي. ددې آزمایل شوو مشرانو د بیا فعالیت پایله دا شوله چې د یوه سترملي - مترقي غورځنګ راڅرګندېدل یو خوب او خیال پاتې شي او کوچنۍ ډلې را څرګندې شي. دی نویو سازمانونو ټولو بلا استثنی لکه نورو سیاسي ډلو ناټوېي اشغال ته نړیواله مرسته ویله . پدې توګه دا سازمانونه یو ځل بیا د خپلو خلکو ترڅنګ و نه درېدل . البته غوڅ اکثریت پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو د کوم سازمان سره اړیکې ټینګې نکړلې او غوره یې و ګڼله چې پدې کوچنیو وچو جزیرو کې ځان و نه ویني.

د بېلګې په توګه به په هالند(ندرلند) کې د خلقیانو په هلوځلو مکث وشي چې وروسته یې څه ډول په اروپا کې د نورو اروپایي هېوادونو د خلقیانو سره ګډې هڅې پیل کړلې او د دې هلوځلو پایله د یوه ستر سازمان جوړول نه بلکې د پرونیو ګروپي او فرکسیوني تړاوونو له مخې د ګوندونو په نامه د کوچنیو بې اغېزه سازمانو منځته راتګ شو. په هالند کې د ۲۰۰۲ ز کال د جنوري په شپږویشتمه یعني د انګلوساکسوني خونړي یرغل څه کم څلورمیاشتي وروسته د(هیلورسوم) ښار کې یوه غونډه جوړه شوله چې په هغې کې د دېرشو تنو شاوخوا پخوانیوخلقیانو برخه لرله. پدې غونډه کې د خلقي اړخ د مرکزي کمېټې اصلي او على البدل غړو محمود سوما ، محمد اسمعیل دانش ، نیازمحمد مومند، اقبال وزیري ،خیال محمدکټوازي او محمد فاروق کارمند ګډون کړی وو. پدې مشرانو کې یوازې سوما د ملي یوالي ګوند د مشرتابه څخه برخه لرله. غونډه دانش پرانېستله لنډه وینا یې وکړه او دا یې هم وویل " موږ د خلقیانو رهبرۍ هرڅه چې وکړل و مو کړل اوس تاسو ځوانان خپل ټوټې شوی ګوند په پښو ودروئ ، موږ به تاسو ته سلامشورې درکوو او د ننني غونډې له مشرۍ هم ډډه کوو." دریو تنو د ګوند د بیا په پښو درولو کې د دوی په شتون ټینګار درلود خو دوی ونه منله او دلیل یې دا وو چې موږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو، لدې امله پدې خوځښت کې زموږ شتون د ګټې پر ځای زیان لري. کله چې د ګوند یو مشر وایي مونږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو ، معنی یې دا ده چې هغه د ګوند د مشرتابه په تېرو درېځونو او تېروتنو اعتراف کوي چې د افغانستان په څېر وروسته پاتې ټولنه کې یې د پرمختللو هېوادونو نسخې پلې کولې. د غونډې پر مخ وړونکي په خپلو خبرو کې دا هم وویل چې د لندن ملګرو د غونډې د برخه والو شهرت غوښتی دی. لدې خبرې څخه معلومېدل چې د دې بهیر ترشا په لندن کې مېشت مشران(زیری ، شاولي او میثاق) ولاړ دي . که چېرې دې مشرانو په ګډه ددې کارلاربښوونه کړې وای ښایي غوره پایلې یې لرلای ځکه هر یوه یې د شوروي د اشغال مخکې او وروسته خپل ځانګړي درېځونه لرل او که دا مهال هغوی ګډ دریځ نیولی وای او د فرکسیوني تمایلاتو او ځانغوښتني سره یې مخه ښه کړې وای یقیناً چې د دې شونتیا کچه لوړه وه چې د خلقیانو د یوه ستر خوځښت بنسټ کېښودل شي. په غونډه کې زیاتره ګډونوالو د خلقي خوځښت د بیا په پښو درولو ټینګار درلود او غونډه دې پایلې ته ورسېدله چې د ملګرو، علاقمندانو او روڼ اندو د تنظیمولو او د یوې سترې غونډې د رابللو په موخه د تدارک اته کسیز کمېسیون وټاکل شو چې لیکوال یې هم غړی وو. دې کمیسیون هره اونۍ غونډې کولې او د غونډو د بهیر د څرنګوالي څخه لیکوال شکمن شو چې ددې خوځښت لاربښوونه زېرې کوي. د تدارک کمیسیون څو غونډې وکړي اړین سندونه یې چمتو کړل او د اپریل په اوومه عمومي غونډه راوبلل شوله.د غونډې د رابللو په اړه دا پوښتني پیدا شوې چې څوک غونډې ته را وبلل شي او دا کار څرنګه ترسره شي .لکه څرنګه چې ددې خوځښت موخه په یوه واحد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت کې د افغان روڼ اندو تنظیمول وو ،د تدارک کمیسیون هم اړین سندونه په هالند کې د مېشت افغان کډوالو تنظیمولو ته را ګرځولې وه. زیاترو کسانو وویل چې د شخصي اړیکو پربنسټ باید خلقي ملګري راوبلل شي. پدې اړه د لیکوال لخوا دا نظر ورکړل شو چې دوه میاشتې پدې کار وشو چې په هالند کې به د افغان روڼ اندو غونډه جوړوو په کار ده چې د هالند د کډوالو په کمپونو او هغه بنسټونو کې چې د کډوالو سره کاري اړیکې لري اعلامیې خپرې شي چې ټول لیوال افغانان پدې غونډه کې ګډون وکړي خو دا وړاندیز پدې دلیل ونه منل شو که د مختلفو اندونو کسان پدې غونډه کې برخه واخلي ښایي تخریبکارعناصر دا غونډه اخلال کړي.د دې دلیل په اوریدو سره لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې خلقیان په یوازیتوب د یوه ځواکمن غورځنګ د جوړېدو جوګه ندي او که د خلقیانو کوم سازمان هم جوړیږي هغه به د پخوانیو ډله بندیوڅخه رنځ وړي چې شتون به یې ګټور او اغېزمن نه وي . د تدارک د کمیسیون د پرېکړې له مخې ددې کمېسیون غړو د شخصي اړیکو له مخې هرچا خپل خلقي یاران یا په بله وینا همفکران غونډې ته راوبلل او غونډه د اپریل په اوومه د شاوخوا شپېتو تنو په ګډون سره چې د ملي یوالي ګوند دریو غړو هم پکې برخه اخېستې وه جوړه شوه او اووه کسیزه د انسجام کمیټه د ټاکنو پر اساس غوره شوه. لیکوال ددې غونډې وروسته ددې بهیر سره اړیکې وشلولې. په همدې بڼه په ټولو اروپایي هېوادونو کې په اصطلاح د خلقي ګوند د بیا په پښو درولو هڅې شوې دي.

د ۲۰۰۲ ز کال د اپریل په یوویشتمه په دنمارک کې د پخوانیو خلقیانو د اروپایي هېوادونو استازو غونډه شوې او بله غونډه یې د اګست په یودېرشمه د آلمان د کولن په ښار کې شوې چې د ۵۰۰ څخه تر ۶۰۰ تنو خلقیانو پکې ګډون کړی وو .د شاه محمودحصین پرته د غونډې نورو ویناوالو په افغانستان کې د ناټویي پوځیانو شتون تائید او هغه یې په افغانستان کې د ولسواکۍ د ټینګښت لپاره اړین بللی دی . د حصین له وینا وروسته یوه برخه وال د حصین وینا طالبي تفکر بللی وو. عجیبه دا ده چې د حصین د مرګ وروسته همدې ښاغلي د حصین د کارنامو او ښو ځانګړتیاوو په اړه یوه لیکنه په ټولنیزو شبکو کې خپره کړله .غونډې د نوي جوړشوي خوځښت نوم (د تفاهم بهیر) کېښود. یوکال وروسته په ۲۰۰۳ ز کال کې د تفاهم د پروسې بله غونډه د سویدن د مالمو په ښار کې را وبلل شوه. پدې غونډه کې د خوځښت نوم د تفاهم په نهضت واړول شو چې موخه یې د نورو خلقي ډلو سره یو جوړجاړي ته رسېدل دي. د تفاهم د نهضت دریمه غونډه په۲۰۰۴ ز کال کې بیا په جرمني کې جوړه شوله .پدې غونډه کې د تفاهم د نهضت مشر د رپوټ په یوه برخه کې راغلي وو چې موږ هلې ځلې وکړلې چې د خلقیانو د شته سازمانونو سره ګډه ژبه پیداکړو چې بریالي نشوو خو لکه څرنګه چې په افغانستان کې یو شمېر ملګرو ملي ګوند جوړکړی دی او زیاتره د تفاهم نهضت غړي پدې باوردي چې ددې ګوند غړیتوب تر لاسه کړي او د تفاهم نهضت خپل شتون ته د پای ټکی کېږدي.ددې وړاندیز څخه ګڼ شمېر برخوواله ملاتړ کړی ، د مخالفت غږونه هم پورته شول او هغوی پدې اند ووچې تراوسه د تفاهم نهضت د خلقي ریښه لرونکو سازمانو سره جوړجاړي ته نه دی رسېدلی او د ملي ګوند سره یوځای کېدل د سترخلقي ګوند د جوړېدو مخه نیسي. خو د اکثریت په رایو دا وړاندیز ونه منل شو. په اروپا کې د تفاهم د نهضت زیاته برخه د ملي ګوند سره لاړله. یو شمېر د تفاهم د نهضت په نامه خپل شتون ته دوام ورکړ او ګڼ شمېر ناپیيلي پاتې شول چې پدې ډول د تفاهم نهضت په دریو برخو وېشل کېږي.پدې غونډه کې د سلو تنو شاوخوا کسانو برخه لرله.البته په کابل کې د ملي ګوند مشر عبدالرشید آرین چې د زیري له کلکو پلویانو څخه شمېرل کېږي غوره شوی وو.

پرچمیانو هم په همدې بڼه د خپل پاشل شوي سازمان د بیا په پښو درولو هلې ځلې پرمخ وړلې. د کارمل پلویانو لومړی د نهضت میهني په نامه یو جوړښت را منځته کړ او هغه په دوو ډلو د بریالي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرۍ د نهضت ميهني او د نورالحق علومي په نامه د ملي متحد ګوند په نامه ډلو وویشل شو.البته د نجیب پلویانو د وطن د ګوند په نامه فعالیت درلود چې غړي یې نجیب الله پلوي خلقیان او پرچمیان وو. په همدې ډول د خلقیانو او پرچمیانو پخوانیو کدرونو د شلو څخه زیات ګوندونه جوړ کړل. لدې څخه ښکاري چې دواړه ډلې بریالی نشوې یو یا دوه ستر سازمانونه جوړ کړي . د خلقیانو او پرچمیانو له ګېډې څخه را وتلي سازمانونه (ملي ګوند ، حزب مردم افغانستان، ملي یووالی ګوند، د وطن ګوند) د نورو ډلو په پرتله د کمیت له مخې ځواکمن وو او غوڅ اکثریت غړي یې د پاخه عمر پخواني کدرونه وو . ویل کېدل چې د ملي ګوند او حزب مردم افغانستان ترشا صالح محمد زېرى او نوراحمد نور ولاړ وو دا هغه مشران دي چې د شوروي د اشغال پرمهال روسانو غبرګوني بلل. د خلقي آرین او پرچمي محمد آصف بکتاش تر مشرۍ لاندې ډلو د افغانستان د ترقۍ ملي ګوند تر نامه لاندې یووالی وکړ. خو کله چې آرین د کارمل د پلویانوحزب مردم افغانستان سازمانونو سره د یووالي خبرې پیل کړې پرچمي بکتاش مخالفت وښود او له ګوند څخه ووت . خو د یوالی پایدار نه وو او د عبدالحی مالک په مشرۍ د خلقیانو یوه ستره برخه له یووالي ووتله خو آرین او یو شمېر نورخلقیان د داود راوش ترمشرۍ لاندې په یوه ګوند کې پاتې شول . د ناټویي اشغال پر مهال د ا،خ،د،ګ له ګېډې څخه راوتلو سازمانونو هڅې وکړې چې تر یوه چتر لاندې راسره غونډ شي خو کومې اړینې پایلې یې نلرلې. د خلقیانو له ګېډې راوتلو دوو ځواکمنو ډلو (ملي ګوند او ملي یووالي ګوند) تردې کچې د یووالي په بهیر کې مخته لاړل چې په ځېنو هېوادونو کې یې سازمانونه هم منحل کړل خو بېرته سره جلا شول. په کال ۲۰۱۰کې په هالند کې د یوه دوست د بلنې له مخې مې د همدې دوو ډلو د یووالي په غونډه کې ګډون وکړ. خوغونډه په ناندریو او مشاجرو واوښتله . د غونډې له بهیر څخه لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې د خلقیانو او پرچمیانو او بیا په هره ډله کې د هغوی فرکسیوني مخینې ته په کتو سره امکان نلري هغوی په یوه ټغر کېني. هره ډله یې ځان سلامت او مقابل لوری ملامت ګڼي او چمتو نه دي په تېر انتقادي نظر واچوي او حقایقو ته غاړه کېږدي.ددې ډلو غړي تردې کچې په خپلو کوچنیو ډلو او په خپلو سیاسي مرشدانو میني دي که یووالي ته یې غاړه هم ایښې ده حتی د خپل نامه نه دي تېر شوي. دلته به یې یوه بېلګه راوړل شي. کله چې د آرین ترمشرۍ لاندې ملي ګوند د بکتاش تر لارښوني لاندې د ترقي ګوند سره یووالی وکړ نوم یې(دافغانستان ملي ترقي ګوند) غوره کړ چې په نوي ګوند کې د هرګوند د پخواني نوم یو څه شتون ولري .همدې د افغانستان ملی ترقي ګوند د افغانستان د خلکو ګوند د کارمل له ارادتمندانو(حزب مردم افغانستان) سره یووالی وکړ او د نوي ګوند نوم یې (د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند) ته وده ورکړه .همدې ګوند د نورالحق علومي تر ریاست لاندې (ملي متحد ګوند) سره یووالی وکړ اونوم یې(دافغانستان د خلکو د ملی متحد ترقی ګوند) ته ارتقا وکړه او ځېنو بیا په ټوکو دې ګوند ته د (وغیره ګوند) ویل. علومي هم لنډه موده وروسته د (وغیره ګوند) څخه ووت او په خپل پخواني ملي متحد ګوند په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ. د پخواني ا ، خ، د ، ګ له ګېډې راوتلي کوچني سازمانونه ځانونه کېنې لاسې بلل خو په کړنلارو کې یې د کېنو اندونو څه نه لیدل کېدل. پدې اړه په زړه پورې دا وه ، سره لدې چې دوی عملاً د خپل پروني لیډلوري او باورونو سره مخه ښه کړې ده خو د نورو جهادي یا غیر جهادي سازمانونو سره یووالي او یا ائتلاف ته زړه نه دی خوښ کړی او نور ګوندونه یې انجویي ګوندونه بلل .

پدې اړه به لیکوال د عبدالرشید آرین سره په هالند کې د یوه خلقي په کور کې د یوه مجلس یادونه وکړي چې شپږو اوو تنو نورو پخوانیو خلقیانوهم شتون درلود.آرین په خپلو خبرو کې وویل چې د نوراحمدنور سره یې ملاقات کړی او د دې کتنې موخه دا وه که د حزب مردم افغانستان سره یووالی وشي. لیکوال ترې و پوښتل چې په افغانستان کې لسګونه ګوندونه فعالیت کوي ولې تاسو د دې ګوندونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره یووالی نه کوئ چې یوازې په پرچمیانو پسې ګرځئ؟ هغه وویل دا نور ټول انجویي ګوندونه دي او مورږ هغوی نه پیژنو . لیکوال ورته وویل فکرکوم دا ټول به شکمن ګوندونه نه وي ،ښایي د ملي فکرخاوند ګوندونه او وګړي پکې شتون ولري او د اړیکو په ټینګولو سره شوني ده ، هغوی وپیژنئ او جوړجاړي ته هم ورسره ورسیږئ .د پرچمیانو او خلقیانو مخینه معلومه ده چې شوني نه ده په یوه سازمان کې ګډ فعالیت وکړي. د لیکوال له لیدلوري یوازې فاروق کارمند ملاتړ وکړ خو آرین خبره بلې خوا ته یووړله، ځکه چې قانع کوونکی ځواب یې نه درلود. که چېرې د ناټويي اشغال په وړاندې د پخواني د ا،خ،د،ګ له ګېډې څخه رازېږېدلو سازمانونو دریځ ته وکتل شي بربنډ اشغال ته یې نړیواله مرسته ویلې او د اشغال لاندې فاسد حکومت څخه یې ملاتړ کړی دی. دوی ځانونه د چپ او مترقي غورځنګ ملاتړي ګڼل خو په ولسمشریزو ټاکنو کې د جهادي ریښه لرونکو یا د لویدیځ څخه دیسانت شوو نوماندانو ملاتړ کړی نه د خپلو پرونیو همفکرانو او سازماني ملګرو څخه .غوره بېلګه یې د۲۰۰۹ ز کال ټاکنو کې د شهنوازتڼي او حبیب منګل پرځای د کرزي او عبدالله څخه ملاتړ او حتی هغوی ته ټاکنیز کمپاین وو. هغه مهال لیکوال د ملي ګوند له یوه غړي و پوښتل چې تاسې په ټاکنو کې د چا څخه ملاتړ کوئ هغه وویل له کرزي څخه . لیکوال ترې پوښتنه وکړه ولې د تڼي یا منګل څخه ملاتړ نه کوئ هغه په ځواب کې وویل د دوی بریا ناشوني ده . دا وه ددې ګوندونو مبارزه چې باید د قوي کاندید ملاتړ وکړي او دا ورته ارزښت نلري چې هغه څه ډول مخینه او لیدلوری یا تګلاره لري. د خلقیانو او پرچمیانو تلپاتې دښمني لدې ښه جوتیږي چې کله په همدې ټاکنو کې تڼي د بدخشان او هرات څخه زیاتې رایې ګټلې وې د کارمل پلوي حزب مردم افغانستان یوه غړي لیکوال ته وویل چې زمورږ ملګرو سکایپي غونده راوبلله ترڅو تڼي ته په بدخشان او هرات کې د زیاتو رایو ګټلو لامل پیدا کړو. تڼي پدې ټاکنو کې ۲۹۶۴۸ او منګل ۲۱۵۱۲ رایې ګټلې وې چې تڼي شپږم او منګل نهم ځای در لود او کرزي چې ولسمشر شو ټولټال ۲،۲۸۳۹۰۷ رایې ګټلې وې. په ټولنه کې د دې سازمانونو اعتبار او نفوذ له دې ښه معلومیږي چې د ملي یووالي د ګوند مشر عبدالرشید جلیلي ولسي جرګې ته په ۲۰۰۹ ز کال کې د ننګرهار څخه او د ملي ګوندمشر عبدالحی مالک او داود راوش د حزب مردم افغانستان د ګوند مشر په ۲۰۱۹ ز کال کې د کابل ښار څخه ولسي جرګې ته ځانونه کاندید کړل خو بریالي نشول.

د پورتنیو څرګندونو پربنسټ دې پایلې ته رسیږو چې د پخواني د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د ګېډې څخه راوتلو سازمانونه وچو جزېره ته ورته ډلې وې چې ښایي ستر سازمان یې د څلورو زرو تنو څخه زیات غړي نه لرل .که څه هم د ګوندونو د قانون له مخې هغه مهال یو ګوند په عدلیه وزارت کې راجستر کېدای شوای چې لس زره تنه غړي ولري خو د اداري فساد له امله عدلیې وزارت هغوی راجستر کړي دي یا دا چې عدلیې وزارت ته ویل شوي وو هر څوک چې د ګوند د جوړولو لیوال وي او د اشغال زیږنده واکمنۍ ملاتړ کوي هغه راجستر کړئ تر څو وښودل شي چې په جمهوریت کې د هرې ایدیولوژۍ او فکر خاوندان کولای شي سیاسي فعالیت وکړي .د دې سازمانونو ټیټ کمیت او کمزوری سیاسي فعالیت ښیي چې ددې جوګه نشول په ځوان نسل کې ریښې و ځغلوي او د خپلو پخوانیو ملګرو ملاتړ یې هم تر لاسه نکړ. که څه هم د خلقیانو او پرچمیانو له ګېډې را وتلو کوچنیو ډلو د اشغال زیږنده واکمنۍ څخه ملاتړ کړی دی خوعجیبه دا وه چې همدې بلواکې واکمنۍ پر پرچمیانو باور کړی دی او لوړ مقامونه یې ورکړي خو خلقیانو ته یې پام نه دی را ګرزولی .د اشغال زیږنده جمهوریت کې پرچمیانو غوره دریځونه درلودل ، په واکمنۍ کې سربېره د ولسمشرانو سلاکاران هم پاتې شوي دي لکه نورالجق علومي، محمد عالم رزم، محمد حنیف اتمر، عبدالرشید دوستم، ذکي ، شاکر ، ډاکترسهیلا صدیق، جنرال افضل لودین ، خلیل الله زمر، سلیمان لایق، عبدالوهاب ساپي او ... وروستي دوه تنه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند د بنسټ ایښودونکي کنګرې برخوال وو او زمر د د پاڅون وړاندې د پرچم د رهبرۍ غړی وو. زمر د ثور د پاڅون وروسته زنداني شو او د نجیب الله د واکمنۍ په وروستیو کې له زندانه خوشی کړل شو . پرچمیانو د ده د زنداني کېدو لامل دا ګڼلو چې هغه د داودخان حکومت ته د پرچمیانو په اړه رپوټونه ورکول . عبدالوهاب صافی او جنرال لودین د غنی سلاکاران وو. غني غوښتل چې لودین د دفاع وزیر و ګوماري خو د ځینو چارواکو د مخالفت له امله د دفاع وزیر په توګه د هغه په مقررۍ بریالی نشو. د ځینو په اند غني لدې کبله په پرچمیانو ډېره لګوله او باور در لود چې هغه د دموکراسۍ په لسیزه کې د پرچم د سازمان سره سازماني اړیکې لرلې. پدې اړه مسکین یار چې د امریکې څخه د یوه ټلویزیون متصدي دی په یوه پروګرام کې وایي چې غني دی د کارمل او اناهیتا کور ته هم بوولی وو.

ناکامي هڅې

کله چې یو څوک په شعوري ډول سیاست ته مخه کړي ، د یوه ګوند غړیتوب یې منلی وي او ډېره موده ددې ګوند حرفوي کدر پاتې شوی وي معنی یې دا کیږي چې د داسې یوه وګړي ژوند د همدې خوځښت او دهغه د ملي او انساني هدفونو سره تړلی دی او هیله لري دا غورځنګ د هېواد د سیاسي ډګر یو اغېزمن لوبغاړی پاتې شي. یو د داسې کسانو څخه د کتاب لیکوال دی.له همدې امله د ګوند د ټوټې ټوټې کېدو وروسته لیکوال هڅې وکړلې چې ددې پاشل شوي خوځښت په بیا په پښو درولو کې ونډه واخلي. له بده مرغه دې هلو ځلو کوچنی بریا نه لرله .بنایي د نورولاملونو سربېره د اړینې پوهې نشتون او د ګوند د واکمنۍ پر مهال د غوره دریځ نه لرل وي . لکه څرنګه چې مخکې راغلي وو د ناټویي اشغال په لومړیو کې په هالند کې د ګوند د په پښو درولو له بهیر څخه دې پایلې ته ورسېد چې د ملي یووالي او د سولې غورځنګ سربېره د بل خلقي خوځښت جوړول ګټور نه دي. د همدې کبله پدې فکر کې شو که امکان ولري په هالند کې ټول پخواني خلقیان په یوه سازمان کې تنظیم شي. لدې وروسته دا لړۍ نورو اروپایي هېوادونو او افغانستان ته وغزېږي اوپدې ډول د خلقیانو د یوه واحد ګوند د بیا په پښودرېدو خوب په واقعیت واوړي. له همدې امله د ځینو ملګرو سره د همغږۍ وروسته د هالند د امستردام په ښار کې د داسې غونډې د سمبالولو کار ته اوږه ورکړه چې په هغو کې په هالند کې د ملي یووالي ،سولې غورځنګ ، د تفاهم د نهضت اړونده ډلو استازي اوغیر سازماني پخواني خلقیان برخه ولري او د ګډ فعالیت یو سند لاسلیک شي. دا غونډه د۲۰۰۳ کال په لومړیو کې جوړه شوه. په هالند کې د سولې غورځنګ ، د ملي یووالي ګوند ، د تفاهم د بهیر مسؤلین د خپلو څوڅو تنو ملګرو او څو تنو غیر سازماني ملګرو چې ټولټال پنځلس تنه کېدل په غونډه کې برخه لرله.د غونډې په پیل کې د ملي یووالي مسؤل لیکوال ته وویل: " موږ کوم سند نه لاسلیک کوو." د دې خبرې په اورېدو سره لکه چې په اور اوبه واچوې خواشینی شوم او له ځان سره مې وویل چې سند نه لاسلیکوئ نو د څه لپاره راغلي یاست.هغه ته مې وویل سمه ده .په غونډه کې ټولو د خلقیانو پر یووالي ټینګار وکړ خو داسې ښکارېدل چې د تفاهم نهضت او د غیرسازماني ملګرو پرته د سولې غورځنګ او د ملي یووالي ګوند استازي د ګډ فعالیت سره لیوالتیا نلري او ویل یې چې موږ خپل ګوندونه جوړکړي دي څوک چې د مبارزې لیواتیا لري زموږ د ګوندونو دروازې د هغوی پرمخ پرانېستې دي.پدې ډول غونډه بېله کومې پایلې پای ته ورسېدله. دې ناکامي هڅې نهیلی نکړم او پدې فکر کې شوم چې داسې یو مرکز را وپنځول شي چې خلقیان ګډ کار ته وهڅوي ، دا ګډ کار دې ته لاره هواره کړي چې د خلقیانو ترمنځ سلیقوي اختلافاتونه له منځه لاړشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو کېډو لپاره اړين شرايط برابرشي او سربېره پردې د هېواد د روانو سياسي –ټولنيزو بهيرونو او پېښو په اړه د خلقيانو دريځ ولس ته ورسول شي. د ليکوال له انده اړينه وه چې يوه ويب پاڼه را وپنځول شي . دا مسأله د هالند د ځينو ملګرو سره طرحه شوله او ټولود عادت له مخې په پوره شوق سره پډې لار کې د مرستي او قلمي همکارۍ ټيرونه وډبول.د ملګرو دې ليوالتيا ته په کتو سره په ۲۰۰۴ ز کال کې د خلقي شته سياسي ډلو اوعلاقمندانو کوچنۍ ناسته راوبلل شوه.دا مهال د تفاهم له نهضت څخه ملي ګوند زيږېدلی وو چې د دې ګوند استازو هم په ناسته کې برخه اخېستې وه. په غونډه کې ټولو د وېب پاڼې جوړول اړين وګڼل او د (۲۸ - اسد) په نامه مو د وېب پاڼې د جوړولو پرېکړه وکړه.خو کله چې د دې پاڼې د جوړولو تخنيکي پروسيجر پای ته ورسېد او د لګښت مساله را پورته شوله د ملي ګوند د غړو او څو تنو غيرسازماني ملګرو پرته نورو برخه وانه اخېستله.همدارنګه د عصمت الله رسا پرته نورو خلقيانو په خپلو تحليلي ليکنو سره د پاڼې د غوړېدو سره مرسته ونکړه که څه هم ځينو شعرونه او کيسې راولېږلې نه سياسي او ټولنيزې شننې او ارزونې . د خلقيانو مشر صالح محمدزيري درې ليکنې چې يوه يې تحليلي او دوې کيسې وې پاڼې ته رااستولې دي. پدې هکله عجيبه خبره دا وه چې يوه ورځ حبيب منګل د پرچميانو له مشهورو کدرونو څخه د ټلفوني خبرو په ترڅ کې را ته وويل " زيري صاحب زما څخه وغوښتل چې د ۲۸ - اسد ويب پاڼې سره قلمي همکاري وکړم " خو منګل د پاڼې سره همکاري ونکړه.ليکوال ته داسې ښکاره شول چې منګل ليکوال په ډپلوماتيکه ژبه وپوهولو چې ګواکې د۲۸- اسد پاڼه زيری رهبري کوي.داسې ګونګوسې هم خپرېدې چې دا وېب پاڼه په ملي ګوند پورې تړلې ده .که دا ويب پاڼه ملي ګوند خپله پاڼه ګڼله د دې ګوند د نظر او قلم خاوندانو چې په رسنيو او ټولنيزو شبکو کې فعال وو او يو شمېر يې د ناټويي ځواکونو پرمټ د واکمن بلواک حکومت په ملاتړ تحليلي ليکنې کولې او په ګرديو ميزونو کې هم د سياسي کارپوهانو په نامه را څرګنديدل پدې ويب پاڼه کې به يې يوه مقاله خپره کړې وای.دا ډول بې بنسټه تبليغات او د خلقيانو نه همکاري د دې لامل وګرزېدل چې له دريو کلونو خپرونو وروسته ويب پاڼه خپلې خپرونې ودروې.د وېب پاڼې د خپرونو د درولو اصلي لامل دا وو چې دا پاڼه د خلقيانو د اندونو په نشراتي ارګان او د خلقيانو د يووالي په مرکز وانه وښتله . البته پاڼې د لوستونکو پام ځانته راګرزولی وو او د مختلفو نظرياتو د خاوندانو ليکنې پکې خپرېدلې .په ۲۰۰۵ ز کال کې د پالتک په نامه يوې رسنۍ د شته افغاني ويب پاڼو په اړه نظرسنجي کړې وه چې پدې نظرسنجۍ کې د۲۸ - اسد ويب پاڼې دريم ځای ترلاسه کړی وو. ښايي نورو پخوانيو خلقي او پرچمي کدرونو د افغانستان د ننه او بهر ورته هلې ځلې کړې وي خو دا چې هلوځلو يې اړينې پايلې نلرلې د هغوی د هڅو ناکامي هم ښيي .

خلقي خونې

په ۲۰۱۷ کال کې د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند خلقي اړخ د انټرنيټ په مجازي نړۍ کې د "خلقي خونو" په نامه خونې جوړې کړې . د دې خونو نوښتګر په امريکا کې مېشت زمری کمالپوري د څارندوی پخوانی افسراوعبدالقيوم د شوروي د تېري وروسته د کندهار د ښاري ګوندي کمېټې منشي او په کابل کې عبدالله حبيب سرحدي برحال افسر او احمدستانکزی پخوانی افسر وو. دوی هغه خلقيان چې فېسبوکي اکاونټونه لرل په خونو کې اېډېټ او ترې وېې غوښتل چې د خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند په پښو درولو کې برخه واخلي . ګڼ شمېر پخوانيو خلقيانو دې بلنې ته مثبت ځواب ورکړ او د څو ورځو په ترڅ کې د دې خونو برخوال تر اته سوو تنو هم واوښتل. ليکوال هم په پوره ليوالتيا پدې فکر چې ښايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونیو سازماني ملګرو یې د افغانستان د اوږد مهال ناورین، اشغالونو او د ګوند د واکمنۍ د ترخو تجربو څخه د عبرت درس اخېستی وي د ډله بندیو سره به یې مخه ښه کړې وي او غواړي یو ملتپال سیاسي ګوند جوړ کړي کوم چې د ناټویي اشغال خلاف درېځ غوره کړي . په خونو کې د لیکوال فعالې ونډې ته په کتوسره د خونو د فعالیت سمبالوونکي ، زمري کمالپوري ورسره اړیکې ټینګې کړلې او د خونو د چارو د ښه سمبالولو په موخه یې سلا مشورې غوښتلې .د خونو د فعالیت په لومړیو کې اکثریت برخه وال د خونو د فعالیت څخه راضي برېښېدل . په خونو کې د یووالي د بهیر په اړوند د فعالو برخوالو د اندونو او نظریاتو څخه چې شمېر یې شاوخوا پنځلس تنه کېده جوت شول چې ډېری په پرون کې ژوند کوي ، تراوسه د مخکنیو ډله بندیو درانه پېټي لیږدوي د خپل ګوند د اته ویشت کلن تاریخ او د هېواد د روان ناورین څخه یې زده کړه نه ده کړې. د خونو د فعالانو دریځونو ته په کتو سره هغوی په دریو ډلو وېشل شوي وو.

لومړی ډله هغه کسان وو چې فرکسیوني تمایلات یې نلرل ، د ګوند پخواني مشران تره کي او امین یې سیاسي مرشدان نه ګڼل . هغوی د خلقیانو د یوه سترخوځښت د جوړولو په سوچ کې وو. دوهمه ډله د امین پلویان وو او دریمه ډله چې ظاهرآ د تره کي پلویان شمېرل کېدل. دا ډله بیا په دوو برخو ویشل شوې وه چې یوې ډلې تره کی ته د ګوند د بنسټ اېښودونکي په توګه درناوی کاوه نه دا چې د نوموړي په نامه سوداګري وکړي .دوهمه ډله یې هغه سیاسي سوداګر وو چې د شوروي د اشغال پرمهال د امین سره د مخالفت په تمثیل سره په سټېژ کې ناست وو. په خونو کې د لومړۍ ډلې(د فرکسیونبازۍ سره پردي او ناپېیلي) اغېز ځکه محسوس نه وو چې هغوی متشکل نه وو ،خو دوو نورو ډلو ځانګړی اغېز درلود ځکه چې هغوی سازماني تشکیلات لرل او د یوه مرکز څخه رهبري کېدلې. دې دواړو ډلو د خونو په فعالیت او پرېکړو ټاکونکی اغېز درلود پدې معنی چې د خلقیانو د یووالي کلۍ د دوی سره وه . دا متشکل خلقیان د خلکوملي ترقی ګوند(عبدالحی مالک) او ملي یووالي ګوند(عبدالرشید جلیلي) سازمانونو غړیتوب درلود. د خلقیانو د ګېډې څخه راوتلو دوو نورو سازمانونو سولې غورځنګ(شهنوازتنی) او د افغانستان خلق انقلابي ګوند(شیرګل اوستا)استازو هم په خونو کې شتون درلود خو هغوی نااندریو او پرونیو اختلافونو ته لمن نه وهله. د خونو د جوړېدو په درشل کې د سولې غورځنګ مشر شهنوازتنې د خلقیانو په پټه شعار ور ته دا پیغام «ته رهبر زه دې عسکر»خپور کړ. د دې شعار ډوله پیغام معنی دا وه چې دی د یووالي په موخه د مشرتابه څخه هم تېر دی. هممهاله د دا ډول پیغام خپرېدل او د خلقي خونو جوړېدل هم عجیب برېښېدل . د نظرونو د اختلاف سره سره د خونو اکثریت برخه والو په لیکنو او کمنټونو کې دوه ګډ دریځونه درلودل ،یو دا چې تېرهېراو خلقیان په یوه خوځښت کې راټول شي او بل دا چې د پرچمیانو سره ګډ فعالیت شونی نه دی او له هغوی سره باید اړیکې وشلول شي چې دا اشاره د خلکو ملي ترقي ګوند ته وه چې د پرچمي داود راوش په مشرۍ د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند کې تنظیم وو . د خلکو د ملي ترقي ګوند د پرونیو خلقیانو اکثریت د پرچم سره د سازماني اړیکو د پرېکون لیوال وو.البته د دې ګوند هغه غړو چې د عبدالرشید آرین پلویان شمېرل کېدل د یووالي په بهیر کې د ټولو ملي او مترقي ځواکونو پر یووالي ټینګار درلود چې په غیر مستقیمه توګه موخه یې د پرچمیانو سره د خپل یووالي څخه دفاع وه .د خونو د لنډې مودې فعالیت وروسته څرګنده شوله چې عبدالرشید آرین او عبدالرشید جلیلي د خلقیانو د یووالي د بهیر سره همغږي نه دي او پایله یې دا شوه چې غوڅ اکثریت د ملي یووالي غړي چې هغه مهال د نوموړي سازمان مشر عبدالرحیم سالارزی وو د جلیلي خلاف دریځ ونیسي .جلیلي دې وضعیت ته په کتو سره د خپلو همفکرانو ځانګړې ډله جوړه کړله او سربېره پردې د ببري امین (د امین زوی) په مشرۍ هم ددې ګوند یو شمېر غړو لدې ګوند څخه لار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببله کړي او پدې ډول د ملي یووالي ګوند په دریو ډلو وویشل شو. ملي ترقي ګوند هم عملاً په دریو ډلو وویشل شو .د عبدالحی مالک په مشرۍ د ګوند یوه برخه د پرچم څخه جلا شوه ،آرین او پلویان یې د پرچم سره پاتې شول او بلې ستړې برخې یې د منظمې سیاسي مبارزې څخه لاس واخیست. پدې ډول دا دواړه ګوندونه ټوټې ټوټې شول . د خونو د جوړېدو بله پایله دا شوه چې د پرونیو خلقیانو ترمنځ واټن لا زیات شي. د خونو فعالیت ونبودل چې خلقیان د بیان د آزادۍ او د ډیالوګ او مشاجرو له لارې د اختلافونو د حل سره پردي دي او ډېرې یې په پرون کې ایسار پاتې دي او بده دا چې اکثراً د ناټویي اشغال په ملاتړ کې ولاړ دي . د خونو د جوړېدو څه موده وروسته د ملي یووالي ګوند د خونو سره پدې نامه بایکاټ وکړ او جلا خونه یې جوړه کړله چې غوښتنو ته یې پام نه راګرزول کېږي ،ځکه چې عملاً د خونو رهبري د ملي ترقي ګوند سره وه. همدارنګه یو شمیر ناپېیلو خلقیانو د خونو نه اغېزمنتوب او د دوی وړاندیزونو ته نه پاملرنې ته په کتو سره د خپلواکو خلقیانو په نامه جلا خونه جوړه کړله او خپل وړاندیزونه او خپلې طرحې یې خونو او ګوندونو ته لدې لارې وړاندې کولې .په خونو کې د خپلواکو خلقیانو په اړه د ملي ترقي ګوند دریځ له هماغه پیل څخه دوستانه نه وو او د هغوی په اړوند د ملي یووالي ګوند دریځ د وخت په تېرېدو مثبت لوری نیولو . ښایي د ملي یووالي د سازمان دا دریځ لدې امله وو چې د خپلواکو خلقیانو په څېر د هغوی وړاندېزونو ته هم د خونو نوښتګرو او چلوونکو پام نه را ګرزولو.د ملي یووالي ګوند اړونده فعالانو پردې ټینګار کاوه چې د یووالي په بهیر کې د خپلواکو خلقیانو طرحې ومنل شي. خپلواکو خلقیانو کوم تشکل نه درلود او د نوي تشکل د راڅرګندېدو لیوالتیا هم نلرله .د دې ډلې مرکزي کسان سیدرحمن رحماني، نورالحق نبي زاده څلی ، عصمت الله رسا او لیکوال وو. خپلواکو خلقیانو د خلقي خونو وضعیت ته په کتو سره چې دا خونې د خلقیانو د یووالي لپاره کټه نلري بلکې د خلقیانو لا پاشلو ته لار هواروي او که نبغ په نیغه د خونو سره پریکون وکړي د نه یووالي ملامتي به پر دوی واچول شي. هغه مهال به اصطلاح خپلواکو خلقیانو غوره وګڼله چې لنډه موده به د خپلواکو خلقیانو په نامه فعالیت وکړي که دا دریځ یې یووالي ته مرستندوی شي موخې ته به رسیدلي وي او که دې موخې ته هم و نه رسېږي د خپلواکو خلقیانو په نامه خونه به وتړي. هماغه دي چې د یوشمېر نورو ملګرو لکه عصمت الله سهاک ، اسدالله زغرد او تاج محمدحبیب سره ګډ د خپلواکه خلقیانو په نامه فعالیت ته دوام ورکړ او څه موده وروسته یې خپل فعالیت ودرولو. البته د ملي ګوند او ملي یووالي اړونده فعالان لا تر اوسه ځانګړې خونې لري او د سیاسي فعالیتونو په نامه خپل بنداړونه پر مخ وړي .

د دې خونو د فعالیت پایله دا شوله چې پخواني سازماني او غیر سازماني خلقیان یې لا نور هم سره وویشل شي او یا په بله وینا د خلقیانو د یووالي پرځای یې بېلوالی راووړ ، د خلقیانو نسبي دوه غټ ګوندونه یې ټوټې ټوټې کړل او د خلقیانو ترمنځ یې د بې باورۍ کچه لوړه کړله. بېله کومه شکه د هر چا څخه زیاته پېره د خونو په نوښتګرو لوېږي .د خپلواکو خلقیانو د خونې د تړلو څه موده وروسته لیکوال ته د محمد سرور خوشحال لخوا یو عجیب مسبج راغی چې له لیکوال څخه یې یو لړ پوښتنې کړې وې. یوه یې دا وه چې خواتي د محمد کبیرکارواني په وژنه کې لاس درلود. دا پوښتنې هغه ته د ملي ګوند او د دې ګوند د پلویانو د یوې سکایپي غونډې له امله پیداشوې وې چې د لیکوال په پته یو لړ نور تورونه هم لګول شوي وو. که څه هم خوشحال په لیکوال د تور لګوونکي نوم نه وو راوړی خو وروسته معلوم شول چې هغه معلم قیوم د شوروي خاینانه یوځي یرغل له برکته د کندهار د ښاري ګوندي کمېټې د منشي په توګه ګومارل شوی وو. لیکوال خوشحال ته ځوابیه مسبج ولېږلو چې هغه د لیکوال د دولتي دندو په اړه وو تر څو دا ښاغلی وپوهیږي چې کله اروابناد کارواني د شهنواز تني د کودتا په تور د پرچمیانو له لوري ووژل شو لیکوال په مسکو کې زده کړې کولې. خوشحال ځوابیه مسبج راولېږه چې ځینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخې یې دا دي :« په پوره درناوي او ښنه غواړم چې داسې پوښتنې مې درته وړاندې کړې دي. اوس مې یاد ته راغلل ته د حربې پوهنتون د سیاسي آمریت معاون وې. هغه وخت زه پوهنځی پیاده کې محصل وم ترسخت فشار لاندې وم ...، زه تا د یو سپېڅلي خلقي په توګه پېژنم. د اردلیانو په نامه ستا یو پوست مې تایید او شېر کړی وو، هغه ماته په خونو کې جنجال جوړ کړ. دغه پوښتنې چې ما درته وړاندې کړې وې ما غوښتل چې درواغ او رښتیا معلوم کړم. له داسې بېځایه ټاپو لګولو رنځ وړم... » که د نوموړې سکاپېي غونډې برخه وال دا څو کربښې ولولي ښايي وپوهېږي چې قیوم سیاسي فعال دی یا د امریکایي اشغال ملاتړی . د قیوم سره لیکوال هېڅ ډول اړیکې او مناسبات نلرل او ښايي د لیکوال د اشغال ضد دریځ ددې سبب شوی وي چې د هغه دښمني وګټي لکه څرنګه چې محمد سرور خوشحال ته یې د لیکوال د اردلیانو په اړه لیکنې خپرولو جنجال جوړ کړی وو. ددې څخه ښکاري چې معلم قیوم له هغو افغانانو سره دښمني لري چې اشغال ضد دریځ یې درلود. د معلم قیوم په اړه به یوه بل واقعیت ته ګوته ونیول شي او هغه دا چې ښايي هغه لومړی خلقي مجاهد !؟ وي داسې مجاهد چې د هېواد څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته د ا. خ. د . ګ د واکمنۍ خلاف جهاد کړی دی هغه ګوند چې دی یې د کندهار په څېر د ستر ښار د ګوندي کمېټې منشي وو. دا کومه ادعا نه بلکې د دې خلقي مجاهد خپلې څرګندونې دي چې د « استبداد» په نامه په خپل کتاب کې یې د خپلو جهادي کارنامو یادونه کړې ده . دا خلقي مجاهد جهاد ته د مجاهدینو قوماندان ملاملنګ چمتو کړی دی . هغه د خپل کتاب په ۲۸۴ مخ کې د مجاهد ملاملنګ دا خبرې راوړي چې قیوم ته یې په پاکستان کې کړې وې :« زموږ سره خبرې د امریکا سره خبرې .موږ د امریکا خلک یو . د تنظیمونو او پاکستان پروا نلرو. دا خبرې مې د نیاز محمد مهمند ، قادر اکا او ګلداد سره شریکې کړې او خوند یې ورنکړ.» دا هغه مهال دی چې د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته یو شمېر خلقیان پاکستان ته وتښتېدل چې قیوم یو له هغو څخه وو. که څه هم هغه د مجاهدینو سره د همکارۍ په اړه خبره د دریو تنو مهمند ، اکا او ګلداد سره شریکه کړې او هغوی د اړین بصیرت له کبله د جهادي ډلو سره همکارۍ ته لیوالتیا نه ده ښودلې او د قیوم په وینا خوند یې ورنکړ خو ده د ملاملنګ له اربکیانو سره ګډ په هلمند او کندهار کې د حکومت خلاف جهاد کې برخه اخلې .

د یادولو وړ ښکاري هغو ژمنو خلقیانو چې د زړه له تله یې هیله لرله چې خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند بېرته په پښو ودروي او د یووالي په موخه یې خونو ته مخه کړه ورته ښايي دې پوښتنې ته د ځواب موندلو په لټه کې شي چې په ۲۰۱۷ ز کال کې ولې د یووالي په ځای بېلوالی راغی ، دا تصادفي پېښ شول یا د خونو د طراحانو نقشه همداسې وه . د خلقي خونو د نوښتګرو نه رښتینولي په لاندې بېلګه کې د پوهیدو وړ ده. یوه ورځ زمري کمالپوري د مسنجر له لارې را سره اړیکه ونیوله او د خبرو په ترځ کې یې وویل چې « د شهنوازتني او عبدالرحیم سالارزي ترمنځ مې د یووالي د هوکړه لیک د لاسلیک مخه ونیوله ، پداسې حال کې چې هغوی دواړو عبدالله حبیب سرحدي ته انتظار ایست او ما سرحدي ته وویل چې ورنشي.د خپل دې کار لامل یې دا ګڼه چې ملي ترقي ګوند د امینیانو سره د یووالي لیوال نه دی.» لیکوال ورته وویل تاسې چې د امینیانو سره یووالی نه کوئ نو بیا مو ولې د ټولو خلقیانو د یووالي شعار اوچت کړی دی؟ ښايي نوموړي زما له دریځ څخه چې په ځینو مواردو کې د امین منتقد پاتې شوی یم ، فکرکاوه چې زه به ورسره همغږی وم .پداسې حال کې چې د یوه سیاستوال او یا د ګوند د مشر منتقد پاتې کېدل د هغه او یا د هغه د همفکرانو سره د دښمنۍ معنی نلري او په بله خوا د یوه ارمان د همفکرانو سره منافقت په هېڅ دلیل د منلو وړ نه دی.

د خلقي رنګارنګ خونو د فعالیت او د خلقي ریښې لرونکو ډلو د فعالانو د پرله پسې لېدنو کتنو پایله دا شوه چې د کاغذ پر سر د ۱۳۹۹ لمریز کال د چنګاښ په دیارلسمه د(۲۰۲۰ زریز کال ،جولای دریمه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې یو هوکړه لیک لاسلیک او د جولای په اوومه زمري کمالپوري په خپل وال کې خپور کړ چې په یوه برخه کې یې راغلي وو:"تر اوږدې مودې بیلتون وروسته شپږو سیاسی جوړښتونو؛ د افغانستان ملی یووالي گوند؛ د افغانستان د ملی ترقی گوند؛ د افغانستان د خلکو د سولې او نېکمرغۍ سازمان؛ د افغانستان د سولې، دموکراسۍ، او بیا رغوني لپاره د تفاهم نهضت، د واحد، سراسري اغیزمن خلقي گوند د جوړولو له پاره د تفاهم او انسجام کمیټې او د همفکرو ملگرو د یووالي مرکز تر زیاتو هڅو او هاند او اوږدو جدي بحثونو وروسته د وحدت د سندونو- تفاهملیک، د عمل مؤقتی برنامي او د وحدت د میکانیسم- طرحي تصویب کړی." ددې اعلامیې له خپرېدو دوې ورځې وروسته د چنگابښ پنځلسمه په فېسبوک کې د افغانستان د سولې غورځنگ گوند،د خلق کارگرگوند، د سترتره کې د ښوونځي پلویان ، روسیه کې د خلق دموکراتیک گوند پخواني غړي،د قضاوت ټولنه ،د یووالي خوځښت د عام او تام سازماني او انقلابي ، مفکوروي او سیاسي یووالي اعلامیه هم خپره شوله. ددې اعلامیو د خپرېدو سره هممهاله دې ډلگکیو د یو بل خلاف تبلیغات پیل کړل. ددې اعلامیو د خپرولو وروسته د دوی د فعالیت په اړه څه ندي اورېدل شوي . د امریکې په مشرۍ د ناټویي اشغال تر پایه کوم خلقي گوند چې لږترلږه د دوو- دریو ډلو څخه جوړشوی وي را څرگند نشو. د ناټویي اشغال پر مهال چې په کابل کې د گوندونو کارخانه جوړه شوې وه رنگارنگ گوندونه یې تولید او بازار ته وړاندې کړل. همدې کارخانې خورا بې کیفیته توکي یعنې د یو شمېر پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو څخه هم د گوندونو په نامه خورا بې کیفیته توکي بازار ته وړاندې کړل .دا گوندونه د اشغال د بدعتونو څخه یو بدعت وو. داسي گوندونه پدې کارخانه کي تولید شول چې مشتریان یې نلرل خو عاید یې ډېر وو. شل کلن ناټویي اشغال وښودل چې ولسپال گوندونه د پردیو په اشارو او مالي مرستو سربېره په پمنو فکرونو، سیاسي نیرنگونو او خبرنو معاملو نه جوړېږي.

له جگړې ترمصالحې

د ۲۰۰۱ کال ناین اېلېون ترهگریزو بریدونو وروسته د امریکا ولسمشر جورج ډبلیو بوش په خپله وینا کې وویل :" مونږ به د هغه کسانو او د هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو." همدارنگه د دې پیښې په ورځ یې بیله څېړنو د پیښې پړه په القاعده شبکې واچوله .دې ډول څرگندونو ښودل چې افغانستان د امریکا د پوځي یرغل له گواښ سره مخ دی . پداسي یوه بېړني حالت کې چې یوه اړخ ، امریکا د جگړې او مقابل لوري اسلامي امارت د جوړجاړي دریځ غوره کړی وو، سلیم عقل او د م ،م د منشور غوښتنه دا وه چې رامنځته شوې ستونزه د سیاسي لارې حل شي .خو د نړۍ سوپر ځواک له امارت د یولږ نورو غوښتنوسربېره دا هم غوښتل چې بېله څه ویلو اسامه بن لادن امریکایانو ته وسپاري او امریکایانو ته اجازه ورکړي چې په افغانستان کې ټول پوځي مرکزونه وڅاري .د طالبانو له لوري د امریکایانو غوښتنو ته د غاړې نه ایښودل د دې لامل شو چې امریکا – انگرېز پر افغانستان تېری وکړ. د تېري یوه ورځ وروسته د اکتوبر په اتمه بوش پخپله بله وینا کې طالبانو ته وویل : " یا به وژل کېږئ یا به بندیان کېږئ." دا نو د یوه باتور ولس ته د زمانې د فرعون التیماتوم وو. د دا ډول التیماتوم معنی مرگ او یا ذلت ته غاړه ایښودل وو. افغان مرگ مني خو ذلت نه ، او هغه د قربانۍ د پسه په شان ځان قصاب ته نه سپاري بلکې د قصاب په وړاندې هم دریږي . د بوش دا پیغام کوم سوداگریز ریکلام نه وو بلکې عملاً یې خپلو پوځیانو ته د طالب جنگیالي او هر سرکښ افغان د وژلو او تړلو دستور ورکړ. څرگنده بېلگه یې په لیلي دښته او د مزارشریف په جنگي کلا کې د زرگونو طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسيرانو ډله ييزه وژنه ده . د انګلوساکسون د اشغال وروسته په لومړيو کلونو کې هم حامدکرزي او هم امريکايانو د طالبانو د تخم د ورکولو خبرې کولې همدا لامل وو چې هغو طالب مشرانو او جنګياليو چې عادي ژوند ته مخه کړې وه د ملي امنيت د دستګاه ، پوځ او د شمال تلوالې د ځورولو، وژلو او تړلو له ګواښونو سره مخامخ شول د طالب او تر شک لاندې افغانانو په کورونو چاپې پيل شوې. دا ډول کړنې ددې لامل وګرځېدلې چې ګڼ شمېر پښتون توکمه هېوادوال اړشي غرونو ته وخيژي او يا پاکستان ته کډه شي او پدې ډول د اشغال خلاف وسلوال ملي مقاومت پيل شي.پدې اړه د دې واقعيت يادول اړين بريښي چې د نجيب الله د واکمنی د نسکورېدو په درشل کې د شمال تلوالې په جوړېدو سره افغاني ټولنه جبراً د يوې پردۍ د سناريو له مخې د پښتون او غير پښتون د ويش له ګواښ سره مخ شوه. شمال تلوالې واک ته په رسېدو د پښتنو د ځورولو سربېره په هېواد کې د ځمکې په سرمحشر جوړ کړ او په رنګارنګ وحشتونو لاس پورې کړ. همدا لامل وو چې د دې وحشت د ختمولو په موخه طالبانو له کندهار څخه سر راپورته کړ او غوڅ اکثريت پښتنو دې تحريک ته مخه کړله . البته د نورو ورونو قومونو استازي هم د طالبانو د تحريک تر څنګ ودرېدل خو په مشرتابه کې يې د پښتنو ونډه غوښينه وه ، لکه څرنګه چې په شمال تلواله کې پښتنو هم شتون درلود خوغوڅ اکثريت يې غيرپښتانه او په مشرتابه کې يې تاجک توکمه مخور ولاړ وو.همدا لامل وو چې د انګلوساکسوني اشغال پرمهال هرپښتون طالب ګڼل کېده او تر ګواښ لاندې وو. لکه څرنګه چې مخکې ويل شوي وو ملامحمدعمر د طالبانو د اسلامي امارت مشر د کندهار د سقوط وړاندې د راديو له لارې امريکايي چاړواکو ته دا پيغام خپورکړ :"تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسليم او له مقاومته لاس په سرشي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطرغرونو ته خيژي او له هغه ځايه به ستاسې پر خلاف جهاد ته دوام ورکړي. " ژوند هم د ملاعمرپه وړاندوېينه د صحت مهر ولګاوه ، د اشغال خلاف مقاومت پيل شو اود دې مقاومت د ملاتير طالب جنګياليو جوړ او لارښوونه يې هم ملامحمد عمرمجاهد کوله. د امارت د نسکورېدو څه کم پنځه مياشتې وروسته طالب جنګياليو د۲۰۰۲ ز کال د مارچ په څلورمه د پکتيا ولايت په شاه وليکوټ کې په امريکايي اډه بريد وکړ او څو چورلکې يې ور ويجاړې کړې.د بريد دوه اونۍ وروسته جنرال ټامي فرانکس د امريکايي ځواکونو قوماندان اعتراف وکړ چې د طالبانو په بريد کې دوه چورلکې ويجاړې ، اته تنه عسکر ووژل شول او۸۲ تنه ټپيان شول. د وخت په تېرېدو سره د جګړو لمن او ورسره جوخت د طالبانو د ولکې سيمې پراخېدې خو د طالبانو په اړه د امريکايانو په ستراتېژۍ کې چې د جګړې او طالبانو د بشپړې ماتونې ستراتيژي وه د بدلون کوم څرک نه لګېده.کله چې د امريکې د۲۰۰۸ کال ولسمشريزې ټاکنې دموکرات ګوند وګټلې اوباما د طالبانو د ماتولو په پار په افغانستان کې د اشغالګرو ځواکونو شمېر له پنځه څلوېښتو زرو څخه يو لک اودېرشو زرو ته ورسولو، او ښايي چې دا شمېره لا لوړه وي ځکه چې اشغالګرو د خپلو پوځيانو کره شمېر هېڅکله هم نه دی ويلې .خو د اشغالګرو ځواکونو زياتول او د هغوی وحشيانه بمباريو او د پوځي عملياتو زور نه دا چې اشغالګرو او د هغه مزدور حکومت ته ګټه ونکړه بلکې د افغانانو د غوسې، د طالبانو د پياوړتيا او د بهرنيو پوځيانو د مرګ او ژوبلې د زياتېدو سبب وګرزېدل . غوره بېلګه يې په۲۰۰۹, ۲۰۱۰ او ۲۰۱۱ کلونو کې د هغوی د تلفاتو زياتوالی دی چې په ۲۰۱۰ کال کې لوړ رقم ۷۱۰ ،په ۲۰۱۱ کې ۵۵۹ او په ۲۰۰۹ کې ۵۱۶ تنه ښودل شوی دی.لدې امله اوباما د خپلې لومړۍ دورې په وروستيو کې اړشو چې د طالبانو سره د جوړجاړې په اړه فکر وکړي. د امريکا په تګلاره کې د دا ډول بدلون معنی دا وه چې امريکا د آسمان څخه ځمکې ته راکښته شوله . که څه هم امريکايانو د طالبانو سره پټې خبرې اترې په ۲۰۰۷ کې پيل کړې وې خو په ۲۰۱۲ کال د جنورۍ په دريمه يې له طالبانو سره خبرې رسنيزه کړې چې د مارچ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر شپاړلسمې پورې یې دوام وموند. طالبانو دا مذاکرات لدې امله ودرول چې ګواکې امریکایان په خبرو کې رښتیني نه دي اوغواړي د مذاکراتو څخه رسنیزه ګټه پورته کړي. دا چې ولې امریکایانود طالبانو سره خبرو ته مخه کړه د اشغالګرو د تلفاتو او لګښتونو سربېره د سیمې د هېوادونو(چین ، روسیه ، ایران) نوی دریځ وو چې د تر هګرۍ سره د مبارزې په نامه د امریکا په نیت شکمن شول او نور یې د امریکا سره رښتیني همکاري نه کوله او د طالبانو سره یې اړیکې ټینګې او پاللې.دا امریکایانو ته د خطر زنګ وو چې له طالبانو سره په سوله او جوړجاړي فکر وکړي. هماغه دي چې د۲۰۱۳ کال د جون په اتلسمه (۱۳۹۲ل کال دغبرګوني اته ویشتمه) د قطر په پلازمېینه دوحه کې د نوموړي هېواد د بهرنیو چارو د وزیر د مرستیال له لوري په رسمي ډول طالبانو ته سیاسي دفتر پرانیزي. مخکې لدې حامدکرزي ویل چې د طالبانو پته څرګنده نه ده چې د هغوی سره د سولې او پخلاینې خبرې وکړي.خو کله چې دا دفتر پرانستل شو کرزي پدې نامه اعتراض وکړچې پدې دفتر کې د طالبانو د اسلامي امارت جنډه رپیږي او د دفتر په دروازه د طالبانو د اسلامي امارت لوحه ځړول شوې ده چې دا د طالبانو د امارت په رسمیت پېژندنه ده او له امریکا یانو یې وغوښتل چې دفتر وتړي. حامدکرزی د طالبانو د سیاسي دفتر پرانستلو تردې کچې سربداله کړی وو چې د آزادۍ د رادیو له قوله هغه د یوې ورځې په ترڅ کې دوه ځله پدې اړه د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ته تلفون کړی دی او پدې اړه د نوموړې راډیو د۱۳۹۲ کال د غبرګولې په دېرشمې نېټې وېب پاڼه کې داسې راغلي دي: " د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جان کرې له ولسمشر حامد کرزې سره د چارشنبې په ورځ دوه ځلې تیلیفونې خبرې کړې دي او نوموړې ته یې ډاډ ورکړی چې په قطر کې د طالبانو له سیاسي دفتر سره واشنګټن هم د افغانستان د اسلامي امارت د سیاسي دفتر په نوم موافق نه دی." د قطر هېواد د طالبانو د دفتر نه د امارت جنډه او لوحه لرې کړله . د دفتر د پرانېستلو له امله موافقه شوې وه چې دوه ورځې وروسته به د امریکا او طالبانو تر منځ مذاکرات پیلېږي خو کله چې امریکایان په ټاکلې ورځ دفتر ته ورغلل طالبانو له خبرو ډډه وکړه.

اسلامي امارت په دوحه کې د خپل سیاسي دفتر د پرانستلو موخه په هماغه ورځ د لاندې اعلامیې په خپرولو سره روښانه کړه:

۱ ــ د نړی له هیوادونو سره د تعلقاتو د ښه کولو لپاره افهام او تفهیم او خبرې کول.

۲ ـ د یو داسې سیاسي او سوله ییز حل ملاتړ کول چې په هغه کې د افغانستان د اشغال خاتمه، او هلته د یو خپلواک اسلامي نظام قایمېدل، او واقعي امنیت راتلل چې د ټول ملت غوښتنه او هیله ده یقیني وي.

۳ ــ د وخت له مقتضی سره سم له افغانانو سره لیدنې کتنې تر سره کول.

۴ـ له ملګرو ملتونو، نړیوالو او سیمه ییزو سازمانونو او غیر حکومتي موسساتو سره تماس نیول.

۵ ـ د اوسنیو سیاسي حالاتو په اړه سیاسي بیانونه د مطبوعاتو په اختیار کې ورکول.

که څه هم دفتر فعال نه وو خو د طالبانو د دفتر کارکوونکي هلته ترسترګو کېدل او طالبانو د دې دفتر له لارې نړیوالو سره اړیکې ساتل . دا ډول اړیکې چې د طالبانو د سیاسي بریالیو هلوځلو او یا ښایي د نورو دولتونو لیوالتیا وه د طالبانو لپاره اړینې پایلې لرلې چې دا بیا واشنګټن ته نوي چلنجونه جوړول او بې تفاوته پاتې کېدل د لوبې څخه د وتلو معنی لرله . کله چې په ۲۰۱۴ ز کال کې روسي پوځیان په سوریه کې د بشارالاسد په ملاتړ د دمشق د وسلوالو مخالفانو خلاف چې د لویدیځ له ملاتړ برخمن وو دېره شول ، د بشارالاسد مخالفان یې کمزوري کړل او د سوریې حکومت له نسکورېدو بچ شو د امریکا او روسیې ترمنځ هم مخالفتونو زور واخېست او روسانو په ۲۰۱۵ زکال کې د افغانستان په شمال کې د ناڅرګندو چورلکو خبرې کولې چې ګواکې هلته داعشیان رسوي او هغه یې د روسیې امنیت ته ګواښ ګڼله. روسانو دا پوښتنه کوله لکه څرنګه چې د افغانستان هوایي قلمرو د ناټو له خوا کنترول کېږي او دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناڅرګندې چورلکې څه ډول په شمال کې جنګیالي کښته کوي؟ د دې معنی دا کېدله چې دا د ناټویي ځواکونو کار دی چې سیمه بې ثباته ، روسیې او متحدینو ته یې ستونزې جوړې کړي.له همدې امله روسیې د سیمې د هېوادونو سره د دې ګواښ د له منځه وړلو په موخه ګډې هڅې پیل کړې چې هغه یې په افغانستان کې د سولې او ټیکاو په ټینګښت او د طالبانو سره په دوستانه اړیکو کې لیدلې. د دې هڅو پایله دا شوه چې د ۲۰۱۶ز کال د دسمبر په میاشت کې د افغانستان د حالاتو د ارزونې په موخه د چین ، پاکستان او روسیې ګډه غونډه را وبولې.په غونډه کې د افغانستان د حکومت نه را بلنه د دې معنی لرله چې افغان حکومت تجریدېږي. د دې غونډې دوه میاشتې وروسته لومړۍ غونډې ته ورته دوهمه غونډه راوبلل شوه چې د هند او ایران استازو هم پکې ګډون کړی وو. دریمه غونډه د۲۰۱۷ کال د اپریل په میاشت کې جوړه شوه چې د روسیې ،چین ، هند، ایران او پاکستان سربېره د امریکې پلاوي هم پکې برخه لرله.خو څلورمه غونډه چې په سپتمبر کې جوړه شوله د امریکا استازې پکې ګډون ونکړ. د سپتمبر په غونډه کې د امریکایي پلاوي د نه ګډون لامل دا کېدای شي چې د اګست په یوویشتمه دونالدټرمپ د سویلي آسیا او افغانستان لپاره بشپړه جنګي ستراتېژي اعلان کړه.لدې امله نور واشنګټن ته د سولې خبرې بابیزه ښکارېدې او ډاډمن وو چې د دې ستراتېژۍ پرمټ به طالبان کمزوري او له جګړې لاس واخلي او د حکمتیار په شان به حکومت ته تسلیم شي. د افغانستان د وضعیت په اړه دا ډول غونډې چې موخه یې د افغانستان د کشالې سوله ئیز حل وو واشنګتن ته د خطر زنګونه وو چې هرو مرو د پوځي لارې طالبان وټکوي. همدا دلیل وو چې ټرمپ د خپلې جنګي ستراتېژۍ د اعلام پر مهال په خپله وینا کې څلور ځله د برې او اووه ځله د ماتې کلمې استعمال کړې . د همدې جنګي ستراتېژۍ له مخې وحشیانه بمباریو زور واخیست تردې چې د بمونو مور ستر بم هم د افغانستان په خاوره واچول شو. د دې ستراتېژۍ په ملاتړ د کابل اداري او د اشغال اردلیانو اتیونه کول او د طالب د تباهۍ او تسلیمۍ د نغارو ډنګول یې پیل کړل.خو یوولس میاشتې وروسته جوته شوه چې طالبان نه تباه کېږي،هماغه دي د۲۰۱۸ کال د جولای په لسمه ټرمپ هدایت ورکړ چې په ستراتېژۍ له سره کتنه وشي او نیویارک ټایمز په جولای کې رپوټ ورکړ چې ټرمپ دستور ور کړی دی چې له طالبانو سره د سولې خبرې پیل شي.د جولای په وروستۍ اونۍ کې د امریکا یو پلاوی چې د بهرنیوچارو، پنتاګون او سي آی اې له مامورانو څخه جوړشوی وو په دوحه کې د طالبانو د سیاسي دفترسره دوه ورځنۍ غونډه وکړه .واشنګتن د طالبانو سره د سولې د بهیر د مخ ته وړلو په موخه زلمی خلیلزاد د بهرنیوچارو د وزارت د استازې په توګه ګوماري هغه او د نوموړې ټیم د طالبانو سره خبرې پیلوي. د طالبانو سره د خلیلزاد په مشرۍ د پلاوي په لومړۍ غونډه کې طالبانو د متقابل اعتماد او باور د را منځته کېدو په موخه لاندې درۍ غوښتنې وړاندې کړلې:

- د بندیانو مبادله
- د تورلست څخه د طالب مشرانو اېستل
- د هېواد څخه د پردیو پوځیانو د وتلو د مهالوېش اعلانول.

امریکایي اړخ د خبرو اترو په ترڅ خپلې هڅې پدې را وګرزولې چې طالبان د کابل ادارې سره خبرو ته اړباسي ترڅو پدې ډول وښیې چې د افغانستان روانه جګړه کورنۍ ریښې لري . تردې چې د امریکایانو او طالبانو څلورم پړاو خبرو ته د کابل پلاوی هم دوحې ته ورغلی وو خو طالبانو د هغوی په شتون کې له امریکایانو سره له خبرو ډډه وکړه او ویل کېدل چې پلاوي د خبرو اترو د کوټې بهر په دهلیز کې انتظار ایست که طالبان پرې ورحمېږي دوی ته هم په خبرو اترو کې د ګډون اجازه ور کړي خو داسې څه پېښ نشول. پربله خوا مسکو هم غلی نه وو او د همدې ۲۰۱۸ کال د نوامبر پر نهمه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو کې یوه غونډه راوبلله چې هم طالبان او هم د حامد کرزي په شمول ګڼ شمېر اردلیانو پکې برخه لرله چې هغوی د طالب د یوه مشر په امامت لمونځ هم ادا کړ. دې غونډې امریکایان وهڅول چې د سولې خبرې اترې په قوت سره پر مخ بوزي. خو د کابل اداري غبرګون هم د دوحې د مذاکراتو او هم د مسکو د غونډې په وړاندې منفي وو تر دې چې اشرف غني د مسکو غونډه (افسانه سي سانه) یعنې بې ګټې غونډه وبلله او د دوحې د خبرواترو په وړاندې یې ځکه تونډ غبرګون نشوای ښودلای چې دا خبرې د امریکا د افغان حکومت د بادار په اراده پر مخ تللې او د بادار په وړاندې نوکر کله تونده خبره کولی شي. دا هم د یادولو وړ ده چې نه یوازې حکومت د سولې د خبرو اترو څخه خوښ نه وو بلکې درجن درجن انجویي ګوندونو او په هغو کې د افغانستان د خلک د موکراتیک ګوند د ګډې څخه راوتلو ډلو د سولې د خبرو په وړاندې منفي دریځ نیولی وو ، یوازې د عبدالرشید جلیلي په مشرۍ د افغان ستر ملت د یووالي ګوند د مذاکراتو څخه ملاتړ ښودلی دی.

امریکایي اړخ یوځل پدې نامه چې په کابل کې په یوه برید کې یې یو پوځي ووژل شو مذاکرات و درول خو له لنډې مودې وروسته یې بېرته مذاکرات پیل کړل ترڅو چې د یوولس پړاونو مذاکراتو وروسته د ۲۰۲۰ کال د فبروري په نه ویشتمه په دوحه کې د امریکا او طالبانو ترمنځ د سولې هوکړه لیک لاسلیک شو. دا هوکړه لیک ملا عبدالغني برادر او زلمي خلیلزاد لاسلیک کړ چې د امریکا د بهرنیو چارو د وزیر په شمول د شپږدېرشو دولتونو د بهرنیوچارو وزیرانو او استازو پدې مراسمو کې ګډون کړی وو. د هوکړه لیک له مخې به بهرني پوځیان د ۲۰۲۱ کال د می ترپایه له افغانستان څخه وتل ، پنځه زره طالب او زر تنه افغان بندیان به د لسو ورځو په ترڅ کې له بنده خلاصېدل ، طالب مشران به له تورلست څخه وتل ، دواړه خواوې به پو یو بل بریدونه نه کوي ، د حکومت او طالبانو ترمنځ به مستقیمې خبرې پیلېدلې او د نوي حکومت په جوړېدو او اوربند به موافقه کېدله. د دوحې تړون د م، م د امنیت شورا لخوا هم تایید شو. عجیبه دا وه هغه مهال چې په دوحه کې تړون لاسلیک کېده په کابل کې هم د امریکا د دفاع وزیر د حکومت سره یو تړون لاسلیک کړ چې د امریکا او ناټو سازمان له لوري د افغان حکومت په ملاتړ څرخېده. د تړون د لاسلیک وروسته طالبانو په کلکه د تړون مواد پلي کړل خو امریکایي اړخ په کراتو طالبان بمبارد کړل، شپني عملیات یې ترسره کول او د جوبایدن په راتګ سره ، امریکا د خپلو پوځیانو وتل د اګست د میاشتې تر پایه وځنډول. طالبانو د دوحې د تړون له مخې په لسو ورځو کې د حکومت زر تنه بندیان خوشې کړل خو حکومت د طالبانو بندیان په شپږو میاشتو کې او هغه هم د امریکایانو د فشار وروسته خوشې کړل. همدا لامل وو چې د حکومت او طالبانو ترمنځ مذاکرات وځنډېدل، جګړې زور واخېست او د طالب بندیانو د خوشې کېدو وروسته د طالبانو او حکومت ترمنځ مذاکرات پیل شول. د مذاکراتو لپاره د حکومت د پلاوي غوره کولو هنګامه جوړه کړه او یو ستر لښکر یې مذاکراتو ته چمتوکړی وو . طالبانو دا پلاوی ونه منلو او په ټولنیزو شبکو کې په طنز سره دا پلاوی د واده ورا وبلل شوه. د حکومت او طالبانو مذاکراتو کومه پایله نلرله او هر اړخ مقابل لوری ملامتاوه چې مذاکراتو ته لیوالتیا نلري او ځنډونه جوړوي.د دوحې د تړون د لاسلیک وروسته د کابل د اداري او د وسلوال پوځ مورال ټیټ شول او د ولسوالیو او ولایتونو د سقوط لړۍ پیل شوه. دې حالت ته په کتو سره شمال تلوالې د حکومت سره په همغږۍ کې د ولسي خوځښتونو په نامه خپل جنګیالي بیا وسلوال کړل ترڅو د امنیتي ځواکونو سره ګډ د خپلې فاسدې واکمنۍ ساتنه وکړي. ولسمشر اشرف غني هرات او مزار ته لاړ او هلته یې د بدنامو جګړه مارانو(اسماعیل خان، عطا محمد نور، عبدالرشید دوستم) سره وکتل او ویل کېدل هغوی ته یې پرېمانه پیسې ورکړې وې ترڅو د طالبانو په وړاندې ودریږي. هغوی هم لاپې وهلې چې طالبان به مات کړي . لومړی ولایت چې د طالبانو په لاس کې ولوېد د نیمروز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت وو. دا ولایت مخکې تخلیه شوی وو. طالبانو د تمې خلاف د ۲۰۲۱ کال د اګست له پیله لومړی د شمال ولایتونو د نیولو لپاره پراخ عملیات پیل کړل او دا ولایتونه یې د کمزوري مقاومت وروسته ونیول ، تسلیم شوي پوځیان یې خوشې کړل او خپلو سیمو ته د تلو سفریه هم ورکړله. لدې وروسته د ولایتونو د لوېدو لړۍ قوت مومي . لومړي کسان چې وتښتېدل د شمال شهنشایان دوستم اوعطا وو. دوستم ترکیې او نور ازبکستان ته وتښتېدل او طالبانو اسمعیل خان په هرات کې د جګړې پرمهال ونیو خو هغه یې هم خوشې کړ، وروسته هغه ایران ته وتښتېده. کله چې طالبانو یو په بل پسې ولسوالۍ نیولې غني په ولسي جرګه کې د شپږو میاشتو په ترڅ کې د طالبانو د زنګنو د ماتولو خبره کړې وه او په یوه بله غونډه کې یې ویلي وو چې امان الله خان ته درناوی کوي هغه له هېواد څخه وتښتېده او دی د تېښتي سړی نه دی. خو د اګست په پنځلسمه رسنیو خبرونه خپاره کړل چې غني د خپلو نږدې کسانو سره په څلورو چورلکو کې د غرمې وروسته له ارګ څخه د تاجکستان په لور وتښتېدل.ویل کېږي تاجکستان خپلې خاورې ته دې فراریانو ته اجازه ورنکړه خو ازبکستان اجازه ور کړه او له هغه ځای څخه اماراتو ته ولاړل. د تېل شوي جمهوریت د ولسمشر لومړي مرستیال امرالله صالح د اګست په دیارلسمه د رسنیو په وړاندې را څرګند شو اولاپې یې ووهلې چې حکومت د طالبانو په وړاندې د مقاومت جوګه دی خو یوه ورځ وروسته پنجشېر ته تښتېدلی وو.

د اګست په پنځلسمه د کابل امنیتي کمربند مات شوی وو او ځینې حوزې تشې شوې وې . دې حالت ته په کتو سره حامد کرزي ، عبدالله او حکمتیار د عبدالله په کور کې جرګه شول او دې پایلې ته ورسېدل چې په کابل کې د ګدوډۍ د مخنیوي په موخه په دوحه کې د طالبانو سره اړیکه ونیسي او له هغوی څخه یې وغوښتل چې طالب جنګیالي ښار ته ننوزي . پدې اړه خلیلزاد په یوه مرکه کې وایي چې په دوحه کې طالب مرکچي ده ته ویلي وو چې امریکایان دې د کابل امنیت وساتي خو د امریکا عمومي قوماندانۍ (سنتکوم) دا وړاندیز و نه منلو .وروسته لدې طالب جنګیالي کابل ته ننوتل ، د واک واګې یې په لاس کې ونیولې او پدې ډول تېل شوې فاسده واکمني ړنګه او طالبان د دوهم ځل لپاره واک ته ورسېدل. په همدې ورځ سهار طالبانو یوه اعلامیه خبره کړې وه چې دوی ښار ته نه ننوزي ترڅو یوې هوکړې ته په رسېدو سره په سوله ییزه توګه واک تسلیم کړي. همدا رنګه یوه ورځ وړاندې د اګست په څوارلسمه غني په ارګ کې د سیاستوالو سره په لیدنه کې موافقه کړې وه چې یو باصلاحیته پلاوی به دوحې ته استوي ترڅو د طالبانو سره د سولې جدي مذاکرات ترسره کړي او د یوه لنډ راډیو- تلویزیوني پیغام پواسطه یې دا مسله د ولس غوږو ته ورسوله. د اګست په پنځلسمه د کورنیو چارو وزیر هم د لنډ پیغام په اورولو سره خلکو ته ډاډ ور کړ چې پولیس د طالبانو سره موافقي ته تر رسېدو پورې د کابل ښار د امنیت چارې پر مخ وړي. خو په همدې ورځ ټول چارواکي لکه غله ترې تم شول او یو شمېر یې د کابل هوایي ډګر ته چېرې چې شپږ زره امریکایي او انګرېزي پوځیانو شتون درلود ولاړل او هغوی یې د نورو یولک او شل زره خپلو چوپړیانو سره د دوو اونیو په ترڅ کې له هېواد څخه واېستل. په همدې ورځ د غرمې وروسته اسلامي امارت بله اعلامیه خپره کړه چې پکې راغلي وو: « زموږ ځواکونه له کابل څخه د باندې دي او موږ نه غواړو له نظامي لارې کابل ته داخل شو خو اوس راپورونه رارسیږي چې د کابل په ښار کې حوزې تخلیه شوې دي، پولیسو د امنیت ساتلو دنده پرېښې ده، همدا ډول وزارت خانې هم تخلیه شوې دي او د کابل اداري امنیتي کسان تښتیدلي دي.نو د دې لپاره چې خدای مه کړه په کابل کې عام چور او تالان ګډ نشي، سوء استفاده کوونکي افراد خلکو ته ضرر او صدمه و نه رسوي، اسلامي امارت خپلو ځواکونو ته امر وکړ چې د کابل هغو ساحو ته داخل شي له کومو څخه چې دښمن تللی او سیمې د چور او تالان له خطر سره مخ دي.بناء د کابل ښاریان دې له مجاهدینو څخه هیڅ ویره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه محسوسوي، زموږ ځواکونه به په ډېر آرام سره د کابل ښار ته داخلیږي، له هیچا سره کار نه لري، حکومتي نظامي او ملکي کارکوونکي دې ډاډه اوسي چې هیڅوک په هغوی کار نه لري، مجاهد ته اجازه نشته چې د چا کور ته داخل شي، یا څوک وځوروي او یا د چا د آزار او اذیت سبب شي.» ۲۶۲ پدې ډول د غني او د حکومتي چارواکو نابېره تېښتې ټول هک پک کړل او د واک سوله ییز لېږد شنډ شو. دا چې غني دا تېښته د امریکایانو سره په همغږۍ کې وکړه قضاوت ستونزمن دی. خو لکه څرنګه چې د افغانستان د هوایي قلمرو واک له امریکایانو سره وو ، بېله شکه د هغوی د رادار سیستم یا د الوتکو د کنترول مرکز د څلورو چورلکو الوتنه د هېواد په فضا کې لیدله دا چې د دې چورلکو او تاجکستان او ازبکستان ته د شا وخوا شپېتوچورلکو د تېښتې مخه یې نه ده نیولې ښيي چې هرڅه د امریکایانو سره په همغږۍ کې تنظیم شوي وو. که څه هم امریکایانو ویل چې غني د امریکایانو د غوښتنو خلاف وتښتیده. پیلوټان او د هوایي چلند مسؤلان پوهیږي چې د هوایي ډګرونو څخه یوه الوتکه او چورلکه د الوتکو د کنترول د مرکز د اجازې پرته نه هوا ته جګېدلی شي او نه کته کېدای شي. نو څرنګه شونې وه چې شاوخوا شپیته چورلکې د کابل له هوایي ډګر څخه والوزي او امریکایان یې مخه ونه نیسي. دا چې چورلکې د اګست په پنځلسمه د هوایي ډګر د کنترول د مرکز د اجازې پرته د الوتنې اجازه نه لرله د هغه افغان پیلوټ له مرکې ښکاري چې خپله چورلکه یې په کونړ کې کته کړله . هغه وایي مرکز ته مې وویل چې د ازبکستان په لور الوزم او اجازه یې را کړه . د الوتنې وروسته مې د چورلکې رادار خاموش کړ چې زما خط السیر معلوم نشي او د کونړ په لور مې پرواز وکړ. د اشغال زېږنده فاسد حکومت پداسې شرایطو کې نسکور شو چې د کابل په هوایي ډګر کې شا وخوا شپږ زره امریکایي او انګریزي پوځیانو شتون درلود او د دې پوځیانو وروستۍ ډله د اګست په یو دېرشمه په توره شپه کې له کابل څخه داسې ووتله چې د ورانکارو ډلو په خبر یې الوتکې، چورلکې او د هوایي ډګر تجهېزات ویجاړ کړي وو او پدې ډول د ناټو څه کم شل کلن اشغال پاي ته ورسېد او افغانستان بیا د خپلواکۍ څخه برخمن شو. کابل ته د طالبانو د ننوتلو وروسته په ولس کې تبلیغات پیل شول که هرڅوک غواړي له افغانستان څخه ووځي د کابل هوایي ډګر ته دې ورشي او امریکایان به هغوی له افغانستان څخه وباسي. د افغانستان په خبر خوار هېواد چې د فراري غني په وینا په سلو کې ۹۰ یې د فقر لاندې کربښې ژوند کولو چې وږیا د امریکې په شان شتمن هېواد ته استول کېږي زرګونه تنه واړه او زاړه، نارینه اوښځې هوایي ډګر ته ولاړل ، هلته یو محشر جوړ شو تر دې چې څو تنو په الوتکو پسې ځانونه وځړول له هوا څخه راولوېدل او شهیدان شول. نړیوالو رسنیو یې انځورونه خپرول او دا یې ورسره غبرګول چې افغانان د طالبانو له وېرې له هېواد څخه تښتي. دا د لویدیځ له لوري د طالب انځور کاږل وو چې ګواکې افغانان له طالبانو څخه کرکه لري.

په نړۍ کې کله ناکله تاریخي پېښې تکراریږي . په ۱۹۷۴ کال کې امریکایان په سرټیټۍ د ویتنام له سایګون څخه و تښتېدل او د سایګون د ادارې جګپوړي امریکایي الوتکو ته په کتارونو ولاړ وو چې هغوی له ځانه سره بوزي. د سیګون څخه د امریکایانو له وتلو وروسته د سیګون مزدور حکومت نسکور شو. په ۲۰۲۱ کال کې ورته پېښه د امریکایي اشغالګرو او د هغوی د افغان چوپړیانو سره په کابل کې تکرار شوله. البته توپیر یې پدې کې وو چې د سیګون مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو سره جوخت ړنګ شو خو د کابل مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو دوې اونۍ مخې نسکور شو. د نسکور شوو مزدورو حکومتونو د چارواکو او امنیتي منسوبینو سره د سایګون او کابل د فاتحانو(ویتکانګیانو او طالبانو) توپیر پدې کې وو چې ویتکانګیانو د و یتنام د مزدور حکومت دوه نیم لکه ماموران او پوځیان وطن او خلکو ته دې خیانت له امله ووژل خو طالبانو هغوی وبښل. د اسلامي امارت دا کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستاینې وړ وو.د اسلامي امارت له لوري د کابل د نیولو وروسته د مسعود زوی احمد د دوهم مقاومت د جبهې د پرانستلو اعلان وکړ . طالبانو ورسره د سولې خبرې پیل کړې خو کومه پایله یې نلرله او بالاخره طالبانو له څو خواوو په پنجشېر پوځي عملیات پیل کړل او له پنځو ورځو جګړو وروسته پنجشیر هم طالبانو ونیو. په پنجشیر کې طالبانو د وسلو او پوځي تجهیزاتو ستره زیرمې ترلاسه کړلې او د امرالله صالح په کور کې یې شپږنیم میلیون ډالر وموندل . پدې ډول طالبان په ټول افغانستان واکمن شول. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره جګړه ماران او لنده غر د سترګو په رپ کې تري تم شول ، د قدرت جزیرې له منځه ولاړې او له ۴۴ کلونو وروسته مرکزي حکومت په ټول افغانستان واکمن شو. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره په ټول هېواد کې بشپړ امنیت ټینګ شو. نوې واکمنی په یو لړ سترو پروژو کار پیل کړی دی چې د قوش تیپې ستره پروژه یې غوره بېلګه ده . واکمنی د ښارونو څخه په نیشه اې توکو روږدي کسان ټول او تر درملنې لاندې ونیول چې اوس مهال په ښارونو کې د دې معتادانو څرک نه لګېږي . په ښارونو کې عمراني کارونه روان دي او حکومت د لویو سړکونو بیا رغونې او سمسورولو لپاره ځانګړې توجه را ګرزولې ده . د تریاکو کشت او کار هم لږ شوی دی. د معتادانو را ټولول او د مخدره توکو د کښت او کار محدودول د امارت سترې لاسته راوړنې دي چې څوک سترګې نشي ترې پټولی. امارت دا دری کاله خپله عادي او انکشافي بودجه د کورنیو عوایدو له لارې تمویلوي پداسې حال کې چې په جمهوریت کې په سلو کې ۷۵ بودجه د بهرنیو مرستو پر مټ پلې کېدله.اداري او مالي فساد کم شوی دی او سترو ښارونو د ښارونو بڼه غوره کړې ده. د بهرنیو اسعارو په وړاندې د افغانۍ ارزښت ثابت پاتې شوی دی . په نږدې وخت کې به د واخان له لارې افغانستان د چین سره ونښلول شي. په بهرني سیاست کې اقتصاد محوره ناپېیلی سیاست پلې کېږي چې پدې لاره کې هم امارت اړینې بریاوې لري. د نوې واکمنۍ څه د پاسه دری کاله تېر شول خو لا تراوسه امارت اساسي قانون نلري او کابینه یې سرپرسته ده . د جېنکیو پر مخ د متوسطه او لوړو زده کړو د ښنځونو دروازې تړلې دي او د روغتیا ، پولیسو او ښوونې او روزنې په چارو کې پرته په نورو ښنځونو کې مېرمنو ته د کار زمینه نه ده برابره شوې چې دا د امارت له څرګندو ناکامیو څخه حکایت کوي. سره لدې امریکایانو د دوحې د تړون خلاف چې افغانستان سره به دوستانه مناسبات ساتي، د افغانستان په بیا رغونه کې به برخه اخلي او د طالب مشرانو نومونه به له تور لست څخه باسي دا کار یې ونکړ بلکې نوی حکومت امریکې او نورو دولتونو هم په رسمیت و نه پېژندلو، په امریکا او اروپا کې د افغانستان بانک نه نیم میلیارد ډالر زېرمې کنګل شوې. امریکې اقتصادي بندیزونه پر نوي حکومت ولګول ، افغانستان یې د سوفیت بانکي سیستم څخه وایست او د نورو بانکي محدودیتونو څخه افغانان او په تېره سوداګر کړېږي . دا ټول د افغانستان د اسلامي امارت خو په واقعیت کې د افغانانو خلاف د امریکا او د هغې د ناټویي متحدینو دښمنانه چلند یا د افغانانو څخه د خپلې ماتې غچ اخېستل دي.د هغې سره جوخت نړیوالو معتبرو رسنیو، د م، م مختلفو بنسټونو او نورو نړیوالوموسسو په پرله پسې توګه داسې تبلیغات چې په افغانستان کې بشري ناورین راتلونکی دی، بشري حقونه تر پښولاندې کېږي او په افغانستان کې د شلو څخه زیاتې ترهګرې ډلې شتون لري پیل او لا ادامه لري. دا تبلیغات په واقعیت کې د اسلامي امارت او افغانانو په وړاندې اروایي جګړه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ناټویي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل ؟

ښایي لوستونکي ته د دې پوښتنې طرحه او په هغې بحث منطقي ونه برېښي ځکه چې د سلیم عقل خاوندان پوهېږي چې د امریکې په مشرۍ ناټویي اشغالګر د افغان ولس د اتلوالي مبارزې له امله اړ شول په قطر کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پیل او د دوحې د تړون په لاسلیک سره خپله ماتې ومني او له افغانستان څخه په سرکوزۍ ووزي. خو د ناټویي اشغال د پای او د اشغال زېږنده فاسدې واکمنۍ له نړېدو وروسته لیدل کېږي چې په رسنیو او ټولنیزو شبکو کې د سیاسي چارو د کارپوهانو او د نظر د خاوندانو په نامه د نسکور شوې واکمنۍ پلویان یا په بله وینا د نړیوالې ټولنې (اشغالګرو) چوپړیان د اشغالګرو ماتې نه مني او وایي چې ناټویي ځواکونه په خپله خوښه ووتل او طالبان یې هم واک ته ورسول. عجیبه خو لا داده چې پدې وګړو کې داسې کسان هم لږ نه دي چې په افغانستان کې د انګرېزانو او شورویانو ماتې هم نه مني او وایي چې هغوی هم په خپله خوښه ووتل. دا عجیب مخلوق د خپل لیدلوري اواندونو د سموالي د اثبات لپاره یو لړ غیرمنطقي دلیلونه راوړي . هېره دې نه وي چې دا ډله وګړي ناپوهان ندي بلکې له لاندې دریو کټګوریو څخه به یو وي :

لومړۍ – ایډیولوژیو ځپلي

دوهم – ړانده قومي متعصبین

دریم – د پردیو استخباراتي شبکو سره تړاولرونکي.

لومړی به د دې ډله وګړو د څرګندونو یا که دقیق وویل شي اپلتو څو بېلګې راوړل شي او د هغو د ناسموالي په اړه به رڼا واچول شي . هغوی وایي افغانانو انګرېزانو، شورویانو او امریکایانو ته ماتې نه ده ورکړې بلکې افغانان یې مات کړي دي ځکه لندن ، مسکو او واشنګټن آباد دي او افغانستان وران شوی دی . دوی ددې څرګند واقعیت څخه سترګې پټوي چې افغانان لندن ، مسکو او واشنګټن ته نه وو ورغلي بلکې انګرېزان ، شورویان او امریکایان افغانستان ته راغلي وو او افغانان اړ شوي دي په خپله خاوره کې د ښکېلاکګرو په وړاندې و جنګېږي چې منطقآ افغانستان ورانېدلو نه انګلستان ، شوروي اتحاد او یا متحده ایالتونه. دوی پدې اپلتو سره غواړي د افغانانو آزادۍ بښونکې مبارزې او سرشندنې تر پوښتنې لاندې راوړي ګواکې که افغانان د ښکېلاکګرو په وړاندې نه وای جنګېدلې تباوبی به یې نه ورانېدلو او افغانستان به د ترقۍ او پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېدلی وای . دا وګړي پدې بل مسخره دلیل سره اشغالګر مات نه ګڼي چې ګڼې هغوی د تړونونو په لاسلیک سره له افغانستان څخه ووتل نه دا چې هغوی د افغانانو په وړاندې په ګونډو شول . د دې وګړو پدې سر نه خلاصېږي چې هره جګړه او هر اشغال د خبرو اترو او جوړجاړي وروسته د سولې د تړون په لاسلیک سره پای ته رسېږي . هغه سیاسي کارپوهان چې د اشغالګرو راتګ او بیا بېرته تګ د هغوی د خپلې خوښې کار بولي آیا دوی ته دا پوښتنه نه ده پیدا شوې چې اشغالګر د څه لپاره راغلي وو او ولې بېرته لاړل . آیا هغوی سیلانیان وو چې له افغانستان څخه لیدنه وکړي . که هغوی سیلانیان وای ، سیلانیان د ټانکونو، توغندیو او وسلو سره نه راځي . ددې غیرقانوني سیلانیانو د راتګ موخه او هغه هم د وسلو سره د افغانستان نیول او د افغانانو غلامول وو خو د دوی د خیالونو او نیتونو خلاف د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شول او اړ شول لدې هېواد څخه په نهیلۍ ووزي . د نړیوالې ټولنې د چوپړیانو له لیدلوري او یا اپلتو نه ښکاري چې هغوی د خپل هېواد له برمه ډک تاریخ چې افغانان په خپل تباوبي کې نه اشغالګر زغملی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه د اشغال زېږنده واکمنۍ بې خبره دي او د ماشومانو په څېر فکر کوي ځکه چې چا تاریخ نه وي لوستی د ماشوم په څېر فکر کوي. څوک چې خپل ولس ، خپل پلرونه او نیکونه نه پېژني معنی یې دا ده چې هغه ځان نه پېژني. د ناټويي پوځيانو د ماتې وروسته ګڼ شمېر واقعبینه څېړونکو او حتی د ناټويي دولتونو سياستوالو او دولتي مشرانو په افغانستان کې په خپله ماتې اعتراف کړی او يوشمېر يې د ستراتيژيکې ماتې خبرې هم کوي. د ۲۰۲۴ کال د مې په څلېرويشتمه د امريکا ولسمشر جوبايدن د کينيا د جمهور رييس ويليام روتو سره په يوه مطبوعاتي کنفرانس کې د يوه کينيايي خبريال ددې پوښتنې په ځواب کې چې امريکا غواړي په بهر کې خپلې جګړې پای ته ورسوي خو له کينيا غواړي هايتي ته چې دوولس زره کيلومتره له کينيا لرې پرته ده پوځيان واستوي د نورو خبرو سربېره دا هم ويلي وو:«افغانستان د امپراطوريو هديره ده .» همدا رنګه بايدن د ۲۰۲۴ کال د جولای په يوولسمه د ناټو د ۷۵ کاليزې په غونډه کې وويل چې د افغانستان اشغال يوه تېروتنه وه . البته که ناټويي لښکرو په افغانستان کې ماتې نه وای خوړلې دا خبره يې نه کوله او په افغانستان کې به يې د تر هګرۍ خلاف د بريالۍ مبارزې کېسې کولې . پر بله خوا دونالد ټرمپ ، جوبايدن پدې هم تورنوي چې طالبانو ته تسليم شو خو افغان اردليان په خپل ټاټوبي کې د ناټو سربېره د انګرېزانو او شورويانو ماتې هم نه مني . دا نو خپلو نيکونو، پلرونو او هېوادوالو او د افغانستان تاريخ ته څرګند سپکاوی دی. هېره دې نه وي چې کله د ناين اېلېون پېښې وروسته امريکايانو پر افغانستان يرغل ته چمتووالی نيولو د شوروي اتحاد وروستي ولسمشر ګرباچف بوش ته خبرداری ورکړ چې پر افغانستان يرغل ونکړي نه دا چې د شوروي اتحاد له برخليک يعنې ماتې سره مخامخ شي . د شوروي او ناټويي اشغالګرو د مشرانو خلاف د ناټوی اشغال د اردليانو دريځ ته په کتو سره د دوی په هکله زموږ د خلکو هغه مشهوره خبره چې « مدعي د خپلې ادعا څخه تېر شو خو شاهد له خپلې شاهدۍ نه تېرېږي» سر خوري . البته په خپله شاهدۍ کلک ولاړ شاهدان يوه موخه لري او هغه دا چې د خپلو خلکو ذهنونه مغشوش او هغوی د اسلامي امارت په وړاندې ودروي او پدې ډول وروسته له څلورنيمو لسيزو راغلی سياسي ټيکاو او امنيت کړکيچن کړي ، د جګړو اورونه په هېواد کې بل شي او افغانستان بيا د پرديو د لاسوهنو او يرغلونو هدف وګرځي. دا دې هم هېره نه وي چې د سياسي پديدو او ټولنيزو پېښو را پنځېدل او ژورېدل او د ټيکاو ټينګښت او په هغو کې د يوه هېواد اشغال او د اشغال پای ګڼ شمېر لاملونه لري چې په هغو کې يو يا څو لاملونه ټاکونکی رول لوبوي .

ددې لنډې سريزې وروسته به د ا فغانستان څخه د امريکې په مشرۍ د ناټويي ښکېلاکګرو د وتلو او اشغال زېږنده واکمنۍ د نسکورېدو لاملونو ته ګوته ونيول شي. البته پدې اړه اندونه ويشلې دي . هر څوک او هره ډله د خپلو سياسي اوعقيدتي باورونو، پوهې او سازماني تړاوونو له کړکۍ هغو ته ګوري چې دا لاملونه په لاندې دريو کټګوريو ويشلی شو :

لومړی - ذهني لاملونه

دا لاملونه د هغو کارپوهانو او سياستوالو له لوري وړاندې کېږي چې لا تراوسه ماتې خوړلو اشغالګرو ته پالياله پاتې شوي دي ، د پرديو استخباراتو شبکو سره تړاو لري او يا د پرديو تر فکري اسارت لاندې دي تر څو د اشغال خلاف د افغانانو ملي مقاومت او مبارزه (جهاد) تر پوښتنې لاندې راولي. هغوی لاندې بې بنسټه اوغيرمنطقي څرګندونې چې د ځمکنيو واقعيتونو سره په څرګند ټکر کې دي په رسنيو، ټولنيزو شبکو او غونډو کې خپروي:

- طالبان د امريکايانو لښکر دی او امريکايانو هغوی واک ته ورسول
- حامدکرزي او اشرف غني نه غوښتل د طالبانو خلاف رښتيې مبارزه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زلمي خلیلزاد د سولې په خبرو کې خپله آجندا پرمخ وړله
- دغني او خلیل زاد ترمنځ سیالي او دښمني
- واشنګټن ته د افغانستان په پرتله د اکراین ارزښت
- د واکمنۍ څخه د مجاهدینو شړل
- غني نه غوښتل افغانستان د اکراین په څېر وران شي.
د دې څرګندونو په هکله باید وویل شي:
- که طالبان د امریکانو لښکر وي نو ولې يې خپل لښکر په ۲۰۰۱ کې له واکه ګوښه کړ او شل کاله ورسره و جنګېدل ، د میلیاردونو ډالرو د لګولو او زرګونو پوځیانو د مرګ او ژوبلې وروسته يې بېرته خپل لښکر واک ته ورسولو.
- آیا کوم مزدور به د خپل بادار د ارادې خلاف ګام او چت کړي؟ آیا کرزي او غني د اشغالګرو د ارادې خلاف د طالبانو په وړاندې رښتیني مبارزه نه کوي دریغ نیولی شو؟ دا تبلیغات د ړندو پښتون دښمنه متعصبه وګړو له لوري زمزمه کېږي چې ګواکې دا دواړه پښتانه وو او زیاتره طالبان هم پښتانه دي.
- خلیل زاد د امریکا یو مامور وو او د سولې په خبرو کې د هغه سره لویه ډله (د امریکې د مختلفو بنستونو او په هغو کې د څارګرې شبکې غړو) شتون درلود . پداسې یوه ستر ټیم کې خلیلزاد څرنګه کولای شول د دوحې په مذاکراتو کې خپله آجندا پر مخ بوزي.بل دا چې د امریکا دولت د افغانستان د اشغال زېږنده فاسد دولت په څېر دولت نه دی چې هر مامور يې خپلې شخصي آجنداوې پر مخ بوزي او د امریکې د دولت د پالیسیو خلاف عمل وکړي .دې وګړو د غني د واکمنۍ اندوخر او په خپله د غني نه وړتیا لیدلې وه چې فرمان يې په ارګ کې هم نه چلېده . دوی فکر کوي چې د امریکا په دولت کې هم د کرزي او غني د شړېدلې او شرمېدلې ادارې په څېر انارشي شتون لري او خلیلزاد هم د دوستم، عطا او رازق په څېر خپلې نقشې پر مخ وړلی شي . په امریکا کې سیستم حکومت کوي نه یو فرد.
- د غني د حکومت د ملا تیر مجاهدینو جوړاوه . آیا عبدالله مجاهد نه وو چې د کابینې نیمايي د هغه برخه وه .آیا د غني مرستیالان امرالله صالح او محمد سرور دانش د جهادي تنظیمونو(جمعیت او حدت) غړي نه وو؟
- امریکایانو په ۲۰۱۸ کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پیل کړلې او د اکراین جګړه په ۲۰۲۲ کې پیل شوه او دا جګړه اکراین د امریکې لاسپوڅي دولت نه بلکې روسیې پیل کړله. پر دې بنسټ د اکراین د جګړې له کبله د افغانستان څخه د اشغالګرو وتل منطقي نه ښکاري .
- که د زېلنسکي پوځ څه د پاسه دوه کاله د روسانو پر ضد جګړه کوي ، د غني تر قوماندې لاندې پوځ پوره اووه کاله د طالبانو خلاف جنګېده او کله چې طالبانو د کابل او پنجشیر پرته ټول افغانستان ونیولو غني و تښتېده .آیا د افغانستان نور دوه دېرش ولایتونه او زرګونه کلي د افغانستان د جغرافیې برخه نه وه چې د جګړو له امله ورانېدل . آیا یوازې کابل او پنجشېرافغانستان دی. که غني د افغانستان ورانې او تباهي نه غوښتله په ۲۰۰۱ کې به د اشغالګرو په رکاب کې افغانستان ته نه راتللو او په بلواک افغانستان کې به يې وزارت او زعامت نه منلو.څوک چې رواني ناروغ وي او یا يې د عقل سترګې ړندې وې دا اپلتې به ووایي چې غني لدې امله له هېواد څخه وتښتېده چې افغانستان وران نشي. بل دا چې د اګست په پنځلسمه غني غوښتل د دفاع وزارت څخه لیدنه وکړي خو وزیر تری تم شوی وو او د کابل اصلی واکمن د هغه لومړی مرستیال امرالله صالح یوه ورځ مخکې په پټه پنجشېر ته تښتېدلی وو. غني چې و لیدل د دفاع وزیر يې ورک دی د ده سر پدې خلاص شو چې دی هم باید خپلې پښې سپکې کړي او له هېواد څخه لکه غل وتښتي. ده د تېښتې وروسته وايي چې په چپلکو کې له هېواد څخه ووتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- فرعي لاملونه

فرعي لاملونو د اشغالګرو په ماتې کې رول درلود چې ولس له بلواکې اداري څخه واټن ونیسي، د طالبانو ملګرتیا وکړي او پدې ډول افغان مقاومت لا قوت وموميي چې هغه دا دي:

- په دولت کې پراخ فساد او د قدرت بېلابېلې جزیرې
- دوه سرى حکومت
- د دولت په نامه سهامي شرکت
- د قومونو د ونډې پربنسټ د حکومت شتون او د ملي یووالي ضد کړنې
- په واکمنۍ کې د ټامیانو او جګړه مارانو مخامختیا
- د پوځ څخه د تجربه لرونکو پوځیانو تقاعد
- د ملي پوځ په نامه د مزدور پوځ جوړول
- په هېواد کې متوازن انکشاف ته نه پاملرنه .
- د زېربنایي پروژو جوړولو ته نه پاملرنه
- د شتمنو او بې وزلو تر منځ د واټن زیاتېدل
- په فرضي کربښي د اغزن تار تېرول او د تحکیماتو او دروازو جوړول
- په هېواد کې د ناټویي اشغالګرو غوبل (ډله ییز اشغال) چې هر یوه یې خپلې آجنداوې هم درلودلې او خپلې نقشې پلې کولې.

ب - اصلي لاملونه

- د افغانانو اروایي ځانګړتیا چې اشغال او د اشغال زېږنده واکمنی نه مني
- د بدنامه جګړه مارانو پر مټ د یوه ژمن خادم حکومت د را منځته راتګ مخنیوی
- د پښتنو سره زور زیاتی.

البته د اشغالګرو د ماتې او د جمهوریت د نړېدو اصلي لامل د افغانانانو اروایي ځانګړتیا ده چې د اشغالګرو خلاف ودرېدل او ملي مقاومت پیل شو. البته په ملي مقاومت کې مرکزي او کلیدي رول د طالبانو اسلامي تحریک درلود. امریکایانو د افغانانو مخ په زیاتېدونکي اتلوال مقاومت او د اسلامي امارت سره د سیمه ییزو ځواکونوخواخوږی ته په کتو سره چې پوځیانو ته یې مرګ او ژوبله اوښتله او زیات لګښتونه پرې راتلل اړ شول د طالبانو سره دې هوکړې ته ورسېږي چې خپل پوځیان له افغانستان څخه وباسي . شل کلن اشغال وښودل چې جګړه ماران خپل واک او ځواک په جګړه او لوټمارۍ کې ویني له همدې امله د یوه یو لاسي حکومت د ټینګښت خنډ ګرزېدل چې پایله یې د واکمنۍ خلاف د خلکو درېدل او د اسلامي امارت د دریځ پیاوړتیا کېدله . د ناټویي اشغال وروسته واکمنی ماشین یا اصلي ځواک پښتني ضد شمال تلواله وه چې ددې تلوالې د جوړښت فلسفه د پښتنو د واک ، اقتدار او هویت له منځه وړل وو. د طالبانو تحریک چې اکثریت یې پښتانه وو د شمال تلوالې د واکمنۍ وحشت ته د پای ټکی کېښود چې ددې تلوالې دښمني یې وکټله. همدا لامل وو چې د ناټویي اشغال پر مهال یې بیا د پښتنو په سپکولو ، ځورولو، په شمال او لوېدیځ کې د هغوی د جایدادونو د غضبولو او د هغوی د کلیو او کورونو په بمباریو لاس پورې کړ او دې حالت پښتانه اړ کړل چې د طالبانو په کرښو کې ودرېږي او د ملي ضد واکمنۍ او اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو په موخه قربانیو ته چمتو شي ، اشغالګر یې اړ کړل له افغانستان څخه ووزي او پدې ډول اشغال ختم او د اشغال زېږنده تش په نامه جمهوریت هم د شګو د دېوال په څېر ونړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي او امریکایي اشغالونو پرتله

د تاریخ په اوږدو کی بشریت د ډول ډول آفتونو سره مخامخ شوی دی خو په دې آفتونو کې د اشغال آفت ډېربد آفت دی ځکه چې :

لومړی - اشغالگر تر ټولو بې هویته او لوېدلي وگړي د ولس په برخلیک واکمنوي.

دوهم – اشغال د نیول شوي هېواد اوسیدونکي د خپل مشهور فورمول " بېل یې کړه ، اېل یې کړه " پر بنسټ د قوم ، توکم ، ژبې او مذهب له مخې وېشي چې د دې هېواد د اوسیدونکو تر منځ مخامختیا او دښمنیو ته لمن وهي چې دا بیا د یوه ملت لپاره ناورین دی او د ملت جوړونې بهیر ته زیان رسوي .

دریم – اشغال فرهنگي او اخلاقي ککړتیا را منځته کوي.

څلورم -اشغال کله ناکله د هېواد د ټوټې ټوټې کېدو سبب هم کېدای شي.

پنځم – د اشغالگرو په وړاندې هرو مرو دربړي تر څو د خپل پټ او ټاټوبي ساتنه وکړي او دا د دې سبب گرزي چې د جگړې اورونه بل شي چې په جگړه کې انسانان وژلي کېږي ، کلي او ښارونه ورانېږي او د نېول شوي هېواد د تمدن ټولي نښې نښاني له منځه ځي چې دا د یوه ملت لپاره ناورین او ناتار دی.

شپږم- ښکېلاکگر د نېول شوي هېواد شتمنۍ او لرغوني آثار غلا کوي.

لدې څخه ښکاري چې په یوه هېواد د پردیو واکمنېدل د دې هېواد د ولس او تاریخ لپاره ناورین دی . د هېوادونو اشغالونه که په هره پلمه اوهر نامه ترسره شي گډ ې ځانگړتیاوې لري. د بابا آدمه نیولې تردې دمه اشغالگرو نیول شوي هېواد ته د غمیزو پرته بل څه نه دي راوړي. فکري غلامان او د اشغالگرو اردلیان دي چې اشغال ته توجیهات لټوي . له بده مرغه پدې وروستیو څلورنیمو لسیزو کې زموږ هېواد دوه ځله د خونړیو یرغلونو او اشغال هدف وگرزید. د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه شوروي اشغالگرو پخپل خونړي تیري سره خلقي واکمني راوپرزوله او د ببرک کارمل په مشرۍ یې خپل پرچمي لاسپوڅي واک ته ورسول او د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه امریکایي- انگریزي نیواکگرو په خپل وحشیانه یرغل سره د افغانستان اسلامي امارت نسکور او د برهان الدین رباني په مشرۍ یې جگړه ماران او لوټماران واک ته ورسول.سره لدې چې شوروي جمهوري سوسیالستي اتحاد او د امریکا متحده ایالتونه دوه مخالف سیاسي – اقتصادي(سوسیالستي او امپریالستي) سیستمونه پېژندل شوي وو خو زموږ په هېواد کې یې کړنو توپیر نه درلود ته به وایې چې شوروي او امریکایي اشغالگر د یوې مور زامن وو او گډه تگلاره او ستراتیژي یې لرله. البته دواړو اشغالونو د گډو وجوهاتو په لرلو سره خپلې ځانگړتیاوې هم درلودلې چې دا ځانگړتیاوې د هغوی توپیر ښیي. پدې لیکنه کې به د دوو اشغالونو گډو وجوهاتو او توپیرونو ته ځغلنده کتنه وشي.

– شوروي اشغالگر د افغانستان د وخت حکومت ته د پوځي مرستې په نامه خپل دوست حکومت نسکور او افغانستان یې اشغال کړ. انگلوساکسوني اشغالگرو د دښمن په نامه په برالا ډول واکمن حکومت نسکور او افغانستان یې ونیو.

– د شوروي اشغال په نړیواله کچه محکوم شو او م، م په پرله پسې ډول له اشغالگرو غوښتل چې له افغانستان څخه وزي خو د امریکې له لوري د افغانستان اشغال نه دا چې محکوم نشو بلکې د م، م له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري د جرمني د بن په ښار کې د اشغال لاندې افغانستان لپاره د حکومت بنسټ کېښودل شو او د شل کلن اشغال پر مهال د م، م سازمان د امریکایي اشغال په چوپړ کې ولاړ وو.

– د شوروي اشغال پر مهال ملي مقاومت د لویدیځ او د هغه د متحدینو د بشپړ سیاسي ، معنوي، تسلیحاتي او اقتصادي ملاتړ څخه برخمن وو او په پرمختللو پوځي تجهیزاتو یې سمبالولو خو د امریکایي اشغال پر مهال چا په بربنډ ډول د افغان ملي مقاومت څخه ملاتړ نه دی کړی او د ملي مقاومت اغېزمني وسلې واسکټ او بوشکې وې چې هغه یې هم په خپله جوړول.

- دواړو اشغالګرو یو فورمول « بېل یې کړه، ابل یې کړه» پلی کړ. د شوروي اتحاد د اشغال په مهال د لومړي ځل لپاره د لړکیو او ډېرکیو ویشونکي تبلیغات پیل شول او د قومونو او قبایلو په وزارت کې د قومونو ځانګړي معیینتونه په اداري تشکیلاتو کې اضافه شول. د دې ترڅنګ قومي ملیشي هم جوړې شوې. امریکایانو د بن په کنفرانس کې په بربنډ او رسمي ډول د راتلونکي حکومت بنسټ د قومونو او توکمونو پراساس کېښود. د شل کلن اشغال پر مهال د خراسان ، هزارستان او سویلي ترکستان د جنډو جګول ، په فاسده ولسي جرګه او مزدورو رسنیو کې د پښتنو او غیرپښتنو د ویشني څرګندونې او په تذکرو کې د قومونو لیکل د واحد او یوموټي افغانستان شتون تر پوښتنې لاندې راوړی وو.
– په دواړو اشغالونو کې ملي ارزښتونو او تاریخ ته سپکاوی شوی دی. توپیر یې پدې کې وو چې په شوروي اشغال کې دا کار په زیرکانه او غلي ډول خو په امریکایي اشغال کې په بربنډ ډول پلی کېده .
- د دواړو اشغالونو پرمهال بې تومنې ، پردی پال او فرصت غوښتونکي وګړي د واک او ځواک خاوندان شول.

- شوروي اشغالګرو یوازې له فاسدو جګړه مارانو څخه د افزارو په توګه د ملي مقاومت په ځپلو کې ګټه پورته کوله. امریکایي اشغالګرو ټول دولتي ماشین فاسد کړ ، نه یوازې دولتي ماشین د جګړه مارانو په چوپړ کې وو بلکې په ملي شتمنیو هم جګړه ماران واکمن وو . د امریکایي اشغال پر مهال په دولتي ماشین کې ژمنو مامورانو په بشپړ ډول ځانونه پردي احساسول.

- د سره اشغال پر مهال شوروي سلاکارانو د افغان ځواکونو د لارښوونې او قوماندې مستقیم واک نه درلود. د تور اشغال پر مهال ناټویي سلاکارانو د امر او قوماندې بشپړ واک درلود تردې چې امریکایانو د ملي امنیت د صفري قطعاتو د روزنې، لوژیستیکي تامیناتو او په جګړه کې د استعمالولو بشپړ واک درلود . د ملي امنیت مسؤلین د دې قطعاتو د فعالیت د څرنګوالي څخه په بشپړ ډول بې خبره وو. ددې معنی دا کېږي چې د ملي امنیت صفري قطعې د امریکا د سي آې اې په چوکاټ کې د امریکایي پوځ برخه وه .

- شوروي اشغالګرو خپلو چوپړیانو ته ظاهراً د نوکر په سترګه نه کتل او هغوی یې په ټولنه کې نه سپکول خو ناټویي اشغالګرو خپل چوپړیان لکه توکي کارول او هغوی یې خپل مربیان ګڼل. غوره بېلګه یې د دونالد ټرمپ له خوا بګرام ته د اشرف غني احضارول او د امریکایي پوځیانو په کتار کې درول وو چې د ده وینا واوري او د امریکایي سرتېري په شان یې وینا ته چکچکي وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د افغانانو لپاره زندانونه نلرل خو ناټويي اشغالګرو خپل زندانونه لرل تردې چې افغانان يې د ګوانتانامو په بدنامه زندان کې بنديانول او شکنجه کول. عجيبه خو لا داوه چې نه يوازې امريکايي پوځيانو زندانونه لرل بلکې ملکي وګړو يې هم په افغانستان او حتی د کابل په ښار کې زندانونه لرل.

- شوروي اشغالګرو د افغانستان د دولتي او ټولګټو بنسټونو د پياوړتيا لپاره تر يوې کچې اغېزمن ګامونه اوچت کړل خو ناټويي اشغالګرو يوازې د خپلو چوپړيانو د پياوړتيا او شتمن کولو لپاره هلې ځلې کولې. دې خاينانه تګلارې په ټولنه کې د خوارو او شتمنو تر منځ واټن زيات کړ او پدې ډول يې خپل چوپړيان په ميلياردرانو او فرعونانو واړول .

- شوروي انترناسيونالستانو افغانستان ته يو پياوړی وسلوال پوځ جوړ کړ چې ساري يې په سيمه کې شتون نه درلود خو امريکايي ګلوبالستانو د پوځ په نامه اربکيو او مليشو ته ورته ځواک جوړ کړ چې يوازې د ملي مقاومت او ولس د مهارولو او ځپلو وړتيا ولرې خو د بهرني يرغل په وړاندې د درېدو وس ونلري.

– شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د مالي او اخلاقي فساد د رواجولو ستراتېژي نلرله خو امريکايي اشغالګرو د مالي، اداري او اخلاقي فساد پاليسي پر مخ وړله. په ادارو کې پراخ فساد ، په ارګ او دولتي ادارو کې فحشا ، د امن د کورونو په نامه د فحشا د مرکزونو جوړول ، امريکايي اډو ته د بدلمنوښځو وړل او د شا وخوا درې نيم ميليونو معتادانو شتون په افغانستان کې د امريکايي اشغال د فساد د رواجولو د پاليسی ځرګندې بېلګې دي .

- د شوروي اشغال پر مهال افغانستان داسې باوري پوځ درلود چې د جګړې انګېزه يې لرله او د خپلو سياسي اوعقيدتي باورونه له مخې د واکمنی د ساتلو لپاره قربانی ته چمتو وو . ناټويي اشغالګرو افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته داسې امنيتي ځواکونه را وپنځول چې د ناټويي اشغالګرو د بشپړې وتلو دوې اونۍ مخکې خپل مورچلونه ، چونۍ او حوزې خوشې کړلې او خپلو کورونه ته لاړل . د ناټويي اشغال پر مټ جوړ شوي پوځ عسکري لوړې او ملي ګټو ته قطعا ژمنتيا نلرله او وسلې ته يې د ناموس په سترګه نه کتل.همدا لامل وو چې کله د وسلوال مقاومت برى حتمي شو د خپلو وسلو او پوځي تجهيزاتو سره ايران، تاجکستان او ازبکستان ته وتښتېدل. د افغانستان د اسلامي جمهوريت وطنپلورونکو پيلوټانو يوازې ۶۳ الوتکې او چورلکې ازبکستان ته وتښتولې . دهغوى سره ۶۰۰ تنه لوړپوړي ملکي او پوځي هم ازبکستان ته وتښتېدل. خو د ا، خ، د، ګ د واکمنۍ د نسکوريدو په درشل کې يوه پوځي هم يو ټوپک بهر ته نه دى وړى.

- شوروي انټرناسيونالستو پوځيانو خپلې موډرنې وسلې افغان پوځ ته ډالۍ کړې او دوى ووتل خو امريکايي اشغالګرو تر ځو کولاى شول خپلې وسلې له ځانه سره يووړلې او يا پاکستان ته ورکړلې . تر دې چې د بګرام او کابل د هوايي ډګرونوتجهيزات او الوتکې يې د وتلو پر مهال ويجاړ او حتى د هوايي ډګر رانوې (ليکه) هم ويجاړه کړله. دلته د امريکايانو افغاني ضد ماهيت او موخې بربنډ ېږي.
- د سره اشغال پرمهال پنجابيانو دا جرآت نه کاوه چې د افغانستان خواته په سپکه سترګه وګوري ځکه پوهېدل چې هم افغان حکومت او هم يې بهرنى ملاتړى سخت غبرګون ښيي. د تور اشغال پرمهال پاکستانيانو په کراتو د افغانستان سرحدي ولايتونه د توغنديو او توپچي هدف ګرزولي چې ځاني او مالي زيانونه يې لرل خو امپريالستي اشغالګرو کوم غبرګون نه دى ښودلى او د دوى له لوري جوړشوي اربکي پوځ د غبرګون او متقابله بريد شونتياوې نه درلودلې . سربېره پر دې د امريکايي اشغال پرمهال پاکستاني اړخ د ديورند په فرضي کرښه اغزن سيم تېر کړ او دروازې يې ولګولې . دا بيا د دې واقعيت ثرګندوى دى چې د افغانستان او پاکستان اړوند د واشنګتن پاليسي پدې ثرخېدله چې افغانستان د پاکستان په ستلايت بدل کړي. همدا لامل وو چې د اوباما مرستيال جوبايدن کرزي ته ويلي وو چې امريکې ته پاکستان د افغانستان په پرتله پنځوس ځله زيات ارزښت لري.

- د افغانستان ښځه دواړه ښکېلاکګر د سولې د ترونونو په لاسليک کولو سره ووتل پدې توپير چې شوروي سپاهيان په ځانګړو مراسمو سره وتل پيل کړل چې د نړۍ له ګوټ ګوټ ښځه لسګونو خبريالانو پدې مراسمو کې برخه لرله او د شوروي پوځيانو وروستۍ ډله په رڼا ورځ د حيرتان له پله ښځه تېره شوله . خو د ناټويي لښکر د وتلو ښځه هېڅوک هم نه خبرېدل او وروستۍ ډله پوځيان يې لکه غله په توره شپه کې د کابل له نړيوال هوايي ډګر ښځه و تښتېدل . دا بيا ښيي چې امپريالستي ښکېلاکګر او لاسپوڅي واکمنۍ يې په ټولنه کې په بشپړه توګه منفوره او رټل شوې وه او لامل يې دا وو چې دا واکمنۍ د جګړه مارانو، قاتلانو ،غلو، لوټمارانو او د مختلفو دولتونو د جاسوسانو او مزدورانو يوه ټوليزه وه.
- دواړه اشغالګر کله چې د افغانانو د اتلوال مقاومت په وړاندې په ګونډو شول خپلو دوستانو خو په واقعيت کې چوپړيانو ته شا کړله او هغوى يې د دوى په غليمانو تعويض کړل.

- شوروي اشغالګرو خپلو هغو پوځيانو ته چې د افغانانو سره زورزياتى کاوه او د ملکى بېګناه افغانانو په وژنو تورن وو د قانون منګولو ته سپارل خو ناټويي اشغالګرو خپلو جنايتکارو پوځيانو ته ګوتځندنه هم نه کوله تر دې چې د بريتانيا شهزاده په خپل کتاب کې په وياړ سره په هلمند کې د افغانانو د وژنو يادونه کړې او دا وژل شوي ملکي افغانان د شطرنج داني بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنيو ځرګندونو ته په کتو سره ويلی شو چې اشغالونو موږ ته ناورينونونه راوړل ، ميليونونه تنه شهيدان، معلولان او کډوال شول . دری نيم ميليونه افغانان معتاد کړل . غوره مغزونه له هېواد څخه ووتل .ملي يووالی مو سخت زيانمن شو. په خپل خان اتکا او باور مو له لاسه ورکړ . اوس مهال پردي پالنه او جاسوسي شرم نه ښکاري. ددې ټولو ناخوالو او بدمرغيو سره سره اشغالونو پښتانه د هېواد د ستر قوم په توګه د غفلت له خوبه را ويښ کړل ځکه ويې ليدل چې د اشغال لاندې افغانستان کې يې هويت او ژبه دواړه د ګواښونو سره مخ دي. دا بيا ښيي چې ښکيلاکګر په اشغال شوي هېواد کې ډېرکي تر سخت فشار لاندې نيسی تر دې چې هغه په اقليت اړوي. همدا لامل وو چې پښتانه د خپلې ژبې د غوړېدو په سوچ کې شول او پدې لار کې ټاکلي برياوې هم لري. په افغانستان کې د اشغالونو دې ناوړه پايلو ته په کتو سره دا درس تر لاسه کېږي چې واکمنې او سياستوال بايد د خپلو خلکو مقدساتو او دودونو ته درناوی وکړي ، د خپلو خلکو سره د زور زياتي پر ځای د پوهاوی تګلاره غوره کړي ، د خپلو خلکو او زماني د غوښتنو سره سم خپلې تګلارې عيارې کړي، د پرديو او د پرمختللو ټولنو د نسخو د پلي کولو او د واک د انحصار څخه په کلکه ډډه وکړي . سياستوالو ته بويه چې هېڅکله هم په پرديو باور ونکړي چې هغوی به يې هېواد آبادوي . چارواکو او سياستوالو ته ښايي چې د هېوادونو او په تېره ځواکمنو دولتونو سره په اړيکو کې محتاطانه ګامونه اوچت کړي. اوسنيو او راتلونکوچارواکو ته بويه چې ناپيیلی اقتصاد محوره سياست پر مخ بوزي . سياستوالو ته ښايي چې د ښکلو سياسي شعارونو لکه انټرناسيونالسم، ګلوباليسم او اسلامي اخوت ښکار نشي او هرڅه د ملي ګټو په تله و تلي او د ښوونځي او مدرسي واټن له منځه يوسي. اوسني او راتلونکو واکمنيو ته ښايي چې د شوروي او امريکايي ښکېلاکګرو څخه د جګړې غرامات وغواړي. همدارنګه اوسنی او راتلونکو واکمنيو ته ښايي چې د ښکېلاکګرو او کورنيو جګړه مارانو جنګي جنايتونه مستند کړي اوهغه نړيوالي محاکمي ته وسپاري . کورني ژوندي او مړه جنايتکاران او د اشغال لوړپوړي اردليان محاکمه کړي. ددې جنايتکارانو لپاره يو ځانګړې هديره غوره شي ،هغه د جنايتکارانو يا توري هديرې په نامه و نومول شي او په يوه مرمرينه ډبره کې د دې وطنپلورونکو او جنايتکارانو نومونه وليکل شي تر څو ولس او راتلونکي نسلونه هغه وپېژني او پدې ډول ټولو ته د عبرت درس شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

۱ – محمد حسن کاکړ، د سرطان کودتا د افغانستان د اوږدې بې ثباتی پیلامه،د افغانستان د کلتوري ټولنې ودې ټولنه ،۲۰۰۹ ، مخ ۵۷ .

۲ – غلام دستګیر پنجشیري، ظهور وزوال حزب دموکراتیک خلق افغانستان،۱۱ جدی ۱۳۷۷، مخ ۱۸۲.

۳ – ډاکتر نبي مصداق، افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنۍ مداخله،علامه رشاد خپرندویه ټولنه،۱۳۸۹ ، مخ ۲۷۹.

۴- بي بي سي، پښتو،۲۰۱۳ ،می نهمه ،د کابل پوهنتون اتیا کلن تاریخ

۵- کاندید اکادمیسین محمد اعظم سیستاني،مقدمه یی بر کودتای هفت ثور و فجایع هشت ثور در افغانستان ، ۱۹۹۵ ، مخ ۱۰۸ .

۶- د افغاني محصلینو مجله ،لومړۍ ګڼه ،حمل -ثور ۱۳۵۹ .

۷ - سترجنرال الکساندر مایوروف، په افغانستان کې رښتیا څه تېرېدل ؟ ۱۳۸۲ ،مخونه ۳۲۵ – ۳۲۶

۸ – اکادمیسین محمد انور نومیالی، د ثور پاچا ګردشي،استقلال ویب پاڼه.

۹ – اقبال وزیري، پاچا خان اندونه، مخ ۱۷ .

۱۰ – پوهنوال عبدالرشید جلیلي، غمیزه څنګه منځته راغله ؟ دانش خپرندوی ټولنه ، ۲۰۰۸ ، مخ ۴۳.

۱۱ – میرغلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، جلد دوم ، مؤسسه نشراتی میوند، مخ ۲۰۴ .

۱۲ – دکتر عبدالرحمن زمانی،قیام سال ۱۳۳۴ صافی های کنر،قسمت دهم،افغان جرمن آنلاین،دوم جون ۲۰۰۴ .

۱۳ – سیدقاسم رشتیا، خاطرات سیاسی، مخ ۹۶ .

۱۴ – محمدعلم بڅرکی ،ویښ ځلمیان د افغانستان یو سیاسي تحریک ، مخ ۳۰ .

۱۵ – شاه محمود حصین ، جمعیت ویش ځلمیان ، مخ ۵۱ .

۱۶ – سیدشمس الدین مجروح ، سرګذشت من ،افغانستان تایمز کابل ، ۱۹۹۱ ، مخونه ۹۵- ۹۶ .

۱۷ – کاندید اکادمسین محمد ابراهیم عطایی،نګاه مختصر به تاریخ معاصر افغانستان،۱۳۸۴،مخ ۳۲۶.

۱۸ – شاه محمود حصین ، مثلث بی عیب، ۲۰۰۱، مخ ۲۹۱ .

۱۹ – محمدحسن شرق ، تاسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان ،مخ ۵۲ .

۲۰ – آدمک لویک،شخصیت های سیاسي افغانستان از ۱۷۴۷ – ۱۹۴۵ ،ګراس ، اطریش، ۱۹۷۵، مخ ۲۴۶ .

۲۱ – برهان الدین کشککی،نادرخان،لومړی چاپ، کابل ، ۱۳۱۰ ، مخونه ۳۴۹ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ – عبدالغفارخان (پاچاخان) ، زما ژوند او زما جد او جهد ، دانش خپرندوی ټولنه، ۱۳۸۷ ، مخ ۳۴۰ .

۲۳ – استوارت ریه تالی، آتش در افغانستان ،۱۹۱۹ – ۱۹۲۹ ،لومړی چاپ، پېښور، ۱۳۸۰ ،مخونه ۴۹ – ۵۰ .

۲۴ – حبل المتین ، ۱۳۰۹ ، ګڼه ۱۹۵ .

۲۵ – آدمک لویک ، مسایل خارجی افغانستان در وسط قرن بیستم،پوهنتون آریزونا ،۱۹۷۴ ، مخ ۱۸۰.

۲۶ – نهرو جواهرلعل ، نگاهی به تاریخ جهان،جلد دوم،محمد تفضیلی،تهران ،۱۹۶۷ ، مخ ۱۶۶۶ .

۲۷ – یوری تیخونوف،نبرد افغانی استالین،عزیز آریانفر،مسکو ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۴۴۸ – ۴۴۹ .

۲۸ – ډګرجنرال عبدالرزاق، افغانستان در جریان زندگی من، مخونه ۶۷-۶۶ .

۲۹ -کرسچن ساینس مانیتور، نوامبر لومړی ، ۱۹۶۵ .

۳۰ – میر محمد صدیق فرهنگ ،افغانستان در پنج قرن اخیر ،جلد دوم ،میوند مطبعه ، ۱۳۷۱ ، مخ ۶۹۸.

۳۱ – محمد حسن کاکړ ، مجله بی المللی شرق میانه ، اقتباس از پیام ها و کنفرانس های مطبوعاتی رهبرملی ، مؤسس جمهوریت ، چاپ وزارت اطلاعات وکلتور،کابل نمبر ۲۶ ص ۵/ ۱۰ جولای ۱۹۷۳ ، ۱۷ جولای ۱۹۷۴ .

۳۲ – صباح الدین کشککی ، دهه قانون اساسی ، بنګاه نشرات مطبعه میوند، ۲۰۰۰، مخ ۱۸ .

۳۳ – کابل تایمز ،۹ سپتمبر،۱۹۶۴ .

۳۴ – لويي دوپري ،کتاب افغانستان ، امریکا ،۱۹۸۰ ، مخونه ۶۱۷-۶۱۶ .

۳۵ – ګلبدین حکمتیار، اسلامي نهضت، مخ ۹۹ .

۳۶ – البدر جریده (عربي) ، لمړۍ ګڼه ، دریم کال ،۱۹۸۸ .

۳۷- کاروان جریده ،اکتوبر ۱۶ ، ۱۹۶۹ .

۳۸ – محمد حسن شرق ، کرباس پوشان برهنه پاه ،سبا کتابخانه ، پېښور ، مخونه ۱۰۵ – ۱۰۶ .

۳۹ – ساطانعلي کشتمند،یادداشت های سیاسي و رویدادهای تاریخي، ۲۰۰۲ ، مخ ۱۱۳- ۱۱۷ .

۴۰ – صالح محمد زیری، د نیمي پیړۍ خاطرې، ۱۳۸۴ ، مخ ۱۷۴ .

۴۱ – عبدالغفار فراهي، افغانستان د دموکراسۍ او جمهوریت په کلونو کې ، ۲۰۰۳ ، مخونه ۲۱۵-۲۱۷.

۴۲ -لیودوویک آدمک،تاریخ روابط سیاسي افغانستان از زمان امیرعبدالرحمن تا استقلال ،علي زهما، ۱۳۴۹ ، مخونه ۱۲ -۱۳.

۴۳ – سلیمان لایق، د ۱۳۶۸ لمریزکال ځینې سیاسي یادداشتونه،نولسم توک،روهی ویب پاڼه ، ۲۰۱۴ /۷ / ۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۴- عتيق الله مولوي زاده ،از دين پروری تا دين فروشی، آريايي ويب پاڼه.

۴۵ – حق مل ضياء ،وحشي جنرالان ،الاماره ويب پاڼه۲۰۱۵ / ۱۰ / ۲۷ .

۴۶ – علامه عبدالحق مجددي ، افغانستان از امير کبير تا رهبرکبير،۱۳۷۸، مخ ۵۵۶ .

۴۷ – ديه گو کوردويز او سليک اس هاريسون ، پشت پرده افغانستان، ۱۳۷۹،مخ ۱۶.

۴۸- سيدخليل الله هاشميان،ترجمه مقاله جناب محمد آصف خواتي، افغان – جرمن آنلاين، ۲۰۱۵ / ۵ / ۲۳.

۴۹ – الکساند لياخفسکي، د افغان غمېزه او مېړانه، روسي چاپ ، ۱۹۹۳، مسکو، مخونه ۲۲- ۲۳ .

۵۰ – ولاديميرپلاستون او ولاديمير اندريانف ،افغانستان در منگنه ژيوپولتيک،پشاور، ۲۰۰۱، مخ ۵۵.

۵۱-خاطره زندان،سالنامه انجمن سالمندان افغان،کاليفارنياى شمالي ،۲۰۰۸ ، مخونه ۱۶ / ۲۸ .

۵۲ – غوث الدين فايق ، رازې را که نمی خواستم افشاء گردد، ۱۳۷۹ ، مخ ۲۱.

۵۳ – شاه زمان ستانزی ، سهل انگاری محمد داود خان و کودتای ۷ ثور ، مخ ۶ .

۵۴ – عبدالحميد محتاط، سقوط سلطنت ،۲۰۰۴ ، کيف ، مخونه ۴۹ – ۵۱ .

۵۵ – خراسان مجله ، مخونه ۲۱- ۲۲ .

۵۶ – شهرت ننگيال ،شاه سابق محمدظاهرشاه ،مرکزنشراتی ميوند ،پشاور ، ۲۰۰۱، مخ ۶۹ .

۵۷ – محمد آصف آهنگ ، مرکه، دويچه ويلي ، ۵ /۱ / ۲۰۰۶ .

۵۸ – سيد عبدالله کاظم ، نظراندازی در لابلای واقعيت های تاريخی ، افغان – جرمن آنلاين،۱۷ اگست ۲۰۱۵ .

۵۹ – خاطرات محمدظاهرشاه در گفتگوی اختصاصی با بي بي سي، ۵ سپتمبر ۲۰۰۵ .

۶۰ – محمد اقبال وزيري ،د ثور پاڅون ، د کې جي بې دسيسې او د شوروي يرغل ، دانش خپرندويه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۵۲ .

۶۱ – ميرعنايت الله سادات ، افغانستان سرزمين حماسه و فاجعه ،آلمان ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۳۶ .

۶۲ – سيد عبدالله کاظم ، اظهارات يک شاهد عينی در باره آخرين سفر اعليحضرت محمدظاهرشاه در لندن برای تداوی چشم و عواقب آن ، ۱۷ جنوری ۲۰۱۵.

۶۳ – ولاديمير سينگروف ، چگونه ما با ويروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شديم ، غوث جانباز ،مخ ۵۴ .

۶۴ – پروفيسور عبدالرسول امين ، د افغاني ټولنې د زعامت خلاء، آزادافغانستان ليکوالو ټولنه ، فرانکفورت، ۱۹۹۷، مخ ۲۵ .

۶۵ – انيس ورځپاڼه ، ۱۹۷۳ ، اگست ۲۳ .

۶۶ - پروفيسور داويدوف ، مسايل صلح و جنگ، ژباړونکی عزيز آريانفر ، ۱۹۹۶ ، مخ ۳۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۷ – محمد نذیر کبیر سراج ، رویدادهای نیمه اخیر سده بیست در افغانستان ، فرانکفورت ، ۱۹۹۷، مخونه ۲۱- ۲۲.

۶۸ – جمهوریت ورځپاڼه ، ګڼه ۴۱ ،۳۱ / ۶ / ۱۳۵۲.

۶۹ – امین الله دریځ ،افغانستان در قرن بیستم ، مخونه ۲۹۰ – ۲۹۱ .

۷۰ – محمد همایون اعتمادی ، مشاهدات و نظریات، مجله آیینه افغانستان، جنوری ۱۹۹۴ .

۷۱ – لویی دوپری ، بیرق سرخ بر فراز افغانستان، قسمت اول ، جنبش های چپي در افغانستان، ۱۹۷۶ ، مخ ۱۰ .

۷۲ ـ داود ملکیار ، رد اتهامات و شرح واقعیت ها ، قسمت هشتم ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۱ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۳ ـ کودتای میوندوال بر اساس خاطرات بازمحمد منګل در کتاب شهسوار سنګروال نیازي، احمدفواد ارسلا، ۶ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۴ – عبدالصمد اظهر، خودکشي یا قتل ، اسرارمرګ محمد هاشم میوندوال ، مخ ۱ .

۷۵ – افغان جرمن آنلاین، سیدعبدالله کاظم ، نظر اندازی در لابلای واقعیت های تاریخی، مطالبي از کتاب خاطرات ډګرجنرال عبدالرزاق ، ۱۷ / ۸ / ۲۰۱۵.

۷۶ – افغان جرمن آنلاین، احمد فواد ارسلا ، مرحوم ډګرجنرال غلام فاروق خان ، شهید داودخان و ریاست محاکمات اردو ، ۱۵ / ۲ / ۲۰۱۵ .

۷۷ – افغان جرمن آنلاین ،سیدعبدالله کاظم ، داود خان و اردو ، ۵ / ۸ / ۲۰۱۵ .

۷۸ – افغان جرمن آنلاین ،ارمغان زندان ، یادداشت های عبدالملک عبدالرحیم زی ، مخ ۵۹ .

۷۹ – عبدالکریم میثاق،خاطره ها ګپ هایی از ګذشته ،انتشارات امیری ، ۱۴۰۱ ، مخ ۴۱ .

۸۰ – عبدالقدوس غوربندی ، نګاهي به تاریخ حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، جرمنی ، ۱۳۹۷ ، مخ ۱۲.

۸۱ – پروفیسور عبدالحکیم شرعي جوزجاني، یادداشت های مختصر در باره تدارک و جریان کار کنګره مؤسس حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، آریایی ویب پاڼه.

۸۲ – محمد اسمعیل اکبر، غلام دستګیر پنجشیري آنچه ګفته ...، د وطن پیغام ویب پاڼه ، ۲۱ /۲/ ۲۰۰۹.

۸۳ – عبدالحکیم شرعي جوزجاني ، د اووم د ثورځینې پېښې، فیسبوک ۲۹ / ۱۲ / ۲۰۱۹.

۸۴– خلیل الله زمر، بې بې سي، فارسي ویب پاڼه، ۲۴ / ۱۲ / ۲۰۰۷ .

۸۵ – د خبر او نظر نړۍ، عبدالجلیل وجدي، ۱۳۸۷، کاروان مطبعه ، مخ ۷۳ .

۸۶ – ثریا بها ، رها در دریا ،انتشارات امیری ، چاپ سوم ، ۱۳۸۲ ،مخونه ۱۰۸ – ۱۰۹

۸۷ – محمداکرام اندیشمند ، حزب دموکراتیک خلق افغانستا ن ،حاکمیت و فروپاشي ، انتشارات میوند، اکتوبر ۲۰۰۹ ، مخونه ۶۲ ، ۷۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۸– عبدالحمید مبارز،حقایق و تحلیل وقایع سیاسی افغانستان ،مرکزنشراتی حمید نور ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۰ .

۸۹– د امپراطورۍ وروستۍ جګړې نومې فلم ، ګېنریخ او بریا نوویچ بورویک.

۹۰ – محمدحسن کاکړ، رڼا او دفاع ، پېښور ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۶۲ .

۹۱ – په افغانستان کې کودتاوې او مرګونه ، ۱۹۸۲ ، نوامبر ۲۲

۹۲ – عبدالحکیم طبیبي ، خاطرات چهاردهه زندګي دپلوماتیک من در خدمت افغانستان و جهان ، مخ ۱۸۱ .

۹۳ – عبدالولي خان،پاچاخان او خدایي خدمتګاران ، لومړی توک، پېښور ، ۱۹۹۳ ، مخ ۴۹۱.

۹۴ – محمدعزیز نعیم ، مقاله پاکس پاکستانیکا، مجاهد ولس ، جون ۱۹۹۸.

۹۵ – عبدالولي خان، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دریم ټوک ، ۱۹۹۸، مخ ۱۷۰.

۹۶ – عبدالولي خان ، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دوهم ټوک ، ۱۹۹۴ ، مخ ؟؟؟؟

۹۷ – عبدالله بختانی ، فخرافغان او افغانستان ، پېشور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۹۱ – ۹۲.

۹۸– د افغانستان ۱۳۳۹ – ۱۳۴۰ کلنۍ ، مخ ۲۷۲ .

۹۹– تاریخ نوین افغانستان ، مخ ۳۹ .

۱۰۰ – دانش نامه خراسان ، ۱۰ آربان ، ۱۳۸۰ .

۱۰۱ – ارغنداوي عبدالعلي ، ژوندۍ خاطرې ، مخ ۱۴۸ ؟؟؟

۱۰۲ – روسانه کلاس ، افغانستان : ستره لوبه بیا را پیل سوې ، ۱۹۸۷ ، نیویارک ، مخ ۱۴۱ .

۱۰۳ – شعله جاوید، خاکسترې بجا مانده از مائویسم افغاني،بې بې سي ، فارسي ، دسمبر ۲ ، ۲۰۱۳ .

۱۰۴ – هنری برادشر ، افغانستان تجاوز شوروی مقاومت مجاهدین ،دفهرنشراتی میوند، دریم چاپ ، پېښاور، ۱۹۹۱ ، مخ ۵۲ .

۱۰۵ – اکادمیسین ګلداد ، ګنځ ، ۲۰۱۲ ، مخونه ۱۷۷- ۱۷۸ .

۱۰۶ – ګروهی از دانشمندان انستیتوت تاریخ نظامی فدراسیون روسیه ، جنګ در افغانستان ، عزیز آریانفر، ۱۹۹۱ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۰۷ – کاروان جریده ، ۱۰ جون ۱۹۶۹ .

۱۰۸ – جورج آنی ، افغانستان ګذرګاه کشورګشایان ، سیدمحمد یوسف علمی و حبیب الرحمن هاله ،پېښور، میوند ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۴ .

۱۰۹ – جمعه نوپرور، از موج تا توپان ، ۱۳۸۲ ، مخونه ۱۱۲ – ۱۱۳ .

۱۱۰ – سلیمان لایق ، یادداشت های ۲۰ ثور ۱۳۵۶ ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱۱ – کابل ناتها ، ګڼه ۵۷ ، څلورم کال ، چنګابن ۱۳۷۴ .

۱۱۲ – غرزی لایق ، نګاهي برنیم رخ دیګر واقعیت ، آریایی ، ۱ جون ۲۰۱۴ .

۱۱۳ – عبدالوکیل ، از پادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتیک افغانستان ، مخ ۲۴۴.

۱۱۴ – دپلوم انجینر کریم عطایي ،قیام و جمهوریت ۱۳۵۲ تحت قیادت سردار شهید داودخان ، ۲۰۰۴ ، سویزرلند، مخ ۲۱

۱۱۵ – هفته نامه پیمان ، قتلی که کودتای در پی داشت ،وحیدمژده ، ۲۰۰۴ ، جولای درویشتمه .

۱۱۶ – محمد ظاهر طنین ، افغانستان در قرن بیستم ،۱۹۰۰ – ۱۹۹۵ ، از مجموعه برنامه های بی بی سی، ناشرمحمدابراهیم شریعتی ، تهران ۱۳۶۴ ، مخونه ۲۰۱ – ۲۰۲ .

۱۱۷ – ځلمی محمدولي ، د کابل نومیالی ورځپاڼې او جریدې ، مخونه ۱۶۷ – ۱۶۸ .

۱۱۸ – هنری برادشر ،ایس هنری ، ۱۹۸۵ ، تاریخ او ټولنیز علوم ، لانګ دیوالی ، مخ ۳۷ .

۱۱۹ – بي بي سي فارسي ،۲۰۰۸ ، اپریل اوولسمه،

۱۲۰ – نوشیروانی کیهانی زاده ، روزنامک ویب پاڼه ، کمونست نمازګزار، ۲۰۰۶ ، دسمبر ۱۳ .

۱۲۱ – جنرال زاپلاتین ، تاریخ فلسفه ، زافترا ورځپاڼه ، ۵۱ / ۳۱۶ .

۱۲۲ – محمدعلی هوما ، زما نصیب ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخونه ۱۳۰ – ۱۳۱ .

۱۲۳ – روبین ، ۱۹۹۱ ، واک فوندیشن ، ۱۹۹۹ ، مخ ۵۵ .

۱۲۴ – واسیلی میتروخین ،کې جي بې په افغانستان کې ، دانش خپروندویه ټولنه ،پېښور ، رحمت آریا ، مخ ۳۰۴ .

۱۲۵ – بوروویک آرتیوم، پټه جګړه ، ۱۹۹۰ ، مخونه ۵- ۶ .

۱۲۶ – محمد حسن کاکړ ، افغانستان د ۶۶ کال پسرلي کې له روسانو سره په جنګ کې ،مخ ؟؟؟

۱۲۷ – محمدالله وطندوست ، سرګذشت سرخ ، مخ ۱۳.

۱۲۸ – میرصاحب کاروال ، درس های تلخ و عبرت انګیز افغانستان، انتشارات میوند، ۲۰۰۵ ، مخ ۷۶.

۱۲۹ – محمدنبی عئیمی ، اردو وسیاست در سه دهه اخیر ، ۱۳۷۷، پېښور، مخ ۲۴۴

۱۳۰ – عبدالصمد غوث ، سقوط افغانستان ، دوهم چاپ ، محمدیونس افغان ، مخ ۲۵۷ .

۱۳۱ – افغانستان د یرغلونو په لاره کې ، پوهاندخیرمحمدماموند، دوهم چاپ ، ۲۰۱۳ ، مخ ۲۳۶ .

۱۳۲ – محمدآصف خواتی،افغانستان تر سلطنت وروسته ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخ ۲۹۴ .

۱۳۳ – سیاسنګ عبدالصبور و آن ګلوله باران بامداد ، فردا ویب پاڼه ، اتمه برخه

۱۳۴ – عبدالحکیم شرعی ، قیام ثور چګونه پیروز شد؟؟؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۵ – داود ملکیار ، آیا فرد را برای نظام و یا نظام را برای فرد باید خواست؟ افغان – جرمن آنلاین ، ۲۱ جون ۲۰۱۵ .

۱۳۶ – محمدحسن کاکړ، د ثور انقلاب او دهغې ناوړه پايلې ، مخ ۷۴ .

۱۳۷ – رازمحمد پکتین ، افغانستان له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته ، دانش خپرندویه ټولنه، ۱۳۹۴ ، مخ ۷۴ .

۱۳۸ – فارسي رو ويب پاڼه ، د سره ستوري ورځپاڼې سره د يوري کوزنتس مرکه .

۱۳۹ – وهاب صالحه واصل ، کودتای پنجم در سقوط جمهوری سیاه سرخ وسبز ،یوولسمه برخه ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۷ / ۶ / ۲۰۱۶ .

۱۴۰ – خیرمحمد بایګان ،نقش استعمار نوین جهان ابرقدرت در افغانستان ،۱۳۷۹ ، مخونه ۱۴۳ ـ ۱۴۰.

۱۴۱ – شوفیلد ، ۱۹۹۳ ، مخ ۱۰۴ .

۱۴۲ – وبلاک چکاد ، ژباړه عزیز علی زاده .

۱۴۳ – شرعی ، حادثه خونین ارګ ،آریایی ، جون ۲۰۲۰ .

۱۴۴ – ستیوکول ، د پېريانو جګړې ،ژباړه غلام محمد زرملوال ، دانش خپرندويه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۸۱۷ .

۱۴۵ – میل بیورلی ، انقلابي افغانستان -تازه اورونه ، ۱۹۸۲، لندن، مخ ۱۳۰ .

۱۴۶ – شپیګل ، نولسمه ګڼه ، ۱۹۷۸، می اتمه .

۱۴۷ – محمد اعظم سیستاني ، اصلاحات ارضي در افغانستان ، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۵۱ .

۱۴۸ – ندیم شاهد ، اختصاصي مرکه ، دهیرالد ، پاکستان ، می ۱۹۸۸.

۱۴۹ – میک کولوم ، بل ، د سي آی اې مخلوق ، واشنګټن پوست ، ۱۹۸۹ ، سپتمبر لسمه ، مخ ۳۱.

۱۵۰ – افغان شمله ،مخونه ۱۳۲ – ۱۳۳ .

۱۵۱ – محمود حبیبي ،مکاتب افغاني ،دریم کتاب ، مخ ۱۳۳ .

۱۵۲ – نومیالی محمد انور ، د ثور پاچا ګردشي، استقلال ويب پاڼه .

۱۵۳ – فتاحي کالیبز ، بي بي سي فارسی ،۴ / ۱۱/ ۲۰۱۵ ، ۱/ ۶ / ۲۰۱۶.

۱۵۴ – ډګروال محمدیوسف او مارک اوکین ، تلک خرس ، دوهم چاپ، ۲۰۰۹ ، ژباړن داکتر نثاراحمد، مخ ۳ .

۱۵۵ – ولوالجي اسدالله ، خروج جنرال دوستم و سقوط نجیب الله ، دانش خپرندويه ټولنه ،پېښور، ۲۰۰۱ ، مخ ۲۴۹ .

۱۵۶ – روبین برنت ، د افغانستان شخړه ، پوهنتون یله کاننګ ، ۱۹۹۵ ، مخ ۱۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۷ – روهي ويب پاڼه،ملي رهبر شاغلي حامد کرزي د خوشحال بابا فکري بهير ځانګړې غونډه ، ۱۵ / ۴ / ۲۰۱۶.

۱۵۸ – غلام محمد زرملوال ،افغانستان تر وروستي افغانه ، دوهم ټوک ، مخ ۲۱ .

۱۵۹ – د افغانستان کلنی ، ۱۳۵۷ ، مخ ۶۷ .

۱۶۰ – نظيف الله نهضت ، د پرديو فتنې ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور، ۲۰۰۷ ، مخ ۳۴ .

۱۶۱ – احمدشاه فروزان ، قيام هرات ،انتشارات ميوند،مشهد، لومړی چاپ ،۱۳۷۲ ، مخونه ۶۲ – ۶۳.

۱۶۲ – مصباح زاده ،کودتای ثور و پیامد های آن ، پیام آفتاب ، بخش چهارم ،۲۳ / ۲ / ۱۳۸۷ .

۱۶۳ – مارک اربن ، جنګ په افغانستان کې ، مخ ۳۶ .

۱۶۴ – شرعي جوزجانی، اولین سفر هیات حزبی و دولتی ج ، د ، ا به مسکو، ۲۰ / ۱ / ۲۰۲۰ .

۱۶۵ – هنری برادشر ، افغانستان او شوروي اتحاد ، مخ ۸۷ .

۱۶۶ – جنرال عزيز احمد عزيزي،افغانها ملتی که دو ابر قدرت جهان را به زانو در آورد ،اداره دارالنشر افغانستان ، ۱۳۷۸ ،مخ ۱۱۵.

۱۶۷ – انور راجا ، د افغانستان غميزه لومړی لاسي بيان ، ۱۹۸۸ ، مخ ۱۱۴ . ۱۶۸ - خاطرات سیاسی جنرال عبدالقادر ، ۱۳۹۲ ، هامبورګ، مخونه ۲۲۸ – ۲۶۹ .

۱۶۹ – جامعه باز ، روزنامه برای زندگی ، انقلاب ثور بر ما تحميل شد، ګلاب زوی ، گفتگو محمد اسلم جواد.

۱۷۰ – جنرال عبدالقادر (اکا) دافغان تراژيدي – د روسي تجاوز زېږنده ، سروش کتاب پلورنځی ، ۱۳۹۸ ،مخ ۶۵ .

۱۷۱- پوهاند محمود سوما ، د ثور وسلوال پاڅون او د افغانستان مسآله ، پېښور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۷۲ – يوالي جريده ، ۱۳۸۰ ، څلورمه ګڼه ، مرغومي شپږمه .

۱۷۳– يارمحمد تره کی ، د نورمحمد تره کي تلين ، ۸ / ۱۰ / ۲۰۲۲ .

۱۷۴ - فلم مستند دو روز پی در پی ، د افغانستان د تلويزيون محصول ، ۱۳۷۲ .

۱۷۵ – انيس ورځپاڼه ، ۱۱/۷/ ۱۳۵۸ .

۱۷۶ – بوروويک په نامه روسي مستند فلم.

۱۷۷ – د جنرال ګوريلوف مرکه ، ديدګاه ويب پاڼه ، ژباړه عزيز علی زاده.

۱۷۸ – څرنګه افغانستان ته راغلم ، صدير مجله ، ژباړه مسعود رؤفي ، ګڼه ۲۵ ، آلمان ، ۱۹۹۸.

۱۷۹ - محمد عثمان صافی ،د ثور نظامي پاڅون او دخلقی ګوندياو هيلې ، يادداشتونه او واقعيتونه ، ۲۰۰۵ ، مخ ۲۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۰ - حقايق پشت پرده تهاجم شوروي بر افغانستان ، مخ ۸۶

۱۸۱ - توپان در افغانستان مخ ۱۶۷.

۱۸۲ – فياض نجيمى ، معماى تجاوز شوروى در افغانستان ، ديدگاه ويب پاڼه

۱۸۳- جورج آنى،افغانستان گذرگاه کشورکشايان،سيدمحمديوسف علمى وحبيب الرحمن هاله ،پشاور،ميوند،۱۳۷۶ ، مخ ۱۰۲

۱۸۴ – د افغانستان جګړه او ګورکي ته زما تبعيد، ژباړه زرين انځور، اګست ۲۰۰۴ ، مخ ۲۰ .

۱۸۵ - نيکيتامندوکوويچ ، روسيه فاکتور پشتونها ، فارسي رو ويب پاڼه.

۱۸۶ -ببرک کارمل ، در راه تحکيم حاکميت خلق ، مجموعه بيانيه ها و نوشته ها ،۱۳۵۸- ۱۳۵۹ ،موسسه نشراتى کميته مرکزى حزب دموکراتيک خلق افغانستان ، مخ ۳ .

۱۸۷ – د دولتي تلويزيون آرشيف ،۱۳۵۸ ،مرغومي څوارلسمه .

۱۸۸ – کلنى ، ۱۳۵۸ – ۱۳۵۹،ګڼې ۴۵ /۴۶ ، مخ ۳۲۲ .

۱۸۹ – وفا جريده ، ۱۳۷۴ ، مخ ۱۸ .

۱۹۰ – باريس ګروموف ،سرې لښکرې په افغانستان کې ، مخ ۷۶ .

۱۹۱ – فقيرمحمد ودان ، حقايق پندارها و کردارها ،مخ ۱۱۰ .

۱۹۲ – ولاديمير سينګروف ،مصاحبه با کارمل ، ديدګاه ويب پاڼه.

۱۹۳- محمدنبى عظيمي، من و آن مرد موقر، مخ ۳۸۶

۱۹۴- شبارشين ، دست مسکو ،مخ ۱۴۰ .

۱۹۵– سخنې در نقد از حزب دموکراتيک خلق افغانستان ،آسمايي فيسبوک ، ۱۵/ ۶ / ۲۰۱۲.

۱۹۶– جنرال محمد قاريف ، افغانستان بعد از بازګشت سپاهيان شوروي،ژباړن عزيز آريانفر،تهران، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۵۳ .

۱۹۷– بصيراحمد دولت آبادي ،شناسنامه احزاب و سازمانهاى سياسي ، قم ايران،۱۹۹۲ ، مخ ۱۵۸.

۱۹۸– رزاق مامون ، رازخوابيده اسرار مرګ دکتر نجيب الله ،دوهم چاپ ،۲۰۰۸ ، مخ ۱۱ ؟؟؟

۱۹۹– افغان ملت جريده ، ۱۳۷۴ ، د تلې ۲۵ ګڼه.

۲۰۰ – پاى عساکر مارا به افغانستان کشانيدند، پيمان ملي ويب پاڼه ،مرکه کونکى هارون اميرزاده.

۲۰۱ – ل. اى . شبارشين ، د مسکو لاس ، ژباړن محمدطاهر کانى ، مخ ۱۴۶ .

۲۰۲ – دوست وفدار شما ،ديدګاه ويب پاڼه ، دوهمه برخه .

۲۰۳ – عبدالجبار ثابت ، پشت پرده افغانستان ،مخ ۲۱۱.

۲۰۴- حقيقت انقلاب ثور ، ۱۵/ ۲ / ۱۳۶۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۵ – بريدجنرال الکساندر لياخفسکی ،ډيوه مجله ،لندن ،۱۹۹۵ ،دسمبر ، مخ ۱۹ .

۲۰۶ – فقيرمحمد ودان ، دشنه های سرخ ، ۱۹۹۰ ، مخ ۲۰۱.

۲۰۷ – شاه محمود حصين ، مکثی کوتاهی برنقلی از هزارويک پيشامدغرزی لايق ، ۲۰/ ۱۰ / ۲۱۷ ، استقلال ويب پاڼه.

۲۰۸ – نسرين کتونا ، د افغان ځورېدلي واس غږ ويب پاڼه.

۲۰۹ – ويکي پيديا ، د جلال آباد جګړه.

۲۱۰ – انديا تلګراف ،نوی ډهلي ، ۳۰ / ۹ / ۱۹۸۹.

۲۱۱ – عبدالوکيل، ازپادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتيک افغانستان،مخ ۶۱۸ .

۲۱۲- اجمل اټک يوسفزی ،شهنواز تنی ولې کودتا ته اړووت؟ فيسبوک ، لومړی برخه ، ۶/ ۶ /۲۰۲۰.

۲۱۳-محمد اکرام انديشمند،سال های تجاوز و مقاومت ، مخ ۱۱۰.

۲۱۴ – سنګيروف ، اسير سربيرياني بود ، اګست ۱۹۸۹ .

۲۱۵ - شپيګل ، جون يوولسمه ، ۱۹۹۱ ؟؟؟ سقاوی کې وکتل شي ؟؟؟؟؟

۲۱۶ -محمد اسحق توخي ، دکتورنجيب الله و خروج نيروهای شوروي از افغانستان ، نهضت آينده ويب پاڼه ، ۹ / ۲ / ۲۰۰۹ .

۲۱۷ – بروس ريچاردسن ، د لستوني مار ، ۱۹۹۸ ، ژباړن نثاراحمد صمد ، مخ ۳۲.

۲۱۸ – نيمروز جريده ، لندن ، مارچ ۱۹۹۶.

۲۱۹ – محمدعثمان تره کي ،معضله تاوان غرامات جنګ در افغانستان ،بعد حقوقي مسآله ،ټول افغان ويب پاڼه ، ۱۵ / ۸ / ۲۰۰۷.

۲۲۰ – اسدالله ولوالجي ، در شمال چی می ګذشت ، ۱۹۹۸ ، پيښور ، مخ ۱۷.

۲۲۱ – محمد اسحق توخي ، مداخلات فرامرزی و فاجعه سقوط جمهوريت ،۲۷۷ – ۲۸۰.

۲۲۲ – فليپ کاروين ، د افغانستان غملړلی برخليک ، مخ ۱۵ – ۱۶.

۲۲۳ – شاه زمان وريځ ستانزی ،از پاتک شاهي تا کېبل شاهي ،انتشارات زرنګار ، ۱۳۷۹ ، مخ ۳.

۲۲۴ – حامد علمي، سفرها و خاطره ها، مخ ۲۰۵.

۲۲۵ – مير غلام محمد غبار، افغانستان در مسير تاريخ ، لومړی ټوک ، مخ ۸۱۳.

۲۲۶ – جميل الرحمن کامګار ، کرونولوژي حوادث تاريخی افغانستان ، انتشارات ميوند، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۰۲.

۲۲۷ –عبدالقيوم حکيم زی ،استبداد ، مخونه ۲۸۳- ۲۸۴

۲۲۸- سمسور افغان ، دويمه سقاوي ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه ،۱۹۹۸ ، مخنه ۷- ۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲۹ – نوې پاڼه ، وحدت حزب ، پېښور، ۱۹۹۵ ، مرغومي اووه ویشتمه ، ګڼه ۲۱ ، مخ ۲.

۲۳۰ – خواجه احمد انصاري ، افغانستان در آتش نفت ، انتشارات میوند، څلورم چاپ ، ۲۰۰۳ ؟؟، مخونه ۵۱- ۵۲.

۲۳۱ – لوموند، انګلستان ، ۲۰۰۰، اکتوبر دېرشمه .

۲۳۲ – جنرال رحمت الله صافي ، مسعود پېژنئ؟ مخونه ۸۵-۸۴

۲۳۳ – حقاني مولوي حفیظ الله ، د افغانستان طالبان (عربي)اسلام آباد ، ۱۹۹۷ ، مخونه ۹۹- ۱۰۰

۲۳۴ – محمدظاهر عظیمي ، افغانستان و ریشه دردها ، مخ ۳۵.

۲۳۵ - ګلبدین حکمتیار ، پټې توطیې بربنډې څېرې ، مخونه ۲۲۶- ۲۲۷

۲۳۶ – ثاقب عبدالرحیم ، له اسامه بن لادن سره زما لومړی ملاقات ، نن ټکی آسیا ، می دریمه ، ۲۰۱۸.

۲۳۷ – ثاقب عبدالرحیم ، له طالبانو سره د القاعده غیر مقید بیعت احتمالي اضرار، نن ټکی آسیا ، می ۲۶ ، ۲۰۱۹. ۲۳۸
– بروس ریچاردسن ، درغلنی لومي ترهګري ، ژباړن رحمت الله آریانا ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۸/۶/ ۲۰۰۱. واشنګتن پست ۲۰۰۱/۶/۱۸ .

- ۲۳۹The US and the Taliban a don dool la monde Diplomatuque jan 5. 2002

۲۴۰ –نیکولای سنچنکوایوانویچ ، توطیه نړیوال سیاست څوک مخته بیایي؟ ژباړونکی نورالحق نبي زاده ، ۱۳۹۷ ، مخ ۳

۲۴۱ – محمد عثمان روستار تره کی ، یازده سپتامبرشمال و جنوب دو سکوی پرتاب در تخته خیز افغانستان ، نن ټکی آسیا ، ۱۰سپتامبر ۲۰۱۸.

۲۴۲ – میخایل شوسودوفسکي ،جنګ امریکا با تروریسم ، ژباړن جمشید نوایي ،موسسه نشرات نګاه تهران، ۱۳۸۹ ، مخ ۱۱۴.

۲۴۳ – خلیل زاد ، استازی ، څلورم چاپ، ژباړن لطف الله لطف ، ۱۳۹۷ ، مخ ۹۹ .

۲۴۴ – واشنګتن پست ، ۱۸ / ۱۱/ ۲۰۰۱.

۲۴۵ – پاتریک مارتین ، د افغانستان جګړه د یوولسمي څخه پخوا اعلان شوې وه ، فارسي رو ویب پاڼه ، ۲۸/ ۵ / ۲۰۰۸.

۲۴۶ – نیوزویک ، ۲۰۰۱/۶/۱۸.

Peshawer Pakistan/ October 11/2001. Pronitor Post -۲۴۷

Paul Joseph Waston Rokdfellers -۲۴۸

۲۴۹ – عبدالحی مطمېن، ملامحمدعمر طالبان او افغانستان ،افغان خپرندویه ټولنه ، لمړی چاپ ، مخونه ۲۵۸-۲۵۹.

Politikenzondag 11/09/2001 -۲۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۵۱ – محمدعثمان روستار تره کي،په افغانستان کې د نړیوال نظامي ابتلاف تر منځ اختلاف ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۰۰۸/۱/۱۲.

۲۵۲ – عبدالکریم خرم ، څلوېښت کاله په توپان کې ، مخ ۱۵۶ .

۲۵۳ - رابرت ال ګرینیر، مخ ۳۱۶.
۲۵۴ – محمداسمعیل یون ، د ارګ ناویلې خبرې ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۹۶ ، مخونه ۵۵۷ – ۵۵۸.

۲۵۵ – تایمز ورځپاڼه ، لندن ، ۲۰۰۲ /۱۱/۱۹.

۲۵۶ – ثاقب عبدالرحیم ،تر یرغل پنځلس کاله وروسته طالبان ،نن ټکی آسیا،۲۰۱۶/۱۰ / ۸

۲۵۷ - شفیع اعظم ، طالب جنګیالي سخت تر هېدلي وو، نن ټکی آسیا ، اپرېل ۲۳ ، ۲۰۲۰.

۲۵۸ - شپیګل آنلاین ، د طالبانو مشر ملامحمدعمر اروا ، فرانکفورت ، الګینه څیتونګ.

۲۵۹- پامیر پیکار، وقایع افغانستان از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴، افغان- جرمن آنلاین ، لسمه برخه ۲۰۱۵/۱۱/۲۰.

۲۶۰ – لوموند دپلوماتیک ،سپتمبر ۲۰۰۲.

۲۶۱ – پژواک خبري آژانس ویب پاڼه ،۱۲ /۱ / ۲۰۱۰

۲۶۲- نن ټکی آسیا ، اګست ۱۵ ، ۲۰۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب منځپانګه د افغانستان د سياسي غورځنګ برخليک او د مطلقه پاچاهۍ وروسته د هېواد د سياسي – ټولنيزو بهيرونو او په هغو کې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند ځای ځايګي او فعاليت ته ځانګړې شوې ده. د دې زمانې له تراژيکو پېښو او د نظامونو د پرله پسې ړنګېدو څخه ښکاري چې چارواکو او سياستوالو مو يا تاريخی تجربو ته ارزښت نه دی ورکړی او يا د خپلې ټولنې ، نړيوالو واقعيتونو او د زمانې د غوښتنو د درک وړتيا نه لرله. له بله پلوه د افغان ليکوالانو او څېړونکو له لوري د افغانستان د تاريخ د دې پړاو د حالاتو د ارزونې څخه ښکاري چې هغوی په خپلو ارزونو کې يا ناپېيلې نه دي پاتې شوي او د تاريخ سره يې سياسي چلند کړی دی. دا بيا د ريالي استوارت ددې خبرې سموالی ښيي چې«د افغانستان رښتينی تاريخ يوازې د خلکو په سينو کې موندلی شئ نه په پاڼو او سندونو کې .» دې تشې ته په کتو سره په کتاب کې هڅه شوې ده چې د روان ناورين د واقعيتونو روڼ او ښکاره انځور وکاږل شي او سربېره پر دې لوستونکي ته ملي فکر ولېږدول شي. ښايي په کتاب کې يو لړ واقعيتونه د نويو کتنو او څېړنو مينه وال را وهڅوي . همدا اوس اوس شاوخوا لس ميليونه هېوادوال په بهر کې او دری ميليونه د کور د ننه کډوال دي او غوڅ اکثريت ولس مو وزګار او د اقتصادي ستونزو سره مخامخ امنيت دی. د دې ترخه واقعيت په پام کې نيولو سره که بيا هم زموږ سياستوال له تاريخ زده کړه ونکړي همداسې به نړيوال را پورې خاندي، زموږ په برخليک لوبې روانې وي او له هېواد څخه به د مغزونو او ځوانانو د تښتې لړۍ و نه درېږي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library